Digitized by Google

SANCTI

PETRI CHRYSOLOGI

ARCHIEPISCOPI RAVENNATIS

ET

SANCTI

VALERIANI

EPISCOPI CEMELIENSIS

SERMONES.

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTI

PETRI CHRYSOLOGI

ARCHIEPISCOPI RAVENNATIS

SERMONES.

Editio omnium certè caſtigatiſſima,

Et

Sermonibus ex D. AUGUSTINO & ex LUCA d'ACHERIO deſumptis locupletata.

* * *

SEBASTIANUS PAULI

Congregationis Matris Dei

præfatus eſt, Notasque adjecit,

In quibus

MMSS.rum Codicum Collationes, Selectiora quædam ex Obſervationibus DOMINICI MITÆ, variæ Lectiones LATINI LATINII, nec non Caſtigationes MEURSII comprehenduntur.

Præfixa eſt

Vita S. PETRI CHRYSOLOGI triplex:

I. Ex Libro Pontificali AGNELLI, unàcum Obſervationibus BENEDICTI BACCHINII, in quibus S. Doctoris EPISTOLA AD EUTYCHETEM occurrit. II. A MARTINO DEL CASTILLO, III. A DOMINICO MITA conſcripta.

Item

JOSEPHI ALOYSII AMADESII

DISSERTATIO de Metropoli Eccleſiaſtica RAVENNATENSI.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,

Sumptibus IGNATII ADAMI & FRANCISCI ANTONII VEITH, Bibliopolarum.

ANNO MDCCLVIII.

REGIÆ CELSITUDINI

VICTORIS AMADEI

SABAUDIÆ DUCIS

SEBASTIANUS PAULI
Congregationis Matris Dei.

QUum paucis ab hinc annis ab Auguſtiſſimo Regiæ Celſitudinis Tuæ Parente, Rege optimo, & invictiſſimo, perhumaniter accerſitus, ſplendidiſſimam Auguſtæ Taurinenſium Urbem conveniſſem, ut ibidem in majori Templo, & coram Aula Proceribus Verbi Dei præconem agerem; nil propemodum, quam ejus-

dem Genitoris tui ſumma in Deum pietas, ſincerus Religionis amor, ad ardua negotia pertractanda ingenium acre vividumque, benignitas in ſubditos, munificentia in exteros, non inanis augendarum liberalium artium cura ſolertiaque, animusque ad maxima quæque efformatus, uberiori luce corporis oculos, aciemque mentis perſtrinxit. Quas omnes, cæterasque virtutes Catholico Principe dignas, felici quadam æmulatione, in Te uno veluti coaluiſſe, jam noverant omnes, & ego quoque præſens agnovi; ita ut diffuſam de Te famam juſto minora narraſſe, cum omnibus recti bonique æſtimatoribus aſſentirem. Quapropter continuo cupiditas inceſſit, Notas qualescumque meas in aureos, ut vocant, Sermones Divi PETRI CHRYSOLOGI *Archiepiſcopi Ravennatis, id temporis adhuc ſpongiæ incumbentes, Nomini Tuo inſcribere; ut omnibus teſtatum facerem, quanta mihi de virtutibus Tuis, animique dotibus ſublimis æſtimatio inſederit. Nec mentis anceps diu hæſi, ut quidam ſuſpicabantur, an prudentioris, ſubactique conſilii eſſet, Te impigrum Juvenem, nuper militaribus ſtipatum copiis, aſſiduis expeditionibus aſſuetum, ac perſtrepentibus undique bellorum tumultibus, quibus infelix Italia ſcindebatur, circumſeptum ad litterarum ſtudia, & otia pacis revocare. Nam, ut optime norunt ii quos Tua dignaris conſuetudine, nullus ambigit, Te non ita Palladem armatam excolere, ut eam ſcientiarum præſidem deſeras, ſed ei potius, ut in veteri paroemia eſt, per utrumque latus adhærere. Cui interim mirum non ſubeat, Te in ipſo ætatis flore, regales inter delicias ſplendide eductum penitioris doctrinæ aditus penetraſſe, &*

Hiſto-

Hiſtoriæ, Geographiæ, Matheſeos, Civilis prudentiæ, & qua late patent totius Philoſophiæ ſpatiis emenſis, tam longe in eis profeciſſe; ut optimi ſapientiſſimique Parentis vota, vel ſuperegreſſum eſſe, vel ſaltem abunde æquaſſe, omnibus perſpectum, exploratumque ſit? Accedit his omnibus Tua illa ſingularis comitas, quam nec Regiæ Familiæ Faſtus, nec inſignia domi foriſque majorum geſta, nec uberrimarum regionum acceſſio, nec ampliſſimæ dotes, quibus cumularis, extollunt. Quare ego Tibi in me facilioris animi in ſpem erectus, Opus illuſtri Tuo ſignatum Nomine, jamdiuque exhibitum, variis inde tum temporum, tum humanarum rerum viciſſitudinibus dilatum, tandem aliquando Tibi ſiſto: ut CHRYSOLOGUS *ipſe, qui tot, tantiſque repetitis editionibus varios nactus eſt Patronos, in Te demum uno, veluti omnium optimo, felicius conquieſcat. Munus ergo hilari animo ſuſcipe: illius Te defenſorem præſta: dum ego oblatam occaſionem, quam poſterior dies aperuit, lubens amplectens, Tibi gratulor, eo quod, ita diſponente divino rerum omnium diſpenſatore, egregiam Virginem duxeris, Philippi V. potentiſſimi Hiſpaniarum Regis Filiam, & Sereniſſimi Caroli Borbonii, utriusque Siciliæ Moderatoris Sororem: quam venuſtiſſimi oris non ſuperciliosa majeſtas, elegantia morum, facilis comitas, & ad omnia prona benignitas noſtræ Italiæ datam demonſtrant, ut ex ea (proſpera hæc auſpicanti faxint præſentiſſima Numina) Heroas ſuſcipiat; quorum ope ſe priſtinæ gloriæ reſtituat, ab ſuis finibus internecina bella arceantur, Nobisque pax afferatur ad ſera usque tempora*

duratura. Tu vero macte animis, generoſiſſime Princeps, talenta ab Deo Tibi credita ad illius gloriam, uberiori fœnore multiplica; initam laudabiliter viam, majori ſemper alacritate perfice; magni Parentis per difficilem gloriæ ſemitam veſtigia ſerva; moresque Tuos ad illius exemplar inſtitue, ut quidquid ad boni Principis munus pertinet, faciliori compendio aſſequaris. Studia demum tuere, & fove, Teque præ cæteris Italia noſtra ſui Mæcenatem agnoſcat. Adſit feliciſſimo vaticinio D. O. M. totamque Regiam Familiam bonis omnibus augeat; expetita ſucceſſione confirmet; Regna cuſtodiat; Imperii fines protendat; perpetuisque beneficiis proſequatur. Dabam Neapoli e noſtro Collegio S. Birgittæ Kal. Octob. anno Jubilæi MDCCL.

IN

IN NOVAM HANC EDITIONEM

D. PETRI CHRYSOLOGI

SEBASTIANI PAULI

Congregationis Matris Dei

PRÆFATIO.

SAncti Petri Ravennatis Archiepiſcopi, cui ob auream dicendi facundiam Chrysologi nomen adhæſit, *Sermones*, quos vocant, duobus ſuperioribus ſæculis, Eccleſiaſticis Tractatoribus, Verbique Dei Præconibus deliciarum loco fuiſſe, neminem arbitror eſſe, quem lateat. Fatentur hoc frequentes editiones, quæ nec vel unius anni intercapedine prodierunt Moguntiæ, Coloniæ, Pariſiis, Venetiis, & alibi: ita ut Typographis illorum temporum præcipua cura fuiſſe videretur, in edendis Chryſologi Sermonibus, ſibi invicem manus eripere, & lucri occaſionem antevertere. Noſtra vero ætate, in qua bona deſpiciuntur, & quæ meliora ſunt, ægre tamen probantur, minoris cenſeri cœperunt: cauſantibus nonnullis, enervem in eo eſſe eloquentiam: fluxam dicendi vim: orationem frigidiuſculis ſententiis plus æquo conſperſam, & licet brevem, diffuſam tamen: & in qua, ſi non vividum, ſolidum tamen ingenium deſideres: ſtylum compreſſiorem, unde ei quandoque obſcuritas emergit: & in quo facilitas naturalis, nec fucata puritas non ſemel fruſtra requiratur.

Fateor omnia hæc non falſo, nec ingratiis aſſeri. Æquioris vero animi in Chryſologum argumentum eſſet, mitius ſecum egiſſe: & horum criminum nonnulla in Ravennatum, Græcorumque, apud eos degentium, mores refundere: qui tum corporis, tum ingenii viribus enervatis, firmiorem eloquentiam aſpernati, hujusmodi tantum verborum lenociniis afficiebantur. Sapientis autem ſacrique Oratoris præcipuum munus eſt, ſeſe vulgi auribus accommodare, ut Populus veritatem audiat, nil penſi faciens, ſi ea aureis, vel fictilibus, luteisque vaſculis propinetur. Quam profecto curam, ſolertiamque merito laudat in Divo Baſilio Gregorius Nyſſenus ſub initium ſuæ in Hexameronem explicationis ad Petrum Fratrem: eaque præ omnibus aliis Sanctis Patribus abunde elucet in Divo Chryſoſtomo, qui ſuæ orationis menſuram auditorum aures eſſe arbitratus, ut de eo Ferrarius de Concion. Lib. II. pag. 244., ſe ad illorum captum, & utilitatem accomodabat. Enim vero, ſi eorum plerique ab puriori, ac elegantiori recedentes ſermone, demiſſiori quandoque oratione uſi ſunt; non tamen ſine conſilio totius literaturæ elegantiæque expertes cenſendi. Quadam enim affectatione, vulgarem ſermonem ſæpius præferebant cultiori, ut ad eorum captum, quos Chriſtianæ religionis præceptis imbuere volebant, orationes ſuas componerent. Propterea non continuo abjiciendi, ſi qui eorum aliqua negligentiæ labe apparent inſperſi: maxime ſi quid in ſe contineant ad noſtri inſtituti, noſtræque religionis momenta firmanda, ſive ad mores inſtituendos: cum præſertim illorum ſtudium fuerit, ut iis tantummodo placerent, quos juvare ſuſceperant.

Ea autem omnia, ut unde paulum receſſerat, redeat oratio, quæ in Divo Chryſologo redarguuntur, non eſſe hujusmodi, fidenter dicam, quæ

(c) alias

alias tantum habitum opus noſtro teneriori palato ſordeſcere faciant. Ponderoſiora ſunt, quæ in eo commendari queunt. In iis merito recenſendus eſt frequens ille Sacrarum Scripturatum uſus: quo Divini oris verba ad omnia, quæ vult, non violentis interpretationibus extorquet, ſed veluti ſponte fluentibus accommodat. Continua item ſermonis elegantia, audientium animos dulce cadentium verborum ſono, venuſtisque dictionis floſculis permulcens, & alliciens: jucunda item oratio, quibusdam commatibus, & validis affectibus, tragicis quandoque verbis expreſſis: ea demum quæ ſtyli candore, & dicendi affluentia tunc temporis Auctori noſtro *Chryſologi* nomen obtinuit. Scilicet hac ætate, hæc potiſſimum erant in moribus: iisque adhæſerat Audientium genius: ut optime norunt ii, quorum manibus Scriptores huic noſtro coævi teruntur.

Sermones quos edimus, ut plurimum, circa Sacram Scripturam verſantur: cujus ſenſus neſcires an majori gratia & lepore, quam puritate explanaverit. Literalem primum exhibet, inde allegoricum: quem ſæpius moralis quædam conſideratio, vel ſacræ ethices præceptum ſubſequitur: nec faſtidioſa ſunt prolixitate graves, ſed pro temporum uſu infra, vel haud integræ horæ ſpatio coerciti, quos etiam, ne tædium Auditoribus gignerent, dividebat in plures: ut evenit in Sermonibus *de Symbolo*: & id vel in fine unius, vel in principio alterius præmonebat, ut in fine Serm. XXII. *Differamus hodie*: quod & alibi legas. Dubium ſi eos eodem, vel in diverſis diebus pronunciaverit. Sed licet videatur ſuffeciſſe Populum ſemel in die convocaſſe ad concionem, in Serm. XXII., & XXIII. innuere videtur, id egiſſe eadem die: nam horum poſtremum incipit: *Audiſtis hodie &c.* quod non ſemel occurrit. Frequens etiam in eis jejunii, orationis, eleemoſynæ, Fideique Symboli mentio eſt: quandoque etiam Sanctorum feſta, aliæque Eccleſiæ ſolemnitates celebrari ſuſceptæ. Hæreſes iterum, iterumque brevi quidem, ſed valida robuſtaque manu vellicatæ: hæreticorum primipilares laceſſiti: vel qui Chriſtum δοκητῶς, ſive ſpecie tantum, vel phantaſtice veniſſe effutiebant: vel reſurrectionem noſtræ carnis; vel B. Virginem, contra Epheſini Concilii ſtatuta, Θεοτόκον, vel Deiparam dici poſſe negabant: ſeu ab Eccleſia Dei remittendi iterato peccata auctoritatem eliminabant: ſeu denique alia hujusmodi falſitatis, mendaciorumque commata propugnabant. Circumcelliones item aggreſſus eſt, vel Agoniſticos, vel cum Romanis Montenſes dicas, eo quod in montibus habitarent, hominum genus ferox, & audax: & præ aliis potiſſimum Eutychetis hæreſim: ut nullam, eam internecino bello aggrediendi, occaſionem prætermitteret: utpote quæ tunc primum in Eccleſiam irrepſerat, virusque ſuum recens evomere cœperat. Contra eum diſertiſſimis verbis naturas in Chriſto impermixtas prædicat, dum eundem verum Deum, & hominem fatetur, divina & humana operantem: & una cum Neſtorio eum compellat, cum Serm. LXXXIV. *veniant nunc*, dicit, *hæretici*; unde elui poteſt nota Sabellianiſmi, quam nonnulli falſo inurunt Chryſologo; quaſi loquens de Filio prodigo Serm. I. Patris, & Filii perſonam confundiſſet. At doctiſſimus Præſul illis verbis, ſub nomine Patris Chriſtum quidem intelligit: Patris tamen nomine, non Patrem æternum, verum eundem Chriſtum, ſeu Deum incarnatum. Loquitur enim de Homine, qui habuit duos Filios: ſi habet Filios, ergo Pater. Jam filios, quos habet Deus incarnatus, ſeu Chriſtus, dicit eſſe humanitatem & divinitatem, diſtinctas

naturas

naturas, ſicut duo Filii diſtincti ſunt, tamen in eodem ſuppoſito permixti, id eſt uniti, quod Eutychianiſmo adverſatur.

Mores etiam ſuorum temporum corrupti,& in malum delapſi declamantem Chryſologum ſenſere: vel illorum perditorum hominum fuerint, qui geneſim obſervabant: vel eorum, qui ligaminibus, veneficiis, poculisque medicatis operam locabant ſuam: vel in Kalendis Januarii ſeſe fœditatibus,& circulatoriis obſcœnitatibus ad ravim usque commaculabant. Nec inemendatos reliquit Optimatum faſtum, veſtium cultum, menſarum apparatum, paraſitorum agmina, ingentem Familiarium comitatum, aliaque id genus: quæ omnia valida eloquentia, & apoſtolico zelo perſtringit.

Dolebant igitur cordatiores viri, Sermones hos, veluti ſub infelici ſydere natos, ab Typographorum prælis numquam non niſi corruptos, innumerisque erroribus mire fœdos prodiiſſe: licet de eorum emendatione multa in multis editionibus ſplendide prædicentur: nec hucusque fuiſſe ullum, qui in eis emaculandis, priſtinæque puritati reſtituendis inſudaſſet. Si duos tantum excipias Martinum Caſtillo, & Dominicum Mita: quorum poſtremus ope MMSS. Cæſenatenſis, & Urbinatenſis non parvam, nec levem ad id ſtipem addidit. At neſcio quo fato factum, ut hæ quoque editiones innumeris ſcaterent mendis, & non uno in loco medicis manibus indigerent. Nam nec Caſtillo datum fuit omnes Chryſologi ſermones recenſere, longiſſimisque, quibus illos obruere inceperat, comentariis illuſtrare. Cum enim ad vigeſimum quartum perveniſſet, nec mediocris molis volumen compegiſſet, eum manum de tabula tollere, ſubita moleſtaq; oculorum lippitudo coegit.

Hanc modo ſpartam ego utcumque adornandam ſuſcepi,& licet invitum ad ſacra hæc expoſtulari permiſi, nonnullis motus cauſis, quas hic retexere, nec Lectorem intereſt, & non niſi levioris operæ pretium eſſet. Potiſſimum mihi ſtudium fuit in redintegrando textu, ex cujus depravatione non levis obſcuritas quandoq; legentibus creabatur. Id pro viribus præſtiturus, MMSS. quædam hujus Sancti Patris adivi: primumque Cætenatenſe, in Bibliotheca Patrum S. Franciſci, quod illius Bibliotheæ inſtructor, Princeps Novellus Malateſta, circa annum 1450. tranſcribendum curavit. Dubium autem, cujus notæ fuerit exemplar illud, à quo copia hæc deſumpta fuit: certe nec melioris, nec emendatioris. Antiquiorem ætatem præſefert Romæ Vallicellanum, ab Batonio laudatum; ſed & ipſum oſcitanter ſcriptum, & plurimis in locis hiulcum. Præmittitut in eo Vita S. Petri Chryſologi ab Agnello ſcripta: & ex ejusdem Pontificali, ope Codicis Eſtenſis, publicata ab Cl. viro D. Benedicto Bacchinio Ordinis S. Benedicti. Non autem Vallicellanum in capita diſpertitur, addita cujusque capitis ſynopſi, ut apud Bacchinium: ſed appoſitis ad oram paginarum romanis numeris, quibus fortaſſe innùitur, novem olim ex hac vita conflatas fuiſſe Lectiones matutinales. Ægre enim cum doctiſſimo Viro conveniam, qui in ſua de *Patena Forocornelienſi* Diſſertatione, ex illis verbis, *cariſſimi*, arbitratus eſt, ſcriptionem hanc nonniſi Sermonem eſſe ab Agnello, quodam Presbytero Ravennati, in honorem Chryſologi pronunciatum: licet hoc idem ſuadere videatur ſolemnis illa abſolvendarum Concionum formula: *qui cum Patre & Filio & Spiritu Sancto vivis & regnas &c.* Aliud MS., quod occurrit in Bibliotheca Vaticana ſub numero 4952., quadringentorum circiter annorum ætatis, primum extitit Ravennæ in Monaſterio S. Mariæ de Portu, inde in Bibliothecam Cardinalis Sirleti, & ex ea in Vaticanam commigravit: illudque plurimis in locis, in quibus de edito-

rum fide dubitavi, per Cl. Virum D. Teoli, non ſemel, iterumque conſului. Et res pro illius comitate feliciter utique, & ſupra votum cecidiſſet, niſi Codex & ipſe depravatus, conceptam quandoque ſpem feciſſet irritam. Nec mihi illaudatum præterire licet admodum Rev. P. D. Aloyſium Mignanelli, qui ab Rev. D. Franciſco Maria Mancurti Imolenſis Eccleſiæ Canonico, & de literis, & amicis optime merito, meis precibus expoſtulatus, neſcires an majori comitate, vel diligentia, ſex Chryſologi Sermones recenſuit, qui MMSS. in Collegio Hiſpanico Bononiæ adſervantur. Inter eos unius alteriusve Sermonis interrupta dictio, & interpolata occurrit. Nam in Serm. LXXI. poſt illa verba: *& altera Maria videre ſepulchrum*, tranſit amanuenſis ad lineam 19. (juxta editionem Mitæ) Serm. LXXV. ubi habentur illa eadem verba. In Serm. autem LXXV. lin. 29. poſt illa: *ad vitam redderet ſempiternam:* revertitur idem amanuenſis ad Serm. LXXIV.: & poſt verba lin. 6.: *lapſus extiterat & ruinæ:* ſubdit: *venit Maria Magdalene videre ſepulchrum: & quam deceperat arboris interdicti viſus, eamdem repararet viſio ſepulchri.*

Secundum hæc nihil non egi, ut ſi quæ in aliis Bibliothecis deliteſcerent, quorum ope ſartum tectum opus dare poſſem, ac largiori imbre areolam meam irrigare, amicorum benignitate reſcirem. Sed fruſtra cecidiſſe conatus, meque hianti adhuc ore deſtitutum dolemus adhuc. Tantum editiones nonnullæ emendatiores, ſi quæ ſunt, ab me collatæ fuerunt: & cum Typographorum ſphalmatis confligens, quæ res incredibilis eſt moleſtiæ plena, improbo labore id egi, ut non parum in hac reſtituenda, & emaculanda profecerim: niſi mihi plus æquo vanus adulator obblandiar. Si aliquid è proprio penu protuli, & ſi quid aliud meo arbitratu immutatum eſt, quod perquam rariſſime contigit, non tamen niſi prævia diligentia, & moroſa conſideratione factum: Lectoremque monitum volui, ne mea pro alienis obtruderem. Loca S. Scripturæ, quæ ab Auctore laudantur, quæque in editionibus corrupte adnotabantur, ſuis quibusque locis reſtitui. In iis autem exſcribendis uſus fuiſſe videtur Chryſologus verſione illa, quæ ex græco LXX. Interpretum in Latinum verſa, quamque *Italam* vocat Auguſtinus, aliis fere innumeris præferebatur: eodem monente Auguſtino in Cap 14., & 49. Iſaiæ: *in ipſis autem verſionibus Itala præferatur: nam eſt verborum tenacior cum perſpicuitate ſententiæ:* Hujus autem & Auctor ignoratur, & tempus. Conſtat tantum, poſtquam vulgata Hieronymiana apparere cœperit, eam vocari inceptam *Antiquam:* quo nomine audit penes D. Gregorium Præfat. in Lib. Jobi, Caſſianum, Eucherium, aliosque. Vide, quæ obſervata ſunt in Notis ad Serm. XX. Loca item quædam S. Scripturæ meliorum Interpretum fide auſus ſum explanare: ſed in iis tantum rerum articulis, quando lux eis addita, in ea etiam quæ Chryſologus ſcripſit, refundebatur. Notas inſuper addere placuit: non diffuſas quidem, & quæ faſtidium moleſtiamque Lectoribus facerent; ſed breviores, & quæ res obſervatu dignas potius innuerent, quam longis verborum involucris, & multorum locorum exſcriptionibus involverent, & libellum in ampliorem formam adaugerent. Cum autem hæ Notulæ variis temporibus, & prout ſe offerebat occaſio, ſcriptæ fuerint; inde factum, quod nonnulla in ſuperioribus ſermonibus adnotanda, in poſterioribus, & contra, rejecta ſint. Longior potius in laudandis Auctoribus fui: ut Lectoribus eſſem veluti pro indiculo, quo duce ipſi prænotatos Scriptores adirent, & conſulerent.

Ratio

Ratus item de Concionaroribus aliquid promereri poſſe, ſi alia Sanctorum Patrum loca indicarem, ubi vel eadem, quæ Chryſologus, illuſtrarunt Sacræ Scripturæ verba, vel in non abſimiles corruptos, depravatosque hominum mores inſurrexerunt. In omnibus editionibus varias reperies Sermonum inſcriptiones, ſeu mavis dicere, ut forenſi utar vocabulo, intitulationes: ac ſi in variis & Sanctorum, & B. Virginis feſtivitatibus pronunciati fuiſſent. Has urpote ſpurias, & adulterinas, & quæ per latus in impreſſionibus irrepſerunt Dominicus Mita rejecit; & eorum loco alia quædam ſubmiſit. Ego, MMSS. fidem ſequutus, utrasque cenſui eradendas. (*)

Cæterum Sancti hujus Antiſtitis Sermones hos, primus omnium e privatæ Bibliothecæ pluteis eruit Felix, & ipſe Epiſcopus Ravennas XL.; qui ſedem obtinuit ſub initium ſæculi octavi, circa annum 707, usque ad annum 717. (Vitam dedit Agnellus in Pontificali Bacchinii). Indeque anno 1534 Typographicæ artis ope in vulgus prodiere Bononiæ; curante P. D. Agapito Vincentino Lateranenſis Ordinis Canonico. Unde apparet, quam perperam ab nonnullis editio Pariſienſis anni 1544. venditetur ut prima. Non autem juramentum præſtare vellem, omnes hos genuinos Chryſologi fœtus eſſe: nam nonnullos reperies obſcuros, intricatos eloquio, & noſtro haud dignos Auctore. Et cum præter hoc obſervaſſem, ſtylum non undique parem ſibique conſtantem eſſe; argumenta non una, ſed pluries in iisdem feſtivitatibus repetita, in eam ſuſpicionem facillime prolapſus ſum, opus hoc fuiſſe compactum variis lucubrationibus Sanctorum Præſulum, qui fortaſſe poſt Chryſologum in Eccleſia Ravennati docuerunt, & ab ſtudioſo quopiam Viro in hujusmodi faſcem collectum, ut exemplo ſucceſſoribus eſſet. Non autem ea, quæ ſubleſtæ eſſe fidei ſuſpicabar, expungere auſus ſum. Indicavi tantum, religionis inde ducens privato judicio ſacros vetuſtosque Codices imminuere, & temerarias in eos manus injicere.

Ne vero ingratiſſimis quibusque videar accenſendus, antequam primam hujus Præfationis partem expediam, illaudatum iri non patiar cl. & doctiſſimum P. D. Jacobum Mariam Paitonum Congregationis de Somaſca, Virum juvandis natum amicis, mihique præ cæteris recolendum, quique nullam non adhibuit diligentiam, ſolertiamque, ut editio hæc nitidior, & caſtigatior prodiret.

(*) Etſi V. C. SEBASTIANUS PAULI Inſcriptiones à DOMINICO MITA ſingulis Sermonibus præmiſſas, MMSS. Codicum auctoritatem ſecutus, rejecerit; Bibliopolæ tamen, habita Legentium & Concionatorum commodi ratione, eas denuo noviſſimæ huic Editioni apponendas eſſe cenſuerunt.

(d) CEN-

CENSURA SERMONUM.

SErmo XII. a principio uſque ad finem tribuitur S. Auguſtino, & habetur inter eloquia Milleloquii ipſius Auguſtini, compilati primum ab Urbinati Epiſcopo Bartholomæo, inde ab Joanne Collerio impreſſi Pariſiis anno 1649. column. 1 Litera D. ibidemque citatur D. Auguſtinus Serm. XIII. in Quadrag. Cum autem hujus Sanctiſſimi Doctoris obitus per decem ſupra ſeptem annos præceſſerit mortem Chryſologi, ſuſpicari quis poterit Sermonem hunc ab Collectore quodam ex D. Auguſtino mutuatum fuiſſe. At nullibi in ejus Operibus invenitur. Sermo tantum de tempore numero 172. huic in principio aſſimilatur, ſed neutiquam in decurſu: & in eo nec verbum quidem de tentationibus Chriſti.

Sermonem L. nonnulli Chryſoſtomo, alii Hieronymo adſcribunt: uni Eccleſiæ Græcæ, alteri Latinæ ampliſſimo Doctori: ac ſi inter prodigia non debuiſſet referri, duos diverſarum linguarum Scriptores eiſdem verbis eundem Sermonem pronunciare potuiſſe. Eccleſia Romana in Breviario ad Dominicam XVIII. poſt Pentecoſtem eundem legit in ſecundo Nocturno, & Chryſologo tribuit. S. Thomas in Catena hujuſmodi Sermonem citat nomine *Joannis Epiſcopi*: qua loquendi formula citatum frequenter Chryſoſtomum advertitur in antiquioribus Catenis. Explicatior oratio, nec ſic inciſa, ut Chryſologi mos eſt, eum potius quam illi, aut Hieronymo, Chryſoſtomo deberi alicui poterit ſuadere. Noſtro Auctori vindicant MMSS. Cæſenæ & Urbini.

Sermo LIII. habetur in Appendice Sermonum S. Auguſtini ſub numero LXI. Tom. V. pag. 75. olim de Tempore CLXIX., ſed paſſim interpolatus, ſeu multis auctior ſententiis, quæ appoſitis utrinque anſulis includuntur. Ex eo nonnulla tranſcribit Alcuinus in Lib. de virtutib. & vitiis Cap. 6. Rectius adſcribitur Barbatiano Presbytero, de quo S. Petrus Damianus Tom. 11. pag. 306. edition. Lugdun. Serm. LXV., habito in ejus natali die. Vivebat hic Ravennæ, regnante Placidia Auguſta ann. circ. 449. Surius die 31. Decemb. Petrus de Natalib. Lib. 11. Cap. XXI. pag. 183. Rubeus Hiſtor. Ravenn. ann. 433. Precibus Chryſologi fortaſſe ductus, Ravennates inter ſe diſſidentes, corripuit, & ad mutuam pacem, humilemque ſuo Paſtori obedientiam hortatus eſt. Ut ut ſit, ſtyli diverſitas hunc Auctori noſtro abjudicat.

Sermo LXXIV. Frater Antonius Ghiſlandus in Lib. qui inſcribitur: *Opus aureum in Evangelia*: ſuper Evangelium Sabb. S. Paſchæ dub. 17. & 23. & alibi, laudans hujuſmodi Serm. eum Divo Severiano, ſeu Severino adſcribit, ſicuti & Serm. infra LXXVI. id quod forte ab Divo Thoma in Comment. mutuatus eſt, ut innuere videtur Maldonatus Matthæi XXVIII. numero 9. At & ſtylus non abſimilis, & diverſarum phraſium eadem repetentium coacervatio, & doctorum Virorum conſenſus, & Manuſcriptorum, quotquot extant, auctoritas Chryſologo vindicant. Franciſcus Combefiſius in Opuſc. *Recenſiti Auctores &c.* Pariſiis 1662. pag. 135. ſuſpicabatur, an in Catena D. Thomæ, ubi Sermo hic, & ſequentes de Chriſti Reſurrectione laudantur, ſub hoc contracto nomine *Sever.* legendum ſit *Severus Malacitanus*: cujus temporibus convenit, quem Auctor perſtringit, non ſuſcitandæ veræ carnis error. At nulli Severo Malacitano tribuuntur Sermones, potuitque Chryſologus antiquiorem Origenis errorem reſpicere.

Sermo XCI. Hunc eundem Sermonem, ab exordio tamen non parum imminutum, habes inter Sermones D Auguſtini de Sanctis, olim ſub numero XXII.; nunc vero in Appendice Tom. V. pag. 135. num. CXCIX. Nihilominus Chryſologo deberi ex ipſo ſui initio recte opinatur Mita.

Sermo CVII. licet ſtylo, & doctrina inſignis, inquit Mita, ab ſermonibus Chryſologianis longiſſime diſtat. Fabricius in Bibliotheca mediæ Latin. Tom. 1. Lib 111. pag. 1055., & Tillemontius Tom. V. pag. 485. editionis Venetæ, jure quidem Chryſologo adimunt. Inſcribitur in Codice MS. *in Divum Petrum Epiſcopum* Titulus autem *Divi* recentiorem ætatem redolet. Præterea longe ab more noſtri Auctoris nitida hic dictio apparet, quam nec circumloquutiones infarciunt, nec inſuetæ expreſſiones extollunt. Fateri autem oportet de Petro alicujus loci Epiſcopo in eo loqui: nec inſuetum erat Antiquis, inter Auctorum opera ea recenſere, quæ vel ipſis inſcribebantur, vel in eorum honorem ceſſerant. Unde do libentiſſime manus opinantibus Sermonem hunc in laudem Petri noſtri Chryſologi, Ravennæ pronunciatum fuiſſe.

Sermo

Sermo CXXVII. Franciſcus Garcia de Valle in Evangelico Concionatore Lib. I, Diſc. XXV., numero 38. nervis omnibus contendit, Sermonem hunc deberi Joanni Chryſoſtomo homil. XVI. ex variis in Matth. locis. Et revera inter Chryſoſtomianos occurrit in editione Pariſienſi per Sebaſtianum Nivellum ſub Ciconiis anno 1581., Tom. II. pag. 1074., ſed addito ſigno in ora libri, ut eum inter ſpuria amandandum ipſe editor Lectores admoneat. Lapis autem, vel ſtipes ſit oportet, qui ab eo Chryſoſtomi gravitatem abeſſe non ſentiat, & contra puram putamque ſapere Chryſologi dictionem.

Sermo CXXIX. *Sermo hic*, inquit Latinius, *nil habet Chryſologi*, cui adſtipulatur Mita, animadvertens verbum *Cariſſimi*, nunquam inveniri apud Chryſologum: cui aliud familiare eſt, nempe *Fratres*. Suppoſititium etiam putat Tillemontius Tom. V., pag. 866.: quod præ cæteris ſtyli puritas, facilisque verborum ductus ſuadent.

Sermo CXXXV. De hujusmodi Sermone, ejusdem commatis cum ſuperiori, hæc etiam habent Tillemontius, & Latinius. Ruinartius Acta Martyr. pag. 188. eum uti noſtri Auctoris genuinum ſœtum amplectitur, eumque vocat *egregium Sermonem*.

Sermo CXXXVI. lacinia eſt alicujus Sermonis, Auctoris ab Chryſologo diverſi: cui neſcio quis Epiſcopus Adelphus intererat.

Sermo CXXXVIII. S. Germani Antiſiodorenſis fœtum opinatur Mita. Sanctus hic Præſul dum Ravennæ apud Chryſologum hoſpitaretur, hæc pauca de pace diſſeruiſſe, non vero eſt abſimile. Sub initium *Patrem* & *Magiſtrum* vocat Chryſologum, propter ipſius in ea urbe pontificiam dignitatem, exuberantemque doctrinam; ſe vero *peregrinum* & *agreſtem* dicit, veluti ex locis Barbarorum profectum. Quamvis vero hæc ariolandi modo proſerantur, in tuto eſt Sermonem non eſſe Chryſologi. De S. Germano alibi.

Sermo CXLIII. Nonnulla in eo habentur, quæ occurrunt in Sermone de Annunciatione penes Hieronymum Tom. ultimo pag. 101. edition. Pariſienſis apud Nivellum anno 1579. ad Paulam, & Euſtochium: eaque præcipue, quæ laudantur ab D. Thoma in Catena, Tom. V. ejus Operum, pag. 14., recent. editionis Venetæ. Obſervat autem Poſſevinus in *Apparat.* Tom. II. pag. 44., & ex eo Nicolai in *notulis* ad prædictam Catenam, Sermonem hujusmodi inter Hieronymi ſpuria ablegandum: & Græco potius, quam Latino homini adſcribendum; cum in eo græcum auctorem latine loquentem videre liceat. Sophronii autem eſſe D. Hieronymi amici, illius nempe, qui ejusdem Catalogum de Scriptoribus græcum reddidit, pro compertiſſimo, ut loqui amant, credunt non pauci haud inferioris ſubſellii Scriptores.

Sermo CXLIX. Divo Severiano Gabulorum Epiſcopo dubio procul adſcribendus: ſub cujus nomine occurrit inter opera Sancti Joannis Chryſoſtomi Tom. III., pag. 140. recent. editionis Pariſienſis, curante Domino de Montſaucon, qui hæc eadem præfatur. „ Severianus Gabulorum Epiſcopus, qui Conſtantinopoli tunc degebat, &
„ ſimulatis officiis Sancti Præſulis amicitiam ſibi conciliaverat, ac frequenter ad Po-
„ pulum conciones habebat, abſentis, ac in Aſiam profecti Chryſoſtomi, occaſio-
„ ne captata, Populum ſibi devincire, ejusque ut putatur ſtudia ab Chryſoſtomo
„ avertere ſatagebat. Qua de re monitus ab Serapione Chryſoſtomus, cum ex
„ Aſia rediit, ut vidit Populum ſibi gratulantem, lætitiaque plenum, rem non mul-
„ tum curaſſe videtur. Sed cum inde Severianus in Serapionem indignatus, impie-
„ tate plena verba protuliſſet, tumultuante Populo, & in iram concitato, Con-
„ ſtantinopoli pulſus eſt. Deinde curante Eudoxia Auguſta, ipſoque Imperatore
„ revocatus, & ab Chryſoſtomo ægre licet admiſſus eſt. Sed quia indignatus Popu-
„ lus, nonniſi Paſtoris ſui monitis, conceptam in Severianum iram ſedare poterat,
„ hac Oratiuncula (extat ibi pag. 412.) Chryſoſtomus exaſperatos animos mitigavit,
„ & ad Severianum admittendum deduxit. „ Hæc doctiſſimus editor in Monitis ad præfatam Homiliam. In ſequenti vero die, Severianus ipſe ad Populum habuit oratiunculam, ubi de conciliata pace gratulatur: quam ille pacem partam *communi Patre curante*, ſummis laudibus commendat. Hujusmodi autem Oratiuncula Severiani, inter Sermones Chryſologi irrepſit, & centeſimum quadrageſimum nonum in Ordine confecit. Formulam autem illam: *communis Pater*, præſentem Chryſoſtomum ſignificare nullus dubito: uti obſervatur in aliis homiliis, & præſertim in illa, quam Presbyter quidam Antiochenus habuit coram Flaviano illius Civitatis Antiſtite, inter Opera ſpuria Chryſoſtomi Tom. VI. pag. 555. laudatæ nuper editionis. Quod autem Baronius ab Martyrologio Romano Severianum hunc expunxerit, tanquam acerrimum Chryſoſtomi hoſtem, falſo aſſeritur: dicamque hanc ei ab Roſweido immerito inuſtam Clar. Georgius in Notis ad Martyrologium Adonis exterſit Tom. I. pag. 63.

In nonnullis editionibus Sermoni huic præfigitur Titulus: *quem quidam Severiani putant, ſed falſo:* illud tamen *non temere factum*, notat Latinius, *nam nil*, inquit, *habet Chryſologi.*

Sermo CLII. latine legitur inter alias Patrum Homilias ab Alcuino collectas: nec deſunt, qui eum Sermonibus D. Severiani adnectendum eſſe opinantur. Iraſcitur autem Mita in Notis; & invidentiam, ut ait, illorum, qui Sermonem hunc Chryſologo auferre conati ſunt, comparat ipſius Herodis in vitam Innocentium invidentiæ, averſoque in eos animo: ſubditque nunquam aptius Chryſologi cognomen conveniſſe, niſi hujusmodi Sermonis cauſa. „ Siquidem in hoc vere aureum eloquentiæ
„ flumen effudit, & ſummam profeſſus eſt eruditionem. Stylo & doctrina ab emi-
„ nentioribus ejus homiliis haud diſcrepat, nec aliquis prudens hanc eſſe Divi Seve-
„ riani compoſitionem dixerit: cum tota phraſi, & doctrina ab ejus Sermone, hic
„ in ordine CXLIX. relato, diſcrepet. Fuit inſuper Severianus natione Græcus,
„ græceque ſcripſit. At prædictus Sermo tota origine latinus, nulla ex parte græ-
„ ciſmum redolet: neque ab exemplari græco in latinum idioma traductum, quis-
„ piam linguarum peritus usque modo judicavit. „ Hæc Mita, plurimis aliis in hujusmodi Sermonis laudes abundantius excurrens. Revera cum Chryſologiana phraſi ita convenit, ut ovum ovo ſimilius eſſe non dixeris.

Denique huic editioni Appendicem addidi, paucos quosdam in ea referens Chryſologi Sermones, qui huc usque alieno nomine circumferebantur. Primas tenent Sermones quinque de Oratione Dominicali, quos ab Dacherio Spicileg. Tom. VII. pag. 120. mutuatus ſum. Hos olim ex fide Codicis Corbejani retulerat ad Petrum Damiani, poſtea admonente Stephano de Marces, comperit, eſſe Chryſologi. Sermones LXXIII. & XCVII. in Appendice Divi Auguſtini Tom. V. pag. 92., & 120. de quibus jure merito Lovanienſes dubitarunt, ab doctiſſimis nuperis editoribus Monachis S. Mauri, Auctori noſtro adjudicantur. Tantorum Virorum teſtimonio ſuccenturiatus & id ego præſtiti.

Sunt, qui nonnullorum Codicum fide freti, Sermonem quoque CXX. ipſius Appendicis genuinum Chryſologi fœtum aſſerunt. At hoc aſſerere non patitur ſtylus Sermonis tumens propemodum, nec ita, ut noſtri Auctoris mos eſt, brevior & inciſus, quique Petavio Lib. de Incarnatione XIV., nimis conturnatus videbatur. P. Labbè Biblioth. pag. 783. alium ſub ſuo nomine laudat *de B. Virginis nativitate*: ſed, ut alias obſeryatum eſt, Sermonum intitulationes corruptæ ſunt: nec temporibus Chryſologi hujusmodi Feſtum adhuc celebratum ſcimus. Aerem verberant, & in nubibus fabricant, qui Sermones LXVII., LXVIII., LXX., LXXI. in ordinem redigunt, & Petro Damiano adſcribunt: nam cum proſtent in prima collectione S. Felicis Epiſcopi Ravennatis, quod ſub initium ſæculi VIII. eveniſſe ſcimus, & longe poſterior vixerit Damianus; jam patet quam inanibus fulcris eorum opinio innitatur. Dictio etiam nitidior, & facilior Serm. CXXIX. de S. Cypriano, & CXXXV. de S. Laurentio alicui fucum fecere, & ſuſpicandi anſam præbuerunt.

V I T A
S. PETRI CHRYSOLOGI

Ex Libro Pontificali Agnelli, qui & Andreas, edito ab Cl. Bacchinio Tom. I. pag. 321.

Additis nunc Variis Lectionibus MS. Vallicellani.

PEtrus XXI. pulcher aſpectu, delectabilis forma; ante eum nullus (1) Pontiſex ſapientia ſimilis illi, & poſt eum non ſurrexit. Multorum librorum, & voluminum conditor, & velut irriguus fons ita in eum divina ſapientia quotidie emanabat; unde pro ſuis eum eloquiis Chryſologum vocavit (2) ideſt aureus (3) ſermocinator. Natus eſt Corneliense Territorio: nutritus & doctus (4) a Cornelio illius Sedis Antiſtite, & pro ſui Nutritoris amore Petrus iſte Beatus (5), qui dudum Imolas prædictum vocabat Territorium, ab illo jam tempore *Cornelienſe* nominavit. Sed ajunt alii ideo Cornelienſe, quod Cornelii forum fuiſſet. Iſte primi Leonis Sanctiſſimi Papæ Ravennatis Eccleſiæ Cathedram regebat. In ipſis diebus ſæviſſimus Eutyches Presbyter maligno ſpiritu inſtigatur & circa Sanctam & individuam fidem Catholicam ſuis peſſimis cogitationibus malignam cœpit hæreſim excitare. Quem Sanctiſſimus Leo per ſuam Epiſtolam in conſpectum Sanctorum multorum Dei Epiſcoporum (6) admonivit. (7) Nunquam potuit ejus ſuperſtitioſam credulitatem ad bonum revocare propoſitum. Sanctus igitur Leo ad Beatum Petrum (8) hujus Ravennatis Urbis Pontificem, res notas celeriter fecit; qui ſcribens Epiſtolam ad ipſum hæreticum direxit, per quam in Chalcedonenſi Synodo (9) non conſenſit; demerſus eſt. Sed ipſe Ss. Leo multas vices per ſua Epigrammata in Conſtantinopolitanam Urbem miſit non ſolum ad Gallani Placidiam, verum etiam ad Valentinianum & Honorium (10) & ad cæteros alios fidei robuſtos, ſimulque ad Divum (11) Gratianum & Eudoxiam (12) ſequeſtratim contra prædictum Eutychen Presbyterum diverſas, ut diximus, Epiſtolas & tanto tempore (13) prolata fuit, uſque ad tempora Martiani Imperatoris. Igitur, ut diximus, cum multa altercatio de Sancta intemerata Fide Catholica facta fuiſſet multis diebus, contigit, ut cum Epiſcoporum conſilio fuiſſet allatus prædictus hæreticus coram omnibus Sacerdotibus, Theodorus Epiſcopus cum eo certare cœpit: oſtendens ſingula volumina de Sanctis Scripturis, & diverſa teſtimonia, quod Sancta & Indiviſa ſit Trinitas & Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus unus eſſet Deus coæqualis (14) ex duabus manens naturis, Dei & Hominis. Non conſenſit. Tunc auctoritate Apoſtolica demonſtrata non reſipuit. Oſtenſaque eſt B. Petri Chryſologi Epiſtola in qua ex parte continebatur ita: *Humanæ leges intra XXX. annos* (15) *inter nos omnes litigioſas interimunt quæſtiones, & tu circa quingentos annos cur tanto præſumis in Chriſto conviciare ſermone? vere oportet te humiliari ad Sanctum Romanum Pontificem, & diligenter ejus præcepta cuſtodire, & non aliter extimes niſi quod B. Petrus Apoſtolus vivus ſit, & Apoſtolatus Cathedræ Romanæ ſedis in carne teneat principatum*: Poſt hæc autem ipſe Euthyches ſæviſſimus in ipſo cecidit (16) Concilio. Sacerdotum vero cœtus poſt ſolutum Concilium una cum plebe omnium Chriſtianorum Deo immenſas gratias agentes (17), & maximas laudes Imperatoris Catholicam, & certam fidem obſervantis, valedicentes abierunt.

CA-

(1) MS. Vallicellanum.: *ex Pontificibus.* (2) *Vocaveré.* (3) *Aureum ſermocinatorem.* (4) *Edoctus.* (5) *Quod dudum Imolas prædictum vocabatur Territorium.* (6) *admonuit.* (7) *Et nunquam potuit.* (8) *hujus &c.* Deſunt in MS. (9) *Non conſenſitus.* (10) *Imperatores.* (11) Reponendum: *Martianum.* (12) *Sequeſtratim autem* (13) *prœlatum fuit.* (14) Hæc de Chriſto Domino apte intelligenda (15) *Inter nos*: deſunt in noſtro Codice. (16) *Confiſio.* (17) *Et maximas laudes inferentes Catholicam, & rectam fidem obſervantibus &c.*

(1) In

CAPUT II. (1)

Petri Chryſologi Ordinatio Cælitus imperata.

IGitur chariſſimi quod reſiduum eſt de Chryſologi vita in medium proferamus, & inquiramus quomodo, aut qualiter in tali orthodoxa ſede non ex propriis ovibus, ſed ab ſubjecta Cornelienſe Eccleſia Ravennenſes (2) Cives Pontificem ordinaverunt. Tempore namque illo poſtquam defunctus eſt Beatiſſimus (3) ante nominatus Præſul Joannes, convenerunt univerſus cœtus populi una cum Sacerdotibus, ſicut mos eſt in Eccleſiæ ritu, & elegerunt ſibi Paſtorem (4), cumque eo properantes Romam venerunt ad Sanctum Papam Apoſtolicæ Sedis, ut eorum ordinaret Electum, ne talis Eccleſia viduata eſſet Pontifice tantis diebus. Die vero craſtina erant omnes parati, ut (5) eum quem elegerant (6) Sanctis apoſtolicis præſentarent adſpectibus. Igitur nocte eadem apparuit (7) ad Sanctum Sixtum Urbis Romæ Epiſcopum per viſionem B. Apoſtolus Chriſti claviger Petrus, una cum Apollinare Diſcipulo ſuo, & inter ambo ſtans B. Petrus Chryſologus: & parum B. Petrus Apoſtolus pedem figens dixit ad S. Papam Sixtum: vide hunc virum, quem elegimus Nos (8), qui ſtat in medium noſtrorum, ipſum conſecra non alium. Idcirco expergeſactus Papa, juſſit valde introduci diluculo Plebem univerſam, & Virum, qui ordinandus erat. Intuitus eſt eum diutiſſime S. Papa & ait: Ite, tollite eum de medio: hunc non agnoſco. Niſi adduxeritis mihi, qui oſtenſus eſt, alium non ordinabo. At illi cœperunt inquirere inter ſe mutuo, quæ eſſet hujuſmodi res, ejectiſque omnibus foras contriſtati ſunt. Alia vero die juſſit (9) ut Populus cum omnibus (10) Electis maximis, & mediocribus, & puſillis ante ſe introducti fuiſſent, & cum non vidiſſet formam Viri, quæ illi oſtenſa fuerat, ait: requirite ex vobis, forſitan non omnes veniſtis, & (11) complures eſtis. At illi dixerunt: non ex (12) nobis quempiam invenies Domine Papa (13). Ite & egredimini foras: nondum electum video. Tertia (14) die denique iterum apparuit (15) ad eundem Papam, nec vigilans pleniter, nec pleniter dormiens Apoſtolorum Princeps cum Diſcipulo ſuo ſicut & prius (16) & Sanctiſſimus Petrus Chryſologus inter ſe tenentes dicentes illi: diximus jam Tibi ne ſuper alium manus imponas niſi ſuper hunc Virum: quia in illis temporibus Ravennæ Eccleſia, ut pinguedo olei lucernæ illuminana (17), ſi ab igne fuerit applicata, ita illius pingueſcet, & illuminabitur doctrina. Altera die introducuntur omnes, & non invenitur. Tunc Sanctus Papa (18) Sedis Romanæ dixit ad Corneliensem Epiſcopum, qui illo tempore cum Ravennienſibus Civibus Romam ierat: introduc omnes Sacerdotes, & Clericos tuos, forte, ibi inveniam Virum, qui mihi oſtenſus eſt. Cui ille cum ſupplicatione reſpondit dicens: non habeo talem Virum, niſi unum Diaconum, qui præeſt omnibus rebus meis: ſuper cujus manus ego ſervus tuus incumbo. Si jubes, ut in medium veniat, deferatur. Cui Beatiſſimus Papa: veniat, non ſolum ille, ſed & cæteri omnes: ſi videro quem cupio gratanter ſuſcipio. At ubi ingreſſi ſunt omnes, ſtatim ut vidit S. Papa virum (19), quem ſibi per viſionem oſtenſum fuerat, conſpexit cum ut gemmam fulgentem, & hinc atque illinc per ſpiritum cognoſcens vultum B. Apoſtoli Petri, & Apollinaris Pontificis, Chryſologi (20) Petri dextram ſiniſtramque tenentes; & ut hæc omnia Sanctus Papa conſpexit, ſtatim de ſede ſurgens, & obviam illi quaſi medium atrium ivit; & libenti animo alterutrum ſe ſalutaverunt, uſque ad genua. At ubi ſubtrahere ſe Petrus Chryſologus Papæ voluit, Beatiſſimus Papa non (21) ſinivit. Statim cœpit fremitum dare Populus inter ſe & maximum clamorem ad Cælum. Alii dicebant quia Neophitum non recipimus, non ex noſtro fuit ovile, ſed ſubito invadit Cathedram Epiſcopalem, quaſi latro. Tollite, tollite eum de medio: non recipimus, quia de ſubjecta Eccleſia non licet in majorem transferre. Alii contra (22) ajebant: juſtus eſt hic Homo, non recte dicitis: ſuſcipiamus eum, ut bene ſit noſtræ Civitati; quia prudentiſſimus eſt, & caſtiſſimus, & Doctor bonus, omnique gloria dignus: ex noſtra cognatione eſt, nihil in eum mali ſentimus, timore Domini plenus: ſine cauta eum perdere vultis. Sanctus vero Xiſtus (23) III. in tali altercatione Populum huc illucque diviſum conſpiciens, palam omnibus retulit viſum, ut ſupra dixi-

mus

(1) In noſtro Codice notatur in margine: *II.* (2) *Ravennates.* (3) *Ante nominatus:* deſideratur in Codice. (4) *Cumque omnes eum eo properantes, Romam veniſſent.* (5) *Ut eum Virum.* (6) *Sanctis*, Deeſt. (7) *S. Sixto urbis Romæ Epiſcopo.* (8) *Qui ſtas in medium noſtrorum.* Deſunt. (9) *Papa ut.* (10) *Clericis.* (11) *Utrum plures eſtis?* (12) *Novis.* (13) *At ille dixit.* (14) *Nocte.* (15) *Eidem Papæ nec vigilanti pleniter, nec pleniter dormienti.* (16) *Sanctiſſimum Petrum Chryſologum inter ſe tenentes.* (17) *Cum igni.* (18) *Sedis romanæ.* Deficit in MS. (19) *Qui ſibi per viſionem oſtenſus fuerat.* (20) *Petri*, Deeſt. (21) *Sivit.* (22) *Dicebant coram.* (23) *III.* Deeſt in noſtro Codice.

(24) Quo-

mus (24) quomodo per admonitionem apoſtolicam eum conſecrare debuiſſet. Et ſi iſtum non vultis Patrem, a me recedite, & a Sancta Eccleſia Catholica (25) alienati vos omnes. Tunc illi, quaſi una voce, cœperunt clamare: ordinetur, ordinetur. Conſcripſerunt celeriter decretum: & per impoſitionem manus recepit Spiritum Sanctum, ordinatusque eſt in Pontificem cum gloria, & (26) Ravennam ſedem reverſus eſt. Ex illo jam die cœperunt omnes (27) venerari tanquam Angelum Dei.

(24) *Quoniam.* (25) *Romana alienate vos.* (26) *Ravennatem.* (27) *Eum.*

CAPUT III. (1)

Ædes Petro curante conſtructæ. Ejusdem cum Projecto Cornelienſe Synchronologia. S. Barbatiani funus.

ÆDificavit hic Beatiſſimus Fontem in Civitate juxta Eccleſiam, quæ vocatur Petriana, quam Petrus Antiſtes fundavit. Qui Fons miræ magnitudinis duplicibus muris, & altis mœnibus ſtructus (2) arithmeticæ artis. Iterumque Domum (3) infra Epiſcopium (4) Ravennæ ſedis, quæ dicitur Tricolis, eo quod tria cola contineat: quæ (5) ædificia nimis ingenioſa inferius ſtructa eſt. Fecitque non longe ab eadem domo Monaſterium S. Andreæ Apoſtoli, (6) ſuaque effigies ſupra valvas ejusdem Monaſterii eſt inferius teſſellis depicta: totas vero Parietes (7) proconniſſis marmoribus decoravit & in ingreſſu januæ extrinſecus ſuper liminare verſus metricos (8) continentes ita:

Aut lux hic nata eſt, aut capta hic libera regnat.
Lux eſt ante venit Cæli decus unde modernum.
Aut privata diem pepererunt tecta nitentem,
Incluſumque jubar ſecluſo fulget Olympo.
Marmora cum radiis vernantia cerne ſerenis,
Cunctaque (9) ſereno percuſſa in murice ſaxa
Auctoris pretio ſplendeſcunt munera Petri.
Huic honor huic meritum tribuit ſic (10) comere parva;
Ut valeant ſpatium amplum ſuperare coactis.
Nil modicum Chriſto eſt. Arctas bene poſſidet ædes,
Cujus in humano (11) conſiſtunt pectore templa.
Fundamen Petrus, Petrus (12) fundator & (13) Aulæ.
Quod Domus hoc Dominus quod factum Factor, & idem
Moribus atque opere. Chriſtus poſſeſſor habetur
Qui duo conſocians mediator (14) reddit & unum.
Huc veniens fundat parituros gaudia fletus
Contritam ſolidans percuſſo in pectore mentem.
Ne jaceat, ſe ſternat humi, morbosque latentes
Ante pedes Medici cura properante recludat;
Sæpe metus mortis, vita fit cauſa beatæ.

Multa condidit volumina, & valde ſapientiſſimus fuit. Iſte una cum Projecto a B. Cornelio Imolenſis Eccleſiæ una hora in Diaconos ambo conſecrati ſunt Poſt vero divina providentia, ambo ſolium Epiſcopale tenuerunt. Petrus (15) Ravennæ Eccleſiæ, Projectus ſervatus eſt Imolenſi. Poſtquam hic Pontifex ordinatus eſt, poſtmodum ab ipſo iſte alter Epiſcopus Eccleſiæ Cornelienſis conſecratus eſt, (16) temporibus Gallæ Placidiæ Auguſtæ, ſicut ſcriptum (17) reperimus. Corpus B. Barbatiani idem Petrus Chryſologus cum prædicta Auguſta aromatibus condiderunt, & cum magno honore ſepelierunt, non longe (18) ad Poſterulam Ovilionis, conſecravitque Eccleſiam S. Joannis Baptiſtæ, quam (19) Baudarius ædificavit.

CAPUT

(1) In Codice ſignatur in margine. V. (2) *Architectonicæ.* (3) *Domus in Archiepiſcopatu Ravennæ.* (4) *Ravennatis.* (5) Bachinius legendum putat *Ædes*: at MS. habet *ædificia.* (6) *Suamque effigiem — depictam* (7) *perconniſſis.* (8) *Fecit contineri ita.* (9) *Syderea,* (10) *Condere.* (11) *Conſiſtit templum.* (12) *Fundavit.* (13) *Aulam.* (14) *Reddidit.* (15) *Ravennatem Eccleſiam, Projectus ſortitus eſt Imolenſem.* (16) *Temporibus.* (17) *Eſt.* (18) *Poſterula.* (19) *Baduarius.*

(c) 2 (1) In

CAPUT IV. (1)

Petrus mortem ſuam prævidet, prædicitque. Forum Cornelii pergit, ibique decedit. Locus Sepulchri.

COgnovit autem poſt hæc Beatiſſimus Petrus per Spiritum finem vitæ ſuæ. Ivit ad Cornelienſem Eccleſiam, & ingreſſus infra Baſilicam B. Caſſiani obtulit munera: ideſt craterem aureum unum, & pateram argenteam alteram, & diademata aurea magna pretioſiſſimis gemmis ornata. Hæc omnia ad S. Caſſiani corpus imbuit, (2) poſitaque ſuper aram illius Eccleſiæ, & ſtans ſuper crepidinem juxta Altare expanſis manibus, benedixit cunctam plebem, Sacerdotes, ac Populum, & oravit dicens: Tu dediſti Deus animam in corpore iſto: tu iterum miſericors ſuſcipe eam, quia tua ſum creatura. Non (3) occurrat (4) mihi iniquiſſimus Diabolus, ſed Angelus (5) tuus ſanctus (6) ſuſcipiat eam, & collocare jubeas in ſinibus Patriarcharum, ubi lux permanet, & gaudium immenſum eſt. Et nunc, Domine, te confiteor labiis (7) corde. Tu qui cuncta patraſti ex nihilo, qui ſolus noſti priſca & præſentia, & futura, da Populo huic cor docibile, ut timeant Te, & agnoſcant, quia es Deus in Cælo ſurſum, & in terra deorſum, qui per ſanctum Filium tuum totius generis humani ſalutem recuperaſti, in quem credimus Deum, & Dominum Angelorum, qui es benedictus in ſæcula ſæculorum. Mitte illis, Domine, verum Paſtorem, qui tuas congreget oves non diſperdendo, ſed ad caulas Eccleſiæ revocando. Non (8) ſopiat ut mercenarius, non ſit (9) alienæ ovis cuſtos, ſed verus Paſtor, qui oves cum agnis (10) commiſſas immaculatas tuo adſpectui repræſentet; ne ille ferox immaniſſimus Lupus, qui prædam rapere quærit a Te, (11) Paſtoris corda excita, rapida voluptas depellatur, vellera fidelium ovium non diripiat, ne Sancta Eccleſia vocis balatibus gemat. (12) Tu bonum Paſtorem tribue huic Populo (13), mitte Paſtorem, non percuſſorem, ſed nutritorem: non ut allidat, ſed defendat: non ſpernentem, ſed revocantem: non raptorem, ſed largitorem. Non ut ..... (14) ſed compeſcat, non cupidum, ſed tributorem: non elatum, ſed humilem, non ſævum, ſed blandum: Cuſtodi eos: Populus tuus eſt, & opus manuum tuarum qui es benedictus in ſæcula. Ad lugentem Populum ait: Filii cariſſimi audite me. Ego vado, & ingredior viam univerſæ carnis, ubi conſtituta eſt domus omnis viventis. Nunc Filii confortamini, & eſtote viri prudentes. Dabit vobis Dominus Deus Paſtorem, & Rectorem ſicut ſcriptum eſt: *non repellet Dominus plebem ſuam in finem, & hæreditatem ſuam non derelinquet.* Ille docebit vos. Ille vos per amœna paſcua ducet, ille ſui verbi pabulo vos reficiet: ipſum audite, non conturbemini. Et vos viſcera mea, non contra eum in tumorem cordis elevetis, non cum tumultu, & jurgio Paſtorem eligatis. Non Patrem hujus Patriæ (15) pro pecunia hanc obtineat ſedem, ſed (16) hoc diligite quem Dominus elegerit. Eſtote perfecti Filii: ab omni hæreſi ſervate vos. Cavete ab Ariano dogmate. Sanctam, incontaminatam (17) Catholicam Fidem tenete. Corpora veſtra ſervate ſine pollutione, quia Templa Dei animata ſunt. Hæc cuſtodite, & agite: ut mereatis vos cum veſtro Paſtore (18) in univerſorum placitorum cæleſti Domino viam parare. Præcepta ejus ſatis cuſtodite: obedite ei, ut ille pro vobis oret: quia Omnipotens Deus non vult hilarem, ſed cor contritum ſuſcipit, & humiliatum ſpiritum. Sit benedictio Domini Dei omnipotentis ſuper vos, & ſuper Filios veſtros in generatione, & progenie, nunc & ſemper in ſæcula ſæculorum. Cumque omnes reſpondiſſent Amen, converſus ad aram B. Caſſiani ait: deprecor Te, Beate Caſſiane, intercede pro me. Tuæ Domui quaſi vernaculus fui a Cornelio (19) iſtius ſedis in Eccleſiæ gremio nutritus: iterum ad Te reverſus animam nunc Deo Omnipotenti trado, corpus autem meum Tibi commendo. Hæc & his ſimilia cum diceret, quaſi qui eructans, ovans, & exultans, flentibus cunctis qui aderant, reddidit Spiritum III. Non. Decembris. Cæmentarii vero poſt Sedem ipſius Eccleſiæ paraverunt celeriter ſepulchrum in loco, ubi ipſe præcepit: & ibidem ſanctum corpus receptum eſt, & permanet usque in hunc diem. (20) Sedit autem Annos ..... Menſes ...... Dies ......

OBSER-

(1) In margine Codicis ſignatur: VI. (2) *Poſuitque.* (3) *Occurrat.* (4) *Ei.* (5) *Tuus* deeſt. (6) *Suſcipiet.* (7) *Et corde.* (8) *Surripiat.* (9) *Alienus.* (10) *Commiſſis.* (11) *Paſtore corda excitato, rapida voluptate depellat.* (12) *Tu bonus Paſtor Paſtorem tribue.* (13) *Mittem.* (14) *Laceret.* (15) *Cui.* (16) *Hunc.* (17) *Catholicam* deeſt. (18) *In ovium ſanctarum placitarum.* (19) *In hujus Eccleſiæ gremio.* (20) *Sedit &c.* Deſunt in noſtro Codice: loco quorum verborum leguntur hæc: *Regnante vero Domino noſtro JEſu Chriſto, qui cum Patre, Filio, & Spiritu Sancto vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.*

OBSERVATIONES

D. Benedicti Bacchinii Abbatis &c. ad Vitam S. Petri Chryſologi ex Agnelli Pontificali Tom. I. pag. 335.

Petri ætas expenſa. Narratio de ejuſdem electione divino impulſu facta contra Dupinium aſſeritur. Agnellus Ravennatem Eccleſiam Romanæ ſubditam agnoſcit. Petri Epiſtola ad Eutychetem. An aliam ſcripſerit. An ſcripſerit poſtremas illius periodos. Ædes Tricoli an ab Chryſologo excitata. Petriana Eccleſia. Sacellum S. *Andreæ an ab Chryſologo conſtructum ſit. Munera Cornelienſi Eccleſiæ tributa.*

I. Divi Petri Chryſologi ætatem in poſtrema Diſſertatione indicavimus, quantum quidem ſufficere poterat ad tollendam temporum confuſionem; nunc expreſſe, quantum licuerit, de ea decernendum eſt. Et pro Epiſcopatus ejuſdem initiis, in ea ſententia perſevero, ut vel anno 440. qui Sixti III. Summi Pontificis poſtremus fuit, vel præcedenti 439. ordinatum credam. Annus ejuſdem emortualis, nec ante annum 448. collocari, nec poſt 451. deferri poteſt. Poſterioris aſſerti veritas ex eo patet, quod Æmiliæ civitatibus clades, & direptio, Attila late furente, anno 452. eſt illata: eoque Ravennam properante, Joannes ſedebat Epiſcopus: nec fortaſſis is ejus Sedis annus prior erat, ſed præcedenti anno 451. cœperat. Prior autem aſſertio ex Actis *S.* Germani Antiſiodorenſis a Conſtantio fideliter, & accurate deſcriptis evincitur, cum ex iiſdem certa demonſtratione elicuerit Eminentiſſ. Card. Noriſius, Germanum Ravennæ obiiſſe, anno eodem 448. die 31. Julii: Hiſt. Pelag. Lib. 2. cap. 12. Conſtat autem Petrum Chryſologum ejuſdem Sancti funus curaſſe. Idem Eminentiſſ., & Eruditiſſ. Cardinalis de Petri Chryſologi emortuali anno hæc habet: *Eo anno* (450.) *vel ſuperiori forte deceſſiſſe* 2. *Decembris, qua die ejus memoria recolitur, patet ex Epiſtola Leonis* 35. *ad Leonem Ravennatem*, *data die* 24. *Octobris Marciano Coſ. hoc eſt anno* 451. *nam anno* 448. *idem Chryſologus literas ad Eutychetem male jam ob hæreſim audientem dedit; Eutyches vero in Italia eo ipſo anno ad Kal. Junias inter Catholicos habebatur, ex literis Leonis ad ipſum eadem die datis: in quibus Eutychetis zelum laudat, quo contra Neſtorianos depugnabat: ea eſt Epiſtola Sexta. Hæc inſerenda putavi, ut eos corrigerem qui Petrum Chryſologum circa annum* 440. *obiiſſe ſcribunt, quæ fuit Hieronymi Rubei, & communis Scriptorum Ravennatum ſententia: quæ ſi vera eſſet, ſane ante annum* 440. *Germanus Antiſiodorenſis Ravennæ Chryſologo Præſule diem obiiſſet.* Rubeus Petri Chryſologi obitum non anno 440., ſed 450. conſignat Hiſtor. Ravenn. Lib. 2. unde immerito refellitur. Porro cum ad Kal. Junias anni 448. Eutyches in Italia bene audiret, non potuit 440. anno a Petro Epiſtola, quæ extat, conſcribi: cum enim conſcripta eſt, Eutyches in Italia male audiebat, ut ex ejuſdem Epiſtolæ tenore conſtat, quare Epiſtola Chryſologi non potuit ante annum 449. conſcribi. Epiſtola S. Leonis, quæ Leoni, ſeu Neoni dicitur ſcripta ex dictis ſupra in Diſſertatione, non probat intentum, licet cum Pagio contra Queſnellum, ad annum 451. retrahatur, ac propter conjecturam, quam in Diſſertatione exhibui, de Ravennii nomine in Inſcriptionis ejus mendo forte cubante, adjicere placuit Joanni fortaſſe ſcripta fuiſſe, qui exſcriptorum vitio in Leonem mutatus ſit. Id tamen, ſi admittatur nil argumentum juvat, cum Queſnelli argumenta cogant eandem Epiſtolam ad annum 458. transferre: & in primis quæſtio de redeuntibus a Barbarorum captivitate, quæ referri nequit ad extorres illos, qui ob Genſerici perſequutionem ſolum vertere coacti ſunt, quandoquidem illi non redibant a Barbaris, quod quæſtio ipſa ſupponit. Quod probat Joannem ante annum 452. ſediſſe, eſt Attilæ incurſio, quæ anno eodem evenit, cui Joannes ipſe occurrit, ut narrat noſter. His omnibus perſpectis efficitur, Petrum Chryſologum anno 450. vel 451. obiiſſe, eodemque Joannem ſuffectum, nec Neoni inter hos locum eſſe: qui ob multa præclare geſta, quæ in ejus Vita narrantur, pluribus annis ſederit oportet.

II. Ut autem ordo temporis ſervetur ab Agnello neglectus, obſervanda eſt Petri electio ad Epiſcopatum, Numinis nutu, & Sanctorum Petri, & Apollinaris apparitione peracta. Rem omnium primus ex Noſtro in lucem produxit Ferretus: inde diſerte, ut ſolet in ſua Hiſtoria narravit Rubeus, ex eo Baronius, cæterique. Verum quod fluminum aquis accidit, quæ pro ſoli unde fluunt natura, vario imbuuntur ſapore, ita quod demum non ſint quales a fonte manarunt; id narrationi huic accidiſſe facile deprehendet, qui Agnelli fontes guſtaverit, quamvis rei ſubſtantia ſervata ſit. Verum mirari ſubit hominum plures ita comparatos, ut facile nimis omnia credant, alios autem è contra ut omnia in dubium vertant. Dupinius in Bibliotheca Scriptorum Eccleſiaſticorum de hacce hiſtoria, hæc ex gallico in latinum verſa habet: *at nequit hiſtoriæ hujuſmodi narrationi credi: etenim illam nullus fide dignus Auctor exhibet.* Agnellus tandem in lucem prodiens, an Dupinio Auctor fide dignus futurus ſit ignoro. Illud ajo, hinc agnoſci hujus hiſtoriæ traditionem prout ab Agnello narratur antiquitate eximie commendari.

III. Notari merentur privilegia ab Valentiniano Ravennati Eccleſiæ tributa, ſi qua fuere, quæ quidem Joannes Petri immediatus Prædeceſſor nactus ſit, Agnello ipſo teſte, licet alias Primatus Romani impatiente, nullo modo Epiſcopos ipſos a Romani Pontificis jure exemiſſe: etenim ſi quando id exemptionis efficere valuiſſent, tum idipſum fieri debebat, cum ipſo Valentiniano imperante, qui Privilegium paulo ante tribuerat, novum Epiſcopum ordinandum eſſe, mors illius, cui privilegium tributum fuerat, efficiebat. Qui itaque narrat Populum, & Sacerdotes (quorum nomine intelligendos etiam puto Epiſcopos Provinciales) facto de certi viri electione Decreto, cum eo Romam properaſſe ad Sixtum Sanctum Apoſtolicæ Sedis Papam *ut eorum ordinaret electum;*

quique in ſubſequentibus adjicit, diſſidente, & tumultum agente Ravennatum plebe, Sixtum viſione narrata dixiſſe: *& ſi iſtum non vultis Patrem, a me recedite, & a Sancta Catholica Eccleſia alienati vos omnes:* quare cuncti una voce clamaverunt: *ordinetur:* & conſcripto celeriter decreto *per impoſitionem manus recepit*, Petrus, *Spiritum Sanctum, ordinatusque eſt in Pontificem:* manifeſto oſtendit Valentinianum Privilegium dediſſe, ſi quod unquam dedit, potuit enim nobis ignotum dediſſe, quod nullo modo S. Sedis jura violaret; nec inde factum, ut Ravennatum Epiſcopi autonomi quodammodo eſſent. Hæc & ſimilia, quæ ſuis locis pro opportunitate obſervabimus ab Agnello narrata, efficiunt, ut ſatis mirari nequeam, quid rei fuerit, ut ipſe qui alicubi Pontificale ſuum ſcribens erga Romanæ Sedis Primatum, ſe rite recteque affectum oſtendit, alibi, & hic putido commento præfixo Schiſmaticarum partium ſectatorem ſe prodat. At ea mendaciis, & malæ cauſæ conditio eſt, ut ſuo ſe gladio perimat.

IV. Regrediendum modo ad ea, quæ Agnellus de Sancto Petro priori loco narrat, licet poſtremis ejusdem annis evenerint, quæque pertinent ad Eutychetis Abbatis Conſtantinopolitani hæreſim. Ea vero tanta ſermonis ſtribiligine, rerumque confuſione infecit noſter, ut divinandum ſit, quid mente tenuerit. Actorum in cauſa Eutychetis hic ratio habenda eſt, ut ſuis apte temporibus reſtituantur vera, ſi quæ ex Agnelli hiſtoria elici poterunt; id etiam ei, quod numero primo diximus ad poſtremos Chryſologi annos ſpectanti, lucem affundet. Damnata itaque Neſtorii hæreſi in Epheſina Generali Synodo partium ſtudia effecere, ut qui quam maxime ab ea recedere voluere, in oppoſitam atque impiam dilaberentur. Eutyches omnium abſurdius peccavit, qui in Chriſto naturarum diſtinctionem pertinax negavit; & oppoſitum ſentientes Neſtorianiſmi accuſavit, datis Leoni Summo Pontifici litteris, quibus Leo ipſe reſpondit prima Julii, anno 448. Anno eodem in Concilio Conſtantinopolitano, Novembri menſe habito ab Flaviano eiusdem Urbis Epiſcopo, accuſante Euſebio Dorileenſe Eutyches ſæpe citatus, ac tandem comparens, aſſerensque proterve hæreſim, damnatur. Hinc è veſtigio Leoni denuo ſcribit, ſeque per nefas damnatum lamentatur, agitque apud Imperatorem, ut Concilium Generale cogatur, qui interim, conventu Conſtantinopuli triginta Epiſcoporum habito prima Aprilis die, anni 449., rem majoribus tricis implicuit. Leo die 18. Febr. Flaviano ſcripſerat, ac Theodoſio inquirens cauſas, ob quas Eutyches damnatus fuerat, quibus ab Flaviano intellectis ejusdem zelum pietatemque commendavit epiſtola, data die 21. Maij, anni ejusdem. Ante hanc diem non potuit ab Chryſologo Eutycheti Epiſtola ſcribi, in qua diſertis verbis hæreſim ſugillat: alias quod Summus Pontifex neſciverat, ipſe agnoviſſet. Epheſi inde coacta nova Synodo, Leo ipſe S. Sedis Legatos miſit, eosdemque literis datis munivit: inter quas omnium laudibus, communique Eccleſiæ conſenſu, ea laudatur, quæ in editione Queſnelliana eſt num. 24. data die 13. Junii: in qua Incarnationis myſterium ea elegantia, puritate, ac claritate explicatur, ut vix in tota antiquitate monumentum illuſtrius, ad rectum Dogma firmandum invenire ſit. Synodus Epheſi cæpta eſt die 8. Auguſti, ejusdem anni 449. quæ ob in ea per nefas geſta *prædatoria* poſtmodum dicta eſt, Catholicamque Fidem in ſummum diſcrimen conjecit, Eutychete abſoluto, & Flaviano damnato: qui paulo poſt ærumnis, injuriisque affectus, dum in exilium duceretur, è vivis exceſſit. Ob hæc Leo Pontifex pluribus Epiſtolis egit apud Theodoſium, ut Concilio Generali res Catholica reſtitueretur. Extant Epiſtolæ ad Auguſtum binæ, ſub die 13., & 15. Octobris: & aliæ ad alios. Egit etiam ea de re cum Valentiniano, Placidia, Eudoxiaque, & Legatos Conſtantinopolim miſit. Nil tamen in ea re graviſſima ab Theodoſio obtinuit. At eo defuncto, ſubſtitutoque Martiano, Pulcheria ejus uxore agente, Concilium primo Conſtantinopoli ab Anatolio habitum eſt, cui interſuere Apoſtolicæ Sedis Legati: in quo lecta Leonis Epiſtola ad Flavianum, & Epiſcoporum ſubſcriptionibus firmata, Neſtorius æque, ac Eutyches damnati ſunt: deinde in Concilio, cœpto celebrari die octava ejusdem anni, Epiſtola eadem Magni Leonis regula fuit, qua firmatum eſt Dogma de duabus in Chriſto naturis, contra Eutychetis hæreſim, illique Actionibus ſecunda, & quarta lectæ Concilium ſubſcripſit.

V. His ex Eutychianæ hæreſis hiſtoria delibatis, ad Agnelli tricas revertamur. Primo itaque ait, Eutychetem a Sanctiſſimo Leone per Epiſtolam monitum minime reſipuiſſe; ait Epiſtolam in Conventu multorum Epiſcoporum lectam. Leonis Epiſtola nulla ad Eutychetem data, in Concilio ullo lecta eſt; quinimo in nullo, ex præcedentibus Conſtantinopolitanum ſub Anatolio, lecta eſt Epiſtola celeberrima ad Flavianum, de qua in ſuperioribus. De hac igitur, ut loquatur reliquum eſt: at illi Concilio Eutyches non adfuit, nec res amplius integra erat. Subjicit paragraphum omnium implicatiſſimum. *Sanctus igitur*, inquit, *Leo ad Beatum Petrum hujus Ravennatis Urbis Pontificem res notas celeriter fecit: qui ſcribens Epiſtolam ad ipſum hæreticum direxit, per quam in Chalcedonenſe Synodo non conſenſit, demerſus eſt.* Ex his, ut puto, argumentum nonnulli habere crediderunt, quo dicerent B. Chryſologi Epiſtolam in Chalcedonenſi Synodo lectam fuiſſe: quod tamen repugnat Actibus ejusdem Concilii, in quibus nil de ea re: nec potuit fieri, ut Epiſcopi Ravennatis, pro regula Fidei Epiſtola legeretur apud eos, qui primum ſentiebant ſolummodo inſiſtendum ſymbolis Conciliorum Nicæni, Conſtantinopolitani, & Epheſini: admiſſis ſecunda Cyrilli ad Neſtorium Epiſtola, & altera ejusdem ad Joannem Antiochenum, & eo nomine laudatam S. Leonis Epiſtolam ad Flavianum recepere, quod ab dictorum ſenſu minime abluderet, explicaretque dilucide, quid de Eutychetis hæreſi ſentiendum. Dominicus Mita rem in hunc modum dirimi poſſe cenſet, in Reſponſionibus ad oppoſita Vitæ Chryſologi ab ſe conſcriptæ num. 5 6. 7. & 8. ut S. Leo intellecta a Flaviano Eutychetis hæreſi, & cauſa, Romam vocaverit, Petrum qui Pontifice jubente, Epiſtolam illam omnium celeberrimam conſcripſerit, Pontificis ipſius nomine ad Flavianum, quæ primum in Conſtantinopolitana ſub Anatolio, deinde in Generali Chalcedonenſe Synodo credendorum regula, contra Neſtorium, æque ac Eutychetem lecta fuit. Ut autem effugiat, quod contra regeri ex ſtyli diverſitate ab aliis Petri monumentis poteſt, conjecturam ita circumſcribit, ut ſentiat Leonem, conſcriptam a Pe-

tro

tro Epiſtolam *proprio tranſcripſiſſe ſtylo, & aliqua* ſuo marte adſcripſiſſe. Id omne ex Sermone 75. Chryſologi confirmare nititur: ubi ſe ex itinere, Ravennam quadrageſimali tempore reverſum, ac propterea feſſum admodum dicit. Conjectura ſe veritatem aſſequutum fortaſſis crediſſet Mita, ſi noſtrum legiſſet: eum ex allato loco adſtrui videatur, Petrum ab Leone vocatum, Epiſtolam ſcripſiſſe, quæ in Chalcedonenſi Concilio Eutychetis hæreſim jugulaverit. At ex ſubſequentibus agnoſcitur, Agnellum de Epiſtola omnibus conſentientibus ſcripta, locutum; ait enim *oſtenſam B. Petri Chryſologi Epiſtolam*, cujus etiam partem exbibet, de qua ſtatim. Mitæ itaque conjectura hinc nullo modo fulciri poteſt, quæ aliunde dehiſcit ruitque. Etenim poſt Quadrageſimam anni 449. ſcripta eſt Epiſtola Leonis, de qua fit quæſtio, die videlicet 13. Junii, cum præcedens ad eundem Flavianum data fuerit etiam poſt Quadrageſimam, die videlicet 21. Maji. At quis de ea re dubitari poſſit, cum ſtylus, ac verba ipſa Leonem ſonent?

VI. Sequuntur apud Agnellum, quæ ſpectant ad alias Leonis Epiſtolas ob impetrandum Auguſtorum auxilium, quo res Catbolica in pſeudo-Synodo Nicæna male habita, novo Generali Concilio reſtitueretur. Fœde labitur, niſi exſcriptorum vitio Auguſtorum, & Auguſtarum nomina ſint mutata, Honorium memorans, ac Gratianum, qui è vivis dudum ante Eutychianæ bæreſis tempora abierant. Honorii loco cogitaveram, an Honoria ſubſtitui poſſet: at cum nulla extet Leonis Epiſtola ad eandem, peſſima etiam ob ſtuprum fama laborantem, emendationem hujuſmodi ſuſtineri non poſſe cognoſco. Martiani etiam loco facili lapſu Gratianum intruſum ſuſpicabar: at illud obſtat, quod eadem periodo rem uſque ad Martianum prolatam dicit. Theodorum inſuper, quem in ſacro Concilio ait cum Eutychete certaſſe, & oſtenſis Sacræ Scripturæ voluminibus, Sanctorumque Patrum teſtimoniis Catholicam fidem de duabus Naturis ſtabiliviſſe, tota veterum Actorum Concilii a Flaviano coacti (in quo tantum Eutyches auditus eſt, Euſebio Dorileenſe, & Flaviano ipſo Hæreticum urgente) ſeries ignorat. Omnia itaque hic apud Noſtrum ab veritate abeunt.

VII. Illud è re eſſe inficiabitur nemo, quod ad Epiſtolæ, de qua in ſuperioribus ſermo fuit integritatem pertinet, quam ex Agnelli loco uberrime probatam habemus contra nonnullos, qui contendunt poſtrema verba ad Summi Pontificis, in Fidei dogmatibus ſupremam auctoritatem ſpectantia, Cbryſologi non eſſe, ſed recentius addita a Romanæ ſedis ſtudioſo, eique addicto. Gerardi Voſſii hi auctoritate nituntur, qui Epiſtolam Chryſologi Græco-Latinam edidit cum aliis nonnullis, ſubjunctis Gregorii Thaumaturgi operibus impreſſis Moguntiæ anno 1604. monuitque in duplici Vaticano Codice poſtrema illa verba deeſſe. Inde Dupinius prælaudatus in Bibliotbeca hæc, quæ latine exhibeo, habet: *porro litera finiri videtur ante ea verba: & quod ſequitur additum eſt ad Sanctæ Sedis auctoritatem commendandam.* At Agnello, ut adnotavimus, & ſuis locis conſtat, erga S. Sedem non bene affecto, & nihilominus verba ex Epiſtola ſeu ſenſum eorumdem referenti, nullus ſane criſis ſtudioſus refragabitur. Conſtat profectu uſque ad Agnelli tempora in Ravennatis Eccleſiæ, licet longo ſchiſmate afflictæ, Codicibus integram Chryſologi extaſſe Epiſtolam, quam poſtmodum decurtaverint, qui S. Sedis auctoritatem in rebus Fidei diffiniendis impugnavere: idque potiſſimum imputandum iis, qui græca fide in græcam linguam latinam Epiſtolam tranſtulere. Hic operæ pretium eſſe cogitavi latinam ipſam vulgatam apud Baronium alioſque, & è regione Textum ejuſdem, qualem in Codice Eſtenſi reperi, deſcribere: adjectis ſuo loco periodis Agnello relatis, ut Lector quid in hac re ſentiendum ſit dijudicet.

LATINA EPISTOLA

D. PETRI CHRYSOLOGI

VULGATA.

Dilectiſſimo, & merito honorabili Filio

EUTYCHETI PRESBYTERO

PETRUS EPISCOPUS RAVENNÆ.

TRiſtis legi triſtes literas tuas, & ſcripta mæſta mærore debito percurri: quia ſicut Nos pax Eccleſiarum, Sacerdotum concordia, tranquillitas Plebis gaudere facit gaudio cæleſti, ita nos affligit, & dejicit fraterna diſſenſio: præterea cum talibus oriatur ex cauſis. (1) *Triginta annis humanæ leges humanas adimunt quæſtiones, & Chriſti generatio quæ Divina lege ſcribitur inenarrabilis poſt tot ſæcula diſputatione temeraria ventilatur? Quid Origenes principiorum ſcrutator incurrerit, quomodo Neſtorius lapſus ſit diſputans de Naturis, non latet prudentiam tuam. Magi Deum in cunabulis myſticis muneribus confitentur, & Sacerdotes, quis ſit qui vir-*

EX CODICE ESTENSI.

Dilectiſſimo, & merito honorabili Filio

EUTYCHETI PRESBYTERO

PETRUS EPISCOPUS.

TRiſtis legi triſtes literas, ſcripta mæſto mærore, & luctu percurri, quia ſicut Nos pax Sacerdotum, tranquillitas Plebis gaudere facit gaudio cæleſti, ita nos affligit, & dejicit fraterna diſſenſio, præſertim cum talibus oriatur ex cauſis. Triginta annis humanæ leges humanas adimunt quæſtiones; & Chriſti generatio quæ divina lege ſcribitur inenarrabilis poſt tot ſæcula diſputatione temeraria ventilatur? quid Origenes principiorum ſcrutator incurrerit, quomodo Neſtorius lapſus ſit diſputans de naturis, non latet prudentiam tuam. Magi Jeſum in cunabulis Deum myſticis muneribus confitentur, & Sacerdotes, quid ſit qui virginali partu

(1) Agnelli paraphraſis. *Humanæ leges intra XXX. annos in nos omnes litigioſas inferimus quæſtiones: & Tu circa quingentos annos cur tanto præſumis in Chriſtum conviciare ſermone?*

Digitized by Google

virginali partu de Spiritu Sancto natus eſt dolenda interrogatione diſquirunt. Cum vagitus daret Jeſus in cunis, gloriam in excelſis Deo Cæleſtis clamat exercitus, & modo quando in nomine Jeſu omne genuflectitur Cæleſtium, Terreſtrium & Infernorum, originis ejus quæſtio commovetur? Nos Frater cariſſime, una cum Apoſtolo dicimus: & ſi novimus Jeſum ſecundum carnem, ſed nunc jam non novimus, nec poſſumus curioſe perſcrutari, qui jubemur honorem dare, & timorem reddere, & expectare, non diſcutere quem Judicem confitemur. Hæc breviter reſpondi literis tuis, plura reſcripturus, ſi ad me Frater, & Coepiſcopus noſter Flavianus aliqua de hac cauſa ſcripta miſiſſet: ſi enim tibi diſplicet, quod quidem ſcribis, tibi ipſi electum judicium, nos quomodo de his judicare poterimus, quos neque vidimus propter abſentiam, & quod intellexerint eorum taciturnitate neſcimus? Juſtus mediator non eſt qui ſic unam partem audit, ut nihil alteri parti reſervet (1). In omnibus autem hortamur Te, Frater honorabilis, ut his, quæ a Beatiſſimo Papa Romanæ Civitatis ſcripta ſunt, obedienter attendas: quoniam B. Petrus, qui in propria ſede vivit, & præſidet, præſtat quærentibus Fidei veritatem. Nos enim pro ſtudio pacis, & Fidei extra conſenſum Romanæ Civitatis Epiſcopi cauſas audire non poſſumus. Incolumem ſuam dilectionem Dominus tempore longiſſimo conſervare dignetur, cariſſime, & honorabiliſſime Fili.

partu de Spiritu Sancto natus eſt, dolenda interrogatione diſcurrunt? Cum vagitum daret Jeſus in cunis, gloria in excelſis Deo clamat Cæleſtis exercitus, & modo quando in nomine Jeſu omne genuflectitur Cæleſtium, Terreſtrium, & Infernorum originis ejus quæſtio commovetur? Nos Fratres cum Paulo dicimus: & ſi novimus Jeſum ſecundum carnem, ſed nunc jam non novimus, nec poſſumus curioſe replicare, qui jubemur honorem dare, & timorem reddere, & expectare non diſcutere quem Judicem confitemur: His omnibus reſpondi, Frater, literis tuis. Cætera deſunt.

VIII. Cum diverſiſſimis verbis, iidem ſenſus explicentur in vulgatis, & apud Agnellum in his, quæ ipſi referre placuit, argumento id eſt illum ex Chryſologi Epiſtola ſenſum ſumpſiſſe non verba; quæ etiam Agnelliana ſtribiligine vitiata, nemo non videt. Quod ſpectat ad priora, ubi ex præſcriptione annorum triginta ab humana lege inducta argumentum deſumitur contra Eutychetem, accepta ea ſunt, vel ab eodem Chryſologo utrobique dicta, a Sermone 145. *Humanæ leges intra triginta annos litigioſas omnes interimunt quæſtiones, & Chriſtus circa quingentos annos nativitatis ſuæ cauſas præſtat, ortus ſui lites patitur, ſtatus ſui ſuſtinet quæſtiones? Hæretice, deſine judicare Judicem tuum, & adora in cælis Deum, quem Deum . . . . . adoravit in terris.* Licet autem poſt legem a Valentiniano latam, Arcturo, & Protogene Coſs. XV. Kal. Julii de triginta annorum præſcriptione, ſermo ille ab Chryſologo ſit recitatus, & circa Adventus Domini feſta anni 449. attente tamen legenti apparet Neſtorii hæreſim ibi præcipue impugnari illoſque, qui *græco turbine latinam nubilare niſi ſunt puritatem:* ἀνθρωποτόκον, χριστοτόκον, ut θεοτόκον *tollerent blaſphemantes.* Ex quo argumentum minime leve deſumitur, productæ poſt annum prædictum vitæ, & epiſtolæ ab Chryſologo ſcriptæ ſerius, quam putatur.

IX. Inter opera magnifico ſumptu Chryſologo curante excitata ſecundo loco recenſetur domus intra Epiſcopium Raveonatis Eccleſiæ, quam dixere *Tricoli: eo quod*, inquit Noſter, *tria cola contineret*: quia videlicet in tria inſignia membra diſtinguebatur: quæ Græi τὰ κῶλα dixere. Audiri ergo non merentur, qui ideo Ædem illam *Tricoli* dictam voluot, quod ad ſpeciem trium collium repræſeotandam accederet. At Agnellum Chryſologo Petro tribuiſſe, quod Petro ejus nominis tertio tribuendum erat, evidenter agnoſcitur ex verſibus, quos Agnellus ipſe teſtatur lectos in æde *Tricoli*, a Maximiaoo Epiſcopo conſummata, in quibus Pontiſicum Ravennatum ſeries exponitur, qui *Tricoli* conſtrueodo operam impenderunt, & Petrus cognomento Junior, ut diſtinguatur ab Seolori, & ab Chryſologo, fuodator dicitur ejus ædis, quos juvat ex parte a ſuo in præſentem locum transferre.

Hic Petrus junior Chriſti concepta ſecutus
Ut docuit, ſacris moribus expoſuit
Hanc quoque fundavit mirandis molibus arcem
Nominis ipſe ſui hæc monumenta dedit.
Hujus poſt obitum Aurelianus geſſit honores,
Poſt hunc Antiſtes extitit Eccleſius.

Petrus itaque, qui Tricoli fundamenta jecit, is fuit, qui Aurelianum præceſſit, noo Chryſologus, cui Joannes alter ſucceſſit: ac Agnellus ita Agnellum emendat, qui fortaſſis hinc erraodi anſam habuit, & Petrum, cognomento Chryſologum, ponendi immediate ante Aurelianum, quamvis dimidio quaſi ſæculo ille hunc præceſſerit.

X. Primo tamen loco bene Chryſologo inter cæteras ædes tribuitur Fons Baptiſmalis, miræ magnitudinis, duplicibus, & altis muris concluſus. Cum autem Agnellus diſerte tradat Fontem hunc *juxta Eccleſiam, quæ vocatur Petriana, quam Petrus Antiſtes fundavit*, conſtructum, nec hujus operis notitiam Rubeus aliunde haurire potuerit, quam ex hoc Agnelli loco, mirum eſt Chryſologo quidem tribuiſſe Fontis ſtructuram pag. 103., at deleto ex Ravennatibus Dypticis priori Petro, Petrianam Baſilicam Petro illi tribuiſſe, qui Symmachi Pontificis tempore floruit, & Aurelianum in Ravennati ſede præceſſit. Ex hoc itaque loco aperte conſtat ante Petrum Chryſologum, alium Petrum ſediſſe:

(1) Agnelli paraphraſis. *Vere oportet Te humiliari ad Sanctum Romanum Pontificem, & diligenter ejus præcepta cuſtodire, & non aliter æſtimes, ac ſi quod ipſe B. Petrus Apoſtolus vivus ſit, ac Apoſtolatus Cathedræ Romanæ Sedis in carne teneat Principatum.*

diſſe: quandoquidem Fontem, qui eidem Chryſologo tribuitur, cogimur Baſilicæ Petrianæ additum agnoſcere, cui primitus Fons erat adjunctus cum exiguo ſacello S. Jacobi Agnelli ætate ſuperſtite, in quo Petri Epiſcopi corpus repertum, quod ſenioris eſſe idem Agnellus cenſuit. Altera ædes Chryſologo tributa eſt Monaſterium, ſive Sacellum S. Andreæ Apoſtoli, non longe a Domo Tricoli, in qua S. Petri effigiem, & verſus conſcriptos fuiſſe Agnellus aſſerit. Hæc autem ſubdubito Chryſologum ne, an Petro juniori ſit adſcribenda, cum videatur Domus ipſius Tricoli commodo ædificata, & verſus ipſi nec Chryſologi ſtylum, ac ejuſdem ætatem ſapere videantur, ſed recentius quid ſonent. Vox poſtrema ſecundi verſus *τὸ modernum* Caſſiodori ætatem ſapit, & phraſis ipſa ab Caſſiodori phraſi minime abludit. Rubeus loco ſupracitato ſacellum hoc elegans quidem dicit, ſed *ligneis columnis ſuffultum*. Verſus adſcripti nil tale adſtruunt, ſed breve quidem ſacellum deſcribunt ex feneſtris anguſtis diei lumine minime pervium, ſed pretioſis marmoribus murice comptis ſplendidum, excluſo externo lumine, ſuoque lucens, ut ſonant priores verſus: *aut lux nata eſt, aut capta hic libera regnat*, cum cæteris quæ ſequuntur. Poſtremi verſus expiationem peccatorum per ſecretam exomologeſim factam oſtendunt, quod merito adnotavit Rubeus. Cum vero ſcripti ſint hi verſus poſt Nectarii Patriarchæ Conſtantinopolitani tempora, evidens eſt, nil a celebri controverſoque in Hiſtoriis ejus Patriarchæ facto habere heterodoxos, quo ſublatam auricularem confeſſionem exiſtiment, quinimo praxim, & poſt Nectarium perſeveraſſe manifeſtum hinc efficitur. Effigiem etiam, quam ſuper valvas teſſellis expreſſam Agnellus Chryſologi fuiſſe credidit, exiſtimo juniori Petro potius, ſicut & Sacellum, adtribuendam eſſe.

XI. Quæ ſequuntur de Sancto Projecto Corneliensſe perſpicua ſunt, ſicuti & illa de Eccleſia S. Joannis, quam S. Barbatianus Placidiæ carus tènuit, & Baduarius ædificaverat, ex S. Barbatiani actis lumen mutuantur. Clara etiam ſunt, quæ de obitu S. Petri Chryſologi tradit Noſter, nec quidquam habent quod legentem remorentur. Illud addendum videtur, ex muneribus, quæ Chryſologus ad Eccleſiam accedens obtulit, patenam argenteam ſumma veneratione ſervari: cujus exemplum ære ſculptum tradidit Dominicus Mita ante ſuam Sermonum D. Petri editionem: ad cujus oram verſus recentioris modi ſunt ſculpti, quos adſcribendos puto, & ſunt qui ſequuntur:

Quam plebs tunc cara Crucis agnus fixit in Ara
Hoſtia ſit Gentis primi pro labe Parentis.

Idem Mita veram, ut ſibi ſuadet, Petri Chryſologi effigiem libro præfixit, & quam opere muſivo elaboratam extare ait Ravennæ in teſtudine Chori Metropolitanæ Eccleſiæ. Illa tamen, nonniſi poſt undecimum a Chriſto nato ſæculum, fieri potuit; ut & poſt illud tempus Templi pars illa reſtituta eſt; ſed & Pallii forma recentior eſt. De Patena prædicta expectari ab erudito Viro D. Abbate Paſtrizio doctam lucubrationem audio. Eam fortaſſis legere dabitur, antequam hæc mea in lucem edantur. At hæc ad Chryſologi vitam ſufficiant.

V I T A
S. PETRI CHRYSOLOGI
ARCHIEPISCOPI RAVENNATIS
Ex CASTILLO.

§. I.

Patria, ortus, & Chryſologi nomen proponuntur.

EST in Italia, notiſſima regione Europæ, quædam è ſexdecim Provinciis ejus, non minus celebris portio, ſatis jucundiſſima, amœniſſima, & fauſta, Æmilia nuncupata quondam; nunc vero Flaminia, ſive Romandiola dicta, fertilis adeo, & feraciſſima, utpote quæ a Vatreno circumalluitur amne. Effugatis ab Ilio Troadis flammeo gladio Græcorum Trojanis, avolantes hi in Italiam, oppidum in perpulchra Æmiliæ regione, Ilium etiam nomine, condidere. Non ſemel repetito ſæculo, cum Lucius Cornelius Sylla Romanus, nobilis ex Corneliorum progenie Quæſtor, poſteaque Dictator, relegato Mario majori Romano (jam VII. Conſule) totam ſubegiſſet ditioni ſuæ Aſiam, Romanis ſuis Cornelianis Æmiliam tradidit pro colonia, Ilium deſignans forum, ubi jus diceretur, liberaque agerentur novendinæ. Hinc habitatores Ilii totiuſque Æmiliæ (quæ jam exinde incœpit Imola nuncupari) (1) in ſui Lucii Cornelii obſequium, oppidum illud Forum Syllæ, communius autem Forum Cornelii, vocitarunt. Plinius autem lib. 3. hiſtor. cap. 16. poſt medium, Imolæ ſitum Forocornelienſem agrum appellat. Hæc igitur Flaminiæ Provincia, hæc Romandiolæ regio, hæc Æmiliæ, ſive Imolæ, terræ Italicæ portio, patria communis noſtri fuit præſulis Chryſologi: peculiare autem ſolum Forum Cornelii fuit, tanto feliciſſimum, quanto Sanctiſſimi Viri natali condecoratum (2), fauſtiſſimum. Apollinaris (3) S. Petri Apoſtoli Diſcipulus, & primus Ravennatum Antiſtes Forum-Cornelii, ſanctiſſimo exemplo, & prædicatione in Chriſti Domini roboravit fide. Verum Gentium ſpurciſſimis civitas maculata moribus, in idololatriam lapſa, denuo indiguit Caſſiani (4) Sabio-

IN VITAM CHRYSOLOGI
Ex CASTILLO
NOTÆ.

(1) *Imola nuncupari.* Quiſquiliarum loco habenda ſunt, quæ de ejus origine ab Trojanis fabulantur. Neque Urbs alioquin antiqua, & celebris, ſatiſque elegantia ædificiorum, aeris ſalubritate, ubertate agri, populorum frequentia commendata, & celebriorum Virorum Mater, his commentitiis ſubtilibuſque inventis indiget, ut præ multis laudetur. Scipio Claromontanus in hiſtoria Cæſenæ Lib. V. pag 93. *Imolam* dictam ſcribit, poſtquam Cleophis Alboini ſucceſſor Forum Cornelium ab Narſete dirutum reſtauravit. Quod ei nomen alii effluxiſſe dicunt, vel ab corrupto *Æmiliæ* vocabulo, vel ab arce ab Antiocho Narſetis Duce in ea ædificata.

(2) *Natali condecoratum.* Ericus vel Ercius Monachus, qui labente ſæculo IX ſcribebat in Galliis, in vita S Germani Epiſcopi Antiſiodorenſis, Chryſologum antiquo, & nobiliſſimo ſanguine ortum, teſtatur.

Principis Eccleſiæ meritoque, ac nomine pollens
Petrus, apoſtolica dicta ſervabat in Urbe
Forte gregem: Vir præcelſo ſplendoris aviti
Stemmate conſpicuus; multa & probitate coruſcans.

(3) *Apollinaris.* Ejuſdem vitam ex antiquo MS. erutam, retulit Surius: & ex eo Petrus in Catalogo Lib. VI. cap. 128. S. Gregorius in Reg. Lib. V. cap 32. Beda, Uſuardus, Martyrologium Rom. & alii. Sub Veſpaſiano, annoque mortem ejus præcedenti, ſcilicet anno æræ vulgaris 78. illuſtriori martyrio, illuſtrem vitam abſolvit. Vide quæ de eo diſſeruimus in notis ad Serm. Chryſologi CXXVIII.

(4) *Caſſiani.* Cujus vitæ laciniam profert Ughellus in Epiſcopis Imolenſibus, pag. 620. recent. edit. ex Chronica antiqua, ejus paſſionis Acta ſincera, ex libro περὶ στεφάνων Prudentii, habes apud Ruinartium, pag. 532. Cætera, quæ circumferuntur, ſubleſtæ ſunt fidei: nec melioris notæ, quæ Baronius ad Martyrologium, Romæ ſe inveniſſe profeſſus eſt, & in quibus Caſſianum Brixienſem tenuiſſe ſedem ſcribitur. Sed fortaſſe errore Scripturis pro *Brixina, Brixia* in Baronio legebatur: ut advertitur in Annotationibus Ferrarii, pag. 508. & in quam, everſa Sabiona, ſedes epiſcopalis translata fuit. Florentinius noſter in Martyrologio ad diem 11. Auguſti, pag. 747. eum Forocornelienſem fuiſſe Epiſcopum perperam tradit. Ferrarius, & Mita in vita Chryſologi Sabionenſem, a Fortunato Aquilejenſi ordinatum; quem tamen ſcimus vixiſſe temporibus Conſtantii Auguſti, & Ariana labe infectum fuiſſe. Sed Martyrologium Romanum parvum, Richenovienſe ad diem XI. Auguſti; Auguſtanum ad diem XIII. ejuſdem menſis; & hac ipſa die Reginæ Suecorum; Ottobonianum, Antiſiodorenſe apud Martene Tom. VI. collect. Anecdot. Stabulenſe Adonis; Florentinii ad diem XI. Auguſti; Prudentius hymno IX. Libellus Bedæ, ejuſdem tanquam Martyris tantum, nunquam veluti Epiſcopi meminere. Conſule Bollandianos ad diem XIII. Auguſti. Anonymus Imolenſis in Chronica apud Ughellium Tom. II. pag. 619. eum Brixiæ, ſeu Brixinæ, quæ olim Sales dicta eſt, in Germania, in provincia Tirolenſi, cujus Epiſcopatus Salisburgenſi Metropolitæ ſubeſt, chriſtiana probitate conſpicuum vixiſſe, ſcribit; indeque ab hoſtibus ejectum Imolam veniſſe. Sed de ejus Epiſcopatu nec vola quidem. Quo anno paſſus fuerit incertum. Paſtritius de Patena S. Petri Chryſologi, paſſionem ejus ad annum 362 conſignat. Nam Julianus, ſub quo Caſſianum paſſum dicunt, adeptus eſt imperium anno 361. III. Non. Octobris ſequenti anno tenuit, & anno 363. XXVI. Junii ex Faſtis Idacii fulmine ictus interiit. Joannes Malela notat, Julianum obiiſſe hora quinta noctis die 27. Junii, ideſt noctis diem hunc præcedentis; & cum nox illa intermedia ad utrumque diem referatur, hinc factum, quod alii Scriptores diem ejus emortualem, die

26.

Sabionæ in Germania Epiſcopi auxilio, qui ſua doctrina, & ſanctitate Forum-Cornelii ſpiritualiter inſtauravit, firmavit, & ſtabilivit in fide; quin etiam anno Domini trecenteſimo ſexageſimo ſecundo, Idibus Auguſti ſub Juliani Apoſtatæ dominatu, martyrio, ſuoque ſacro conſecravit cruore.

II. Bellis concuſſa civitas, modo ab hæreticis, modo a Gentilibus occupata fidem per tempora amiſit. At Deus eam ut plantarium tot roſarum Virginum, liliorum Confeſſorum, inter quæ candidum præcelluit Chryſologi lilium, violarumque Martyrum tot cuſtodiens, atque reſervans, non ſemel reduxit ad gremium. Poſt quadraginta & tres annos a D. Caſſiani martyrio Forocornelienſis Eccleſiæ inſtauratæ Sedem obtinuit Cornelius, natione Romanus, vita conſpicuus, moribus ornatiſſimus, utpote qui poſt obitum meruit concionatorie laudari a Chryſologo, Sermone centeſimo ſexageſimo quinto. Vix Eccleſiæ Forocornelienſis Cathedram Epiſcopalem occuparat Cornelius (5) anno Domini quadringenteſimo quinto, vel ſexto: cum jam è nobili proſapia (6) Forocornelienſium Virorum, nova lux Chryſologi oriri viſa eſt; cum Eccleſiæ illi novæ petræ, in petra fulcrum naſcitur ſolidiſſimum. Noſtro enim viro in ſacro baptiſmatis fonte, in novo regenerationis lavacro, nomen imponitur Petrus, ut tanti Antiſtitis futurarum virtutum cumulum præſagiret. Hinc de noſtro Chryſologo S. Adelphus Metenſis Epiſcopus, (7) Sermone in numero 107. ſic perorat: *Petrum enim vocari in aliis appellatio nominis eſt, in hoc* (ſcilicet Petro Chryſologo) *prærogativa virtutum.* Sed & ipſe Noſter Sermone 154. ita fatur: *Nomina ipſa ſæpe Sanctorum merita indicant. Sicut Petrus a Petra nomen adeptus eſt, quia primus meruit Eccleſiam fidei firmitate fundare.* Etenim cum a pueritia Petrus præſtantia ingenii puerulos cæteros antecelleret, & adultus jam latina græcaque eloquentia majores natu, & alios ſuperaret Doctores, a Græcis qui è Byzantio, gratia Cæſaris Ravennam petebant, cognominatus eſt Chryſologos, ſeu Chryſologus: a *Chryſos, aureus,* & *logos, Sermo*: quaſi aureus ſermo, ſeu aureus ſermocinans. Sic etiam ipſimet Græci Byzantini, non ante annos plurimos temporis natalis Chryſologi, ſuum præſulem Joannem Atticis facundiſſimum elementis, *Chryſoſtomum* appellavere, nempe *aureum os*. Apud omnes igitur tum ſui temporis, tum noſtri talem *Chryſologi* perpetuo meruit retinere nomenclaturam Petrus: ut etiam ejus Homiliæ, ſive Sermones *aurei* a doctis communiter vocitentur.

§. II.

Chryſologi educatio, ad Epiſcopatum Ravennæ electio, & ejusdem conſecratio referuntur.

III. AB incunabilis ſe totum Chryſologus orationi primum, & bonarum, ſacrarumque literarum conſecravit ſtudio, ædes curſabat ſacras, & Metropolim inviſebat, ubi ad Martyris Caſſiani ſuæ Patriæ Patroni aras provolutus diem integrum cum noctis parte non minima tranſigebat. Hæc mira Petri noſtri pietas, hæc devotio S. Cornelii, tunc præfati Forocornelienſis oppidi Præſulis, ſic rapuit animum, ſic attraxit affectum, ut advocando ad ſe Petrum, eum ſub paſtorali clientela reciperet, & educaret: quem ſatis in Dei ſervitute præfatus Pontifex erudivit. Do teſtem eumdem

26. ſtatuant. De mortis genere variæ admodum ſententiæ, ut oſtendit Gothofredus in Diſſert. In Lib. 7. Philloſtorgii, cap. 15. Sed hæc extra ſemitam. Addam tantum Paſtritium non ex illimi fonte hauſiſſe, eum fulmine ictum occubuiſſe. Conſtat enim haſtæ mucrone tranſfixum divina Numinis ultione, impios dies impiiſſima morte clauſiſſe.

(5) *Occuparat Cornelius.* Nec unum quidem reperies ex Chryſologi vitæ Scriptoribus, qui vel minima hæſitatione hujusmodi Cornelium Imolenſem fuiſſe Epiſcopum, ambigat. Omnes conſtantiſſime aſſerunt: eumque apud Ughellium primo loco poſitum, & ab Cœleſtino Papa anno 4[illegible]0. conſecratum habes Mirum autem, quod Chryſologus in conſecratione Epiſcopi Projecti Serm. CLXV. in ejus laudes non nihil excurrens, loquendi de hujusmodi dignitate occaſionem, ſibi ſponte obviam, non arripuerit. Sed tantum dicit, amari ab eo Urbem, quæ Cornelii, a quo ipſe ſacris fuerat initiatus, nomen obtinuerat, Unde Tillemontius Tom 5. pag 865. Venet. edit Cornelium, de quo Chryſologus, cujusvis alterius Civitatis Epiſcopatum tenuiſſe, opinabatur.

(6) *E nobili proſapia.* Vide Notam 2.

(7) *S. Adelphus Epiſcopus Metenſis.* Antiſtitem illum, a quo Sermo CVII. inter Chryſologianos fuit concinnatus, Metenſem fuiſſe Epiſcopum, ex hiſta in Obſervar. ad hunc Sermonem, eruit Caſtillo. Mitæ autem facem præbuit Baronius, qui in Notis ad Martyrolog. die 29. Auguſti, hæc habet: *Adelphus Epiſcopus ponitur hic decimus in ordine in ſerie Epiſcoporum Metenſium apud Democh. de Sacrif. Miſſæ. Agit de tranſlatione ejusdem hac die Nolanus in Additon ad Uſuardum Eſt Sermo S Petri Chryſologi* CXXXVI. *in Natali S. Adelphi: an autem ſit ille, de quo agitur, non audeo affirmare.* Baronio autem, opinatur Mita, aquam hærere feciſſe Paulum Diaconum, in hiſtoria de Epiſcopis Metenſis Eccleſiæ, in Bibliotheca Patrum Tom. 8 quartæ edit. ſcribentem, Adelphum ſediſſe decimum in ordine, at quonam anno non indicaſſe. Eo magis, quod in Tabella nominum Epiſcoporum ad calcem hiſtoriæ, ex annorum ſupputatione, colligitur, ætate Chryſologi Adelphum illum vivere deſiiſſe Sed ad Baronii ſententiam firmandam, ejusque dubietatem eliminandam Tabellæ hujusmodi fidem inanibus argumentis conatur labefactare. Chryſologus laudato Serm. CXXXVI. vocat eum loco *primum*. At antequam Ravenna metropolitico

(g) 2

dem Chryſologum Sermone centeſimo ſexageſimo quinto, ubi ait: *Cornelius namque memoriæ beatiſſimæ vita clarus, cunctis virtutum titulis ubique fulgens, operum magnitudine notus univerſis, Pater mihi fuit: ipſe me per Evangelium genuit: ipſe me pius piiſſimè nutrivit: ipſe Sanctus ſancta inſtituit ſervitute.* Adultum jam Petrum Cornelius Sanctus ſibi creavit Diaconum, quem cum agnoviſſet ille in pauperum ardentiſſima dilectione flagrare, ſibi diſpenſatorem, ſacrumque elegit œconomum; ei (ut alter Sixtus Papa Laurentio) Eccleſiæ facultates, & opes tribuens, ut è penario ſacro fideliſſima ſua diſtributione ſuppetias ferret egenis, ſuccenturiaretur & miſeris. Nec minus excordabant Cornelium arguta Chryſologi eloquentia, Philoſophia, Theologia, & ſacrarum litterarum peritia, in quibus omnibus, tanquam lucerna ardens in templo Dei, mirifice refulgebat.

IV Elapſis aliquibus annis Ravennæ (8), quæ eſt Urbs Sabinorum in octava Italiæ regione, in ora Adriatici littoris fundata, & ſita inter duos non admodum divites fluvios, nuncupatos *Sabio*, & *Roneo*, muros ejus iſto lambente: reſpicitque Imolam, Faventiam, Cæſenam, & Forum-Livii, adeo perantiqua, ut poſt confuſionem linguarum ſua viderit fundamenta. Ex ea orti ſunt Caſſiodorus Senator, Beatus Apollinaris primus ejus Epiſcopus, S. Vitalis, Gervaſius, & Protaſius, atque Petrus Ravennas Foricornelii Epiſcopus, de quo infra. Non eſt illa Ravenna villa Fauſtinæ, in agro Tarracinenſi XX. ab urbe lapide. De noſtra enim vide Plinium lib. III. n. 4.-13. & Martialem lib. 3. Epigramm. 56. Obdormivit in Domino ejus Antiſtes Joannes hujus nominis primus, vigeſimus tamen Ravennatum Præſul, qui Græce a Græcis ob Sanctitatem, puritatem, & innocentiam ſuam dicebatur Angeloptos (9). Cauſa novi Præſulis eligendi, ex uſitato more, venerunt Ravennam Suſtraganei, & Epiſcopi Arimini, Cæſenæ, Fori-Livii, Faventiæ, Brintii, Bononiæ, Mutinæ, Rhegii, Parmæ, Placentiæ, & Fori-Cornelii, qui tunc erat, dictus S. Cornelius. Hic venit una ſimul cum ſuo diacono Chryſologo, ut Metropolitani ſui Ravennatum Archiepiſcopi (10) aſſiſteret electioni: ad quam tunc etiam Cives concurrebant per puncta, ſive ſuffragia. Diſſentientibus igitur Epiſcopis in Comitiis, poſt varias quæſtiones inter eligendum habitas; unus ex Ravennatum Civibus ſeligitur in Epiſcopatum. Legatos ſuos Cives mittit Romam Ravenna, ut a ſummo Chriſti Vicario Sixto III. ſui Antiſtitis electi obtineat benedictionem (11). Eo tempore, fertur Cornelium Epiſcopum

---

lítico jure donaretur, nullam alium ſui ſuperiorem agnovit, niſi Romanum Pontificem, & Mediolanenſem, vel fortaſſe Aquilejenſem Antiſtitem. Nullus ea tempeſtate in his ſedibus Adelphus. Adhærendum igitur Tillemontio Tom. 5. pag. 189. Adelphum ſcilicet hunc, incertæ ſedis Epiſcopum, ætate tantum Chryſologum anteiſſe: quod & alibi repetendum. Vide Serm. CXXXVI. Not. 3.

(8) *Ravenna.* Celebris Urbis dignitas commendatione non indiget. Auguſtis in occidentem ſedem eligentibus, Ravennæ primum regnatum eſt, & exinde, tanquam a Metropoli, per Africam, Hiſpaniam, & Germaniam jura derivata, legeſque præſcriptæ. Gothorum Regum majeſtas ex ea refulſit: hiſque per Conſtantinopolitanos Cæſares exactis, receptaque Italia, Exarchorum ſedes fuit: & tantis licet ſequiorum ſæculorum calamitatibus vexata, nominis celebritatem auxit potius, quam minuit.

(9) *Angeloptos.* Id ex continua, vel frequenti Angelorum conſuetudine, ſcribit Ferrarius pag. 721. 722. ejuſque feſtum ad diem 21. Novembris conſignat. Eum primum Ravennatem Archiepiſcopum credunt nonnulli, veteri cuidam documento innixi, cui Baronius ann. 432. falſitatis notam perquam merito inurit. An autem fuerit Chryſologi immediate Anteceſſor, vide Tillemontium pag. 181. & Not. 5. pag. 866. & Ughellium Tom. II. pag. 352.

(10) *Ut Metropolitani ſui Ravennatum Archiepiſcopi.* Ravenna vel ab anno 408. erat ad minus Metropolis Provinciæ Flaminiæ, cui adſcribitur. Sed hæc dignitas in ea civilia tantum jura ſpectabat. Verum ejus Epiſcopus, una cum aliis Flaminiæ, Metropolitano Mediolanenſi ſuberat. Flaminia enim Galliæ Ciſalpinæ, quam Vicariatum Italiæ nuncupant, finibus definiebatur. Ignotum hucuſque, cur labentibus annis metropolitico jure meruerit inſigniri. Fallor autem, niſi hoc adſcribendum ſit Imperialis dignitatis præſentiæ, qua ab anno 402. decorabatur, cum Honorius Imperator, Mediolano digreſſus, Ravennæque per aliquot menſes moratus, ibidem eodem anno ſedem fixit, & Valentinianus III. ab anno 426. unde in eam quædam effluxit prærogativa, ut Metropolis declarari mereretur, decreto Pontificis, & Imperatoris: cui decreto alii niſi ſunt contraire, & fortaſſe Mediolanenſis, cujus jura imminuebantur. Hoc fere modo, cauſa Vicariorum Italiæ, qui Mediolani degebant, eminere cœpit ejus Urbis Antiſtes, cui ordinandorum Epiſcoporum, cogendæque Synodi per Italiam, contractiori acceptione ſic dictam, onus incumberet. Dubitari autem poſſe arbitrantur nonnulli, Eccleſiam Ravennatem honore metropolitico auctam fuiſſe, poſtremis Joannis Angelopti temporibus, opera Valentiniani junioris, & Gallæ Placidiæ piiſſimæ Auguſtæ; at Petrum Chryſologum tantum ob turbas & tricas excitatas, hujuſmodi munus exercuiſſe, Vico-haventinum Epiſcopum ordinando. Quamvis Henſchenius Tom. 21. Maij, pag 154. eo propendere videatur, ut credat Chryſologum ipſum ſub S. Leone Magno, & Valentiniano, circa annum Domini 450. hujuſmodi dignitate fuiſſe condecoratum: qui antea ab Leonis deceſſore Sixto III. ſimplicem Epiſcopi titulum & poteſtatem acceperat. Conſule quæ edidi ex Paſtritio in Sermonum Notis. Dum autem hæc ſcribo, audio Ravennæ doctiſſimos eſſe Viros, quibus, expilatis Archivorum forulis, id bonis avibus avenit, ut in vetuſtiora quædam monumenta inciderent, nulli uſque dum cognita, quorum ope ita Ravennæ metropolitica dignitas veluti antiquiſſima afferi poteſt, ut in hac re omne dubium exhauriatur, & lites dirimantur. Doleo ab me quamvis per literas, & officia Clar. Doctiſs. Viri P. Paciaudi Cler. Reg. compellatos nil reſcripſiſſe. Unde mihi extero homini nil aliud datum, niſi ea proferre, quæ ab accuratioribus Scriptoribus tradita ſunt. Serior fortaſſe dies meliora pariet.

(11) *Obtineat benedictionem.* Quæ de ordinatione Chryſologi, ex Agnelli Pontificali, tradunt Mita, Caſtillo, & alii ſubacti ingenii Viri, ad fabulas amandanda eſſe contendunt. At mirari ſubit, inquit Bacchinius Obſervat. in Agnellum ſupra pag. 11. n. 2. homines plures ita comparatos, ut facile nimis omnia credant; alios autem è contra, ut omnia in dubium vertant. At falſitatis notam in his narratiunculis incubantem ſenſit etiam Tillemon-

ſcopum cum Chryſologo Diacono ſuo adventaſſe Romam, aut cauſa prædictæ electionis Epiſcopi Ravennatis confirmandæ, aut pro ſuæ Forocornelienſis Eccleſiæ peragendis negotiis. Pontifex igitur Summus Sixtus III. tunc temporis, è cælis viſionem intuetur delapſam per ſomnium: nempe Petrum Apoſtolorum Principem, & Sanctum Apollinarem, ejuſdem D. Petri diſcipulum, atque primum Ravennæ Præſulem. Hi ſpeciem Diaconi Chryſologi repræſentant Sixto, innuentes eum (alio quem obtulerant Ravennates reprobato) debere eligi in Epiſcopum, eumque creari Ravennatum Antiſtitem gratius eſſe Deo Optimo Maximo. Adeunt Ravennates Pontificium tribunal, & quem ipſi Civem elegerant in Epiſcopum, offerunt Sixto, flexo poplite deprecantes, ſuo vivæ vocis oraculo obſirmare electionem. At Eccleſiæ Caput jam ſatis illuminatum è ſuperis, cæleſte faceſſit negotium, oblatum repudians, & cæteros Ravennates præſto eſſe jubens. Adeſt Cornelius Epiſcopus Forocornelienſis, cui Sixtus præcipit ſuos comites, & ſodales ad conſiſtorium trahere. Obtemperans tanto juſſui Cornelius una cum pueris ſuis, atque miniſtris, Diaconum adducit Chryſologum.

V. Hunc cum vidiſſet Sixtus, illico didicit, ipſum eſſe ſibi cælitus demonſtratum, & a ſupremo Numine Epiſcopum jam deſignatum Ravennæ. Unde innumeris tum è Forocornelio, tum è Ravenna adſtantibus, & auſcultantibus, vivæ vocis oraculo proclamavit: non alium quam virum hunc, Archiepiſcopum Eccleſiæ Ravennati præficimus. Quibus perſpectis cuncti Ravennates mœrore occupati, eventum veluti ſibi ominoſum deplorarunt, eo quod contra avitum morem non Civis, Epiſcopus crearetur, electus, ſed extraneus Forocornelienſis eligeretur ad munus. Hæc bene callens Dynaſta Summus, ut conturbatos Civium Ravennæ animos pacaret, coram Chryſologo renuente Archiepiſcopalem infulam acceptare; ne illi cum iſto divinæ reſtiterent voluntati, revelationem ſibi cælitus factam tali eloquentia, ſpiritu, & verborum aperuit energia, ut non modo Ravennates evinceret, ſed & cogeret Chryſologum abdicatam ut admitteret dignitatem. Poſt pedum oſculum, poſt inviſa limina Apoſtolorum, novus Ravennæ Epiſcopus Chryſologus, cum tutelari ſuo Cornelio, cumque non minimo Civium Ravennæ comitatu, revertitur in patriam Forocornelium; non ſolum ut pia urbanitate comitaretur Cornelium Forocornelienſem Epiſcopum; ſed ut D. Caſſiani Martyris ſalutaret aras. Ibi Sancti Martyris ſarcophago adhærens, magna lacrymarum copia ad gubernium ſuarum ovium anxie patrocinium exoptat, egenis totius domus ſuæ temporales diſtribuit opes: & delicta Foricornelii ſalutata Patria, cum comitatu familiari pergit, & revertitur in Ravennam.

VI. Creditur, ſimul cum Chryſologo adventaſſe Ravennam Cornelium, quos Sanctiſſimos Viros feſtiva pompa, & hilari applauſu, ad portæ introitum exceperunt Valentinianus Cæſar, hujus nominis III., & Galla Placidia (12) ejus mater: qui tunc clavum tenebant imperii, & ſedem Ravennæ, uti in ea urbe, quæ poſt Romam tunc primum in Italia locum ſibi vindicabat. Populi Ravennatis concurſum, & occurſum ſupereſt enarrare. Anno Domini quadringenteſimo trigeſimo tertio, quadam ante conſecrationem ſolemni die, è S. Cornelii manu Sacerdotium recipit Chryſologus, vim lacrymarum vix comprimere valens. Ad ſacram igitur conſecrationis functionem dies Dominicus deſignatur, & publice evulgatur, ne humilis in conſpectu Dei, & hominum, exaltationem ab ipſo Deo promiſſam, amitteret apud ſuos. Conveniunt cæteri provinciales Præſules, & in magna Ravennæ Baſilica, adſtantibus Principibus Chriſtianis Cæſare, & ejus Matre cum nobilibus Populi, vetuſto illo more, a Sancto Cornelio in Epiſcopum Chryſologus conſecratur. Unde ipſe Chryſologus Sermone 165. ita habet loquens de Cornelio: *Ipſe Pontifex Sacris me obtulit, & conſecravit altaribus: & ideo mihi charum colendum, mirabile Cornelii nomen.* Creatus Epiſcopus Chryſologus celeberrimam brevemque habuit ad populum Concionem, in qua boni Præſulis debita, & munera, ſublimi delineavit ſpiritu; gratias obtenti muneris, & feſtiva-

montius: ex eo præcipue quod Ravennatum Præſulum ordinatio Mediolanenſis Metropolitæ, non Romani Pontificis jura ſpectabat. Et hujuſmodi conſuetudo Præſulum, Romanum Pontificem accerſendi, ut ab eo conſecrationem acciperent, jam inde ab Leonis Pontificis temporibus *antiqua* dicebatur. *Hujus temporibus*, inquit Anaſtaſius in Leone VI. *reſtituta eſt Eccleſia Ravennatenſis ſub ordinatione Sedis Apoſtolicæ, ut defuncto Archiepiſcopo, qui electus fuerat, juxta antiquam conſuetudinem, in Civitatem Romanam veniret ordinandus.* Et id in pœnam fortaſſe tentatæ olim autocephaliæ. Quod autem ſequioribus temporibus in uſum venerat, hoc & Chryſologi ætati convenire, parvo negotio crediderunt recentiores Scriptores.

(12) *Galla Placidia.* Theodoſii Imp. Filia, Soror Arcadii, & Honorii Augg. anno 41?. nupſit invita Gothorum Regi Ataulpho. Poſtea in libertatem vindicata; Gothorum enim captiva fuit, occiſoque ab eis Ataulpho, Honorii Fratris auctoritate, ad ſecunda vota tranſivit, cum Conſtantio Cæſari: ex quo Ravennæ peperit Valentinianum III.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſtivalis pompæ egit, deditque vicinis, Cæſaris, & Matris ejus Gallæ Placidiæ aſſiſtentiam, & chriſtianam pietatem collaudans. Totum liquet ex ſermone Chryſologi centeſimo trigeſimo (13). Videſis ibi. Novo Præſule, novoque Patre, & Magiſtro, Provincia tota exultavit Æmiliæ, ſive Imolæ, in qua erat Ravenna ampliſſima Civitas: & occidentalis imperii Auguſta ſedes. Jam antea circa annum Domini trecenteſimum nonageſimum, Mediolano conceſſerat Deus Ambroſium. Sic etiam paulo ante tempora noſtra, ad annum quadringenteſimum trigeſimum Hipponenſi Eccleſiæ dederat Auguſtinum: jam vero Æmiliæ non oblitus Dominus, ad annum quadringenteſimum trigeſimum tertium ei præbuit Chryſologum, ut ſanctitate ſua Ravennatum obfirmaret fidem, & facundia ſua, mirabilique doctrina cunctas Æmiliæ hæreſes exſtirparet.

§. III.

Varia Chryſologi Archiepiſcopi Ravennatis geſta, virtuteſque recenſentur.

VII. NON fuit noſter Petrus Chryſologus, ille Petrus Ravennas (14) Ravennæ natus, & Ravennæ Antiſtes, in numero vigeſimus quartus, qui etiam fuit Præſul Forocornelienſis, & interfuit Concilio Romano ſub Symmacho, vixitque multum poſt noſtrum Chryſologum, circa annum Domini quingenteſimum ſecundum. Sive enim Petrus iſte Ravennas, a patria, & a Præſulatu ſic dictus, cognominatus fuerit Altinas, qui a Theodorico Gothorum Rege Romam miſſus fuit, ob ſummam, qua pollebat, Theologiam (de qua multa ſcripſit) ſive non, parum refert. Noſter enim etiamſi a multis, & ab ordinaria Gloſſa Petrus Ravennas nuncupetur, hoc non eſt, quia Ravennæ natus; cum non niſi Forum-Cornelii patriam agnoverit, ſed quia Ravennæ celeberrimus fuit Antiſtes, & Doctor.

VIII. Vix Chryſologus noſter Archipræſulatum obtinuerat Ravennæ, cum illico ſe totum conſecravit ſuorum proventui, grana a paleis ſeparando, & gentilitios, ſuperſtitioſoſque ritus radicitus evellendo. Obſervatores Kalendarum Januarii, in gratiam novi annualis gyri nimis ſuperſtitioſos aut relegavit, aut ad bonos & orthodoxos mores convertit, uti liquet elicere ex Sermone 155. auctoris. Sic etiam Ravennatum vitioſa, & nimis adulterata compeſcuit jejunia; nam Quadrageſimales hebdomadas, modo valde rigidas amplectebantur cives, modo nimis indulgentes, & laxas diligebant. Videſis de hoc totum Sermonem 166. Sed & Catechumenos ſacrum in longum tempus differentes lavacrum, & reduxit, & ex toto emendavit, ut conſtat ex Sermonibus 10. & 59. Qui etiam Ethnicos innumeros cauſa negotiorum ad Valentinianum Cæſarem è variis venientes plagis, ſacro lavit fonte Baptiſmatis liquore: ſacræ doctrinæ pabulo imbutos, imo & materiali annona ſatiatos dimittebat, ut ex Sermone 62. Catechumenos, non per coadjutores, ſeu Miniſtros, ſed per ſe ipſum in Orationis Dominicæ, & Apoſtolorum Symboli inſtruebat fide; quod ex Sermonibus 40. & 56. usque ad 62. incluſive, & 67. usque ad 72. incluſive depromere fas erit. Sed ut e morte vanitatum pueros ſuſcitaret, (ut Eliſeus alter in moribus) ſe attemperabat juvenibus, ut eorum ſubtiliſſima refrænaret ingenia: eorum enim noxias argutias compeſcebat, quorum ſublimes vanæ Philoſophiæ cogitationes ad veram ſemitam orthodoxæ veritatis reduxit. Hoc in Chryſologo reſplenduit, quod S. Adelphus Metenſis Epiſcopus; qui cauſâ inviſendi Cæſarem, e Galliis perrexerat Ravennam, in quadam concione (quæ in ordine Sermonum Auctoris eſt 107.) tangens ſacros Chryſologi mores, ita publice perorabat: *Eſt etiam ipſe beatiſſimus, & Apoſtolicus auceps, qui animas juvenum volantes calamo divini ſermonis attingit.* Juvenes enim vane philoſophantes, ſi non ore, more dicebant, atque timebant Plauti in Milite verbis: *Circumſpicito, dum nequis noſtro auceps ſermoni fiat.* At cœlitus datus eſt eis Apoſtolicus auceps Chryſologus, qui eos ut malas per aera volitantes occuparet aves, & in caveam inderet Eccleſiæ.

IX. Nec caſu ab Adelpho appellatur Chryſologus *Vir beatiſſimus & Apoſtolicus*: ſic enim Apoſtolicam adamabat vitam, ut alter appareret Apoſtolus. Hinc clero ſuo com-

(13) *Centeſimo trigeſimo.* Vide quæ adnotata ſunt in Notis ad Serm. CXXX.

(14) *Petrus Ravennas.* Celebris hic temporibus Theodorici Regis, quique non leves partes perfunctus eſt in Conciliis, habitis in cauſa Symmachi PP anno 500. & 504. Sexaginta circiter annis Ravennæ ſediſſe ſcribunt. Sed ex Epiſtola S. Leonis ad Neonem Ravennatem Antiſtitem, data anno vel 451. vel 458. & ex altera Simplicii PP. Joanni itidem illius Sedis Antiſti, recte eruitur, Petrum illum, qui anno circiter 448. vel 449 vivebat, jam diem obiiſſe ſuum. Vide S. Leonem Epiſtol. 135. pag. 716 & Conciliorum Tom. IV. pag 1068. & 1069 Succeſſit Joanni II. juxta Ughellium anno 494. vel, ut correctius habet Bacchinius, 496. Unde autem hauſerit Caſtillo, Petrum hunc Forocornelienſem ſedem occupaſſe, mihi ignotum adhuc.

(15)

communem, apoſtolicamque vivendi induxit formam, quem aſſidue regularibus miniſteriis inſervire docebat; ut innuit citatus Adelphus eodem Sermone, ubi ait: *Quemadmodum igitur Sanctitatis regulam diſciplinis monaſterialibus imbutus exercet &c.* Quod & ipſemet ſatis indigitat Chryſologus Sermone 39. per totum, ubi de Canonicis horis, quæ recitantur diluculo, memoriam facit. Verum ut hoc totum commodius ſacer nanciſceretur Antiſtes, juxta Urſinam, Ravennæ ædem, ingens marmoratum erexit opus, quod deinceps *Tricolem* appellavere Concives, eo quod ad ſpecimen collium trium (15) adſabre foret conſtructum. Hujus ſacra ſtructura ædis, vulgata voce *Canonica Chryſologi* dicta eſt; nam qui in Metropolitana degebant, & ſerviebant Clerici, in *Canonica* diſciplinæ regulari invigilabant, & veluti in communitate conventualiter viventes, & Deo famulabantur, & morabantur ſponte. Sic ante Chryſologum fecerat meus D. Martinus, circa annum 370. de quo Breviarium Romanum die Novembris XI. refert: *Factus Epiſcopus Turonenſis, monaſterium ædificavit, ubi cum octoginta Monachis ſanctiſſime aliquandiu vixit.* Similiter & Hypponæ fecit Aurelius Auguſtinus ante annum Domini 340. uti referunt ejus Hiſtoriographi. Dicavit etiam Chryſologus Sacrum Templum Divo Andreæ Apoſtolo, quod a fundamentis juxta prædictam ædem Urſinam erexit: in cujus fronte fornicis delineata Chryſologi videbatur Imago, teſtante Ravennæ Annaliſta Rubeo lib. 2. Hiſtoriæ, pro anno 449. Morte præoccupatus Noſter, ultimam manum non dedit Baſilicæ D. Petri Apoſtolorum Principis, quam affectuoſe Inchoarât, eique ex animo, & voto jam dicarat. Et aſſiſtentia, & expenſis non parum contulit erectioni Eccleſiæ Sanctæ Crucis, ſicut & Sacello Sanctorum Nazarii, & Celſi, ubi memorata Cæſaris parens, & Imperatrix Auguſta Mauſoleum ſibi erexerat, & ſarcophagum.

X. Etenim qui baptiſmalem Ciſternam tot aperuit Gentilibus, qui ſacri fontis aquam ita ſtudioſe, & anxie infidelibus propinabat, ipſe etiam curavit, quo bonus Paſtor, non ſolum doctrinæ lymphis ſuum adaquare gregem, ſed & ovibus ſuis materialem aperire fontem. In oppidulo enim vicino Ravennæ dulciſſimæ aquæ ſcaturiginem indagatus Chryſologus, fontanam erexit, & duplici muro, ſive turri munivit, ut non modo Ravennæ populo inſerviret; ſed etiam pateret & gregibus, in ipſa ebullitione ſecurior. Id de Ozia tanquam laude dignum divinum commendat Oraculum 2. Paralip. cap. 26. verſ. 10. de quo adhuc Dominum requirente habetur: *Extruxit turres in ſolicitudine, & effodit ciſternas plurimas, eo quod haberet multa pecora.* Sic etiam inter celebratiſſima, quæ Sanctiſſimus Pontifex Innocentius X. elapſis annis opera fecit, quibus illuſtravit Urbem, fons, ſive *fontana* eſt, quæ dicitur Innocentii: quam etiam turri duplici, & ſtatuis variis decoravit onychinis. Omittimus permultas, variaſque eleemoſynas, quibus aperta manu pauperum, & egenorum ſublevabat anguſtias, redimebat miſeriam: quod non ſubobſcure poteſt colligi ex Sermone centeſimo tertio Auctoris. In jejuniis, orationibus, & ciliciis ita fuit pœnitens, & auſterus, ut adhuc vivens ex ore concionantis Adelphi Epiſcopi meruerit audire epitheta illa: *Sanctus, ac Beatiſſimus*, ut ex Sermone 107. liquet. Aliæ Chryſologi laudes deſumi poſſunt ex Natali, Trithemio, Baronio tom. 5. annal. ann. 435. & ex S. Felice Archiepiſcopo Ravennate in Præfatione ad Homilias Chryſologi, ex Mita, & aliis. Quoad Pontificalia, duos Epiſcopos conſecravit Chryſologus (16), nempe Projectum Forocornelienſem Epiſcopum, Sancti Cornelii Romani ſucceſſorem, ut conſtat ex Sermone 165. & Marcellinum Vicohaventinum Epiſcopum, quem in die natali Domini anno 449. vel ad initium 450. Chryſologus conſecravit Ravennæ: nam Vicohaventia (ex qua erat oriundus Marcellinus) urbs erat Æmiliæ ſubjacens Ravennæ ditioni, & Archiepiſcopatui, modo enim Pagus ditionis Ferrarienſis exiſtit.

§. IV.

De pretioſa Chryſologi morte, ejuſque Sepulchro glorioſo.

XI. Octodecim annos ſuo in munere Pontificio feliciter jam egerat Chryſologus, dum circa ann. Domini quadringenteſimum quinquageſimum Forocornelium, propriam petit patriam ſuæ mortis præſagus, ibi cupiens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, ubi primam viderat mundi lucem, & ubi primum ſe Diaconatus munere, ſacris

(15) *Ad ſpecimen collium trium.* Nugæ. Tricoli, inquit Agnellus, quod tria cola contineret. quia videlicet in tria inſignia membra diſtinguebatur: quæ Græci τὰ κῶλα dixere. At hic Petro Chryſologo tribui, quod Petro hujus nominis *III.* tribuendum eſt, obſervare licet ex Bacchinio ſupra pag. XVI. quem conſulas velim circa alia ædificia, quæ Chryſologo noſtro adſcribuntur.

(16) *Conſecravit Chryſologus.* Adi quæ diſſeruimus in notis ad Serm. CLXV. & CLXXV.

cris noverat addictum aris. Introeuntem Ravennatem Epiſcopum Chryſologum excipiunt magno cum gaudio, & hilari plauſu conterranei Forocornelienſes una cum ſuo Epiſcopo Projecto; gratulantur omnes Chryſologo ſua auctoritate, & præſentia Patriam decoraſſe. Benigne exceptis a Patre filiis altera die ad D. Caſſiani Martyris pergit Templum, ut publice inibi Euchariſticum immolet Sacrificium. Suum devotum Caſſianum ſalutat, anxieque exorat apud Deum hora mortis patronum, utpote qui jam ſibi vitæ finem noverat adfuturum. Juxta Sacri Martyris Caſſiani aras Epiſcopo, & Clericis, amore Dei Sepulchrum expoſtulat, offerendo Martyri Sacro provolutus in terram mitratam cidarim auro variegatam, & gemmis, cum poculo aureo, & argentea patella, quibus ipſe ſæpe fuerat uſus in ſacris. Sed inter alia, quæ alta voce direxerat in Patronum Caſſianum, ſubdit: *Deprecor te, Beate Caſſiane Martyr, intercede pro me, tuæ domus quaſi vernaculus fui, a Cornelio hujus ſedis Antiſtite, in hoc Templo nutritus: iterum ad te reverſus, animam nunc Omnipotenti Deo reddo: corpus autem meum tibi commendo.* His & aliis ſimilibus peroratis, Epiſcopalem in ſigno Crucis benedictionem dat populo, & quiete, nimiſque tranquille inibi juxta altare prope meridiem obdormivit in Domino die ſecunda Decembris anno Domini quadringenteſimo quadrageſimo (17), ſub Leone I. Pontifice Maximo, ſub Conſulatu Marciani Auguſti, imperante in Occidente Valentiniano III. & Theodoſio Juniore in Oriente, ætatis ſuæ anno quadrageſimo quarto, ut colligitur ex Epiſtola 37. Leonis Papæ I. ſub Conſulatu prædicti Marciani Auguſti, directa ad Neonem Epiſcopum Ravennatem ſucceſſorem Chryſologi. Inter Veſtes Chryſologi inventa ſunt cuculla, & cilicium Sancti Germani Antiſiodorenſis Epiſcopi (18), qui cum Ravennæ mortem, a ſe etiam prævиſam, cum cæleſti commutaſſet vita, Cadaver ejus a Chryſologo conditum, tranſmiſſum in Galliam fuit; & Sanctiſſimi viri Sanctus hæres factus cucullam atque cilicium induerat, quod poſt mortem Chryſologi totum revelatum fuit.

XII. Tertio nonas Decembris omni populo conveniente pomeridiana hora, funus Chryſologi celebratur ab Epiſcopo Forocornelienſi Projecto, & Sancto Donato ejuſdem Civitatis, & Eccleſiæ Diacono, cum univerſo Clero, & Prætoris Civitatis aſſiſtentia. Corpus Sancti Viri in urna conditum juxta D. Caſſiani (ubi ipſe ſelegerat) aram tumulatur. Non poſt multos dies (negotio bene perſpecto) univerſus populus cum Projecto Epiſcopo conveniens in Templum, acclamatione, & communi omnium ſuffragio, auctoritate Epiſcopi Projecti, inter Divos annumeravit Chryſologum. Olim enim canonizare Servos Dei, canonizatione particulari, pro una ſcilicet Provincia, Natione, vel Regno, conſentiente Populo, ad Epiſcopos ſpectabat, uti ſatis clare elicitur ex verbis D. Cypriani Martyris, & Epiſcopi Carthaginenſis, qui lib. 3. Ep. 6. poſt medium ita habet, loquendo de Martyribus: *Denique, & dies eorum, quibus excedunt, annotate, ut commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare poſſimus.* At ſummi Eccleſiæ Paſtores, ut nonnullis occurrerent impedimentis, quæ ex præcitato, & uſitato oriebantur more, decreverunt, hoc Canonizationis negotium ſolummodo ad ſupremum Eccleſiæ ſpectare caput. Ita etiam habetur ex Alexandro III. in cap. *Audivimus*, & Innocentio III. cap. *Cum ex eo; de reliq., & vener. Sanct.* Ita Felix Contelorius de Canoniz. Sanct. n. 17. Troilus Malvetius dub. 2. a num. 1. Auguſtinus Triumphus de poteſt. Eccleſiæ, quæſtione 14. num. 2. & alii communiter. Vexabat tunc Attilas ſæviſſime Italiam (19), cum Chryſologus migravit in Cælum: idcirco ſumptuoſa ejus Corporis elevatio, ſeu collocatio dilata fuit ad annum Domini quadringenteſimum quinquageſimum quintum, in quo ſepulchrum glorioſum Chry-

(17) *Quadringenteſimo quadrageſimo.* Annum emortualem Chryſologi, nec ante annum 448. collocari poſſe, nec poſt annum 451. differri, diſerte firmat Bacchinius. Paſtritius de Patena &c. opinatur Chryſologum, ſe Romam contuliſſe anno 499. reverſumque Ravennam anno 450. in Paſchate. Ex Epiſtola item S. Leonis Papæ Neoni Ravennati data an. 451. infert, Chryſologum jam ab anno 450. ad ſuperos commigraſſe.

(18) *S. Germani Antiſiodorenſis.* Cum Armoniaci ann. 448. jam ſecundo ab Valentiniano defeciſſent, ut ſe in libertatem vindicarent, Aecius, qui tunc temporis Occidentis Imperium vice Imperatoris moderabatur, Eocaricum, ſeu quovis vocetur nomine, principem virum religione, & moribus barbarum, validiſſimis inſtructum copiis, contra eos immiſit. Quam facem dilectiſſimis populis imminentem ut averteret, per eorum Legatos exoratus S. Germanus Antiſiodorenſis Præſul, viæ ſe dedit, Ravennamque ad Imperatorem pervenit, veniam expoſtulaturus. Urbem ingreſſus apud Chryſologum hoſpitatus fuit: ibique ab Imperatrice Placidia muneribus auctus, magnoque honore habitus, nonnulla edidit miracula: donec morbo correptus occubuit, ſeptimo poſt decubitum die, menſis autem Julii trigeſimo primo ann. 448. ſub qua die è plurimis Provinciarum Galliæ Kalendariis, effluxit in Pariſienſe. De eo agunt Martyrologium Adonis ab Cl. Georgio editum pag 366. Hieronymianum, Gellonenſe, Rabanus, & Notkerus Rabanum exſcribens. Initio Miſſalis Gallicani veteris apud Thomaſium, habetur Miſſa S. Germani, ſed nihil de die, in qua ejus Feſtum celebrabatur. Ex nonnullis Martyrologiis apparet Kalend. Octobris ejuſdem translationem ſolemniter habitam. Certe in Galliis ſæculo IX. Kalend. Octobris Remigio, & Germano erant ſacræ.

(19) *Vexabat tunc Attila Italiam.* Direptio Italiæ per Attilam incæpit anno 452. & dum properabat, Ravennæ ſedebat Joannes Epiſcopus. Ex quo ponderoſius eruitur argumentum, Chryſologi mortem poſt annum 451. retrahi non poſſe.

(20) *In*

Chryſologi, glorioſe, ſumptuoſeque, expenſis Forocornelienſis Eccleſiæ, condecoratum fuit, & ejus corporis jaſpidea urna in ſublime erecta, magna cum veneratione exornata fuit. Succeſſit Chryſologo in Epiſcopatu Ravennæ Vir modeſtiſſimus, & eruditiſſimus Neon (20) ſub eodem Leone Papa I. ad quem ipſe Pontifex quandam ſcripſit Epiſtolam, quæ inter Leonis Epiſtolas trigeſimum ſeptimum ſibi vendicat locum.

XIII. Brachium S. Petri Chryſologi, auro ornatum, & gemmis, integrum, & illæſum uſque hodie videtur, & veneratur in Urſina Sede Ravennæ. Similiter habetur inibi ejus argentea Patina (21), quæ ſic cunctis tam ægris, quam valetudinariis proficua eſt, ut aqua per eam demiſſa, & a fidelibus potata & a peſtilentiis præſervet, & canis rabidi morſum ſanet, alioſque varios medicetur morbos. Hinc venit, ut omnes, qui prædictis tenentur febribus, ad tumulum accurrant Chryſologi, qui ſanitatem illico conſequuntur. Corpus S. Chryſologi poſt 1042. annos, incorruptum, & illæſum inventum legitur ab Epiſcopo, & Clero Forocornelienſis Eccleſiæ. Poſtea enim, anno videlicet Domini 1497. die 29. Auguſti, ſub Alexandro Papa VI. per Epiſcopum Ravennæ Simonem, & Cathedralis Eccleſiæ Imolenſis Præpoſitum Matthæum a Phaello Corpus D. Chryſologi denuo legimus collocatum. Diximus poſt annos 1042. quia cum dicit Phaellus in ſua Epiſtola: *Fide profiteor, a quatricenteſimo quinquageſimo quinto anno Concivis noſtri Chryſologi Corpus honorifice ſepultum, propriis manibus attrectaſſe &c.* non vult dicere, tot tantummodo interceſſiſſe annos 455. a ſepultura Chryſologi uſque ad ſuum tempus; cum ab anno 450. quo Chryſologus vita fuit functus, uſque ad Phaelli tempus decurrerint mille quadraginta duo anni: vult enim memorari annum 455. in quo poſt Attilæ flagellum Corpus D. Chryſologi fuit ſepultum, & ad ſublime elevatum, uti diximus ſupra §. IV. num. XII.

§. V.

De Scriptis Divi Petri Chryſologi.

XIV. Sermones D. Petri Chryſologi, qui modo ejus nomine volitant, & aſſidue cituntur in pergulis, in numero ſunt CLXXVI. Incipiunt a Sermone *de Filio prodigo* his verbis: *Hodie nobis Dominus &c* & finiunt Sermone *de Cæco* hiſce verbis: *Jurget in gloria.* Sed ex his 176. Homiliis, ſive Sermonibus, ſex non ſunt D. Chryſologi juxta probabiliorem peritorum opinionem: nam Sermo 53. a S. Barbatiano, Placidiæ Imperatricis à Conſiliis, conſcriptus creditur. Sermo autem 107. S. Adelphi Epiſcopi Metenſis opus eſt, & ab altero illius temporis Sacerdote Sermo 129. & ſcriptus, & concionatus fuit. S. Germanus Epiſcopus Antiſiodorenſis Sermonem 138. confecit: ſicut etiam dictavit Sermonem 149. D. Severianus Epiſcopus Gabalenſis. E contra vero eidem Severiano tribuitur Sermo 152. cum vere Chryſologi ſit, ut ſtylus, & ipſa doctrina ſatis comprobant. Sermones 50. & 127. nonnulli attribuunt D. Joanni Chryſoſtomo, cum ſint vere a Chryſologo concionati. Videſis circa dicta tomum quintum Bibliothecæ Veterum Patrum, quartæ editionis, in principio: ubi reperies nonnullos Sermones falſo tribui Chryſologo, qui non ſunt ejus; & aliqui è contra qui ſunt Chryſologi, modo D. Hieronymo, modo D. Chryſoſtomo injungi.

XV. Præter ſupradictos Sermones, multa alia ſcripſit Chryſologus, quæ temporis vetuſtate periere. Scripſit quædam Commentaria, & nonnullas Epiſtolas contra Arianos, quæ una cum Sermonibus 171. a Viro Nobili Balthaſſare de Proſapia Chryſologi, Imolæ ſervata, & ad purum fuere redacta. At cum Vir iſte in obſidione, & tyranni Theodorici Oſtrogothorum Regis perſecutione, carceri mancipatus ob defenſionem Fidei, inibi inedia conſumptus finiret; Opera omnia Chryſologi ab eodem Viro cuſtodita, igne combuſta periere in conflagratione illa, qua ſævus ille tyrannus Ravennam, & Forocornelium immaniter devaſtavit circa annum Domini 524. Sed quia alia originalia manuſcripta, è quibus forſan Balthaſſar ille ſua deprompſerat exemplaria, neſcio quo abdita in Theodorici invaſione, illæſa reperta ſunt: poſtea anno Domini 700. tempore Damiani Epiſcopi Ravennatis XXXIX. flammis caſu tota Archiepiſcopali Bibliotheca devorata, iterum opera Chryſologi paſſa ſunt ignem. Inventi ſunt hoc anno in domo cujuſdam doctiſſimi Sacerdotis Sermones Chryſologi 176. qui nunc extant, cum Epiſtola ad Eutychen.

XVI.

(20) *Et eruditiſſimus Neon.* Conjecturam, ex qua deſumpſere Auctores, Neonem fuiſſe Chryſologi ſucceſſorem, abunde Bacchinius expungit.

(21) *Patina argentea.* De hac diſſertationem adornavit Abbas Joannes Paſtritius, eamque edidit Romæ typis Antonii de Rubeis anno 1706. Ego etiam nonnihil de ea commentatus ſum in opuſculo publici juris facto Neapoli anno 1746.

XVI. Accidit itaque noſtri Chryſologi tempore, ut Eutyches Byzantinus Abbas ponentum præſidio adjutus, & ſuffultus juvamine malignantium, prætextu Fidei, confitens, & promittens, ſe contra Neſtorium ſcribere, (qui docebat duas in Chriſto fuiſſe Perſonas) per omne Imperium hæreticam, falſamque ſeminaret doctrinam, edocens, divinam Chriſti naturam cum humana in idem recidiſſe. Hanc Hæreſim Flavianus Epiſcopus Byzantinus in Synodo contra Eutychetem congregata damnavit: & ad Leonem Pontificem hujus nominis primum, in Concilio acta remitti juſſit. Sanctus igitur Pontifex Leo, de facundia, ſubtilitate, & doctrina D Chryſologi bene conſcius, eum ad ſe vocavit, & poſt varia reſoluta dubia, Encyclicam epiſtolam (nempe circularem, eo quod ad plures eiſdem fuiſſet ſcripta verbis) dictare, & ſcribere juſſit Chryſologo: quam uti dignam tanto nomine, ipſe Leo Pontifex proprio nomine decoratam remiſit Flaviano Conſtantinopolitano Epiſcopo. Incipit Epiſtola: *Lectis dilectionis tuæ literis*: & finit (ſex diviſa capitibus) *Aſterio, & Protogene Viris clariſſimis Conſulibus.* Æra 486. Eſt Epiſtola 10. in ordine Decretalium S. Leonis Papæ, recepta in Concilio Chalcedonenſi per ſexcentos, & triginta Patres. Habetur in Concil. Chalced. IV. act. 2. & a Gelaſio Papa ſub pœna anathematis juſſa eſt venerari, & obſervari. Atqui Eutyches iniquus Abbas, Epiſtolæ Chryſologi ſub nomine Leonis præſentiens efficaciam, & pungentia verba, arripiens furioſus calamum, denuo aliam ſcripſit contra Flavianum Epiſtolam, & ad occidentales Epiſcopos, ut veluti læthalis baſiliſcus halitu ſuo, eos ad ſuum attraheret errorem. Sed Chryſologus amore Fidei incenſus, Eutychetis non valens ſuſtinere inſolentiam, proprio nomine aliam Eutycheti reſcripſit Epiſtolam, quæ incipit: *Triſtis legi triſtes literas tuas*: & finit: *honoratiſſime fili.* Habetur hæc Epiſtola in Vaticano n. 2574. & 2580. & tom. 2. Conciliorum in præambulis ad Chalcedonenſe in principio, ex impreſſ. Coloniæ anno Domini 1644. Adducit etiam Dominicus Mita Ficchius in principio Sermonum D. Petri Chryſologi: quam citat ex Rodulpho in vita Chryſologi, & ex Archivio Senatus Imolenſis.

XVII. Poſt citatum Damianum Ravennæ Epiſcopum, ſucceſſor ejus B. Felix quadrageſimus Ravennatum Archiepiſcopus, circa annum Domini 715. Sermones Chryſologi recollegit, & ſelecta ſcripſit ſerie: qui Manuſcripti nunc extant in noſtra Seraphica Cæſenæ Conventus Bibliotheca. Poſt prodierunt primo, opera, & labore Agapiti Vicentini Rectoris Canonicorum Lateranenſium anno 1534. Eos emendavit poſtea in multis F. Petrus Rodulphus Epiſcopus Senogallienſis anno Domini 1594. Sed opus iſtud hodie non extat, nec reperitur. Demum illuſtris Dominus Dominicus Mita Ficchius a Ceronio Imolenſis Sacerdos, & Parochus S. Agnetis, anno Domini 1642. Sermones Chryſologi denuo emendavit, correxit, & auxit Scholiis, & Notis, licet breviſſimis; ſed indiculis altiſſimis: prodierunt Bononiæ anno Domini 1643. cum exemplari Patinæ argenteæ D. Chryſologi (de qua dictum eſt ſupra §. IV. n. XI.) & cum effigie D. Chryſologi, corporis medietate, juxta exemplar, quod depictum eſt in Coronide Chori Eccleſiæ Metropolitanæ Ravennæ.

Nota pro ſcriptis Chryſologi id, quod ſupra præfigimus. Nam multoties reperies ad verbum integras ſententias, imo & Sermones Chryſologi apud D. Hieronymum, Chryſoſtomum, imo & apud Auguſtinum; ſed tunc prædicti Sermones, aut falſo tribuuntur Chryſologo, aut perperam prædictis Patribus, ut loco ſupra citato adnotavi. Sententias autem integras Chryſologi, circa D. Matthæi Evangelium; v. g. in Sermonibus *de Centurione*, *de Socru Petri*, *de ejectione Dæmonum*, *de tempeſtate ſedata &c.* invenies in Paſchaſio Rathberto Abbate Corbejenſi, in libris ſup. Matthæum Tom. 9. Sæculo 9. Bibliothec. Veter. Patrum. Sed noſter Chryſologus antiquior fuit Rathberto; nam iſte vixit circa ann. Domini 900. temporibus Ludovici Pii Imperatoris, & Caroli Calvi Galliarum Regis; Chryſologus vero anno Domini 450. in Sæculo quinto. Et hæc de Chryſologi vita ſufficiant.

EPI-

EPISTOLA DEDICATORIA
DOMINICI MITÆ
A D
ILLUSTRISSIMUM AC REVERENDISSIMUM
DOMINUM DOMINUM
FERDINANDUM MILLINUM
SANCTÆ IMOLENSIS ECCLESIÆ EPISCOPUM, ET BALNEARIÆ COMITEM &c.

PRODIIT ex aureo calamo Divini Chryſologi Sermonum volumen laconico ſtylo exaratum illo ſeculo, quo quidem ob diram Hunnorum Regis perfidiam unum erat totius Orbis exitium. Propterea crebros ad illius tempeſtatis ſcopulos illiſum maxima ex parte periit. Reliquias e naufragio collectas coegit in unum Felix undevigeſimus ſucceſſor, dum turbines bellorum Juſtiniani II. & Regum Italia nimiopere deſævirent. Sic alteram calamitatem paſſa vix inter ſordes, ac tineas reperta, ac recenſita ſunt, & per aliquot ſecula variis jactata fluctibus, & procellis minimo minus demiſſa fuerunt. Emerſit tandem e cænoſis aquis manuſcriptorum Exemplarium perexiguus, qui remanſerat, libellus Agapiti Vicentini opera, qui primum typis excuſus eſt, quo tempore Carolus V. & Franciſcus Rex acerrimis prаliis decertantes regionem noſtram acerbe divexarent. Sed eo compluries mendoſius recuſo, aurum in ipſo reconditum turpi ſcoria pene corruptum interiſſe philologi peragre tulerunt. Nunc demum a ſordibus, ac mendis pro viribus vindicatum, & Scholiis, Indicibus, ceteriſque meis lucubrationibus adauctum Typographo imprimendum tradidi, qua ipſa tempeſtate non modo Æmilia noſtra, ſed totus fere Chriſtianus Orbis infeſtis belli flammis conflagrat. Veritus itaque ne poſthac aureus hic Codex meo non mediocri ſtudio recoctus, ſi adverſa fortuna inſurgat, rurſum infeliciter periclitetur, illum ipſum Ampliſſimo Nomini tuo, (Illuſtriſſ. ac Reverendiſſ. Antiſtes) humiliter Offero, reverenter Dico, ac perenne Conſecro. Tu enim is es, qui longa ſerie originem ducis a nobiliſſimis Romana Civitatis Proceribus, qui decumanis in fluctibus Ci rc. *antiqua Reip. Navem feliciter gubernarunt, ex quibus in ſequentium ætatum pro-* Vito Sixti IV. *greſſu orti ſunt Savus ille Millina ſtirpis germen ſingulare, qui patria Urbi Vexillarius, Prætorque fuit, Petrus Conſultor Senatus, & ad Baſilienſe Concilium orator Pontificius, Franciſcus Eremitana familia, & Lucas Cæleſtinorum Abbas generalis, Theologi, ac Verbi Dei Præcones eximii; ſed religione, ac vita ſanctitate celebriores, Celſus Feretranus Epiſcopus, Joannes Baptiſta Urbinatum Præſul, Cardinalis, & Legatus Apoſtolicus: & noſtra ætate (ut innumeros ſcienter omittam) Joannes Garzias noſtratum Antiſtes, Cardinalis, ſæpe Legatus, ac Vicarius Sum. Pontif. orbe toto fama virtutum notus, & tibi Patruus amantiſſimus; Quorum virtutes quaſi hæreditario jure adeptus, ita Sapientiſſ. ac Beatiſſ. Pontifici Max. Paulo V. fel. rec. gratus, & acceptus extitiſti, ut tibi adhuc juveni Magnum hujus Imolenſis Eccleſiæ Pontificium ad numerum quinquaginta quatuor millium animarum commiſerit: Unde talem te in munere Paſtorali ſpectavimus, qualem fore peroptat D. ipſe Chryſologus dicens:* Sint prudentia ſenes, Serm.130. gravitate patres, charitate filii, virtute juvenes, dulcedine ſoboles, innocentia infantes, malitia parvuli, quæ mundi ſunt neſcientes, totam Regni Dei præſentiam poſſidentes. *Quam ob rem ſingula ſute in dies exequeris, quæ idem Divus de ſua in Epiſcopum conſecratione loquens Eccleſia Ravennati ſe præſtiturum methodo* Eod. Ser. *compendioſa præfatur. Quod probe indicant tua oculata ſæpius, ac laborioſa ſacrarum Ædium univerſa Diœceſis perluſtratio, Synodalia Decreta, optima Cleri reformatio, Parœcia erecta, Templa adaita, & ornata, Ædes Epiſcopi extructa, & inſtaurata, eleemoſynarum in egenos erogatio, Nobiliſſimorum Hoſpitum ſplendidiſſima receptiones, Vita integritas, morum comitas, mirifica in rebus agendis*

prudentia, infenſorum animorum nedum inter noſtrates, ſed etiam inter Sereniſſ. Principes Pontificio nomine, & auctoritate conciliatio, ac denique omnium Paſtoris munerum indefeſſa perfunctio: Itaque Patrocinium hujuſmodi, quod demiſſe peropto, & exoro, pene tibi a natura inditum videtur, & in primis tua præcellenti perſona dignum: Nam cum Pater, & Dominus meus ſis, & locum Patris D. Chryſologi noſtri cæleſti favore obtineas (Cathedram enim illam nobiliſſimus Romanorum tenes, quam S. Cornelius Romanus ejuſdem D. Petri pater Evangeli-
D. Chryſ. Ser. 165. *cus ab initio decoravit, ut hæc verba teſtantur.* Cornelius namque memoriæ beatiſſimæ vita clarus, cunctis virtutum titulis ubique fulgens, operum magnitudine notus univerſis Pater mihi fuit, ipſe me per Evangelium genuit, ipſe me pius piiſſime enutrivit, ipſe ſanctus ſancta inſtituit ſervitute, ipſe Pontifex ſacris me obtulit, & conſecravit Altaribus. *Nemo quidem aureum hunc librum, ac mea in eum qualiacunque ſtudia majori debet affectione proſequi, quam tu ipſe (clariſſime Fer-*
Idem Ser. 55. *dinandæ) ſi certum eſt illud, quod* Pater non poteſt non amare filium, & ſi amat, niſi quod bonum eſt, dare neſcit. *Hæc igitur omnia, quæcunque ſint, convenienter tua ſub excelſitatis auſpicio, ac dignationis jubare in lucem edita, obſecro, Nomen amplectere, & ſicuti magnanimi Principis, ac Patris optimi animum decet, ab imminentibus naufragiis vindica, pulſiſque tenebris late ſe intendentibus tuo ſplendore illuſtra. Ceterum licet germana ſit aurei Concionatoris ſen-*
D. Chryſ. Serm. 33. *tentia:* Quia quicquid filiis parentes impenderint, repenſabit parentibus parens omnium Deus: *Meum tamen erit grati animi ergo Summum Paſtorem Chriſtum Dominum ſummis precibus ambire, ut te jugiter e cælo propitius aſpiciat, quo hic Paſtor bonus gregem tuum diutius, & fortius ab inſidiantium luporum aſtu, furentive incurſu tutari valeas, & inter amœna camporum militantis Eccleſiæ ſalubrius paſcere, atque ad majora quotidie incrementa promovere; utque emenſo ad extremum mortalis vitæ curriculo in cæleſtia paſcua felicius provehat, ac beatius alat utroſque liberaliſſimi Numinis ſempiterna retributio. Vale.*

Datum ex Æde ſacra Parœcia Sanctæ Agnetis Ugutionelli V. Kal. Aprilis M.DC.XLIII.

DOMI-

DOMINICI MITÆ
PRÆFATIO,

Editionibus ejuſdem appoſita, quam hic recudere non abs re viſum eſt.

AUrei Sermones B. Petri Chryſologi opera Reverendiſſimi D. Agapiti Vicentini, Canonicorum Lateranen. Ordinis Rectoris, e tenebris manuſcriptorum Exemplarium eruti prodiere in vulgus primo ex Bononienſi Typographia Joan. Baptiſtæ Phaelli anno Domini 1534. Exinde recuſi ſunt Coloniæ Agrippinæ anno 1541. & 1618. Pariſiis anno 1575. 1585. 1614. & 1631. Antuerp. 1577. Venet. 1588. & 1636. Mogunt. 1607. & 1613. Lugd. 1622. 1623. 1627. 1634. & 1636. ſicuti eodem anno 1636. iterum Bononiæ. At omnes Codices non ſine maximo mendorum numero ſunt, utpote qui ex prima Phaelli Editione non integre, ut aſſeruit Agapitus, emendata deſcendentes, & originalibus, & ſubſequentibus quorumlibet Impreſſorum peculiaribus erratis exiere deturpati. Mira tamen de habita correctione in illorum Exemplaribus prædicata leguntur, ſed, ſingulorum collatione facta, Typographos, ac Bibliopolas ex propria magis utilitate, quam ex veritate id temere aſſeveraſſe deprehendi. Quemadmodum Indices ſacræ Scripturæ, Rerum Notabilium, & ad Concionatoris uſum noviſſime appoſitos pro nihilo habendos eſſe fuit experimento compertum. Qua de re non ſemel conqueſtus cum doctis probatiſque Viris amice hortatus ſum, ut pro genio, ac viribus experirer, num poſſem huic morbo mederi. Sed inſitæ imbecillitatis conſcius, quid valerem ego in arduo hoc opere, ubi interdum ſolius litterulæ, vel interpunctionis mutatio totum potis eſt Auctoris invertere ſenſum, dum tanti Ordinis Rector in multis defeciſſe noſcitur, non ſatis percipiebam. Lætus interim audio eruditiſs. & omnium præconiis celebrandum Antiſtitem PETRUM Rodulphum Tuſſignanenſem, olim Senogalliæ Præſulem, hoſce Sermones ex quibuſdam manuſcriptis Romæ inventis emendaſſe, & ſuo marte Scholiis illuſtratos Senatui noſtro transmiſiſſe, ut ederentur. Cæterum nec Editio prodiit, nec tanti Viri labor, & ſtudium tota diligentia perquiſitum usquam gentium apparuit; forte enim invida aliquorum calliditate celatur, ut privatis uſibus tantummodo inſerviat. Veruntamen quoniam ingenium hominis trahitur in vetitum, expetitque negata, ulterius perquirendo, didici hujus Operis adhuc quatuor ſupereſſe Manuſcripta Exemplaria, nempe duo Romæ parum ab Impreſſis diſcrepantia: Urbini unum in Roveriana, Cæſenæ alterum in Franciſcana Bibliotheca, quæ inter ſe cunctis pene conveniunt, at in quamplurimis a vulgatis diſcordant. Quare aditu ad Manuſcripta vix patefacto, ea ipſa partim per amicos, partim per me ipſum pervolutavi, & adhibito ſodali ſemel ac iterum a capite ad calcem cum exemplari primum Bononiæ impreſſo contuli, atque errata quæcunque, ut licuit, calamo correxi; variasque nec inutiles lectiones in margine adſcripſi, mendoſis, quibus MMSS. exuberant, rejectis, & ſi quid ex illis omni ex parte emendari nequivit, ſtudui id mentis ſpeculatione ſupplere; tametſi hoc raro factum eſt, quod hæc ratio maximis difficultatibus obſtructa lubrica ſit, & fallax. Quamobrem, B. Petro moderatore, germana lectio, ni fallor, ita commode per me reſtituta eſt Operi, ut poſthac ex iis, quæ inveniri potuerunt, parum in eo ſit amplius deſiderandum. Abſolutis emendationibus ſupererat accuratiſſima obſcuriorum locorum interpretatio, atque reſtitutæ correctionis ratio: Sed numquid ex penu meo opimis poterat dapibus menſa parari, ſi is ſum ego, qui non prius ſacras attigi litteras, quam in legalibus ſtudiis, forenſibusque negotiis dimidiam tranſegerim ætatem? Fiſus tamen B. Antiſtitis patrocinio, cujus cauſa agebatur, hæc qualiacunque ſint Scholia meis lucubrationibus conſarcinata libuit apponere, ſaltem ineruditis non nihil profutura, vel litteratorum mentes ſtimulatura, quo præſtantiora ſcrutentur: Etenim textu jam expurgato, & auro a ſcoria vindicato, facile a doctioribus vigilantiori animo magni Theologi, & aurei Concionatoris uberius, clariusque abditi ſenſus enucleabuntur, & explanabuntur.

Cæterum ut hi Sermones tibi commodo eſſent, Indiculum eorum alphabetico ordine diſtinctum, & ad materias in quolibet Sermone primario exaratas accommodatum adjeci. Poſtmodum Scripturæ Verba litterario ordine librorum diſcreta, mihi inventu faciliora alterum in Indicem extraxi. Ac tandem Notabilium quorumcunque locupletiſſimum Syllabum tum ex littera, tum aliquando ex ſenſu deductum appoſui, qui adhuc uberior prodiiſſet, niſi obſtaculo fuiſſet illud de ſale ab ipſo D. Chryſologo uſurpatum: Ser. 125. Amarat nimietas, quod poterat condire menſura. Siquidem & ſententiarum profunditas, & ſingularitas verborum doctiſſimi hujusce Viri aptius Concordantias requirebant, quam Elenchum.

Utque facile indicata reperias in margine Sermonum numeros adſcripſi, ut invento Sermone pars etiam ipſius, ubi ſententia præciſe notatur, mox queat reperiri.

Tautologia Indicibus vitio eſſe non ſolet, quod varia cum ſint lectorum ingenia, nec idem verbum cunctis ſemper occurrat, & ad diverſa quilibet ex voto ſententias in illis perſcrutetur, id ipſum pluribus in locis collocandum putant, ut citius, quod requiritur, quiſque inveniat.

Elenchum juxta ritum Evangeliorum, quæ in ſacro pro tempore leguntur, neotericis ad Conciones uſurpatum, ceu ſupervacaneum in hoc opere non requiras, quia ex compoſitis Indicibus poterit Orator, quæ velit, ſibi gratius ſua diſquiſitione parare.

Vitam tamen hujus ſanctiſs. Viri ſtylo mediocri ſententias quam apertiſſime exprimenti uberrime deſcriptam offendes, ut purior veritas, quam antea a nonnullis ſit explicata, demonſtretur, ac qualis, quantuſque ſit D. Petrus noſter per eam innoteſcat. Opus elaboratum pellexit ad inſcribendum: Sermones maxima ex parte illuſtrati, *quod eorum Codex, Vitæque index e tenebris erutus, & a ſordibus vindicatus magis, quam antea ſit legentibus enucleatus, ac declaratus: Nitore inſuper, atque ſplendore longe omnibus Exemplaribus hac opera præſtet. In quo faciundo quos ſumptus, labores, & pericula ſubierim, quam ægra ſæpius valetudine proſtratus jacuerim; quoſque adverſarios, ac deſertores domi, foriſque fuerim perpeſſus, ſcit ipſe, qui tandem e Cœlo protexit, Chryſologus Sanctus: ſciunt multi docti probatique Patres, qui me etiam inter ſylvas ad animarum curam longe a ſapientum congreſſu reſidentem, librorum, & bonæ valetudinis expertem adverſa prope omnia ſuperaſſe, & opus propoſitum aliqua demum ex parte abſolviſſe, mirantur. Quod adhuc in tenebris deliteſceret, niſi illorum ſincero judicio nunc edere fuiſſem compulſus.*

Epiſt. 116 *In eo componendo juxta Senecæ monita magis quæſivi, quid ſcriberem, quam quemadmo-*
dum ſcriberem; propterea ſtylus multorum, & ex multis conſtans non idem ſemper habetur,
quia aliorum ſententias referens propriis verbis tranſcribendas cenſui, ut ſua auctoritate ful-
gerent. Facile tamen tam in componendo, quam in tranſcribendo exciderint multa, quæ vel
oſcitanter, vel minus apte poſita fuerint: Sed hoc Dei permiſſu factum arbitrare, ut tandem:
Pſalm. 9. Sciant gentes quoniam homines ſunt. *Et hæc ſatis tibi ſint de meo hoc opere monita, le-*
ctor amice. Sed quid dixi meum? Immo jure non meum, cum præter errata, & ſi quid in-
eptius, ac pingui Minerva deſcriptum eſt, hic aliud de meo agnoſcere nequeam. Sermones
namque Divi ſunt Chryſologi; Indices ab eiſdem deſumpti: Correctiones, Obſervationes, &
Scholia ejus patrocinio ſuggeſta: illius Vita ipſo juvante collecta. Quamobrem ſi quid inſit,
Deo, ac Divo gratum, vel utile Eccleſiæ, Altiſſimo tribuenda eſt univerſa laus, & gloria,
B. Petro Chryſologo veneratio, & honor; Mihi autem nil aliud, niſi pro tua pietate (huma-
niſſime lector) a Patre miſericordiæ erratorum venia eſt exoranda. Vale.

Omnia, & ſingula S. Romanæ Eccleſiæ cenſuræ ſubjecta eſſe intendit Auctor atque perpetuum ſubjicienda ex animo profitetur.

DO-

V I T A
S. PETRI CHRYSOLOGI
FOROCORNELIENSIS,
RAVENNATUM ARCHIEPISCOPI,

Ex ipſius Homiliis, & variis Scriptorum monumentis, tum impreſſis tum manuſcriptis, accurate conquiſita, ſtudioſe collecta, & hic ordinatim digeſta,

PER DOMINICUM MITAM SACERDOTEM PAROCHUM.

ANNO DOMINI M. DC. XLII.

Memoria juſti cum laudibus. Prov. 10. 7.

VITAM ſcripturus Viri ſanctimonia æque, ac eruditione clariſſimi, *Petri Ravennatis Eccleſiæ Archiepiſcopi*, cui cognomen poſtea, *Chryſologi*, ex eloquentia fuit; priuſquam hujuſce rei initium expediam, res ipſa hortari videtur, pauca de *Forocornelio*, ejus Patria, ſupra repetere, quo dicenda omnia illuſtria magis, magiſque in aperto ſint. Illo agitur a Græcis capto, ferro, flammaque everſo multi nobiles ex Trojanis (ſicuti noſtri putant) (a) qui Antenore Duce profugi in Italiam venerunt, cum aliquando perveniſſent in Æmiliam, quæ præclara eſt ejuſdem Italiæ regio, apud Vatrennum amnem, ac ſecus viam Flaminiam conſidentes, ibi loci pulchritudine, ac ſoli fertilitate capti Oppidum Ilium nuncupatum condidere, atque habuere.

Ilium in Æmilia conditur.

Sed poſteaquam Lucius Sylla e Cornelia gente, maxima omnium quæ Romæ fuerint opulenta atque Patritia, oriundus, de Africa, atque Aſia ſubactis, & domitis, triumphavit, devictoque Mario ad Imperii ſummum pervenit; Oppidum hujuſmodi (ſicuti ex multis ego percepi) (b) emeritis militibus ſuis una cum incolis habitandum conceſſit, ibique Forum, ubi jus diceretur, Nundinæque agerentur inſtituit. Utque poſteri hanc Romanorum Coloniam, & a quo inſtitutam ſcirent, Oppidum poſthac a proprio ſuæ gentis cognomine Forum Cornelii cunctis nuncupandum præſcripſiſſe ferunt.

Forum Cornelii appellatur.

Hi milites poſtquam paulatim per connubia noſtras ſibi miſcuere gentes, Forocornelium Ædificiis, ac populi multitudine ita celebre reddiderunt, ut brevi in amplam, atque munitiſſimam coaluerit Urbem, quæ non ſolum Octaviani Cæſaris (c) firmos exercitus capere, ac retinere potis eſſet; verum etiam poſt aliqua ſæcula Athaulpho maximo Gothorum Regi, ex celeberrima Balthorum gente orto, (d) ſic probaretur, ut nuptias cum Galla Placidia, Patre, ac fratribus Auguſtis clariſſima, ſummo apparatu ibidem concelebrare, & ultra annum cum Proceribus, & maximo exercitu conſidere ex cunctis hanc unam deligeret.

II. Hæc initio, ſicuti finitimæ Gentilium Civitates cum ſemper Idola coluiſſent, tandem Evangelicam Fidem a Divo (e) Apollinare primo Ravennatum Antiſtite per univerſam Æmiliam prædicatam ſuſcepiſſe, & paucis poſt annis Epiſcopo donatam fuiſſe, traditum eſt.

Forum Cornelii audit Evangelium.

Verum labentibus annis cum ſæpius fuerit hoſtilia paſſa, & a Barbaris nationibus, quæ Diis Gentium litabant, promiſcue cum noſtris habitata, dum alius alio more viveret, & vires prævalerent Gentilium, facile & animarum Paſtore caruiſſe, & Chriſti nomen diuturnitate temporis apud noſtrates pene oblitteratum remanſiſſe, Majorum ſemper fuit gravis opinio. Cæterum Deus omnipotens ubi Forocornelienſium miſertus, Caſſianum, Virum doctrina, & Sanctitate illuſtrem, (f) qui Sabione in Germania Epiſcopus erat, tanquam novum Apoſtolum e partibus illis ad Urbem noſtram tranſmiſit, qui docendo, & prædicando incolas in Fide Chriſtiana diu inſtruxit,

Recipit Epiſcopum.

(a) Annales Imol. MS. Joan. Baptiſtæ Florii, alias Florentini penes nobilem Familiam de Quanis, ſeu magis Annalium fragmenta. Chronicon Imol. quod circumfertur ſub notaine Philippi Saxi M.S. Jacobi. Philippus Bergom. in ſupplem. Chron.

(b) Annales Imol. qui ſuper Prudent. poëta in D. Caſſ. Hymn. Sigonius de Antiquo jure Italiæ lib. 2. Joannes Andr. Palatius in Oratione de Foro Cornelii edita Bononiæ anno 1573. Aliorum eſt opinio hoc nomen Foro Cornelium ab ipſis accolis ſponte ſuſceptum, quo gratiam Dictatoris inirent.

(c) Cic. lib. 12. ad Cajum Caſſium epiſt. 5.

(d) Hieronym. Rubeus in ſecunda editione Hiſt. Ravennæ lib. 2. ſub ann. Dom. 412 Chorum ad Peutinger. in Epitom de Inclinatione Imp. Rom. Volaterran. lib. 2. Geogr. Baron. in Annal. Eccl. tom. 5 ann. 411. Jordanus Ravennas in Chron. Gothorum. Florius, & Saxus qui ſup. MS.

(e) Annal. Im. qui ſup. Illuſtriſs. D. meus D. Ferdinandus Millinus in Catalogo Epiſcoporum Eccl. Imolen. in ejus prima Synodo Diœceſana perſcripto Rub. lib. 1. Hiſt. & lib. 5. an. Domini 1040.

(f) Florius, Saxus, & reliqui Scriptores vitæ S. Caſſiani vel impreſſi, vel manuſcripti.

ac proprio demum corroboravit martyrio, (a) Univerſi Cornelienſes Evangelicam Fidem toto animo ſuſcepere; & ut perennem haberent, a Beatiſſimo Chriſti Vicario in terris firmiſſimo animarum Paſtore ſunt fulti.

Petrus Chryſologus naſcitur.

III. Atque inter alios Præſules, quorum memoria temporum injuriis apud nos delata non fuit, eminens erat Cornelius natione Romanus, (b) vitæ Sanctitate conſpicuus, cunctiſque virtutum titulis ubique fulgens. Per cujus tempora, antequam B. Joannes Chryſoſtomus Byzantii Epiſcopus migravit ad Deum, a Virgineo partu quadrigenteſimo ſexto ex honeſta, & chriſtiani nominis religioſa Forocornelienſium Familia natus eſt infans, (c) cui parentes in Sacro Regenerationis lavacro ob honorem Principis Apoſtolorum Petri nomen imponi juſſerunt, quaſi jam futura pueri merita prænoſcentes, divino judicio cunctis prædicerent, Petrum vocari in eo nedum nominis appellationem fore, ſed & prærogativam virtutis.

Scholæ datur.

IV. Hic igitur Puer pulcher aſpectu, & delectabilis forma cum (d) mirificam virtutis indolem præſeferre videretur; ut primum per ipſius ætatem licuit, opera genitorum Scholæ adſcribitur, ubi in primis litterarum rudimentis, Chriſtianiſque moribus, ac divino timore ita ſane proficiebat, ut coætaneos longe ſuperaret, & virilem in puerili corpore animum gerens levia quæcunque ac infirma aſpernaretur; quare vel ipſa relaxationis tempora ad Sancti Caſſiani Martyris, ac Patroni Aram (e) humili ad Deum oratione frequentiſſime tranſigebat; ſeque ipſius B. Caſſiani vernulam inſigni quadam dilectione & eſſe, & ab aliis libere vocari piiſſime gloriabatur.

Servit Epiſcopo.

V. Quod cum crebro Venerabili Paſtori Sancto Cornelio admirabundo conſpicere contigiſſet, ex præſentibus futura prænoſcens B. Antiſtes, humilem ſcilicet adoleſcentem magnum in Eccleſia Dei aliquando futurum, ſi magis ſtudioſe inſtitutus Divino cultui conſecraretur, illum tandem hoc ipſum peroptantem ſuorum Eccleſiæ familiarium numero adſcripſit, (f) exindeque humanas, & divinas litteras ipſum adeo ſcite perdocuit, ut qua erat ingenii docilitate, & linguæ celeritate, celeriter omni præclaro eruditionis genere imbutus ſit, ac eam vitæ ſanctimoniam adeptus, ut a prudentiſſimo Epiſcopo ſacro etiam Levitarum ordine rite initiatus, & Cornelienſis Eccleſiæ, quaſi Stephanus alter Jeroſolymitanæ, ſeu Laurentius Romanæ Eccleſiæ primarius Diaconus fuerit conſtitutus.

Sacris initiatur.

Levitarum munus.

VI. Erat tunc temporis Diaconorum munus Menſis miniſtrare, hoc eſt (g) Sacerdoti ſacta ſacienti adſtare: eo impedimentis detento Sanctorum Patrum Homilias populo recitare: Eccleſiarum bona (h) penes ipſos conſervata in pauperes erogare: ac quibuſcunque perluſtratis, omnia, quæ opus eſſent, Epiſcopo referre, ut ſtantes confirmaret, ſuſtineret collabentes, lapſos erigeret. Quod munus non niſi probitate, (i) & doctrina pollentes obibant; qui Epiſcoporum quaſi oculi, (k) ac Tabellarii, imo verius Angeli, (l) & Prophetæ vocitabantur.

Petri Levitæ virtutes.

VII. Petrus itaque in hoc Levitarum numero conſtitutus, ut erat idea Virtutum, & ſummus Theologus, ita prudentia, caſtimonia, & inſigni erga Deum, & proximum charitate eminens, ſe verum ſectatorem, quinimmo filium ne in minimo quidem a ſacro Præceptore degenerem civibus juxta, & exteris demonſtrabat. (m) Verumtamen quia præclarum hoc lumen virtutum non Patriæ tantum Urbi, ſed univerſo Orbi ut pelluceret, divinitus ſtatutum erat, quod tunc temporis quaſi ſub modio abſconditum exiſtimabatur, inde ex obſcura latebra in eminens Eccleſiaſticæ dignitatis faſtigium attolli debebat, velut jubar Eccleſiæ in Domo Dei effulgens, ut ſua claritate errorum caliginem longe, lateque profligaret: efferatorum hominum vitia, quæ tempora illa triſtia, miſeraque reddiderant, e medio tolleret, ac deleret.

Archiepiſcopus Ravennæ moritur.

VIII. Accidit propterea, ut, elato ad Creatorem Joanne hujus nominis primo, quem græca voce Αγγελόπτην appellabant, (n) & vigeſimo eorum, qui Ravennatis Eccleſiæ gubernacula tenuerant, vitæ ſanctimonia claro, Provinciales Epiſcopi pro

con-

(a) An. Dom. 362. Idibus Aug. D. Caſſian. martyrio coronatur. V. noſtras Not. in Serm. 165. Auctoris.

(b) D. Chryſol. in d. Serm. 165. Petr. Rodulphus Tuſſignanenſis in Vita S. Chryſologi penes me MS. ac in Archivo Senatus Imolæ in fine Cod. Commentar. ipſius Senatus anni 1595. relata.

(c) Annal. Imol. Baron. Natalis, Rodulph. & in MS. omnia. Adelphus Epiſcopus Serm. 107. inter ſerm. auctoris, & noſtræ in eum obſervat.

(d) Florius ac Rodulphus qui ſupra.

(e) Rodulphus MM. SS. multa a me viſa.

(f) Chryſol. ſerm. 165. de S. Projecto Epiſcopo Corneliano, & noſtræ ibi notat

(g) Act. c. 6. 2. Concil. Vaſente 2. cap. 2. Baron. tom. 1. Annal. Eccleſ. an. 34.

(h) Baron. t. 5 an. 402. innuit Chryſol. ſerm. 135.

(i) Act. 6. 3 Baron 8.

(k) 93. diſt. ca. Diaconi quaſi oculi.

(l) Clemens Conſt. Apoſtol. lib. 2. c. 30.

(m) Rodulph. ubi ſup. & Chryſol. ipſe ſerm. 165.

(n) Rub. ſup. lib. 2. ann. 433. Rodulph. Florius, & alii; licet Baron tom. 5. eod. ann. 433. dicat Sanct. Cornelium caſu adſuiſſe Romæ cum S. Petro Chryſ. nihilominus Rubeo ſe remittit.

(a) Pe-

conſueta temporum illorum Metropolitani Antiſtitis electione Ravennam diverterent, quos inter adfuerit & Sanctus Cornelius cum ſuo Diacono Petro, ubi poſt varias, frequenteſque populi, ac Cleri in comitiis diſſenſiones, unus tandem ex Ravennatibus deligitur, qui properanter ad Urbem cum Legatis Ravennatibus, & Sancto Cornelio Epiſcopo, Divino afflatu comitem itineris S. Levitam Petrum ducente, ad canonicam Summi Pontificis confirmationem obtinendam contendit.

IX. Clavum Eccleſiaſticæ navis tenebat tunc Sanctus Sixtus hujus nominis III. cui per quietem Apoſtolus Petrus, & Martyr Apollinaris medium inter ſe ſe venerabilem Adoleſcentem habentes oblati ſunt, (a) quem ut in Archiepiſcopum Ravennatem, quocunque poſtpoſito, crearet, Pontifici edixerunt. Sixtus Divina revelatione commonefactus cum poſtera die Ravennates pro confirmatione Pontificiam Aulam ingreſſos ſibi adſtare videret, rejecto primum ab eis electo, inde ad ſe omnes, qui illic eſſent accedere juſſit: Ceterum cum inter Ravennates præmonſtratam Juvenis ſpeciem animo alte impreſſam nondum eſſet conſpicatus, Cornelio Epiſcopo juſſit, uti & ſuos in conſpectum proferret, quod ubi factum eſt, vix dum Pontifex Max. Venerabilem Petrum Cornelii Diaconum intuitus eſt, eum ipſum eſſe, qui cælitus ſibi demonſtratus fuerat, agnovit, & læto animo cunctis audientibus dixit: Hunc quidem divina providenria electum Ravennatenſi Eccleſiæ Archiepiſcopum præficimus, non alium.

Petrus declaratur Epiſcopus.

X. Ceterum Pontificis inopinata ſententia non leviter & animos Ravennatum perculit, quod Cive ipſorum rejecto contra avitum morem exterus eligeretur, & mentem Petri gravi pondere concuſſit, viſceraque turbavit, quod onus Angelicis humeris formidandum exemplo ſumma auctoritate ſibi imponi conſpiceret. Quare ab Ravennatum querelis mutuata excuſationis opportunitate, cum alioquin ex reverentia, & humilitate ſibi jus magnæ contradictionis non eſſet, ad pedes Pontificis Max. provolutus ſupplex precabatur, maximum hujuſmodi munus, valde a ſua mente, & conditione alienum ut averteret.

XI. Quapropter Beatiſs. Sixtus ad pacandos Ravennatum animos, & vires humilis Petri ſublevandas rem omnem cælitus præmonſtratam ſatis luculenter aperit, validiſque rationibus utriſque ſuadet, Divinæ ut acquieſcant voluntati: Tantumque Pontificis vel auctoritas, vel ſacra eloquentia potuit, ut Petrus licet invitus, & tremefactus Pontificium Ravennatis Eccleſiæ munus Divinæ voluntatis ſignificatione, & Apoſtolica inſtitutione delatum ulterius reſpuere non ſit auſus; itaque impoſito oneri humeros ſubmittens, ne munus a Deo aſſignatum refugiſſe diceretur, mox ſe totum Divinæ voluntati addictum conſecravit. Ravennates vero Petrum, licet a Columba, ut alii multi præcedentes Antiſtites (b) haud præmonſtratum, cælitus tamen miro modo indicatum, & eorum Eccleſiæ opere tot Dei electorum prępoſitum novum Antiſtitem venerabundi ſuſceperunt, & conſalutatum ſummo in honore quaſi Angelum Dei jugiter habuerunt.

Baſilicas viſitat.

XII. Petrus itaque Archiepiſcopus vigeſimus primus Ravennatis Eccleſiæ deſignatus anno a Dominica Nativitate trigeſimo tertio ſupra quadringenteſimum, (c) poſtquam Sacerdos ordinatus limina Apoſtolorum veteri ritu inviſit, & reliqua Urbis loca ſumma religione referta pie demiſſeque perluſtravit, (d) Altiſſimum Sanctis intercedentibus exorans, ut quemadmodum Moyſi olim fecit, ita ſibi nunc vires ad tanti muneris onus apte ſuſtinendum impertiri dignaretur; tandem cum Sancto Cornelio, & Ravennatibus Ravennam profecturus iter arripiens, ubi ad Forum Cornelii pervenit, ſingulari devotione Divi Caſſiani Martyris dilectum Templum ingreſſus ſuſis lacrymis, ac humili oratione Sanctum Patronum iteraris vicibus precatus eſt, ut in tanta neceſſitate ſeſe deſerere nollet, quinimo per Divinam illuminationem ſavere, quatenus ſuſcepto Pontificatus muneri digne valeret inſervire per Deum. Moxque re familiari ſancte diſpoſita Ravennam a præſatis deductus eſt, ubi a Valentiniano Cæſare, & Galla Placidia ejus Matre Auguſtis (e) primum, inde ab Ravennatibus omnibus ſummo deſiderio, ac lætitia exceptus fuit, quibus id unum ab eis petere ſe dixit, ut quoniam tantum oneris pro ſalute ipſorum ſubire non renuit, ſtuderent & ipſi monitis ſuis obtemperare, Diviniſque præceptis non obſiſtere.

Ravennæ excipitur.

Conſecratur & prædicat.

XIII. Demum proximo die Dominico præſentibus Chriſtianis Principibus, & Populo univerſo incredibili apparatu, & exultatione inenarrabili ſummo in Templo a Sancto

(a) Petrus de Natalibus in Vita Chryſ. Roduph. Rub, Annal. ſm. & Breviar. S. Petri Chryſ. de quo infr. in obſerv. In Vitam Chryſ. n. 9. & Baron. An. Domini. 433.

(b) Horum poſtremus fuit S. Severus XII. in ordine Archiepiſ. Raven. Rub. 1. Hiſt.

(c) Rub. Rodulph. Baron.

(d) Rub. Rodulpb. qui ſupra.

(e) Rub. Breviarium antedictum. An. Imolenſ. Rodulph. & alii.

(t) (a) Idem

cto Cornelio, ut credimus, & aliis Coepiſcopis vetuſto more (a) Archiepiſcopus conſecratus eſt Ravennatis Eccleſiæ poſt Romanam ſecundo loco tunc in Italia (b) habitæ, quod ipſe Petrus aureo ſermone mnx habito in quadam parte teſtatur dicens: *Hodie Eccleſiæ Ravennati pro patre natus eſt filius, qui eam non pondere inclinet, non auctoritate deterreat, non commotione ſolicitet, non aſperitate conturbet: ſed fideli ſuſtentet obſequio; cura pervigili faciat perſecuram; familiam blanda inſtitutione componat; hoſpitibus occurrat; parentibus ſerviat; Regibus obtemperet; Poteſtatibus collaboret; Dei ſenibus reverentiam, pueris gratiam, fratribus amorem, parvulis impendat affectum, liberam per Chriſtum cunctis exhibeat ſervitutem.* Quæ omnia, hiſque majora exacte, ut pollicitus eſt, ab eodem obſervata fuiſſe rerum quam optime probavit eventus.

Paſtoralia perficit.

XIV. Siquiden, ut ſalutari remedio paulo ante in Liguria Mediolanenſis Eccleſiæ languoribus ſubvenerat melliflua Divi Ambroſii eloquentia & Hipponenſis Eccleſiæ neceſſitatibus in Africa doctiſſimum Sancti Auguſtini Eloquium; ſic ut Ravennatis Eccleſiæ primogenitæ Romanæ in Æmilia, ubi tunc proprie Occidentalis Imperii Sedes Auguſta fulgebat, ægritudo præclare repelleretur, donavit Omnipotens auream Beato Chryſologo noſtro eloquentiam, & ſummum magiſterium, ut Principes, & populum ipſius Imperii ſibi cælitus concreditum, quæ ſalutis eſſent, lingua manibuſque perdocere valeret. Quare Petrus Antiſtes immobile ſalutis fundamentum, intrepidus ad pericula, & ad laborem indefeſſus, qui unam commiſſi Gregis ſalutem ſibi propoſitam habebat, nec verbo, nec opere paſtorali munere fugandis vitiis, virtutibusque inſerendis, vel ad horam defuiſſe viſus eſt.

Arguit fingentes ſimulacra Idolorum.

XV. Quod præſertim clare enituit, dum calendis Januariis homines non tantum paganica ſuperſtitione obvolutos, ſed etiam Chriſtianos ipſos Paganis adhærentes vidit, qui Gentilitio more ſeſe Idolorum ſimulacra effingebant (c) & per Auguſtam Urbem vitia, & crimina, quæ olim ipſos commiſiſſe ferunt, repræſentantes, cunctis fœda ſpecula præbebant, ſe ſeque & proximos miſera peccatorum mancipia reddentes, hæc vota eſſe jocorum, novitatis lætitiam, anni principium prædicare von verebantur. Quod B. Petrus pro munere paſtorali ferre non valens virtute pluſquam humana in Concionem aſcendit, & Diaboli portenta cum primum damnare cœpiſſet, plebemque averſam, & infenſam mira dexteritate placare, adeo ſacrilegium illud fugiendum acerrima ſuaſione demonſtravit, ut poſt allatis excuſationibus populus reſipuerit, & a talibus de cetero libentes propter Deum abſtinere non recuſaverit.

Jejunium ſuperſtitioſum vetat.

XVI. Novitates præterea circa quadrageſimale jejunium contra Divinum mandatum ſuperſtitioſe quidem (d) inductas, quod ex Hebdomadibus in ſacra inedia aliæ eſſent immoderate rigidæ, aliæ nimium remiſſæ, & ſeparatim callida a frigidis, ſeparatim ſalita ab inſipidis propriis uſibus jejunantes deputarent, & totum vitæ negligerent conditorem, cohibuit, & abolevit, utque jejunium æquale, ſicut traditum eſt a Deo, & ab Eccleſia, ſervaretur ad corporis, & animæ diſciplinam, indixit, & obtinuit.

Catechumenos ad Baptiſmum allicit.

XVII. Morem ea tempeſtate apud pleroſque introductum maxime pernicioſum, (e) Deo odibilem, ac minime ferendum, ut, qui Catechumeni eſſent, ſacrum regenerationis lavacrum ad longum tempus, declinantemque vitam diferre conſueſcerent, interimque ſpe veniæ peccata peccatis cumularent, ſæpius ſumma animi pietate vitari monuit, & Chriſti fideles per Deum obteſtatus eſt, ut Chriſto ipſi baptizandos afferrent, & eos, quos ſponte accedere aut neceſſitas vetaret, vel ætas impediret, retardaret ignorantia, tenerent vitia, ſpectatio deciperet, aut falleret confuſione paupertas, attraherent, & opportuno tempore Sabbati Sancti, & Paſchæ, quando Divinum hoc Epiſcopnrum manibus conferebatur Sacramentum, diligenter invitando adducerent, ut, quoniam de vita ſemper ſunt homines incerti, agendum curaret dicebat, ne ſervi, ne filii, ne conjuges, ne parentes nondum baptizati præventi morte, & præſenti vita carerent, & ad futuram haud pervenire poſſent; ſed potius in vinea Domini ſedulo laborantes & vitæ mercedem, & ſummam gloriæ coronam percipere mererentur. Qua vero doctrina, & charitate Petrus noſter, qui ſapientiæ ornamentis non minus, quam Pontificio fulgebat, perditos, ac depravatos Procerum, (f) Heroum, & Aulicorum mores corripuerit, nemo bene novit, niſi qui attentiſſime aureas illius conciones meditatus.

Petrus Piſcator, & Nauta Chriſti.

XVIII. Sed adhuc in paucis moramur; majora ſunt, quæ noſter Antiſtes per ea tempora geſſit, cum mare ſæculi, ut ipſemet inquit, (g) erat tumens pompa, elatum vortice,

(a) Idem Chryſol. ſerm. 130. Rodulph. Rub. ſub ann. 449. & plurima vetuſtiſ MS. vitam ipſius deſcribentia.

(b) Luitprand. Eccleſiæ Ticinen Diacon. Rub. lib. 5. ann. 923. Idem Chryſol. ſerm. 130.

(c) Rub. Rodulph. Sur. MS. & alii. Idem Chryſol. ſerm. 155.

(d) Lege ſerm. 166. Auctoris, una cum not.

(e) Serm. 10. per tot. & ſerm. 59.

(f) Lege ſerm. 20. 21. & 127. Auctoris.

(g) Serm. 46.

(a) Serm,

vortice, undoſum ſectis, inſcitia fluctuana, clamolum litibua, furens ira, ſævum perfidia, peccatis nauſragum, impietate demerſum; Unde Dominica Navis cxtrinſecus ab undis Gentium, intrinſecus a tumidis Hæreticorum fluctibus jugiter quatiebatur. (a) At Petrus navigationis peritus clavum ſecundum tenens multo acrius vigilare ad ſalutem, quam tota Inſerni caterva ad animarum perniciem conſpiciebatur. Propterea Navem, ne ſævientibus procellis mergeretur, tutans, meruit, & Nautæ Chriſti, & Apoſtolici piſcatoris privilegium, quemadmodum inſans ſortitus ſucrat & vocabulum: Cumque turbas errorum fluctibus merſas ad ſemet hamo ſanctitatia ſuaviter traheret, doctrinæ ſuæ retibus Chriſtianam concludebat ad fidem hominum multitudinem copioſam.

XIX. Etenim placuit Deo, ut innumeros tum ex ipſis Ravennatibua, tum ex di- Baptizat. verſis Italiæ Urbibus, multoquc magis ex Barbaris nationibus orbe jam ſere toto diſfuſis qua vi, qua ſponte Ravennæ habitantibus, ſcu ad Valéntinianum III. tunc Occidentia Imperat. Aug. confugientibus, aut bello captis ibidem ſervientibus, vel alio quovia titulo apud Ravennates diverſantibus Petrus cuſtos fidei ex barbarico cæno, & Paganica infidelitate ad fidem, & vitam Chriſtianam Evangelica Doctrina evocatoa ſacri unda Baptiſmatis expurgaret. Quod tanta animi propenſione peragebat, ut mancipiia, & ſimplicitate pueris non quadrare (b), ſed liquare ſcrmones, & teneris ſaucibus in modum lactia infundere videretur: ſeque totum imbuendis parvulorum mentibus imbecillem occupari, venia interim a prudentibus impetrata, profiteretur.

XX. Quare ex ipſa Chriſti doctrina, & dominica oratione quid credere, ac ſpe- Docet. rare Catechumenos, qualiterque vivere deberent, & per fidem gratiæ, quæ per dilectionem operatur, ad vitam perpetem aſſumi poſſe arbitrarentur, tanta divini ſpiritus, & eloquentiæ ubertate Janitor hic Cæli perdocebat, ut cum illum alto ſilentio audiſſent, vel ante abſolutum Catechiſmum (c) baptiſmate expiari poſtularent; & jure optimo, ac celeri etiam per aliquot dies ab ipſo in quadrageſimali abſtinentia ob id prædicationis munere dimiſſo, & maximis laboribus gravato conſequerentur. Quare vitam, ſalutem, ac gloriam ſuam nuncupabat eos, quos haud patiebatur neſcire, quod Deus ſibi donaverat ſcire. (d) Etenim quæ a Deo acceperat, libere in Dei gratiam erogabat, ut homines captivos mortis, mancipia Dæmonum, Idolorum vernulas, criminibus compeditos lumine veritatia illuſtraret, & a malis Dominis liberatos, Sacraque unda ablutos, & ad obſequium Altiſſimi revocatos, Chriſto Reg. ſæculorum lucraretur.

XXI. Eximii decor ingenii tantus in hoc Sacro Præſule fuit, & rara eloquentia ipſius Diſputat. ingenii lumen, ſummaque rerum omnium ſapientia, ut homines quoscunque mente acerrimos, & eruditione præſtantiores, ſive Gentiles, ſive Hebræos, aut Chriſtifideles, qui ex cunctis Orbis terrarum partibus tunc ad Auguſtam Urbem Ravennam conveniſſent, & de Divinis Scripturis ſubtiliſſime aliquando diſputaſſent, eruditiſſima interpretatione convinceret, ac Spiritu eodem, quo Beatiſſimi olim in Primitiva Eccleſia Apoſtoli, ad Chriſti Fidem, & morum converſionem, ni extrema tenerentur pervicacia, doctos quoscunque captivato eorum intellectu, attraheret: ut vere dixerit S. Adelphus (e) Chryſologum noſtrum Beatiſſimum, & Apoſtolicum aucupem eſſe, qui juvenum ingenia per aera ſubtilium ſpeculationum volantia ſuavi ſuæ eloquentiæ calamo ad ſe alliceret, & ſolidæ veritati tanquam viſco inhæreſcere propria doctrina compelleret.

XXII. Agri Domini Sabaoth cultor maxime ſtrenuua cum eſſet noſter Antiſtes in eo Agricola est. aliquando reperiit parabolicam ficum, hoc eſt homines ſuæ ſolertiæ commiſſos, qui nullum fructum ferrent; at ipſe artis peritus circa arborem fodere, & omnem operam adhibere, ut fructum daret, ſemper in votis habuit, & ſi quem non illico ad bonam frugem revocare valebat, Dominum interim rogare, ut alterum etiam annum patienter expectaret; nec arborem exſcindi, & operam ſuam perdere permitteret, ſæpiſſime obteſtabatur. Dominum non ad juſtitiæ ſeveritatem, ſed magis ad benignitatem, & patientiam provocando, & infrugiferæ arboria culpam in ſe potius, quam in ipſam conjiciendo, impoſterum ſe diligentius culturum pollicebatur: & irriguos lacrymarum fluctus ex intimo cordis affectu per luminum canales (f) identidem profundens, & ficus ſordes abſtergere, & radicibus fructuum ubertatem cælitus impetrare vehementius elaborabat.

XXIII. Veruntamen quoniam in agro Domini non tantum vigebat arbor, quæ nullum

(a) Serm. 21.
(b) Serm. 62.
(c) Lege ſerm. 40. & omnes ſerm. in Symbolum, & orationem Dominicam.
(d) Serm. 147.
(e) Lege tot. ſerm. 107.
(f) Serm. 107. qui ſupra.

lum omnino fructum præberet: ſed etiam (proh ſummum detrimentum:) quæ lethali umbra cæteras inficeret, & noxiis radicibus noxia ipſis germinaret pullulamenta; ita ut ex his infeliciſſime tot ſurgerent in Agro Domini pernicioſæ Hæreſes, quot ipſa Divinæ legis dogmata profiteretur, (a) Petrus noſter, qui Petra fundamentalis Catholicæ Eccleſiæ, & fidei non tam propagator, quam verus propugnator a Deo datus erat, perpetuus Hæreticorum gladius, quo tales e medio tolleret, nunquam non fuit. Unde Arianos, Manichæos, Novatianos, Pelagianos, Donatiſtas, Neſtorianos, aliosque Tartari non tam arbores, quam miniſtros, Catholicæ fidei maxime inſenſoa verbo, ſcriptoque quaſi falce ad radicem poſito aſſidue percuſſos, (b) perfidos, ac deliros eſſe manifeſta ſcripturæ luce demonſtrabat; veramque orthodoxam fidem, ac religionem ſtrenue tutans miſerrimam illorum perditionem, qui male de Deo, & præter unanimem ſenſum Catholicæ Eccleſiæ ſentirent, aperte prædicabat, & cæleſti eruditione lingua, calamoque ſæpiſſime perſuadere (c) nitebatur.

Contrarius Hæreticis.

XXIV. Non tamen paſſus eſt Dominus Petrum Chryſologum ab inſidiis Hæreticorum immunem, quo magis in conſpectu hominum firma ejus fides appareret. Cum enim Eutyches Abbas Byzantinus (d) jam ſenecta gravis in Cathedra peſtilentiæ ſedens, mellito ſermone ſub ſpecie fidei ſcindere, & diſtrahere fidei niteretur unitatem; Neſtorio docenti in Chriſto duas eſſe perſonas ut firmiter adverſari videretur, aſſerere non erubuit in Verbi Divini facta Incarnatione divinam naturam cum humana in idem recidiſſe, ac ſi alteri altera eſſet commiſcibilis, & ex utraque commixta tertia compoſita, ſeu verius confuſa conſurgeret, ad quod impiiſſimum dogma factioſorum ope ſeculares non paucos attraxerat, & Eccleſiaſticos Proceres. Quare Flavianus Byzantii Epiſcopus virus doctrinæ lethalis perimere conatus Synodo coacta (e) Hæreſim cum ſuo Auctore damnavit, ſimulque geſta ad Beatiſſimum Leonem primum Sum. Pontif. per certos Nuntios transmitti curavit; (f) Qui Pontifex auream quandam ingenii, & eloquentiæ ubertatem Petri Ravenn. Archiepiſcopi pernoſcens, & de veritate fidei ab Hæreticis in controverſiam vocatæ illam ex more, inſtitutoque majorum conſulens, tandem magni Petri doctrina, (g) & litteris magnus Leo adjutus encyclicam epiſtolam a Chryſologo, ut ego ex multis probabiliter exiſtimo, dictatam, ſuo tamen nomine conſcriptam, Hæreſim Eutychetis doctrinis, rationibusque apertiſſime convincentem, & pleniſſimam fidei catholicæ rationem continentem (h) Flaviano Epiſcopo dedit, omnibus tamen communem, qua quidem poſtmodum in Chalcedonenſis Concilio ſexcentorum triginta Patrum approbata, tandem Gelaſius Papa anathema eſſe, qui ad unum jota illam non reciperet, declaravit. Quam Sum. Pontif. epiſtolam ægre ferens perditiſſimus Eutyches, aliam fraudem aggreſſus litteris ſuis ad Occidentales, qui magni nominis erant, Epiſcopos adverſus Flavianum conſcriptis eosdem in illum concitare conabatur, ut ſenſim in ſuam hæreſim induceret: inter quos præcipuus fuit Petrus noſter, cujus ſtudium Sancto Leoni præſtitum haud hæreticus compertum habebat: ſed fidelis Antiſtes nedum (i) Eutycheti auſcultavit, verum etiam auream proprio nomine reſcribens epiſtolam mira charitate ad obediendum Sum. Pont. litteris hortatus eſt, (k) & ut a ſua cæca, & temeraria diſputatione, & contradictione reſipiſceret, adeo angelice ſuaſit, ut, ni diabolica pertinacia ſenex delirus imbutus eſſet, facili negotio corrigi, & ad catholicam fidem reduci potuerit.

Docet orare.

XXV. In tanta rerum, ac temporum perturbatione Principes, ac populos Chriſtianos concionibus inſtruebat aſſiduis, (l) quomodo catholicam Fidem tueri, ac tenere deberent in ſummis Gentium, & Hæreticorum procellis, in occiſione gladii, in corporum, & animorum naufragiis, in Tyrannicis poteſtatibus Regna invadentibus, in multiplici animantium peſtilentia ubique gentium graſſante, in ſterilitate terræ, ac aliis Dei plagis; & cum ipſo ad Deum accedere, Deo vero confidere, & fortes in fide permanere, & diu, noctuque cum lacrymis, & pœnitentia Altiſſimum pro tranquillitate exorare commonebat: cumque ſemetipſum pro peccatis populi Hoſtiam Deo placentem offerret, quo divinam indignationem avertens peccatoribus veniam impetraret, & gratiam, quis dixerit, quam in conſpectu Cæli gratam aromatum fragrantiam redoleret? (m)

XXVI.

(a) Serm. 21.
(b) Lege indicem notab. Chryſol. v. Hæreticus.
(c) Ser 44.
(d) Rub. Rodulph. Baron. tom. 6. Anno 448. & omnes, qui de Chryſol. ſcripſere.
(e) Quæ habita eſt Anno Dom. 448. Bar. ibid.
(f) Flavian. hac de cauſa martyrio cor. Baron. an 449.
(g) Rodulp. ſup. ait S. Leonem conſilio Chryſol. in re graviſſima uſum fuiſſe. Vide infra Ad opp. Reſponſionem num. 5.
(h) Concil. Chalced. Act. 4. & 6. Actum anno Chriſti 451. menſe Decembr. Concil. Rom. de libris authent. cap. Sancta Roman. Baron. tom. 6. anno 449.
(i) Baron. ſup. Rod. & MMSS. omnia.
(k) Epiſt. Chryſol. incip. Triſtis legi triſtes, de relata in Annal. a Baron. anno 449.
(l) Serm. 20. 21. & 45.
(m) Rodulph. qui ſupra.

(a) Ru-

Canonicam erigit.

XXVI. Vix dum Ravennati Eccleſiæ præfectus erat B. Antiſtes, cum ad inſtituendam, vel reſtituendam in ejus Clero Apoſtolicam vivendi rationem animum intendit; & regularibus miniſteriis, communique vita in Dei ſortem electos inſtruere, ac detinere cogitavit. Propterea juxta Urſianam Ædem ampliſſimum Ædificium, quod (a) Tricollim appellabant, quia eſſet ad trium collium ſimilitudinem extructum (vulgo Canonicam dicimus) pro tuta, aſſiduaque ſtatione Sacerdotum, & univerſi Cleri, qui in ipſa Metropolitana Æde omnipotenti inſervire deberent ingenti ſtructura fundavit; idque a ſucceſſoribus mira ædificatione abſolutum etiam vetuſtiſſima carmina a Rubeo relata teſtantur his verbis: (b)

Hic Petrus junior Chriſti præcepta ſecutus
Ut decuit, ſacris moribus exiliit.
Hic quoque fundavit mirandis molibus Arcem.
Nominis ipſe ſui hæc monumenta dedit.
Hujus poſt obitum Aurelianus geſſit honores,
Poſt hunc Antiſtes extitit Eccleſius.
Hinc fuit Urſicinus, ſequitur poſt ordine Victor
Temporibus junior Maximianus adeſt.

Monaſticæ vivit.

Quod cum temporum injuriis hujusmodi Ædificium modo non extet, ejus tamen vicem reddunt Horti, qui circa eandem Urſianam Ædem conſpiciuntur. Hancque monaſticam vivendi normam cum ceteris perſcripſiſſet Beatus Petrus, ipſe ſibi prius ſtrictiorem delegerat; & quanquam erat in vita maxime activa ob munus Antiſtitis aſſumptum, nihilominus Divino Choro cum Sacratis viris jugiter intentus aderat, ubi Deum Opt. Max. nocturnis (c) vigiliis, & horis precabatur; hymnisque ac canticis divinas concelebrabat laudes; Itaque tantam in Deum Charitatem in dies fuerat aſſecutus, ut aliquando Sacratiſſimam Domini paſſionem populo explanaturus verba proferre nequierit præ teneritudine amoris in ipſum Deum, qua lacrymæ & gemitus ex intimis præcordiis erumpentes verba cohibuere: quapropter ipſemet ſilentii cauſam in lætitiis Paſchalibus afferens dixiſſe fatetur: (d) *Noſtra occubuere tunc viſcera; Senſus eſt commortuus; ſermo noſter ſuo eſt conſepultus auctori, ut ejus totam ſuſcitaretur ad gloriam; iſta extitit ſilentii mei cauſa; iſta debiti mei devota dilatio fuit, cum ſermo noſter toto affectionis obſequio ad inferos etiam ſuum ſecutus eſt largitorem.*

Charitate in ſpiritum ſurget.

Et in pauperes.

XXVII. Qualem vero charitatis affectionem in pauperes haberet, facili negotio quisque ſibi perſuadere poterit, qui miſeras illorum temporum hiſtorias evolvens, maximam, ne dicam innumerabilem fuiſſe pauperum, & captivorum multitudinem ex crebris hoſtium populationibus fere ubique gentium factam agnoſcet; quos ut Chriſtiana pietas aleret, redimeretque ſæpiſſime Concionibus apte (e) perſuaſit, & proprio exemplo auditores hortatus eſt: cum omnia præterquam inopi ſuæ ſuſtentationi, & miniſtrorum neceſſaria (f) dandis eleemoſynis, captivis redimendis, ceterisque miſericordiæ, & pietatis operibus præſtandis erogare conſueſſet.

Pœnitentiam agit.

XXVIII. Ulteriusque progrediens in via Domini B. Antiſtes carnem deſpiciens, & terram; Itaque (g) frequentibus jejuniis, nocturnis vigiliis, aſperrimo cilicio, flagellis aſſiduis, & lacrymis uberrime fuſis ita corpus in ſervitutem animæ redegerat, ut ora pallerent, & macie amplum, vividumque corpus, juſtam non excedens ſtaturam, attenuatum eſſet. Quare vivens, ac præſens, & fere in principio ſui Pontificatus a S. Adelpho, qui fuit, ut reor, Metenſium Epiſcopus, Sanctus, ac Beatiſſimus fuit in concione appellatus: (h) adeoque fama ſanctitatis, & doctrinæ Petri Ravennatum Archipræſulis totum repleverat orbem, ut ad eum undique ex diverſis regionibus viſendi ſtudio turba convolaret hominum: quique invias ſolitudines, aut cæcas eremi latebras incolebant mirabilem Petrum magis ibant ſpectaturi, quam ſæculum: Qui cum hoc mundo glorioſe luctans adverſus inſtructas delinquentium turbas aciem quandam diſponebat Sanctitatis; quoniam in eo Viro, qui mundo, ſibique crucifixus erat, (i) vivebat, regnabat, & imperabat Chriſtus.

Templa conſtruit.

XXIX. Viva Dei templa conſtruens Sanctiſs. Paſtor, nec inanimata, ubi Deus peculiari

(a) Rubeus ſub anno 438. Chryſol. ſerm. 39. & ſerm. 107.
(b) Rub. lib. 3. hiſt. prædictæ. pag. 162.
(c) Serm. 39. & 107. ſup.
(d) Serm. 77.
(e) Serm. 103. num. 12. lege Indicem ſerm. Auct. v. Eleemoſ. & v. Paup.
(f) Rodulph. & MMSS. quæ vitam illius deſcribunt. Cælum tantum ſuſpiciebat.
(g) Ser. 107. Rodulph. & MS. multa.
(h) Serm. 107. ſup.
(i) Serm. 116.

culiari modo inhabitare credimus, deſerebat: Quinimmo Ravennæ juxta memoratam Urſianam Ædem Divo Andreæ Apoſtolo (a) a fundamentis Eccleſiam conſtruxit, ubi ipſius B. Petri imago viſebatur in fornice ipſius Templi vermiculato intexto opere, taxiliſque depicta, cum piiſſimo Epigrammate quod ab eo editum ferunt, & quod Petrum noſtrum ejuſdem Baſilicæ fuiſſe conditorem clare demonſtrat, cujus exemplum hoc eſt: (b)

Carmina edit.

Aut lux hic nata eſt, aut capta hic libera regnat:
Lux eſt, antevenit Cæli decus unde modernum:
Aut privata diem pepererunt tecta nitentem,
Incluſumque jubar ſecluſo fulget Olimpo.
Marmora cum radiis vernantia cerne ſerenis,
Cunctaque ſydereo percuſſa in murice ſaxa.
Auctoris pretio ſplendeſcunt munera PETRI;
Huic honor, huic merito tribuit ſic condere parva,
Ut valeat ſpatiis amplum ſuperare coactis.
Nil modicum Chriſto eſt, arctas bene poſſidet ædes,
Cujus in humano conſiſtit pectore templum.
Fundamen Petrus, Petrus *fundator, & Aula,*
Quod domus, hoc Dominus, quod factum, factor & idem
Moribus, atque opere Chriſtus poſſeſſor habetur,
Qui duo conſocians mediator reddit & unum.
Huc veniens fundat pariturus gaudia fletus
Contritam ſolidans percuſſo in pectore mentem.
Ne jaceat ſe ſternat humo, morboſque latentes
Ante pedes medici, cura properante, recludat.
Sæpe metus mortis vitæ ſit cauſa beatæ.

Neque hoc contentus, aliam Baſilicam in honorem S. Petri (c) Apoſtolorum Principis, cujus nomen & ipſe cælitus adeptus (d) fuerat, inchoavit, quam morte præventus abſolvere nequivit, in ædificationeque Templi Sanctæ Crucis, & Sacelli Sanctorum Nazarii, & Celſi, ubi Placidia Imperatrix Auguſta ſepulchrum ſibi delegerat, plurimum laboris, & induſtriæ adhibuit.

XXX. Et quoniam memorata Placidia ex voto, quod in maxima maris tempeſtate emiſerat, Auguſtiſſimum D. Joanni Evangeliſtæ Templum Ravennæ conſtruxerat, & anxio, ſolicitoque nimis erat animo, quod Dedicationem ejuſdem juxta ritum tunc temporis in Eccleſia catholica obſervatum a Sacro Antiſtite noſtro conſequi nequiverat, eoquod nihil reliquiarum tanti Viri Dei eſſet, quo poſſet dedicatio canonice concelebrari, (e) Divum Barbatianum Presbyterum, ſibi pro Capellano inſervientem, miraculis in vita clarum conſulere decrevit, quanam ratione huic rei ſuccurri poſſe ſuaderet: Extemploque Viro Dei fuiſſe conſilium tradunt, ut una ſacras in ipſa Æde agerent excubias, Deumque in hac re ſibi ſore propitium ex animo orarent: Cumque tertia vigiliarum nocte ambo ante Altiſſimum in Templo adſtarent, ecce Barbatianus Virum conſpexit venerabilem Pontificiis amictum, ambulantem, ac thure Baſilicam ſufficientem. Quem B. Joannem Evangeliſtam ratus mox Placidiam ſomno oppreſſam monuit, ut & ipſa conſpiceret, quæ illico ſurgens, ubi ſacros Evangeliſtæ pergit, & molitur amplecti, ac deoſculari pedes, ſimulacrum e conſpectu delabitur, & in manibus Auguſtæ Sandalium pedis ab eodem Evangeliſta dimittitur, quod lætabunda recipiens pie, ſancteque deoſculans, Valentiniano Cæſari filio, ac univerſo populo mira exultatione commonſtravit, & ita ſolemni ritu, ac celeri pompa Dedicationem Templi cum cæleſti reliquia conſequi merita eſt: Hancque Ædem cum regio cultu ſacris Imaginibus Auguſta ipſa ornari curaſſet; effigiem D. Petri noſtri eaſdem quoque apponi voluit, in forma Sancti Epiſcopi ſacrum facientis, & ſtupentis ob cælitis præſentiam, qui preces de ore ipſius ſuſcipere conſpiciebatur.

Templa conſecrat

Mortuos tumulat.

XXXI. Sic eodem ritu B. Antiſtes Ædem S. Joannis Baptiſtæ (f) reddidit ſacram, ubi

(a) Rub. lib. 2. anno 433. & ſeq. Rodulph. & alii.

(b) Leguntur hæc carmina in Rub. ſub an. 449. & in Rodulph. in Vita D. Chryſol. Extat templum adhuc, ſed Imago, & carmina non cernuntur; aſſerunt tam Rub. & Rodulph. Floriuſque non ea omnia ſua tempeſtate conſpexiſſe. Nunc Templum e recentioribus inſtauratum, ac dealbatum eſt, ideo prædicta non extant.

(c) Rub. ſub an. 438.

(d) Serm. 107.

(e) Rub. anno 433.

(f) Rub. anno 438. Rod. & alii: eſt ſerm. S. Petri Damiani in Nat. S Barbatiani die ultim. Decembr. v. not. Baron. in martyr. Rom. hac die.

(a) Na-

ubi præfatus Barbatianus verus Dei famulus morabatur, cujus obitum ex levi quidem, ſed pertinaci infirmitate divino, ut par eſt credere, afflatu Petrus prænoſcens, Placidiam tunc temporis Arimini commorantem admonuit, quæ e veſtigio Ravennam advolans, Barbatianum antequam animam exhalaret, inviſit; atque illius cadaver ablutum, unguentiſque pretioſis linitum Chryſologus ipſe in Æde prædicta ſepelivit.

XXXII. Sicuti etiam Sancti Germani Antiſiodorenſis Epiſcopi (a) Britaniæ Apoſtoli nuncupati, qui Ravennæ ad Creatorem evocatus fuit anno Chriſti 435. Corpus unguentis arabica ſuavitate conditis oblitum ligneo loculo commiſit, quo poſſet in Galliam exportari, ut ipſe moribundus popoſcerat: cujus Cucullum cum interiori cilicio Petrus ipſe ſibi in hæreditatem vindicavit, & Antonius alter Pauli Eremitarum principis hæres, annos & ipſe quindecim ſupervivens, in ſumma veneratione habuit.

XXXIII. Et quoniam non tantum in propriam, quam in aliorum Eccleſias erant admodum impenſa B Chryſologi ſtudia, propterea Sanctum Projectum (b) Forocornelianum Epiſcopum, S. Cornelii Romani in Cornelienſi Eccleſia ſucceſſorem conſecravit. Et (c) Marcellinum olim piſcarorem piſcium Vicohaventinæ Eccleſiæ Antiſtitem pari conſecratione ordinavit anno Domini circiter 449. quem Appendix ad Uſuardi Martyrologium catalogo Sanctorum adſcriptum affirmat. *Epiſcopos conſecrat.*

XXXIV. Ne vero quid officii, quod a ſe proficiſci poſſe arbitraretur erga populum Ravennatem ſibi cælitus concreditum, prætermitteret, in Claſſe oppido Ravennæ contermino aquis potabilibus experte Ciſternam, quam alii Fontem appellant, miræ magnitudinis totius populi uſibus duplici alto muro conſtruxit, & habuit. *Fontem ædificat.*

XXXV. Nec in tanta rerum ſolicitudine, vel temporum varietate Divini verbi prædicationem (d) vel e gradu, ſive ſuggeſto, vel e ſede Sacerdotali, ſeu ſacra exedra Dominicis præſertim, & aliis feſtis diebus omiſit. (e) Verum manifeſta luce ſacrorum voluminum myſticas reſerans quæſtiones, & præcepta juſtitiæ ſerebat in populos, & quæ Divinæ virtutis erant pro captu auditorum aurea prædicationis ſuæ eloquentia, atque viræ Sanctimonia docere non deſiſtebat; Deumque obteſtabatur, & exorabat (f) ut totam doctrinæ plenitudinem in Auditorum mentis infundere dignaretur arcanum: Adeoque vehemens erat illius interdum concionis ardor, ut raptus divino quodam furore videretur, (g) ex quo omnium ora, animoſque ad ſe convertebat, verbaque illius ſic populos lætificabant, ut vel in æſtu magno ſeſe comprimerent Audientes: (h) Sicque amabilis erat, ut voce ſemel in Concione amiſſa (i) ab omnibus commiſerantibus, & collacrymantibus effuſa oratione Deo fuerit commendatus. *Prædicat.*

XXXVI. Vigebat adhuc ea tempeſtate inter Italos latini ſermonis communis, & vulgata prolatio: attamen cum a diebus Ciceronis jugiter ad interitum declinaſſet Romana facundia, temporibus Chryſologi præ confuſione, & commixtione Barbarorum cum Italis gentibus adeo conſtrata jacebat, ut pene mortua diceretur. Nihilominus ne ab Eccleſia Dei penitus exul Romana eloquentia foret, cælitus conceſſum, ut inter ſacratos viros ſæpe floreret, ſicuti & id Antiſtiti noſtro ad fructum animarum ſingulari quodam privilegio donatum conſpicimus; dum ex eleganti, atque diſerta latini eloquii, interdumque Græci ſermonis prolatione, ex acumine, & gravitate ingenii, & omnium ſcientiarum copia eximium *Chryſologi* cognomen adeptum experimur. Plurimi namque ex Græcis, aliquorum ſenſu, qui paucis ante annis ſuo *Joanni* cognomen Chryſoſtomi indiderant ob Atticæ eloquentiæ facundiam, Byzantio Ravennam ad Cæſarem profecti, ejuſdemque Cæſaris Aulici majori ex parte natione Græci Petri concionantis aureum orationis flumen audientes, ſimulque in eo ingenii permaturi, & ſinceræ doctrinæ limpidiſſimam ubertatem, & ſuavitatem admirati aureum ſermocinarorem, ſeu aureum Petri Ravennatis Archiepiſcopi eſſe ſermonem propria lingua conclamare volentes *Chryſologum* vocitabant: quod nomen exinde perpetua poſſeſſione apud quoſcunque ſingulariter retinere (k) meruit; quod ſermones illius, quos ore protulit, aurei etiam in libro exarati, veluti ex auro puriſſimo conflati, ac nervoſius conſcripti a doctis ubique gentium prædicentur. Tametſi Chryſologus ipſe humilitatis ergo ſe pauperem ſpiritu, *Chryſologus cognominatur.*

(a) Natalis Rub. & Bar. t. 5. ann. 431. & 435. & Antonin. 2. p. Hiſt. tit. 11. c. 17. §. 6. Conſtat. Presbyt. de Vita S. Germani Rodulph. & Rebadanor. tam in vita D. Chryſ quam in vita Sanct. Germani die 31. Jul.

(b) Serm. 165. cum Not.

(c) Serm. 175. cum Notat.

(d) Rodulph. Rub. an. 449.

(e) Rodulph. & multa MS. v. ſerm. 118. & ſerm. 137.

(f) Serm. 107. ſic agebat Ambroſ. ut auct. eſt Aug. lib. 5. confeſſ. c. 13. in fin.

(g) Serm. 43. num. 1. & 126. & 159. 1. Rub. lib. 2. ſub anno 451.

(h) Serm. 51.

(i) Serm. 35. & 86.

(k) P. Chriſtoph. Verucchinus in opere inſcr. Porta aurea Sacræ Th. aperta MS. in Archivo PP. Capuc Bon. exiſt. ubi de S. Petro Chryſ. agit, quod ſæpius me audiente viva voce confirmavit.

ritu, (a) exiguum ingenii, & eloquii mediocrem fatebatur; & quam divinæ Scripturæ intelligentiam haberet, (b) ſibi a Deo Optimo Maximo ad ſalutem animarum emanatam profitebatur, ut plurimis concionibus id ab eo teſtatum fuiſſe perlegimus. Tantuſque erat in hoc viro Dei omnis humanæ gloriæ contemptus, ut vel majorum Gentilitia dimittens, ſe tantummodo Petrum Epiſcopum Ravennatem appellaret, atque ſubſcriberet. Genitorumque nomine obliterato (c) Filium Evangelicum Sancti Cornelii Epiſcopi Forocorneliani, a quo fuerat, ut ſupra memoravimus, ſacris oblatus altaribus, ſe nuncupari magnopere lætaretur. Erat denique Vir iſte Dei ea ſanctimonia atque doctrina præditus, ut ni temporum injuriis, ac bellorum incendiis ea, quæ ſcripſit, ac geſſit, nobis miſerrime ſublata fuiſſent, in utroque homine miraculum magnum extitiſſe cunctis perſpicue pateret. Sed quis ſcit an Omnipotens Summæ Sapientiæ conſilio hæc paucula tantum ſciri permiſerit, quo ex his longe majora cuique pro ſtudio ſpeculari daretur, & ita Deum ipſum in Sanctis colere, atque laudare?

Gentilitia majorum deponit.

Laudatur.

XXXVII. *Petrus* igitur *Chryſologus* Ravennatis Eccleſiæ præfulgidum Decus, in vita miraculis, & Sanctitate clariſſimus (d) maxime eruditionis & eloquentiæ Theologus, nec non ſacræ Scripturæ ſinceriſſimus interpres, Magnus ab Emin. Baronio in Annal. Eccleſiaſticis appellatus, poſt multos pro Eccleſia Dei ingenti animarum fructu exantlatos labores, omnibuſque officii ſui partibus, ac Pontificio munere annis duodeviginti ſanctiſſime perſunctus, meritis cumulatus, & Spiritu Sancto plenus diem repoſitæ ſibi Coronæ divina ſignificatione prænoſcens, ſpiritum redditurus ibi, ubi ab Altiſſimo per creationem ipſum receperat, & renovationem, (e) & Cornelienſem Eccleſiam (dicam ego) ſacris reliquiis, & ſui depoſitione corporis decoraturus, gradu concito natale ſolum repetiit. Cumque a Beato Antiſtite Projecto, ſacratiſque Viris, ac Civibus univerſis lætiſſime obviam egreſſis ſummo honore in Patriam grate admodum, pieque ſuiſſet exceptus; poſtera die hora legitima in D. Caſſiani ad Aram ipſius B. Martyris ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium pro vivis, atque defunctis Deo ſanctiſſime obtulit. (f) Tum aſtantes, qui frequentiſſimi convenerant, allocutus de imminente ſui obitus hora commonefacere placuit. Tumulumque ſibi juxta Aram S. Caſſiani eligens ſacram Infulam auro, gemmiſque pretioſiſſimis diſtinctam, Craterem aureum, & Patinam argenteam myſticis figuris, & characteribus exculptam, quibus in ſacro fuerat uſus, Aræ B. Caſſiani hæreditario ſuæ Evangelicæ paupertatis jure reliquit. (g) Ravennates vero, qui illum ſecuti fuerant ut in deligendo optimo Paſtore invigilarent; Cives autem ſuos D. Caſſianum ſummis honoribus ut proſequerentur, cunctumque populum, ut fidem Catholicam adverſus quaſcunque Tartari inſurrecturas Legiones retineret, nec ullo tempore a Divinis mandatis abſcederet, pacem veram diligeret, Paſtores coleret, Verba Dei de ore ipſorum libenter audiret, & monita ſalutis quæcunque ſtrenue cuſtodiret, (h) divina propemodum facundia, & intimis præcordiis hortatus eſt.

Forum Cornelii repetit.

Mortem ſuam prædicit.

Orans moritur.

XXXVIII. Cæterum cunctis vel ad prima collacrymantibua quis plene commemorare valeat, quam paterne omnes in Domino fuerit conſolatus? quam ſanctis monitis, & divinis colloquiis animorum mœrores ſublevare tentaverit? Tandem Pontificio ritu benedictione omnipotentis Dei ſuper illos, & eorum filios in generatione, & progenie per ævum cælitus exorata, & ſigno Sanctæ Crucis ſuper cunctos effuſa, mox ad B. Caſſiani Aram converſus eſt, demptamque ſuo capiti Mitram ad pedes Agni Dei pro nobis in Ara Crucis oblati ſuper Altare deponens Deum, & Sanctum Patronum genibus flexis devotiſſime precatus eſt, ut migrantem animam ſuam in Cælum reciperent, haſque præ ceteris ferunt obtuliſſe preces: (i) *Deprecor te, Beate Caſſiane Martyr, intercede pro me; tuæ Domus quaſi vernaculus fui a Cornelio bujus Sedis Antiſtite in boc ipſo templo nutritus: iterum ad te reverſus animam nunc Omnipotenti Deo reddo: Corpus autem meum tibi commendo.* Dumque prolixius hæc, & ſimilia oraret, hominem exutus, tranquilla, & ſerena fronte ſpirirum Deo reddidit, infulas æternas hic a ſe paratas in gloria recepturus quarto Nonas Decembris, ſedente Leone Primo Pontiſ. Max. (k) & Valentiniano III. in Occidente, ac Theodoſio Juniore in Oriente Imperatoribus Auguſtis, anno vero Domini quadringenteſimo quinquageſimo, ætatis ſuæ circiter XLIV. & ſa-

crum

(a) Natalis, Rub. Rod. & quotquot de eo ſcripſ.
(b) Vid. ſerm. 136.
(c) Serm. 5. ſerm. 39. ſerm. 94. ſerm. 95. ſerm. 109. ſerm. 136. per tot.
(d) Natalis, Trithem. Baron. t. 1. an. 435. & B. Felix Arch. Ravenn. in Præf. inf. relata ante ſerm. Chryſol. Flor. & alii;
(e) Nat. Rub. Baron. Rod. Flor. & Breviar. ſup. memoratum ac MS.
(f) Nat. Rod. Flor. F. Jac. Januenſ. in legenda S. Caſſ. Mart. in s. an Domini 1582. Traditio perennis, & vetuſtiſſ. imagines in Æde S. Caſſiani Imolæ.
(g) Rodulph. & Rub. an. 450.
(h) Acta Vallicellæ & Rod. in quibus plurima verba & orationes ab eodem ſanctiſſ. prolatæ habentur.
(i) Acta Vallicellæ Rodulph. & MMSS. multa.
(k) In Brev. prædicto pro veriori tempore obiiſſe ſcribitur ann. 450. concordat originale Annalium Floril noſtri; & Baron. vel anno 449. vel 450. ſic etiam Rubeus.

(a, Nata-

crum illius corpus incredibili omnium dolore, ac pietate maxima a S. Projecto ipſius Sepelitur.
Forocornelii Epiſcopo, ut ajunt, & Coepiſcopis Provincialibus de more, atque Sancto Donato Corelienſi Diacono Primario prope corpus, & Aram Sancti Caſſiani juxta electionem ejus venerabili ſepulchro ſequenti die poſt ſedem ipſius Eccleſiæ conditum fuit; cui omnium conſenſu inter Divos relato Anniverſarii honores in teſtimonium vitæ pie, ſanctequc tranſactæ eadem depoſitionis die fuere decreti; & poſt quinquennium, extincto jam Dei gratia Athilamo furore, qui diu vaſtaverat Italiam, tumulus ſumptuoſe magis eodem in loco fuit condecoratus.

XXXIX. Mirabilis ſane virtus argenteæ Patinæ Calicis ab eodem relictæ, cum aqua Patina ipſius.
per eam demiſſa, & pie a fidelibus deguſtata ſæpiſſime rabidi canis morſum ſanare, (a) & febres peſtilentes tollere expertum ſit; ad quæ mala nullum naturale remedium ſufficere conſtat, (b) quo fit, ut multi canino, rabidoque morſu læſi undique ad Tumulum B. Petri Chryſologi oſſa ejus venerabundi, aquam potaturi, & aſportaturi conveniant. Ubi ex tot, tantiſque hujus ſancti Viri externis reliquiis paterno affectu traditis, hæc ſola Patina inter alias pretioſiores memoratæ reliquias venerabiliter aſſervatur, cum cetera ab eo donata aut bellorum incendiis perierint, vel fuerint hoſtili populatione direpta.

XL. Verum mirabiliora profecto illius ſcripturarum monimenta relicta, in qui- Scripturæ.
bus vere acumen ingenii, doctrinæ Sanctitatem, verborum, atque ſententiarum gravitatem, & ſinceritatem, ſtructuræque elegantiam, ac pene Divinam dicendi vim non jam Græci ſolum, ſed docti omnes admirantur & obſtupeſcunt; (c) & ſicuti aurum omni metallorum genere pretioſius, ac jucundius eſſe ſolet, (d) ſic Chryſologi ſcripta in paucis quam plurima eruditiſſime, atque elegantiſſime complectentia omnium graviſſima, & jucundiſſima exiſtere fatentur: idque majori admiratione, quod non ex omnibus, quæ ſcripſit, & quemadmodum ſcripſit (commentaria enim, epiſtolas, & alia præclari ſui ingenii volumina, & eruditionis documenta edidit) (e) ſed ex paucis fragmentis Homiliarum, quæ temporum injuriis, ſeu bellorum incendiis, ac populationibus, tanquam ex buſto perpaucæ reliquiæ ſuperfuerunt, in multiſque alteratæ, mutilæ, & contaminatæ Petrum Chryſologum in ſuis lucubrationibus, quæ extant, Divinarum, Humanarumque ſcientiarum Bibliothecam, Cherubicum ſacræ Scripturæ Interpretem, & abſolutum, nervoſum ſimul, & breviloquentem oratorem extitiſſe prædicant. Unde apud Catholicos Concionatores accuratus ſermo non habetur, ubi ſæpius rutilum Chryſologi eloquium non effulgeat. Quod ſi videre omnia ab eo laconice, & perpolite conſcripta digni fuiſſemus, Divinum magis, quam humanum habuiſſe ingenium, ſummamque illius vim in Dei gloria, & ſalute animarum impendiſſe noſtra, omniumque ætas hominum aperte cognoſceret. Sed Deus mirabilis in Sanctis ſuis fortaſſe voluit ſic ex ungue cognoſci Leonem.

XLI. Nam (proh dolor!) periere ab ipſo exarata exemplaria, aut Ravennæ, aut Scripturæ ejus perditæ.
Forocornelii; & utrobique vel Theodorici Oſtrogothorum Regis Ravennam occupantis perfidia, (f) qui cum Ariana labe tactus intrinſecus, & obvolutus extrinſecus Prima conjectura.
eſſet, in Catholicos deſæviens eos, & omnia ipſorum Templa, omnemque regionem illorum perdere, & gladio, ac igne conſumere minabatur, tandemque Boetium, & Symmacum clariſſima Italiæ lumina, quod contra Arianos eſſent, interemit: Immo Joannem ipſum hujus nominis primum Pontificem Max. vitæ ſanctimonia clariſſimum (proh nefas!) carceri Ravennæ mancipatum pedore, ſitu, ac incdia conſumptum vitam ob id terminare coegit: Nec non Balthaſarem ex Familia Sancti Petri Chryſolo- Balthaſar ejus Cognatus.
gi, (g) Virum omni ſacrarum litterarum eruditione ſapientem, quod tantummodo illis temporibus Urbem Ravennam inviſerit, Pontif. Max. in mortis genere conſimilem reddidit. Quare non levis conjectura ſurgit perfidum Regem Chryſologi ſcripta quæcunque omni diligentia conquiſiſſe, & Ravennæ, & Forocornelii, & apud ipſum Balthaſarem, qui probabiliter ea poſſidere credebatur, & ea omnia una cum actis, & Proceſſu Sanctitatis, & miraculorum Sancti Petri Chryſologi igni, & conſumptioni tradidiſſe; ne quis ipſius doctrina, Concionibus, & Commentariis contra Arianos, quibus fuerat lingua, calamoque omni tempore infenſus, uti valeret; Sanctimoniam, auctoritatem, & doctrinam ejuſdem Herodes alter adverſus ſuam perfidiam, & hæreſim pertimeſcens: Diocletianum ſecutus, (h) qui omnes Chriſtianæ Religionis Codices juſſit com-

(a) Natalis, Rod. & experimentum.

(b) Plin. lib. 25. cap. 5.

(c) Sixt. Senen. lib. 4. Biblioth. ſanctæ S. Ant, ubi ſup. §. 7. D. Agap. Vicent. in Præf. ad ſerm. Chryſ. inf. relata.

(d) Serm. 29.

(e) Rub. Trit. Rod. & MS. omnia, quæ vitam ejuſdem perſcribunt.

(f) Rub. hæc de Theodorico circa an. Domini. 524. confirmat. Baron. in Annal. Dolionus in Compend. hiſt. & pleriq. alii.

(g) Ann. Im. Florii Saxi, & aliorum MS.

(h) Euſ. l. 8. cap. 2. & 3.

comburi, ſeu Julianum Apoſtatam, (a) qui ſtudia bonarum artium ethnicis, Chriſtianiſque magiſtris ademptis Chriſtianæ juventuti improbe eripere conatus eſt: Cum non ſit Tyrannis depopulatoribus Regionum, (b) ſeu Religionum efficacius machinamentum, quam ut libris tanquam firmiſſimis propugnaculis ipſas exuant: At brevi, Deo vindice, impius hic periit, mox quæ in ſui facinoris pœnam cruciatus Gehennæ ignis una cum Herode Joannis Baptiſtæ necatore merito percepit æternos.

Secunda conject.

XLII. Aut pariter Ravennæ circa Annum Domini ſeptingenteſimum, (c) tempore Damiani trigeſiminoni Ravennatum Archiepiſcopi, dum abſumpta incendio Epiſcopi Bibliotheca, ſcripturæ omnes illic repoſitæ ad unam in cineres ſunt redactæ. Quæ vero ex omnibus, quæ Chryſologus ſcripſit remanſerunt perpaucæ Homiliæ, breves quidem numero verborum, ſed graves pondere ſententiarum, a B. Felice XL. Raven. Archiepiſcopo Concionatore diſertiſſimo ex præcipuis, diverſiſque locis, ac perſonis maximo labore, & induſtria hinc inde conquiſitæ, atque Divina voluntate exemplis quibuſdam inventis, in unum, licet confuſe, ac indiſtincte nullo temporis ordine ſervato coactæ ſunt, tanquam poſt uberem vindemiam perpauci recollecti racemi circa annum Domini decimumtertium ſupra ſeptingenteſimum. Quanquam, quæ modo extant D. Petri Homiliæ, non eſſe caſdem numero, ordine, & perfectione, quæ a B. Felice editæ fuerunt, (d) liquido conſtat: verum poſtmodum currentium negligentia temporum, vel librariorum incuria, ſeu aliquorum invidentia quam plurimas ex ipſis eſſe deperditas; & ex iis, quæ remanſerunt, partim obſcuratas, & contaminatas, & partim adeo mutilas, atque perplexas, (e) ut ne vix quidem a doctis intelligi queant. Hæ tamen qualeſcunque exiſtant, uſque eo ſapientibus probatæ ſunt, ut unico ſæculi ſpatio duodeviginti vicibus, quod viderim, typis ſuerint demandatæ.

Tertia conject. Forum Cornelii everſum & reædificatum.

XLIII. Vel forſan antiquius Forocornelii circa annum Domini quingenteſimum quinquageſimumquartum, (f) cum Narſes Eunuchus Juſtiniani Cæſaris Præfectus, & ſuo Domino tandem ſervus infidelis, ut Oſtrogothorum reliquias, quæ ad Forum Cornelii confugerant, ſeque ibidem neceſſariis municrant, radicitus extirparet, ipſum Forum Urbem florentiſſimam, & ampliſſimam poſt longam obſidionem adeptum, ac dira populatione direptum temere, & crudeliter igni, ferroque funditus evertere auſus eſt; eoque poſtmodum Cæſari indignato Longobardos in Italicum Regnum e Panoniis evocante, (g) Clephis illorum Rex crudeliſſimus poſt ſexdecim annorum intervallum juxta veteris Forocornelii relicta veſtigia, loco tamen ad multos paſſus mutato, & ſatis anguſte retento, Urbem everſam Vatrenum amnem intra ſe continentem firmiſſimo ponte ſuper aquas conſtructo utrinque citiſſime reædificavit. Cujus Caſtrum ad alteram fluminis ripam a parte Auſtri ſuper adhærentem collem ambitu rotundum munitiſſima ingentique fultum Arce, (h) ut Ravennatibus, finitimiſque Civitatibus quaſi perpetuum

Cur Imola appellatur.

ſtimulum opponeret; cum ab ejus duritie, & firmitate ſermone latino *Caſtrum Immolle*, hoc eſt Caſtrum dürum, & quaſi ferreum, Arcemque hoſtibus natura, & ſitu obſiſtentem, tametſi ſecus molles aquas extructam, & ipſis undique vallatam appellare juſſiſſet, brevi Urbs ipſa, Arcis, Caſtrique nomen vulgo adepta, & continua poſſeſſione roborata noviſſime a recentioribus quaſi per ſyncopen, ſi non corrupto vocabulo, Imola appellari, nec non ſcriptione notari conſuevit. Quanquam D. Caſſiano dicatum Templum in occidentali parte antiquæ Urbis Corneliæ conſtructum, ubi Corpus B. Chryſologi quieſcebat, an fuerit ab everſione, & incendio exemptum, non ſatis noſtro tempore conſtat: Hoc tamen pro certo ſcimus, poſt Urbis excidium ibidem Oppidum Sanctum Caſſianum nuncupatum exædificatum fuiſſe, ubi & Cathedralis Eccleſia, & Epiſcopale Prætorium permanſerunt, (i) quoad Æmiliani, & Bononienſes invicem ſeſe bello prementes Oppidum illud poſtremo a Bononienſibus incenſum funditus everterunt, præſatamque Arcem, ſeu Caſtellum Immolle a fundamentis in perpetuum ſunt

Corpus Chryſol. invenitur.

demoliti. Unde poſtmodum Eccleſia D. Caſſiano dicata, (k) Sedes Epiſcopalis, & Sanctorum corpora multorum illic tumulo tradita in renovatam Imolenſium Urbem in lacunam tranſlata fuere: inter quæ fuit & corpus B. Petri Chryſologi ad dexteram ſepulchri D. Caſſiani ſub Ara propria anno Dom. MCC. collocatum, (l) quod antea a

Troilo

(a) Hiſtorici omnes in Vita Jul.
(b) Jo. Gerſ. de laud. Scriptor c. 9.
(c) Rub. l. 4 ſub dd. Annis. Rod. & MS.
(d) Rub. ſup. afferit Homil. a Felice recollectar. opus adhuc extare in magna parte.
(e) Rod. & MS.
(f) Raphael. Vollateran. lib. 4. Geogr. Tarcagnot. l. 7. Hiſtor. mundi. Dolionus in Compend. Hiſt. Ann. Imol. MS.
(g) Ann. Imol. Blond. Foroliviàn. l. 8. hiſt. Rub. l. 3. an. 577. & alii Hiſt.
(h) Rub. Tarcagnot. Dolion. Blond. & plerique alii.
(i) Habentur hæc pluribus in act. Adm. RR. Canonic. in Archivo Cathedralis Eccleſiæ Imolen.
(k) Tunc appellabatur Eccleſia Cornelienſis, ut legi pluribus in actis, ut ſupra tradit etiam Gloſ. & Archid. in can. 12. diſt. 63.
(l) Flor. Rodulphuſque in Vita Chryſologi in fine.

(a) Phaſili

Troilo Nordilio Cive Imolenſi tunc primario inventum in eadem, ubi mortem obierat, Eccleſia tumulo honorificentiori anno Chriſti 946. circiter fuerat conditum; dum Templum ipſum a Barbaris fœdiſſime conſpurcatum inſtaurandum curavit, & munera non pauca ab Agapito II. Pontif. Max. propter hæc conſequi meritus fuit.

XLIV. In nova autem, & nunc extante Divi Caſſiani in ipſa Urbe Eccleſia (a) Matthæus Phaellus Cathedralis ejuſdem Præpoſitus ex mandato Reverendiſs. D. Simonis Epiſcopi ſub anno Chriſti 1497. idem corpus B. Chryſologi ſub Ara propria conquiſi- *Quieſcit.* tum invenit, attrectavit, recognovit, marmoreoque Sarcophago fideliter ſupra ipſum Altare, quod eſt itidem ad dexteram Aræ Sancti Caſſiani pridie Kal. Septembris collocavit; cum ad lævam Lapideo loculo ſupra Altare B. Projecti Civis Cornelienſis, & Epiſcopi oſſa pariter quieſcant; ubi hac Sanctorum triade venerato Deo, eorum jugiter patrocinium a Civibus imploratur, & exteris non absque ingenti Chriſtianorum fructu, & ſpirituali lætitia ad Altiſſimi laudem, & ejus Beatorum venerationem.

Ad Oppoſita Reſponſio.

Et quanquam ea, quæ a nobis, de Vita, & Actis B. Petri Chryſologi ſincere ſcripta ſunt ex auctoritatibus in margine relatis ſatis probata videntur, nihilominus, quia nonnulla eorum oppoſitione non carent, propterea contrariis pro virili ſatisfacere fuit conſilium, quatenus relata veritas clarius eluſcere, & in ea lectoris animus placide conquieſcere queat.

I. Primo igitur Petrum Chryſologum Patria Ravennatem, & Eccleſiæ Corneliæ Epiſcopum fuiſſe, & Blondus Forolivianus, & qui illum tranſcripſit, (b) Jacobus Philippus Bergom. Eremitanus, & alii perpauci iſtorum ſectatores affirmant. Sed ni Blondus conſueta librariorum incuria male tranſcriptus habetur, illum toto cælo erraſſe aliorum atteſtationes indicant, qui e Patria Cornelienſi in Archiepiſcopum Ravennatem Petrum noſtrum electum fuiſſe tradunt: ipſeque Petrus ſui ipſius teſtis omni exceptione major Forocornelii educatum, (c) ſancte inſtitutum, & Sacris initiatum a Sancto Cornelio illius ſedis Antiſtite conſtanter affirmat, Sanctumque Projectum ob præcipuum ſui Evangelici Patris amorem in Epiſcopum ejuſdem Fori Cornelii amabilius conſecrat: quod utique facere nequiviſſet, ſi Chryſologus ipſe Cornelianæ Eccleſiæ Præſul extitiſſet, ut cuicunque liquido conſtabit, qui ſermonem illius in ordine 165. una cum noſtris in eum obſervationibus, legere non dedignabitur.

II. Apud Surium, Rabadan, & alios in Vita Chryſologi habetur, eundem conſecratum Epiſcopum anno Domini 430. & poſt decennium abiiſſe. At venia imper- *Tempus* tienda eſt ſcriptoribus iſtis, cum hæc apud Hieronymum Rubeum in Prima Hiſtoriæ *Epiſcopatus.* Raven. editione legentes erraverint in verba magiſtri. Porro Rubeus ipſe in altera ejuſdem hiſtoriæ editione errata corrigens electionem anno 433. & obitum anno 450. cautius veritate perquiſita aſſeveraſſe legitur.

III. Antequam Rubeus ſuam ederet Hiſtoriam plerique homines vitam B. Petri Chryſol. ad Simmachi Papæ tempora producere non dubitarunt; cum ſcriptionem Petri Epi- *Tempus obitus.* ſcopi Ravennatis duobus in Conciliis ſub eodem Pontifice actis inſpexiſſent, (d) quæ etiam Petro noſtro in more poſita erat: nihilominus Rubeus multum, multaque legens, ut aſſeruit, veritatem nactus, non illum, qui Conciliis ſubſcripſit, Chryſologum; ſed alium ab ipſo Petrum fuiſſe demonſtrat; & Seriem Antiſtitum Raven. Eccleſiæ texens Chryſologo decedenti anno Chriſti 450. Neonem ſuffectum usque ad an. 453. affirmat; Neoni Joannem usque ad annum 493. & Joanni Petrum II. Antiſtitem natione Raven. qui fuit vigeſimus quartus Archipræſul illius Eccleſiæ, atque illis Conciliis interfuit, & ſubſcripſit. (e) Id convincitur etiam ſenſu Baronii ex epiſtola in ordine 37. S. Leonis Papæ ſub anno Domini 451. ad Neonem Epiſcopum Raven. data, quod ſi tunc vixiſſet Chryſologus, non utique fuiſſet Epiſcopus Neon. Ex aliis quoque non ſpernendis rationibus, & conjecturis non paucis probat Rubeus ſupra vera fuiſſe, quæ de tempore obitus B. Chryſologi narravimus, cui aſſentit Baronius, ad quos lectores remiſiſſe ſufficiat.

IV. At quæ diximus prima facie nimis impugnare videntur ipſius Chryſologi verba dicentis Sermone 145. *Chriſtus circa quingentos annos Nativitatis ſuæ cauſas præ-*

(a) Phaelli atteſtatio, quam infra retuli. Flor. in Ann. Im. MS.

(b) Blond. l. de Italia Illuſtrata reg. 6. ubi egit de Bergom. in ſuppl. Chron. lib. 6. ubi de Ravenna.

(c) Serm. 165.

(d) Notat. in c. Concilia Sacerdotum 17. diſt. & diſt. 96. c. bene §. cumque lectæ eſſet.

(e) Non Petrus Altinas, ut aliqui affirmant, licet & ipſe Concilio interfuerit.

(n) a

(a) Serm.

præſtat; ortus ſui lites patitur. Ex quibus in margine ab eo, qui primum ſermonem edidit, ſuit notatum, *Chryſologi ætas.* Nam ſi, dum hæc ipſe protulit verba, anni fore quingenti erant a Virgineo partu, quis B. Chryſologum ad illud usque tempus vitam produxiſſe negaverit? Veruntamen ſi prudens lector advertat, verba illa fuiſſe contra Eutychen, & ejus hæreſim ab Auctore noſtro prolata, non alio opportuniori tempore, quam dum virus id lethale per Dei Eccleſias ſerpere cœperat, hoc ipſum actum fuiſſe fatebitur: ſed ſupra oſtenſum eſt hujusmodi hæreſim ortam anno Chriſti 448. a Concilio generali Chalcedon. ſexcentorum triginta Patrum anno Chriſti 451. damnatam, & Catholicam Fidem roboratam extitiſſe: unde quod anno 449. B. Petrus Eutycheti litteris reſcripſit, eodem tempore Populum Concionibus inſtruxit. (a) Quod utique poſt annos quadraginta, & ultra a dicto Concilio Chalcedon. facere non diſtuliſſet. Circa quingentos annos merito dixit, ut de ſæculo quingenteſimi anni cœpto, ac dimidiato, quanquam nec dum completo, loqui videretur; pro ut ad ipſum Eutychetem reſcribens ſimili verborum phraſe uſus videtur, cum dixit: Chriſti generatio poſt tot ſæcula diſputatione temeraria ventilatur. Ita ut ad refellendum Eutychen longiſſimam centenarii numeri præſcriptionem adhibens, locum amplificando, morem optimi oratoris uſurpaſſe nemo non videat.

V. Juſſu S. Leonis Papæ ad Chalcedonenſe Concilium adverſus Eutychetis hæreſim, præter infraſcriptam reſponſoriam, S. Chryſologum ſcripſiſſe & manuſcripta, & impreſſa multorum documenta teſtantur, ipſamque epiſtolam extare, & ante acta illius Concilii deſcriptam haberi plerique aſſeverant. Verum hujusce rei veritatem ſatis curioſe perſcrutatus ſolam ad Eutychetem Chryſologi reſponſoriam epiſtolam, de qua etiam omnes meminere Hiſtorici, incipientem: *Triſtis legi triſtes litteras, &c.* reperire potui. Nec tamen tot Scriptores alioqui veridicos in hoc omnino conjunctim erraſſe, ſed vera licet involuta dixiſſe ſum jugiter ratus. Quamobrem, hæc quæ ſæpius legens meditatus ſum, quæſo, prudens lector attendat.

VI. Conſtat apud omnes Eutychetem Abbatem Conſtantinop. ſuam diſſeminaſſe hæreſim circa an. Dom. 448. eoque tempore a Flaviano illius Auguſtæ Urbis Epiſcopo Synodum multorum Patrum fuiſſe coactam, ut peſtifero pro viribus occurreret igni, contraque perfidum, ac contumacem Abbatem, & ejus Hæreſim canonice fuiſſe pronunciatum. Quod pertinax Eutyches graviſſime ferèns ope Chryſaphi Eunuchi, Imperatoris cubiculo præfecti, ob peculiare odium Flaviano infenſi, confictis rationibus apud S. Leonem Pont. Max. per litteras de eodem Flaviano conqueſtus obtinuit, ut Sum. Pontif. ſuis ſcriptis Flavianum corriperet. Ceterum Pontifex brevi receptis a Flaviano epiſtolis, & totius cauſæ legitimo Proceſſu habito, ipſum Abbatem falſa ſcripſiſſe, & tanquam Hæreticum rite declaratum, recteque damnatum extitiſſe cognovit. Veruntamen quia de maxima fidei quæſtione agebatur, & decretoria reſponſio ſanctiſſimi in terris Chriſti Vicarii a fidelibus expectabatur, doctis Patribus de uſu Eccleſiæ Catholicæ deferentem Beatiſſimum Leonem, ut, quæ ſentirent, audiret, Petrum Chryſologum vel Romam evocaſſe, quod credibilius eſt, (b) vel ſaltem Proceſſum, & Acta ad illum, tanquam ad ſanctiſſimum, & latine omnium tunc temporis Patrum doctiſſimum, Græcæque linguæ peritum transmiſiſſe, ut diſcuſſo Proceſſu, & tota quæſtionis veritate indagata, quæ ſibi viderentur pro fidei comprobatione ſcriberet, idque Petrum præcipuum Catholicæ veritatis Magiſtrum libentiſſime pro Eccleſia Dei feciſſe, nemo mentis compos negabit.

VII. His tamen ſtudioſus lector id opponat, quod in Concil. Chalced. nusquam apparet epiſtolam Chryſolog. ſed tantum Sancti Leonis Papæ fuiſſe lectam, quin & ipſe libenter ſubſcribens dicam epiſt. illam Sancti Leonis Papæ in ordine X. incipientem *Lectis dilectionis tuæ Litteris &c.* ab ipſomet Chryſologo fuiſſe in ſubſtantia compoſitam, ac Divo Leoni oblatam: & ne peculiaris Eccleſiæ Præſul, ſed Univerſalis Paſtor, & qui B. Petri Apoſtoli Sedem tenebat in terris, ut congruum erat, veritatem fidei quærentibus declararet, atque e via veritatis errantem corriperet, proprio Sancti Leonis nomine fuiſſe ſcriptam, Flaviano Epiſcopo transmiſſam, omnibus vero Catholicis communem. Hinc forſan aliqui negarunt (c) ab ipſo Sancto Leone compoſitam, cum maxime ſtylo, & doctrina a reliquis ipſius litteris diſtare videatur. Veruntamen in ea non animadvertentes acumen ingenii, ſententiarum doctrinam, & eloquentiam ſine ulla, ut arbitror, ratione non Chryſologo noſtro, ſed aliis adſcribere non dubitarunt.

VIII. Non

(a) Serm. 145. & ſerm. 175.
(b) Leg. ſerm. 75. cum Notat.
(c) Marcell. Comes in Chron. ait has litteras a S. Profp. dictatas Sancto Leoni Papæ. Id ipſum putavit Gennad. de Viris Illuſtr. cap. 84.

(a) Eſt

VIII. Non tamen inficior Beatum Leonem Doctorem Max. & elegantiſſimum acceptam a D. Petro Ravennate epiſtolam proprio tranſcripſiſſe ſtylo, & aliqua ſuo marte adſcripſiſſe: nihilominus in ea non potuit divinum Chryſologi ingenium, & ejus acumen omnino celari. Et hæc eſt illa Circularis epiſtola Flaviano data, & totius quæſtionis ventilatæ decretoria a Concil. Chalced. 630. Patrum magna veneratione recepta, quam Petrum Chryſologum ſcripſiſſe tradunt auctores (a) licet non bene ſe explicent, vel eorum ſcripta ad noſtra tempora corrupta pervenerint. Hæcque ex illis ingenii mei diuturna obſervatio, ſi adhuc ſanam haud eſt nacta veritatem, fortaſſe aliquibus argumentum eſſe poterit, quo ſaniori judicio illam inveſtigare aveant.

IX. Ex dictis de ætate D. Petri ſatis conſtat Effigiem ipſius noſtro tempore ex vero Effigies. ab aliquibus non fuiſſe expreſſam, dum illam non Virum quadragenarium, ſed ſenem grandævum repræſentare conſpicimus; verum enim vero Pictores errore eodem, quo Scriptores decepti, qui D. Petrum jam ferme centenarium deceſſiſſe litteris mandarunt, poſſent in aliqua parte excuſari, ſi ſe Virum nondum certe quinquagenarium pinxiſſe dicerent, ſed jejuniis, oratione, vigiliis, ſtudio, verberatione, ciliciis, laboribus, & lacrymis usque eo extenuatum, ut ſeptuagenarii potius imaginem præſeferre videretur. Vera igitur, & probata ipſius Chryſologi effigies opere vermiculato elaborata viſitur Ravennæ in teſtudine Chori Metropolitanæ Eccleſiæ, quæ virum venerabilem annorum XLIV. ad ſummum exprimere videtur, vivida facie, barba ſubrufa, & libellum præ manibus in ſignum ſingularis ejus doctrinæ tenentem.

X. Mirum, ſi vel dies obitus ſanctiſſ. hujusce Viri non eſſet in quæſtione poſitus: alii enim, ut Petrus de Natalibus, & Baronius in Martyrologio Rom. ac Annal. Eccleſ. IV. Nonas Decembris obiiſſe edixerunt: alii vero, ut Rubeus, & MSS. multa III. Nonas ejusdem menſis deceſſiſſe ſcripſerunt. At ſi fœdere diſtinctionis procedamus, nullam prorſus contrarietatem lector offendet. Obiit ſiquidem D. P. Chryſologus quarto Nonas Decembris prope meridiem ante Aram D. Caſſiani in Templo, ut habent monimenta noſtra: at ſacrum ejus Cadaver nonniſi poſtera die veſperi fuit Sepulturæ mandatum; cumque vetus Eccleſiæ noſtræ conſuetudo perennis extiterit annuum concelebrandi depoſitionis diem, quemadmodum & Eccleſia Ravennas, tunc nobiscum conveniens ad Rubei usque tempora id ipſum præſtitiſſe liquet, facili negotio decipi potuere Scriptores, qui tertio Nonas litteris deceſſiſſe mandarunt, videntes eadem die ab his Eccleſiis anniverſarios honores D. Petro noſtro deferri. Porro Ferrettus, & Carrarius Hiſtorici Ravennates, Floriusque noſter, & pervetuſtum Eccleſiæ Imolen. ejusdem Sancti Petri Officium diem obitus quarto Nonas, Depoſitionis autem tertio, ut diximus, fuiſſe demonſtrant; unde a noſtris tertio, ab aliis quarto Nonas Decembris annua hujus Sacri Pontificii recolitur Feſtivitas Sancta.

XI. Quibusdam ſciolis laconiſmum, & breviloquium ſanctiſſimi Doctoris noſtri haud Stylus. integre probatum alioquin comperimus, quibus brevitatem diſtinguentes alteram probandam, improbandam alteram eſſe dicimus: primamque eſſe, quæ ſubjectis rebus proportione reſpondet (b) ubi tantum verborum eſt, quantum ad ſubjectam ſententiam neceſſe eſt exprimendam; hanc certe aliquam apud eruditos obſcuritatem parere negamus. (c) Secundam vero inæqualem eſſe, & aliquo ad ſubjectæ rei expreſſionem (d) carentem, illamque unam tenebras habere non dubitamus, de qua D. Aug. tr. 67. in Jo. inquit: *Eſt ipſa brevitas altera obſcuritas.* At quis non videat brevitatem a Chryſologo in ſermonibus adhibitam, ubi textus alterati, corruptive non habentur, non ſolum ſubjectis rebus proportione adæquatam (e) verum etiam dilucidam, acumine ornatam, & ingeniis eruditis tantopere aptam, ut eam improbare fatuum, ſi non impium, quisque ſapiens judicare queat? Hocque genere dicendi grandiloquo cum ampla & ſententiarum gravitate, & majeſtate verborum apte uſum fuiſſe reor, quia Nazianzeni ſenſu, (f) *Quicquid facile percipitur, facile quoque in contemptum venit; atque id omne, quod deſiderium noſtrum fugit, cupiditatem exercet.* Vel quia hoc genus virtute ceteris præſtet, quemadmodum ea, quæ de Phocionis brevitate a Plutarcho in Politices ſcripta feruntur, id apta ſunt indicare, dum ait (g): *Phocionis in dicendo bre-*

(a) Eſt in Concil. Chalced. Actio 2. pag. 204. In Edit. Rom. an. 1609. Græce latineque retulit Baron. in Annal. tom 4. an. 449. & nos infra perſcripſimus.
(b) Ariſt. de Arte Rhet. lib. 3.
(c) Cic. l. 2. ad Quint. Fratrem.
(d) Horat. ad Piſon. de Arte Poetica.
(e) Flor. in Ann. ubi de Chryſol. agit.
(f) Nazian. orat. 16. de pauperum amore. Seneca epiſt. 76.
(g) Apud Graner. in collect. moralis Philoſophiæ tom. 2. verb. Eloq.

brevitatem omnes admirabantur, quippe Polyeuctus Demoſthenem ajebat eſſe oratorum ampliſſimum, Phocionem vero perſuadendo graviſſimum: breviſſima enim ejus dictione uberrimas ſententias contineri. Quamobrem Demoſthenes ceteros non magniſaciens ſolitus dicere traditur, ut Phocionem ſurgere conſpexiſſet: Verborum meorum gladius jam ſurgit. Hæc paucula ſi antea Scioli libero meditati fuiſſent intuitu, forſitan in ferendis judiciis cautiores extitiſſent, nec in ſua reprehenſione reprehenſibiles forent.

Sermones

XII. Sermones D. Chryſologi numero centum vigintiduo fuiſſe Sixtus Senenſis, (a) & ejus in hac parte tranſcriptor Bellarminus tradiderunt (b): & ni error in tranſcribendo fuit, Codex Senenſis truncus omnino fuerit, oportet, cum in exemplaribus impreſſis, & multis MSS. centum ſeptuaginta ſex videantur: (c) quanquam ex illis quinque ſunt nempe ſerm. 53. 107. 129. 138. & 149. quos Chryſologum noſtrum haud dictaſſe conjicimus, ut etiam in eos noſtræ obſervationes demonſtrant.

Scriptoris proteſtatio.

XIII. Et hæc pauca ſunt (candide Lector) quæ in tanta vetuſtiſſimorum temporum, & variantium Scriptorum obſcuritate diuturnis inveſtigata laboribus ſcrutator veritatis, non temerarius aſſeverator Divino afflante ſpiritu ego, qui lynceus non ſum, vix reperire potui: quæ in unum ſimpliciter collata, ut vides, ad Omnipotentis gloriam, B. Chryſologi venerationem, ac Civium noſtrorum ſpiritalem lætitiam, vel catervas, ſiquæ futuræ ſint, contradicentium æquo animo expectant, ut multiplicata diſquiſitione magis, magiſque ſumma veritas innoteſcat, cui una cum Viris præclara, piaque eruditione præditis perpetuo inhærere valeam, & ob id Æternæ, immenſæque Veritati juges perſolvam æterna per ſæcula grates.

(a) Lib. 4. Bibl. ſanctæ.
(b) Deſcr. Eccleſiaſt. ubi de Petro Chryſol.
(c) In Bibl. Patrum 4. edit. tom. 5. in princ. ubi de Pet. Chryſol. meminit auct. dixit aliquos ſerm. non fuiſſe ab eodem dictatos.

Pro

PRo majori teſtificatione aliquorum, quæ ſupra in Vita Auctoris memoravimus, accipe, candide Lector, litteras D. Chryſologi ad Eutychen, epiſtolam S. Leonis Papæ, Dom. Matthæi Phaelli atteſtationem, aliqua de D. Petro elogia Scriptorum, B. Felicis in aliquot Chryſol. Sermones præfationem, ac Reverendiſs. P. Petri Rodulphi Epiſcopi Senogal. epiſtolam ad Senatores Imolenſes, ut infra.

Epiſtola S. PETRI CHRYSOLOGI ad Eutychen Hæreticum.

Dilectiſſimo, & merito honorabili Filio Eutycheti Presbytero

Petrus Epiſcopus Ravennæ.

TRiſtis legi triſtes litteras tuas, & ſcripta mœſta mœrore debito percurri; quia ſicut nos pax Eccleſiarum, Sacerdotum concordia, tranquillitas plebis gaudere facit gaudio cæleſti; ita nos affligit, & dejicit fraterna diſſenſio, præſertim cum talibus oriatur ex cauſa. Triginta annis humanæ leges humanas adimunt quæſtiones; & Chriſti generatio, quæ Divina lege ſcribitur inenarrabilis, poſt tot ſæcula diſputatione temeraria ventilatur? Quid Origenes principiorum ſcrutator incurrerit, quomodo Neſtorius lapſus ſit diſputans de naturis non latet prudentiam tuam. * Magi JEſum in cunabulis Deum myſticis muneribus confitentur, & Sacerdotes, quis ſit, qui Virginali partu de Spiritu Sancto natus eſt, dolenda interrogatione diſquirunt? Cum vagitus daret JEſus in cunis, gloriam in excelſis Deo clamat cæleſtis exercitus; & modo, quando in Nomine JEſu omne genu flectitur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum; originis ejus quæſtio commovetur? Nos, frater chariſſime, una cum Apoſtolo dicimus: * Etſi novimus JEſum ſecundum carnem, ſed nunc jam non novimus: nec poſſumus curioſe perſcrutari, qui jubemur honorem dare, & timorem reddere, & expectare, non diſcutere, quem Judicem confitemur. Hæc breviter reſpondi, frater, litteris tuis plura reſcripturus, ſi ad me frater, & Coepiſcopus noſter Flavianus aliqua de hac cauſa ſcripta miſiſſet: ſi enim tibi diſplicet, * quod quidem ſcribis, tibi ipſi clectum judicium; nos quomodo de his judicare poterimus, quos neque vidimus, propter abſentiam, & quod intellexerunt eorum taciturnitate neſcimus? Juſtus mediator non eſt, qui ſic unam partem audit, ut nihil alteri parti reſervet. In omnibus autem hortamur te, frater honorabilis, ut his, * quæ a Beatiſſimo Papa Romanæ Civitatis ſcripta ſunt obedienter attendas; quoniam Beatus Petrus, qui in propria Sede vivit, & præſidet, præſtat quærentibus fidei veritatem. Nos enim pro ſtudio pacis, & fidei extra conſenſum Romanæ Civitatis Epiſcopi cauſas audire non poſſumus. Incolumem tuam dilectionem Dominus tempore longiſſimo conſervare dignetur, chariſſime, & honoratiſſime fili.

* Concordat ſerm. 157.

* 2. Cor. 5. Concordat ſerm. 60.

* Sic habet lect. græca

* Loquitur de infraſcripta ep. a Sancto Leone ad Flav. data.

Extat hæc Epiſtola in fine Sermonum *D. PETRI CHRYSOLOGI in Bibliotheca Patrum 4. Edit. tom. 5. part. 2. cum notis & variis lectionibus Gerb. Voſſii. Eſt etiam ante Acta Concil. Chalcedon. IV. græce, latineque conſcripta, & in Annal. Baron. tom. 6. & in Vita Chryſologi a Petro Rodulpho conſcripta, & in Archivo Senatus Imolæ relata.*

Epiſtola S. LEONIS Papæ primi ad Flavianum Conſtantinopolitanum Epiſcopum contra Eutychetis perfidiam, & hæreſim.

Leo Epiſcopus dilectiſſimo Fratri Flaviano Conſtant. Epiſcopo.

1. LEctis dilectionis tuæ litteris, * quas miramur fuiſſe tam ſeras, & geſtorum Epiſcopalium ordine recenſito, tandem, quid apud vos ſcandali contigerit atque contra integritatem fidei exortum fuiſſet, agnovimus: & quæ prius videbantur occulta, nunc nobis reſerata eſſe potuerunt. Quibus Eutyches, qui Presbyterii nomine honorabilis videbatur, multum imprudens, & nimis imperitus oſtenditur, ut etiam de ipſo dictum ſit a propheta: *Noluit intelligere, ut bene ageret, iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo.* Quid autem iniquius, quam impia ſapere, & ſapientioribus doctioribusque non credere? Sed in hanc inſipientiam cadunt, qui cum ad cognoſcendam veritatem aliquo impediuntur obſcuro, non ad propheticas voces, non ad Apoſtolicas litteras, non ad Evangelicas auctoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt. Sed ideo magiſtri erroris exiſtunt, quia veritatis diſcipuli non fuere. Quam enim eruditionem de ſacris Novi, & Veteris Teſtamenti paginis acquiſivit, qui nec ipſius quidem Symboli initia comprehendit? Et quod per totum mundum omnium regeneratorum voce depromitur, iſtius adhuc ſenis corde non capitur.

* Habetur hæc ep. in Concil. Chalc. 4. Act. 2. græce latineq; deſcripta, in lib. ep. S. Leon. PP. in ord. 10. in Bibliot. Patrum, & in Ann. Bar. to. 6.

Pſ. 35. 34.

2. Neſciens igitur quid deberet de Verbi Dei Incarnatione ſentire, nec volens ad promerendum intelligentiæ lumen in Sanctarum ſcripturarum latitudine laborare illam ſaltem communem, & indiſcretam confeſſionem ſolicito apprehendiſſet auditu, qua fidelium univerſitas profitetur Credere ſe in Deum Patrem Omnipotentem, & in JEſum Chriſtum filium ejus unicum, Dominum noſtrum, qui natus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. Quibus tribus ſententiis omnium fere Hæreticorum machinæ deſtruuntur. * Cum enim Deus, & Omnipotens, & æternus creditur Pater, conſempiternus eidem filius demonſtratur, & in nullo a Patre differens, quia de Deo Deus, de Omnipotente Omnipotens, de Æterno natus eſt coæternus: non poſterior tempore, non inferior poteſtate, non diſſimilis gloria, non diviſus eſſentia; idem vero ſempiterni genitoris unigenitus ſempiternus natus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. * Quæ nativitas temporalis illi nativitati Divinæ, & ſempiternæ nihil minuit, nihil contulit: ſed totam ſe reparando homini, qui erat deceptus, impendit: ut & mortem vinceret, & Diabolum,

* Conſil. Chryſ. in ſer. 58. 59. 60. 62. & 145.

* Concordat Chryſol. ſerm. 80.

qui mortis habebat imperium, ſua virtute de-
* Idem ſtrueret. * Non enim ſuperare nos poſſemus
ſer. 151. peccati, & mortis auctorem, niſi naturam no-
& 143. ſtram ille ſuſciperet, & ſuam faceret: quem
nec peccatum contaminare, nec mors potuit
detinere. Conceptus quippe eſt de Spiritu San-
cto intra uterum matris Virginis, quæ ita il-
lum ſalva virginitate edidit, quemadmodum
ſalva virginitate concepit. Sed ſi hunc de Chri-
ſtianæ fidei fonte puriſſimo ſincerum intelle-
ctum haurire non poterat, quia ſplendorem
perſpicuæ veritatis obcæcatione ſibi propria te-
nebrarat, doctrinæ ſe Evangelicæ ſubdidiſſet,
Matth. 1. dicente Matthæo: *Liber generationis JEſu Chri-
ſti filii David, filii Abraham.* Apoſtolicæ quo-
que prædicationis expetiſſet inſtrumentum, &
Rom. 1. legens in epiſtola ad Romanos, *Paulus Servus
JEſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregatus in
Evangelium Dei, quod ante promiſerat per pro-
phetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui
factus eſt ei ex ſemine David ſecundum Carnem;*
ad propheticas quoque paginas piam ſolicitu-
dinem contuliſſet, & inveniſſet promiſſionem
Gen. 22. Dei ad Abraham dicentis: *In ſemine tuo bene-
dicentur omnes gentes.* Et ne de hujus ſeminis
proprietate dubitaret, ſecutus fuiſſet Apoſtolum
Galat. 3. dicentem: *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemi-
ni ejus. Non dicit & ſeminibus quaſi in multis;
ſed quaſi in uno & ſemini tuo, quod eſt Chriſtus.*
Iſaiæ quoque prædicationem interiore appre-
Iſai. 7. hendiſſet auditu dicentis: *Ecce Virgo in utero
concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus
Emmanuel, quod eſt interpretatum nobiſcum Deus.*
Ejusdemque prophetæ fideliter verba legiſſet:
Iſai. 7. *Puer natus eſt nobis, filius datus eſt nobis, cujus po-
teſtas ſuper humerum ejus, & vocabitur nomen ejus
magni conſilii Angelus, Admirabilis, Conſiliarius,
Deus Fortis, Princeps pacis, Pater futuri ſæcu-
* Con- li.* Hæc fruſtratorie loquens ita * Verbum di-
cordat ceret carnem factum, ut editus utero Virginis
Chryſol. Chriſtus haberet formam hominis, & non ha-
ſer. 144. beret materni corporis veritatem. An forte
ideo putavit Dominum noſtrum JEſum Chri-
ſtum non noſtræ eſſe naturæ, quia miſſus
ad Beatam Mariam ſemper Virginem Angelus
Lucæ 1. ait: *Spiritus Sanctus ſuperveniet in te, & virtus
Altiſſimi obumbrabit tibi, ideoque, & quod na-
ſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei?* Ut
quia conceptus Virginis Divini fuit operis, non
de natura concipientis fuerit caro concepti?
Sed non ita nobis intelligenda eſt illa generatio
ſingulariter mirabilis, & mirabiliter ſingularis,
ut per novitatem creationis proprietas remota
ſit generis. Fœcunditatem enim M. Virgini Spiri-
tus Sanctus dedit: veritas autem corporis
Prov. 9. ſumpta de corpore eſt, & *Ædificante ſibi ſapien-
Jo. 1. tia domum, Verbum caro factum eſt, & habitavit
in nobis*, hoc eſt in ea carne, quam aſſumpſit
ex homine, & quam ſpiritus vitæ rationalis
animavit.

Concord. 3. Salva igitur proprietate utriusque naturæ,
Chryſol. & in unam coeunte perſonam ſuſcepta eſt a
ſerm. 83. majeſtate humilitas, a virtute infirmitas, ab
æternitate mortalitas; & ad reſolvendum con-
ditionis noſtræ debitum natura inviolabilis na-
turæ eſt unita paſſibili, ut, quod noſtris re-
mediis congruebat, unus, atque idem media-
tor Dei, & hominum homo JEſus Chriſtus,
& mori poſſet ex uno, & mori non poſſet
ex altero. In integra ergo veri hominis,
perfectaque natura eſt Deus totus in ſuis, to-
tus in noſtris. Noſtra autem dicimus, quæ
in nobis ab initio creator condidit, & quæ
reparanda ſuſcepit. Nam illa, quæ dece-
ptor intulit, & homo deceptus admittit, nul-
lum habuere in Salvatore veſtigium. Nec quia
communionem humanarum ſubiit infirmita-
tum, ideo noſtrorum fuit particeps delicto-
rum. Aſſumpſit formam ſervi ſine ſorde pecca-
ti, humana augens, Divina non minuens:
quia exinanitio illa, qua ſe inviſibilis viſibilem
præbuit, & Creator, ac Dominus omnium re- Idem ſer.
rum unus voluit eſſe mortalium, inclinatio 47.
fuit miſerationis, non defectio poteſtatis. Pro-
inde qui manens in forma Dei fecit hominem,
idem in forma ſervi factus eſt homo. Tenet
enim ſine defectu proprietatem ſuam utra-
que natura. Et ſicut formam ſervi Dei forma
non adimit: ita formam Dei ſervi forma non
minuit. Nam qui gloriabatur Diabolus homi- Concilian.
nem ſua fraude deceptum Divinis caruiſſe mu- idem ſer.
neribus, & immortalitatis dote nudatum du- 148. per
ram mortis ſubiiſſe ſententiam, ſeque in ma- lotum
lis ſuis quoddam de prævaricationis conſortio optime.
inveniſſe ſolatium, Deum quoque juſtitiæ exi-
gente ratione erga hominem, quem in tanto
honore condiderat, propriam mutaſſe ſenten-
tiam; opus fuit ſecreti diſpenſatione conſilii,
ut incommutabilis Deus (cujus voluntas non
poteſt ſua benignitate privari) primam erga
nos pietatis ſuæ diſpenſationem Sacramento
occultiore compleret, & homo Diabolicæ ini-
quitatis verſutia actus in culpam contra Dei
propoſitum non periret.

4. Ingreditur ergo hæc mundi infima filius
Dei de Cæleſti ſede deſcendens, & a paterna
gloria non recedens novo ordine, nova nati-
vitate generatus. Novo ordine, quia inviſibi- Idemque
lis in ſuis viſibilis factus eſt in noſtris; incom- ſup. ſerm.
prehenſibilis voluit comprehendi. Ante tem- 21.
pora manens eſſe cœpit ex tempore. Univer-
ſitatis Dominus ſervilem formam obumbrata
Majeſtatis ſuæ immenſitate ſuſcepit. Impaſſi-
bilis Deus non dedignatus eſt eſſe homo paſ-
ſibilis, & immortalis mortis legibus ſubjacere.
Nova autem nativitate generatus, quia invio-
lata virginitas concupiſcentiam neſciens carnis
materiam miniſtravit. Aſſumpta eſt igitur de
matre Domini natura, non culpa: nec in Do-
mino JEſo Chriſto ex utero Virginis genito,
quia nativitas eſt mirabilis, ideo noſtræ eſt na-
turæ diſſimilis. Qui enim verus eſt Deus, idem
verus eſt homo, & nullum eſt in hac unitate men-
dacium, dum invicem ſunt & humilitas hominis,
& altitudo Deitatis. Sicut enim Deus non muta-
tur miſeratione; ita homo non conſumitur di-
gnitate. Agit enim utraque forma cum alterius
communione quod proprium eſt, Verbo ſcil-
cet operante, quod Verbi eſt, & carne exe-
quente, quod carnis eſt. Unum horum coru-
ſcat miraculis, aliud ſuccumbit injuriis. Et ſi-
cut Verbum ab æqualitate paternæ gloriæ non
receſſit; ita caro naturam noſtri generis non
reliquit. Unus enim idemque eſt, quod ſæpe
dicendum eſt, vere Dei filius, & vere Homi-
nis filius, Deus per id, quod *In principio erat* Jo. 1.
*Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus
erat Verbum*; Homo per id, quod *Verbum ca-
ro factum eſt, & habitavit in nobis*: Deus per
id, quod *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine
ipſo factum eſt nihil*; Homo per id, quod *Fa-
ctum eſt ex muliere, factus ſub lege.* Nativitas
carnis manifeſtatio eſt humanæ naturæ: Par-
tus Virginis Divinæ eſt virtutis indicium. In-
fantia parvuli oſtenditur humilitate venarum.
Magnitudo Altiſſimi declaratur vocibus Ange-
lorum. Similis eſt rudimentis hominum, quem
Herodes impius molitur occidere: Sed Do-
minus

minus eſt omnium, quem Magi gaudenti ſuppliciter adorare. Jam cum ad præcurſoris ſui Joannis Baptiſmum veniret, ne lateret, quod carnis velamine tegeretur, vox Patris de Cæ-
Matth. 4. lo intonans dixit: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Quem itaque ſicut hominem Diabolica tentat aſtutia, eidem ſicut Deo Angelica famulantur officia. Eſurire, ſitire, laſſeſcere, atque dormire evidenter humanum eſt: ſed & de quinque panibus quinque millia hominum ſatiare, & largiri Samaritanæ aquam vivam, cujus hauſtus bibenti præſtat, ne ultra jam ſitiat; & ſupra dorſum maris plantis non ſubſidentibus ambulare, & elationes fluctuum increpata tempeſtate conſternere, ſine ambiguitate Divinum eſt. Sicut ergo, ut multa prætercam, non ejuſdem naturæ eſt flere miſerationis affectu amicum mortuum, & eundem remoto quatriduanæ aggere ſepulturæ ad vocis imperium excitare redivivum; aut in ligno pendere, & in noctem luce converſa omnia elementa tremefacere; aut clavis transfixum eſſe, & Paradiſi portas fidei Latronis aperire: Ita non ejuſdem naturæ eſt
Jo. 10. dicere: *Ego & Pater unum ſumus*, & dicere: *Pater major me eſt.* Quamvis enim in Domino Jeſu Chriſto Dei & hominis una perſona ſit; aliud tamen eſt, unde contumelia in utroque communis, aliud, unde communis eſt gloria.
Jo. 14. De noſtro enim illi eſt minor Patre humanitas, de Patre illi eſt æqualis cum patre Divinitas.

Conc. ſer. 5. Propter hanc ergo unitatem perſonæ in
59. utraque natura intelligendam, & filius hominis legitur deſcendiſſe de Cælo, cum filius Dei carnem de ea Virgine, de qua eſt natus, aſſumpſerit. Et rurſus filius Dei crucifixus di-
1.Cor. 2. citur, ac ſepultus cum hæc non in Divinitate ipſa, qua unigenitus conſempiternus, & conſubſtantialis eſt Patri, ſed in naturæ humanæ ſit infirmitate perpeſſus. Unde unigenitum filium Dei crucifixum, & ſepultum omnes etiam in Symbolo confitemur ſecundum illud Apoſtoli, *Si enim cognoviſſent, nunquam Dominum majeſtatis crucifixiſſent.* Cum autem Ipſe Dominus noſter, atque Salvator fidem diſcipulorum ſuorum ſuis interrogationibus erudi-
Matth. 16. ret, *Quem* (inquit) *dicunt homines eſſe filium hominis?* Cumque illi diverſas aliorum opiniones retexiſſent, *Vos autem*, ait, *quem me eſſe dicitis?* Me utique, qui ſum filius hominis, & quem in forma ſervi, atque in veritate carnis aſpicitis, quem me eſſe dicitis? Ubi B. Petrus divinitus inſpiratus, & confeſſione ſua omnibus gentibus profuturus, *Tu es*, inquit, *Chriſtus filius Dei vivi.* Nec immerito beatus eſt pronunciatus a Domino, & a principali petra ſoliditatem & virtutis traxit, & nominis, qui per revelationem Patris eundem & filium Dei eſt confeſſus, & Chriſtum: quia unum horum ſine alio receptum non proderat ad ſalutem: ſed æqualis erat periculi Dominum Jeſum Chriſtum aut Deum tantummodo ſine homine, aut ſine Deo ſolum hominem crediſſe. Poſt reſurrectionem vero Domini, quæ utique veri hominis fuit, quia alter non eſt reſuſcitatus, quam qui fuerat crucifixus, & mortuus, quid aliud quadraginta dierum mora geſtum eſt, quam ut fidei noſtræ integritas ab omni caligine mundaretur? Colloquens enim
Act. 1. cum Diſcipulis ſuis, & cohabitans, atque con-
Jo. 20. veſcens, & pertractari ſe diligenti, curioſoque contactu ab eis, quos dubietas perſtringebat, admittens, ideo & clauſis ad Diſcipulos januis introibat, & flatu ſuo dabat Spiritum Sanctum, & donato intelligentiæ lumine Sanctarum Scripturarum occulta pandebat: & rurſus idem vulnus lateris, fixuras clavorum, & omnia recentiſſima paſſionis ſigna monſtrabat dicens:
Videte manus meas & pedes, quia ego ſum: Luc. 24.
Palpate & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Ut agnoſceretur in eo proprietas Divinæ Humanæque naturæ individua permanere; & ita ſciremus Verbum hoc non eſſe, quod carnem, & ut unum Dei filium & Verbum confiteremur, & carnem. Quo fidei Sacramento Eutyches iſte nimium æſtimandus eſt vacuus, qui naturam noſtram in Unigenito Dei nec per humilitatem mortalitatis nec per gloriam reſurrectionis agnovit. Nec ſententiam B. Apoſtoli,
& Evangeliſtæ Jo. 10. pavit dicentis: *Omnis* 1. Jo. 4.
Spiritus, qui confitetur Jeſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt: Et omnis Spiritus, qui ſolvit Jeſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus. Quid autem eſt ſolvere Jeſum, niſi humanam ab eo ſeparare naturam, & Sacramentum fidei, per quod ſalvati ſumus, impudentiſſimis evacuare figmentis? Caligans vero circa naturam corporis Chriſti, neceſſe eſt, ut etiam in paſſione ejus eadem obcæcatione deſipiat. Nam ſi Crucem Domini non putat falſam, & ſuſceptam pro mundi ſalute, ſupplicium verum fuiſſe non dubitat, cujus credit mortem agnoſcat & carnem. Nec diffiteatur noſtri corporis hominem, quem cognoſcit fuiſſe paſſibilem: quoniam negatio veræ carnis negatio eſt etiam corporeæ paſſionis. Si enim Chriſtianam ſuſcepit fidem, & a prædicatione Evangelii ſuum non avertit auditum, videat, quæ natura transfixa clavis pependerit in Crucis ligno, & aperto per militis lanceam latere crucifixi intelligat, unde ſanguis, & aqua effluxerint, ut Eccleſia Dei & lavacro rigaretur, & poculo. Nec tranſitorie legat ejuſdem Apo-
ſtoli verba dicentis: *Scientes, quod non corrupti-* 1. Pet. 1.
bilibus argento, & auro redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi Agni contaminati, & immaculati Jeſu Chriſti. B. quoque Joannis Apoſtoli teſtimo-
nio non reſiſtat dicentis: *Et ſanguis Jeſu Chriſti* 1. Jo. 1.
Dei emundat nos ab omni peccato. Et iterum: *Hæc* 1. Jo. 5.
eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra, & quis eſt, qui vincit mundum, niſi qui credit, quoniam Jeſus eſt filius Dei? hic eſt, qui venit per aquam, & Sanguinem, Jeſus Chriſtus: non in aqua ſolum; ſed in aqua, & Sanguine. Et ſpiritus eſt, qui teſtificatur, quoniam Chriſtus eſt veritas. Quia tres ſunt, qui teſtimonium dant, ſpiritus, aqua, & ſanguis; & hi tres unum ſunt. Spiritus utique ſanctificationis, & ſanguis redemptionis, & aqua baptiſmatis: quæ tria unum ſunt, & individua manent, nihilque eorum a ſui connexione ſejungitur, quia Catholica Eccleſia hac fide vivit, ac proficit, ut in Chriſto Jeſu nec ſine vera Divinitate humanitas, nec ſine vera credatur humanitate Divinitas.

6. Cum autem ad Interrogationem examinis veſtri Eutyches reſponderit dicens: Confiteor ex duabus naturis fuiſſe Dominum noſtrum ante adunationem, poſt adunationem vero unam naturam confiteor; Miror tam abſurdam, tamque perverſam ejus profeſſionem nulla indicantium increpatione reprehenſam, & ſermonem nimis inſipientem, nimiſque blaſphemum ita omiſſum, quaſi nihil, quod offenderet, eſſet audi-

Digitized by Google

tum; cum tam impie duarum naturarum ante incarnationem Unigenitus Dei filius fuiſſe dicatur, quam nefarie, poſtquam Verbum caro factum eſt, natura in eo ſingularis aſſeritur. Quod ne Eutyches ideo vel recte, vel tolerabiliter æſtimet dictum, quia nulla veſtra eſt ſententia confutatum, ſolicitudinis tuæ diligentiam commonemus, Frater chariſſime, at, ſi per inſpirationem miſericordiæ Dei ad ſatisfactionem cauſa perducitur, imprudentia hominis imperiti etiam hac ſenſus ſui macula per te purgetur. Qui quidem ſicut geſtorum ordo patefecit, pene cœperat a ſua perſuaſione diſcedere, cum veſtra ſententia coarctus profiteretur ſe dicere, quod ante non dixerat, & ei fidei acquieſcere, cujus prius fuiſſet alienus. Sed cum anathematizando impio dogmati noluiſſet præbere conſenſum, intellexit eum fraternitas veſtra in ſua permanere perfidia, dignumque eſſe, qui judicium condemnationis exciperet. De quo ſi fideliter, atque utiliter doleat, & quam recte mota ſit Epiſcopalis auctoritas, vel ſero cognoſcit; vel ſi ad ſatisfactionis plenitudinem omnia, quæ ab eo male ſunt ſenſa, viva voce, & præſenti ſubſcriptione damnaverit; non erit reprehenſibilis erga correctum quantacunque miſeratio: quia Dominus noſter verus, & bonus Paſtor, qui animam ſuam poſuit pro ovibus ſuis, & qui venit animas hominum ſalvare, non perdere imitatores nos vult eſſe ſuæ pietatis; ut peccantes quidem juſtitia coerceat, converſos autem miſericordia non repellat. Tunc enim demum fructuoſiſſime fides vera defenditur, quando etiam a ſectatoribus ſuis opinio falſa damnatur. Ad omnem vero cauſam pie, ac fideliter exequendam fratres noſtros Julianum Epiſcopum, & Renatum Presbyterum tit. S. Clementis; ſed & filium meum Hilarium Diaconum vice noſtra direximus, quibus Dulcitium Notarium noſtrum, cujus fides nobis eſt ſæpe probata, ſociavimus confidentes ad futurum Divinitatis auxilium, ut is, qui erraverat, damnata ſenſus ſui pravitate ſalvetur. Deus te incolumem cuſtodiat, Frater chariſſime. Data Idibus Junii, Aſterio, & Protugene Viris Clariſſimis Conſulibus Æra 486.

Jo. 10. Luc. 9.

Epiſtola MATTHÆI PHAELLI *Cathedralis Eccleſiæ Imolenſis Præpoſiti, tranſumpta ex Tabella ipſius manuſcripta, qua teſtatur ſe corpus B. Petri Chryſologi attrectaſſe.*

Matthæus Phaellus Præpoſitus
Corneliæ Urbi ſalutem.

Poſt Athilæ Hunnorum Regis direptiones, & incenſiones per Italiam factas, ſepulchrum

TIbi gratulor, & mihi gaudeo, Cornelia parens, tantum me pignus hic fodiendo comperiſſe, Chryſologi ſcilicet concivis noſtri corpus, quod tu forſitan dubitans quandoque hic latere titubaſti. Id igitur ego Matthæus Phaellus hujus Ædis Præpoſitus licet indignus plena fide confiteor a quatricenteſimo quinquageſimo quinto anno &c. honorifice ſepultum propriis manibus attrectaſſe, juxtaque Reverendi Patris, & D. Domini Simonis Imolenſis Epiſcopi iſtoc ſarcophago fideliter collocaſſe Anno Domini noſtri Jeſu Chriſti M.CCCC.IIIC. die vero vigeſima nona Auguſti, ſeu ſextilis, ſedente clementiſſ. Patre Domino Alexandro VI Pontiſ. Max. & Præſiden. Illuſtriſſ. D. Catharina Sfortia, & præclariſſimo primogenito D. Octaviano Vicecomite de Riario Imolæ, Forolivii quæ pro S. Rom. Eccl. Vicar. Rogitemus itaque Cornelienſes, pientiſſime ſummum illum, Maximum, Cunctipotentem Deum, ut gregem ſuum Imolen. Paſtor verus non deſerat; ſed per merita ſanctorum omnium, quos noſtræ Urbis Civitas humiliſſime colit, nos a bellorum turbine protegat, veſana fame tueatur, & a dira peſte incolumes conſervare dignetur, qui vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

B. Petri Chryſol. fuit honorifice conditum an. Chriſti 455. de quo hic meminit Phaellus.

Ergo precor, Præſul, qui nunc tua Templa recondo,
Sis mihi, ſiſque tuo propitius populo.

Eximii Doctoris PETRI CHRYSOLOGI *Vitæ Elogium*

Ex JOANNE TRITEMIO *Religioſiſſimo Viro Abbate Spanhemenſi de Eccleſiaſticis Scriptoribus.*

PEtrus Archiepiſcopus Ravennas Vir eruditus, atque Sanctiſſimus, in vita multis coruſcans miraculis in declamandis Homiliis ad populum excellentis ingenii fuit; multoſque tam verbo, quam exemplo ad veritatis tramitem convertit. Multa ſcripſit pro ædificatione fidelium, de quibus feruntur:

Sermones, & Homiliæ plures lib. I.
Ad Eutychen Epiſtola, quæ incipit: Triſtis legi triſtes litteras.
Scripſit etiam Epiſtolas alias. Claruit ſub Mart. Aug.

Anno ab Orbe redempto CCCCL.

Ex Epiſtola nuncupatoria Reverendiſſ. Patris AGAPITI VICENTINI *Canon. Lateran. Ordin. Rectoris.*

Ad Eminentiſſ Card. Herculem Gonzagam, ante ſermones ipſius Chryſologi ejus ſtudio primum Bononiæ impreſſos an. Dom. 1534 relata.

Elogium in Dominum Agapitum mox, lector, Deo dante, offendes in opere inſcripto Gymn. Later.

CUm mihi ſanctiſſimi pariter, ac eloquentiſſimi Viri Petri Chryſologi Ravennatis Archiepiſcopi ſermones quamplurimi, omni certe auro, gemmiſque pretioſiſſimis longe pretioſiores in manus venerint, non injuria in avaritiæ crimen vocandus judicarer, ſi aut diutius clariſſimis rebus tenebras obduci permitterem; aut noſtros homines tam excellentis ingenii monimentis non ſine magno eorum incommodo,

Digitized by Google

quod eruditis, & de utraq; lingua & verſu, & ſoluta oratione benemeritus Pater Reverendiſſ. D. Celſus Roſinus Cæſenaas, Joctor Th. ejuſd. ordinis Abbas perpetuus edere molitur, ubi heroico ſtylo Illuſtr Ordin.

do, detrimeotoque ſpoliatos, atque orbatos æquo animo ſuſtinerem: cum præſertim, ut quidam inquit ſapiens, non plus utilitatis afferat hominum generi abſcondita ſapientia, quam aut gemmæ reconditæ, aut invitus, defuſſuſque theſaurus. Propterea ut, quantum, in me eſt, non ſolum mihi, ſed aliis etiam proſim, eos nunc demum Chryſologi ſermones in publicum proferre ſtatui: quandoquidem in his nihil oon eruditum, non excellens, non abſolutum offendus. Tanta eſt enim hujuſce Viri Divinarum omnium, humanarumque rerum cognitio, tamque incredibilis, ac propemodum divina diceodi vis, tantaque copia, ut oeminem ſatis admiraturum putem, cum eum viderit aureum illud eloquentiæ flumen effundentem. Nam ſive occulta, atque abdita divinorum oraculorum ſenſa conetur explicare, quis hoc homine ſubtilior? Sive Cæleſtis, ac ſalutaris diſciplinæ velit rationes reddere, quis illo ſcientior? Aut ad virtutem cobortari cupiat, quis ardentior? Aut a vitiis revocare ſtudeat, quis acrior? Denique vel claros Viros contendat in Cælum laudibus efferre, quis gravior? Vel in improbos invehi, quis vehementior? Unde non immerito Chryſologus a noſtris & habitus eſt, & nominatus: Cujus tamen in perpurgandis, ac potius inſtaurandis biſce ſermonibus, incredibile dictu eſt, quantum laboris ſuſceperim: propterea quod is Codex, quem principio nacti fuimus, proximorum ſæculorum inſcitia quadam quaſi rubigine ita cum fœdatus erat, tum mancus, ut nulla ferme in eo pars integra, atque incorrupta reperiretur. Verum nos quantum ex antiquorum exemplarium collatione aſſequi potuimus, opem, auxiliumque afferre conati ſumus. Quare effectum eſt, niſi mea me fallit opinio, ut diſertiſſimi bujuſce Viri ſcripta in priſtinum jam bene oitorem, ooooullis tamen exceptis, reſtituta ſint.

Later. Virorum elog. proſequitur. De iſto Felice vide Rub. in hiſtor. Rav. ab an. 702. ad 708. p. 212. 213. 215. 216.

Cetera omittuntur, quæ ad rem non faciunt.

B. FELICIS XL. Ravennatum Archiepiſcopi in Sermones aliquot S. Petri Chryſologi Præfatio.

Eſt in MSS. Codicibus Serm. Chryſol. Vallicellæ, Cæſennæque & alibi.

DIvina chariſmatum dona de cæleſti theſauro prolata dum largis virtutum myſteriis religioſa corda uberrime replevere, ita ſuavitatem ſancti Spiritus odorifica narratione diſtribuunt, ut & manifeſtis pandantur elogiis, & ornamenta ſalutis exiſtant, juxta Domini vocem in Sacris Evangelii paginis intooantem:
Jo. 7. 38. *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ*
Pſal 80. *vivæ.* Et iterum: *Aperi os tuum, & implebo illud:*
Prov. 2. Et Salomon: *Spiritus dabit ſapientiam quærentibus*
Sap. 11. *ſe: Et docentium linguas fecit diſertas.* Quamobrem Venerabilis, Beatuſque Pontifex Petrus Ravennatis Eccleſiæ præfulgidum decus, & Catholicæ veritatis præcipuus Doctor calore ſuperni amoris accenſus, & rigatiooe perennis gratiæ irroratus digno eloquii ſui ornamento vernantium lectionum opuſcula de ſiogulis Evangeliorum Parabolis polito ſermone conficiens delectabili dulcedine aures omnium replevit, & corda. Proinde, dilectiſſimi, Paſtoris tanti inteota, & anxia mente ſcripta legamus, & ardenti deſiderio ulnis ſpiritalibus amplectamur; quatenus fructum laboris in noſtræ mentis cellario recondentes ſimul cum eo magnificæ laudis gloria perfruamur, & præmia æterni muneris capiamus.

Hoc humilis Præſul Felix de paupercula cordis cellario ſermone exiguo legentibus obtulit munus, finis.

Epiſtola Reverend.mi P. F. PETRI RODULPHI TUSSIGNANENSIS ad Senatores Imolæ relata in Commentariis ipſius Senatus anno Domini 1595.

Illuſtribus, & nobilibus Viris DD. Confalonerio, Conſervatoribus, ac Senatui Imol.

F. Petrus Rodulphus Tuſſignanenſis, Epiſcopus Senogalienſis & Comes,
Salutem atque felicitatem.

PIam ſane, & ſalutarem, perſonaque veſtra digniſſimam cogitationem audivi, ounc vobis in animo verſari de Beatiſſ. Petri Chryſologi, Civis olim noſtri clariſſimis ingenii monumentis io lucem revocandis. Quod quidem non modo ſummopere mihi probatur, qui video, vos tum Civi de Patria, vel potius de tota Chriſtiana Republica beoemerito parem pro viribus gratiam rependere; tum vero univerſis ſacrarum litterarum ſtudioſis hoc pacto prodeſſe: verum etiam ut ad ſanctum propoſitum urgendum, & celeriter abſolvendum vos adhortor, eo magis impellor, quod inter omnes conſtat, vel imperitorum oegligentia temporum, vel librariorum injuria, ſeu forſan nonnullorum invidentia factum eſſe ut ejus doctiſſima, atqne ſanctiſſima ſcripta partim obſcurata, partim ſint deperdita; quæ vero ſunt relicta, quaſi naufragio tam corrupta, & contaminata, ut vix legi, quædam etiam adeo perplexa, & involuta, ut vix intelligi queant. Præterea ut ego communis Patriæ noſtræ, beneficentiæque veſtræ debita veluti gratiarum munera perſolverem; ipſius vero Chryſologi maoibus gratum officium præſtarem, non ab re facturum me putavi, ſi veſtrum iſtud conſilium aliquo meo labore, & iodustria adjuvarem: Adjumentum au-

tem nullum afferri poſſe majus a me comperi, quam Auctoris hujus Homiliis, quoad fieri poſſit, corrigeodis, & emendandis, ut ab omni, quam adhuc inter ſordes, & tineas paſſæ ſunt, injuria vindicentur: ſicque ab earum lectione, quapropter auream ſcriptoris eloquentiam, unde cognomen adeptus eſt, ſummi, & egregii Viri antea ſuot delectati, nullus poſthac reſugiat. Vitam quoque hujus ſanctiſſ. Viri, qua potui brevitate, ac diligeotia deſcripſi. Pervolutavi hac de cauſa antiqua, veteraque Tabularia, quæ vel ex Vaticana, vel ex ampliſſ. Serletana Bibliotheca habere potui; ſicque fideliſſ. vetuſtiſſimorum Codicum collatione adhibita, hunc B. Petri Chryſologi ſermoourn librum quam diligentiſſime emendare, ſanareque laboravi, & proprio nitori prope reſtituere. Denique nullo officii, pietatiſque geoere omiſſo, non antea cooquievi, quam Scholia quædam adjecerim, obſervationeſque plurimas, quibus, & emendatiooum noſtrarum ratio affertur, & difficiliora loca quam facillime explicantur. Hoc autem quicquid laboris eſt, quod libentiſſime vobis clariſſimis Viris dedicatum, & grati animi ergo conſecratum, volo, alacri vultu accipite, ac ſi probatur, edite, meique memores valete.

Senogaliæ pridie Idus Martii 1594.

MAN-

MANTISSA
AD PROLEGOMENA
S. PETRI CHRYSOLOGI,
SEU
DISSERTATIO
DE
METROPOLI ECCLESIASTICA
RAVENNATENSI.

Digitized by Google

TYPOGRAPHUS VENETUS
LECTORI.

Ad umbilicum pervenerat Editio, cum diligentia & cura Cl. V. Pauli Mariæ Paciaudi Clerici Regularis Diſſertatio hæc Ravenna Venetias miſſa ad meas manus pervenit. Hanc hic addere pro coronide horum Prolegomenorum, nec editori ingratum, nec lectoribus injucundum fore, arbitratus ſum. Vale.

DE

METROPOLI ECCLESIASTICA RAVENNATENSI

AD CL. VIRUM

PAULUM PACIAUDUM CLER. REGUL.

JOSEPH ALOYSIUS AMADESIUS.

COgitantem ea, quæ de Ravennatis Eccleſiæ dignitate ſuperioribus diebus diffe-rueram, tenebris, & oblivioni demandare, me ex hujuſmodi ſententia revocaverunt perſuaſiones tuæ, optime Paciaude. Et quamvis diu, multumque dubitaverim, utrum tuæ voluntati reſiſtere, an obtemperare magis expediret; illud enim obedientiæ periculum, alterum obſervantia, atque amor in te meus inſinuabat: attamen malui huic qualicumque periculo me totum committere, ut obſervantiæ, & amori obſequerer, quam iſthæc officia, quibus tibi obſtringor, ne tantillum quidem violare, ut periculum devitarem. Imbecillitatem ingenii mei, ſcribendique in re critica imperitiam, tum rei ipſius, de qua actum eſt, difficultatem, & celeberrimorum contra nos opinantium Virorum auctoritatem, tum extremam documentorum, rationum, ſcriptorum inopiam, cui obnoxii ſumus, tibi pluries inſtanti, pluries quoque objeceram, quibus rebus ab hac ratione ſcribendi deterrerer. Sed quoniam hiſce poſthabitis in propoſito perſeveraſti, meque nutantem velis remiſque in hoc velut mare impuliſti, mos eſt tibi gerendus omnino, atque ſpecimen aliquod opuſculorum noſtrorum, qualiacumque demum illa ſint, publico judicio permittendum.

Tria igitur in cœtu noſtro litterario de hac Ravennati Eccleſia tractavimus; primum enim quæſivimus, utrum Mediolanenſis Epiſcopi ſuffraganea illa fuerit quatuor prioribus æræ Chriſtianæ ſæculis. Deinde litteras Clementis II. Romani Pontificis, quibus Ravennatenſi ſuper Mediolanenſem Antiſtitem ſedendi in Conciliis prærogativa reſtituitur, a falſitatis nota vindicavimus. Tum quid opinandum ſit de origine Metropoliticæ Dignitatis in Eccleſia Ravennatenſi perpenſis ſaniorum auctorum ſententiis conquiſivimus. Porro ea omnia argumenta, quæ fuſiori calamo, ac vernaculo ſermone, pluribuſque diſſertationibus ſcripſeramus, ad tria capita modo contrahenda, breviorique oratione exponenda cenſemus.

CAPUT I.

Utrum Mediolanenſi Eccleſiæ ſubjecta fuerit Eccleſia Ravennas quatuor prioribus æræ Chriſtianæ ſæculis.

§ I.

Exponuntur rationes Auctorum affirmantium.

Euſtach. S. Ubaldi ſect. 2. c. 5. n. 146.

I. EUſtachius a S. Ubaldo Auguſtinianus Excalceatus ſatis prolixam diſſertationem intexuit poſtremo exeunte ſæculo de *Metropoli Mediolanenſi*, in qua omni rationum, ac monumentorum genere, ſi Superis placet, conatus eſt demonſtrare, inter illuſtriores Eccleſias, quæ Mediolanenſi Epiſcopo ſubjiciuntur velut ſuffraganeæ, Ravennatem quoque, & Aquilejenſem fuiſſe. Verum Auguſtiniani noſtri una fuit cura in hac firmanda ſententia, Sirmondi, Schelſtratii, Noriſii, & aliorum aliquot veſtigiis, atque auctoritati ſolummodo inſiſtere. Cum enim nullum de ſubjectione harum Eccleſiarum *antiquum, poſitivum, & inalterabile ſibi ſupereſſe documentum* fateretur, & Nicæni Concilii, atque Antiocheni *decreta non leviter contrarium urgere* putaret: *auctoritas tamen tantorum Virorum ..... antiquitatum Eccleſiaſticarum peritiſſimorum hominum pro omni antiquo* illi ſatisfuit *monumento:* Et optime quidem; ſi magna Auctorum nomina, non autem rationes, & fundamenta, quibus eorum placita innituntur, noſtra hæc ætas in pretio haberet.

II. Porro celeberrimis etiam hiſce Criticis æque ac Mediolanenſi eorum Symmyſtæ defuere omnino *antiqua* omnia *poſitiva, & inalterabilia documenta,* quibus Ravennati, & Aquilejenſi Eccleſiis jugum ſubjectionis certiſſime aſſererent. Nam Concilia nulla primorum Sæculorum, nullæ Conſecrationes Epiſcoporum, Viſitationes Eccleſiarum nullæ, ſanctiones, appellationes, conſultationes, quæ vel ſuffraganeitatis, ut ita loquar, in minoribus, vel præeminentiæ in principibus Eccleſiis indicia eſſe ſolent, multominus, vel Hiſtoricorum, vel Patrum teſtimonia, aliquod ejuſmodi documentum eis ſuppeditarunt. Una igitur conjecturarum, atque argumentorum negantium via proceſſere omnes, ſalebroſa enim-

vero & difficultatis pleniſſima. In bierarchia Imperii hanc ſibi viam excogitarunt ad Eccleſiaſticam hierarchiam ſtabiliendam. Singulis fere provinciis, in quas longe, lateque Imperium dividebatur per Aſiam, Africam, atque Europam ſingulos Metropolitanos Epiſcopos tribuere non renuunt primis, quæ diximus, Eccleſiæ temporibus, eos nempe Epiſcopos, qui in præcipua cujuslibet provinciæ Civitate conſtituti, alios omnes Minorum Civitatum Comprovinciales moderarentur: Attamen ordinem hunc hierarchicum ſoli Italiæ denegant, cui licet in XVII. ut ajunt, provincias diſtributæ, duos tantum Metropolitanos Epiſcopos per ea tempora aſſignatos volunt, Romanum ſcilicet, & Mediolanenſem, ad quartum ſæculum Aquilejenſia exordia protrahentes, ad quintum uſque Ravennatenſis.

Emanuel a Schelſtrate Tom. I. diſſert. 4. cap. 5.

III. Si vero ab iiſdem Auctoribus petas, *qua ratione factum, ut in reliquis Orbis Romani provinciis Metropolitani Apoſtolico Inſtituto ordinati ſint, in Italia vero, ubi Paulus prædicavit, ubi Petrus Eccleſias inſtituit, ubi Sedes Apoſtolica primis Eccleſiæ temporibus erat, inſtitutum illud ſtatim non obtinuat?* quemadmodum a ſemetipſo quæſierat Emanuel Schelſtratius: primo reſponſiones illorum Auctores iſti non approbant, qui rationem, & cauſam tanti diſcriminis in Apoſtolorum, vel Succeſſorum inſtituentium voluntatem rejiciunt. Secundo autem reſpondent ipſi, regimen quoque Eccleſiaſticum Italiæ ad exemplar Sæcularis Apoſtolos, vel ſucceſſores eorum compoſuiſſe; cum enim a duobus Vicariis Præfecti Prætorio Italiæ omnis hæc regio adminiſtraretur, Romano ſcilicet, cui decem provinciæ ſuberant, & Mediolanenſi, cui ſeptem; eadem pariter methodo duo fuerant Eccleſiaſtici Metropolitani in Italia conſtituendi, ut quemadmodum in reliquo orbe, ita ibi quoque Eccleſiaſticæ hierarchiæ ordo Sæcularis hierarchiæ ordini reſponderet. Quapropter decem ſuburbanarum provinciarum Epiſcopis immediate præerat, ut Metropolitanus, ipſemet Summus Pontifex; in ſeptem vero ceteris, quæ Italiæ cognomine diſtinguebantur, Metropolitani vices gerebat Mediolanenſis Epiſcopus. Hinc diſtinctio Epiſcoporum Romanæ provinciæ ab Epiſcopis, quos provinciæ Italiæ appellabant; atque hinc orta eſt penes Auctores ipſos de ſubjectione Ravennatis Eccleſiæ, & Aquilejenſis conjectura; Nam Æmiliæ prima erat Civitas Ravenna, Venetiarum Aquileja, quas provincias Vicariatus Italiæ comprehendebat, ideoque earum Epiſcopi Metropolitano Italiæ obedientiam præſtaſſe dicendi erant.

IV. Vicariatus Italici urbes fuiſſe Ravennam, & Aquilejam nullus inficiatur; illarum quoque Epiſcopos ab Italia appellatos teſtantur ſubſcriptiones Concilii Sardicenſis. *Fortunatianus ab Italia de Aquileja, Severus ab Italia de Ravenna, Protaſius ab Italia de Mediolano*, ac tandem Mediolanum Italiæ fuiſſe Metropolim aſſerit Athanaſius in epiſtola ad Solitarios. *Ex quorum numero clariſſimæ ſunt confeſſiones viri religioſi, & Epiſcopi boni, Paulinus Trevirorum, quæ Galliarum Metropolis eſt, Lucifer Metropolitanus Epiſcopus Sardiniæ, Euſebius Vercellis Civitatis Italiæ, Dionyſius Mediolani, quod & ipſum eſt Metropolis Italiæ.* Accedit teſtimonium Divi Ambroſii, qui tum ad Vercellenſes, tum ad Epiſcopum Vicohabentinum ſcribens Venetias, & Æmiliam ad ſe pertinere confirmat, ut interpretatur

Sirm. lib. 1.

Sirmondus. In epiſtola enim ad Vercellenſes queritur S. Doctor, eorum Eccleſiam ſqualere adhuc Paſtore viduatam, dum reliquæ finitimarum Civitatum Eccleſiæ ejuſmodi ſolatio lætarentur. *Conſligor dolore, quia Eccleſia Domini, quæ eſt in vobis, Sacerdotem adhuc non habet, ac ſola mox ex omnibus Liguriæ, atque Æmiliæ, Venetiarumque, vel ceteris finitimis Italiæ partibus hujuſmodi eget officio.* In altera vero ad Vicohabentinum illius curæ enixe commendat Imolenſem Eccleſiam, donec novus ibi conſtituatur Epiſcopus. *Commendo tibi, Fili, Eccleſiam, quæ eſt ad forum Cornelii, quo eam de proximo interviſas frequentius, donec ei ordinetur Epiſcopus: occupatus diebus ingruentibus Quadrageſimæ non longe non poſſum excurrere.* Forum Cornelii, ſeu Imola urbs eſt Æmiliæ provinciæ, ſeu Flaminiæ, cujus etiam caput Ravenna: in Æmilia pariter ſita erat Vicohabentia, modo Ferraria. Ex allatis ergo Ambroſii verbis conſtat Forum Cornelii ſub ejus cura, & viſitatione, & ordinatione fuiſſe: Vicohabentiam pariter ad eum ſpectaſſe, tum quia ejus Epiſcopo, quem ſubjectionis nomine *Filium* appellat, alterius Eccleſiæ viſitationem mandat; tum quia ex homilia 175. S. Petri Chryſologi inferius aſſerenda ſubjectionem iſtam Vicohabentiæ arguere poſſe credunt Critici noſtri. Venetias igitur, & Æmiliam continebat provincia Eccleſiaſtica Mediolanenſis, conſequenter Ravennam, & Aquilejam.

Propemp. c. 8. Ambroſ. epiſt. 82.

Ambroſ. Epiſt. 2. V. E.

V. Schelſtratius vero ad efferendam magis magiſque in has provincias auctoritatem Mediolanenſis Eccleſiæ, aliud mutuatur argumentum ab Epiſtola Synodica, quam Euſebius illius Epiſcopus Leoni Magno conſcripſit in celeberrimæ S. illius Pontificis ad Flavianum epiſtolæ approbationem. Cum enim aliquorum Æmiliæ, Rhetiarum, Alpium Cottiarum Epiſcoporum ſubſcriptiones in Calce Euſebianæ epiſtolæ obſervaſſet Schelſtratius, arbitratus eſt in omnem fere Italiam, & ultra juriſdictionis ſuæ limites dilataſſe Epiſcopum illum. En verba Schelſtratii. „ Quam diffuſe autem Mediolanenſis Eccleſia per Italiam jus Metropoliticum obtinuerit ante inſtitutos RAVENNENSIS, & AQUILEJENSIS Eccleſiæ Metropolitas, colligi poteſt ex Euſebii Mediolanenſis Epiſtola, quæ ad Leonem Magnum miſſa eſt ſuper fide, quam ad Orientem direxerat. Illi enim non ſolum ſubſcribunt Liguriæ Epiſcopi Criſpinus Ticinenſis, Cyriacus Laudenſis, Abundantius Comenſis, & reliqui, ſed etiam Faventius Regienſis, Majoranus Placentinus, & Cyprianus Brixellenſis de provincia Æmiliæ: Abundantius Comenſis pro Agimone Curienſi, Gradus pro Euſtaſio Auguſtano ex Rhetia, Maximus Taurinatis, & Quintus Dernenſis ex Alpibus Cottiis: quos conſequenter ſpectaſſe conſtat ad Synodum Euſebii ..... His autem ſi addas Epiſcopos Flaminiæ, cujus Epiſcopum Forocornelienſem ad ſuam obedientiam ſpectaſſe indicat Divus Ambroſius ... habebis omnes fere regiones, quæ Eccleſiaſticam Italiæ provinciam conſtituebant, Liguriam nimirum, Æmiliam, Flaminiam, Alpes Cottias, Rhetiam ..... Hiſque Hiſtriæ, & Venetiæ provincia dumtaxat deeſſe cognoſcitur, quibus exceptis, in reliquas Italiæ regiones Mediolanenſis Epiſcopus, tamquam Italiæ Metropolitanus, *jus obtinebat*.

VI. Hiſce argumentis in ſola prorſus conjectura poſitis, ſunt qui pondus addunt argumenti negativi. Illud vero eſt, de ſolo Ro-

mano

mano Pontifice, tamquam decem ſuburbanarum provinciarum Metropolitano, & de ſolo Mediolanenſi Epiſcopo tamquam ſeptem Italiæ provinciarum, loquutos eſſe veteres Scriptores, & vetera, quæ ſuperſunt antiquitatis monumenta: de quibuscumque aliis Metropolitanis altiſſimum apud omnes ſilentium.

VII. Hæc tamen omnia, quæ Critici pene univerſi de hierarchia eccleſiaſtica tractantes ſingulis ſere pagellis regerunt, atque infinita propemodum eruditione ad ſatietatem usque amplificant, facili negotio, ut arbitror, diluere, & levitatis arguere poterit, qui doctiſſimam legerit *Abbatis Bacchini* de origine Eccleſiaſticæ hierarchiæ diſſertationem. Celebris enim Caſſinenſis totus ibi eſt in ſuffodiendo allatarum conjecturarum, atque argumentorum ſundamento, quod egregia, eaque inconcuſſa doctrina omnino contrivit. Quare cum omnium probationum vis de Ravennatis, & Aquilejenſis Eccleſiæ ſubjectione ab civilis regiminis Italiæ ſyſtemate promanet, cui Eccleſiaſticam ipſius Italiæ hierarchiam Auctores ipſi accomodatam volunt: Nos cum Bacchinio ſyſtema illud commentitium demonſtrabimus, atque inde firmiori greſſu ad reliquas Mediolanenſium rationes enervandas procedemus. Quamvis autem aliqua de Patriarchatu Aquilejenſi hic obiter miſcere nobis continget; proteſtamur tamen de illius prærogativis nullum prorſus judicium nos eſſe laturos, maxime ſi quæ P. Bernardus Rubeus in ſuo eruditiſſimo opere, & quæ Cl. Joſeph Motta in Diſſertatione de jure metropolitico num. 31. & ſeqq. ſuper Aquilejenſis Eccleſiæ origine, amplitudine, jurisdictione nuperrime ſcripſerunt, non omnibus æque placuerint. Mediolanenſes ſolummodo petimus ad eosque convertimur. Verum præſtantiſſimæ Mediolanenſis Eccleſiæ amplitudini nihil ideo per nos detractum volumus, ſatis ſuperque contenti, ſi Ravennatenſem ab ejus dominatu vindicaverimus, rationesque, quibus hæc impetitur inter mere ſuppoſititias rejecerimus. Nos autem non latet, ingenuis Mediolanenſibus *ex vano nihil hauriri*, ut verba Ripamontii uſurpem contra nimios patriæ Eccleſiæ magnificatores apte loquentis; *nec eo ſumus*, (ait) *ingenio, ut dum miſcendo falſa veris, primordia noſtrarum rerum anguſtiora facimus, velimus mereri probra, & cavillos, & in omne deinceps ævum ire cum illa morum exiſtimatione, ac fama tamquam patrio nomini ſpecioſa dictu gratificari, & venditare fuerit cura.* Irridet enim iis verbis, ex lib. 4. Decadis primæ Titi Livii deſumptis, Ripamontius Galvanei Flammæ concivis ſui ſimplicitatem, qui fabellas omnes hinc inde captatas ſuum in Chronicon congeſſerat, & præcipue ubi ingentem provinciarum numerum imperite adſciverat Mediolanenſis Civitatis Imperio, prout in iis verſibus: Tom. 1. hiſt. Eccl. Med. lib. 2.

„ Urbs ſecunda Romæ, inſulis laureata ſupremis,
„ Imperii, ſedesqne Jovis, miris exarata ſtructuris,
„ Prima Metropolis Urbes Liguriæ regis,
„ Rhetias utrasque: Bavaria, Coria, Cumæ,
„ Corſica, Sardinia, Ravenna, Janua, Piſa,
„ Gradus, Aquileja, Ticinum, Placentia, Sena
„ Auguſta cum Secundia ſubſunt: tu Subria Romæ.

Quæ forſitan de Civili, non de Eccleſiaſtica jurisdictione accipi poſſent, niſi alibi, ſcilicet in Chronicis ſuis bonus iſte Auctor temporali Mediolanenſium dominatui Eccleſiaſticum æquaret illis verbis: *Eccleſiæ Aquilejenſis, & Ravennas, Januenſis, Gradenſis, Cumana, Auguſtana, Colomenſis, Baſilienſis, Corienſis, Papienſis, Placentina, & omnes alii Epiſcopi Italiæ fuerunt ſuffraganei Epiſcopi Mediolanenſis.* Porro his omiſſis, ad argumenta Criticorum, quos jam laudavimus, animadverſione, & reſponſione propius accedamus.

§. II.

Exponuntur rationes Auctorum negantium.

VIII. IN negativam ſententiam aliquot præclariſſimi Auctores abierunt, inter quos eminent Petrus de Marca, Benedictus Bacchinius, Hieronymus Rubeus ex Catholicis, Salmaſius inter Hæterodoxos, licet non omnes ob easdem rationes, neque eodem, ut ajunt, ſpiritu ducti. Alii enim jugum Mediolanenſe ab Ravennate Eccleſia excuſſerunt, eam putantes Metropolitanam fuiſſe usque ab ejus fundatione. Alii vero quamvis hujus dignitatis initia ad quintum usque ſæculum diſtraxerint, negarunt tamen probari ullo modo poſſe Ravennates Mediolanenſi Eccleſiæ paruiſſe unquam: imo Mediolanenſi ipſi quartum Chriſtianorum ſæculum vix atque ægre concedere videntur ejus metropoliticæ jurisdictionis exordiis. Nos vero utriusque opinionis examen de origine hujus prærogativæ in Eccleſia Ravennate ad Caput tertium deferentes, quæſtionem autem de origine clariſſimæ Ambroſianæ Metropolis integram doctioribus criticis relinquentes, ſatis nunc habemus Auctorum negantium reſponſiones in medium producere, quibus allatas in ſuperiori articulo contra libertatem noſtræ Eccleſiæ rationes refelluntur.

IX. Harum igitur prima, quæ ceterarum origo, & fundamentum eſt, petitur ex forma regiminis Italiæ, cui contendunt aptari debere formam regiminis Eccleſiaſtici. Quia ergo in duplicem Vicariatum Italia omnis partiebatur, Romanum, & Italicum, duplex tantum dicendus eſt fuiſſe ea in regione Metropolitanus, nempe Summus Pontifex, ut Romæ Epiſcopus, & Mediolanenſis Antiſtes, ut Epiſcopus Civitatis, quæ caput erat Italici Vicariatus; & quemadmodum Epiſcopi decem provinciarum Suburbanarum Papæ, ut eorum Metropolitano, parebant, ita Epiſcopi ſeptem provinciarum Italicarum Epiſcopo Mediolanenſi, quos inter procul dubio Ravennas erat.

X. Qui ſic argumentantur, ait Bacchinius, vel admittant neceſſe eſt Eccleſiaſticam Italiæ hierarchiam quarti, & quinti Sæculi, ab ea, quam Apoſtoli ibi ſtabiliverant, longe diſſimilem, vel fateantur, eam non fuiſſe aptatam Civilis Imperii ſyſtemati, ſi illius Auctores Apoſtolos arbitrantur. Tempore enim Apoſtolorum, imo neque per integra tria priora ſæcula Italicum regimen formam aſſumpſerat duorum Vicariatuum, ſuper quibus ædificium Bacch. diſſert. de orig. hier. Eccl. part. II.

Plin. lib. 3. cap. 5. Tacit. an. lib. 5. cap. 11. Pancirol. ad Not. Imp. Occid. c. 49. omnes apud Bacchinium.

omne ſuum Scriptores ceteroquin peritiſſimi conſtruxerunt. Italiam a Sicilia ad Alpes Cottias diviſerat Auguſtus, teſtibus Plinio, & Tacito, in XI. regiones ſub unico Præfecto: ſingulis tamen ſuum tribuiſſe Prætorem credidit Pancirolus, præter Decuriones, qui in Civitatibus Italicis Romani Senatus imaginem præſeferebant, & Duumviros, qui Conſules repræſentabant. Forma ilthæc regiminis italici ab Adriano Cæſare immutata eſt in quatuor Præfecturas, atque earum qualibet ſingulis Conſularibus attributa. Rurſus novum induxit gubernationis ſyſtema in Italiam Aurelianus, ſi Pancirolo fides, qui argui poſſe ex Spartiano arbitratus eſt, ſub uno Correctore omnem hanc regionem tunc revocatam. Ex Vopiſco autem conjicit Bacchinius, indicia quatuor Conſularium non obſcure apparuiſſe ſub Tacito Auguſto. Quæ omnes variorum regiminum ſpecies cum longiſſime diſtent a ſpecie Vicariatuum Romani, atque Italici, illæque ab Apoſtolorum ævo tria integra ſæcula, & amplius occupent, repetere liceat, vel Apoſtolos non efformaſſe ad normam Imperii hierarchiam Eccleſiaſticam in Italia, vel eam, quæ vigebat quarto, & quinto Sæculo toto cælo diſtaſſe ab Apoſtolica Inſtitutione. Nutante igitur opinionis de Ravennatis Eccleſiæ ſuffraganeitate præcipuo fundamento, corruat opus eſt opinio ipſa, quæ nulla alia enimvero ſolida ratione fulcitur.

Pancirol. ubi ſupra. Vopiſc. in Tacit. ap. Bacch. ubi ſupra.

Zoſim. hiſt. lib. 2. ap. Bacch.

XI. Quarto ſolummodo ineunte ſæculo Imperium univerſum diviſit Conſtantinus Magnus in quatuor Præfectos Prætorio, quorum Præfectus Prætorio Italiæ Africam, Sardiniam, Corſicam, & Siciliam cum inſulis adjacentibus moderabatur præter Italiam ipſam, quam per laudatos Vicarios regebat, alterum Romæ, Mediolani alterum reſidentem, cum ea italicarum provinciarum partitione ſuperius a nobis indicata. Hæc autem ipſa Conſtantini Magni partitio Romani dominatus quot ab Auguſtis ſucceſſoribus paſſa eſt viciſſitudines! Quot provinciarum Italiæ commutationes, commixtiones, variasque diſtributiones! Conſulat, qui ſuper hac re plura cupit, quæ Bacchinius, quæ Auctores centum veteres æque ac recentiores fuſius ſcripſerunt. Ne quarto igitur quidem ſæculo ordinem hierarchicum Eccleſiarum italicarum aptatum fuiſſe Imperii ſyſtemati ſuſpicar licet inter tot humanarum rerum perturbationes. His acceſſerunt Arianæ hæreſis tempora, quibus, & præcipue Conſtantio Conſtar lio imperante, omnes pene italicæ Eccle. urbatæ, confuſæ, atque everſæ fuerunt: adeo ut a veritate, ut ego quidem opinor, aberraret, qui ejusmodi ætate turbulentiſſima tributas a Pontificibus ſummis fuiſſe aſſereret Mediolanenſi Epiſcopo ſeptem Italiæ ſtricte ſumptæ provinciarum Eccleſias, maxime quia hæreſi in Italia eo ipſo ſæculo adhuc debacchante, jam metropolitica inſula præfulgebat Aquilejenſis Antiſtes, ut apud omnes in comperto eſt. Quæ ergo conjectura, quæ ratio ſupereſt pro Ravennatis Eccleſiæ ſubjectione?

Bacchin. ubi ſupra.

XII. Subſcriptiones autem Concilii Sardicenſis innuere quidem aliquo modo poſſunt, inductam jam, & firmatam italicarum provinciarum diſtinctionem, quo tempore idem Concilium celebrabatur, ſcilicet circa medium ſæculi quarti, pluresque annos, poſtquam Conſtantinus Vicariatum Urbanum ab Italico diſtinxerat; ac propterea ad eam diſtinctionem fortaſſe indicandam addi potuit ab Epiſcopis ſeptem provinciarum, qui Concilio interfuerunt *τὸ ab Italia*. Verum fruſtra ab hoc addito emendicarunt doctiſſimi Viri indicium, vel prætextum effingendi Eccleſiam Mediolanenſem omnium italici Vicariatus Eccleſiarum Metropolitanam non ſolum ipſo ſæculo quarto, verum etiam, & multo magis ſæculis præcedentibus. Primo in dubium revocare jure poſſemus, utrum *τὸ ab Italia* ad Mediolanenſia Vicariatus provincias deſignandas additum fuerit: primo quia eam denominationem ab Auguſti ævo obtinuerat, ut pro Italia toto terrarum orbe cognoſcebatur omnis ea regio, quæ, ut ſupra innuimus, hinc ab Alpibus Cottiis, illinc a Siculo mari circumſcribitur, cum ante Auguſtum Galliæ Ciſalpinæ nomine tractus, qui ab Alpibus ad Rubiconem fluvium, Italiæ vero, qui a Rubicone ad Siciliam pertingebat, ubique appellaretur. Secundo quia ab ipſo Sardicenſi Concilio non obſcure declaratum eſt, quid ipſum intelligeret nomine *Italiæ*, nempe non Vicariatum tantummodo Mediolanenſem, ſed univerſam Italiam, & præcipue provincias ſuburbicarias; epiſtola enim ad Julium R. P. ita eum hortatur: *tua autem excellens prudentia diſponere debet, ut per tua ſcripta, qui in Sicilia, qui in Sardinia, qui in Italia ſunt Fratres noſtri, quæ acta ſunt, & quæ definita cognoſcant.* Nam ſi ad Fratres, qui in Italia erant, ideſt ad Epiſcopos tantum Vicariatus Mediolanenſis animum tunc intendiſſet Concilium, omnes alios excluſiſſet a ſcientia actorum, & decretorum ſuorum, qui in Campania, Brutiis, Umbria, ceterisque Romani Vicariatus provinciis reſidebant Epiſcopi; imo eos ipſos ſolummodo Pontifici ſuggeſſiſſet, qui Synodo interfuerant cum imaginario Italiæ Metropolitano, tacuiſſet vero eos, qui abfuerant provinciarum Vicariatus Romani, quorum vix unum aut alterum inter Patres Sardicenſes reperimus.

Strab. Polib. Cluver. ap. Bacch. ubi ſupra.

Inter Hilarii fragm.

XIII. Tertio quia neque Athanaſius, & quod magis ad rem facit, neque ipſe Conſtantinus Magnus rationem ſemper habuerunt hujus ſtrictioris *Italiæ* denominationis, qua ſolum Mediolanenſem Vicariatum reſpiciebat. Alter enim in libro de Synodis Picenum Annonarium, quod inter Romani Vicariatus provincias certiſſime numerabatur, tamen *Italiæ* vocabulo appellat, cum ait: *Ariminum urbs Italiæ*; in Piceno enim hanc ſitam fuiſſe Urbem, eaque ratione ad Romanæ provinciæ metropolitanum pertinuiſſe ejus Epiſcopum, non autem ad Ravennatenſem, omni conatu probare niſus eſt Cardinalis Noriſius. Conſtantinus vero Auguſtus ſcribens apud Euſebium ſuper celebratione Paſchatis: *idcirco*, inquit, *id æquum omnes, rectumque judicaverunt, quod, & vobis placiturum eſſe ſpopondi, ut ſcilicet quod in urbe Roma, perque omnem Italiam, Africam, Ægyptum, &c. concordi ſententia obſervatur, id veſtra quoque prudentia libentibus animis amplectatur.* Ex quibus verbis luce meridiana clarius colligitur, *τὸ per omnem Italiam* in ſenſu Conſtantini extendendum eſſe tam ad ſeptem Vicariatus Mediolanenſis, quam ad decem Romani provincias, prout mehercle ab omnibus extenditur.

Noris. diſſert. de V. Syn.

XIV. Quarto demum quia longe etiam poſt ad ſcitum Italiæ duorum Vicariorum Magiſtratum, *Italiæ* vocabulum pro integra regione. quam uterque Vicariatus complectebatur, uſurpatum fuit. Sic *leg.* 13. Codicis Theodoſiani, quæ eſt de accuſationibus, *& l. 2. de integri reſtitutione*, omnem ſimul Italiam a reliquis Imperii regio-

Apud Bacchinium ubi ſupra.

regionibus diſtinctam legimus; *l. 1. de Deſertoribus*, *& l. 9. de Extraordinariis*, integer tractus ab Alpibus ad mare Siculum nomine Italiæ indicatur. Pariter Campania, Tuſcia, Picenum, Samnites, Apulia, Lucania, Brutii, Calabria, velut Italiæ provinciæ *l. 7. de indulgentia debitorum*, imo Urbicariæ, & Suburbicariæ Italiæ provinciæ appellantur. *l. 9. & 13.* & Judices, Conſulares, Correctores, Vicarii ipſarum provinciarum, Judices *intra Italiam* indiſtincte dicuntur. Quare cum prorſus aut æquivoca foret, & Conſtantino imperante, & poſt Conſtantinum, *Italiæ* denominatio, vel potius pro univerſa Italiæ regione acciperetur; fruſtra ab hujusmodi denominatione ſuffragium petierunt Critici doctiſſimi, ut diſtinctionem regiminis provinciarumque diſtributionem firmarent, multo minus ut formam eccleſiaſtici regiminis ante, & poſt Conſtantinum ad duos Italiæ Metropolitanos contraherent.

XV. At enim, ajunt, litem dirimit Athanaſii epiſtola ad Solitarios, quæ & *Italiæ* denominatione indigitat provincias Mediolanenſis Vicariatus, & Mediolanum ipſum Italiæ Metropolim. Eſto. Sed quid inde pro Eccleſiaſtica Epiſcopi illius jurisdictione ſuper ſeptem provincias, præſertim vero tribus æræ noſtræ ſuperioribus ſæculis? Sane qui diligentius Athanaſii verba attenderit, alterom ex his tanſum illa præſeferre inveniet; aut enim nullo modo Mediolanenſem Epiſcopum ibi Metropolitanum intelligit S. Doctor, aut non omnibus Vicariatus provinciis eum præſidere exiſtimat. Et revera non ait Athanaſius *Dionyſius Mediolani Metropolitanus Italiæ*, quemadmodum de Luciſero Calaritano, *Lucifer Metropolitanus Epiſcopus Sardiniæ*. Verum cum immediate poſt *Luciferum* appellat *Dionyſium*, ipſum nominat, ut ſimplicem Epiſcopum, Mediolanum xutem, ut Italiæ Metropolim, *Dionyſius Epiſcopus Mediolani, quod & ipſum eſt Metropolis Italiæ*. Et id forte addidit Athanaſius, ut ſicuti Urbem *Trevirim* dixerat Galliarum Metropolim, ita & Mediolanum Metropolis Italiæ Solitariis ſuis agnoſceretur, cum jam eo, quo ad illos ſcribebat, tempore & locum habuiſſet diviſio Italiæ in duos Vicarios Præfecti Prætorio, atque apud multos invaluiſſet ſtricta denominatio Italiæ reſpectu ad provincias Mediolanenſis Vicariatus. Si autem de Metropolibus Eccleſiaſticis ibi loqui velis Athanaſium, videas opus eſt, utrum τὸ *Italiæ metropolis eſt*, intelligendum ſit de omnibus Italiæ ſtricte ſumptæ provinciis, an de aliqua tantum ejus parte; verba enim *quod & ipſum eſt Metropolis Italiæ* æque interpretari poſſumus in primo, ac in ſecundo ſenſu. In primo ſenſu explicata complecterentur, ut diximus, ſeptem italici Vicariatus provincias; in ſecundo ſenſu explicata ſignificarent, Mediolanum unam eſſe ex Eccleſiaſticis Italiæ Metropolibus: qua ratione alias Metropoles non excluderet Athanaſius, imo potius admitteret in ipſo Vicariatu Mediolanenſi. Quod xutem fortaſſe verius in hoc ſecundo ſenſu accipienda ſint allata verba, *quod & ipſum eſt metropolis Italiæ*, patet ex comparatione, qua Mediolanum cum Treviri confert Athanaſius: dixerat enim *Paulinus Trevirorum, ac Galliarum Metropolis eſt*, & inde *Dionyſius Epiſcopus Mediolani; quod & ipſum eſt Metropolis Italiæ*. Sicuti ergo Treviris unica tunc non erat Galliarum Metropolis Eccleſiaſtica; vigebant enim primis etiam Chriſtianorum ſæculis *Arelatenſis*, *Lugdunenſis*, *Vienenſis* Metropoles; ita neque Mediolanum unica erat, aut ab Athanatio intelligebatur unica Italiæ Metropolis Eccleſiaſtica. Parum ergo proficiunt laudati Scriptores tanti Patris teſtimonio abutentes, tum quia ejus verba nullo modo probant, tribus ſuperioribus ſæculis Mediolanenſem Epiſcopum fuiſſe ſeptem provinciarum Metropolitam, quod præcipue erat ex eorum ſententia demonſtrandum; tum quia Ipſa Athanaſii verba, vel interpretari non poſſunt de Mediolano, ut Eccleſiaſtica Metropoli, vel intelligenda ſunt de Mediolano non tamquam totius Italiæ Metropoli, ſed tamquam una ex Metropolibus Italiæ.

XVI. Non majoris deinde ſunt momenti ad ſubjiciendam Mediolanenſi Epiſcopo Eccleſiam Ravennatem, quæ deſumuntur argumenta ab epiſtolis Divi Ambroſii, ita ut miremur valde, emunctæ naris viros hujuſmodi documentis plus æquo fidiſſe. Nam quod attinet ad Ambroſii epiſtolam, quæ eſt ad Vercellenſes, verba illa: *confligor dolore, quia Eccleſia Domini, quæ eſt in vobis, Sacerdotem adhuc non habet, ac ſola nunc ex omnibus Liguriæ, atque Æmiliæ, Venetiarumque, vel ceteris finitimis Italiæ partibus hujuſmodi eget officio*, ea, inquam, verba Sirmondus triumphantis in morem opinioni ſuæ de Mediolanenſi per Italiam Metropolitano, nimia ſane confidentia aptaverat, *an non*, ait, *abunde confirmat* (Ambroſius) *omnes Liguriæ, atque Æmiliæ, Venetiarumque, vel ceterarum finitimarum Italiæ partium Eccleſias ad Mediolanenſis Eccleſiæ ſollicitudinem pertinuiſſe*? Senſit tamen futilitatem Sirmondianæ interpretationis Cardinalis Norisius, qui verborum Ambroſii intelligentiam ſcite conſecutus, *Ambroſius*, inquit, *in epiſtola ad Vercellenſes illarum provinciarum meminit, non quod omnes ſibi ſubjectæ erant, ſed quod uti viciniores, ac ſibi notiores in exemplum facilius adducere poterat*. Sirm. lib. 1. Prop. cap. 8. Nor. Diſſ. de V. Syn. cap. 10.

XVII. Qua unx doctiſſimi Cardinxlis reſponſione ab epiſtola ad Vercellenſes expediti, ad alteram Vicohabentino Epiſcopo inſcriptam procedamus. *Commendo tibi, Fili*, ait S. Doctor, *Eccleſiam quæ eſt ad Forum Cornelii, quo eam de proximo interviſas frequentius, donec ei ordinetur Epiſcopus: occupatus diebus ingruentibus Quadrageſimæ tam longe non poſſum excurrere*. Amb. ep. 2. V. E. En tibi Eccleſia Imolenſis dubio procul Mediolanenſi ſuffraganea, cum pro ordinatione Epiſcopi ab Ambroſio pendeat, & ejus Viſitationi ſubjaceat; imo Vicohabentina quoque ipſa, tum quia *Fili* titulo Epiſcopum interpellat Ambroſius, qui ſubjectionis titulus eſt, tum quix quinquaginta fere poſt annos D. Petrus Chryſologus in conſecratione Marcellini Vicohxbentini falſus eſt, ſe contradicente Medinlanenſi Epiſcopn (ita enim interpretantur) primum illud jurisdictionis Metropoliticæ. actum exercuiſſe. Cum autem Eccleſiæ iſtæ Fori Cornelii, & Vicohabentiæ in provinciis Æmiliæ, & Flaminiæ conſtitutæ fuerint, conſequens eſt, has provincias, ideoque Ravennam etiam, earum caput, Mediolanenſis Epiſcopi jurisdictionem ſenſiſſe.

XVIII. Si Ludovici Antonii Muratorii ſententiam de hac Ambroſii epiſtolx conſuleremus, forte illam dubiæ fidei, atqoe, ut ajunt, Apocrypham celeberrimus Auctor arbitraretur, ea ductus ratione, quod ibi Ambroſius *Filium* appellat Epiſcopum Vicohabentinum; titulum enim iſtum vitio vertit Muratorius diplomati D. Gregorii Magni dato ad Marinianum Archiepiſcopum Ravennæ, quem S. ille Pontifex *Confratrem*, *Filiumque cariſſimum* dicit; atque ob id etiam criminis inter apocrypha diploma illud Tom. II. Rer. Ital. pag. 13.

(r) 2 aman-

amandavit, Hieronymum vero Rubeum, & Ferdinandum Ughellum levitatis inſimulavit, qui documentum ejuſmodi ſuis inſeruerint hiſtoriis. Quod igitur Gregorio Magno Summo Pontifici non licuiſſe putat Muratorius erga Marinianum, quem ipſe inter clauſtra Monachum inſtruxerat, excoluerat, dilexerat; licuiſſe dicemus Ambroſio erga Conſtantinum, in quem nulla, quam ſciamus, ei erat paternitatis ratio, niſi forte Metropolitani, ſi adverſariis credimus? Ubi vero legimus, Metropolitanum Comprovinciales Epiſcopos Filii nomine appellaſſe? Sed iſta mittamus, quæ ad rem noſtram minime conducere videntur Hiſce autem, ac ſimilibus in D. Gregorii literas Cl. Muratorii objectionibus alibi a nobis ſatis, ut putamus, factum eſt.

Joan. Diac. Vit. S. Greg. lib. 3. c. 7. D. Greg. lib. IV. ep. V.

XIX. Reſponderi vero Criticorum noſtrorum argumentationi poſſe crediderim, quod etiamſi admitteretur, Imolenſem, & Vicohabentinam Eccleſias aliquando ſubditas fuiſſe Mediolanenſi; negari tamen poſſe, quod inde inſeratur Ravennatis quoque ſubjectio. Leve enim, & futile argumentum eſt in ſententia Bacchinii ex forma, & regimine civili particularium Provinciarum conſequentiam trahere ad formam, & regimen eccleſiaſticum ipſarum. Longum eſſet documenta omnia proferre, quibus probatiſſimam tanti Viri ſententiam firmari animadvertimus, quorum tamen ſumma eſt: Primo improbabile prorſus eſſe, ſanctiſſimam, & Apoſtolicam Eccleſiæ hierarchiam coarctatam fuiſſe ad civilium provinciarum limites, qui modo contrahebantur, modo protendebantur, & juxta earum regiminis ſpeciem, quam variatam millies fuiſſe indubium eſt, cum duas in unam provincias unitas legamus, tum unam in duas diviſam, modo alteram, quæ ſuum Præſidem habuerat, alterius provinciæ Præſidi obtemperaſſe, modo aliis, iiſque frequentibus obnoxias fuiſſe variationibus. Secundo, cum Apoſtoli non ex diviſione provinciarum Imperii, ſed ex Gentium converſione, & Eccleſiarum fundatione, earum hierarchiam metiti fuerint, ut ipſe Bacchinius mira eruditione fuſius probavit, noſque in III. cap. breviter innuemus; idcirco non ex limitibus, non ex gubernio, non ex materiali tractu provinciarum, ideoque non ex una, vel altera civilis provinciæ civitate, deduci poteſt, vel debet illius, vel alterius Eccleſiæ ſubordinatio ad aliquam Metropolitanam, præſertim primis æræ noſtræ periodis, quibus non omnes Civitates Chriſti Fidei ſtatim adhæſerunt, non omnes, licet ad Chriſtum converſæ, Epiſcopatum obtinuerunt, non integris civilibus provinciis, ſed multiplicibus populis in circuitu ad Chriſtum lucratis, Eccleſiiſque a ſe fundatis Apoſtoli, & Diſcipuli Chriſtianas provincias metiebantur.

Bacchin. ubi ſupra

Idem 1. & 2. part ubi ſupra

XX. Verum ad hominem magis reſpondendum eſt interpretationi contra Ravennates allatæ verborum D. Ambroſii; & primo dicendum, nullum omnino indicium, quod aut certum, aut probabile ſit, Ambroſianis verbis ſubeſſe, Epiſcopi Imolenſis Ordinationem, ſeu conſecrationem a Mediolanenſi pendere; neque enim ait S. Doctor, *donec A ME ordinetur, vel probetur Epiſcopus*, ſed ſimpliciter Eccleſiam illam Vicohabentino commendat, *donec ei ordinetur Epiſcopus*, quæ commendatio ex charitate promanans, cuicumque Epiſcopo, ut ſtatim obſervabimus, conveniret. 2. Quod vero attinet ad Viſitationis munus, quod ſibi iis verbis vindicare videtur Ambroſius in Eccleſia Imolenſi *occupatus diebus ingruentibus Quadrageſimæ tam longe non poſſum excurrere*: facile patebit Ambroſii tempora conſideranti, viſitationem illam non metropoliticæ juriſdictionis, ſed Apoſtolicæ prædicationis, & legationis ſignum, & opus in eo fuiſſe. Meminiſſe hic autem oportet, quæ de hæreſeos Arianæ cladibus ſuperius leviter attigimus, Italiæ fidem corruptam, diſciplinam furſum verſum turbatam, plurimas Eccleſias Catholicis Epiſcopis ſpoliatas, ab lupis Arianis invaſas. Eſt qui credat, Auxentii Mediolanenſis uſurpatione, tunc primum provinciam Eccleſiaſticam Mediolanenſem coaluiſſe, non paucis Italiæ circumquaque Epiſcopis in ſenſum, & in conciliabula Hæretici illius convenientibus, ut Auguſtorum, Auxentii, & hæreſis fautorum minis ſe eriperent, exilia, & mortes evitarent. Hanc miſeræ Italiæ faciem non paucis annis confirmarunt, etiam poſt Conſtantii Imperatoris obitum, tum Juliani Apoſtatæ infeliciora tempora, tum Arianorum præpollens tyrannis, tum Juſtinæ Arianæ Imperatricis favor, Damaſo Pontifice cum ſecunda ab eo Romæ celebrata Synodo, anathematis, & depoſitionis fulmina contra Auxentium nequidquam intorquente.

Bacchin. ubi ſupra.

XXI. Porro *poſt Auxentii ſeram mortem Mediolani Ambroſio Epiſcopo conſtituto omnis ad fidem rectam Italia convertitur*, ut teſtatur D. Hieronymus, & de ſemet ipſo Ambroſius loquens: *Diſſenſionum omnium procella deferbuit: cuncti Sæcularis cupiditatis ardores, æſtuſque omnes, quibus Italiæ populus per judaicæ olim Arianæ proxin & levitatis incendia coquebatur, ſereno jam ſpiramine temperatur.* Nam cum Epiſcopali infula Apoſtolatum, & Sanctæ Sedis legationem aſſumpſit Ambroſius, perverſaſque circumiens Italicarum provinciarum Eccleſias, prædicatione, diſputatione, doctrina, labore, contentione omni catholicam Fidem reſtituit, Eccleſias reparavit, arianos lupos qua ejecit, qua in legitimos paſtores convertit, qua novos Epiſcopos conſtituit. Ex quo factum conjecerunt aliqui, ut quæ juriſdictio metropolitica ſub invaſore Auxentio illegitime irrepſerat, ſub vero Apoſtolo, ac Patre ſanctificata confirmaretur ſuper Eccleſias variarum provinciarum ab eo ad Fidem reſtitutas. Cui opinioni neque repugnamus, neque annuimus.

Hieron. in Chron. ad an. xi. Gratiani. Ambroſ. comment. in Luc. l. 9. c. 20.

XXII. Nos autem Ambroſii apoſtolatum proſequimur, illique, & pontificiæ, qua fungebatur legationi, non Metropoliticæ dignitati acta ejus in Eccleſia Imolenſi, atque etiam ſi placet in Vicohabentina tribuimus. Ambroſius vero in alienis provinciis, & in alienis Eccleſiis prædicationis, viſitationis, & ordinationis munera exercuiſſe, mirabitur nemo, qui Eccleſiaſticam hiſtoriam tantiſper calluerit. Centum hæc hiſtoria ſuppeditat Epiſcoporum exempla, quibus populorum, & Eccleſiarum etiam propriæ curæ non commiſſarum cura alte inerat animo, ac propterea ſive apoſtolica legatione fungentes, vel alio quovis legitimo titulo illas viſitabant, Synodos ibi celebrabant, Epiſcopos ordinabant, vicinioribus, ſeu principalioribus commendabant. Quis eſt autem qui neſciat Euſebii Vercellenſis, Oſii Cordubenſis, Pictavienſis Hilarii, & Luciferi Calaritani, per Orientem itinera, labores, celebrata concilia, Epiſcopos conſecratos? Quis Cypriani Epiſtolas pro Galliarum Eccleſiis, Theodoreti pro Africanis ignorat? Athanaſium legimus Damaſo Pontifici veluti ſuccenſere, qui Mediolanenſi

Athan. ep. Synod. ad Afric.

nenſi Eccleſiæ, Auxentio pulſo, non conſuleret, *ſcripſimus dilecto Damaſo Epiſcopo magnæ Romæ contra Auxentium invaſorem Mediolanenſis Eccleſiæ . . . . . miramurque, cur nondum depoſitus, ejectusque ſit ex Eccleſia.* Cyrillum vero Aleaandrinum, cui damnati Neſtorii cauſa Orientales univerſos, ipſumque juniorem Theodoſium infenſos reddiderat, nihilominus centies proteſtantem audimus, ſibi omnium Eccleſiarum, non ſuæ tantum, curam habendam eſſe. Hauſerat ille fortaſſe zelum iſtum apoſtolicum ea Cypriano, qui ad Stephanum Romanum Pontificem ſcribens de Eccleſia Arelatenſi, quam Martianus ex Novatiani ſecta Epiſcopus inficiebat,

Epiſt. 61.

aſſerere non dubitavit, *cui rei noſtrum eſt conſulere, & ſubvenire, Frater cariſſime, qui divinam clementiam cogitantes, & gubernandæ Eccleſiæ libram tenentes &c.* Nempe ſua quoque intereſſe debere Eccleſiæ Arelatenſis bonum, zeli, & charitatis cauſa judicabat Sanctiſſimus Antiſtes, Pontifici autem Stephano id incumbere, ſupremæ jurisdictionis in univerſam Eccleſiam poteſtate, & auctoritate.

XXIII. Apoſtolum igitur, & pontificium legatum agens Ambroſius, inter tot Eccleſias, quas vel ad ad fidem revocaverat, vel Epiſcopis donaverat, hiſce beneficiis cumulare facile potuit Imolenſem quoque, & Vicohabentinam, fortaſſe Arianorum labe prius infectas, vel præpotentia Epiſcopis ſpoliatas, quamvis ad ſuæ ditionis jura minime ſpectarent. Porro dubium omne tollit quorumdam ſcriptorum aſſertio de Ambroſii Pontificia legatione, qua Damaſi, & Siricii Summorum Pontificum vices gerens, ea omnia peragere licite, & valide potuit in hiſce Eccleſiis, quæ ceteroquin non potuiſſet. De hac legatione dubitare haud licet, ſi Eccleſiæ etiam primorum ſæculorum diſciplinam, ſi ſacros Canones inſpiciamus: præcipue vero id dubitare non licet Auctoribus illis, inter quos Bacchinius, Thomaſſinus, & alii, qui nullum in Italia Metropolitanum fuiſſe, præter Romanum Antiſtitem, omnibusque illum hujus regionis Eccleſiis præfuiſſe, non tamquam Primatem ſolummodo, ſed etiam tamquam immediatum Archiepiſcopum per tria, vel quatuor priora ſæcula mordicus ſenſerunt, & docuerunt; omnium enim prudentiorum Criticorum opinio eſt, ſi quando vel alienæ Provinciæ Synodo præeſſe Epiſcopum aliquem, vel alienæ Eccleſiæ novos Epiſcopos ordinare, aut quemcumque alium juriſdictionis actum emittere legimus, nonniſi pontificia auctoritate id factum, vel apoſtolica legatione, eſſe credendum. Quapropter cum Paulino Antiochiæ Epiſcopo conſecrationis benedictionem impertitus fuerit Lucifer Calaritanus, illum legatione romana munitum aſſeruit Chriſtianus Lupus; eoque miniſterio inſigniti etiam creduntur Euſebius Vercellenſis, & Hilarius Pictavienſis.

Bacchin. ubi ſupra Thomaſſ. part. 1. lib. 1. cap. 30. Caballut. ap. Thom. Thomaſſ. part. 1. lib. 1. c. 17. De Marca de Concord. l. 5. c. 15. a 3. & 4.

XXIV. Verum de D. Ambroſio diſerte id aſſerit Franciſcus Ballarinus ex antiquo Breviario Patriarchico, quod Comenſi Eccleſiæ uſque ad Clementis VIII. tempora in uſu fuit. *Beatus Ambroſius temporibus Damaſi Papæ, & Theodoſii Imperatoris Eccleſiam Mediolanenſem regebat, apoſtolica fungens legatione, qui & vicinarum regionum Liguriæ, Æmiliæ, Venetiæ, Rhetiarumque, & Alpium Cottiarum Chriſtianis præerat, quo per ſuperiorum temporum calamitates Epiſcopis deſtituti fuerant.* Idem Benedictus Jovius, idem Chriſtianus Lupus nuper citatus crediderunt. Cui aſſertioni vim quidem maximam addit res Syrmii geſta, atque a Baronio ad ann. 330. relata,

Ballar. in Chron. Com. Jovius l. 2. de Ep. Comen. Chriſt. Lup. Concil. part. 5. Diſſert. de Rom. Ep o. d. n. cap. 5.

multoque prius a Paulino in Vita Ambroſii. Defuncto Syrmii Epiſcopo orta eſt contentio inter Catholicos, & Arianos ſuper novo eligendo Paſtore. Catholicum illi, Arianum iſti petebant, & his quidem adhærebat Juſtina hæretica Imperatrix. Re ad Ambroſium delata, accurrit S. Doctor, & Catholicum Epiſcopum eligi curat, electum Anemium conſecrat. Syrmium dubio procul caput erat Illyrici, atque etiam Eccleſiaſtica Metropolis: igitur in illius Eccleſiam nullum jus adquiſitum fuerat Epiſcopis Mediolanenſibus. Quapropter acta electionis, & ordinationis Anemii nonniſi Legationi Apoſtolicæ, cujus facultatibus utebatur Ambroſius, veniunt tribuenda. Concludendum igitur ex Epiſtola S. Doctoris ad Vicohabentinum falſo erui Imolenſis Epiſcopi vel ordinationem, vel approbationem, ejuſque Eccleſiæ, itemque Vicohabentinæ ſubjectionem, eoque minus Ravennatenſis.

XXV. De tumido Schelſtratii argumento, quo Mediolanenſis jurisdictonem amplificare conatur ex Concilio, & epiſtola Synodica Euſebii ad Leonem Magnum, pauca adhuc ſuperſunt hic delibanda. Quamquam ubi dixerimus, Schelſtratium hoc concilio, hiſce literis gloriari, ut oſtendat, quæ fuerit amplitudo Mediolanenſis Metropolis *ante inſtitutos Ravennenſis, & Aquilejenſis Eccleſiæ Metropolitas*; glorioſum iſtud argumentum per ſe ſtatim evaneſcet omnino, tum quia Synodo illi via unus, & forte ne vix quidem ex tot Aquilejenſis provinciæ Epiſcopis interſuit, adeo ut ex illorum præſentia nequiverit ad ſuffraganeitatem illius provinciæ conſequentiam trahere; & quod mirabilius eſt, id notavit, & faſſus eſt loco citato ipſe Schelſtratius iis verbis: *Hiſque Hiſtriæ, & Venetiæ provincia duntaxat deeſſe dignoſcitur, quibus exceptis in reliquas Italiæ regiones Mediolanenſis Epiſcopus tamquam Italiæ Metropolitanus jus obtinebat.* Unde ergo jactatæ amplitudinis argumentum habet Synodus Euſebiana ante inſtitutum Aquilejenſem Metropolitam? Tum etiam quia Synodus iſthæc Mediolanenſis habita fuit medio ſæculo quinto, anno ſcilicet 451. ut in Baronio, Binio, aliiſque Scriptoribus videri poteſt. Aquilejenſis autem Eccleſia, teſtante ipſo Schelſtratio, ſub Damaſo Papa ad Metropoliticam dignitatem evecta creditur: (de qua opinione legendus Bernardus Rubeus, qui Aquilejenſis Eccleſiæ jura, doctiſſimo edito opere, nuper vendicare contendit,) nempe fere integro ſæculo ante celebratam ſynodum Euſebianam. Ravennatenſis vero viginti ſaltem jam annos eadem præfulgebat prærogativa, ſcilicet ab anno 431. ut Tillemontius, & forte multo ante, ut alii arbitrantur, ſed indubie quidem Petro Chryſologo eam moderante, ut omnes ad unum conveniunt: qui S. Doctor cum ad Superos evolaſſet anno 451. & cum Epiſcopum Vicohabentinum in præcedentibus D. N. J. C. Natalitiis conſecraſſet, imo anno 446. Sanctum quoque Projectum Imolenſem Epiſcopum (de quibus rebus omnibus in III. capite fuſius dicemus) evidens eſt, eum jam Metropolitanum induiſſe ante Synodi Mediolanenſis celebrationem. Ubi igitur amplitudo illa, a Schelſtradio jactata, ea hujuſmodi Synodo ante inſtitutos Aquilejenſem, & Ravennatenſem Metropolitas?

Bar. ad an. 451. n. 13. Bin. Tom. 1. Concil. pag 1019. Ripamon. lib. 6 hiſt. Eccleſiaſt. Mediol. Tillem. in Vita S. Petr. Chr.

XXVI. Fatendum eſt ergo, ne per Synodum quidem Euſebianam, aut per epiſtolam ejus ſynodicam contra libertatem Ravennatenſium

(s) quid.

Digitized by Google

quidquam probari poſſe. Quod ſi eam ab Epiſcopis Placentino, Brixilliensi, & Rhegiano ſubſcriptam quis objiciat, atque inde argumentum inſtauret, Æmiliam provinciam, cujus civitates erant Placentia, Brixillum, & Rhegium, Mediolanenſi Epiſcopo paruiſſe, atque adeo Ravennam Æmiliæ caput, ſaltem ante acceptum Pallium Archiepiſcopale, eadem ſubjectionis nota laboraſſe; multiplices occurrunt æque magni ponderis reſponſiones.

Bar. ad an. 432. & 451. Ughel. in Ep. Papien. col. 6. 21.

XXVII. Et primo quidem dubitatum eſt a quibusdam, an Synodus hæc Euſebii provincialis fuerit, ſcilicet ſolius provinciæ Mediolanenſis Synodus. Baronius, Ughellus, aliique illam provincialem arbitrati ſunt, omnesque ſuffraganeos Epiſcopos ad eam conveniſſe, literaſque ſynodicas proprio nomine ſignaſſe. *Extat quidem*, ait Baronius, *de his epiſtola Synodalis omnium comprovincialium Epiſcoporum ſubſcriptionibus conſignata.* Negant tamen Ticinenſes Scriptores, qui patriam Eccleſiam ſpeciali libertatis privilegio a primis uſque ſæculis donatam volunt, negant, inquam, Criſpinum Papienſem Epiſcopum, cujus ſubſcriptio legitur ad Epiſtolæ calcem, Concilio interſuiſſe, ut Mediolanenſis ſuffraganeum, multasque rationes in medium afferunt, quas Criticis examinandas relinquimus. Idem ſentiunt Comenſis Eccleſiæ hiſtorici, atque Patriarchatus Aquilejenſis amplificatores, quibus perſuaſum fuit, Comenſem Epiſcopum, alterum ex præſentibus Euſebianæ Synodo, nunquam Mediolanenſem, ſemper vero Aquilejenſem in Archiepiſcopum ſuum agnoviſſe. Accedunt Ravennatenſes ad negativam ſententiam, aſſerentes Brixillienſem, Rhegienſem, & Placentinum Epiſcopos Æmiliæ, Synodo Mediolanenſi intereſſe nullo modo potuiſſe, ut ſuffraganeos; vel enim a primordiis rei Chriſtianæ Æmilia omnis Epiſcopo Ravennati addicta fuit, vel quinto tantum ſæculo noſtra hæc Metropolitica in Æmiliam dignitas emerſit: evidens eſt, nunquam tres illos Epiſcopos inter Mediolanenſes ſuffraganeos numerari poſſe; cum ab omnibus utriuſque ſententiæ de initiis bujus dignitatis Auctoribus admitti nequeat, neque admittatur, dimidiata Æmilia, aliquas ex ejus Eccleſiis Mediolanenſi datas, alias Ravennati, contra univerſaliſſimam omnium hypotheſim, ſcilicet hierarchiam Eccleſiaſticam ubique aptatam fuiſſe hierarchiæ civili, quod præſertim quarto, & quinto Sæculo in particularibus Italiæ provinciis fieri cæpiſſe exiſtimat, cum pleriſque Criticis Abbas Bacchinius. Si igitur noſtri illi Æmiliæ Epiſcopi Synodum Euſebianam petierunt, literaſque ad Leonem Magnum conſignarunt, non ideo de Mediolanenſi provincia credendi ſunt, neque per conſequens illa Synodus habenda eſt mere provincialis.

Bacch. ubi ſupra.

XXVIII. Urget ſecundo non levis etiam ponderis animadverſio. Si enim dicamus ad hanc Synodum *omnes* conveniſſe provinciales, nullos autem alterius provinciæ Eccleſiaſticæ Epiſcopos, admittendum neceſſario erit in regiminis eccleſiaſtici ordine abſurdum non exiguum, truncatas ſcilicet non paucas Italiæ provincias, confuſamque ut cum maxime, quæ pulcherrima erat in aliis Eccleſiæ partibus, hierarchiam; provincia enim eccleſiaſtica Mediolanenſis primorum ſæculorum, compoſita dici deberet ex tribus Æmiliæ Epiſcopis, ex duobus Rhetiæ, ex totidem Alpium Cottiarum, ex uno Venetiarum præter Liguriæ Epiſcopos: quod apud Criticos omnes abſurdiſſimum eſſet, juxta nuper allatam eorum de hierarchia Eccleſiaſtica ſententiam.

XXIX. Advertendum tertio ad hanc ipſam Euſebii Synodum miſſos fuiſſe a Leone Magno legatos Abundantium, & Senatorem: Cui quidem Apoſtolicæ Legationi, quatenus vera fuerit, tribui commode poteſt convocatio ad Euſebii conventum aliquot Epiſcoporum alienæ provinciæ, quemadmodum non paucis exemplis probari poteſt, id nec novum, nec inſuetum fuiſſe. Euſtachius ipſe a S. Ubaldo, propugnans contra Cl. Muratorium Diploma Attonis Epiſcopi Vercellenſis, lectum in Synodo Mediolani habita an. 945. ſub Olrico Archiepiſcopo animadverſionem hujusmodi nobis ſuppeditavit; cum enim inter ſuſpicionis notas, quas Muratorius in hoc diploma congeſſerat, illam dilueret de præſentia iſti Synodo aliquot Epiſcoporum, qui non erant de provincia Mediolanenſi, hæc habet Euſtachius: *Legatum Pontificium Concilio, de quo loquimur, præſediſſe velim animadverti: intelligere hinc enim eſt, ſub Metropolitani juriſdictione non comprehenſos Antiſtites potuiſſe ab eodem* (Legato) *ad illud convocari.* Advertendum quoque cenſemus, eam ipſam ob cauſam, damnandæ ſcilicet Eutychianæ hæreſis, & epiſtolæ magni Leonis ad Flavianum approbandæ, alias in Occidente Synodos coactas fuiſſe, & præcipue in Galliis, in Hiſpania, & in Illyrico, omneſque iſtas non provinciales, ſed plurium provinciarum nationales, a quibus ſimiles huic noſtræ Euſebianæ fuerunt ad S. Pontificem ſcriptæ epiſtolæ Synodales. Quare nihil prohibet, imo ratio ſuadet, Euſebianam quoque non provincialem, ſed nationalem fore appellandam, opinandumque aliquot ex aliis Italiæ provinciis Epiſcopos ad eam vocatos fuiſſe fortaſſe a Leonis Magni legatis. Et revera Natalis Alexander huic opinioni ſuffragari videtur, cum ait convocatum ab Euſebio Diœceſeos Italiæ conventum, quod certe & mandato Leonis, & Nuntiorum Apoſtolicorum auctoritate fecit.

Bar. ad an. 451. Ughel in epiſt Papien. ubi ſupra. Sect. III. cap 7. n. 266.

Append. ad Tom I. Anecd. c. ultim.

Natal. ab Alex Sec. V. Differt. de Epiſt Leonis M.

Natal. Al. ubi ſupra;

XXX. Neque nobis ſtomachum moveat Euſtachius a S. Ubaldo inani illa nominis *Coepiſcoporum* interpretatione, qua ſub hujuſmodi appellatione cadere dictitat Epiſcopos tantum ſuffraganeos, ideoque cum in laudata Synodica *Coepiſcopos* appellet Euſebius, quos ibi ſubſcriptos videmus, hos ejus ſuffraganeos fuiſſe omnes. Nam in meridiana luce talia objectantem cæcutire arbitramur, quando plena omnia ſunt vetera Patrum monumenta iſto *Coepiſcopi* vocabulo, vel cum de alterius provinciæ, vel cum de æquali, vel cum de inferiori, aut ſuperiori Epiſcopo loquuntur. Conſulatur pro omnibus D. Cyprianus, qui epiſtola ad Stephanum Romanum Antiſtitem, Gallicanos diſerte vocat *Coepiſcopos noſtros*. Verum in re adeo evidenti grave eſt diutius immorari. Quare argumentum abſolvimus, & quia Euſebii Concilium probari non poteſt provinciale, concludendum eſt, fruſtra præſentia Epiſcoporum Æmiliæ, illorum ſuffraganeitatem conjectari.

Euſtach. n 216. & ſeqq.

Cypr. ep. 67.

XXXI. Ceterum duo adhuc conſideranda ſuper hac ipſa præſentia nobis ſuperſunt, alterum quod primis Eccleſiæ ſæculis, & fortaſſe etiam aliquot poſterioribus præſentia illhæc Epiſcoporum alicui Synodo certum indicium ſubjectionis non erat; alterum, quod etiamſi vere tres illi Æmiliæ Epiſcopi tunc fuiſſent Euſebio Suffraganei, non ideo poſſet idem argui a Ravennate Eccleſia ante adquiſitam dignitatem

Archie-

Archiepiſcopalem. Primum quod ſpectat ſatis habemus ad Concilia prioris illius, & poſterioris etiam ætatis oculos convertere, ut de propoſitionis noſtræ veritate certiores ſiamus. In Concilio Arelatenſi primo contra Donatiſtas, Conſtantini magni cura celebrato, notum eſt, quot ab diverſis totius Occidentis provinciis adſuerunt Epiſcopi, quos certo certius Arelatenſi non dixeris ſuffraganeos. Sub Liberio Papa aliud in eadem civitate babitum eſt Concilium, nec tamen omnes, qui illuc confluxerant Eccleſiæ Paſtores, atque inter eos Paulinus Trevirorum, Saturninum Arelatenſem Metropolitanum habuere. Scimus Oſium Cordubenſem, Euſebium Vercellenſem, Hilarium Pictavienſem Ægyptiacis, atque Orientalibus Conciliis adſtitiſſe; Ideone vel Alexandrini, vel Antiocheni Epiſcopi comprovinciales vocabuntur? Tandem Aquilejenſem Synodum in cauſa Palladii ſub Valeriano Epiſcopo compoſuerunt tum Itali, tum Africani, tum Gallicani Præſules, penitus ab Aquilejenſi jurisdictione exempti: ſecus Mediolanenſis ipſe Paſtor Ambroſius, qui & ipſe intererat, Valeriano ſubditus foret cenſendus.

Bar. ad an. 381. XXXII. Neque objicias cum Baronio Aquilejenſi Concilio præfuiſſe Ambroſium, & quamvis Valerianus primus ſederet, primus ſubſcriberet, id ætatis, & ordinationis prærogativæ conceſſum, qui primorum Conciliorum mos fuerat. Nam etſi morem iſtum facile concedamus, licet non ſemper, & ubique obſervatum: tamen eadem facilitate negamus morem iſtum ſpectaſſe Metropolitanos, apud quos Synodi habebantur, vel earumdem Præſides, quemadmodum cum Leone Allatio ſentit Petrus de Marca, oſtendens, citatis canonibus Apoſtolico XXXV. Antiocheno IX. & Bracarenſe XXIV. ſi quando in Conciliis Epiſcopi confuſo ordine ſederent, & ſubſcriberent, Metropolitanis tamen in eorum Provinciis, & Præſidibus Conciliorum, priorem ſeſſionis, & ſubſcriptionis ordinem ſervatum eſſe: ait enim Bracarenſis Canon: *conſervato Metropolitani Epiſcopi primatu ceteri Epiſcoporum ſecundum ſuæ ordinationis tempus alius alii ſedendi deferat honorem.* Videant autem Mediolanenſes, ne dum Ambroſium Aquilejenſi Synodo præfuiſſe pertinaciter contendunt, quamvis ſecundus a Valeriano & ſederet, & ſubſcriberet; in dubium & ipſi inducant, cum Euſebius Synodi Mediolanenſis, de qua modo agimus, præſes fuerit, licet prior ſua ſubſcriptione epiſtolam ad Leonem Magnum conſignaverit; & nobis arma præſtent contra jactatam ab eis ſeſſionem in Conciliis Mediolanenſis Antiſtitis ſupra Ravennatenſem. Quoad exempla Conciliorum poſt eam ætatem habitorum, ſufficiat pro omnibus Synodus Ticinenſis celebrata an. 876. & quæ deinde confirmata fuit ab alia Synodo apud Pontigonem ejusdem anni, (Tom. XI. Concil. pag. 279.) Illi autem Ticinenſi Synodo ſubſcripſerunt inter multos alios Mutinenſis, Placentinus, & Florentinus Epiſcopi, qui certiſſime eo tempore non erant provinciæ Mediolanenſis. Præterimus ſuperius memoratam Olrici Synodum an. 945. ubi Boſo Piacentinus, Sigifridus Parmenſis, Wido Mutinenſis, Euſtach. ubi ſupr. n. 257. & ſeqq. & alii alienarum Provinciarum Epiſcopi interfuerunt, & ſubſcripſerunt. Præterimus alteram Synodum, quam Ticini celebravit Anſpertus Archiepiſcopus Mediolanenſis an. 876. Id. n. 251. Id. n. 5. 4. ubi nullo præſidente, nec præſente Apoſtolico Nuncio, adfuerunt Mutinenſis, Comenſis, atque Aretinus certiſſime non ſubjecti Metropolitano Liguriæ. Ticinenſem pariter alteram non adducimus an. 966. a Walperto Archiepiſcopo convocatam, quam præſentia, & ſubſcriptione ſua firmarunt Epiſcopi Parmæ, Placentiæ, & Novicomii. Satis enim ſuperque ex dictis innoteſcit, ſubſcriptiones, & præſentiam Epiſcoporum alicui Synodo non ſemper arguere eorum ſubjectionem. Solummodo pro coronide iſtius animadverſionis addere liceat, in more fuiſſe apud antiquos primorum ſæculorum Archiepiſcopos, ſeu Metropolitanos, alienæ etiam provinciæ Epiſcopos in cauſis gravioribus ad proprias Synodos vocare, ut ex Canonibus Antiochenis, atque ex notis Zonaræ, & Balſamonis conjicit Cl. Joſeph Motta in aurea diſſertatione de Jure Metropolitico num. 112. & ſeqq.

XXXIII. Alterum quod nobis erat propoſitum, poſtremo loco animadvertendum illud eſt, quod licet Mediolanenſibus concederemus ſuffraganeos, eos Æmiliæ Epiſcopos, quos in Euſebii Synodica ſcriptos reperimus; nulla tamen inde promanaret conſequentia ad probandum, tam ipſam Æmiliam, quam Flaminiam, & cum eis Ravennatem Urbem ante Euſebiana tempora Metropolitano Liguriæ obedientiam præſtitiſſe, ſi quæ de Foro-cornelienſi, & Vicohabentina Eccleſia num. XIX. & ſeqq. ſuperius conjecimus cum Bacchinio, ad examen revocemus, nempe tum quia prioribus ſæculis regimen provinciarum Eccleſiaſticarum non potuerit finibus civilium provinciarum ſemper circumſcribi, adeo ut limites earum civiles iidem eſſent, ac limites eccleſiaſtici; tum quia Arianum Schiſma Eccleſiaſticos Italiæ ordines perturbaverit, & Civitates illæ a Ravennatis Epiſcopi ſubjectione ad Auxentii Mediolanenſis ſequelam facile deficere potuerint in ea rerum omnium perturbatione, quæ poſtmodum ab Ambroſio in Ortodoxa fide redintegratæ benefactricem Mediolani Eccleſiam adhuc ſub Euſebio proſequutæ ſint, licet proprio Metropolitano jam reſtitutæ ex Pontificis decreto, & Imperatoria ſanctione.

XXXIV. Expenſis hactenus Criticorum conjecturis, quæ ex regiminis Italici forma, ex Athanaſii, & Ambroſii Epiſtolis, atque ex Synodica Euſebii Mediolanenſis derivarunt: eas in præſens examinandas aſſumimus, quas illis ſuppeditat argumentum negativum. De nullo alio, inquiunt, Italiæ Metropolitano mentionem faciunt vetera monumenta, niſi de Romano, ac de Medinlanenſi in primis æræ chriſtianæ temporibus; Eccleſiæ igitur omnes Italiæ eorum alterutri fuerint ſubjectæ neceſſe eſt. Notiſſima autem eſt Suburbicariarum provinciarum pervetuſta deſcriptio, quæ Romano Pontifici, ut Metropolitano, parebant, & quarum Epiſcopos conſecrabat. Has inter neque Æmiliam, neque Flaminiam, neque Venetias habet notula illa ſuburbicariarum provinciarum: quapropter cum neque Aquilejam, neque Ravennam adhuc fuiſſe Metropoles per ea tempora inveniamus, numerandæ profecto ſunt inter Mediolanenſis Archiepiſcopatus ſuffraganeas.

XXXV. Contra hujusmodi negativum argumentum, quo omnes præter Romanam, & Mediolanenſem, aliæ Metropoles excluduntur primis Eccleſiæ ſæculis, differendum erit conſulto in Cap. III. Interea breviter reſpondemus cum Bacchinio, idem negativum argumentum retorqueri poſſe contra Mediolanenſes, cum neque de Metropolitica eorum juris

diſtione innegabile aliquod documentum pro-
Bacch. ut ſupra.
ferant illa ipſa priora tempora. *Metropolitanum in Italia ante Ambroſium nullus certis aſſerat documentis*, ait Bacchinius, atque allata in medium antiquiora, quæ pro Mediolanenſi Metropoli facere videntur, omnia graviſſime diſtringit, explicat, rejicit. Præſertim vero in Apocryphorum numerum amandare non dubitat, narratiunculas quaſdam de S. Barnaba Apoſtolo, quem Mediolanenſis Eccleſiæ inſtitutorem primum, atque Italiæ Metropolitanum effingunt. Nos autem in eam quæſtionem ſenſum noſtrum non immiſcemus, neque præſtantiſſimæ Ambroſianæ Eccleſiæ jura, præeminentias, ornamenta invidemus, præſertim poſtquam Cl. Joſeph Antonius Saxius traditionem Patriæ Eccleſiæ de adventu Mediolanum S. Barnabæ eruditiſſimis vindiciis illuſtravit. Ravennatenſis æque illuſtris, æque celebris Eccleſiæ libertatem propugnamus tantummodo; & ſatis pro nunc, ſuperque habemus, nullum profecto,
Euſtach. S. Ubald. ſect. 2. cap. 5. n. 146.
vel minimum *documentum antiquum*, *poſitivum*, *& inalterabile*, ut ipſi fatentur, imo nullum veteris Scriptoris teſtimonium, nullum probabile indicium, ut jam oſtendimus Mediolanenſibus ſupereſſe, quibus de ſubjecta ſibi Ravennate Eccleſia vel minimum glorientur.

XXXVI. Quapropter omittimus ad trutinam vocare, quæ de conſecratione aliquorum Æmiliæ Epiſcoporum, ac de nonnullis aliis juriſdictionis actibus illi magnificant, neque examinandum cenſemus, quibus Auctoribus fidunt, quomodo vetuſta aliquot verba interpretantur; longius enim ac propoſueramus, noſtra protraheretur oratio. Unum eſt, in quo inſiſtimus, nullum omnino vel tenuiſſimum probationis genus contra Ravennatem Epiſcopum pro Mediolanenſe militare. E contrario autem aliquot poſitiva noſtræ exemptionis ab jactatæ ſervitutis jugo nos utique proferre poſſemus indicia, inter quæ præcipuum illud eſſet, Ravennates Antiſtites ab Romano Pontifice conſecrari conſueviſſe, quos Metropolitani Mediolanenſes paſſi non eſſent, ſi jus Metropoliticum ſupra Ravennatem Eccleſiam obtinuiſſent, juxta antiquiſſimam, & inconcuſſam Eccleſiæ diſciplinam. Id probant S. Severi acta, qui ante Ambroſium, id acta S. Petri Chryſologi, qui annos fere quinquaginta poſt Ambroſium a Romanis Pontificibus conſecrati fuerunt: Petri Chryſologi, inquam, dummodo inceptæ ab S. hoc Epiſcopo dignitatis Metropoliticæ ſententia, licet communiſſima, errori non ſit obnoxia, de qua inferius. Alterum exemptionis iſtius noſtræ poſitivum indicium exhibent ſubſcriptiones, de quibus in ſequenti Cap. II. Conciliorum Romani I. ſub Julio I. & Sardicenſis, inter quas prior omnino occurrit ſubſcriptio Epiſcopi Ravennatis ante Mediolanenſem: *quod nequaquam fieri potuiſſet*, ſi Ravennatenſis *tunc ſuffraganeus Epiſcopi Mediolanenſis fuiſſet*: quemadmodum argumentatur Schelſtratius ex ſubſcriptione Valeriani ante D. Ambroſium in prænarrata Synodo Aquilejenſi ad vindicandam per ea tempora hujus Eccleſiæ libertatem ab jugo Mediolanenſis. (Schelſt. Tom. II. Antiq. Eccl. Diſſert. 4. cap. 5. n. 8. & ſeqq.)

CAPUT II.

De litteris Clementis II. Romani Pontificis præeminentiam in Conciliis Ravennati Epiſcopo ſuper Mediolanenſem aſſerentis.

NON exiguum propugnatæ libertatis indicium eſt prærogativa Seſſionis, quam in Conciliis ſuper Mediolanenſem, & Aquilejenſem Ravennati Archiepiſco confirmavit Clemens II. Summus Pontifex in Synodo Romæ habita An. MXLVII. univerſa ipſa ſynodo antiquo Ravennatium juri ſuffragante. Nam ſi quando Eccleſia noſtra Mediolanenſe jugum ſubiiſſet, illud in fervore quæſtionis, toties, ut ajunt, Romæ excitatæ pleno ore jactaſſent Archiepiſcopi Mediolanenſes, quod numquam Deo favente factum legimus, neque Pontifices ſummi celeberrimo Ambroſii Succeſſori Antiſtites noſtros præpoſuiſſent,
Ughel. Tom. II. V. E. in Archiv. Rav. in Humfrid.
qui tali ſubjectionis ſigno notati fuiſſent. Dexteram ergo Pontificis in conciliari ſeſſione Ravennatenſi Archiepiſcopo confirmavit Clemens II. abſente Imperatore, ſiniſtram vero illo præſente, vetuitque Mediolanenſi, & Aquilejenſi, ne impoſterum ſuper hujuſmodi prærogativa quæſtionem moverent. Clementis diploma retulit Ughellus in Archiepiſcopis Ravennatenſibus, ubi de Humfrido Archiepiſcopo verba facit.

Ea res Mediolanenſium animos adeo ſtimulavit, ut fabulæ nomine ſynodi, & Clementis judicium, falſitatis vero nota ejus Pontificis litteras commaculare non dubitaverint. Puricellius inter hoſce obtrectatores eminet in vita, quam deſcripſit Laurentii Littæ: Hujus autem ſecutus eſt veſtigia Euſtachius a S. Ubaldo, quem ab initio uſque memoravimus. Quod
Euſtach. S. Ubald. Sect. IV. c. 11. n. 389. Bernard. Rub. c. 56. Mur. in annal. Tom. VI. ad ann. 1047.
ſpectat ad Aquilejenſes, hi Mediolanenſium argumentorum viribus confiſi, illis acquieverunt omnino, neque ulterius quæſtionem proſequuti, (prout videri poteſt apud P. Bernardum Rubeum) nihil pro ſuorum Patriarcharum præeminentia vindicanda ſunt conati. Retulit quidem Cl. Muratorius neſcio cujus Dominici Patriarchæ teſtimonium, ſcribentis ſe in poſſeſſione eſſe ad dexteram Papæ ſedendi, atque idem repetit in relata diſſertatione de jure Metropolitico laudatus Motta n. 31. Verum præterquam quod ne verbum quidem iſte Dominicus fecerit, an ea prærogativa potiretur in concurſu Ravennatenſis Archiepiſcopi; nulla omnino, ni fallor, de iſto Dominico mentio apud Rubeum, neque invenitur in ullo ex catalogis Aquilejenſium Patriarcharum ad calcem ejus operis recenſitis. Quare Mediolanenſium Scriptorum, qualiſcumque auctoritatis ii ſint, rationes, ac teſtimonia, cum nuſquam, quod ego ſciam, a Ravennatibus perpenſa fuerint, forſitan pro eorum levitate; id mihi conſilium in animum venit, ut in ſynopſim redacta hic repeterem, excuteremque.

§. I.

§. I.

Quæ faciunt contra veritatem Diplomatis Clementis II.

Euſt. a S. Ubaldo ubi ſup. n. 390. Baron. ad an. 1047. n. 2. Nor. Diſſert. de V. Synodo. Hieron. Rub. ad an. 1047. Euſt. ubi ſup. num. 391. & 392.

XXXVII. Ajunt igitur Puricellius, & Euſtachius a S. Ubaldo, Clementinas litteras ab aliquo Impoſtore in gratiam Ravennatis Archiepiſcopi concinnatas, quæ deinde, ſicut Ravennæ in S. Vitalis Bibliotheca, ſic etiam Romæ in Archivo Vaticano, unde illas hauſit Ughellus, reconditæ fuerint. Baronius nullum verbum habet, quo ſe eas probare inſinuet, nullum pariter habet Noriſius, ubi illarum meminit. Hieronymus Rubeus Ravennatium hiſtoricus, qui primus harum litterarum tenorem narravit, auctor eſt in hujuſmodi diplomatibus ſuſpectus, cum ad ann. 426. aliud pro Ravennati Epiſcopo produxerit Valentiniani III. Imperatoris, contra quod veluti undequaque ſuppoſitum debacchati ſunt poſt Baronium pene omnes Scriptores.

XXXVIII. Plura autem Clementinæ confirmationis veritatem infirmant; & primo eſſe illam incredibilem demonſtrat contrarium decretum, paucos ante Romanam Clementis II. Synodum in conſimili Concilio emanatum. In coronatione enim *Conradi Salici*, quæ an. 1027. a Joanne XIX. Papa celebrata fuit in Vaticano, Heribertus Ravennæ Archiepiſcopus dexteram Auguſti apprehendens eum Pontifici ad altare ſedenti præſentare præſumpſerat. Reclamantibus autem Mediolanenſibus, tumultuque exorto, Conradus ipſe publice pronunciaverat, Archiepiſcopo Mediolanenſi officium illud præſentandi Regis ex æquo, & bono deberi, utpote qui ipſius Regis Italiam adeuntis conſecrationem, coronationemque inchoaverat: Cujus dicto audiens Pontifex prærogativam offerendi Regem Mediolanenſi adjudicaverat, coactaque Synodo VIII. Idus Aprilis ejusdem anni confirmaverat, lege lata, ne impoſterum Archiepiſcopus Ravennas ſe in negotiis pontificalibus præferre auderet Mediolanenſi. Hanc autem narrationem derivarunt noſtri Auctores ab *Arnulpho* Mediolanenſi Scriptore, tunc manuſcripto, modo typis edito doctiſſimorum Leibnitii primo, dein Muratorii opera, & notis aucto Tomo IV. Scriptorum Italiæ. Ergo non pro Ravennate, ſed pro Mediolanenſe controverſiam reſolvit Concilium. Idem ſcribunt Galvaneus Flamma, qui citat Henricum Barbamigram, Triſtanus Calchus, Sigonius, Albericus de Roſate. Quam Concilii legem credibiliorem reddit poſſeſſio præſentationis novorum Imperatorum, quæ certe ſtabat pro Mediolanenſe; Nam Otthonem Magnum, teſte ipſo Sigonio, in æde prius Divi Ambroſii conſecratum, & corona ferrea redimitum, Romam aſſociavit iſte Archiepiſcopus, illumque Pontifici obtulit inungendum, & coronandum. Eodem munere functum etiam dicunt ipſum Mediolanenſem anno 972. ex teſtimonio pariter Sigonii de Otthone II. ſcribentis: *Conventu peracto Romam ad tertiam Imperii Romani coronam accipiendam, ipſo Archiepiſcopo deducente, pergebat.* Qui ergo fieri poteſt, aliter ſub Clemente II. anno 1047. ſancitum fuiſſe, & Ravennati collatam præeminentiam, jam viginti retro annis pro Mediolanenſe deciſam, hunc vero fuiſſe ſuo jure quæſito ſpoliatum? Hoc certe fidem elevat Clementinarum litterarum.

Idem n. 392. Idem n. 392.

Sigon. de Reg. Ital. lib. 6. ad ann. 962.

Euſt. S. Ubal. ubi ſup. n. 391. 392. & 393.

XXXIX. Porro Arnulphus prælaudatus, quem Auctorem oculatum volunt prænarratæ hiſtoriæ de Clementis II. electione, imo de Leonis IX. ejus Succeſſoris pontificatu ſcripſit, neque ullum de Clementinis litteris verbum addit, facturus, ſi veræ fuiſſent, nam ſcriptor ille neque ipſis Mediolanenſibus Archiepiſcopis pepercit. Quod majori nota dignum eſt, ex quo Arnulphus ipſe narret a Nicolao II. Summo Pontifice conceſſum ſubinde fuiſſe Widoni Archiepiſcopo Mediolanenſi primo loco ad ſui dexteram ſedere in Concilio Romano. Accedit, quod idem Auctor ita compoſitam aſſerit quæſtionem in Conradi Salici inauguratione jactatam, ut poſtea omnis illa quieverit controverſia. Verum igitur eſſe non poteſt illam exarſiſſe iterum poſt Conradi inaugurationem usque ad tempora Arnulphi.

Euſtach. ubi ſupra n. 335. & ſeqq.

XL. Quia vero in Clementino Diplomate recenſentur litteræ quædam Joannis Papæ Symmachi Succeſſoris, quibus præcedentia in Conciliis dabatur Ravennatenſi: urgent argumentum Mediolanenſes: ſi ergo literæ iſtius Joannis, ſi Diploma ipſum Clementis II. genuinum eſt, quomodo a dextris Nicolai II. anno 1059. ſedit Wido, a dextris Calixti II. anno 1122. ſedit Olricus, Archiepiſcopi Mediolanenſes? Gratianum adde, qui diſt. 17. loquens de Synodis a Symmacho Papa celebratis, *hoc quoque*, ait, *notandum eſt, quod in hoc Concilio, & in alia Synodo Symmachi Papæ ante Ravennatem Epiſcopum Mediolanenſis ſubſcripſiſſe, & reſpondiſſe legitur, ex quo, & Sedis prærogativam ante eum habere colligitur.* Gratianus autem, qui ſuum Decretum juxta Tritemium confecerat ab anno 1127. ad ann. 1151. apprime edoctus erat, qui tunc temporis foret utrorumque Archiepiſcoporum in Synodis ſeſſionis modus, quapropter loquendo de tempore præſenti *habere*, non de præterito *habuiſſe*, ſatis indicat eo vivente præceſſiſſe Ravennati Mediolanenſem, nullamque habitam de Clementis Bulla rationem, quæ ideo ſi extaſſet, non fugiſſet Gratianum. In Synodis vero ſublimiori loco ſedere, ac priorem loqui, prout de Mediolanenſi ſcriptum reperimus in Conciliis Symmachi, prærogativæ dignitatis indicium ſapit, ut ex ipſo Gratiano, Gloſſa, Tiraquellio, Barboſa, aliiſque probare nituntur.

Idem n. 586.

XLI. Videmus autem in tribus Symmachi Conciliis ann. 501. 502. & 503. habitis duplici illo præcedentiæ honore inſignitum Laurentium Mediolani præ Ravennæ Epiſcopo Petro: imo illæ ipſæ Synodi, imo Ennodius in earum defenſione, Theodoricus Rex ad easdem ſcribens, Baronius, & Sigonius in ipſarum Synodorum relatione, cum utrumque Prælatum memorant, primo Laurentium, tum Petrum nominant. Concilio etiam ſub Agathone anno 680. Romæ celebrato prior ſubſcripſit Manſuetus Mediolanenſis, deinde Epiſcopus Aquilejenſis, tertio Theodorus Ravennas: quem fuiſſe verum ſubſcribendi ordinem laudat Cardinalis Noriſius diſſert. de V. Synodo cap. 10. Tum in alio conventu anno 963. præſidente Joanne XII. & adſtante Otthone I. Romæ habito ante Epiſcopum Ravennæ ſedit, & ſubſcripſit Walbertus Mediolanenſis, referentibus Luitprando, & Binio. Sediſſe autem a dex-

tris Nicolai II. & primo loco ſubſcripſiſſe Widonem an. 1059. ut dictum eſt, affirmat citatus Arnulphus, Galvaneus Flamma, Ughellus. Item in Concilio Lateranenſi ſub Calixto II. Olricus Mediolanenſis dextram Apoſtolici occupavit, ut ex eorum temporum ſcriptore Landulpho de S. Paulo eruitur, qui de Groſulano atiam anno 1103. & de Jordano anno 1116. Archiepiſcopis Mediolanenſibus idem ſcribit, & ex eo Puricellius in vita Laurentii Littæ cap. 23. n. 42. Verum quia non apparcat Synodo Nicolai II. Ravennatem Archiepiſcopum ſimul cum Mediolanenſe interfuiſſe; neque ab relatione Landulphi præciſe argui poſſit, an in Conventu Calixti adſuerit Ravennas, cum Olricus a dextris Papæ ſedere dicitur: ante occupat difficultatem Euſtachius a S. Ubaldo, atque opinatur, in iis Conciliis, quia eorum primo CXIII. Patres, alteri CCC. & amplius, & forſitan usque ad CCCCXXVI. interfuerunt, ideo credendum eſſe, Ravennatem etiam interfuiſſe, atque adeo ſub Mediolanenſe, qui primus a dextris Papæ erat, ſediſſe.

Euſtach. ubi ſup. n. 385.

Idem n. 395. XLII. Alterum ſuſpicionis argumentum contra veritatem Clementinarum litterarum ipſe earum tenor Mediolanenſibus præſtat. Inſcriptio enim *Clemens Epiſcopus omnibus S. Eccleſiæ Filiis*, pariterque concluſio *Benevalete*, non eis arridet. Non agebatur, inquiunt, in ea controverſia de aliquo Fidei articulo, cujus explicatio omnes Eccleſiæ filios, quibus hæc Bulla inſcribebatur tangeret, & impropria erat, ſi recte perpendatur, concluſionis formula, *benevalete*. Aperitur etiam in litteria Clementinis Petrum Ravennatem primam Sedem in Symmachi Papæ Synodis ceſſiſſe Laurentio Mediolanenſi, *non aliquo jure, ſed humilitatis gratia*; cum certum ſit, Prælatos, quo ſanctiores, eo firmiores pro ſuarum Eccleſiarum juribus ſtetiſſe; & locum ſuſtinere ſibi debitum, non cedere, virtutis eſſe partes. Sed eſto ceſſerit præ humilitate; num etiam humilitati tribuendum erit Ennodio, Theodorico Regi, aliisque Auctoribus, qui priorem Petro Laurentium nominarunt? Ad quid autem in Synodis illis ejusmodi humilitas? Quinam vero iſte titulua humilitatia, ſi Laurentio debebatur prima Sedes ante Ravennatem Petrum tum conſecratione antiquiori, tum propriæ dignitatis præeminentia? Oſtendatur ſaltem aliquod monumentum, quo ante Laurentii Epiſcopatum probetur Ravennatenſi primum locum fuiſſe attributum.

Idem n. 396. XLIII. Ceterum ait in ſuppoſititia Bulla Clemens II. Petrum Ravennatem Laurentio ceſſiſſe in Conciliis Symmachi *illo tantummodo caſu*. At cur illo, non aliis autem caſibus humilitatis actus? Atque ecce contradictio: non uno tantum caſu, ſed tribus diverſis temporibus ante Ravennatem Petrum ſubſcripſit Mediolanenſis, & ſedit, ſcilicet in Synodis III. IV. & V. Symmachi. *Item ſi multoties ventilatum a retro Pontificibus Prædeceſſoribus noſtris, aut vix, aut nullo fine ſopitum eſt Synodi ſedendi jurgium*, quemadmodum loquuntur litteræ iſtæ Clementinæ: quare nullibi legitur, ſuper jure præcedendi inter hos Archiepiſcopos fuiſſe altercatum? Et revera non aliud indicium iſtiusmodi altercationis apparet, niſi ex relata Conradi Salici coronatione, ubi ſecundum Mediolanenſem eſt pronunciatum. Quare cum a Symmachi ætate ad annum 1027. nulla ſuppoſitæ quæſtionis memoria reſultet, dicendum in poſſeſſione præcedentiæ perſeveraſſe Mediolanenſem, & litteras Clementinas, quæ multoties altercatum fuiſſe mentiuntur, ex hoc etiam capite fidem non mereri.

XLIV. Sed ex duplici ulterius alio capite claudicat Diploma iſtud; cum enim legatur, Idem n. 397. quod orta in Concilio Clementis II. controverſia de præcedentia ſeſſionis inter utrumque Archiepiſcopum, Mediolanenſes propria jura, & monumenta protuliſſe: *ſtatim prolatus quidam Catalogus nominum eorum Archiepiſcoporum, qui interfuerunt Synodo Symmachi Papæ, ubi præſcriptus erat Mediolanenſis Archiepiſcopus*, nullumque aliud allegatum fuiſſe jus, aut privilegium: id enimvero inveriſimile prorſus videtur. Ubi enim Metropolis anterioritas? Ubi antiqua Ravennatum ſubjectio? Ubi jus eligendi, coronandique Reges Italiæ? Quorſum omiſſa obtentæ in ſubſequentibus Conciliis præcedentiæ exempla, de quibus non dubitatur, ſub Agathone anno 680. ſub Joanne XII. anno 963? Cur ſula Laurentii ſeſſio in Symmachi Conciliis adducitur in exemplum in re tanti momenti? nulla certe in ejusmodi omiſſione credibilitatis ſpecies. Litteræ inſuper Joannis I. fidem facientes de ceſſione loci facta a Petro Ravennatenſi humilitatis gratia in Symmachianis Synodis, privilegium vocantur in eodem Clementis II. Diplomate; etenim Mediolanenſibus exemplum illud jactantibus oppoſuerunt ſtatim Ravennates memoratas Joannis primi Summi Pontificis litteras. *Quo contra oſtenſum eſt privilegium Ravennatis Eccleſiæ, qualiter illa inſcriptio nominum non aliquo jure, ſed potius gratia humilitatis evenerit*: & iterum *placuiſſe Papæ Joanni Succeſſori illius Symmachi ipſum privilegium fieri*: quæ cum ſolam atteſtationem contineant, a ratione privilegii prorſus abhorrent. Tandem quomodo verificari poſſunt poſtrema illa verba Clementinæ Bullæ: *Sedem enim Ravennatis* Idem n. *Archiepiſcopi jubemus ſemper eſſe a dextris noſtris*, 398. *noſtrorumque Succeſſorum ſecundum antiquæ Conſtitutionis auctoritatem*? Et qualis hæc antiqua pro Ravennate Conſtitutio? Ea vero etiam præexiſtente, qua fronte paulo ante verba nuper allata dixerat Pontifex, *quisquis enim ſibi juxta nos dexteri lateris locum vindicabat, & cui jure deberetur, nobis incertum erat*. Si Clementi nota erat antiqua pro Ravennate Conſtitutio, quomodo illi incertum, cuinam ejus dextera deberetur? Item e contra ſi id erat illi incertum, quomodo nota antiqua illa Conſtitutio? Quare concludunt Puricellius, & Euſtachius: *non aliis opus eſt, ut eæ literæ rejiciantur argumentis*. Efficta ergo fuerunt ab aliquo Ravennatenſium privilegiorum amplificatore poſt annum 1027. quo ea quæſtio excitata fuerat in coronatione Conradi, & deciſa ſecundum Mediolanenſes.

XLV. Quia tamen a Ravennatibus opponi Idem n. facillime poterat, eorum Epiſcopum tum in 399. Concilio I. Romano ſub Julio I. ante Mediolanenſem nominari, tum in nonnullis Scripturis, ſcilicet in diſtribotione largitionum Caroli Magni ex Eginardo apud Baluzium, tum in Bal. in Capitul. ad an. 911. geſtis Friderici Imperatoris ab Otthone Friſigenſi ſcriptis, tum in geſtis Otthonis I. Imperatoris per Luitprandum collectis, qui ſecundum a Papa Archipræſulem vocat Ravennatenſem: idcirco reſpondent Mediolanenſes, anno 337. quo Julius I. Concilium celebravit Ravennatem Epiſcopum nondum Metropolitam fuiſſe, quare a denominatione ſimplicis Epiſcopi ante Archiepiſcopum non poteſt argui Ravennatis præcedentia; quæſtio enim eſt, quisnam poſt Papam primus Archiepiſcopus: præter-

Ottho Friſing l. 2. cap. 13. Luitp. l. 3. cap. 13.

terquam quod in primis illis Conciliis non ſervabatur præeminentiarum ordo, ut videri poteſt in Arelatenſe, ubi ante Papæ legatos aliarum provinciarum Epiſcupi ſubſcribuntur, & in Romano I. antedicto, ubi ante Primatem Africæ Ruſum Cartaginenſem ponitur Aquilejenſis, & in Sardicenſe, ubi alphabeticus ordo in nominandis Epiſcopis adhibitus creditur, teſte Binio.

Bin. Tom. I. pag. 439. col. I.

XLVI. Quod vero ad diſtributionem largitionum Caroli Magni, non conſtat utrum ab ipſo Carolo, an ab ejus vitæ Scriptore prænominata fuerit Eccleſia Ravennas; quod ſi ab ipſo Carolo, id ſpeciali forſan benevolentiæ tribuendum. Ottho Friſingenſis ultra montes degens priorem nominavit, quem viciniorem ſibi putavit, nempe Aquilejenſem, tum Ravennatem, tertio Mediolanenſem. Luitprandus autem nun dixit, Epiſcopum Ravennæ ſecundum a Romano ſemper fuiſſe Archipræſidem, ſed *per idem tempus*, ſcilicet quando Theodoræ præpotentis ſœminæ factionibus Joannes X. Ravennas Epiſcopus ad Pontificatus apicem aſcenderat: hoc enim obſervato, non mirum, quod tunc temporis Ravennatenſis ea de cauſa pluris, quam par erat, & præ aliis Metropolitis apud aliquos, atque etiam apud Sedem Apoſtolicam valeret. Omitto centies jactatum Regum Italiæ coronandorum jus, quinimo etiam eligendorum, cui Eccleſiæ pariter innixam volunt Auctores noſtri Mediolanenſem Epiſcopum prærogativam præcedendi in Eccleſiaſticis functionibus, ne legentibus anſam præbeam Gelaſii Papæ verba repetendi, quæ ille de Conſtantinopolitano Acacio: *riſimus, quod prærogativam volunt Mediolanenſi comparari, quia Epiſcopus fuerit regiæ Civitatis.*

Epiſt. ad Epiſcop. Dard.

§ II.

Mediolanenſium in litteras Clementis II. animadverſionibus reſpondetur.

XLVII. ANimadverſiones iſtas eo animo in præcedentem paragraphum contraximus, atque iiſdemmet fere verbis, & ſenſibus Patris Euſtachii expoſuimus, ut earum futilitatem uno intuitu, & abſque nimio ſtudio per ſemetipſum unuſquiſque illico ſentiat. Et revera quod primam animadverſionem reſpicit, ſi Cardinales doctiſſimi Baronius, & Noriſius Bullam Clementinam non expreſſe apocrypham dixerunt, ſed ejus fidem rejecerunt in Hieronymum Rubeum Ravennatem hiſtoricum, nonne evidens indicium eſt, nihil in ea tantos viros inveniſſe, quod de veritate Bullæ dubii aliquid moveret? Nonne li erant Viri, qui ab authenticis apocrypha diſcernere, qui apocrypha aperte rejicere, authentica aperte ſcirent probare? Rubeus autem, etſi in nonnullis veterum monumentis referendis parum fortaſſe criterii præſetulit, quemadmodum in Valentiniani III. diplomate, Criticis omnibus nihili habito, de quo nos in ſequenti Capite III. optime tamen audit apud omnes in centum, & millibus aliis, quæ narrat, & producit. Imo vero quando Rubeus ob Valentiniani diploma redarguitur tam aperte, nullo autem modo improbatur propter Clementis II. litteras a doctiſſimis Viris, qui adunco naſo, acerrimis oculis antiquas hujuſmodi merces ſcrutari conſueverunt; nonne dicendum indubiæ potius fidei ab illis fuiſſe reputatas ejuſmodi litteras? Tales reipſa eas cenſet Cl. Muratorius, qui de iis loquens; *la Bolla*, ait, *di Clemente II. accennata da' Roſſi, e pubblicata dall' Ughelli, veramente ha tutta l'apparenza di non eſſer finta.*

Mur. tom. IV. annal. Ital. ad an. 1047.

XLVIII. At enim quas notas in iis deprehendere non valuerunt Baronius, Noriſius, Muratorius, aliique ſagaces Viri, deprehenderunt fortaſſis Puricellius, & Euſtachius a S. Ubaldo, quibus miramur ſuffragatum quoque fuiſſe Cl. Joſeph Antonium Saxium in notis ad Arnulphum Cap. XXXV & in notis ad Sigonium. Igitur apud iſtos Auctores hiſtoria coronationis Conradi Salici, quæ incidit anno 1027. alteram falſitatis notam in Clementina Bulla indigitat, tunc enim indicatum eſt, ad Mediolanenſem ſpectare præ Ravennate, dextera Regis apprehenſa, illum Pontifici ſummo offerre coronandum. Heus boni! quid iſtud argumenti eſt? Quæſtio illa poſita ne erat in eo, cuinam deberetur Regum præſentandorum prærogativa; an potius in eo, cui nam in Conciliis ſedendi ad Pontificis dexteram jus eſſet? Illud æquum fortaſſe erat tribui Mediolanenſibus Archiepiſcopis, qui Regem primo Italiam adeuntem ferrea corona redimirent. Aſt ab hac quæſtione nulla erat conſequentia ad aliam de ſeſſione in Conciliis. Concluſum ea occaſione eſt pro Mediolanenſi, eique datum præſentare Conradum, atque id jus illi eſt perpetuo quæſitum ex decreto Pontificis; non tamen actum, non tamen decretum de ſeſſione in Synodis, quod erat quidem probandum. Muratorius ſupra laudatus alteram ab altera quæſtione & ipſe diſcernit; qui enim ad annum 1027. ex Arnulpho altercationem præter Conradi inaugurationem, exortam, & Synodi ſubſequutæ definitionem narraverat, recenſens poſtea ad annum 1047. ſecundam de ſeſſione in Conciliis, *novam* eam vocat *præcedentiæ* controverſiam, inquiens, *inſorſe nova lite di precedenza fra gli Archiveſcovi di Ravenna, e di Milano, e il Patriarca di Aquileja, e la ſentenza fu data a favore del Ravennate.*

Tom. IV. Script. Ital. med. ævi.

Mur. Tom IV annal. Ital.

XLIX. Synodus tamen, reponunt Mediolanenſes, a Joanne XIX. eam ob cauſam congregata VIII. Idus Aprilis ejuſdem anni 1027. decrevit, *ut in omnibus negotiis pontificalibus Ravennas nullo modo in æternum ſe Mediolanenſi Archiepiſcopo præferat.* Pape decretum! Rixabatur ſuper Regis præſentatione, ſententia autem Synodi definit de cujuſcumque generis præcedentia. Novus ſane ordo judiciorum! Sed eſto, id totum factum ſit; & fortaſſis in pœnam perturbatæ ſolemnitatis Judices, qui cum Imperatore, atque cum Mediolanenſi Eriberto Romam venerant, iſtius conſequenter fautores, decretum ediderint, in *æternum* contra Ravennatium quæcumque jura duraturum. Eſto, inquam; ergo ne igitur falſa erat negotii iſtius retractatio in poſteriori Synodo Clementis II.? Ergo ne quia præſeferunt priſtini judicii revocationem, apocryphæ erunt Clementinæ litteræ? Nugantur enimvero Puricellius, & Pater Euſtachius hoc argumenti genere. Quis neſciat, ſecluſis Fidei articulis, eaſdem numero quæſtiones, quamvis ſententiis etiam Conciliaribus firmatas, ad examen revocari iterum, ac tertio poſſe, & conſueviſſe? Quis neget Concilia ipſa Conciliis emendari, & poſteriora prioribus ſemper anteponi? Nemo profecto id inficiabi-

S. Auguſt. lib. 2 de Baptiſm. contr Donat. c. 10.

ficiabi-

ſiciabitur, qui ſui compos videri velit. Quoties retractatam legimus celebrem quæſtionem inter Metropoles Arelatenſem, ac Viennenſem, licet toties pontificiis, & conciliaribus decretis, modo Arelatenſi, modo pro Viennenſi roboratam? Verum rei evidentiſſimæ exempla omittamus. Quare non ſolum litteræ Clementis II. apocryphæ eſſe non poſſunt, quia Joannis XIX. Synodo poſteriores, quin potius majoris habendæ ſunt auctoritatis, quæ poſt iteratam controverſiæ diſcuſſionem pontificio, & Synodali judicio prodiere. *Certe enim*, inquit Cicero, *recentiſſima quæque ſunt correcta, & emendata maxime.*

Cic. Acad. quæſtion. l. 1.

L. Porro huc uſque proceſſimus, quaſi vera, inconcuſſa, atque indubitata forent ea, quæ Arnulphus omnium primus de controverſia Coronatiunis Conradi Salici ſcripſerat, & de Synodo poſterius habita. Verum non adeo authenticum eſt Arnulphi teſtimonium, ut nullus ſuperſit dubitandi locus. Solus ipſe, octoginta ſi Pagio, ſexaginta ſi Muratorio credimus, annos poſterior Auctor Mediolanenſis hiſtoriolam illam lepide inſtruxit. Glaber Rodulphus, Volpherus, atque, ut alios taceam, Wippo coævi Scriptores, inter quos oculatus Wippo, Aulicus, & Capellanus Conradi Salici, qui ejus omnia geſta collegit, præſertim ejus atque Uxoris coronationem Romæ a Joanne XIX. peractam, ne unum quidem verbum muſſitant de tanto per Ravennatem excitato ſcandalo, de ſententia Regis tam magnificata, de pugna inter Mediolanenſes, ac Ravennates, quam ea de cauſa contigiſſe addit Arnulphus, neque tandem de Synodo ſuper ea controverſia poſtmodum celebrata. Rurſus accuratiſſimi Conciliorum omnium collectores, qui vel nudos titulos Synodorum, actibus deficientibus, frequentiſſime edunt, iſtam non curaſſent, quæ licet de præcedentiarum tantummodo controverſia, non levis tamen ponderis reputanda erat, ut inferius innuemus?

Pag. in catal. Auctorum Tom. 11. Breviar. vit. Pont. Murator. Tom IV. Script. Italiæ in præfat. ad Arnulph. Glaber l. 4. Volph. ap. Mabil. Sect. VI. Ben. p. 1. n. 28. Wippo de geſtis Conradi Salici. Sigon. de Reg. Ital. l. 8. ad an. 1027. Tom. IV. Scriptor. rer. Italic.

LI. Sigonius quidem ſæculo ab Arnulphi commentis quinto hiſtoriam de præſentatione Conradi ab Ravennate Archiepiſcopo tentata, & Mediolanenſi adſcripta Pontificis decreto repetit Lib. VIII. de Regno Italiæ. Verum tamen Sigonii relatio a relatione Arnulphi non parum differt, ut legenti utramque facile patebit; neque ille Synodum celebratam ait, neque *in omnibus pontificalibus negotiis* præcedentiam Mediolanenſi ſupra Ravennatem decretum: adeo acuratiſſimo, doctiſſimoque hiſtorico fabellam redoluit Arnulphi commentarius. Ejuſmodi autem eſt Sigonii narratio. „Cum autem Romam omnes, ut aſſulebat (in coronatione ſcilicet novi Imperatoris) Italiæ Proceres conveniſſent, Ravennas quoque Antiſtes acceſſit. Is die Reſurrectionis, quo die in Baſilica Vaticana, auguſtalia inſignia accipere Conradus debebat, cum præſens pompæ adeſſet, abſente forte Mediolanenſe, Conradum manu prehendit, ut ipſum Pontifici pro ara ſtanti offerret. Ea re animadverſa, Legati Mediolanenſes Antiſtitis munus id eſſe ſui clamarunt, qui Regem Italiæ legendi, & coronandi jus obtineret. Orto autem ex ea re inter aſtantes Principes, Antiſtiteſque tumultu, tum Conradus audientibus omnibus: *Non eſt dubium*, inquit, *Reverendi Patres, quin quemadmodum Imperatoris inunctio ad Romanum Pontificem pertinet, ſic Regis Italiæ conſecratio tota ſit Mediolanenſis Antiſtitis. Quare eſt æquum ut Mediolanenſis Antiſtes, cujus manu futurus Imperator in Regem Italiæ jungitur, ſi adſit, Regem Pontifici offerat, quem ad Imperium provehat, ut ex ejus auctoritate poſſit imperare qui ejuſdem ordinatione didicit, & cœpit regnare.* Annuente vero Pontifice Mediolanenſis ad id muneris eſt vocatus. Cum autem juſta de cauſa abeſſe diceretur, juſſit Pontifex, ut Ardericus Vercellenſis Epiſcopus ſervatas Metropolitano ſuo vices impleret; atque ita ab Arderico Conradus oblatus aureum *Diadema ſuſcepit.*„ Hæc Sigonii narratio, quam ſi quis cum Arnulphi narratione comparaverit, fraudem ſchiſmatici Auctoris facile perſpiciet. Omittimus vero in ea facti ſerie animadvertere, nullam Mediolanenſis Eccleſiæ præ Ravennatæ excellentiam, jus nullum Metropoliticum, nullam Metropolis præexiſtentiam, &, quod caput eſt, nullam in ſuperioribus Conciliis ſeſſionis prærogativam tunc jactaſſe Conradum, aut Mediolanenſes legatos, ſed unum tantummodo Regis Italiæ coronandi munus. Omittimus pariter ex tumultu inter Principes, & aſtantes Præſules ea occaſione commoto, argumentum non leve deducere amplitudinis Ravennatis Eccleſiæ, quæ Mediolanenſi Eccleſia, vel excellentior, vel certe non inferior haberetur. Verum ut ad Arnulphi fabulas redeamus, illum tandem mendacii redarguit Landulphus ſenior ejuſdem, qui patriæ, ingenii, ſectæ, furfuris homo. Hic de ipſomet Heriberto Mediolanenſi Archiepiſcopo quatuordecim prolixos ſcripſit paragraphos, ſeu capita, in quibus ne ſyllaba quidem invenitur de tumultu in Conradi auguſti inauguratione exorto, ne ſyllaba quidem de Synodo Joannis XIX. Imo quod magis Arnulphi auctoritatem elevat, & ſimul ipſius Landulphi narrationem ſuſpectam nimis reddere videtur, jurgium inter Archiepiſcopos Romæ natum, Landulphus non Heriberti, ut Arnulphus, ſed Widonis Archiepiſcopi temporibus attribuit; non præſentandi Regia cauſa, ſed ſeſſionis in Stephani Papæ Synodo: (Error adeſt in Papa ipſo, qui non Stephanus, ſed Nicolaus II. tunc erat) Pugnam quoque inter ambas nationes Romæ factam ob Præſulum ſuorum diſcordiam Arnulphus jungit cum Conradi coronatione ſub Joan. XIX. Landulphus autem cum Synodo Stephani, ſeu Nicolai II. ob diſcordiam ſeſſionis. Nonne contradictio iſthæc inter Auctores coævos ejuſdem patriæ & ſectæ, eorum fidei, auctoritatique ut cum maxime detrahit; atque ea omnia, quæ narrant pura putida commenta eſſe declarant de hac quæſtione, quod nos infra ulterius demonſtrabimus? Interea non abs re erit lectorem monere Landulphum iſtum ſeniorem fabulas æque ac Arnulphum venditaſſe propemodum infinitas, de quibus videndi ejus adnotatores, ac præcipue CL. Saxius, qui etiam in ſuis *Vindiciis de adventu S. Barnabæ Mediolanum*, Landulphum accuſat fabulentem, Clero Mediolanenſi indultam fuiſſe a beato Ambroſio facultatem uxores ducendi: quæ una fabula genium hominis aperit omnino.

LII. Hieronymo Rubeo litterarum benemerito, multiſque ab eo exaratis, editiſque operibus celeberrimu auctoritatem derogare conati ſunt Mediolanenſes ob vulgatum Clementis II. diploma: Cui auctori an Arnulphus ſit comparandus, judicium eſto apud ſapientes. Certe de Arnulpho id evidens eſt, atque moderni ejus illuſtratores hic, atque illic in ſuis notis fatentur, anacroniſmis, mendaciis, ac fabulis confer-

Tom. IV. Script. rer. Ital. in Arn. l. b. 1. cap. 3. cum nota g.

confertum eſſe ejus opuſculum. Silemus de Nonantulæ donatione a Burgundiorum Rege Ambroſianæ Eccleſiæ facta in expiationem octoginta occiſorum hominum, de Otthonis II. liberatione e Græcorum & Saracenorum manibus, de electione, coronatione, atque in Italiam adventu Conradi Salici, deque aliis centum, quæ ab ejus illuſtratoribus notantur. Integra autem de Mediolanenſi ſchiſmate, vel potius hæreſi narratio nonne putidiſſimis mendaciis ſcatet? Quot verba, tot fere calumniæ, blaſphemiæ, invectivæ in doctrinam Fidei, in Sedem Apoſtolicam. Omnia fallaciis, commentia fraudulenter miſcet, conſunditque. Quod autem ad rem noſtram propius accedit, Archiepiſcopum Mediolanenſem ante Romanum Pontificem citari, vocarique ad Synodum Romanam impatienter videtur ferre, infremit, debacchatur. Romanæ Sedi Mediolanenſem vociferat æqualem ad nauſeam uſque. Hujuſmodi ergo Scriptori ſubjectionem Chriſti Vicario impie neganti, & dicta, facta, ſcripta adulteranti omnia in gratiam Mediolanenſis Eccleſiæ, fabula de coronationis Conradi Salici tumultu, ac de Synodi Joannis XIX. decreto, temere, & inconſulto eredenda erit, tacentibus ad unum coævis omnibus auctoribus etiam oculatis?

Ibi. Arn. cap. 10. cum nota 34. Ibi. Arn. lib. 2. cap. 2. cum nota 9.

LIII. Quare ipſemet Cl. Muratorius dum hiſtoriam de coronatione Conradi Annalibus Italiæ inſeruit, ſuſpicionem ſuam ſatis aperte demonſtravit illis verbis: *Se vogliamo credere ad Arnolfo iſtorico Milaneſe.* De noſtro autem Clementis II diplomate conſtantiſſime pronunciavit, *la Bolla di Clemente II. veramente ha tutta l'apparenza di non eſſer finta.* Pagius ipſe, quem legiſſe Arnulphum apparet ex Auctorum Catalogo Breviarii ſui Tomo II. præfixo, tamen ejus fabulam de coronatione Conradi a Ravennatenſe perturbata, & de Synodo a Joanne XIX. habita omnino præterit, licet poſtea è contrario Bullam Clementis II. pro Ravennate referat, & admittat. Quapropter cum ſexaginta, vel octoginta annos poſt datas Clementis II. litteras Arnulphus ſcripſerit, ideoque ſuſpicari jure, ac merito poſſit, illum ad eludendam earumdem litterarum vim commentum ſuum elaboraſſe: liceat nobis Puricelli verba, quæ contra Ravennatenſes noſtros, quaſi Bullæ hujus confictores effutiit, in Arnulphum ſuum potiori jure retorquere, *poſt annum nempe* 1047. *quo rurſus ea quæſtio* (Seſſionis in Concilio) *inter Mediolanenſem, & Ravennatem Archiepiſcopos excitata fuerat*, hiſtoriolam illam *ab homine compoſitam fuiſſe, qui eo præſidio firmam impoſterum cuperet præexcellentiam, quam ſibi* Mediolanenſis ſuper Ravennatem *vindicabat. Quia vero nihil ex parte Ravennatis obſtare magis poſſe crederet, quam Synodum ſub Clemente II. Papa celebratam, propterea commentum illud anni* 1027. *excogitaſſe, ut ejuſmodi per eum hiſtoriola mentita, ... & in annum prædictum* 1027. *conjecta, decretum Synodale Clementis II. in omnem occaſionem tacite obrueretur & infringeretur, quod anno* 1047. *conditum fuerat.*

Mur. Annal. Ital. Tom IV. ad ann. 1027. Ibid. ad an. 1047. Pag. in Joannem XIX. Id. in Clement. II. Euſtach. S. Ubald. n. 398.

LIV. Neque Arnulphi fabulam credibiliorem reddit poſſeſſio, in qua Mediolanenſes Archiepiſcopi erant anno 1027. novum Imperatorem ſummo Pontifici præſentandi, prout probare conantur, allatis exemplis ex Sigonio ad ann. 962. & 972. nam hujuſmodi exempla non tangunt quæſtionem de prærogativa ſedendi a dextris Papæ in Concilio, quam unicam litteræ Clementinæ ſartam tectam volunt Ravennatenſibus. Hujus poſſeſſio ante illam Synodum probanda erat Mediolanenſibus, non alterius, quam non impugnamus, & quam vel minime violavit in coronatione Conradi Archiepiſcopus Ravennas, vel ſi Regis manum vere apprehendit, ut ſibi id honoris vindicaret, forte fecit, abſente Mediolanenſe, ut Sigonius eſt auctor.

Sigon. ubi ſupra.

LV. Silentium deinde Arnulphi, qui cum ſcribat de Clementis II. electione, ſilet de Clementina Ravennatium Bulla, argumentum eſt non falſitatis Bullæ, ſed vel ignorantiæ, vel potius malitiæ iſtius Schiſmatici. Quia ergo neque Synodum contra Simoniacos a Clemente habitam is memorat, falſum erit quidquid de ea Synodo S. Petrus Damianus, aliique graviſſimi Viri memoriæ mandarunt? Quod autem res ſub Clemente geſtas, aut ignoraverit Arnulphus, aut ſtudioſe adulteraverit, patet ex narratione ipſa electionis iſtius Pontificis, quam unicam de eo refert, ſi cum veritate hiſtoriarum conferatur. *Facto autem*, inquit Arnulphus, *Romæ generali conventu Præſulum, viſum eſt Regi* (erat is Henricus III.) *& Epiſcopis omnibus Papam injuſte tenere Cathedram. Quo ſtatim abjecto, unum ex Theutonibus Præſulem illius loco ſubſtituit, quem mutato nomine Clementem vocavit, a quo etiam coronam accepit.* Quot in paucis lineis mendacia? Non Romæ, ſed *Sutris* conventus ille Præſulum celebratus eſt coram Henrico Rege. Non *abjectus* Papa Gregorius VI. *ſed ipſe agnoſcens, ſe non poſſe juſte honorem tanti Sacerdotii adminiſtrare, ex pontificali Sella exiliens, ac ſemetipſum pontificalibus indumentis exuens, poſtulata venia Summi Sacerdotii dignitatem depoſuit.* Videſis Victoris III. Summi Pontificis lib. 3. Dialog. indubitatum, ac pene oculatum teſtimonium, qui narrationem ita continuat: *Poſt hæc Urbem ingreſſus* (Henricus) *congregato in Eccleſia Beati Petri Apoſtoli Clero, & populo una cum Epiſcopis, qui in prædictam convenerant Synodum* (Sutrinam) *communi conſilio Clementem Bambergenſem Epiſcopum elegerunt.* Non ergo Henricus, *ſtatim abjecto Gregorio unum ex Theutonibus Præſulem illius loco ſubſtituit*; ſed Clementis electio, poſt Sutrinam Synodum, ubi Gregorius ſponte ſe abdicavit, Romæ facta eſt, non ab Henrico, *ſed a Clero, populoque Romano*, cum Epiſcopis Sutrinæ Synodi juxta canonicam regulam, *communi conſilio.* Nec minorem ignorantiam ſapit Arnulphus in geſtis Leonis IX. referendis. Quid eſt enim quod ait, *geminam in Italia Synodum celebravit* (Leo) *Papiæ ſcilicet, atque Mantuæ?* Vercellenſem vero tertiam, ac Romanas tres ille neſcivit? Qui tot præcipua, ſuiſque temporibus proxima aut neglexit, aut neſcivit, tanquam teſtis negativus inducitur contra Clementis Bullam?

S. Petrus Damian. Epiſc. ad Henricum Ravenn. Archiep. Arnulph. lib. 3. c. 2.

Ap. Pag. in Brev. in Greg. VI. & Clem. II. Concil. Tom XI. in Concil. Sutrin. ſub Greg. VI.

Not. 13. ad cap. 3. lib. 3. Arnulph.

LVI. Narrat quidem Arnolphus Widonem Mediolani Præſulem a Nicolao II. Romam benigne exceptum ſediſſe in Concilio ad Pontificis dexteram. Id pariter confirmat Landulphus ſenior, de quo ſuperius, ſed factum ait in Concilio Stephani IX. incaſſum renitente Ravennæ Archiepiſcopo. Cui credendum, Deus bone? Neutri profecto. Stephanus IX. brevi paucorum menſium Pontificatu, nullam Romæ nec alibi ſynodum habuit. Nicolaus II. Synodum quidem celebravit an. 1059. verum enimvero illi non interfuerunt neque Ravennatenſis, neque Mediolanenſis. Quoad Mediolanenſem Widonem, is tunc Simoniaca labe infectus, juramentum, ac pœnitentiam in manibus S. Petri Damiani promiſſam dejeraverat

(u) in

in hæreſim reciduus, atque una cum Clero ſuo Concubinario pejor priore induruerat: tantum abeſt, ut Romam acceſſerit, & ad Pontificis dexteram in Synodo accumberet. Imo in notis ipſis ad Arnulphi hiſtoriam non ſolum Widonem abiiſſe Romam, Synodoque adfuiſſe ex omnium Auctorum ſilentio negari poſſe videtur. Sed etiam ex actis Synodi ipſius, in quibus Widonis ſubſcriptio non apparet, imo ex condemnatione Widonis ab eadem Synodo, teſte Sigonio emanata, jure ac merito arguunt Adnotatores doctiſſimi falſam omnino eſſe tum Arnulphi, tum Landulphi de Widonis præſentia Nicolai Synodo aſſertionem. Quod Ravennatem vero ſpectat, qui tum erat Henricus, eum Romanæ huic Synodo adſuiſſe tacent Auctores omnes, atque ea quæ de ipſo habemus monimenta; tacet ipſemet Ughellus, quamvis Widonem Mediolani Antiſtitem Synodo illi præſentem inducit, neſcio quibus actis fidens, quæ legiſſe affirmat, ac ea propter jure vapulat apud Auctores adnotationum, quas huicmet Concilio annexas legimus. Neque ſolus a Nicolai Synodo abſuit Archiepiſcopus Ravennas, verum omnes ad unum ejus ſuffraganei abſuerunt. Forte autem non bene audiebat tunc temporis apud Nicolaum II. Henricus noſter, aut fortaſſe quædam ſubortæ inter eos erant ſimultates. Id certum eſt, qui ſolitus fuerat ſuis diplomatibus notas Pontificias inſerere, prout refert Hieronymus Rubeus *temporibus Victoris Summi Pontificis, ut univerſalis Papæ in apoſtolica ſacratiſſima Beati Petri Apoſtoli ſed ſecundo:* Nicolao ſedente, & præſertim dicto ann. 1059. omiſſis pontificiis, regias notas adoptaviſſe *ſub anno Dominicæ Incarnationis milleſimo quinquageſimo nono, regnanta vero Henrico boneſto puero, filio quondam Henrici Imperatoris anno quarto, die vigeſimonono Menſis Decembris Indictione tertiadecima Ravennæ.* Eaidem notas adhibebat adhuc ſequenti anno 1060.

Not. 55. ad c. 13. lib. 3. Arn.

Ugh. in Wid. Mediol. Archiep. Tom. XII. Concil. Labb. p. 51. V. E.

Rub. Hiſt. lib. 5. ad an. 1056. Cap. G. Archiv. Archiep. Ravenn. pergam. 2772.

LVII. Anno autem 1122. dexteram Calixti II. tenuiſſe Olricum Mediolanenſem in Concilio Romano ſcribit Landulphus junior, eo modo quo jam tenuerant Mediolanenſes pariter Archiepiſcopi Groſulanus anno 1103. & Jordanus an. 1116. Imo quid in Concilio Calixti inter Olricum Mediolanenſem, & Ravennatem Archiepiſcopum Gualterium altercationis acciderit, ſuum vero Præſulem primas habuiſſe, ſe oculatum teſtem Landulphus gloriatur. Vah teſtis oculatus! Romæ certiſſime non erat anno 1122. Gualterius, præſertim menſe Martio, & ſi mavis etiam Aprili, quibus Concilium generale Lateranenſe I. credunt noſtri Mediolanenſes coactum fuiſſe. Id probant indubiæ Archivi noſtri pergamenæ: *Anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo vigeſimoſecundo temporibus Dom. Calixti Papæ, & Enrici Imperatoris die quintadecima Menſis Martii, Indictione quintadecima Ravennæ. Gualterius Servus Servorum Dei divina gratia Archiepiſcopus ſacræ noſtræ Ravennat. Eccleſiæ Lauterio presbytero, & Priori Eccleſiæ Sancti Jacobi poſitæ in inſula Volana &c.* Erat ergo Gualterius Ravennæ die 15. Martii 1122. Cerviæ autem degebat die 10. Menſis Aprilis ſubſequentis. *Anno ab Incarnatione Domini milleſimo centeſimo vigeſimoſecundo die decima Menſis Aprilis Indictione decimaquinta Ficoclenſe. Reſidente Domino Gualterio Archiepiſcopo Sacræ Ravennæ Eccleſiæ in Eccleſia Sancti Joannis in loco Ficoclenſis ad juſtitiam faciendam &c.* Verum ſi fides Pagio, qui non paucos citat contemporaneos Auctores, concilium illud ſequenti anno coadunatum eſt, ac die 19. Menſis Martii inceptum. Huic interfuit procul dubio Gualterius, atque alter fuit ex judicibus, quibus controverſiæ inter Epiſcopos Piſanum, & Januenſem dirimendæ negotium a Calixto fuit demandatum. Aſt in duplicatis actibus iſtius Synodi, qui referuntur in Conciliorum collectione, indicium nullum quæſtionis, & jurgii inter Gualterium, & Olricum. Addita quidem fuit in poſtrema hujus collectionis editione Landulphi junioris narratio, ſed fides rejicta apud Auctorem.

Cap. B. ejuſdem Archiv. pergam. 325. Tom. v. Scrip. rer. Italic.

Archiv. Archiep. Baron. Cap. E. n. 1785.

Ib. Cap. G. num. 2832. Brev in Calixt. II. Tom. XII. Concil. Labb.

col. 1330. V. E. Ibid.

LVIII. Porro hæc ipſa narratio, cui Cl. Vir Joſeph Antonius Saxius ſenſum ſuum addit de patriæ Eccleſiæ primatu ſupra Ravennatem, laudatque Puricellum, qui illum contra Rubeum acerrime propugnaverat; hæc ipſa, inquam, narratio vel contradictionem involvit, vel nobis ſavet, vel neutris. Ait enim Landulphus, ſe illi Synodo perſonaliter ſtetiſſe: *in Synodum intravi*, & valde condoluiſſe, eo quod viderit Ravennatem contendere Mediolanenſi dexteram Pontificis, & inde ſequitur: *ſed tamen ipſe Mediolanenſis Olricus in ſecunda ſeria, qua incæpta, & celebrata ſuit Synodus, loco vacante neque in palatio, neque in Synodo apparuit.* Amabo, quomodo conveniunt altercatio in Synodo pro Seſſionis præcedentia, & abſentia a Synodo, atque a palatio? Si aberat, quomodo altercabatur? Landulphus contendentes vidit, & Olricus longe aberat? Ecce igitur contradictio. Cur autem contendente Ravennate Gualterio, abſuit in prima Seſſione Mediolanenſis a Synodo, niſi certe quia prævaluerat Gualterius? Ecce igitur Landulphi narratio ſavet nobis. Quando vero ipſe addit, Olricum in ſecunda Seſſione expetito ſediſſe loco, cur non exprimit etiam, Ravennatem ſimul adfuiſſe in Synodo, ac poſt Mediolanenſem ſecundam, vel tertiam, aut quartam Sedem fuiſſe ſortitum? Cur id tacet? Nonne ut in prima Seſſione Mediolanenſis, ſic abeſſe potuit in ſecunda Ravennas Archiepiſcopus? Atque ita tandem hujuſmodi narratio nemini ſavet. Nos autem de ipſius narrationis veritate hæremus adhuc; & quamvis qui Auctorem iſtum nuper ediderunt Cl. Viri, eum a Landulpho Seniori, atque ab Arnulpho diſſimilem effingere conentur; tamen illius in patriæ Eccleſiæ philacteriis amplificandis nimio ſtudio non fidimus: quam animi ſuſpenſionem actorum Synodi, & Suggerii Abbatis ipſi Synodo præſentis ſilentium augere nobis profecto videtur.

Tom. v. Script. rer. Italic. in Landulph. a S. Paul. cap. 36. Landulph. ubi ſup.

LIX. Exempla vero Groſulani, & Jordani Archiepiſcoporum, quæ Puricellus ad an. 1103. & 1116. vult accidiſſe, ad rem non faciunt. Primo, ſolus ipſe Landulphus ea memorat, & præſertim quæ de Groſulano, cujus tempore ipſe adhuc morabatur in Galliis. Secundo, nullum iis annis celebratum fuit Concilium, cui ad Pontificis dexteram ſedentes interfuerint Mediolanenſes Archiepiſcopi. Tertio, etiamſi celebrata fuerint, nullus ad ea convenire potuit Ravennæ Præſul. Non anno 1103. neque anno 1105. ut contra Puricellum probare contendit Cl. Saxius, ſed anno 1104. ut Pagius, habita eſt Synodus Romana ſub Paſchale II. ſed præter depoſitionem Brunonis Archiepiſcopi Trevirenſis ex fide Anonymi cujuſdam Auctoris, nulla alia de hac Synodo ſuperfuit memoria. Illud indubium eſt ei Synodo non adſuiſſe Ravennæ Archiepiſcopum, qui per ea tempora nullus erat, ſaltem legitimus; mortuo enim

Landulph. ubi ſupr. Murat. in præfat in Landulph. ubi ſup. Sax. in notis ad Landulph. ubi ſup. Pag. Brev. in Paſch. II. Tom. XII. Conc. Labb.

Wiberto

Archiv. Archiep. Cap B. n. 436. Ibid · ap. G. num. 1592.

Wiberto Antipaps, Enricus Auguſtus Paſchali II. infenſus Otthonem quemdsm in Archiepiſcopstum Ravennatem intruſerat, qui ideo Enrici partibus addictus Pontifici Summo obedientism negabat. Ultra quam quod ejus acta ſub nomine *Otthonis Electi*, temporibus tantum Enrici ſignata, innuunt ſatis aperte illum cooſecrationem epiſcopalem numquam accepiſſe *anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo tertio imperante Enrico anno vigeſimo die tertiodecimo Menſis Auguſti Indictione undecima. Ottho electus Servus Servorum Dei &c.* Quod fuerat anno 1103. fuit etiam ſequenti anoo 1104. *anno milleſimo centeſimo quarto imperante Enrico filio qd. Enrici Imperatoris anno vigeſimoſecundo die vigeſimo mens . . . . . . duodecima. Joannes Dei gratia de Firminiana petitor quidem, quia petivi a te Ottho electo Archiepiſcopo &c.*

Pag. Brev. in Paſch. II.

Murator. præfat. in Landulph. Tom. V. Script. rer. Ital.

LX. Quosd annum 1116. agitata profecto legitur csuſa Groſulani cum Jordano tunc Mediolanenſi Archiepiſco in Concilio Lateranenſi ſub Paſchali II. ut notat Pagius ex Puricello. Adſuiſſe autem Jordanum, atque a dextris Papæ ſediſſe, cum adhuc dubitaretur oum hic legitimus foret Archiepiſcopus, neque acta docent, neque eſt qui aſſerat, ſi Landulphum juniorem, qui certe non aderat, excipias. Attamen ſederit nec ne Pontifici proximus Jordanus, nihil noſtra intereſt, qui certo ſcimus id eveniſſe abſente Ravennatium Archiepiſco, neque enim anxii ſumus de hac Mediolanenſium prærogativa, quando non adſint Concilio Præſules noſtri. Nullus autem anno 1116. præerat adhuc noſtræ Eccleſiæ legitimus Paſtor, ſed *Hieremias* quidam, defuncto Otthoni ab Schiſmatico Imperatore Enrico ſuffectus, qui etiam electus tantummodo erst hoc ipſo sono 1116. & forte oumquam deinceps fuit Epiſcopus conſecratus; quod conjicimua ex Archiepiſcopalis Archivi noſtri monumentis, & præcipue ex ſequenti

Archiv. Archiep. Cap. E. n. 1691.

anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo ſextodecimo temporibus Dom. Enrici Imperatoris die vigeſimooctavo Menſis Junii Indictione nona Ravennæ. Dom. Sacro, & meritis Beatiſſimo, atque Apoſtolico Patri Patrum Dom. Hieremia electo Archiepiſcopo Sanctæ Ravenn. Eccleſiæ Andreas de Calcinaria, ſeu Filii, ex nepotibus tuis &c. Neque contra hanc noſtram aſſertionem faciunt, quæ Ughellus pro Hieremia iſto, quaſi legitimus Antiſtes fuerit, expiſcatus eſt ab neſcio qua vetuſta Comitiſſæ Mathildis pagina; nam Ughelii hallucinationem ſatis ſuperque aperuit, atque explicavit Cl. ejua Adnotator. Quare cum neuter intruſus adire Romam, Romaniſque Synodis interveoire potuerit, conſequena eſt, neque sb Seſſione in Conciliis 1104. & 1116. Groſulani, & Jordani Archiepiſcoporum Mediolanenſium, quatenus Landuipho juniori habenda ſit fides, ullum Ravennatium juribus inferri præjudicium: maxime etiam quia Eccleſia hæc noſtra ſuis fere omnibus principalioribus ornamentis ab ipſo tunc ſedente Paſchale II. ſpoliata fuerat in Concilio anno 1106. apud Guaſtallam habito, & præſertim Metropolitica in Æmiliam provinciam jurisdictione, ut refert Centius Camerarius, qui fuit poſtea Honorius III. Pontifex Maximus: nec sd priſtinam rediit amplitudinem dignitatis, niſi poſtquam Gualterius Hieremiæ in Archiepiſcopatu Succeſſor, Gelaſio II. Chriſti Vicario præſtita obedientia, & ejurato Schiſmate eſt reconciliatus.

Ughel. Tom. 11. in Archi. Ravenn. V. E.

Pag. Brev. in Paſch. II.

Id. in Gelaſ. II.

LXI. Hic vero ſarcinulas parumper colligamus. Si diſcrepantia, & diſſimilitudo narrationum de una, eademque re apud Auctores contemporaneos, maxime ſi ejusdem patriæ, falſitatis narratæ rei srgumentum eſſe apud omnes conſuevit; quid credendum de jactata in Synodis altercatiooe inter Archiepiſcopos? Arnulphus an. 1027. eveniſſe ſcribit inter Heribertum Mediolanenſem, & cognominem Archiepiſcopum Ravennatem, aſſerens quod lata in Synodo Joannis XIX. pro Mediolanenſi ſententia, *poſtea omnis illa quievit controverſia*, ut expreſſe ad rem ſuam notat Euſtachius a S. Ubaldo Puricelli Symmiſta. Cum igitur fabellas ſuas ſcribillaret Arnulphus circa annum 1085. teſtatur conſequentur ab anno 1027. ad hunc an. 1085. amplius non excitatam inter Archiepiſcopos hujusmodi altercationem. Attamen noo obſtante tam perſpicua Arnulphi aſſertione, ejus Synchronus Auctor Landulphus ſenior, ut ſupra notavimus, loquens & quidem prolixa narratione de eodem Heriberto Mediolanenſi, nihil habet de controverſia, de tumultu, de Synodo, de ſententia, de pugna inter nationsles, ab Arnulpho relatis: verum ea omnia transfert ad tempora Widonis Mediolanenſis Archiepiſcopi triginta & amplius poſt Heribertum annoa, cum in Concilio Nicolai II. (quem Stephanum dicit,) Widonem cum Ravennate altercantem, & prævalentem inducit, utriusque præſulis aulicos, & comites inter ſe commiſſa pugoa rixantes, devictosque Ravenostes, eo prorſus modo, quo Arnulphus ad ann. 1027. in coronatione Cooradi retulerat; ita ut mirari cogar in duobus ejusdem ætatis, patriæ, ſectæ tam enormem contradictinnem.

Arnulph. ubi ſup.

Euſtach. n. 393.

Murat. præfat. in Arnulph. Tom. IV. Script. rer. Ital.

Landulph. Senior. ubi ſup.

Tom. V. Scriptur. rer. Ital.

LXII. Accedit tertius Landulphus junior, apud Editores & illuſtratores ſuos fide dignior præ aliis duobus. Is vero cum Olricum Mediolanenſem in Synodo Laterani propria jura defendentem contrs Gualterium Ravennatem deſcribit, tacet & ipſe famoſum (ſi fides Arnulpho) Concilii ſub Joanne XIX. babiti decretum, in quo ſumma rei fuiſſet pro Olrico: tacet Widooem Enrico Rsvennati antehabitum in Concilio Stephani IX. (ſi Landulpho ſeniori credimus;) ſolumque exempla Groſulani, & Jordani indicat ad rem non facientia: quorum exemplorum *ratione, & multis aliis, quæ tunc in mente non babebantur, Dom. Olricus Mediolanenſis Archiepiſcopus locum illum obtinere non dubitavit*; ſunt verba Landulphi: qui tamen fatetur, Olricum in prima Seſſione expetitum locum non obtinuiſſe. Interea quis non miretur, Olricum non dubitsſſe locum obtinere ratione exemplorum, & multis aliis, quæ tunc in mente non babebantur? Novum ſane geous probationis! Si tunc multas alias rationes, aut exempla in mente non babebat Olricus, quomodo ab eis victoriam cauſæ ſperabat? Sed tricas iſtas prætereamus.

Landulph. a S. Paulo ubi ſup.

LXIII. Alter igitur alteri ex noſtris Auctoribus contradicit, alter slteri fidem derogat, alter alterius hiſtorias in dubium, & falſi ſuſpicionem revocat. Omnes tamen in eo mirabiliter conveniunt, quod impoſſibile eſt Puricelli, P. Euſtachii, & quotquot de Mediolanenſi Eccleſia ſcripſerunt, oculos effugiſſe, nempe neque Arnulphum, neque Landulphum utrumque, ullibi, & multo minus occaſione tantarum altercationum, Ravennatis Eccleſiæ ſubjectionem, ac præſtitam quatuor prioribus æræ noſtræ ſæculis Mediolanenſi ſuppoſitæ Metropolitæ obedientiam jactare, aut ſaltem in-

innuere. Illud enimvero maximum, ineluctabile, juſtiſſimum exoptatæ in Synodis præcedentiæ fuiſſet argumentum, & fundamentum, non Regis coronandi, ac præſentandi jura, non anteceſſorum Archiepiſcoporum inopportuna exempla, & inutilia. Quid ad hæc Mediolanenſca? Ejusmodi tamen probationis, atque amplificationis genere non eſt profecto, cur nos offendamur; ſcimus enim, quo ci-
Tit. Liv. lib. 8. vium animos rapiat patriæ charitas, *dum civitas ad ſe quæque famam rerum geſtarum, bonorumque fallente mendacio trahit.*

LXIV. Usque adhuc Clementis II. bullam a falſitate immunem demonſtravimus, quam
Euſtach. n. 385. illi affinxerant Puricellus, & P. Euſtachius ex auctoritate Scriptorum Mediolanenſium, atque ex poſterioribus Synodis. Operæ nunc pretium eſt ad ſuperiora tempora pedem referre, atque de iis Conciliis ſermonem habere, quæ Clementis ejusdem ætatem præceſſerunt, & in quibus Mediolanenſem ajunt Ravennati Epiſcopo præpoſitum in Seſſione, & ſubſcriptione. Verum Symmachi Papæ Synodos ad ultimum examen reſervantes, gradu retrogrado ab Romana exordimur, quam præſidente Joanne XII. habitam fuiſſe ann. 963. coram Otthone I. Imperatore, atque in ea ſediſſe, & ſubſcripſiſſe Walpertum Mediolanenſem ante ArchiepiſcopumRavennatem ajunt
Baron. Pagius, & alii ad an. 963. a Luitprando, & Binio eſſe narratum. Quamnam vero Synodum? Impiumne illud conciliabulum, Catholicis omnibus execratum, quod præpotens Auguſtus, non præſidente, ſed abſente Joanne XII. coegit: quod ſacrilegam ſententiam auſum fuit in legitimum Pontificem evomere, illòque violenter depoſito, Leonem VIII. Antipapam creare? Iſtane in Synodo præceſſit Mediolanenſis? Factum ſit, non invidemus. In tumultuario conventu, ubi ante Walpertum nominatur Patriarcha Aquilejenſis, imo Rodulphus Diaconus ejus procurator, (cui idcirco ſi Mediolanenſium opinioni ſtandum ſit, prærogativam ſedis tribuendam quis non dixerit?) ubi non intererat Pontifex, ſed præerat Imperator, ideoque locus non erat quæſtioni, cuinam dextera Papæ, aut ſiniſtra deberetur; in hujusmodi, inquam, conventu præcedentiam quæritent Puricellus, & P. Euſtachius; nos id genus honoris non curamus. Ceterum an per-
Concil. Tom. XI. V. E. peram hic citentur Luitprandus, & Binius, conſulatur quid iſte in notis ad hoc conciliabulum, tum in notis ad alterum ejusdem farinæ conventiculum contra Benedictum V. Rom. Pontif. proteſtatur contra impoſtorem putidiſſimum, qui ſub Luitprandi nomine commenta hæc in illius hiſtoriam intruſit. Ergo quid in legitima Synodo ſub Agathone an. 680. actum ſit potius videamus, nimium enim nos urget auctoritas Cardinalis Noriſii ordinem approbantis ſubſcriptionum hujus Synodi, ſcilicet Manſueti Mediolanenſis primum, tum Patriarchæ Aquilejenſis, tertio Theodori Ravenna-
Euſtach. n. 385. tis. Tertius igitur hic erit prærogativâ Sedis ab Mediolanenſe Archiepiſcopo.

Tom. VII. Conc. col. 606. LXV. Anno 680. vel 679. ut opinatur Pagius, ſcripſerat Conſtantinus Pogonatus Græcorum Imperator ad Agathonem Romanum
Pagius Brev. in Agathon. Pontificem de convocanda generali Synodo contra Monothelitas. Super eo negotio Epiſcoporum Concilium Romæ Agatho convocavit, juſſitque Mediolani alteram, item in Galliis, aliisque in regionibus adunari, ut nomine omnium Occidentis Epiſcoporum ſolemnis fieret Legatorum miſſio ad Conſtantinopolitanum generale. Ex Gallicana igitur, Septemtrionali, Mediolanenſi Synodis Legati Romam ad Agathonis ſupramemoratum Concilium convenerunt, atque inter eos, ut placet Pagio, Pagius ubi ſupra.
Manſuetus Mediolanenſis, & Anaſtaſius Ticinenſis pro Mediolanenſis Provinciæ Epiſco- Anaſtaſ. Biblioth. in Agath.
pis. Adfuiſſe etiam Theodorum Ravennatium Præſulem certum eſt: is autem nondum ſchisma ejuraverat, quo ſexaginta ante annos Ravennas Eccleſia ab Apoſtolica Sede defecerat, incentore Mauro Archiepiſcopo; ſed hujus Synodi occaſione, Theodoro ad unitatem redeunte, ſchisma illud reſtinctum eſt.

LXVI. Hujus autem Agathonis Concilii nulla pene acta ſuperfuerunt, niſi duæ epiſtolæ, quas lectas fuiſſe compertum eſt in Actione IV. Concilii generalis, altera videlicet Agathonis ad Conſtantinum Auguſtum, altera Synodica ab Epiſcopis Occidentis ſubſcripta. Quapropter vanum eſt ſcrutari, quinam prior ſederit poſt Papam, quinam actibus conciliaribus prior nomen dederit. Somniarunt Mediolanenſes profecto, Manſuetum Theodoro præceſſiſſe. Tantummodo ex ſubſcriptionibus, quas modo legimus Epiſtolæ Synodicæ appoſitas, argumentum præcedentiæ ſibi effingunt, & quamvis quæſtio ſit de Seſſione ad dexteram Papæ, tamen in ſubſcriptionibus etiam ſuffragium mendicant, nec meminerunt, parum, aut nihil ſubſcriptionum ordini eſſe fidendum, prout & ipſi prædicant, & nos inferius repetemus. Quisquis autem eas, de quibus in præſens, ſuperficie tenus percurret, auctorum iſtorum levitatem facillime dignoſcet; nullus enim inter Epiſcopos ordo ſervatus eſt. Poſt Agathonem ergo Pontificem non ſubſcribit Manſuetus Mediolanenſis, ſed plerique Apuliæ, Calabriæ, Brutiorum Epiſcopi; inde ſequuntur Siculi, præeunte Syracuſano eorum Metropolitano. Succedunt Legati Galliarum, quos excipit Manſuetus Mediolani Præſul cum ſuffraganeis ſuis, ſed neſcio an iſtos quoque interſecent aliquot alterius provinciæ Epiſcopi. Poſt illos vero Lucenſis, Piſanus, atque non pauci ex Thuſcia; deinde iterum Suburbicarii Tuſculanus, Anagninus, Alatrinus, & alii, quibus ſuccedit Agatho Aquilejenſis cum ſuis: hinc Pentapolitani, Piſaurienſis videlicet, Anconitanus, ceterique: tum Peruſinus, a quo reditur ad Epiſcopos Etruriæ. Ultimus omnium Theodorus Archiepiſcopus Ravennas, & Suffraganei ſubſcripſerunt.

LXVII. Quando igitur Mediolanenſes ex ordine ſubſcriptionum ordinem præcedentiæ arguere velint, ſibi ipſi contradicere cogentur, qui immediate poſt Papam Antiſtiti ſuo priorem locum aucupant; ceſſerunt enim in Agathonis Synodo, juxta ſeriem ſubſcriptionum non ſolum Epiſcopis ſuburbicariis, ut vocant, quos in aliis Conciliis fere omnibus poſt majorum ſedium præſules ſignatos cernimus; verum Syracuſano etiam Archiepiſcopo, ejusque Suffraganeis, imo Legatis quoque Gallorum. At enim nemo ſanæ mentis tam confuſæ ſubſcriptionum ſeriei præcedentiarum ordinem accommodabit. Ego quidem ſuſpicor, ſynodicam Occidentalium Epiſtolam, aut a præſentibus Epiſcopis etiam nomine abſentium ſubſcriptam fuiſſe, aut verius exacta Synodo per diverſas Italiæ provincias miſſam, ab Epiſcopis, qui non interfuerant, ſubſcribendam.

Neque

Neque ſit, quæſo, qui me temeritatis condemnet in hac ſuſpicione explicanda. Scio quidem omnium in ore eſſe, Synodum Agathonis CCXXV. Patribus conſtaſſe, ac totidem Epiſtolam Synodicam conſignaſſe: quod
Tom. VII. Concil. col. 606.
etiam ex Eddii narratione in vita S. Wilphridi Eboracenſis Epiſcopi, qui iſtimet Synodo ſubſcripſit nomine Eccleſiarum ſeptemtrionalium, videtur luculenter confirmari. Aſt ſi
Pagius Breviar. in Agath.
quod narrat Pagius, probabile eſt, ex Concilio nempe Mediolanenſi duos tantum ad Romanum delegatos fuiſſe Epiſcopos, nempe Manſuetum Archiepiſcopum, atque Anaſtaſium Ticinenſem Antiſtitem, cogar dubitare, num Auctores, qui de numero Patrum Synodo Agathonis præſentium ſcripſerunt, eum numerum mutuati fuerint tantummodo a ſubſcriptionibus Synodicæ illius Epiſtolæ, quæ lecta, atque inſerta fuit actibus Concilii Oecumenici, non autem ex certa actorum Agathonis Synodi notitia. Quomodo autem ſibi cunſtant delegatio ad Synodum Romanam duorum tantummodo Epiſcoporum provinciæ Mediolanenſis, & ſubſcriptio omnium ejuſdem provinciæ Epiſcoporum? minime ſibi conſtant, niſi dicamus, vel Epiſcopos, qui Synodo interfuerunt, aliorum Epiſcoporum ſuorum nomina adjeciſſe, vel poſt abſolutam Synodum Epiſtolam per diverſas Italiæ provincias circumlatam, ut ab omnibus etiam, qui abfuerant, ſubſcriberetur.

LXVIII. Hanc noſtram ſuſpicionem auget opportuniſſime ipſa ſubſcriptionum confuſio, ut quieto animo conſideranti facile patebit. Nec novum, nec mirandum id accidet memo-
Mabil. l. 2. de re dipl. & l. 15. n. 2. Tom. 1. & l. 19. n. 59. Tom. 11. Annal. Benedic.
ranti, quæ Mabillonius de hoc inducto ſubſcribendi more aſſerit, ac probat argumentis, atque exemplis non paucis, quæ hic repetere nimis longum eſſet. Optime ad rem ſuam iis uſus eſt erudituſſimus Joſeph Garampius in nupera diſſertatione *de nummo argenteo Benedicti III. P. M.* ut probaret, Lotharium Auguſtum minime interfuiſſe Synodo Romæ celebrato an. 853. licet acta Synodalia conſignata eſſent ejus ſubſcriptione poſt Leonis Papæ nomen. Ex iſta vero ipſa ſuſpicione noſtra oriri altera poteſt, ſcilicet vel Theodorum Ravennatem cum ſuis non adiiſſe Agathonis Concilium, quamvis Synodicam, ſibi poſtea allatam ſignaverit; vel ſi interfuerit, eam ſubſcripſiſſe poſt ſuum ab Urbe diſceſſum: niſi dicere velimus, quod dilata ad Concilii finem ejus cum Apoſtolica Sede reconciliatione, ultimus illi locus in Synodicæ ſubſcriptione remanſerit. Utcumque res fuerit, adeo Concilium Agathonis Puri-
Euſtach. Sect. IV. cap. 2.
cello, & P. Euſtachio non ſuffragatur, ut potius noceat magnitudini, atque amplitudini Mediolanenſium prærogativarum, quibus ſupra omnes omnino Italiæ Epiſcopos, imo ſupra omnes Metropolitanos proprium efferunt Antiſtitem. Atque ex is apparet, quid judicandum de teſtimonio Noriſii ab iis Auctoribus citati; non enim videtur attendiſſe Eminentiſſimus Doctor ad confuſionem ſubſcriptionum Epiſtolæ Synodicæ, neque ad Syracuſanum Archiepiſcopum ante tres alios ſignatum, & præcipue ante Mediolanenſem: quam inordinatam ſubſcriptionum ſeriem certe non probaſſet vir, ceteroquin omni eruditionum genere laudatiſſimus. Quid vero aptius ad objectum iſtud ſuper Theodori ſubſcriptione penitus evertendum excogitari poteſt, quam
Euſtach. n. 278.
ipſiuſmet Patris Euſtachii a S. Ubaldo reſponſionem, eademque verba heic tandem attexere? Protulerat eruditus iſte Auguſtinianus excalceatus contra Ticinenſem Eccleſiam ab Mediolanenſi jugo ſe vendicantem, diploma quoddam Anſelmi IV. Mediolanenſis Archiepiſcopi, ſignatum præter alios ab Epiſcopo Papienſi Guilelmo. De hoc autem monumento du-
Murator. append. Tom. 1. anecdot. cap. ult.
bitavit Cl. Muratorius, atque illi aliquot ſuſpicionis indicia appinxit, inter quæ ſubſcriptionem Epiſcopi Papienſis non ſolum poſt alios Epiſcopos, ſed etiam poſt longam Presbyterorum, atque Abbatum ſeriem. Iſtud ergo ſuſpicionis indicium hac reſponſione ad rem noſtram aptiſſima diluere ſatagit Euſtachius no-
Euſtach. num. 281.
ſter „ Poſt alios inferioris dignitatis, ſcilicet „ Abbates, & Presbyteros apparet certe ſub„ ſcriptio Epiſcopi Ticinenſis. Congruus illi „ ad id ſine dubio poſt Archiepiſcopum locus. „ Sed quid ſi aliqua rationabili cauſa non ita „ obſervatum? Aliquando Epiſcopi loco alias „ ſibi non debito in Conciliis ſubſcripſere, „ aut quia ſubſcribendi tempore aliis detenti, „ aut quia partium ordo ſervatus, ita ut fa„ cta prius ſubſcriptione ab his, qui ex una „ parte ſedebant, ſubſcripſerint deinde, etſi „ digniores, qui ex altera: de quo more Hal„ lier de Eccleſ. Hierar. lib. 4. Sect. 4. cap. 2. „ art. 4. §. 75. & Cantelius hiſt. Metropol. „ Urb. tom. 1. part. 1. diſſert. 6. cap. 2. aut „ etiam quia quandoque tumultuarie, nullo „ ſcilicet ſervato ordine, ſed ad cujuſque „ commoditatem; vel tandem quia ſicuti non „ neceſſaria in eo caſu ſubſcriptio, ſic necat„ tentus ſubſcribentium ordo .... Non ergo „ tanti Ticinenſis extra ordinem ſubſcriptio „ momenti, ut eum rationabilis eſſe potuerit, „ & ſi quinque poſt ſæcula cauſa præciſa ne„ queat aſſignari, & inſuper exemplo non „ caruerit, falſitatis ſuſpicione valeat hoc do„ cumentum obnubilare „.

LXIX. Supereſt igitur, ut de Symmachi Papæ Conciliis, ubi Laurentium Mediolani ante Ravennæ Archiepiſcopum Petrum ſubſcripſiſſe apparet, verba faciamus. Tres præcedentiæ gradus in hiſce Synodis Metropolitæ ſuo adquiſitos mente conceperunt Mediolanenſes, allocutionis, ſeſſionis, ſubſcriptionis. Addunt, Synodos ipſas, Theodoricum Regem, Ennodium Diaconum, alioſque, cum utrumque præſulem nominant, Mediolanenſem Ravennati præferre: Gratianum ex eo quod prior Mediolanenſis loquutus ſit, & ſubſcripſerit, aſſerere ejus Sedis prærogativam. Singula breviter diſcutiamus.

LXX. Quia ergo in Symmachi Conciliis an-
Tom. V. Concil. col. 465. V. E. Pag. ad Symmachi Synod.
te Ravennatem loquitur Mediolanenſis, dignior eſt cenſendus? Unica tantummodo vice loquutum legimus in hujuſmodi Synodis Laurentium, ſcilicet in tertia, quam Pagius *Palmarem* fuiſſe probat: ibi autem non Laurentius, ſed primus verba facit *Creſconius Epiſcopus Tudertinæ Eccleſiæ*, alter *Maximus Epiſcopus Bleranæ Eccleſiæ*, tertius *Stephanus Epiſcopus Venuſinæ Eccleſiæ*, quartus vero *Laurentius Mediolanenſis*. Væ igitur ſi prioritatem alloquentium in Conciliis ad ſtabiliendam ipſorum præcellentiam conſilamus! S. Hieronymus loquens de Fidei profeſſione PP. Concilii Ariminenſis,
Hieron. Dial. adv. Lucif.
ſubjungit: *alia die in Eccleſia, quæ eſt apud Ariminum, & Epiſcoporum ſimul, & laicorum turbis concurrentibus, Muſonius Epiſcopus provinciæ Biſantinæ, cui propter ætatem primæ ab omnibus deferebantur, ita loquutus eſt &c.* Eritne ergo dicendus Muſonius iſte majoris prærogativæ, & ſedis honorabilioris præ ceteris Epiſcopis Concilii

cilii Ariminenſis? Quod vero ad Seſſionem, quam in Conciliis Symmachi Laurentio ſublimiorem confidenter tribuunt; pace Scriptorum Mediolanenſium, eam pari confidentia negamus, donec certis rationibus, aut monumentis, non autem nuda ſubſcriptione, cui nihil fidere poſſumus, nobis veritas eluceſcat; quid enim habemus in ſynodicis actibus, quod Seſſionis hujus prærogativam ne latum quidem unguem indigitet? Litteræ autem noſtræ Clementis II. Petrum Ravennatem Laurentio Mediolanenſi in ſubſcriptione, non autem in ſeſſione potiorem locum conceſſiſſe commemorant.

Tom. V. Concil. ubi ſup.

LXXI. Tandem quod ſubſcriptionem ſpectat, non tam facile eam admitteremus, niſi Clementinæ litteræ mox allatæ de ea fidem facerent. Legimua enim in notis ad alteram ex illis Synodis, eam nempe an. 501. celebratam, Baluzium aſſerentem: *Multum autem diverſæ ſunt ſubſcriptiones ab editis in antiquis exemplaribus, & diverſo ordine poſitæ ſunt in codice canonum Eccleſiæ Romanæ.* Ad alteram vero, quæ *Palmaris* a quibusdam vocatur, repetit eam Baluzii de ſubſcriptionum ordine animadverſionem Pagius. In ultima autem obſervavimus hanc adnotationem: *ſunt eædem ſubſcriptiones in manuſcripto codice Pariſienſi, ſed non eodem ordine.* Imo dubitat Binius has easdem ſubſcriptiones non pertinere ad hanc Synodum. En ejus verba: *In ſubſcriptione plurimi Orientales nominantur, qui Concilio Chalcedonenſi ante annos quinquaginta duos interfuerunt, & quorum poſt decem annos a tempore d. Concilii nulla mentio reperitur. Unde probabile eſſe apparet, quod hæc ſubſcriptio non ſit Romanæ, ſed alterius cujusdam Synodi longe ante hæc tempora celebratæ.* Quare neſciremus profecto, quænam ratio foret habenda ejusmodi ſubſcriptionum. Dubietas autem iſthæc urgeret magis, ſi attendenda eſſet inſcriptio Synodi Palmaria, *reſidente Ven. Viro Papa Symmacho, una cum Ven. Viris Laurentio, Maximo, Petro, Laurentio, Æmiliano &c.* Quis enim ex duobus iſtis Laurentiis credendus eſt Mediolanenſis? Ecquis Maximus ille intermedius? Num Maximus Epiſcopus Bleranus ut in ſubſcriptionibus? Num Marcellinus Aquilejenſis? Sed iſte acta Synodorum nullibi ſubſcribit, licet ſecundæ ſaltem Synodo interfuiſſe certum ſit ex Epiſtola Theodorici Regis, & ex præcepto Senatus, ipſiusque Marcellini, ubi ſolius Aquilejenſis primo loco nomen exprimitur, nihil habita Mediolanenſe. Quæ igitur, inquam, habenda eſſet ratio de jactatis ſubſcriptionibus, per quas præcedentiam Mediolanenſis totis viribus probari contendunt? Verum de ea dubitandi locum non relinquunt Clementis II. ſæpius memoratæ litteræ. At enim illæ luculenter declarant, ſpontanea Petri Ravennatis ceſſione, pro illa tantum vice, atque ſolius humilitatis gratia, permiſſum fuiſſe Laurentio Mediolanenſi, ut primus ſubſcriberet, datumque ſuper hoc ad perpetuam Ravennatenſis prærogativæ cautionem, & præſervationem diploma a Joanne Summo Pontifice Symmachi ſucceſſure, quod in Clementis II. Concilio lectum, approbatumque fuit univerſorum Patrum ſuffragio. Quid igitur ab hac Laurentii ſubſcriptione ſibi captant momenti pro indebita præeminentia Mediolanenſes?

Pag. in not. ad Sym. Synod.

Tom. V. Concil. ubi ſup.

Ibid.

Ibid.

LXXII. Non credendum, reponunt, hujusmodi declarationi Joannis Romani Pontificis, Symmachi ſucceſſoris, neque litteris Clementinis, quæ falſæ ſunt. Optime quidem. Aut ergo veræ ſunt hæ litteræ, aut falſæ, quemadmodum dictitant. Si primum; concedi nobis neceſſe eſt, nihil Mediolanenſibus prodeſſe ſubſcriptionem, de qua contendimus. Si alterum; provocabimus Mediolanenſes ad eas omnes animadverſiones, quibus, ut ſuperiori numero expoſuimus, deſtrui facile poterit harum ſubſcriptionum fundamentum; nutante enim earum veritate, nutant ipſæ etiam, atque in dubium revocantur. Adde, Mediolanenſes ipſos, qui Divum Ambroſium Concilio Aquilejenſi præfuiſſe affirmant cum Baronio, licet ſederit, ac ſubſcripſerit ſecundus a Valeriano Aquilejenſi Epiſcopo, arma nobis contra ſe ipſos intorquenda miniſtrare, etiamſi litteræ noſtræ Clementinæ abjiciendæ forent inter apocrypha. Reſpondent enim Mediolanenſes ſeſſioni, & ſubſcriptioni ipſis objectæ D. Ambroſii „non probari præcedentiam conceſſam fuiſſe Valeriano ex debito, ſed potius ex convenientia, & ratione antiquioris ordinationis. In eodem Aquilejenſi Concilio obſervat Noriſius, Anemio Syrmienſi Metropolitæ præpoſitum Nimenium Vercellenſem Epiſcopum, idque in aliis actum Conciliis; non enim ſemper in Synodis dignioris ſedis Epiſcopi primo loco ſubſcribebant; nam in Sardicenſi ante Protaſium Mediolanenſem ſubſcriptus legitur Lucillus Veronenſis Epiſcopus, qui tamen ea tempeſtate erat (ajunt Mediolanenſes) ſubditus Protaſio. Ejusdem ſententiæ auctor fuerat Baronius, qui notat, Januenſem Epiſcopum modo anteponi Brixiano, modo poſtponi: idem ait de Vercellenſi, & de aliis pluribus: imo quod ſpeciali nota dignum eſt, in Concilio Romano ſub Hilario Papa indicat poſt Romanum Pontificem primo loco poni Maximum Epiſcopum Taurinenſem, licet digniores ibi adſtarent Metropolitani, atque ipſe Mediolanenſia. Innumera alia exempla adducunt Hallier, Albertus Picolus, (qui obſervat ad rem noſtram id moris fuiſſe in Metropolitanorum ſubſcriptionibus), Petrus de Marca, & Baluzius. Quapropter etiam in Aquilejenſi Concilio Valeriani anterioritati potuerunt quidem deferre primas Synodi Patres, & ejus intuitu præcedentiam præfatam concedere, ſalvo ſemper jure ſuperioritatis reſpectu S. Ambroſii, quem præſediſſe voluit Baronius. Addunt, neque Epiſcopos Aquilejenſes ex eorum in Arelatenſi, & Romano Conciliis ante Mediolanenſes nominatione majores præ iſtis honoris gradus adquiſiſſe: quoad Arelatenſe quidem, quia in eo etiam Legati Pontificis Summi poſtpoſiti ſunt minoribus Epiſcopis, & Syracuſanua ipſe Aquilejenſi præfertur. Quoad Romanum vero, Rufus Carthaginenſis poſtponitur Aquilejenſi, cum tamen ut Africæ Primas debuiſſet præponi. Et ſic non obſervato in horum nominatione ordine, nec mirum ſi ante provinciam Italiæ, & Mediolanenſem Epiſcopum Theodorus Dalmatiæ in Arelatenſi, & in Romano Benedictus Aquilejenſis nominantur: ideoque ſicut ex Epiſcopis illis, & Pontificiis Legatis, & Carthaginenſi Antiſtite non ſuo loco nominatis nulla infertur antepoſitorum Epiſcoporum aut ſupra Romanam Eccleſiam, aut ſupra Papæ Legatos, aut ſupra Africæ Primatem major excellentia, & præeminentia;

Euſtach. n. 99. & ſeqq.

Baron. ad an. 451.

Id. ad an. 465.

Euſtach. n. 38.

ita

Digitized by Google

„ ita neque Aquilejenſem ſuprą Mediolanen„ ſem præeminere cenſendum, quia iſte in alla„ tis Conciliis poſt illum eſt nominatus.

LXXIII. Cetera Mediolanenſium in hanc animadverſionem firmandam monumenta præterimus, iis contenti, quæ uſque adhuc adduximus, ut prærogativæ argumentum ex Laurentii ante Petrum noſtrum ſubſcriptione deſumptum eorum armis diſſolvamus. Etiamſi igitur apocryphæ putari debeant Clementis II. litteræ, nihilo tamen minus evinci non poteſt major prærogativa in Mediolanenſe, quia Ravennatenſe prior in Conciliis Symmachi ſubſciptus inveniatur. Imo liceat etiam nobis conjecturas qualeſcunque noſtras huic attexere præſuppoſita Clementinarum litterarum falſitate, & conceſſo uſque Mediolanenſibus, ut authentico, & vero ſubſcriptionum ſynodalium ordine. Quidquid ſit ergo de iis Symmachi Synodis, quas ipſe Pontifex convocavit, primuſque iis ſubſcripſit; certum eſt tamen, alteram ex iis habitam fuiſſe, ubi Symmachus non præſedit, præſederunt vero Archiepiſcopi Ravennas, & Mediolanenſis, qui & ſubſcripſerunt primi omnium. Hanc vero Synodum a Theodorico Rege coactam, & Epiſcopos convocatos nemo neſcit, licet ipſe Symmachi conſenſum, quem vi extorſerat, * ſimularet. Quidni ergo Præſidentes Synodi ipſe Theodoricus marte proprio deſignaverit Mediolanenſem, ac Ravennatem alium alio priorem? Quidni violento Regi invitus adquieverit Ravennas? Aut ſi id de Theodorico excogitari poſſe negent, atque omnia ordinata velint cum Symmachi conſenſu; non ne cenſeri poteſt, utrumque Archiepiſcopum auctoritate a Symmacho eis collata Concilio illi præſediſſe, atque Mediolanenſis præcedentiam a voluntate Pontificis eo caſu derivaſſe? Dicent fortaſſe Mediolanenſes, reſpexiſſe tunc Symmachum dignitatem Eccleſiarum? non arbitror: ſecus dicendum foret, Romanos Pontifices in electione Legatorum ad generalia, aliaque Concilia, attendiſſe excellentiam graduum in electis, non prudentiam, non rerum tractandarum peritiam. In ejuſmodi autem caſu nulla major dignitatis acceſſio facta eſt Eccleſiæ Mediolanenſi ſupra Ravennatem, quia ex voluntate Symmachi prior Concilio præſederit Laurentius, prior alloquutus ſit, prior ſubſcripſerit. Quando autem in iſta Synodo vel Regis, vel Papæ mandatu, Ravennatem Mediolanenſis præceſſit; quid Ravennatis intererat, ſi aliis Synodis ſubſcriberet ſecundus, quibus cum præeſſet Summus ipſe Pontifex, in prærogativam non inducebatur prior, aut poſterior ſubſcriptio?

* V. notas ad Symmach. Syn. ubi ſup.

LXXIV. Hæc addideram in gratiam ſoppoſitæ Clementini diplomatis falſitatis. Verum igitur illud ſit, nec ne, potiora prorogativarum jura fruſtra ſibi aucupant Mediolanenſes ab hiſce Symmachianis ſubſcriptionibus. Gratiano autem ex illis argumentum inſtituenti pro Archiepiſcopi Mediolanenſis excellentia, aliiſque omnibus recentioribus ab Euſtachio citatis, nullius negotii eſt reſpondere, illos nempe antiquum Conciliorum morem ad ſui temporis inductam conſuetudinem perperam metiri. Nullam antiquitus ſedium prærogativarum habitam fuiſſe rationem in ſubſcriptionibus Conciliorum probant, quæ Mediolanenſes nobis ſuperius ingenue ſuppeditarunt, & quæ ſuper hujuſmodi diſciplina plurimi Auctores docuerunt, & præſertim quæ in Symmachi Conciliis animadvertimus. Cœpit quidem recentioribus ſæculis priſtina diſciplina deferveſcere, oblitique ſunt Eccleſiæ Præſules Chriſti Domini præceptum, *qui major eſt in vobis fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt ſicut miniſtrator*, aſſumentes e contra Diſcipulorum non adhuc confirmatorum infirmitatem, *quis eorum videretur eſſe major*, ambitione induente perſonam neceſſitatis jurium propriæ Eccleſiæ tuendorum. Ad hanc reſpexit Gratianus, illiuſque ſectatores reſpexerunt in allatis caſibus, non autem ad primorum ſæculorum ſimplicitatem.

Luc. 22. 26.

Ib. v. 24.

LXXV. Ob citatam tamen Gratiani auctoritatem Euſtachius a S. Ubaldo ſubiraſcitur Felici Antonio Guarnierio, tribuenti anteriorem Mediolanenſis ſubſcriptionem in Conciliis Symmachi non præcellentiæ dignitatis, ſed anterioritati ordinationis in Epiſcopum; cum enim ea Guarnierii ratio apprime Mediolanenſium rationibus quadraret, quibus contra Aquilejenſes proprii Antiſtitis præeminentiam defendere conantur, atque etiam conſona eſſet ſaniorum Criticorum ſententiæ; ideo Auguſtinianus noſter Guarnierio Gratianum opponit dicentem, ex quo Laurentius ſubſcripſit ante Petrum Ravennatem, *Sedis prærogativam ante eum habere*; ac notat, Gratianum non dicere *Ordinis prærogativam*, ſed *Sedis*, non dicere *habuiſſe*, ſed *habere*, ſcilicet dum Gratianus ſcriberet: quod non dixiſſet, ſi authenticæ fuiſſent Clementis II. litteræ; illi enim innotuiſſent. Ego vero credideram, opinionem illam Guarnierii, non Gratiani auctoritate, qua non adeo movetur ætas noſtra, ſed fortioribus argumentis enervandam fuiſſe, aut quærendum, an prior Petro Epiſcopatum adjerit Laurentius, nec ne; nam ſi forte prior in Epiſcopatu Ravennas, id argumentum omnium potiſſimum fuiſſet contra Guarnierium. Ceterum niſi Gratiani aſſertio firmiori nitatur fundamento, quam ſubſcriptionibus Symmachianis, eam inter innumeras alias libentiſſime relinquimus, quæ hujus Auctoris ab omnibus rejiciuntur; neque obſtupeſcimus Cl. ceteroquin Decretorum Collectorem non meminiſſe Clementini diplomatis, cum tot alia fortaſſe majoris momenti, & indaginis vel tacuerit, vel omiſerit, vel ignoraverit, vel male intellexerit.

Euſtach. n. 387.

LXXVI. Quod vero ad Symmachi Synodos attinet, quod Theodoricus Rex, quod Ennodius, & centum alii, ſi placet, cum utrumque Metropolitanum nominant, Mediolanenſem præmittunt; ridiculum enimvero eſt, id convertere in argumentum majoritatis. Scribit Divus Paulus ad Galatas, *cum cognoviſſent gratiam, quæ data eſt mihi, Jacobus, & Cephas:* Apoſtolorum Principem Cepham Paulus ergo minorem credidit? Athanaſius Synodicam Sardicenſis Concilii Epiſtolam laudans, atque Epiſcopos, qui eam ſubſcripſerunt, enumerans, ait: *Eorum autem, qui in Synodo ſubſcripſerunt, ceterorumque aliorum iſta ſunt nomina: Oſius ab Hiſpania, Julius Romæ per Archidamum, & Philoxenum presbyteros ſuos, Prothogenes Sardicæ &c.* Erit ergo Julius Romanus Pontifex Oſio Cordubenſi poſtponendus? Væ autem præeminentiæ Mediolanenſium ſupra Vercellenſes, ſi ipſius Athanaſii auctoritate abutamur, in Epiſtola ad Solitarios dicentis: *clariſſimæ ſunt confeſſionis viri religioſi, & Epiſcopi boni Paulinus Trevirorum, Lucifer Epiſcopus Sardiniæ, Euſebius Vercellis, Dionyſius Mediolani.* Item quia Conſtantinopolitanum Concilium V. in damnatione trium Capitulorum, *condemnamus*, inquit, *& anathematizamus . . . quæ*

ad Galat. 2. 9.

Athanaſ. apolog. 2.

Collat. viii.

impie Theodoretus conſcripſit contra rectam Fidem, & contra XII. Capitula S. Cyrilli, & contra Epheſinam primam Synodum &c. minor habenda erit iſthæc generalis Epheſina Synodus Sancto Cyrillo, ejuſque Capitulis? Quia S. Auguſtinus, cui potior auctoritas quam Theodorico tribuenda eſt, *tunc*, ait, *accepto volumine ejuſdem Concilii* (Pſeudo-ſardicenſis) *ſtatuta conſiderans, legi Athanaſium Alexandrinum Epiſcopum Catholicum, & Julium Eccleſiæ Romanæ Epiſcopum nihilominus catholicum illo Concilio Sardicenſi fuiſſe improbatos*; ergo cenſebimus, Auguſtinum anteponere voluiſſe Pontifici Maximo Julio Athanaſium in Sedis prærogativa?

Auguſtin. lib.4.con. Creſcon. Epiſt. 44. & 163.

LXXVII. Verum quid plura? In Concilio Romano ſub Julio I. non ne Ravennas Epiſcopus ante Mediolanenſem nominatur? Nonne in Concilio Sardicenſi ter eodem ordine ſubſcriptos legimus ambos iſtos Antiſtites? Et præter centum, præter mille Auctores, quibus Ravennatem libuit ante Mediolanenſem laudare, nonne Sigonius ipſe, quem Euſtachius in ſuas partes trahere conatur, inter Eccleſias Italiæ Principes Mediolanenſi quartum ſolummodo locum aſſignat, Ravennatique poſtponit? Nos vero ejuſmodi rationibus non adeo fidimus, ut prærogativas Eccleſiæ noſtræ inde derivare curemus: Sufficit nobis exempla exemplis opponere, alia falſa oſtendere, alia ad rectam rationem, mores, diſciplinam explicare, ut levitatem argumentorum, quibus Mediolanenſes utuntur contra Clementis II. diploma, detegamus.

Sigon. de reg. Ital. lib. I.

LXXVIII. Nondum tamen illud oppugnare deſinunt, ejuſque ſenſus, & verba medullitus perſcrutantes, ex principio illo, *Clemens Epiſcopus Servus Servorum Dei omnibus Eccleſiæ Filiis*, atque etiam ex ſalutatione *Bene valete*, nova colligunt falſitatis indicia. Non agebatur, inquiunt, de aliquo Fidei articulo, ut omnibus Eccleſiæ filiis litteræ iſtæ inſcriberentur: univerſis autem Eccleſiæ filiis ſalutatio iſta, *bene valete*, minime convenit. Nugæ! Non agebatur quidem de Fidei articulo: verum ea erat quæſtio, cujus definitionem omnes Eccleſiæ filios non latere decebat, cum bonus ordo Conciliorum, ac Patrum unanimitas, & concordia, Chriſtianorum omnium ædificatio ſit; è contra vero Patrum altercationes, ambitus, diſcordiæ omnibus ſint ſcandalo, & irriſioni. Agebatur etiam de iis Italiæ Metropolitanis, qui propter amplitudinem Sedis, ac dignitatis ob oculos erant univerſo Chriſtiano orbi, Mediolanenſis nempe, ac Ravennas. Accedit quod iſtiuſmodi controverſia excitari potuiſſet in quibuſcumque Synodis etiam generalibus, quæ Eccleſiam univerſam repræſentant: quapropter expediebat legem ſtatuere, eamque ſolemniter publicare, quæ ubique innoteſceret, omneſque obligaret. Ceterum *univerſis Eccleſiæ filiis* inſcriptas legimus *Urbani II.* Romani Pontificis litteras pro Turonenſi S. Martini Eccleſia, quamvis neque agerent negotium Fidei, neque diſciplinæ ad univerſam Eccleſiam ſpectantis. Idem dicito de millibus aliis ſummorum Pontificum diplomatibus, eam inſcriptionem præferentibus. Quod ſpectat ad ſalutionem *bene valete*, ſi minus univerſis Chriſti fidelibus convenit, doceant ergo Miolanenſes aptius ſalutationis genus: interea nos illos monemus, plena eſſe medii ævi diplomata ſimilibus ſalutationibus *bene valete*, licet inſcripta ſint omnibus Eccleſiæ filiis.

Euſtach. num. 395.

Nat. Alex. Tom. XIII. pag. 73. V. E.

LXXIX. Apocryphum eſt etiam, addunt Mediolanenſes, monumentum iſtud Ravennatenſium, quia refert, Petrum Ravennatem ceſſiſſe Laurentio Mediolanenſi in Symmachianis Conciliis, *non aliquo jure, ſed humilitatis gratia*, cum virtutis, & muneris partes fuiſſent Eccleſiæ ſuæ jura tueri, non cedere. Leviſſimæ huic objectiuni reſpondeat Mediolanenſis Arnulphus cum ſuo illo Heriberto Archiepiſcopo; dum enim Ravennas Antiſtes, (& ipſe Heribertus nuncupatus,) contenderet cum Mediolanenſe Regis coronandi præſentationem ann. 1027. *Dominus Heribertus Sanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ venit Archiepiſcopus, vir ſtrenuus, & modeſtus, imo & patientiſſimus, ne forte in populo fieret tumultus, adverſus ejus* (Ravennatis Archiepiſcopi) *diram inſaniam oppoſuit ſanctam temperantiam, a tantæ ſeditionis turbine humiliter declinavit, & Coepiſcopos, & omnes ſuos hanc temeritatem condemnantes, & illi in faciem reſiſtere volentes, blanda perſuaſione admonuit, ut ſcandalum ejus humiliando vitarent.* Cur ergo Archiepiſcopus Mediolanenſis humilitatis gratia tunc declinavit a tumultu, egreſſus eſt Templo, Coepiſcopos ſuos compeſcuit? Nonne, Mediolanenſes docent, *Prælatos, quo ſanctiores, eo firmius pro ſuarum Eccleſiarum juribus ſtetiſſe: non locum cedere, ſed ſilii dei itum ſuſtinere virtus fuiſſet?* Hæc autem ſunt P. Euſtachii verba, & morale documentum. Si ergo quia litteræ Clementinæ aſſerunt, Petrum Laurentio ceſſiſſe *humilitatis gratia* in Synodis Symmachianis, apocryphæ habendæ ſunt; tali etiam nota laborabit Arnulphi narratio, quæ Heribertum Mediolanenſem Templo ceſſiſſe, Ravennati non reſtitiſſe humilitatis gratia luculenter exponit.

Euſtach. n. 395.

Arnulph. ap. Euſtac. n. 392.

Euſtach. n. 395.

LXXX Sed urget Pater Euſtachius: *at quo fine, qua neceſſitate, aut quod ob bonum exercenda tunc illi* (Petro Ravennati in Synodis Symmachi) *quoad locum humilitas?* Petat ergo ille ab Arnulpho ſuo, quo fine, qua neceſſitate, aut quod ob bonum Heribertus Mediolanenſis in coronatione Conradi declinavit a tumultu, Templum reliquit, Coepiſcopos redarguit? *Ne forte*, (reſpondet ſcriptura illa, ex qua narrationem ſuam deſcripſiſſe dicitur Arnulphus, teſtante Beroldo, & de qua ſcriptura omittimus rationem repetere, cum pretium ejus facile legentibus appareat:) *Ne forte*, inquam, *in populo fieret tumultus . . . . . ut ſcandalum humiliando vitarent, nec tanta plebe impetuoſa ſeditio creſceret, ne diabolus totius erroris auctor, bono pacis raperet de propoſito Epiſcoporum, quod moribus decet ineſſe laicorum.* Verba autem hæc laudatæ ſcripturæ Patrem Euſtachium docere poſſunt finem, neceſſitatem, & bonum, ob quod exercenda fuit Petro Ravennati in Conciliis Symmachi quoad ſubſcriptionem, & ſi mavis, quoad locum ſeſſionis humilitas.

Euſtach. ibid.

Id. n. 392.

LXXXI. Humilitati tamen locus non erat, iterum inſtat P. Euſtachius, tum quia nullum monimentum afferri poteſt, quod probetur ante Symmachi Synodos Ravennatenſem Epiſcopum aliquando Mediolanenſi in Conciliis præceſſiſſe, ut ex humilitate dici poſſit renuntiata ſub Symmacho loci præeminentia: tum etiam quia *Laurentio Mediolanenſi, ut conſecratione antiquiori, adhuc præciſa propriæ dignitatis præeminentia, debebatur præcedentia: unde ergo illi locum ceſſit Petrus humilitatis gratia?* Monimenta noſtræ præcedentiæ ante Symmachi tempora nobis præſtat Concilium Romanum ſub Julio I. & Sardicenſe, in quibus præpoſitum Ravennatem Mediolanenſi legimus. Alterum monimentum eſt, nullibi inveniri

Euſtach. n. 395.

Ibidem.

veniri

veniri antepoſitum in Conciliis ante Symmachum Ravennati Mediolanenſem Epiſcopum. Quæ prioribus monimentis objiciunt Auctores noſtri, inferius indicabimus: quæ vero ſecundo objiciunt negativo monumento, plane ignoramus. Dici igitur jure potuit, Petrum *humilitatis gratia* Laurentio ceſſiſſe in Conciliis Symmachi. Quod autem Laurentio, *adhuc præciſa propriæ dignitatis præeminentia*, præcedentia deberetur, quia prior in Epiſcopum conſecratus fuerat; præterimus animadvertere, quænam fuerit *propriæ dignitatis præeminentia*, unde ſupra Ravennatem Archiepiſcopum, præcipue Symmachi temporibus, ſeſe efferre poterat Mediolanenſis. Durum fortaſſe erit Auctoribus iſtis probare hanc dignitatis præeminentiam, ſi civitatem utramque, ſi Eccleſias, ſi earum originem, amplitudines, prærogativas, præſules ad meræ veritatis hiſtoricæ lumen, ſecluſis fabulis, conferemus, & expendemus. In reliquis caveant Doctiſſimi Mediolanenſes, ne dum ab anteriore ordinationis tempore novum argumentum inſtaurare ſatagunt contra Clementinas litteras, rem noſtram etſi inviti, & nolentes agant; ſi enim non obſtante priore Laurentii conſecratione, Petrus ex humilitate primas partes ei detulit, aliud argumentum nobis in promptu eſt, ut Ravennatium Archiepiſcoporum excellentiam probemus præ Mediolanenſium.

LXXXII. Præſtat autem ſuper his non immorari, ut audiamus ultimas falſitatis notas, quas invenire in Clementino diplomate ſibi videntur Puricellus, & Euſtachius a S. Ubaldo. Eustach. n. 396. Earum alteram arbitrantur, dictum fuiſſe in eo diplomate, Petrum Ravennatem ceſſiſſe Mediolanenſi *illo tantummodo caſu*. Res, ajunt, non ſibi conſtat; tribus enim in Synodis Symmachianis Sevindus a Mediolanenſe ſedit, ac ſubſcripſit Petrus Ravennas; hic autem dicitur *illo tantummodo caſu* huic ceſſioni indulſiſſe. Quam bene ratiocinantur! quaſi τὸ *illo caſu* apprime ſignificaret *pro una vice*, nullo autem modo interpretari poſſet *pro illis Synodis*, quæ in caſu Symmachi celebratæ fuerunt; ſeu quoniam in una tantum ex iis egerunt uterque perſonam præſidis, quaſi *pro illa tantum Synodo* intelligi non poſſit præcedentia Mediolanenſi conceſſa ex Petri humilitate. Quamquam autem Clementina verba explicanda eſſent *pro illa tantum vice*, cur intelligere ea deberemus *pro una tantum Synodo*? Quis unquam grammaticus tyro ita interpretaretur? Aliquot annis, iiſque continuis fuerunt hæ Synodi repetitæ, & forte Patres nunquam ea cauſa ab Urbe diceſſerunt, cum tumultus non acquieſceret etiam poſt iterata Concilia, & decreta contra Antipapæ fautores, adeo ut unum ſolummodo tot annis continuatum ea Concilia ab aliquibus reputentur. Quapropter optimo jure potuit Joannes I. Symmachi ſucceſſor in declaratione edita pro Ravennate, quam litteræ Clementinæ meminerunt, conventus illos omnes complecti, & indicare iis verbis, *illo tantummodo caſu*, ſeu etiam illa tantummodo vice. Admiſſa igitur opinione Puricelli, quod tribus vicibus præſcripſerit Petro Laurentius, contradictionem minime ſonant verba diplomatis Clementini. Nihil vero mirum, ſi conceſſa ex humilitate præcedentia in prima Synodo, eadem humilitas concedere ſuaſit in ſubſequentibus, ne forte repetita altercatio ſcandalum excitaret, neu qui Romam venerant ſchiſma teterrimum compoſituri, aliud ipſi propter inanes præcedentiæ titulos renovare dicerentur.

LXXXIII. Pudet diutius in hiſce tricis immorari, eo magis quia perſeverant Auctores laudati alias ejuſdem farinæ notas jactare. Altera ergo eſt, dixiſſe in ſuis litteris Clementem II. *multoties ventilatum a retro Pontificibus prædeceſſoribus noſtris aut vix, aut nullo fine ſopitum eſt*: Eustach. n. 397. nempe jurgium ob præcedentiam in Synodis inter tres illos contendentes. Ubi enim, inquiunt, apparent indicia repetiti hujus jurgii? In ſola coronatione Conradi Salici legimus illud excitatum an. 1027. cum Mediolanenſis Archiepiſcopi munus ſibi arrogaſſet Heribertus Ravennas. Imo vero, nos addimus, neque in Auguſti illius inauguratione de jure in Conciliis præcedendi altercatum eſt. Verum quid inde? Ergo ne in nullis aliis Conciliis contentio iſthæc emergere potuerat ante an. 1027.? Nonne potuerat in Symmachianis, ſopita tamen humilitate Ravennatis? Nonne ſubſecuta Joannis I. declaratio id non obſcure indicat? An tot aliis in Synodis, quibus modo Ravennatem, modo Mediolanenſem ſubſcriptum videmus poſt Romanum Pontificem, quæſtio hæc agitari nequiverat? Ergo quia Puricello, & Patri Euſtachio ignota ſunt hæc jurgia, neque nota fuerunt Patribus, ante octo ſæcula in Clementis Synodo congregatis?

LXXXIV. Quare ergo, exclamant, in Synodo iſta pro omnibus Mediolanenſis Eccleſiæ juribus ſolus omnino dicitur eſſe „ *prolatus quidam catalogus nominum eorum Archiepiſcoporum,* Eustach. ibid. „ *qui interfuerunt Synodo Symmachi Papæ, ubi præſcriptus erat Mediolanenſis Archiepiſcopus*? Cur „ mille alia omiſſa Mediolanenſium potiora jura? Ubi Metropolis anterioritas? ubi antiqua Ravennatium ſubjectio? Quorſum neglecta adquiſitæ toties ſupra Ravennatem præcedentiæ exempla, ſub Agathone an. 680. „ & ſub Joanne XII. an. 963. de quibus ſupra? „ Hiſne in re tanti momenti prætermiſſis, ſola „ Laurentii ſub Symmacho ſeſſio (dicito potius „ præſcriptio) memorata? „ Bona verba queſo Mediolanenſes. Quorſum vos quidem jactabitis Metropolis *anterioritatem*, quando ſub judice adhuc lis eſt, an prior Ravennate orta fuerit Mediolanenſis? Argumenta ſane, quæ Capite III. ſequenti producent in medium Ravennatenſes, non ita levia ſunt, ut tam facilem patiantur reſponſionem. De antiqua vero noſtræ eccleſiæ ſubjectione præſtat jam opinionem veſtram moderari. Eſto, ampliſſimus Inſubrium Metropolita ſæculo cadente quarto, noſter autem ſæculo tantum ineunte quinto ortum cognoverint: adhuc falſiſſimum eſt, ne die quidem uno vel altero Ravennatenſes Mediolanenſi Epiſcopo obedientiam præſtaſſe, quod jam demonſtratum puto capite præcedenti. Jus eligendi, coronandique Reges Italiæ, (illud enim hic quoque repetitis,) quid juris addidit Mediolanenſi Epiſcopo in Eccleſiaſticis negotiis? Eustach. ubi sup. Jus coronandi Pontifices ſummos quid juris adquiſivit unquam Epiſcopo Oſtienſi in Ravennatem, Aquilejenſem, Mediolanenſem Antiſtites?

LXXXV. Memoratam demum præcedentiam in Synodis Agathonis, & Joannis XII. vidimus jam ſuperius num. XLIV. XLV. & XLVI. alteram nullo modo probari, alteram omnino eſſe falſam. Quid, ſi Ravennates certiora proferent documenta obtentæ præcedentiæ ſupra Mediolanenſem in Conciliis, poſt Symmachi Synodos, ante coronationem Salici, ante Clementis II. diploma? Primum documentum, & quidem luculentiſſimum nobis ſuppeditavit Cl. Joſeph

Digitized by Google

Garamp. in notis ad Cap. III. Garampius in ſuper allata diſſertatione *de nummo argenteo Benedicti III.* cujus cruditiſſimi Viri eadem verba hic liceat referre „ Hludovicum Imperatorem adſuiſſe huic Concilio (Romano
„ an. 850.) in Eeclefia Beati Petri Apoſtolorum
„ Principis coacto, deduco ex quodam Syno-
„ dali Præcepto in cauſa Petri Aretinæ, &
„ Cantii Senenſis Eccleſiæ Epiſcopi prolato,
„ quod editum primo fuit a Cl. Muratorio
„ pag. 389. Tom. IV. antiquitat. Italic. medii
„ ævi, & iterum a Cl. Joanne Dominieo Man-
„ ſio pag. 936. Tom. I. ſupplement. ad Con-
„ cilla Veneto-Labbeana, eui ſubſeribunt duo-
„ decim Epiſcopi, quos Inter *Joannes Archiepi-*
„ *ſcopus Ravennæ*, *Angelbertus Archiepiſcopus Me-*
„ *diolanenſis*, Ambroſius Epiſcopus Lucenſis,
„ Oſchiſi Piſtorienſis, Donatus Felulanus, Ge-
„ rardus Florentinus, Joannes Piſanus, Andreas
„ Volaterranus, Taceprandus Cluſinus, Ottho
„ Roſſellenſis, & Joan. Tuſcanenſis. Cum ve-
„ ro hæc charta nullo certo chronologico ca-
„ ractere notetur, veri nimium ſim.le viſum
„ eſt Cl. Muratorio, referendam eſſe Conci-
„ lio, quod die 8. Decembris an. 853. in Ba-
„ ſilica Vaticana coactum fuit. At in illo nee
„ Ludovicus Imperator adſuit (quemadmo-
„ dum ſupra obſervavimus num. VII. hujus
„ capitis,) qui tamen Synodi judicio prædicto
„ interfuit; nec illi, quos laudavimus Epiſco-
„ pi, qui chartæ ſubſcribunt, & præſentes fue-
„ runt, (pag. 391. apud Muratorium loco ci-
„ tato,) haud quaquam Concilio an. 853. ad-
„ fuerunt, quum eorum nomina in ipſius ſub-
„ ſcriptionibus, editis ab Holſtenio Collect.
„ Roman. Part. 2. pag. 114. & Tom. IX. Con-
„ cil. Edit. Ven. pag. 1137. nullibi legantur.
„ Imo ipſemet Joannes Archiepiſcopus Raven-
„ nas chartæ ſubſcripſit, & adfuit, (pag. 391.
„ ibid.) qui tamen Concilio an. 853. abſens
„ per Legatum ſuum ſubſcripſerat; ibi enim
„ legitur: *Paulus Diaconus vicem agens Joannis*
„ *Archiepiſcopi Ravennæ* .... Ego vero, ut mea
„ fert ſententia, datum fuiſſe arbitror in Con-
„ cilio, quod die 16. Decembris Indict. XIV.
„ an. 850. in cauſa Anaſtaſii Romæ coactum
„ fuit, cujus hiſtoriam Leo IV. in Baſilica Va-
„ ticana depingi fecerat cum inſcriptione, in
„ qua præ ceteris hoc notatum fuit: *Poſt Ro-*
„ *manum Pontificem in hac excommunicatione con-*
„ *ſenſerunt Archiepiſcopus Ravennatis, & Mediola-*
„ *nenſis, aliique num. LXXV.* (apud Holſten. in
„ Coll. Rom. Part. 2. pag. 109. & Concil. loc.
„ cit. pag. 1145.) .... Quum igitur iidem
„ Joannes Ravennas, & Angelbertus Medio-
„ lanenſis Archiepiſcopi tum prædicto Syno-
„ dali Præcepto, tum Concilio die 16. De-
„ cembris an. 850. interfuerint, & ſubſcripſe-
„ rint, vero nimium ſimile mihi videtur præ-
„ fatum Præceptum in hoc Concilio prola-
„ tum, & ſancitum fuiſſe: adeoque aſſirmare
„ non dubitaverim Hludovicum Imperatorem
„ Concilio Romano an. 850. interfuiſſe &c.

LXXXVI. Alterum documentum nobis præ-
Concil. Tom. XI. V. E. bet Ravennatenſe Concilium coram Juanne XIII. R. P. atque Otthone I. Imperatore celebratum an. 967. in quo Walpertus Mediolanenſis Archiepiſcopus poſt Petrum Ravennatem ſubſcripſit condemnationi Salisburienſis Antiſtitis. Cum autem Concilium iſtud reſtauratum fuerit ſequenti anno 968. propter negotia quædam Magdeburgenſis Eccleſiæ, ibi-
Ibid. in not. Pagii. que pacta fuerit neſcio quæ permutatio inter Epiſcopos Magdeburgenſem, & Halberſtadenſem apud eamdem Ravennæ Synodum, refert Chronicon Magdeburgenſe, *huic etiam concambio Petrus Ravennatenſis Archiepiſcopus, & plurimi Epiſcoporum Italiæ, & Germaniæ ſubſcripſere anno Dominicæ Incarnationis 968. Indictione XII.* confuſo probabiliter inter plurimos Italiæ Epiſcopos Walperto Mediolanenſe. Omittimus quæritare alia iſtus generis exempla. Pauca iſthæc jam allata, quæ nulli exceptioni obnoxia credimus, ſatis ſuperque probant præeminentiam noſtrorum Archiepiſcoporum in Conciliis ante coronationem Salici, & litteras Clementis II. Deſinant ergo nobis opponere Doctiſſimi Mediolanenſis metropoleos patroni obtentam in primis Conciliis hanc præcedentiam, jus eligendorum Regum, primævam noſtrorum Præſulum ſuffraganeitatem; diſcantque, amabo, ab ipſis ſuis tam magnificatis Auctoribus Arnulpho, & Landulpho utroque, qui in ſuis annalibus nihil de priore Metropolis origine, nihil de antiqua Ravennatium ſubjectione, nihil de præcedentia in Synodis Agathonis, & Joannis XII. in narrandis diſſidiis inter ſuos, & noſtros Præſules muſſitarunt, diſcant, inquam, ejuſmodi prærogativas in argumentum falſitatis non aſſumere contra Clementinum diploma.

LXXXVII. Sed ecce alios Auguſtiniani no Euſtach.
ſtri cavillus! Verbum illud *privilegium* Juannis n. 398.
I. Symmachi ſucceſſoris, quod in Clementis bulla relatum eſt, in ſuſpicionem trahit bullam ipſam. Hic vero adverſarius noſter acute aliquid ſibi vidiſſe viſus eſt. Pergamus audire.
„ Ad ſummum, inquit, agebatur de ſimplici
„ atteſtatione, ab ipſo Joanne I. facta, Petrum
„ nempe Ravennatem ex humilitate, & illo
„ tantummodo caſu Laurentio locum ceſſiſſe.
„ Simplex autem atteſtatio *privilegium* dici non
„ poteſt. Item Clemens II. Sedem Ravenna-
„ ti ſtatuit a dextris Papæ, Imperatore abſen-
„ te, præſente vero a ſiniſtria, *ſecundum anti-*
„ *quæ conſtitutionis auctoritatem.* Et qualis hæc
„ antiqua pro Ravennate conſtitutio? & qua-
„ tenus ea extitiſſet, quomodo dixerat paulo
„ ante Clemens II. *quisquis enim ſibi juxta nos*
„ *dextri lateris locum vindicabat, & cui jure debe-*
„ *retur nobis incertum erat?* Si namque Clementi
„ II. nota erat antiqua ad ſavorem Ravenna-
„ tis conſtitutio, quomodo non ipſi itidem
„ certum erat, cui ſeſſio a dextris Pontificis
„ jure deberetur? Et ſi ipſi incertum; quæ-
„ nam, vel cujus auctoritatis hujusmodi con-
„ ſtitutio? *Non aliis opus eſt, ut eæ litteræ reji-*
„ *ciantur, argumentis.* „ Bellum enimvero argumentatorem! Magnificam conelufionem!

LXXXVIII. Privilegium dici poſſet monumentum Juannis I. licet nudam atteſtationem præferret, vel quia atteſtatio eſt de privilegio Ravennatis Eccleſiæ, & Pontificis Maximi atteſtatio de privilegio ipſa eſt privilegium; vel quia in ipſa atteſtatione ſancitum erat, non derogatum iri prærogativæ Eccleſiæ Ravennatis ab ſpontanea Petri ceſſione pro illo tantum caſu Symmachianæ Synodi; vel quia cum ipſa atteſtatione ab Joanne I. etiam confirmabatur Ravennatenſi prærogativa Seſſionis præ Mediolanenſe. In quolibet autem ſenſu conſtitutum, & privilegium eſſe, & dici poterat Joannis I. atteſtatio, a Clemente II. relata. Porro hæc ipſa atteſtatio, hoc idem privilegium eſſe poterat *antiqua illa conſtitutio*, ad cujus auctoritatem Synodus Romana cum Clemente II. ſententiam dixit pro Ravennate: niſi in medium quis proferret antiquiorum etiam Pontificum privilegia, Ravennati Eccleſiæ, Apoſtolicæ Sedis primogenitæ conceſſa, quæ a S. Gregorio Magno memorantur.

LXXXIX.

LXXXIX. Quid autem, Deus bone, reſpondebimus dilemmati illi, quo nos irretiri, arctarique ſentimus: *ſi Clementi II. nota erat antiqua pro Ravennate conſtitutio, quomodo non ipſi certum, cui ſeſſio a dextris Pontificis jure deberetur? & ſi ipſi incertum, quænam, vel cujus auctoritatis hujuſmodi conſtitutio?* Væ nobis ab hujuſmodi dilemmatibus! Orta quæſtione de præcedentia ſeſſionis inter Archiepiſcopos, neſcit quidem Pontifex, Germanus homo, rerum Italicarum fortaſſe rudis, cui deberetur, quia nondum lecta fuerat in Synodo hæc antiqua conſtitutio, quæ illum latebat. Lecta deinde antiqua hac conſtitutione, & probata in Synodo, ecce nota evadit Clementi, ecce ſecundum eam pronuntiat pro Ravennate. Dum erat adhuc in incerto conſtitutio, nulla quidem pollebat auctoritate; quando autem certa evaſit per lectionem, & examen in Synodo de ipſa habitum, auctoritatem omnem obtinet apud Clementem, & univerſos Patres. Vah facilis è labyrintho eruptio! Sufficiebat ſeriem Clementinarum litterarum attendere, quam noſtri Auctores ſtrenue interverterant. Dicant ergo: *opus ne eſt aliis, ut eæ litteræ ejiciantur, argumentis?*

XC. Sed non ignorabant Mediolanenſis Metropoleos patroni, multa afferri pro Ravennate Eccleſia, quæ male ſartam eorum hypotheſim plurimum labefactare, imo plane ſubvertere poſſint. Itaque nonnulla ex his ſibi ipſi objecerunt, eaque diluere conati ſunt, ſed irrito conatu. Quod itaque in Concilio Romano ſub Julio I. in Epiſcoporum ſyllabo ante Mediolanenſem Epiſcopus Ravennas nominetur, id vero ajunt nullius momenti eſſe ad præcedentiam Ravennatis Antiſtitis adſtruendam, quia is per eos dies nondum erat Metropolita, ſed ſimplex Epiſcopus; a denominatione autem ſimplicis Epiſcopi ante Archiepiſcopum non arguitur ejus præcedentia, cum quæſtio ſit, quis primus poſt Papam Archiepiſcopus? Addere etiam quiverat Euſtachius Concilium Sardicenſe, ubi habemus Ravennatem ter præſcriptum Mediolanenſi, atque eadem facillima evaſione vim harum ſubſcriptionum infringere. Ceterum an in ratiociniis maximum vitium ſit, aliquod incertum probari per aliud æque incertum, ſeu quod pejus eſt, aliquod certum improbari per aliud, quod dubium eſt, atque in quæſtione poſitum; logicos alumnos appellabo, atque ad eos provocabo Mediolanenſes noſtros. Supponunt enim tempore Conciliorum Romani, & Sardicenſis, aut Mediolanenſem Epiſcopum jam Metropolitanum fuiſſe, quod ab veritate longe poſitum eſſe Auctores doctiſſimi probarunt, vix ab Ambroſii temporibus, Sardicenſi, & Romana ſub Julio Synodo poſterioribus initium hujus dignitatis derivantes; aut ſupponunt, nondum ad id honoris aſſumptum Ravennatem Epiſcopum tempore Conciliorum Romani, & Sardicenſis, cum non deſint celeberrimi Scriptores, non deſint magni ponderis rationes, quæ contrarium indicant, ac pene demonſtrant. Quod ſi etiam daremus Mediolanenſem Epiſcopum honore tunc Metropolitani inſignitum, ſimplicem autem Epiſcopum fuiſſe Ravennatem; nonne etiam volunt, hunc illi eodem tempore paruiſſe tamquam ſuffraganeum? Quis autem dixerit, inter inſigniores principalium Eccleſiarum præſules, minimum Epiſcopum, iis temporibus, Metropolitano ſuo anteponi, prout in allato Romano Concilio? *reſidentibus etiam viris venerabilibus, pariterque cum eo* (Julio Romano Pontifice) *audientibus Benedicto Aquilejenſi Epiſcopo, Ruſo Carthaginenſi Epiſcopo, Agapito Ravennatis Eccleſiæ Epiſcopo, Julio Mediolanenſi Epiſcopo, Luciano Maurianenſi, & reliquis cum eis CXVI. Epiſcopis.* Tom. II. Concil. Ven. Edit. Non loquimur de Sardicenſi, quia cum Mediolanenſes premantur a ſubſcriptione etiam Aquilejenſis Epiſcopi, reſpondent ordine alphabetico congeſtas fuiſſe ſubſcriptiones hujus Concilii, & citant Binium: quamvis re bene perpenſa, puerile eſt credere in tam auguſto, ac numeroſo conſeſſu, Epiſcopos alphabetice vocatos ad ſubſcribendum, non autem potius vel ſecundum dignitatem Eccleſiarum, vel ſecundum antiquiorem conſecrationem, vel fortaſſe interdum ob alicujus Epiſcopi famam, ſanctitatem, ſcientiam, atque in Eccleſiaſticis negotiis expediendis peritiam. Nos autem dedignamur, juxta uberius dicta in ſuperioribus paragraphis, ex tam turbido ſubſcriptionum Conciliarium fonte argumenta certæ prærogativæ derivare.

Euſtach. n. 399.

XCI. Eginardo in diſtributione largitionum Caroli Magni Ravennatem Eccleſiam Mediolanenſi anteponente, quæritandum volunt Auctores noſtri, utrum ſpeciali ipſe Carolus benevolentia, vel Eginardus vitæ ejus hiſtoricus ſuo marte id fecerit. Quia Ottho Friſingenſis ultimo loco inter Italiæ principes Eccleſias memorat Mediolanenſem; ajunt, hominem ultra montes degentem incœpiſſe mentionem a Metropolibus ſibi vicinioribus, Aquilejenſe ſcilicet, ac Ravennatenſe, & in longinquiore terminaſſe, nempe Mediolanenſe: in quo utrum ad rectas Geographiæ lineas metiti ſint regiones Auctores noſtri, atque utrum Friſinga Bavariæ civitas, cujus Epiſcopatum geſſit Ottho iſte, ſeu potius Morimundenſe Ciſtercienſis Ordinis Monaſterium in Gallia Diœceſis Lingonenſis, ubi diu ante Epiſcopatum, & multos annos ante mortem, quam ibi oppetiit, moratus eſt, viciniora ſint loca Ravennæ, quam Mediolano, viderint alii; quemadmodum etiam viderint, cui Gelaſii I. Doctiſſimi Pontificis vitio dandum ſit, ante Mediolanum Ravennam laudaſſe, ubi contra Acacium Conſtantinopolitanum ſcribebat ad Epiſcopos Dardaniæ, dicens, *numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Syrmium, apud Treviros multis temporibus non conſtitit Imperator? Numquid harum urbium Sacerdotes ultra menſuram ſibi antiquitus deputatam quidpiam ſuis dignitatibus uſurparunt?* Viderint pariter, cui Cardinalis Bonæ vitio dandum ſit, Mediolanenſem Epiſcopum ab uſu pallii excluſiſſe per plura ſæcula, ſolique Ravennatenſi in Italia tribuiſſe: „ Ceterum, inquit, non omnibus Archiepiſcopis „ hunc honorem tributum, ſed iis ſolummodo, qui inter ipſos præcipui erant, nemo „ ignorat, qui in veteri hiſtoria verſatus ſit; „ nam in Gallia nemini mittebatur, niſi ſoli Arelatenſi, de qua re exſtant epiſtolæ Vigilii „ ad Auxanium, Pelagii I. ad Sapaudum, & „ Gregorii Magni ad Childebertum Regem „ Francorum lib. 4. epiſt. 53. In Hiſpania ſoli „ Hiſpalenſi, in Dalmatia Salonitano, *in Italia Ravennati*, in Sicilia Syracuſano, in Sardinia Calaritano, ut ex epiſtolis Gregorii „ liquet &c. „ Viderint quoque, cui Sigonii vitio dandum ſit, accuratiſſimum hunc Italiæ deſcriptorem, primas Ravennæ partes dediſſe, poſtremas Mediolano, quod aut non vidit Puricellus, aut non vidiſſe ſimulavit.

Euſtach. n. 399.

Bonæ Liturg. lib. 1. c. 24. n. 16.

Sigon. de Reg. Ital. lib. 1.

Item quia Luitprandus Ravennatem Archiepiſcopum, ſecundum a Romano per Italiam Antiſtitem nuncupavit; autumant Mediolanenſes, Luitprandum loquutum fuiſſe de ſua tantummodo ætate, quando præpotentis Theodoræ factionibus plurimum Joannes X. Ravennas in Italia pollebat: in qua interpretatione facile vapulabunt, ſi Grammaticulus aliquis verba Luitprandi exactius legat: *Per idem tempus Ravennatis Sedis, qui ſecundus poſt Romanum Archierum Archipræſulatus habebatur, Petrus Pontificatum tenebat*; nemo enim non videt τὸ *per idem tempus* non referri ad exiſtimationem ſecundi Archipræſulatus, ſed ad Petrum tunc Ravennæ Pontificatum tenentem, cui Petro nihil omnino erat cum Romana impudentiſſima fœmina. Si autem Summorum Pontificum teſtimonia adduxerimus, vocantium *Primogenitam* inter Romanæ Eccleſiæ Filias, Ravennatem Eccleſiam; ſi Imperatores eam appellantes maximam poſt Romanam Eccleſiam: quas turbas, Deus bone, excitarent Mediolanenſes contra hujusmodi documenta? Verum his non inſiſtimus. Sufficiat Clementinas litteras a falſitatis nota vindicaſſe: ſufficiat in Romana Synodo a Supremo Pontifice præhabitum fuiſſe Ravennatem præ Mediolanenſi Epiſcopo, fortaſſis ad evidentiam probaſſe.

Euſtach. n. 399.

Hieron. Rub. hiſt. ad ann. 596. & ad an. 1114. & 1158.

CAPUT III.

Quid opinari liceat de origine Metropoliticæ dignitatis in Eccleſia Ravennatenſe.

HActenus pro vindicandis Ravennatis Eccleſiæ libertate, & Seſſionis prærogativa, cominus decertatum eſt cum Mediolanenſibus. Modo autem ſuper initiis, ſeu origine ejus Metropoliticæ dignitatis ſermonem habituri partium ſtudia deponimus; verſamur enim in re adeo ancipiti, atque in tanta documentorum caritate, ut nihil certi, nihil, quod indubiæ fidei ſpeciem præſeferat, inter tot denſas nebulas liceat introſpicere. Nos igitur diverſas Auctorum opiniones, earumque rationes ſolummodo referre, atque explanare contenti erimus: nullam vero ſequemur, prudentiorum judicio alterutrius præſtantiam committentes declarandam. Porro duas eſſe de hac origine opiniones neminem latet. Altera, quam communiorem fatemur, ab quinto ſeculo hanc originem repetit. Altera, quæ pauciorum eſt, licet non aſpernandi nominis Auctorum, initia iſthæc in primo æræ chriſtianæ ſeculo collocat. Priorem opinionem ad trutinam revocemus.

§. I.

Exponitur opinio de origine hujus dignitatis in quinto ſæculo.

XCII. EMmanuel Schelſtratius, Sebaſtianus Tillemontius, Jacobus Sirmondus, Noriſius, Bacchinius, centumque alii, qui primas inter Criticos tenent, hanc opinionem omni conatu, ſtudioque omni tuentur. Commune unicuique eorum argumentum eſt, nullum prorſus ante ſæculum quintum reperiri in Eccleſia Ravennate iſtius honoris indicium, primumque Ravennatium Epiſcoporum Metropolitica inſula præfulſiſſe, atque ejus dignitatis jura exercuiſſe Divum *Petrum Chryſologum* circa iſtius ſæculi medium. Non omnes tamen in Chryſologo pari ſenſu conveniunt; namque Bacchinius, (quem ſequutus eſt Paſtrizius quidam, auctor diſſertationis *de patena argentea Divi Chryſologi*) a communiori recedens, primum quidem Metropolitanorum jurium exercitium huic noſtro Eccleſiæ Doctori attribuit, ſed negat, primum Metropolitanum illum fuiſſe, diſtinguens initia a dignitatis exercitio. Primum autem, qui ad eum gradum aſcenderit, conſtituit Bacchinius *Joannem* cognomine *Angeloptem*, immediatum Chryſologi anteceſſorem in Cathedra Ravennatenſi.

Bacch. Orig. Hier. Eccleſ. part. 8.

XCIII. Fundamentum communioris opinionis, quæ principium tum dignitatis, tum exercitii in Petro Chryſologo recognoſcit, deſumitur omnino ex illius homilia 175. quam in conſecratione Marcellini Vicohabentiæ (modo Ferrariæ) Epiſcopi ad populum Ravennatem habuit. Ajunt enim ejusmodi ſententiæ fautores, laudatæ homiliæ verba non obſcure, non dubie, ſed apertiſſime indicare, Marcellinum primum fuiſſe, qui a Ravennate Eccleſia conſecrationis munus acciperet ex decreto Sedis Apoſtolicæ, intercedente Imperatore. Et ne aliter interpretandi locus remaneret; comparat, ajunt, Petrus Chryſologus primam hanc ab Eccleſia Ravennate impertitam conſecrationem Sacratiſſimo MARIÆ partui, in cujus ſolemniis opportune hæc conſecratio ceciderat: ſicuti enim poſt edictum *Cæſaris pagani*, Maria Filium ſuum primogenitum pepererat; ita propter Decretum *Divi Petri, & Cæſaris Chriſtiani* primum in Marcellino filium pariebat Eccleſia Ravennas; & quemadmodum primo MARIÆ opus fuit Sponſi Sanctiſſimi dubietates ſuperare, deinde longe a propriis laribus, inter hyemis rigores, rerumque omnium difficultates, divinum partum in lucem emittere: pariſormiter inter contradictiones, quæ Epiſcopo Mediolanenſi tunc Vicohabentiæ Metropolitano tribuuntur, primos novæ juriſdictionis actus, primam nempe conſecratione Epiſcopi ſuffraganei nova mater produxit. Tali propemodum explicatione declarant Doctiſſimi Critici hæc verba Chryſologi „ omnia quidem rerum primordia ſunt dura, ſed duriora ſunt primordia generantia. Sancta Eccleſia Ravennas, ut Primum pareret, viam fecit, angores pertulit, ſenſit dolores, & hoc egit, Fratres, ut ordinem partus divini toto veritatis tramite cuſtodiret..... edicto Cæſaris pagani Dominus obtemperaturus occurrit, & decreto Beati Petri, decreto Principis Chriſtiani ſervus adhuc aliquis obſiſtit „.

Chryſol. homil. 175.

XCIV. Quod autem in Joanne Angelopte, ut opinatur Bacchinius, hæc dignitas non inceperit; citati Auctores, qui pro Chryſologo ſteterunt, anteqnam *Pontificale Agnelli* ederetur,

tur, ſatis, arbitror, habuiſſent aſſerere, nullo id probari genuino documento, illud vero, quod primum ab Hieronymo Rubeo, tum ab Ughello relatum fuerat, purum putum commentum eſſe juxta ſenſum Baronii, atque omnium, qui poſt Baronium de hoc documento ſcripſerunt. Loquimur de diplomate illo Valentiniani III. Auguſti, quo Joanni Angelopti Metropolitica dignitas ſuper quatuordecim civitates Æmiliæ, & Flaminiæ, Palliique Archiepiſcopalis uſus conferebatur. Papæ! Non eſt, inquiunt, Imperatoriæ Poteſtatis Archiepiſcopalem jurisdictionem tribuere, multo minus Sacroſanctum Pallium, quod ipſius jurisdictionis indicat plenitudinem. Schismatici ergo alicujus figmentum eſt diploma illud. Quapropter eo abrogato, nullum aliud reliquum eſt monumentum, quo initium dignitatis Metropoliticæ Joanni Angelopti aſſignari poſſit; ſed ſtandum homiliæ Chryſologi, quæ tam initium exercitii, quam initium dignitatis huic Sancto Doctori nimis aperte aſſerere videtur.

Rub. hiſt. l. 2. ad an. 426. Ughel. Tom. 11. V. E. in Joan. Angel.

Bacch. ſin præf. ad Pontif. Agnelli.

XCV. E contra Bacchinius in communiorem quidem ſententiam abiit, ubi ex Chryſologi homilia primus Metropoliticæ auctoritatis actus in Ravennatenſi Eccleſia admittitur, ſcilicet Marcellini conſecratio: imo deteſtatur & ipſe diploma illud Valentiniani, atque in Agnellum primum illius aſſertorem, & Hieronymum Rubeum, atque Ughellum, uti Agnelli Symmiſtas iraſcitur: tamen a præconcepta opinione non recedit pro Joanne Angelopte. Et ſane optime noverat doctiſſimus Caſſinenſis, nullatenus collocari poſſe in Chryſologo iſtius honoris primordia, quando ante illum Epiſcopum adeo manifeſta appareant in Eccleſia Ravennate adeptæ jampridem dignitatis argumenta, ut nemo ſanæ mentis de iis amplius dubitare potuerit. Neque contrarium veriſimiliter ſenſiſſent Schelſtratius, Tillemontius, ceterique omnes, ſi dum ipſi ſcriberent, e Bibliotheca Eſtenſi exiiſſet Agnellus vetuſtiſſimus Auctor. Rubeo narranti, quæ in electione Chryſologi evenerant, fidem non habuerunt Auctores iſti, præſertim Tillemontius conſueta, qua omnia ſus deque affirmat, ac negat, libertate. Condonandum iis eſt tamen: Agnellum non citaverat Rubeus ad eam narrationem; licet cum ſæpe ille profiteretur, ſe ab Agnello plurima hauſiſſe, quæ Ravennatium hiſtoriæ hic atque illic opportuniſſime inſeruerat, dignus ideo fuiſſet, cum quo minus dure, minus ſuperbe ageretur. Pleniſſimam illi fidem adhibuerat Barunius, non obtrectaverat ſenior Pagius Baronii adnotator, & narrationem Rubei in Breviario Romanorum Pontificum junior Pagius admiſerat.

Rub. hiſt. lib. 2. ad an. 432. Tillem. Tom. XV. in Chryſ. Baron. ad ann. 433. Franc. Pag. in Sixto III.

Bacchin. Theat. Eccl part. 3. n. 6. Agnell. Pontif. in Chryſol.

XCVI. Agnellum vero cum publici juris faceret Bacchinius, eumque eruditiſſimis notis illuſtraret, animadvertit ex una parte diligenter, quibus circumſtantiis, Joanne Angelopte defuncto, enarrat hic Auctor ſucceſſoris electionem, viditque Epiſcopos Æmiliæ congregatos una cum Clero, populoque Ravennate ad ejusmodi electionem. Notavit, Electum cum Legatis Ravennatium, inter quos Cornelius Imolenſis Epiſcopus, Romam proceſſiſſe, approbationem, & conſecrationem, ut moris erat, a Summo Pontifice Sixto III. impetraturum. Vidit, illo Electo non admiſſo, Petrum Chryſologum, quem Pontifex malebat, Ravennatibus deſpectum, quia Diaconus eſſet Eccleſiæ ſuffraganeæ, videlicet Imolenſis: admiſſum deinde, atque a Sixto conſecratum: hisque poſitis, innegabilem reſultare conſequentiam, jam habuiſſe ante Chryſologum initia Metropoliticæ dignitatis Eccleſiam Ravennatem. Ex altera autem parte cum in nullius ex Prædeceſſoribus electione ſimilia argumenta Bacchinius inveniat, nullusque eorum legatur iſtius poteſtatis actus emiſiſſe; de cetero vero aſſerere Agnellum ſciat, Joanni Angelopti a Valentiniano eam dignitatem collatam: propterea quamvis reprobanda ſit hæc Agnelli aſſertio, tamen probabili conjecturæ remanet locus, opinarique jure quis poterit, ait Bacchinius, intercedente Valentiniano, concedente Sede Apoſtolica, Angeloptem omnium primum Archiepiſcopali dignitate inſignitum. Quis vero objicere aliquis Bacchinio noſtro potuiſſet, difficillimum captu eſſe, ſeptem, vel octo annorum intervallo, quos Bacchinius Angeloptis Epiſcopatui aſſignat, ne unum quidem accidiſſe caſum novæ jurisdictionis exercendæ, maxime quia Angeloptis temporibus, juxta Chronologiam Bacchinii, aliquot ex novis ſuffraganeis fuiſſent conſecrandi, vel ſaltem approbandi, inter quos certiſſime Foropopilienſis Epiſcopus, Grati Succeſſor, qui anno 434. vita functus eſt: ea propter excogitare coactus eſt Caſſinenſis noſter, Joanni Angelopti Archiepiſcopale pallium collatum ſolummodo fuiſſe extremis ejus vitæ diebus, adeo ut illi ne momentum quidem vitæ ſupereſſet, ad vel minimum actum novæ jurisdictionis eliciendum; urgebat enim neceſſitas ſartum tectum Chryſologo ſervandi iſtiusmodi primum actum in conſecratione Epiſcopi Vicohabentini, quaſi in hujusmodi ſolo actu Metropolitica jurisdictio omnis conſiſteret.

Ughel. Tom. 11. V. E. in Epiſ. Foropopil.

§. II.

Quæ opponi poſſunt tam opinioni de Petro Chryſologo, quam opinioni de Joanne Angelopte.

XCVII. Quamquam laudatorum Virorum rationes non exigui ponderis primo intuitu videantur, ad fundanda vel in Joanne Angelopte, vel in Chryſologo Archiepiſcopatus initia: tamen non caret utraque opinio iis difficultatibus, quæ difficillimæ ſunt ſolutionis, meo quidem judicio, ſi introſpiciantur attentius. Amandato igitur ad ſequentes paragraphos examine argumenti negativi, quod omnibus hiſce Auctoribus commune eſt, præmittendum hic venit, non convenire Scriptores in ſtabilienda Chronologia temporum Joannis Angeloptis, & Petri Chryſologi. Rubeus enim noſter, quo cum Baronius, & Pagius, prodigioſam Chryſologi electionem anno Domini 433. aſſignant, Angeloptis vero anno circiter 418. Bacchinius autem utrumque non paucos poſt annos protrahit, Angeloptem ad an. 432. Chryſolugum ad an. 438. Nos in quæſtione hac non immiſcemur, quæ faſtidio procul dubio foret legentibus. Aliqua ſuper hujusmodi Chrono-

Ad ann. 433. Bacch. in Differt. ad Agnell.

logia eruditiſſime ſcripſit Auctor *Meditationum in vitam S. Geminiani* Mutinenſis Epiſcupi, qui idcirco conſuli, ſi libuerit, facillime poterit.

Bacch. Hierar. Eccl. part. 3.

XCVIII. Præmiſſa igitur neceſſaria iſta utriusque Chronologiæ notitia, videntur opiniones allatæ de primo Ravennæ Metropolitano inter ſe pugnare, atque altera alteram deſtruere. Et revera ſi quæ narrat Agnellus de electione Chryſologi credenda ſunt, prout Bacchinius credenda aſſerit, non poterunt profecto Tillemontius, eique adbærentes critici, quin ante Chryſologum retrahant noſtræ dignitatis primordia: Poſita vero Chronologia Bacchinii, cogetur Caſſinenſis noſter ea retrutrahere etiam ante Angeloptem, quem iniiſſe cenſet Archiepiſcopatum an. 432. nam Tillemontius ſatis aperte probat, jam usque ab an. 431. Ravennatem Epiſcopum inter Metropolitanos habitum, ex epiſtola eo anno ab Orientalibus ſcripta ad Mediolanenſem, Aquilejenſem, & Ravennatem Epiſcopos contra S. Cyrilli anathematiſmos. Quapropter ſaltem ad S. Exuperantii tempora, qui Angeloptem immediate præceſſerat, in Chronologia Bacchinii recurrendum foret.

Tillem. Tom. XV. pag. 189. in Chryſ.

XCIX. Neque pro Tillemontio, aliisque proderit Rubei Chronologia; nam etiamſi dicemus electum Chryſologum anno 433. quæ Rubei, & forſitan verior eſt ſententia; nihilominus epiſtola hæc Orientalium data an. 431. Tillemontium, aliosque ab præconcepta de hoc primo Metropolitano opinione recedere perſuadebit. Si autem ad Chryſologi homil. 175. appellent, ab eaque argumentum mutuentur ad ſuam ipſi opinionem propugnandam; facile reſpondebit Bacchinius, verba homiliæ indicare primum Metropoliticæ poteſtatis uſum in Marcellino Vicohabentiæ Epiſcopo per Chryſologum conſecrato, non autem Chryſologum primum fuiſſe Metropolitanum. Quare velint nolint, in altero ex ejus Anteceſſoribus primordia ejusmodi ſunt collocanda.

Bacchin. Diſſert. ad Pontif. Agnel.

C. Porro neque pro Bacchinio Chronologiam Rubei (quam de cetero ipſe refellere conatur) ſtare poſſe credimus, ſcilicet etſi electionem Angeloptis factam cum Rubeo dicamus an. 418. & Chryſologi anno 433. deducere inde conſequentiam licebit ad initia Metropolitica in Angelopte ſtabilienda, exercitium vero in Chryſologo. Præterquam quod enim deſtrueretur eo caſu Bacchinii hypotheſis, quod extremis tantummodo vitæ ſuæ diebus Angeloptes honorem illum ſuerit adeptus, adeo ut ne unum quidem novæ poteſtatis actum elicere potuerit; nam admiſſa Orientalium epiſtola, jam ſaltem anno 431. tribus fere ante Chryſologum, Metropolitanus erat Angeloptes, atque ut Metropolitanus ab Orientalibus agnoſcebatur: quo annorum intervallo quis crediderit, amabo, Angeloptem nullum ſuffraganeum, aut conſecraſſe, aut approbaſſe, nullum provinciale Concilium contra recentes Conciliorum generalium Canones convocaſſe, nullum denique vel unum jurisdictionis indicium in ampliſſima provincia præſtitiſſe? Præterquam quod, inquam, Bacchinii hypotheſis deſtrueretur: quo deinde probabili fundamento, qua ratione natam dicemus Angeloptis tempore hanc dignitatem? Primo non ea ratione, quia Valentiniani interceſſione, & Sedis Romanæ decreto illi conceſſa fuerit; id enim merum eſt Bacchinii commentum, cum ſi Chryſologi homiliam conſulamus, ſancto huic Doctori potius, Marcellinum ordinaturo, utriusque Principis favor profuiſſe videatur. Secundo non quia per Valentiniani III. diploma, quod Rubeus, & Ughellus referunt, gradus Metropoliticus Joanni, non Petro collatus fuerit; diploma enim iſtud Bacchinius cum univerſa eruditorum turba deteſtatur, dirisque omnibus devovet: quare illo rejecto, nulla poterit ex eo neque probabilis conjectura erui pro Angelopte. Tertio non quia hoc Epiſcopo defuncto inventa fuerit in Eccleſia Ravennate ejusmodi prærogativa, dici poteſt incœpta in Angelopte; ratiocinium enim iſtud vel nimis infelix eſſet, vel divinationem ſaperet, nempe quia Eccleſia Raveonas Metropolitana erat, dum è vivis Angeloptes exceſſit, ergo ipſe primus fuit Metropolitanus.

CI. Confugiet fortaſſe, & ipſe Bacchinius ad Homiliam 175. Chryſologi, quæ in ſuper allatis verbis primum actum Metropoliticæ jurisdictioois Eccleſiæ Ravennatenſi tribuit, nempe conſecrationem Marcellini; quare recentiſſimam tunc in ea fuiſſe hanc poteſtatem neceſſe eſt, ita Joanni Angelopti collatam paucis ante mortem diebus, ut nullo modo potuiſſet eam exercere; neque aliter conjectari omnino poteſt, ſi tum homiliæ verba, tum dignitatis iſtius præexiſtentiam ſervare velimus ante Chryſologi electionem. Verum Bacchinii confugium hæ rationes convellunt: primo quia conſecratio Epiſcopi non eſt unicus actus Metropoliticæ jurisdictionis; ideoque etiamſi conſecratio Epiſcopi Vicohabentini prima fuiſſet conſecratio Epiſcopi ſuffraganei, facta ab Eccleſia Ravennate, non propterea verba Chryſologi de primo jurisdictionis præfatæ exercitio interpretanda eſſent; poterat enim Joannes Angeloptes, poterat Exuperantius, Urſus, Liberius, aliique anteceſſores Angeloptis, Synodos provinciales convocare, ſuffraganeas Diœceſes viſitare, cauſas Epiſcoporum judicare, imo electiones eorum confirmare, quin tamen eos ipſi conſecrarent: qui actus, centumque id generis alii non abſtuliſſent conſecrationi a Chryſologo factæ qualitatem primæ conſecrationis, neque fidem derogaſſent verbis Divi Chryſologi.

CII. Secundo quia nimis durum eſt credere, ſeptemdecim annorum intervallo, quibus in Cathedra Ravannatenſi ſedit Chryſologus, ſi ſtandum Chronologiæ hiſtoricorum Ravennatium, aut ſaltem duodecim, ſi Chronologiæ Bacchinii, primum omnino fuiſſe Metropoliticæ auctoritatis exercitium, Marcellini conſecrationem; ſi enim verum eſt, ut mox dicemus, ſacram hanc benedictionem collatam Vicohabentino fuiſſe in Natalitiis Domini noſtri JESU CHRISTI an. 450. vel potius 449. paucis ante Chryſologi obitum menſibus; vero ne ſimile dici poteſt tanto annorum intervallo nullum alium ſuæ dignitatis munus exercuiſſe in provincia? Vacavit, dum ille ſederet, Placentina Eccleſia, & electus an. 439. Florianus. Vacavit Bononienſis, vocatusque ad Epiſcopatum Adrianus, vel ſi quis alter Sancto Petronio ſucceſſit circa annum 450. Item vacavit Foropopilienſis Eccleſia, item Ariminenſis, (non deſunt enim qui hanc quoque inter Ravennæ ſuffraganeas antiquitus numeratam velint,) tandem bis vacavit Imolenſis. Quando igitur illorum ſæculorum diſciplinam attendamus, ad Chryſologum ſpectaſſet & Electos approbare, & ſi libuiſſet, conſecrare etiam. Inſuper præter Epiſcoporum

Ughel. Tom. II. in Epiſ. Placent. Idem in Bonon. Idem in Foropop. & in Arim. Manz. in Epiſcop. Imol.

rum

rum approbationem, & ordinationem nonne tot annorum curriculo potuit, ne dicam debuit Chryſologus provinciale aliquod Concilium celebrare? Sacroſanctos Canones Spiritu Dei conditos de hujuſmodi Synodis ſingulo quoque anno ſemel, & iterum convocandis, neque ignorare, neque negligere poterat eximius Eccleſiæ Doctor. Demum ſi per Italiam, univerſaſque Occidentis regiones, juſſu Leonis Magni, provincialia Concilia, & nationalia coacta fuerunt, ut epiſtolam tanti Pontificis ad Flavianum, quæ norma fuit Patribus Chalcedunenſis Synodi in Fide definienda, approbarent, & ſubſcriberent Epiſcopi, & Eccleſiæ omnes; inveriſimile eſt profecto mandata Leonis ad Chryſolugum non perveniſſe, virum apud univerſam Eccleſiam ſapientia, & ſanctitate commendatiſſimum; eumque etiam Æmiliæ, ac Flaminiæ Patres pro tam celebri cauſa non coadunaſſe.

CIII. Tertio quia etiamſi conſecratio Epiſcopi per malam hypotheſim unicus admitteretur poteſtatis Metropoliticæ actus, tamen Marcellinus non fuiſſet primus Epiſcopus a Chryſologo conſecratus. Adeamus quæſu Auctores, qui de illo Vicohabentiæ Præſule verba faciunt: eum omnes opinantur conſecratum fuiſſe exeunte anno 450. in Natalitiis Domini: imo Ugbellus protrahit ad an. 451. quod tamen comprobari non poteſt, niſi initium anni 451. ab ipſo Domini die natali juxta nonnullorum Auctorum morem repetatur; non enim dubitari poteſt, quin longe ante finem anni 451. ad Cælos evolaverit Chryſologus, eique jam ſucceſſerit in Epiſcopatu *Neon*, ſi epiſtolam S. Leonis ad hunc Epiſcopum an. 451. inſcriptam admittamus, de qua ſine rationabili ſundamento, ut mihi quidem videtur, dubitavit Bacchinius. Ceterum ſi quæ Auctores Imolenſes, aliique probant, aliquid ponderis habent, Sanctus iſte Doctor extremum diem obiit ineunte Decembri an. 450. quapropter Marcellini conſecratio ſpectare dicenda eſt ad Natalitia Domini an. 449. quemadmodum allati Auctores opinantur. Contra vero ſi quæ de S. Projecto Imolenſi Epiſcopo ſcripta ſunt, fidem merentur, eum ordinatione longe præceſſiſſe Marcellinum, ideoque a Chryſologo prius conſecratum cogimur aſſerere. Baronii quidem opinioni non aſſentimur cum Tillemontio, Baronii, inquam, putantis Projectum hunc Imolenſem fuiſſe illum ipſum, quem Epheſinæ Synodo præſediſſe legimus Sedis Apoſtolicæ legatum; tempore enim hujus Concilii, anno ſcilicet 431. nondum Chryſologus, qui Projectum Imolenſem certiſſime ordinavit, inunctus fuerat Ravennatium Antiſtes. Verum nihil prohibet, quin rerum Imolenſis Eccleſiæ Scriptoribus adhæreamus, aſſirmantibus conſecrationem Projecti factam anno 446. quarto ante Chryſologum defunctum.

Henſch. & Papebr. Act. Sanctorum Menſ. Maji Tom. II. in vita S. Maur. Ughell. Tom. II. in Epiſc. Ferr. in Marcell. Vid. notas ad Ughel. Tom II. in Archie. Ravenn Mit in vita Chryſ. n. 38. Manzoni Epiſcop. Imol. pag. 25. & alii Tillem. in Chryſol. Tom. xv. pag. 189. Chryſol. homil. 175.

CIV. Quomodo ergo, forte redargueret Bacchinius, vocavit hic S. Doctor Marcellinum Eccleſiæ Ravennatis primum filium, & primogenitum? Quomodo *toto veritatis tramite ordinem partus divini cuſtodivit* noſtra Eccleſia, ſi Marcellinus ex decreto Beati Petri, & decreto Principis Chriſtiani primus non fuit, qui a Ravennatenſi Metropolitano benedictionem acciperet, fruſtra contranitente *ſervo aliquo*, quem Mediolanenſem Epiſcopum interpretantur? Et quomodo verificabitur, dura eſſe initia rerum, ſed *duriora generantis primordia*? Quando ergo hi Chryſologi ſenſus non aliter intelligendi veniunt, niſi de prima omnino conſecratione Epiſcopi, quam Ravennatenſes Antiſtites peregerunt poſt adeptum pallium; potius dicendum eſſet, erraſſe Scriptores, vel qui ad Natalem anni 450. aut 449. Marcellinum ordinatum protraxerunt, ſcilicet poſt Projectum, vel qui Projectum an. 446. conſecratum dicunt. Fatemur ingenue, non levis momenti eſſe Bacchinii argumentum, univerſorum pene criticorum interpretationi inniaum, qua Chryſologi verba explicari volunt de prima omnino Epiſcopi conſecratione.

CV. Attamen omiſſa reſponſione, quod etiam hujuſmodi interpretatione conceſſa, adhuc remanent inconcuſſa quæ paulo ſuperius num. 100. & ſeqq. animadvertimus; ſi ſtylum Chryſologi, ſi figuratas eloquendi formulas, ſenſuſque perpendimus, quibus ut plurimum utitur, fortaſſe in toto rigore non videbuntur interpretanda allata ejus verba. Filii Eccleſiæ primi, & primogeniti ſunt Epiſcopi, quos primo omnium Eccleſia mater parit: inde autem per eos habent alii omnes eſſe filios tantæ matris. In hoc ſenſu explicavit Auguſtinus verba illa Pſalmi 44. *pro patribus tuis nati ſunt tibi filii: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.* Scriptura ipſa non ſemper *primogeniti* nomen intelligit ſtrictiſſime ſumptum: *diceſque ad eum*, (Pharaonem) *filius meus primogenitus Iſrael: dixi tibi, dimitte filium meum, ut ſerviat mihi, & noluiſti dimittere eum: ecce ego interficiam filium tuum primogenitum.* His autem verbis non ſolum appellat Deus Iſraelem nomine filii *primogeniti*, ſed ut oſtendat illum habere tamquam primogenitum, minatur Pharaoni, Iſraelem non dimittenti, exterminium filii ejus primogeniti, quaſi pœnam talionis, primogeniti pro primogenito. Quis autem dicat Iſraelem verum Dei primogenitum? Hæc ſane qualitas Jeſu Chriſti ſolius vere propria dicitur, & quatenus Verbum Patris eſt, & quatenus Homo eſt, ut ex Paulo didicimus, vel cum inquit ad Hebræos: *& cum iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit, & adorent eum omnes Angeli Dei*; vel cum inquit ad Romanos: *Primogenitus in multis fratribus, & Primogenitus omnis creaturæ.* Quare illud *primogeniti* nomen Iſraeli tributum nec poteſt, nec debet intelligi in proprio, & naturali ſenſu. Neque eo pacto illud uſurpavit S. Joannes Chryſoſtomus, cum dixit: *& digreſſus ab hac Eccleſia ad illam pervenit, quæ eſt Primogenitorum deſcriptorum in cælis.*

Exod. 4. 22.

Ad Hebr. 1. 6.

Ad Rom. 8. 29.

Chryſoſt. in orat. de S. Philogonio.

CVI. Idem dicito de *unigeniti* vocabulo, quod unico filio accommodari ſolet, & tamen Abrahamo a Deo intimatur: *tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Iſaac .... & non pepercilli unigenito filio tuo propter me*; id, inquam, Abrahamo dicitur, quo tempore non Iſaac ſolum, ſed Iſmaelem majorem natu filium, licet ex alia conjuge habet, ita ut reſpective ad Abrahamum vere, & naturaliter Iſaac non ſit unigenitus. Referuntur ergo *primogeniti* vocabula in allatis S. Scripturæ verbis ad neſcio quam majorem dignitatem, & præſtantiam, qua præ ceteris nationibus Iſrael eminebat in cognitione, & cultu Dei, ſeu ad majorem Dei amorem, & benignitatem, qua Iſraelem præ aliis diligebat, & cuſtodiebat tamquam *primogenitum*. Potuit itaque etiam Chryſologus primum, & primogenitum Eccleſiæ Ravennæ filium, figurate loquendo, vocare Marcellinum, comparative ad minores Sacerdotes, & ad reliquos de populo, & non quaſi in illo Epiſcopo Eccleſia Raven-

Gen. 22. verſ. 2 & 12.

Ravennas prima vice filium peperiſſet, ſed quaſi in eo peperiſſet unum ex primis, ſeu majoribus, & primogenitis filiis.

CVII. Neque nobis negotium faceſſit comparatio conſecrationis Marcellini cum MARIÆ partu, quatenus ſicut MARIA peperit primum filium, ita Eccleſia Ravennas conſecravit primum Epiſcopum: dicimus enim comparationes omnes, & præſertim hanc S. Doctoris non ita ſtricte debere accipi, ut in omnibus omnino circumſtantiis res comparatæ inter ſe conveniant, atque ita omnibus divini MARIÆ partus circumſtantiis accommodentur circumſtantiæ omnes conſecrationis Marcellini. Sufficit autem ſi hi duo partus, naturalis unus, ſpiritualis alter conveniant in tempore, ſcilicet quo die natus eſt Chriſtus Dominus, conſecrationem Marcellinus obtinuit: tum conveniant in matrum anguſtiis, ut filios parerent, nempe quemadmodum MARIA patriam, propriosque lares dereliquit, iter habuit crudeſcente hyeme, in Bethleemitico præſepio paritura, & in maxima inopia: ita Eccleſia Ravennas ob conſecrationem Marcellini contradictionibus, velut partus angoribus, fuit obnoxia, viam facere coacta eſt, nempe ad Romanam Sedem, atque ad Imperiale patrocinium confugere: Tertio ſufficit, ut hi duo partus conveniant in edicto ſupremorum Principum, nam Auguſti edicto, ut obediret MARIA Jeſum peperit apud Bethleem; & per Romani Pontificis, & Cæſaris decretum Eccleſia Ravennas ſuperatis contradictionibus, Marcellinum conſecravit. Tandem ſufficit, ut conveniant aliquo modo in qualitate partus; ſicut enim filium primogenitum peperit MARIA, ita etiam Epiſcopum, ſcilicet filium dignitate primogenitum Eccleſiæ inunxit Ravennas Archiepiſcopus. Cur autem eredi non poteſt, contradictiones, de quibus Chryſologua loquitur, reſpicere non eonſecrationem ſimpliciter, ſed perſonam Marcellini, ita ut neceſſe fuerit ad Pontificem, atque ad Cæſarem confugere, ut Electo illi benedictio Epiſcopalis impertiri potuerit? Licetne ſuſpicari, aut conjicere, contradictiones illas, qualeſcumque fuerint, ex humili Marcellini conditione derivaſſe, quem non niſi piſcatorem, & forte uxoratum verba Chryſologi indicare videntur, atque adeo Clero, & Vicohabentinis deſpectum?

CVIII. Si autem nos urgeret Bacchinius, ſtrictiſſime, & in omnibus circumſtantiis partum partui comparare, fortaſſe comparationem iſtam contra illius opinionem poſſemus aliquatenus retorquere. Nam ſi *toto veritatis tramite ordinem partus divini cuſtodire* debebat Eccleſia Ravennas, videat Bacchinius, ne Hieronymo Rubeo, ejuſque fautoribus viam faciat, ad revocanda per eam comparationem impugnatæ dignitatis Initia ad tempora Apoſtolica. Et revera ſicuti *decretum Cæſaris pagani* non tribuit MARIÆ facultatem pariendi *Primogenitum*, quem puriſſima ejus viſcera jam novem menſes geſtabant, cujuſque mater uſque ab æternis ſæculis electa fuerat; ita neque *decretum B. Petri*, *decretum Principis chriſtiani* Eccleſiæ Ravennati contulit facultatem prima vice conſecrandi Epiſcopum ſuffraganeum in Marcellino; ea enim pollebat a primis Eccleſiæ temporibus. Imo eo modo, quo Auguſti pagani decretum in MARIÆ partum influere non potuit, niſi ut ederetur in ſpecu Bethleemitico ad propbatiarum adimplementum, quæ Jeſum ibi naſciturum tot ante ſæcula prænuntiarant: ita decretum Papæ, & Imperatoris chriſtiani nihil aliter influxit in conſecrationem Marcellini, niſi ut de medio tollerentur difficultates, quæ, ne fieret, nbverſabantur; non autem ut Eccleſia Ravennas tunc primum Metropolitica facultate uti inciperet, quam forte quatuor ante ſæcula illi contulerat ex voluntate Beati Petri Sanctiſſimus Apollinaris.

Chryſol. ubi ſupra.

CIX. Ita Rubeus argumentari poſſet contra Bacchinium, ipſe quoque beneficio utens allatæ comparationis. *Primordia* vero *illa duriora generantis*, quæ Chryſologus memorat, quid aliud fuerant, niſi eæ difficultates, eæ contradictiones, ad quas offendit, ubi agi cœptum eſt de Marcellini conſecratione, & quæ eo majores forte fuerant, quo majorem emiſſurus erat partum, ſcilicet filium inter natos Eccleſiæ dignitate, & ordine primogenitum? Certe quidem omnia magnarum rerum initia æqualem ut plurimum ſecum habent difficultatem; non ideo tamen dici poſſunt tunc primum ſuſceptæ, quia per medios labores ſuſcipiuntur. Idem opus pluries repetitum, eumdem laborem afferre ſemper, aut fere ſemper poteſt, dum repeti incipitur; quare illius primordia dura ſemper jure dicuntur. Quapropter concludendum ex huc uſque dictis videtur, Chryſologi verba, nedum primos jurisdictionis Metropoliticæ actus non indicare, cum ante Chryſologum Eccleſia Ravennas jam fuerit Metropolitana, & centum ſimilia acta, etiam abſque Epiſcopi alicujus conſecratione, quiverit exercere; ſed ne indicare quidem primam Epiſcopi conſecrationem, tum quia in eommodiorem ſenſum homiliæ emphatica verba traduci poſſunt, tum quia factum ipſum nobis ſuadet interpretationem iſtam, nempe anterior conſecratio S. Projecti Imolenſis Epiſcopi, (ne dicam aliorum) a Chryſologo peracta.

CX. Si quis autem contenderet, Marcellinum primum fuiſſe Vicohabentiæ Epiſcopum, qui a Ravennate inunctus fuerit, ideoque Chryſologi verba commode explicari debere, non quidem de prima generatim conſecratione, ſed peculiariter de prima Vicohabentini Epiſcopi: concederent fortaſſe nonnulli quibus, & Marcellinus apte Ravennatis Eccleſiæ primogenitus tunc dici poſſe videretur reſpectu ad Vicohabentinam, & tantorum virorum integra remanere pariter videretur interpretatio de obicibus, quos a Mediolanenſi Antiſtite primæ illi conſecrationi oppoſitos fuiſſe arbitrantur: imo ſi ad ea, quæ in Cap. I opinati ſumus de Eccleſiis Imolenſi, atque ipſa Vicohabentina, reſpectus haberetur, non omnino improbabilis appareret iſtiuſmodi conjectura: ſeductas namque eas Eccleſias ab Arianis, atque in Auxentii Pſeudo-Epiſcopi Mediolanenſis partes, aut vi, aut metu raptas non ægre ſuſpicati ſumus, & quas deferveſcente procella Divus Ambroſius reconciliaverit, & catholico paſtore donaverit; propterea Mediolanenſes Antiſtites veluti Patres, ac benefactores aliquot annorum intervallo reſpexiſſe, illiſque fuiſſe obſequutas Imolenſem, & Vicohabentinam Eccleſias, non eſſet fortaſſe incredibile: quibus poſitis nil mirum, ſi revocatis tandem ad Ravennatenſem provinciam, Cæſareo, Pontificioque decreto Mediolanenſia obſtitiſſet.

CXI. Verum qualeſcumque ſint ejuſmodi conjecturæ, illud evidens eſt, tot inextricabilibus ambagibus tam Tillemontii, ſuorumque aſſeclarum aſſertionem, quam Bacchinii opinionem

nem circa noſtræ dignitatis pri ordia vel in Angelopte, vel :n Chryſologo ſtabilienda, involvi, ut alterutram amplecti, periculum ſapiat, atque ab alterutra adhuc abhorreat animus: maxime etiam quia contra eas ſententias tot difficultatibus obnoxias aliud afferre poſſumus argumenti genus, quod penes cordatos viros, atque Eccleſiaſticæ eorum temporum diſciplinæ peritos aliquod pondus eſt fortaſſe habiturum, & præcipue apud Bacchinii ſectatores; ipſe enim contra Agnellum, & Rubeum argumentum iſtud acerrime intorquet, ubi in Valentiniani infelix diploma totus imminet.

Bacch. in Præf. ad Pontif. Agnelli.

CXII. Illud vero deſumimus ex univerſæ Eccleſiæ, & præſertim Romanorum ejuſdem ſæculi Pontificum ſenſu, & legibus contra Eccleſiaſticæ hierarchiæ immutationes, ac perturbationes. Revera enim nihil tum magis oderat Eccleſia, nihil magis Romani Pontifices impugnabant, quam novarum Metropoleon, novorumque Archiepiſcoporum creationem in præjudicium ſtabilitæ ab Apoſtolis hierarchiæ. Adeo autem hiſce innovationibus Eccleſia, & Pontifices reſtiterunt, ut Imperatorum potentiam non timuerint, & ipſorum Conciliorum generalium Canones irritaverint. Omitto, quia antiquiorem Concilii Nicæni Canonem ſextum, quo Orientalis Eccleſiæ diſcordias componere Sanctiſſimi illi Patres ſtuduerunt, non aliunde exortas, niſi ab Epiſcoporum ambitione, qui mutatæ Imperii hierarchiæ, noviſque civilibus erectis Metropolibus, hierarchiam, novaſque Eccleſiaſticas Metropoles aptare autumaverant. Omitto, inquam, Canonem illum, venioque ad exempla, Joannis Angeloptis, & Petri Chryſologi temporibus proximiora.

CXIII. Conſuluerat Innocentium I. Romanum Pontificem Antiochenus Epiſcopus, utrum deberet mutationibus civilium provinciarum Eccleſiarum regimen accommodare, ita ut ſi provinciæ Imperii, primæque earum civitates multiplicarentur, vel minuerentur, multiplicari etiam, vel minui Eccleſiaſticas provincias, & Metropoles oporteret. Cui ergo reſpondet Innocentius: *quod ſciſcitaris, utrum diviſis imperiali judicio provinciis, ut duæ Metropoles fiant, ſic duo Metropolitani Epiſcopi debeant nominari: non vere viſum eſt ad mobilitatem mundanarum neceſſitatum Dei Eccleſiam commutari, honoreſque, aut diviſiones perpeti, quas pro ſuis cauſis faciendas duxerit Imperator.* Antiocheni Epiſcopi conſultatio ſi Thomaſino credimus, eam controverſiam ſpectabat, quæ jam inter magnum Baſilium Cæſareæ, & Antimum Thianæ Epiſcopos ſæculo quarto excitata ob Cappadociam in duas provincias ab Imperatore Valente diviſam in odium Baſilii, nondum fortaſſis ceſſaverat inter illorum Antiſtitum ſucceſſores. Quidquid ſit de hoc, ſenſus Innocentii contra novas Metropoles nimis apertus eſt. Innocentius autem ſedebat in Cathedra Apoſtolica ab anno 401. ad an. 417. Juvenalis Hieroſolymitanus Epiſcopus, favente Theodoſio juniore Auguſto, in tres Paleſtinas, in utramque Phœniciam, atque in Arabiam ſibi arrogaverat juriſdictionem: cujus ambitioſos conatus improbavit primo Cæleſtinus ſummus Pontifex, & Concilium generale Epheſinum, tum Magnus Leo, & Concilium Chalcedonenſe, a quo demum ad officium revocatus eſt Juvenalis, reſervataque illi vix Paleſtina, Arabiam, ac Phœnicias Patriarchatui Antiocheno reſtituere coactus. Cæleſtinus vero ab an. 422. ad an. 432. & Leo Magnus ab an. 440. ad annum uſque 461. Eccleſiæ univerſali præerant. Ejuſdem Theodoſii tempore, & decreto nonne Phœniciam in duplicem provinciam partita fuerat, atque unius regimen retinebat Tyri Epiſcopus, alterius ambiebat Epiſcopus Beritenſis, quorum altercationes in eadem Chalcedonenſi Synodo fuerunt ſopitæ, lata in favorem veteris Metropolitani Tyrienſis Epiſcopi ſententia, redactoquo in ordinem Beritenſi? Nonne eodem tempore repreſſus fuit etiam Nycæni Antiſtitis maleſanus ambitus, qui ab Auguſtis Nycæam creari in Metropolim curaverat, ſeque in Metropolitanum extulerat?

Innocent. epiſt. 28. ap. Thomaſin.

Thomaſ. diſcipl. part. 1. lib. 1. cap. 45. n. 2. & 3. Nazianz. ſerm. 20.

Nat. Alex. ſæcul. V. diſſertat. XVI.

CXIV. Præter hæc exempla, ſummam Eccleſiæ univerſæ repugnantiam in has hierarchiæ ſuæ mutationes demonſtrat evidentiſſime ipſiuſmet Chalcedonenſis Synodi duodecimus Canon, quo Auguſtorum licentiæ in erigendis Metropolibus Eccleſiaſticis, Epiſcoporum vero ambitioni frænum eſt impoſitum, vetitumque, ne eas dignitates ſub depoſitionis pœna ſibi ab Auguſtis compararent. Et revera fuit hic perpetuus Eccleſiæ ſenſus, ſummorumque Pontificum tum priorum, tum poſteriorum ſæculorum, qui omni conatu reſtiterunt, negaruntque hierarchiam Eccleſiaſticam a principatibus pendere, illamque civili politiæ accommodari. Id proteſtati ſunt contra Græcos Hadriani II. Romani Pontificis Legati in celebri controverſia ſuper Regno Bulgariæ, cujus Ordinationes Græci Latinis arripuerant eo prætextu, quod Bulgarorum provincia membrum eſſet Græci Imperii: *Sicut Bulgariæ*, ajebant Legati, *nobis diverſo modo ordinationem pertinere dicentes, mendacium non loquimur: ita eamdem Bulgariam ex Græco regno fuiſſe nunquam negamus. Sed intueri vos decet, quia aliud ordinant jura ſedium, aliud patiuntur diviſiones regnorum: nos de diviſione regnorum non agimus, ſed de diviſione ſedium loquimur.*

Anaſt. Biblioth. in Hadr. II. Natal Alex. Tom. XII V. F. pag. 269.

CXV. Verum quia noſtræ Metropolis auctorem arbitrantur quidam Leonem Magnum, licet multo ante illum Pontificem, & Cæleſtino ſedente jam Metropolis eſſet, quod ſuperallatæ rationes certiſſime probant; attamen tanti Pontificis ſenſum ſuper hujuſmodi hierarchiæ perturbationibus præſtat exponere. Idcirco celeberrimum Anatolii Conſtantinopolitani Epiſcopi facinus non abs re hic repetamus, qui ſecundam a Romano Pontifice dignitatem auſus eſt ſibi arrogare in Eccleſiæ regimine, ſuffragantibus tum Orientis Imperatoribus, tum Concilii Chalcedonenſis Patribus, qui donec cum Sanctiſſimo Leone ſenſerunt, eumque ducem ſequuti ſunt, leges Spiritu Dei plenas condiderunt; ut primum autem ab ejus diſciplina declinarunt, Anatolii ambitioni, Auguſtorumque inſinuationibus ceſſerunt, viamque aperuerunt teterrimo ſchiſmati. Rugiit magnanimus Leo, infractoſque Nicænos Canones, perturbatamque Eccleſiæ pacem, apoſtolicam hierarchiam, ac diſciplinam Anatolio, Auguſtis, Concilio exprobravit, ac Synodale Decretum pontificia auctoritate reſcidit. Aliqua ex Sanctiſſimi Pontificis reſponſione ad Martianum Imperatorem excerpta verba hic liceat adducere. „ Habeat, inquit, ſicut optamus,
„ Conſtantinopolitana civitas gloriam ſuam,
„ ac protegente dextera Dei, diuturno cle-
„ mentiæ veſtræ fruatur imperio: alia tamen
„ eſt ratio rerum ſæcularium, alia divinarum;
„ nec præter illam petram, quam Dominus in

Epiſt. 54. ſeu 78. edit. Queſn.

„ fundamento mire poſuit, ſtabilis erit nulla „ conſtructio. Sed propria perdit, qui indebita concupiſcit. Satis ſit prædicto, (Anatolio) quod veſtræ pietatis auxilio, & mei „ favoris aſſenſu Epiſcopatum tantæ urbis obtinuit: non dedignetur regiam civitatem, „ quam apoſtolicam non poteſt facere ſedem: „ nec ullo ſperet modo, quod per aliorum „ poſſit offenſiones augeri. „ Ex his autem verbis S. Leonis diſcimus, mentem Eccleſiæ numquam fuiſſe, Eccleſiaſticam hierarchiam efformare ad civilis regiminis ſyſtema, aliamque eſſe rationem rerum ſæcularium, aliam divinarum. Item eum ait, *præter illam petram, quam Dominus in fundamento poſuit, ſtabilem nullam fore conſtructionem*, jubetque Anatolium non dedignari regiam civitatem, quam *apoſtolicam* ſedem facere non poterat; non obſcure indicat, ordinem, atque ædificium hierarchicum Eccleſiæ a Chriſto Domino fuiſſe demonſtratum, mandatumque, ab Apoſtolis vero conſtructum, & præcipue Patriarchalium ſedium, quæ vere Apoſtolicæ erant, ita ut nefas eſſet eam conſtructionem diſcindere, novas Metropoles erigendo, aliarumque Eccleſiarum auctoritatem, & juriſdictionem minuendo, aut immutando.

CXVI. Id etiam vehementius ipſe Leo exprobravit epiſt. 55. inquiens: *Superbum nimis eſt, & immoderatum ultra fines proprios tendere, & antiquitate calcata, alienum jus velle præripere, atque ut unius creſcat dignitas, tres Metropolitanorum impugnare primatus.* Notum eſt etiam, quam ſevere in S. Hilarium Arelatenſem animadverterit idem Leo ob uſurpatam in aliena provincia juriſdictionem. Sacrorum Canonum acerrimus propugnator, atque eccleſiaſticæ diſciplinæ, non patiebatur pulcherrimum hierarchiæ ordinem, ab Apoſtolis ubique terrarum conſtitutum, ullo modo perturbari.

CXVII. Ejuſmodi igitur erat Eccleſiæ mens, ſpiritus, & conſtantia: tales ei præerant fortiſſimi, atque hujus Apoſtolicæ Hierarchiæ tenaciſſimi Pontifices; tunc cum vel Angelopte, vel Chryſologo Ravennatem infulam geſtante, volunt Auctores pene omnes, novam hanc Metropolim emerſiſſe. Verum enimvero credibile ne id dicemus? Ullane in eo probabilitatis ſpecies? Dum Cæleſtinus, & Leo, dum Concilia, dum Eccleſia obſtrepunt, repugnant, fulminant in Oriente contra novas Metropoles, quæ aliarum præſtantiam, juriſdictionem, majeſtatem imminuunt: in Occidente, eodem tempore, iiſdem Pontificibus, Mediolanenſium querelæ audientur ob ereptam ſibi juriſdictionem, ob ædificatam ſuper Ambroſianæ Eccleſiæ jacturis novam Metropolim? Quo tempore Cæleſtinus Theodoſio juniori, & Leo Magnus Martiano ſuccenſent, ac reſiſtunt ob perturbatum Eccleſiæ ordinem: eodem tempore reſiſtet Mediolanenſis Epiſcopus ipſiſmet Cæleſtino, & Leoni ob eumdem Eccleſiæ ordinem perturbatum? Nonne Orientales, nonne Ægyptii, nonne Conſtantinopolitani Epiſcopi eadem objurgationum jacula in Cæleſtinum, & Leonem retorquere potuiſſent, quæ iſti in illos tam acri ſtylo intorſerant, ſi novas in Italia Metropoles contra Hierarchiam ab Apoſtolis inductam conſtituiſſent, ferveſcentibus adhuc in Oriente iiſdemmet controverſiis?

CXVIII. Huic ratiocinio pondus non exiguum addere poteſt ſanctitas utriuſque Antiſtitis, Joannis nempe Angeloptis, & Petri Chryſologi; ea enim ſanctitate alterum *fuiſſe ferunt, ut quod Cælites ventitare ad eum familiariter conſueſſent, ad hæc uſque tempora Joannes, qui vidit Angelum, vocetur.* Rubeus hiſt. lib. 2. ad an. 418. Alterius vero ſanctitatem, zelum, doctrinam, eloquentiam prædicat Eccleſia univerſa, atque ea, quæ tanti Doctoris adhuc ſuperſunt monumenta. Ejuſmodi ergo viri enorme ambitionis facinus admiſerint, ita temporibus Eccleſiæ inviſum, damnatum a Conciliis, atque a Summis Pontificibus, ab Oriente toto maledictis impetitum, diris omnibus devotum? Angeloptes, & Chryſologus pulcherrimum Eccleſiæ ordinem, harmoniam, apoſtolicas regulas perturbaverint, aliena jura miſcuerint, occupaverint juriſdictionem, Eccleſias ſciderint, & uſurpaverint? Vix crediderim, fuiſſe, qui talia de illis ſuſpicati eſſent. Gelaſius quidem hujus nominis primus Romanus Pontifex ab hujuſmodi nota Sanctiſſimos Antiſtites videtur luculenter abſolvere, dum inquit: *Numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Syrmium, apud Treviros multis temporibus non conſtitit Imperator? Numquid harum urbium Sacerdotes ultra menſuram ſibi antiquitus deputatam quidpiam ſuis dignitatibus uſurparunt?* Epiſt. ad Epiſcop. Dardan.

§ III.

Exponitur opinio de initiis Metropoliticæ hujus dignitatis ab Apoſtolorum ævo repetendis.

CXIX. Hieronymus Rubeus Ravennatium hiſtoricus hanc opinionem ſequutus fuerat ſæculo XVI. cui adſtipulati ſunt Petrus de Marca, Salmaſius, & alii, quos citat Bacchinius. Eorum omnis ratio, meo quidem ſenſu, ducitur tum ab univerſali Eccleſiaſticæ Hierarchiæ ordine, tum a Bacchin. Hierarch. Eccleſiæ part. III. præſtantia urbis Ravennæ Apoſtolorum ævo. Quod attinet ad primum: Certum quidem eſt, eamdem fuiſſe in Eccleſia omni conſtitutam regiminis Hierarchiam, qua ſcilicet cuique provinciæ ſuus aſſignaretur Metropolitanus, cui comprovincialium urbium Epiſcopi ſubeſſent: hanc ab Apoſtolis inſtitutam ordinis formam, quæ Eccleſiæ univerſæ communis eſſet: Metropolitanum vero illum ex Epiſcopis voluiſſe Apoſtolos, qui in Principe totius provinciæ civitate ſedem obtineret, vel quia Præſes, ſeu Rector civilis ibi reſideret, juraque daret urbibus ſubjectis, vel quia & frequentia populi, & ſui amplitudine, & opibus, armis, commercio celebrior eſſet; vel quia ibi ſuperſtitionis idololatricæ Pontifices, ſeu Archiflamines Divinis præeſſent. Floruit ergo hujusmodi Hierarchia primis etiam Eccleſiæ ſæculis, etiam temporibus Apoſtolicis; atque non pauca ſuperſunt adhuc veſtigia Eccleſiaſticarum provinciarum, primorumque cujuſque provinciæ Epiſcoporum, nedum per Aſiam, & Africam, verum etiam per Europam, ſi quæ de Galliarum, Hiſpaniarum, atque Illyrici Metropolibus Eccleſiaſticis priorum ſæculorum circumferuntur, ullam fidem merentur.

CXX. Quando ergo præſtantiſſimi hujus ordinis, & Hierarchiæ regula in Dei Eccleſia eſ-

ſe

Digitized by Google

ſe debuerat univerſalis, ut quælibet provincia ſuum obtineret primum Epiſcopum, ſeu Metropolitam; quid eſt, quod nos prohibeat, quin eam ipſam regulam in Italiæ quoque provinciis obſervatam fuiſſe iisdem primis ſæculis admittamus? Nullibi usque adhuc lectum eſt argumentum, ſeu ratio, ſeu lex, ſeu canon, quorum intuitu non potuerit Italiæ quoque eſſe communis ea ipſa, quæ aliis omnibus Eccleſiæ regionibus communis erat hierarchia. Nullus adhuc ex innumeris contrariam ſententiam tuentibus Criticis rationem vel unam edidit, quæ nobis perſuadeat, Apoſtolos, illorumque Succeſſores Pontifices Summos, neglecto univerſæ Eccleſiæ ſyſtemate, aliud prorſus diſſimile pro ſola Italiæ ampliſſima regione excogitaſſe, & conſtituiſſe. Et revera non exigui momenti viſa eſt hæc animadverſio Cl.
Tom. 1. differt. 4. cap. 5. Emanueli a Schelſtrate, ſibique eam proponit enucleandam, ac diluendam. *Verum hoc ipſum,* ait, *quæritur, qua ratione factum, ut in reliquis orbis chriſtiani provinciis Metropolitani Apoſtolico inſtituto ordinati ſint: in Italia vero, ubi Paulus prædicavit, ubi Petrus Eccleſias inſtituit, ubi Sedes Apoſtolica primis Eccleſiæ temporibus erat, inſtitutum illud ſtatim non obtinuit?*

CXXI. Tentavit quidem Schelſtratius hujus argumenti pondus enervare, confugiendo ad diviſionem Italiæ in duos Vicariatus Præfecti Prætorio, de quibus in Cap. I. loquuti ſumus: qua diviſione ſuppoſita, conſtitutisque duobus Metropolitanis, qui Vicariis illis reſponderent, Romanum nempe, & Mediolanenſem Epiſcopum, quibus ceteri Italicarum provinciarum ſubderentur; arbitrabatur præſtantiſſimus auctor, etiam in Italia ſe reperiſſe, atque oſtendiſſe obſervatam prioribus ſæculis Apoſtolicam illam hierarchiam, quæ in reliquo Chriſtiano orbe vigebat. Verum infelici conatu. Nam primo indubium eſt, ante Conſtantinum Magnum recenſitæ diviſioni Italiam minime fuiſſe obnoxiam, ſed modo unum Correctorem, vel Præfectum, modo quatuor Conſulares illius regimini præfuiſſe. Quare ſi Schelſtratii ſyſtema locum haberet, Eccleſia Italica modo unum ſolummodo, modo quatuor Metropolitanos numerare debuiſſet, numquam vero duos, tribus æræ noſtræ ſuperioribus ſæculis.

CXXII. Secundo, etiamſi Schelſtratio, omnibusque ejusdem opinionis auctoribus concederetur, Italiam iis ſæculis in duos Vicariatus partitam fuiſſe: adhuc vigeret argumentum de univerſali hierarchia in ea quoque regione conſtituenda. Vicariatus enim iſti, etiamſi extitiſſent, non excluſiſſent diviſionem civilium provinciarum, ex quibus ipſi Vicariatus conſtabant, neque etiam excluſiſſent peculiarem uniuscujusque provinciæ præfecturam, magiſtratum, conventus, urbem denique ejus principalem, ethnicique etiam, ſi volumus, ſacerdotii caput. Exemplo ſint ceteræ Romani Imperii Præfecturæ Prætorio, quæ cum ampliſſimis, plurimisque provinciis componerentur, hæ ſingulæ proprio Præfecto, ſeu Conſulari, ſeu Præſidi, ſeu Rectori ſubdebantur, proprios Conventus agebant, habebant propriam Metropolim, cui comprovinciales urbes contributæ erant: atque hæc in temporalibus. Si autem ſpirituale regimen inſpiciamus; licet in Primates Eccleſiaſticos, & Exarchos Oriens, Ægyptus, Africa, Gallia, Illyricum dividerentur, qui vaſtiſſimis iis in regionibus Chriſtianis præerant; quis neget tamen, fere in ſingulis provinciis earumdem regionum proprium fuiſſe Metropolitanum, ſubjectum Patriarchæ, aut Primati, aut Exarcho, ſuperiorem tamen omnibus minoribus ſuæ provinciæ Epiſcopis? Omitto Alexandrinum, & Antiochenum Patriarchatum, de quibus nemo dubitat, & viciniorem Africam appello. Nonne Carthaginenſi Primati Africana omnis Eccleſia parebat: attamen quælibet Africæ provincia ſuo Metropolitano immediate ſuberat, qui *primus Epiſcopus* dicebatur?

CXXIII. Quamvis igitur per tria priora ſæcula Italiam gubernaſſent duo illi Vicarii, quamvis duo tantum illis reſpondiſſent Primates Eccleſiaſtici; non ideo negandi fuiſſent particularibus Italiæ provinciis primi Epiſcopi, ſeu Metropolitani, qui in civitate principe cathedram tenerent, reſpondentes principi provinciæ magiſtratui, atque etiam, ut aliquibus placet, primario totius provinciæ ethnico ſacerdotio: in quo caſu Metropolitani iſti nihil de jure Primatiæ Romanæ, aut Mediolanenſis (ſi hæc in rerum natura fuit unquam) profecto dempſiſſent: eo fere modo, quo Metropolitani Patriarchatuum Antiocheni, Alexandrini, Africani nullum juribus Primatum ſuorum præjudicium inferebant, quin imo ſplendorem, dignitatemque augere videbantur. Verum hæc ideo a nobis ſuppoſita ſunt, ut Schelſtratio, ceterisque ei conſentientibus effugium omne præcludamus ad eludendum argumentum de hierarchia totius Eccleſiæ, etiam in provinciis Italiæ admittenda. Porro cum falſa omnino fuerit diviſio Italiæ in Vicariatus tribus æræ noſtræ prioribus ſæculis, falſa pariter eſt diviſio in duos illos Metropolitanos, Romanum, & Mediolanenſem; atque adeo ſpectata univerſali hierarchiæ Eccleſiaſticæ regula, ſupereſt ut juſte prudenterque conjiciamus, per Italiam quoque eundem, qui in reliqua omni Eccleſia, hierarchiæ ordinem fuiſſe per Apoſtolos diſtributum.

CXXIV. Sunt etiam qui concedunt, nullam fuiſſe Vicariorum civilium, neque Metropolitanorum iis ſæculis in Italia diviſionem; negant vero, alium ibi præfulſiſſe Metropolitanum præter Romanum Epiſcopum; ſilentibus enim veteribus monumentis, de quovis alio Metropolitano, ſolus Pontifex legitur, & Epiſcopos conſecraſſe, actusque eos omnes in Italicis Eccleſiis exercuiſſe, qui immediatis Metropolitanis competerent, centumque producuntur exempla apud iſtos Auctores conſulenda. Attamen id argumenti genus nihil probat, quia nimium probat, ut ajunt Dialectici. Patriarchæ etiam Alexandrinus, & Antiochenus ea omnia jura ſibi arrogabant in provinciis ſubjectis, & præcipue Epiſcoporum ordinationes per Eccleſias Orientis, & Ægypti; neque ideo reſpondebunt prælaudati Auctores, nullos Metropolitanos tunc extitiſſe per Orientales, atque Ægyptiacas Diœceſes, ſed eos actus juriſdictionis ad Patriarchas ſpectaſſe cumulativo, prout Legiſtæ dicerent, cum ſubalternis Metropolitanis, ratione eorum Primatus, atque inductæ conſuetudinis. Quæ reſponſio opportuniſſima eſt ad rem noſtram; ſiquidem animadvertere debuerant præſtantiſſimi viri, Patriarchatus Alexandrinum, & Antiochenum ad formam Romani, ſeu Occidentalis inſtitutos eſſe, ſi Nicænæ Synodi ſextus Canon in ſenſu magis obvio attendatur; ita ut quæ poſſet in Occidente Romanus Pontifex ratione ſui Patriarchatus, poſſent in Ægypto

Bacchin. ubi ſup. Thomaſ. Antiquit. nov. diſc.

Digitized by Google

to Alexandrinus, in Oriente Epiſcopus Antiochenus. Quæ ergo minoribus hiſce Patriarchis licebant in provinciis cujuslibet Patriarchatus, quamvis proprios Metropolitanos illæ haberent; maximo omnium Patriarchæ, Romano Epiſcopo non licuerit in provinciis Italiæ, etiam immediato alicui Metropolitano ſubjectis? Accedit, Romanos Pontifices hujusmodi jurisdictione vere uſos eſſe iis in regionibus ſui Patriarchatus, quibus nullum apud Scriptores dubium, quin proprii Metropolitani jam pridem dati fuiſſent, atque illic non ſolum ipſos Metropolitanos, ſed etiam minores Epiſcopos promiſcue ordinaſſe: quemadmodum probavit Natalis Alexander, tertiam Symmachi Papæ epiſtolam citans, primam Nicolai I. ad Michaelem Græcorum Imperatorem, trigeſimamquartam lib. 4. & decimamtertiam lib. 5. S. Gregorii Magni, tertiam Cæleſtini I. ad Epiſcopos Calabriæ, & Siciliæ, ac teſtimonium Joannis Diaconi in vita Magni Gregorii. Quapropter ex eo quod legatur, Romanos Pontifices jurisdictionem Metropoliticam exercuiſſe in particularibus Italiæ provinciis, & in particularibus Eccleſiis, deſumi nequit argumentum, Papam fuiſſe ſolum, & immediatum undecim, ſeu decem, & ſeptem provinciarum Italiæ Metropolitanum.

Sæcul. IV. diſſert. 10. prop. 2.

CXXV. Neque etiam deſunt, qui avaritia, & ambitione Romanorum Pontificum excluſam velint ab Italia reliqui orbis Hierarchiam in Eccleſiæ primordiis; vel ſi qui fuiſſent Metropolitani, illis afferant ereptum jurisdictionis etiam immediatæ uſum ab ipſis Pontificibus, ideoque innominatos remanſiſſe. Quæ quidem criminationes ſatis per ſemetipſas irritantur, ſi Petrum, & Paulum primos Eccleſiarum Italicarum ædificatores, ſi Sanctiſſimos eorum Succeſſores priorum ſæculorum Pontifices Eccleſiaſticæ diſciplinæ, Apoſtolicarum traditionum, integerrimorum vitæ morum tenaciſſimos, quis ſana mente, & ſui compos meminerit. Contraria potius conjectura, oppoſitumque ex diametro argumentum inde emergit; ſi enim Petrus, & Paulus Eccleſiarum Italicarum fundatores fuerunt, ſi Sanctiſſimi eorum Succeſſores adeo tenaces Apoſtolicarum traditionum, atque integerrimæ ab eis acceptæ Eccleſiarum formæ, & diſciplinæ; quemadmodum nulla ratio ſuppetit negandi, Apoſtolos Hierarchiam Italicam ad totius Eccleſiæ ordinem conformaſſe, ita eorum Succeſſores omni pene ſtudio, ac ſollicitudine eumdem ſervaſſe, atque ubique dilataſſe cenſendi ſunt prioribus ſæculis.

Ap. Bacchin. Hierarch. Eccl. part. 2. & 3.

CXXVI. Hæc pro opinione Rubei, aliorumque ei adhærentium, generaliter ſuggerere poteſt univerſalis Eccleſiæ diſciplina. Modo aliquid peculiarius diſſerendum pro eadem opinione, argumentumque deſumendum a præſtantia urbis Ravennæ. Vel ergo amplectamur eorum ſententiam, qui volunt, Apoſtolos in conſtituendis Eccleſiis Metropolitanis rationem habuiſſe ad civitates provinciarum Metropoles, illas nempe, *quibus*, ut ait Petrus de Marca, *contributæ erant provinciæ Imperii, apud quas Magiſtratus ſubjectorum cauſas judicabat, & quo propterea populi frequentia conveniebat, quod ſingulari quodam jure civitates a Matrice pendebant*: Vel ſequamur aliorum aſſertionem, qui non tantum ad urbes, civilia provinciæ capita, reſpexiſſe Apoſtolos arbitrantur, ſed etiam ad inſigniores, celebriores, armis, opibusque potentiores; ſitu, commercio, exterarum nationum frequentia ad propugnandam fidem aptiores: Vel tandem iis adhæreamus, qui Ethnicæ Hierarchiæ formam præ oculis habuiſſe Apoſtolos credunt in chriſtiana ſtabilienda, ſcilicet, ut ibi minores Epiſcopos collocarent, ubi Flamines ſuos Idololatria habebat, ubi vero Archiflamines, ibi majores Epiſcopos, nempe Metropolitanos conſtituerent: alterutram, inquam, ex hiſce opinionibus ſequi velimus, Ravennæ congruere certiſſime inveniemus exigentiam inſulæ Metropolitanæ.

Concord. Sacerd. & Imper. lib. 6. c. 1. §. 3

Marca de Primat. n. 52. & ſeqq.

CXXVII. A Romanæ Reipublicæ temporibus Ciſalpinæ Galliæ Metropolis habebatur Ravenna. Ibi Cajus Cæſar, in hybernis exercitu diſtributo, morabatur, conventuaque celebrabat, jus dicens Gallis univerſis. Ibi Auguſtus, ibi Tiberius diu habitare conſueverant. In undecim provincias cum Auguſtus univerſam Italiam partiretur, harum octava erat Æmilia in binas provincias ſubdiviſa, quarum altera a Placentia ad Bononiam, altera a Bononia ad Ariminum usque protendebatur: utriusque tamen caput Ravenna fuit, ubi provinciæ Prætor, ubi Capitolium, Senatus, patricius ordo habebatur, qui ſolis principalioribus inter Metropoles tribuebatur. Ravennatium vero iis temporibus res florentiſſimas quis ignoret? Aptus commercio ſitus maria vicinitate, ampliſſimus, isque tutiſſimus portus, claſſis Romanæ ſtatio, ad Imperii littora defendenda paratæ, celeberrimum denique orbis emporium exteris nationibus frequentatum, divitiis, atque armis præ omnibus potens, atque excellens; itaut ſecunda poſt Romanam urbs apellaretur, tunc cum Apollinaris, Petri diſcipulus, prima in ea jecit Evangelii ſemina, prout Martinus Polonus, a Rubeo citatus, confeſſus fuerat. Demum ſedem ibi, ac peſtilentiæ cathedram tenebant non minores Flamines, aut Archiflamines, ſed Pontificum Ethnicorum collegium, quod præeminentiam urbis, veluti alterius Romæ, non obſcure demonſtrat.

Hieron. Rubeus hiſtor. lib. 1.

Rub. ubi ſup.

CXXVIII. Igitur ſi Apoſtolos neglexiſſe in Italia univerſalis hierarchiæ regulam, non eſt dicendum, aut ſaltem ſi nulla ratio poſitiva probabilis nobis ſupereſt taliter arbitrandi; quid convenientius, quid rectæ rationi magis conſonum, quid Eccleſiaſticæ univerſali diſciplinæ, & particularium Eccleſiarum neceſſitati commodius conjici, imo aſſeri poteſt, hujusmodi urbem, provinciæ florentiſſimæ Metropolim, Italicarum civitatum potentiſſimam, ethnicæ ſuperſtitionis caput, per quam tot Nationibus in eam confluentibus fidem communicandi aditus ampliſſimus aperiebatur; hujusmodi, inquam, urbem ab Apoſtolis electam fuiſſe, ubi Sedes Epiſcopi conſtitueretur, qui ad circumjacentes urbes, & populos Evangelium transferret, ac dilataret, Eccleſias erigeret, Epiſcopos ordinaret, eumque doctorem ſuum, Patrem, Ducem converſi populi, novæque Eccleſiæ reſpicerent, ac venerarentur? Quod ergo tot inſignibus Europæ Metropolibus dicuntur Apoſtoli tribuiſſe, ut eas ſcilicet Eccleſiaſticarum provinciarum capita conſtituerent, quemadmodum factum legimus per Hiſpaniam, Galliam, Illyricum; probabiliſſime cenſendum eſt, tribuiſſe etiam Ravennæ, nobiliſſimæ Italiæ Metropoli, juxta univerſalis hierarchiæ regulam, & inſpecta tantæ urbis excellentia.

§. IV.

§. IV.

Exponuntur objecta contra Rubei, aliorumque opinionem.

CXXIX. ALiqua ex iis, quæ contra Hieronymum Rubeum, ejusque aſſeclas facere videntur, ſuperius retulimus, & Ravennatium verbis confutavimus, qualia ſunt, & commentum Vicariatuum Italiæ, duorumque Metropolitanorum, aliis quibuscumque rejectis; & verba homiliæ 175. Divi Chryſologi primum Metropoliticæ jurisdictionis exercitium Sanctiſſimo huic Præſuli ex adverſariorum interpretatione aſſerentia. Verum alia ſunt non minoris fortaſſe ponderis, quæ Rubei placitum videntur enervare. Primo enim ad illud elevandum pene omnes cunſpirarunt magni nominis Auctores, in Eccleſiaſtica hiſtoria peritiſſimi, eosque univerſus fere criticorum, hiſtoricorum, geographicorum cœtus eſt ſequutus: quæ res eorum opinioni vim maximam addere ſolet. Ea vero eſt, natam ſæculo tantum quinto ineunte Ravennæ Metropolim fuiſſe, aut Joanne Angelopte, aut Petro Chryſologo eam Eccleſiam gubernante. Hi autem Auctores, ſcriptoresque omnes præter poſitiva, quæ conglomerarunt argumenta ſuperius memnrata, alterum achilleum enimvero, & inſuperabile ad unum omnes jactare non deſinunt; & jure quidem, ſilentium videlicet Aotiquorum, deficientiam monumentorum, ex quibus unum ſaltem, vel alterum in Ravennate Eccleſia indicium ernatur exercitæ quatuor Eccleſiæ primis ſæculis Metropnliticæ jurisdictionis. Porro ſicuti Ravennates libertatem vindicant propriæ Eccleſiæ ab jugo Mediolanenſium, maxime quia nullus omnino pro his adduci poteſt vel minimus actus ejusdem jurisdictionis, in Ravennatem Eccleſiam abſolutus, nulla Epiſcoporum ordinatio, vel approbatio, nulla Synodus, viſitatio nulla, epiſtola, decretum, canon, Scriptoris alicujus teſtimonium: pari igitur lege, ſi nullum ex ſimilibus actibus ante Angeloptem, aut Chryſulogum peregiſſe, nullum ex ſimilibus teſtimoniis habuiſſe inveniuntur Ravennates Epiſcopi; dicendum profecto erit, opinionem, quæ hanc dignitatem usque ab Apoſtolorum ævo derivat, nihil firmitatis habere.

CXXX. Petrus ipſe Chryſologus ne verbum quidem, tot editis doctiſſimis homiliis, de hac dignitate in ſuis Anteceſſoribus eminente fatus eſt, neque cum de primo Ravennatium Epiſcopo Apollinari ſermonem haberet. Ipſe Agnellus, noni ceteroquin ſæculi rudis hiſtoricus, ne ſyllabam quidem ſuper id genus prærogativæ muſſitavit, licet amplificandæ Ravennatium Præſulum poteſtati plus nimio interdum ſtuduerit, ipſius Romanæ Eccleſiæ divinum primatum ægre admodum ferens. Quid plura? Initia dignitatis Metropoliticæ Agnellus in Joanne Angelopte conſtituit, quamvis iſtius gradus, & pallii collatorem impie eſſinxerit Valentinianum III. Auguſtum. Quem igitur patronum opinionis ſuæ, quam rationem nobis afferent Rubeus, de Marca, Salmaſius, & ſi qui ſunt alii ejusdem opinionis aſſertores?

CXXXI. Nutat inſuper potiſſimum eorum fundamentum, univerſali nixum Eccleſiæ hierarchiæ ordini, & regulæ per totum orbem diffuſæ, nempe quod fere ſingulis Imperii provinciis proprium Metropolitanum dederint Apoſtoli, in civitate earum principe reſidentem, atque Eccleſiarum regimen, civilium provinciarum regimini aptaſſe. Si enim vel generale totius Imperii ſyſtema attendere velimus, vel particulare quarumcumque provinciarum, quo tempore cœpit per Apoſtolos Eccleſiæ ordo ſtabiliri; ineptum prorſus fateri cogimur utrumque fuiſſe, cui conformatam ab Ipſis Apoſtolis Eccleſiæ hierarchiam credamus. Auctor eſt graviſſimæ hujus propoſitionis Cl. Abbas Bacchinius, qui omnibus numeris abſolutam, ſacra, prophanaque eruditione, validisque argumentis refertam diſſertationem edidit *de origine Eccleſiaſticæ hierarchiæ*. Perpenſa igitur Romani Imperii forma, regiminum, ac Magiſtratuum diſtributione, provinciarum diſtinctione, ac partitione, tum quæ forent principaliores urbes, provinciarum Metropoles, omnibusque poſt prolixum examen cum regimine Eccleſiæ, illiusque hierarchiæ partitione in primo ſæculo comparatis, concludit doctiſſimus Caſſinenſis, non potuiſſe Apoſtolos ad formam civilis hierarchiæ reſpectum habere in Eccleſiarum ordine diſtribuendo, & componendo, cum diverſa fere ubique, ut ipſe ait, emerſerit diſtributio provinciarum Eccleſiaſticarum ab Imperalium diſtributione. Quibus argumentis concluſionem hanc ſuam firmaverit Cl. auctor, legere quisque poterit in primis capitibus primæ partis laudatæ diſſertationis.

CXXXII. Ex particularium etiam provin- Bacch. ubi ſup.
ciarum ſyſtemate argumentum auget Bacchinius contra præſumptam ſacræ hierarchiæ convenientiam ad civiles magiſtratus. Si enim cuilibet provinciæ Metropolitanus ideo creditur aſſignatus, cui alii comprovinciales Epiſcopi parerent, quia in qualibet provincia, in qualibet provinciarum primaria urbe Rector, ſeu Præſes, aut Conſularis ceterarum provinciæ urbium magiſtratibus præerat: id ſi veritatem conſulas, locum habere non poteſt; adeo inordinatum, adeo varium legimus fuiſſe particularium provinciarum regimen; quum modo eamdem provinciam moderaretur proprius Rector, modo alterius provinciæ Præſes: modo plures provinciæ uni, modo pluribus Conſularibus parerent: quod maxime de Æmilia noſtra obſervatum eſt, quæ aliquando cum Flaminia proprium habuit Conſularem, aliquando cum Liguria uni Præſidi ſubjecta fuit. Quare impoſſibile eſt profecto, ſuper inſtabili hujusmodi fundamento ædificaſſe Apoſtolos, eorumque ſucceſſores Eccleſiaſticarum provinciarum hierarchiam.

CXXXIII. Ab Imperii ſyſtemate temporum Apoſtolicorum, ad Synagogæ ſyſtema examinandum procedit Bacchinius. Deſcribit, qua- Bacch. ubi ſup. part. 1.
lem per Judææ provincias, qualem extra Judææ fines Iſraelitica Eccleſia tunc obtineret formam: quæ ſynedria, ſeu Concilia in ſingulis Judææ urbibus, ubi minora, ubi majora ſacro & civili regimini præſiderent, omnia a ſupremo Hieroſolymæ generali ſynedrio auctoritatem, & jurisdictionem trahentia. Extra Judæam vero ſingulis quidem provinciis, ſeu magno alicui regionis ſpatio, unum tantummodo ſynedrium erat, ſed in quavis civitate regionis illius ſcholæ, ſeu ſynagogæ habebantur, quæ a regionis, ſeu provinciæ ſynedrio, veluti a provinciali Concilio pendebant, ac moderabantur. Antiochiæ hinc, atque Alexandriæ ſynedria per Orientem, & Ægyptum, aliarumque civitatum par diverſas regio-

nes maxima polluiſſe auctoritate oſtendit. Cum hujusmodi ſynagogæ ſyſtemate conſerens deinde Bacchinius Chriſtianæ vagientis Eccleſiæ ordinem, alteram concluſionem eruit ex collatione iſta, videlicet Apoſtolos, ac præcipue Petrum, *in fundandis principibus Eccleſiis minime ad formam Romani Imperii reſpexiſſe, ſed potius Judæorum politiæ ſe accommodaſſe, habita ratione eorumdem frequentiæ, ac prærogativarum pro diverſitate temporum, & locorum, & Gentilium etiam, cum ad baptiſmi gratiam admiſſi ſunt.* Hanc opinionem aliis ante illum ſcriptoribus probatam fuiſſe, ingenue fatetur Caſſinenſis noſter, inter quos & Grotio, qui dixerat, *totum regimen Eccleſiarum Chriſti conformatum fuiſſe ad Synagogarum exemplar;* & Patri Thomaſino *in vetere, & nova Eccleſiæ diſciplina*, quibus nuperrime acceſſit Joſeph Mottæ ſuffragium in laudata diſſertatione *de jure Metropolitico n. 8. & ſeqq.*

Grot. in Act. Apoſtol. Thomaſ. par. 3. lib. 1. cap. 12.

CXXXIV. Verum quia innumeræ in Imperio imo in univerſo orbe provinciæ ſupererant, in quibus vel nulli, vel rari admodum Judæi reperiebantur, adeoque ibi ſaltem non potuiſſe ad normam ſynagogæ aptari Eccleſiaſtica hierarchia videbatur; idcirco Cl. Bacchinius, tribus diſtinctis in Apoſtolorum prædicatione periodis, triplicem etiam diverſam diſtinguit Eccleſiarum Conſtitutionem. Prima periodus reſpicit apoſtolicæ prædicationis tempus, ex Chriſti Domini mandato Judæis tantum largitæ intra Judææ provincias. Altera reſpicit intervallum illud, quo Gentilibus, quibus mixti erant Hebræi, Fides allata eſt ab Apoſtolis per regiones longe lateque extra Judæam poſitas. Tertia tandem periodus apoſtolicæ prædicationis illud tempus deſignat, quo in regionibus, quas Idololatræ omnes, nulli, aut fere nulli Judæi incolebant, Evangelium diffuſum eſt.

Bacch. ubi ſup. part. II.

CXXXV. In prima prædicationis periodo ſatius fuit Apoſtolis ſynedriorum formam in Eccleſia ordinanda æmulari. Generali ergo, ac ſupremo Hieroſolymæ ſynedrio, cui præerat ſummus Synagogæ Pontifex, Apoſtolorum ac Diſcipulorum Chriſti collegium oppoſitum eſt, Petro præſidente; in ſingulis autem civitatibus, ubi minora ſynedria, minores Eccleſiæ, ubi majora ſynedria, majores Eccleſiæ fundatæ ſunt; & ſicuti in ſingulis Hebræorum provinciis Samaria, Galilæa, Judæa minora a ſupremo uniuscujusque provinciæ ſynedrio pendebant, omnia ab Hieroſolymitano; ita factum eſt, ut Chriſtianæ Eccleſiæ minores a majore eujuscumque provinciæ, omnes autem ab Hieruſolymitana penderent. In ſecunda vero periodo exeuntes ab Judææ finibus Apoſtoli, eas regiones circumierunt, in quibus mixti erant Gentilibus Hebræi, & Synagogas per ſingulas civitates, ſynedrium autem habebant per ſingulas provincias, ſeu per quosdam regionis tractus. Quia vero ineffabili Dei providentia cautum erat, ut ad gentium converſionem Synagoga ipſa viam faceret, & Judæi Chriſti Diſcipulos in Gentilium notitiam, ac familiaritatem inducerent, ut eo naturali medio ſupernaturalem fidem cognoſcerent, ad quam Dei miſericordia vocabantur; hinc eſt, quod per id tempus tot in Aſia, Africa, Europa Eccleſias, ex Judæis, & Gentilibus coadunatas, didicimus Apoſtolos fundaſſe, ibique Chriſtianas Metropoles conſtituiſſe, ubi Provinciarum Synedria, Epheſinam, Sardicenſem, atque, ut alias taceam, Antiochenam, & Alexandrinam.

CXXXVI Ultima autem periodus Apoſtolicæ prædicationis, ex doctiſſimi Bacchinii conjecturis, ad Fidem perduxit Eccleſias Gentium, inter quas nec ſynedria, nec ſorte ſynagogas habebant Judæi. Primam omnium fundavit Petrus Apoſtolorum princeps Romanam, in ea ſcilicet urbe, totius orbis Metropoli, cui cum æque ſubderetur Hebræus, ac Gentilis, congruum erat ibi Eccleſiarum maximam erigi, ac fundari, quæ ex utroque populo coaleſcere, componique debebat. Ab hac igitur principe Eccleſia, quam Petrus, & Paulus ædificarunt, proprioque ſanguine ſtabillerunt, miſſi ſunt quaquaverſum, qui Gentilibus Chriſtum nunciarent, & Chriſtianas ubique Eccleſias coadunarent. Ex hoc ſonte in Italiam, Galliam, Hiſpaniam, Illyricum, Africam Fidei, Baptiſmatis, Traditionum rivuli feliciter derivarunt; adeo ut jure ſcripſerit ad Eugubinum Epiſcopum Innocentius I. *Legant ſi in iis provinciis alius Apoſtolorum invenitur, aut legitur docuiſſe: quod ſi non legant, quia nusquam invenitur, oportet eos hoc ſequi, quod Romana Eccleſia cuſtodit, a qua eos principium accepiſſe non dubium eſt.* Hinc qui emerſiſſe volunt jura Romani Patriarchatus in omnem Occidentem, non longe a veritate aberrare arbitramur.

Innoc. I. epiſt. ad Decent.

CXXXVII. Porro animadvertendum hic venit, in quo differrent inter ſe fundationes Eccleſiarum primæ, & ſecundæ periodi, & fundationes Eccleſiarum tertiæ. Nam quoad primas, non antea in illis ordinabantur Epiſcopi, quam Eccleſiæ ipſæ vel ex ſolis Hebræis, vel ex Hebræis ſimul & Gentilibus jam converſæ, & aliquo modo formatæ fuiſſent. Quoad alteras vero, antequam converterentur, aut ullo modo formarentur, ordinabantur Epiſcopi, & mittebantur, vel deſignati ad aliquam ſpecialem provinciam, ſeu civitatem, ut ibi propriam ſibi Eccleſiam, prædicato Evangelio, efformarent, cathedramque collocarent; vel ad nullam deſignati individuam provinciam, ſeu civitatem, ſed ut ubicumque ſors, aut potius divina Providentia illis viam aperiret Fidem diſſeminandi, ibi conſiſterent, ſibique Eccleſiam ex converſo populo componerent. Itaque alterutro modo Diſcipuli iſti, & Epiſcopi ad Gentes miſſi, cum jam Eccleſiam aliquam præclara in urbe fundaſſent, hinc finitimis civitatibus, ac populis Chriſtum annuntiabant, novas Eccleſias in circuitu ſanctificantes, eisque etiam interdum, ſi expedire videretur, Epiſcopos conſecrantes.

CXXXVIII. Ex hac autem ſapientiſſima Evangelicæ prædicationis œconomia non ſolum intelligitur, quomodo Apoſtoli in ethnicis regionibus tot Eccleſias fundaverint, tot Epiſcopatus erexerint; verum etiam qua ratione primæ omnium conſtitutæ fuerint Eccleſiaſticæ Metropoles. Illa enim civitas hanc dignitatem adipiſcebatur, ubi Apoſtolorum diſcipuli ad prædicandum miſſi cathedram firmabant, ex qua cum finitimas etiam gentes, atque urbes docendo circumirent, converſisque Evangelicas leges imponerent, Eccleſias efformarent, illisque Epiſcopos darent; cœperunt converſi populi illos Diſcipulos, & Miſſos veluti Patres, & Doctores, ſuperioresque in ſpiritualibus negotiis reſpicere, & venerari, eorumque cathedras, unde primo illis derivaverant Fidei rudimenta, & proprias Eccleſias, propriosque Epiſcopatus initium habuiſſe fatebantur, tamquam Matrem habere, ab ea traditiones, ab ea in dubiis conſilium, ab ea

diſci-

diſciplinæ, rituum, morum regulas, Epiſcoporum ſuorum vel conſecrationem, vel approbationem mutuari, præſertim Apoſtolis defunctis, quorum prudentiſſimæ inſtitutioni acceptam referunt iſtam Eccleſiaſtici regiminis politiam.

CXXXIX. Id vero probabile, imo prorſus innegabile videbitur, ſi animadvertas primo, Apoſtolos eam regiminis formam ſib propoſuiſſe, quæ & perpetua foret, & aptior ad omnes populos ubique terrarum coadunandos in unum corpus, atque in unum ovile, & facilius regendos, & inſtruendos. Secundo per ſe ipſos, paucoſque eorum diſcipulos tantum opus abſolvere non licuiſſe; erant enim paucula illa grana per vaſtiſſimum Univerſi campum diſſeminanda, paucique illi in multa Evangelii meſſe Operarii. Quapropter neceſſe fuit aliquot fundari per orbis provincias principes Eccleſias, atque in iis aut Apoſtolorum, aut Diſcipulorum, veluti totidem Metropolitarum cathedras, Fideique, ac Traditionis depoſitum collocare, a quibus principibus Eccleſiis per prædicationem, progreſſu temporis, aliæ Eccleſiæ & naſcerentur, & regerentur. Hæ autem principaliores Eccleſiæ ab Apoſtolis, vel ab Apoſtolorum diſcipulis erectæ, Apoſtolicæ vocabantur, quarum pulcherrimam diſtinctionem Bacchinius refert ex Tertulliano.

CXL. Ingenue ergo fatemur, hanc Cl. Caſſinenſis opinionem de Eccleſiaſticarum Metropolum origine nobis præ ceteris arridere. Eam graviſſimis viris probatam eſſe non ignoramus, quidquid alii, præſertim Galli, in contrarium effutierint; congruit enim ut cum maxime ideæ, quam cordatus quiſque concipere debet de Evangelii propagatione, incomprehenſibiliter, ac non minus fortiter, quam ſuaviter per Mundum univerſum abſoluta. Attamen neſcimus, utrum ea opinio Bacchinii magis noceat, an faveat magis Ravennatenſium placito de apoſtolica origine Metropoliticæ eorum dignitatis.

§. V.

Ravennatium reſponſiones.

CXLI. NE, quæ poſſunt allatarum difficultatum vim imminuere, videamur negligere Ravennatium reſponſiones, quæcumque eæ ſint, breviſſime hic exponemus. Et primo quidem illis minime negotium faceſſit, contrariam opinionem eſſe communiorem, imo communiſſimam, quam nempe ſequantur, & propugnent pene omnes, celebrioreſque ſcriptores, in Eccleſiaſtica hiſtoria, diſciplina, moribus peritiſſimi; veritas enim opinionum hujuſmodi, non a multitudine, neque a nominis claritate, ſed a fundamentorum firmitate dignoſcitur. Innumeræ propemodum opiniones ſingulis ætatibus regnarunt, quas foverat univerſalis conſenſus: modo autem falſæ ſunt apud omnes. Et ne longius exempla quæritemus, nonne opinio de Mediolanenſi Metropolitano, ſuper Italiæ diviſione in duos Vicariatus fundata, univerſaliſſima huc uſque fuit, illique plauſerunt Critici fere omnes? Verumtamen deſtructo falſo illo fundamento, amandatiſque ad fabulas tot commentis, quæ pro monumentis indubiis habebantur, ſententia iſthæc ab aula recedit, & evaneſcit.

CXLII. Secundo non magni faciunt Ravennates argumentum negativum adverſariorum. Væ, ſi ab hujuſmodi ratiocinio timendum eſſet, *non invenitur ſcriptum, ergo non fuit.* Actum omnino foret de plurimis, quæ modo pro certis omnino habentur tum in ſacris, tum in prophanis. Actum foret de tot Eccleſiarum antiquitate, & vel non extitiſſe dicerentur prioribus ſæculis, vel Epiſcopos non habuiſſe, ſi auctorum ſilentio, ſi monumentorum inopiæ fidendum eſſet. Quia ergo quarto vel quinto ſolummodo ſæculo de alicujus Eccleſiæ Epiſcopo memoria, vel notitia tunc primum emerſit, nullus alter, ante iſtum Epiſcopum, Eccleſiæ illi præfuiſſe credendus erit? Quia ergo de aliqua Eccleſia ſerius loquiti ſunt ſcriptores, tunc ſolum eam incœpiſſe arbitrabimur? Undenam, amabo, argumentum deſumunt Critici noſtri, ut probent, natas quarto ſæculo Aquilejenſium, ac Mediolanenſium Metropoles? Ex ſilentio (reſpondebunt) antiquiorum monumentorum; & quia eo tantum ſæculo vertente, aliquem actum legere incipiunt exercitæ ab illis Epiſcopis Metropoliticæ juriſdictionis. Infelix enimvero ratiocinium! Quia initium non invenitur, illud igitur pendere dicendum eſt ab hominum conjecturis, & opinione. In noſtro autem caſu id prorſus ratiocinii genus prævalere volunt auctores noſtri; & quia neque in Chryſologo, neque in Angelopte detegi poſſunt hujus dignitatis primordia, nihilominus neceſſe eſt, in eorum altero illam incœpiſſe, quia de eorum altero ſolummodo (ajunt) cœperunt legi quidam actus Metropoliticæ poteſtatis! Poſſibile ne eſt, ejuſmodi ratiocinio tot doctiſſimorum virorum mentes acquieviſſe?

CXLIII. Atque eo major negativi huius argumenti imbecillitas apparet, quo probabilior eſt eorum ſententia, qui regulam Eccleſiaſticæ hierarchiæ aſſerunt univerſalem eſſe debuiſſe per totum chriſtianum orbem, nullamque omnino rationem adductam fuiſſe, neque adduci poſſe, quare hierarchia Italicarum provinciarum differre debuiſſet ab hierarchia reliquæ totius Eccleſiæ: Apoſtoli, primique ſanctiſſimi Romani Pontifices, diſciplinæ, traditionum, regularum apoſtolicarum tenaces admodum, eas neglexiſſent in Italia tantummodo? Leges ad firmamentum Eccleſiaſtici ordinis, ſanctæque Fidei, morumque chriſtianorum conſervationem adeo neceſſarias, in Italia ſolummodo immutaſſent, in Italia, inquam, Univerſi capite, norma diſciplinæ, morum, Fidei? Quid ſi aliarum in Italia Metropoleum, & primorum quidem ſæculorum, indicia magni momenti non deſint? Quid ſi de Syracuſis, Panormo, Capua, Rhegio forte non ſit amplius rationabiliter dubitandum? Certum eſt, eruditiſſimas ſuper iis diſſertationes noſtro hoc ævo prodiiſſe, quæ vix dubitandi aditum reliquerunt, & quæ jactatæ negationis vim minuunt ut eum maxime, per quam excluſis omnibus omnino ab Italia Metropolitanis, ſolos Romanos Pontifices per quatuor priora ſæcula exercuiſſe in ea regione Metropolitica jura perfidioſe affirmatum eſt.

CXLIV. De Ravennate vero quid dicendum? Si quæ contra opiniones de ejus initiis, vel a temporibus Joannis Angeloptis, vel Petri Chryſologi repetendis, aliquod probabilitatis ſpecimen præſeferunt; videtur neutra ſu- Sup. cap. III. §. II.

ſtineri poſſe, & noſtræ dignitati primordia utcumque illorum ſanctorum Præſulum eſſe conſignanda. Quando autem eos Metropolitanos fuiſſe certiſſime invenimus; non invenimus autem eos primos illam dignitatem fuiſſe conſequutos; per neceſſariam conſequentiam ſtatuendum venit, ante eos Epiſcopos Ravennatem Eccleſiam fuiſſe Metropolitanam, & recurrendum eſſe ad apoſtolica tempora juxta univerſalis hierarchiæ regulam, quando in nullo ex Prædeceſſoribus Angeloptis, & Chryſologi principium dignitatis reperire datur: quemadmodum, ut ſupra dicebamus, quia ſolum extrema jam ætate legitur Chryſologus conſecraſſe Epiſcopum Vicohabentinum, negari abſolute non poteſt, imo de tanto Doctore, iis Eccleſiæ temporibus aſſeri pro certo debet, illum ante Vicohabentini ordinationem plurimos actus exercuiſſe ejuſmodi poteſtatis per longum duodevigınti annorum decurſum; licet de iis nemo, neque ipſemet ſcripſerit.

CXLV. Silentium quoque ſancti hujus Antiſtitis contra eos non facere arbitrantur Ravennatenſes, tum quia non omnia ejus opera ad noſtram ætatem pervenerunt, cum ille fuerit *multorum librorum, & voluminum conditor, & veluti irriguus fons, ita in eum divina ſapientia quotidie emanabat*, teſte Agnello, multaque perierunt non ſolum Chryſologi, ſed Anteceſſorum ejus, quos non pauca, eaque graviſſima ſcripſiſſe tradunt antiquiores hiſtorici, vel Barbarorum incurſibus, vel Ravennatis Eccleſiæ noſtræ Archivi, & Bibliothecæ incendiis, vel ſequentium ſæculorum in litteras odio, & Præſulum antiquiorum, præſertim ſchiſmaticorum vel ignavia, vel malitia. Tum quia in Homiliis Chryſologi, quæ unicæ temporum injuriam ſuperarunt, præter epiſtolas ad Eutychetem hæreſiarcham, atque ad PP. Chalcedonenſis Synodi, locus non erat, neque occaſio de hoc argumento mentionem faciendi. Tum quia ſilet etiam Chryſologus, Eccleſiam Ravennatem hac prærogativa jam inſignitam, antequam ipſe ejus gubernacula jam ſuſcepiſſet, quod tamen nun poteſt amplius in dubium revocari. Item, unum, vel alterum memorat S. Doctor Metropoliticæ juriſdictionis actum a ſe geſtum, conſecrationes nempe Projecti Imolenſis, & Marcellini Vicohabentini Epiſcopi; ergone XVIII. annorum intervallo, nullis aliis actibus tantam dignitatem illuſtraverat?

Agnel. in Chryſol. cap. I. Idem in Damiano.

CXLVI. Agnellus vero Schiſmaticus homo, qui Imperatoribus nimis juſto in eccleſiaſticis rebus indulgebat, quique romanæ ſubjectionis impatiens, Ravennatium anacephaleoſim impie aliquoties tuitus eſt; probabiliter ex induſtria eam dignitatem in Angeloptis anteceſſoribus tacuit, ne ab Apoſtolica Sede derivatam cogeretur fateri. Quæ ab Agnello de Archiepiſcopis noſtris præterita fuerunt, quæque innotuerunt aliunde, propemodum infinita ſunt: (atque inter ea, mirifica undecim D. Apollinaris Succeſſorum per viſibilem Columbam electio, præcipua eſt; cum enim de ſingulis Agnellus ſcriberet, ineffabilis prodigii immemor, aut inſcius videbatur, cujus tandem ſplendida indicia dedit in Sancto Severo eorum poſtremo:) mirum ne igitur erit, ſi quæ errorem ſuum damnaviſſent, ille non retulit? Cum autem ad ſedandos aliquorum tumultus, de quibus Chryſologus allatis verbis homil. 175. Valentinianus III. Imperator Romani Pontificis decreta auguſtali ſanctione roboraverit, qua ſarctam tectam Ravennatium Epiſcopi dignitatem ſuam ſervarent, occaſionem veriſimiliter arripuit Agnellus Valentiniano tribuendi ejuſdem dignitatis, ſacrique pallii collationem, quæ a ſola Apoſtolica Sede concedi poterant: ſi tamen ea fuit Agnelli mens, idque ſonant ejus verba; probari enim fortaſſe ex Agnelliana relatione minime poterit, illum indicaſſe, tunc primum omnino creatam fuiſſe noſtræ Metropolis dignitatem, ſed potius indicaſſe, tunc primum circumſcriptam fuiſſe certis finibus Eccleſiaſticam Æmiliæ, ac Flaminiæ provinciam.

CXLVII. Ceterum numquam ſatis mirati ſumus, quare tot ſapientiſſimi viri, antiquæ diſciplinæ peritiſſimi, contra hujuſmodi aſſertum Agnelli noſtri, & contra Hieronymum Rubeum adeo impotenter debacchantur, & Valentiniani diploma a Rubeo relatum diris omnibus voveant. Duo enim præcipue in eo notant, & damnant abſque ulla benigna interpretatione, nempe Valentiniano tribui Metropolis noſtræ erectionem, & conceſſionem pallii Archiepiſcopalis: in quibus profecto non videmus, quid novitatis, quid monſtri horreant clariſſimi viri. Nonne ſæculum illud, nonne ipſa Valentiniani tempora hujuſmodi exemplis ſcatebant? Primus ne, an ſolus Valentinianus in Eccleſiaſtica jura manum immiſerat? Quis Phœniciæ juriſdictionem diviſerat inter Tyrium, & Beritenſem Epiſcopos? Quis primatum Hieroſolymitano tribuerat ſuper Arabiam, Phœniciam, Paleſtinam? Quis Nycæam, quis Chalcedonem ad Metropolis faſtigium ſublimaverat? Nonne Imperatores illiuſmet ævi? Quo Canon XII. Chalcedonenſis Synodi ſpectabat terribili illa depoſitionis in Epiſcopos comminatione, niſi ab Auguſtis ejuſmodi novarum Metropoleon erectiones impetrare ceſſaverint? Ex hoc ergo capite nec novum, nec monſtruoſum fuiſſet Valentiniani diploma, neque omnino condemnandus Agnellus, quaſi novam Ravennatium Metropolim Auguſto illi imputaſſet.

Rub. ad an. 426.

Vid. ſup. n. CXIII.

CXLVIII. Quod vero ad collationem Pallii, hic quoque fugit clariſſimos viros prudens antiquæ Eccleſiæ Oeconomia. Fuerit enim nec ne Pallium iſtud Imperatorium inſigne, Auguſtorum munus ad indicandum, & decorandum regale Epiſcoporum Sacerdotium; aut indumenti genus mere eccleſiaſticum ad ſignificandam in Metropolitanis plenitudinem poteſtatis; procul dubio eſt, aliquot poſt Magnum Conſtantinum ſæculis, expectaſſe Pontifices Summos aut preces, aut conſenſum Imperatorum, & Regum, antequam Pallii uſum Metropolitanis indulgerent. Cujus veritatis teſtes luculentiſſimi ſunt tot epiſtolæ Romanorum Pontificum, & præſertim Gregorii Magni ad Cæſarium Arelatenſem. De hoc autem argumento conſuli poteſt Doctiſſimus Thomaſinus, qui iſtam Eccleſiæ conſuetudinem fuſius explicat, præſertim iis verbis: *indubitatum eſt, aliquot ſaltem ſæculis non ſine voluntate Imperatoris in Oriente Pallium, ſicut in Occidente conceſſum fuiſſe; cum enim veſtimenti id genus initio regium fuiſſet, eoque voluiſſent Imperatores, quæ eximia eorum erat, & ſingularis pietas, regale Chriſti decorare ſacerdotium; hanc viciſſim illis per aliquot ſæcula pietatem, gratitudinemque rependit Eccleſia, ut illo præter eorum aſſenſionem indueretur nemo.*

Thomaſ. Eccl. diſc. part. I. lib. II. c. 35. n. 9. & c. 54.

CXLIX. Quæ igitur in Valentiniani Cæſaris conceſſione novitas, quod portentum, quando juxta illorum ſæculorum œconomiam tam commode intelligi poterat pro conſenſu, ab Auguſto illo in erectionem noſtræ Metropolis

præſti-

Digitized by Google

præſtito, atque in uſum Pallii? Decretum aliquod, ſeu conceſſionem, ſeu noſtræ Eccleſiæ privilegiorum confirmationem edidiſſe Valentinianum III. indicari videtur per muſivum opus S. Apollinaris in Claſſe, in quo Auguſti illius imago volumen manibus tenet, ſcriptumque ibi legimus, *Privilegia Ravennatis Eccleſiæ*. Verum de iſtis alii viderint. Reliquæ autem falſitatis notæ, quas curioſius Auctores laudati ſcrutati ſunt, ac ſe inveniſſe ajunt in Valentiniani litteris, eæ profecto non ſunt, ob quas in iſtud diploma adeo obſtrepant: quarum altera eſſe poteſt titulus *Archiepiſcopi*, ſæculo quinto a Ravennate Antiſtite nondum uſurpatus, altera vero titulus *Majoris*, quem ſibi tribuit Valentinianus. Voculas haſce Agnellus non ſcripſit; irrepſerunt autem probabiliter in diplomatis exemplaria, Amanuenſium culpa. Nos autem arbitramur, veras literas Valentiniani (aliquas enim ab Auguſto ipſo datas fuiſſe, dubitare non ſinunt verba homiliæ 175. Divi Chryſologi ſuperaddu-

Agnel. in Damiano Id in Georgio.

cta,) vel Archivi Archiepiſcopalis incendio, vel Schiſmaticorum malitia conſumptas, vel in Georgii Archiepiſcopi captivitate deperditas, qui Eccleſiæ noſtræ auguſtiora monumenta, ad oſtendendam ejus amplitudinem, in Germaniam aſportaverat; ſcioli alicujus opera, & ingenio fuiſſe renovatas; & fortaſſe vel IX. vel X. ſæculo, tunc cum *Archiepiſcopi* titulo paſſim utebantur Ravennatenſium Præſules, nec non τὸ *Major* in more erat inter titulos, cujus exempla, ubi opus eſſet, præſto forent in pergamenis Archivi Ravennatenſis. Hanc tamen conjecturam prudentiorum judicio libenter committimus.

CL. Qua autem occaſione Valentiniani litteræ vere emanaverint, utrum ab Angelopte, an ab Chryſologo impetratæ, nihil certi habemus. Si autem conjecturas noſtras qualeſcumque aperire licet, credimus, non pro nova Ravennatenſis Metropolis formatione eas datas fuiſſe litteras ab Auguſto; obſtant enim, ne id credamus, graviſſima, quæ ſuperius contra Bacchinium explicuimus argumenta; ſed potius ut Chryſologus, vel Angeloptes, illarum patrocinio, Eccleſias recuperent, quas diximus ab Arianis forte diſtractas, & poſtmodum per Ambroſii prædicationem in clientelam Mediolanenſium Epiſcoporum receptas, in ea per quinquaginta fere annos perduraſſe, quorum idcirco conatibus, ne illas reſtituerent, auctoritatem Apoſtolicam, & Imperialem apponere neceſſe fuit. Probabile eſt etiam, cum ſæculo quinto incœperint, ut ait Bacchinius, termini hierarchiæ Eccleſiaſticæ in Italia ad civilium provinciarum terminos accommodari, factum fuiſſe, ut ad coarctandam, ſeu extendendam Metropoliticam Ravennatium juriſdictionem intra Æmiliæ, & Flaminiæ confinia, ſimul concurrerent, temporibus vel Angeloptis, vel Chryſologi, & Sedis Apoſtolicæ decreta, & Auguſtorum favor, ad compeſcendas obtrectantium querimonias. Quavis autem ex his cauſis Valentiniani litteræ prodierint, nil præjudicii inferunt Ravennatium opinioni de impugnata eorum dignitatis origine.

Sup. Cap. III. §. II.

Bacchin. ubi ſup.

CLI. Quam vero originem non ſolum allatis rationibus contra vim argumenti negativi ſe defendere illi arbitrantur, verum aliquo etiam poſitivo documento. Illud e Gelaſii I. Romani Pontificis epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ ſuperius citata, haurire non dubitant, ubi contra Acacium Conſtantinopolitanum Epiſcopum invehit Gelaſius, conantem ſimbrias quaquaverſum dilatare, ſeſeque in Orientis Patriarcham elevare, quia Epiſcopus eſſet Imperialis civitatis. Probat autem Gelaſius, non ab Imperii Syſtemate, non ab civilis magiſtratus præſtantia, non ab Regum reſidentia, verum ab inſtitutione Apoſtolica formatam fuiſſe Eccleſiæ hierarchiam. Acacium vero exemplis urget Epiſcoporum, qui licet Imperialibus præeſſent civitatibus, ſe tamen infra antiquos juriſdictionis terminos continuerunt: *Riſimus*, inquit, *quod prærogativam volunt Acacio comparari, quia Epiſcopus fuerit regiæ civitatis. Numquid apud Ravennam, apud Mediolanum, apud Syrmium, apud Treviros multis temporibus non conſtitit Imperator? Numquid harum urbium Sacerdotes ULTRA MENSURAM SIBI ANTIQUITUS DEPUTATAM quidquam ſuis dignitatibus uſurparunt?* Licet ergo, ajunt Ravennates, multis temporibus apud Ravennam conſtiterint Imperatores, nihil tamen hujus urbis Epiſcopi ſuæ dignitati auxerunt, nullumque majus jus uſurparunt, ex Gelaſii atteſtatione, ſed in ea menſura dignitatis, & juriſdictionis remanſerunt, quam ante Imperatores, & a priſcis temporibus habuerant. Verum indubitatum quidem eſt, omnibuſque hiſtoricis probatum, Ravennates Antiſtites Metropolitica dignitate polluiſſe, Imperatoribus in ea civitate reſidentibus; igitur non illam adepti ſunt Auguſtorum auctoritate, aut interceſſione, dum in ea reſiderent, ſed illam dignitatem in menſura ſibi antiquitus deputata, nihil ulterius ei addentes, retinuerunt, & cum Ravenna Imperialis civitas facta eſt, jam ab veteribus temporibus Sedes erat Eccleſiaſtici Metropolitani.

Gelaſ. epiſt. ad Epiſcop. Dardan.

CLII. Verborum Gelaſii, & hujus ratiocinii pondus ſenſerat Bacchinius, qui ſe primum omnium Metropolitici Ravennatium juris propugnatorum illud deprehendiſſe ait: (ubi autem de Metropolitana Syrmii Eccleſia loquutus eſt Euſtachius a S. Ubaldo, forſitan ante Bacchinium vim Gelaſianæ auctoritatis indicaverat.) Porro mirum eſt, qua ratione Bacchinii animum contorſerit, & *aliquando pene in tranſverſum egerit* iſtud argumenti genus, & in quem ſenſum explicare conatus ſit Gelaſi clariſſima ceteroquin verba; illis enim in ſenſu obvio acceptis, viderat vir doctiſſimus, per ſe cadere omnino ſuam, ceterorumque opinionem de origine Ravennatium Metropolis. Interpretationem ergo Bacchinii præſtat hic eiſdem verbis adducere, ne ipſius valorem imminuiſſe videamur.

Bacch. ubi ſup. part. III. n. 8. & ſeqq. Euſtach. de Metr. Mediol. Sect. II. c. 4. n. 128.

CLIII. „ Cum in dubium, (inquit) revocari
„ minime poſſit, quod Gelaſio Summo Pon-
„ tifice Romæ ſedente, præſul Ravennas Me-
„ tropolita fuerit, reliquum eſſe videtur, ut
„ ex Gelaſii ejuſdem teſtimonio non tunc cœ-
„ perit Metropolitanum jus in Ravennate Ec-
„ cleſia, cum urbs illa regia Auguſtorum Se-
„ des evaſit, ſed eodem loco ſteterit, quo an-
„ tea fuerat, *nec ultra menſuram ſibi antiquitus*
„ *deputatam quidpiam ſuis dignitatibus uſurpaverit*.
„ Certe Gelaſii teſtimonium omni exceptione
„ majus eſt, tum quod floruerit paulo poſt ea
„ tempora, quibus Eccleſiæ Ravennati Metro-
„ politicum jus collatum fuiſſe diximus, tum
„ quod præſumi debeat, rem hujuſmodi do-
„ ctiſſimo Romano Pontifici, jurium Eccleſia-
„ ſticorum ſcientiſſimo bene perſpectam. Tan-
„ ta nihilominus ſunt, adeoque clara, quæ
„ probant, ſerius quam in cetero Occidenti,
„ in Italia jus Metropoliticum invectum; tan-

Bacchin. ubi ſup.

„ ta, ex quibus evidenter liquet de bujuſmodi
„ jure recentius Ravennati Eccleſiæ collato,
„ conſtetque Eccleſias nonnullas, ut Foro-
„ corneliensis, Ambroſio vivente, Mediola-
„ nenſi Epiſcopo paruiſſe, & Petri Chryſolo-
„ gi, imo ejus electionis tempore inter Ra-
„ vennæ ſubditas numeratas, ut obvio eo ſen-
„ ſu, quem præſerunt Gelaſii verba, eadem in-
„ telligi minime poſſe certum ſit. Re itaque
„ ſerio perpenſa, Gelaſium id ſolum intendiſſe
„ reor, quod argumentum ſerebat, videlicet,
„ nil accedere juris, quo in alios dominentur,
„ Epiſcopis quibuslibet ex eo, quod quando-
„ que Auguſti apud earum Civitatem reſede-
„ rint, ſed jura Eccleſiaſtica ab Eccleſiæ au-
„ ctoritate pendere. Negat propterea quid-
„ quam Eccleſiaſtici juris acceſſiſſe Epiſcopis
„ Ravennæ, Mediolani, Syrmii, Trevirorum,
„ ex eo præciſe, quod apud illas urbes mul-
„ to tempore degerint Imperatores, aitque ob
„ eam Imperatorum moram, earum urbium
„ Præſules *ultra menſuram ſibi antiquitus deputa-*
„ *tam nil ſuis dignitatibus uſurpaſſe*; minime vero
„ negat aliunde, ex legitima ſcilicet Eccleſiæ
„ poteſtate, potuiſſe jus augeri earumdem
„ Eccleſiarum, eo etiam intuitu, quod Im-
„ peratorum ibi Sedes extaſſet. Gelaſii ita-
„ que verba ferunt, quod Patrum, & Syno-
„ dorum ſanior, & communior ſenſus tulit,
„ Eccleſiaſtica videlicet jura nullo modo a ſæ-
„ culari poteſtate pendere, vel primarum Ec-
„ cleſiarum decus primarum civitatum decori
„ acceptum referri debere, ſed id totum a Ca-
„ nonum præſcripto, & a ſupremo Petri arbi-
„ trio effici, ac diſponi, prout rerum, tempo-
„ rumque circumſtantiis congruere dignoſci-
„ tur. Quare conſequitur Ravennæ, Medio-
„ lani, Syrmii, Trevirorum Epiſcopos, & ce-
„ teros quoslibet, dignitatum ſuarum antiqui-
„ tus deputatæ menſuræ ſi quid additum eſt,
„ non illud uſurpaſſe, quod ibi Imperatores
„ quandoque degerint, ſed legitime ex Petri
„ auctoritate, ſalvo Canonum præſcripto, ha-
„ buiſſe. Et ita quidem Gelaſii verba intelli-
„ genda arbitror, quæ proinde efficiunt, mi-
„ nus curate, nec præcedentibus cohærens,
„ a ſummo viro de Metropolitani Ravennatis
„ juris initiis ſcriptum, illud videlicet adquiſi-
„ tum, *ea prorſus ratione, qua Sedes Conſtantino-*
„ *politana ob imperiale thronum patriarchalia jura*
„ *uſurpavit, ac tandem pacifice tenuit.* Oppoſi-
„ tum enim ait Pontifex, & teſtatur, ob Im-
„ peratoris thronum nil ſupra veterem digni-
„ tatis ſuæ menſuram Ravennates Præſules
„ uſurpaſſe.

CLIV. Hæc eſt Bacchinii interpretatio verborum Gelaſii, quam ipſemet fatetur ab obvio eorum ſenſu deviare. Ad hujuſmodi vero violentam Gelaſiani ſenſus explicationem Bacchinium cogunt momenta, quæ probant, ſerius quam in reliquo Occidente in Italiam jus Metropoliticum inductum, in eaque regione ſolum Romanum Pontificem iſto jure polluiſſe ad quartum, & ultra ſæculum, ac præſertim quia recentius Ravennati Eccleſiæ illud fuit collatum, & quia conſtat, Eccleſias nonnullas, ut Forocornelienſis, Ambroſio vivente, Mediolanenſi Epiſcopo paruiſſe, & Chryſologi electionis tempore numeratas inter Ravennæ ſubditas. Verum hæc omnia Bacchinii momenta jam expendimus, tum quæ eruit ab argumento negativo, & ab opinione ſolius Romani Pontificis in Italia Metropolitani, tum quæ affert de Joanne Angelopte, ac de Chryſologo, ejuſque homilia 175. Quod attinet ad Eccleſias, quas, vivente Ambroſio, ait Mediolanenſi paruiſſe, ut Forocornelienſis, ſatis pariter, ut arbitramur, ſuperque reſpondimus in Cap. I. adeo ut dubia omnino, incerta, ac ſere improbabilia videantur momenta iſta Cl. Caſſinenſis. Quare cordato viro ea tanti eſſe non debent, ut per illa verborum Gelaſii ſenſus, apertiſſimus per ſe ipſum, & obvius, in diſtortum ſenſum violentiſſime rapiatur: imo potius rem dubiam & incertam, qualem volunt originem hujus Ravennatium dignitatis, per verba, tam aperta, tam clara, tam obvia doctiſſimi Pontificis par erat explicare, præſertim quia opinio Ravennatibus ſavens tot aliis allatis argumentis ſulcitur; contraria vero, licet communiſſima, tot ambagibus, tot difficultatibus involvitur.

CLV. Et ſane, pace Cl. Bacchinii, ejus interpretatio contorta nimis videtur, ſenſuſque Gelaſii nimis perturbatus. Acacio ille inſultat, quia cum ſit Epiſcopus regiæ civitatis, tentat juriſdictionem ſuam augere, & ſuper Orientis Patriarchas ſeſe efferre: itaque exemplum illi opponit quatuor Occidentis Epiſcoporum, qui cum eſſent, & ipſi imperialium urbium Antiſtites, nullam juriſdictionem ſibi uſurparunt ultra eam, quam *antiquitus* obtinuerant. Verum quidem eſt, quod ait Bacchinius, Gelaſium illis verbis non negaſſe *ex legitima Eccleſiæ poteſtate potuiſſe jus augeri earumdem Eccleſiarum, eo etiam intuitu, quod Imperatorum ibi ſedes extaſſet*; ſed cum Gelaſius tacuerit, acceſſionem iſtam novi juris revera eveniſſe ex conceſſione Eccleſiæ, Imperatorum temporibus; evidens indicium eſt, quod non evenerit; tum quia argumentum, quo contra Acacium utebatur Gelaſius, fortius Conſtantinopolitanum urſiſſet, ea animadverſione, quod illi quatuor Epiſcopi, ſi quid juriſdictionis ultra antiquam menſuram adquiſiverint, intuitu Imperatorum, nonniſi ex indulgentia Pontificum Romanorum adquiſiverint; tum quia cum id factum tacuerit Gelaſius, alia magni ponderis conjectura inde oritur, certiſſime non eſſe factum; nam ab exemplis quatuor illorum Antiſtitum, ſi quia fuiſſent Epiſcopi regiarum civitatum, ab Apoſtolica Sede majorem dignitatem obtinuiſſent; occaſionem opportuniſſime arripuiſſent Acaciani exprobrandi Gelaſio, atque Romanæ Eccleſiæ, negatum iri Acacio, etiam intercedentibus Imperatoribus, etiam concedentibus duobus Oecumenicis Conciliis, Conſtantinopolitano I. & Chalcedonenſe, quod aliis quatuor Epiſcopis non fuerat negatum, perturbationem ſcilicet Eccleſiaſticæ hierarchiæ, & novæ juriſdictionis acceſſionem, licet Epiſcopi illi nullo fulcirentur Concilii Canone, aut conſenſu. Tum demum quia non potuiſſet Gelaſius Acacio tam libere inſultare, ſi Romana Eccleſia arguenda ipſa quoque fuiſſet ob perturbatam in Occidente, in gratiam Imperatorum, Apoſtolicam Eccleſiarum hierarchiam, quo tempore eam mordicus tuebantur in Oriente contra Epiſcopos Conſtantinopolitanos, contra duo generalia Concilia, contra ipſos Imperatores. Quæ quidem conjectura majorem vim conſequi poterit ex iis, quæ ſuperius notavimus de reſiſtentia Eccleſiæ, ac præſertim Summorum Pontificum, hujuſmodi novarum Metropoleon erectionibus. Cap. II. § II. num. 113.

CLVI. His autem rationum momentis ſe expedira arbitrantur Ravennates a Bacchinii interpre-

terpretatione in verba Gelaſii, ſtatuuntque ex illorum ſenſu obvio, & naturali, probari Ravennates Epiſcopos non ab Imperatorum temporibus Metropoliticum gradum fuiſſe adeptos, ſed eo honore ante Imperatores, & a priſcis temporibus præfulſiſſe; atque adeo cum nulla ſtabiliri poſſit incœpti honoris epocha, ad apoſtolica tempora, & ad primævam Eccleſiaſticæ hierarchiæ inſtitutionem illius gradus originem eſſe referendam. Hic etiam obiter notatum volumus, allata Gelaſii verba, juxta obvium eorum ſenſum, etiam a Mediolanenſibus uſurpari, ut probent ante Divum Ambroſium, non autem ob Imperatorum reſidentiam, jam ad Metropolis dignitatem aſcendiſſe inclytam Mediolani Eccleſiam: quod non abs re erit animadvertere. Ceterum mox relatam Ravennatenſium Concluſionem, verborumque Gelaſii intelligentiam roborare poſſe neutiquam ipſi dubitant auctoritate S. Gregorii VII. pariter Romani Pontificis, æque doctiſſimi, æque jurium Eccleſiaſticorum acerrimi vindicis. Scribens enim Gregorius ad Ravennatenſes, hæc de eorum Eccleſia ipſis inſinuat: *Credimus non latere veſtram ſcientiam, Ravennatem Eccleſiam Sedi Apoſtolicæ præ ceteris viciniùs hærere ſolitam fuiſſe, eamque ſpecialiter ab ipſa dilectam, quidquid dignitatis, & honoris antiquitus per Beatum Apollinarem tenuit, munere ſcilicet præfatæ ſedis conceſſum habuiſſe.* Prædilectam ait S. Pontifex Eccleſiam Ravennatem ab Sede Apoſtolica, nam illi acceptum habere debebat, quidquid dignitatis, & honoris *antiquitus per Beatum Apollinarem tenuit.* Si autem *antiquitus*, ac per primum ejus Apoſtolum, atque Epiſcopum nihil aliud Eccleſia Ravennas obtinuiſſet, niſi cum Fide Chriſtiana ſimplicia Epiſcopatus cathedram, fruſtra eam ſpecialiter dilectam Sedi Apoſtolicæ, fruſtra viciniorem adhæſionem, fruſtra honores, & dignitates ab ea Sede obtentas jactaſſet Gregorius. Loquebatur ergo Pontifex de iis honoribus, & dignitatibus, quibus ejus ætate eminebat Ravennatium Eccleſia, & quas illi a Sede Apoſtolica antiquitus collatas affirmat per Beatum Apollinarem, primum ſcilicet Ravennæ Epiſcopum, Petri Apoſtoli diſcipulum: neque alia dignitas, neque alii honores ibi veniunt intelligendi, ſi res bene perpendatur, niſi dignitas, atque honores Metropolitici. Conſonat Gregorio VII. Auctor hiſtoriæ miraculorum ipſius S. Apollinaris in territorio Divionenſi, qui Auctor ſæculo X. creditur floruiſſe, adeoque ante Gregorium. *Qui Martyr*, inquit, *ut deſcripta ejus paſſionis geſta teſtantur, a S. Petro Apoſtolorum Principe conſecratus, ac Ravennæ, Metropolitanæ Italicarum urbium nobiliſſimæ primus Archiepiſcopus eſt deſtinatus.*

Euſtach. ubi ſup. n. 61.

Apud Bollan. in S. Apol. Ravenn. Epiſcop.

Apud Bolland. ubi ſup.

CLVII. Tali teſtimoniorum poſitivorum ſerie, atque aliorum, quæ brevitati ſtudentes non quæritamus, & præſertim Divi Petri Damiani, credunt Ravennates contrarium negativum argumentum exinanire. Atque hinc ad doctiſſimas Bacchinii animadverſiones animum convertentes, manus victas iis ultro dare non renuent. Concedent enim libentiſſime, nullo pacto efformatam fuiſſe ab Apoſtolis Eccleſiæ hierarchiam ad normam civilium magiſtratuum. Concedent ex generali Imperii ſyſtemate, quale fuerat temporibus Apoſtolicis, atque ex particulari cujuſque provinciæ regimine probabiliſſime deduci poſſe veritatem Bacchinianæ opinionis: licet ad rem non facere ſuſpicentur, quæ de inſtabilitate regiminis cujuſcumque particularis provinciæ eruditiſſime congeſſit Abbas Caſſinenſis; nam primo inſtabilitas hæc particularis provinciarum regiminis locum forte non habebat, quo tempore Evangelium diſſeminabant Apoſtoli. Accidit ea quidem temporum decurſu, ſed cum jam Fides chriſtiana longe lateque diffuſa erat, atque etiam ſtabilitus Eccleſiaſticæ hierarchiæ ordo, ac ſyſtema, præſertim in Italia. Ea enim diviſa ab Auguſto in undecim regiones, & unicuique proprio aſſignato præſide, decurionibus, duumviris, forma iſta magiſtratuum, & politiæ duo pene ſæcula perſeveravit, donec ab Adriano Cæſare immutata eſt. Quare ſatis intervalli, & opportunitatis habere potuiſſet Eccleſia ad ſibi firmandum in hac regione hierarchiæ ſtatum juxta hierarchiam civilem ab Auguſto conſtitutam, quatenus ad eam ſe conformaſſet. Stabilita autem ſemel ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus hierarchia, nullis mutationibus obnoxia eſſe poterat, quidquid fuerit de civilis provinciarum regiminis perturbatione pluries ſequuta, Adriano, Aureliano, aliiſque imperantibus. Quod ſi etiam verum fuiſſet, temporibus apoſtolicis vel unam pluribus, vel plures provincias uni tantum præſidi paruiſſe; hinc opportuna reſultaret ratio, quare in Eccleſiaſtica hierarchia non ubique uni provinciæ unus præeſſet Metropolitanus, ſed ſub uno Metropolitano plures eſſent provinciæ, & quæ fuerat olim unica, fieret duplex provincia, uti cum Æmilia noſtra actum fuit, partita in duplicem regionem, quarum altera Flaminia, Æmilia altera. Secundo vero quamvis temporibus apoſtolicis inſtabilitas particularium provinciarum regiminis obverſaretur ſtabiliendæ Eccleſiaſticæ hierarchiæ aliquibus in regionibus; id tamen de ipſa Æmilia neque tunc, neque per diuturna tempora forſitan poteſt verificari; nam poſt allatam partitionem in Æmiliam, & Flaminiam, utriuſque caput, & Metropolis fuit immutabiliter Ravenna, etiam poſtquam Conſtantinus in duos Vicariatus Italiam diviſit.

Vid. ſup. Cap. I. §. II.

CLVIII. Attamen his non obſtantibus, datiſque ultro omnibus Cl. Bacchinio, ſibi adhuc gratulantur Ravennates, tanti viri opinionem de origine Eccleſiaſticarum Metropoleon non ſolum non deſtruere, ſed magis magiſque confirmare eorum ſententiam, qui temporibus, atque inſtitutioni Apoſtolicæ initia hujus dignitatis in Eccleſia Ravennate tribuerunt. Si enim veriſimillimum eſt, (imo pene certum dixerim) ſparſos ubique terrarum, & quaquaverſum Apoſtolorum diſcipulos, fundaſſe Eccleſias Gentium a ſe converſas, ibique propria ſtabilita ſede, inde vicinis regionibus, urbibus, & populis fidem communicantes, novas Eccleſias conſtituiſſe, novos Epiſcopos ibi ordinaſſe: unde factum ſit ex Apoſtolorum ſanctione, ut converſis hiſce regionibus noviſque Eccleſiis, earumque Epiſcopis diſcipuli iſti præeſſent veluti primi Patres, ac Doctores, atque eorum cathedram populi novarum Eccleſiarum reſpicerent uti propriæ Fidei matrem, ab eaque traditiones, diſciplinæ apoſtolicæ regulas, in dubiis conſilia, in diſſidiis, & gravaminibus refugium, in ordinationibus conſenſum peterent, & amplecterentur? quod procul dubio tunc fuerat & Metropolitani juris principium, ac fundamentum, & Metropolitanæ dignitatis prærogativa: ſi, inquam, id ex Bacchinio veriſimillimum cenſetur, acta opportuniſſime res eſt

Ravennatium, qui Apollinarem Petri diſcipulum Ravennam, Italicarum urbium præſtantiſſimam, ab Apoſtolo miſſum, ibi Epiſcopali cathedra crecta, ac firmata, ex ea toti Æmiliæ Chriſti Evangelium prædicaſſe, perque ejus urbes ex converſis populis florentiſſimas Eccleſias efformaſſe, pro certo habent, ac teſtatur non ſolum perpetua celeberrimæ Ravennatis Eccleſiæ, ſed etiam ipſarum Æmiliæ Eccleſiarum traditio, quæ illam Fidei ſuæ magiſtram per Apollinarem cognoſcunt, & confitentur. Id *BENEDICTUS XIV.* qui modo Petri Catbedram tenet, eruditione, doctrina, ſapientia incomparabilis Pontifex, de Bononia noſtra luculenter aſſeruit ea, quam in dedicatione novæ, ipſi S. Apollinari ſacræ, magnificentiſſimæ Baſilicæ, Romæ nuper habuit, pereleganti oratione. Doctiſſimo Pontifici præiverat Sigonius ab Ughello citatus, qui ait: *Bononiam chriſtiana ſacra ſuſcepiſſe ab Apollinari Æmiliæ Apoſtolo, quem Petrus Apoſtolorum Princeps illuc dicitur deſtinaſſe: qui tametſi Ravennæ ſedem fixerit, Æmiliam tamen totam Chriſti Evangelio implevit.* Omittimus autem, ne in longum nimis procedamus, quæ de aliis Æmiliæ Eccleſiis, per eumdem Apollinarem formatis, illarum hiſtorici aſſerunt.

Sigon. lib. 1. de Epiſcop. Bonon. Ughel. Tom. II. V. E. in præfat. ad Epiſc. Bonon.

CLIX. Longum quoque nimium foret, teſtimonia actorum S. Apollinaris, ſacrorum ſcriptorum, & multarum orbis Eccleſiarum hic attexere, quæ de miſſione ejus, & per Æmiliam apoſtolatu fidem facerent ampliſſimam. Petrum Chryſologum, Petrum Damianum, centumque biſtoricos, & præcipue Cl. Bollandianos conſulere unicuique licebit. Fuerunt quidem auctores, qui Apollinaris vetuſtiſſima acta ſuperbe negantes, inter apocrypha ejecerunt: alii etiam fuerunt, ut Abbas Fleury, qui ne verbum quidem dignati ſunt hiſtoriæ ſuæ Eccleſiaſticæ inſerere de celeberrimo iſto Petri diſcipulo, licet apud ſanctos Doctores, licet in tot Romanorum Pontificum epiſtolis, & monumentis, licet inter tot hiſtoricorum memorias tam frequens occurrat ejus mentio, & Ravennatium ab eo fundatæ Eccleſiæ præſtantia celebris ſit apud auctores univerſos. Superbam banc omiſſionem inter tot alias maculas, quibus Abbatis Fleury ſcatet Eccleſiaſtica hiſtoria, merito illi exprobravit nuperus auctor Obſervationum in eamdem ejus hiſtoriam. Quod vero ad acta antiquiſſima S. Apollinaris, ea propugnarunt celebres auctores, ex quibus laudati Bollandiani, de iis dubitari jure non poſſe, luculenter docent, ac ſolum notant, alicubi vitiata fuiſſe, atque interpolata.

Obſervat. Theolog. Hiſtor.

Critic. Tom. I. Act. Sanctorum Julii in S. Apollin.

CLX. Verum ne unus quidem inter tot ſcriptores, vel qui admittunt, vel qui rejiciunt ejuſmodi acta, critice rigorem eo uſque acuit, ut apoſtolatum Apollinaris in Æmilia, hujus provinciæ urbium converſionem, Eccleſiarum fundationem neget; nituntur enim iſta Patrum, & hiſtoricorum fide, & immemorabili tot Eccleſiarum traditioni. Quare ſi lex ab Apoſtolis ſancita, ſi mos univerſæ Eccleſiæ tum per Orientem fuit, quemadmodum invictiſſime ratiocinatur Bacchinius, ut ſecundæ Eccleſiæ ab ea Eccleſia ortæ, quam per diſcipulos Apoſtoli fundaverant, illam tamquam magiſtram, matrem, & caput recognoſcerent, quæ origo fuit Metropolitici juris, & dignitatis; ſi aſſertiones Gelaſii I. & Gregorii VII. Summorum Pontificum in ſenſu obvio, & naturali intelligendæ ſunt; ſi ubique per Eccleſiam eadem valere debebat bierarchiæ regula; ſi vix, ac ne vix quidem defendi adhuc poteſt Auctorum opinio, qui vel in Joanne Angelopte, vel in Petro Chryſologo originem Ravennatenſis Metropoliticæ dignitatis conſtituerunt: reliquum eſt, inquiunt Ravennates, ut Hieronymi Rubei, Petri de Marca, aliorumque Scriptorum placitum de repetenda ab apoſtolicis temporibus, atque a Divo Apollinare, primo Ravennatium Epiſcopo, hujuſmodi origine probabilius longe eſſe, aliiſque omnibus ſuper hoc argumento placitis præſtare videatur.

Hæc Ravennatenſes. Nos autem, quamquam eorum ratiocinii vim ſentiamus, ut cum maxime, tamen inſuperabilem non aſſerimus, ſenſumque omnem noſtrum prudentioribus, ac peritioribus criticis, quibus cumulatiſſime noſtra bæc ætas abundat, æquo animo permittimus. Hæc itaque erant, Cl. Paciaude, quibus litterarias Ravennatium paleſtras pro modulo noſtro boris ſubſecivis exercebamus, quo tempore e Metropolitano ſuggeſtu illuſtrem hanc urbem, admiratione tui, corda autem omnium doctrinæ, eloquentiæ, eruditionis tuæ divitiis præco evangelicus excitabas, explebaſque. Velim igitur, & ſpero etiam fore, ut poſtquam hæc noſtra tranquille perlegeris, oculoque iſto tuo penetrantiſſimo luſtraveris, digna minus probes, quæ e latebris noſtris erumpant, auctoriſque imperitiam orbi litterario prodeant, ac teſtentur. Vale.

FRIDERICUS SARTESCHI

Rector Generalis Congregationis Clericor. Regular. Matris Dei.

CUM *Opus, cui titulus*: Notæ in Sermones S. PETRI CHRYSOLOGI, *à* P. SEBASTIANO PAULI *noſtræ Congregationis ſcriptum, duo ex noſtris Patribus, quibus id commiſimus, examinaverint, ac in lucem edi poſſe teſtati fuerint, nos, quantum in nobis eſt, facultatem concedimus, ut typis mandetur, ſi ita iis, ad quos ſpectat, videbitur. In quorum fidem bas litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus.*

Romæ ex noſtris Ædibus S. Mariæ in Porticu in Campitello 16. Septembris 1749.

Fridericus Sarteſchi Rect. Gener.

Antonius Perona Secr.

Index

Digitized by Google

INDEX SERMONUM
S. PETRI CHRYSOLOGI.

Sermo

I. DE duobus Filiis, prodigo & frugi, & primò de abſceſſu prodigi e Patre. pag. 1.
II. De *eisdem*, ubi de reditu Filii ad Patrem. 3.
III. De *eisdem*, ubi de occurſu Patris ad Filium. 4.
IV. De *eisdem*, nbi de livore ſenioris Filii in prodigum redeuntem. 6.
V. De *eisdem*, Judæum & Gentilem figurantibus. 7.
VI. De Lætitia ob inductionem Gentium ad Fidem & Gratiam. *In Pſalmum* 99. 10.
VII. De Hypocriſi & Eleemoſyna. In illud Matthæi 6. *Cùm jejunatis, nolite fieri ſicut Hypocritæ triſtes.* 11.
VIII. De Jejunio & Eleemnſyna. 13.
IX. De *eisdem*. In illud Matthæi: *Attendite, ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* 15.
X. De Infidelibus ad Baptiſmum ducendis. *In Pſalmum* 28. 16.
XI. De jejunio & tentationibus Chriſti. 18.
XII. De *eisdem*. 20.
XIII. De *eisdem*. 22.
XIV. De fructibus Eleemoſynæ. *In Pſalmum* 40. 24.
XV. De Centurione. 26.
XVI. De duobus Dæmoniacis. 28.
XVII. De Dæmoniaco. 30.
XVIII. De Socru Petri infirma & ſanata. 32.
XIX. De Scriba, cui Chriſtus ſequi ſe non permiſit. 33.
XX. De ſedata Maris tempeſtate. 35.
XXI. De *eadem*. 37.
XXII. De Terrenorum cura deſpicienda, déque Servo vigili. 38.
XXIII. De Terrenorum cura deſpicienda, & promiſſione Regni. 40.
XXIV. De Servo vigili, & felicitate Regni Dei. 41.
XXV. De Terrenorum cura deſpicienda, & promiſſione Regni. 43.
XXVI. De fideli Diſpenſatore. 44.
XXVII. De Scandalo tollendo. 46.
XXVIII. De Matthæi Publicani ac divitis vocatione, & de Chriſto cum Publicanis manducante, & Apoſtolos pauperes eligente. 48.
XXIX. De *eisdem*, & de Auro. 49.
XXX. De *eisdem*. 51.
XXXI. De Phariſæorum & Diſcipulorum Joannis jejunio. 52.
XXXII. De eo, qui habebat manum aridam. 53.
XXXIII. De Filia Archiſynagogi, deque Muliere ſanguinis profluvio laborante. 55.
XXXIV. De *eisdem*. 57.
XXXV. De Muliere profluvio ſanguinis obnoxia. 58.
XXXVI. De Hæmorrhoiſſa, & Filia Archiſynagogi. 59.
XXXVII. De Jonæ Prophetæ ſigno. 61.
XXXVIII. De Injuria æquo animo toleranda. 62.
XXXIX. De perſeverantia Orationis. 63.
XL. De bono Paſtore. 65.
XLI. De Jejunio & Eleemoſyna. 66.
XLII. De *eisdem*. 68.
XLIII. De Oratione, Jejunio & Eleemoſyna. 69.
XLIV. De Conſilio Impiorum, via Peccatorum, & Cathedra Peſtilentiæ. *In Pſalmum*. 1. 70.
XLV. De Homine fragili Deum orante, ne ſe arguat in ira. *In Pſalmum*. 6. 72.
XLVI. De Exultatione ſpirituali, & Confeſſione peccatorum. *In Pſalmum* 94. 73.
XLVII. De Parabolis inventæ Margaritæ, & Sagenæ miſſæ in mare. 75.
XLVIII. De Chriſto, fabri filio appellato, & de Invidia. 76.
XLIX. De *eisdem*, ſecundùm Marcum. 78.
L. De Paralitico curato. 79.
LI. De Dæmoniaco ſurdo & muto curato. 80.
LII. De *eodem*. 82.
LIII. De Pace. 83.
LIV. De Zachæo. 84.
LV. De paterna Dei in nos dilectione, de Patrum in Filios charitate, & de Judæorum pœna. 86.
LVI. De Symbolo Apoſtolorum. 87.
LVII. In Symbolum Apoſtolorum. 88.
LVIII. In *idem*. 90.
LIX. In *idem*. 91.
LX. In *idem*. 92.
LXI. In *idem*. 94.
LXII. In *idem*. 95.
LXIII. De Lazaro à mortuis ſuſcitato. 97.
LXIV. De *eodem*. 99.
LXV. De *eodem*. 101.
LXVI. De Divite & Lazaro. 103.
LXVII. In Orationem Dominicam. 105.
LXVIII. In *eandem*. 106.
LXIX. In *eandem*. 108.
LXX. In *eandem*. 109.
LXXI. In *eandem*. 110.
LXXII. In *eandem*. 112.
LXXIII. De Paſchali ſolemnitate. 113.
LXXIV. De Reſurrectione Chriſti. 114.
LXXV. De *eadem*. 116.
LXXVI. De *eadem*, deque ſecunda Chriſti Manifeſtatione facta Mulieribus a monumento regredientibus. 117.
LXXVII. De Reſurrectione Chriſti. 118.
LXXVIII. De ſeptima Chriſti Manifeſtatione facta Diſcipulis ad mare Tiberiadis. 120.
LXXIX. De Reſurrectione Chriſti. 121.
LXXX. De Chriſti Reſurrectione, & ſecundà Manifeſtatione facta Mulieribus a monumento regredientibus. 122.
LXXXI. De quinta Chriſti Manifeſtatione facta Diſcipulis, cùm Thomas abeſſet. 124.
LXXXII. De Chriſti Reſurrectione, & quarta Manifeſtatione facta duobus euntibus in caſtellum. 125.
LXXXIII. De nona Chriſti Manifeſtatione facta recumbentibus undecim Diſcipulis. 126.
LXXXIV. De quinta Chriſti Manifeſtatione facta Diſcipulis, cùm abeſſet Thomas, deque ſexta, cùm adeſſet. 128.
LXXXV. De ingreſſu Chriſti in Templum, & Judæorum admiratione. 130.
LXXXVI. De Annunciatione & Conceptione D. Joannis Baptiſtæ. 131.
LXXXVII. De *eisdem*. 132.
LXXXVIII. De *eisdem*. 134.
LXXXIX. De *eisdem*. 135.
XC. De *eisdem*. 137.
XCI. De *eisdem*. 138.
XCII. De *eisdem*. 140.
XCIII. De Converſione Magdalenæ. 141.

Digitized by Google

Sermo		
XCIV.	De *eadem*, & Phariſæo murmuranta, ac Chriſto reſpondente.	pag. 143.
XCV.	De *eadem*, ubi de Magdalenæ allegorica Converſione.	144.
XCVI.	De Parabola Zizaniorum.	145.
XCVII.	De *eadem*.	147.
XCVIII.	De Parabola grani Sinapis.	148.
XCIX.	De Parabola Fermenti.	149.
C.	De Syrophœniſſa, ſive Cananæa.	151.
CI.	De Morte contemnenda a Fidelibus, & quare illam permiſerit Deus. In illud Lucæ: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus. &c.*	152.
CII.	De Centurione.	153.
CIII.	De Filio Viduæ excitato a mortuis, deque corporum Reſurrectione.	155.
CIV.	De Divite, cujus ager ferax fuit.	156.
CV.	De Muliere, quæ habebat ſpiritum infirmitatis.	157.
CVI.	De Ficu, quæ fructum non protulit.	159.
CVII.	In D. Petrum Epiſcopum Ravennæ.	160.
CVIII.	De Homine, ut ſit Hoſtia & Sacerdos Dei. In verba Apoſtoli: *Obſecro vos per miſericordiam Dei &c.*	161.
CIX.	De Hoſtia Corporia & Animæ, Deo rationabiliter offerenda. In eadem verba Apoſtoli.	162.
CX.	De Salute ſub Fide repoſita, Juſtificatione a Deo per Chriſtum, & de Morte pro Chriſto ſubeunda. In verba ejusdem: *Non eſt autem ſcriptum propter Abraham tantum &c*	163.
CXI.	De Peccato originali. In verba ejusdem: *Propterea ſicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit.*	164.
CXII.	De Morte per Hominem, Vita & Gratia per Chriſtum habita, deque Abundantia Delicti propter Legem: In verba ejusdem: *Si enim unius delicto mors regnavit per unum.*	165.
CXIII.	De non permanendo in Peccato, ut Gratia abundet, & de Virtutibus interviendo. In verba ejusdem: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet? &c.*	167.
CXIV.	De Servis Legis & Gratiæ. In verba ejusdem: *Peccavimus, quia non ſumus ſub Lege, ſed ſub Gratia &c.*	168.
CXV.	De Lege abrogata per Gratiam. In verba ejusdem: *An ignoratis, Fratres, ſcientibus enim legem loquor &c.*	169.
CXVI.	De cognitione Peccati per Legem. In verba ejusdem: *Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit &c.*	170.
CXVII.	De Adam primo & noviſſimo. In verba ejusdem: *Factus eſt primus homo Adam in animam viventem.*	171.
CXVIII.	De Morte & Reſurrectione carnis.	173.
CXIX.	De vero Curſu pro Corona Gloriæ. In verba ejusdem: *Neſcitis, quod hi, qui in ſtadio currunt &c.*	174.
CXX.	De Figura Seculi vitanda, & Forma Salvatoris aſſumenda. In verba ejusdem: *Nolite configurari huic ſeculo &c.*	175.
CXXI.	De Divite & Lazaro.	176.
CXXII.	De *eisdem*.	178.
CXXIII.	De *eisdem*.	180.
CXXIV.	De *eisdem*.	182.
CXXV.	De Villico iniquo.	183.
CXXVI.	De *eodem*.	185.
CXXVII.	De Decollatione D. Joannis Baptiſtæ.	186.
CXXVIII.	In Apollinarem Epiſcopum & Martyrem.	188.
CXXIX.	In D. Cyprianum Martyrem.	189.
CXXX.	In Conſecratione Epiſcopi.	190.
CXXXI.	De Deo, ut videatur; de Livore & Pertinacia Judæorum, deque Hominis Morte.	191.
CXXXII.	De Unitate Fidelium.	193.
CXXXIII.	In D. Andream Apoſtolum.	194.
CXXXIV.	In D. Felicitatem Martyrem.	194.
CXXXV.	In D. Laurentium.	195.
CXXXVI.	In Adelphum Epiſcopum.	196.
CXXXVII.	De Prædicatione D. Joannis Baptiſtæ.	197.
CXXXVIII	De Pace.	198.
CXXXIX.	De remittendo Fratri Delicto.	199.
CXL.	De Annunciatione D. Mariæ Virginis.	200.
CXLI.	De Incarnatione Chriſti.	201.
CXLII.	De Annunciatione D. Mariæ Virginis.	202.
CXLIII.	De *eadem*.	204.
CXLIV.	De *eadem*.	205.
CXLV.	De Generatione Chriſti, & Joſeph Mariam dimittere volente.	207.
CXLVI.	De *eadem*, ac Joſeph ſponſo, & ſponſa Matre.	208.
CXLVII.	De Incarnationis Sacramento.	210.
CXLVIII.	De *eodem*.	211.
CXLIX.	De Nativitate Chriſti, & Pace Chriſtianorum.	212.
CL.	De Fuga Chriſti in Ægyptum.	212.
CLI.	De *eadem*.	214.
CLII.	De Infantium Nece.	215.
CLIII.	De *eadem*.	216.
CLIV.	In D. Stephanum Protomartyrem.	217.
CLV.	De Calendis Januarii, quæ varia Gentium ſuperſtitione polluebantur.	218.
CLVI.	De Epiphania & Magis.	219.
CLVII.	De *eisdem*.	220.
CLVIII.	De *eisdem*.	221.
CLIX.	De *eisdem*.	223.
CLX.	De *eisdem*.	*Ibidem*.
CLXI.	De Parabola Servi ab agro regreſſi, deque Hominis erga Deum gratitudine.	225.
CLXII.	De eo, qui volebat dividere hæreditatem.	226.
CLXIII.	De Terrenorum cura deſpicienda.	227.
CLXIV.	De Igne cæleſti, de Separatione facta a Chriſto, & de Eccleſiæ & Synagogæ diviſione. In illud Lucæ: *Ignem veni mittere in terram &c.*	229.
CLXV.	De Conſecratione D. Projecti Epiſcopi Forocornelienſis.	230.
CLXVI.	De quadrageſimali Jejunio.	231.
CLXVII.	De D. Joanne Baptiſta prædicante, deque Pœnitentia agenda.	232.
CLXVIII.	De Parabola centum Ovium.	233.
CLXIX.	De Parabola Drachmæ perditæ.	234.
CLXX.	De Chriſto pro nobis varias formas ſuſcipiente, Apoſtolos vocante, morbos curatum mittente, & paupertatem præcipiente.	236.
CLXXI.	De Diſcipulis illotis manibus prandentibus.	237.
CLXXII.	De Invidia & Hyprocriſi.	238.
CLXXIII.	De D. Joanne Baptiſta, & Herode.	239.
CLXXIV.	De Decollatione D. Joannis Baptiſtæ.	240.
CLXXV.	De Marcellino Epiſcopo Vicohaventino, & D. Mariæ Virginis partu.	242.
CLXXVI.	De Cæco.	245.

APPENDIX.

I.	De Oratione Dominica.	249.
II.	De *eadem*.	250.
III.	De *eadem*.	251.
IV.	De *eadem*.	252.
V.	De *eadem*.	254.
VI.	De verbis Evangelii Matth. 17. *Hoc genus in nullo ejicitur, niſi oratione & jejunio.*	255.
VII.	De verbis Evangelii Joann. 14. *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.*	256.

INDICU-

INDICULUS ALPHABETICUS SERMONUM S. PETRI CHRYSOLOGI.

A.

De Adam primo & noviſſimo] *Sermone* CXVII.
S. Adelpho Epiſcopo - CXXXVI.
S. Andrea Apoſtolo - CXXXIII.
S. Apollinare Epiſcopo & Mart. - CXXVIII.
Apoſtolorum convocatione, virtute, & paupertate CLXX.
Archiſynagogi filia XXXIII. XXXIV. XXXVI.
Auro. - - - XXIX.

C.

De *Caco* - - - CLXXVI.
Calendis Januariis ſuperſtitiooe pollutis CLV.
Cananæa - - - C.
Cathedra peſtilentiæ - - XLIV.
Centurione - - - XV. CII.
Charitate paterna in filios - - LV.
Chriſto Apoſtolos pauperes eligente XXVIII. XXIX. XXX.
Apoſtolos curatum morbos mittente CLXX.
fabri filio - - XLVIII. XLIX.
formas varias ſuſcipiente - - CLXX.
fugiente in Ægyptum - - CL. CLI.
generato, ſeu Generatione ejus CXLV. CXLVI.
jejunante - - - XI. XII. XIII.
incarnato, ſeu Incarnatione CXLI. CXLVII. CXLVIII.
Magdalenam defendente - - XCIV.
manducante cum Publicanis. XXVIII. XXIX. XXX.
Matthæum vocaote - - ibidem.
nato, ſeu Nativitate - - CXLIX.
reſurgente, ſeu Reſurrectione LXXIV. LXXV. LXXVI. LXXVII. LXXVIII. LXXIX. LXXX. LXXXII.
Reſurrectionem ſuam manifeſtante
1. Mulieribus e mooumento regredientibus LXXVI. LXXX.
2. duobus euntibus in Caſtellum LXXXII.
3. Diſcipulis abſente Thoma LXXXI. LXXXIV.
4. præſente Thoma - - LXXXIV.
5. ad mare Tiberiadis - LXXVIII.
6. Apoſtolis recumbentibus. - LXXXIII.
Templum ingrediente - - LXXXV.
tentato. - - XI. XII. XIII.
Confeſſione peccatorum - - XLVI.
Conſecratione Epiſcopi. *L. Epiſcopi.*
Conſilio impiorum - - XLIV.
Curſu pro corona gloriæ - - CXIX.
S. Cypriano Martyre - - CXX.

D.

De *Dæmoniaco* - - - XVII.
Dæmoniacis duobus - - XVI.
Dæmoniaco ſurdo & muto. - - LI. LII.
Dei paterna in nos dilectione - LV.
Deo, ut videatur - - CXXXI.
Delicti abundantia propter legem. - CXII.
Delicto fratri remittendo - CXXXIX.
Dilectione Dei. *L. Dei.*
Diſcipulis illotis manibus prandentibus CLXXI.
Diſpenſatore fideli. - - XXVI.
Diviſione Eccleſiæ & Synagogæ - CLXIV.
Diviſionem hæreditatis petente - CLXII.
Divite & Lazaro LXVI. CXXI. CXXII. CXXIII. CXXIV.
De *Divite* agrum feracem habente. - CIV.
Drachma perdita - - CLXIX.

E.

De *Eccleſiæ* & Synagogæ diviſione - CLXIV.
Eleemoſyna VII. VIII. IX. XLI. XLII. XLIII.
Eleemoſynæ fructibus - - XIV.
Epiphania & Magis CLVI. CLVII. CLVIII. CLIX. CLX.
Epiſcopi conſecratione CXXX. CLXV. CLXXV.
Exultatione ſpirituali, & peccatorum cooſeſſione XLVI.

F.

De *S. Felicitate* - - - CXXXIV.
Fermenti parabola - - XCIX.
Ficu infructuoſa - - - CVI.
Fide, ſub qua repoſita eſt ſalus - CX.
Fidelium unitate - - CXXXII.
Figura ſæculi vitanda, & forma Salvatoris aſſumenda - - - - CXX.
Filiis duobus, prodigo & frugi, ſcilicet prodigi abſceſſus a patre - - - L.
Reditus ad patrem - - II.
Patris occurſus ad filium. - - III.
Livor ſenioris in prodigum redeuntem IV.
Judæus & Geotilis in his figurati - V.
Filio Viduæ a mortuis excitato. - CIII.
Fuga Chriſti. *L.* de *Chriſto.*

G.

De *Gentili* populo. - - - V.
Gentilium vocationis lætitia - - VI.
Gentium ſuperſtitione in Kal. Jan. - CLV.
Gratia per Chriſtum habita - CXII.
Gratiæ legem abrogante - - CXV.
Gratiæ ſervis ac legis - - CXIV.
Gratitudine hominis io Deum - - CLXI.

H.

De *Hæmorrhoiſſa* XXXIII. XXXIV. XXXV. XXXVI.
Hæreditatis diviſionem petente - CLXII.
Herode, & D. Joanne Baptiſta - CLXXIII.
Homine, ut ſit hoſtia & ſacerdos Deo. CVIII.
Homine orante Deum, ne arguat in ira XLV.
Hominis gratitudine in Deum - CLXI.
Hoſtia corporis & animæ Deo rationabiliter offerenda - - - CIX.
Hypocriſi - - VII. IX. CLXXII.

I.

De *Jejunio* - - VIII. XLI. XLII. XLIII.
Jejunio quadrageſimali - XII. XIII. CLXVI.
Jejunio, & tentatione Chriſti. *L.* de *Chriſto*
Jejunio Phariſæorum, & Diſcipulorum Joannis. XXXI.
Igne cæleſti - - - CLXIV.
Impiorum conſilio - - XLIV.
Infantium nece - - CLII. CLIII.
Infidelibus ducendis ad Baptiſmum - X.
Infirmitatis ſpiritum habente - - CV.
Injuria æquo animo toleranda - XXXVIII.
Invidia - IV. XLVIII. XLIX. CLXXII.
Joannis Baptiſtæ Annuntiatiooe & Conceptione *à Sermone* LXXXVI. *ad* XCII.
Joannis Bapt. Prædicatione CXXXVII. CLXVII.
Joannis Bapt. Decollatiooe CXXVII. CLXXIV.
Joanne Bapt. & Herode - - CLXXIII.
Jonæ Prophetæ ſigno. - - XXXVII.

De *Joſeph* ſponſo - *Sermone* CXLVI.
Joſeph volente dimittere Mariam CXLV.
Judaico populo - - - V.
Judæorum admiratione - - LXXXV.
Judæorum livore & obſtinatione - CXXXI.
Judæorum pœna - - - LV.
Juſtificatione ex Deo per Chriſtum - CX.

L.

De *Lætitia* ſpirituali - - XLVI.
Lætitia vocationis Gentium - - VI.
S. Laurentio Martyre - - CXXXV.
Lazaro a mortuis ſuſcitato LXIII. LXIV. LXV.
Lazaro, & Divite LXVI. CXXI. CXXII. CXXIII. CXXIV.
Lege abrogata per gratiam - - CXV.
Legis & gratiæ ſervis - - CXIV.
Lege, per quam cognoſcitur peccatum CXVI.
Lege, per quam abundavit delictum - CXII.

M.

De *Magdalenæ* converſione XCIII. XCIV. XCV.
Magis. L. Epiphania.
Manibus illotis in prandio. *L.* de *Diſcipulis.*
Manum aridam habente. - - XXXII.
Manifeſtato Chriſto in Reſurrectione *L.* de *Chriſto.*
Marcellino Epiſcopo - - CLXXV.
Margarita inventa - - XLVII.
MARIÆ Virginis annuntiatione CXL. CXLII. CXLIII. CXLIV.
Maria Virginis partu - - CLXXV.
Maria ſponſa matre - - CXLVI.
Maris tempeſtate ſedata - - XX. XXI.
Matthæi Publicani & divitis vocatione XXVIII. XXIX. XXX.
Morte - - CXVIII. CXXXI.
Morte habita per hominem. - CXII.
Morte a fidelibus contemnenda, & quare illam permiſerit Deus - - CI.
Morte pro Chriſto ſumenda - CX.
Muliere ſpiritum infirmitatis habente - CV.
Muto & ſurdo. - - - LI. LII.

O.

De *Oratione* - - - XLIII.
Orationis perſeverantia - - XXXIX.
Oratione hominis fragilis - - XLV.
Oratione Dominica *a Sermone* LXVII. *ad* LXXII.
Originali peccato - - CXI.
Ovium centum parabola. - CLXVIII.

P.

Pace - - LIII. CXXXVIII. CXLIX.
De *Paralytico* - - - L.
Paſchali ſolemnitate - - LXXIII.
Paſtore bono - - - XL.
Paterna Dei in nos dilectione. - LV.
Paterna in filios charitate - - LV.
Paupertate Apoſtolis præcepta - CLXX.
Peccato per legem cognito - CXVI.
Peccato per legem abundante - - CXII.
Peccato confitendo - - XLVI.

De *Peccato* non inhærendo, ut gratia abundet. CXIII.
Peſtilentiæ cathedra - - XLIV.
S. *Petro* Epiſcopo Ravennæ - CVII.
Phariſæo murmurante - - XCIV.
Pænitentia agenda - - CLXVIII.
Prodigo. L. de *Filiis.*
S. *Projecto* Epiſcopo Corneliano - CLXV.

Q.

De *Quadrageſimali* jejunio - XII. XIII. CLXVI.

R.

De *Reductione* infidelium ad Baptiſmum - X.
Regni Dei promiſſione - XXIII. XXV.
Regni Dei felicitate - - XXIV.
Remittendo fratri delicto. - CXXXIX.
Reſurrectione carnis - - CXVIII.
Reſurrectione corporum. - CXIII.
Reſurrectione Chriſti, *L.* de *Chriſto.*

S.

De *Sagena* miſſa in mare. - - LXVII.
Salvatoris aſſumenda figura - CXX.
Salute ſub fide repoſita - - CX.
Scandalo tollendo - - XXVII.
Scriba Chriſtum ſequi non permiſſo - XIX.
Sæculi vitanda figura - - CXX.
Separatione facta a Chriſto - CLXIV.
Servo regreſſo ab agro - - CLXI.
Servo vigili - - XXII. XXIV.
Servis legis & gratiæ - - CXIV.
Socru Petri infirma - - XVIII.
Sinapis grano - - XCVIII.
S. *Stephano* Protomartyre - - CLIV.
Superſtitione in Kal. Januariis - CLV.
Surdo & muto - - LI. LII.
Symbolo Apoſtolorum *a Sermone* LVI. *ad* LXII.
Synagogæ & Eccleſiæ diviſione. - CLXIV.
Syrophæniſſa. L. Cananæa

T.

De *Tempeſtate* maris ſedata. - XX. XXI.
Tentatione & jejunio Chriſti. *L.* de *Chriſto.*
Terrenorum cura deſpicienda XXII. XXIII. XXV. CLXIII.

U.

De *Via* peccatorum - - XLIV.
Viduæ filio excitato - - CIII.
Villico iniquo - - CXXV. CXXVI.
Virtutibus inſerviendo - - CXIII.
Vita per Chriſtum habita - - CXII.
Unitate Fidelium - - CXXXII.

Z.

De *Zachæo* - - - LIV.
Zizaniis - - - XCVI. XCVII.

Digitized by Google

EX EDITIONE COLONIENSI

AD LECTOREM.

CUm intelligeremus (humaniſſime Lector) doctas D. PETRI CHRYSOLOGI *Conciones non parum Chriſtianis Eccleſiaſticis ſubſervire poſſe, ſi omnia in eum ordinem congeſta eſſent, quo ſunt Eccleſiaſtico ritu in Templis explicanda; voluimus diligentiæ noſtræ nonnihil adhibere, ut tuum redimeremus laborem: Hunc itaque Indicem tibi confecimus omnium Evangeliorum & Epiſtolarum, quæ in* CHRYSOLOGO *enarrata invenies.*

Die ſancto Natalis Domini.

Evangelium *Lucæ* 2. Exiit edictum a Cæſare. *Sermone* 175.

Die ſancti Stephani Protomartyris.

Sermo. 154. citra Evangelicam lectionem.

Die ſanctorum Innocentium.

Evang. *Matth.* 2. Apparuit Angelus Domini in ſomnis Joſeph. *Serm.* 150. 151. 152. 153.

Die Circumciſionis Domini.

Sermo 155. citra Evangelicam lectionem.

In Epiphania Domini.

Evang. *Matth.* 2. Cum natus eſſet JEſus. *Serm.* 156. 157. 158. 159. 160.

Dominica intra Octavas Epiphaniæ.

Epiſtola *ad Roman.* 12. Obſecro vos, fratres, per miſericordiam Dei. *Serm.* 108. 109. 110.

Dominica IV. poſt Octavas Epiphaniæ,

Evang. *Matth.* 8. Aſcendente eo in naviculam. 20. 21.

Dominica V. poſt Octavam Epiphaniæ.

Evang. *Matth.* 13. Simile eſt regnum cœlorum homini. *Serm.* 96. 97.

Dominica in Septuageſima.

Epiſtola 1. *Cor.* 9. Neſcitis, quod ſi qui in ſtadio. *Serm.* 119.

Feria IV. die Cinerum.

Evang. *Matth.* 6. Cum jejunatis, nolite fieri. *Serm.* 7. 8. 22. 166.

Feria V. in capite Jejunii.

Evang. *Matth.* 8. Cum introiſſet Capharnaum. *Serm.* 15. 102.

Feria VI. in capite Jejunii.

Evang. *Matth.* 6. Attendite, ne juſtitiam veſtram. *Serm.* 9.

Dominica I. in Quadrageſima.

Evang. *Matth.* 4. Tunc Jeſus ductus eſt. *Serm.* 11. 12. 13.

Feria II. poſt Dominicam I.

In *Pſalmum* 40. *Serm.* 14.

Feria IV. poſt Dominicam. I.

Evang. *Matth.* 12. Tunc reſponderunt ei quidam. *Serm.* 37.

Feria V. poſt Dominicam. I.

Evang. *Matth.* 15. Egreſſus JEſus venit in partes. *Serm.* 100.

Feria V. poſt Dominicam II. Quadrageſimæ.

Evang. *Luc.* 16. Homo quidam erat dives. *Serm.* 66. 121. 122. 123. 124.

Sabbatho poſt Dominicam II. Quadrageſimæ.

Evang. *Luc.* 15. Homo quidam habuit duos filios. *Serm.* 1. 2. 3. 4. 5.

Feria III. poſt Dominicam III. Quadrageſimæ.

Evang. *Matth.* 18. Si peccaverit in te frater. *Serm.* 139.

Feria IV. poſt Dominicam III. Quadrageſimæ.

Evang. *Matth.* 15. Tunc acceſſerunt ad eum. *Serm.* 171.

Feria V. poſt III. Dominicam.

Evang. *Luc.* 4. Surgens autem Jeſus de Synagoga. *Serm.* 18.

Feria III. poſt Dominicam IV.

Evang. *Luc.* 7. Ibat Jeſus in civitatem, quæ vocabatur. *Serm.* 103.

Feria VI. poſt IV. Dominicam.

Evang. *Joan.* 11. Erat quidam languens. *Serm.* 63. 64. 65.

Dominica in Paſſione.

Evang. *Joan.* 8. Quis ex vobis arguet me. *Serm.* 131.

Feria V. poſt Dominicam in Paſſione.

Evang. *Luc.* 7. Rogabat Jeſum quidam Phariſæus. *Serm.* 93. 94. 95.

Die ſancto Paſchæ.

Evang. *Marc.* 16. Cum tranſiiſſet Sabbathum. *Serm.* 72. 73. 74. 75. 76.

Feria III. Paſchæ.

Evang. *Luc.* 24. Dum hæc loquuntur, ſtetit Jeſus. *Serm.* 18.

Feria IV. Paſchæ.

Evang. *Joan.* 21. Poſtea manifeſtavit ſe iterum JEſus. *Serm.* 78.

Dominica I. poſt Paſcha.

Evang. *Joan.* 20. Cum ergo ſero eſſet die illo. *Serm.* 84.

Dominica II. poſt Paſcha.

Evang. *Joan.* 10. Ego ſum paſtor bonus. *Serm.* 40.

Feria II. in Rogationibus.

Evang. *Luc.* 11. Quis veſtrum habebit amicum. *Serm.* 55.

Die dominicæ Aſcenſionis.

Evang. *Marc.* 16. Noviſſime recumbentibus illis. *Serm.* 83.

Dominica III. poſt Pentecoſten.

Evang. *Luc.* 15. Erant autem appropinquantes ei. *Serm.* 168.

Dominica IX. poſt Pentecoſten.

Evang. *Luc.* 16. Homo quidam erat dives qui habebat. *Serm.* 125. 126.

Dominica XVI. poſt Pentecoſten.

Evang. *Luc.* 7. Ibat JEſus in civitatem. *Serm.* 103.

Dominica XXIV. poſt Pentecoſten.

Evang. *Matth.* 9. Hæc illo loquente ad eos. *Serm.* 33. 34. 35. 36.

Die ſancti Andreæ.

Sermo 133. citra expoſitionem Evangelicam.

Die ſancti Thomæ Apoſtoli.

Evang. *Joan.* 20. Thomas unus ex iis. *Serm.* 84.

Die Annunciationis.

Evang. *Luc.* 1. Menſe ſexto miſſus eſt. *Serm.* 140. 141. 142. 143. 144.

Die ſancti Joannis Baptiſtæ.

Evang. *Luc.* 1. Fuit in diebus Herodis Regis. *Serm.* 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92.

In feſto ſancti Petri.

Sermo 107. citra expoſitionem Evangelicam.

Die ſancti Laurentii.

Sermo 135. citra expoſitionem Evangelicam.

Die ſancti Matthæi.

Evang. *Matth.* 9. Cum tranſiret inde Jeſus, vidit hominem. *Serm.* 28. 29. 30.

Die Decollationis ſancti Joannis Baptiſtæ.

Evang. *Marc.* 6. Audivit Rex Herodes. *Serm.* 172. 173. 174.

De beato Luca Evangeliſta.

Evang. *Marc.* 6. Convocavit Jeſus undecim. *Serm.* 170.

De uno Martyre.

Sermo 129. citra textus expoſitionem.
Sermo 128. ſine expoſitione Evangelica.
Evang. *Luc.* 12. Noli timere puſillus grex. *Serm.* 22. 23.
Evang. *Luc.* 12. Sint lumbi veſtri præcincti. *Serm.* 24.

De Virgine Martyre.

Sermo 134. ſine textu Evangelico.

Die Dedicationis Templi.

Evang. *Luc.* 19. Ingreſſus Jeſus perambulabat. *Serm.* 54.

Sancti

SANCTI
PETRI CHRYSOLOGI
SERMONES.

SERMO PRIMUS.

De duobus Filiis, prodigo & frugi, & primò de abſceſſu prodigi à Patre.

HODIE nobis Dominus pa-
trem cum filiis duobus vo-
cavit, & produxit in me-
dium: ut immenſum ſuæ
(1) pietatis indicium, (1) ſævam
Judaicæ gentis invidiam, reditum ſupplicem
(2) populi Chriſtiani, (2) pulcbram panderet per
Luc. xv. figuram. *Homo quidam habuit duos filios, & dicit
adoleſcentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem
ſubſtantiæ, quæ me contingit. Et diviſit*, inquit,
illis ſubſtantiam. Quantum pius pater, tantum
(3) hæres impatiens: qui patris fatigatur (3) ad
(4) vitam; qui patris, quia tempus adimere (4) non
poteſt, nititur auferre ſubſtantiam; hic ipſam
prærogativam filii meruit non habere, qui ea
quæ patris erant, noluit poſſidere cum patre.
Sed quæramus quæ res filium rapuit hos ad
auſus, ad petitionem tantam fiducia quæ le-
varit. Quæ res? illa ſcilicet, qua cœleſtem
patrem ſciebat nullo claudendum fine, conclu-
dendum tempore nullo, nulla mortis poteſta-
te ſolvendum. Et ideo cupit vivendi libertate
gaudere, qui ditari noluerat (5) facultatibus (5)
decedentis: Denique illam fuiſſe hujus peti-
tionis offenſam, (6) genitoris largitas com- (6)
probavit. *Et diviſit*, inquit, *illis ſubſtantiam.*
Petente uno, (7) ambobus totam ſubſtan- (7)
tiam mox diviſit; ut ſcirent filii, quod ante
tenebat pater, (8) non fuiſſe avaritiæ, ſed (8)
amoris; providentia, non invidentia, non
dediſſe. Tenebat pater, ſervare ſubſtantiam
filiis, non negare; & manere ea pignori-
bus (9) cupiens, non perire. Beati filii quo- (9)
rum tota eſt in patria charitate ſubſtantia.
Beati, quibus manet tota in obſequio patris,
in patria cultura poſſeſſio. Cæterum faculta-
tes (10) unitatem ſcindunt, (11) fraternita- (10)
tem ſeparant, cognationem ſpargunt, paren- (11)
tum

NOTÆ.

(1) *Pietatis indicium &c.* „ Hoc eſt argumentum pie- „ tatis infinitæ, ut infra Auctor ſerm. XLIX. „ Mita. Formula Chryſologo familiaris. Nonnullæ editiones habent *judicium*.

(2) *Populi Chriſtiani &c.* In hac Parabola, & in his duobus filiis, duos præfigurari Populos, Judaicum nempe, & Gentilem docent etiam Dionyſius Areopagita Epiſt. VIII. Irenæus lib. IV. adverſus Hæreſes cap. 70 Hieronymus Epiſt. XLVI. ad Damaſum: Auguſtinus lib. 2. Quæſt Evang. Quæſt. 33 aliique.

(3) *Patris fatigatur &c.* Patrem vivere ægre fert.

(4) *Adimere &c.* Codices hactenus impreſſi corrupte *Audire.* Latinius ſic legerat: *quia tempus, aut diem non poteſt, nititur auferre ſubſtantiam.* Ambroſius tit. I. lib. de Nabut Cap. 4 pag. 308. col. 1. edit. Pariſ. *Hæres otioſus ſpectat, hæres faſtidioſus increpat, quod ſero moriamini.* Auguſtinus lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 29. *Avarus vellet nullum hominem eſſe, ut ipſe ſolus omnia poſſideret.*

(5) *Ditari noluerat &c.* Aliæ editiones *voluerat.* Ita etiam MS. Vallicellanum: Edit. Colon. & Bonon. Senſus eſt: qui ut ditaretur noluit expectare mortem patris.

(6) *Offenſam.* „ Hoc eſt improbam actionem, qua filius in hac petitione uſus eſt „ Mita.

(7) *Petente uno &c.* Opinantur nonnulli Chriſtum hic reſpexiſſe ad morem, ſi non Judæorum, ſaltem finitimarum Gentium: penes quas filii, ſtatim ac pubertatem attigerant, partem patrimonii paterni expetere poterant, ut quæſtum facerent Alii (inter quos noſter) Patrem filiis hæreditatem libere utendam dediſſe: nulla licet lege vel conſuetudine obſtrictum.

(8) *Quod ante tenebat Pater &c.* Diſſentit Chryſologus ab mente exiſtimantium Prodigum, non bona patris, ſed maternæ hæreditatis partem poſtulaſſe. Vide Du-Hamelium hic.

(9) *Pignoribus &c.* Pignora pro filiis paſſim apud melioris ævi Scriptores. Tertullianus etiam de Idololatr. Cap. XII. Cyprianus de morte filiorum Jobi: *Poſt pignorum funera.*

(10) *Facultates.* Dici omnes poſſeſſiones humanas ad neceſſitatem vitæ facientes, notat in hunc locum Chryſologi Gaſpar Barthius Adverſar. lib. XI. Cap. 3. Colum. 517. Ibique laudat Gaudentium ad Germinium, & Venantium Fortun. Lib. XI. Vide etiam Lactantium de Juſt. lib. V. Cap. 19.

(11) *Unitatem ſcindunt.* Lege inferius Chryſologum ſerm. CLXII. ibique notam.

 (12) Ce-

Digitized by Google

tum perdunt & violant charitatem, ſicut ex
ſequentibus eluceſcit. *Pater, da mihi portionem
ſubſtantiæ, quæ me contingit. Et diviſit*, inquit,
*illis ſubſtantiam. Et non poſt multos hos dies, con-
gregatis omnibus, adoleſcentior filius peregre profectus
eſt in regionem longinquam, & ibi diſſipavit ſubſtan-
tiam ſuam, vivendo luxurioſe. Et poſteaquam con-
ſumpſiſſet omnia, facta eſt fames valida in regione
illa, & ipſe cœpit egere, & abiit, & adhæſit uni
civium regionis illius, & miſit illum in villam ſuam,
ut paſceret porcos. Et cupiebat implere ventrem
ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant, & nemo
illi dabat.* Ecce quid facit cupiditas ad cenſum
(12) præceps. (12) Ecce quemadmodum ſine patre
cenſus nudavit filium, non ditavit: cenſus
filium tulit e gremio patris, ejecit de domo,
exemit patria, ſpoliavit fama, exuit caſtitate.
Quod vitæ, quod morum, quod pietatis,
quod libertatis, quod eſt gloriæ, nil reliquit.
Civem denique in peregrinum, filium in mer-
cenarium, in egenum locupletem, liberum
mutavit in ſervum, junxit porcis a patre pliſſi-
mo quem ſejunxit, ut ſerviret cœnoſo pecori,
(13) qui pietati ſanctæ parere contempſit. (13) *Con-
gregatis*, inquit, *omnibus adoleſcentior*. Adole-
(14) ſcentior iſte plane non ætate, ſed ſenſu: (14)
qui congregavit bona patris, & abiit lon-
(15) ge (15) plus mente quam loco: ut dato, non
accepto pretio miſere ſe venderet ſervituti.
Sic mercator ad talem contractum pervenit,
qui parentum debitum neſcit ſolvere, qui vi-
(16) cem neſcit redhibere (16) generanti. Eſt pe-
nes patrem dulcis conditio, libera ſervitus,
abſoluta cuſtodia, timor lætus, blanda ultio,
paupertas dives, ſecura poſſeſſio. Namque
ad patrem labor reſpicit, fructus redundat in
filios. *Diſſipavit*, inquit, *ſubſtantiam ſuam*. Quæ
compoſita fuerant, patre moderante, prodi-
gente filio diſſipantur: ut vel tarde ſapiat pa-
(17) trem cuſtodem, non incubatorem (17) fuiſſe
ſubſtantiæ. *Vivendo luxurioſe*. Mortalis eſt
iſta vita; quia moritur virtutibus: qui vitiis
vivit, ſepelitur famæ, perit gloriæ: qui manet
turpitudini, creſcit infamiæ. *Et poſteaquam
conſumpſiſſet omnia, facta eſt fames valida in regio-
ne illa*. Luxuriæ, ventri, gulæ, fames tor-
tor apponitur: ut ibi ultrix pœna ſæviat, ubi
pœnalis reatus exarſerat. *Facta eſt fames vali-
da*. Ad talem finem ſemper voracitas tendit,
ad talem pervenit terminum fugienda volupta-
tis effuſio. *Et ipſe cœpit egere*. Filium data fa-
cit egere ſubſtantia, quæ divitem negata ſer-
vaſſet: (18) ut penes ſe deficeret habendo, (18)
qui penes patrem abundaverat, non habendo.
*Et adhæſit uni civium regioni illius, & miſit illum
in villam ſuam, ut paſceret porcos*. Sic invenit,
qui ſe negat patri, qui ſe committit extraneo:
ut ſentiat ſeverum judicem, (19) qui fugit in- (19)
dulgentiſſimum proviſorem. Affectionis de-
ſertor, pietatis refuga, deputatur porcis, por-
cis addicitur, porcorum traditur ſervituti,
porcorum paſcua (20) lutulenta (21) percur- (20)
rit, inquieti gregis teritur, & maculatur ex- (21)
curſu, ut ſentiat quam miſerum ſit, amarum
quam ſit, quietis paternæ beatitudinem per-
didiſſe. *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſili-
quis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat.*
Quam crudele miniſterium, quia neque con-
vivit porcis, (22) qui vivit porcis. Miſer, (22)
qui ſquallentis pecoris deficit (23) & eſurit in (23)
ſaginam. Miſer, qui ſquallentis cibi (24) cu- (24)
pit, nec impetrat qualitatem (25) His edocti, (25)
inſtructi talibus, maneamus in domo patris,
matris in gremio (26) perduremus, cognato- (26)
rum conſtringamur amplexibus, viſcera nos
paterna conſtringant, ne nos ad ſupradicta
mala pertrahat adoleſcentiæ miſeranda libertas.
Sepiat nos paterna reverentia, matris com-
ponat affectio, cognatorum cuſtodiamur affe-
ctibus. Inter propinquorum lumina (27) non (27)
valent delicta verſari. Propinquorum quot
oculi, tot lucernæ. Dies eſt aſpectus matris:
Sol, patris rutilat in vultu. Unde viventi
inter tot virtutum luces, (28) criminum tene- (28)
bræ propinquare non poſſunt. Sed menſa
patris nos alit virtutis cibo, ſalutis epulo, de-
liciis

(12) *Cupiditas ad cenſum præceps*. Auguſtinus quæſt. XLVII. in Exod. *Græcus ἀποσκευὴν habet, ubi ſubſtantiam Latinus interpretatus eſt, quod aliquando noſtri interpretantur cenſum.*

(13) *Cœnoſo pecori &c.*. Columella lib. VII. Cap. 10. *porcorum genus nulla re magis gaudet, quam rivis, atque cœnoſo lacu volutari.*

(14) *Non ætate ſed ſenſu*. Euthymius in Not. ad Caten. ad XV. Lucæ Cap. 57. *Non quia tempore junior, ſed quia ſenſu indigens.* Nonnullæ editiones vitioſe, *Non ætate, ſed cenſu.*

(15) *Abiit longe &c.* Evang. *In regionem longinquam.*
„ Quia auctor regionem hanc longinquam myſtice in-
„ terpretatur, placuit addere: Regionem longinquam eſſe
„ *Dei oblivionem*: ut docet Auguſt. lib. II. Quæſt. Evang.
„ quæſt. 33. Vide appoſite Ambroſium hic: quo teſte:
„ *Regio longinqua eſt umbra mortis*: hoc eſt peccatum „
Mita, & Chryſoſtomus Homil. de Patre & duobus filiis, Tom. II. pag. 1166. edit. Pariſien. an. 1581.

(16) *Neſcit redhibere &c.* Chryſologi phraſis pro: Beneficium mutuo beneficio rependere. Plautus in Menæ: *Salvum tibi, ut mihi dediſti, redhibeo marſupium.*

(17) *Non incubatorem &c.* Quintilianus lib. X. *Velut theſauris clauſis incubabat.*

(18) *Servaſſet &c.* Ita locum reſtituimus ex MS. Cæſen. Aliæ editiones: *Negata ſaturabat.*

(19) *Severum Judicem*. Alias apud Caſtillum: *in ſe verum Judicem.*

(20) *Porcorum paſcua &c.* Nullum vilius miniſterium apud Judæos, & Ægyptios, qui hujuſmodi homines tanquam prophanos ab Templorum aditu arcebant. Neque ex inferiori plebe unus erat, qui cum ipſis familiaritatem, conſuetudinemque vellet inire. Vide Herodotum lib. II. Cap. 47.

(21) *Paſcua lutulenta*. Vitioſæ editiones habent: *Paſcua luculenta*: Ex caſtigationibus Meurſii Cap. XI. pag. 130. mendum expunximus.

(22) *Neque convivit porcis qui vivit porcis*. Porcorum, quibus alendis inludabat, convivam eſſe nequiverat.

(23) *Qui ſquallentis pecoris deficit &c.* Sic reſtituimus ex Edit. Bonon. Mitæ, & Caſtilli. Aliæ: *Qui porcorum deficit.*

(24) *Squallentis cibi*, ſcilicet immundi, explicet Mita. Textus: *& cupiebat implere ventrem ſuum ἀπὸ τῶν κερατίων de ſiliquis.* Victus hic pecudum potius quam hominum. Ex iis enim arboribus ſumitur, quæ *Siliquiferæ* dicuntur. Alii nomine ſiliquarum intelligunt arbores nonnullas, quas Græci vocant κερατωνίαν, neque aliter Galli, Hiſpani, atque Itali. Et proprie ſiliqua Vagina eſt vel integumentum, in quo legumina creſcunt. *Ceratia* autem videntur eſſe ſiliquæ ſilvaticæ: quarum proventus plurimus in Judæa & Syria. Erat & apud Syros quoddam ſiliquarum genus, ex quibus vinum eliciebant teſte Plinio lib. IV. de vinis fict.

(25) *Nec impetrat qualitatem &c.* Cauſam cur Prodigo defecerint ſiliquæ, quibus porci ſaturabantur, inquirit Maldonatus in Lucæ Cap. XV. num. 16.

(26) *Matris in gremio &c.* Pro matre, catholicam hic figurari a Chryſologo Eccleſiam, nemo eſt qui non videat.

(27) *Lumina &c.* Nonnullæ editiones: *limina*: MS. Cæſ. *lumina*. Facilis amanuenſium lapſus.

(28) *Virtutum luces*. Omnes codices MS. & excuſi habent *Duces*. Mihi, etſi audacter fecI, arriſit correctio Caſtilli. Etenim poſt lumina, *lucernas, diem, & ſolem*, cur non *luces*, ſed *Duces* ſubſequi debent? Ulterius, *tenebræ* non *Duci*, ſed *luci* opponuntur. Mirum autem quantum contrariis contraria connectere ſtudeat Chryſologus.

(29) *Vetis*

licis honeſtatis, & gloriæ. Et quia latius nos de hac parabola dicere cogit prolixa ſeries lectionis, quis ſit pater in donando facilis, facilior in recipiendo; quis ſit frater fratris triſtiſſimus in ſalute; quis ſit adoleſcentior abſceſſu inſipiens, ſapientiſſimus in regreſſu, ſequenti ſermone votis communibus (29) in- (29)
quiremus.

(29) *Votis communibus.* Ideſt precibus communibus explicat Barthius Adverſar. lib. VI. Cap. 18. pag. 287. ubi hunc locum laudat. Et lib. VIII. Cap. 21. obſervat ſpondaicum hexametrum his verbis contineri: quod & apud Chryſoſtomum, Hyginum, Hilarium, aliosque ſæpius occurrere dicit. Sed qua utilitate advertat hæc vir doctus, neſcio. *Votis* pro precibus utitur Paolinus Nolanus:

Nunc juvat ore modis, & carmina ſolvere votis.

SERMO II.

De eiſdem, ubi de reditu Filii ad Patrem.

Luxurioſum filium, filium patris piiſſimi de-
ſertorem, quæ perculerint mala in tantum,
(1) ut fame tabidum porcorum ſe dederit (1) ſer-
vituti: ſuperiore, quo valuimus, ſermone
perſtrinximus. Nunc ejus reditum, nunc
ejus pœnitentiam, meliore jam voto, verbis
lætioribus proſequamur. *In ſe*, inquit, *rever-*
(2) *ſus dixit: Quanti mercenarii* (2) *patris mei abun-*
Luc. 15. *dant panibus &c.* In ſe reverſus eſt, (3) in ſe
v. 17. ante redit, (4) ut rediret ad patrem, qui a
(3) ſe ante receſſerat, cum receſſit a patre. A ſe
(4) migrat, & ab homine totus tranſit in beſtiam,
paternæ pietatis immemor, gratiæ genitoris
oblitus. *Quanti mercenarii patris mei abundant*
panibus, ego autem hic fame pereo. Fames revo-
(5) cat, quem ſaturitas exularat: (5) fames illi
(6) patrem dedit ſapere, (6) cui copia tulerat ſen-
tire genitorem. Et ſi tantum præſtitit vel in-
vita fames, probate quid voluntarium poſſit
conſerre jejunium. Oneratus venter ad vitia
cor deponit, premit mentem, ne ſupernam
Sapien. 9. valeat ſentire pietatem. „ Corpus, inquit,
v. 5. „ quod corrumpitur, aggravat animam, & de-
Luc. 21. „ primit terrena inhabitatio ſenſum multa co-
v. 34. „ gitantem. „ Unde & Dominus: Attendite
„ ne graventur corda veſtra crapula & ebrie-
„ tate „. Vacuandus eſt ergo venter mode-
ratione jejunii, ut exoneratus animus poſſit ad
alta pertendere, conſcendere ad virtutes, poſ-
ſit ad ipſum pietatis auctorem totus aliger per-
3. Reg. volare. Hoc Elias probat, qui dominici con-
19. v. 8. tinuatione jejunii defæcatus a carnali pondere,
4. Reg. 2. mortis victor evolavit ad cœlum. (7) *Surgam,*
v. 11. *& ibo ad patrem meum.* Jacebat qui dixit, ſur-
(7) gam: intellexit lapſum, ſenſit ruinam, jacere
ſe turpis luxuriæ reſpexit in lubrico, & ideo
exclamat: *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Qua
ſpe? qua fiducia? qua confidentia? (8) Qua (8)
ſpe? Illa qua pater eſt. Ego perdidi quod
erat filii: ille, quod patris eſt, non ami-
ſit. (9) Apud patrem non intercedit extraneus, (9)
intus eſt in patris pectore ipſe, qui intervenit,
& exorat affectus. Urgentur patris viſcera
iterum filium genitura per veniam. Ibo ad
patrem reus; ſed pater viſo filio cooperit mox
reatum: diſſimulat judicem, qui magis vult
implere genitorem; & ſententiam cito vertit
in veniam, qui redire cupit filium, non peri-
re. *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam*
illi: Pater, peccavi in cœlum & coram te. Con-
feſſio patrem pandit, genitorem loquitur pœ-
nitudo. *Peccavi in cœlum & coram te.* Cui
peccatur in cœlo, (10) non terrenus pater (10)
eſt, ſed & cœleſtis, ideo adjecit: *Coram te.*
Cui in cœlo, & in terra, ante oculos ſunt
omnia quæ geruntur. (11) *Peccavi in cœlum,* (11)
& coram te, & jam non ſum dignus vocari filius
tuus. Peregre profectus eſt iſte, & in regio-
nem longinquam fugit, ſed accuſatores ſuos,
ſed teſtes ſuos, divini patris oculos non refu-
git. Hoc David clarius aperit, ſic dicendo: „ Pſal. 138.
„ Quo ibo a ſpiritu tuo? & a facie tua quo v. 7. 8. 9.
„ fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es: 10.
„ ſi deſcendero infernum, ades: ſi ſumpſero
„ pennas meas diluculo, & habitavero in po-
„ ſtremo maris. Etenim illuc deducet me
„ manus tua, & tenebit me dextera tua. „
Videt iſte per totum mundum nuda Dei ocu-
lis delicta conſiſtere: non cœlum, non terram,
non maria, non abyſſum, non ipſam noctem,
Deo

NOTÆ.

(1) *Porcorum ſe dederit.* Sic ex MS. Vallicellano, & Latinio. In editis deeſt particula *ſe.*

(2) *Quanti mercenarii Patris &c.* Chryſologus, cum Ambroſio, & Beda conſentiunt Græcis, qui non babent: *in domo.*

(3) *In ſe reverſus.* Ambroſius hic: *Etenim qui ad Dominum regreditur, ſe ſibi reddit: & qui recedit a Chriſto, ſe ſibi abdicat.*

(4) *In ſe ante redit.* Locum Evangelii legit etiam Montanus *cum rediiſſet.* Latinis etiam dicitur ad ſe redire eum qui ad meliorem frugem revertitur. Græcus habet *εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν in ſeipſum veniens.* Vide Euthymium, & Theophylactum hic Luc. XV.

(5) *Quem ſaturitas exularat.* Meurſius Exercit. Cap. II. pag. 130. reponit *Expulerat.* Veretur autem barbaro illo tempore, vocem hanc activam ſignificationem habuiſſe. Quod oſtendunt Gloſſæ Iſidori.

(6) *Patrem dedit ſapere.* Ita MS. Cæſenæ, & Urbini, & editio Colonienſis, & Bononienſis I. Aliæ editiones *Patre dedit ſapere.* Græcum illud Πολλῶν δ' ὁ λιμὸς γίνεται διδάσκαλος, *fames docere multa mortales ſolet.*

(7) *Evolavit ad Cælum.* Ambroſius lib. de Elia, & Jejun. pag. 31. 312. *Jejunus currus raptus eſt ad Cælum, hoc gradu Elias aſcendit.*

(8) *Qua confidentia.* Sic ex MS. Vallicell. & editione Colon. Mita habet *Qua conſcientia.* MS. Cæſenæ *Qua Conſtantia.*

(9) *Quod Patris eſt, non amiſit.* Paſchaſius Rathbertus lib III. & V. in Matth. *Si ego peccavi, & non ſum dignus vocari filius, tu nunquam Patrem fore deſiiſti.*

(10) *Cui peccatur in Cælo.* Pro *Cælo* non ſemel in ſacris literis intelligitur Deus: ac ſi diceret: Peccavi in Deum; eam ſcilicet poteſtatem, quæ in Cælo maxime elucet: ut Daniel. IV. 28. I. Macch. III 18. Matth XXI. 25. Lucæ XX. 4. In apocryphis etiam Vet. Teſtam. manifeſte apparent hujus ſignificationis exempla. Vide Vorſtium Philolog. ſac. cap. III. pag. 72. 73. & Seldenum Syntag. de Diis Syriis II. Cap. 18. At ex verbis, quæ attulimus, ut bene notat Caſtillo, clariſſime elucet Chryſologi mentem eſſe ab Evangeliſta non *Deum* pro *Cælo* intelligi; ſed vel Dei ſolium, & ſedem, vel juſtorum cœtum & unionem. Luculentiſſime aſſentit Hilarius Enarrat. in Pſal. CXVIII. Longiuſculus locus notæ fines excederet. Conſule etiam Chryſoſtomum Homil. de Patre & duobus filiis, ſi genuinus fuctus eſt, Tom. II. pag 1167. edit. Pariſienſ. MDLXXXI.

(11) *Ante oculos ſunt omnia, quæ geruntur.* Hilarius Tom. I. pag. 628. recent. edit. „ Non longe abeſt qui „ per naturæ ſuæ virtutem & ipſe ubique, & ſemper eſt; „ & totus ſemper & ubique eſt „.

(12) Deo velare poſſe peccata. (12) Sentit quan-
tum ſit ſceleris, mali quantum, in ipſo Dei
(13) peccare conſpectu, (13) & ideo clamat: „ Ti-
Pſal. 50. „ bi ſoli peccavi, & malum coram te feci. „
v. 6. Unde & iſte adoleſcentinr ſimiliter vociferatur,
& clamat: *Peccavi in cælum, & coram te, & jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Non dicit:
Non ſum dignus eſſe filius tuus, ſed oon ſum
dignus vocari filius tuus: quia vocari ad gra-
Galat. 1. tiam pertinet, eſſe ad naturam. Audi Apo-
ſtolum dicentem: „ Ab eo qui vos vocavit
„ in gratiam ſuam. „ Hic ergo adoleſcentior,
(14) quia perdiderat qund erat naturæ (14) judicat
ſe quod eſt gratiæ non mereri. *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis.* Ecce, poteſtatis ſuæ
filius quo devenit? voluptas luxuriæ, adole-
ſcentiæ libertas, ecce filium quo promovit?
Fac me ſicut unum de mercenariis tuis. Ut loca-
tione annua ſervitus innovetur; ut labore jugi
conditio conducta deteratur; ut die toto in
opere ſuſpiret miſeræ verna mercedis; ut ſit
ſemper venditor ſui, oec unquam negare ſuam
valeat ſervitutem. Et hoc petit, quia qui
penes extraneum ſervam ſenſerat libertatem,
(15) penes patrem credit ſibi futuram liberam ſervi-
(16) tutem. (15) Jam nunc, fratres, (16) vellem
lectionis hujus aperire myſterium, ſi non me
revocaret iſtius utilitatis intentio: quia vos
video non quaſi noſtra audire debito cum do-
lore, ſed quaſi extranea iotellectu tranſvolare
feſtino. Noſtra, noſtra, & omnibus profu-
tura nobia ſemper loquitur Chriſtus; & ob
corrigeodos nos myſtica frequentat exempla
dominus, qui pater ſuorum voluit eſſe ſervo-
rum: qui magia amari voluit, quam timeri:
qui panem vitæ ſe dedit ipſum, qui ſanguioem
ſuum in poculum ſalutis effudit. Præteritis
comparationibus præſeotes corrigit, & futu-
ros: ne bonum patrem, ne genitorem pium
deſerentes, ad muodi looginqua, & nimis pe-
regrioa tendamus: ibique vivendo luxurioſe,
ſubſtantiam totam ſalutis diſſipemus, & vitæ;
omnibuſque conſumptis famem ſpei graviſſi-
mam perferamus; & ſic nos primario regionis
illius, hoc eſt, deſperatinnis auctori diabo-
lo (17) jam tradamur: & ille nos mittat in vil- (17)
lam ſuam, hoc eſt, ad hujus ſeculi illecebroſas
convallea: mittat ad paſcendos porcos, eos vi-
delicet qui proni ſemper in terram vivunt ven-
tri, & æſtus carnis in volutabro luti temperant,
in cœno premunt, refrigerant io gurgite vitio-
rum. Quod autem mercenarios ſuns mittat ad
porcos, facit hoc inſatiata crudelitas, quæ con-
tenta noo eſt homines crimioоſos fieri, niſi eos
vitiorum duces, eriminum faciat & magiſtros.
Cum eos tales fecerit, non ſinit eos ex ipſo por-
corum cibo, paſtuque ſaturari: ut eſuricotes vi-
tia plus delinquant: luxurioſos ſatietas capere
non poteſt: voluptas neſcit expleri. Unde nos
cum booo patre ſimus, permaneamus apud ge-
nitorem pium: ut & diaboli laqucos poſſimus
evitare, & bonis patris jugiter perfruamur.
Profunda poſt ſcrutabimur: quia communio-
ni (18) & moribus plus debemus. (18)

(12) *Velare poſſe peccata.* Prudentius hymno matutino

Speculator adſtat deſuper
Qui nos diebus omnibus,
Actuſque noſtros proſpicit
A luce prima in Veſperum.
Hic teſtis, hic eſt arbiter,
Hic intuetur quidquid eſt;
Humana, quod mens concipit,
Hunc nemo fallit judicem.

(13) *Peccare conſpectu. Coram te*, ait Evangeliſta. *Te teſte, te judice*, explicat Brugenſis.

(14) *Perdiderat quod erat naturæ.* „ Sed ſi nullum eſt „ adeo magnum vitium, Auguſtini ſenſu, quod poſſit de- „ lere extrema naturæ veſtigia, quare hic ita? Quia per- „ diderat quæ ſibi ex ipſamet prolis natura competebant, „ vel honorem, vel gloriam ſobolis. Vide infra ſerm. V. „ Mita.

(15) *Futuram liberam ſervitutem.* Vide Auguſtinum Tom. II. Ep. CXX. cap. 2. Et in Pſalm. XCIX. in principio. *Libera ſervitus eſt apud Dominum. Libera ſervitus ubi non neceſſitas, ſed charitas ſervit.*

(16) *Fratres.* Sic ſe olim Chriſtiani mutuo appellabant. Lactantius lib. V. Cap. XVI. *Nec alia cauſa eſt cur nobis invicem Fratrum nomen impertiamur, niſi quia pares nos eſſe credimus.* Hieronymus contra Elvidium Cap. VIII. *Omnes Chriſtiani fratres vocantur, quia in commune omnes homines ex uno Patre nati, pari inter nos germanitate conjungimur.* Vide Juſtinum Apolog. ad Antoninum pag. 161. Aſterium Amaſeæ Epiſcopum apud Photium Cod. 271. Athenagoram in Apolog. Tertull. Apol. Cap. XXXIX. ibique plura Herald. & Minutium Felicem in Octavio pag. 336.

(17) *Deſperationis auctori Diabolo.* In Divite illo, cui adhæſerat Prodigus, Diabolum agnoſcunt cum Chryſologo Auguſt. lib. II. Quæſt. Evang. Quæſt. XXXIII. Bonavent. ad Caput XV. Lucæ, & alii plures.

(18) *Communioni.* Ideſt reciprocæ noſtræ unitati Fidelium, & ſocietati noſtræ.

SERMO III.

De eiſdem, ubi de occurſu Patris ad Filium.

Filii luxurioſi abſceſſum, regreſſum, culpam,
pœnitentiam percucurrimus hactenus ſer-
mone geminato: occurſum modn patris, boni-
Luc. 15. tatem patris, patris ineffabilem miſericordiam
v. 20. proſequamur. *Surgens*, inquit, *venit ad patrem ſuum, cum autem eſſet longe, vidit illum pater ſuus, & miſericordia motus eſt, & accurrit, & cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt illum. Surgens, venit ad patrem ſuum.* Surrexit iſte mentis &
corporis de ruina: ſurrexit de profundo infer-
ni, cœli alta contingens: apud cœleſtem pa-
trem filius ſurgit plus de venia, (1) quam cor- (1)
ruit de reatu. *Surgens venit ad patrem ſuum.*
Venit non greſſu pedum, ſed mentis inceſſu:
longinquus terreni itineria non indiguit: quia
compendia viæ ſalutaris invenit. Divinum
patrem neſcit viarum curſu quærere: qui fide
quærens, mox ſibi illum invenit eſſe præſen-
tem. *Surgens venit ad patrem: cum autem eſſet longe.* Quomodo longe eſt is, qui venit? quia
nondum

NOTÆ.

(1) P*Lus de venia*, quia in reformatione per pœnitentiam ſolet altius gratia reſurgere. V. Bernardum ſerm. XVI. in Cantic. Leonem M. Serm. XII. de Paſſ. Domini, ex Apoſtolo dicente ad Rom. V. *Ubi abundavit peccatum ſuperabundavit & gratia*, inferentem: *Validius donum factum eſſe libertatis, quam debitum ſervitutis.* Propterea dat illis ſtolam primam, hoc eſt pretioſiorem ea, quam ante ipſum crimen induerat: ut innuit Maldonatus hic n. 21. Ex Mita. Vide Guarricum Serm. II. Quadrag. de Filio Prodigo: Leonem M. Serm. XII. de Paſſione ſub initium; Tertullianum lib. de Reſurrect. cap. XXXVII.

(2) Non-

(1) nondum pervenit. (2) Iſte qui venit, venit
ad pœnitentiam; ſed nondum pervenit ad gra-
tiam: venit ad domum patris, ſed nondum
pervenit ad gloriam priſtini, vel habitus, vel
honoris. *Cum autem eſſet longe, vidit illum pater*
Pſ. 112. *ſuus.* Vidit pater ille: „ qui in altis habitat,
v. 5. & 6. „ & humilia reſpicit, & alta a longe agno-
„ ſcit. „ *Vidit illum pater ſuus.* Pater vidit
illum, ut & ille patrem poſſet attendere: pa-
tris viſus illuſtravit filii venientis aſpectum,
ut tota fugaretur obſcuritas, quæ circumfuſa
fuerat de reatu. Non ſunt tales tenebræ
noctis, quales illæ ſunt, quæ de confuſione
Pſal. 39. veniunt peccatorum. Audi Prophetam dicen-
v. 13. tem: „ Comprehenderunt me iniquitates meæ,
Pſal. 37. „ & non potui videre. „ Et alibi: „ Iniqui-
v. 5. & 11. „ tates meæ gravatæ ſunt ſuper me. „ Et
poſt: „ Et lumen oculorum meorum non eſt
„ mecum. „ Nox ſepelit heſternum lumen;
peccata ſenſum; animum membra confundunt.
Niſi ergo cœleſtis pater, redeuntis filii radiaſ-
ſet in vultu: & totam confuſionis caliginem
reſpectus ſui lumine ſuſtuliſſet, nunquam divi-
ni vultus vidiſſet iſte filius claritatem. *Vidit
eum de longe, & miſericordia motus eſt.* Movetur
miſericordia, qui loco non poteſt dimoveri:
accurrit, non progreſſu corporis, ſed pietatis
affectu. *Cecidit ſuper collum ejus.* Non lapſu
viſcerum, ſed compaſſionis. *Cecidit ſuper col-*
(3) *lum ejus.* Ut erigeret ſic jacentem. (3) *Cecidit
ſuper collum ejus.* Ut amoris onere, onus tol-
Matth. 11. leret peccatorum (4) „ Venite ad me „ inquit
v. 28. 29. „ omnes qui laboratis, & onerati eſtis. Tol-
30. (4) „ lite onus meum ſuper vos, quia leve eſt: „
Videtis quia filius juvatur iſtius patris onere,
non gravatur. *Cecidit ſuper collum ejus, & oſcu-
latus eſt eum.* Sic pater judicat, ſic emendat,
ſic peccanti filio dat oſcula, non flagella. De-
licta non videt vis amoris, & ideo pater pec-
(5) cata filii redemit oſculo, clauſit amplexu, (5)
ne nudaret pater filii crimina, pater filium ne
fœdaret. Pater ſic curat filii vulnera, ne filio
cicatricem, nævum filio ne relinquat. „ Beati „
inquit „ quorum remiſſæ ſunt iniquitates, &
Pſal. 31. „ quorum tecta ſunt peccata. „ Si adoleſcen-
v. 1. tis hujus factum diſplicet, horret abſceſſus:
nos a tali patre nullatenus diſcedamus. Aſpe-
ctus patris fugat crimina: expellit noxam:
cunctam nequitiam & tentamenta (6) propel- (6)
lit. Certe ſi abſceſſimus: (7) ſi ſubſtantiam (7)
patris totam luxurioſe diſperſimus nos viven-
do: ſi quicquid uſquam commiſimus facinoris
& delicti, ſi ad impietatis præruptum totum,
totam venimus ad ruinam, ſurgamus aliquan-
do, & ad talem patrem, tali invitati redeamus
exemplo. *Cum autem videret eum, miſericordia
motus eſt, & accurrit, & cecidit ſuper collum ejus
& oſculatus eſt illum.* Rogo quis hic deſperatio-
nis locus? Quæ hic excuſationis occaſio? hic
ſimulatio quæ timoris? Niſi forte timetur oc-
curſus: terret oſculum: turbat amplexus, &
capere ad vindictam, non recipere ad veniam
pater creditur, cum filium trahit mani-
bus, (8) claudit gremio, ligat lacertis. Sed (8)
hanc cogitationem debellatricem vitæ, ſalutis
inimicam expugnant nimis, nimis auferunt
quæ ſequuntur. *Dixit autem pater ad ſervos ſuos,
cito proferte ſtolam primam, & induite illum, &
date annulum aureum in manus ejus, & calceamenta
in pedibus ejus, & adducite vitulum ſaginatum, &
occidite, & manducemus, & epulemur, quia hic
filius meus mortuus fuerat, & revixit: perierat, &
inventus eſt.* His auditis adhuc moramur? ad-
huc non redimus ad patrem? *Cito proferte ſto-
lam primam, & induite illum.* Suſtinuit filii cri-
mina, (9) qui non ſuſtinuit nuditatem: hinc (9)
eſt quod a ſervis ante veſtiri voluit filium,
quam videri: ut ſoli patri nota eſſet nuditas:
quia pater ſolus videre filii non poterat nudi-
tatem. *Cito proferte ſtolam primam.* Pater hic
qui in ſecundis eſſe (10) non paſſus eſt pec- (10)
catorem plus de venia, quam de juſtitia gau-
dium vult habere. *Cito proferte ſtolam primam.*
Non dixit, unde venis? fuiſti ubi? ubi ſunt
quæ tuliſti? quare tantam gloriam tanta tur-
pitudine commutaſti? ſed: *Cito proferte ſtolam
primam, & induite illum.* Videtis, quia deli-
cta non videt vis amoris. (11) Tardam miſe- (11)
ricordiam pater neſcit. Delicta qui diſcutit,
prodit. *Et date annulum in manu ejus.* Paterna
pietas contenta non eſt innocentiam reparare
ſolam, niſi priſtinum reſtituat & hono-
rem. (12) *Et date calceamenta in pedibus ejus.* (12)
Quam pauper redit qui ditatus abſceſſerat, &
de

(2) *Nondum pervenit.* Lucas Brugenſis hic: *longe erat a Patre, quia nondum conceptam animo pœnitentiam opere perfecerat.*

(3) *Sic jacentem.* Ambroſius hic: *Quaſi quodam Paterni amoris affectu ſupra collum cadit, ut jacentem erigat.*

(4) *Onus tolleret peccatorum.* „ Peccatum eſt onus
„ grave, ut in Pſalm. XXXVIII. v. 5. ſed amor Patris
„ Cœleſtis ſuper hujuſmodi onus cadens, illud e collo
„ filii levat: & jugum ſuave, quod Ambroſii ſenſu eſt
„ jugum Evangelii; vel ſenſu Chryſoſtomi amor ipſius
„ Dei, & obſervatio mandatorum illius collo imponit:
„ Quo onere non gravatur filius, ſed juvatur. „ Mita.

(5) *Clauſit amplexu,* ſcilicet *abſcondit.* Quandoque autem, ut advertit Caſtillo, *claudere* idem eſt ac *abigere, repellere.* Nonius lib. X.

Ecce maris magno clauſit nos obice Pontus.

(6) *Tentamenta,* Ideſt Diaboli technas: Gregorius lib. IV. in lib. I. Regum Cap. IX. *Valde laborioſum eſt omnia tentamenta vincere.*

(7) *Certe ſi abſceſſimus &c.* Similia habet Ephrem Syrus Tom. I. lamentatione, ſeu precatione V. ad animam negligentem. Mirum quam bene, quam pie!

(8) *Trahit manibus.* Aliàs *tradit manibus.*

(9) *Suſtinuit &c.* Locum in aliis editionibus depravatum reſtituimus ex editione Bononienſi. Nuditas confuſionem parit; Deus autem non ſuſtinet confuſionem Peccatoris ad ſe redeuntis. Vel nuditas eſt carentia virtutum, quam in pœnitente non tolerat Deus; vel eſt confuſio apud homines ex peccatis commiſſis, quam peccator in extremo die minime incurret, ſi peccata ſua Sacerdoti pandat. Ex Mita.

(10) *In ſecundis eſſe,* Mita explicat: Vel quia peccatorem ad ſe converſum Deus vult in primo numero ſuorum amicorum; vel quia non patitur eſſe in ſecundis peccatoribus, qui per mortem æternam damnantur. Utrumvis elige. Ego ex genio Chryſologi interpretarem: Non paſſus eſt peccatorem eſſe in ſecundis, ideſt in inferioribus veſtibus, quas familiari ſibi contrapoſitorum uſu vocat ſecundas, & prima ſtola voluit amiciri. Potuit & ad illud latinorum reſpicere: *In primis amicorum eſſe,* ut & Mita fortaſſe opinatus eſt.

(11) *Non videt vis amoris.* MS. Cæſenæ habet *jus amoris.* Stola veſtis erat oblonga ad talos uſque demiſſa ceteris nobilior, ſine qua in publicum prodire ingenuo indignum. Articulos τὴν ante στολὴν oſtendit non de quavis ſtola loqui in Evangelio, ſed de *certa,* uti paulo poſt τὸν μόσχον de certo vitulo, ut advertit Cajetanus. Stola ergo videtur Chryſologo ſignificare Divinæ indulgentiæ beneficium, vel gratiam, quam Prodigus peccando exuerat. Vide Euthymium Cap. LVII. in cap XV. Lucæ.

(12) *Reſtituat & honorem.* Prodigum per annuli traditionem in honorem reſtitui aſſerit Auctor. Apud Hebræos enim & Romanos libertatis & ingenuitatis erat inſigne. Jacob II. 2. *Si introierit in Conventum veſtrum vir aureum annulum habens in veſte candida &c.* Antiquiſſimus apud Hebræos annulorum uſus, vel in fidei, vel auctoritatis, vel grati animi ſignum. Geneſ. XXVIII. 18. XLI. 42. Num. XXXI. 50. Myſtice hic Dei in anima per gratiam inhabitantis arrha & pignus.

B (13) *De-*

de tota ſubſtantia calceamenta in pedibus non
reportat. *Date calceamenta in pedibus ejus.* Ne
vel in pede remaneret deformitas nudita-
(13) tis: (13) certe ut calceatus anterioris vitæ re-
diret ad curſum. *Et adducite vitulum ſaginatum.*
Communis vitulus non ſufficit, niſi fuerit pin-
(14) guis, niſi fuerit ſaginatus: (14) vitulus pinguis
teſtatur paternæ pinguedinem charitatis. *Et
adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & mandu-
cemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus
fuerat, & revixit, perierat, & inventus eſt.* Hi-
ſtoriam (15) loquimur adhuc, & jam cogita- (15)
mus arcanum nudare myſterium. Mortuus
filius, (16) vituli ſuſcitatur ex morte, & (16)
unus vitulus totius familiæ funditur in ſagi-
nam. (17) Sed differendum eſt: ut ſenioris (17)
dolorem vetuſtum, vetuſtiorem fratris invi-
diam proſequamur.

(13) *Deformitas nuditatis.* Calceus enim (inquit hic Lucas Brugenſis) habitus eſt & ornamentum hominis tenere, & ingenue educati. Et fortaſſe ob hoc Chriſtus in Evang. Matth. X. 10. calceorum uſum prohibuit Apoſtolis, non ſandaliorum, vel ſolearum. Quæſtionem agitat Svicerus in Theſauro Tom. II. pag. 1387. Nonnullæ editiones habent *calciamenta. Calciari*, & *calciare* in Plinio juniore, & Suetonio obſervavit Voſſius de Vitiis Serm. Lib. VII.

(14) *Fuerit ſaginatus.* Vituli & boves in conviviorum ſolemniorum, & Sacrificiorum uſum alebantur. Quos Græci inter cibos πολυτελεστάτων referebant.

(15) *Hiſtoriam.* Vocat hic Chryſologus Parabolam Evangelicam. Hiſtoria enim vocatur quælibet rerum explanatio & declaratio.

(16) *Mortuus filius.* Ajebat Philo, impios etiam ad extremum viventes ſenium mortuos eſſe. Ad rem Druſius laudat Hebræorum adagium: *Improbi dum vivunt mortui ſunt.*

(17) *Funditur in ſaginam.* His verbis nullus dubitat Sanctiſſimum Jeſu Chriſti Corpus in Euchariſtia fidelibus propinatum ſignificari. Vide Euthymium Cap. LVII. in Lucam.

SERMO IV.

De eisdem, ubi de livore ſenioris Filii in prodigum redeuntem.

DE junioris filii reditu & ſalute gaudentes,
ſenioris flebiliter pandimus, & dolemus
invidiam, qui ſummum frugalitatis bo-
(1) num (1) extremo zeli malo perdidit, & livo-
ris. *Erat*, inquit, *filius ejus ſenior in agro, &
cum veniret, & appropinquaret domui, audivit ſym-
phoniam & choros, & vocavit unum de ſervis, &
interrogavit quæ hæc eſſent. Iſque reſpondit, frater
tuus venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum,
quia ſalvum illum recepit. Indignatus eſt autem, &
nolebat introire. Erat*, inquit, *filius ejus ſenior
in agro.* Erat in agro terram percolens, ſe
deſertans, duritiam ſolvit ceſpitis, cordis per-
durat affectum, ſentes eradicat & gramina, ſti-
mulos invidiæ non evellit. Sic in ſegete cupi-
ditatis fructum zeli colligit, & livoris. Et
cum veniret, inquit, *& appropinquaret domui, au-
divit ſymphoniam & choros.* Invidum fugat ſym-
phonia pietatis, chorus charitatis excludit, &
quem venire ad fratrem, & appropinquare
domui, vocat ratio naturæ, hunc pervenire
zelus non ſinit, livor non patitur introire.
Invidia malum vetuſtum, prima labes, (2) an- (2)
tiquum virus, ſæculorum venenum, cauſa fu-
neris. Hæc in principio ipſum angelum ejecit,
& dejecit de cœlo. (3) Hæc de Paradiſo ho- (3)
minem, (4) principem noſtræ generationis (4)
excluſit. Ipſa hunc ſeniorem fratrem, pater-
na ſecluſit e domo. Hæc Abrahæ proge-
niem, (5) populum ſanctitatis, ad auctoris (5)
ſuæ cædem, ad mortem ſui Salvatoris arma-
vit. Invidia inteſtinus hoſtis, non carnis
quatit muros, non elidit ſepta membrorum;
ſed in ipſam cordis arietat arcem: & ante-
quam viſcera ſentiant, ipſam dominam corpo-
ris animam prædo capit, & adducit incluſam.
Si ergo volumus cæleſtem mereri gloriam, ſi
paradiſi beatitudinem poſſidere, ſi æterni pa-
tris inhabitare domum, ſi volumus rei cæle-
ſtis parricidii non teneri, pervigili fide, luce
ſpiritus tetras invidiæ (6) pellamus, & exclu- (6)
damus inſidias, invidiam totis armorum cæle-
ſtium viribus comprimamus: quia ſicut nos
Deo jungit charitas, (7) a Deo invidia ſic ſe- (7)
jungit

NOTÆ.

(1) F*Rugalitatis bonum.* Chryſoſtomus Tom. II. Hom. XVI. pag. 1074. Edit. Pariſ. *Luxuria eſt adverſa frugalitas.*

(2) *Invidia prima labes.* Virgilius II. Æneid.

Hinc mihi prima mali labes.

Invidus (ait Baſilius Tom. II. Hom. de Invidia pag. 92. recent. edit., ubi plura alia congerit) *Morbum intus detinet abſumentem viſcera atque irrodentem.* Conſule Chryſoſtomum Hom. XL. in Matth. pag. 269. & Hom. XXXVII. in Joan. pag. 751. & alibi pluries Gregor. Nazianz. Orat. XXVIII. pag. 466 Edit. Pariſ 1630. Gregor. Nyſſen. Tom. I. pag 242. Edit. Pariſ. 1622.

(3) *Dejecit de cœlo.* Diaboli lapſum alii quoque ad invidiam referunt. Vide Rufinum Paleſtinum apud Sirmondum Tom. I. pag 169. num. 22. *Unde ille, quem Divina Scriptura Diabolum nominare conſuevit, & ejus pariter qui dicuntur Angeli cum primis hominibus inviderent, Adam dico, & Evæ, a beata vita quam primum poſſederant, ſeipſos alienarunt.* Mire conſonat Cyprianus in lib. de zelo & livore: *Hinc Diabolus inter initia ſtatim mundi: & periit primus & perdidit. Ille dudum Angelica Majeſtate ſubnixus; ille Deo acceptus & charus, poſtquam hominem ad imaginem Dei factum conſpexit, in zelum malevolum livore prorupit. Non prius alterum dejiciens inſtinctu Zeli, quam ipſe antea dejectus: Captivus antequam capiens: perditus antequam perdens; dum ſtimulante livore gratiam datæ immortalitatis eripit; ipſe quoque* (ſic legit Sirmondus rejecta Pamelii emendatione) *id quod prius fuerat amiſit.* Auguſtinus Tom. IX. Tract. V. ſuper Epiſt. Joan. Nazianzenus Orat. XXVII. luculentiſſime Bernardus Serm. XVII. in Cantic.

(4) *Hæc de Paradiſo hominem &c.* Lege infra Chryſologum Serm. XXVI. & Serm. CXLVIII. Chryſoſtomum Hom. LIII. in Johan. Cap. VIII. pag. 219. Edit. Pariſ. *Nam Diabolus cum nullam haberet, præter invidiam, cauſam Adam perdidit.* Nazianzenum Orat. XXVII. Zenonem Veronenſem Serm. de livore: Auguſtinum Tom. VII. lib. IV. de Baptiſmo contra Donatiſtas Cap. VIII.

(5) *Abrahæ progeniem.* Vide Chryſologum infra Serm. CLXXII. cui aſſentitur Zeno Veron. Serm. de livore & invidia pag 307. edit. Veron. & Evangeliſta ſcribens: *ſciebat enim* (Pilatus) *quod per invidiam tradidiſſent eum.*

(6) *Tetras invidiæ.* Corruptæ editiones habent *Terras invidiæ.* Errorem expunxit Meurſius Cap. II. pag. 130.

(7) *Deo jungit charitas.* Unde ab Cyrillo Alexandrino Charitas dicitur θεόδεσμος quæ Deo conjungit, qua voce carere Lexica ait Svicerus Tom. I. pag. 1386 Verba Cyrilli Orat. in Myſticam Cœnam. *Deſideremus demiſſionem in ſublimem efficientem charitatem, quæ nos Deo conjungit.*

(8) *An-*

Digitized by Google

jungit. *Pater ergo illius egreſſus cœpit rogare ipſum.* Cor patris anxium variis arctatur motibus filiorum, & inter diverſos pignorum caſus, genitoris pietas ſtupefacta diſcurrit; quia videt fratrem fratris reditu mox fugari, & ſalute alterius ſibi alterum mox perire; ac mœrorem longum brevi gaudio penſatum invidiæ livore turbari. O zeli tumor, duos non capit domus ampla germanos! Et quid mirum, fratres? Fecit invidia, fecit ut mundi tota duobus eſſet
(8) anguſta fratribus latitudo, (8) namque ipſa
(9)(10) Cain (9) junioris erexit in mortem, (10) ut eſſe ſolum zeli livor faceret, quem primum fecerat
Geneſ. 4. lex naturæ. *At ille reſpondens dixit patri ſuo, Pater ecce tot annis ſervio tibi.* Sic ſapit qui patris
(11) audet judicare pietatem. (11) *Ecce tot annis ſervio tibi.* En patri filius naſcendi beneficia, qua ſervitute compenſat. *Nunquam mandatum tuum præterivi.* Hoc tibi non tua innocentia, ſed patris venia dedit, quia multa charitate delicta filii maluit tegere, quam nudare. *Et nunquam mihi dediſti hædum, ut cum amicis meis epularer.* Fratri invidus animus gratus eſſe non poteſt patri: & paternæ largitatis memor non eſt, qui eſt fraternæ immemor charitatis. Hœdum ſibi datum negat, qui ſubſtantiæ partem totam tempore diviſionis accepit. Tunc enim cum frater junior dari ſibi ſubſtantiæ peteret portionem, pater ambobus totum fratribus mox diviſit: Evangeliſta dicente, *& diviſit illis ſubſtantiam.* Sed invidus ſimulat ſemper: mentitur invidus ſemper. *Et nunquam mihi dediſti hædum, ut cum amicis meis epularer.* Amicos paternos ſuos eſſe non computat: hos non amicos, ſed extraneos credit: a quibus vidit in patris gratiam ſe amari. *Sed poſteaquam filius tuus hic, qui devoravit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus, venit, occidiſti vitulum ſaginatum.* Hic rediiſſe fratrem dolet, non dolet periiſſe ſubſtantiam: (12) nec damni cauſa quæritur, ſed (12)
livoris: qui fratrem redeuntem de ſuo decorare debuit: non debuit de perdito ſic fœdare. In filio eſt ſubſtantia patris tota: & ideo nil pater perdidit, filium cum recepit. Frater credidit damnum, qui rediiſſe conſpicit cohæredem. Et quando invidus non avarus, quando quicquid habet alter, ſe computat perdidiſſe?
(13) *At ipſe dixit illi, fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt: epulari autem, & gaudere oportebat: quia frater tuus hic mortuus fuerat & revixit: perierat, & inventus eſt.* O quid facit vis amoris! quamvis malo filio non eſſe neſcit, non eſſe non poteſt pater: videt filium degeneraſſe animo: videt paternæ pietatis, paterni generis nil habere, & tamen nuncupat filium: ſuadet effectum: ad gratiam, vel ſpem revocat largitatis, dicendo: *Tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt.* Hoc eſt dicere: patere filium rediiſſe patri, permitte patri filium ſuſcepiſſe: nec ille aliud quam patrem quæſivit, qui veniens non filii ſed loco mercenarii voluit collocari, dicens: *Pater peccavi in cœlum & coram te: & jam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut unum de mercenariis tuis.* Sint tibi omnia, illi ſufficit pater: & ne quid tibi de præſentibus, de veteribus exiſtimes imminutum: illi nova, & futura perquiram. Certe ſi conſilium patris ſequeris, & præceptum, participa præſentia cum fratre: ut cum ipſo tibi communia ſint futura. Gaude ergo, & inventum gaude: ut ille te gaudeat non periiſſe. Sed jam ſermonem hiſtoricum concludamus: ut poſtea quæ ſunt myſtica, quæ profunda, Chriſto revelante, pandamus.

(8) *Anguſta fratribus latitudo.* Zeno Veronen Serm. de Patientia pag. 238. de Caino invidò, & Abele juſto: *Miratur orbis vacuus, ſe duobus anguſtum.*

(9) *Namque ipſa Cain &c.* Baſilius etiam loco ſuperius laudato exemplum Cain profert in medium, eumque vocat *primum Diaboli diſcipulum edoctum ab ipſo, & invidiam, & cædem.* Quo eodem nomine eum appellat Zeno Veron. loco ſuperius laudato pag. 303.

(10) *Erexit in mortem.* Similia habes apud Nazianzenum Orat. XXVII. Cyprianum Tom. II lib. de Zelo &c. Gregorium PP. III. Par Paſtor Cap. II.

(11) *Judicare pietatem.* Idem ac *condemnare pietatem;* uti uſurpant verbum hoc veteres latini.

(12) *Periiſſe ſubſtantiam.* Vatablus: per luxuriam celeriter abſumptam.

(13) *Se computat perdidiſſe.* Ambroſius Tom. I. Lib de Nabut. Cap XII. *Pauperiorem ſe judicat, quia ſibi deeſſe arbitratur quidquid ab aliis poſſidetur.*

SERMO V.

De eiſdem, Judæum & Gentilem figurantibus.

(1) CAllidi debitoris (1) eſt & inverecundi, ſæpe pacta non ſolvere: & patientiſſimum creditorem longa & artifici cavillatione protelare. De abſceſſu, de reditu luxurioſi filii, quintus eſt hic ſermo nobis, qui hiſtoricum ſenſum, ſicut promiſimus ad myſticam & ſingularem deitatis intelligentiam conabimur attol-
(2) lere. Vos orate: (2) ut quia in tanto credito ſum minus per me idoneus debitor, per Deum
Luc. 15. vobis idoneus ſolutor exiſtam. *Homo quidam habuit*, inquit, *duos filios.* Poſteaquam Chriſtus noſtræ carnis ſuſcepit onus, (3) & Deus induit (3)
exuvias humanas: veraciter ſe Deus hominem vocat: Dominus patrem vere ſe duorum nuncupat filiorum: quia humanitati permixta deitas, deitati conſociata pietas, miſcuit hominem & Deum: (4) quæ dominum univit in patrem. (4)
Hic ergo homo, Pater hic, duos filios habuit conditoris beneficio, (5) non neceſſitate ge- (5)
nerantis, duos filios habuit, quos non emeruit eſſe

NOTÆ.

(1) *CAllidi debitoris.* Callidum debitorem depingit Caſſiodorus Variar. Lib. V. Epiſt. XXXIV. pag. 84. recent edit eumque *Frontoſum* dictum vocat: *fui nominis teſtem.* Frontoſus enim Græce εὐμετάτροπος idem eſt ac facile mutabilis, inquit hic Caſtillo.

(2) *Vos orate* Paulus ad Coloſs. cap. IV. v. 3. *orantes ſimul, & pro nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium ſermonis, ad loquendum myſterium Chriſti.*

(3) *Suſcepit onus.* Plures editiones corrupte: *ſuſcepit oves.*

(4) *Miſcuit hominem & Deum.* Improprie, & latiori modo dicitur hic *mixtio*, unio duarum naturarum in Chriſto: Nihilominus hac eadem voce utitur Iræneus apud Caſtillo: *Filius Dei filius hominis factus eſt: mixtus homo verbo Dei.* Concilium Chalcedonenſe anni CCCCLI Act. V. *Confitemur in noviſſimis diebus Filium Dei Unigenitum in duabus naturis inconfuſe, immutabiliter, indiviſe, inſeparabiliter agnoſcendum: nunquam ſublata differentia naturarum propter unionem.*

(5) *Conditoris beneficio.* Ita reddimus ex editione Lugdunenſi. Fatemur autem ceteras fere omnes, ac MS. Vallicellanum retinere: *conditoris pontificio.* Hac voce *beneficio* hoc ſenſu, utitur Auctor infra Serm. CXIII.

(6) Non

eſſe, ſed juſſit: quia Chriſtus ſic in oculis no-
ſtris ſuit homo: ut Deus ſemper in majeſtatis
ſuæ maneret arcano. *Duos filios habuit.* Duos
ſcilicet populos, Judaicum, Gentilemque: ſed
Judaicum ſeniorem prudentia legis fecit: Gen-
tilem paganitatis ſtultitia reddidit juniorem.
Quia ſicut ſapientia dat canos: ita quicquid
viri eſt, tollit inſipientia. Hunc ergo junio-
(6) rem mores præſtitere, non ætas: (6) ſeniorem
illum non tempora fecerunt eſſe, ſed ſenſus.
Et dixit, inquit, *adoleſcentior ex illis patri. Pa-
ter da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit.*
Cognitorem pectoris, non voce petit iſte, ſed
voto: quia a Deo bona, malave reportat pro-
(7) pria voluntas (7) in nobis. Denique iſte cum
(8) patre poſſeſſor totius ſortis, (8) ad partem
(9) (9) propria voluntate pervenit, dicendo: *Da
mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit.* Et
quæ eſt iſta portio? quæ eſt? Habitus, Sermo,
Scientia, Ratio, Judicium, quæ hominem præ ce-
teris animantibus in terrena habitatione con-
tingunt: hoc eſt, juxta Apoſtolum, lex natu-
ræ. Et ideo diviſit illis ſubſtantiam, dando ju-
niori quinque iſta quæ diximus, beneficia na-
turæ: ſeniori quinque legis libros divinitus in-
ſcribendo: per quæ ſubſtantia impar merito,
numero par eſſet: humanum teneret iſta ordi-
nem, divino illa ſubſiſteret inſtituto: utraque
(10) tamen lex (10) filios utroſque ad notitiam pa-
(11) tris perduceret, (11) ad reverentiam ſui ſervaret
auctoris. *Et non poſt multos dies*, inquit, *congre-
gatis adoleſcentior omnibus peregre profectus eſt in
regionem longinquam: & ibi diſſipavit ſubſtantiam
ſuam vivendo luxurioſe.* Diximus juniorem non
tempora feciſſe, ſed mores, & ideo dixit: *Non
poſt multos dies.* Quia cum principio ipſo mun-
(12) di feſtinavit Gentilitas (12) ad idolorum pa-
triam: ad longinquam diaboli regionem animo
(13) eſt peregrinata, non loco: & per elementa (13)
vanis eſt pervagata cogitationibus, non
eſt corporeis (14) motibus jactata per terras: (14)
namque coram patre ſine patre erat: (15) & (15)
cum in ſe eſſet, non erat ſecum. Hinc eſt
quod luxurioſus per deſiderium ſecularis elo-
quentiæ, (16) per ſcholarum lupanaria, (17) per (16)
trivia ſectarum, diſſipavit Dei patris dementi (17)
diſputatione ſubſtantiam. Et cum conſumpſiſ-
ſet conjecturis quicquid erat ſermonis, ſcien-
tiæ, rationis, judicii, egeſtatem ſummam, famem
magnam cognoſcendæ veritatis miſerrimus ſu-
ſtinebat: quia philoſophia quærendæ divinita-
tis indixit laborem: veritatis inveniendæ fru-
ctum contulit nullum. Hinc eſt quod adhæ-
rebat primario regionis illius, a quo mittebatur
in iſtud ſæculum, hoc eſt in unam multarum ſu-
perſtitionum villam: ut paſceret porcos, id eſt
dæmones, qui dicunt domino: „ Si ejicis nos *Matth.* 8.
„ mitte nos in porcos „ Ut paſceret dæmo- *v.* 31.
nes thure, victimis, ſanguine, falſarum reſpon-
ſionum (18) mercedem pro tali labore relatu- (18)
rus. Occidebatur pecus; ut quod vivum nil
ſcierat, divinaret occiſum: & loqueretur ex fi-
bris (19) mortuum, quod nunquam fuerat ore (19)
prolocutum. Verum cum nil divinum, nil ſa-
lutare profuturum, nil Gentilis inveniret in
talibus: deſperans de Deo, de providentia, de
judicio, de futuris, ab ſchola ad ventris ſe de-
ponebat ingluviem, (20) cupiens ſaturari de (20)
filiquis, (21) quas porci manducabant. Hoc (21)
norunt Epicurei: qui cum Platonicas & Ari-
ſtotelicas percurrerent ſcholas, nullamque illic
aut divinitatis, aut ſcientiæ invenirent diſcipli-
nam, Epicuro ſe tradunt ultimo deſperationis,
& voluptatis auctori. (22) Et manducant fili- (22)
quas, hoc eſt, voluptatibus corporis male dul-
cibus inhiant, & paſcunt dæmones qui ſemper
corporum vitiis ſaginantur & ſordibus: quia
ſicut Domino qui ſe jungit, „ unus ſpiritus eſt; „
ita

(6) *Non ætas.* Ex MS. Cæſenæ. Editi *ætates.*

(7) *Propria voluntas.* Ita in editione prima Bonon. & in reliquis omnibus. Mita ex fide MMSS. repoſuit: *prima voluntas*, hoc eſt, inquiens, voluntes, quæ prima in nobis eſt ante opus. Placuit planior ſenſus, & obvius.

(8) *Totius ſortis*: ideſt facultatum ac hæreditatis. Iſaiæ XVII. v. 6. *in partibus torrentis pars tua; hoc eſt ſors tua.*

(9) *Ad partem.* Ex MS. Vallicellano. Nonnullæ editiones: *ad Patrem.*

(10) *Utraque tamen Lex.* „ Intellige naturalis, & ſcripta „ Mita.

(11) *Ad notitiam Patris perduceret.* D. Ambroſius Lib. III. ſupra Caput V. ad Rom. *Legis naturalis prima pars eſt, ut agnitus honoretur Creator.*

(12) *Feſtinavit Gentilitas.* Communior Patrum ſententia, in hac Evangelica Parabola Filium juniorem, Gentiles ſignificare. ut ait Chryſologus, & Hieronymus in Epiſt. ad Damaſum CXLVI. Dionyſius Areopagita Epiſt. ad Demophilum Monacum. Obſtat tamen, quod Gentiles nunquam Filii Dei fuerint, & conſequenter nunquam a Patre diſceſſerint. Vellem legeres Iræneum Lib. IV. adverſ. Gentes Caput XXIV. pag. 260. Tertullianum de Pudicit. Cap. VIII. pag. 1200. edit. Pariſ. 1634.

(13) *Per elementa.* Nonnullæ editiones corruptiſſime: *per Clementiam.* Innuit Gentiles ex elementis Numina confeciſſe. Theophylactus hic: *Filius junior, ſive Gentilis vidit Cœlum, & Cœlum fecit Deum: vidit Terram, & coluit eam.* Vide Librum Sapientiæ Cap. XIII.

(14) *Non eſt corporeis* Ex fide MMSS. In editis nonnullis additur perperam particula *Nec.*

(15) *Sine Patre erat.* Auguſtinus in Pſalm. LXXXIV. Tom. IV. pag. 675. edit. Antuerpien: *Non enim regionibus longe eſt quiſque ab Deo, ſed affectibus. Amas Deum, prope es; odiſti eum, longe es. Uno loco ſtans, & prope es, & longe es.*

(16) *Secularis eloquentiæ*: ideſt prophanæ, & mundanæ.

(17) *Per ſcholarum lupanaria.* „ Lupanaria ſcholarum
„ dicit ob immoderatam & luxurioſam appetentiam ſci-
„ entiæ philoſophicæ: cujus inveſtigatio curioſa nimis
„ tangitur ab Divo Auguſtino Tom. 1. de vera Reli-
„ gione Cap. IV, & V. „ Mita. Hieronymus Tom. IV. pag. 829. edit. Pariſ. 1678. in Ezechiel. Cap. XVI. v. 31. *In omnibus viarum principiis fabricas lupanar ſuum, qui ad perverſitatem doctrinæ teſtimoniis male abutitur Scripturarum.*

(18) *Falſarum reſponſionum.* Doloſas Augurum reſponſiones. Vide Minucium in Octavio, qui eis, æque ac hic noſter, lepidiſſime irridet

(19) *Loqueretur ex fibris.* & hic quoque aruſpicinam tangit, & modum ariolandi Gentilium.

(20) *Ingluviem.* MS. Vallicellanum: *Ingluvium.*

(21) *De filiquis.* Anagogice *filiquas* pro voluptatibus, mundique illecebris, uſurpat etiam Euthymius Cap. LVII. ad Caput XV. Lucæ.

(22) *Epicuro deſperationis Auctori.* Epicurum fuiſſe deſperationis Auctorem, nulla alia ratione crediderim dictum, niſi quia dum Deos otioſos facit, & nil noſtra curantes, ad eorum patrocinium confugiendi, omnem adimit ſpem Vetus ille Poeta.

Namque Deos didici ſecurum agere ævum:
Nec ſi quid miri faciat Natura, Deos id
Triſtes ex alto Cœli demittere tecto.

Sunt qui Epicurum defendere conati ſunt, ac ſi ipſe ſub beatæ Naturæ nomine, Deum primum Auctorem agnoviſſet. Vide Nicolaum Bandellum in Libro Gallice ſcripto *de vita & moribus Epicuri*: Pariſiis 1679. & auctiori editione Latine 1693. Sed obſtat Veterum conſenſus: qui Deos otioſos ab Epicuro fingi, & religionem omnem ſuſque deque dari, uno ore teſtantur. Minutius Felix pag. 179. Edit. Lugdun. Batavor. Cicero Lib. 11. de Divinat. & de Natura Deor. Lib. 1. pag. 202. Theodor. Orat. contra Græcos, pag. 57. Plutarchus de Placit. Philoſ. pag. 877. Nec Gaſſendus dicam hanc ab eo averſere ſtuduis: nam dum Epicurum in multis laudat, dum Deum hominum curam gerere negat, acriter oppugnat. Vide Auguſtinum de Civ. variis in locis.

(23) *De-*

(23) ita qui ſe jungit diabolo, eſt dæmon unus. (23)
1. Cor. 6. Sed hic junior quamvis cuperet, non tamen
v. 17. ſaturabat de ſiliquis iſtis ventrem ſuum. Qua-
re? quia nemo illi dabat. Diabolus quidem
volebat per famem ſcientiæ, per voluptatum
difficultatem, Gentilem reddere avidiorem ad
illicita perquirenda, ad perpetranda delicta:
ſed Deus pater ideo permiſit eſurire Gentilem,
(24) (24) ut erroris occaſio ſalutis fieret argumen-
tum: namque Judæum ſic reliquit, ne perde-
(25) ret: (25) & Gentilem ſuſtinere paſſus eſt famem,
ut rediret. Redit autem ad patrem, & clamat,
Pater peccavi in Cœlum, & coram te. Rediiſſe
juniorem ad domum patris, & clamare Deum
patrem vox Eccleſiæ quotidiana teſtatur: quæ
Matth. 6. dicit „ Pater noſter qui es in cœlis. „ *Peccavi in*
v. 9. *cœlum & coram te.* Peccavit in cœlum, dum in
cœlo Solem, Lunam, Sidera, Deos eſſe blaſ-
(26) phemat: (26) & hæc eadem prolanat adoran-
do. *Et jam non ſum dignus vocari filius tuus; fac*
me ſicut unum de mercenariis tuis. Hoc eſt dice-
re, quia non mereor jam filii gloriam, vel ve-
niæ, conſequar pro mercenario labore merce-
(27) dem. (27) Et cui honor ſobolis perit, ſaltem vi
talis maneat in quotidiano pane ſubſtantia. Sed
Rom. 5. v. pater occurrit, & occurrit longe. „ Cum ad-
8. & 9. „ huc impii eſſemus, Chriſtus pro nobis mor-
„ tuus eſt. „ Occurrit pater, occurrit in filio,
cum per ipſum de cœlo deſcendit, & pervenit
Joan. 8. ad terras. „ Pater, inquit, qui me miſit, me-
v. 19. „ eum eſt „ *Cecidit ſuper collum ejus.* Cecidit,
cum per Chriſtum divinitas tota noſtra de-
(28) cumbit, & incumbit (28) in carne. *Et oſculatus*
Pſal. 84. *eſt eum.* Quando? quando „ miſericordia &
v. 11. „ veritas obviaverunt ſibi: juſtitia & pax o-
„ ſculatæ ſunt ſe. „ *Dedit ſtolam primam.* Illam
(29) quam Adam perdidit, (29) immortalitatis glo-
riam ſempiternam. *Poſuit anulum in manu ejus.*
(30) Anulum bonoris, titulum libertatis, (30) in-
ſigne pignus ſpiritus, ſignaculum fidei, arrham
2. Cor. 11. cœleſtium nuptiarum: audi Apoſtolum, „ De-
v. 2. „ ſponſavi vos uni viro virginem caſtam ex-
„ hibere Chriſto. „ *Et calceamenta in pedibus*
(31) *ejus.* Ut eſſent calceati pedes (31) in prædi-
Rom. 10. catione Evangelii „ ut eſſent beati pedes evan-
v. 15. „ gelizantium pacem. „ *Et occidit ei vitulum*
Pſal. 68. *ſaginatum.* Illud de quo David cantabat, „ Et
v. 32.
„ placebit Deo ſuper vitulum novellum cor-
„ nua producentem, & ungulas „ Occiditur
patre vitulus ſic jubente: quia Chriſtus Deus
Dei filius occidi ſine patris voluntate non po-
terat: audi Apoſtolum, „ Qui proprio filio Rom. 8.
„ non pepercit, ſed pro omnibus noſtris tra- v. 31.
„ didit illum. „ Hic eſt vitulus (32) qui in (32)
epulum noſtrum quotidie ac jugiter immolatur.
Sed frater ſenior, ſed ſenior filius (33) veni- (33)
ens ex agro, populus legalis, „ meſſis quidem Luc. 10.
„ multa, operarii autem pauci: „ audit in do- v. 2.
mo patris ſymphoniam, audit choros, & introi-
re non vult. Hoc quotidie oculis noſtris in-
tuemur. Nam venit Judæus ad domum pa- Luc. 10.
tris, ideſt, ad Eccleſiam, ſtat foris per invidi-
am, audit Davidicam citharam perſonare, au-
dit ex concentu (34) Prophetico ſymphoni- (34)
am, ex populorum vario conventu choros au-
dit, (35) & introire non vult per invidiam (35)
ſtans foris. Dum gentilem fratrem priſtinis
judicat & horret ex moribus, ipſe paternis bo-
nis ſe eximit, ipſe ſe paternis excludit gaudiis.
Quod autem dixit: *Ecce tot annis ſervio tibi, &*
nunquam mandatum tuum præterivi, & nunquam de-
diſti mihi hœdum. Tacendum potius, quam lo-
quendum eſſe jam diximus, quia Judæus loqui-
tur: & non facientis verba ſunt, ſed tumentis.
Pater egreditur, & dicit filio, *Fili, tu ſemper me-*
cum es. Quomodo? per Abel, per Henoch,
per Sem, per Noe, per Abraham, per Iſaac,
per Jacob, per Moyſem, per omnes ſanctos,
per quos Judaica generatio in Evangelio lecta
derivatur, cum dicit: „ Abraham genuit Iſaac, Matth. 1.
„ Iſaac genuit Jacob. „ *Et omnia mea tua ſunt.* v. 2.
Quemadmodum? Quia tibi lex, tibi prophetia,
tibi templum, tibi ſacerdotium, tibi ſacrificia,
tibi regnum, tibi munera, tibi (quod eſt ſuper
omnia) natus eſt Chriſtus. Sed quia tu per
invidiam perdere vis fratrem; paternas epu-
las, patris gaudia dignus es non habere. An-
guſto (36) ſermone res latiſſimas, non ut vo- (36)
luimus aperire potuimus: ſed ſcientiæ veſtræ,
intellectui veſtro lata ſunt, quæ in ſermone no-
ſtro videntur anguſta. Non ſit hæc ingrata,
ſimplex & occulta collatio, quæ nos res my-
ſticas & excelſas non narrare, non declamare,
(37) ſed aperire compulit, & explanare. (37)

SER-

(23) *Dæmon unus.* Perbelle Cyrillus, quem laudat hic Caſtillo in illud Johan Cap. VI. „ unus ex vobis Diabolus eſt „ *quia ſicut qui adhæret Domino, unus Spiritus cum Domino fit; ita qui adhæret Diabolo, unus cum Diabolo ſpiritus efficitur: & ipſe quemadmodum Diabolus eſt.*

(24) *Eſurire Gentilem.* Ex editione Caſtilli, & MS. Vallicellano Aliæ editiones corrupte: *vetire Gentilem.*

(25) *Namque Judæum ſic reliquit, ne perderet.* Aliæ editiones & Colon. & Bonon Mitæ: *namque diabolum, ſic reliquit ut perderet.* Reſtituimus ex recenſione Caſtilli.

(26) *Deos eſſe blaſphemat.* Solem, Lunam, & Sydera, quæ officioſa hominibus videbantur, dediſſe Gentilibus Idololatriæ initia, tradunt quamplurimi, ab quibus laudandis abſtinemus. Vide Budæum Tom. 1. pag. 135. Levitic. XVIII. 23. Deuteron. Capit. IV. verſ. 19.

(27) *Pro mercenario labore mercedem.* Verba illa Evangelii: *Fac me unum de mercenariis tuis:* extant in plurimis Codicibus Græcis & Latinis; licet in nonnullis deſint.

(28) *Decumbit, & incumbit* „ *Decumbit*, hoc eſt requieſcit in noſtra carne: *incumbit*, hoc eſt hæret hypoſtatice „ Mita.

(29) *Quam Adam perdidit* Tertullianus Lib. de Pudicitr. Cap IX, pag. 1201., de Prodigo loquens: *veſtem priſtinam recepit: ſtatum ſcelicet eum, quem Adam transgreſſus amiſerat.*

(30) *Titulum libertatis.* Servi, qui e ſervitute exibant, annulo donabantur.

(31) *Calceati pedes*, ideſt „ cooperti affectus temporales „ inquit Mita. Pœnitentibus in gratiam receptis, hoc Deus etiam concedit, ut & ipſi apti ſint aliis docendis.

(32) *Hic eſt vitulus.* Ennodius Carm. Lib. 2 num. 9. inter alia nomina Jeſu Chriſto a Veteribus attributa, & illud *Vituli* recenſet:

Fons, Via, Dextra, Lapis, Vitulus, Leo, Lucifer, Agnus.

Notat autem Mita, Chriſtum dici *Vitulum ſaginatum* „ quia ex millibus electum virtutibus impinguatus eſt; „ vel quia opprobriis, & patientia ſaginatus „ cui addi poteſt illud Prophetæ: *ſaturabitur opprobriis*: vel ut ait Anaſtaſius Sinaita in Hexamer Lib. 1. *quia Crucis jugum erat tracturus.* V. Cotelerium Tom. 1. pag 25 in Notis.

(33) *Senior Filius*, Judæus ſcilicet.

(34) *Ex concentu.* Sic Montanus pro *Symphonia*, ut habet Evangelium, vertit *concentum.* Syrus vocat: *Cantum multorum.* Utrique aſſentitur Chryſologus

(35) *Ex populorum vario conventu Choros audit.* Laicos etiam, Populumque in Eccleſia veteri Pſalmos Davidicos cecinisse, colligitur ex Cæſareo Arelatenſi apud Mabillonium. Præfat. in Sæcul. I. Benedict num. LX. Id etiam a S. Germano Pariſienſium Epiſcopo proviſum, teſtatur Fortunatus Lib. II. Carm. X.

Pontificis monitu Clerus, Plebs, pſallit, & Infans.

(36) *Anguſto*: In nonnullis editis: *Angulo.*

(37) *Declamare.* Ita repoſuimus ex editione Mitæ, & Caſtilli. Reliquæ omnes minus apte *declarare.* Ceterum non male opinatur Mita, Sermonem hunc ab Chryſologo habitum fuiſſe Neophytis „ & parum adhuc in Chriſtiana „ Doctrina firmatis. „

C (1) Ser-

(1) # SERMO VI. (1)

De Lætitia ob inductionem Gentium ad Fidem & Gratiam. in Pſalmum 99.

QUoniam redeunte filio juniore familia to-
ta choros egit, cœleſtem cecinit ſympho-
niam, convenit & nos hodie pſalmum ſumere,
(2) dare tympanum, ponere organum, (2) citha-
(3) ram (3) tangere, & ad tantum Dei Patris gau-
(4) dium melodiam Davidicam (4) perſonare. *Ju-*
Pſal. 99. *bilate Deo*, inquit, *omnis terra.* Quid eſt, quod
v. 1. intelligentia hujus exultationis inquirit? Quid
eſt, quod poſt tanta deitatis, tam terribilia, tam
mirifica præcepta terra nunc vocatur, & invi-
tatur ad jubilum? *Jubilate*, inquit, *Deo omnis*
(5) *terra.* Quid aliud eſt, niſi, (5) quod poſtea-
quam terribilis Deus mitiſſimi paſtoris elegit
officium, perſonam paſtoris induit, ut vagos
populos, palantes plebes, diſperſas longe late-
que gentes, velut errantes oves in unum pa-
ſtor miſericors congregaret, immo ut nationes
feras, prædam mortis, carnis cibum, potum
ſanguinis, beſtiarum furorem ſitientes, ad uſum
lactis, ad cibum graminis, ad ovium totam du-
ceret & redderet lenitatem? Terræ omni pa-
ſtoralem mandat, & imperat diſciplinam, dicen-
do, *Omnis terra jubilate Deo.* Sicut militem tu-
(6) ba (6) terribilis producit ad bellum, ſic oves
ad paſcua dulcedo jubilationis invitat. Bellan-
di ergo fremitum paſtorali lenitate mitigare
convenit, ut gentes tam mitis gratia ſalvaret,
(7) quas diu peremerat (7) feritas naturalis. Quod
autem paſtoris bonus eſſet reditus cum ad ter-
* Joan. 10. ras veniret Chriſtus, clamavit ipſe hodie. „E-
v. 11. „ go ſum paſtor bonus, paſtor bonus animam
„ ſuam ponit pro ovibus ſuis.„ Hinc eſt
quod adjutores, quod ſocios ad curam totius
orbis ipſe magiſter inquirit, dicendo, *Jubilate*
Deo omnis terra. Hinc eſt quod oves ſuas Petro
vice ſua, ut paſceret ad cœlum remeaturus
Jo. 21. v. commendat. „Petre, inquit, amas me? pa-
16. & 17. „ ſce oves meas.„ Et ut tenuia redditus pri-
mordia non cogeret poteſtate, ſed pietate por-
taret, repetit. „Petre amas me? paſce oves
„ meas.„ Commendat oves, ovium commen-
dat germina, quia fœcunditatem gregis ſui,
paſtor præſcius noverat jam futuram. „Pe-
„ tre amas me? paſce oves meas.„ Iſtis o-
vibus collega paſtoris Petri Paulus pio paſtu
1. Cor. 3. plena lactis ubera porrigebat, dicendo. „Lac
„ vobis potum dedi, non eſcam.„ Senſit hoc
Rex beatus: & ideo pro balatu clamat, „Do- Pſal. 22.
„ minus paſcit me, & nihil mihi deerit: in lo- v. 1. & 2.
„ co viridi (8) ibi me collocavit: ſuper aquam (8)
„ refectionis educavit me.„ Poſt juges ergo
bellorum gemitus, poſt triſtem ſanguinis vitam,
evangelicæ pacis ad paſcua jam redeunti verſi-
culus ſequens lætitiam annunciat ſervituti.
Erat homo peccati ſervus, erat captivus mor-
tis, erat mancipium dæmonum, erat idolorum
vernula, (9) erat vitiorum verbero, erat cri- (9)
minum compeditus. Sic malis dominis tali-
bus, tantiſque exhibebat homo malam & miſe-
ram ſervitutem. Quando homo non ſub pec-
cato triſtis? Quando non ſub morte lugens?
Quando non ſub dæmonibus pallens? Quando
non ſub idolis tremens? Quando non ſub vi-
tiis ſuſpectus? Quando non ſub criminibus de-
ſperatus? Et ideo homo dabat extrema ſuſpi-
ria, quando tales, tam crudeles dominos jugi-
ter ſuſtinebat. (10) Propheta ergo videns (10)
nos a talibus liberatos, & revocatos ad obſe-
quium creatoris, ad patris gratiam, ad unius
boni domini liberam ſervitutem, merito excla-
mat: *Servite Domino in lætitia: intrate*, inquit,
in conſpectu ejus in exultatione. Intrate non loco,
ſed corde. *Intrate in conſpectu ejus in exultatione.*
Quia quos ejecerat reatus, quos expulerat con-
ſcientia, gratia reducit, intromittit innocentia.
Intrate in conſpectu ejus in exultatione. Qui ingre-
ditur in conſpectu ejus in exultatione, eſt a
reatu liber, eſt de præmio perſecurus. Tamen
quid eſt quod hortatur? quod ſuadere nititur
hic Propheta? *Intrate in conſpectu ejus in exulta-*
tione Quis in conſpectu Dei liber? divinis in
oculis quis mentitur? Quis exultans ante ter-
rorem majeſtatis ſupernæ? Archangeli tre-
munt, pavent angeli, poteſtates metuunt, in
faciem cœli proruunt ſeniores: elementa fu-
giunt, ſolvuntur ſaxa, montes defluunt, terra
tremit, & homo terræ quam intrepidus intra-
bit? & adhuc conſiſtit exultans? unde eſt quod
Propheta hoc nos debere facere ſic præſumit?
unde eſt? Ex eo quod ſequitur. *Scitote*, in-
quit, *quod Dominus ipſe eſt Deus.* Quia Domi-
nus ille Deus eſt, qui fuit in carne noſtra pu-
ſillus: hinc eſt quod ille Dominus Deus eſt,
qui fuit in cunabulis noſtris capax; dulcis in
gremio,

NOTÆ.

(1) SErmo hic inſcribitur in Pſalmum XCIX. qui etiam a Genebrardo dicitur: *Pſalmus propheticus de Gentium converſione*: ſuper quem ita ſcribit Lorinus: *Chryſologus Sermonem ſextum inſumit ſuper præſentem Pſalmum, ut doceat quanta ſit lætitia de converſione Prodigi Filii, qui typus erat omnium Gentium.*

(2) *Ponere organum.* Timpana, & Organa primitus in Eccleſia Gallicana inducta fuiſſe, aſſerit Mabillonius Præfat. ad Sæc. Bened. III. *Marianus Scoto*, ſcribit, *ſub annum Domini DCCLVII. Organum primum veniſſe in Franciam miſſum Pipino Regi a Conſtantino Imperatore ex Græcia.* Balæus item Angliæ Epiſcopus tradit: *Vitellianum Patria Signinum, vel Campanum inſignem Muſicum in Templis circa annum Domini DCIX. cantus & Organa adhibuiſſe.* Horum vetuſtior Chryſologus in Ravennati Eccleſia ea jam obtinuiſſe declarat. Imo antiquiora fuiſſet patet ex Prudentio, qui floruit circa annum Domini CCCLXXX. Is meminit Organi tantæ magnitudinis, ut hominem in eo deliteſcere nonnulli ſuſpicati fuerint. Hæc ſimilia habet Balduinus Aldhelmus Anglus lib. de Virginit. Claruit anno DCCIX.

(3) *Citharam.* De Cithara antiquorum vide Iſidorum in Originibus Lib. III. Cap. XXI.

(4) *Melodiam Davidicam.* Conſentit Chryſologus iis, qui hujus Pſalmi authorem, non Moyſem, ſed Davidem dicunt.

(5) *Quid aliud eſt, niſi &c.* Mendum in omnibus exemplaribus, quæ nobis obvia ſunt, ex MS. Ceſenæ emendavit Caſtillo.

(6) *Tuba.* Non levi typographorum errore legitur in editis *Turba.*

(7) *Peremerat.* Alias *Preſſerat.*

(8) *In loco viridi.* Lorinus in expoſitione hujus Pſalmi laudat Chryſologum, qui legit *in loco viridi* ad Hebraicum fontem reſpiciens. Unde etiam Apollinaris locum iſtum ſic tranſtulit apud Caſtillo. *Bene quidem in viridi collocavit loco.*

(9) *Idolorum vernula.* Familiaris vox Chryſologo, ut ſervum domi natum ſignificet. Vide Pignorium de ſervis pag. 55. edit. Amſtel. MDCLXXIV. Ipſi autem ſervi videntur ſibi hac appellatione blandiri. Inſcriptio apud eundem:

FUSCUS AUGG.
NOSTRORUM
VERNA

(10) *Jugiter ſuſtinebat.* Frequentiſſime in editis deeſt *jugiter*: quam vocem ex MS. Vallicel. appoſuimus.

(11) *Ab*

Digitized by Google

gremio, mitis in habitu, in nostro contubernio
blandus. Et ideo, *Intrate in conſpectu ejus in ex-*
ultatione. Quia totum pavorem divinitatis, to-
tum metum judicis in habitum nostrum abdi-
(11) dit, (11) providenti locavit aſpectu: ut in-
greſſus non pœnas judicis metuat, ſed Parentis
præſumat amplexum. Et quomodo non ex-
ultet, qui genitorem reperit, quem timuerat
cognitorem? *Intrate in conſpectu ejus in exultatio-*
ne: ſcitote quod Dominus ipſe eſt Deus, ipſe fecit nos,
& non ipſi nos. Inanis eſt patris, matriſque la-
lor, niſi in germine aſſuerit opus, & auctoritas
Pſal. 118. v. 37. conditoris. „ Manus tuæ, inquit, fecerunt
„ me, & plaſmaverunt me. „ Et alibi. „ Tu
Pſal. 138. v. 5. „ formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum
„ tuam. „ Ergo quod naſcimur, quod ſumus,
non debemus ipſi nobis: quia totum debemus
auctori. *Nos autem populi ejus, & oves paſcuæ*
ejus. Probatum eſt in proverbiis ſæpiſſime:
quia cœlitus venerit paſtor, qui errantes oves,
& lethali gramine ſauciatas, ſuperno jubilo vi-
talia revocaret ad paſcua. *Intrate*, inquit, *por-*
tas ejus in confeſſione. Sola eſt confeſſio, quæ nos
fidei facit introire per januam. *Atria ejus in*
hymnis: confitemini illi, laudate nomen ejus. Dixi-
mus, quod nobis eſſet jam politis intra do-
mum patris, aſſumenda cœleſtium canticorum
ſpiritualis ſymphonia: ut ſit nobis in ingreſſu
confeſſio, (12) ſint in atriis hymni, ſit laus in (12)
penetralibus, ubi tota deitatis inhabitat pleni-
tudo. *Confitemini illi, laudate nomen ejus. Confite-*
mini illi, quia Deus eſt, Laudate nomen ejus. Per
quod ſalvati ſumus: in quo cœleſtis, terreſtris,
infernaque genuflectit, & diligit Dominum De-
um creatura. *Quia ſuavis eſt Dominus.* Un-
de? (13) quia *in æternum miſericordia ejus.* Ve- (13)
re ſuavis eſt per miſericordiam, per quam ſo-
lam totius mundi amariſſimam dignatus eſt au-
ferre ſententiam. Ecce agnus Dei, (14) ecce (14)
qui tollit peccata mundi. *Et uſque in ſæculum*
ſæculi veritas ejus. Deus enim ſalva veritate
(15) miſeretur: qui ſic dat peccatis veniam, (15)
ut juſtitiam in ipſa miſeratione, rationeque cu-
ſtodiat: qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum.
Amen. (16) (16)

(11) *Abdidit.* Alias *dedit.*
(12) *In ingreſſu confeſſio* „ Is qui baptizari cupit, prius
„ ore proprio Chriſti fidem profitetur: exinde in atriis
„ Eccleſiæ catechizatus lætanter hymnum Deo dicit: po-
„ ſtremo baptiſmate expiatus in penetralibus Eccleſiæ
„ offert Deo ſacrificium laudis, de quo in Pſalmo XLIX.
„ Et ſatis abundanter apud Ludovicum de Angelis de Vi-
„ ta & Laud. S. Auguſtini Lib. III. n. 16. „ Mita.
(13) *Unde?* Non autem *vere* ut in editis
(14) *Agnus Dei.* Cur Chriſtus vocetur Agnus late pro-
ſequitur Suicerus in Theſ. Tom. 1. Col. 23. v. *ἀμνός.*
Rem tetigi in diſſertat. *de Patena Argentea Forocorne-*
lienſi.
(15) *Salva veritate* „ Tum ex parte ipſius Chriſti, qui
„ debitam nobis chirographi ſententiam in ſe ſuſcepit;
„ tum ex parte noſtra, quibus ab Deo datur venia cri-
„ minum, ſi ex animo ipſis doleamus propter Deum ſum-
„ me dilectum. Auguſtini ſententia eſt in Pſal. L. v. 8.
„ *Deus ignoſcit confitenti, ſed ſe ipſum punienti. Ita ſervatur*
„ *miſericordia, quia homo liberatur; & veritas, quia pecca-*
„ *tum punitur.* Vide, ſi places, Damaſcenum Lib. III.
„ de Fide Cap. III. „ Mita
(16) *Amen.* Id moris antiquitus in Eccleſia obtinuit:
ſcilicet, ut poſt ſacras Antiſtitis preces populus concor-
di voce reſponderet *Amen.* Paulinus Poema XIX. de S.
Felice Natale XI.

Cumque ſacra pia turba fuerat Paſtoribus Amen.

Vide Bonam Rer. liturg. Lib. II. Cap. V. Calvorium
Rituale Tit. de voce *Amen.* Sed & ipſi Præſules poſt
precationes Deo habitas ſibimetipſis reſpondebant *Amen:*
ut late patent exempla.

SERMO VII.

De Hypocriſi & Eleemoſyna.

In illud Matthæi 6. *Cum jejunatis, nolite fieri ſicut Hypocritæ triſtes.*

(1) UBI (1) Deus Dominum mutavit in pa-
trem, voluit charitate magis quam pote-
ſtate regnare, & amari maluit, quam timeri:
(2) unde paterno (2) monuit affectu: ne quid no-
(3) bis de labore juſtiſſimo deperiret. (3) Evan-
Matth. 6. v. 16. geliſta ſic ait: *Cum jejunatis, nolite fieri ſicut hypo-*
critæ triſtes: exterminant enim facies ſuas, ut vide-
antur ab hominibus jejunantes. Amen dico vobis,
perceperunt mercedem ſuam. Hypocriſis ſubtile
(4) malum, (4) ſecretum virus, venenum latens,
virtutum fucus, tinea ſanctitatis. Adverſa
omnia nituntur viribus ſuis, armis ſuis pugnant,
impugnant palam: unde & caventur tam faci-
le, quam videntur. Hypocriſis fecora ſimu-
lat, fallit proſpera, curioſa mentitur, & eru-
deli arte, virtutes truncat mucrone virtutum:
jejunium jejunio perimit, oratione orationem
evacuat, miſericordiam miſeratione proſternit.
Hypocriſis cognata febri (5) frigido poculo (5)
propinat ardorem. Quod corporibus eſt hy-
drops, hypocriſis animabus, hoc eſt: hydrops
bibendo ſitit, hypocriſis inebriata ſitit. *Extermi-*
nant enim facies ſuas, ut videantur hominibus jeju-
nantes. Hypocriſis dum cupit captivare ocu-
los, oculis ſit ipſa captiva. *Exterminant enim*
facies ſuas. Et ſi facies exterminant, (6) orna- (6)
mentum corporis quod manebit? Vere ſicut
Dominus dixit: „ Si lumen quod in te eſt, te- Matth. 6.
„ nebræ ſunt: ipſæ tenebræ quantæ erunt? „ v. 5.
Hypocrita, ſit licet, tibi (7) facies inculta, (7)
neglecta cutis, triſtis vultus, exterminatus
aſpectus, nec ab hominibus inveniſti laudem:
& apud Deum fructum jejunii perdidiſti. Hy-
pocrita, elaboraſti jejuniis: ut labor tibi je-
junii non prodeſſet. Hypocrita, abſtinentiæ
fluctus intraſti, continentiæ conſcendiſti undas,
ena-

NOTÆ.

(1) UBi. In nonnullis deeſt.
(2) *Unde paterno.* Ex MS. Ceſenæ. In aliis editioni-
bus deeſt *unde.*
(3) *Deperiret.* Ita Mita & Caſtillo, & MS. Vallicella-
num.
(4) *Subtile malum* Subtiliſſimum vocavit Cyprianus
Serm. de Jejunio & tentatione Chriſti. Subſequenti voce
Virus utitur etiam Gregorius Magnus ſuper Lib. I. Reg.
Cap. VI-I. Lib. IV expoſit. Cap. II. Lege Auguſtinum
in expoſit. Pſal. CXXXIX. v. 3.
(5) *Cognata febri.* Ita Mita & editio Bononien. I. Ca-
ſtillo, & alii *Cognata febris.*
(6) *Exterminant.* Alias *exterminatur.* Vocem Græ-
cam *ἀφανίζουσι* vertit Hieronymus *demoliuntur.* Syrus *cor-*
rumpunt, deformant.
(7) *Sit licet, tibi.* Chriſtus enim non agit hic de macie
& pallore quæ jejunium naturaliter conſequuntur: ſed de
fictitia quadam triſtitia, & geſtibus: quales illi apud Eſa-
iam Cap. LVIII. v. 5.

(8) Qui

enataſti jejunii pelagus; & in ipſo portu jeju-
nii naufragaſti: quia non comparaſti lucrum,
ſed mercatus es vanitatem, qui de Dei credi-
(8) to (8) humanum negotium perfeciſti. Hinc
eſt quod Deo redditurus es rationem, qui ab
(9) hominibus percepiſti miſeræ laudis uſuram. (9)
Fratres fugiendum eſt virus, peſtilentia caven-
da, quæ de remediis creat morbos, conficit
de medicina languorem, ſanctitatem vertit in
crimen, placationem facit reatum, generat
de propitiatione diſcrimen. Hypocriſim qui
fugerit, vivet: qui incurrerit, cadit. Fugia-
mus hypocriſim, fugiamus fratres: ſit noſtrum
(10) de ſimplicitate jejunium, (10) de innocentia
ſit ſanctum, de puritate purum, de ſinceritate
ſincerum, ſit hominibus occultum, ignotum
diabolo, Deo notum. Theſaurum qui non
abſcondit, prodit: virtutes proditæ non ma-
nebunt. Virtutes ſicut proditores ſuos deſe-
runt: ſic ſuos inſtant cuſtodire cuſtodes. Ergo
(11) jejunium quod contra vitia prima virtus (11)
eſt nobis, in arce pectoris collocetur: quia
illo in interioribus præſidente, vitia nos qua-
tere in exterioribus non valebunt. Hoc Chri-
ſtus, ut Chriſtianus habere poſſit, hortatur
cum dicit: *Tu autem cum jejunas, unge caput
tuum: & faciem tuam lava: ne videaris hominibus
jejunans: ſed patri tuo qui eſt in abſcondito, & pater
tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Cum
(12) dicit, unge caput tuum, (12) & faciem tuam
lava: non ut coma capitis illecebroſo redun-
det unguento, ſerius magiſter injungit: neque
faciem niteſcere ſolito vult lavacro: ſed habi-
(13) tu prandentis (13) vult celari jejunium Chri-
ſtiano, quia Chriſtianum vendicare non vult
artifici mœrore jejunium. Sed ad cœpta re-
deamus. *Unge caput tuum, & faciem tuam lava:
ne videaris ab hominibus jejunans, ſed patri tuo, qui
eſt in abſcondito.* Sic non voluptuoſos indulget
aſpectus, ſed vultus qui ſimulantur, excludit:
facies mœrore dejecta invitat famam, non je-
junium voluntarium profitetur. Si vult, quare
triſtis? Si non vult, jejunus quare? Merito
tali pœna vivit, qui ſibi facit de virtute vitium,
mendacium de veritate, de mercede diſpen-
(14) dium, (14) de remiſſione peccatum. Agrico-
la ſi non impreſſerit cultrum: ſi ſulcum non de-
toderit: ſi non exciderit ſentes: ſi gramina
non evulſerit: ſi in tuto ſemina non locarit:
ſibi mentitur, non terræ: nec terræ facit
damnum, ſed ſibi non facit fructum: & ita ſe
vacuat, ita decipit, impugnat ita, qui terræ
manu fallaci mentitur. Quid faciet? quid
habebit? quid inveniet? qui Deo, eſuriente
carne, hypocryſi luxuriante, mentitur? Quia
agricolæ fecimus mentionem, ſciat ille ſuſtine-
re ſe laborem incaſſum, ſe nihil habiturum:
qui premens jejunii aratrum, & abſcindens
gulæ gramina atque eradicans luxuriæ ſentes,
miſericordiæ ſemina nulla jactaverit. (15) Hoc (15)
Dominus aperire voluit, qui de jejunio do-
cens, mox iſta ſubjecit, *Nolite theſaurizare vobis
theſauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur: &
ubi fures effodiunt, & furantur. Sed theſaurizate
vobis theſauros in cælo: ubi neque ærugo, neque tinea
demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur.*
Quid tam paternum? quid ſic veniens de
amore? quod tam providum de charitate con-
ſilium? nihil tibi perire vult, qui tua in the-
ſauris cæleſtibus vult reponi. Quam ſecurus
dormit, qui Deum ſuorum meruit habere cu-
ſtodem! (16) Quam neſcit curas, quam de- (16)
ponit angores, quam non eſt anxius, quam
ſervorum caret faſtu, (17) qui ſua patri ſer- (17)
vanda committit! Quomodo paterna ſervat
affectio, quod timor (18) non poteſt ſic ſer- (18)
vare ſervilis: pater cum dat ſua filiis, non
minuit commendata filiorum. Quid ſit pater,
neſcit: neſcit ſe filium, qui non credit patri.
Tineam non excludunt clauſtra, ſed claudunt,
& generant, non repellunt: rubiginem nu-
triunt ſervata (19) non vitant: quia quod de (19)
re naſcitur, non vitatur. Ubi eſt neceſſitas,
fures deeſſe non poſſunt. Qui ergo inter ti-
neas, rubiginem, fures, ſua ponit: exponit
quæ ſua ſunt, non reponit. Sicut de veſti-
mento tinea, rubigo de metallo, de neceſſi-
tate fures naſcuntur: ita de divitiis avaritia,
cupiditas de quæſtu, de habendo habendi ar-
dor acquiritur. Qui ergo vult avaritiam vin-
cere, divitias proroget (20) non reponat. (20)
Præmittamus fratres theſauros noſtros (21) in (21)
cælum; ſint vectores pauperes, (22) qui (22)
poſſunt ſinu ſuo, quæ noſtra ſunt, ad ſuperna
portare.

(8) *Qui de Dei credito* „ Hoc eſt virtutes, quas fidei „ tuæ commiſit in humanum vertiſti negotium: Ideſt, „ voluiſti ab hominibus laudari. At hoc non eſt ac- „ quirere lucrum, ſed mercari vanitatem: idcirco de „ fraude ac fœnore rationem Deo reddes „ Mita.

(9) *Laudis uſuram.* Ita reſtitui ex MS Vallicell. editiones, nec inepte quidem, *miſeræ fraudis uſuram.* Conſonat Paſchaſius lib. IV. in Matth. *Et ideo in præſentiarum famoſas vulgi laudes, & in futuro ſimulationis ſuæ mercedem receperunt.*

(10) *Sit noſtrum de ſimplicitate jejunium.* Similia habes apud Hieronymum Tom. I. Ep. II. ad Nepotianum; & Tom. IV. Epiſt. I. ad Demetriadem.

(11) *Prima virtus.* „ Vel origine, utpote datum Adæ „ recenter creato, quod ſe immunem a peccato ſervaret; „ vel potentia, quia rite, & recte ſervatum vindicat a „ vitiis „ Mita. Fortaſſe prima pro principali eximiaque.

(12) *Unge caput tuum.* Monet Hieronymus: Chriſtum hic loqui juxta ritum Provinciæ Paleſtinæ; ubi diebus feſtis mos erat ungere capita, a qua unctione Judæi tempore jejunii abſtinebant: ut colligitur ex II Reg. Cap. XII. v. 20. collato cum v. 16 & alibi paſſim.

(13) *Sed habitu prandentis.* Vere enim Chriſtus non jubet ut per delicias & formæ elegantiam caput ungatur, ſed hilarem potius, quam mœſtum vultum præſeferatur: ut paulo poſt ipſe Chryſologus. Chryſoſtomus in Pſalm. XLVII. *Non hoc dicit unctionem præcipiendo, nemo enim noſtrum hoc facit: ſed vult ut lætitiam, & mentis hilaritatem demonſtremus: adeoque gaudentes non mæſtitiam præ nobis ferentes jejunemus.*

(14) *Diſpendium.* Sic Caſtillo & Mita. Aliæ editiones *Stipendium.*

(15) *Semina nulla jactaverit.* Congruentiæ ſimilitudinis vadem damus Ambroſium Tom. V. Serm. XL. qui eſt Fer. III. Domin II Quadrag. *Terra aratris ſcinditur, ut mundanis ſit congrua frugibus: mea terra jejuniis exaratur, ut cæleſtibus ſit apta ſeminibus.*

(16) *Meruit habere cuſtodem.* Cyprianus Serm. I. de Eleemoſ. *In tuto hæreditas ponitur, quæ Deo cuſtode ſervatur.*

(17) *Caret faſtu.* Latinius putat fortaſſe legendum: *Servorum caret actu.*

(18) *Quod timor.* In pluribus editis deeſt particula *Quod.*

(19) *Rubiginem nutriunt ſervata*, ideſt res, & metalla, quæ clauſa ſervantur rubiginem nutriunt. Fortaſſe vero addidit *rubiginem*, licet in Sacro Textu non legatur, quod adverterit per βρῶσιν non tantum tinea, ſed & rubigo intelligi poſſe: ſaltem illa quæ ſegetibus adhæret.

(20) *Proroget*, exhibeat ſcilicet. Verbum ſane Chryſologianum.

(21) *Theſauros noſtros.* Theſauri in ſacris Literis ſunt bona Opera I Timoth VI 17. 18. Inter quæ eximium obtinent locum benefacta in pauperes: quæ potiſſimum Chriſtus Lucæ XVIII. XXII. vocat *theſaurum.* Virtutes item theſauri nomine comprehenduntur. Vide Chryſoſtomum Hom. LXVI. in Geneſ.

(22) *Vectores pauperes.* Auguſtinus Tom. X Serm. L. de Temp Cap. VIII. *Qui ſunt pauperes quibus damus, niſi latuarii noſtri? Latuario tuo das, ad Cælum portat quod das.*

(23) *Deo*

Digitized by Google

portare. Nemo de fraude dubitet bajulorum: tua eſt iſta tranſvectio, per quam no-
(23) ſtra ad Deum Deo fidejuſſore (23) portantur: cui eſt omnis honor & gloria, virtus & imperium, & gratiarum actio in omnia ſæcula ſæculorum, Amen. (*)

(23) *Deo fidejuſſore.* Leo Serm. VI. de Jejun. X. mentis vocat Deum *idoneum pauperum fidejuſſorem.*

(*) Vide Tom I. Biblioth. Vet. PP. edit. Lugdunen. An. MDCXLIV. Commentarium S. Juliani Epiſcopi Toletani ſuper Nahum Prophetam, ut ſcias quanta Author ille ex hoc Sermone in rem ſuam tranſtulerit.

SERMO VIII.

De Jejunio & Eleemoſyna.

GUbernator prudens a littore cum navim ſolvit, cum mare tranſiturus intrat fluctus, domus, patriæ, conjugis, pignorum,
(1) curas (1) deponit, & ita totus mente, corpore, ſenſu, nauticis laboribus occupatur, ut & fluctuum poſſit ſuperare diſcrimina, & ſta-
(2) tionem lucroſi portus (2) periculi victor intrare: Sic nos fratres ingreſſi iter abſtinentiæ,
(3) jejunii pelagus, quadrageſimæ viam, (3) navam corporis noſtri ſolvamus a littore mundano: ſecularis patriæ renunciemus curis: in crucis arbore tota mentis vela tendamus: virtutum funibus, ſapientiæ remis: gubernaculis diſciplinæ, navigii noſtri muniamus inceſſum, & ſubducti terris ſpeculemus cœlum: ut ducatu ſignorum cœleſtium inter liquidos calles latentis viæ inoffenſum tramitem tenere poſſi-
(4) mus: ac ſi gubernante Chriſto, (4) flante Spiritu Sancto, evictis voluptatum ſpumis, ſuperatis vitiorum fluctibus, decurſis criminum procellis, tranſvectis ſcopulis peccatorum, atque omnium delictorum naufragiis
(5) evitatis, Paſchæ portum, (5) lucrum vitæ, gaudia reſurrectionis intremus. Verum quia per campos nudos, per falſos vortices, per
(6) incertas ſolitudines, (6) acturi ſumus viam, nobis tota eſt eſcæ & potus portanda ſubſtantia: imponamus abundantem miſericordiam
(7) noſtræ ſitarchiæ (7) profuturam. Fratres, eſurit jejunium, jejunium ſitit, quod non pietatis cibo paſcitur, quod potu miſericordiæ non rigatur. Alget jejunium, jejunium deficit, quod non eleemoſynæ vellus tegit, quod non miſerationis operit veſtimentum. Fratres, quod eſt terris ver, hoc miſericordiam ſcimus eſſe jejunio. Sicut verni flatus tota facit germina florere camporum: ita miſericordia tota jejunii ſemina producit in florem, in cœleſtem meſſem totam jejunii facit fructificare virtu-
tem. Quod oleum lucernæ eſt, (8) hoc jeju- (8)
nio pietas, ſicut lucernæ lumen olei pinguedo ſuccendit, & moderato paſtu facit illud ad totius noctis ſolatium perlucere: ſic pietas facit ſplendere jejunium, & ad totam radiare continentiæ claritatem. Quod diei ſol eſt, hoc eleemoſyna noſcitur eſſe jejunio. Sicut jubar ſolis clariorem perficit diem, & totam nubium diſpergit obſcuritatem: ſic eleemoſyna jejunii ſanctificat ſanctitatem, totamque cupi-
ditatis noctem (9) lumine pietatis excludit. (9)
Ac ne multis immorer, (10) quod eſt anima (10)
corpori, jejunio largitas hoc habetur. Sicut enim mortificatur corpus, e corpore anima cum recedit: ita mors eſt jejunii, largitatis abſceſſus. Eſt quidem jejunium vitiorum mors, vita virtutum. Eſt jejunium pax corpori, membrorum decus, ornamentum vitæ. Eſt jejunium robur mentium, vigor anima-
rum. (11) Eſt jejunium caſtitatis murus, pu- (11)
dicitiæ propugnaculum, civitas ſanctitatis. Eſt jejunium ſchola meritorum, magiſterii magiſterium, diſciplinarum diſciplina. Eſt jejunium Ec-
cleſiaſticæ viæ (12) viaticum ſalutare. Eſt jeju- (12)
nium invictus Chriſtianæ militiæ principa-
tus. (13) Sed in his virtutibus jejunium tunc (13)
viget, tunc vincit, tunc triumphat, cum duce miſericordia pugnat. Miſericordia & pietas
jejunii ſunt alæ, (14) per quas tollitur, & (14)
porta-

NOTÆ.

(1) P*ignorum curas.* Pignora pro filiis dicta, alibi adnotavimus. Paulinus Poem. IX pag. 349. v. 48.
Et ſimul elidet ſolidæ ſua pignora petræ.
Pro eo quod eſt in Pſalmo: *Elidet parvulos ſuos ad petram.*

(2) *Lucroſi portus.* In nonnullis *lucro ſi portus.* Caſtigavit Meurſius.

(3) *Quadrageſimæ viam.* De Quadrageſimali jejunio Cyrillus in Levit. Lib. X. fol. 731. Trapezuntio Interprete: *Habemus Quadrageſimæ dies jejuniis conſecratos.* Ab cæteris abſtinemus: de jejuniis etenim Chriſtianorum pleni ſunt veterum Libri.

(4) *Gubernante Chriſto.* Auguſtinus in Pſal. CIII. Conc. IV. *Gubernator eſt Chriſtus, illic naves commeabunt.*

(5) *Paſchæ portum.* Ita paſſim Paſchæ nomen infleχiſſe veteres ait Paulus Galeardus in notis ad S. Gaudentium pag. 25. Ex obſervatione Voſſii Lib. I. de Analog. Cap. XX. Subdit autem τὸ πάσχα non ab Græcis, ſed ab Hebræis effluxiſſe, & in teſtem advocat inſignem locum Gregorii Nazianzeni Orat. II. in Sanctum Paſcha. Cæterum ſermo hic videtur habitus initio Quadrageſimæ.

(6) *Solitudines*, alias *ſolicitudines.*

(7) *Noſtræ Sitarchiæ.* „Sitarcia verbum Græcum hic „ annonam militarem, ſeu victum alimentumque ſigni„ ficat; cum aliis ſportulam indicet, ut infra Serm. „ XXXIX. „ Mita. At Græcis annonæ Σιτηρέσια ſunt: qua voce Σιταρχίαν utitur Suidas: Σιτηρέσιον. Quod aliquibus alimenti cauſa datur. Philoſtorgius Hiſt. Eccleſ. Lib. VII. Cap. IV. pag. 90. ait Julianum τὰ σιτηρέσια τῶν ἐκκλησιῶν, *Annonas Eccleſiarum Miniſtris Dæmonum tradidiſſe.* Idem narrat Sozomenus Hiſt. Lib. V. Cap. V. pag. 63. ubi pariter Annonæ vocantur σιτηρέσια. Sitarcia proprie ſportula eſt, vel pera ad portandum victum I. Reg. Cap. IX. v. 7. *Dixit Saul ad puerum ſuum, panis defecit in Sitarciis noſtris.*

(8) *Quod oleum lucernæ eſt.* Ugo Cardinalis ſuper Iſaiam Cap. XXXIV. vel in hæc incidit, vel his ſimilia commentatus eſt: *Jejunium ſine eleemoſyna quaſi lampas ſine oleo.*

(9) *Cupiditatis noctem.* Ita reſtituimus ex edit. Bononien. I. Aliæ *mortem.*

(10) *Immorer.* Phraſis Quintiliano familiaris.

(11) *Vigor animarum.* Similia fere Baſilius Hom. II. de Jejunio: *Jejunium cuſtodit parvulos, ſobrium facit juvenem, venerabilem ſenem. Venerabilior enim eſt canities jejunio decorata. Jejunium fœminis ornatus eſt congruentiſſimus; ætate ac robore vigentibus pro fræno eſt. Matrimonii cuſtodia eſt, Virginitatis nutritius.* Chryſologo etiam conſonat Chryſoſtomus Hom. CXXII. Tom. VI. antiq. edit. Gregorius etiam Niſſenus Hom. in principium Jejuniorum Tom. II. pag. 248. Cyrillus Alexandrinus Orat. Paſchal. I. pag. 8.

(12) *Eccleſiaſticæ viæ.* Ex edit. Caſtilll & MS. Ceſenæ. Minus apposite aliæ *Eccleſiaſticæ vitæ.*

(13) *Chriſtianæ militiæ principatus.* Leo Papa Serm. VII. *Præſidia militiæ Chriſtianæ* vocat jejunia.

(14) *Jejunii ſunt alæ.* Chryſoſtomus Hom. XCIX.

D

Tom.

portatur ad cœlum, ſine quibua jacet, & vo-
lutatur in terra. Jejunium ſine miſericordia
ſimulacrum famis eſt, imago nulla eſt ſanctita-
tis, ſine pietate jejunium occaſio eſt avaritiæ,
non eſt propoſitum parcitatis: quia parcitas
iſta quantum ſiccatur in corpore, tantum tu-
meſcit in ſaeculo. Jejunium ſine miſericor-
dia non eſt veritas, ſed figura: ubi autem mi-
ſericordia, ibi & veritas: probante Propheta,
Pſal. 84. cum dicit: „ Miſericordia & veritas obviave-
v. 11. „ runt ſibi. „ Jejunium ſine miſericordia non
eſt virtus, ſed hypocriſis, dicente Domino:
Matth. 6. „ Vos autem cum jejunatis, nolite fieri ſicut
v. 16. „ hypocritæ triſtes, exterminant enim facies
„ ſuas, ut videantur ab hominibus jejunan-
(15) „ tes. „ Qui non jejunat pauperi (15), Deo
fingit: qui jejunans prandium ſuum non ero-
(16) gat, ſed reponit, (16) cupiditati probatur
jejunare, non Chriſto. Jejunantes ergo fra-
tres prandium noſtrum reponamus in manu
pauperis, ut ſervet nobis manus pauperis,
quod venter nobis fuerat perditurus. Manus
pauperis Abrahæ ſinus eſt: ubi quicquid pau-
per acceperit, mox reponit. Theſaurus cœli
eſt manus pauperis, quod ſuſcipit ne in terra
Matth. 6 pereat, reponit in cœlum. „ Theſaurizate,
v. 20 „ inquit, vobis theſauros in cœlo. „ Manus
(17) pauperis eſt gazophylacium Chriſti: (17) quia
quicquid pauper accipit, Chriſtus acceptat.
Da ergo homo pauperi terram, ut accipias
cœlum. Da nummum, ut accipias regnum.
Da micam, ut accipias totum. Da pauperi,
ut des tibi: quia quicquid pauperi dederis, tu
habebis: quod pauperi non dederis, habebit
Oſe. 6. alter. Clamat Deus „ miſericordiam volo. „
v. 6. Qui, quod vult Deus, Deo negat, a Deo ſibi
quod deſiderat, vult negari. Miſericordiam
(18) volo. Homo, petit Deus; (18) ſed tibi, non
ſibi. Miſericordiam volo. Humanam miſeri-
cordiam petit, ut largiatur divinam. Eſt in
cœlis miſericordia, ad quam per terrenas mi-
ſericordias pervenitur. „ Domine, inquit, *Pſal.* 53.
„ in cœlo miſericordia tua, „ Dicturus cau- *v.* 6.
ſam in judicio Dei, patronam tibi miſericor-
diam, per quam liberari poſſis, aſſume. Qui
de patrocinio miſericordiæ certus eſt, de ve-
nia ſit ſecurus, de abſolutione non dubitet.
Miſericordia non ſolum cauſam prævenit, an-
ticipat cognitorem, ſed etiam ſententiam re-
vocat, abſolvit addictos. Quod Ninivitæ *Jonæ* 3.
probant, quos jam ſententiæ ſubjectos, pœnæ
traditos, ad victimam ſtantes, (19) morti de- (19)
ditos, miſericordia ſic rapuit, ſic tenuit, ſic
prævenit, ut maluerit Deus deduci ſenten-
tiam, (20) ne miſericordiæ quid negaret. (20)
Stabat quidem & tunc pro cauſa jejunium,
aſpergebat cineres, ſternebat cilicium, dabât
gemitus, fundebat lachrymas: & quod non
poterat excuſare verbis, luctibus temperabat,
ſed non valuit mutare ſententiam, niſi pero-
rans miſericordia ſubveniſſet. Miſericordia
& peccatores liberat, & reſtituit ſanctos: quia
niſi affuiſſet miſericordia, etiam David cum *2. Reg.* 11.
adulterat, amiſerat prophetiam: & Petrus cum *Matth.* 26.
negat, (21) Apoſtolici ordinis perdiderat prin- (21)
cipatum: & Paulus cum blaſphemat, remanſe-
rat perſecutor: fatetur hoc Paulus cum dicit:
„ Qui primus blaſphemus fui, & perſecutor, *1. Tim.* 1.
„ & injurioſus: ſed miſericordiam conſecu-
„ tus ſum „ Fratres per miſericordias paupe- *Matth.* 5.
rum miſericordiam comparemus, (22) ut poſ- (22)
ſimus eſſe a pœna liberi, (23) de ſalute ſecuri. (23)
„ Beati, inquit, miſericordes: quia ipſi miſe- *Matth.* 5.
„ ricordiam conſequentur. „ Gratis miſeri-
cordiam ſperat ibi, qui hic non fecerit miſeri-
cordiam. Qui facit miſericordiam, currit ad
præmium: qui non facit miſericordiam, de-
currit ad pœnam.

SER-

Tom. VI. *Si jejunium adjunctam non habet ſororem ſuam eleemoſinam, non aſcendit in cœlum: ejus enim compar eſt: nec ſolum compar, ſed etiam vehiculum.* Chryſologo propius accedit Severianus apud Suicerum Thes. Eccleſ. Tom II pag 409. n 4. *Jejunium duas habet alas, orationem & eleemoſinam, ſine quibus currere non poteſt.*

(15) *Qui non jejunat pauperi*, ſcilicet: qui jejunans non curat cibum quem non abſumit in pauperum alimoniam erogari.

(16) *Reponit* ex MS. Vallicellano. Alias *deponit*.

(17) *Gazophylacium Chriſti*. Ambroſius ſerm. XXVI. poſt medium. *Manus pauperum Gazophylacium Chriſti eſt.* Erat olim in Templis locus Gazophylacium nuncupatus, in quo recondebantur eleemoſynæ pauperibus diſtribuendæ Frequens ejus mentio apud SS. Patres. Chryſoſtomus Hom. XXII. de Eleemoſ. & Collat. in Sanctos hæc habet: *Hoc itaque modo unuſcujuſque domus, Eccleſia ſiat ſacratas opes in ſe conſervans.* Hic obſervandum, & parergii loco ſit, Chryſoſtomum hic non populum Conſtantinopolitanum alloqui, ut putat Ferrarius lib. II. cap. X. de Antiq. Eccleſ. Ep. genere; & Lib. I de Ritu Sacr. Conc. Cap. XXVI. ſed Antiochenum: Nam Antiochiæ habitam fuiſſe Homiliam contendit Roſſvveidus in Notis ad D. Paulinum ſerm XXXIV Vide etiam de Gazophylacio in Eccleſia Auguſtinum in Pſal. LXIII. & Poſſidium in ejus Vita Cap. XXIV. Concilium Cartaginenſe IV. Can. XCIII.

(18) *Homo, petit Deus.* Loco huic Librariorum fortaſſe vitio laboranti opem ferre conatur Latinius: legendumque putat *Hoc petit Deus.* Nil facilius quam voculam hanc *Hoc* contractam *hoc* pro *homo* exiſtimari At & potuit Auctoris hunc eſſe ſenſum: *O homo, petit Deus, ſed tibi, non ſibi;* quam ſit formula hæc loquendi Chryſologo familiaris abunde patet. Vide ſerm. IX. in fine.

(19) *Ad victimam ſtantes*, hoc eſt ad Sacrificium deſtinati, & jam divinæ ultioni deſignati.

(20) *Deduci ſententiam* „ hoc eſt revocari, vel removeri ſententiam mortis latam in ipſos „ Mita. Latinius legit *induci ſententiam. Deducere* autem pro *mutare* Ciceronis phraſis.

(21) *Petrus cum negat.* Intelligit Petrum peccando amiſiſſe quodammodo meritum ad Principatum, ſicut David adulterio ſe indignum fecerat ut prophetaret. Hieronymus etiam Cap XVI Marci Tom VI. pag 198. Paris MDLXXIX. aſſerit Petrum judicaſſe ſe indignum Diſcipulatu, eo quod *ter negavit magiſtrum*, & teſte Gregorio hom. XXI. Chriſtus peccare Petrum ter negando permiſit; *ut is qui futurus erat Paſtor Eccleſiæ in ſua culpa diſceret qualiter aliis miſereri debuiſſet.*

(22) *Miſericordiam comparemus.* Ex editione Caſtilli. Aliæ *miſericordiam paremus.*

(23) *A pœna liberi.* Sic ex MS. Ceſenæ.

Digitized by Google

SERMO IX.

De eiſdem.

In illud Matthæi: *Attendite, ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.*

AGit nobiſcum Deus, agit in hoc ſæculo, ne
(1) quid nobis pereat in futuro: (1) ſicut ex
Matth 6. ipſo lucet principio lectionis. *Attendite*, inquit,
v. 1. *ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habetis apud patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* Et quomodo quod fit ab hominibus, coram hominibus non fit? patentis juſtitiæ latet ſenſus, publici operis quod ſecretum? Qui poteſt celare radios ſolis, juſtitiæ poterit occultare fulgorem. Ju-
(2) ſtitia lux rerum conſiliis (2) non velatur obſcuris. Juſtitia cum ſibi facto claret, omnes illuſtrat exemplo. Et quid eſt quod eam Dominus coram hominibus fieri non vult, per quam ſtatum capiunt res humanæ? Et ubi eſt
Matth. 5. illud? „ Sic luceat lux veſtra coram homini-
v. 16. „ bus: ut videant opera veſtra bona, & glo„ rificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. „ Quomodo juſtitiam vult celare, cujus opera
(3) vult ſic elucere? (3) Fratres hic præceptio cœleſtis vult jactantiam tollere, auferre pompam, vanitatem demere, ſubmovere inanem gloriam: ſic juſtitiam vult celare. Juſtitia, quæ
(4) per ſe ſibi abundat ad gloriam, (4) ſpectaculum populi, vulgi laudes, favores hominum, mundi gloriam non requirit: a Deo genita, cœlum ſpectat; in oculis agit divinis; ſupernis virtutibus mixta ſemper a Deo ſolo, ut glorificetur, expectat. Sed hæc eſt juſtitia, quæ ex Deo eſt: illa vero juſtitia quæ eſt hypocriſia, juſtitia non eſt: mentitur oculis, fallit aſpectum, videntibus illudit, decipit audientes, ſeducit turbas, trahit populos, famam vendit, emit clamorem, fit ſæculo, Deo non fit, mercedem rapit præſentem, præmium non quærit in futuro, cæcat oculos, cæca ipſa non videns vult videri: propter quam cæcitatem Chriſtus præſenti ſic inchoat in præcepto. *Attendite.* Hoc eſt: ne geſtiatis attendi. *Ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* Quare? *Ne videamini ab eis.* Et ſi viſi fueritis: quid? *Mercedem non habetis apud patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* Fratres, hic Dominus non judicat, ſed exponit, pandit cogitationum dolos, ſecreta mentium nudat, injuſte juſtitiam tractantibus, modum juſtæ retributionis indicit. Juſtitia, quæ ſe humanis oculis locat, divini patris non poteſt expectare mercedem: voluit videri, & viſa eſt: voluit hominibus placere, & placuit: habet mercedem quam voluit: præmium quod habere noluit, non habebit. Qua vero de cauſa ſint hæc præmiſſa, ex ſequentibus audiamus. *Cum facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te: ſicut hypocritæ faciunt.* Bene tuba, quia talis eleemoſyna hoſtilis eſt, non civilis; non miſericordiæ dedita, ſed clamori: ſeditionis vernula, non alumna pietatis: oſtentationis nun-
dinatio, (5) non commercium charitatis. Elee- (5)
moſynam quisquis oſtendat, inſultat. *Tu,* inquit, *cum facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te: ſicut hypocritæ faciunt in Synagogis, & in vicis, ut glorificentur ab hominibus. Amen dico vobis receperunt mercedem ſuam.* Audiſtis quemadmodum notat eleemoſynam in conventu, in plateis, in triviis, non impenſam ad levamen pauperum, ſed hominum propoſitam ad favorem, ut probentur miſericordiam vendere, non donare. Fugienda eſt hypocriſis, fugienda fratrea quæ captiva gloriæ, verecundiam paupe-
rum non relevat, (6) ſed fatigat (7); quæ de (6) (7)
gemitu inopia pompam ſuæ gloriationis inquirit, quæ ſuam laudem dilatat pauperis ex dolore; quæ de miſeria petentis famam ſuæ oſtentationis expandit. Sed dicit aliquis. Ergo in conventu, in plateis, in triviis neganda eſt miſericordia? non præbendus eſt victus? Plane, & in omni loco, & in omni tempore facienda eſt miſericordia, præbendus eſt victus, nuditas eſt tegenda; ſed ſic quomodo docuit miſericordiæ auctor, ut miſericordia non terræ ſit nota, ſed cœlo: non hominibus inſinuata, ſed Deo. In plateis, in triviis ſuum pietas habet ſecretum: e contra platea eſt, trivium eſt, cum in ſecreto facit hypocrita nil ſecretum. Fratres, Deus monendo ſic vota culpat, non loca: ſenſum, non opera: ſtudium, non datorem: arguit largientem ad ſuam famam, non ad pauperis famem: judicat non ubi facias, quando facias, ſed qualiter facias: quia Deus de cordibus, non de manibus facta metitur: & de
ſenſu, (8) non de locis operum colligit quali- (8)
tatem. Miſericordiam coram ſe ſolum vult fieri, qui ſolus eſt miſericordiæ, & remunera-
tor, & teſtis: & qui dicit „ Eſurivi, & dediſtis Matth. 25.
„ mihi manducare „ Vult in paupere ſibi dari: v. 35.
& qui vult ſibi dari, vult quod datum eſt ſe debere: & qui vult ſe debere quod datum eſt, vult largientibus nil perire. Deus parva poſcit, maxima redditurus. Unde homo ſi in
paupere Deo fœneras, (9) teſtes homines non (9)
requi-

NOTÆ.

(1) P*ereat in futuro.* Caſtillo & Mita corruptum locum ope MMSS. ita ſuæ integritati reſtituere.

(2) *Conſiliis.* Editi perperam *Concilius.*

(3) *Elucere.* Quæſtionem quæ ex Sacrorum Verborum oritur antinomia ita dirimunt Patres, & præ cæteris Gregorius Paſtor. P. III admonit. 36. Iſidorus Peluſiota Epiſtolarum Lib IV. Ep. 159. Fulgentius Epiſcopus Ruſpenſis Ep. II. ad Gallam Ep 19.

(4) *Abundat ad gloriam* „ Ambroſius de Officiis Lib.
„ I. *Duplex eſt Juſtitia. Specialis, quæ dat cuilibet quod ſu-*
„ *um eſt, nihil vindicans alienum: & eſt una ex virtutibus*
„ *Cardinalibus. Generalis & univerſalis, quæ eſt utilis vir-*
„ *tus & perfectio: nil habens iniquitatis vel peccati.* Unde
„ S. Hieronymus ad Demetriad: *Omnes virtutum ſpecies*
„ *uno juſtitiæ nomine continentur.* Hic accipitur juſtitia
„ pro omni opere bono, quod poteſt ordinari ad grati-
„ am vel præmium „ Mita

(5) *Oſtentationis nundinatio.* Dubitant Enarratores in illud Evangelii quod noſter exponit: *Noli tuba canere,* an verè Phariſæi ante ſe per tibicines canerent; ut populi ad eorum erogationes in Synagogis convenirent Rupertus, Liranus, Cajetanus, Janſenius, & fortaſſe Chryſologus affirmativam tuentur. Ex adverſo ſtant Chryſoſtomus, Theophylactus, Abulenſis &c.

(6) *Non relevat.* Editiones omnes *revelat,* quo nihil inficetius.

(7) *Sed fatigat.* Cyrillus Alexandrinus de adorat. pag. 245. & 246. *Quænam vel qualis hypocritarum vita? Nonne ut coram hominibus quidem videantur benigni, & ut videantur eſſe, revera autem non ſunt benigni.* Ibidem multa de hypocriſi, & præclara quidem. Theophylactus in Cap. VI. Matthæi: *Hypocritæ ſunt qui aliud quidem ſunt, aliud vero eſſe videntur* Unde Heſychius ſimulatio, fallacia, dolus Sic Chryſologus paulo infra.

(8) *Et de ſenſu.* Scilicet de ſenſu mentis, & cordis intentione.

(9) *Si in paupere Deo fœneras.* Ex Proverb X X. *Qui miſeretur pauperis fœnerat Domino.* Cyprianus in Tract. de Oper.

& Ele-

requiras: fides arbitros non requirit. De ae-
cipientis fide diſputat, qui ſine mediatoribus
nil dat: qui credita diffamat, urit verecundia
debitorem. Ergo homo daturus Deo, da ſecre-
to: ut quod dederis, non ſit oneris, ſed hono-
ris. Ob hoc ad te venit tuus ditator in pau-
pere; ut eum non dubites accepta reddere,
qui tibi gratis dedit habere quod dares. Quam
vero in paupere ſit verecunda paupertas, qui
largitatis tuæ quærat ſecretum, aperit ipſe, cum
dicit: *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſini-
ſtra tua quid faciat dextera tua.* Putas quam vult
neſcire alterum: qui teipſum qui facis, vult
aliqua tui parte neſcire? *Neſciat ſiniſtra tua,
quid faciat dextera tua.* Sicut ſunt nobis in dex-
(10) tera parte virtutes, (10) ita nobis pars vitio-
(11) rum in ſiniſtra. (11) Ergo ut opus eſt dex-
teræ, quod facit tacitus dator: quod facit da-
tor garrulus, hypocriſis eſt ſiniſtræ. Hypo-
criſis, dolus, ſimulatio, fraus, mendacium, ela-
tio, tumor, jactantia, inſiſtunt nobis, & immi-
nent a ſiniſtris. Quoties ergo nobis cum bo-
nitate, pietate, cum miſericordia cauſa eſt, ne-
ſciat hoc ſiniſtra. Siniſtra eſt, quæ nobis ani-
marum prælia ſemper indicit: & ne virtutes in
effectum veniant, elaborat. Ne ſit pietas, im-
pietas agit: ne eleemoſyna vincat, (12) cupi- (12)
ditas pugnat: furit avaritia, ne miſericordia
convaleſcat: ne innocentia, puritas, ſimplici-
tas, ſanctitas regnet, hypocriſis ſola contigit,
quam Chriſtus a nobis tali prædicatione ſeclu-
dit: *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra
tua quid faciat dextera tua.* Fratres, in hoc ſæ-
culo fugiamus quæ a ſiniſtris ſunt, ſi in futu-
rum a dextris deſideramus aſtare, & audire:
„ Venite benedicti patris mei, percipite re- *Matth.* 25.
„ gnum, quod vobis paratum eſt ab origine
„ mundi. „ Homo, da in terra pauperi, quæ
tibi manere vis in cælo. Homo, commilita
hic pauperi, (13) ſi vis ibi regnare cum ipſo (13)
Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui eſt benedi-
ctus in ſæcula ſeculorum, Amen.

& Eleemoſ. hujuſmodi teſtimonium legit: *Qui miſeretur pauperis Deo fœneratur:* & *plane fœnerat*, addit Gaudentius ſerm. XIII. pag. 163. poſtquam verba hæc laudaverat, *recipiet enim magna pro modicis, & cœleſtia pro terrenis.*

(10) *Sunt in dextra parte virtutes.* Proverb. Cap. V. verſ. 27. *Vias enim, quæ a dextris ſunt, novit Dominus.* Multa ad hanc rem habent Scriptores prophani.

(11) *Pars vitiorum in ſiniſtra.* In Apophtheg. apud Plutarchum: *ad dexteram boni, ad ſiniſtram mali.* Vide Chryſoſtomum in Opere Imperfect. Hom. LIV. in Matthæum. Ita fere Gaudentius Brixienſis Epiſcopus Serm. XVIII. pag. 212. *Nam conatur* (Diabolus) *fidem noſtram, & opera noſtra a contrariis numero perfecto, & in dextram conſtituta, ad ſiniſtræ partis doloſa compendia depravare.* Ab Macario Homilia XXII. Dæmones vocantur *Angeli ſiniſtri.* Apud Latinos *ſiniſtrum* ſæpe pro *malo* ſumitur. Hinc *omen ſiniſtrum*, apud Ovidium: *ſiniſtri ſermones* apud Plinium juniorem.

(12) *Vincat.* Alias *vindicet.*

(13) *Commilita hic pauperi* „ hoc eſt ſis & tu Chriſti „ miles, cum paupere ipſo in Eccleſia militanti pauper, „ & egenus armis patientiæ, uti debes, adverſus inter- „ nos, externoſque hoſtes dives charitate in pauperes: „ & ſic eritis commilitones „ Mita. Vide S. Leonem ſerm. VIII. de jejun. in fine: & ſerm. IV. de jejun. ſeptimi menſis.

SERMO X.

De Inſidelibus ad Baptiſmum ducendis. in Pſalmum 28.

OMnes qui arduas operum ſublevant, & ſo-
lantur anguſtias, probant ad ſolatium la-
(1) boris datam nobis naturaliter cantilenam. (1)
(2) Hinc nautæ cantu (2) ſuperant marina di-
ſcrimina: hinc immenſa pondera adducunt le-
vamine canticorum: hinc viantes colles ar-
duos facit tranſcendere vox ſonora: hinc præ-
(3) liatores ipſos (3) præcedens cantus ſubire con-
citat amara bellorum. Ac ne multis, omne
quod duri eſt operis, quod laboris, dulcis vin-
cit & efficit cantilena. Sic nos fratres Qua-
drageſimæ jejunio cantica divina jungamus, ut
abſtinentiæ pondus cœleſtis temperet, & ſub-
levet ſymphonia, provocante nos ad hæc Da-
vide beato, (4) qui dum fiſtula pecus carum (4)
mulcet, (5) & oblectat in paſcuis, cantu du- (5)
ra didicit ſuperare bellorum: cantu valuit vo-
care gentes, reducere Judæos, ſugare dæmo-
nem, (6) Dei filios ad ſuperni patris obſequi- (6)
um convocare: ſicut bene invitans ejus ceci-
nit melodia. (7) *Afferte Domino*, inquit, *filii* (7)
Dei. Putaſne cæleſtes taliter appellat iſte vir- *Pſ.* 28. 1.
tutes?

NOTÆ

(1) N*Aturaliter cantilenam.* Plena ſunt venuſti leporis carmina, quæ ad rem cecinit Ovidius lib. IV. Triſtium. Magna etenim eſt animæ noſtræ cum numeris cognatio: unde facile movetur, & ſublevatur ex congrua, & harmonica modulatione. Diſſonantia laborem generat & faſtidium. Vide Gaſſendum in Manuduct.

(2) *Nautæ cantu.* Paulinus de reditu Nicetæ.

Nautæ læti ſolitum celeuſma
Concinent, verſis modulis in hymnos;
Et piis ducent comites in æquor
Vocibus auras.

Aſterius Amaſeæ Epiſcopus in Phocam Martyrem: *Nautæ & remiges ubique gentium conſueta celeuſmata, quibus navigantibus tædium conſolantur, ad communem Martyris laudem transferunt.*

(3) *Præliatores ipſos.* Timotheus fidicen Alexandrum Magnum impulit cantu ut ad arma procurreret etiamſi menſæ accumberet. Sunt qui tanquam aniles fabulas ea accipiunt quæ de viribus muſicis ab ſcriptoribus tradita ſunt. Haudquaquam vero ſuſpecta eſſe poſſunt, quæ habentur de Saule, I. Reg. XVI. 23. de Eliſeo prophetare cupiente, IV. Reg. III. 15. de Moabitarum victoria, II. Paralip. XX. 21.

(4) *Davide beato.* Hæc eadem de Davide canente habet Athanaſius hom. de ſemente. Pſalmos autem Davidicos tantum licebat publice recitare vel canere: juxta Canon. LIX. Concilii Laodiceni: ubi Zonaras advertit, præter hos alios quoque reperiri, qui dicuntur Salomonis, & aliorum: quod & ibidem Balſamon advertit. Cæterum moris fuiſſe veterum Chriſtianorum pſalmos & hymnos in Dei honorem pangere, tradit Euſebius Lib. II Hiſtor. Eccleſ. pag. 16. Pariſ. anno 1554. & Lib. V. cap. XXXVIII.

(5) *Dum fiſtula pecus mulcet.* De paſtorali fiſtula loqui Chryſologum dubium nullum. Hujus forma non eadem ſed varia: licet ut plurimum ſumatur pro utriculis: Gallis *la muſette.* Inter Hebræorum inſtrumenta fiſtula vocabatur: *Maſacrokita a ſibilando.*

(6) *Fugare dæmonem.* Saulem reſpicit, qui ab malo ſpiritu vexatus Davidicæ citharæ pulſatione ſolabatur.

(7) *Ejus cecinit melodia.* Pſalmos metricos fuiſſe, & ad muſicam accommodatos in confeſſo eſt apud omnes. Incertum vero quo metri genere ſcripti. Gomarius edidit *Lyram Davidicam:* in qua ſibi blanditus eſt ad metra Horatiana vel his ſimilia pſalmos ita exegiſſe, ut veram hu-

jus

(8) tutes? (8) aut homines Dei aptat in filios? &
terrenam carnem cæleſtem ſublevat ad natu-
ram? *Aſſerte Domino filii Dei.* Homines, fra-
tres, homines nuncupat hic propheta, quos
Pſal. 81. v. 6. Dei filios alibi ſic decantat. „ Ego dixi Dii
„ eſtis, & filii excelſi omnes. „ Audivimus
fratres quo nos tulit divina dignatio, quo pa-
ternitas extulit nos ſuperna: credamus nos Dei
filios: reſpondeamus generi: vivamus cælo:
patrem ſimilitudine referamus; ne perdamus
vitiis, quod ſumus per gratiam conſecuti. *Aſ-
ferte Domino filii Dei.* Videtis, qoia cæleſtis
pater ſentit amorem donis, datis affectum,
(9) (9) probat muneribus charitatem. Et revera,
fratres, filium ſe neſcit, viſceribus caret, natu-
ram negat, ingratus eſt patri, qui auctorem vi-
tæ ſuæ non obſequiis placat, non devincit cul-
tu, muneribus non honorat. *Aſſerte Domino
filii Dei.* Videamus quid ſit illud, quod nos
tanto patri hic Propheta commonet, & horta-
tur afferre. *Aſſerte Domino filii Dei, aſſerte Do-
mino filios arietum.* Hoc eſt totum quod expe-
tit, quod requirit, ovium fœtus, vile terreni
pecoris germen, ſtratos per viam partus, ſe-
(10) mina effuſa per campos, (10) divino patri, ut
divina ſoboles offerat, admonetur. Aut forte
Judaicas victimas, ſacrificia cruenta, balantes
ſub cultris boſtias, creator omnium nunc re-
quirit Deus? Et ubi eſt illud quod dicit?
Pſal. 49. v. 9. 10. 11. 12. „ Non accipiam de domo tua vitulos, neque
„ de gregibus tuis hircos: quoniam meæ ſunt
„ omnes feræ ſylvarum, jumenta in monti-
„ bus, & boves. Cognovi omnia volatilia
„ cœli, & ſpecies agri mecum eſt. Si eſurie-
„ ro, non dicam tibi: meus eſt enim orbis ter-
„ ræ, & plenitudo ejus. „ Et ſi iſta repulit,
quos arietum filios ſibi depoſcit afferri? Ad
Abraham loquitur: „ Accipe filium tuum di- Gen. 22.
„ lectum, & offeres mihi in holocauſtum. „
Aries Abraham (11) maturus ad innocentiam, (11)
grandævus ad fidem: (12) perfectus ad hoſti (12)
am, paratus ad holocauſtum, afferebat filium
ſuum, filium arietis: imo ſe immolabat in filio:
ſanctificabat mentem ſuam, lætificabat fidem
ſuam: ut eſſet idem victima & Pontifex: Sa-
cerdos & ſacrificium: patris erat paſſio ibi to-
ta, ubi filius immolabatur: ignarus filius (13) (13)
ſiſtebatur: neſcius filius aptabatur vinculis,
(14) ut tolleret de paſſione martyrium: præ- (14)
mium de pœna patris, de conflictu patris rape- (15)
ret coronam. (15) Denique patris ſuſpenſa eſt
dextera, patris gladius eſt remotus: quia non
quærebatur mors filii, ſed patris charitas pro-
babatur: nec expetebatur ſanguis filii, ubi tota
victima in patris dilectione conſtabat, ſcriptura
dicente: „ Nunc ſcio, quia diligis Deum: quia Gen. 22. v. 12.
„ non peperciſti unigeoito filio tuo propter
„ me. „ Abraham diximus arietem, ut Iſaac
arietis filium probaremus: ac ſi luceret, quos
arietum filios propheta vult domino nos of-
ferre. *Aſſerte Domino filios arietum.* Filios Pa-
trum, Patriarcharum, (16) Prophetarum, A- (16)
poſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Chriſtia-
nus modo ut afferat, admonetur: quando grex
dominicus fidei laxatur in paſtum: quando
agnos ſuos cæleſtis paſtor ad ovile dominicum
vult deferri: ne diſperſi per inculta gentium,
luporum devorentur incurſibus. Sed quid
admoneat vox divina, planius jam loquamur.
Aſſerte Domino filios arietum. Afferte domino
baptizandos, (17) afferte quos fides concipiat, (17)
non caro: afferte quos Dei gratia generet,
non mundana natura: afferte quos agnos præ-
ſtet innocentia, non habeat pecoris hebetudo:
affer-

jus poeſeos rationem invenerit. At Ludovicus Cappello An-mad. libello totum illud Gomari opus obelo transfigere conatus eſt: ut inde Lector diſcat, lubet Miveтus, vix inter doctos de eo poſſe convenire. At conſulendus Blaſius Cariophylus in ſua de poeſi Hebræorum diſſertatione, Italice ſcripta: ubi & metrum, & ſimilem vocum deſinentiam in Hebræorum cantica eruditiſſime ſcrutatus eſt. Pſalmi autem bifariam dividendi: quidam dicti: *Ode Pſalmi*, uti XXX. & LXV., qua voces præibant, organa ſequebantur: Alii *Pſalmi Ode*, ut XLVIII. LXVI. quod voces præirent, organa ſequerentur. De qua varietate conſule Athenæum lib. XIV. & ſi plura deſideras adi Lamy de Templo lib. VII. Sect V. & VI.

(8) *Virtutes.* Et revera in ſcripturis quandoque pro *Filius Dei* intelliguntur *Angeli.* Job I. 6. & II. 1. Pſal. LXXXVIII. 7.

(9) *Affectum.* Alias & MS. Vallicellanum, *Effectum.*

(10) *Semina effuſa per campos.* Ovium fœtus: ut apud Ovidium Lib. III. Faſtor. v. 10.

—— *Ut huic urbi ſemina magna dares.*

(11) *Aries Abraham.* Ob virtutis robur.

(12) *Grandævus ad fidem.* De Fide Abraham, ex qua ejus effluxit obedientia, & patientia, vide Clementem Alex. Pædagog. Lib. III. pag. 221. Theodoretum Orat. de Charit. Tom. IV. pag. 691. Baſilium in Aſceticis, Cap. 22. Tom. II. pag. 716. & Tom. I. pag 672. Chryſoſtom. Epiſt. II. ad Olympiad. & Epiſtol. CCXXXVII. Tom. IV. edit. Pariſ. pag 946. & 947. Homil. X. Tom. V. pag. 45. Gregorium Nyſſenum, Orat. de Deo, Fil. & Spir. S. Tom. III pag 473. 474. 475. 476. Hæc indicaſſe ſufficiat.

(13) *Ignarus Filius.* Editi nonnulli Librariorum errore: *Ignavus Filius.*

(14) *Aptabatur vinculis.* Editi: *Aptabatur vinctus:* emendavit Meurſius, advertitque Chryſologum poſuiſſe *aptare* propria notione frequentativa ab inuſitato *Apio, ligo*, ut docet Feſtus in *Apex* Et revera non ſemel gaudet hic noſter uti vocibus antiquis, & deſitis.

(15) *Raperet coronam.* Sic legendum putat Latinius Mita & Caſtillo *reperiret.* Prima lectio magis arriſit.

(16) *Filios Patrum, Patriarcharum &c.* Rupertus ſuper Eccleſiaſt. Cap. XXIV. *Ipſum ovile Dominicum hic accipimus per nomen Elim, ideſt Arietum. Arietes nempe duces gregis, & ovilis principes ſunt: de quibus Pſalmiſta Aſſerte, inquit, filios arietum.* Et de Prophetis ac Patriarchis, Apoſtolis &c. ſcriptum credunt Enarratores illud Iſaiæ Cap. LX v. 7. *Arietes Nabajoth miniſtrabunt tibi.*

(17) *Aſſerte Domino baptizandos.* Contra procraſtinantes Baptiſma multæ ſunt Sanctorum Patrum querelæ. Vide Gregorium Nazianz. Orat. ad Sancta lumina: & majora congeris, Orat. XL. quæ eſt in Sanctum Baptiſma: Chryſoſtomum item Homil. in Acta pag. 615. Edit. MDCXII. Juſtellum in notis ad Canon Concil. Neo-Cæſari & Voſſium diſput. de Baptiſ. Dilationis cauſam obtendebant: quod ſimul volebant baptizari & mori: ne poſt ſuſceptum Baptiſmum iterum peccarent, decepti a male intellecto loco Apoſtoli Hebr. VI 4 unde colligebant Novatiani nullam poſt Baptiſmum delinquentibus ſpem reliquam eſſe. Ex hoc autem Chryſologi ſermone eruitur, Sanctum virum tot viribus niſi, ut homines ad Baptiſmum adducerentur: quia inſtabat Paſcha, quæ altera erat poſt Pentecoſten ſolemnitas ad tingendum Sacro Fonte Fideles, juxta illius temporis diſciplinam deſtinata. Hoc licet nonnulli reluctanti animo audiant, teſtimonia tamen SS. PP. utramque paginam implentium, hoc idem nolint velint evincunt: Tertullianus lib de Baptiſ. Cap XIX. Hieronymus ad Pammachium: Fortun. Lib. III. Carm 7. Lib. V. Carm. 4. Socrates Hiſtor. Eccleſ. Lib. IV. Cap. 22. Et ex Socrate Nicephorus Lib. XII. Cap. 34. Baſilius Exhort. ad Baptiſm. Siricius in Epiſt. ad Decret. num. 2. pag 190. Biblioth Juris Canon. Pariſiis An. MDCLXI. Decretum Leonis PP apud Gratianum Diſt. IV. *Duo tempora:* Gelaſius de Conſ Diſt IV. *Baptizandi*: Capitul. Regum Francor. edita ab Baluzio Tom. II. Concil. Gerundenſe An. DXVII. Canon. IV. Triburienſe An. DCCCXCV. Can. XII. Moguntinum An. DCCCXIII. Can. IV. & innumera alia. Paſchæ & Pentecoſtes diebus Græci Epiphaniam addidere: quod tamen damnatur ab Decret. Leonis PP. VII. Bibliothec. Juris pag. 224. & a Petro Bleſenſi init. ſerm. XIII. Galli Natalem Domini diem & S. Joannis Baptiſtæ Vide Avitum Viennenſem in Epiſt. ad Clodovæum: Gregorium

B Turon-

Digitized by Google

afferte, afferte, quos ſponte venire aut neceſ-
(18) ſitas vetat, aut ætas impedit, (18) aut ignoran-
tia retardat, aut tenent vitia, aut delicta remo-
rantur, aut exſpectatio decipit, aut fallit con-
fuſione paupertas, adducite volentes, attrahite
(19) nolentes, (19) facite vobis de aliena neceſſi-
tate mercedem: ſervum catechumenum ſi ha-
bet dominus, adducat, ut habeat jam fidelem:
filium pater offerat, non retardet: ut cui præ-
ſentem vitam præſtitit, conſerat & futuram.
Vir conjugem deducat ad fidem, ne quod unum
eſt in carne, ſpiritu ſit diviſum. Amicus ami-
cum attrahat ad ſalutem, ut de gratia divina
humanam comprobet charitatem. Peregrinum
civis, poſſeſſor hoſpitem Dei ducat ad men-
ſam: ut ſine ſuo ſumptu de divinis copiis ſit
Gen. 22. humanus. Attrahite nolentes: nemo dicat,
v. 9. non vult: quia & Abraham, ut offerret filium
Gen. 19. colligavit: & Loth angeli, ut ſubtraherent
v. 16. flammis, extractum manibus ſuſtulerunt, & Pe-
trum Dominus ut iret ad martyrium quo no-
lebat, auxilii ſui virtute præcinxit, dicens
„ Præcinget te alius, & deducet, quo non vis. „ Joan. 21.
Et pater cæleſtis non ſolum volentes ſuſcipit, v. 18.
ſed attrahit & nolentes dicente filio. „ Ne- Joan. 6.
„ mo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit v. 44.
„ me, attraxerit illum. „ (20) Quomodo ſe (20)
Chriſtianum credit, qui non Chriſto annoſa &
vetera ducit? Aut quomodo domum ſuam ju-
dicat ovile Dei, ubi non paſcuale germen Dei
pecus dat balatum? Obſecro & obteſtor, fra-
tres chariſſimi, per Dominum noſtrum, ut in
hoc vigiletis omnes, quatenus his diebus nul-
lus a Dei gratia, nullus a regeneratione (21) (21)
divina relinquatur extorris, quatenus quod aliis
Deus eſt per ſuam gratiam collaturus, veſtrum
creſcat, & redundet in gaudium. Homines
ſumus ſub incerto viventes: & neſcimus quid
pariat ſuperventura dies. Agamus ergo dile- Prov. 27.
ctiſſimi, ne ſervi, ne filii, ne conjuges, ne paren-
tes præventi morte, & præſenti vita careant, &
non perveniant ad futuram.

Turon. de gloria Confeſſorum Cap. LXIX. Obtinuit autem mos hic tingendi, ſcilicet in Paſchate & Pentecoſte, uſque ad finem Sæculi XI. teſte Teophylacto Commem. in Lucam X. Hactenus autem dicta ita accipienda ſunt, ut caſus neceſſitatis fuerit excipiendus.

(18) *Aut ætas impedit.* Vel ſenes, vel potius inſantes: quia jam tunc temporis Baptiſma etiam infantibus miniſtrabatur. Noverunt omnes ea, quæ Synodus Africana LXVI. Epiſcoporum ſub Cypriano ſtatuit adverſus Fidum Epiſcopum; hic etenim, eodem referente Cypriano in Epiſt. ad eumdem, quæ eſt LXV. aſſerebat infantes infra ſecundum, vel tertium annum baptizari non oportere. Vide Auguſtinum Epiſt. ad Hieroynmum XXVIII.

(19) *Attrahite nolentes.* „ Quomodo id fiat, docet Au-
„ guſtinus Tract. XXVI., in Cap. Joannis VI. & Serm.
„ II. de Verbis Apoſtol. & Maldonatus in Cap. VI. Jo-
„ annis v. 44. cujus verba doctiſſima explicat contra
„ Calvinum, Lutherum, & Pelagium. Itemque docet
„ quomodo accipienda ſint verba Auguſtini Serm. II. ſu-
„ pra laudato dicentis, violentiam qua trahi dicimur,
„ fieri cordi non carni. Tris autem dat auctor exempla
„ de Jacobo, Loth, & Petro, qui libere quod juſſerat
„ Deus facere cupientes obſtaculis quibuſdam nihilomi-
„ nus retenti, alieno indiguerunt auxilio, ut quod in pri-
„ ma eorum voluntate erat libere exequi valerent. De
„ hac re fere ad caſum noſtrum Sanctus Auguſt. Epiſt.
„ ultima Tom. II. Vide S. Gregorium Niſſenum Tract.
„ in eos qui differunt Baptiſma „ Mita.

(20) *Attraxerit illum.* In Evang. habetur *traxerit*. Ambroſius cum noſtro ex Græco ἑλκύσῃ *attraxerit* legunt.

(21) *A regeneratione.* Sic ex MS. Vallicell. & Ladulo. Editi ex Mita *Generatione*.

SERMO XI.

De jejunio & tentationibus Chriſti.

QUod curioſitas humana, quod veterum la-
bor, quod ſapientia mundana quærens,
& diu quærens, non potuit invenire, hoc ſcire
& neſcire facile præſtitit lex divina. Unde
malum, culpa unde, vitiorum vis unde, unde
criminum furor, unde corporum bella, unde
conflictus animæ, unde vitæ tempeſtas tanta,
unde mortis naufragium tam crudele neſciret
(1) homo, niſi Dei lex diabolum prodidiſſet? (1)
Diabolus mali auctor, nequitiæ origo, rerum
(2) hoſtis, (2) ſecundi hominis ſemper inimicus,
ille laqueos tendit, lapſus parat, ſoveas ſodit,
aptat ruinas, ſtimulat corpora, pungit animas,
cogitationes ſuggerit, immittit iras, dat virtu-
tes odio, vitia dat amori, (3) errores ſerit, diſ- (3)
cordias nutrit, pacem turbat, affectus diſſipat,
conſcindit unitatem, ſapit malum ſatis, bo-
num nil, violat divina, humana tendat. Hinc
uſque ad Chriſtum tetendiſſe tentator temera-
rius ſic refertur: *Et cum jejunaſſet quadraginta* Matth. 6.
diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit: &
accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut
lapides iſti panes fiant. Audientes iſta in Deum
non vadant, non criminentur naturam, (4) (4)
non contumelientur auctori, non accuſent car-
nem, de anima non quærantur, non impetant
tempora, aſtris non imputent, (5) infamare (5)
deſinant innocentiam creaturæ, malum ſentiant
accidens

NOTÆ.

(1) *Diabolum prodidiſſet.* Ad Rom. Cap. VII. verſ. 7. *Peccatum non cognovi, niſi per legem: nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret: non concupiſces.*

(2) *Rerum hoſtis.* Suſpicatur Latinius, an ſic legendum. Fortaſſe in ſenſu Chryſoſtomi in Pſalm IV. *Communis orbis terrarum hoſtis*: & Juſtini Martyris in Exhort. ad Græcos: *Humani generis hoſtis.* Alia ſimilia congeruntur apud Ignatium Epiſt. ad Philipp. pag. 43.

(3) *Dat amori.* Editi *amoris*. Emendavit Meurſius.

(4) *Non criminentur naturam.* Vide Auguſtinum Tom. 1. Retract. Cap. XI. Lib. I. de moribus Manichæorum Lib. II. de Fide ad Petrum Diacon., Cap. XX. & Lib. VII. Confeſſ. Cap. XIII. Leonem M. Serm. IV. de Quadrag. pag. 38. col. 1. editionis Lugdun. qui & ipſos Manichæos damnat his verbis Chryſologi mentem ſatis aperientibus: *Sed ve illorum dogmati* (Manichæorum ſcilicet quos paulo ante dixerat *famulos diaboli*) *apud quos etiam jejunando peccatur; damnant enim creaturarum naturam in Creatoris injuriam, & contaminari edentes aſſerunt iis, quorum non Deum, ſed diabolum conditorem eſſe definiunt: cum prorſus nulla ſit ſubſtantia mala, nec ipſius mali ſit ulla natura. Omnia enim bona, bonus Auctor inſtituit &c.* Obſervanda etiam ſunt hæc contra Saturnianos, qui cum Manichæis docebant, peccatum ab natura, & non a culpa ineſſe hominibus.

(5) *Aſtris non imputent.* Stellarum influxus, & aſpectus, plurimum ad ea, quæ nos agimus conducere, non unus ex veteribus ſibi ſtultiſſime ſuaſerant. Gregorius M. Homil. X. in Evangelio ait, Priſcillianiſtis hanc adhæſiſſe mentem, quemcumque, ſcilicet, hominem ſub poteſtate ſtellarum naſci; unde eruerant, ab eorum motibus multa, quæ nobis debent evenire, protendi. Vide Ruffinum Aquilejenſem apud Sirmondum Tom. 1. pag. 167. contra Origenem, circa aſtra eximia delirantem.

Fuit

Digitized by Google

(6) accidens, non creatum, (6) & creatorem boni
Deum, diabolum inventorem mali: ac ſic ad-
ſcribant diabolo mala, bona Deo: declinent
mala, faciant bona, habituri in bonis adjutorem
Deum, qui dat poſſe quod jubet, & quæ præ-
cipit, facit ipſe: quia ſicut diabolus impellit ad
(7) mala (7), ſic Deus deducit ad bona. Nemo
ergo quaſi concreatis ſibi vitiis obſequatur, &
quod eſt criminis eſſe putet naturæ, ſed ſumat
cum Chriſto arma jejunii, criminum propellat
impetus, proſternat caſtra vitiorum, & de ipſo
(8) auctore mali (8) ſumat Chriſto dimicante vi-
ctoriam, Diabolo victo vitia nil valebunt: quia
extincto tyranno ſolutæ acies ſunt tyranni.
Epheſ. 6. AudiApoſtolum dicentem. „ Non eſt nobis
v. 12. „ colluctatio adverſus carnem & ſanguinem:
„ ſed adverſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſti-
(9) „ bus.„ (9) *Tunc*, inquit, *Jeſus ductus eſt in de-*
(10) *ſertum a ſpiritu.* Non a diabolo, (10) ut eſſet di-
vinus curſus, non humanus incurſus, ut eſſet
ſpiritus præſcientiæ, inſcitia non eſſet humana:
& eſſet poteſtas Dei, poteſtas non eſſet inimi-
ci. Diabolus ſemper primordia boni pulſat,
tentat rudimenta virtutum, ſancta in ipſo ortu
(11) feſtinat extinguere, (11) ſciens quod ea ſub-
vertere fundata non poſſit. Hoc non igno-
rans Chriſtus diabolo ſe quærenti, patienter in-
(12) dulſit, (12) ut inimicus laqueo ſuo ipſe tene-
retur, & caperetur inde, unde capere ſe puta-
(13) bat; (13) ſicque a Chriſto victus, cederet Chri-
ſtianis. *Et cum jejunaſſet*, inquit, *quadraginta die-*
bus, & quadraginta noctibus. Videtis, fratres,
quia quod quadrageſimam jejunâmus, non eſt
(14) humana inventio, (14) auctoritas eſt divina, &
eſt myſticum, non præſumptum: nec eſt de ter-
reno uſu, ſed de cæleſtibus eſt ſecretis. Qua-
drageſima quatuor decades quadratam fidei con-
tinet diſciplinam, (15) quia ſemper eſt qua- (15)
drata perfectio. Quaternarius numerus & de-
narius quæ in cælo, & in terra teneant ſacra-
menta, (16) quia aperire modo non vacat, ex- (16)
plicemus domini cœpta jejunia. *Et cum jejunaſ-*
ſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Ho-
mo, Deus in te jejunat, (17) in te eſurit: imò (17)
jejunat tibi, tibi eſurit, qui ſibi ſicut neſcit
manducare, ſic non poteſt eſurire. Ergo cum
propter te jejunat Chriſtus, te eſurit. *Et cum*
jejunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus,
poſtea eſurit. Hoc non eſt infirmitatis ſignum,
ſed eſt inſigne virtutis: quia cum dicit, *poſtea*
eſurit; quadraginta diebus, & quadraginta no-
ctibus, (18) probat in illo eſuriem non fuiſſe, (18)
Eſuriem ſentire, & vincere, eſt laboris humani:
divinæ virtutis eſt (19) eſuriem non habere. (19)
Ergo Chriſtus non jejunio laſſeſcit, non eſurit
fame, ſed eſurivit Chriſtus, (20) ut tentandi (20)
materiam diabolus inveniret, quia ad jejunum
non audebat accedere: (21) quia ſic jejunan- (21)
tem, Deum non hominem ſentiebat. (22) Tunc (22)
ſenſit hominem, tunc mortalem credidit, tunc
eum putavit poſſe tentari, quando eum eſurire
callidus explorator inſpexit. *Et accedens tenta-*
tor dixit. Acceſſit tentantis dolo, non obſe-
quentis affectu. Acceſſit pejus impudens quam
receſſit, ſed eſurienti quid obtulerit, audiamus.
Dic ut lapides iſti panes fiant. Lapides eſurienti
offert: humanitas talis eſt ſemper inimici: ſic pa-
ſcit mortis auctor: ſic invidus vitæ. (23) *Dic* (23)
ut

Fuit hæc & Gentilium opinio: ſed non omnium; ſtultorum tantum, & amentium, ut notat Theodoretus quæſt. XV.

(6) *Malum ſentiat accidens, non creatum.* „ Auguſtinus „ de Fide ad Petrum Diaconum cap. XX. *Nullam eſſe* „ *malam naturam, quia omnis natura, in quantum natura* „ *eſt, bona: ſed quia in ea bonum & augeri & minui po-* „ *teſt, in tantum mala dicitur, in quantum bonum ejus mi-* „ *nuitur.* Malum enim, nihil aliud eſt, quam boni pri- „ vatio,„ Mita: qui & alia congerit. Hieronymus homil. V. in Eccleſ. pag. 417. *vitium in ſe non conſiſtit; ſed conſiſtit in privatione mali.* Vide Baſilium Homil. II. in Hexam. pag. 22.

(7) *Impellit ad mala.* Latinius, & Mita. Alii, *impellit mala.*

(8) *De ipſo auctore mali*, ſcilicet inventore mali, ut ſuperius, qui nos ad malum provocat, & adducit. Hoc ſenſu Cyrillus Homil. Paſchali VI. pag. 68. *Dæmon mali auctor, peccati pater.*

(9) *Nequitiæ in cæleſtibus.* Locum hunc Apoſtoli Patres nonnulli, cum Chryſologo, in hunc eundem ſenſum adducunt. Leo I. ſerm. IV. de Quadrag. cap. IV. Paſchaſius lib. III. in Matth. Guillielmus Ebroicenſis, ſerm. I. in Dom. I. Quadrag. aliique.

(10) *Non a Diabolo*, ſed *a Spiritu.* Ut innuat, Chriſtum Spiritu non humano, ſed Divino ductum, ſponte ſeceſſiſſe. Severus ex græca voce ἀνάχθη vertit *ſubductus*; quaſi a turba ſegregatus.

(11) *Feſtinat extinguere.* Ut ab exemplo Chriſti, ſtatim poſt Baptiſmum tentati, diſcamus, & nobis, vel poſt ſinceræ vitæ profeſſionem, tentationes imminere. Hilarius in Matth. pag. 677. *tentatur, igitur, ſtatim poſt Baptiſmum Dominus, tentatione ſua indicans, in ſanctificatis nobis maxime tentamina graſſari.*

(12) *Diabolo ſe quærenti patienter indulſit.* Na quis forte exiſtimet Chriſtum neceſſitate, & non ſponte fuiſſe tentatum: *occaſionem enim tentandi, non niſi datam tentator habuiſſet*, inquit Hilarius hic.

(13) *Unde capere ſe putabat.* Chriſtum enim eſurientem Diabolus frauda & dolis aggreſſus eſt, ut eum falleret.

(14) *Humana inventio.* Ab abſtinentia Salvatoris in deſerto, effluxiſſe in Eccleſiam quadrageſimale jejunium, quidquid oblaterent Heterodoxi, teſtis eſt Ignatius Epiſt. ad Philipp. pag. 45. edit. Genev. 1623. Collector Conſtit. Apoſt. cap. 12. quæ loca fruſtra ab eis tentantur: Ambroſius item ſerm. XXXIV. Hieronym. in Iſai. cap. LVIII. Auguſtinus Epiſt. 119. cap. XV. Theodoretus, Hiſtor. cap. XXVI. Baſilius, Orat de jejunio.

(15) *Quadratam diſciplinam*, ideſt perfectam, explicat Mita.

(16) *Teneant ſacramenta.* Quaternarii numeri myſtica myſteria, exponunt Ambroſius ſerm. IV. qui eſt feria III. poſt Domin. II. Quadrag. Theophylactus Patriarcha Antiochenus lib IV. Allegor. in Evang. Gregorius Magnus homil. XVI. in Evangel. Hilarius, Maximus, Baſilius, præ aliis Paſchaſius lib. III. in Matth.

(17) *Deus in te jejunat.* In tua humanitate: & tibi, ideſt ad tuam utilitatem, explicat Mita.

(18) *Quadraginta noctibus.* Addit noctes ex Evangelio: quod vel dies & noctes ponit pro integris diebus: vel innuere voluit Chriſtum non jejunaſſe more Judæorum, qui interdiu jejunabant, nocte veſcebantur.

(19) *Divinæ virtutis eſt &c.* Hinc damnari poſſunt Cerinthiani, Ebionitæ, eorumque ſectatores Paulus Samoſatenus, atque Photinus, qui in Chriſto nil præter hominem eſſe aſſerebant. Theodotiani quoque; Theodorus enim ipſius in perſecutione, ne Deum negaſſe videretur, purum hominem Chriſtum dixit. Certe virtutis vocabulo, ubi de Chriſto ſermo eſt, ad Divinam ipſius naturam referri tantum non ſemper apud Sanctos Patres, præcipue apud Hilarium, animadverti.

(20) *Eſurivit Chriſtus ut &c.* Hilarius Tom. I. pag. 677. Non enim erat a Deo Diabolus, ſed a carne vincendus: quem utique tentare auſus non eſſet, niſi in eo per eſuritionis infirmitatem, quæ ſunt hominis non recognoviſſet. Auguſtinus, vel quiſquis eſt ſub ejus nomine Auctor *de mirab. S. Script.* Tom. III. lib. III. cap. 6. *Famem verbo, & laborem Redemptor noſter conſummato tanto dierum numero ſuſtinet: quatenus & tentatori occaſionem afferret, & noſceretur quam veram humanæ carnis ſubſtantiam geſtaret.*

(21) *Ad jejunum non audebat accedere.* Tantum enim poſt exactos quadraginta dies *acceſſit ad Jeſum.* Quamvis Origenes, aut quis alius auctor homil. XXIX. ſentiat eum per totos quadraginta dies fuiſſe tentatum.

(22) *Deum non hominem ſentiebat.* Similia habet Leo Magnus ſerm. IV. de Quadrag., qui ideo Diabolum Chriſtum tentaſſe dicit, ut videret, *an Chriſtus hujus eſſet conditionis, cujus erat corporis.*

(23) *Invidus vitæ.* Ex Codice Vatic. alias *invitus.*

ut lapides iſti panes fiant. Diabole, fallit te pro-
viſio tua. Poteſt famem vertere in ſaturita-
tem, qui poteſt in panem lapides immutare.
Quid illi conſilium tuum, cui ſua ſufficit virtus?
Dic ut lapides iſti panes fiant. Diabole, & pro-
(24) didiſti te, (24) & tuum dominum non paviſti.
Dic ut lapides iſti panes fiant. Miſer, malus vis
eſſe, ſed non potes: cupis tentare, ſed neſcis:
eſurienti tenera offerre, non dura debuiſti: fa-
mem non aſperis palpare, ſed blandis: inediam
non horridis urgere debueras, ſed guloſis. Iſtis
non modò Dei filium, ſed hominis filium tu
laqueare non poſſes. Ad præſentiam Chriſti
deperire tibi artes tuas tentator intellige. *Dic
ut lapides iſti panes fiant.* Poteſt de lapidibus
panes facere, qui aquas convertit in vinum.
Sed ſigna fidei ſunt præſtanda, non dolis: cre-
dendi danda ſunt, non ſunt danda tentanti: &
facienda ſunt ad petentis ſalutem, non ad fa-
cientis injuriam. Diabole, tibi ut quid ſigna,
cui nil ſubvenit ad ſalutem? (25) cui totum (25)
reſtat ad pœnam? cui & ſigna proficiunt ad
ruinam? Sed accipe reſponſum, ut te intelli-
gas, & ſubjiciaris auctori. *Non in ſolo pane vi-
vit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.*
Audi patris verbum verba ſalutis noſtræ eſu-
rire, non panem, & agere ut homo ſemper
vivat cæleſti verbo, (26) terreno pane non (26)
ſemper: ae ſic Deo vivat, ut ſui neſcius ſit la-
boris: quia vere illa vita eſt, quæ ſudorem ne-
ſcit, dolores non habet, non habet finem.

(24) *Et prodidiſti te.* Locum in plurimis editionibus corruptum reſtitui ex edit. Bonon & MS. Vallicell.

(25) *Nil ſubvenit ad ſalutem.* Damaſcenus Orthodox. Fid. lib. II. cap. IV. pag. 78. *Scire oportet quod hominibus mors eſt, hoc Angelis eſſe lapſum: poſt lapſum enim non illis pœnitentiæ locus, ut neque poſt mortem hominibus.* Obſervandus locus contra Origenem, & aſſeclas ejus, qui docuerunt Dæmones tandem aliquando ad priſtinam felicitatem redituros. Leontius de Sectis Act. X. pag. 550. de Origene dicit, credidiſſe eum *Dæmones & Angelos reſtitutum iri.* Teſtatur Photius Epiſt. I. pag. 2. *Malis Dæmonibus antiquum locum & dignitatem largiebantur: nam regreſſus illis ad Cæleſtem Gloriam patefactum iri docebant, unde exciderant.*

(26) *Cæleſti verbo.* Ita explicatur ab Interpretibus illud Evangelii *de omni verbo.* Cum enim homo conſtet anima & corpore; anima verbo Dei, corpus pane alitur. Eſt autem hic Hebraiſmus, ait Calmetus, ut verbum accipiatur pro qualibet re: *Nil non aptum cibo fit jubente Deo.*

SERMO XII.

De eiſdem.

(*) QUoniam jejunii vernum, (1) & tempus
bellorum ſpiritualium cernimus adveniſ-
ſe: ſicut Chriſti milites, depoſito corporis, ani-
mæque torpore, virtutum procedamus ad cam-
pum: ut membra quæ ſunt nobis hyemali otio
mollita, exercitio cæleſtium roborentur armo-
rum. Dedimus corpori annum, demus animæ
dies: impendimus nobis tempora, tempus de-
putemus auctori; vivamus Deo paululum, qui
ſæculo viximus totum: ſeponamus domeſticas
curas, Eccleſiæ maneamus in caſtris; vigile-
mus in acie Chriſti; ſomnum cubilium non
quæramus; jungamur fortibus: ab amplexibus
ſeparamur mollibus; amor nos teneat trium-
phorum, parvulorum non avocent blandimen-
ta; auribus noſtris inſonet vox divina; fami-
liaris ſtrepitus noſtrum non confundat audi-
tum: cibus parcus de cæleſti ſumatur annona;
(2) terreni luxus copiæ non quærantur; in (2)
poculis ſobrietatis menſura ſervetur; vires
ebrietas non enervet. (3) De ſtipendiis (4) (3) (4)
quicquid exuberat, commilito pauper (5) aſſu- (5)
mat; peſtilens effuſio (6) nil perdat; in con- (6)
flictu habebis in auxilium, eſurientem ſocium
(7) quem cibabis. Sic muniti fratres, inſtru- (7)
cti (8) ſic, indicemus bella peccatis; ſtatua- (8)
mus

NOTÆ.

* VIde quæ diximus in Præfatione.

(1) *Jejunii vernum.* Sequutus eſt Auctor Chryſoſtomum Serm. de Jejun. & Geneſ. *Jucundi ſunt jejuniorum dies ſpiritale animorum ver. Vernum* pro *ver.* Vide Barthium Adverſar. lib. X. cap. XII. qui Chryſologum laudat. Ennodius Carm. IV.

Orbe captiva Venus alma ſuſis
Dotibus, florum per amœna ludens,
Dum ſacit Vernum pretium & micantis
Sydere formæ.

Idem in præfatione Carm. Epiph. *Et pueritiæ adhuc in illo, & ſecularis licentiæ verna ridebant.*

(2) *Cibus parcus &c. ſumatur annona.* „ Hoc eſt parce „ vivamus de fructibus, quos natura ipſa producit, non „ coquorum manus præparat. Auguſt. Tom. X. ſerm. „ LVI. de temp. *Nihil prodeſt tota die longum duxiſſe* „ *jejunium, ſi poſtea ciborum ſuavitate, vel nimietate anima* „ *obruatur. Illico mens repleta torpeſcit, & irrigata cor-* „ *poris noſtri terra, ſpinas libidinum germinabit.* „ Mita. *De cæleſti annona:* ſcilicet de Divina Providentia, quæ nobis ad victum neceſſaria ſuppeditat. Judith. cap. V. v. 14. *Annonam de Cælo conſequuti ſunt.*

(3) *Non enervet.* „ S. Leo ſerm. VIII. de Jejun. *Quoti-* „ *diano enim experimento probatur, potus ſatietate aciem* „ *mentis obtundi, ciborum nimietate vigorem cordis hebetari,* „ *ita ut delectatio edendi, etiam corporum contraria ſit ſa-* „ *luti, niſi ratio temperantiæ obſiſtat illecebræ; & quod* „ *futurum eſt oneri, ſubtrahatur voluptati.* Vide ſerm. „ VIII. Septim. Menſ. prope finem. Miles propter „ ebrietatem removetur a militia. L. *omne ſ. per vinum* „ ff. de re milit. „ Mita.

(4) *De ſtipendiis.* „ Speciatim ad milites Cæſaris (ſci- „ licet Valentiniani III.) loquitur, ut ſuperflua pauperi „ commilitoni tradant. „ Mita. Merces diurna militum incerta, ſi Polybio fides. Hæc erat fortaſſe olim peditibus Romanis duorum obolorum: ductoribus quatuor: equitibus unius drachmæ. Sequioribus temporibus aurum & argentum minoris pretii eſt habitum: & ſtipendia largiori manu tribuebantur. Hæc apud SS. PP. quandoque dicuntur Ὀψώνια. Ita ſumitur illud Lucæ III. v. 6. ubi Gregorius Nazianzenus Orat. IX. pag 155. Pariſ. 1630. Teophylactus in cap. 6. ad Romanos pag. 60. Londini 1636. & in cap III. Lucæ, pag. 325. Jejunii autem cum militibus ad arma primo vere ſurgentibus aptiſſimam comparationem habes etiam apud Chryſoſtomum hom. III. ad populum Antiochenum: Bernardum ſerm. I. exhort. ad milites Templi, cap. I. Antonium Paduinum ſerm. II. Domin. I. Quadrag.

(5) *Commilito pauper.* Socium commilitonem, & ſocium contubernalem paſſim apud Scriptores. Paulinus Nolanus Ep. XXV. pag. 162. *Socius contubernii mei.*

(6) *Peſtilens effuſio.* Dicitur peſtilens effuſio, quoniam in animæ perniciem diffunditur, quidquid in peccatis diſtrahitur.

(7) *Eſurientem ſocium.* Aliæ editiones, & nonnulla MSS. *Eſurientem ſaucium,* vel *eſurie ſaucium.* Socium eſurientem; hoc eſt pauper, quem ſi fameſcentem cibaveris, tibi ſociabitur in bello, ſi non manibus, ſaltem oratione apud Deum.

(8) *Sic inſtructi.* Quod editi habent *ſic inſtituti,* emendare placuit ex Latinio, & MS. Vallicellano.

(9) *In*

mus criminibus pugnam, conflictum vitiis nun-
ciemus, ſecuri de victoria: qui nec arma cæ-
leſtia hoſtes poterunt ſuperare terreni, nec di-
vino regi adverſa poterunt contraire mundana:
(9) nec in procinctu fidei (9) conſtitutos, prævení-
re poterit inimica ſubverſio: neque cautos, vi-
gilantes, ſobrios, diabolus perturbare ſuis ſuper-
ventionibus prævalebit: certe neque nos taliter
armatos publico conflictu provocare audebit:
dolis appetere non præſumet. Animus in cæleſti
ſpeculo perſeveret: diaboli fraudulentas &
occultas deprimat, & declinet inſidias. Eſt
quidem diabolus per ſe nequam: fit tamen
nequior provocatus. Audi Apoſtolum dicen-
1. Petr. 5. v. 8. tem: „ Diabolus ſicut leo rugiens circuit,
„ quærens quem devoret: „ Jejunantibus
nobis, diabolus eſurit, qui noſtris ſemper ſa-
turatur ex culpis. Ille cibum noſtrum dedu-
cit in crapulam: potum noſtrum in ebrietatem
diffundit: ut mentem faciat amentem, carnem
luteam reddat, corpus animi domicilium,
animæ vas, murum ſpiritus, virtutum ſcho-
lam, Dei templum, in ſcenam criminum, in
vitiorum pompam, voluptatem redigat in
theatrum. Capit ille ſatietatem, voluptatem
percipit: expletur epulis: quando nos luxus
ſolvit, libido ſtimulat, pompa rapit, impellit
ambitio, urget ira, furor implet, ſuccendit
invidia, cupiditas inflammat, curæ ſolicitant,
lites vexant, lucra capiunt, uſuræ vinciunt,
chirographa ligant, premunt ſacculi, elidit
aurum. Quando moriuntur virtutes, vivunt
vitia, voluptas effluit, honeſtas perit, miſeri-
cordia deficit, abundat avaritia, regnat con-
fuſio, ſuccumbit ordo, proſternitur diſciplina.
Iſta militant adverſum militem Chriſti: iſtæ
ſunt ſatanæ cohortes, iſtæ diaboli legiones,
iſta ſunt quæ mundum ſepulchris obſede-
(10) runt, (10) debellaverunt populos, vaſtarunt
gentes, orbem totum duxere captivum. Iſta
ſunt quibus nullus per ſe potuit obviare mor-
talis: (11) & ideo ad vincenda iſta Deus ve-
nit ipſe: cæli rex ipſe deſcendit: ipſe victor (11)
ſingularis advenit, jejunium quadrageſimæ
ſtatuens in procinctu: ut quaterna decade
jejunii quadraturam mundi, (12) totam muro (12)
inexpugnabili communiret. Jejunium fratres,
ſcimus eſſe Dei arcem, Chriſti caſtra, (13) Gen. 3.
murum ſpiritus, vexillum fidei, caſtitatis (13)
ſignum, ſanctitatis trophæum. Hoc Adam ſer- Gen. 7.
vaſſet in Paradiſo: (14) quem inde detraxit (14)
gula. (15) Hoc in arca cuſtodivit Noe, (16) (15)(16)
mundum ebrietas cum demerſit. Per hoc
Loth Sodomiticum reſtinxit incendium: qui Gen. 19.
per ebrietatem inceſti, eſt aduſtus incendio.
Hoc Moyſen divini fervoris fecit lumine per- Exod. 32.
lucere, (17) quando comeſſatio & ebrietas (17)
Iſraeliticum populum ſimulachrorum tenebra-
vit erroribus. Hoc Eliam pervexit ad cæ- 4. Reg. 2.
lum: (18) quando Achab impium ebrietas ad (18)
inferna dejecit. Hoc Joannem (19) in natis Marc. 6.
mulierum fecit eſſe majorem, quando temu- (19)
lentia Herodem principem, imperio mulierum
reddidit homicidam. Quadrageſimæ jejunium
fratres vetuſtas (20) Diaboli prodidit, & pa- (20)
tefecit inſidias. Diabolus namque qui man-
ducantem contempſerat Chriſtum, bibentem
velut hominem computarat, ubi jejunantem
vidit, ſuſpicatur Deum, Dei filium confitetur.
Si filius Dei es, inquit, *dic, ut lapides iſti panes* Matth. 4.
fiant. Sic dicendo, diabolus hominem vult
monſtrare, non Deum: non cibum parare
vult, ſed vult amputare jejunium. *Si filius
Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.* Poſt jeju-
nium, panem non divina virtus, ſed infirmi-
tas humana diſquirit, nec ſic laſſeſcit (21) (21)
fame Deus, ut ad providendum ſibi cibum,
quod eſt ſuæ poteſtatis, abdicat. (22) Ex ſe- (22)
quentibus itaque diabolus aperit quid conetur,
Si filius Dei es, mitte te deorſum. (23) Satis (23)
homi-

(9) *In procinctu fidei.* „ Eccleſia Catholica dicitur „ *Procinctus Fidei*; hoc eſt murus inexpugnabilis. Simi- „ liter jejunium eſt Procinctus contra hoſtes, ut infra. „ Catholici dicuntur in procinctu fidei eſſe, quia jugiter „ parati ſunt pro Fide ipſa uſque ad ſanguinem pugnare, „ ut Martyres faciunt. „ Mita. Procinctus idem eſt ac expeditio militaria. Ammian. Marcell. lib XXIX. pag. 579. *Obſeſſa a Marcomannis Aquileja, Opitergium exciſum, & cruenta complura perceleri acta procinctu.* Paulinus Nolanus Epiſt. VII. pag. 37. *De Bucellato* (ſpecies panis militaris recocti) *Chriſtianæ expeditionis, in cujus procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus.*

(10) *Sepulchris obſederunt*, „ hoc eſt Mundum reple- „ vere ſepulchris, propter innumera bella hinc ſequuta. „ Mita.

(11) *Obviare mortalis.* Catholicum ſenſum, quo docemur nullum hominum abſque gratia Dei habituali poſſe viribus naturæ omnia vitare peccata, contra Pelagianos leviter tangit.

(12) *Quadraturam Mundi.* „ Orientem ſcilicet, Occi- „ dentem, Aquilonem, & Auſtrum: vel Aſiam, Aphri- „ cam, Europam, & Americam, quæ fortè tunc erant „ nota „ Mita.

(13) *Chriſti caſtra.* Ambroſius Tom. V. Serm. XXXVI. circa initium. *Caſtra enim nobis ſunt noſtra jejunia.*

(14) *Adam ſervaſſet in Paradiſo.* Ex Mita. Aliæ editiones *ſervavit*.

(15) *Detraxit gula.* Conſonat Chryſoſtomus Hom. XXII. Tom VI. *Adam ex incredulitate, & propter cibum lapſus eſt.* Iſidorus Peleuſiota lib. 1. quæſt. LXIX. *An non gula primos Parentes deliciis expulit?* Vide Ambroſium lib. de Elia, & Jejunio cap. IV. poſt medium. Baſilium Hom. de Jejun. &c.

(16) *Cuſtodivit Noe.* Hæc eadem Iſidorus loco cit. Appoſite S. Eligius Epiſc. Noviomen. Hom. in Dom. I. Quadrag. *Noe vir ſobrius mundo pereunte inter undas diluvii ſervatur.*

(17) *Perlucere.* Ex MS. Vallicell. Malè editi quidam *Perducere.*

(18) *Eliam pervexit ad Cælum.* Alii *perduxit*. Non una eſt SS. PP. de Aſcenſione Eliæ ſententia. Alii putant eum non in Cælum, ſed quaſi in Cælum aſcendiſſe. Theodoretus in Pſal. XXIV. pag. 486. *Magnus Elias aſſumptus eſt quidem, at non in Cælum, ſed tamquam in Cælum.* Apud Athanaſium Orat. de Aſſumpt. Chriſti, Tom. II. pag 4. *Aſſumptus eſt Elia tamquam in Cælum.* Vide etiam (nos enim chartæ parcimus) Theophylactum in cap. XXIV Lucæ pag. 546. Chryſoſtomum Homil. LXXXVII. quæ eſt de Aſcenſione Tom. V. pag. 600. Oecumenium in cap. I. Actorum. Cauſam vero cur ii alique decepti ſint, in lectionem Septuaginta interpretum in II. Reg. II. 11. Sic cerus refundit. Alii cura Scriptura, quibus & noſter aſſentitur, docent Eliam in ipſum Cælum aſſumptum fuiſſe. Idem Chryſoſtomus Hom. CXXI. Tom. VI. pag. 792. & Homil. II ad Populum Antiochenum Tom. I. pag. 37. edition. Pariſ. Gregorium Nazianz. Orat. XXXIV. pag. 549. Tertull. lib. V. adverſus Marcionem cap. XII. pag. 795.

(19) *Hoc Joannem.* Ab Chryſoſtomo Tom. VI. Homil. LXXXIV. Joannes dicitur *ἄσιτος*, *inedia laborans.* Ab Gregorio Nazianz. Orat. XXIX. pag. 633. *ἄτροφος impaſtus.*

(20) *Vetuſtas Diaboli inſidias.* Nam & initio Mundi ſuaſit Evæ ut amputaret jejunium. Ex Mita. Satis a longe petitum. Crederem hic *Vetuſtas* apponi, pro *fraudulentas*: ut infra *Fraudulentas Diaboli verſutias.* Sic Claudianus de Rufino, Hominem vaferrimum *veterem vulpem* nuncupavit.

(21) *Laſſeſcit fame.* In Editis perperam *laceſſit*.

(22) *Abdicat.* Sic emendat Latinius quod habent omnes lexici *addicat*.

(23) *Mitte te deorſum.* Sequitur Chryſologus ordinem tentationum, ſecundum Matthæum; quem genuinum eſſe inde conſtat, quod in nonnullis veteribus exemplaribus, quæ vidiſſe teſtatur Faber apud Janſenium

 Con-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

(24) hominem probare vult, cui non aſcenſum (24)
providit, ſed ruinam: humana conditio ad
aſcenſum difficilis, facilis invenitur ad lapſum.
Si filius Dei es, mitte te deorſum. Erras diabole:
nec tentare noſti: cadere non poteſt Deus.
*Tunc oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam
eorum, & dixit ei. Hæc omnia tibi dabo, ſi proci-
dens adoraveris me.* O auſus diaboli! Deo dicit,
adora me: ſed ſenſit mox virtutibus Deum,
pœnis judicem, ſupplicem præmiis quem quæ-
rebat: nam Chriſti nomine, nomine jejunan-
tis cœpit ab obſeſſis corporibus effugari, &
dare tremens illi gloriam, cui ſuperbus callide
irrogarat injurias: jejuniis vicit, ut nobis vin-
cendi vires, vincendi formam taliter largire-
tur. „ Hoc, ait, genus non ejicitur, niſi in Matt. 17.
„ jejunio & oratione. „ Jejunemus ergo, fra- 20.
tres, ſi volumus imitari Chriſtum, ſi volumus
fraudulentas diaboli ſuperare verſutias.

Concord Cap. XV. idem ſit & apud Lucam, ut notat Stapulenſis: Et illud ὕπαγε, ubi melius connectitur, quàm cum impudentiſſima illa adorationis tentatione, quæ tertia eſt apud Marcum, apud Lucam ſecunda. At ni- mirum an hoc potius vel illud antea factum, *nihil tamen ad rem, dum omnia eſſe facta manifeſtum ſit*, inquit Auguſtinus lib. II. de Conſenſ. Evangel. Cap. XVI.

(24) *Aſcenſum.* Ex MS. Vallicell. Editiones nonnullæ *Aſſenſum.*

SERMO XIII.

De eiſdem.

Ecce tempus quo miles procedit ad campum,
recurrit ad Dei jejunia Chriſtianus. Ecce
tempus quo carnis otia, quo mentis ignavia,
quo ventris cura; & tota eſt familiaris obſequii
deponenda torpedo. Ecce tempus quo in
armorum cæleſtium meditatione, animæ &
corporis exercendæ ſunt vires. Ecce tempus
(1) quo reſidente Chriſto, adſtantibus angelis, (1)
noſtra luctaminis exercenda eſt fortitudo.
Nunc eſt tempus quo gula cum jejunio, abſti-
nentia cum crapula, cum luxuria caſtitas, cum
perfidia fides, pietas cum impietate, patientia
cum furore, cupiditas cum liberalitate, miſe-
ricordia cum avaritia, humilitas cum ſuperbia,
ſanctitas cum reatu, Chriſto remunerante con-
fligit. Si quis ergo ſpectante Deo, cæleſti re-
ſonante jam tuba, angelico inſiſtente occurſu,
cubiculi irretitus illecebris, enervatus mollitie
palmarum; reſolutus in totum jugalibus blan-
(2) dimentis, ad exercitium virtutis, (2) venire
neglexerit: perdit luctaminis præmium, virtu-
tis gloriam, certaminis palmam, juſtitiæ coro-
(3) nam: deſertoris etiam crimine (3) mulctabi-
tur in futurum. Hodie, fratres, Chriſtus rex
noſter commilitones ſuos de Evangelico allo-
cutus eſt tribunali, indixit hoſtibus bella, pro-
miſit præmia pugnaturis, retulit bellorum cau-
ſas, inimicorum dolos prodidit, & conatus:
ubi, & quando, & quomodo confligendum
ſit nobis triumphali conſtitutione ſignavit. Et
quamvis ſolus poſſit obtinere victoriam, pro-
pter nos tamen, & noſtram formidinem, ad-
eſſe tota juſſit præſidia de ſupernis, (4) Qui (4)
ergo iſta noluit audire, qui ſtatuta regis noſtri
talia, & tanta, ſcire contempſit, judicato ſi
non ipſe ſe exuit noſtræ militiæ ſacramentis,
& cæleſti contubernio reddidit, & fecit extor-
rem. At vos fratres, qui ſequi vultis in hoc
quadrageſimæ jejunio, jejunii dominici for-
mam, pugnaturos vos, ſicut prædiximus, con-
tra vitiorum turmas, contra acies criminum,
contra informes concupiſcentiarum formas,
contra dæmonum totas aerias, (5) totas dif- (5)
fuſas, & innumeras legiones, triumphaturos
vos ex ipſis quæ dominicum jejunium ſubſe-
quuntur, tentationibus, approbate. Ubi enim
Dominus, quadrageſimæ jejunium indefeſſo
illo virtutis ſuæ aggreſſus eſt documento, mox
diabolus occurrit pugnaturus dolis: quia jeju-
nanti viribus obſiſtere non valebat. Quan-
tum enim crapulationi deditis dominatur, &
ebriis (6), orantes timet tantum, tantum re- (6)
fugit ille jejunos; dicente Domino: „ Non Matt. 17.
„ ejicitur niſi in jejunio & oratione. „ Sed
quia fraude diabolus tentare auſus ſit, audia-
mus: *Si filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.*
Audiſtis quid de jejuniis ipſe ſentiat, & judi-
cet inimicus. *Si filius Dei es.* Videtis quia
jam non hominem, ſed Dei filium credit, (7) (7)
quem liberum a ventris conſpexerat ſervitute.
Senſit,

NOTÆ.

(1) *Adſtantibus Angelis.* Neſcio quid ſimile S. Aſterius Epiſcopus Amaſeæ Hom. VIII. In ingreſ. Jejunior. *Noveris, o homo, ejus qui jejunat domus cuſtodes eſſe Angelos, & noſtri veluti contuma ſtipatores.*

(2) *Exercitium virtutis.* Alias *exercitum virtutis.*

(3) *Deſertoris crimine.* Transfugarum, & deficientium pœna varia apud varios fuit. Lib. III. de re milit. L. Deſertor. cap. VI. de Re milit. Cod. de Deſert. lib. XII. Vide Alexand. ab Alex. lib. XII. cap. 13.

(4) *Præſidia de ſupernis.* Hilarius Comment in Matth. cap. III. pag. 679. §. 5. *Poſt hanc ergo Diaboli fugam Angeli Chriſto miniſtrant; oſtendentes ab nobis victo calcatoque Diaboli capite, & Angelorum miniſteria, & Virtutum in nos Cæleſtium officia non defutura.*

(5) *Totas aerias.* Hieronymus Tom. VI. ſuper cap. VI. Epiſt. ad Epheſios pag. 432. E. *Hæc autem omnium Doctorum opinio eſt, quod aer iſte, qui cælum & terram medius dividens inane appellatur, plenus ſit contrariis Fortitudinibus*, ideſt Dæmonibus. Appoſite ad rem noſtram Gregorius Moral. lib. XIII cap. XVII Bernardus Tom. 2. Serm. LXIII. de ſtatu Purgatorii Art. 1. cap. 3. Neſcio autem, & nec adfirmare auſerim vel negare, fuerit ne Chryſologus ex opinione eorum, qui Dæmones ex materia aerea ſubtiliorique, ita ut morti non ſit obnoxia, creatos fuiſſe crediderunt. A qua non multum viſus eſt abhorrere Auguſtinus lib. III. de Geneſ. ad Literam cap. X. Tom. III. pag. 113. E. Edit. Antuerp. 1700. *Et ſi Dæmones aeria ſunt animalia, quoniam corporum aeriorum natura vigent, & propterea morte non diſſolvuntur, quia prævalet in eis elementum, quod ad faciendum quam ad patiendum eſt aptius.* Ad Paulinum tamen Epiſt. XCV. hac de re ſcribens, rurſus ſimili quodam modo diſputat, ſed ab eo tandem petit, ut ſi quid aliquid excogitaverit, vel ab aliis acceperit ſe faciat certiorem. Tatianus Aſſyrius Orat. ad Græcos pag. 154. *Dæmones omnes non carnea, ſed ſpiritali concretione conſtant, qualis eſt ignis, & aeris.*

(6) *Dominatur & ebriis.* Vide Clementem Alexandrinum Strom. lib. II. cap. I. & Pedagog. lib. II. cap. 1. pag. 148. D. ubi ebriis & helluonibus dicit *præeſſe Dæmonem*, quem non veretur appellare κοιλιοδαίμονα *Dæmonem ventriloquium, Dæmonum omnium peſſimum & pernicioſiſſimum.*

(7) *Dei filium credit.* Sane Diabolus non ſolum ex Prophetis, & ex eis quæ nato Chriſto acciderant, & ex Joannis teſtimonio, ſed etiam ex vita immaculata agnoverat Chriſtum filium Dei eſſe. Suſpicabatur autem ne adoptivus. Videatur Auguſtinus Tom. VII. lib. IX. pag. 179. de Civit. Dei cap. XXI. & omnes Enarratores in illud D. Jacobi cap. II, 19. *Dæmones credunt & contremiſcunt.*

(8) *Squa-*

Senſit, ſenſit diabolus jejunium cunctis virtu-
tibus anteſerri. Joannem viderat urbium de-
(8) licias, ſqualentis eremi (8) habitatione mu-
taſſe; molliciem carois veſtis aſperitate cal-
caſſe; agreſti cibo mundi totam frenaſſe luxu-
riam: & quod ſolum deitatis inſigne eſt, homi-
(9) nibus dimiſiſſe peccata. (9) Et tamen non ei
dixit: *Si filius Dei es.* At ubi Dominum vidit
Matth. 3. jugiter jejunantem, proclamat: *Si filius Dei es.*
Errat diabolus, qui contra Dominum aſtutiæ
ſuæ nequitias, & argumenta jaculatur. *Si filius
Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.* Quid eſt
quod jejunante Chriſto deitatis ſigna tota in ſo-
la panis promiſſione perquirit? Et quem Dei
(10) filium continua jejunii ſignificatione (10) præ-
ſentit, eſſe Dei filium de proviſione panis, de
cura ventris deſiderat approbare? *Si filius Dei
es, dic ut lapides iſti panes fiant.* Quare non di-
xit: Si filius Dei es, dic ut homines, aut an-
geli, aut aliquid aliud fiant, ſed dic ut lapides
iſti panes fiant? Signum panis petit, qui ſignum
jejunii pertimeſcit. Signum panis petit, ut je-
junii tremendum ſibi reſugiat ſignum. Panem
(11) malus ingerit conſultor (11), ut virtutem mu-
tet, ut propoſitum violet jejunantis. Sed vi-
deamus quid reſponderit de pane, Panis qui de
cælo deſcendit. *Non in ſolo pane vivit homo, ſed
in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Quam vere
vivit in verbo Dei, Dei verbum. Quam vere
panis non indiget pane. Quam divine lapides Matth. 3.
convertit in homines, qui de lapidibus Abra- v. 12.
hæ filios (12) ad indicium ſuæ majeſtatis exſu- (12)
ſcitat. Et quia impudens inimicus neſcit ſe-
mel vinci, ad multiplicem vincentis triumphum,
Statuit Dominum ſuper pinnaculum templi, (13) & (13)
ait: Si filius Dei es, mitte te deorſum. O ſignum!
Mitte te deorſum: convenientius dixerit, ſi
filius Dei es, aſcende ad cælum (14): cum ſit (14)
hominis utique ad ima cadere, Dei ſit ad ſu-
perna conſcendere. *Si filius Dei es, mitte te de-
orſum.* Sic ſuis ſuadet, ſic ſuis providet ſem-
per: ſic ſuos elevat, ut de alto præcipitet va-
lidius in ruinam. *Si filius Dei es, mitte te deor-
ſum.* Conſiliis ſuis Diabolus ſe prodit, (15) (15)
Mitte te deorſum. Lapſus quærit, præcipitia im-
perat, & tali conſilio per Africam martyres fa-
cit (16), ſine clamore, dicendo: ſi vis martyr (16)
eſſe, mitte te deorſum, ut eos impellat de alto
ad mortem, non de humili tollat, & elevet ad
coronam. Et ſicut ſe Diabolus conſiliis ſuis
prodit, ita reſponſione ſua Dominus ſe revelat,
dum ait: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Se Deut. 6.
utique Dominum, ſe utique Deum intelligi vo-
luit, hæc dicendo: qui non de pinna templi
tantum ſe dedit ad terram, ſed è cælis ſe ad in-
feros uſque jactavit, ut non cadentium forma,
ſed

(8) *Squalentis eremi.* Virgilius 1. Georgic. *Squalent abductis arva colonis.*

(9) *Dimiſiſſe peccata.* „Quis dabat baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum: non quod baptiſmus Joannis per ſe daret remiſſionem peccatorum; ſed quia ad illam comparandam homines excitabat per pœnitentiam. Vide infra Serm. CXXXVII. „ Mita. Hæc quæ ſequuntur ex Latinio „ Contrarium aſſerit infra Serm. L. Locus notandus, ſed repudianda ſententia omnino videtur. Dei enim ſolius eſt peccata dimittere, nec unquam legimus poteſtatem dimittendi peccata prius collatam fuiſſe Apoſtolis ſuis a Chriſto, niſi poſt reſurrectionem: tunc enim tributa Sacramentis novæ legis gratia, & inſpirato Spiritu Sancto in Apoſtolos, virtus remittendi peccata collata eſt Apoſtolis. Johannes autem ingenue faſſus eſt, & demonſtrato Jeſu vero Dei Agno, ab eo peccatorum remiſſionem mundo eſſe dandam confirmavit. Idem aſſerit Baſilius Serm. II. de Baptiſ. „ Hæc Latinius. Non deſuere tamen ex Patribus qui a Baptiſmo Johannis peccata rebantur dimitti, diſpoſitive tamen, & præparando homines ad pœnitentiam, per quam conſequimur gratiam. Unde Juſtinus martyr vocavit baptiſmum Johannis *Præludium Evangelicæ gratiæ.* Baſilius ipſe a Latinio laudatus, Tom. II. lib. I. de Baptiſ. cap. II. pag. 632. licet ubique prædicet baptiſma Evangelicum excellentius eſſe baptiſmate Johannis: *Simul atque ad gratiam Dei, & Chriſti ejus aliquis acceſſeris, quantacumque & qualiacumque peccata fuiſſet confeſſus, & baptizabatur in Jordane flumio, & ſtatim gratiam conſequebatur peccatorum.*

(10) *Jejunii ſignificatione,* „ hoc eſt: quamquam aſſidui jejunii demonſtratione Dæmon argumentatur Jeſum eſſe Filium Dei, quid eſt quod firmius has cupit argumentationes ſtabilire, ſi Jeſus ſibimet eſurienti provideat panem „. Mita.

(11) *Conſultor.* Ex MS. Vatican. Alias, nec male, *Conſolator.* Joſerius vero, *Virtutem mutet,* ait, ſcilicet *tollat, evertat*: verbum hoc ſenſu paſſim uſitatum apud Plautum.

(12) *Abrahæ filios.* Auguſtinus Tom. III. In Pſal. XLVI. *Qui erant lapides, niſi Gentes, quæ lapides adorabant?* Intelligit ergo Chryſologus, Deum ex lapidibus, ideſt Gentilibus, Abrahæ filios, ideſt Fideles excitaſſe. Hæc eadem Ignatius in Epiſt. ad Magneſios pag. 95. Clemens Alexandrinus in Protrept. ad Gentes pag. 2. Aliam alluſionem eruit Chryſoſtomus Hom. XI. in Matth. Tom. II. pag. 961. quaſi incredibile videri non poſſet, ſi Deus ex lapidibus faciat liberos Abrahamo, cum ipſe Iſaac ex Abrahamo jam effœto natus ſit. Nam effœtum Abrahami corpus lapidi comparatur Iſa. LII. Hanc ſententiam tuetur Theophylactus in cap. III. Matth. pag. 19. Photius autem Epiſt. LXXVII. pag. 25. 126. poſt has ſententias enarratas, laudat mentem eorum, referentium hæc ad converſionem Judæorum, qui tempore Dominicæ paſſionis, cum ſaxa omni ſenſu deſtituta ſcindi viderent, Chriſtum vera fide amplexi ſunt. Nec diſſentit Theophylactus ipſe l. c. *Excitavit autem Deus filios Abrahæ ex lapidibus: quando? Cum multi, eo Cruci affixo, vidiſſent ruptas petras, & credidiſſent.* Auctor autem noſter hæc ſatis appoſite ingerit, cum loqueretur Ravennæ, quod plures ex Gentilibus Roma illuc convenuſſent, ut in Cæſaris aula frequentes eſſent.

(13) *Super pinnaculum Templi.* Quæſtio olim fuit: an Chriſtus revera & corpore ſuper pinnas Templi fuerit conſtitutus. Negat id inter alios vetuſtus Auctor de oper. Cardin. apud Cyprianum de Jejunio & tentatione pag. 425. Cui ſententiæ non adhærendum. Quis enim ſola mentis cogitatione in ſublime actus in præceps ſe dare poteſt? Chriſtus ergo vere a terra attolli debuit, ut locus eſſet tentationi. Quid autem fuerit *Pinnaculum,* ubi Jeſus fuerat conſtitutus, ego fruſtra tentarem, niſi facem præberet doctiſſimus Lamy de Templo pag. 798. Ambiguitatem quæ eſt in voce latina *Templi,* fons Græcus auſert. Erat loquit, τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, nomen autem τὸ ἱερὸν, diſtinguendum eſt a ναὸς quod proprium eſt Ædis ſacræ. Itaque erratum hucuſque ab iis, qui opinabantur Jeſum adductum a Diabolo in ſummitatem Ædis ſacræ. Non enim legitur τοῦ ναοῦ, ſed τοῦ ἱεροῦ. Nomen autem πτερύγιον, quod legitur in Matthæo & Luca, non eſſe græcum putat Grotius, ſed helleniſmum, quod Hellenes, ſive Judæi adumbrarunt ex Hebræo *Canaph,* quod eſt marginem, oram, ſummitatem. Omnia autem ea ædificia, quibus atria Templi circumdabantur, habebant τὰ πτερύγια *ſummitates,* quibus coronabantur muri, ne quis ex illis caderet & ſimul ex tutius poſſent propelli hoſtes, qui muros ſcandere tentarent. Vide Joſephum de bello lib. V. cap. IX. & Antiquit. Lib. XIII. cap. item IX. Credimus igitur in hoc Evangelii loco, in quo verſamur, ſermonem fieri de Pinnaculo Porticuum, quæ Atrium Gentium circumdabant, quarum pars meridionalis imas deſpiciebat valles, quæ deſpectari non poterant, inquit, Joſephus, *abſque vertigine, viſu deficiente ob immanem profunditatem.* Nullus aptior præcipitio locus. Summum autem Ædis ſacræ faſtigium horrebat verubus, quibus abigebantur aves, nec locus erat idoneus, in quo Diabolus ſiſteret Jeſum.

(14) *Aſcende ad Cælum.* Similia velut ovo ovum habet Maximus Taurinenſis Homil. I. de Jejun.

(15) *Conſiliis ſuis Diabolus ſe prodit.* Editi *Conciliis ſuis ſe* &c. Sanavimus ex caſtigatione Meurſii pag. 231.

(16) *Per Africam martyres facit.* „ Hac de re Auguſtinus Hæreſ. LXIX. & lib. I. de Civit. Dei a cap. XVII. uſque ad XXVIII. & lib. II. contra Epiſtolam Gaudentii „ Mita. Loquitur Auctor de falſis martyribus Donatiſtarum, quos Auguſtinus in lib. I. de Hæreſibus Hæreſ.

ſed eſſet reſurrectio mortuorum. Advertite,
fratres, ſi poſſit ſævius inimicus, quamvis ſæ-
pe victus, homini cedere, qui audit & ſentit
Dominum Deum, & tamen adhuc tentare non
deſinit. *Poſuit eum ſuper montem excelſum &*
oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum,
(17) *& ait illi, hæc omnia tibi dabo ſi procidens* (17) *ado-*
raveris me. Hæc dicit, non qui poſſit dare, ſed
fallere: nec promiſſa conferre, ſed ipſa auferre
promiſſioubus, quæ habentur. *Hæc omnia tibi*
dabo. Offert quæ Dei ſunt Deo: auctori quæ
auctoris ſunt, repromittit: ſuadet ut adoret ab
omnibus adorandus, & cæcatus auſibus ſuis an-
te judicium judici quemadmodum ſimplices de-
ciperet, confitetur: cui Dominus non tam te-
ſtimonio legis, quam divinitatis ſuæ reſpondet
Deut. 6. imperio: *Dominum Deum tuum adorabis.* Tu
Philip. 2. Dominum Deum illum, cui genu flectunt om-
nia non ſolum cæleſtia & terreſtria, ſed etiam
inferna. Adorabis ergo tu in inferno ſtridens
& ejulans eum, quem ad te adorandum modo
temerarius deſertor invitas. Itaque diabolus
toties, & taliter repercuſſus a Domino, circa
nos ſervos ejus modo toto furore diſcurrit: &
ſic Chriſtus milites ſuos, ita ille ſuos alloqui-
tur, & armat miniſtros. Dicit erga diabolus:
tempus nos modo graviter jejunii obſervatio-
ne debellat: per gulam, per crapulam, per
ebrietates, (18) per luxuriam, homines atten- (18)
tare non poſſumus: armate lites, ſeminate di-
ſcordias, excitate odia, concitate iras, inſpirate
mendacia, extorquete perjuria, ſuggerite blaſ-
phemias, vaniloquia diffundite, infundite do-
los, conflate avaritiam, lucra turpia provide-
te; ut quod venter modo ad luxuriam non de-
pendit, vel ſacculus claudat, & reponat ad
pœnam. Cavete ante omnia, ne miſericordia,
ne eleemoſyna, ne humanitas præteritos labo-
res noſtros deleat, præſentes auferat, tollat fu-
turos. Sed nos, fratres, & noſtri regis agno-
ſcentes monita, & quæ diabolus ſuis manda-
verit audientes, jejunia noſtra ſine lite, ſine
clamore, ſine ira, ſine dolo, ſine ſimulatione,
cum tota miſericordia, charitate, pietate per-
agamus: ut Dominus Chriſtus, qui ſpretis
pecorum cruentis victimis, ſpiritus contriti &
contribulati cordis ſacrificium requiſivit, cum
ſilentio pacis jejunii noſtri hoſtias placatus &
propitiatus aſſumat.

ref. LXIX. Tom. VIII. pag. 16 recentioris editionis. *Vocantur Circumcelliones genus hominum agreſte & famoſiſſimæ audaciæ,* quique in utriuſque Numidiæ partibus tanquam Monachi cenſebantur. Hi per mortes varias maximeque præcipitiorum (unde apte hic eorum mentio apud Chryſologum) & aquarum & ignium ſibi vitam adimere conſueverant. Aliquando quos obvios invenerant rogabant, ut in eos violentas manus injicerent, mortem illis comminantes, ni fecerint. Sed quam Auguſtino Auctor noſter cohæreat, advertat Lector ex verbis ejuſdem ad Epiſtolam Gaudentii lib. I. Tom. IX. p. 442. *Ipſe ut ſe de pinna Templi præcipitaret, etiam ipſi Domino audaciſſima tentatione ſuggeſſit. Ad Diabolum ſine dubio pertinetis, cum tria genera mortis, aquam, ignem, præcipitium in veſtris mortibus frequentatis.*

(17) *Si procidens.* In antiquo Matthæi Textu non *cadens*, ſed *procidens* legunt cum noſtro Ambroſius Serm in Domin. I. Quadrag Chryſoſtomus Hom. XIII in Matthæum: Maximus Hom. I. & II de Jejun. & tentat. &c.

(18) *Per crapulam, per ebrietates.* Laudat locum hunc Valeſius in notis ad Ammianum Marcellinum pag. 578. col. I. Atque hujus temporis latinos Auctores crapulam ab ebrietate diſtinguere. Chryſologus Sermone ſuperiori: *Cibum noſtrum in crapulam, potum in ebrietatem diffundis.*

SERMO XIV.

De fructibus Eleemoſynæ. in Pſalmum 40.

PRæliorum peritis militaris tuba perſonat di-
ſciplinam, imperitis tantum terrificum dat
clamorem: ut magiſtra bellorum dat ſuis vi-
res, hoſtibus dat pavorem. Qui ſine tuba di-
micat, miles non eſt: fertur furore, non præ-
lio: virtute non agit, ſed periculo: quærit pe-
rire, non vincere. Hoc diximus, ut Chriſti
miles intelligat, cæleſtis quare proviſa ſit can-
tilena. Conſtituti in campo ſæculi pugnam
cum diabolo, cum vitiis ſuſtinemus. Quoties
ergo nobis intonat propheticus clangor, to-
ties nos in pace cautos, & in acie fortes, & in
prælio reddidit invictos. Namque hodie bea-
(1) tus Pſalmiſta (1) ad intelligentiam nos ſuper-
(2) nam convocat per clamorem: (2) *Beatus qui*
Pſal. 40. v. 2. *intelligit ſuper egenum & pauperem.* Et quæ eſt
intelligentia, ubi eſt profeſſa paupertas? (3) (3)
Vis eſt intelligentiæ, ſi rimetur viſcera, ſi de-
prehendat occulta, ſi tecta nudet. Verum ſub-
jecta oculis, expoſita in publico, ingeſta rebus,
non eſt intelligere, ſed videre. Nuditate al-
gidus, tabidus fame, ſiti aridus, laſſitudine tre-
mens, defectu luridus, quod egenus ſit intel-
ligere quis labor? (4) Et ſi labor intelligen- (4)
tiæ nullus eſt, unde eſt intelligentiæ fructus?
Oremus, fratres, ut ipſe nobis intelligere intel-
ligenda concedat, qui ſe intelligi in paupere
ſic demonſtrat: (5) quod ipſe qui cælum te- (5)
git, ſit nudus in paupere, quod in eſuriente
eſuriat ſaturitas rerum, quod ſitiat in ſitiente
fons fontium, intelligere quomodo non ma-
gnum eſt? Quomodo non beatum intelligere,
quod

NOTÆ.

(1) B*Eatus Pſalmiſta.* Cum David a Patribus communiter audiat Pſalmiſta, patet Chryſologum hujus Pſalmi XL. reputaſſe eum Authorem contra eos qui non ſatis recte Ezechiæ adſcripſerunt.

(2) *Per clamorem.* Moris erat in veteri Eccleſia, ut ſacræ ſcripturæ ab Lectoribus, quorum munus erat, alta voce populo pronunciarentur. Qua lectione abſoluta Antiſtes concionabatur. Juſtinus martyr Apolog. II. pag. 98. C. Edit Colonienſ. MDCLXXXVI. *Commentaria Apoſtolorum, vel ſcripta Prophetarum leguntur quoadſque tempus fert. Deinde lectore quieſcente Præſidens orationem habet, qua populum inſtruit, & ad imitationem tam pulchrorum rerum cohortatur.*

(3) *Profeſſa paupertas*, „ hoc eſt aperta & manifeſta „ Mim. Intelligit Auctor nos debere aliorum indigentiam rimari, occultæque miſeriæ ſubvenire, non tantum aperte omnibus. Chryſologo Petrum Damianum ſupparem vide Opuſc. IX. de Eleemoſina cap. III. pag. 474. edit. Lugdunen. MDCXXIII.

(4) *Quis labor?* Caſtilio Colonien. I. & MS. Ceſenæ habent *Quis laborat?*

(5) *Sic demonſtrat.* Ex P. P. ampla teſtimoniorum ſtrues adferri poſſet, qui Pſalmi locum hunc de Chriſto paupere intelligunt. Jacobus Billius in ſua Anthologia ſancta vocat pauperem *Larvam Dei.*

(6) *De-*

Digitized by Google

quod ei ſit ampla paupertas, cui anguſtum eſt
cælum? qui ditat mundum, quod egeat in egen-
te? quod fruſtum panis, aquæ calicem dator
omnium quærit? quod ſe Deus amore paupe-
ris ſic deponat, ut non adſit pauperi, ſed ipſe
ſit pauper? hoc cui videre dederit Deus, ipſe
videt. Sed quomodo aut in ſe transfuderit pau-
perem, aut ſe in pauperem fuderit, dicat ipſe jam
Matth. 25. v. 35. nobis: „ Eſurivi, inquit, & dediſtis mihi mandu-
„ care, Non dicit eſurivit pauper, & dediſtis illi
manducare; ſed eſurivi ego, & dediſtis mandu-
(6) care mihi. Sibi datum clamat (6) quod pau-
per acceperit, ſe manducare dicit quod come-
derit pauper: quod bibit pauper, ſibi teſtatur
infuſum. O quid agit amor pauperis, gloria-
tur in cælo Deus! unde pauper erubeſcit in
terra, & hoc reputat in honorem ſibi, quod
pauperi computatur injuria. Dixiſſe ſuffece-
rat; dediſtis mihi manducare (7), dediſtis mi-
(7) hi potum; ſed præmittit, eſurivi, ſitivi: quia
parvus fuiſſet amor pauperis quod pauperem
ſuſcepiſſet, niſi & paſſiones pauperis ſuſcepiſ-
ſet: & certe verus amor non niſi paſſionibus
probatur. Verus amor eſt feciſſe ſuas angu-
(8) ſtiati (8) anguſtias: nimis eſt quod ſapit Deo
pauperis cibus, qui totius creaturæ bona non
eſurit, ſaginatum ſe in eſca pauperis propheti-
zat in Regno cæli, coram omnibus Angelis, in
Gen. 4. conventu reſurgentium. Quod Abel paſſus
Gen. 6. ſit, quod ſervavit mundum Noe, quod Abra-
Gen. 15. ham fidem ſuſcepit, quod Moyſes legem tulit,
Ex. 20. quod Petrus crucem reſupinus aſcendit, Deus
tacet, & hoc clamat ſolum quod comedit pau-
(9) per. In cælo prima eſt eſurientis annona, (9)
prima ſtipendia pauperis tractantur in cælo,
erogatio pauperis prima divinis ſcribitur in di-
(10) urnis. (10) Beatus cujus nomen toties Deo
legitur, quoties ratio pauperis recitatur in cæ-
lo. Sed iſtius beatitudinis audiamus & fru-
ctum: *In die mala liberabit eum Dominus.* Qui ſe
novit per mala ſæculi vitam ducere, eleemo-
ſynæ ſemper ſecum auxilium ducat, ad præſi-
dium ſibi turmas pauperum vocet, in paſtu
pauperum largus prorogator exuberet, paupe-
(11) rum frequentet donum (11), non trepidet
erogando; deficere neſcit cui porrigit manum
parcus acceptor: exhauriri theſaurus is non po-
teſt, de quo ſufficit nummus: *In die mala libera-
bit eum dominus.* In die mala illi Deus libera-
tor aſſiſtet, qui a malis pauperem liberavit. In
anguſtiis illum Deus clamantem audiet, qui
pauperem cum clamaret, audivit: Non vide-
bit diem malum, qui dies bonos habere paupe-
rem fecit. Videbit diem malum, qui diem ju-
dicii ſine advocatione paupertatis intraverit:
(12) Sine cauſa accuſant peccata, quem pauper (12)
excuſat. Excuſari non poteſt, quem fames
pauperis accuſarit. *Dominus*, ait, *conſervet eum
& vivificet eum.* Non dixit, conſervat & vivi-
ficat: ſed dixit conſervet & vivificet. Di-
xit, non ut denuntiantis vox ſit iſta, ſed ro-
gantis. Qui audivit rogantem egenum, ec-
ce audivit orbe toto pro ſe Eccleſiam ſic ro-
gantem: *Dominus conſervet eum & vivificet eum.*
Conſervet, ne rapiatur ad pœnam: vivificet, ut
reſurgat a mortuis, & recipiat vitam. *Et non
tradet eum in manu inimici ejus* (13). Cujus ini- (13)
mici? nempe diaboli: ipſe eſt inimicitiarum
princeps: deſpicit inimicos, qui ipſum inimici-
tiarum calcarit auctorem. *Dominus autem adju-
vet eum ſuper lectum doloris ejus.* Exequitur Pro-
pheta omnes ærumnas fragilitatis humanæ.
Dominus autem adjuvet eum ſuper lectum doloris ejus.
Quis eſt lectus doloris noſtri, niſi corpus no-
ſtrum? (14) in quo anima jacet, & jacet do- (14)
lens, & dolet, quæ cælum repetere cupiens
premitur corporis terra. *Univerſum ſtratum
ejus verſaſti in infirmitate ejus.* Juſtum non ver-
ſat in ſtratum, nec injuſtum; ſed ſtratum Do-
minus verſat infirmo (15). Caro ergo eſt, (15)
quæ verſatur & verſat. Ipſa eſt ergo quæ in
adverſis volvitur, in proſperis verſat. Domi-
nus ergo verſat ſtratum noſtrum, (16) quando (16)
nobis adverſa vertit in proſpera: & quia in le-
cto doloris, hoc eſt in lecto corporis animus
volvebatur ægrotus, ipſe qui volvebatur, pro-
clamat: *Ego dixi, Domine, miſerere mei, ſana ani-
mam meam, quia peccavi tibi.* Quia per conſenſum
carnis ſentit animi ſe contraxiſſe languorem,
ut anima ſanetur, implorat: & miſericordiam
petit fidens, quia in pauperem miſericordiam
fecit. Beatus qui fœnerando pauperi, ipſum
ſibi judicem præſtitit debitorem. (17) (17)

SER-

(6) *Datum clamat.* Caſtillo habet *Datum extimat.*

(7) *Dediſtis mihi manducare.* Verba hæc in editis mul-
tis perperam ſublata ſunt.

(8) *Anguſtiati.* Alias *anguſtantes.*

(9) *Eſurientis annona.* „ Hoc eſt, prima cauſa quæ di-
„ ſcutitur in Cælo eſt cibus pauperi donatus, & ſtipen-
„ dia eidem erogata: Hoc enim in capite Divinorum Co-
„ dicum notatur, ut primo ſe legenti pateat „ Mita.

(10) *Scribitur in diurnis.* In Diurnis enim quidquid
dietim fiebat deſcribebatur. *Diurna pictacia* in Leg. II.
Codicis Theodoſ. de erogat. Milit. Græcis ἐφημερὶς *diur-
num.* Videſis Pignorium de Servis pag. 315. Vetus mar-
mor apud eundem:

PROC AB EPHEMERIDE PROC. A
MANDATIS PROC. AD PRÆDIA. &c.

Idem vero ab *Ephemeride* ac ab *Diurno.* Diurnarii autem,
quorum meminere Valentinianus & Valens AA. l. b. VIII.
Codic. Theodoſ. de Cohort. Princip. non hujus loci ſunt,
ſed ejuſdem ordinis cum *Scribendariis*, *Tabulariis*, & id
genus aliis.

(11) *Frequentet donum.* Sic ex MS. Vallicell. & Va-
tic. Alii, nec improprie, *Domum.*

(12) *Diem intraverit.* Apud Ovidium Faſt. lib. V, *In-
trare menses*

(13) *Inimici ejus.* Ita legit Arnobius, Caſſiodorus.

(14) *Corpus noſtrum.* Ambroſius Tom. III. lib. V. in
Lucam pag. 463. L. Edit. Pariſien MDLI. *Lectus doloris,
in quo anima noſtra gravi conſcientiæ ægra cruciatu jacebat.*

(15) *Verſat infirmo.* Mirum quanta caligine in non-
nullis editionibus obruatur locus hic, qui Latinio etiam
negotium faceſſerat.

(16) *Stratum noſtrum.* Vide Auguſtinum Enarrat. in
hunc Pſalmum.

(17) *Præſtitit debitorem.* Gregorius Nazianzenus in
Tetraſticis.

Ac debitorem præter omnibus Deum
Fruſto rependit ſceptra qui cæleſtia
Aliis tegiſque pauperes paſcens Deum.

SERMO XV.

De Centurione.

AUdituri eſtis hodie, fratres, quemadmodum
(1) cohortis Romanæ Centurio, (1) dux factus
eſt militiæ Chriſtianæ: & merito, quia ante cœ-
Matth. 8. pit docere, quam credere. *Venit*, inquit, *Jeſus*
v. 5. *Capharnaum, & acceſſit ad eum Centurio rogans, &*
dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyti-
cus, & male torquetur. Et ait illi Jeſus: Ego ve-
niam & curabo eum: & reſpondens Centurio, ait:
Domine, non ſum dignus ut intres ſub tectum me-
um, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus:
nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, ha-
bens ſub me milites, & dico huic, vade, & vadit, &
alii, veni, & venit: & ſervo meo, fac hoc: & fa-
cit. Videtis Centurionem, antequam diſcipu-
latus ſubiret officium, locum magiſterii fuiſſe
ſortitum. Præbet enim petendi formam; dat
normam credendi; fidei pandit cauſas; virtu-
tum commendat exempla, qui nondum Chri-
ſtianæ ſcholæ ingreſſus eſt diſciplinam. *Acceſ-*
ſit ad eum Centurio rogans eum. Hoc eſt ſapere
(2) (2) non rogare. *Puer meus jacet in domo.* Cau-
ſas pueri quaſi magiſter agit: vere Centurio,
qui ſtipendia terrena centenarium cæli mutavit
in fructum; & ſervitutem militiæ ſæcularis,
(3) (3) in divinam ſuſtulit dignitatem. *Domine, puer*
meus jacet in domo. Qui vocat Dominum, fate-
tur ſuam fideliter ſervitutem. Et quomodo
hic Centurio, qui ſic agnoſcit Dominum, pue-
(4) rum ſuum (4) auſus eſt profiteri; quaſi neſci-
(5) ens ſervi peculium (5) ad Dominum pertine-
re? Aut ignorat communia qui docet tam ſe-
creta, tam profunda? *puer meus.* Meum dico
quia jacet: ſi tuus eſſet Domine, non jaceret.
Pſal. 133. Probat hoc Propheta, cum dicit: „ Ecce nunc
v. 1. „ benedicite Dominum omnes ſervi Domini,
„ qui ſtatis in domo Domini. „ Qui ſtatis,
non jacetis, ait; ſtant ſervi tui, hominum ſer-
vi jacent. Puer meus qui jacet, ut tuus ſit,
ſurgat: meus, quia paralyticus: (6) ut tuus ſit, (6)
jam ſanetur. Meus, quia male torquetur: ut
tuus ſit, jam non ſit in pœna. Domine, tuos
ſervos non decet malis ſubjacere: Injuria eſt
tua, tuorum pœna ſervorum: tuos ſervos poſ-
ſidere non debet vis malorum: ſervi tui & ſi
patiuntur mala, non patiuntur ad pœnam, ſed
ſubeunt ad coronas. Adverſa illis non ſunt
neceſſitatum cauſæ, ſed ſunt cauſa victoriæ.
Servi hominum ſunt, qui mala patiuntur inviti:
quia illis in deſperatione ſui domini nequeunt
ſubvenire. Tu autem, Domine, cui virtutes
ſerviunt, curationes parent, obtemperant ſani-
tates, quomodo computabis ſervum tuum,
quem ſervum tantorum conſpicis eſſe murbo-
rum? Nota eſt circa malos bonitas tua: pieta-
tem tuam etiam impii confitentur: clamant
exteri miſericordiam tuam. Hunc tuum dice-
rem, quem jacentem tua benignitas non re-
quirit? *Jacet in domo, & male torquetur.* Hinc
eſt quod offerre eum, & oſſerre tibi, pœnæ non
ſinit magnitudo: (7) ne familiaris infirmitas (7)
(8) publice oſtenſa (9) & dolori ſit, & pudo- (8)(9)
ri. Movit Centurio judicem talia, & tanta
dum perorat: & ſic movit, ut ad ſervum ſuum
cæli Dominum ipſum ire velle, perficeret. *Ego*,
inquit Chriſtus, *veniam & curabo illum.* Fra-
tres, non Centurio ad pietatem pietatis traxit
auctorem: neque ad hoc ille ire compulit
Chriſtum, ad quod venerat Chriſtus: ſed Cen-
turio magis ſic ſentire, ſapere ſic docetur, (10) (10)
quare ad ſervum in ſervo venerit Chriſtus:
quare

NOTÆ.

(1) *Centurio.* Tunc temporis Judæi ſubjacebant Romanis: & Romani non tantum in Judæa, ſed & in aliis Imperii ſui partibus in primoribus Civitatibus, militum præſidia ſervabant ad continendos in officio populos. Horum autem minor numerus Cæſareæ, Capharnaumi &c., quam Hieroſolymis. Vocem Romanam *Centurio* veluti notiſſimam Syrus retinuit. Vide Grotium hic: & de Centurionis munere conſule Vegetium lib. II. cap. XIV. Addam tantum Centuriones apud Romanos quondam vocatos Vites, iis enim ab Imperatoribus dabatur Vitis ad plectendos milites. Sceva apud Lucanum VI. 145.

. . . . . . *Ibi ſanguine multo*
Promotus latiam longo gerit ordine vitem.

Vide Salmaſium in notis ad Spartianum; Euſebium hiſtoria Eccleſiaſt. lib. VII. cap. XV. pag. 341. recent. edit. ubi locus implexus enodatur ab Valeſio in notis.

(2) *Hoc eſt ſapere.* Latinius legit *rapere*, & fortaſſe melius. Attamen lectionem Codicum retinui, utpote iis quæ præcedunt magis congruam.

(3) *Militiæ ſæcularis.* His ſimilia Ugo Cardinalis ſuper lib. I Reg. cap. VIII. *Tribunus & Centurio ſunt nomina dignitatum: numerantur autem inter angarias, exactiones, & ſervitutes.*

(4) *Puerum ſuum.* Hoc eſt, quem ſuum eſſe profitetur. Puer autem ſervum ſignificat, ut ex Collatione Lucæ VII. cap III. Hebræi enim ita loquuntur I. Reg. cap. XX. 14. Eſther II. 2. ſed & Gentiles. Ariſtophani παῖς, Terentio, Horatio, & Ciceroni *puer* ſervum notat. Mos enim veteribus, inquit, Grotius, dura molliter efferendi. Vide Servium in illud Virgilii: *Claudite jam rivos pueri.* Et Plinium in Epiſtolis, unde hodie quoque ad tollendam ſervorum contumeliam Familiares vocantur. Veterum morem veluti vetuſtum notat Macrobius lib. I. cap. II. pag. 210. Edit. Pat. *nam & majores noſtri omnem Domini invidiam, ſervis contumeliam detrahentes, Dominum Patremfamilias, ſervos familiares appellaverunt.*

(5) *Servi peculium.* Duplex apud Hebræos ſervorum genus. *Extraneum*, quorum Perſonæ, bona, corpus, vita demum de jure Dominorum erant. *Hebræorum*: qui adigebantur in ſervitutem vel a parentibus, cognative neceſſitate coactis; vel ipſi ſemet in captivitatem dabant, fame ſcilicet, extremaque inopia oppreſſi. Horum melior conditio: nec eorum ſervitus ultra annum Jubilæi protrahebatur: niſi ipſi ſponte privilegio Legis renunciaſſent. De prioribus ſermo eſt Chryſologo.

(6) *Paralyticus.* Lucas addit in extremis vitæ ſuæ laboraſſe. Quare veroſimile eſt hanc Servi Paralyſim non unius partis, ſed totius corporis reſolutionem ſignificare, *Apoplexiam* ſcilicet. Nam & hanc etiam dictam fuiſſe Paralyſim ex Celſo advertit Grotius.

(7) *Pœnæ magnitudo.* Quæſtionem vel ſolvit, vel exagitat auctor, Cur Centurio puerum non adduxit ad Jeſum. Vide Chryſoſtomum Hom. XXV. alias XXVI. in Matthæum Tom. VII. p. 393. C. recent. edit. G. L.

(8) *Familiaris infirmitas.* Ideſt intra domeſticos Lares hucuſque coercita, nec omnibus nota. Vel familiaris infirmitas, hoc eſt infirmitas unius ex mea familia. Seneca Epiſt. XLVII. *Majores noſtri ſervos appellaverunt familiares.*

(9) *Publice oſtenſa.* In omnibus fere editionibus, magno hujus loci detrimento, deeſt vox hæc *Oſtenſa*.

(10) *Sapere ſic docetur.* Centurio enim Chriſtum Redemptorem Judæis fuiſſe promiſſum ex commercio Hebræorum edoctus fuerat. Ita cum Chryſologo noſtro Lucas Brugenſis. Licet enim ex PP. nonnulli [illegible] ſint hujuſmodi Centurionem fuiſſe Judæum, communior tamen opinio Gentilem facit. Nec deſunt qui Romanum, uti Chryſologus, cui aſſentitur Euſebius Hom. de Servo Centurionis, & Theophylactus ſuper Luc. VII. Recentiores interpretes Hiſpanum fuiſſe aſſerunt.

(11) [illegible]

quare ad hominem in homine venerit Deus:
(11) (11) utique ut levaret jacentes, eliſos eri-
geret, ſolveret compeditos, & eos, quos
jam nemo nec afferre, nec offerre poterat,
ipſe operis ſui vector clementiſſimus bajularet.
Sed jam quid reſponderit Centurio audiamus:
Domine, inquit, *non ſum dignus ut intres ſub*
tectum meum. Dedit debitum de humilita-
(12) te (12) reſponſum; & ipſum eſſe Dominum
ſingulari pavore ſignavit, deducere dum vere-
(13) tur ad animæ ſuæ domum, (13) ad ſecretum
cordis ſui, ad tectum ſuæ conſcientiæ, ad
penetrale mentis, in quo familia cogitatio-
num incondita & confuſa verſatur: nec pati-
tur aulam pectoris humani, ſine vitiorum
ſtrepitu in ſinceritatis ſilentio permanere. Ma-
giſtro ergo timore reſpondit: *Domine non ſum*
dignus ut intres ſub tectum meum. Hinc eſt quod
Petrus, ubi Chriſtum rerum cognovit aucto-
Luc. 5. rem, exclamavit dicens: „Exi a me, Domi-
„ ne, quia peccator ſum. „ Sic eum Petrus
exire a ſe rogat, quomodo Centurio eum ad
(14) ſe ſupplicat non venire: agit enim (14) uter-
que ne indignitas hoſpitii, in hoſpitis manet
(15) injuriam. (15) *Non ſum dignus ut intres ſub*
tectum meum. Hoc benedictum eſſet antequam
Deus hoſpitium noſtræ carnis intraret: at
nunc quid ſic Centurio tectum ſuum Chriſtum
vetat intrare, quem totum videt intra tectum
ſui corporis jam manere? Fratres, Centurio
jam videbat in Chriſto corporis ſui formam,
ſed paſſiones in illo ſui corporis non videbat.
Natus eſt in carne Chriſtus, ſed natus eſt de
Spiritu ſancto: accepit hoſpitium carnis, ſed
in aula virginis: ut & veritas eſſet corporis
(16) humani, (16) & de pollutione humani cor-
poris nil haberet. Bene ergo Centurio tectum
ſuum indignum judicat Chriſto: quia ſub ſin-
gulari tecto manebat noſtri corporis Chriſtus:
(17) juxta illud Prophetæ, (17) „ Vigilavi, &
Pſ. 101. „ factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. „
v. 8. *Sed dic tantum verbo, & ſanabitur puer meus.*
(18) Centurio iſte cum ſine lege eſſet (18) nihil
ſine lege egit, dicit: *Dic tantum verbo.* Quia Pſ. 48.
dictum erat, „ dixit, & facta ſunt. „ Et ſi v. 5.
omnia perfecta ſunt dictu, quomodo dictu
ſolo unius infirmitas non curetur? *Dic tantum*
verbo, & ſine verbo quod dicitur? Sed iſte
poſtulat verbum non de loquendi uſu, ſed
de virtute faciendi: verbum de quo dictum
eſt. „ Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos. „ Pſ. 106.
Dic verbo tantum. Quia iſte credidit in verbo v. 20.
omnes manere virtutes. Verbum tuum Do-
mine ſanitas eſt: verbum tuum vita eſt: ver-
bum tuum ubi acceſſerit, inde confeſtim ſugit
dolor, infirmitas mox recedit, verbum in quo
Petrus cum laxaret retia, piſcium multitudi-
nem cepit, ſine quo & ignorantiæ noctem
pertulit, & nullum fructum pervigil piſcator
invenit. „ Domine, inquit, laborantes per Luc. 5.
„ totam noctem nihil cepimus, ſed in verbo
„ tuo laxabo retia. „ Et quaſi non ſufficeret
quod de verbo egerat, verbo præſtari poſſe
quod poſtulat, rebus aſtruit, commendat
exemplo. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate*
poſitus, habens ſub me milites, & dico huic, vade,
& vadit: & alii, veni, & venit: & ſervo meo
fac hoc, & facit. Nam & ego homo ſum. Hoc
eſt dicere, tu Deus. *Sub poteſtate poſitus.* Hoc
eſt: tu ipſa poteſtatum poteſtas. *Habens ſub*
me milites. Hoc eſt: tu virtutes. *Et dico huic,*
vade, & vadit. Hoc eſt: dic infirmitati, vade,
& vadit. *Alii, veni, & venit.* Hoc eſt: dic
ſanitati veni, & venit. *Et ſervo meo, fac hoc,*
& facit. Ille puer meus erit & tuus ſervus,
cum receperit ſanitatem. Audiat: quid audiat?
Sanus factus es, jam noli peccare: faciat juſti- Joan. 5.
tiam, ut liberetur a paralyſi omnium peccato-
rum, & poſſit pſallere cum Propheta: „ Con- Pſal. 114.
„ vertere anima mea in requiem tuam, quia v. 7. 8. 9.
„ Dominus benefecit tibi: quia eripuit ani-
„ mam meam de morte, oculos meos à lachry-
„ mis, pedes meos a lapſu. Placebo Domino
„ in regione vivorum. „ Fratres, imitetur
Centurionem, qui ad centeſimum fructum
(19) deſiderat pervenire. Ne ergo leviter (19)
Centu-

(11) *In homine venerit Deus.* Ideſt in Chriſto homine. Uſitata Patrum loquutio; etſi non rigoroſe theologica, ut advertit D. Thomas III. part. Quæſt. IV.

(12) *Dedit debitum de humilitate.* Ambroſius hic: *Pergit Dominus, excuſat Centurio, militarique depoſito tumore reverentiam ſumit.*

(13) *Ad animæ ſuæ domum.* Sibi enim conſcius erat, ſe magnam vitæ ſuæ partem in falſorum Numinum cultu, & in aliis mundi hujus inquinamentis exegiſſe.

(14) *Agit enim.* In editis deeſt *enim*.

(15) *Manet injuriam.* Advertit hic Caſtillo ab aliquibus, veluti ab Laurentio a Ponte Tom. II. in Matth. cap. VIII. num 23. Sylveira Tom. III. in Evangel. lib. v. cap. XI. quæſt. XII. num. 79. legi: *maneat injuriam.* At in MS. Cæſenæ habetur, *manet injuriam*: utique a verbo *mano*, non *maneo*.

(16) *Et veritas eſſet corporis humani.* Non pauci fuere ex Hæreticorum grege, qui Chriſti carnem veram eſſe, eumque verum eſſe hominem, impie negarunt. Cerdo, Marcion, & Manes, Chriſtum tanquam hominem apparuiſſe dixerunt, cum humanum nihil haberet. Theodoretus lib. V cap de Marcione, pag. 375. Tom II edit. Colon 1573. Epiphanius Hæreſ. XXII. vel XLII. Tom. I. P. I. pag. 309. edit. Colon. 1682. Socrates Hiſtor. Eccleſ. lib. I. cap. XXII pag 185. Photius Epiſt. ultima, pag. 381. Huc etiam referri debent Gnoſtici; qui, referente eodem Epiphanio hæreſ. XXVI. pag. 91. C. Chriſtum non ex Maria natum, sed per Mariam oſtenſum fuiſſe effutiebant Hi omnes, aliique hujus furfuris homines, ab Theophylacto vocantur Φαντασιοδοκῆται. Sunt qui affirmarunt, Chriſti carnem *ſyderеam* eſſe, & *aeream*. Hos Apellitianos vocat Tertullianus lib. de carne Chriſti, cap. VIII. & Auguſtinus de hæreſ. ad Quodvultdeum, cap. XXIII. *Apellitas*. Epiphanio hæreſ. XLIV. pag. 381. dicuntur Ἀπελλῆιανοὶ *Apellejani*. Hæc enim fuit & impii Apellis doctrina. Cujus Aſſeclæ Catholicos injuria afficientes, vocarunt eos *Anthropolatras*, quod Chriſtum verum hominem dicerent Cujus acris convitii memoriam facit Gregorius Nazianzenus Tom. I. orat. 19. pag. 749. edit. Parſ. demonſtrando Apollinariſtis, multo eos magis nomen *Sarcolatrarum* mereri: nam ſi Chriſtus animam humanam non habebat, eos ſolam carnem adorare exiſtimandos eſſe.

(17) *Juxta illud Prophetæ.* Revera Chriſto locum hunc pſalmi convenire opinantur multi. Gloſſa Interlin. *Chriſtus paſſer ſolitarius, & unicus.*

(18) *Sine lege eſſet.* Centurio exlex typum Gentilium geſſit: qui propius acceſſerunt ad Chriſtum abſentem, quam Judæi ad præſentem At alius poterit eſſe horum verborum ſenſus Centurio cum libros & legem Judæorum non calleret; juxta id tamen, quod in lege ſcriptum eſt: *dixit & facta ſunt*, ipſe quoque loquutus eſt: *dic tantum verbo.* Obſervandum autem, apud SS. Patres Ἄνομοι vocari Ethnicos; quibus lex Moſaica de ritibus data non fuerat. Theodoretus in cap. 1. Corinth. IX. 21. *Sine lege eos vocat*, Paulus, *qui ſine lege vitam agebant*: & Theophylactus, *Lege carentes eos dicit*, *qui legem Moſaicam non habebant*: *qui ex Gentilibus erant*, *ut erat Cornelius.* Ad eandem ſignificationem reſpexiſſe videtur *Heſychius*, quando ἄνομοι interpretatur: *legi non ſubjectum.*

(19) *Ad centeſimum fructum.* Uſura centeſima, quæ vocabatur etiam, *uſura aſſis*, legitimarum omnium maxima erat: ſinguliſque menſibus e centum denariis reddebat unum. Vide Sidonium Apollinarem Epiſtolar. lib. IV. epiſt. XXIV. ibique Notas apud Sirmondum Tom I. pag. 553. B. Chryſoſtomum Tom. VII. Homil. in Matth. LVI alias LVIII. pag. 573. recent. edit. G L.

 in

Centurionis bujus prudentiam tranſeamus, hodie de ipſo dicta ſufficiant: quia myſterium permagnum eſt, quo Gentilis (20) geritur in figuram. (20)

in Notis; Marmor apud Gruterum CLXXV. 4. ubi legitur: *Donum datum*
UT EX CENTESIMIS EJUS QUANTITATIS
QUAE EFFECIT ANNOS - X - DE
DIE VIII. KALEND. OCTOB. NATALI DIVI
AUGUSTI EROGARENTUR EX ARKA &c.
Uſuræ centeſimis majores improbantur L. 50. de reb. cred. L. ultima de uſur. Vide Paulum Recept. Sent. 11, 15. 2. Schoochium Exercit. Sacr. XIX. pro Salmaſio contra Gronovium: Gronovium ipſum de centeſ. uſur. & apud Chryſoſtomum Tom. IV. in Præfat. §. V.

(20) *Gentilis.* Editiones Parif. Colon. Mogunt. Lugdun. Venet. ac tantum non omnes habent *Judæus.* Ex MS. Cæſenæ, & Vallicell. & editione Caſtilli repoſui *Gentilis.*

SERMO XVI. *

De duobus Dæmoniacis.

(1) CHriſtus quod transferat maria, (1) quod
loca circuit, non eſt res humani deſiderii,
ſed cauſa eſt ſalutis humanæ. Ambulat Chri-
ſtus, non ut videret loca, ſed ut homines,
qui variis caſibus perierant, inveniret. Qui
loca fecerat, quid novi videret in locis? Aut
illi quid aberat, qui ubique erat? ut homo vi-
debatur in locis, ſed ubique videbat ut Deus:
videbat utique, & deſperatos videbat, quibus
ibat divina remedia largiturus: ibat ad eorum
curam, quibus humana jam defecerat cura:
ſicut hodierna probatum eſt lectione. *Cum*
Matth. 8. *veniſſet*, inquit, *Jeſus trans fretum in regionem*
Geraſenorum, occurrerunt ei duo, habentes dæmonia,
de monumentis exeuntes ſævi nimis, ita ut nemo
(2) *poſſet tranſire per viam illam.* Lubet ſciſſe, (2)
& vidiſſe Dominum quid mali, quid periculi
(3) illis haberetur in locis: & ideo illuc iſſe (3) ut
ſic deſperatis, afflictis, ſic miſeris ſubveniret.
Occurrerunt ei duo dæmonia habentes, de monumen-
(4) *tis exeuntes.* In monumentis ſedem fecerant (4)
(5) mortis auctores. (5) Attendite quæ ſævitia,
quis furor, quæ rabies dæmonum erga homi-
num genus: quamvis breve tempus hominum
ferre non poſſunt: contenti non ſunt mori
homines, ſed vivos homines geſtiunt ſepelire:
ſe ſepulchris mandant, ut homines reducant
in ſepulchra (6): paſcuntur cadaveribus, pu- (6)
tredine ſaginantur: deliciantur fœtore, quibus
tota voluptas eſt homines interire. Sed ſen-
tiamus quid machinentur fraudibus, quid mo-
liantur malis, quorum crudelitas modum non
habet in aperto. Quid faciunt iſti quando
divitias oſtentant (7), niſi ut avaritiam ferant? (7)
Ut inferant ſuperbiam, pompam proponunt.
Singularitatem venditant, ut quod eſt com-
munionis, (8) excludant. Ut iram nutriant, (8)
cauſas colorant. Ut pietatem violent, affecti-
bus dant querelas. Philoſophiam fingunt, (9) (9)
ut faciant nihil ſcire homines plus quærendo.
Deos multos figurant, ut Deus, qui unus &
verus eſt, neſciatur. *Occurrerunt ei duo, dæmo-*
nia habentes. Quando ad duos homines dæmo-
nia multa, ad unum legionem totam (10) ſigni- (10)
ficat

NOTÆ.

* EX hoc Sermone multa mutuatus eſt Paſchaſius Radbertus; qui quadringentis circiter annis vixit poſt Chryſologum.

(1) *Quod transfretat maria.* Mare dicit cum Evangelio lacum unum. Matthæus ait veniſſe Jeſum in regionem *Geraſenorum*: Lucas *Gadarenorum.* At Gadaram, & Geraſam, non unam fuiſſe civitatem, quæ opinio apud nonnullos tempore Hieronymi invaluerat, ſed diverſas, luculentiſſime demonſtrat Joſephus de Bello, lib. II. capit. XIX. & Hieronymus de locis Hebr. Epiphanius, hæreſ. LXVI. ait Gergeſeorum, Gadarenorum, Gergeſenorum, *locum fuiſſe trium ſortium in medio poſitum.* Non videtur tamen, ſatis fuiſſe cauſæ, cur editum in una regione miraculum, alteri vindicetur, quod fuiſſent conterminæ. Quapropter adhærendum puto obſervationi Abb. Pezronii, cui lubens ſubſcribit Du Hamelius, regionem ſcilicet *Geraſenorum* tunc temporis ſubditam fuiſſe Gadarenis: quam urbem Pompejus juſſerat reſtaurari in gratiam Demetrii liberti ſui. Quo nomine urbs illa nota erat inter præcipuas Civitates Decapoleos. Addam ex Joſepho de Bel. Lib V. cap III. pag. 888. fuiſſe fortaſſe *Gadaram*, *Gergeſenorum* Metropolim. De nomine *Geraſa* vide Origenem Comment in Johan. edition. Huetii pag. 130. Tom. II.

(2) *Lubet ſciſſe.* In editis laborat non mediocri vitio locus hic; pro *lubet* habetur enim: *lucet.*

(3) *Iſſe.* Sic corrigendum putat Latinius, & Caſtillo. Mita *Eſſe.*

(4) *Sedem fecerant.* Monumenta in agris conſtituebant Hebræi, non in urbibus, ne contaminarentur. Extat inſignis locus Joſephi de Herode Tetrarcha ædificatore Tiberiadis lib. XVIII. cap III. quem non vidiſſe pigebit. Cum vero Judæorum ſepulchra alta eſſent, & fornicibus obducta, cubilibus ſimilia, ut habet Menochius, vel cellis vinariis, ut Maldonatus, facile poterat quis in eis habitare. Vide plura apud erudiſſimum Nicolaum de Sepulchris.

(5) *Mortis auctores.* Sane Dæmones circa ſepulchra obverſari tradunt Clemens Alexandrinus in Protept Lactantius lib II. cap II. Theophylactus in Matth. cap. 8. qui putat eo tempore viguiſſe dogma: animas mortuorum Dæmones fieri Vide Tatianum Aſſyrium Orat. ad Gentes, pag. 154. *Porro dæmones qui hominibus imperant non ſunt animæ hominum.* Clementem Alexandrinum Stromat. lib. VI. pag. 311. Quæ fuit Platonicorum ſententia; a qua non abſuit Tertullianus teſte Auguſtino de Civit. Dei lib. IX. cap. II. Nec Joſephus lib. VII. de Bello, cap. XXV. pag. 981. Chryſoſtomus autem Tom. V Homil. XXXVI. cujus titulus: *Quod animæ eorum, qui violenta morte pereunt non fiant Dæmones*: hoc tantum perſuaſum fuiſſe ait de his, qui violenta morte occubuerant, & quos *Biothanatos* appellant. Vide Baronium ad annum Chriſti CXXXVIII. §. 45. Veroſimilius aliis videtur creditum tum fuiſſe a multis inani philoſophia deceptis, animas mortuorum hærere circa ſepulchra.

(6) *Reducant in ſepulchra.* Sic emendavi ex MS. Vallicellano & Vaticano. Editiones *Religant.* Putat autem Maldonatus id egiſſe Dæmones, ut obſeſſos acrius torquerent fœtore loci. Facile autem in ſententiam deſcenderem exiſtimantium viros hos, non ſolum fuiſſe Energumenos, ſed etiam Lycantropicos: Gallis *Loup-garoux*, Italis *Lupi manari*, & graviſſima melancholia laboraſſe. Lucas VIII 27. *Occurrit illi vir quidam, qui habebat Dæmonium jam temporibus multis, & veſtimenta non induebatur, neque in domo manebat, ſed in monumentis.* Conferendus eſt cum Evangeliſta Paulus Medicus Lib. III. cap. XVI. *Per noctem enim egreſſi Lycantropici Lupos imitantur, & quoad illucat circa defunctorum monumenta vagantur.*

(7) *Oſtentant niſi ut &c.* In pluribus editis deeſt *niſi.* Ita vero Colon. & Caſtillo.

(8) *Quod eſt communionis.* Scilicet quod commune, & vulgare eſt omnibus.

(9) *Philoſophiam fingunt.* Vide quæ ad rem ſcribit Auguſtinus lib. XIII. de Trinit. cap XIX.

(10) *Legionem totam.* Apud Marcum: *Legio mihi nomen eſt, nam multi ſumus.* Dæmones, ait Lactantius lib. II.

ficat conveniſſe: hoc ideo facit, ut doceat
cavendos eſſe dæmones, non timendos: ſimul-
que monſtrat, quam ſit potentia Chriſti ſingu-
laris, quod nomine ſolo Chriſti fugatur omnis
dæmonum multitudo. *Occurrerunt ei duo, dæ-
monia habentes.* Exhibiti non volentes vene-
(11) runt: imperantis juſſu, (11) non ſuo auſu:
attracti ſunt inviti, non ſua ſponte currentes:
denique ad præſentiam Chriſti homines exeunt
de monumentis, & verſa vice captivos ſe-
(12) runt, (12) a quibus fuerant captivati: ſiſtunt
pœnis, quorum cruciatibus torquebantur:
aptant ad ſententiam, a quibus addicti fuerant
jam ſepulchris. *Occurrerunt ei duo dæmonia ha-
bentes ſævi nimis, ita ut nemo poſſet tranſire per
viam illam.* Videtis quia dæmones venientibus
ad Chriſtum præcluſerant viam: tranſitum de-
negarant. Etenim dæmonum iſta cura, ne ad
Deum homines poſſint reditum invenire.
Non enim aliter poſſunt homines poſſidere,
niſi eos ab auctoris ſui ſocietate ſubducant.
Ita ut nemo poſſet tranſire per viam illam. Hinc
(13) eſt quod Chriſtus factus eſt via. (13) *Ita ut*
Joan. 14. *nemo poſſet tranſire per viam illam.* Illam, non
iſtam. Ego ſum, inquit, via. Ut ad viam
per viam, ad Deum per Deum venientibus
obſiſtere vis dæmonum non valeret: ad Deum
niſi per Deum poteſt perveniri. Sed jam
quid dæmones clamaverint, audiamus. *Quid
nobis & tibi fili Dei?* Hoc eſt dicere: Vitæ
(14) auctor quid tibi cum mortuis? (14) Habitator
cæli quid tibi cum ſepulchris? Odor paradiſi
quid tibi cum fœtore? Quos de cælo dejeciſti,
quos de Paradiſo excluſiſti, quibus nunc tol-
lis urbes, regiones habitabiles negas, permitte
inhabitare nos vel ſepulchra: & ſi nos perſe-
cutione tanta digni ſumus, tu tanta non es
(15) dignus injuria. (15) *Quid nobis & tibi?* Quid?
quod judici, & reo: quod vindici, & pœnali:
quod Regi, & deſertori. *Quid nobis & tibi fili
Dei?* Hoc dicunt poſſeſſori fures, (16) hoc (16)
domino prædones, tenent ſpolia, prædam
geſtant: & quid ſibi cum eo ſit, qui ſua repo-
ſcit, interrogant. *Quid nobis & tibi fili Dei?*
Quid? Ut reddatis homines, mundum reſti-
tuatis auctori: & veniente creatore ſciatis vo-
bis in creaturis amplius nil licere. *Quid nobis
& tibi fili Dei? Veniſti ante tempus torquere nos?*
Quid nobis & tibi? Et vobis cum hominibus
quid? *Quid nobis & tibi fili Dei?* Agnoſcunt,
agnoſcunt Deum, (17) judicem confitentur, (17)
clamant judicium ſe debere, & de tempore
præſcribunt. *Quid nobis & tibi fili Dei? Veniſti
ante tempus torquere nos?* Auctori temporum
tempus opponunt. *Veniſti ante tempus torquere
nos?* De tempore ſic queruntur, quaſi ipſum
cum tempore ſecerint, ut vivos condiderint
in ſepulchris. *Veniſti ante tempus torquere nos?*
Tempus abſcindit, prævenit mortem, ſepelit
vivos crudelitas immatura: & de tempore
queritur, quaſi ante tempus (18) habere de- (18)
buerit, injuſte quod deſiderat: & non ut ex-
orta eſt ejus malitia, mox puniri: de tempore
cauſatur (19) nequitia ſæculi indurata. Malis (19)
patientia brevis eſt, bonis tarda ultio: quod
læſis longum eſt, anguſtum eſt ad lædentes.
Erat, inquit, *non longe ab eis grex porcorum mul-
torum paſcens. Dæmones autem rogabant eum di-
centes: Si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum.*
Digna petit indigna ſervitus. *Mitte nos in gre-
gem porcorum.* De monumentis mitti ſe preca-
tur in porcos nequitia: quia fœtores amittere
neſcit, ſed mutare. *Mitte nos in gregem porco-
rum.* Cœnum petunt ruentes cælo: poſt
æthereas habitationes ambiunt volutabra por-
corum. *Mitte nos in gregem porcorum.* Grex
in gregem mittitur, (20) ut prodatur dæmo- (20)
num

lib. II. cap. XV. non ſolum Dæmones ſe eſſe confitentur ſed & nomina ſua produnt. Legio autem ex Hebraica voce, quæ ſonat *multitudinem.* Unde *Legio olivarum* apud Bereſ. Rabb. *Facilius eſt Legionem olivarum enutrire.* Numerus militum in legione apud Romanos non ſemper idem; ſæpius immutatus. Vide Livium Lib. VIII. decad. 1.

(11) *Imperantis juſſu.* His ſimilia habet Hieronymus in cap. VIII. Matth.

(12) *Captivos ferunt.* Nam ad Chriſti præſentiam coacti venire Dæmones, non magis ſui tunc compotes erant, quam fuerant antea obſeſſi.

(13) *Chriſtus eſt via.* Cur Chriſtus via dicatur, & quomodo ſit, vide Hammonium in Catena ad locum Joannis XIV. 6. Clementem Alexandrinum in Protrept. pag. 63. Niſſenum Orat. X. contra Eunomium: Chryſoſtomum Tom V. Hom. CXCIII & XVIII Edit. Pariſien. Nazianzenum Orat. XXXVI Epiphanium hæreſi LXIX. clarius in Anchorato: Cyrillum Hieroſolym. Catecheſi Illuminat. X. Cyrillum Alexandrinum lib. IX. in Joan. cap. XIV. 4. Theodoretum in hunc locum, ibique Theophylactum.

(14) *Quid tibi cum mortuis.* Formula hæc dicendi apud Latinos contemptum videtur inducere; at Hebræis aliud ſignificat; quod clare patet II. Reg. XVI. 10. II. Paralipom. XXXVI. 21. Ex ſententia ergo Hebræorum loquitur Chryſologus. Sed Græcia etiam hujuſmodi loquutio familiaris. Anacreon. *τι μοι ϗ μακρῆσι αὐλοῖς: quid mihi cum magnis tibiis?* Demoſthenes *τι μοι νομω βασανω: quid legi cum quæſtione?*

(15) *Dignus injuria.* „ Qui cum fœtoribus & ſepul„ chris miſcearis. „ Mita.

(16) *Hoc dicunt poſſeſſori fures* „ Sed quomodo rem fur„ to ſublatam quis adhuc poſſidere poteſt? Quia fures „ non auferunt Domino rei furtivæ poſſeſſionem, cum „ ipſa poſſeſſio ſolo animo retinetur. L. III. §. In ad„ mittenda, L. Si id §. Finale ff. de acquir. poſſeſſ. L. „ licet, C. de acquiren. & retinend. poſſeſſ. Dæmones „ dum hominem obſident non quidem poſſeſſores, ſed „ detentores, & occupatores rei alienæ: ideo fures „ jure ac merito appellantur. Homo enim creatura Dei „ eſt, & ad ipſius imaginem factus: propterea ut fures „ a poſſeſſione rei furto ſublatæ, arcentur per L. II. & „ L. VI. C. de furtis „ Mita.

(17) *Agnoſcunt Deum.* An Dæmones vere Deum agnoverint, vide Maldonatum in hoc capite Matth. VIII. verſ. 29. Agnoviſſe autem patet ex Luca IV. 41. *Non autem voluntatis iſta confeſſio, ſed neceſſitatis extorſio,* ut ex Hieronymo Lucas Brugenſis.

(18) *Quaſi ante tempus.* Mirum quam corrupte, quam depravate locus hic in editionibus jaceat, nec clariorem lucem adferunt MSS. Vaticanus Codex: *Et de tempore queritur, quaſi ant tempus habere debuerit: ut exorta eſt mors puniri de tempore cauſatur Nequitia ſæculi indurata.* Ex Bononienſi veteri & Caſtillo & Mita reſtituimus. Senſus autem obſcurus adhuc. Fortaſſe ait Chryſologus Dæmones optaſſe hominibus nocere: id quod injuſte deſiderant ante tempus, ſcilicet ante eorum mortem, vel quia non putabant tam cito Chriſtum venturum; & non ut punirentur ſtatim, ac eorum malitia perſpecta fuerit.

(19) *De tempore cauſatur.* „ Hoc eſt in cauſam ſuæ „ defenſionis tempus adducit. „ Mita

(20) *Grex in gregem mittitur.* Ubinam loci tanta multitudo porcorum apud Judæos, cum Prodigus ad eos alendos in longinquam regionem commigraverit? Vel ex eo quia Judæis vetitum erat porcos edere, non alere. Et tunc temporis poterant ali ab Judæis, ad ſuppeditandam annonam Romanis militibus: qua de cauſa multa conceſſa ſuariis privilegia leguntur; vel quia Judæorum multi inter Ethnicos commorantes propriis legibus adſtricti paſſi non ſunt, ſed eas lucro ſuo poſthabuere. Romanis enim caro ſuilla in pretio fuit; vel demum animalia illa non Judæorum erant, ſed Gentilium, qui olim regiones trans Jordanem incoluere, & in his Gadaram, ſeu Geraſam. Revera autem quomodo Gadarenſes fuiſſe Judæos confirmet Baronius anno XXXI. §. 69. non bene adhuc liquet. Gadara enim gemina fuit; utraque Græci inſtituti. Una ad littus maris mediterranei de qua

H Strabo

(21) num multitudo: (21) ut appareat hoc duos
portaſſe homines, quod numeroſitas non va-
luit ſufferre porcorum. *At illis, Ite: at illi*
exeuntes abierunt in porcos: & ecce impetu abiit to-
(22) *tus grex perpræceps in mare*, (22) *& mortui ſunt*
in aquis. Traditur vile pecus non pro volun-
tate dæmonum, ſed ut tali facto innoteſcat,
(23) quomodo in homines ſæviunt, (23) quomodo
quærunt mortes hominum, qui ſic porcos ut
perderent quæſierunt. Dæmones omne quod
eſt, agitur, movetur, vivit, ardent perdere,
non habere. Ne quis ergo talis iteri homo
præſumat (24) humano generi inimicitia vetus, (24)
fixa ira, malitia deſtinata eſt. Dæmones niſi
vincti non cedunt, lædere non valent niſi
juſſi. Traditur ergo vile pecus, ut luceat
dæmonibus in homines nil licere, quibus in
porcos juſſum eſt ut liceret (25). Nos ergo (25)
aut vitiis noſtris facimus, ut illi accipiant po-
teſtatem nocendi, aut virtutibus ſubjecta
nobis dæmonum colla Chriſto triumphante
calcamus.

Strabo LXVI. Altera Pereæ Civitas fuit, quam Joſephus de bello lib. I. cap. V. Græcis hominibus tribuit.

(21) *Dæmonum multitudo.* Hieronymus in vita Hilarionis pag. 95. *Qui viderant non potuiſſent aliter credere, exiſſe tantam de homine Dæmonum multitudinem; niſi grandis porcorum numerus, & quaſi ab uno actus pariter corruiſſet.* Sic impietas Sadducæorum Angelos negantes convellebatur.

(22) *Præceps in mare.* Quod ſolent dæmoniaci. Hinc fortaſſe illuſtrandus Heſichius: δαιμονίζεσθαι *per devia errare.* Porro mare hoc putat Baronius fuiſſe thermas Gadaritanas: de quibus Epiphanius hæreſ. XXX. num. 7. eos vero in lacum Tiberiadis demerſos fuiſſe eruitur ab Hieronymo de loc. hebr.

(23) *In homines ſæviunt.* Inter plurimas cauſas, cur Chriſtus hoc permiſerit, hæc quoque commemoratur ab Chryſoſtomo, aliiſque enarratoribus. Et certe in aliud humani corporis hoſpitium dæmones ii immigrare maluiſſent; at cum prævidererent ſe id ab Chriſto numquam impetraturos, popoſcerunt vel animalia dominandi poteſtatem, & quodammodo hominibus nocerent; vel animalium jacturam, quia domini eorum indignati, Chriſtum non ſuſcepiſſent. Hieronymo in vita Hilarionis conſonat Euthymius: *Student porcos occidere, ut eorum damno contriſtati domini gregis Jeſum non ſuſciperent.*

(24) *Fieri homo præſumat.* „ Diabolus factus eſt inimicus homini, ne homo eidem aſſimilari audeat; ſed „ potius mores illius, & ſuggeſtiones tanquam inimici „ abhorreat. „ Ex Mita.

(25) *Ut liceret.* Chriſtus enim in hac re non vim agentem, ut loqui amant, exercuit, ſed vim impedire volentem ſuſtinuit. Voluit, ut liceret dæmonibus id, quod alias efficere poterant ni majori vi impedirentur.

SERMO XVII.

De Dæmoniaco.

Marc. 5. v. 3. VEniſſe Dominum trans fretum in regio-
nem Geraſenorum, & exeunti ei de navi
(1) ſtatim occurriſſe hominem (1) de monumen-
tis habentem ſpiritum immundum, catenis &
compedibus vinctum, Evangelico hodie ſermo-
ne cognovimus; qui domicilium haberet in
monumentis, Auctor mortis, mortis incubat
manſiones, & humanæ necis avidus, quos
crudelitate ſua occidere non poteſt, vivos
geſtit feraliter ſunerare: ſævit, furit interitus
noſtri avarus exactor: cui pœna eſt quod ho-
mo naſcitur: quod tardius moritur, cruciatur:
hominis hanc ipſam breviſſimam vitam aman-
dare horrida nititur per ſepulchra: confuſus
hoſtis, & ad utrumque perverſus ingerit ſe-
(2) pulcbris vivos, mortuis apponit cibos, (2)
mera fundit, ut & vivos enecet, & mortuos
inquietet. Catenis & compedibus vinctus te-
nebatur homo: vinctus alieno crimine, (3) & (3)
habitatoris ſcelere, habitaculum innocens tor-
quebatur. Diaboli culpa hominis redundabat
ad pœnam: & prædæ miſeriis, prædo ſagina-
batur incluſus: nec facientem, ſed patientem
execrabilis exponit invidia. (4) Huic morbo (4)
cupiens dominus ſubvenire, transfretat mare:
hoc eſt, ad fluctuantia mundi terminos (5) (5)
corporis noſtri navigio tranſmittit, ad littora
pervenit ſalutis noſtræ repleta naufragiis, &
regionem cæcis ignorantiæ tenebris inſuſam,
lucis ſuæ ſplendore perſundit, callidi hoſtis
deprehenſurus inſidias: ipſumque principem
nequitiæ ſpiritualis cum ſuis legionibus, regia
poteſtate fugaturus; ut tandem reddat liberos,
quos diu tenuit poteſtas inimica captivos.
Videns

NOTÆ.

(1) OCcurriſſe hominem. In ſuperiori ſermone duos, nunc unum tantum Energumenum Chriſto obviam fuiſſe ait. Vere Marcus & Lucas unius Energumeni meminere: vel quod forte alter ex iis erat notior, in quo erit legio dæmoniorum, ut ait Auguſtinus, de Concord. Evangel. vel quod magis vexaretur; unde ejuſdem ſanatio longe mirabilior; aut quod hic ſolus a Chriſto ſanatus fuerit.

(2) *Apponit cibos.* Improbat morem apponendi cibos ſuper ſepulchra mortuorum. Quarum ſepulchralium epularum uſum ab Ethnicis, de quibus vide Kirchmannum de funer. Rom. in Chriſtianos etiam in primitiva Eccleſia manaſſe, & non paucis abuſibus volventibus annis pollutum fuiſſe, ex Auguſtino & Cypriano docet Gullielmus Stuckius Antiq. Conv. Lib. I. cap. XXVI. Id ætate quoque Chryſologi ſupra Martyrum tumulis fieri conſueviſſe abunde docemur ex Ambroſio. Paulinus Nolanus Poema XXVI. Natal. IX. pag. 642. verſ. 562.

. . . . . ignoſcenda tamen puto talia parvis
Gaudia, quæ ducunt epulis; quia mentibus error
Irrepit rudibus: nec tantæ conſcia culpæ
Simplicitas pietate cadit: male credula ſanctos
Perfuſis halante mero gaudere ſepulchris.

Hoc eſt *mera fundere*, quod Chryſologus damnat ut diaboli inventum, Paulinus, ut ſimplicitatis lapſum excuſat. Vide Chryſologo cohærentem Auguſtinum Tom. X. Serm in Cathedra S. Petri, & Tertullianum Lib. de Reſurr. cap. I. in principio.

(3) *Vinctus alieno crimine.* Fatetur Mita hoc intelligi deberi de crimine Dæmonis, qui humanum genus in Ævæ tentatione peſſumdedit, cujus comparatione homo innocens eſt. Attamen myſtice interpretatur de crimine Ævæ, & de originali peccato. Unde dæmoniacus hic innocens quoad culpam propriam, reus erat quoad culpam Parentum.

(4) *Execrabilis invidia.* „ Hoc eſt execrabilis invidia „ Dæmonia non patitur ipſum in hoc facto apparere tortorem; ſed ſolum permittit hominem videri talia pati, „ quatenus hominis peccatum, propter quod ipſe mala „ patitur appareat, & Dæmonis culpa non cernatur. „ Mita. Multæ editiones & MS. Vallicell. habent *miſerabilis invidia.*

(5) *Terminos*, id eſt homines peccatores, juxta illud Job. XXXVII. 3. *Et lumen illius ſuper terminos terræ.* Vel potius ad omne id, quod in ſuo dominatu includitur: *Dabo tibi gentes & poſſeſſionem tuam terminos terræ.*

(6) Con-

Videns, inquit, *Jeſum a longe, cucurrit, & adoravit*
eum, & clamans voce magna, dixit: Quid mihi &
tibi Jeſu fili Dei ſummi? Adjuro te per Deum
ne me torqueas. Ad nutum Chriſti con-
verſus eſt ordo pœnarum; ante latrocinan-
te diabolo homo vexabatur innocuus; nunc
homo currit, ſed diabolus incurrit: inclina-
tur caro, ſed immundus jacet, & proſter-
Matth. 4. nitur ſpiritus. *Cucurrit, & adoravit.* Quid
eſt, diabole, quem trina tentatione provo-
cabas ad lapſum, quem promiſſione regni ut te
adoraret ſubdolus ambiebas: nunc tremens
& miſerandus prolaberis, & adoras? Ecce qui
honores omnes regni promittebat & gloriæ,
habitare fœtidis corruptione cadaverum reperi-
tur in tumulis. Sic, ſic iſte decipit cum pro-
mittit: ut ad inferna ſecum pertrahat, cum de
(6) ſupernis ſe conſulentis conſulentes (6) fallax
(7) promiſſor (7) illudit. *Quid mihi & tibi fili Dei*
ſummi? Nam & modo ut adulator, non ut de-
votus & obſequens hic adorat, evadere cupi-
ens pœnam, prædam perdere pertimeſcens.
Credit infelix ut eum, quem tentatione vince-
re, quem muneribus nequivit inflectere, poſ-
ſit adulatione pulſare: ſed ille conſuevit vin-
ctos abſolvere, revocare captivos, nec acqui-
ſitos, ſed conditos a ſe ſibi reſtituere terminos:
(8) (8) hoſtem libera virtute percellere, nec fa-
(9) ctione pellaci (9) inimicum ſuorum requirere
poſſeſſorem. *Et clamans voce magna, dixit: Quid*
mihi & tibi Jeſu fili Dei ſummi? adjuro te per De-
um ne me torqueas. Quid agit? quid patitur
fragilitas humana talibus & tantis ſubjecta mi-
ſeriis? Ecce diabolus patrona voce hominis
(10) (10) hominem petiturus inclamat: & tota
membra hominis hoſti ſuo ſuam militant in
ruinam. *Quid mihi & tibi Jeſu fili Dei ſummi?*
Quid mihi & tibi? quod puniendo & judici:
quod regi & deſertori, quod infaſori & Domi-
no. *Quid mihi & tibi Jeſu fili Dei ſummi?* Si
agnoſcis filium, utique non neſcis hæredem: ſi
hæredem noſti, hæreditatem rapere cur præſu-
(11) mis? (11) *Adjuro te per Deum, ne me torqueas.*
Timet tergiverſator, & ſimulat: fatetur filium,
ſed ne Deus intelligatur ſolita arte contendit:
adjurat Deum per Deum, ut alterum videri
ipſum faciat (12), ut aſtantium decipiat & fal- (12)
lat auditum. *Interrogabat eum Jeſus, quod tibi*
nomen eſt? Interrogat: non ignorat, ſed implet
judicem: ſervat ordinem cognitoris: (13) no- (13)
men interrogat, ut de conditione diſcutiat, ju-
dicet de reatu, addicat de crimine, Deum ſe
eſſe data ſententia perdemonſtret. *Respondit*
legio, quia multi ſumus. Chriſti interrogatio no-
ſtram ignorantiam ſic depellit: nobis aperit
quod latebat: ad unum legio. Evidens eſt
deſidia militis, ſi deſerat aciem, ſi greſſum re-
trahat, ſi confligere pertimeſcat; ibi unum nu-
meroſo hoſte fortiorem prævidet eſſe capti-
vum. (14) Ad præſentiam regis iſti quid ſunt, (14)
qui ut unum, & nedum tyronem (15) cape- (15)
rent, toto cohortis ſuæ agmine convenerunt?
ubi eſſent ſi vexillum ibi jam crucis, ſi Chriſti
ſigna vidiſſent? Age, Chriſtiane, incede ſecu-
rus, manus tanta, & tam multa quæ ſic metuit
inermem, procul ſugiet, ſi videat, ſi ſentiat, ſi
cognoſcat armatum. *Deprecabantur eum ſpiritus*
dicentes, mitte nos in porcos. Vide ubi ſatanas ſe-
dem deſiderat collocare. De ſepulchris in
porcos. Semel infectus putredine, habitacula
fœtida & immunda perquirit: ſordibus dele-
ctatur, & cœno, qui utique ſemper fœtore cri-
minum, & ſquallore paſcitur vitiorum. Sed
ſic eſt odor ejus tartareus & crudelis, ut eum
nec porcorum natura ſufficeret ſuſtinere: de-
nique demergi in mari, & fluctibus maluit de-
perire, (16) quam ejus immunditiam pati, & (16)
putredinem tolerare. At quid (17) poſſunt (17)
præſumere dæmones, qui nec porcos quidem
contingere prævalent, niſi eos poteſtas divina
permiſerit? Miſer eſt, qui relicto judice, (18) (18)
fruſtra carnificis requirit ſavorem: qui nec
vexare, nec parcere, nec minuere poteſt tor-
menta, nec addere: ſed facit totum addictus
ipſe verbero ad jus, & arbitrium judicantis.

SER-

(6) *Conſulentes.* Ex MS. Vallicell. & Vatic. Nonnul-
læ editiones *conſolantes.*

(7) *Fallax promiſſor.* Alias *falſus.* Qui ſuperna con-
ſulunt, & ab falſo promiſſore illuduntur ii ſunt „qui fu-
„ tura ſoli Deo cognita ab dæmone conſulto ſcire deſi-
„ derant, quod olim Gentes feciſſe conſtat cum Idola de
„ futuris conſulerent„ Mita. *Quid mirum Pater men-*
„ *dacii*, inquit Cyrillus Jeroſol. Catecheſ. Illum. pag.
124. *ſi opera mendacii ſpeculatur?*

(8) *Terminos.* Vide ſuperiorem notam 5. Ani quis ali-
us *limes*, alius *terminus*: de quibus conſule Hoſmannum
Contin. Lexici Tom. III. pag. 34. Salmaſium ad Soli-
num pag. 680. Addam terminos, fineſque agrorum ab
Romanis quandoque dictos *Arcas finales*, quæ non tan-
tum finiendis agris, verum etiam condendis cadavetibus
inſerviebant. Harum figuram expreſſam ex Hygino, ha-
bes apud laudatum Salmaſium.

(9) *Nec factione pellaci.* Chriſtus enim non ſubdola
arte diabolum, ut ipſe diabolus Evam, ſed propria virtute
ſubvertit.

(10) *Patrona voce hominis.* Scilicet diabolus voce ho-
minis utitur, ut clamet ad Dominum.

(11) *Hæreditatem rapere cur præſumis?* „ Homo eſt
„ hæreditas Chriſti Domini: Pſalm LXXVIII. poſtula a
„ me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam: ubi Au-
„ guſtinus :Gentes hæreditatem tuam, quam poſſides ad
„ earum ſalutem. „ Mita.

(12) *Ut alterum videri ipſum faciat.* Vatablus locum
Evangelii legit: *peto ab Te, ut jures mihi per Deum:* quaſi
Chriſtus, ut ait hic Chryſologus, alter fuiſſet a Deo.

(13) *Ordinem cognitoris.* Judicis munus eſt primum
reum interrogare Text. in cap. *Præſcripta Libell.* 2. q 8.
& cap *Forus* de Verbor. ſignific.

(14) *Eſſe captivum.* Vel ait unum hominem ab diabo-
lo obſidendum eſſe fortiorem legione dæmonum; vel ad
eum ſervandum opus fuiſſe legione dæmonum. Men-
tem autem Chryſologi ſatis aperire videtur Baſilius Orat.
XXIII. *Nos enim docuit quam multis humanum genus car-*
nificibus dæmonibus traditum non perierit, quandoquidem dæ-
monum multitudo in unum armata tollere non evaluerit.

(15) *Nedum tyronem.* Opinantur nonnulli Enarrato-
res ex duobus dæmoniacis unum fuiſſe Gentilem. Cui
ſententiæ adhæſiſſe videtur Chryſologus, dum hunc in mi-
litia Chriſti nedum tyronem fuiſſe ſcribit.

(16) *Maluit deperire.* Quid ſi legendum *maluere*? Por-
ci enim maluerunt demergi potius, quam dæmonum tar-
tareum odorem ſuſtinere Vel verbum *maluit Naturæ*
conjunxit, quam pro genio vel *inclinatione*, vel naturali
quodam inſtinctu ſumpſit.

(17) *At quid.* Ex MS. Vatic. Editi *aut quid.*

(18) *Relicto judice.* Contra eos qui vero relicto Deo
opem dæmonis, ut olim Gentes, implorare non erube-
ſcunt.

SERMO XVIII.

De Socru Petri infirma & ſanata.

HOdierna lectione didicit attentus auditor,
quare cæli Dominus, reſtaurator univer-
ſorum, terrenas & ſerviles intraverit manſiones.
Sed nihil mirum ſi ad omnia dignanter acceſſit,
qui clementer venerat omnibus ſubvenire.
Matth. 8. *Cum veniſſet*, inquit, *Jeſus in domum Petri*, *vidit*
v. 14. *ſocrum ejus jacentem, & febrientem.* Videtia quæ
(1) res ad domum Petri (1) invitaverit Chriſtum:
utique non diſcumbendi voluptas, ſed jacentis
infirmitas: non prandendi neceſſitas, ſed ſalu-
tis occaſio: divinæ virtutis opus, non humani
pompa convivii. In domo Petri non vina,
ſed lachrymæ fundebantur: turbabat ibi fami-
liam non cura convivii, ſed cura languentis:
febris ibi, non edacitas æſtuabat. Unde illuc
Chriſtus non epulas percepturus, ſed vitam
redditurus intravit. Deus quærit homines,
non humana: cæleſtia dare cupit, non concu-
piſcit invenire terrena: Chriſtus ergo receptu-
rus nos, non noſtra quæſiturus advenit. *Cum
veniſſet*, inquit, *in domum Petri, vidit ſocrum ejus
jacentem, & febrientem.* Ingreſſus in domum Pe-
tri Chriſtus ad quod venerat, vidit: non aſpe-
xit qualitatem domus, non occurrentium tur-
bas, non ſalutantium pompam, non familiæ
concurſum: certe non ipſum præparationis or-
natum, ſed inſpexit gemitum languentis: febri-
(2) entis attendit incendium (2): vidit periculum
deſperatæ: & ſtatim manus ad opus ſuæ deita-
tis extendit: nec ante ad humana diſcubuit
Chriſtus, quam mulier quæ jacebat, conſurge-
ret ad divina. *Tenuit*, inquit, *manum ejus, & di-
miſit eam febris.* Videtis quomodo dimittit fe-
(3) bris, quem tenuerit (3) Chriſtus: ubi non ſtat
infirmitas, ubi auctor ſalutis aſſiſtit: acceſſus
illuc mortis nullus eſt, ubi vivificatoris ingreſ-
ſus eſt. *Tenuit*, inquit, *manum ejus.* Quæ ne-
ceſſitas tangendi erat, ubi inerat jus jubendi?
Sed Chriſtus tenuit manum mulieris ad vitam,
quia Adam de manu mulieris acceperat mor-
tem. *Tenuit manum ejus.* Ut quod manu præ-
(4) ſumentis (4) amiſerat, manus repararet aucto-
ris. *Tenuit manum ejus.* Ut acciperet indulgen-
tiam manus, quæ carpſerat de morte ſententi-
am. *Et ſurrexit*, inquit, *& miniſtrabat ei.* (5) (5)
Et Chriſtus mulieris indigebat obſequio, & mu-
lieris provectæ ætatis, ſenectutis ſummæ, filiis
aggravatæ? ſic in domo Petri non erat ver-
nula, non miniſter: non familiaris, non pro-
pinquus, certe non uxor, (6) quæ matris ob- (6)
ſequium præveniret? & ad ſummam, Petrus
ipſe cauſas ſuæ verecundiæ non videbat, ut
hoc anus, hoc ſocrus faceret magiſtro, diſci-
pulus quod debebat? fratres Chriſtus ab illa
humanum non exigebat obſequium, cui mini-
ſterium divinitatis impenderat: ſed miniſtrare
illam ad indicium redditæ ſanitatis admiſit.
Chriſtus ſic fugat morbos, ut vires priſtinas
mox reducat: ubi curat ars, ibi infirmitatis re-
ſidet laſſitudo: ubi ſanat virtus, ibi languor
veſtigium non relinquit. (7) Sed in hac le- (7)
ctione quid ſpiritualis intelligentiæ lateat ſi
ſcire volumus, verborum floſculos non quæra-
mus: qui ſaturitatis (8) fructum quærit, deſpi- (8)
cit amœna camporum: violæ, roſæ, lilia, nar-
ciſſus, grati flores, ſed gratior panis. Quod
eſt odor naribus, hoc eſt auribus ſermonis or-
natus: quod dat panis vitæ, hoc ſcientia dat
ſaluti. Seponenda eſt ergo eloquentiæ vo-
luptas, quando ſcientiæ depoſcitur fortitudo.
Cum veniſſet, inquit, *Jeſus in domum Petri.* Ad
domum Petri venit Chriſtus, ut domus Petri
veniret ad Chriſtum: tunc ad domum Petri
venit Chriſtus, quando habitacula noſtræ car-
nis intravit. *Cum veniſſet Jeſus in domum Petri.* Matth. 8.
Quæ eſt domus Petri? illa, de qua dicit Domi-
nus. „ Et tu Bethlehem domus Juda, non es Mich. 5.
„ minima in principibus Juda: ex te enim ex-
„ iet dux, qui reget populum meum Iſrael. „
Unde & Apoſtolus: „ Ex quibus Chriſtus Rom. 9.
„ ſecundum carnem, qui eſt Deus benedictus
„ in ſæcula „ *Cum veniſſet in domum Petri, vidit
ſocrum ejus jacentem, & febricitantem.* Vidit ſy-
nagogam jacentem (9) in perfidiæ ſuæ tene- (9)
bris, decumbentem ſub ſuorum ſarcina pecca-
torum: vitiis ad phreneſim uſque febrientem:
&

NOTÆ.

(1) AD *domum Petri.* Domus hæc fuiſſe videtur Bethſaidæ, cujus civis erat Petrus, Johan. I. 4. Quæ Urbs cum ſeſquihoræ tantum itinere a Capharnaumo diſtaret, poterat Jeſus e Synagoga Capharnaumi iterum exiens, Bethſaidam vel pranſum, vel cœnatum ire. Et hæc eſt mens Chryſologi, ut infra patebit. Vel domus hæc erat Socri Petri. Petri autem dicta, quod ibi hoſpitaretur: quæ eſt & Brugenſis, & Maldonati ſententia.

(2) *Febrientis attendit incendium.* Videtur hæc de mente Galeni Lib. II. de differ. Febr. excogitaſſe Chryſologus: qui paſſim ad Hippocratem obſervat febrem vehementem ab eo πυρ ignem dici. *Lampadis æſtum* vocat febrim hanc Sedulius lib. III. pag. 165.

(3) *Quem tenuerit.* MS. Vaticani *tenuit.*

(4) *Præſumentis.* Præſumptor vocatur Adam & hic ab Chryſologo, & ab Sedulio lib. II. verſ 4.

Nec ſolus meritam Præſumptor ſenſerat iram,

voce parum latina: & cujus vix apud Sidonium veſtigium invenies. Non alia autem de cauſa *Præſumptor* dicitur, niſi quod adipiſcendæ divinitatis vana eum ambitio tetigerat. Alcimus Avitus Poem. lib. II.

Diis eſſe cupit ſimilis, ſerpitque venenum;
Ambitione nocens.

(5) *Miniſtrabat ei.* Sequutus eſt græcam lectionem: non eis ut Marcus, & Lucas.

(6) *Non uxor.* Solus Petrus inter Apoſtolos legitur fuiſſe uxoratus. Et hæc plurimorum veterum Patrum ſententia. Adeſis Clementem Alexandrinum Strom. Lib. III. pag. 448. B. Epiphanium Hæreſ. LI. Alogor. pag. 437. §. 22. & Hæreſi XXX. Ebion. pag. 147. § 22. Hieronymum Lib. I. adverſus Jovinian. pag. 27 & in Epiſt. ad Julian. 34. Auctorem quæſtionum veteris & novi Teſtam. apud Auguſtinum Tom. III. recent. edit. Quæſt. CXXVII. pag 124. E. Quapropter penes Ignatium in Epiſtola ad Philadelph., quam emunctioris naris Critici genuinam eſſe profitentur, verba illa: *& aliorum Apoſtolorum nomina, qui nuptiis operam dederunt:* ab Græculo quodam aſſuta cenſentur. Neque hic Chryſologus negat uxorem fuiſſe Petro: aſſerit tantum ea domi non adfuiſſe: quia alias ipſius potiſſimum muneris fuiſſet Matrem ab familiari rerum adminiſtratione ſublevare. Vel quia communis Patrum doctrina eſt eam Petrum, alioſque, ſi qui fuere, ante Apoſtolatum dimiſiſſe.

(7) *Veſtigium non relinquit.* Cum eam *continuo* a febri dimiſſam narret Evangelium, innuit eam ſtatim redditam ſanitati, abſque eo quod opus habuiſſet temporis, ut vires iterum, & robur adquireret: *Sanitas quæ confertur ab Deo,* inquit Hieronymus in Matth. laudatus ab Mira, *tota ſimul redit.*

(8) *Saturitatis.* Editi: *maturitatis.* Emendavit Meurſius.

(9) *Vidit Synagogam jacentem.* Febricitantem Fœminam Synagogæ fuiſſe typum, tradunt etiam Theophylus Antiocheum.

& ideo tenuit manum ejus, quia non tantum
verbo, ſed & manibus Judaicæ gentis operatur
ſalutem: audi Prophetam, „ Deus autem
„ Rex noſter ante ſæcula operatus eſt ſalutem
„ in medio terræ. „ *Tenuit manum ejus.* Ut
ante Prophetarum ſanguine manus ejus mundaretur,
quam miniſtrationis eccleſiaſticæ
ſumeret ſacramentum. *Et ſurrexit & miniſtravit.*
Hinc eſt quod erecta eſt quæ jacebat, &
(10) miniſtrat Chriſto (10), dum ſanctificat manus
ſuas modo in operibus bonis, quas ante malis
operibus polluebat. *Veſpere,* inquit, *facto obtulerunt
ei multos, dæmonia habentes, & ejiciebat ſpiritus
verbo:* Hoc humanitus quomodo intelligi
poteſt, ut contempto die, veſpere multos, &
male ſaucios ſalutis avidi ad ſalutis remedia
bajularent? Sed veſpere eſt, cum finitur dies
ſæculi: mundus a luce temporum cum declinat.
Sero lucis redditor venit, ut nobis gentibus,
qui in nocte venimus ſæculorum, diem
redderet ſempiternam. *Veſpere autem facto, ob-*
(11) *tulerunt ei multos dæmonia habentes.* (11) Veſpere,
hoc eſt, noviſſimo tempore nos gentes offert
Deo Apoſtolorum pia & ſolemnis devotio:
& pelluntur a nobis dæmones, qui nobis
idolorum cultus imperabant: audi Prophetam:
„ Omnes dii gentium dæmonia. „ Ignoran- *Pſal. 95. v. 5.*
tes enim unum Deum innumeris diis ſerviebamus
ſacrilega & ſordidiſſima ſervitute. *Et eji-* *Rom. 10.*
ciebat ſpiritus verbo. Quia ad nos Chriſtus car- *v. 17.*
ne non venit, venit verbo: ubi ergo venit fides
ex auditu, auditus per verbum, nos fecit
liberos dæmoniaca ſervitute: dæmones reddidit
ex impia dominatione captivos. Hinc eſt
quod dæmones ſub manibus noſtris torquentur
imperantibus nobis, qui nos ſubjiciebant lignis,
lapidibus adjiciebant, & vacuas quotidie
per figuras (12) inani timore vexabant. Mo- (12)
do eſt, fratres, ne nos infidelitas ad eorum revocet
ſervitutem: non laqueemur augu-
riis (13), non divinatione fallamur, non capia- (13)
mur ſortibus, (14) non a Manibus (15) indu- (14) (15)
camur, non ſeducamur mortibus, (16) non pe- (16)
ſtibus anhelantibus captivemur: (17) ſed nos, (17)
noſtroſque actus commendemus Domino;
committamus patri, credamus Deo: quia tempus
hominum ſicut Deus agit: & ideo ſicut
pater actus dirigit filiorum (18), & ut Domi- (18)
nus curam familiæ non relinquit.

tiochenus lib. III. Allegor. Bonaventura ad cap. IV. Lucæ: Beda Tom. V. ad cap. VIII. Matthæi &c.

(10) *Miniſtrat Chriſto,* & diſcipulis ejus, qui eum comitati fuerant.

(11) *Multos dæmonia habentes.* Cum Chriſtus advenerat multi ab dæmonibus vexabantur, ſatana magis inſaniente: eo quod præſenſerit eum breve regnaturum: & Idolorum cultum & tenebrarum poteſtatem funditus ruituram.

(12) *Quotidie per figuras.* Particula *per,* qua multæ carent editiones, ſenſum obumbrabat. Cæterum nota ſatis Gentilium opinio de larvis, ſpectris, & lemuribus. Fortaſſe vero ad mentem Auctoris propius accedit interpretatio Mitæ: qui per *figuras vacuas* intelligit Numinum ſtatuas, vel Idola: de quibus Sapient. cap. XIII. verſ 13. *Sculpat diligenter per vacuitatem ſuam.* Ad rem noſtram Cajetanus in locum Pſalmi XCV. verſ. 5. legit: *quia omnes dii populorum vacuitates: hoc eſt ſunt ſicut vaſa cava nihil in ſe continentia.*

(13) *Non laqueemur auguriis.* Ideſt non implicemur Aruſpicinorum laqueis

(14) *Non capiamur ſortibus.* Sortes dicebantur Oraculorum reſponſa: ex Valer. lib. I. Svetonio in Tiberio cap. LXIII.

(15) *Non a Manibus.* Manes dicebantur apud Gentiles animæ Defunctorum, quas nobiſcum quandoque verſari cenſebant

(16) *Non ſe[…]camur mortibus.* Ab ſpectris ſcilicet mortuorum. Opinatur Caſtilio ab mortibus piorum Hominum; quos aliquando vel repentino fato correptos, vel aliquo alio infortunio ſublatos, hoc ipſi in Dei iram, & malorum operum ultionem ſuſtinuiſſe, vulgo facile credunt.

(17) *Peſtibus captivemur.* Peſtis, pernicies, & calamitas omnis eſt. Cicero in Catilin. Orat XIX: *in Te conferri peſtem iſtam, quam tu in nos jam diu machinaris.*

(18) *Pater dirigit actus filiorum.* Idem fortaſſe ac tuetur bona, & rationes filiorum. *Actor* enim dicebatur is, qui impedito Tutore res agebat pupillorum L. xxiv. D. de adminiſt. Tutor: & L. xxii. §. de Tutela. Neque ideo *Actores* dicti ſunt, quod ad Acta conſtituerentur, ut Theophylus exiſtimat, ſed ab *agendo*: unde & πραγματευται dicuntur Græcis. Senſus autem magis obvius eſt, Chryſologum pro *actus* actiones, & opera filiorum intellexiſſe.

SERMO XIX.

De Scriba, cui Chriſtus ſequi ſe non permiſit.

Matth. 8. HOdie Evangeliſta ſic cœpit. *Videns,* inquit,
Jeſus turbas multas circa ſe juſſit ire trans fretum.
Quoties circa Dominum ſe indocilis
turba diffundit, & jactatur in conſcientiæ procella,
quietem deſerit, petit fluctus, portum
(1) deſerit, (1) naufragia intrat, ad excelſa contendens
mergitur in profundum; tunc Chriſtus
hoc mare talibus turbatum turbis transfretari
jubet. *Videns,* inquit, *Jeſus turbas multas circa
ſe, juſſit ire trans fretum.* Non ut fugeret homines,
qui hominum venerat ad ſalutem; ſed
inſipientibus inducias dat credendi: errantes
ut revertantur, expectat: patientiam præbet &
veniam, qui non vult proferre ſententiam: ſuſtinet
contumaces, qui vult non perdere, ſed
ſalvare quod fecit. *Accedens* inquit, *unus ex
Scribis, ait illi, Magiſter ſequar te quocumque ie-*
ris. Diſcedit (2) non accedit qui promittit (2)
Dominum incaute ſequi. Sed ad omnia poſſe
quis promittit? Dixiſſet cautius, ſequar te quo-
cumque juſſeris: (3) humanius certe, quocum- (3)
que volueris. *Sequar te quocumque ieris.* Sic dicit
qui inter ſe & Dominum quid interſit, ignorat:
ſic dicit qui Chriſtum Deum non intelligit,
ſed magiſtrum. *Sequar te quocumque ieris.*
Petrus per mare ſequitur, ſed ſubmergitur: ad
paſſionem ſequitur, ſed negat. Et ſi Petrus
ſic deficit, ſuccumbit ad pauca: iſte quis eſt,
qui ſe ad omnia ſequi Dominum ſic promittit?
Sequar te quocumque ieris. Sic dicit iſte, quaſi
poſſet cum Chriſto ſubire conflictum; per igno-
miniam (4) crucis adire gloriam; intrare mor- (4)
tis arcem; mortem mortificare per mortem;
penetrare ignotos tartari ſinus (5); dirumpere (5)
inferni

NOTÆ.

(1) QUietem portum deſerit. Nunquid vocis hujus tam propinqua repetitio Chryſologo digna, cui tanta erat verborum affluentia? Quid ſi diximus cum per antitheſim figuram, quam in deliciis habebat, ſcripſiſſe *portu exit, naufragia intrat &c.?*

(2) *Diſcedit.* Editiones *decipit.* Emend. ex MS. Vatican. & Vallicell.

(3) *Quocumque juſſeris.* Vide Hieronymum in Matth. cap. VIII. Tom. V. pag. 26. D. edit Pariſ 1579.

(4) *Per ignominiam &c.* Alias: *ignominiam Crucis adire per gloriam.*

(5) *Ignotos tartari ſinus.* Hominibus ſcilicet. Sinum dicebant veteres, quidquid ad aliud recipiendum aptum erat. Virgilius:

Argolicos penetrare ſinus.

Theo-

inferni vincula; ſæculis jam duratas animas,
(6) oblitas luce, propria revocare ad corpora(6),
concutere terram, ſaxa ſcindere, ſepulchra re-
reſerare, educere ſepultos ab inferis, teſtes
ſuæ reſurrectionis afferre. Adhuc adjiciat iſte
ire quocumque vadit Chriſtus, ſuperſedeat
humeris angelorum, conſeendat cælos, conſi-
deat patri, apicem teneat omnium cæleſtium
dignitatum, ad iſta Chriſtum, ad hæc Domi-
(7) num, ſcriba ſtultus (7), ſuperbus vernula ſe-
qui ſe Dominum cur promittit? Sed accipit a
Chriſto tam dignum pro tanta præſumptione
(8) (8) reſponſum. *Vulpes foveas habent, & aves
cæli nidos: filius autem hominis non habet, ubi caput*
(9) *reclinet*. Quid eſt hoc? Vulpes (9) viribus
infirma, callidate potens, inventrix doli, frau-
dis artifex, ſimulationis magiſtra, ſimplicitatis
vacua, plena ſtrophis, avium domeſticarum
prædo, tectis familiaribus inimica: merito hanc
Chriſtus in typum formet Herodis, principis
Judæorum, qui priſtinæ libertatis oblitus, ſub
Romana poteſtate conſiſtens, dominabatur ar-
te, calliditate regnabat, imperabat fraude, præ-
ſidebat dolis, ſimulatione pollebat: & quia ab
exteris gentibus non valebat referre prædam,
(10)(11) (10) familiarem plebem, (11) vernaculos po-
pulos, velut aves domeſticas devorabat. Pro-
bat hoc Chriſtus quando Herodi mandat:
„ Ite, dicite vulpi illi (12) „. Vere vulpis, (12)
qui regnum dolis rapit, quod nec naſcendo *Luc.* 13.
meruit, nec vivendo. Hic ergo Herodes in v. 32.
cordibus Scribarum uſque ad necem Chriſti
foveas ſibi ſuorum ſcelerum collocavit: nec
reliquit locum ubi Chriſtus caput ſuum, quod
Deus eſt, reclinaret. *Vulpes foveas habent &* 1. *Cor.* 11.
aves cæli nidos. Aves hic quoque appellat dæ- v. 3.
mones in aere volitantes, (13) qui & ipſi in (13)
pectoribus Scribarum malitiæ ſuæ nidos fece-
runt: ubi tota nequitiæ ſuæ germina procrea-
rent. Hinc eſt quod ubi ſe diabolus Judæ ani-
mu immiſcuit, mox & concepit doli fructum,
& crimen peperit proditoris. Videtis, quia
Scribam Chriſtus non repulit volentem (14) (14)
ſed fingentem prodidit, (15) & horruit præſu- (15)
mentem. Aut quare Chriſtus, aut quare pie-
tatis auctor, largitor ſalutis, iſtum venire vo-
lentem prohiberet, qui mox alium diſcipulum
(16) ire cupientem retinuit, ne abiret? *Alius*, (16)
inquit, *diſcipulus ait, Domine, permitte mihi pri-
mum ire & ſepelire patrem meum. Jeſus autem ait
illi, ſequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos
ſuos*. Nunquid ſic Chriſtus negat ultimum pie-
tatis obſequium? vetat extremum munus pa-
rentibus, quod debetur? Non pietatis obſe-
quium negat, ſed divinam præponit humanis
affectibus ſervitutem. Audite quid diſcipulus
dixe-

Theophylactus in cap. XVI. Lucæ pag. 461.: *Etiam in mari ſinus appellare ſolemus loca portuoſa, & quieti apta.*

(6) *Revocare ad corpora*. Implexus ſane locus. Edition. multæ: *Sæculis jam durata animas oblitas, ad lucem propria revocare per corpora.* Mſta: *Sæculis jam diu gravam animas oblitas ad lucem, revocare per corpora.* Sequi placuit lectionem Codicis Vaticani: ubi particulæ *Per corpora*: ab aliquo qui contulit ſuperinductum fuit: *Ad corpora*. Dixit fortaſſe *animas* ſæculis jam *duratas*, quæ vel per ſæcula tenebrarum patientes fuere. *Durare* pro pati Comicus: *Quis hic durare ſi ſic fit poteſt?*

(7) *Scriba ſtultus*. Scribarum nomine in ſacra Scriptura veniunt legis doctores, ſapienteſque Homines tractandis negotiis periti I. Paralip. XXVII. 32. Jerem. XXXVI. 10. 12. 20. 26. Eccleſ. X. 5. 1. Eſdr. VII. 61. nec non qui deſcriptorum militum catalogum ſervabant, eoſque recenſebant. Judic. V. 14. II. Paralip XXVI. 11. Jerem. LII. 25. I. Machab. V. 45. At horum munus nobile apud Hebræos, ſpectatumque, non pateretur eos vocari *ſtultos*, & *vernulas*: qua voce in ſervorum ſignificatione tam ſæpe utitur Chryſologus. Pronum ergo eſt credere, hujuſmodi ſcribam, in ſenſu Auctoris, ſcribam fuiſſe mercenarium & alicui homini privato vel a ſecretis, vel ab rationibus dati & accepti. Cui aſſentire videtur Hieronymus, l. c. qui eum ad Chriſti ſequelam ſola ſpe lucri inductum fuiſſe credit. Et in hac eadem ſignificatione Scribæ nomen ſumitur in Scriptura. II. Reg VII. occurrit Sarai Davidis ſcriba: III. Reg. IV. 3. Elioreph ex Ahia, Salomonis: IV. Reg. XXII. 8. 9. Sapham Joſiæ. Et cum apud Hebræos pauci fuiſſent ſcribendi periti, facile evenire potuit, ut hujus generis Scribæ alterius eſſent nationis, ab Judæis mercede conducti, & in famulatum adſciti. Sententiam tuetur Hilarius comment. in Matth. Tom. I. Oper. pag. 702 B. B edit Veron qui in Scriba Gentes, & Infideles adumbratos eſſe docet.

(8) *Pro tanta præſumptione*. Miraculis enim Chriſti commotus, eum, ambitionis & gloriæ cupiditate, ſequi cupierat.

(9) *Vulpes*. Brugenſis vocat vulpes: *inutiles, & invitas hominibus beſtias*. Scriptoribus Eccleſiaſticis *vulpes* pro fraudolento eſt. Theophylactus in capit. III. ad Coloſſ. v. 9. pag. 661. *Scriptura equos, canes, & vulpes nominat eos, qui propter voluntates, & mores ſuos, hujuſmodi animalibus facti ſunt ſimiles.* Latinis etiam. Perſeus Sat. V. v. 115.

Aſtutam vapido ſervas ſub pectore vulpem.

Apud quos *vulpinari* eſt, ſubdole agere. Vide Auguſtin. in Pſalm. LXXXVIII. & Hilarium comment. in Matth. Tom. I. pag. 702. B.

(10) *Non valebat referre prædam*. Gentiles enim non perſolvebant tributa, ſed tantum Judæi,

(11) *Familiarem plebem*. Non quia Judæus, nam pater ejus Aſcolonita, & de Idumæorum genere; ſed propterea quod intra Judæorum, & Galilææ fines dominabatur.

(12) *Dicite vulpi illi*. Mita opinatur, hic Chryſologum loqui de utroque Herode, ſcilicet Aſcolonita, & Filio ejus Antipa, qui & Herodes cognominatus eſt: unde „ propter nominis, & ſanguinis congruentiam, ac Principatus quod de uno protulit, de altero quoque intellexiſſe credendum eſt: niſi maximam Textus corruptionem, prout in multis aliis locis, hic etiam arguere liceat „. At dum addit inferius Herodem *vulpem* dictum, videtur loquutus fuiſſe Auctor, de Herode Antipa, Herodis Magni ex Maltace Filio, qui Baptiſtam capite minuit, & Chriſto illuſit, quem vulpem Dominus vocavit, cui Pilatus Chriſtum, quem Galilæum putabat, remiſit; utpote illi Tetrarchiæ ſubjectum. Hic poſtquam a Cajo Cæſare regium nomen acceperat, Agrippæ calumniis circumventus, regioque nomine & dignitate exutus, Viennæ ad Rhodanum ex animi mœrore obiit. Vocatur ab Noſtro *Principe Judæorum*: erat enim Galilææ Tetrarcha, qui priſtinæ Judæorum libertatis oblitus, ſub Romana poteſtate obediebat Romanis: colligebatque tributa, quæ Cæſari impendebantur, ſed fraudibus & verſutiis; ut ex Joſepho Antiq lib. XVIII. capit. I. & ex Origine in Matth Tract. XXII.

(13) *Dæmones in aere volitantes*. Neſcio quid ſimile invenies apud Paulinum, Epiſtol. XXIV. ad Severum, pag. 136. num. 14. *Quis ergo me armabit contra tot agmina hoſtis aerii.* Alibi Poem. XV. Natal. IV. quos *Hoſtes* dixerat, vocat: *Proceres aerios.*

Aerios Proceres vincens in corpore noſtro.

Ad Epheſ. II. v. 2. *Principem aeris hujus.*

(14) *Non repulit volentem*. Quæſtio eſt inter Patres, an Chriſtus Scribam illum a diſcipulatu expulerit; vel ſuo arbitrio reliquerit eum ſequi. Primum ſentiunt nonnulli; alii vero cum noſtro, contrarium. Vide Ambroſium, lib. VI. in Luc. Auguſtinum, ſerm. VII. de Verb. Dom. Gregorium, Homil. XIII. in Ezechiel. & Chryſoſtomum, Homil. XXVIII. in Matth.,

(15) *Fingentem prodidit*. Commune cum Chryſologo placitum eſt Patrum; reſponſum Chriſti: *non ad ſonum verborum ſcribæ, ſed ad ſenſum accommodatum fuiſſe*: ut ait Chryſoſtomus, Homil. XXVIII. in Matth. Impio enim, & fraudolento Scribæ mens erat, in Chriſti famulatu eſſe, ut inde lucrum aſſequeretur.

(16) *Alium diſcipulum*. Fuiſſe Johannem ex antiqua traditione perhibetur. At Textus Matth. non habet, ut Noſter, *diſcipulus*; ſed *alius ex diſcipulis*. *Supple futurus*, ait Hugo Card., *quia nondum erat diſcipulus.*

(17) Ca-

dixerit. *Permitte mihi primum ire, & ſepe-*
lire patrem meum. Hoc ei non primum eſſe
debuit, ſed ſecundum: terrenus pater cæleſti
(17) poſtponendus eſt patri. (17) *Sequere me, &*
dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Hoc eſt di-
cere, me ſequere ad contumeliam paſſionis,
ut mecum poſſis ad reſurrectionis gloriam per-
venire. *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Fi-
dei filius ad domum perfidiæ cur rediret? Sa-
lutis proles perditum cum perditis cur defle-
(18) ret? Reſurrectionis pignus (18) ad ſepulchra
(19) genitoris quid curaret? (19) *Sequere me, &*
dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Quomodo
Joan. 14. mortui ſepeliunt mortuos ſuos? Fratres, ipſe
v. 6. dixit. „ Ego ſum vita. „ Quod eſt anima
corpori, hoc eſt animæ Chriſtus, ſine anima
corpus oon vivit, non vivit anima ſine Chri-
(20) ſto: (20) recedente anima, mox corpori fœ-
tor, corruptio, putredo, vermis, cinis, hor-
ror, & omnia viſu deteſtanda ſuccedunt:
diſcedente Deo, cooſeſtim venit in animam
peccatorum fœtor, corruptio criminum, vi-
tiorum putredo, conſcieotiæ vermis, vanita-
tum cinis, infidelitatis horror, & fit in corpo-
ris ſepulchro vivo, funus animæ jam ſepultæ.
(21) Accedebat ad cauſam, quod cadaver (21)
perfidiæ perſidis agebatur obſequiis (22) & (22)
impietatis miniſterio pietas curabatur. *Ingreſ-*
ſus, inquit, *Jeſus domum principis, vidit ſympho-* *Matth.* 9.
niam. Nunquid tales piaculum de pietate non
faciunt, qui ad luctum muſicam, ad funera
ſuorum extranea lamenta (23) conducuot? (23)
ubi vero planctus non eſt, ibi eſt empta &
mercenaria cantileoa: Mortuum non artifex
fiſtula, ſed ſimplex plangit affectio: Chriſtus
ergo diſcipulum ſuum non deeſſe voluit exe-
quiis paternis, ſed prophanis luctibus noluit
intereſſe.

(17) *Cæleſti poſtponendus eſt Patri.* Ambroſius, Tom. II. In Pſalm. I. v. 1. *Pietas enim prima in Deum, ſecunda in parentes.*

(18) *Reſurrectionis pignus.* Pignora pro *filiis*: Familiare Chryſologo verbum. Lucæ X. 26. & *filii ſunt Dei, cum ſint filii Reſurrectionis.*

(19) *Quid curaret.* „Chriſti fidelis, eſt filius reſurre-
„ ctionis: hoc eſt ipſius Chriſti filius, qui dixit: *ego ſum*
„ *reſurrectio & vita:* habetque jus, ut ad vitam una cum
„ capite Chriſto reſurgat. Cæteri homines infideles,
„ quanquam & ipſi in noviſſimo die reſurgent, non ta-
„ men filii reſurrectionis proprie dici poſſunt; cum mi-
„ nime ſint reſurrecturi ad vitam, ſed ad pœnam. Nil
„ ergo Fidelis ad ſepulchrum Genitoris infidelis, curare
„ debet, cum reſurrectio non ſit Patri profutura, ſed
„ Filio. „ Mita.

(20) *Non vivit anima ſine Chriſto.* Auguſtinus, ſuper Pſalm. LXX. ſerm. 11. *Sicut vita corporis eſt anima, ſic vita animæ Deus. Quomodo, ſi anima deſerat, moritur corpus; ſic anima moritur, ſi deſerat Deus.*

(21) *Jam ſepultæ.* Ita MS. Vatican. Aliæ editiones: *jam ſepultum.*

(22) *Perfidis agebatur obſequiis.* Carpit hic morem adhibendi in funeribus cantus tibias, fiſtulas, & Symphonias: quem ab Gentilibus in Judæos effluxiſſe credunt nonnulli. Vide Brugenſem, Maldonatum, Titinum, Schultetum, Schmidium, præ cæteris Calvorium Ritual. ubi de re funer. & de tibiis funer. pag. 910. & 912. Et ſicut apud Græcos, Romanosque Tibicines in uſu fuiſſe notas Iſidorus, Orig. Lib. II. cap XX. pag. 90. ita apud Hebræos: ut patet ex Hiſtoria Evangelica Matth. X. 23. Non autem improbantur hic cantus Pſalmorum, & Hymnorum, dum cadavera efferuntur: cujus meminere Chryſoſt. Homil. CXVI. Tom VI. & Homil XIV. in I. ad Timoth. pag. 309. Gregorius Nazianz. Orat. in Soror. Euſebius Lib. I. pag 121. B Gregor. Nyſſenus, de vita S. Macrinæ, Tom. II. pag 201. ubi de ejus funer Macarius, Homil. XV. pag. 184. Quos autem Pſalmos cantaverint ex Chryſoſtomo Homil. IV. in Epiſt. ad Hebræos, pag. 454. edocemur.

(23) *Extranea lamenta.* „ Ambroſius, in cap. VII. Lucæ de Filia Principis Synagogæ a mortuis excitata:
„ *more veteri tibicines ad incendendos, excitandoſque luctus*
„ *ferebantur adhiberi.* Uberius explicat Maldonatus cap.
„ IX. Matth. num. 23. hunc morem fuiſſe Gentium, &
„ ad Judæos quoque permanaſſe. „ Mita. Vocat Auctor *extranea lamenta*, quæ interius *mercenariam cantilenam* dixit: ſcilicet virorum, vel mulierum mercede conductarum: ut pretio empta lamentis, elatum cadaver plangerent. Hoc eſt fortaſſe, quod in Lib. Sapient. XIX. 13. dicitur: *lamentari ad ſepulchra mortuorum.*

SERMO XX.

De ſedata Maris tempeſtate.

Eccleſiaſticæ lectiones ſic divino diſpenſan-
tur arcano, ut & peritis ſcientiam confe-
rant altiorem: & ſimplicibus ſalutaria intelli-
gentiæ gratiam largiantur. Aſcendente, in-
(1) quit, in naviculam Chriſto, (1) feciſſe motum
Matth. 8. magnum refertur auſa tempeſtas. *Aſcendente,*
v. 23. inquit, *eo in naviculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli*
ejus, & ecce motus magnus factus eſt in mari, ita
ut navicula operiretur fluctibus, ipſe autem dormiebat.
Mare quod pedibus Chriſti (2) tumentia ter- (2)
ga (3) ſubmiſit, ſtravit in plano vertices ſuos, (3)
motu frenavit, aſtrinxit fluctus: & per liquen- *Joan.* 6.
tem viam (4) ſaxea ſoliditate ſervivit modo, (4)
(5) quid eſt quod uſque ad periculum ſui ſæ- (5)
vit, ſurit, contendit auctoris? Quid ipſe
Chriſtus futurorum præſcius, præſentium ſic
videbatur ignarus, ut inſtantem procellam,
tempeſtatis horam, tempus periculi noo cave-
ret:

NOTÆ.

(1) IN *naviculam Chriſto.* Vatablus legit *Navim* ex græco Textu πλοῖον apud Evangeliſtas, qui græce ſcripſerunt. Nonnus Homerico exemplo *Navem* hanc vocavit πολυανδρας: quæ naves, ut plurimum, ingentis molis validiſque trabibus compactæ, multorum egent miniſterio. Noſtro autem πλοῖον *ſcapha* videtur eſſe, qua lacum transfretabant. Optime Sedulius Lib. II. verſ. 15.

„ *Exiguæ conſcendunt robora cymbæ.*

(2) *Pedibus Chriſti.* Tangit aliam hiſtoriam ex Matth. cap. XIV. Marc. cap. VI. Joan. cap. item VI Locum hunc Chryſologi, de more exſcribit Paſchaſius Lib. V. in Matth.

(3) *Tumentia terga.* Prudentius præfat. in Lib. II. contra Symmachum. *Siſtitque, & cogit ingredi tergum per humidum mare.* Arnobius, Lib. I. *Calcabat Ponti terga undis ipſis ſtupentibus.* Claudianus, de bello Germ. *glacialia terga fluviorum.*

(4) *Liquentem viam.* Virgil. VI. Æneid. *Liquentes campos.*

(5) *Saxea ſoliditate ſervivit modo.* Implexum in editionibus locum ex Meurſil interpunctione reſtituitur. In nonnullis: *ſaxa ſoliditate ſerviunt.* Theophylactus, ad cap. VI. Matth. locum Pſalmi LXV. ſic legit: *qui ambulat ſuper mare, ut ſuper pavimentum.* Latinus: *per liquentem viam ſaxi ſoliditate ſerviunt: id eſt fluctus.*

Digitized by Google

ret: ſed inter vigilantes omnes tunc ſolus te-
(6) neretur in ſomno,(6) quando imminebat ſibi,
ſuiſque tam grande diſcrimen? Fratres, guber-
natoris peritiam non probat temperies ſerena,
ſed procelloſa tempeſtas: blandiente aura,
navim regit ultimus nauta: in confuſione ven-
torum, primi quæritur ars magiſtri. Hinc eſt
quod diſcipuli poſteaquam viderunt ſibi indu-
ſtriam nauticorum deperiiſſe, in ſe maria ſævi-
re, ſe fluctus petere, adverſum ſe ventorum
(7) turbines conveniſſe: (7) ad ipſum guberna-
(8) torem rerum, rectorem mundi (8), elemen-
torum magiſtrum trepidi confugerunt, peten-
tes ut ſedaret fluctus, periculum ſubmoveret,
ſalutem redderet deſperatis. Denique ubi
(9) juſſio ſola addixit mare, recuſſit ventos, (9)
(10) tulit turbines (10), dedit quietem, navigan-
tes ipſum eſſe omnium ſentiunt, credunt, fa-
tentur auctorem. Sed jam quod intus eſt
proferamus. Ubi Chriſtus Eccleſiæ ſuæ na-
(11) vim (11) mare ſæculi transfretaturus aſcendit,
gentium flabra, Judæorum turbines, perſecu-
torum procellæ, vulgi nubes, dæmonum ne-
bulæ, ſic ruerunt; ut totius mundi fieret una
tempeſtas. Regum ſpumabant undæ, ferve-
bant poteſtatum fluctus, ſonabat rabies ſubdi-
(12) torum, (12) populorum gurgites rotabantur,
perfidiæ notabantur ſcopuli, mugiebant littora
(13) (13) Chriſtiana, lapſorum naufragia verſaban-
(14) tur, (14) & erat totius mundi unum diſcri-
men, unumque naufraugium. *Tunc diſcipuli
accedunt ad Dominum, & ſuſcitaverunt eum, dicen-
tes: Domine, ſalva nos, perimus: & dicit eis Je-
ſus, quid timidi eſtis modicæ fidei?* Suſcitatus ergo
a diſcipulis Chriſtus, mare, hoc eſt, mundum,
corripit, tranquillat orbem, reges mitigat, po-
teſtates placat, ſedat fluctus, componit popu-
los, Romanos efficit Chriſtianos. Ex ipſis
quoque (15), executores verbi Chriſtianæ (15)
fidei reddidit, qui fuerant perſecutores nomi-
nis Chriſtiani. Hanc tranquillitatem ſervant
principes Chriſtiani, Eccleſia tenet, habet
Chriſtianitas, gentilitas admiratur. *Tunc*, in-
quit, *ſurgens imperavit ventis & mari, & facta
eſt tranquillitas magna. Porro homines illi mirati
ſunt dicentes, qualis eſt hic, quia & venti & mare
obediunt ei.* Diſcipuli ſunt hi, qui accedunt ad
Dominum, qui ſuſcitant eum, qui ſalvare ſe
humili ſupplicatione depoſcunt: homines vero
dicuntur (16) qui elementa Chriſto taliter (16)
obediſſe mirantur. Vere homines ſunt, & ſæ-
culi homines, qui mirantur ad obedientiam
Chriſti mundum ſic eſſe converſum, qui tem-
plorum vertice velut undarum tumores ſtu-
pent ſic eſſe dejectos, qui idolorum ſpumas,
dæmonum vident turbines ſic fugiſſe: quos
attonitos reddit Chriſtiani nominis toto orbe
profunda & diffuſa tranquillitas. Et vere fra-
tres, dormiente in morte Chriſto, in Eccleſia
magna eſt exorta tempeſtas: reſurgente a
mortuis Chriſto, Eccleſiæ reddita eſt, ſicut
ſcriptum eſt, tranquillitas magna. Modo nos
dormientem in nobis Chriſtum toto præcor-
dium gemitu, fidei voce, Chriſtianis lachry-
mis, ploratu alto, apoſtolicis clamoribus ex-
citemus, & dicamus: *Domine, ſalva nos, peri-
mus.* Et quia lectio apte tempori convenit, Prov. 28.
& ſicut ſcriptum eſt: Aquilo durus ventus, v. 23.
nomine autem dexter vocatur: (17) qui no- (17)
bis gentes ſic feras, ſic amaras advectat: hic
ergo Aquilo ventus durus per dextrum per
Africum, per Auſtrum, per Eurum (18) dif- (18)
fundit

(6) *Teneretur in ſomno.* Somno vero, ac naturali: laboribus enim feſſus erat: At voluntario, ſive accerſito: ut tempeſtas ſine ejus conſilio oriri videretur.

(7) *Turbines conveniſſe.* ita Mita & Caſtillo. Aliæ appoſite quoque: *irruiſſe*, *concreviſſe*.

(8) *Rectorem mundi.* Editi omnes, & MSS. Vallicell. & Cæſen. habent: *tectorem Mundi.* Vatic. & Lectio Latinii *Rectorem.*

(9) *Recuſſit ventos.* Ita omnes. Latinius legit: *retudit, ſeu repercuſſit.*

(10) *Tulit turbines.* Meurſius putat legendum: *ſuſtulit turbines.*

(11) *Eccleſiæ ſuæ navim.* Hæc, & ſequentia ad mentem Tertulliani, de Baptiſmo, cap. XII. *Cæterum navicula illa Eccleſiam præferebat, quod in mari ideſt ſæculo fluctibus, ideſt perſequutionibus, & tentationibus inquietetur, domino per patientiam veluti dormiente: donec orationibus ſanctorum in ultimis ſuſcitatus compeſcat ſæculum, & tranquillitatem ſuam reddat.* Ab aliis SS. PP. teſtimoniis, quæ utramque implerent paginam, abſtineo. Vide Proſperum, de vocat. Gentium, cap. IV. Auguſtinum, Serm. XXIII. de diverſ. Hilarium, in Comm. Matth cap. VI. Ambroſium, lib. VII. in Luc. & Lib. I. de Salom. cap. IV. unde apud Chryſoſt. Homil. LXV. Tom. VI. pag. 675. & ibid. Homil. LXXIX. pag. 784. Arca Noe eſt Typus Eccleſiæ.

(12) *Rabies ſubditorum.* Ex fide Manuſcript. Editi: *Traditorum.*

(13) *Mugiebant littora.* Nemorum *mugitus*, apud Plinium lib. XVII. capit. 35.

(14) *Naufragia verſabantur.* Sic Caſtillo, & MS. Ceſenæ. Editi & ipſe Mita: *vexabantur.*

(15) *Ex ipſis quoque, executores.* Ita legit Latinius: cui favent MSS. In edit. *ipſoſque executores.* „Hoc „ eſt„ inquit Mita „ fecit Romanos, vel ex Romanis „ miniſtros, exequentes verbum Chriſtianæ fidei: quod „ eſt credere. „

(16) *Homines vero dicuntur.* Videtur hic Chryſologus, adhærere putantibus eos, qui in Evangelio mirati ſunt, non fuiſſe Diſcipulos, ſed vel evangelicæ naviculæ nautas, vel in aliis navibus, vel in littore exiſtentes homines; & ita ſenſit Origenes, & Maldonatus, in cap. VIII. Matth num. 27. At Hieronymus ibidem: Baſilius, Orat. XXII in fine: Hugo Card. Cajetanus &c. opinati ſunt, hic Apoſtolos vocari Homines, ob modicam fidem eorum.

(17) *Aquilo ventus durus, nomine autem dexter vocatur.* Marginiſtæ, ut vocant, Chryſolog. notant locum hunc, veluti deſumptum ab lectione LXX. Interpretum. At ibidem legitur: *ſed ventus Aquilo ſuſcitat nubes.* Lectio Auctoris, ſecundum quod putat Caſtillo, reſpicit effectum Aquilonis: qui utpote frigidiſſimus nives, aquaſque in glaciem indurat. Ovidius Metamorphoſ. lib. VI.

Induroque nives, & terras grandine pulſo.

(18) *Per dextrum per Africum, per Auſtrum, per Eurum.* „ S. Auguſtinus, Tom IV. de conſenſu Evang. „ Lib. II. cap. 4. *Mundus ipſe quatuor partibus terminatur, quas aliquando ab ventorum nomine Scriptura commemorat.* Ab Oriente, Aquilone, & Meridie. Sic „ Auctor noſter quatuor orbis partes intelligit, in qui- „ bus per ea tempora, licet non ſemper iiſdem annis „ ac menſibus, maximum erat in Mundo naufragium. „ Quandoquidem Angli, domitis Scotis, Pictiſque e „ Scythia oriundis, Britanniam ſubegerunt. Africa ſub „ Genſerico ab Vandalis capta, direpta, & Ariana „ labe infecta, flamma ferroque conſumpta eſt. Sicilia „ deprædata, Panormo obſidione cincto. Armorici ab „ Imperatore Occidentali defecerunt Attila, qui Dei flagel- „ lum cognominabatur, Thraciam Illyricum vaſtavit, Gal- „ liaſque invaſit, & demum ad Aquilejæ obſidionem, „ & Italiæ vaſtationem ſe accinxit. In Gallia Impera- „ tor occidentis nobiliſſimum exercitum amiſit: duces „ ab Imperatore defecerunt ad hoſtes, ita ut fame, bel- „ lo, peſtilentia, terræmotu, cladibus, incendiis Barba- „ rorum totus orbis agitatus ſit ob Gentilitiam impieta- „ tem, & hæreſim Chriſtianorum. Vide in præmiſſis An- „ nales Baronii, Tom. V. & VI. ab anno Chriſti „ CCCCXXX. ad annum CCCCL. Rubeum Ravenn. & „ Dolconem Tarcagnor. „ Mita. Auctori Aquilo dicitur *dexter*; fortaſſe quia ſi apponas faciem contra Occaſum, hic enim ſitus cælorum motibus proprior eſt, & convenientior, Aquilo ſemper tibi dexter erit.

(19) *Tri-*

Digitized by Google

(19) fundit ſe triſti turbine, (19) maria confundit,
(20) delet aera, (20) montes dejicit, ſorbet urbes, provincias mergit, totius orbis cogit unum eſſe naufragium. Hinc eſt quod navicula Chriſti nunc tollitur ad cælum, nunc in trepidationum ima deſcendit, nunc Chriſti regitur viribus, nunc formidine jactatur, nunc operitur fluctibus paſſionum, nunc confeſſionum remigiis enatat. Sed nos fratres iterum atque iterum clamemus: *Domine, ſalva nos, perimus.* Et revera, fratres, ſi eſſemus unum, & humanum corpus, ſi eos qui pereunt noſtra eſſe viſcera crederemus, afflictione jejunii, precum gemitu, effuſione fletuum, jugiter clamaremus: *Domine, ſalva nos, perimus.* Et ſtuderemus nobis in noſtris fratribus ſubvenire: nec furente gladio ſanguinis noſtri mare videremus in terris, nec tanta corporum, ſed nec animarum jam naufragia ſentiremus, atque humili voce precaremur: *Domine, ſalva nos, perimus.* Nec tamen ulla compaſſio, pietas ulla, ullus pavor, quicunque pudor nos, vel compunctio exſuſcitat ad dolorem. Dei, Dei eſt, quod ingemur malis, quod verberamur ſemper, quod gentes valent, quod ruit grando, quod rubigo inficit, quod impietas poteſt, 1
quod dominantur morbi, quod ſævit mors, quod tremit terra: (21) nos tamen nec tremimus, nec timemus, nec declinamus a malis, (21)
nec appetimus bona. Avaritia furit, anhelat pompa, iniquitas placet, aliena delectant, ſed noſtra pereunt: Dei flagella veniunt, ſed noſtræ provocant culpæ. Si Deus juſtus, utique noſtri miſericors. Fratres revertamur ad dominum, ut revertatur ad nos Deus: renunciemus malis, ut reſpondeant bona: ſerviamus Deo bono, ut non malis gentibus, & poteſtatibus iniquis ſerviamus, Chriſto Domino, ac gubernatore nos auxiliante, honor cujus & majeſtas ſine fine permanet in ſæcula ſæculorum. Amen.

(19) *Triſti turbine.* Ita legera placuit ex conjectura: licet ultra decem editiones, quas ſub oculis habeo, & MM. SS. Vallicel. & Caſen. habeant *Chriſti turbine.*

(20) *Delet aera.* Suſpicatur Latinius, an ſic legendum.

(21) *Tremit terra.* „ In Oriente maximus fuit Terræ„ motus: ſiquidem Cæſar Auguſtus, una cum populo, „ ſub dio vitam egerunt, ne abruentibus Bizantiil „ ædificiis opprimerentur. Baronius anno CCCCXLII. „ Mita. Fallimur toto cælo, niſi ſermo hic tunc temporis fuit pronuntiatus, cum Wandali imperium & regionem Romanorum acri bello impeterant: vel id evenerit anno CCCCXXX. cum Africæ potiti ſunt; vel paucos poſt annos, ſcilicet CCCCXXXIX. cum eorum armis Carthaginem ſubegerunt. Nec improbanda eorum ſententia, qui in eo damna & rapinas anno CCCCXL. in Italia, & Sicilia ab Wandalis perpetrata, deplorari putarunt ex Tillemontio.

SERMO XXI. *

De eadem.

* QUoties Chriſtus noſtra dormit in navi, & ignaviæ noſtræ ſomno ſoporatur in corpore, irruit procella tota confuſione ventorum, ſæviunt minaces undæ, & dum ſpumoſis fluctibus ſæpius elevantur & decidunt, amara navigantibus gignunt expectatione naufragia: ſicut præſens Evangeliſtæ
(1) Marc. 4. lectio declaravit, dicens: *Et ait illis Jeſus illa die (1) cum ſero eſſet factum, tranſeamus contra; & dimittentes turbam, aſſumunt eum, ita, ut erat*
(2) Iſai. 2. v. 20. & 24. v. 22. *in navi. (2) Et ait illis Jeſus illa die.* Qua die? illa nempe qua juxta Iſaiam, „ conſurgit confringere terram „ illa die, qua tota mundanæ lucis claritas veſperaſcit: illa, qua imminente tentationum nocte crebreſcunt imagines fugiendæ vanitatum. *Cum ſero eſſet factum.* Sero tunc eſt, cum tempus extremum, & hora noviſſima ſenſibus humanis confuſiones rerum nunciant, quæ procedunt. *Tranſeamus contra.* De terrenis ad cæleſtia, de præſentibus ad futura. Et bene contra, quia divina ſemper contraria ſunt humanis: dum iſta ſubjectos attrahunt ad fragilitatem, ad virtutem illa qui ſequuntur, attollunt. *Et dimittentes turbam.* Dimittunt turbam, qui popularem auram & vulgum deſerunt incerto ſemper judicio pervagantem: neque addicti rumoribus humanis a virtutis itinere retardantur, ſed de bono conſcientiæ ſtabiles, & ſecuri laudum, & derogationum mendaces fluctus Chriſto comitante pertranſeunt. *Et aſſumunt eum*, inquit, *ita, ut erat in navi.* Quid hoc? aliter eſt Chriſtus in cælo, aliter habetur Chriſtus in navi, aliter in majeſtate patris, aliter in hominis humilitate ſentitur, aliter coæternus patri, aliter ætatum noſtrarum gradibus cernitur temporalis, aliter noſtro dormit in corpore, aliter in ſui vigilat ſpiritus ſanctitate. *Aſſumunt eum, ita, ut erat*, inquit, *in navi.* Laus fidei eſt, ita Chriſtum recipere ut eſt, & habetur in navi, hoc eſt in Eccleſia: ubi natus, ubi adolevit, ubi paſſus, ubi crucifixus, ubi ſepultus, ubi aſcendiſſe in cælum, patris ad dexteram conſediſſe, unde vivorum & mortuorum judicem eſſe venturum ſingularis ſalutis eſt confiteri; qui taliter in navi noſtra Chriſtum confeſſus aſſumpſerit, & ſi tunditur fluctuum ſcandalis, non tamen periculis mergitur, & operitur undarum. *Et facta eſt*, inquit, *procella magna venti & fluctus mittebat in navim, ita ut adimpleretur navis.* Et facta eſt procella magna: non auſa eſt explorare domini dormientis virtutem, ſed diſcipulorum pulſare fidem, timorem prodere; ut auctori ſuo quantum ſervitutis deberet, oſtenderet. *Et erat*, inquit, *in puppi dormiens.* Ad dormientem confugiunt vigilantes; & credunt obſiſtere ſævientibus elementis eum, cui ſomnum domi-

NOTÆ.

* ET præſenti etiam Sermone proſequitur Auctor ſuorum dierum calamitates. Vide ſuperiorem Notam.

(1) *Jeſus illa die.* Senſus Evangeliſtæ eſt: illa die, qua bis concionaturus erat. Licet alii putent, non illa die, qua Chriſtus præcedentia docuerat, ſed aliqua alia.

(2) *Ut erat in navi.* Myſticum ſenſum eruit Chryſologus. Ad literam ſonat: ſuſceperunt eum in navi, & ſeſe compoſuerat: ſeu pulvillum ejus capiti ſuppoſuerint, ſeu lignum quoddam aptaverint in puppi, ubi Chriſtus caput ſuum reclinaret: quemadmodum ſenſit Theophylactus, ſuper cap. IV. Marci. *Ut erat* elegans loquutio Latinorum; quæ ſignificat continuationem ejus, quod prius erat; *ut erat dejecto capillo.*

(3) Sum-

(3) dominari ſumma compreſſione (3) conſpi-
ciunt: contemplantur irruiſſe taliter humanæ
neceſſitatis ſoporem, ut nec fragore maris,
nec clamore fluctuum, nec extremo imminen-
te naufragio potuerit ſuſcitari. Et ubi eſt
Pſal. 120. illud: „Ecce non dormitabit, neque obdor-
v. 4. „ miet, qui cuſtodit Iſrael.„ Per ſe non
dormit, neque ſibi dormitat majeſtas expers
laſſitudinis, quietis ignara: ſed totum per me
mihi agit, qui quoties ſpeciem ſui actus, ſui
vultus immutat, toties noſtrarum varietates
arguit, & culpas animarum: audi Prophetam
Pſal. 10. dicentem: „Palpebræ ejus interrogant filios
v. 5. „ hominum.„ Videte quemadmodum Dei
oculi clauduntur, ne videant eos, ut vindicent,
Pſal. 50. qui delinquunt. „ Averte, inquit, faciem
v. 11. „ tuam a peccatis meis.„ Et iterum patent,
ut currentes incitent, laſſeſcentes erigant, re-
ſpiciant ſupplicantes. Hic ergo domini ſomnus
explorat diſcipulorum fidem, dubitationem
prodit: & modicæ eos credulitatis aperit eſſe,
qui non modo in ſe tantum, ſed in ipſum au-
ctorem credunt poſſe elementa conſurgere.
Fluctus, inquit, *mittebat in navim.* Quia domi-
nicam navem, quantum extrinſecus quatiunt,
& infundunt undæ, gentium moles: tantum
(4) intrinſecus tumidi hæreticorum (4) irruunt &
deſæviunt fluctus. Hanc tempeſtatem beatus
2. Cor. 7. Paulus ſe pertuliſſe declarat, cum dicit: „Fo-
v. 9. „ ris pugnæ, intus timores.„ *Ita, ut adimple-
retur navis.* Merito ſpumoſis fluctibus Evan-
geliſta refert fuiſſe navem repletam: cum tot
pæne hæreſes Eccleſia patiatur, quot divinæ
legis legimus eſſe quæſtiones. *Et erat* ait, *ipſe
in puppi dormiens ſuper cervicale, & excitant eum,
& dicunt ei, Magiſter, non ad te pertinet, quia
perimus? & exurgens, comminatus eſt vento, &
dixit mari: tace & obmuteſce: & ceſſavit ventus,
& facta eſt tranquillitas magna. Et ait illis, quid
timidi eſtis necdum habetis fidem?* Dum factum
pandit lectio, tempus commendat exemplo.
Siquidem magna, & ſatis gravis imminet pro-
celloſa tempeſtas, dum ſe undique furens, ac
pernicioſus ingerit turbo ventorum: maria
mugiunt: ipſæ quoque inſulæ funditus ſubruun-
tur, & triſti ſonitu littora univerſa feriuntur. Sed
quia, ut diximus, Chriſtus noſtra dormit in
navi, accedamus ad eum magis fide, quam
corpore: & pulſemus eum plus opere miſeri-
cordiæ, quam deſperantium tactu: (5) ſuſci- (5)
temus non inſolenti ſtrepitu, ſed clamore
ſpiritualium canticorum: (6) non murmura- (6)
tione improba, ſed ſupplicatione pervigili:
demus Deo aliquid temporis vitæ noſtræ, ne
totam diem infelix iſta vanitas & ſolicitudo
miſeranda conſumet: ne noctem totam perni-
cioſus ſomnus, & inanis ſopor expendat, ſed
itidem pars diei & noctis ipſi temporum depu-
tetur auctori. Vigila homo, vigila, habes
exemplum, ut quod tibi gallus impendit ho-
ſpiti, (7) tu tuo exhibeas creatori, præſer- (7)
tim cum tibi ille inſonat profuturus, cum te
ad opus ſuſcitat, cum diem nunciat jam vici-
num: quanto magis hymnis cæleſtibus te
Deum de ſuperna ſede tuam ſuſcitare conve-
nit in ſalutem, audi Prophetam dicentem:
„ De nocte ſpiritus meus vigilat ad te Deus.„ Iſai 26.
(8) Et Pſalmiſta: „ Manibus meis nocte co- v. 9.
„ ram eo, (9) & non ſum deceptus.„ Diei (8)
vero tria tempora idem Pſalmiſta Deo admo- (9)
net deputanda, dicens. „Veſpere & mane, & Pſalm. 76.
„ meridie narrabo, & annuntiabo, & exau- v. 3.
„ diet vocem meam.„ Per quæ tria tempo- Pſalm. 54.
ra (10) dum Daniel Deo ſedulus ſupplicaret, v. 18.
impetravit non ſolum præſcientiam futurorum, (10)
ſed & captivæ diu gentis ſuæ meruit liberta- Dan. 6.
tem. Dicamus ergo quod Propheta: „Exur- v. 10.
„ ge, quare obdormis domine? Exurge, & Pſalm. 43.
„ ne repellas uſque in finem.„ Dicamus cum v. 23.
Apoſtolis: *Magiſter, non ad te pertinet, quia peri-
mus?* Et vero magiſter, quia non ſolum factor
eſt omnium elementorum, ſed etiam modera-
tor & rector eſt, qui cum nos audierit, cum
fuerit evigilare dignatus, planabuntur undæ,
& tumidi fluctus ſternentur, & colles: ven-
ti diffugient, peribit procella, & tempeſtas
iſta quæ imminet, & magna tempeſtas in tran-
quillitatem maximam commutabitur.

(3) *Summa compreſſione.* Ita ſcripſit ex conjectura Mita, & ita legitur, licet MM SS. conſtantiſſime legatur *ſua compaſſione*: veluti dicat ab ſomno Chriſtum fuiſſe compreſſum. Quid ſi Chriſto jam feſſo, laſſoque ſomnus *comparabatur?* Inſolens loquutio; ſed ab ſtylo Chryſologi non tam abſona, ut eam non nemo poſſit amplecti.

(4) *Tumidi hæreticorum.* Ambroſius in laudanda Pauli verba: *His verbis multorum Hæreticorum denotat dogmata.*

(5) *Quam deſperantium tactu.* Appoſite. Nam timoris cauſam fuiſſe ὀλιγοπιστίαν, Chriſtus ſatis explicat.

(6) *Clamore ſpiritualium canticorum.* Hinc erue antiquum canti uſum in Eccleſia. Rupertus Lib. V. de glor. & honor. *Valet auditio muſicæ dulcedinis pſallendo, atque orando, ad excitandam in pectore noſtro Spiritus Sancti gratiam.*

(7) *Gallus impendit hoſpiti.* Gallus dicitur ab Cicerone Lib. II. de divin. *nocturnus vigil.* Vide Ambroſium, Tom. I. Lib. V. Hexam. cap. 24.

(8) *Vigilat ad te Deus.* Marginiſtæ Chryſologi notant locum hunc ex lectione LXX. Interpretum. Ego potius a Vulgata dicerem derivatum. Ambroſius, qui LIII. circiter annis ante Chryſologum vixit, Enarrat. in Pſalm. CXVIII. Octon. XIX. legit: *de nocte vigilat ad te ſpiritus meus.* Fortaſſe hæc ab quadam antiqua lectione deſumpta ſunt, quæ in litera nec vulgatam, nec LXX, ſequebatur.

(9) *Coram eo.* Vulgata habet: *contra eum.* Ita Genebardus *contra* legit pro *coram* ex quadam Hebræorum particula, quæ utrumque ſignificat. Ita ſentiunt Gloſſa, Auguſtinus, Caſſiodorus, & alii. Sic Matth. XXVII. 61. ſedentes *contra ſepulcrum*, pro *coram ſepulcro.*

(10) *Per quæ tria tempora.* Vide Iſidorum Hiſpal. de Eccleſ. Offic. Lib. I. Cap. XIX. ad XXIII.

SERMO XXII.

De Terrenorum cura deſpicienda, déque Servo vigili.

PRæmia ſtatuuntur his ſemper, quibus cer-
tamina dura proponuntur, ac pro magni-
tudine certaminis, præmii proponitur magni-
tudo. Hinc eſt quod diſcipulis ſuis Chriſtus re-
gnum ponit in gremio, ut in certamine non
cedant periculis, non timori: pericula deſpicit,
qui tendit ad regnum: victoriæ cupidus neſcit
timere. *Nolite timere*, inquit, *puſillus grex:* Luc. 12.
quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum. v. 32.
Grex puſillus (1) mundo, magnus Deo: puſil- (1)
lus,

NOTÆ.

(1) G*Rex puſillus.* Maldonatus hic vult diſcipulos Chriſti, & omnes ſimul Fideles, puſillum gregem dici, ob Chriſtianam manſuetudinem; ex Mita.

(2) Non

lus, quia glorioſos vocat eos, quos inſtituit ad
ovium innocentiam & manſuetudinem Chri-
ſtianam: puſillus grex eſt, qui non de magno
minuitur, ſed creſcit de puſillo: puſillus grex
naſcentis Eccleſiæ ſic deſignat infantiam, quam
venire ad regni ſui inſulas incrementis cæleſti-
bus mox promittit. *Nolite timere puſillus grex,
quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum.* Ad-
jecit quid faciendum ſit regnaturus. *Vendite
quæ poſſidetis, & date eleemoſynam, facite vobis ſac-
culos, qui non veteraſcunt: theſaurum non deficientem
in cælo.* Vendite quæ poſſidetis: non poteſt
dominari omnibus, niſi is qui propriis non te-
netur: dejectæ mentis eſt, qui familiaris rei
meminit cum vocatur ad regnum: jacens ani-
mus plebejus, nummulum theſauris regalibus
anteponit: pauper ſenſus parvis incubans, per-
dit magna: & inhians temporalibus, deſerit
ſempiterna. *Vendite*, inquit, *quæ poſſidetis, &
date eleemoſynam, facite vobis ſacculos, qui non ve-
teraſcunt, theſaurum non deficientem in cælo.* Ho-
mo, tali monitu Chriſtus te ditare voluit, non
nudare: manere tibi tua voluit, non perire:
(2) perpetuari, non vacuari ſacculos (2) impera-
vit: juſſit te transferre, non perdere. *Theſau-
rum non deficientem in cælo: quo fur non appropiat,
neque tinea corrumpit.* Plus conſilio patris agit,
quam jure dominantis: inter inſidias latronum
& tinearum morſus, quare tua recondas, ob-
jurgat: pervigiles noctes, dies anxios, ſolicita
tempora, ne tibi ipſe facias, commoneris. Auri
cuſtos, ſervator argenti, ſecuritatem non ha-
bet: neſcit quietem: & cui deeſt ſecuritas,
quies perit: pœna dives eſt ille, non cenſu.
Theſaurum non deficientem in cælo. Hoc eſt dice-
re, ubi ego ſum, ibi ponite: data mihi: ego
ſervo. Homo, da patri, crede Deo: quia &
hæredi pater, & Deus homini creditum non
negabit: tenere tua non poteſt, quia ſua de-
dit. An humanis indiget, qui divina largitur?
an eſt noſtrorum cupidus, qui nos ſuorum fe-
cit hæredes? certe quibus regnum contulit,
quid negabit? O homo, ſi ſic permanſurus
es, quæ tua ſunt hic repone: ſi illuc iturus es,
hic quæ tua ſunt cur derelinquis? Qui relin-
quenda ſervat, alienorum cuſtos eſt, non ſuo-
rum. Si in hac vita, qua peregrini ſumus, vivi-
mus, & modicum temporalem eſſe pauperem
dolet, triſtem, inhonorum eſſe: quale erit in
perpetua patria inter æternos cives, de con-
temptu dolorem, de ignobilitate pœnam, de
nuditate opprobrium ſuſtinere: & nunc addi-
ci pœnis, quando alii promoventur ad regnum?
quando pauper ducitur ad conſeſſum Dei, &
dives trahitur ad conſortium punitorum? Heu
quam lamentandæ vices: quando deſperati
penes homines poſſidebunt ſpem divinam: &
humanis bonis prædití bonis cæleſtibus frauda-
buntur! Et hoc facit theſaurus, qui cor homi-
nis, aut per eleemoſynam levat ad cælum, aut
per avaritiam demergit in terram. Et ideo
dixit: *Ubi enim theſaurus veſter eſt, ibi & cor ve-
ſtrum erit.* Homo, mitte, & præmitte theſau-
rum tuum in cælos, ne cæleſtem animam (3) (3)
demergas in terram. Aurum de profundo
terræ, anima ab excelſis cæli. Melius proin-
de eſt ad ſedem animæ deferri aurum, quam
in ſepulchro auri anima demergatur. Exutos
ergo totis divitiarum curis, & jam per omnia
expeditos militare ſibi in ſæculo jubet, quos
regnare donavit in cælo. *Sint lumbi veſtri præ-
cincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris &
vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum,
quando veniat a nuptiis.* Sint lumbi veſtri præ-
cincti: (4) ibi præcingenda eſt virtus, ubi (4)
voluptas (5) eſt comprimenda. Neſcit vin- (5)
cere vitia corporis, virtutis cingulum qui de-
ponit. Cincti ergo caſtitatis balthco, (6) quod (6)
eſt inſigne militiæ Chriſtianæ, fluxam carnis
detruncemus ignaviam: & regis noſtri expe-
ctatione pervigiles inſomnem, ſomnum ſæculi
neſciamus. Non dormiunt, inquit niſi cum *Prov.* 4.
male fecerint. *Et lucernæ ardentes in manibus* v. 16.
veſtris. Beati, in quorum manibus bonorum
operum lucent lucernæ. Sic enim „ luceat *Matth.* 5.
„ lux veſtra coram hominibus, ut videant v. 16.
„ bona veſtra opera: & magnificent patrem
„ veſtrum qui eſt in cælis. „ Et ut lucerna an-
te oculos, opus bonum in mentibus ſic reſul-
get. Non portanti tantum lucerna lucet, ſed
multis, & opus bonum dum facto in uno lu-
cet, multos illuſtrat exemplo. Lucerna re-
pellit noctium obſcura, opus bonum malitiæ
fugat tenebras. Accendamus lucernam bonis
operibus (7) in manibus noſtris, ſi volumus (7)
coram Domino & hominibus nos lucere. *Et
vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum,
quando veniat a nuptiis.* Quia ſemper nuptiis
amicæ ſunt faces: (8) luminum teſtimonio (8)
celebratur caſtitas nuptiarum. Sicut enim fu-
git lucem illicita qui præſumit, ſic multiplici
coruſcat in lumine licita, qui requirit. *Et vos
ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quan-
do veniat a nuptiis.* Homines ſunt, qui more
debitæ ſervitutis indefeſſis excubiis (9) ad- (9)
ventum ſui domini præſtolantur: qui vero

(2) *Non vacuari ſacculos.* Fortaſſe *veteraſci* erat repo-
nendum, ut dictio ſuperiori dictioni *perpetuari* conveni-
entius contraponeretur juxta genium Chryſologi. Cice-
ro in Tuſcul. *nihil inveteraſcere debet eorum, in quibus bea-
ta vita conſiſtit.* Sacculos βαλάντια vocat Suidas: quas
ζώνας Matthæus.

(3) *Cæleſtem animam.* „ Auctor dicit animam noſtram
„ cæleſtem & ab excelſis, quia immediate ex nihilo crea-
„ tur ab Deo, ut paſſim Theologi „. Mita. Vide Cle-
mentem Alexand. Strom. Lib VI. pag. 641. ubi diſerte
hæc eadem docet

(4) *Sint lumbi veſtri præcincti.* Non tantum militum,
& iter facientium, ſed & miniſtrantium eſt habere lumbos
ſuccinctos. Lucæ V. 37. Joan XIII. 4. Hinc Phædrus
Fab II. *alte cinctos. Atrienſes* dixit. Chryſologus autem
explicat locum Evangelii pro ſuccinctione, & compreſ-
ſione voluptatum

(5) *Voluptas* Sic reſtituimus ex fide MM. SS. Editio-
nes omnes cum Mita habent: *voluntas.*

(6) *Caſtitatis balthco* Præcipuum militiæ inſigne bal-
theum erat: quo quicumque exuebat, militiam cogeba-
tur deſerere. Unde apud Prudentium, Pſycomach. v.
634. *diſcingere*, idem eſt ac *exarmare*: *diſcingitur omnis
terra.* Et v. 824. *Sedem properat diſcincta juventus.* Ad
rem vero noſtram ſatis appoſite Paulinus Nolanus epiſt.
XXV. pag. 164. *Hunc igitur*, ſcilicet Dominum no-
ſtrum, *ſequamur: Huic militemus: cui, cinctus, nunquam
diſcingitur miles.*

(7) *Bonis operibus.* MS. Vatic. *Bonorum operum.*

(8) *Nuptiis amicæ ſunt faces.* Et qui ſponſum præſto-
labantur, & qui ſequebantur faces geſtabant: Lucæ XIV.
8. Eſther IX. 22. Nos chartæ parcentes ab prophanis
teſtimoniis abſtinemus. Dictæ autem ſunt faces *nuptiis
amicæ*; pro *nuptiis conjunctæ*, vel *unitæ.* Cenſet Mita hic
ab Chryſologo perſtringi Novatianos, qui nuptias ine-
pte damnarunt. Fuere & qui dæmonem nuptiarum au-
ctorem eſſe dixerunt. quos refellit Clemens Alexandrinus
Stromat. lib. III. pag. 445.

(9) *Indefeſſis excubiis.* Erant & ſervi *Excubitores*, qui
januarum gerentes curam Dominum expectabant, quoad
uſque rediret.

ſic ventri ſerviunt, ut divinam neſciant ſervitutem: & de carnis voluptate ſoliciti, ſolicitudinem occurſus dominici perdiderunt, homines non vocandi ſunt, ſed jumenta. *Et vos ſimiles hominibus exſpectantibus dominum ſuum, quando veniat a nuptiis.* Ex quo ad deſponſandum
(10) ſuam Eccleſiam Chriſtus advenit, (10) thala-
(11) mus ornatur ſponſæ: (11) & ornatur auro fidei, argento ſapientiæ, virtutum gemmis, ſancti-
(12) tatis velis (12), verecundiæ roſis, liliis caſtitatis, pudoris violis: & ad alta cæli pudicitiæ templum, faſtigium virginitatis attollitur: nec deſunt Pſalmorum citharæ, Prophetica organa, Apoſtolorum voces, totæque ſymphoniæ
(13) cæleſtium nuptiarum (13). Satis ſervus ſomni eſt, qui tali & tanto clamore non ad cæleſtis regis nuptias ſuſcitatur. *Et vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando veniat a nuptiis: ut cum venerit & pulſaverit, confeſtim aperiant ei.* Veniens pulſat, cor bene conſcius aperit, male conſcius claudit: juſta mens pateſcit ad præmium: injuſta, quia non meruit, ſe præcludit. Vigilemus ergo dilectiſſimi, ut beatitudinem quæ ſequitur, conſequamur. *Beati ſervi illi, quos cum venerit Dominus invenerit vigilantes.* Sufficiant beatitudinis hæc promiſſa, ſed quia Chriſtus ipſius beatitudinis eloquitur charitatem, differamus hodie, ut plenius audiamus, quid ſuis filiis promiſerit talis pater.

(10) *Ad deſponſandum Eccleſiam Chriſtus advenit.* Chriſtum Eccleſiæ ſponſum vocari, innumera clamant SS. Patrum teſtimonia: quæ ſi congerere vellem, nubem facerem. Vide Theophylactum in cap III. Joan pag. 602. Hammonium in Catena ad cap. III. Joan. pag. 108. Clementem Alexand. Strom. lib III. pag. 446. &c.

(11) *Thalamus ornatur ſponſæ.* Thalamus in nuptiis inſtar conclavis camerati operis, aut tentorioli ſingulari artificio extruebatur. Claudianus de nuptiis Honorii

. . . . Alii thalamum docto componite textu,
Stagmine gemmato, picturatiſque columnis
Ædificetur apex &c.

(12) *Sanctitatis velis.* Veteres in penetralibus domus vela apponere conſueverunt. Et huc fortaſſe ſpectat Auſonius, Epiced. in Patrem:

Non occurſator, non garrulus obvia cernens
Valvis, & velo condita non adii.

Ad hanc rem Pignorius de ſervis laudat hæc eadem verba Chryſologi: Calvorius item Ritual. Tom. I. Lib I. pag. 145. Sed & regii conſiſtorii fores velis protendebantur. Corippus Lib. III. de Juſtini Minor. Penetr.

Vela tegunt poſtes: Cuſtodes ardua ſervant
Limina, & indignis intrare volentibus obſtant.

(13) *Totæque ſymphoniæ cæleſtium nuptiarum.* Proſequens Chryſologus alluſionem, meminit etiam muſicæ, & ſymphoniæ, quas etiam in nuptiis Chriſtianorum obtinuiſſe ſcimus. Nuptialis cantus meminere Ambroſius Serm. XXV. Chryſoſtomus Tom. IX. pag 322. homil. XLII. in Actia Apoſtolorum refert ad hoſpites in nuptialibus conviviis exhilarandos adhibita fuiſſe cymbala, tibias & cantica.

SERMO XXIII.

De Terrenorum cura deſpicienda, & promiſſione Regni.

AUdiſtis hodie quemadmodum Dominus paſtorali jubilo clangorem tubæ cæleſtis adjunxit: ut diu inclinatas ovium mentes ad divina tolleret, cæleſte protinus promoveret ad
Luc. 12. regnum. *Nolite*, inquit, *timere puſillus grex, quoniam complacuit patri veſtro dare vobis regnum.* Acquiſivit humilitas, ſuperbia quod amiſit: & grex puſillus ac mitis, totas & varias edomuit propria manſuetudine feritates. Puſillus grex
(1) vicit ac fregit tot genera beſtiarum, (1) quot diverſitates ſubdidit jugo Chriſti nationum. Grex puſillus ac mitis diu contentus occidi, diu devorari paſſus eſt, donec gentilis ſævitia ſanguine ſatiata, vel carnibus, Evangelici pabuli ſuavitatem, & divini fontis fluenta deguſtans, totum contagium ſæculi evitaret, & paſtum: atque in hominem rediret ex beſtia, qui ex homine fuerat dilapſus in beſtiam. Hoc ſenſiſſe ante Prophetas, hoc Apoſtolos impleſſe, hoc pertuliſſe Martyres conſtat: atteſtante
Pſal. 43. illo qui dicit, „propter te mortificamur tota
v. 22. „ die: æſtimati ſumus ut oves occiſionis. „ Ut vero iſte grex novi ordinis aggrederetur prælium, ubi vivit ille, qui fuerit occiſus, qui occubuerit, vincit: invenit animam, qui amittit: imitatus eſt ſuum regem, illam ovem, il-
Eſai. 53. lum ſecutus eſt agnum, qui „ ſicut ovis ad occiſionem ductus eſt: & ſicut agnus coram „ tondente ſe, non aperuit os ſuum. „ Tacet, qui volens patitur: clamat, qui laniatur invitus. Nec poteſt de morte conqueri, qui mortem dignatus, non coactus aſſumit. Poteſtatis inſigne eſt, cum pro multis volens quis moritur: nolens cum moritur, eſt neceſſitatis extremæ: quia venit de contemptu mortis alterum, alterum de conditione naturæ. Chriſtus ergo ſicut ovis, & volens, & tacens tondetur: ut tegat illam, (2) quam Adam primus (2)
intulit nuditatem: velut agnus occiditur, ut peccatum totius mundi immolatus, abſolvat: ponit pro ovibus animam ſuam, ut impleat & pietatem paſtoris, & curam. Tibi ergo rex, tibi ſacerdos, tibi paſtor, tibi ſacrificium, tibi ovis, tibi agnus, tibi totum factus eſt, qui fecerat totum. Et qui ſibi nunquam, tibi toties immutatur, propter te varias monſtratur in formas, qui manet unica ſuæ majeſtatis in forma. Et quid plura? dat ſe tibi Deus homo, ut ferre potes: quia ut eſt, tu non potes ſuſtinere. Sed audiamus jam quid puſillo gregi talis promiſerit paſtor. *Nolite*, inquit, *timere puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* O bonitas effuſa! O inaudita pietas! O ineffabilis affectio! In ſocietate cenſus paſtor oves aſſumit, atque ad conſortium dominationis ſervos dominus aſciſcit: ad participatum regni (3) (3)

rex

NOTÆ.

(1) GEnera beſtiarum. Hoc nomine audiunt penes Latinos homines feræ, ac agreſtis indolis: quo ſenſu Apoſtolus vocavit Cretenſes: *malas beſtias.* Arianus in Epictetum Lib II. cap. IX. *alii quidem noſtrum magnæ beſtiæ ſunt; alii vero beſtiolæ malignæ.* Theophylactus in illud ad Corinth. XV. 32. vocat contentionem adverſus Judæos: *pugnam cum beſtiis*: & ad Lucæ VI. Publicanum *malam beſtiam* appellat.

(2) *Ut tegat illam.* MS Caſenæ: *ut velit illam.*

(3) *Participatum regni.* Apud Julium Capitolinum in Vero.

rex gregem populi totius admittit: ſic, ſic dat,
cui deſieere cenſus, cui regnum minui, vacuari
poteſtas non poteſt largiendo. Providenter
autem cœpit Dominus, dicendn: *Nolite timere
puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis
regnum.* Promiſſionem regni ſine timore ſer-
vilis ſtatus audire non ſufficit, quia qui liber-
tate vix dignus eſt, capere non valet inſulas
principatus. Dominus ergn ſervorum men-
tes tali voce confirmat, ne eos repentinus pro-
miſſi regni proſternat auditus. Regnum velle
ſervum, crimen eſt; adire periculum; temeri-
tas non timere. Sed hoc ad Chriſtum quan-
tum eſt? aut quam mirum, quod dat ſervis re-
gnum, quod ſibi ſervos facit in dominatione
conſortes, qui ſervorum pedes lavat, ut ex-
trema ſervis ſerviat ſervitute? Veniant huc,
(4) veniant (4), qui diſcutiunt poteſtatem ejus, &
tunc de ejus æquitate contendant, cum potue-
rint tantam capere, Inqui, æſtimare pietatem;
nec jam calumnientur, ſi ſe in noſtro corpore
(5) patre minorem (5) dicat, qui non dicto, ſed &
facto, cum pedes lavat ſervorum, ſe ſubdidit,
& ſubjecit pedibus ſervulorum. Homo jam
tibi parce, quia ut tibi parceres, (6) tuos Deus
(6) lavit, tuos tenuit, tuns amplexatus eſt pedes.
Sed ad cœpta redeamus: *Nolite timere, puſillus
grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum.*
Ecce qui dat, dare loquitur patrem. Nunquid
largitatem ſuam denegat, ſic dicendo? Abſit,
non poteſtatem minuit, ſed pandit affectum:
ſic dicendo non diſtantiam facit, ſed patris, ſu-
(7) amque voluntatem monſtrat (7), firmat uni-
tatem. Quod autem dixit, complacuit: &
non dixit, placuit, munus edocet Trinitatis:
quia quod erga nos filio placuit, hoc compla-
cuit Trinitati. *Nolite timere puſillus grex, quia
complacuit patri veſtro dare vobis regnum:* poſt tan-
tam ergo Dominus largitatem, poſt ſuam gra-
tiam tibi copioſius collatam, abjecta & vilia
peculia ſervitutis jubet abjicere regnaturum.
Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam. Plebe-
jum cultum regia non admittit poteſtas, au-
guſtus honor non niſi diademate confertur, &
purpura. Abjicere ergo debet habitum ſervi-
tutis, qui ſe regem credit divinitus conſecra-
tum. Hinc eſt quod rex ſupernus illum, *qui *Matth. 22.*
eum indigna veſte majeſtatis ejus auſus eſt in-
trare convivium, ligari, præcipitari, detrudi in
tenebras juſſit exteriores; quia deformitas in-
vitati ad invitantis redundat injuriam. Pecu-
lia quoque priſtinæ libertatis, jam divitiis, jam
regiis ditatus opibus qui reſervat, captivus
miſeria (8) ſe neſcit eſſe felicem. Eſt conſue- (8)
tudinis, eſt animi felicis, ut adſcitus ad regnum,
quod fuit proprium, quod privatum, mox pa-
rentibus, mox propinquis, civibus indigenti-
bus liberaliter prorogare: (9) ne ſit mendicus (9)
animo, qui cenſu functus eſt, & honore. Tali
ergo providentia dominus, conſilio tali, vilia
& caduca jubet ut vendamus, ut largiamur,
ut donemus, qui in cæleſti regno omnia quæ
in cælo, & quæ in terra ſunt, volumus poſſide-
re. Sed ſi vis ſervare tuorum pretia prædio-
rum, & ſacculorum forte condita te delectant,
fac tibi ſacculos quales ille præcepit, qui jam
cupiditatis tuæ cuſtos eſt & proviſor. Deni-
que, ut vidit, qund duriter dixit: *Vendite quæ
poſſidetis,* mox adjecit: *Facite vobis ſacculos, qui
non veteraſcunt: theſaurum non deficientem in cælis.*
Iterum contriſtatus es: quia quod habes, in
cœlis cogeris collocare? Rogo crede Deo tuo,
qui ſervo credis: (10) & magis Deo, quam homi- (10)
ni commenda. Sed ſi times, ne quid inde præſu-
mat, ne quid diſpergat pietas largitoris, ſigna
fidei annulo ſacculos tuos: (11) ut tali cuſto- (11)
de dormias tu ſecurus: quia ubi ille eſt, ibi lo-
cus nullus eſt furi. Non poterit tibi tuam
pecuniam denegare, qui tibi omnia ſua con-
tulit, qui te regni ſui & honore ditavit, &
gloria.

Vero: *defuncto Pio Maximus in eum omnia curulis Principatus etiam imperatoriæ poteſtatis induto.* Iſaac Caſaubonus reponendum docet *Participatum*: quam lectionem firmat editio Mediolanenſis. Ita apud Spartianum in Didio Juliano, ubi in verbis: Claudium Pompejanum è Terracinenſi *ad principatum* evocavit: legendum eſſe *participatum* edocemur ex Codice Palatino, apud Hofmannum.

(4) *Veniant huc veniant.* „ Contra Ætium, & Eunomium „ hæreticos. Vide Auguſtinum Hæreſ. LIV „ Mita.

(5) *Patre minorem.* Male enim aliquot Scripturæ loca detorquebant Hæretici. Catholicum earum ſenſum explicat Auctor Anonymus in Breviario fidei contra Arianos, apud Sirmondum Tom. I. pag. 225. *Nos enim Catholici Deum noſtrum Jeſum Chriſtum, & minorem dicimus Patri, & æqualem. Minorem propter humanitatem aſſumptam. Æqualem propter divinitatem perpetuam.* Vide Baſilium adverſus Eunomium initio Tom. II. pag. 79. & Lib. III. pag. 35.

(6) *Ut tibi parceres.* Ita ex fide Manuſcriptor: Edit. *ut tibi parcas.*

(7) *Sed Patris ſuamque voluntatem monſtrat.* Cyrillus Alexandrinus Lib. IV. cap. V. in Johan. ad cap. VIII. v. 17. pag. 414. *ponit iſtud a me ipſo pro peculiariter, & proprie, ſecundum perfectiſſimam conformitatem, & identitatem voluntatis Patris.*

(8) *Captivus miſeria.* MS. Vatic. *captivus miſere.*

(9) *Prorogare.* Vox Chryſologo familiaris. Mita, librariorum fortaſſis incuria, habet *prærogare*. Pariſienſ. Mogunt. & aliæ *erogare.*

(10) *Qui ſervo credis.* Innuit unum ex muneribus ſervorum, quod erat *Arcariorum*: ſicuti Eraſthus ille, cujus mentio occurrit in Epiſtol. ad Rom. cap. VI Saltem hunc Chryſologi locum ita interpretatur Pignorius de Servis. Vide Zenonem Veron. ad Neophitum Serm. I.

(11) *Signa fidei annulo ſacculos tuos.* Annulis potiſſimum pro ſigillis utebantur veteres Vide Clement. Alex. lib. III. Pedag. cap II, ubi poſtquàm dixit aureos anulos mulieribus concedendos, non ad ornatum tantum, ſed ut ea quæ domi ſunt ſervanda obſignentur; uſum improbat eorum, qui Numinum figuras in eis inſculpi curabant. Dignus eſt locus qui exſcribatur, & explicetur. *Sint autem nobis ſignacula Columba* (in cujus ſpecie Spiritus ſanctus deſcendit) *vel Piſcis* (quo nomine Chriſtus ſignificabatur, ut infra videbimus,) *vel Navis, quæ curſu celeri a vento fertur* (quaque ut obſervatum eſt, figuratur Eccleſia) *vel Lyra muſica, qua uſus eſt Polycrates* (quæ fortaſſe Davidicam Lyram in mentem revocat: ut opinatur Scholiaſtes Sidonii Apollinaris apud Sirmondum, pag 909. num. 154.) *& ſi ſit piſcans aliquis meminerint Apoſtoli, & puerorum, qui ex aqua extrahuntur.*

SERMO XXIV.

De Servo vigili, & felicitate Regni Dei.

SEmper, & ad omnia vigilias eſſe ſalutares nullus ignorat: quia re vera plus vigilare, plus vivere eſt. Nam quid tam mortis ſimile, quam dormientis aſpectus? quid tam vita ple-

num, quam forma vigilantis? Indulgendum ſo-
mno eſt, ut corpus reparet, non reſolvat: &
vires revoeet, non enervet. Semper ergo ad
omnia vigilias eſſe ſalutares nullus ignorat.
Quæ ars, quod opus, quod tempus, quæ po-
teſtas, quod officium, noo vitæ lucra lucubra-
tione perquirit? Hinc eſt quod Rex in procin-
(1) ctu (1) pervigil callidi hoſtis pra cavet, & evitat
inſidias: tunc io caſtria miles ſupervenientes,
nocturnos impetus cauta pernoctatiooe pro-
pellit. Sic nauta vigilando diffuſi itineris incer-
tas vias intrat, & calles tranſit invios, & veſtigio
furtivo ad lucroſi portus votivam pervenit
manſionem. Hine paſtor adjungit noctes die-
bus, & totum ſibi tempus denegat dormiendi:
ne qua lopis, ſuffragante ſomno, graſſandi in
gregem præbeatur occaſio. Sic viator ſolers
per auras noctis, æſtus ſolia prævenit: aptum-
(2) que diem (2) providentius deputat manſioni.
Hoe Propheta ſciens non die ſolo, ſed de no-
Pſal. 87. cte tota elamabat ad Domioum: „ Domine
„ Deus ſalutis meæ in die clamavi, & nocte
Luc. 6. „ coram te. „ Quid plora? Ipſe dominus
pernoctat in oratiooe Dei: ut ante nos oratio-
(3) ne liberet (3) quam redimat paſſione. Et ſi pro
ſervis dominus vigilat: merito pro ſeipſis ſervos
Luc. 12. vigilare ſic jubet. *Præcincti*, inquit, *ſint lumbi
veſtri, & lucernæ ardentes in manibus veſtris, &
vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum,
quando veniat a nuptiis. Sint lumbi veſtri præcin-
cti.* Novus ordo vigiliarum, novus habitus
imperatur. *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ
ardentes in manibus veſtris.* Nil de veſtitu, nil
de calceamentis, nil de ipſius occurſus appa-
ratu ſervi vigiles admonentur; ſed tota in
præcingendis lumbis mandatur cura, tota io
conſtringendis lumbis ſtatuitur vis præcepti:
addito lucernarum ſolatio tantum, ſioe quo
nec noctis aperitur obſcuritas, nec venientis
diei clareſcit aſpectus. *Sint lumbi veſtri præcin-
cti: & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Cin-
gulum quidem eſt proprie iodicium ſervitutis:
(4) (5) (4) quod & in curſu expeditos (5) reddat, &
faciat obſequentes. Sed dixiſſe ſuffecerat,
eſtote præcincti: cur lumboa potiſſimum no-
minat? cur tanta jubentis reverentia lumbo-
rum facit magnopere mentionem. Quæria
quare? quia in lumbis eſt tota corporis cauſa;
ex lumbis tota carnis negotia ſuſcitantur; in
lùmbis tota eſt humani lapſus, humanæ fragi-
litatia occaſio. Inde venit, quod virtutis igna-
ros reddit, efficit ſegniores. Hinc eſt ergo
quod principaliter dominus lumboa noſtros
aſtringi jubet baltheo caſtitatis: & totum carnis
noſtræ pendulum, fluidum, reſolutum, con-
ſtringi mandat continua zona virtutis: ut car-
ne ſuccincta ad domioi occurſum liber, ve-
lox, expeditus noſtræ mentis reddatur inceſ-
ſus. Hæc tamen audiens homo ſcire debes,
quia non retardat ab occurſu Dei caro: quia
ipſius occurſus, officii ipſius eſt inſeparabilia
comes, ſi tu ejua componas ſarcinas, ſi reveles
onera ejus, ſi peodula & ſinuoſa iovolucra ejus
tu providus viator aſtringas. Quid plura?
Erit tibi ſalubre contubernium, ſi tu ejus deſes
& reſolutus non fueris inſtitutor: quemadmo-
dum aotem debeas æquare ſarcinas ejus, ejus
pondera injuſta moderari, Apoſtolus edocet,
ſie dicendo: „ Mortificate membra veſtra, quæ Col. 3. 5.
„ ſunt ſuper terram: fornicationem, immun-
„ ditiam, libidinem, concupiſcentiam malam,
„ & avaritiam, quæ eſt idolorum ſervitus. „
Conſtringenda eſt ergo caro continentiæ cingu-
lo, ne effuſa vitiis, ae toto peccatorum grava-
ta pondere, ſupernis & cæleſtibus inſiſtere non
poſſit inceſſibus. Bene ergo dominus adjecit:
Et lucernæ ardentes in manibus veſtris. Quia ſem-
per ad innocentiæ teſtimooium lucernæ no-
cturno portantur in tempore: & ſicut vitiis
amicæ ſemper ſunt tenebræ, ita lucernæ ſem-
per inimicæ crimioibus: ſociæ ſemper boni
operis ſunt lucernæ: Sed in manibus ſancto-
rum, ipſa bona opera ſuot lucernæ, dicente
Domino. „ Sic luceat lux veſtra coram ho- Matth. 5.
„ minibus, ut videant veſtra bona opera: &
„ magnificent patrem veſtrum qui in cælis eſt. „
Et vere portant lucernas ſuas, vere ſomentis
operum, vere miſericordiæ unguento inflam-
mant lampades ſuas: quæ cum loco, propoſito
ſtudio, latitant, opere, virtute coruſcant, ac
ſplendent toto orbe terrarum. Et quia expe-
ctationis ſuæ Dominus ſatis triſtes, ſatis anxioa
noverat mores: ne quis ſuperaretur tædio,
ne quis laſſeſceret tarditate, ne quis longæ ex-
pectatioois ſatigatione ſuccumberet, perſe-
verantibus in beatitudinem cæleſtem, cæleſte
promittit obſequium. *Beati*, ioquit, *ſervi illi
quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes.* Et
ne ipſius beatitudinis qualitas haberetur in-
certa, mox adjecit: *Amen dico vobis, quia præ-
cinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens
miniſtrabit eis.* Præcinget ſe Deus, (6) & faciet (6)
ſervos diſcumbere, & miniſtrabit eis. En mu-
tatio inaudita rerum, en terribilis correptio
dominationis, en pavenda converſio ſervitu-
tis: quia parumper ſervus aſſiſtit in domini ſui
expectatiooe ſuccinctus: & ſuſtinendi fidem bre-
vi fatigatione portavit: cui ut talionem redde-
ret,

NOTÆ.

(1) IN *procinctu.* Ipſa imminente expeditione, ut alibi adnotavimus.

(2) *Aptumque diem.* Emendatum ex Latinio quod habent editiones, *actumque.*

(3) *Oratione liberet.* „ Chriſti oratio ad Patrem nos li-
„ beros oſtendebat, ut membra unici Filii tanto capiti
„ inſerta. Paſſio vero non abſolute reſpectu omnium li-
„ beros facit, ſed redemptos: quia tollens nos a ſervitu
„ te diaboli, ſuos fecit ſervos pretio tanti ſanguinis em-
„ ptos. „ Mita.

(4) *Cingulum indicium ſervitutis.* Illud videlicet, quo ſervorum veſtes præcingebantur, ne eis ad peragenda, quæ juſſa erant, eſſent impedimento. Hæc alibi adnotata. Addam ex Horatio lib. II Sat. VIII.

. . . . Puer alte cinctus acernam,
Gauſape purpureo menſam pertersit.

Et ex Juvenal. Sat. VIII.

Et cum venali Cyane ſuccincta lagena.

Verba Chryſologi laudat Pignorius de ſervis.

(5) *In curſu expeditos.* Malui ſic reponere ex MS. Vatic. quam id, quod omnes habent retinere: *& diſcurſus expeditos.*

(6) *Præcinget ſe Deus.* Triplicem admirationis fontem advertit hic Mita. Primum ex inaudita rerum mutatione, quod dominus noſter electis in cælo obſequium præſtabit, & miniſterium: Alterum ex terribili correptione ſuæ dominationis. Corripit enim ideſt ſeponit, dominationem ſuam in homines, ut ſuum illis exhibeat obſequium: Tertium ex pavenda conditione ſervitutis. Quam enim timendum eſt regnum illi, qui cum natura ſervus ſit, ex templo aſſumitur in Regnum?

(7) Tali-

(7) ret, (7) diſſimulat ſe in ipſa divinitate divini-
(8) tas. (8) *Præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere,*
& tranſiens miniſtrabit eis. Diſcumbenti homini
Deus aſtat, & aſtat in cæleſtibus: epulanti
(9) ſervo (9) ſervit Dominus, & ſervit accinctus
pueria ſuis, miniſtris ſuis, miniſterium facit
(10) Chriſtus: (10) & facit in patris jam gloria
(11) conſtitutus. Homo calumniaris Chriſtum (11)
adbue, quod detulerit patri? Qui tibi in terra
lavando pedes, extremum repræſentavit obſe-
(12) quium, (12) & repromittit in cæleſtibus no-
viſſimam ſervitutem? Crede, hæretice, & tu
illi ſtude reddere talionem. Ille tibi in cæle-
ſtibus parat convivium ſe miniſtro, & tu illi
in terra non deſinis continuas ingerere & ge-
nerare blaſphemias: faciet & ille tranſitus
ſuos, quia tranſiens miniſtrabit illis: de domi-
natione ad fidelium ſuorum pia tranſiet & mi-
grabit obſequia: ad te de miſerieordiæ patre
ſeveriſſimum tranſibit in judicem. *Et tranſiens
miniſtrabat illi.* Confitentibus, expectantibus
miniſtrabit epulas, miniſtrabit & tibi, ſed
dignam de tua negatione ſententiam. *Et ſi
venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia vene-
rit, & ita invenerit, beati ſunt ſervi illi.* Si in
ſecunda & tertia vigilia venerit: vigilias mun-
dus plures, (13) tres tantum vigilias novit (13)
expectatio Trinitatis: quare tamen a ſecunda
cœpit, & tacuit primam? Quia prima jam vi-
gilia in ortu dominicæ nativitatis exceſſerat.
Probant hoe paſtores, qui dum ſupra gregem
ſuum vigilant, gregis ipſum paſtorem in præ-
ſepio invenire, videre, tenere merentur &
auctorem, ſed quæ ſit ſecunda & tertia vigilia
requiramus. Sicut utique prima vigilia eſt ſui
ortus in earne, ita ſecunda eſt vigilia, qua
noſtra redit & reſuſcitatur in carne. Denique
ut ad reſurgentem veniat, annus (14) excita- (14)
tur, & evigilat mundus, Tertia vigilia eſt illa,
qua expectatio tota noviſſimo venientis fini-
tur adventu: ut ſieut ille reſurrexit nobis, ita nos
illi jam perpetuam (15) reſurgamus ad vitam. (15)

(7) *Talionem redderes.* „Seeundum Juriſconſ in ſ. VII, „ Initit. de injur, *Talionem reddere*, eſt eadem pœna mul- „ ctare aliquem, qua tu ipſe ab eo mulctatus: & pro- „ pterea Dominus noſter pro famulatu hic tibi ab ho- „ mine præſtito, talionem aliquo modo reddidit, dum „ eidem homini famulatur in gloria.„ Mita. ταυτοπάθεια dicitur ab Græcia quæ ab oobis *Lex talionis.* Vide Canon. IV. Concili Nicæni II. ibique Balſamonem, pag. 499. & Notas inferius ad Serm. XXXVIII.

(8) *In ipſa divinitate divinitas.* Et id duabus rationibus fieri docet Mita, ex varia hujus voeis *diſſimulare* ſignificatione. Primo enim diſſimulare idem eſt, quod connivere, ſeu elauſis oculis aliquid diſſimulare: juxta illud Sapientiæ Xi. 24. *diſſimulans peccata hominum.* Unde hic divina Majeſtas agit, ac ſi non haberet in homines æternam dominationem: Tum ſui cauſa, ut fiat ſervus ſervorum ſuorum: Tum cauſa hominum; ne ipſi ab tanta majeſtate oppreſſi, haud ferre poſſint, ut ſibi a tanto domino ſerviatur. Secundo *diſſimulare* eſt, ſe in aliquo loco detinere, ut Geneſ. XIX. 16. cum Angeli vellent Lot a Sodomis educere Textus ait: *Diſſimulante illo apprehenderunt manus ejus:* hoc eſt „domi ſe detinente: „ detinet ſe ergo deitas in deitate, quia, licet Deus „ homini beatitudinem communicet, non tamen totam „ bonorum ubertatem largitur; ſed quam ferre poſſit „ Beatus„; & hæc Mitæ ſententia, quam longe pluribus effert.

(9) *Epulanti ſervo.* „Quid habeat in iis epulis ſcribit „ Auctor infra Sermon. XCV. & Sermon. CLXXVI. Non „ guſtu, ſed viſu epulantur Beati: nam viſio eſt tota „ merces. „ Mita.

(10) *Miniſterium facit Chriſtus.* „ Si Chriſtus cum „ Patre & Spiritu ſancto ſummæ gloriæ objectum ſunt, „ ut ex Theologis, quare Chriſtus tantummodo dicitur „ facere miniſterium Beatis? Quia ut Sermo XXII. ſu- „ perius Auctor: *quod erga nos Filio placuit, hoc complacuit* „ *Trinitati.* Chriſtus autem hominibus beatam gloriam „ miniſtrara dicitur, quia fercula convivii, potumque „ ſuo ipſe ſanguine pomeritus eſt: ut habet in hoc loco „ Evangelii Barradas. „ Mita.

(11) *Calumniaris Chriſtum.* Obſcurum in editionibus nonnullis locum, ex Mita, & Caſtillo, & MS. Cæſen. genuinæ lectioni reſtituimus. „ Arius, aliique ex hoc „ Textu *Pater major me eſt*, arguunt filium Dei, etiam „ quoad divinitatem, Patre minorem eſſe. Sed textum „ illum cum Catholicis ſincere noluerunt intelligere: „ qui communi ſenſu de humanitate tantum interpre- „ tantur: quod ſæpius Auctorem noſtrum pluribus in lo- „ cis docuiſſe habetur. S. Ambroſius lib. II. cap. II. „ Lucæ, contra eoſdem hæreticos: *Et miramur, ſi Chri-* „ *ſtus Patri defert, qui ſubditur Matri?* Mita.

(12) *Extremum repræſentavit obſequium.* „ Hæc extre- „ ma ſervitus ab Chriſto Domino diſcipulis exhibita, „ ab B. Laurentio Juſtiniano *Prodigum* vocatur. „ Mita.

(13) *Mundus plures.* Hebræi olim diem ſecabant in quatuor quadrantes: quos ut Romani ac Græci *vigilias* vocarunt. Inde noctem ipſam in tribus vigiliis diviſerunt.

(14) *Annus excitatur.* Ita ex emendatione Latinii, & MS. Vallicell. Editiones *annus.*

(15) *Jam perpetuam.* „ *Jam* ideſt *Tunc*! ſignat enim „ tempus futurum: ut Lucæ V. *ex hoc eris jam homines* „ *capiens*: ex Exod. XIX. *jam nunc veniam ad te in caligine* „ *nubis.* „ Mita.

SERMO XXV.

De Terrenorum cura deſpicienda, & promiſſione Regni.

HOdie Dominus evangelici gregis puſilla &
(1) terrena primordia, (1) quam blanda ex-
Luc. 12. hortatione ſit conſolatus, audiſtis. *Nolite ti-
mere*, inquit, *puſillus grex, quia complacuit patri
veſtro dare vobis regnum.* Aufert ſpes anxias,
dubios tollit eventus, omnemque propellit,
& excludit timorem, quando in exordio ipſo
regnum naſentibus pollicetur. *Quoniam com-
placuit patri veſtro dare vobis regnum.* Quis de
victu, quis de veſtitu, quis de plebejo cenſu,
& vernalis ceſpitis vilitate ſuſpirat, de regno
certus, de dominatione ſecurus? Satis ſibi
invidet qui elevatus ad ſumma, ipſe ſe ad hu-
milia dejicit, ad egena deponit. Sed ſcire
convenit, pater iſte qui eſt, vel qualis eſt,
vel quod regnum ſuis filiis repromittit. Quia
ſit iſte pater, quotidie te confitente cognoſcis,
cum clamas. „ Pater noſter qui es in cælis. „ Matth. 6.
Qualis autem ſit, ipſa operum magnitudine v. 9.
pervidiſti: ex nihilo fecit cælum, & terram
ſoli-

NOTÆ.

(1) *PUſilla & terrena primordia.* Illos enim alloquitur Chriſtus, qui diſciplinæ ſuæ ſeſe tradiderant, vel brevi traditturos erant.

(2) *Ter-*

(2) ſolidavit ex liquido, (2) montes ſtatuit ad
(3) ſtateram, (3) maria intra legitimos terminus
ſola præcepti auctoritate concluſit. Verum
ſi regni, quod promittit puſillis, deſideras
noſſe qualitatem, ipſe aperit, ſic dicendo:
Matth. 19. „ Sinite parvulos venire ad me; talium eſt
v. 14. anim regnum cælorum. „ Eſſe in cælo mirum
eſt: in cælo vivere, eſt majeſtatis. Jam
regnare in cælo quanti ſit, ſenſus definit æſti-
mare mortalis: & tamen homo, quod æſtima-
re non potes, percepiſti. Apoſtolo ſic dicen-
1. Cor. 2. te. „ Quod oculus non vidit, nec auris audi-
v. 9. „ vit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præ-
„ paravit Deus diligentibus ſe. „ Et quod
te mereri dubitas, habere te, & poſſidere,
jam cogeris confiteri. Quid ergo cum terra
illi, qui poſſidet cælum? Quid illi cum huma-
nis, qui adeptus eſt jam divina? niſi forte
placent gemitus, eliguntur labores, amantur
pericula, peſſima mors delectat: & illata ma-
la, bonis ſunt gratiora collatis. Sed videa-
mus quod dat pater tantus conſilium regnatu-
ris. *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam.*
Si victuros vos, ſi regnaturos, ſi vos jam di-
vites eſſe creditis in ſupernis, ubi futuri, quo
migraturi, ubi regnaturi eſtis, vos illa quæ
veſtra ſunt jam præcedant; opes miſeras miſe-
ricordia computate: quæ humana ſunt in di-
vina convertite. Et ne cui forſitan deeſſet
avectio ad portanda illa quæ dimittitis, anga-
(4) riatus eſt pauper (4): ferunt pauperes onera
noſtra, & volentes ferunt: quia tali non de-
primuntur pondere, ſed levantur. *Vendite
quæ poſſidetis, & date eleemoſynam: facite vobis
ſacculos, qui non veteraſcunt, theſaurum non deficien-
tem in cælis, ubi fur non appropiat, neque tinea
corrumpit. Facite vobis ſacculos, qui non vetera-
ſcunt.* Videtis, quia pater iſte ditare vult
filios, non nudare. *Facite vobis ſacculos, qui
non veteraſcunt.* Novo modo, imo, cæleſti
modo, qui hunc audit, vendendo comparat,
recondit erogando, dum amittit, acquirit.
Quam cupit pecuniam perdurare, perpetuare
ſacculos divitiarum, condita permanere, qui
dicit: *facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt.*
(5) Ecce docet avaritiam, (5) qui cæperat ſua-
dere contemptum: *facite vobis ſacculos, qui non
veteraſcunt.* Et qui theſaurizantes temporaliter
arguebat, ad totum cupiditatis fomitem jubet
ſacculos ſine fine perquiri. Chriſte, quo te
pertrahit amor tuorum? ut avarum lucrifa-
cias, facis eum quod deſiderat, non quod
oportet, audire: ſacculos imperas: æternos
theſauros, qui non deficiant, vis parari, ut
avarus dum conſueta percurrit ad lucra, aut
virtutem capiat, aut a virtute capiatur. Vere
pater es, qui cum tuis quibuſcumque parvulis
ſic agis. Namque & nos interdum noſtris
parvulis petentibus noxia, ingerimus ſalutaria
ſub ſpecie noxiorum: fallentes inſipientiam,
non deſipientes affectum. Dixiſti: *Facite vo-
bis ſacculos, qui non veteraſcunt, theſauros non defi-
cientes in cælo.* Sacculus cur paratur? Quid
ibi clauſtra, ubi ipſa cuſtos eſt innocentia?
ibi quid ſignaculum, ubi fraudis ſuſpicio non
habetur? Si & in cælo ſacculis opus eſt, cura
non amittitur, ſed mutatur. Domine, tu
vidiſti, quia in theſauris tota fides, tota ſpes
in ſacculis ſit avaris: & ideo imputribiles in
cælo ſacculos vis parari, ut qui te non ſequi-
tur ad cælum, ſequatur ſaltem ſacculos ſuos.
Avare, fac tibi ſacculos, & fac jubente Deo:
quia votis tuis annuit divina majeſtas. Sed
fac tibi ſacculos erogando, quia quicquid pau-
per acceperit, pater cæleſtis ſuſcipit. Et ubi
recondit? in cælo. Et ne forte perdidiſſe te
doleas vel uſuram, centuplam (6) in cæleſti (6)
fœnore recipies, quicquid in cælo, paupere
tranſmiſeris perferente. Uſura mundi centum
ad unum, Deus unum accipit ad centum: &
tamen homines cum Deo nolunt habere con-
tractum. Sunt forſitan de cautione ſoliciti?
Quare? Nonne homo homini exiguæ chartu-
læ obligatione conſtringitur? Deus tot, &
tantis voluminibus cavet, & debitor non te-
netur? Sed dicis, eſto quod debeat, quo exi-
gente reſtituet? ſeipſo; quia non poteſt ulli
mentiri: idem ipſe eſt, & executor & debitor.
Non erit in reddendo durus, qui profuſus eſt
in largiendo. Crede homo Deo, quod tibi
Deus dedit: majora reddere vult, cum vult
debere largitor.

(2) *Terram ſolidavit ex liquido.* Nimirum Gene. 1. 2. abyſſi nomine deſignatur aquarum materia mixta adhuc, & confuſa cum terra. Vide Severianum Gabulorum Epiſcopum de Creat. Mundi orat. I. apud Chryſoſtomum Tom. VI, pag. 448. recent. edit.

(3) *Statuit ad ſtateram.* Reſpicit ad illud Iſaiæ XL. 12. *& libravit in pondere montes, & colles in ſtatera.*

(4) *Angariatus eſt pauper.* De Angariis vide, quæ habet Stolbergius in Differt. cui Titulus: *de Angariis veter.* Tom. X. Critic. ſacr. pag. 101. Angaria in jure eſt injuſta exactio: ſed eſt Perſarum vox: quibus ἄγγαρος dicebatur regius Tabellio. Perſæ enim itinera ſua dividebant in Paraſangas: & ut Paraſangas attigerant Tabelliones, Bajulique quieſcebant, & onera ſua aliis ulterius euntibus per vices tranſmittenda committebant. Si plura deſideras adi Meurſium Caſtig. cap. 29. pag. 176.

(5) *Docet avaritiam.* „ Spiritualem ac cæleſtem: ubi „ fœneratur Domino, qui miſeretur pauperi. „ Mita.

(6) *Uſuram, centuplam.* Vide, quæ ſuperius adnotavimus ad Serm. XV. ubi addendum: quod lege Juſtiniani cautum fuit, ut etiam uſuræ nauticæ non niſi centeſimæ eſſent L. XXVI. §. 1. Cod. de uſur. De modo autem comparandi uſuras apud Romanos, poſt Salmaſium, Gronovium, & Gravinam, vide Gottl. Heineccium, Antiq. Rom. Tom. II. pag. 84. edit. Venet. 1739.

SERMO XXVI.

De fideli Diſpenſatore.

QUod hodie dominus interroganti Petro
reſpondiſſe legitur per figuram ad Apo-
ſtolos ipſos, ad doctores tantum, & ad eos
qui Eccleſiis præſident, (1) dictum, multorum (1)
perſen-

NOTÆ.

(1) QUi *Eccleſiis præſident.* Vere hos diſpenſatores vocat Apoſtolus: *diſpenſatores miniſteriorum Dei.* Non omnibus enim, inquit hic Theophylactus, pag. 190. *verbum Dei ſuppeditare oportet;* ſed quibus opus eſt, & quando convenit, & ſicut oportet. Ab Gregorio Nazianzeno orat. XXXII. pag. 518. vocantur Eccleſiarum Paſtores τῶν ψυχῶν οἰκόνομοι, καὶ τοῦ λόγου . . . ταμίαι animarum curatores, & verbi promi condi.

(2) Sed

perſenſit auditus. Interrogat Petrus, *Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an & ad omnes? Cui reſpondit Dominus: Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis in tempore tritici menſuram? Beatus ſervus ille, quem cum venerit dominus, ita invenerit facientem: vere dico vobis, quod ſuper omnia quæ poſſidet, conſtituet eum. Quod ſi dicat ſervus ille in corde ſuo: moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere pueros, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, veniet dominus ſervi illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.* Eccleſiæ quidem præſules iſta quam primum ſimilitudo
(2) conſtringit, ſed hominem nullum (2), mortalem nullum prorſus eximit hæc figura, quæ dum loquitur ad diſpenſatorem, omnibus uno interrogante, reſpondit: Si eſt quiſquam, qui a Deo nil acceperit, diſcuſſionem diſpenſationis, diſpenſatoris officium non timebit. Homo ſi hoc ipſum quod das, accepiſti, accepiſſe te quod habes, quomodo tu negabis? De cæleſtibus conditis, de horreis divinis rationem reddet, præſtabit cauſas Eccleſiæ pro-
(3) rogator. (3) Et quanto majus ſuſcipit creditum, tanto majus ſe debitum non dubitat red-
Luc. 12. diturum, dicente domino. „Cui plus eſt cre-
Sap. 6.7. „ditum, plus exigetur ab eo.„ Et alibi: „Po-
„tentes potenter tormenta patientur.„ Quanto altius aſcenderit homo, lapſus, tanto altius cadet. Quid altius cælo? De cælo cadit in cæleſtibus, qui delinquit: deſperatus incurrit, qui in ipſis dominantis oculis offendit: & excuſatione caret, qui facinus ipſo judice teſte committit. Aut quam defenſionem ſperat, quem teſtimonium cognitoris accuſat? Sic diabolus cum eſſet angelus, & in cælo, & coram Deo ſemper clariſſimus verſaretur, & fulgens, dum Dei tentat aures, dum in Dei ſuperbit aſpectu, lapſus ad terram, ad tartara dejectus, in diabolum mutatur ex angelo: &
(4) qui erat miniſter veniæ (4) factus eſt dux
(5) pœnarum. (5) Hinc eſt quod Apoſtolus noſtri ordinis hominem commonet, ne incidat in ſuperbiam & laqueum diaboli. Diſpenſator ergo divini verbi, & cæleſtis doctrinæ prorogator, qui ante dominum ſtat jugiter, verſatur inter altaria ſemper, neque a Dei oculis recedit unquam, qui peccatorum cauſas, dolores populi ſuſcipit, offert, ingerit preces, accipit, refert, reſtituit impetrata, ex homine totus in Angelum ſubſtitutus, non poteſt niſi in ipſa Dei facie inter ſanctorum ſancta peccare: ut inde ſibi ſumat crimen, unde aliis
veniam conſueverat reportare. Denique Na- Lev. 10.
dab & Abiud ſacerdotes filii Aaron ſacerdotis, dum contaminare externo igne altaria præſumunt, ipſius altaris conſumuntur incendio: ut ſumerent de ſacrificio pœnam, qui fecerant de propitiatione peccatum: quod peccatum illis ſuſcitaret ebrietas: nam vini odor odorem fugarat incenſi, & ebrietatis ignis flammam provocarat altaris: unde quia alienati vino alienum portaverant ignem, mox divino igne referuntur extincti. Ebrietas in alio crimen
eſt, in ſacerdote ſacrilegium: (6) quia alter (6)
animam ſuam necat vino, ſacerdos ſpiritum
ſanctitatis extinguit, dicente Apoſtolo. „Spi- 1. Theſ. 5.
„ritum nolite extinguere.„ Merito inter cætera v. 19.
quæ in diſpenſatore malo arguit hodiernus ſermo, vini condemnat inſaniam, dicendo: *Quod ſi dicat ſervus ille, moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere pueros & ancillas, & edere & bibere, & inebriari.* Proprie dixit, edere & bibere, & inebriari, & percutere.
Ebrietas cædis mater, (7) parens litium, fu- (7)
roris genitrix, petulantiæ deformiter eſt magiſtra: hanc qui habet, ſe non habet: hanc qui habet, homo non eſt: hanc qui habet, non
peccatum facit, ſed eſt ipſe peccatum (8). (8)
Ebrietas eſt dæmon blandus, (9) venenum (9)
dulce, rabies voluntaria, invitatus hoſtis, illecebra honeſtatis, & pudoris injuria: hanc nullus noverit Chriſtianus, ne auditu quidem ſacerdos attingat: ne qui eſt forma virtutum, vitiorum inde fiat, & inveniatur exemplum.
Verum

(2) *Sed hominem nullum.* Cum Chryſologo plures conveniunt Enarratores, illud ad Titum I. 7. *Diſpenſatores gratiæ Dei*, ad omnes Fideles referendum eſſe cenſentes, qui dona ab Deo accepta in commodum aliorum exhibere debent.

(3) *Eccleſiæ prorogator.* Vocabulum, ut alias obſervatum eſt, Chryſologo familiare. Idem ac *diſpenſator*. Hujus enim onus erat conſuetum ſervis præſtare demenſum. Vetus Inſcriptio apud Pignorium:

SIGNUM HERCULI
DORUS LARC.
DISP QUI ANTE VILLICUS
HUIUS LOCI.

Chryſologus autem hic loquitur de Prorogatore tritici: qui *Miniſtrator*, vel *Actor frumenti* dicebatur apud veteres Inſcriptiones: nihil Miniſtratori & Actori hoc obtigerit, ut quandoque & hujuſmodi munere fungerentur. Hos Caſſiodorus vocat *Arcarios*, & *Procuratores Tritici*: & Lapis apud eundem Pignorium. *A Frumento.*

D. M.
ASCLEPIADI
ACTIIIIUS L. N.
A FRUMENTO

Apud Ennodium Lib. I. Epiſt. III. habetur: *prorogare literas*: & Lib. III. Epiſt. XIV. *prorogari ſcripta.*

(4) *Miniſter veniæ.* Mita cenſet diabolum fuiſſe quondam *Miniſtrum veniæ* ob Hominum cuſtodiam Angelis adtributam. Recte equidem. Origenes enim Lib. VIII. contra Celſum, pag. 400. ait: *Angelos adjuvare Homines ad ſalutem.* Vide Chryſoſtomum Homil. CLIX. Tom. V. pag. 958. Baſilium in cap. VIII. Iſaiæ, Tom. I. pag. 1012. ubi Angeli dicuntur: *Curatores generis humani.*

(5) *Dux pœnarum.* „Hominum ſcilicet, & Angelo-
„rum: quemadmodum eo duce, & perſuaſione Angeli
„ſectatores, nec non Homines peccavere: ut dicitur
„Apocalyp. XXII. 14. Traxit ſecum tertiam partem
„ſtellarum.„ Mita.

(6) *In ſacerdote ſacrilegium.* Vide Canones, qui *Apoſtolorum* inſcribuntur Regul. 42. & Adverſ. Barthii Lib. LV. cap. I. Valeriani Homil. XIX. apud Sirmondum Tom I. pag. 396.

(7) *Ebrietas cædis mater.* Tanta malorum ſeges oritur ex ebrietate, ut ſi vel pauca recenſerentur, Notæ modus excederetur. Vide Nyſſenum Homil. de Baptiſmo Tom. II. pag. 221. Baſilium Orat. XIV. pag. 489. Chryſoſtomum Homil XVII. in 1. ad Corinth. Tom. V. ubi plura ebrietatis incommoda enumerat, nec ab ea, quæ habet hic Chryſologus valde diſſimilia. Auguſtinum item ad ſacras virgines, quem hoc idem argumentum proſequentem laudat Camerarius Oper. ſubciſ. Tom. I. pag. 443. Ad ſanitatem conſule Stuchium Antiquit. Convival. Lib. III cap. VIII.

(8) *Sed eſt ipſe peccatum.* „Ebrius non facit pecca-
„tum dum ebrius eſt, quoniam ex defectu rationis libe-
„ram non habet voluntatem Mox dum voluit inebria-
„ri fuit peccator. S. Thomas 2. 2. quæſt. 150. At con-
„tracta ebrietate efficitur ipſummet peccatum: quia in
„peccato cum ſit ebrietatis, ab ipſo nequaquam tunc
„ſurgere vellet, cum illud non intelligat, aut libera
„voluntate abhorreat: quare ebrius peccatum dicitur;
„hoc eſt ſubjectum inconvertibile ad bonum pœniten-
„tiæ, dum ipſa perdurat ebrietas.„ Hæc Mita. Sed fortaſſe tantis non indigebat Chryſologus, qui hic *peccatum* ſumpſit, pro *maledictione*, & *opprobrio* &c.

(9) *Dæmon blandus.* Ebrietatem dæmoni aſſimilari poſſe non ſolius Chryſologi ſententia eſt. Baſilius Orat. XIV. vocat ebrietatem *dæmonem voluntarium.* Chryſoſtomus Homil. LXXIV. Tom. V. pag. 582. poſtquam & ipſe vocavit ebrietatem *dæmonem voluntarium* addit: *Ebrium dæmoniaco eſſe deteriorem.*

Verum quia ad nos, & ad Eccleſiaſticos viros ſatis dictum eſt, quemadmodum cunctos teneat reſponſio ſalvatoris, quod non ſit qui a Dei diſpenſatione inveniatur extraneus, perquiramus Apoſtoli dictum.
Rom. 13. v. 1. „ Non eſt poteſtas „ niſi a Deo. „ Si a Deo poteſtas omnis, a Deo rex etiam diſpenſationis regiæ adeptus eſt dignitatem. Sic dux, ſic miles, ſic provinciarum rectores, ſic urbium rationem reddituri ſunt omnes iſti, ſi in ullo creditæ poteſtatis exceſſere menſuram: ſi Rex juſtitiam cuſtodivit, ſi æquitatem tenuit, ſi poteſtatem moderatus eſt, ſi miſericordiam non omiſit, ſi tenuit ſic ponderis ſui libram, ut in neutram
(10) partem poteſtatis ſuæ trutina propenſa (10) declinaret, ſi omnium curam geſſit, ſi civium procuravit quietem, ſi ſic temperavit cenſum, ut neque militi ſufficientia deeſſet, neque tributarius laſſaretur. Et dux præſtabit Deo cauſas, ſi ſequentibus ſe præbuit virtutis exemplum, ſi in excubiis pervigil, ſi in diſcurſibus indeſeſſus, ſi pacem omnium proprio labore perquiſivit. Rationem reddet & miles, ſi paruit imperatis, ſi concuſſit neminem, ſi accepta ſtipendia juſtiſſimo labore penſavit. Judex quoque judicii ſui ſupernum judicem ſuſtinebit. Et tu qui dominus es domus tuæ, diſpenſatorem poſitum pluſquam dominum volo credas: ut exhibeas conjugi ſimplicem charitatem, doctrinamque ei quam didiceris in Eccleſia prudenter infundas: cui Apoſtolus in Eccleſia tacere præcepit, & domi diſcere te
1. Cor. 14. v. 34. docente, dicens. „ Mulieres in Eccleſiis ta„ ceant: ſi quid autem volunt diſcere, domi „ viros ſuos interrogent. „ Filiis impendas affectum ſobrium, ſolicitam curam, eoſque fideliter in domini enutrias diſciplina. Servis victum, & veſtitum debitum reddas, remittas culpas, minas temperes, imperes diſciplinam, & habeas eos fratres progenie cæleſti, quos ſubditos mundana poſſides ſervitute. Vos quoque ſervi debetis domino fidem in ipſa quam geritis ſervitute: quia qui pio & puro corde carnali domino debitum non reddet obſequium, Deo ante qui corda videt, quam homini tenetur obnoxius: qui te parem fecit per gratiam, quem conditio fecerat diſparem vilitate ſervili. De divite quid dicam? qui quanto plus habet, tanto amplius debet.

Deſunt nonnulla. Denique ſimul reddit, ſimul tradit alteri: quæ ſi noluerit reddere, ſingulis committat per partes. Et tu pauper commiſſam tibi diſpenſationem non parvam paupertatis exiſtimes ſi patienter feras, ſi ingratus non ſis, ſi ſis vel in ipſa neceſſitate ſobrius & frugalis, ſi danti agas gratias, non danti non ingeras blaſphemans injurias: ſi tantum quæras, quantum dat miſericordia, non quantum cupiditas importuna compellit. Certe & tu pauper qui libenter petis, da etiam tu libenter petentibus. Sed forte dicis, non habeo: ſit dandi animus, & facultas non deerit largiendi, pone advenienti ſellam tuam, pone menſam tuam, candelabrum, lucernam: certe ex eo quod accepiſti gratanter appone. Sic Elias, 1. Reg. 17.
ſic Eliſæus dum declinant ad viduarum vacuas 4. Reg. 4.
& inopes manſiones, copioſe quod viduis deerat, ſuppleverunt. Adjecit autem dominus ad confirmationem ſimilitudinis hujus, dicendo: *Ille autem ſervus qui cognovit voluntatem domini ſui, & non ſe præparavit, & non fecit ſecundum voluntatem ejus, vapulabit multis: qui autem non cognovit & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Ille quidem qui per conſcientiam peccat, (11) (11)
merito gravius ſolvit conſcientiæ pœnas: ſed & iſte per ignorantiæ culpas, plagas ignorantiæ non vitabit: Deum ſicut contemnere non licet, ſic non licet ignorare. (12) (12)

(10) *Propenſa.* Ita ex Latinio placuit emendare. Editiones *Perpenſa.*

(11) *Qui per conſcientiam.* 2. Petr. II. 21. *Melius enim erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum converti.*

(12) *Non licet ignorare.* Tertull. lib. de Pœnit. *ignorantes dominum, nulla exceptio tuetur a pœna.*

SERMO XXVII.

De Scandalo tollendo.

IN procinctu belli ſemper vigiliæ ſunt militum diſtributæ: ut inſidiis nil liceat, nil pateat dolis. Pernicioſiſſimus nimis eſt repentinus hoſtis, nam aut inſcios prævenit, aut incautos præoccupat, aut opprimit dormientes. Hinc eſt quod Chriſtus rex noſter ante ſæcula per totam ſæculi noctem milites ſuos præmandatis vigiliarum vicibus commonuit contra diaboli, ideſt, veteris hoſtis ſubtiliſſimum dolum: contra latentes impetus vitiorum: contra criminum inſidias irruentes: contra ſcandala quæ nobis variis oriuntur ex cauſis: contra tentamenta præſentis vitæ: contra urentes acies ſæcularium preſſurarum, taliter admo-
Matth. 26. v. 41. nendo: „ Vigilate & orate, ne intretis in „ tentationem. „ Et ſtatuens qualiter vigilaretur, (1) adjecit: „ Et ſi venerit in ſecun- (1)
„ da vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit, & Luc. 12.
„ ita invenerit, beati ſunt ſervi illi, quos, v. 39.
„ cum venerit, invenerit vigilantes. „ Et v. 37.
plane beati, quia qui vigilant & anticipant dolos hoſtium, de domini ſui gloriabuntur adventu. Hodie tamen dominus ipſas noſtrorum ducum contra ſcandala exſuſcitavit, & armavit excubias: dicendo ad diſcipulos: *im-* Luc. 17.
poſſibile eſt ut non veniant ſcandala. Hoc eſt, impoſſibile eſt ut non veniant hoſtes. Et primum fratres ſcire nos convenit ſcandala hæc quid ſint. Scandalorum genera ſunt diverſa, (2) & prima ſunt illa quæ diaboli (2)
fraus parturit. Secunda ſunt, quæ generat calliditas humana. Tertia ſunt, quæ parit ipſa ex nobis

NOTÆ.

(1) ET *ſtatuens qualiter vigilaretur.* Prima vigilia cubitum itur, & eam non nominat Chriſtus. Secunda vigilia erat nocturna nocte, & alto jam ſomno. Tertia vigilia, media jam nocte: ad cujus finem quarta appropinquat: quod eſt tempus exurgendi. Vult ergo Chriſtus, nos vigilare ipſo eodem tempore, quo omnes dormiunt: ſecunda ſcilicet, & tertia vigilia.

(2) *Scandalorum genera ſunt diverſa.* Vide Baſilium in Regul. breviorib. Reſp. ad Interrog. LXIV. pag. 550. 55.

nobis ſuſpicax & incauta natura. Et a diabolo
ſunt illa quæ fallunt ſpecie, quæ prætendunt
bona, cum mala inferant: ſicut illud ad Adam,
cum nobis humana abſtulit, dum divina pro-
Gen. 3. mittit. Et illud, quod per Petrum: „ Non
Matth. 16. „ tibi hoc erit„ domine: triumphum crucis
vacuare contendit, cum fervere ſe nimio amo-
re mentitur. Nam cum dominus loqueretur
paſſionis ſuæ gloriam, reſpondit per Petrum:
„ Non tibi boc erit domine„. Venenum quam
dulce ſerpentis: ante facit militem regis ſui ne-
gare victoriam, ſervus ipſe dominum quam ne-
garet: unde dominus ſervum poſt ſe mittit,
ſcandalum remittit auctori: dicendo ad Pe-
Matth. 16. trum: „ Vade poſt me„ & diabolo: „ Sata-
v. 23. „ nas ſcandalum mihi es. „ (3) Et vere poſt
(3) dominum vadit Petrus, quia ut eum ſequere-
tur ad cælum, crucem reſupinus aſcendit.
Sed & illud eſt ſcandalum tale, quod fecit Ju-
dæis. Nam lapidem firmandis veſtigiis latum,
in totam ſulcavit, & exaſperavit offenſam: &
totius fundamenti petram vertit in ſcandalum,
Eſai. 8. 14. ut eſſet miſeris ad ruinam. „ Ecce pono, in-
„ quit, in Sion lapidem offenſionis & petram
„ ſcandali.„ Hinc eſt quod Pſalmiſta anxia
Pſal. 140. ſupplicatione depoſcit: „ Cuſtodi me a laqueo
v. 9. „ quem ſtatuerunt mihi: & a ſcandalis ope-
„ rantium iniquitatem. „ Et quia tranſilierat
offenſam, ſcandalum vicerat, taliter gloriatur:
Pſ. 60. 3. „ In petra exaltaſti me, & deduxiſti me, quia
& 4. „ factus es ſpes mea. „ Diximus primum genus
ſcandali: dicamus & ſecundum quod de huma-
Num. 31. na calliditate diximus evenire. Scandalum po-
Apoc. 2. 14 pulo Iſraelitico Balaam divinator (4) objecit,
(4) quando bellatoribus non cum ferratis viris,
(5) ſed cum puellis (5) toto lenocinio fucatis oc-
currit: ut arma verteret in luxum, triumphum
mutaret in infamiam, & in reatum reatus e-
vocaret ultores: & ad ſummam prophanaret
totam de turpitudine ſanctitatem. Hinc eſt
quod eum Moyſes tali notavit ſententia cum
puniret. *Et Balaam*, inquit, *divinum occidi-
te: quia bic miſit ſcandalum ante filios Iſrael.*
3. *Reg.* 12. Scandalum molitus eſt Jeroboam, qui ex auro
vaccas populo in Deos figmento miſerabili
collocavit, ne Deum vivum, ne verum tem-
plum, ne divinam legem, ne legitimos reges,
ne patrios ritus quæreret: ſic populus manci-
1. *Cor.* 2. patus errori ſcandalum facit juxta Apoſtolum:
cum quis idolis immolata quaſi nihil nocitura
manducat, & inſenſatos lapides, & ligneos
Deos, qui neque ſanctificare, neque pollere
quid poſſunt, tali facto æſtimat debere conte-
mni. Sed quod ille fidei arbitratur exemplum,
fit ignorantibus erroris occaſio, quia non ad
contemptum, ſed ad cultum provocat neſcien-
tes, & convivium religionis videri facit inſciis,
quos ſciens ſtudio deriſionis abſumit. Unde 1. *Cor.* 8.
bene Apoſtolus concludit, & aperit. *Et peri-
bit infirmus in tua ſcientia frater, propter quem
Chriſtus mortuus eſt.* Tertium genus eſt ſcan-
dali, quod nobis noſtris generatur ex ſenſibus,
cum fallimur oculis, cum decipimur auditu,
capimur odore, & ſapore vitiamur. Unde
Eva vetiti & lethalis cibi ſic guſtu eſt ſauciata,
ſic viſu. „ Et vidit, inquit, mulier quod bonum *Gen.* 3.
„ eſt lignum ad manducandum, & quod gra-
„ tum oculis ad videndum, & ſpecioſum eſt
„ ad intuendum. „ Bene ergo dominus adje- *Matth.* 5.
cit ſcandalizare ſenſus ipſos, dicendo: *Si ſcan-* *v.* 18.
dalizaverit te oculus tuus, aut manus tua, abſcinde, & *Marc.* 9.
*projicie abs te: melius eſt tibi ſine oculo & manu ve-
nire ad vitam, quam toto corpore ingredi in geben-
nam.* Et quamvis dominus lapſus, & vitia juſ-
ſerit ſic nos ſecare, non membra; tamen ſi hoc
Eva mater humani generis ſic feciſſet: melius
ſine oculo & manu in vitam veniſſet, quam
totam poſteritatem ſuam lamentabilem miſiſſet
in mortem. Cavere ergo oportet nos fratres,
ne ſcandalum faciamus aliis, ne vel ipſi alio fa-
ciente patiamur. Scandalum eſt quod offen-
dit ſenſus, quod mentem turbat, quod confun-
dit intelligentiæ puritatem. Scandalum eſt,
quod diabolum fecit ex angelo, quod ex Apo-
ſtolo reddidit proditorem: quod invexit pec-
catum mundo, quod hominem deduxit ad mor-
tem: audi dominum dicentem: *Væ mundo a ſcan-* *Matth.* 6.
dalis. Scandalum ſanctos tentat, fatigat cau-
tos, (6) incautos dejicit, confundit omnia, (6)
conturbat omnes: & licet in præſenti loco
dominus de ſcandalo ſuæ paſſionis loquatur, &
Judam denotet per quem venit ipſum ſcanda-
lum ſcandalorum: tamen ne quis in hoc deve-
niret, admonuit, dicendo: *Impoſſibile eſt ut non* *Luc.* 15.
*veniant ſcandala: væ tamen illi per quem veniunt.
Bonum eſt illi ſi lapis molaris appendatur collo ejus,
& projiciatur in mare, quam ſcandalizet unum de
puſillis iſtis.* Quare non lapis, ſed lapis mola-
ris: (7) quia lapis molaris dum triticum terit, (7)
dum farinam fundit, a polline furfurem dum
ſecernit, panem pie laborantibus ſubminiſtrat.
Bene ergo illi, qui eligit miniſter ſcandali ma-
gis eſſe, quam paeis, ad collum lapis alligatur mo-
laris: ut hoc illum ad mortem trahat, quod illum
trahere debuiſſet ad vitam: quia ſenſus ad vitam
datos, mortis convertit in ſcandalum, ſuadendo
aliud videre, aliud audire, aliud ſentire, aliud ſa-
pere, quam erat in Chriſto, quam erat in ſci-
ontia

(3) *Satanas ſcandalum mihi es.* Non hæc vere diabolo, ſed Petro dicta ſunt ab Chriſto. Intelligendus ergo Chryſologus, quod hæc dicantur diabolo, qui per tentationem ſuggerebat Petro: *ea quæ Dei ſunt minime ſapienti; ſed ea, quæ hominum ſunt*: inquit Origenes in Matth. pag. 286. *Satanæ* autem nomen, quod eſt *Adverſarius*, iis tribuebatur, qui divinæ voluntati adverſabantur. Origenes contra Celſum Lib. VI. pag 306 *Cæterum Satan hebræa lingua dictus, & a quibuſdam forma magis græcanica Satanas nominatus, ſignificat Adverſarium.* De vocis Ethymo, mirum quam blande hallucinatur Juſtinus, in Dialogo cum Tryphone pag 331.

(4) *Balaam divinator.* Chryſologus, dum Balaam divinatorem appellat, eorum ſententiæ videtur aſſentiri, opinantium Balaam non prophetam eſſe, ſed virum magicis artibus deditum. Ariolus vocatur Num XXII. 5. Vide Origenem contra Celſum: Auctor. Oper. imperf. in Matth. Homil. II Cyrillum Alexandrinum Lib. IV. & VI. de Ador. in Spir. Ambroſium Epiſt. L. I. Claſſ recent. edit. Lyranum, Cajetanum Brugenſ. Janſenium, Tirinum hic. Hieronymus vero ex Hebræorum opinione putat, Balaamum verum Deum coluiſſe. Certe Moſes Num. XXII. 8. 9. 12. 18. 19. 20. expreſſe teſtatur, eum verum Deum coluiſſe; quem ipſe Num. XXII 18. Dominum Deum ſuum appellat. Auguſtinus Lib. II. de diverſ. Quæſt. ad Simplicium Art. IX. quæſt. 46. in Numer. rem, ut reperivit ſub Judice pendentem, adhuc reliquit.

(5) *Sed cum puellis.* Liquet ex Numer. XXXI 16 Balaam Regi Balac ſuaſiſſe, ut ad caſtra Hebræorum ſubmitteret ſpecioſas puellas, Moabitides, quæ eos ad fornicandum impellerent: eâ lege, ut Hebræi prius ederent idolothyta, & eorum numina venerarentur.

(6) *Fatigat cautos.* Ita cum Latinio. Editi; *incautos.*

(7) *Lapis molaris.* Servorum munus erat molas torquere, certamque farinæ menſuram ſtatis diebus reddere. Sed & quandoque adhibebantur Equi, vel Aſini. Unde *mola aſinaria* ingentem quandam innuit, ad quam circumagendam Aſino opus erat. Hieronymus hic, Vatablus, Mariana, Maldonatus aliique putavere genus fuiſſe ſupplicii apud Hebræos, flagitioſiſſimos Homines in mare demergere

(8) entia ſalutari. Hinc angularem lapidem, (8)
Iſa.28 16. hinc adjutorii lapidem, hinc lapidem ſine ma-
1.Reg. 7. nibus abſciſſum, qui eſt Chriſtus: ſic puſillo-
12. rum circuit & traxit ad ſcandalum: ut non pa-
Dan.2.45 nem vitæ, ſed panem lachrymarum conficeret,
& doloris: ſicut Propheta teſtatur, dicens:
„ Qui manducatis panem doloris. „ Bene er- Iſ. 26. 2.
go illi, ſicut alibi dixit: „ Ut mola aſinaria Matt. 18.
„ alligetur collo ejus, „ & inde ſumat pœ- v. 6.
nam, unde ſumpſit & ſenſum, & exæquetur ju-
mentis inſipientibus, qui noluit hominibus
ſuperna ſapientibus comparari.

gere, e collo eorum mola aſinaria ſuſpenſa. Lyranus autem, & ex Heterodoxis multi, Grotius, Ligthfootius, Clericus, rem in dubium revocant: aſſeritque Calmetus, ne volam quidem hujus ſupplic i apud Hebræos reperiri. Opinatur tamen ab Syris, vel Romanis induci potuiſſe in Paleſtinam. Quoad Romanos vide Caſaubonum in Sveton. Aug. cap. LXVII.

(8) *Angularem lapidem*. Cur Chriſtus angularis lapis vocetur paſſim habes apud SS. Patres. Vide Cyrillum Alex. ad verſ. 16. cap. XXVIII. Iſaiæ. Occumenium in I. Petri cap. II. Chryſoſtomum Homil. CXI. Tom. V. & Homil. VI. in Epiſt ad Epheſ. & ex eo Theophylactum, in cap. II. ad Epheſ. Theodoretum in Pſal. CXVIII. &c.

SERMO XXVIII.

De Matthæi Publicani ac divitis vocatione, & de Chriſto cum Publicanis manducante, & Apoſtolos pauperes eligente.

QUod ſit virtutibus cognata paupertas, ter-
rena & cæleſtis comprobat diſciplina.
Athleta ad luctamen nudus accedit, con-
fligit cum fluctibus nauta nudus, miles in acie
(1) non niſi expeditus aſſiſtit (1): qui tendit ad phi-
loſophiam, totum quod in rebus eſt, ante con-
temnit. Eſt ergo virtutibus cognata pauper-
tas: & ſi paupertas virtutum parens, virtutum
ſocia ſic habetur, ſapere convenit, quare Chri-
ſtus ad virtutis officium pauperes ſic elegit.
Petrus & Andreas, Jacobus, & Joannes, ger-
manitas combinata, imo congeminata pauper-
(2) tas, in Apoſtolorum principes (2) eliguntur;
pauperes cenſu; loco humiles; viles arte; ob-
(3) ſcuri vita; labore communes; (3) addicti vi-
giliis; fluctibus mancipati; negati honoribus;
injuriis dati; præſidio retis, ſolo piſcium captu
victum, veſtitumque conquirentes. Sed in
iſtis quantum vilis mundanus videbatur aſpe-
ctus, pretioſas tantum animas Dei intuitus tunc
videbat. Erant cenſu pauperes, ſed innocen-
tia locupletes: loco humiles, ſed ſanctitate
ſublimes: viles arte, ſed ſimplicitate pretioſi:
obſcuri vita, ſed vitæ merito perlucentes: labo-
re communes, ſed propoſito ſingulares: addicti
vigiliis, ſed ad cæleſtes victorias jam vocati: flu-
ctibus mancipati, ſed fluctibus non demerſi: ne-
gati honoribus, ditati magis honoribus, non
negati: injuriis dati, ſed injuriis non relicti:
captores piſcium, ſed piſcatores hominum jam
Matth. 4. decreti. „ Venite, inquit, & faciam vos fieri
v. 19.
„ piſcatores hominum: „ ut vitalis eſcæ jactu,
ut hamo cæleſtis verbi, de mortis gurgite ani-
mas ad lucem tollerent ſempiternam. Capto-
res piſcium, fiunt hominum piſcatores: de la-
bore tranſeunt ad laborem; quia labor neſcit
laſſeſcere meditatus. (4) Omnia quæ de uſu (4)
veniunt, non fatigant. Virtus exercitio per-
ſeverat. Hinc eſt quod Apoſtolos ſuos Chri-
ſtus humanis laboribus exercere voluit, ut eos
indefeſſos redderet in divinis: voluit eis Deus
manere fortitudinem, de exercitio præſtare
virtutem: & quia fructus provenit ex labore,
voluit eos labores non perdere, ſed mutare:
ipſe ante illis uſum laboris indulſit, qui poſtea
eis tolerantiam dedit virtutis. Hinc eſt quod
regna, gentes, carceres, vincula, tormenta,
mortes, ſævientes homines terris omnibus ſic
vicerunt. Diximus quod in Apoſtolis amica
virtutum, Deo chara, ſit electa paupertas.
Matthæum de telonio (5) divitem, de uſuris (5)
locupletem, lucris ſeculi onuſtum quod in A-
poſtolatum Chriſtus elegerit, quid dicemus?
Hodie Matthæus de ſeipſo ſic cœpit: *Et cum* Matth. 9.
tranſiret inde Jeſus, vidit hominem ſedentem in telo-
nio, Matthæum nomine: & ait illi, ſequere me.
Matthæus publicanus (6) generat nobis non (6)
parvam ſuis quæſtibus quæſtionem, & magnum
nobis negotium ſua negotiatione proponit.
Sed dicit aliquis: Quam quæſtionem? Quod
negotium? Deus ſuſcipit pauperes, ſed divites
non repellit. Habens ſuſcipit, & ad ſe attra- Luc. 16.
hit

NOTÆ.

(1) *Aſſiſtit.* MS. Cæſenæ, & Vallicell. habent: *aſtat.*

(2) *Apoſtolorum Principes.* Vel quia primores electi, vel abundantia virtutum. Theophylactus vocat Petrum, & Joannem *Vertices Apoſtolorum* Cæterum de hujuſmodi voce *Apoſtolus* vide Hieronymum in Epiſt. CXLIII. ad Damaſum: & late Baſnagium Tom. I. Hiſtor pag 288. ubi contra Baronium contendit, eam ævo Chriſti non fuiſſe adoptatam: quam tamen invenimus apud Johannem XIII. 16. Οὐδὲ ἀπόστολος *atque miſſus major eſt eo, qui miſit eum.* Eodem modo II. ad Corinth. VIII. 23. Fratres miſſi ab Eccleſia ad eleemoſynarum collectionem Ἀπόστολοι *Eccleſiarum* nominantur: & ad Hebræos III. I. Chriſtus ipſe dicitur *Apoſtolus*: vel quia ipſe Princeps eſt, & caput Apoſtolorum; vel quia, ut ait Theophylactus, miſſus eſt ad oves domus Iſrael.

(3) *Labore communes.* Ac ſi diceret communem quandam, & vulgarem artem exercuiſſe. Omnibus fortunæ & naturæ dotibus expertes fuiſſe Apoſtolos, ſoloque nutu arbitrioque Dei vocatos, contra Maldonatum, & Theophylactum, qui in eis naturæ habilitatem non excluſere, aſſerere poſſumus cum Clemente Stromat. Lib. VI. pag. 480. Hilario de Trinitate Lib. II. Origeneque contra Celſum Lib II. pag. 135.

(4) *Laſſeſcere meditatus.* „ Ideſt exercitus. Etenim me-
„ ditari non modo valet mente agitari; ſed etiam exer-
„ ceri. Unde Plauti verba in Stich. *ſimulque ad curſu-*
„ *ram meditabor me ad ludos Olympiæ.* Labor autem me-
„ ditatus, ideſt frequenter ſuſceptus, ac exercitus, uſu
„ ipſo fit levior. „ Mita.

(5) *De telonio.* Tributum Græcis τέλος dicitur: unde *Telonium* Locus videlicet, in quo publica exigebantur vectigalia: & juxta mare poſitus, ut ibi ſolverentur ab transfretantibus.

(6) *Matthæus publicanus.* Hoc nomine Judæi vocabant eos, quos ipſi vel ob vitæ inſtitutum, vel morum impuritatem veluti prophanos deteſtabantur. Non vero quod omnes Publicani eſſent Ethnici, ut perperam opinatur Tertullianus lib. I. de pudicit cap. IX. contra quem jure inſurgit Hieronymus epiſt CXLVI. Damaſo: ubi eos Judæos fuiſſe clariſſime evincit: ut patet in Matthæo ex Patris nomine *Alphæo*, ſuoque *Levi*. Quod ſi velint Publicanos nonnullos fuiſſe Ethnicos, id de Principibus tan-
tum

hit non habentes. Abraham dives, dives Job, David dives. Et quid Abraham beatius? Quid fortius Job? Quid David ſanctius? Nam & Abraham poſt terrenos mœrores pias animas, & revolantes ad cælum in gremium ſuæ conſolationis includit. Et Job in ipſis divitiarum machinis diabolum & ipſe vicit, & no-
Gen. 14. bis vincendi eum reliquit exemplum. Abraham ſic poſſedit divitias, ut eas ſæpe & oblatas contemneret & calcaret indultas: & ſic diligeret poſſidere divitias, non a divitiis poſſideri: habere eas ad largitatis materiam, non ad cupiditatis incendium. Sed ad hæc reſpondetur, ſuerunt ſanctis innocentes divitiæ, utpote a Deo datæ, non turpiter acquiſitæ: conceſſæ ad uſum vitæ, non ad mortis uſuram. Matthæum vero publicanum divitiæ, ſic cupiditatis publicant magiſtrum, fornace avaritiæ ſic coquebant, ſic alligabant vinculis cautionum, ſacculorum ponderibus ſic premebant, ut levari ad innocentiam, ad juſtitiam ſurgere, ad virtutem progredi non valeret. Unde & ſedere ejus erat jam ſubſidere, non ſedere. Hunc ergo talem ad ſua cur vocaverit Chriſtus, cur elegerit ad divina, niſi quæratur altius facit altiſſimam quæſtionem, & non tantum quæſtionem, ſed & ſcandalum: ſicut illo tempore, circumſtantium patefecit intentio. Quomodo enim infirmitas non laboraret humana, quando videbat apud Chriſtum pecuniam ſic valere, ut daret fraudulento fidem; venali gratiam; cupiditatis magiſtro officium largitatis; doctori fœnoris magiſterium ſanctitatis; publicano ſæculi cæleſte ſecretum? Urebat videntes, quod uſura quæ vaſtat terram tollebatur ad cælum, & hanc quam deteſtantur homines Deitas advocabat. Sic autem ſenſiſſe tunc videntes aperit Matthæus ipſe, qui dicturus vera de ſe, non potuit hæc tacere. *Cum autem Jeſus diſcumberet in domo, ecce veniebant multi publicani & peccatores: & diſcumbebant cum eo & diſcipulis ejus. Phariſæi autem videntes, dicebant diſcipulis ejus. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter?* Et hoc dicebant Phariſæi, ut eſſet magnum malum, quod & malis poterit diſplicere: & ſi erat nefas publicanos Chriſto participes, vel in cibo eſſe: (7) divinis ſociare quid erat pu- (7)
blicanum? Fratres, in quæſtione hac ingenium laboraret interpretis, ſi non ipſe dominus, cui ſit ipſa quæſtio, totum quod eſt quæſtionis auferret. Repetamus ergo ordinem lectionis: Chriſtus quare ad Matthæum venerit audiamus. *Cum tranſiret*, (8) inquit *Jeſus*. Non (8)
dixit, cum ſtaret ibi: tranſivit, & pertranſivit inde Jeſus, ne Matthæus remaneret ibi: tranſivit inde Jeſus, ne Matthæus ibi taliter (9) (9)
permaneret. *Vidit hominem*. Non dixit, vidit Matthæum: quia in Matthæo hominem liberarat; hoc eſt; homines quos pecunia poſſidebat, ſervire Deo nequeunt, pecuniæ ſervientes. „Non poteſtis, inquit, Deo ſervire & Matth. 6.
„ mammonæ.„ *Veni, ſequere me*. Non dixit, affer ad me, quia Matthæum, non Matthæi ſacculos requirebat. *Veni, ſequere me*. Hoc eſt, depone pondera, diſrumpe vincula, ſolve laqueos. *Me ſequere*. Quære te, perde uſuram, ut te valeas invenire. Sed jam Phariſæis quid reſponderit, audiamus: *Non eſt opus*, inquit, *ſanis medicus, ſed male habentibus*. Ecce quare ad Matthæum venerat Chriſtus, ut avaritiæ curaret vulnera, ut ſaniem ſanaret uſuræ. *Euntes*, inquit, *diſcite, quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium*. Miſericordiam voluit, ut Matthæus, quod tulerat per miſeriam, in miſericordias prorogaret: & inde redimeret pœnam, unde comparaverat culpam. *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores*. Sic dicens, non repulit juſtos, ſed injuſtos qui ſe juſtos men- (10)
tiebantur, (10) excluſit. Chriſtus ergo quod ad peccatores venit, peccata delere voluit, non peccatoribus voluit commanere. Quod eſt
dare vitam mortuo, (11) hoc largitatem tri- (11)
buere eſt avaro. Itaque Chriſtus quod Matthæum vocat, non eſt illa pecuniæ ratio, ſed eſt ratio tota virtutis. Denique Matthæus mox factus eſt terræ pauper, ut dives haberetur in cælo.

tum Publicanorum dederim, quos Græci δημοσιώνας vocant: ideſt *publicorum vectigalium redemptores*; non vero de inferioribus, eorumque Miniſtris, ut erat Matthæus. Publicanos honori fuiſſe Romanis, neminem latere puto. Hos Cicero in Epiſt. ad Silum Prætorem vocat: *ampliſſimos homines*: multiſque laudibus ornat in Orat. pro Plancio. At Judæis odio & deſpectui erant, quod Potentum avaritiæ, tyrannidique inſervirent.

(7) *Vel in cibo eſſe*. Antiquorum Hebræorum mos conſtantiſſimus fuit, cum alterius religionis aſſeclis, neque cum artem aliquam vilem deſpectamque profitentibus, cibum ſumere: ne aliquid immundum contingere conarentur. Vide Geneſ. XLIII. 32. Johan. IV. 9.

(8) *Cum tranſiret*. E domo videlicet egreſſus, eo exiturus ad mare.

(9) *Taliter*. Ita retinuimus ex MS. Vaticano: nonnullæ editiones: *aliter*.

(10) *Juſtos mentiebantur*. Cujuſmodi equidem Phariſæi.

(11) *Dare vitam mortuo*. „ Hoc eſt: quemadmodum „ muneris eſt divini non creatæ naturæ ad vitam mor„ tuos revocare; ita opus eſt dexteræ excelſi, quod Ava„ rus bona ſua largiatur. Propterea Matthæi revocatio ab „ uſuris, & facultatum ejus in pios uſus erogatio, fuit „ munus divinum. „ Mita.

SERMO XXIX.

De eiſdem, & de Auro.

CUm Matthæum publicanum Dominus ad apoſtolatus faſtigium evocat & extollit, dat manum lapſis, ſpem reſtituit deſperatis, reddidit vitæ, quos ſibi jam mors detinebat
Marc. 2. addictos. *Cum præteriret*, inquit, *Jeſus*, *vidit Levi Alphæi ſedentem ad telonium*. Sedebat utique, qui ſtare non poterat pondere cupiditatis oppreſſus, & ipſa totus conſcientia fraudis incurvus. Aurum natura grave, gravius ſit avaritia nimis. Hinc eſt quod plus habentem deprimit, quam ferentem: & vehementius aggravat corda, quam corpora. Naſcitur in terra profunda, ſectatur ipſa montium fundamenta, perque ima venarum cæcis diſcurrit anfractibus, & dum ſuam ſemper repetit ad naturam
(1) cæleſtes animos ad inferna deponit: ob- (1)
ſcurat

NOTÆ.

(1) R*epetit ad naturam*. Ideſt: dum natura ſua obſcura quæque, & alte defoſſa loca amat.

(2) Inge-

ſcurat ſenſus ſemper, alta mentium ſemper in
terrena demergit. Aurum erogare bonum,
reponere malum, contemnere validum, ſuge-
re perſecurum: quod ſicut vincere virtutis eſt,
ita felicitatis eſt evaſiſſe. Auri furor ardentius
humano fervet in pectore, quam caminus to-
tus igneſcit incendiis: & acrius homines diſ-
ſolvit in terra, quam ſolvitur in calore flam-
marum. Crudelitatis dominus, ſævus hoſtis,
amando lædit, nudat ditando, ipſum etiam
captivat aſpectum, fidem frangit, violat affe-
ctum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adi-
mit innocentiam, docet furtum, ſuadet frau-
des, imperat latrocinium. Et quid plura? Hoc
eſt, quod Apoſtolus dixit: „ Radix omnium
1. Tim. 6. „ malorum eſt avaritia. „ Eſt commutatio ſa-
ne una; ſi homo prudens illud ante mittat ad
cælum, quam mittatur ab illo, ut ſtultus, in
tartarum. Mittat per manum pauperis, quia
quicquid propter Deum pauperi dedit, ad cæ-
lum ſine dilatione tranſmittit. Merito Mat-
thæum dominus talibus vinculis abſolvi cupiens
præpeditum ſuſcitat, dicendo: *Sequere me*. Hoc
eſt, me ſequere de ſupernis ad ſuperna ten-
dentem, & non aurum de inferis, ad inferna
Matth. 6. mergentem. „ Ubi fuerit theſaurus tuus, illic
„ & cor tuum erit. „ Aurum Patriarcharum
ſtirpem, progeniem ſanctam, tantam germanita-
tis ſingularem coronam adeo corrupit, & to-
Gen. 37. tius reddidit pietatis extorrem, ut Joſeph Æ-
gyptiis, fratrem barbaris, innocentem noxiis,
(2) ingenuitatem (2) traderent ſervituti. Sic ſic-
cavit mentes, ſic corda depreſſit: ſic quod in
eis fuerat humani ſenſus, ferinam in rabiem
commutavit: ut non offenſam Dei, non ſan-
cti patris dolorem, non proprii ſanguinis ſen-
ſum meminiſſe permiſerit. Intuere quid auro
gravius, quod cum mores hominum perdit,
perdit & naturam. Aurum Judaicum popu-
lum ſic ſuo captivavit aſpectu, vicit illecebris,
ſpecie perdecepit, ut hoc eſſe Deum crede-
rent, & Deum verum, Deum tot beneficiis
cognitum denegarent: ſic convertit homines
in jumenta, ut vituli caput, caput ſuum crede-
Exod. 32. rent, & omnium rerum capiti caput pecudis
(3) (3) anteferrent. Attendite quam ſit perni-
cies iſta fugienda, quæ cum mores hominum,
honeſtatem, vitamque perdiderit, ipſum quo-
que Deum voluit homini & contendit auferre.
Matth. 26. Hoc eſt, quod Judam fecit eſſe proditorem, ut
hominem cogeret Deum negare, vendere ger-
manum ſui ſanguinis, diſtrahere conditorem,
& ipſum ſanguinem taxare pretio, quem ſpon-
te dominus erat noſtrum largiturus in pretium.
Sed ne multa ſuper hoc generent exempla
faſtidium, tranſeamus ad reliqua. *Sequere me,
& ſurgens ſecutus eſt eum.* Sæpe legitur & in
hoſte utilis virtus, ſæpe in adverſario compro-
batur. Matthæus non ſubtrahitur operi, ſed
mutatur: & telonium ſuſcipit magis, quam re-
linquit: ut manſura Deo, non homini peritu-
ra conquirat, ut non trigeſimum, in quadra-
geſimum, quinquageſimumque nummum tri-
ſtis redigat ſupputator: ſed trigeſimum in ſexa-
geſimum, & centeſimum gaudii fructum lætus
recondat divinis commodis profuturum. *Et
ſurgens ſecutus eſt eum.* Generoſus animus, qui
ſic ea quæ magna putarat, facile, & quaſi nul-
la contempſit: apparet illum per ignorantiam
lucra ante præſentia conquiſiſſe, a quibus ut
ſe ſenſit, & vidit liberum, ſic raptus eſt ad
divina. (4) *Et factum eſt, dum accumberet in do-* (4)
*mo illius, multi publicani & peccatores diſcumbebant
cum Jeſu & diſcipulis ejus.* Diſcumbebat Jeſus
plus in Matthæi mente, quam ſigmate: (5) & (5)
epulabatur non cibis, ſed reditu peccatoris,
ut revocaret convivio, collegio, humanitatis
affectu, dulciſſima ſui confabulatione diſcum-
bentes, quos ſciebat poſſe judicis agnita pote-
ſtate diſſolvi: percelli terrore majeſtatis ſuæ,
de nuda mox præſentia poſſe proſterni, vela-
tus humano corpore, qui homini voluit ſub-
venire. Occultavit dominum, qui ſervis di-
gnatus eſt fiduciam non negare: majeſtatem
texit, qui fragilem ſtuduit parentis amore com-
plecti. Sed offenduntur Judæi, dicentes: *Qua-
re cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit
magiſter veſter?* Miraris Judæe, cur miſceatur
convivio peccatorum, qui propter peccatores
& naſci voluit, & non recuſavit occidi: obla-
tras cur peccatorum vinum bibat, qui pro pec-
catoribus ſuum ſanguinem fudit. Et ſi vis poſſe
amplius, ſuſcepit ipſe peccatum, ne perderet
peccatores, in ſe ſententiam ſuam judex retor-
ſit, ut amaſſe ſe peccatores proderet magis ſol-
vendo debitum, quam donando. Sed talibus
ipſum dominum reſpondiſſe ſufficiat. *Non neceſſe
habent ſani medico, ſed male habentes: non enim
veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Et quis non
erat ægrotus, ipſa generis humani ſic ægro-
tante natura? Ad omnes ergo venit, qui
omnes, male habentes, ut curaret invenit,
ſed plane mori meruit, qui medicum contem-
pſit ne ſe accuſaret, vel confiteretur ægro-
tum: ſed dicti ſui dominus aperit mox figuram,
dicendo: *Non enim veni vocare juſtos, ſed peccato-
res.* Non hic dominus juſtos reſpuit, ſed ſu- (6)
perbos: & eos notat, (6) qui cum non ſint,
eſſe ſe jactant juſtos. Et ubi erant juſti? Cum
juxta Prophetam: „ Non erat qui faceret bo- Pſal. 13.
„ num,

(2) *Ingenuitatem.* MS. Vaticanum *Ingenuum.* At ex genio Chryſologi lectionem MS. Cæſen. & Vallicell. libentius retinui. Non autem auri pretium, quod ex Iſmaelitis perceperunt, eo perduxit Joſephi fratres, ut eum venumdarent; ſed zelotypia tacti, quod eum in omnes regnaturum ſomnia protenderent. Non deſunt tamen ex Patribus, quos hoc idem cum Chryſologo ſenſiſſe apparet.

(3) *Caput pecudis.* Non uni ex SS. Patribus mens fuit, ab Hebræis vituli tantum caput fuiſſe conflatum. In hac ſententia ſunt Cyprianus, & Ambroſius Epiſt. LXII. Lactantius lib. IV. cap. X. Et inde tradunt nonnulli ortam Ethnicorum calumniam: Judæos ſcilicet adoraſſe caput Aſini: quam poſtea in Chriſtianos primævæ ætatis effluxiſſe ſatis, ſuperque conſtat: licet eam ab alio fonte promanaſſe veroſimilius ſit. At Scriptura ubique *Vitulum* dicit, nec uſquam ſolius *Capitis* meminit. Is autem erat Apis, ſeu Serapis Ægyptiorum Numen.

(4) *Raptus eſt ad divina.* Secreta quadam vi ſeſe moveri ſenſit, qua ſuaviter quidem & jucunde, ſed vehementiſſime trahebatur. Vide Auguſtinum de gratia Chriſti contra Pelagium.

(5) *Sigmate.* Ideſt Menſa, ut alias adnotatum eſt. De Sigmate vide Petrum Colum Brugenſem Notæ ad Sidonium pag. 19. ubi Lipſium emendat Lect. lib. III. in expoſitione loci Lampridii hallucinatum.

(6) *Et eos notat &c.* Superbiſſimum Hominum genus Phariſæi, qui dum alios veluti peccatores aſpernabantur, ſe ipſos tanquam juſtos prædicabant.

NOTÆ.

„ nium, non erat uſque ad unum. „ Ut intelligant ægritudinem, medicum, ut curentur, admittant, confiteantur ſe peccatores: ut modo Chriſtus parens & conviva, largiatur veniam: ne poſt judex ferat in contumaces debitam ſine ſine ſententiam.

SERMO XXX.

De eisdem.

HOdierna Evangelica lectio Matthæum pu-
blicanum, ſic in Apoſtolum commuta-
vit, ut qui erat fraudator pecuniæ, fieret gra-
tiæ diſtributor: & de impietatis ſchola, ad
pietatis magiſterium perveniret; fieretque do-
ctor miſericordiæ, qui avaritiæ fuerat inſtitu-
Matth. 9. tor. *Dum tranſiret Jeſus, vidit hominem ſeden-
tem in telonio, Matthæum nomine.* Cum tranſiret
inde Jeſus, bene tranſiret inde: tranſibat Ju-
dæam, ut veniret ad gentes: prætenbat ſyna-
gogam, ut Eccleſia permaneret: prætergre-
diebatur carnis patriam, ut deitatis ſuæ remea-
ret ad ſedem. In Chriſto fratres tranſitoria
eſt carnis injuria, in quo divinitatis honor eſt
ſempiternus. *Dum tranſiret inde vidit hominem.*
Vidit plus divinis oculis, quam humanis. *Vi-
dit hominem.* Ut peccata hominis non videret.
Vidit opus ſuum, ut deſpiceret opera pecca-
torum. Vidit illum Deus, ut ille videret
(1) Deum. (1) Vidit illum Chriſtus, ut ille pe-
cuniæ latebras amplius non videret. Vidit
illum Chriſtus ſedentem, quia preſſus cupidi-
tatis pondere, ſurgere non valebat. Fratres,
deterius ſedebat in telonio publicanus iſte,
quam paralyticus, de quo ante diximus, jace-
bat in lecto. Quia ille carnis patiebatur para-
lyſim, iſte mentis: in illo fuerat compago turba-
ta membrorum, in iſto totus ordo fuerat ſen-
ſuum diſſipatus: ille jacebat captus carne, (2)
(2) ſedebat corpore & animo iſte captivus: ille dolo-
ribus ſuccumbebat invitus, iſte vitiis volunta-
(3) rius ſerviebat: (3) iſte ſibi innocens avaritiæ
videbatur in crimine, ille ſe cognoſcebat in-
ter vulnera peccatorem: iſte lucrorum cumu-
labat peccata, ille dolorum gemitibus peccata
(4) delebat. (4) Merito igitur paralytico dicitur,
Matth. 9. „ confide fili, dimittuntur tibi peccata tua, „
quia compenſarat delicta doloribus: publicano
autem dicitur: *Veni, ſequere me.* Hoc eſt, ut
ſequendo me repares, quod conſequendo pe-
cuniam perdidiſti. Sed dicit aliquis: Quare pu-
blicanus, qui major videtur in crimine, ma-
jor habetur in munere? Nam mox apoſtola-
tus certa præditus dignitate, non ſolum ipſe
accepit, ſed aliis indulgentiam tribuit pecca-
torum: totum orbem ſplendore Evangelicæ
prædicationis irradiat, & paralyticus ſola
dignus venia vix habetur. Vis noſſe quare
plus conſecutus ſit publicanus? Quia juxta
Apoſtolum, ubi abundavit peccatum, ſuper- Rom. 5.
abundavit & gratia. Scimus ut publicanus
gentilis populi typum teneat, paralyticus Ju-
daici populi ſit figura, qui hodieque malæ valetu-
dinis tenetur in lecto, ut niſi portatus fuerit fide
gentium, oblatus Chriſto miſeratione ſancto-
rum, Chriſtiani populi credulitate ſalvatus, ad
domum fidei, ad domum patriæ non poteſt per-
venire. *Et diſcumbente eo in domo, ecce veniebant,*
inquit, *multi publicani & peccatores, & diſcumbe-
bant cum eo & diſcipulis ejus. Videntes autem Pha-
riſæi dicebant diſcipulis ejus, quare cum publicanis
& peccatoribus magiſter veſter manducat?* Argui-
tur Deus, quia inclinat ſe homini, quare con-
jacet peccatori, quare eſurit pœnitentiam, (5) (5)
quare ſitit reditum peccatorum, quare acce-
ptat miſericordiæ fercula, quare ſumit pocu-
lum pietatis. Fratres, venit ad prandium
Chriſtus, venit ad convivium vita, ut face-
ret ſecum convivere morituros: jacuit reſur-
rectio, ut de ſepulchris ſurgerent, qui jace-
bant: decubuit indulgentia, ut peccatores le-
varet ad veniam: venit ad humanitatem divi-
nitas, ut ad divinitatem veniret humanitas:
venit judex ad reorum prandium, ut humani-
tas præveniret reatus ſententiam: venit ad
languentes medicus, ut reficeret conveſcendo
defeſſos: inclinavit paſtor bonus humeros
ſuos, ut ovem perditam ſalutares reportaret
ad caulas. Sed hoc Phariſæus deteſtatur &
arguit, qui prandium dominicum putat non
virtutis eſſe, ſed ventris: non ſpiritus, ſed
carnis: non divinæ bonitatis, ſed voluptatis
humanæ: terreni luxus, non gratiæ cæleſtis.
Sic, ſic ſe videt, qui Deum non videt. Quis
arguit medicum jacentibus conjacentem, (6) (6)
niſi humanæ ſalutis inimicus? quis paſtorem
ſubnixum laſſo pecori reprehendit, niſi qui
lucroſi gregis amorem neſcit? quis judicem de
pietate judicat, niſi ille, qui fuerit deſperatus?
quis communionem Dei, niſi ſacrilegus ſper-
nit? indulgentiam quis, niſi crudelis horre-
ſcit? *Quare magiſter veſter cum publicanis & pec-
catoribus manducat?* Et quis eſt peccator, niſi
qui ſe peccatorem negat? Magis ipſe peccator
eſt: (7) &, ut verius dicam, ipſe jam pecca- (7)
tum eſt, qui ſe jam non intelligit peccatorem.
Et

NOTÆ.

(1) *UT ille videret Deum.* „ Deus aſpectu ſuo peccatores illuminat, ut miſerrima ſua conditione cognita, redeant ad ipſum per pœnitentiam. S. Gregorius: Nullus Deum ſpiritualiter videt, qui carnaliter vivit: qui enim Deum vidit, eo ipſo moritur, ab hujus vitæ delectationibus tota mente ſeparatus. „ Mita.

(2) *Captus carne.* Omnibus ſcilicet membrorum viribus deſtitutus.

(3) *Vitiis ſerviebat.* Ex iis abunde patet, Matthæum in ſenſu Chryſologi, non fuiſſe nobilem quempiam publicorum vectigalium redemptorem: de quibus in Notis ad ſuper. Serm. ſed ipſius publici redemptoris Miniſtrum: quem aptius voces *Portitorem*, vel *Exactorem*: genus Hominum ſævitiæ, avaritiæ, rapinis deditum. *Aliorum calamitatum negotiatores* vocat hos Chryſoſtomus Tom. VI. Homil. de Pœnis, ſeu LXXIX. Theophylactus Hom. XV. pag. 88. *qui portitorem nominat, eo nomine complectitur avarum, injuſtum raptorem, & lucri cupidum.*

(4) *Peccata delebat.* Licet Dominus fidem tantum illorum, qui Paralyticum portabant laudaverit; attamen dicendum eſt Paralyticum proculdubio, ita intima cordis compunctione comparatum fuiſſe, ut peccatorum veniam, & corporis incolumitatem promeruerit.

(5) *Pœnitentiam.* Alias: *Pœnitentem.*

(6) *Jacentibus conjacentem.* MS. Cæſenat: *jacentem cum jacente.*

(7) *Magis ipſe peccator eſt.* MS. Cæſenæ. *Magiſter ipſe eſt peccatorum.* Utramque lectionem amplectitur Mita „ qui ſe, ait, peccatorem negat, antonomaſtice pecca-

Et quis injuſtus, niſi qui ſe judicat juſtum?
Pſ. 142. Legiſti Phariſæe, „quia non juſtificabitur in
„ conſpectu tuo omnis vivens. „ Quamdiu
ſumus in mortali corpore, & fragilitas dominatur
in nobis: & ſi actu peccata vincimus,
vincere peccata cogitationum non poſſumus,
& injuſtitias fugere: qui ſi corpore poſſumus
evitare, & ſi conſcientiam malam devincere
valemus, culpas negligentiæ, ignorantiæ peccata
quemadmodum poſſumus abolere? Phariſæe
confitere peccatum, ut Chriſti venire
poſſis ad menſam: ut ſit tibi panis Chriſtus &
panis ipſe frangatur in tuorum veniam peccatorum:
Ut fiat tibi poculum Chriſtus, qui in
tuorum delictorum remiſſionem funditur:
Phariſæe prande cum peccatoribus, ut poſſis
prandere cum Chriſto: agnoſce te peccatorem,
ut tecum prandeat Chriſtus: intra cum
peccatoribus convivium domini tui, ut poſſis
non eſſe peccator: intra domum miſericordiæ
cum Chriſti venia, ne cum tua juſtitia extra
domum miſericordiæ puniaris excluſus: agnoſce
Chriſtum, audi Chriſtum, audi Dominum
tuum, audi cæleſtem medicum, calumnias
tuas peremptorie confutantem. *Non eſt opus
ſanis medicus, ſed male habentibus.* Si vis curam,
agnoſce languorem. *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores.*
Si cupis miſericordiam, confitere peccatum.
Euntes, inquit, *diſcite quid eſt miſericordiam* Oſee 6.
volo, & non ſacrificium. Chriſtus miſericordiam
vult, & non ſacrificium: aut quod ſacrificium
quæret, qui ut te quæreret, ſacrificium factus eſt
ipſe? *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores.* Non repulit
juſtos, ſed quia ſine Chriſto innocens
non habetur in terris. *Non veni vocare juſtos,
ſed peccatores.* Sic dicendo, non repulit juſtos,
ſed quia omnes reperit peccatores: audi Pſalmiſtam.
„ Dominus de cælo proſpexit ſuper Pſalm. 13.
„ filios hominum: ut videat ſi eſt intelligens
„ aut requirens Deum. Omnes declinave-
„ runt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui
„ faciat bonum, non eſt uſque ad unum. „
Fratres ſimus, ſimus peccatores confeſſione
noſtra, ut Chriſti venia non ſimus peccatores.

„ tor dicitur: quia comparative ad alios, majus peccatum
„ habet. Etenim Deo contradicit in ſacris paginis di-
„ centi: nullum hominem in hac vita eſſe ſine peccato „
Alteram quod ſpectat ſubdit „ Quod ſit Magiſter pec-
„ catorum falſa dogmata diſſeminando cum Pelagianis,
„ & Cæleſtianis apud Auguſtinum ſerm. XXIX. de verb.
„ Apoſtolor. aſſerentibus hominem eſſe, qui non ſit pec-
„ cator & qui Chriſti reparatione non egeat Imo de
„ peccatore, & peccatorum Magiſtro ſit ipſe peccatum:
„ quia nolens ſe peccatorem fateri, ſit impœnitens fina-
„ lis: de ſua miſerabili conditione lætus, emendationis
„ expers. „

SERMO XXXI.

De Phariſæorum & Diſcipulorum Joannis jejunio.

BOnitas virtutum mater, malitia origo vitiorum:
virtutes comitatur gloria, inhæret
vitiis cognata confuſio: ſicut vitia teguntur
dolis, ita illuſtrantur libertate virtutes.
Hinc eſt quod Chriſtus virtutum lux, agebat
libere, loquebatur pure, præſtabat ut Deus,
patiebatur ut parens, ut dominus arguebat:
Judæi vero viperinum germen, genitricis
(1) mora (1), genitoria occiſio, dum perimunt
Chriſtum ſynagogæ matris uterum diruperunt.
Matth. 3. Vere ſicut ſcriptum eſt: „ Progenies vipera-
„ rum „ ſummittebant capita, adulabantur
lingua, vulnera dabant dolis, blaſphemiis
venena fundebant: & quaſi non ſufficeret ad
odium contemptus, deſpectus ad injuriam, ſic
Luc. 20. Chriſtum perſequebantur inſidiis, tentabant
dolis, interrogatione pulſabant, appetebant
contumeliis, & tota cupidi ſimulatione vallabant.
Objiciebant curandos ſabbatho: ut ſi
non curaſſet, fieret de impoſſibilitate contemptus:
de lege manaret calumnia ſi curaſſet.
Interrogabant, in qua poteſtate faceret ſua
juſſione virtutes; ut ſi dixiſſet, deitatis, invidiam
commoverent; ſi tacuiſſet, artis magicæ
Matth. 12. crimen inferrent. Dicebant enim „ in Beelze-
„ bub principe dæmoniorum ejicit dæmonia: „
& ſicut hodie lectum eſt, apud diſcipulos in magiſtrum
notam de publicanorum convivio
componebant: apud magiſtrum diſcipulos jejunii
neſcios, gulæ deditos accuſabant: ſed
diſcipulis de magiſtro, magiſtro de diſcipulis
odiorum cauſas, diſcordiæ ſemina livore jactabant.
Acceſſerunt, inquit, *diſcipuli Joannis, dicentes:
Quare nos & Phariſæi jejunamus frequen-* Matth. 9.
ter, diſcipuli autem tui non jejunant? Et cum diſcipulis
Joannis, quæ ſocietas Phariſæis? niſi
quia junxerat invidia, (2) quos disjunxerat (2)
diſciplina. Hic jam ſua perdit jura zelus: junxit
disjungere conſuetus. Judæi poſtponi
Moyſen domino non ferebant: diſcipuli Joannis
Chriſtum nolebant Joanni ullatenus anteferri:
ſic in Chriſtum fremebant utrique livore
communi. *Quare nos & Phariſæi jejunamus frequenter,
diſcipuli autem tui non jejunant?* Quare?
quia penes vos eſt de lege, (3) non de vo- (3)
luntate jejunium: jejunium non jejunantem
reſpicit, ſed lubentem. Et quis vobis jejunii
fructus eſt, qui jejunium jejunatis invitum?
Jejunium eſt ſingulare ſanctitatis aratrum, colit
corda, eradicat crimina, evellit delicta, vitia
ſubruit, charitatem ſerit, copiam nutrit,
parat innocentiæ meſſem. Diſcipuli ergo
Chriſti in tota ſanctitatis ſegete conſtituti, &
virtutum manipulos colligentes, habentes panem

NOTÆ.

(1) G*Enitricis mors.* Alludit ad illud, quod vulgo perhibetur, viperas ſcilicet ex eroſo Matris utero ad vitam exire. Chryſoſtomus Homil. XI. in Matth. pag. 69. *iſtud animal corrumpit Matrem, ejuſque ventrem devorat, ac in lucem prodit.* Eodem modo Theophylactus in cap. III. Matth. pag. 18. Iſidorus Peleuſiota Epiſt. CV. Lib. I. pag. 32. 33. &c. Vide quæ abundantius dicemus in Notis ad Serm. CXXXVIII.

(2) *Junxerat invidia.* Diſcipuli Johannis zelo quodam pro Magiſtro ſuo ducti erant in invidiam Chriſti. Ab Phariſæis igitur ſubmiſſi ii fuerant, ut Chriſti diſcipulos aggrederentur. Vel, ut vult hic Chryſologus cum Auguſtino de conſenſu &c. cap. XVII. & Chryſoſtomus opinatur, Phariſæis acceſſere, ſeſeque illis conſociarunt.

(3) *Eſt de lege.* Explicarem non de publicis jejuniis antiqua lege Judæis decretis Levitic. I. 29. ſed de illis quæ lege privata, & juſſu Magiſtrorum, vel ex proprio cujuſque conſilio ſtatis diebus obſervabantur. Quod ſolemne erat Phariſæis, ob famæ aucupium, bis unaquaque hebdomade quandoque pluries. Diſcipuli etiam Joannis, eo præcipue tempore quo Magiſter detinebatur in vinculis, jejunabant.

(4) Fid

nem jam novi fructus, inveterata non poſſunt
jejunia jejunare: quæ jactantur verbis, pallo-
re proponuntur, venditantur defectu, placent
humanis oculis, non divinis. *Quare nos &*
Phariſæi jejunamus frequenter, diſcipuli autem tui
non jejunant? Reſpondit Dominus: Nunquid poſſunt
(4) *filii ſponſi* (4) *jejunare, quamdiu cum illis eſt ſpon-*
ſus? Quid eſt hoc? Interrogatus Joannes ſpon-
Joan. 3. ſum eſſe ſic teſtatus eſt Chriſtum. „ Qui ha-
„ bet ſponſam ſponſus eſt: amicus autem
„ ſponſi, qui ſtat & audit cum gaudio, gau-
„ det propter vocem ſponſi. „ Convenien-
ter ergo diſcipulis Joannes magiſtri ſui voce
reſpondit, ut vel illi crederent & non coge-
rent tempora ſponſi læta triſtis intrare jeju-
nii: quia qui quærit ſponſam jejunia ſeponit:
relinquit auſtera, totum ſe dat gaudiis, epulis
indulget, totus blandus, totus amabilis, to-
tus feſtivus incedit: & facit totum quod
ſponſæ tenera requirit affectio. Chriſtus ergo
(5) qui tunc Eccleſiam deſponſabat, (5) indul-
gebat ſe menſis: convivantibus ſe non nega-
bat: humanum, comem, blandum ſe pia cha-
ritate reddebat: donec divinis humana con-
jungeret, & faceret de terrena ſocietate cæle-
ſte conſortium. Adjecit Dominus dicens:
Nemo immittit commiſſuram panni rudis in veſti-
(6) *mentum vetus, tollit enim plenitudinem* (6) *ejus a*
veſtimento, & pejor ſciſſura fit. Antiquæ legis
ſuppellectilem dicit Judaicis ſtudiis attritam:
(7) (7) corruptis ſenſibus, ſectis ſciſſam: impuris
(8) actibus obſoletam. Pannum rudem (8) Evan-
gelii nuncupat indumentum. Sed audi pan-
num non ſciſſuræ partem, ſed principium tex-
turæ. Tunc enim primum regalis indumenti
tela de Chriſti vellere texebatur, de vellere
quod dabat agnus. „ Agnus Dei qui tollit Joan. 1.
„ peccata mundi. „ Texebatur autem regium
veſtimentum, quod in purpureum fulgorem
cruor tingeret paſſionis. Merito ergo Chri-
ſtus hunc pannum rudem Judaicæ vetuſtati
prohibebat immitti: ne pejor ſciſſura fieret, ſi
Judaicam vetuſtatem novitas ſcinderet Chri-
ſtiana. Et geminat exemplum, dicens: *Neque*
mittunt vinum novum in utres veteres, alioquin rum-
punt utres, & vinum effunditur, & utres pereunt:
ſed vinum novum mittunt in utres novos, & ambo
conſervantur. Utres veteres Judæos vocat:
novos utres nuncupat Chriſtianos: quia ſicut
utres pellium (9) ab omni ſquallore purgan- (9)
tur, & pigmentis liniuntur odoratis, ut ſapo-
rem vini poſſint inviolabilem cuſtodire: ita
jejuniis corpora humana ab omni carnalium
delictorum ſquallore purgantur: & fiunt utres
divinis torcularibus apti: ut de prælo crucis
(10) accipiant vinum novum: & incorruptam (10)
novitatem conſervent. Sed hoc ſicut acci-
piunt Chriſtiani, ita Judæi niſi Chriſtiani fue-
rint, non habebunt: qui corrupti vitiis, &
inveterati malis, vinum novum quod eſt Evan-
gelii verbum, ſic acceperint ut rumpantur, &
fundant. (11) Agnoſcendum eſt ergo, quia (11)
Chriſtus per exempla hæc non diſcipulos ſuos
noluit jejunare, ſed noluit jejunium verum
fraudulento miſcere jejunio.

(4) *Filii ſponſi*, videlicet qui interfuerant nuptiis, & quos apte Chryſologus vocat *Amicos ſponſi*. Nam ſicut ſponſam comitabantur Virgines, ita Socii, & Amici ſponſum. Jud. c. XIV. 11. Græcis *ὁμήλικες* ſunt, Latinis æquales. Ex hoc Evangelii loco Montaniſtæ jejunia, & Xerophagias protrahebant etiam poſt Pentecoſtes: quod ablato ſponſo Filii ſponſi debeant jejunare. Vide Hieronymum in cap. VIII. Matth. Fortaſſe hic Chryſologus horum errorem perſtringit.

(5) *Eccleſiam deſponſabat.* Chriſtum, Eccleſiæ ſponſum dici, alias obſervatum: Ad exemplum Dei, qui populi Hebræi ab Prophetis *Maritus* nuncupatur, inquit Grotius in cap. III. Johann XXIX.

(6) *Plenitudinem.* Implere, dicitur Hebræis committere, ſarcire, additoque panni fruſtulo veſtem componere. Et plenitudo hic eſt ſciſſura aſſuto panni ſurculo compoſita. Novum autem diſpendium erit, ſi novum cum veteri panno committas. Tunc enim non cohærente commiſſura, nova ſciſſura fit. Vide hanc eandem ſimilitudinem Lucæ V. 36. Nec diſſimilia habet Philo: ubi exponit legem, quæ pannum & linum contexere vetat: *non ſolum*, inquit, *diverſitas conſociationem reſpuit; ſed prævaleſcentia alterius rupturam potius efficit, quam conjunctionem.*

(7) *Judaicis ſtudiis attritam.* Ita Hieronymus, Euthymius, Chryſoſtomus, Theophylactus, aliique veterem legem pro veſte uſu tritam, pro rudi panno Evangelium interpretantur. Hinc colligebant Marcionitæ duas has leges ſimul componi non poſſe: neque unum eſſe Deum utriuſque Auctorem. Vide Tertullianum Lib. III. & IV. contra Marcionem: Epiphanium Hæreſ. XLII. Auguſtinum Lib. IV. contra Fauſtum.

(8) *Pannum rudem.* Ideſt novum, vel nunquam interpolatum. Nam & Juris Conſulti *nova veſtimenta* opponunt *Interpolis*. Rudem pro novo habet etiam Paulinus Epiſt. XXXI. pag. 198. recent. edit.

Circumdanſque rudes feſtis altaribus agnus.

& Poema XXVII. Natal. X. pag. 654.

. . . . . *niteat una venuſtas.*
Annoſis, rudibuſque locis.

(9) *Utres pellium.* Utres hircina coria ſunt, arte parata, & inſtar ſacci conſuta, optime purgata, & ſuffimentis delinita, ne quid ingrati odoris in vinum irrepat. Hinc *ἀσκὸς αἴγειος vas caprinum*: eo quod Hebræis Nebel, *vas corinceum*, LXX. vertunt *ἀσκὸς*. Loquitur autem Chriſtus in Evangelio ad conſuetudinem Syrorum, qui maxime iter facientes vinum ſecum deferendum utribus includebant.

(10) *Prælo crucis.* Idem prælum, ac torcular comprimendis uvis aptum. Crux autem ſæpius torculari aſſimilatur, ex illo: *ego torcular calcavi ſolus.*

(11) *Ut rumpantur, & fundant.* Ex MS. Vallicell. editi: *Et rumpantur, & fundant.*

SERMO XXXII.

De eo, qui habebat manum aridam.

OMnia ſignorum Chriſti opera ſtupenda
virtutum, non humanitus, neque caſu,
ſed divina procuratione credenda ſunt eveniſ-
ſe: ſicut hodie nobis Evangelicum demonſtra-
vit eloquium. *Et intravit*, inquit, *Jeſus in ſy-* Marc. 3.
nagogam: & erat ibi (1) *homo habens manum ari-* (1)
dam. Chriſtus quidem ingreditur ſynagogam,
(2) ſed Judæus nec recipit intrantem, nec (2)
agno-

NOTÆ.

(1) ERat ibi. Vel ex more quia Sabbathum erat; vel introierat, ut ab Chriſto ſanaretur.

(2) *Ingreditur Synagogam.* Synagogæ erant Academiæ, Gymnaſia, Hebræis ita dictæ ab *bet hamidraſch*, *domus doctrinæ*: ut docet Buxtorfius. Si plura deſideras vide Lamy de Templo pag. 662.

O (3) Nec

Digitized by Google

agnoſcit præſentem, nec operantem cæca-
(3) tus intelligit. (3) Cernite quam nihil ſit
præſentia corporalis, ubi fuerit mentis mi-
ſeranda ſeparatio; ſicut contra nihil offi-
cit abſentia corporalis, ubi corda fuerint
ſociata per fidem. *Et erat ibi homo, habens
manum aridam.* In hoc homine omnium
hominum imagó figuratur: in hoc geritur
cura cunctorum: in hoc univerſorum ſanitas
diu expectata reparatur. Aruerat enim ma-
nus hominis magis ſtupore fidei, quam ſicci-
(4) tate nervorum (4): & plus culpa conſcientiæ,
quam debilitate carnali. Antiqua nimis iſta
erat, & quæ in ipſo mundi principio contige-
rat ægritudo, nec arte hominis, aut beneficio
poterat hæc curari: quæ juſta Dei fuerat in-
dignatione contracta, tetigerat vetita, incon-
ceſſa præſumpſerat: cum ſe ad arborem ſcien-
Gen. 3. di bonum, malumque porrexerat, auctore in-
(5) digebat, non qui malagma (5) imponeret, ſed
qui poſſet illatam relaxare ſententiam: & igno-
ſcendo reſolvere, quod religaverat indignan-
do: In hoc homine noſtræ tantum geritur
umbra ſanitatis: perfecta autem ſalus nobis re-
ſervatur in Chriſto: quia tunc ariditas noſtræ
manus miſerando diſſolvitur, cum cruore per-
funditur dominicæ paſſionis: cum illo vitali
ligno crucis extenditur: cum carpit fructuo-
ſam de dolore virtutem: cum totam arborem
ſalutis amplectitur, cum clavis domini corpus
affigitur, quo nunquam ad arborem concupi-
ſcentiæ, & aridæ redeat voluntatis. *Obſerva-
bant*, inquit, *pharifæi ſi ſabbatbis curaret, ut accu-
ſarent eum.* Ad infamiam judicis, & nequitiam
(6) cognitoris, quæritur de cura crimen, (6) de
pietate accuſatio, reatus de virtute, de ſalute
ſupplicium. Sed mirum non eſt: ſemper
offendunt bona malos, pia impios, ſancta
profanos: aut quando non laſcivus diſcipli-
nam, virtutem vitioſus, innocentiam crimi-
noſus accuſat? Obſervabant ſolliciti ſacerdo-
tes ſabbathis non ſi peccaret, ſed ſi curaret:
ut accuſarent eum. Amatores criminum in-
vigilant, inſidiantur in accuſatione virtutum:
quaſi contra ſalutem, non pro ſalute ſabba-
thum ſit proviſum. Si ſabbathis curaret, ob-
ſervant: tali legis interprete, non dico labo-
rat nimis, ſed funditus & expirat ægrotus.
Sabbathum non impie curam denegavit infir-
mis, ſed tota pietate aliquoties quietem præ-
ſtitit ſeſſis nimio labore mortalibus. *Et ait
homini habenti manum aridam: ſurge in medium.*
Profeſſor debilitatis propriæ: ſupernæ pietatis
exactor: teſtis divinæ virtutis: Judaicæ incre-
dulitatis aſſertor. *Surge in medium:* ut quos
non compungit virtus tanta ſignorum, quos
non opera tantæ ſalutis inclinant, vel debilita-
tis tantæ miſeratio (7) conſtringat, & mitiget. (7)
Tunc dicit eis, licet ſabbathis benefacere (8) an male, (8)
animam ſalvam facere, an perdere? Hoc dicendo,
bonitatem commendat operis ſui: & illorum
malitiæ conceptæ conſcientiam accuſat: quia
cum ille hominem ſalvum facere corp re,
animoque geſtiret, illi eum accuſandi ſtudio
perdere moliuntur: qui & patiebantur eum
ſabbathis curare: inſidiantes animo utrum cu-
raret, ut cum curaſſet, ſenſus ſui malignitate
damnarentur: & eſſent tali patientia, quam ipſa
malitia nequiores: & plus furentes dolo, quam
tali judicio dementes. *At illi tacebant: & cir-
cumſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate
cordis eorum.* Circumſpiciens dixit, non con-
ſpiciens, ideſt, non tantum faciem ut homo
intuens, ſed ut Deus corpora, corda, mentes,
ſenſus, præterita, præſentia, futura contem-
platus. *Circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus.*
Iraſcitur ut dominus, (9) contriſtatur ut pa- (9)
rens, dolet ut homo, intuetur ut Deus.
*Dicit homini, extende manum tuam: & extendit:
& reſtituta eſt manus illius.* Extende manum
tuam: juſſione ſolvitur: (10) quæ fuerat juſ- (10)
ſione devincta. *Extende manum tuam.* Agno-
vit pœna judicem, (11) opus Deum, indul- (11)
gentia prodidit conditorem. Orate fratres,
ut ſola ſynagoga tali debilitate fuſcetur: nec
ſit in Eccleſia cujus manum areſaciat cupiditas,
contrahat avaritia, rapina debilitet, tenacitas
ægrotam conſtringat: ſed ſi acciderit idipſum,
audiat dominum & cito eam in opere pietatis
extendat, relaxet, & in miſericordia, in elee-
moſynis porrigat. Sanari neſcit, qui neſcit
pauperi fœnerari. *Tunc egreſſi Phariſæi ſtatim
cum Herodianis conſilium faciebant, quomodo eum
perderent.* Semper Judæus Herodianis (12) jun- (12)
gitur,

(3) *Nec operantem intelligit.* Athanaſius Tom. I. pag. 1075. *Reſtituta eſt ipſa manus. cæterum ariditas mentis in Judæis ſanata non eſt.*

(4) *Quam ſiccitate nervorum.* Cæmentarium hunc fuiſſe legimus in Evangelio Nazaræorum, quod græce vertit Hieronymus. Et revera ex aſſiduo attactu rerum frigidarum cæmenti, luti &c. oritur atrophia: qua pars ſenſim abſumitur, & ob defectum alimenti ſiccatur, ut ait Noſter, & areſcit.

(5) *Malagma.* „ Emplaſtrum ſeu medicamentum „ Mita. Ex Græco μάλαγμα, eo quod ſine igne macere-tur, & comprehendatur: ut eſt apud Iſidorum Lib IV. cap. IX. Vide Cornelium Celſum Lib. V. cap XVII. Auguſtinum Serm. XXXVIII. de Temp. Salvianum Lib. III. de Gubern. Dei. Fortunatum in vita S. Germani Pariſ. Epiſcopi: qui hoc utuntur vocabulo.

(6) *Quæritur de cura crimen.* Obſervabant enim ſi ſanaret: ut eum inde deferrent ad domum judicii: ubi plectebantur Sabbathi violatores.

(7) *Vel debilitati, tantæ miſeratio.* Optime. Nam illum in medium vocaverat, tum ut omnes redderet attentos; tum quia, ut ipſe aſpectus hominis miſeri dura circumſtantium corda emolliret.

(8) *Licet ſabbathis benefacere.* Cum putarent Hebræi nec hoſtem aggredi licere die Sabbathi, rogat hic Chriſtus: an alii liceat nocere, liceat ſaltem benefacere.

(9) *Iraſcitur ut Dominus.* Non erat ira Chriſti appetitio vindictæ, ſed indignatio in vitia: & contriſtabatur de peccatis, ſed ut parens miſeretur filiorum peccantium. Ab Clem. Alex Strom. Lib IV. pag. 535. Deus vocatur Ἀθυμος, *Nihil ira commotus.* In textu græco Evangelii pro cæcitate, alii legunt πώρωσιν *duritiem.*

(10) *Juſſione ſolvitur.* In Evangelio ſolum atrophia exponitur; ſed verba Chriſti, *extende manum tuam*, declarant laboraſſe duplici morbo & contractione ſcilicet, & atrophia. Cui ſententiæ aſſentitur Chryſologus, dum dicit hac Chriſti juſſione manum fuiſſe ſolutam. Quæ enim in Evangelio dicitur *arida*, Vatablo *contracta* eſt: græce ἐγκύλητα *incurva:* nervis ſcilicet eam curvantibus, & contrahentibus.

(11) *Agnovit pœna judicem.* „ Hoc eſt ariditas manus „ experimento cognovit adeſſe verum Judicem, qui illam „ condemnavit „ Mita.

(12) *Herodianis.* Erant vel ſervi, vel Aulici, vel potius fautores Herodis, quique ab ejus partibus ſtabant. Herodi enim meditanti ſibi aſſerere regnum, favebant multi, obſtantibus aliis. Fuerant enim, ut videtur, religione Sadducæi: & Herodem inerque eos conſultum voluit, ut ille ipſorum doctrinam, illius ipſi regnum ſtabilirent. Si autem Talmudiſtis aſſentiri velimus, docentibus eos eoſdem eſſe ac Doſitheanos, clareſceret ratio cur Chriſto ob violationem Sabbathi ſuccenſerent. Eorum enim dogma erat, *quod in eo ſitu, in quo ipſos dies Sabbathi deprehenderit, permaneant uſque ad veſperam.* At refragatur Origenes adverſus Celſum I. & 6 ubi ait: Doſitheum poſteriorem fuiſſe Jeſu; & perſuaſiſſe Samaritis, ſe fuiſſe Chriſtum, Filium Dei. Epiphanius item Do-
ſithea-

Digitized by Google

(13) gitur, ut invadat Chriſtianns. (13) *Jeſus*, in-
quit, *cum diſcipulis ſeceſſit ad mare.* Ut compara-
(14) tione fluctuum (14) praviorem Judæorum pro-
baret & demonſtraret errorem. Sed quia Je-
(15) ſus deſerviente (15) navicula, Ideſt, Eccleſia,
Marc. 4. ſequeſtratur a confuſione turbarum, & Chri-
ſtiani populi gubernator reſidet inde ſeſſus va-
rio genere medendi, & imperavit ventis &
mari, ut tandem tranquillitatis obedientia con-
quieſcant (16) juxta Prophetam. „ Dirumpa- (16) Pſal. 2.
„ mus vincula eorum, & projiciamus a nobis
„ jugum ipſorum, „ ut ſub jugo pietatis ma-
nentes, divinæ gloriæ mereamur eſſe parti-
cipes.

ſitheanos ab Herodianis diſtinguit: & hos ait eſſe Samaritanos, & illos Judæos. Concordat Chryſologus, qui Herodianos Judæis ſemper unitos fuiſſe dicit.

(13) *Ut invadat Chriſtianus.* „ De tribus ſectis maxime inter ſe disjunctis Phariſæis, ſc licet Herodianis, & „ Sadduceis, ad irridendum autem & illudendum Domi- „ num ſtricte conjunctis, Maldonatus in Matth. XXII. „ num. 23. arguit: eas figuraſſe varias hæreticorum ſe- „ ctas, inter ſe de religione contrarias; nihilominus ad „ perſequendum Chriſtum, hoc eſt, Eccleſiam Catholi- „ cam, perfide conſentientes. „ Mita.

(14) *Ut comparatione fluctuum.* Chryſologi mentem apiſſimis comparationibus explicat Mita. „ Mare ſiqui- „ dem illum perdit, qui ſe ei temere committit; Judæi „ ſponte Chriſtum invadunt, ut ſine cauſa perdant. Mare „ corpus demergit, non animum non honores, non vir- „ tutes; Judæi hæc omnia in Chriſto perdere moliun- „ tur. Mare non ſemper ſævit: Judæi jugiter. Mare „ Chriſtum recognovit Auctorem, quando eo imperante „ facta eſt tranquillitas magna, & ſicco pede ſuper illud „ ambulavit; Judæi in lege edocti Verbum Dei pro no- „ bis incarnatum agnoſcere recuſarunt, & agnitum oc- „ ciderunt. „

(15) *Deſerviente.* Optime dicitur Eccleſiam Deo deſervire. Verbum enim hujuſmodi ſignificat in alicujus ſervitio permanere: ideoque paſſim uſurpatur de pediſequis.

(16) *Ut tandem tranquillitatis obedientia &c.* MS. Cæſenæ: *ut ab inquietudine per obedientiam conquieſcant.*

SERMO XXXIII.

De Filia Archiſynagogi, déque Muliere ſanguinis profluvio laborante.

(1) (1) AUdituri (1) eſtis hodie fratres, & ſan-
cto Evangeliſta Marco referente me-
cum pariter cogrituri, qualiter ante
Chriſtum ſynagogæ prolabitur, & proruit prin-
cipatus, & eum duplici modo Deum & Domi-
num confitetur, cum adoret pro legis imperio
Deut. 6. ſic dicentis: „Dominum Deum tuum adorabis„
& redditorem vitæ indicat, cum ſalutem filiæ
Marc. 5. morientis implorat. *Venit*, ait, *ad eum quidam
archiſynagogus nomine Jairus: & videns eum proci-
dit ante pedes ejus: & deprecabatur eum multum di-
cens, Filia mea in extremis eſt, veni, impone manum
tuam ſuper eam, ut ſalva ſit & vivet.* Antequam
ſermo Evangelici ſenſus aperiat ſacramentum,
libet in hoc loco paululum parentum prode-
re paſſiones, quas ſumunt & proferunt de af-
fectibus, & amore filiorum. Circumſtante fa-
milia inter tenera & blanda obſequia propin-
quorum, molli filia decumbit in lectulo: pa-
ter pronus ſicca jacet & verſatur in terra:
illa deficit corpore, hic mente & animo con-
tabeſcit: illa ſecretas languoris ſui ſuſtinet
paſſiones: hic fœdus & lugubris totus, toto fer-
tur, & jactatur in populo: illa moritur ad
quietem: hic vivit ad pœnam. Et certe omi-
ſimus noxia parentum vota, cum gignunt: pe-
(2) riculoſos ordines (2), ſobolem cum produ-
cunt: cum nutriunt, mœſtos labores: & juges
pœnas, cum fuerint ægrotantes: pejor eſt mor-
(3) tis dies pignora cum præcedunt. (3) Heu me
cur tanta filii neſciunt? cur iſta non ſentiunt?
cur vicem parentibus reddere non deſudant?
& tamen parentum pietas perſeverat: quia
quicquid filiis parentes impenderint, repenſa-
bit parentibus, parens omnium, Deus. Sed ad
propoſita redeamus. *Venit autem quidam Ar-
chiſynagogus, nomine Jairus, & videns eum proci-
dit ante pedes ejus & deprecabatur eum multum,
dicens: Filia mea in extremis eſt: veni, & impone
manum tuam ſuper eam, ut ſalva ſit.* Quod ſup-
plicatione flebili, extrema filiæ ſic lamentatur:
quod remedium languoris ſic poſtulat, deſpe-
ratum ſatis probat & demonſtrat affectum,
unde eſt quod curæ ordinem ſic depoſcit. *Ve-
ni, impone manum tuam ſuper eam.* Ægrota
non quemadmodum curetur imperat, ſed tan-
tum ut curetur, implorat. Sed cum eſſet Ar-
chiſynagogus, (4) legis notitiam hic habebat: (4)
& cum verbo cetera, hominem manu Dei le-
gerat eſſe figuratum: credidit ergo Deo, quia
eadem manu, qua creatam ſenſerat filiam, re-
creari, & reduci poſſet ad vitam. (5) Cogno- (5)
vimus quid ſit: *Veni, & impone manum tuam ſu-
per eam.* Ut qui ſponte poſuit ad creandum,
ad reparandum iterum exoratus (6) imponat. (6)
Hoc eſt quod Propheta fatetur, cum decantat
in Pſalmis. „ Tu formaſti me, & poſuiſti ſuper Pſal. 138.
„ me manum tuam. „ Quia qui poſuit eum
formaret ex nihilo, impoſuit iterum, ut refor-
maret ex perdito. Denique idem Pſalmiſta,
ut manus hujus ſalutare ſenſit, & adeptus eſt
largitatem, repetitam prorupit in vocem.
„ Dex-

NOTÆ.

(1) A*Udituri.* Quandoque, & ut plurimum Lectio ſacrarum Scripturarum Conciones in Eccleſia anteibat Patent exempla Nos alibi.

(2) *Periculoſos ordines* „ Hæc eſt Syderum diſpoſitio- „ nes & loca dum Filii naſcuntur Loquitur nativita- „ tes hominum ex mente Aſtrologorum, ut infra Serm. „ CLVII in Notis. „ Mita. Sæpe in Scripturis memorantur ordines Stellarum Judic. v. 20. Jeremiæ XXXI. 35. & in Job. XXXVIII 33. *numquid noſti ordinem Cœli?*

(3) *Pignora præcedunt.* „ Hoc eſt dum patri præmori- „ tur filius. Nonnulla MSS habent *procedunt*: ideſt cum „ filiorum cadavera ad ſepulturam efferuntur. „ Mita.

(4) *Archiſynagogus.* Hammondus cenſet virum hunc unum fuiſſe ex iis triginta tribus conſiſtorii minoris: quod erat in ſingulis urbibus ad judicia peragenda conſtitutum; vel eorum unum, qui multitudinem moderabantur in ſingulis Synagogis ubi ſingulis ſabbathis conveniebant, ut Moſis explicationem audirent. Miniſterio enim Synagogarum decem numero viri addicebantur: id quod eruitur ex Maimonide Tephillah cap II explicante Ligtfootio. Primores horum tres Archiſynagogi, quibus ſumma Synagogæ cura committebatur Unum ex iis poſterioribus Noſtrum hunc fuiſſe, Chryſologo adhærens, vix dubitarem.

(5) *Poſſet ad vitam.* MS. Vallicellan. & editio Mitæ habent *poſſe*.

(6) *Iterum exoratus.* Optime Nam ſapientiores enarratores ſubintelligi hic volunt: *oro, obteſtor, ut venias.*

 (7) *Pa*

Pſal. 117. „ Dextera, inquit, Domioi fecit virtutem:
„ dextera Domini exaltavit me: dextera Do-
„ mini fecit virtutem. „ Et ut meruiſſe ſe
quod Archiſynagogus popoſcerat, demonſtra-
ret, adjecit. „ Non moriar ſed vivam. „ Ille
cum peteret, dixerat: *Veni, impone manum tu-
am, ut ſalva ſit, & vivat:* hic jam eonſecutus
Ibidem. exultat. „ Non moriar, ſed vivam. „ Dex-
tera domini Chriſtus eſt, ſicut prophetico do-
Matth. 12. cemur eloquio. Et vere „ fecit virtutem „
diabolum dum debeliat: dum alligato forti,
ſicut ipſe dixit, vaſa fortia diripit: dum inſer-
num deſtruit: dum ipſam mortificat mortem.
Et vere exaltavit nos, quos de profundo extulit,
& elevavit ad cælum. Sed jam ad mulierem
ſermo tranſeat: quæ occulto vulneri, & ve-
recundo languori remedium ſic quæſivit, ut &
(7) ſuum pudorem tegeret, (7) & curantis reve-
rentiam cuſtodiret. Et *abiit cum illo, & ſeque-
batur*, inquit, *eum turba multa, & comprimebant
eum: & ecce mulier quæ erat in profluvio ſanguinis
annis XII. & fuerat multa perpeſſa a compluribus
medicis, & erogaverat omnia ſua, nec profecerat
quicquam, ſed deterius habebat, cum audiſſet de Jeſu,
venit in turba retro, & tetigit veſtimentum ejus,
dicens: Si vel veſtimentum ejus tetigero, ſalva ero.*
(8) *Et confeſtim ſiccatus eſt fons* (8) *ſanguinis ejus, &
ſenſit corpore quod curata eſt a plaga.* Noo tan-
tum duo maria confunduntur fluctibus ſuis,
quantum mulieris hujus animus ancipiti cogi-
tationum cumulo jactabatur. Poſt certamina
deſperata medicorum, poſt medicamina ſum-
(9) ptuoſa, (9) poſt inanem & antiquiſſimam cu-
(10) ram, ubi ars & peritia jam defecerat (10)
curantem, ubi languentis omnia jam conſumpta
fuerat ſubſtantia, ipſi auctori verecundum vul-
(11) nus (11) oon caſu, ſed divinitus occurrit: ut
quod humana arte tot annis curari non potuit,
ſola fide & humilitate curaretur. Mulier ſta-
bat eminus, quam natura pudore perfuderat:
quam per hoc immundam Judaica lex notarat,
Lev. 14. dicens: „ Immunda erit, & ſanctum ooo eon-
tinget „: contingere metuens, ne Judaicum fu-
rorem, ne legis poſſet ſubire ſententiam. Di-
cere non aſt auſa, ne circumſtantium confun-
deret, & oneraret auditum: ne fieret populorum
fabula, quæ tot annis ſtadium, & σκάμμα (12) (12)
fuerat paſſioonum. Siquidem & amplius ferre,
& ſuſtinere dolor diuturnus, & continuus non
ſinebat: & deliberandi tempus, Chriſti præte-
reuntis celeritas amputabat: & e contra nove-
rat, quod tacenti, quod occultanti morbum ſu-
um ſanitas non daretur. Inter hæc bella co-
gitationum, ſolam ſalutis viam mulier, curam
ut furaretur, invenit, ot raperet tacita, quod
petere non valebat, & pro ſua verecundia, &
pro reverentia præſtaturi: & quæ non mere-
batur corpore, corde perveniret ad medicum:
fide Deum, manu tantum tangeret veſtimen-
tum: ſciens hanc fraudem nun ſolum veniam,
ſed & remedium præſtaturam: quam non vo-
luotas, ſed neceſſitas verecunda generavit:
præſertim cum & furantis lucrum quæreret:
& ei cui auſerebatur, nullum gigneret detri-
mentum. Pium latrocioium, (13) quod mini- (13)
ſtra fide, fide attrahente eommittitur. Ecce
ubi virtus eſt quaſita contrariis, ubi fraus fide
conveniente quod nitebatur, obtinuit. Mulier
inter comprimentes, ut neſciretur accedit, &
præſumpſit furari ſe poſſe curam fide ſola; ut
habitu lateret, & corpore, retro accedit: &
ad videndum ſe judicabat indignam. Curavit
fides intra ictum temporis, quod XII. annis
ars humana curare non potuit. Poſt hoc ex-
emplum ſuo vitio longa trahit in languoribus
tempora, & ſua negligentia diu laborat, qui
ſola fide neſcit curari, ſed aromatum diſpen-
diis onerari. Tetigit veſtimentum (14) muli- (14)
ér, & curata eſt: & ab antiquo eſt abſoluta
languore. Miſeri, qui quotidie eorpus domi-
ni tractamus & ſumimus, & a ooſtris vulneri-
bus non curamur. Non Chriſtus infirmanti-
bus, ſed fides deeſt: nam multo magis modo
in nobis manens (15) poterit vulneratos cura- (15)
re, qui latentem mulierem præteriena ſie curavit.
Sufficit hodie, fratres, furta fidei, & domini
præterauntis oarraſſe virtutem: cur autem do-
minus veluti ignorans quærit, quam virtutis
ſuæ opere ſcit curatam: quia nunc longum eſt,
ſequenti ſermone narrabimus.

SER-

(7) *Pudorem tegeret.* Hæc eadem habet Optatus Lib. V. contra Parmen. Auctor Serm. XLII. in Appendice oper. Divi Auguſtini, Brugenſis, Pilcator, aliique.

(8) *Siccatus eſt fons.* Phraſis eſt Hebræorum, qui omnem ſcatebram *fontem* appellant: ut Zach. XIII. 1. Ruſticus Elpidius:

Siccavitque fides venas, fluviumque pudendum.

Sedulius: *Siccaſque fluentis* Apud Lucam *Piros Fluxus.*

(9) *Poſt medicamina ſumptuoſa.* Plura, eaque magni pretii medicamenta præſcribebant Hebræi feminis profluvio ſanguinis laborantibus: de quibus vide Lightfootium.

(10) *Ars & peritia jam defecerat.* In nonnullis editis, & in MS. Vallicell. *defecerat jam.*

Non eſt in Medico ſemper, relevetur ut æger:
Interdum docta plus valet arte malum.

(11) *Ipſi auctori verecundum vulnus.* Hoc eſt vulnus, ex quo, ipſo Auctore, verecundus quidam pudor oriebatur.

(12) *Stadium & σκάμμα.* „ Scamma paſſionum: Italico vocabulo *Berſaglio.* „ Mita. At σκάμμα frequentiſſima vox apud Græcos dicebatur locus in ſtadio, ſive circo, ubi Athletæ certabant. S. Ephrem ſub initio libri de certamine ſpirituali: *ſcamma eſt locus medius, in quo Athletæ certabant.* Frequentius etiam locus ipſe certaminis: Chryſoſtomus in Pſalm. XLVIII. *Scamma, ubi ſtadium, & lucta eſt.* Quandoque notat certamen ipſum. Hinc Heſchio σκάμματα, ſunt ἀγῶνες, *certamina.* Vocem græcam alii etiam Latini Partes retinuere. Tertullianus Lib. ad Martyr. cap. III. pag. 191. Ambroſius Lib. I. Offic. Adhuc Athletæ in ſcammate ſunt: proverbialiter dictum pro etiamnum de præmio certatur: eo modo quo Tertullianus ait: *ad ſcamma producere.* Quo in loco advertit Suicerus Theſ. Tom. II. pag. 996. male Eraſmum legere *ad flamma.* Paulinus Epiſt. XXIV. ad Sever. pag. 161. *Noli interim dum in ſcammate ſumus, dum foris pugnæ, intus terrores, alta pro nobis ſapere, aut loqui.* Mitæ interpretationem nullibi memini me legiſſe.

(13) *Pium latrocinium.* Chryſoſtomus etiam Homil. XXXII. pag. 262. Tom. II. edit. Pariſ. 1581. dicit mulierem hanc furti ream. Vide Not. I. Serm. XXXV.

(14) *Tetigit veſtimentum.* Evangeliſta dicit *fimbriam veſtimenti.* Græce autem nomine κρασπέδων intelliguntur filamenta illa, quæ pendent ex fimbriis veſtimentorum. Sanxerat enim Moſes Deuter. XXII. 12. ut Hebræi in quatuor pallii angulos panniculos, & circa pallium fimbrias geſtarent. Tali veſtimentorum genere utebatur Chriſtus legis obſervantiſſimus. Et ſi myſteria quærimus, hanc potius veſtimenti partem tetigit, quia fimbria hæc inſigne erat Gentis Judaicæ, & nota ſanctitatis Num. XV. 38.

(15) *Manens.* Alias: *manentem.*

NOTE.

Digitized by Google

SERMO XXXIV.

De eiſdem.

OMnes Evangelicæ lectiones, fratres chariſ-
ſimi, magna nobis & præſentis, & futuræ
vitæ commoda largiuntur. Sed hodier-
na lectio, & totum quod eſt ſpei, contulit: &
quicquid eſt deſperationis, excluſit. Eſt no-
bis dura, & deflenda conditio: peccare nos co-
(1) git fragilitas innata, (1) & confiteri prohibet
confuſio cognata peccati: malum enim facere
pudor non eſt, & pudor eſt confiteri: time-
mus dicere, quod committere non timemus.
(2) Sed hodie mulier, (2) cum quæreret medici-
(3) nam tacitam, vulneri verecundo (3), invenit
ſilentium, per quod poſſit peccator ad veniam
pervenire. Prima eſt felicitas in peccatorum
turpitudinem non veniſſe: ſed felicitas eſt ſe-
cunda peccatorum veniam peccatis latentibus
inveniſſe. Hoc Propheta ſenſerat, qui dice-
Pſal. 31. bat: „ Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates:
Matth. 9. „ & quorum tecta ſunt peccata: „ *Ecce*, inquit
Evangeliſta, *mulier, quæ ſanguinis fluxum patieba-
tur ab annis duodecim, acceſſit retro & tetigit fim-
briam veſtimenti ejus.* Confugit mulier ad fidem
ſubitam, cui longa defecerat cura: quæ con-
fundebatur medicinam petere, furari voluit ſa-
nitatem: neſciri ſe ab eo voluit, a quo ſe cre-
didit poſſe ſalvari. Ut aer ventorum turbine,
ſic cogitationum procellis mulier turbabatur:
confligebat cum fide cauſa; cum timore ſpes;
neceſſitas cum pudore; timoris frigus extin-
guebat crudelitatis ardorem; obſcurabat lucem
(4) fidei vis pudoris (4); ſpei confidentiam, ne-
ceſſitas verecunda frangebat: ſic mulier ma-
gni maris inſtar confuſis æſtibus jactabatur:
quærebat quomodo faceret occultum de pu-
blico, de turba ſecretum: agebat ut ſibi & re-
diret ſanitas, & verecundia non periret: cu-
rabat ne cura ſua ad curantis redundaret inju-
riam: providebat, ut redderetur ſibi ſalus, ſal-
va reverentia ſalvatoris. Tali ergo ſenſu mu-
(5) lier merito de ſummitate fimbriæ pervenit (5)
totam ad deitatis ſummam. *Acceſſit*, inquit, *re-
tro.* Sed ubi retro? *Et tetigit fimbriam veſti-
menti ejus. Acceſſit retro.* Sed ubi? Retro nil
erat: ibi faciem quam declinabat, invenit. E-
rat in Chriſto corpus multiplex, (6) ſed erat (6)
deitas ſimplex (7) erat totus oculus, qui poſt (7)
ſe ſupplicem ſic videbat. *Acceſſit retro, & teti-
git fimbriam veſtimenti ejus.* O quid iſta mulier
vidit habitare in interioribus Chriſti, quæ in
Chriſti fimbria (8) divinitatis totam vidit in- (8)
habitare virtutem! O quam docuit mulier
quantum ſit corpus Chriſti, quæ in Chriſti fim-
bria, tantum eſſe monſtravit! Audiant Chri-
ſtiani, qui quotidie corpus Chriſti attingunt,
quamnam (9) de ipſo corpore ſumere poſſint (9)
medicinam, quando mulier totam rapuit de ſo-
la Chriſti fimbria ſanitatem. Sed quod nobis
flendum eſt, mulier de vulnere (10) medici- (10)
nam tulit, nobis medicina ipſa retorquetur in
vulnus. Hinc eſt quod Apoſtolus tangentes
indigne corpus Chriſti taliter admonet, & de-
plorat: Qui enim tangit indigne corpus Chri-
ſti, judicium ſibi ſumit. Et quod inde temeri-
tas infirmitatem capiat, unde fides accipere
debebat ſanitatem, rurſus intulit: „ Propte- 1.*Cor.* 21.
„ rea inter vos multi infirmi & imbecilles, &
„ dormiunt multi: „ Item dormientes mor-
tuos dicit, quos luget in vivo corpore jam ſe-
pultos. Petrus & Paulus, principes fidei Chri-
ſtianæ, notitiam nominis Chriſti toto orbe diſ-
ſiderunt: mulier accedendi ad Chriſtum prima
tradidit diſciplinam: mulier prima dedit for-
mam, quomodo peccator tacita confeſſione
(11) deleat ſine confuſione peccatum: quo- (11)
modo delinquens, ſoli Deo cognitus de reatu
nudare apud homines verecunda conſcientiæ
non cogatur: quomodo homo poſſit venia ju-
dicium prævenire. *At Jeſus*, inquit, *converſus,
& videns eam*, inquit, *Confide filia, fides tua te ſal-
vam fecit.* At Jeſus converſus non motu
corporis, ſed divinitatis aſpectu: Chriſtus con-
verſus eſt ad mulierem, ut mulier convertere-
tur ad Chriſtum: ut ab ipſo curam ſumeret,
unde ſumpſerat vitam: & ſciret ſibi præſentis

NOTÆ.

(1) COgit *fragilitas innata*. „ Dum per malas compla-
„ centias noſtros ligat affectus, unde quaſi ne-
„ ceſſario compellimur cadere in peccatum. Quomodo
„ inordinatæ paſſiones alliciant, ac voluntatem noſtram
„ ad illicita protrahant, habes hic infra Serm. XLI. „
Mita.

(2) *Mulier*. Pſeudo-Ambroſius Serm. XLVIII. in
Appendice Operum S. Ambroſii novæ editionis, docet
hanc mulierem fuiſſe Martham. Vide quæ habet hic Cl.
Calmetus, hujuſmodi opinionem merito expungens. Vide
etiam quæ de hac muliere ſcribit Euſebius Hiſtor. Eccl.
Lib. VII. cap. XVIII. & Sozomenus. lib. V cap. XXI.

(3) *Vulneri verecundo*. Carthuſianus ſibi falſo perſua-
ſit, hanc fuiſſe in naribus hæmorrhoiſſam. Omnes vero
conveniunt, eam importuno muliebri fluxu laboraſſe.
Fœdum & pudendum morbum vocat Brugenſis ut & Chry-
ſologus infra Serm. XXXV.

(4) *Vis pudoris*. Mitæ convenit MS. Vatic. Vallicell.
& nonnullæ editiones: *vis amoris*.

(5) *De ſummitate fimbriæ*. „ Chryſologus ſupra Serm.
„ XXXIII. *Fide Deum, manu ſolum tetigit veſtimentum*: &
„ Ambroſius lib. VI in Luc cap IX. *Fide tangitur
„ Chriſtus: fide Chriſtus videtur: non corpore tangitur, non
„ oculis comprehenditur &c.* Per mulierem Eccleſiam ab
„ Gentilitate venientem intelligit: per fimbriam Apoſto-
„ los, & Succeſſores recognoſcit; ut infra in hoc eodem
„ Serm. „ Mita.

(6) *Corpus multiplex*. „ Ob varias multiplicesque par-
„ tes quibus conſtat. Vide Theol. in 3. Par Diſt. 8. Lit.
„ D. vel propter corpus myſticum, in quo numerantur
„ Apoſtoli, Eccleſiæ Doctores &c. „ Mita. Corpus mul-
tiplex quia ubique oculus, ubique manus &c. erat, ut
infra.

(7) *Deitas ſimplex*. „ Quia Deus eſt ſpiritus ſimpliciſſi-
„ mus. „ Mita.

(8) *In Chriſti fimbria*. Fortaſſe mulier hæc in eam pra-
vam ſententiam iverat: Deum agere omnia *natura*, non
voluntate. Hæc nonnullos olim habuit Patronos, quos
ſolide refutat Auctor Reſponſionum ad Græcos.

(9) *Quamnam* Corruptum in editis locum ex edition.
Bonon 1. reſtituimus.

(10) *Mulier de vulnere medicinam*. Nonnulla MSS. ha-
bent: *de fimbria vulneri medicinam tulit*.

(11) *Tacita confeſſione*. Latinius ait verba hæc, & ſe-
quentia, *vel caute legenda, vel ſane interpretanda*. Et Mita
mire ſe torquet, ut ex eis Catholicum ſenſum eruat & de-
monſtret Chryſologum loqui hic de illa tacita confeſſio-
ne, quam primum elicere debet peccator in corde ſuo,
antequam peccata confiteatur. Quodnam dubium? Po-
terat ne Chryſologus auricularem confeſſionem damnare,
qui paulo ſuperius in eodem Sermone dixerat: *malum
enim facere pudor non eſt, & pudor eſt confiteri: timemus
dicere, quod committere non timemus.*

vulneris cauſam fuiſſe perpetuæ rem ſalutis.
Converſus & videns eam. Vidit eam divinis ocu-
lis, non humanis: vidit ut ſaluti redderet, non
ut agnoſceret quam ſciebat: vidit eam; do-
natur bonis, malis caret, quem viderit Deus.
Hoc univerſitas ſentit ex uſu, de felicibus ſic
dicendo: *Vidit illum Deus.* Vidit ergo iſtam
Deus, quam curando reddidit ſic felicem.
Et quid plura? Chriſtus mulieris docuit exem-
(12) plo, quam fides ſola (12) totam proficiat ad
ſalutem. Sed de Synagogæ principe jam lo-
quamur: qui dum Chriſtum ducit ad filiam ſu-
am, viam dedit qua mulier perveniret ad
Chriſtum. Sic cœpit hodiernæ principium le-
ctionis. *Ecce princeps unus accedens adorabat eum,
dicens: Domine, filia mea modo defuncta eſt, ſed veni,
impone manum tuam ſuper eam, & vivet.* Futu-
rorum præſcium Chriſtum non latebat quod præ-
dictæ mulieris eveniret occurſus: per quam Ju-
dæorum princeps diſceret Deum non moven-
dum locis: non itinere ducendum: non tra-
hendum præſentia corporali, ſed credendum
quam ſit Deus ubique præſens, ubique totus,
(13) ubique ſemper; (13) Et quam totum poſſit juſ-
ſu facere, non labore: virtutes mittere, non
deferre: mortem non manu, ſed imperio effu-
gare: vitam non arte reddere, ſed præcepto.
Filia mea modo defuncta eſt, ſed veni. Hoc eſt di-
cere: Adhuc vitæ manet calor, adhuc animæ
veſtigia videntur, adhuc eſt in via ſpiritus, ad-
huc dominus domus habet filiam, adhuc mor-
tuam tartarus neſcit, ergo ut euntem poſſis
animam retinere, feſtina. Stultus putavit
Chriſtum non poſſe ſuſcitare mortuam, niſi te-
neret. Hinc eſt, quod Chriſtus ubi pervenit
ad domum, & vidit puellam, quaſi perditam
fleri, ut infideles animos promoveret ad fidem,
dormire eam dicit, non defunctam, ut crede-
rent facilius de morte poſſe ſurgere quam de
ſomno. (14) *Non eſt*, inquit, *mortua puella, ſed* (14)
dormit. Et vere apud Deum mors ſomnus eſt:
quia velocius Deus mortuum ad vitam ſuſci-
tat, quam de ſomno dormiens ab homine ſu-
ſcitetur, & ante Deus frigentibus morte mem-
bris vivificantem refundit calorem, quam ho-
mo ſepultis ſomno corporibus vigorem poſſit
infundere; audi Apoſtolum: „ In momento, 1. Cor. 15.
„ In ictu oculi, mortui reſurgent. „ B. Apo-
ſtolus quia velocitatem reſurrectionis non po-
tuit referre verbis, aptavit exemplis. Aut
quomodo ibi celeritatem ſermonis perſtringe-
ret, ubi ipſam celeritatem prævenit vis divina?
At quomodo apparet ibi tempus, ubi æterna
ſine tempore res donatur? Sicut temporalita-
tem (15) tempus attulit, ſic excluſit æternitas (15)
tempus.

(12) *Fides ſola.* Fides mulieris ea erat, qua credidit Chriſtum eſſe illum, de quo Prophetæ prædixerant hujuſmodi curationes emanaturas.

(13) *Ubique totus, ubique ſemper.* Similia habet Theodoretus Orat. II. de Princ. Iſidorus Orig. Lib. VIII. Tertullian. Apologet. Lib. VII. Præcæteris inſignis locus Arnobii Lib. I. adverſ Gentes, ubi Deum alloquitur.

(14) *Facilius de morte poſſe ſurgere, quam de ſomno.* Expungit hanc lectionem Mita, & reponit *facilius de ſomno poſſe ſurgere quam de morte.* Mens autem Auctoris hæc videtur eſſe. Chriſtus dixit puellam mortuam dormire; ut innueret futurum fore, ut illa revocaretur ad vitam tam facile, quam aliquis alius dormiens revocaretur a ſomno.

(15) *Temporalitatem.* Spatium temporis.

SERMO XXXV.

De Muliere profluvio ſanguinis obnoxia.

QUid ſit Chriſtum tangere, hodie docuit
mulier, in profluvio ſanguinis conſtituta:
quæ cum tangit fimbriam Chriſti, tum di-
vini pectoris pulſat arcanum: & furto fidei
(1) (1) ſummam rapuit de fimbriæ ſummitate vir-
(2) tutem. Felix fraus, quæ & lucrum ſalutis (2)
contulit, & damna ſuſtulit mox pudoris: pro-
Matth. 9. bat hoc Evangelicæ lectionis auditus. *Ecce*,
inquit, *mulier quæ ſanguinis fluxum patiebatur XII.
annis, accedens retro, tetigit fimbriam veſtimenti ejus,
dicens intra ſe: Si tetigero tantum veſtimentum ejus,
ſalva ero.* In arduis languoribus dat crebro
conſilium via doloris: in deſperatis cauſis eſt
ſæpe magiſtra neceſſitas: invenit ipſa ſibi paſ-
ſio medicinam. Hinc eſt quod mulier vere-
cundo vulneri qualiter ſubveniret, invenit, ut
fidei inſinuaret ſilentio, quod inſinuare publico
clamore non poterat: ut ſecreta ſpiritus via,
cæleſtem perveniret ad medicum, ad quem per-
venire manifeſto carnis itinere non valebat.
Dabat audaciam multam pietas curantis, ſed
fiduciam pudendi languoris neceſſitas auſere-
bat: cogebat ad Chriſtum doloris accedere ma-
gnitudo, ſed adire Chriſtum (3) fœditas ulce- (3)
ris non ſinebat. Sic anceps mulier, & fidei
trepidante conſilio, maluit de fide judicari,
(4) quam de fœdo vulnere ſic perire. *Acceſ-* (4)
ſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus. Sci-
ens quod Deum nec tactus polluit, (5) nec of- (5)
fendit viſus, nec odor exaſperat, nec auditus
fauciat, nec inquinat humana cogitatio. Nam
ſi ſol tangit ſtercora, non tamen ſtercoribus
inquinatur: quanto magis creator ſolis tangit
omnia, & tamen non poteſt ullis contactibus
inquinari? Et ſi medicus cum ſaniem vulne-
rum tractat, cum curat verecunda membro-
rum, non injuriam computat, ſed honorem:
quanto magis Deus non arbitratur injuriam,
dum

NOTÆ.

(1) F*urto fidei.* S. Fulgentius ad Tract. Lib II. cap. XV. *occulte fimbriam tangens fideli raptu, ſanitatis ſibi furatur effectum.*

(2) *Lucrum ſalutis.* Editiones nonnullæ: *lucrum ſalvis.*

(3) *Adire Chriſtum.* Male plures editi: *audire.*

(4) *Maluit de fide judicari.* Scilicet: maluit ab Judæis & Gentilibus judicari de fide, quam in Chriſto habebat. De hujuſmodi fide Hæmorrhoiſſæ, vide late Chryſoſtomum Homil. ſuperius laudata in Nota 13. ad Serm. XXXIII.

(5) *Nec tactus polluit.* Hæc enim erat apud Judæos lex; ut ſi fœminæ ſimili morbo laborantes unum aliquem tetigiſſent, is illico pro immundo, & polluto haberetur. Unde Hæmorrhoiſſam hanc cum immundis extra urbem habitaſſe notat Abulenſis cap. XLIII. in Matth. num 5. Vide paulo inferius Chryſologum.

(6) *Vo-*

dum vulnera noſtra curando reſpicit, tangit ad remedium, viſitat ad ſalutem? Dei conſpectum offendunt peccatorum vulnera, non dolorum: morbi eriminum, non corporum paſſiones: vitiorum ſanies, non viſcerum fluxus: quia homo habetur voluntarius in delictis, in languoribus tenetur invitus. Hinc eſt quod peccator pœnam recipit, ægrotus recipit curam.
(6) Mulier ergo non voluntatis conſcia, (6) ſed doloris, nec confuſa crimine, ſed confuſa languore, acceſſit retro, ut turbæ declinaret oculos, non Chriſti vitaret aſpectum: a populis neſciri voluit, non a Chriſto: geſtavit non Deum latere, ſed homines: quia non niſi a ſolo Deo potuit latens videri, audiri tacens, celata curari. *Acceſſit & tetigit fimbriam veſtimenti ejus.* Quia in Chriſto nil poſtremum credidit, nil judicavit extremum: quia nec minoratur Deus in homine, nec virtus attenuatur in fimbria: nec cæleſtis natura membrorum variatur officiis. Hinc eſt, quod mulier per dorſum pervenit ad faciem: per veſtimentum penetravit interna, & per fimbriam, capitis tetigit ſummitatem: nec hoc ſine myſterio: audite Prophetam dicentem:
Pſal. 132. „ Sicut unguentum quod deſcendit in oram „ veſtimenti ejus. „ Videtis fratres in fimbriam veſtimenti hujus totam plenitudinem divini chriſmatis, totam divini capitis tranſiſſe virtutem. Scienter ergo mulier ſacram Chriſti fimbriam geſtivit attingere, ut de occulto myſterio vulneris poſſet ſumere medicinam. Fratres, magna hæc mulier, & nimium permiranda, quæ ſcientia doctores legis vicit, ſacramento omnes Judæos ſuperavit, fide præceſſit Apoſtolum: nam Judæa cum Scribis & Doctoribus ſuis Deum totum deſpexit in corpore: Thomas Apoſtolus ut Chriſtum Deum crederet, *Joan. 20.* immiſit manus, injecit digitos, pateſecit vulnera: & ut Chriſtum crederet, iterum pati compulit Chriſtum. (7) Sed hæc mulier quam (7)
perſonam teneat, cujus typum præferat, cujus præſentet imaginem, ſpirituali intelligentia perquiramus. Quæ eſt iſta, quam ſic genuinus ſanguis, naturalis debilitas, originalis morbus, ad cauſas mortis, ad lethale vulnus, ad fœdi languoris adduxit anguſtias? & quam ſic fordidavit vitiis, fœdavit criminibus, ſecretis vulneribus ſauciavit, ut eam ars curare, non ſolum videre oculus, non ſolum honeſtas pateretur, non prævaleret lex ipſa mundare, imo quam lex juſſerat arceri templo, prohiberi ſacris, ſanctis omnibus abſtinere: & quam ſic dixerat immundam, ut quicquid tetigiſſet, haberetur immundum. Iſta eſt fratres, iſta eſt Eccleſia: quæ primi hominis vulnerata peccato, tota fluebat ſanguine, tota originaliter decurrebat in mortem.

(6) *Voluntatis conſcia.* Latinius emendat *voluptatis.* Communem lectionem retinui. Mulier conſcia doloris erat, non voluntatis. Involuntarium ei erat malum, quod patiebatur.

(7) *Iterum pati compulit Chriſtum.* „ Figurate loquitur. „ Admodum patiens ſuſtinuit propria vulnera tangi, ite„ rumque apoſtolico digito aperiri: cum alias haberet „ corpus glorioſum, & impaſſibile. „ Mita.

Hoc ab oluto Sermone diu tacuit Chryſologus: cujus ſilentii cauſam att git in Serm. LXXXVI. Ita opinatur Mita.

SERMO XXXVI.

De Hæmorrhoiſſa, & Filia Archiſynagogi.

Hoc loco D. Petrus obmutuit, cujus ſilenti ratio abunde redditur *Sermone LXXXVI.*

VErecundi debitoris eſt mox promiſſa diſſolvere: nec creditoris animum, aut deludere moris, aut longa expectatione ſuſpendere. Cum Archiſynagogi, vel Hæmorrhoiſſæ mulieris connexa ſibi, & producta narratio a conſueta ſermonis noſtri brevitate diſcederet, maluimus dimidiare tractatum: ne non recrearetur tantum, quantum veſter onerarctur auditus. Domino Archiſynagogus occurrit, & totus prolabitur in terram, cauſam refert, inſinuat dolorem, movet præſtantis affectum: imperat ut properet, & accedat ad curam: e contra mulieri dominus non quæſitus occurrit: præteriens, occaſionem ſalutis ingeſſit: tacens, cauſam tacentis agnovit: occultum vulnus, etiam celantis aſpexit. Inter dominum & mulierem furtivæ ſalutis agitur tam grande commercium: & dum publica petitione viam facit rogatus, fidei cogitatio divinum penetrat, & pervenit ad ſecretum. Felix mulier, quæ in tanta multitudine eſt ſola cum Chriſto: ut ſola ſit conſcia & ſalutis redditæ, & virtutis excelſæ! Beata, quæ talem reperit acceſſum, cui nullus poſſit obſiſtere. Beata, quæ tali via ad ſuum proripuit, & irrepſit auctorem: quæ antequam de vulnere ſuo confunderetur ab homine, careret ipſius vulneris fœditate: ſciens ſibi apud homines, & per homines interclusum totius aditum ſanitatis: qui horrere magis, quam curare vulnera conſueverunt. Deus abſtergit vulnera humana, non deſpicit: neque horret languores hominum, ſed depellit: nec deteſtatur immunditias humani corporis, ſed emendat: quia creaturæ ſuæ ad tactum neſcit Deus, Deus non poteſt ſordidari. Sed Evangeliſta generat quæſtio- *Marc. 5.* nem, cum dicit: *Et ſtatim Jeſus in ſemetipſo cum cognoviſſet virtutem, quæ exierat de eo, converſus ad turbam ajebat: Quis tetigit veſtimenta mea.* Dum interrogat, velut ignorantiam profitetur: (1) (1)
exiiſſe virtutem de ſe ſentit, ad quam exierat, neſcit? quod præſtiterat, novit, cui præſtiterit, ignorat? de perſona dubitat, qui certus eſt de ſalute collata? Verum non ignorantis errore, ſed majeſtate dominus hic ſcientis, & præſcientis interrogat: nec quod occultum ſibi eſſet, requirit: ſed & ipſum ſibi bene eſſe cognitum, ſic demonſtrat: dum taliter quærendo cunctis ignorantibus, ſolus aperit quod latebat. Interpellatricem tacitam, & ſuggerentem cogitationibus ſolis, ac poſt tergum virtutis ſuæ conſiliis adhærentem, non ut diſcuſſor neſcius, ſed ut præſcius inquiſitor producit in medium, ſuiſque facit aſtare conſpectibus, ut

NOTÆ.

(1) V*Elut ignorantiam profitetur.* Humano enim more Chriſtus circumſpexit, & interrogavit.

quæ ſibi portarat ſalutem, omnibus reportaret
(2) & fidem (2), & quæ virtutem probarat: agno-
ſceret majeſtatem: nec rediret, ut putabat
(3) incognita, quæ plenam ſui (3) dederat notio-
nem. Dum erubeſcit vulnus, dum in tali
cura ipſum veretur ut Deum, fidei ſuæ mu-
lier non parva nubila ſuſtinebat: & mentis
ſuæ lumine confuſionum nebulis ipſa caliga-
bat. Vox ergo inquirentis domini, velut
flatus ſalutaris fugavit nubes, diſperſit nebu-
las, illuſtravit fidem: & illam, quæ noctis
latebat in tenebris, ipſo ſole reddidit clario-
rem. Aut minor eſt iſta ſole, quæ toto orbe
radiat, quæ toto Eccleſiæ fulget & reſplendet
in cœtu? ſi ſic rediiſſet inviſa, date veniam,
eluſerat medicum, non probarat: & ſibi quod
conſecuta fuerat, adſcribere potuit, non ſa-
nanti: quæ ſe curam rapuiſſe de fimbria curan-
(4) tis (4) crediderat, non de ſenſu: aut quid illius
eſſe crediderat, cujus in ſe virtutem ſen-
ſerat, voto tamen judicabat extraneum? Quæ
utique, & ſi ante curam verecundiæ fuerat
quod latebat, humilitatis quod ſe judicabat
indignam, cur poſt curam non ſponte, ut age-
ret gratias, nt honorem redderet, ut gloriam
tanti operis referret, occurrit? ſed poſtea-
quam vidit dominum in inquiſitione perſiſtere,
& diſcipulis excuſantibus & compreſſionem
turbæ opponentibus, non poſſe conſpicit ſe
latere, poſtquam illam timor & tremor con-
ſcientiæ cœpit arguere, venit in medium: ut
quem occulte ſenſerat medicum, palam profi-
(5) teretur, (5) & adoraret ut Deum: & tam
præſentibus, quam futuris fieret de tanto ſuo
languore medicina, dicente Evangeliſta: *Mu-
lier autem timens, ac tremens, ſciens quod factum
eſſet in ſe, venit & procidens ante pedes ejus, dixit
ei omnem veritatem.* Verum, quia hiſtorica re-
latio ad altiorem ſemper eſt intelligentiam
ſublimanda: & figuris præſentibus futura ſunt
noſcenda myſteria; Archiſynagogus, vel ejua
filia, ſive mulier in fluxu ſanguinis conſtituta,
quid ſub harum ſpecie perſonarum teneant
ſacramenti, allegorico nunc ſermone panden-
dum eſt: Archiſynagogi filia, ad quam venit
Chriſtus, vadit, & properat, & humano gradn
iter facit, qui divinitus loco non poteſt pro-
moveri, ſine dubio ſynagoga eſt, dicente
Matth. 15. Domino: „ Non ſum miſſus, niſi ad oves,
„ quæ perierunt domus Iſrael. „ Sed dum
ad illam Chriſtus tendit, Eccleſia, quæ in
cunctis gentibus poſita, amiſſo naturæ bono,
perdebat & profundebat ſanguinem generis
humani: cujus languorem peritia humana dum
curare nititur, ipſum cumulabat: nam cenſura
fragilitatis humanæ, ac mundanæ diſtrictio di-
ſciplinæ, & populorum ſemper ſanguinem fu-
dit, & tamen nec hoſtes abolere, nec civium
bella compeſcere, nec criminum potuit de-
mentiam perdelere. Hæc ergo talibus con-
foſſa curis, ubi quicquid ſuæ fuerat & erat
ſubſtantiæ, (6) vidit eſſe conſumptum, id eſt, (6)
animum, mentem, ſenſum, ingenium, labo-
rem, induſtriam, rationem, quæ utique recto-
ribus ad profectum velut medicantibus com-
modamus, ubi Chriſti prætereuntis ſenſit præ-
ſentiam, retro acceſſit: quia videre eum ſan-
guine polluta non merebatur: accedit retro,
hoc eſt, fidei ſequitur auditum: & extrema
Chriſti, velut ipſam tangit fimbriam: dum
non honoratur in patribus, non ſanctificatur
in lege, non ſe jactitat in Prophetis, non do-
minico ipſo honoratur in corpore: dum ab
illo generationis Chriſti ordine habetur extra-
nea. Poſt tergum, hoc eſt noviſſimo tem-
pore Chriſtum ſequitur, & ſancitur occulto
fidei ſacramento, & vere tetigit veſtimentum,
quod in ſepulchro reperit, per quod reſur-
gentis domini credidit, & prædicavit inſignia.
(7) Sed dum circa hanc Chriſtus ſuis virtuti- (7)
bus occupatur, in Archiſynagogi filia deficit,
& moritur ſynagoga: ut & ipſa ad vitam per
fidem redeat, quæ per legem mortua fuerat,
& perierat per naturam. *Inter hæc veniunt de
domo archiſynagogi, & dicunt, Noli vexare magi-
ſtrum, mortua eſt puella.* Hodieque Judæi no-
lunt vexari Chriſtum, quem cupiunt non ve-
nire, & mortem pronuntiant, qui ſpem reſur-
rectionis infideliter perdiderunt; ſed & illud
huic aſſertioni noſtræ quam convenit, quod
archiſynagogi filia duodecim annos egiſſe re-
fertur in vita, & hæc duodecim annos perſe-
veraſſe memoratur in vulnere, cum utriuſque
noviſſimo, & expleto tempore ſalus reddere-
tur, & vita. Nam iſte numerus tempus hu-
manæ vitæ concludit: qui ut annum faciat,
duodecim diſtinguitur & numeratur in
menſibus: unde & Propheta ſub annum do-
mini (8) acceptum Chriſtum indicat veniſſe, (8)
& Apoſtolus temporis plenitudine Chriſtum
veniſſe approbat, dicens. „ Poſtquam venit *Gal.* 4.
„ temporis plenitudo, miſit Deus filium
„ ſuum. „ Orate fratres, ut ſicut ſibi & legi,
ut Chriſto viveret, defuncta eſt ſynagoga: ita
& nos peccatis moriamur, & carni, ut vive-
re poſſimus in Chriſto.

SER-

(2) *Reportaret & fidem.* In pluribus editionibus de-
eſt: *fidem.*

(3) *Sui.* Ex MS. Cæſen. Editi: *ſibi.*

(4) *De fimbria curantis.* Ut alibi obſervatum eſt, opinabatur male cum Judæis virtutem Chriſti, ita eſſe, veluti aliquid de humanitate ſua fluens. Lucæ VI. 19. *virtus de illo exibat, & ſanabat omnes.* Vere autem ex illo exibat virtus, cum factis promebatur. Unde hic *virtutem, virtutis effectum* explicant Interpretes.

(5) *Palam profiteretur.* Maldonatus, & Menochius, aliique una putant; ideo Chriſtum ſe convertiſſe ad mulierem, ut mulier videns, ſe ultra latere non poſſe proderet ſeſe, & ad Dei gloriam miraculum referret.

(6) *Et erat ſubſtantiæ.* Apposite equidem ad Hæmorrhoiſſam alludens: Nam in Evangelio legitur: Mulierem hanc πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτῆς *omnem ſubſtantiam ſuam* inſumpſiſſe; vetera exemplaria habent: ὅλον τὸν βίον αὐτῆς, quod recentior Interpres vertit: *Totum victum ſuum.* Verbum autem Βίος tum victum, tum omne, quo vitam tuentur, ſignificat. Utitur hac voce Lucas: & recte Latinus Interpres vertit: *ſubſtantiam.*

(7) *Prædicavit inſignia.* Veſtimenta Domini vocat *inſignia reſurrectionis*: juxta illud: *vidit linteamina, & credidit.*

(8) *Sub annum Domini.* Juxta verſionem LXX.

NOTÆ.

SERMO XXXVII.

De Jonæ Prophetæ ſigno.

FRatres ſanctorum geſta caſibus non ſunt
deputanda, ſed ſignis: & quæ vitia putan-
tur illorum, myſteriis ſunt applicanda, non
(1) lapſibus: (1) ſicut hodie dominica ſignavit, & pa-
Luc. 11. tefecit inſtructio, dicens: *Turbis autem concur-
rentibus cœpit dicere Jeſus: Generatio hæc nequam*
(2) *eſt* (2), *ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei,
niſi ſignum Jonæ Prophetæ: ſicut enim Jonas ſignum
fuit Ninivitis: ita erit & filius hominis generationi
iſti.* Ecce Prophetæ fuga, ipſius domini ver-
titur in figuram, & quod celebratur ferale
naufragium, hoc ſacramentum Dominicæ re-
ſurrectionis exiſtit. Nam quemadmodum Jo-
nas typum per omnia tenuerit, & impleverit
ſalvatoris, hiſtoriæ, quæ de ipſo ſcripta eſt,
textus oſtendit. Fugit, inquit, Jonas a facie
Jonæ 1. Dei. (3) Nonne Dominus, ut hominis faciem
(3) præferret, & formam, faciem, formamque
propriæ deitatis aufugit? Apoſtolo ſic dicente:
Philip. 2. „ Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam
„ arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo, ſed
„ ſemetipſum exinanivit, formam ſervi acci-
„ piens. „ Formam ſuſcepit ſervi Dominus,
ut lateret mundum: ut diabolum præveniret,
(4) in hominem ſe fugat ipſum. (4) Et bene
typus Chriſti ipſius Jonæ ſervatur in verbis:
non dixit: fugio Deum, ſed a facie Dei ego
fugio: Deus qui ubique eſt, quo ſeipſum fu-
giet non eſt; ſed Chriſtus non ut loco, ſed
ſicut ſpecie faciem deitatis aufugeret, totum
noſtræ ſervitutis confugit ad vultum. Deſcen-
(5) dit, inquit, Jonas in Joppen, (5) ut fugeret
(6) in Tharſis. (6) Audi deſcenſorem: „ Nemo,
Joan. 3. „ inquit, aſcendit in cælum, niſi qui de cælo
„ deſcendit. „ Deſcendit Dominus de cælo
ad terram, deſcendit deitas ad humana, deſcen-
dit ad noſtram ſuperna dominatio ſervitutem,
& tamen qui deſcenderat ad navem, navem
navigaturus aſcendit: ſic Chriſtus, qui in hunc
mundum deſcendit, virtutibus & mirabilibus,
Eccleſiæ ſuæ conſcendit in navem. Quid ſibi
(7) vult autem (7) confuſa ventis procella, niſi
diabolum qui cor Judæ penetrans, reges, gen-
tes, populos, militiam, judices, marinos
elevavit, & inflavit in fluctus, ut aſcendentes
& cadentes undæ auctorem ſuum ſæculi pete-
rent ad quietem? audi undas ſæculi, audi Pro-
Pſalm. 2. phetam dicentem: „ Quare fremuerunt gen-
(8) „ tes, (8) & populi meditati ſunt inania?
„ Aſtiterunt reges terræ, & principes conve-
„ nerunt in unum adverſus dominum, & ad-
„ verſus Chriſtum ejus. „ Et quia ſors Jo-
nam proditura non deſuit, implet ſuper Chri-
ſtum Davidicam prophetiam, quæ dicit. „ Et Pſalm. 21.
„ ſuper veſtimentum meum miſerunt ſortem. „
Quod autem Jonas auctor ſuæ demerſionis
exiſtit, cum dicit: „ Tollite me, & mittite
„ in mare, „ voluntariam domini indicat
paſſionem: nam quare ſibi illi ſuſtinent hæc
juberi, qui ſibi in periculo tali ſponte pote-
rant ſubvenire? Quando enim multorum ſalus
petit unius mortem, mors in intereuntis arbi-
trio collocatur: quia & moriturum retardare
poteſt ad mortem voluntas, & periclitantis
mors (9) periculum prævenire: (10) ſic hic (9) (10)
ubi totum domini geritur in figuram expecta-
tur morientis auctoritas, ut mori non ſit ne-
ceſſitas, ſed poteſtas: audi Dominum dicen-
tem: „ Poteſtatem habeo ponendi animam Joan. 10.
„ meam: & poteſtatem habeo iterum ſu-
„ mendi eam: nemo tollit eam a me. „
Quomodo? quia Chriſtus & ſi emiſit ſpiritum,
non amiſit, quia qui omnium in ſua manu re-
cipit, & tenet animas, ipſe animam ſuam
quemadmodum poſſit perdere non videtur;
audi Prophetam dicentem: „ Anima mea in
„ manibus tuis ſemper. „ Et alibi: „ In Pſal. 118.
„ manus tuas commendo ſpiritum meum. „ Pſal. 30.
Sed quid plura? Currit, occurrit, adeſt bel-
lua (11) de profundo totum dominicæ reſur- (11)
rectionis impletura & proditura, imo con-
ceptura & paritura myſterium: adeſt bellua,
adeſt imago horrida & crudelis inferni: quæ dum
fertur avidis faucibus in Prophetam, vigorem
ſui ſenſit & deguſtavit auctoris: incurrit namque
jejunium devorando. Sed domicilium cordis
ſui tremens ad ſuperni hoſpitis aptat & præpa-
rat manſionem: ut ipſa quæ fuerat tota cauſa
diſcriminis, ipſa fieret neceſſariæ navigationis
inaudita vectura: vectorem ſuum ſervans, &
poſt triduum referens ad ſuperna: & hoc da-
ret gentibus quod abſtulerat Judæis, quibus
ſignum quærentibus, ſolum dandum dominus
eſſe ſignum hoc decernit: per quod ſcirent
gloriam, quam in Chriſto ſperaverant, totam
eſſe gentibus conferendam. *Generatio*, inquit,
*hæc, nequam eſt, ſignum quærit, & ſignum non
dabitur illi, niſi ſignum Jonæ Prophetæ. Sicut
enim Jonas ſignum fuit Ninivitis, ita erit & filius
hominis generationi iſti.* Quia Judaica perfidia
fluctuan-

NOTÆ.

(1) NOn *lapſibus.* Ita MSS. Cæſen & Vatic. Latinius, & ſecum editiones nonnullæ habent: *lapidibus.*

(2) *Generatio hæc nequam.* Hæc ipſa Chriſti reſponſio teſtatur, hujuſmodi ſignum quæſitum fuiſſe mala mente, & non diſcendi, ſed contradicendi conſilio.

(3) *A facie Dei.* Non a facie Dei naturali, qua præſentia ſua Deus ubique eſt, ut infra Chryſologus, & ut bene noverat Jonas; ſed a facie ſpirituali, idest ab eo loco ubi aderat Deus verbo, & ſpiritu; ubi colebatur, & adorabatur.

(4) *Se fugat ipſum.* Ex Codic. Vatic. Editi: *ſe fugit ipſum.*

(5) *Joppen.* Oppidum maritimum. Barbaris nunc *Jafa* vel *Joffa.* Strabo Lib. XVI. de eo ſic loquitur: *Hoc navali utuntur, qui ad mare deſcendunt.*

(6) *In Tharſis.* Ciliciæ urbe, quam urbium Matrem vocat Solinus.

(7) *Quid ſibi vult autem.* Ex editione Bonon. Aliæ: *aut.* Ita etiam emendat Latinius.

(8) *Quare fremuerunt gentes.* Tali ſenſu explicat hos pſalmi verſiculos Hilarius Tom. I. pag 34 Herodem nempe Regem, Pilatum, Romanamque militiam unanimiter in Chriſtum ſurrexiſſe.

(9) *Periclitantis mors.* Sic correximus ex caſtigatione Latinii. Quid enim eſt *periclitantis mora*, ut habent editi? Senſus Chryſologi eſt: cum ad multorum ſalutem mors unius requiritur, & ea in ejuſdem ſita eſt arbitrio, vel voluntas ejus poteſt retardare mortem; vel mors ejus imminens periculum prævenire

(10) *Prævenire.* Nonnullæ corruptæ editiones: *pervenire.*

(11) *Adeſt bellua.* Indefinite. Nil aptius. Licet Matthæus eam vocet *Cete* XII. 40. nihilominus cavendum tibi eſt, ſubdunt Enarratores, ut hic vel aut balenam, aut priſtim, vel phyſeterem intelligas: quæ ut vaſtæ belluæ ſint, habent tamen gulæ meatus anguſtos, ideoque ſolidum hominem nequeunt deglutire. Satius ergo eſt *Cete* nomine aliquem piſcem ex cetaceis intelligere, veluti *Caſcariam*, *Lamiam*, *Malthem*, & hujus generis alios.

fluctuante inferni Chriſtus demerſus eſt in pro-
fundum: & triduano curſu tota tartari occulta
percurrens, & Judaicæ crudelitatis, & maje-
ſtatis ſuæ, ac peremptæ mortis dedit indicium
cum reſurgeret: merito ergo ſurgent Ninivitæ
in judicio, & condemnabunt illam generatio-
nem; quia illi unius Prophetæ naufragi, ad-
venæ, ignoti, præconio corriguntur: iſti poſt
virtutes tantas, mirabilia tanta, cum toto re-
ſurrectionis coruſco, ad fidem non veniunt,
(12) (12) ad pœnitentiam non moventur: ipſum
(13) namque reſurrectionis ſignum (13) non cre-
dunt, ſed geſtiunt infamare: dum pretio mili-
tum claudunt oculos, corda corrumpunt, quod
ſcierant, quod viderant ut tacerent: redimen-
tes mendacium, ut tollerent veritatem. Fa
cinus ſuum in Chriſti retorſere diſcipulos,
Matth. 28. cum dicunt. „ Dicite, quia diſcipuli illius
„ nocte venerunt, & furati ſunt. „ Erras
Judæe: hoc diſcipuli non tulerant, ſed magi-
ſter: & ipſe ſe furatus eſt, (14) qui videba- (14)
tur occiſus. Sed miror quod Judæus Chri-
ſtum requirit, quem inter duos latrones ſcra-
liter collocarat: committit male, cuſtodit im-
pie, iniquius quærit. Judæe, Chriſtus perire
non potuit, ſed tu eum tibi tuo ſcelere per-
didiſti. Veniet, veniet in judicium (15) regina (15)
auſtri (16) & eo ipſo, qui furatus putabatur ju- (16)
dice, te condemnabit (17): quia illa venit ab (17)
extremo terræ audire ſapientiam Salomonis,
& tu ad te venientem (18) ſapientiam Dei in- (18)
feliciſſimus occidiſti. Ninivitæ crediturarum
gentium, regina auſtri Eccleſiæ tunc proviſa
eſt in figuram. Beati ſumus, fratres, quia
quod præceſſit in typo, quod promiſſum eſt
in figura, nos ſpecie, veritate veneramur,
cernimus & habemus.

(12) *Ad fidem non veniunt.* Ninivitæ moribus barbari, & urbis, quæ Metropolis erat regni Aſſyriorum ad ripam Tigridis, Cives, religione Gentiles, laſcivia effrænes, quique nullum adhuc Jonæ miraculum conſpexerant, ſeſe tamen ad pœnitentiam compoſuere; Judæi e contra Dei cultores, inter literas enutriti, Meſſiæ contribules, tot ei operanti miracula non credunt.

(13) *Reſurrectionis ſignum.* Reſurrectio Chriſti ultimum fuit miraculum Judæis exhibitum: & primum tum Gentibus propoſitum, ut converſionis eorum initium, & exemplar.

(14) *Ipſe ſe furatus eſt.* „ Ambroſius Serm. LVII. de „ ſepulcro Domini: *Ipſe enim tulit corpus ſuum, ſcilicet* „ *Chriſtus, qui ſuſcitavit: Ipſe tulit corpus qui illud jacens,* „ *& dormiens ſua aſpiratione collegit. ipſe tulit corpus qui* „ *divinitatis virtute illud geſtans, portat ad Cælos: atque* „ *ideo ſapienter mulier interrogat: ſi tu ſuſtuliſti eum dicito* „ *mihi: ubi poſuiſti eum.* „ Mita

(15) *Veniet in judicium.* Evangeliſta *ſurget*: ideſt, ut Teſtis coram Chriſto judice. Teſtes enim ſurrexiſſe e ſubſelliis teſtimonium dicturos ſicut apud Romanos, ita apud Judæos oſtendit Marcus XIV 57 Actor VI. 13.

(16) *Regina Auſtri.* Reginam Auſtri, Æthiopiæ, cujus caput Meroe eſt, imperaſſe, multis perſuaſit Joſephus Lib. VIII cap. VI. Aſſentitur Juvencus Lib. II. Mihi veroſimilius eſt ex Arabia felici veniſſe. Suadent & munera oblata Salomoni.

(17) *Condemnabit.* Non ſibi collata judicandi poteſtate, ſed comparationis exemplum. Depravatus locus, meliori interpunctione ſanatus eſt.

(18) *Et tu ad te venientem.* Ex Lathio, & MS. Vallicel. Editi: *& tu advenientem.*

SERMO XXXVIII.

De Injuria æquo anima tolleranda.

QUanta ſit cæleſtis Philoſophiæ magnitudo,
quanta virtus militiæ Chriſtianæ, hodie
Matth. 5. docuit Dominus, ſic dicendo: *Si quis te per-*
cuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi &
alteram. Hoc putat arduum, qui præmia pa-
tientiæ quanta ſint, neſcit. Putaſne poteſt
ille vulneribus invenire victoriam, qui nec
ictu palmæ acquirere vult coronam? Poteſt
iſte morte inquirere gloriam, cui pro honore
divino, humana gravis videtur injuria? Homo
nonne præceptis talibus infantiæ tuæ rudi-
menta componuntur? Palmæ, parvulorum
ſunt verbera, non virorum. Hinc eſt quod
levibus mandatis pueritia Chriſti animatur: ut
ad gravia toto jam robore Evangelics juven-
tus accedat: ut hoc laboribus, pœnis, morte
ſe gaudeat obtinere, quod per infantiam par-
vis injuriis acquirere non valebat. Ut autem
dura non eſſe quæ præcepta ſunt, approben-
tur, mandatorum ſeries ipſa replicetur. *Au-*
Exod. 21. *diſtis, quia dictum eſt antiquis, oculum pro oculo,*
Deut. 12. *& dentem pro dente: Ego autem dico vobis, non re-*
ſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram
maxillam tuam, præbe illi & alteram: & qui vult
tecum in judicio contendere, & tunicam tuam tollere,
remitte illi & pallium: Et qui te angariaverit mille
paſſus, vade cum illo & alia duo. Audiſtis quia
dictum eſt antiquis. Quibus antiquis? utique
Judæis, quos antiquos plus malitia (1) fece- (1)
rat, quam vetuſtas, quos furor vindictæ cu-
pidos ſic tenebat: ut pro oculo caput, pro
dente animam poſtularent. Hinc eſt quod
eos lex ad vindictæ viciſſitudinem refrænabat,
ut qui veniam culpæ ſapere non valebant,
vel modum ſperent ultionis: & tantum
vindictæ exigerent (2) quantum læſionis in- (2)
tulerat vis furentis. Sed hoc antiquis, nobis
autem per gratiam innovatis divina quid im-
peret bonitas, audiamus. *Ego autem dico vobis.*
Quibus? utique Chriſtianis. *Non reſiſtere malo,*
Sic cum dicit, vult nos vitia non repenſare
vitiis, ſed ſuperare virtutibus: & in ipſis
ſcintillis adhuc extinguere iram, quæ ſi per-
venerit ad totum furoris incendium, ſine ſan-
guine non ſedatur. Ira vincitur lenitate, man-
ſuetudine extinguitur furor, malitia boni-
tate palpatur, crudelitas pietate proſternitur,
impatientia patientia punitur, contentio ſupe-
ratur

NOTÆ.

(1) M*alitia.* Nonnullæ editiones corruptæ: *militia.*

(2) *Tantum vindictæ exigerent.* Jus talionis, quod his verbis innuitur, & de quo alibi, vetuſtiſſimum eſt: Ariſtoteles ait dictum fuiſſe jus Radamanthi: iſto verſiculo deſcriptum: *ut idem patiatur aliquid, quod fecit, juſtum eſt.* Legem hanc Moſes habet apertis verbis Exod. XXI. 24. Levit. XXIV. 20 Deuter XIX. 21. Non autem Legiſlatoris mens fuerat, ut eadem ad ſonum verborum ſervarentur: vindictam enim ad certum uſque modum, vel permittebat, vel diſſimulabat. De hujuſmodi lege poſterioribus ſane temporibus vide Canon IV. Concilii Niceni II. ubi vocatur ignoto Lexicis vocabulo, *ταυτοπαθεῖα*, ibique Balſamonem.

(3) *Blan-*

(3) ratur blanditiis (3), ſuperbiam humilitas ſter-
nit. Ergo, fratres, qui vult vitia vincere, pie-
tatis arma teneat, non furoris. Et quamvis
poſſit lucere ſapienti, quid ſit quod inſtituun-
tur injuriis primordia Chriſtiana: tamen quia
non intelligunt quidem eſſe hoc virtutis, eſſe
boc bonitatis culmen, pietatis eſſe hoc faſti-
gium, hoc eſſe divinæ Philoſopbiæ non huma-
næ, non reſiſtere malo, ſed vincere in bono
(4) malum; (4) maledicenti benedicere; percuti-
(5) enti, iterum percutiendi (5) licentiam non ne-
(6) gare, tollenti tunicam dimittere pallium, (6)
& rapienti prædam facere largitatem: angari-
(7) anti mille paſſus, (7) addere ſuam ad alia duo
millia ſervitutem: ut vincat neceſſitatem vo-
luntas, impietatem pietas: & boc ſic patien-
tis virtus, quod imperat via cogentis. Ergo
quamvis iſta doceant, quale miles Chriſti ad
virtutem roboretur injuriis: tamen ut plus
pateat, qua ex cauſa ſint præcepta altius requi-
ramus. Fratres, ubi ſe peccatorum morbus,
vitiorum ſcelus, impietatis phreneſis mentibus
infudit humanis, & quicquid erat ſcientiæ,
ſenſus, & rationis extinxit, furore veſano fe-
cit per orbem diffuſas gentes Deum fugere,
ſequi dæmones creaturas colere, contemnere
creatorem, deſiderare vitia, horrere virtutes,
agi gladiis, vulneribus ruere, vivos mortibus
(8) (8) deperire: unde ſanari aliter homines non
valebant, niſi cæleſtis medici armati pietate to-
ta, & patientia interentur: qui ſic laboranti-
um phreneſi paterentur injurias, maledicta por-
tarent, ſuſtinerent verbera, vulneribus ſcinde-
rentur: donec eos ad ſobrietatem ſenſus (9),
(9) ad ſinceritatem ſpiritus, ad mentium reduce-
rent ſanitatem: ac ſic Deum quærere, fugere
dæmones, languores ſentire, ſapere ſanitatem,
abjicere vitia, capere virtutes, declinare vul-
nera, borrere ſanguinem, recuſare mortem,
(10) vitam deſiderare perficerent. (10) Et ſi vul-
tis ut quod diximus, plenius innoteſcat, carna-
lium medicorum loquamur exempla. Nonne
quoties miſerum hominem choleræ inflamma-
verit incendium, & dominante febre vesanum
reddiderit ægrotantem, turbatur ſenſus, mens
deperit, feritas accedit, recedit humanitas, &
in multis, moriente homine furor vivit? Hinc
eſt quod frendit dentibus, parentes laniat,
ſcindit proximos, cædit pugno, morſu agit, at-
que afficit obſequentes: tunc medicus ad vir-
tutis laudem, ad artis gloriam, ad famæ cumu-
lum armatur patientia: tolerantiam ſumit, in-
jurias deſpicit, morſus ſuſtinet, fert labores, &
non leves pœnas patitur, ut a pœna liberet la-
borantem, fovet oleo, inſiſtit curis, erogat
medicinam, certus quod mercedem honoris,
obſequiis repenſet ægrotus dum receperit ſa-
nitatem. Rogo, quæ major phreneſia (11) (11)
quæ gravior vis furoris, quæ par dementia,
ſancti hominis percutere maxillam? manſueti
fratris faciem verberare? placidi vultus grati-
am triſti livore perfundere? nudare hominem
ſolo, quo tegitur veſtimento? & ob vilem
prædam nil Deo, nil homini, nil naturæ relin-
quere, nil pudori? angariare hominem ſuis
actibus occupatum? (12) & alienam pœnam (12)
ſuum ſolatium computare? Ergo fratres ſi ta-
lia perpetrantes graviſſima phreneſi laborare
cognovimus, obediamus Chriſto, & furentium
fratrum morſus, verbera, onera, tota pietatis
virtute portemus, ut & fratres noſtros libere-
mus a pœna, & nos æternum patientiæ præ-
mium conſequamur: nec dedignetur ſervus
hoc accipere a conſervis, quod dominus a ſer-
vis & pro ſervis dignanter accepit, palmis fa-
ciem non negavit, tollenti tunicam & pallium
dimiſit, & corpus; angariantem ſe ad laborem,
gratus ac libens eſt ſecutus ad mortem. Ergo,
fratres, ſi dignum dominus pati duxit, pati
ſervum quomodo, quomodo videtur indi-
gnum? Erramus, erramus, fratres; qui non fa-
cit quod juſſit dominus, gratis ſperat Dominus
quod promiſit.

(3) *Blanditiis.* Quam male, bone Deus! in plurimis editionibus; *major is*

(4) *Vincere in bono malum.* Hæc quæ Chriſtus docet, & Chryſologus, ex conſilio ſunt. Vide Maldonatum, & Janſenium hic.

(5) *Percutiendi* Alias cum MS. Vatic *percutienti.*

(6) *Dimittere pallium.* Duplici veſte utebantur Judæi. Docet Chriſtus tollenti *tunicam*, veſtem ſcilicet interiorem, dimittere & pallium *exteriorem.*

(7) *Angarianti mille paſſus.* De Angariis jam in Not. 2. Serm. XXV. Conſuetum Angariarum ſpatium mille paſſus erant

(8) *Mortibus deperire.* Plurimæ editiones habent *moribus* aliæ *morbis.* Mita. & MS. Vallicell. & Ceſen. lectionem hanc, quam retinuimus, habent.

(9) *Ad ſobrietatem ſenſus.* Ad mentem Auguſtini Epiſt. ad Marcellinum num. 12. *Paratus debet eſſe Homo pius & juſtus patienter eorum malitiam ſuſtinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potius creſcat bonorum, non ut pars malitia, ſe quoque numero addas malorum.*

(10) *Perficerent.* Fortal. *Perdiſcerent.*

(11) *Quæ major phreneſis.* Atrox profecto injuria viro honeſto alapam impingere. Ideo Baſilius *[illegible] alapam, infimam ſervorum plagam* appellat Cyprianus de ſpectaculis. *Ictibus vulnerum infelix facies locatur.*

(12) *Suis actibus occupatum.* Laudat hunc locum Chryſologi du Cangius in Gloſſ. Inf. Latin. Tom. I. Col. 234.

SERMO XXXIX.

De perſeverantia Orationis.

PEr ſe ſemper ſibi divina ſufficiunt, ſed ob hoc hominibus humanis frequenter inſinuantur exemplis: quia cæleſtis providentia non quid ipſa dicere, ſed quid auditor capere poſſit, attendit. Sic fons per tenues venarum primitus erumpit meatus, atque anguſtis ſenſim ſerpit in rivulis, donec digno ſucceſſu in totam ſe fluviorum latitudinem prorumpat, & valenter effundat. Et ut vobis de nobis loquar: nato parvulo mox coævum præparat ſuccum natura, eſcam commutat in potum, & ſtupentes adhuc fauces, torpenteſque internorum meatus, ad uſum ſolidioris cibi, longa lactis infuſione componit: ſic nos dominus ad capienda divina vernaculis erigit, & informat exemplis, dicendo: *Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum: & ille de intus reſpondeat, noli* Luc. 2.

Digitized by Google

mihi moleſtus eſſe, quia jam oſtium clauſum eſt, &
pueri mei mecum ſunt in cubili: non poſſum ſurgere
& dare tibi? dico vobis, ſi non dabit illi ſurgens,
quia amicus ejus eſt: propter improbitatem tamen ejus
ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. O
quam dare vult, qui ſe inquietari taliter, taliter
patitur ſuſcitari! O quam neceſſitatis eſſe ſuæ,
quod ſuæ poteſtatis eſt, vult videri! O quam
pulſanti iſte geſtivit occurrere, qui ſic ſecreti
(1) ſui cubile (1) ipſum collocavit ad januam! O
quam negare noluit, qui ſibi etiam neganti
qualiter extorqueretur, oſtendit! O quam non
ad januam tantum Dominus, ſed ipſa janua Do-
Joan. 10. minus fuit! Ego ſum, inquit, janua, qui, dor-
mientibus servis, pulſantis neceſſitatem ſolus
& primus audivi. O quam pius, quam miſeri-
cors, qui quod mandatis docet, probat & in-
format exemplis! „ Cum facis, inquit, elee-
Matth. 6. „ moſynam, noli tuba canere. „ Et iterum:
„ Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra tua. „
Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum me-
dia nocte. Parum eſt quod facienti miſericor-
diam, nox velabat, quod largitatem dantis, pe-
tentis obtegebat improbitas, niſi ad cumulum
pietatis velandæ adſcriberetur & ſomnus. In-
dicit in hac humanitate geminam neceſſitatis
ſpeciem, petentis & dormientis: ut illum pe-
tere hoſpes, dare compellat hunc ſomnus: ut-
pote qui propterea ſe daturum ei dicat in tem-
pore, quod non occurrere amico, ſed recur-
rere videatur ad ſomnum: & ut ei magis dor-
mire liceat, quam dare libeat ſic petenti. Quid
plura? ecce pulſanti illi plus ſomnus, quam
ſonus extitit ſuffragator. Nec otioſum reor
eſſe quod horam petendi ſic aperit, ſic deſi-
gnat, dicendo: *Quis veſtrum habet amicum, & ibit*
ad illum media nocte? Quaſi non & prima, &
(2) ſecunda, & tertia hora noctis, (2) cum ſe ſo-
por blandus dormientibus primum fundit in
corpora, & viſceribus diurno labore feſſis dul-
cis, ac totus illabitur, moleſta, & aſpera ſit in-
quietantis improbitas. Sed hoc tempus eſt,
quod devotum, & juge pernoctantis demon-
ſtrat judicium: hoc tempus eſt, quo inter præ-
teritos & futuros labores ardens animus, ſed
ad divina, nil indulget corpori, nil quieti: ſed
antequam finiat tranſacti diei opera, inchoat
& anticipat jam futuri. Iſta ſatis hora eſt ef-
ficax impetrandi: hoc ſciens Propheta, ipſum
tempus ſuæ ſupplicationis aſſerit extitiſſe, can-
Pſal. 118. tando: „ Media nocte ſurgebam ad confiten-
„ dum tibi. „ In hac hora vigilantibus, ſem-
per ſponſus ille cæleſtis occurrit, qui dicit,
Matth. 25. „ Media nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus
„ venit. „ Non potuit non impetrare quod
voluit, qui ut reciperet hoſpitem, hoſpitem re-
ficeret, totam ſibi requiem denegavit. Aut
quomodo ſic petenti, ſic pulſanti non reſpon-
deret ille, qui ſe in hoſpite ſuſcipi confitetur,
cum dicit: „ Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me. „ *Matth.* 25.
Æſtimo hoc dixiſſe pulſantem, aut forte aliter
conveniſſe: feci quod juſſiſti: redde quod pro-
miſiſti: tibi credidi dicenti: „ Nolite ſolliciti *Matth.* 6.
„ eſſe in craſtinum. „ Unde heſterno hoſpiti,
quod apponerem non reliquit: ſi tibi ego ſic
habenti moleſtus ſum, quantu mihi ille extitit
moleſtior non habenti? Et tamen ego illi me
excuſare non potui, quia tibi obedire conten-
di. Plus hic jubentis, quam non habentis ve-
recundia nunc laborat. Hoſpes in domo eſt,
& tu dormis, imo tu dormis, qui non dormis.
Ego ſuſcepi hoſpitem, niſi dederis panem, pa-
nem hoſpiti tu negaſti. Merito ſic pulſanti,
petenti taliter, quotquot neceſſarios habuit E-
vangelicus ille fœnerator largitus eſt panes.
Quid faciunt qui ſe non in cubili, ſed ipſo
collocant in ſepulchro? (3) qui ſe non ſomno, (3)
ſed morti tradunt? quos gallus non commo-
net, lucifer non ſuſcitat, ſol ipſe non revocat
& producit ad lucem? Iſti & tempus ſuppli-
candi, & hoſpitis mercedem, & ipſa diei ope-
ra perdiderunt. Contriſtamur, fratres, quando
nos diluculo ſtamus ante dominum, & nobiſ-
cum noſtros filios non videmus. Ille noctis
medio ſic pulſavit, in cujus domo hoſpes ve-
nerat. Rogo: tu quare non vel diluculo vigi-
las, cui eſt hoſpes in domo? quod ille gratiæ,
tu tribue vel pigritiæ: quod ille humanitati,
tu neceſſitati ſaltem, plus ſomni, quam tui
amator impende: certe ut poſſis vigilare ad
vitam, qui dormis ad mortem: quæ ſequuntur,
auſculta: *Et ego dico*, inquit, *petite, & dabitur*
vobis: quærite & invenietis: pulſate, & aperietur
vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quæ-
rit, invenit: & pulſanti aperietur. Sed dicis, eſto
quod petere poſſim, pulſare quomodo potero
cæleſte ſecretum? Quemadmodum? iterando
preces, & expectando judicium largitoris: mo-
ras dantis patientiſſime ſuſtinendo, quia qui-
cunque cum ſemel pulſaverit, indignatur mox
ſi non fuerit auditus, iſte non eſt petitor ſup-
plex, ſed eſt imperioſus exactor: audi Prophe-
tam dicentem: „ Expecta Dominum, viriliter *Pſal.* 26.
„ age, & confortetur cor tuum. „ Et ſi iterum
diſtulerit in futurum, tu dominum tuum pati-
enter expecta. Ubi autem quid quærere de-
beas, vis noſſe; ſunt divitiæ in ſinu pauperis,
& regnum cælorum intra te eſt. Intra vos eſt *Luc.* 17.
regnum cælorum, dicit Dominus: Quis ſit au-
tem amicus qui dormit, & quis amicus qui de
via venit, & qui ſunt pueri qui dormiunt, &
quis eſt iſte qui pulſat, & cur ſub certo nume-
ro tres tantum poſtulat panes, cum petiero,
quæſiero, pulſavero, & pervigil inquietator
accipere meruero, vobis amicis mei domini
non negabo. (4) Sed dicitis mihi, ecce (4)
amicus domini tui venit ad te: (5) iſte da- (5)
re, non accipere conſuevit: hanc denique
ſitar-

NOTÆ.

(1) S*Ecreti ſui cubile.* In Evangelio κοίτη, & *lectum* & *cubile* ſignificare poteſt. Rem extra ordinem miratur Chryſologus. Nemo enim cubile ſuum collocat ad januam, ſed in penetralibus domus. Servorum autem erat prope januam dormire. Vide Pignorium *de Servis*, qui verba hæc laudat.

(2) *Quaſi non prima hora noctis.* Evangeliſta ipſe notaverat horum ſeram noctis cum dixit; *Oſtium clauſum eſt.* Hanc horam Græci κλεισίθυρον vocant *occluſionem oſtii.*

(3) *Collocant in ſepulchro.* „ Locutio metaphorica. „ Ut „ Eccleſiaſtici ſeculares media nocte ſurgere debebant ad „ Deum orandum, vel de more illorum temporum per „ quatuor noctis vigilias, quaſi per excubias in ipſis Ec„ cleſiis Deum laudare tenebantur, & omittebant. Meri„ to igitur ab Auctore arguuntur, quod in ſepulchro „ mortis jaceant: quandoquidem aures tum cordis, tum „ capitis ita obturatas habent, ut ne Galli quidem can„ tum, ideſt propriam conſcientiam ad ſurgendum cla„ mantem, audirent; nec ſuſcitarentur aurora, ideſt evan„ gelica inſpiratione, non ſole ipſo, hoc eſt Chriſto, re„ vocarentur ad lucem. „ Mita.

(4) *Non negabo.* Datam fidem vel evolvere nequivit Auctor, vel ſermonem illum, in quo præſtiterat quod hic promittit, periit.

(5) *Venit ad te.* „ Hic aliqua deſunt, nec ſenſus eſt abſo-

(6) (7) ſitarciam (6) de viatici ſui copia (7) paſtor a-
vidus explevit: ut de noſtræ paupertatis viliſſima
præparatione guſtaret: nec paſſus eſt intempeſta
(8) nocte, me ſibi aliunde petere, hoſpitum (8)
locupletiſſimus quod habebat. Nec mirum
fratres, ſemper dare vult dives ad pauperem
cum declinat. Iſte illius Evangelici amici ſem-
per manet in janua: in iſtius cubili ille cum pueris ſuis largitor Evangelicus perſeverat: in cujus corde Pater & Filius, & Spiritus ſanctus faciunt ſemper & collocant manſionem. Quid plura? Pater eſt: ab ipſo petere, in ipſo quærere, per ipſum pulſare me credidi; & ideo me vobis daturum, non incautus promiſſor aſſerui.

„ abſolutus. Non tamen datum eſt ex Manuſcriptis aliquid vel ſupplere, vel corrigere. Vide infra in obſerv. „ ad Serm. 107. & 136 „ Mita. Mihi autem pro certo eſt Chryſologum loqui hic de aliquo alio Epiſcopo, qui tunc temporis apud illum fuerat diverſatus.

(6) *Sitarciam.* In I Reg. IX. 7. habetur: *panis defe-* „ *cit in ſitarciis noſtris & ſportulam non habemus*: ubi LXX. „ legunt: *quoniam panis defecerunt in vaſis noſtris, & plus* „ *non eſt nobiſcum*: quo loco Abulenſis: *Sitarcinum eſt vas* „ *de vimine complexum ad reponendum panem, & ab aliquibus* „ *vocatur calathus.* Gloſ. Interlin. exponit: *Sitarciis no-* „ *ſtris idest ſacculis, vel pera.* In Bibliis emendatis habe- „ tur *Sitarciis*, non autem, ut erat in antiquioribus, *citarciis.* Maldonatus Matth. X. 10. per *citarcias* ſportu- „ lam intelligit & ſimiliter hic debet exponi. „ Mita. Ejus tamen pace dixerim ſitarciam hic apud Chryſologum ut ſuperius Serm. V. annonam quotidianam, vel demenſum diurnum ſignificare. Vide quæ ibidem dicta ſunt.

(7) *De Viatici ſui copia* Obſcurum ſenſum ſic illuſtrarem. Amicus qui ſemper dare, non accipere conſuevit, hanc ſibi familiarem, & diurnam conſuetudinem de copia ſeæ humilitatis, quam ſecum ut conſuetum ſibi viaticum, aſſert, avidus ſic explevit, ut non dedignatus ſit *de noſtræ viliſſimæ paupertatis præparatione guſtare*: nec paſſus eſt me aliunde petere, quod ipſe virtute & humilitate, *omnium hoſpitum locupletiſſimus*, habebat. Ad quid enim aliunde petere quomodo ſplendide agatur cum hoſpite, qui dum paucis eſt contentus, omnia ſecum habet? Inde in ipſius Hoſpitis laudem paucis excurrit: cujus precibus ad utus futurum fore ſperat, ut alterius Sermonis expleat promiſſionem

(8) *Hoſpitum.* MS. Vaticanum ſic habet. *Nec paſſus eſt intempeſtæ noctis me ſibi aliunde petere, hoſpitum locupletiſſimus, quod habebat.* Nonnullæ editiones habent: *hoſpitum.*

SERMO XL.

De bono Paſtore.

UBi vernalis auræ tempus annuos ovium
cœperit partus aperire, ubi per campos,
prata, vias cœperit fœcundi gregis germi-
na copioſa diſpergere, paſtor bonus ſeponit,
(1) (2) & cantus, (1) & diſcurſu anxio (2) teneros
quærit, legit, colligit fœtus, atque eos collo,
humeris, ulnis, lætus vector imponit, ut ſal-
(3) vos omnes perferat, & tutas (3) perducat ad
caulas. Sic nos fratres, ubi quadrageſimæ ar-
ridente verno, Eccleſiaſticum gregem vide-
mus fundere uberes partus, tractatus noſtri
(4) (5) (4) cantus, & conſueti ſermonis (5) epulas ſe-
ponentes, totam curam in colligendo & com-
portando cæleſti germine, anxii graviſſimo la-
bore dependimus. Sed quia agnos redditos
(6) gregi, (6) & totos intra Chriſti videmus eſſe
jam ſepta, divinos lætiſſimi revocamur ad can-
tus, dominici vobis cibi exultatione tota vi-
tales copias apponentes: ut quos ſocios ſen-
ſerimus in labore, participes in gaudiis habe-
re poſſimus. Et quia præfatio hæc noſtra paſto-
ris boni, fecit, & intulit mentionem: de ipſo qui
ſolus bonus, ſolus paſtor, ſolus paſtorum paſtor
eſt, tota ſermonis noſtri & tractatus replea-
Joan. 10. tur & habeatur intentio. *Paſtor*, inquit, *bo-
nus, animam ſuam ponit pro ovibus ſuis.* Fortem
facit vis amoris, quia nil durum, nil amarum, nil grave, nil lethale, computat amor verus. Quod ferrum? quæ vulnera? quæ pœna? quæ mortes, amorem prævalent ſeparare perfectum? Amor impenetrabilis eſt lorica, reſpuit jacula, gladios excutit, periculis inſultat, mortem ridet, ſi amor eſt, vincit omnia. Sed quæramus, utrum ſit ovibus commoda mora iſta paſtoris, quæ deſtituit oves, quæ lupis tradit inerme pecus, quæ ſic charum gregem ferinis morſibus derelinquit, direptioni dat, & exponit morti, ſicut ipſius paſtoris Chriſti probatur ex morte. Ex quo namque poſuit ipſe animam ſuam pro ovibus ſuis: ſeque Judaico furore permiſit occidi, oves ejus gentilium, velut prædonum, diripiuntur incurſu: mactandæ in carceribus, velut latronum clauduntur antris; a perſecutoribus quaſi ſævientibus lupis ſine ceſſatione laniantur, ab hæreticis quaſi ab extraneis canibus rabido dente carpuntur. Hoc Apoſtolorum peremptus probat chorus: hoc martyrum toto orbe diffuſus clamat ſanguis: hoc Chriſtianorum membra data beſtiis, conſumpta ignibus, demerſa fluminibus, patenter demonſtrant: quod utique totum ſicut mors intulit, ita vita potuit prohibere paſtoris. Ideo pro te paſtor amorem morte probat, quia cum videat ovibus immi-
nere

NOTÆ.

(1) S*Eponit & cantus.* Oda ſcilicet, quin & cantus, quibus tempus fallere ſtudebat: ſeque totum labori committit.

(2) *Diſcurſu anxio.* Peragrando campos, & invis quæque ſollicite diſcurrendo.

(3) *Tutas.* Editi corrupte: *totas.*

(4) *Tractatus noſtri.* Hoc nomine ſæpius apud SS. Patres audiebant conciones in Eccleſia. Optatus Milevitanus Donatiſtarum omnium, & unius Parmeniani Conciones *Tractatus* appellatione, non ſemel nominavit. *Nullus veſtrum ait* Lib. IV. *Lectiones dominicas incipitis, & tractatus veſtros ad veſtram injuriam explicatis.* Et Lib. V. Parmenionem alloquens: *& cum hac initio dictionis tuæ tractaveris in proceſſu Tractatus tui horum immemor factus es.* Vide Ambroſium Epiſtol. XIV. ad Marcellin. Gaudentium Brixienſem in Præf ad Benivolum: Hieronymum Epiſtol. LXV. Auguſtin. Serm. XX. de Diverſis: & hæc expreſſe tractantem Ferrarium de Concion.

(5) *Conſueti ſermonis.* Ex hoc Chyſologi loco colligas velim, Epiſcopos tempore Quadrageſimæ ab Concionibus abſtinuiſſe, curamque impendiſſe omnem in colligendis, vectandiſque Chriſtiani gregis fœtibus ad Eccleſiam.

(6) *Agnos redditos gregi.* „ Agnos appellat recenter „ baptizatos. Tempore Quadrageſimæ Paſtor noſter „ Sanctiſſimus in evocandis ad fidem Gentibus plurimum „ præcipue inſudabat, & catechiſmo inſtruens Sabatho „ ſancto Paſchæ, quo tempore volentes baptizabat. „ Tum-
que

nere diſcrimen, cum gregem defenſare non poſ-
ſit: mavult mori antequam mali de ſuis ovibus
quid videat. Sed quid faciamus, quia vita mo-
ri non poterat niſi voluiſſet? datori animæ
animam quia tollere potuiſſet nolenti? dicente
ipſo: *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, &*
poteſtatem habeo iterum ſumendi eam, nemo tollit eam
a me. Ergo mori voluit, qui ſe, cum mori
non poſſet, permiſit occidi. Quæramus ergo
hujus quæ vis, quæ ratio ſit amoris, quæ hujus
cauſa mortis, quæ hujus ſit utilitas paſſionis.
Et plane vis certa, vera ratio, cauſa lucens,
utilitas tanti ſanguinis peraperta: namque pa-
ſtoris una ea morte virtus emicuit ſingularis:
paſtor pro ovibus morti, quæ ovibus immine-
bat, occurrit; ut auctorem mortis diabolum,
novo ordine captus caperet, victus vinceret,
puniret occiſus, & ovibus moriendo, viam vin-
cendæ mortis aperiret. Nam & diabolus, dum
in hominem tendit, proſilivit in Deum: dum
in reum ſævit, incurrit in judicem: invenit
ſupplicium, dum ingerit pœnam: ipſe accipit,
dum dat ſententiam; & vivens mortalium pa-
ſtu mors moritur, dum devorat vitam: abſor-
bens reos mors, abſorbetur, innocentiæ dum
deglutit auctorem: & perit mors ipſa, quæ
perdebat omnes, dum omnium perimere vult
ſalutem. Ergo tali forma præceſſit oves pa-
ſtor, paſtor ab ovibus non receſſit: nec illas
dedit lupis, ſed tradidit lupos illis, quibus do-
navit ſuos eligere ſic prædones, ut occiſæ vi-
verent, laniatæ reſurgerent, ſanguine ſuo tin-
ctæ fulgerent regali purpura, niveo vellere
perlucerent: ſic bonus paſtor pro ovibus cum
poſuit animam, non amiſit, & oves taliter te-
nuit, non reliquit: nec deſtituit oves taliter,
ſed invitavit: quas per mortales campos, per
iter mortis, vitalia vocavit & perduxit ad pa-
ſcua. Sed dicit aliquis, quando hæc erunt?
Ecce interim oves, ideſt, Apoſtoli, Prophetæ,
Martyres, & Confeſſores jacent ſepulti: di-
ſcerpti toto ſparguntur in orbe, involuti ſan-
guine, tetris clauduntur ſepulchris. Et quis
dubitat quod reſurgant, vivant, regnent occiſi
martyres, quando Chriſtus illis (7) reſurrexit, (7)
vivit & regnat occiſus? Audi vocem paſtoris
hujus: *Oves meæ vocem meam audiunt & ſequun-*
tur me. Neceſſe eſt ut quæ ſunt ad mortem ſe-
cutæ, ſequantur ad vitam: quæ ad contumeli-
am comitatæ ſunt, comitentur ad honorem:
& ſint participes gloriæ, quæ paſſionis partici-
pes extiterunt. „ Ubi ſum, inquit, ego, ibi
„ erit & miniſter meus. „ Ubi? utique ſuper *Joan. 12.*
cælos, ubi Chriſtus eſt ad dexteram Dei ſe-
dens. Homo non te turbet fides, ſpes te lon-
gior non fatiget: quia certa tibi res eſt, quæ
in ipſo tibi rerum ſervatur auctore. „ Mortui, *Col. 3.*
„ inquit, eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt
„ cum Chriſto in Deo, cum autem apparuerit
„ Chriſtus vita veſtra, tunc & vos cum illo
„ apparebitis in gloria. „ Laborans meſſor
quod in ſemine non videt, videbit in meſſe, &
qui (8) in ſulco deflet, gaudebit in fructu. (8)

„ que mos erat ut in Eccleſia Dei per immerſionem, & „ emer onem baptizarentur, prout ex D. Auguſtino ac- „ cipimus, aliiſque. Quod cum propriis manibus age- „ ret noſter Antiſtes, & innumeri propemodum eſſent „ baptizandi, nedum concionem eo tempore dimittere „ cogebatur, ſed & graviſſimo labore ob id ſuſcepto ni- „ mis anxius erat, & laſſus. Cumque ſacratos viros in „ ipſo labore ſocios habuiſſet, eoſdem in gaudi a divinæ „ prædicationis participes habere præoptat. „ Mita.

(7) *Illis.* MS. Vat. *ipſe*, fortaſſe melius.

(8) *Et qui in ſulco.* Emendavimus ex Latinio. Editi o-mnes: *& quod.*

SERMO XLI.

De Jejunio & Eleemoſyna.

BElla gentium legimus ſuperaſſe quampluri-
mos, quos tamen pugnas carnis legimus
non viciſſe, & audivimus eos dediſſe de-
lictis pectora, qui dorſa hoſtibus non dederunt.
Proh dolor! Victores gentium vitiorum fuiſſe
captivos: nationum dominos turpi ſerviſſe cri-
minibus ſervitute: ſtetiſſe inter ſævientes gla-
dios, & inter enervata lenocinia corruiſſe: re-
gnis fuiſſe terrori, ludibrio fuiſſe peccatis: ad-
verſas acies contriviſſe jejunos, & crapulatos
ſuarum caſtra diſſolviſſe virtutum: jacuiſſe ef-
fuſo vino, qui jacere effuſo ſanguine neſcie-
runt. Unde eſt hoc? unde? quia hoc non eſt
ratio, ſed languor: non vita, ſed febris: phre-
neſis, non natura. Nam quotiens ciborum
cruditas vitalia dejicit, infirmat ſtomachum,
corrumpit ſanguinem, vitiat humores, ſuccen-
dit choleram, extremum febris gignit incendi-
(1) um (1) toties æger mentem perdit, amittit ſen-
ſum, fertur deſideriis, contrariis urgetur, ſalu-
taria reſpuit, quærit noxia, fugit curam: tunc
(2) medici ſatagunt (2) abſtinentiæ remedio ſub-
venire ut ſanetur: ut ſanet abſtinentia, quod
voracitas ſauciarat. Et ſi pro temporali cura
ægri medicis obediunt, ſervant arduam parci-
tatem: quare pro ſempiterna ſalute ſit durum
Chriſto moderatis obedire jejuniis? corpus gu-
bernare menſura? mentem regere parcitate?
ſenſum ſobrietate frænare? Sicut terræ nubes
caligant cælum, ſic obſcurant animas intempe-
rata convivia: ſicut ventorum turbines ele-
menta confundunt, ſic fercula congeſta ſto-
machum conturbant: ut navem fluctus, cor-
pus ebrietas ſic demergit, hominem dat in pro-
fundum, lucra vitæ aufert, mortis facit ſubire
naufragium. Eſt ergo febris, eſt febris quam
beatus Apoſtolus anhelare in humanis viſceri-
bus ſic deplorat. „ Scio quia non habitat in *Rom. 7.*
„ me, hoc eſt, in carne mea, bonum: „ ſi non
bonum, utique malum. Quod malum? Fragi-
litas certe, quæ dum ſerpit in carne, in venis
æſtuat, intrat oſſa, conditur in medullis, fer-
vet in ſanguine, in vitiorum phreneſim ſic e-
rumpit. Fragilitas febris naturæ, languorum
mater,

NOTÆ.

(1) F*Ebris incendium.* Vide quæ adnotantur ad Serm. XVIII.

(2) *Satagunt.* Ita reſtituendum duximus ex MS. Cæſ. næ. Editi: *ſtudio parant abſtinentiæ remedio ſubvenire.*

(3) *Ejuſ.*

Digitized by Google

mater, genitrix paſſionum: fragilitas eſt, quæ
(3) nobis ejuſmodi neceſſitates imponit: (3) &
ubi neceſſitas non voluntas: ubi extat de con-
ditione captivitas, judicium de poteſtate non
conſtat. Fragilitas eſt per quam vadit homo,
non quo invitat voluntas, ſed quo neceſſitas
Rom. 7. ducit: audi Apoſtolum dicentem. „ Non
„ quod volo hoc ago. „ Fragilitas dum parat
homini neceſſaria, facit illum ad non neceſſa-
ria pervenire, dum parat cibum, perducit ad
crapulam: ebrietatem ſuadet, dum potum mi-
niſtrat: offert ſomnum, ut inertiam tradat:
curat ventris onera, ut ſalutis auferat curam:
dat carni totum, ut animæ nil relinquat: facit
corpus paſſionum pompam: facit ut ſit homo
ſui mors, vita vitiorum. Unde ſi ſe homo
taliter ſentit ægrotum, medico ſe cæleſti tra-
(4) dat, (4) ſecure ejus monitis acquieſcat, a ci-
(5) bis ſe temperet, menſuram ſervet in potu (5)
ut poſſit ſic fragilitatis ſuperare languorem,
fragilitatem ſugere paſſionum, ſebrim ac phre-
neſim vitare vitiorum. Abſtinentia eſt bo-
minis prima medicina; ſed ad plenam curam,
(6) miſericordiæ requirit expenſas. (6) Abſtinen-
tis extinguit febrem, ſed arefacta membra lon-
gæ febris incendio, niſi largo infundantur un-
guento, niſi blandiſſimis rigentur fomentis, niſi
juventur medicinæ ſumptu, ad integram ſani-
tatem redire non poſſunt: ſic jejunium quam-
vis excludat vitiorum morbos, carnis amputet
paſſiones, criminum cauſas propellat: tamen
ſine miſericordiæ unguento, ſine pietatis rivo,
ſine eleemoſynæ ſumptu, perfectam ſalutem
mentibus non reponit. Jejunium ſanat vulne-
ra peccatorum, ſed cicatrices vulnerum ſine
Luc. 11. miſericordia non emundat. Audi Dominum
dicentem. „ Date eleemoſynam, & ecce ſunt
„ vobis omnia munda. „ Jejunium ſingulari
cultu evellit vitia, eradicat crimina: ad fructus
bonos agrum parat & mentis & corporis: ſed
niſi miſericordiæ fecerit fundamenta, ſenium
eſt ſtudium jejunantis. (7) Jejunium eſt ſan-
(7) ctitatis hoſtis, ſacrificium caſtitatis; ſed ſine
miſericordiæ incenſo, ad divinum non poteſt
conſpectum in odorem ſuavitatis aſcendere.
Quod anima eſt corpori, hoc miſericordiam
conſtat eſſe jejunio: quando jejunium ex mi-
ſericordia vivit, tunc vivificat jejunantem. Je-
junium, virtutum navis portat quaſtum vitæ,
lucrum ſalutis advectat: Sed qui intrat carnis
pelagus, ſcindit vitiorum fluctus, inter ſcopu-
los criminum tranſit, præterit littora paſſio-
num; niſi cito portum pietatis intraverit, ex-
ercere virtutes non poteſt, lucrum non po-
teſt habere virtutum. Qui ſe ſtare novit in
hujus vitæ lubrico, qui ſe intelligit carnis vi-
am tranſire per lapſum, qui ſe ſentit incurſio-
nibus ignorantiæ, negligentiæ caſibus ſubjace-
re; ſic jejunium teneat, ut miſericordiam non
relinquat. Jejunium nobis aperit cælum, je-
junium nos intromittit ad Deum; ſed niſi tunc
affuerit nobis miſericordia noſtrarum patrona
cauſarum, qui de innocentia conſtare non poſ-
ſumus, ſecuri de venia non erimus: dicente
Domino. „ Judicium ſine miſericordia illi, Jacob. 2.
„ qui non fecerit miſericordiam. „ Dies gra-
tus, ſed gratior eſt ſerenus: erit ergo jejuni-
um noſtrum illo clarius, ſi nobis quadrage-
ſimæ dies ſplendor miſericordiæ dat ſerenos.
Clamat Deus. „ Miſericordiam volo. „ Homo Oſee 6.
da Deo quod vult, ſi vis tibi dari a Deo quod
vis. „ Miſericordiam volo. „ Dei vox eſt,
Deus a nobis miſericordiam petit, & ſi dederi-
mus quid dicturus eſt? illud quod hodie le-
ctum eſt. „ Eſurivi, & dediſtis mihi mandu- Matth. 25.
„ care: ſitivi, & dediſtis mihi potum. „ Et quid?
„ Venite benedicti patris mei, percipite regnum
„ quod vobis paratum eſt ab origine mundi. „
Qui dederit eſurienti panem, dabit ſibi re-
gnum: negabit ſibi fontem vitæ, ſitienti aquæ
calicem qui negarit. Amore pauperis Deus
ſuum regnum vendit: & ut emere illud omnis
homo poſſit, fragmentum panis ponit in pre-
tium, quia vult habere omnes, qui tantum pe-
tit pretii, quantum hominem ſcit habere. Deus
regnum ſuum fragmento panis vendit: quis
excuſare poterit non ementem, quem tanta
vilitas venditionis accuſat? Fratres, prandium
noſtrum ſit pauperis cœna, ut menſa Chriſti
noſtrum paretur in prandium: promittente
ipſo, cum dicit: „ Manducabitis in menſa mea in Luc. 22.
„ regno meo. „ Fratres, ſint deliciæ pauperum
noſtra jejunia, ut temporale jejunium noſtrum
in æternas poſſit nobis delicias immutari. Ho-
mo dando pauperi das tibi: quia quod pauperi
non dederis, habebit alter. Tu ſolum quod
pauperi dederis, hoc habebis.

(3) *Ejuſmodi neceſſitates.* Editi *jus neceſſitatis.* An ex MS. Cæſen. medelam loco huic attulimus alii judicent. Lectionem editorum retinuit Mita: & hæc adnotavit: „ Hoc eſt debilitas noſtra, quæ & fomes, ſeu concupi-„ ſcentia dicitur. Humana natura poſt lapſum primi „ Parentis proclivia facta eſt ad malum: & ubi vulgata „ lectio pſalm. 102. ait: *quoniam ipſe cognovit figmentum* „ *noſtrum: recordatus eſt quoniam pulvis ſumus.* Para-„ phraſtes Chaldæus legit: *Quoniam ipſe novit fomitem* „ *pravum, qui peccatum ſuggerit.* Job quoque de homi-„ ne loquens ait: *conſumetur velut tinea*: etenim ſicut „ tinea naſcens ex ligno, vel panno laneo inſtar filii vi-„ peræ conradit viſcera matris, ita fomes peccati intra „ nos originali labe infectos exoriens quantum eſt ex ſe, „ niſi divina gratia detineatur, ſpirituale humidum radi-„ cale abſumit, & nos infirmiores ad difficultates ſupe-„ randas & imbecilliores reddit. Fomes eſt appetitus „ ſenſitivus juſtitia originali deſtitutus, qui ſuapte natura „ inclinat ad ſequendum ſuavia, & delectabilia ſibi, eti-„ am ſi ſint contra dictamen rectæ rationis, qui ab Apo-„ ſtolo Rom. 7. *Peccatum* vocatur; vel quia proceſſit a „ peccato originali, vel quia vehementer, non vero ne-„ ceſſario ad peccandum inclinat. Quod autem fragili-„ tas jus neceſſitatis imponat, declarat Bellarminus in „ Pſalm. 24 verſ. 18. in quo David orat Deum dicens: „ *de neceſſitatibus meis erue me:* ſubdit Bellarminus: *neceſ-„ ſitates autem a quibus liberari cupit, videntur eſſe moleſtiſſimæ* „ *illæ concupiſcentiæ, quæ velimus, nolimus nos vexant, &* „ *aliquando in peccatum pertrahunt.* S. Auguſtinus Serm. 13. „ De verbis Apoſtoli inquit: *Prorſus ſi defuerit auxilium* „ *Dei nil boni agere poteris, & niſi ille regat, cadis; niſi re-„ gat, jaces.* Optime Viguer. in Epiſtol. ad Rom. cap. 7. „ verſus finem videndus. „ *Neceſſitates*, inquit Chryſo-logus lato modo: quæ ſcilicet impellunt, non quæ vim faciunt.

(4) *Medico cæleſti tradat.* Chryſoſtomus Tom. V. Homil. XXXI. *Ne mihi dicas peccavi, quid agam? Medi-cum habes infirmitate ſuperiorem: medicum habes morbi na-turam vincentem: medicum habes ſola voluntate curantem: & qui poteſt ſi vult.* Macarius Homil. XXVI. *Medicus co-gnominatus eſt, quoniam cæleſtem, & divinam ſuppeditat me-dicinam, & morbos animæ ſanat.*

(5) *In potu*: editi nonnulli cum MS. Cæſen. *In poſte-rum.*

(6) *Miſericordiæ requirit expenſas.* Eleemoſynis enim peccata ſunt redimenda

(7) *Senium eſt ſtudium jejunantis.* „ Senium eſt de-„ crepita ætas: Hinc David: *uſque ad ſenectam & ſenium.* „ Comparat hic Chryſologus jejunium miſericordia de-„ ſtitutum ſenio, ætati omnium infirmiſſimæ, baculoque „ indigenti: ſic jejunium labat, egetque fundamento mi-„ ſericordiæ. „ Mita.

SERMO XLII.

De eiſdem.

JEjunii bona, fratres, prout potuimus ſupe-
riori ſermone perſtrinximus: & quod eſſet
oratio cognata jejunio, pateſecimus ipſa
concluſione ſermonis. Sed quia jejunium ſine
miſericordia deficit, jejunium ſine pietate jeju-
nat, ſine miſeratione infirmatur oratio, oratio
ſine largitate laſſeſcit; reficiamus noſtrum mi-
ſericordiæ exhibitione jejunium; orationem
noſtram pietatis erigamus auditu, adhibeamus
jejunio miſericordiam patronam: quia fames
eſt avaritiæ, jejunium ſine miſericordia: cupi-
ditatis pœna eſt, ſine pietate jejunium: ultio,
(1) (1) non devotio eſt, non Deo jejunare, ſed
ſacculo: atterere ſe abſtinentia, & hydropi cu-
(2) piditati (2) inflari: exonerare ventrem cibis, &
mentem pecuniæ pondere prægravare. Ipſum
ſe redigit in ſacculum, qui pecuniam neſcit pro-
rogare, ſed claudere: iſtu alienorum cuſtos,
non dominus eſt ſuorum; quia parat alii, ne-
gat ſibi; cum miſericors eroget, quod avarus
oppreſſit. Eſt ager cultus ſine ſemine, ſine
miſeratione jejunans. Ager cultus caret ſen-
tibus, vitat gramina: evadit totum quod eſt
negligentiæ, quod eſt ſqualloris; ſed ſicut ſine
ſemine fit ſterilis, ipſo cultu fructum non dat,
dat laborem, & ad bonam frugem non valet
pervenire: jejunans ita recolit animam, pur-
gat ſenſus, cor mundat, abſcindit vitia, eradi-
cat crimina, dat menti cultum, corpori dat de-
corem; ſine miſericordia ad fructum vitæ non
pervenit, ad ſalutis præmium non vadit. Quod
eſt ſine rege aula regia, hoc eſt ſine lar-
gitate jejunium. Aula regis ſulget auro, nitet
marmore, picturis ſplendet, grandeſcit ſpatiis,
(3) levatur culmine, amœnatur (3) viretis, ipſo
(4) terribilis eſt ſecreto: (4) ſed ſine rege hono-
rem non habet, caret gloria, eſt vacua ſolitu-
do, eſt clauſa eremus, eſt horribilis ſolitudo:
ſic jejunium lucet innocentia, radiat caſtitate,
(5) fulget actu, pingitur (5) moribus, inceſſu mi-
cat, ſanctitatis toto magnificatur ornatu: ſed
ſine miſericordia gloriam non habet, mercede
caret, palmam non tenet, perdit fiduciam ſup-
plicandi, impetrandi meritum non capeſcit: at-
teſtante Scriptura, quæ dicit: „ Qui claudit
(6) „ aurem (6) ne audiat infirmum, & ipſe clama-
Prov. 21. „ bit, & non erit qui exaudiat. „ Quomodo
Jac. 2. petet miſericordiam, qui negavit? „ Judicium,
„ inquit, ſine miſericordia fiet illi, qui non fe-
„ cerit miſericordiam, „ miſericordiam, qui
non dat alteri, tollit ſibi. Miſericordia ſibi
Pſal. 111. erit, qui ſpargit pauperi. „ Diſperſit, inquit,
„ dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in ſæ-
„ culum ſæculi. „ Miſericordiam qui ſeminat
Pſal. 125. inopi, ſibi metet. „ Qui ſeminant, inquit, in
„ lachrymis, in gaudio metent. „ Non ſic im-
ber infundit terram, quomodo jejunium la-
chrymæ rigant pauperum. Homo in lachry-
mas pauperum jacta ſemina jejunii tui: quia ſic-
cantur jejunii virtutes, areſcunt jejunantium
meſſes, quæ pauperum fletibus non fuerint ir-
rigatæ. Cæli pluvia infundit terram, lachry-
mæ pauperis cælum rigant; ergo ſitit cælum,
& expectat de ploratu pauperum vicem roris,
quia miſericordia arat cæli campos, ſulcos du-
cit, pietas per ſuperna, illic miſericordia ſemi-
nat, quia quæ ſuſceperit manus pauperis, ibi
metit, ibi ſegetem colligit, qui ſemen ſuum pau-
peri commiſerit hic ſerendum. Beatus cui ſe-
minanti ſic æterna horrea perpetem præpa-
rantur ad vitam. Hunc ſerentem B. Apoſto-
lus perſcribebat, cum diceret. „ Hoc autem 2. Cor. 9.
„ dico: Qui parce ſeminat, parce & metet:
„ & qui ſeminat in benedictionibus, de bene-
„ dictionibus & metet: unuſquiſque ſicut pro-
„ poſuit cordi ſuo, non ex triſtitia aut ex ne-
„ ceſſitate: hilarem enim datorem diligit De-
„ us. „ Magna ſunt opera domini, ſed ma-
gnitudinem præcellit miſericordiæ magnitudo:
nam quum dixiſſet Propheta: „ Magna opera Pſal. 110.
„ domini, „ adjecit alibi. „ Miſericordiæ ejus Pſal. 144.
„ ſuper omnia opera ejus. „ Miſericordia,
fratres, implet cælum: replet terram. „ Do- Pſal 35.
„ mine, inquit, in cælo miſericordia tua. „ Et
idem ipſe. „ Miſericordia domini plena eſt Pſal. 32.
„ terra. „ Et revera, fratres, periiſſet totum
quod Deus fecerat, niſi miſericordia ſubveniſ-
ſet. Culpa & ultio quicquid in hunc mundum
venerat, auferebant: quia & fragilitas ſemper
tendebat ad lapſum, & cogebatur ad vindictam
ſemper cenſura judicantis. Sic angelus dejici- Eſa. 14.
tur e cælo: ſic de paradiſo exulat homo: ſic Gen. 3.
mundus diluvio deletur: ſic gentes confun- Gen. 7.
duntur linguis, dantur gladio: ſic exuruntur Gen. 11.
urbes incendio divino; ſic ex Ægypto plebs Gen. 14.
educta in eremo occulebatur: ſic terra hians Gen. 19.
vorat populum: & ne multis, ſic Judæam ul- Exod. 19.
tor Chriſti ſanguinis Romanus delevit exerci- Num. 16.
tus. (7) Hæc eſt Chriſti magna, larga, ſola mi- Matth 24. (7)
ſericordia, quæ judicium omne in diem ſerva-
vit unum, & homini totum tempus ad pœni-
tentiæ deputavit inducias: ut quod de vitiis
infantia ſuſcipit, rapit adoleſcentia, invadit ju-
ventus, corrigat vel ſenectus: & de peccato
vel tunc pœniteat, quando ſentit jam ſe non
poſſe peccare: & tunc ſaltem reatum deſerat,
quando illum reliquerit jam reatus: faciat de
neceſſitate virtutem: moriatur innocens, qui
totus vixit in crimine. Hinc eſt quod Prophe-
ta ad miſericordiam currit totus, quia fiduciam
de ſua juſtitia non habebat: „ Miſerere, in- Pſal. 50.
„ quit, mei Deus ſecundum magnam miſeri-
„ cordiam tuam. „ Et quare magnam? „ quia Pſal. 85.
„ miſericordia tua, inquit, magna eſt ſuper me,
„ & eruiſti animam meam ex inferno inferio-
„ ri. „ Et ſi Deus reddit per miſericordiam,
quod per judicium deperierat, homo tibi quid
ſtare, quid conſtare ſine miſericordia tu puta-
bas? Probatum eſt ergo tibi non jejunium ſo-
lum, ſed omnes ſine miſericordia nutare virtu-
tes. Abraham cæleſtis convivii principem, Gen. 18.
humanitas ardens, Deo impenſa, perficit: nam
quia

NOTÆ.

(1) *Ultio.* Quaſi quandam ſumat de ſe ipſo, ob avaritiæ cupiditatem, vindictam.

(2) *Cupiditati.* Alias: *cupiditate.*

(3) *Amœnatur viretis.* Inſolens loquutio pro: amœna fit viretis.

(4) *Ipſo terribilis eſt ſecreto.* Regium penetrale ingredi ſine pœna nemini injuſſo licet. Alibi obſervatum.

(5) *Pingitur moribus.* Elegantiorum morum varietate exornatur.

(6) *Qui claudit aurem* Juxta verſionem LXX.

(7) *Delevit exercitus.* Innuit everſionem Hieroſolymorum ſub Tito & Veſpaſiano.

(8) Præ-

quia duos cum Deo terrenam ſuſcepit ad men-
ſam, orientis & occidentis populum menſam
Matth. 8. ſuſcepit ad cæleſtem. „ Venient, inquit, ab
„ oriente & occidente, & recumbent cum A-
„ braham, Iſaac, & Jacob in regno cælorum „
Gen. 19. Loth quia hoſpitio ſuſcepit angelos, judicium
prævenit. Hinc gehennam vicit in carne: mi-
ſericordem neſcit divinus ignis exuere. Fa-
cit ergo miſericordiam qui vult gehennæ in-
cendium non timere. Denique veniens Chri-
ſtus ante de miſericordia diſputat, quam judi-
Matth. 25. cet de reatu. „ Cum ſederit, inquit, ſuper
„ thronum gloriæ ſuæ, dicet: Eſurivi, & non
„ dediſtis mihi manducare. „ Non dixit, oc-
cidiſtis, furtum feciſtis: ſed eſurivi ego, & non
dediſtis mihi manducare. De crimine non
præſtabit cauſas, (8) cui de miſericordia cauſa (8)
conſtabit. Quare? quia „ date eleemoſynam, *Luc.* 11.
„ & ecce ſunt vobis omnia munda. „ Non
judicabitur de culpa, cui de largitate laus de-
fertur a judice: vindictam non exigit, humani-
tatis debitum qui fatetur. „ Eſurivi, inquit, *Matth.* 25.
„ & non dediſtis mihi manducare. „ Mandu-
cat Deus in cælo panem, quem perceperit
pauper in terra. „ Quamdiu feciſtis uni ex *Matth.* 25.
„ minimis iſtis, mihi feciſtis. „ Da ergo pa-
nem, da potum, da veſtimentum, da tectum,
ſi Deum debitorem, non judicem vis habere:
nihil nos nocebit in terra, ſi nobis in cælo mi-
ſericordia ſit patrona.

(8) *Præſtabit cauſas.* Præſtare cauſam, idem eſt, ac in judicio ſiſti.

SERMO XLIII.

De Oratione, Jejunio & Eleemoſyna.

(1) POpulis populariter eſt loquendum; (1) com-
munio compellanda eſt ſermone commu-
ni: omnibus neceſſaria, dicenda ſunt mo-
re omnium: naturalis lingua chara ſimplicibus,
doctis dulcis: docens loquatur omnibus pro-
futura: ergo hodie imperito verbo veniam
dent periti. Tria ſunt, tria, fratres, per quæ
ſtat fides: conſtat devotio, manet virtus. Ora-
tio, Jejunium, Miſericordia. Quod oratio pul-
ſat, impetrat jejunium, miſericordia accipit.
Oratio, Miſericordia, Jejunium, ſunt hæc tria
unum, dant hæc ſibi invicem vitam. Eſt nam-
que orationis anima jejunium: jejunii vita mi-
ſericordia eſt. Hæc nemo reſcindat: neſciunt
ſeparari. Horum qui unum tantum habet,
(2) vel (2) iſta qui ſimul non habet, nihil habet.
Ergo qui orat, jejunet: qui jejunat, miſerea-
tur: audiat petentem, qui petens optat audiri:
auditum Dei aperit ſibi, qui ſuum ſupplicanti
non claudit auditum. Jejunium jejunator in-
telligat: eſurientem ſentiat, qui vult Deum
ſentire quod eſurit: miſereatur, qui miſericor-
diam ſperat: pietatem qui quærit, faciat: qui
præſtare ſibi vult, præſtet. Improbus petitor
eſt, qui quod alii negat, ſibi poſtulat. Homo
eſto tibi miſericordiæ forma, (3) ſic quomodo
(3) vis, quantum vis, quam cito vis, miſericordi-
am tibi fieri; tam cito aliis tantum, taliter
ipſe miſerere. Ergo oratio, miſericordia, je-
junium, ſint unum patrocinium pro nobis ad
Deum, pro nobis hæc advocatio ſint una, una
hæc pro nobis oratio ſint triformis. Hæc ſunt
fratres, hæc ſunt quæ tenent cæli arcem, quæ
ſecretum Dei (4) judicis pulſant; quæ ante (4)
tribunal Chriſti cauſas humani generis exe-
quuntur; quæ injuſtorum petunt indulgentiam;
reorum veniam promerentur. Hæc cui in cæ-
leſtibus non aſſiſtunt, ipſe non ſubſiſtit in ter-
ris: hæc cum teneant in cæleſtibus principa-
tum, in terris rerum ſummam moderantur:
hæc regunt proſpera: hæc adverſa propellunt:
vitia extinguunt iſta: virtutes iſta ſuccendunt:
hæc reddunt caſta corpora, corda pura: hæc pa-
cem membris, mentibus dant quietem: humanos
iſta ſenſus, ſcholam faciunt diſciplinæ: per hæc
in templum Dei pectora humana conſurgunt:
hæc hominem præſtant angelum: homini dei-
tatis deferunt hæc honorem. Hinc eſt, quod
fit horum ſuffragio Moyſes Deus, (5) & ad (5)
triumphos militare ſibi omnia mandat elemen- *Exod.* 3.
ta: jubet mare diſcedere; durari undas; pro- *Exod.* 14.
funda ſiccari; cælum pluere; dat frumen- *Exod.* 16.
ta, ventos ſpargere cogit carnes; noctem *Exod.* 13.
ſplendore ſolis illuſtrat, (6) ſolem nubis tem- *Num.* 20. (6)
perat velamento, petram percutit, ut de re- *Exod.* 24.
centi vulnere frigida ſitientibus det fluenta; & 35.
(7) primus dat terris legem cæli; ſcribit vitæ (7)
normam; figit terminos diſciplinæ. Per hæc *4. Reg.* 2.
Elias neſcit mortem, relinquit terras, cælos
intrat (8), commoratur angelis, convivit Deo: (8)
&

NOTÆ.

(1) POpulis populariter eſt loquendum. „ S. Auguſtinus „ de Trinit. Lib. XIV. cap. 15. ait: *Niſi popu-* „ *laria præponerentur, deficeret fides ſimplicium.* Vide ut „ pro auditoribus accommodate Auctor noſter loquatur: „ & ut Latino ſermone utatur in declamandis homiliis: „ ut Serm. 159., Mita.

(2) *Tantum habet, vel.* Corruptum in editionibus locum ex MS. Cæſenæ reſtituimus.

(3) *Miſericordiæ forma.* Scilicet vel regula, vel exemplar, vel norma, ut inferius.

(4) *Secretum Dei.* Penetrale, interiora domus: ut ſuperius: *terribilis eſt ſecreto.*

(5) *Moyſes Deus.* Theodoretus Dialog. II. pag. 56. *Typus erat ille* Moyſes, & *figura veritatis. Typus autem non habet omnia, quæ habet veritas. Quamobrem non erat ille quidem natura Deus; & tamen appellatus eſt Deus, ut Typum impleret.*

(6) *Splendore ſolis illuſtrat.* MS. Cæſenæ, & Vatic. *Noctem ſplendor illuſtrat.* Mita. *Noctem ſplendore ignis illuſtrat.* Fortaſſe melius, certe ad ſacram hiſtoriam accommodatius.

(7) *Det Fluenta.* Ita Vatican. Vallicell. & Editio Mitæ MS Cæſenæ. *Defluant flumina.*

(8) *Cælos intrat.* Aliæ *Cælum* De Eliæ aſſumptione non eadem veterum eſt ſententia. Nonnulli, ſequentes verſionem LXX. Interpretum, dicunt eum non in Cælum aſſumptum, *ſed tamquam in Cælum.* Vide Theodoretum in Pſalm. XXIV pag. 486. Athanaſium Orat. de Aſſumptione Chriſti Tom. II. pag. 4. Oecumenium in cap. I. Actor. pag. 4. Alii vere ipſum in Cælum aſſumptum docent: Chryſoſtomus Homil. II. ad popul Antioch. Tom. I. pag. 37. edit. Pariſ. Nazianzenus Orat. XXXIV. pag. 549. Tertull. Lib. V. adverſus Marcionem, cap. 12. pag. 795. & hoc idem docet Scriptura.

& terrenus hoſpes ſupernas poſſidet manſio-
(9) nes. Per iſta Joannes fit angelus in carne (9),
cæleſtis in terra, & auditu, viſu, tactu, totam
ſolus capit, tenet, complectitur Trinitatem.
(10) (10) Et nos fratres, ſi volumus Moyſi gloriæ,
Eliæ vitæ, Joannis virtutibus, omnium Sancto-
rum meritis applicari, inſiſtamus oration·, va-
cemus jejunio, miſericordiæ ſerviamus. Qui
in his vixerit, qui per iſta fuerit communitus,
jacula peccati, diaboli tela, mundi machinas,
(11) vitiorum cuneos, (11) mala carnis, volupta-
tum laqueos, arma mortis, Chriſtianus armi-
ger, bellator dominicus non timebit: ſed nos
qui ad incerta conſurgimus, qui inter inſidias
diem ducimus, qui horarum varietates, mo-
mentorum motus, verborum lapſus, actuum
pericula ſuſtinemus, quid eſt quod Eccleſiam
mane nolumus intrare? Quid eſt quod matu-
(12) tina prece (12) totius diei cuſtodiam nolumus
poſtulare? quid eſt quod homini aſtare toto
tempore libet, & Deo aſſiſtere nec puncto libet?
Non eſt noſtrum fratres, non eſt noſtrum:
inimici eſt iſta ſurreptio, decipere parat quos
non patitur orationibus communiri. Quid de
adverſis queritur, qui ſibi proſpera non preca-
Matth. 26. tur? Audiamus vocem Dei monentem. „ O-
„ rate, ne intretis in tentationem. „ In ten-
tationem vadit, qui ad orationem non vadit.
Hoc ſciens Propheta, cantabat. „ Venite
Pſal. 94. „ adoremus, & procidamus ante eum: & plo-
„ remus coram domino qui fecit nos. „ Pu-
taſne ante Deum lachrymas fundere dignatur,
qui verba non dignatur expromere? Mani-
cemus, (13) oremus, vel humano timore, ſi (13)
non amore divino, ſi non invitati bonis, vel
coacti malis. Mala tempora facit nobis con-
temptus Dei, temporum curſus non facit.
Quod ergo contemptu perdidimus, jejuniis
conquiramus: animas noſtras jejuniis immole-
mus, quia nihil eſt quod Deo præſtantius of-
ferre poſſimus probante Propheta, cum dicit.
„ Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor Pſal. 50.
„ contritum & humiliatum Deus non ſpernit. „
Homo offer Deo animam tuam, & offer obla-
tionem jejunii: ut ſit pura hoſtia, ſacrificium
ſanctum, vivens victima, quæ & tibi maneat, &
data ſit Deo. Hoc qui non dederit Deo, ex-
cuſatus non erit: quia daturus ſe non poteſt
non habere. Sed accepta ut ſint iſta, miſeri-
cordia ſubſequatur: jejunium non germinat, ſi
de miſericordia non rigetur: ſiccatur jejunium
miſericordiæ ſiccitate: quod imber terris, hoc
jejunio miſericordia eſt. Quamvis cor exco-
lat, carnem mundet, eradicet vitia, virtutes
ſerat; ſi miſericordiæ fluenta non dederit, fru-
ctum non colligit jejunator. Jejunator ager
tuus miſericordia jejunante jejunat: jejunator,
quod tu in miſericordia ſuderis, tibi in horreo
hoc redundat. Homo ergo ne ſervando per-
das, collige prorogando: homo dando paupe-
ri, da tibi: quia quod tu alteri reliqueris, non
habebis.

(9) *Fit Angelus in carne.* Nyſſenus Orat. in die Na-
tal. Chriſti, Tom. III. pag. 345. *Magnus inter Prophe-
tas, & Angelis æqualis Præcurſor.* Theophylactus in cap.
VII. Lucæ pag. 352. *Angelus Johannes fuit, fortaſſe
quod angelicam vitam egerit: fortaſſe etiam, quod adventum
Redemptoris nunciavit.* Cave autem ab errore eorum, qui
ex cap. Johan. I. 6. aſſeruere: Johannem non hominem,
ſed purum putum fuiſſe Angelum: quos confutat Cyril-
lus Caten. in cap. 1. Johan. cap. 6.

(10) *Complectitur Trinitatem.* „ Hoc eſt hominum ſo-
„ lus præ cunctis tribus ſenſibus, nempe auditu, viſu, &
„ tactu tenet, & complectitur trinitatem: hoc eſt ſenſi-
„ bus ipſis quantum in ſe eſt apprehendit, intelligit, &
„ comprehendit Trinitatem: quia tangit Filium quem
„ baptizat; videt Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ
„ ſupra Filium deſcendentem, & audit vocem Patris de
„ nube intonantem: *Hic eſt Filius meus.* „ Mita.

(11) *Vitiorum cuneos.* Uti Serm. XII. dixerat: *Caſtra
vitiorum.* Cuneus tranſlate peditum multitudo in cu-
nei formam. Vegetius Lib. III. cap 19. Vide infra
Serm. CLXXIV ex Mita.

(12) *Matutina prece.* Mos erat veteribus Chriſtianis
ante lucem ad Eccleſias convenire ibique orationi, & di-
vinæ pſalmodiæ vacare. Vide Epiſtolam Plinii ad Tra-
janum, obſervationibus Voſſii illuſtratam.

(13) *Manicemus.* Corrupte in pluribus editis *magnifi-
cemus.* *Manicare* enim idem eſt, ac *mane ſurgere.*

SERMO XLIV.

De Conſilio Impiorum, Via Peccatorum, & Cathedra Peſtilentiæ in Pſalmum I.

PEritus medicus, quoties vario languore de-
feſſis plenam deſiderat conferre medici-
nam, altas aperit morborum cauſas, laten-
tes peſtilentiæ exponit incurſus, peſtiferas ca-
veri commonet regiones, quamplurima reme-
diorum genera demonſtrat, herbarum vires
pandit, medicamentorum loquitur qualitates,
obedientibus promittit longiſſimam ſanitatem:
ſic ægros arduas & aſperas ſuadet, & perducit
ad curas. Hinc eſt, quod Propheta ſanctus,
corporis, animæque medicinam cælitus prola-
(1) turus, impietatis profundos patefacit (1) receſ-
ſus: opertos peccatorum nudat morbos, ini-
quitates oſtentat, ſecretum virus, vitiorum na-
turas, origines delictorum, radices criminum
mirabili ratione depromit. Sic ægras morta-
lium mentes moderatione pia, pro ætate, pro
ſexu, pro tempore, pro viribus ad ſalutem per-
petim divina curatione perducit. Pſalmus
quem hodie cantavimus, Pſalmorum præfatio
eſt, (2) imo & Pſalmorum Pſalmus, titulorum (2)
titulus: eſt argumentum generans argumenta:
eſt tota cauſa ſequentium canticorum. Et ſi-
cut clavis aulæ regalis, ubi primam januam pa-
tefecit, penetrabiles (3) reddit intimas ac mul- (3)
tiplices manſiones: ita pſalmus iſte ubi reſera-
verit aditus intelligentiæ primos, pſalmorum
omnium pandit myſterium, pandit ſecretum.
Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum: & in Pſal. 1.
*via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ
non ſedit. Beatus vir:* ſicut dimicaturo cum beſtiis,
&

NOTÆ.

(1) P*Atefacit.* Alias *panefecit.*

(2) *Pſalmorum præfatio.* Revera ab pluribus, &
tantum non omnibus enarratoribus, pſalmus hic habetur,
veluti proœmium, & ſumma omnium pſalmorum.

(3) *Penetrabiles.* Ex MS. Vatic. Editi omnes: *Pe-
netrales.*

(4) Ti-

& graviſſimorum certaminum diſcrimina ſubituro, pronuntiantur ante bravia, præmia, coronæ; Propheta beatitudinem ſic præmiſit, ut
(4) provocaret hominem, totam, (4) quam poſt
enumerat, criminum vincere feritatem. *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit.* Quod in conſilio abire, & in via ſtare dixit, forſitan videatur abſurdum: cum in conſilio conſiſtere, & in via abire magis hominum ſit in uſu. Perverſa quidem ſunt univerſa perverſis, nec poſſunt tenere ordinem, quæ per ordinem non aguntur: tamen hic Propheta non de corporis loquitur, ſed mentis inceſſu: neque prohibet pedum lapſus, ſed ruinas arcet animarum. *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum.* Abiit, abiit a ſe, a Deo impius cum receſſit: nec ſtat in conſilio, impiis cogitationibus qui va-
(5) gatur: Iſte modo fertur ad cælum, (5) modo
refertur ad terras, jactatur per maria, levatur fluctibus, mergitur in profundo: cumque ſua ſemper mente volutetur ut ebrius, non ſe
(6) computat, & computat cælum: (6) qui ſe
(7) ſcire exiſtimat totum, (7) ſe neſcit: qui ſi
ſciret ſe, numquam cælum, ſolem, lunam, ligna, lapides adoraret, quæ ſunt omnia ſuæ data & ſubdita ſervituti, ſed adorat lapidem, ſervit ligno, qui Deo vivo, Deo vero ſervire contempſit. Et ut ab ipſo principio rerum, impietatis facta replicemus, impietatis conſi-
(8) lium (8) perduxit ad inferna, angelum de ſu-
pernis, nuncium cæleſtis ſecreti in diabolum commutavit: hominem de regimine vitæ ad mortalis habitaculi tranſmiſit exilium: de paradiſi deliciis ærumnoſos ſæculi pepulit ad labores: mulierem de virginitatis gloria gemitus conſcios dejecit ad partus: inde eſt quod antequam gaudeat, non ignorat dolores, & ſolvit ante de reatu pœnam, quam ſobolis gau-
Gen. 3. deat de proceſſu. „ Multiplicans, inquit,
„ multiplicabo triſtitias tuas, & gemitus tuos:
„ in triſtitia & gemitu paries filios. „ Qualis finis eſt, ubi eſt origo pœnalis? in vita lætitia quem tenebit, qui vitæ ſumit exordium de mœrore? Hoc Propheta noverat qui dice-
Pſalm. 50. bat. „ In iniquitatibus conceptus ſum, & in
„ delictis peperit me mater mea. „ Si ſic fratres ab utero in viam projicimur peccatorum, & delictorum iter totas currimus per ætates, cogitemus infantiæ vanitates, adoleſcentiæ lapſus, juventutis ruinas, ſenectutis morbos, & tunc nos non viam vitæ, ſed peccatorum viam carpere ſic videbimus. Hanc
Matth. 7. viam notat Chriſtus, ſic dicendo. „ Quam
„ lata & ſpatioſa via, quæ ducit ad perditio-
„ nem, & multi ſunt qui intrant per eam. „ Delictis lata, diffuſa fluctibus, criminibus ſpatioſa, & vere via eſt vita præſens, in quam
venit, & vadit homo. „ Generatio, inquit, Eccl. 7.
„ vadit, & generatio venit, & terra in æter-
„ num ſtat. „ Et iden ante dixit: *Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit.* Non dixit, non venit: nemo enim in viam non venit peccatorum, in qua nos lex ipſa naturæ perducit, & mortis; ſed beatus ille, qui non ſtat in ea. Stat ille, ille demoratur in ea, qui levat onera peccatorum, & onuſtus viator tarde pervenit, & cæleſtem clauſam ſibi invenit manſionem. Iſtis ponderibus impeditus flebat Propheta, dicens:
„ Iniquitates meæ ſuperpoſuerunt caput Pſalm. 37.
„ meum, & ſicut onus grave gravatæ ſunt
„ ſuper me. „ Et quia toto vitæ tempore has ferebat, exclamat. „ Miſer factus ſum,
„ & incurvatus ſum uſque in finem. „ Peccatorum viam viator ille pertranſit, qui mala hujus vitæ videt, ſed deſpicit: ſentit, ſed calcat: patitur, ſed vincit: & dum fugit illa, plus currit: unde illi occurrit cæleſtis janitor, cæleſtis illi manſio ſe non claudit. Sed quid eſt quod peccatorum viæ impietatis conſilium ſic præmiſit: *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit?* Quia & ſi natus homo mox peccatorum venit in viam, jacet tamen primum: non mox peccati currit in viam, ſed ubi cœperit impietatis venena
guſtare, tunc ſaporem trahit (9) de pingue- (9)
dine peccatorum. Impius in Deum tendit, a Deo vadit cum delinquit: peccatores Deus contemnit, qui ante mandavit non debere peccare. Lucem tenebræ fugiunt, tenebræ luce redeunt abſcedente: ubi Deus, peccatum nullum: ubi peccatum, non ibi Deus. Et ut ſcias homo a conſpectu Dei hominem viam
curſitare peccatorum, audi Prophetam: „ Non Pſalm. 9.
„ eſt Deus in conſpectu ejus, polluuntur viæ
„ ejus in omni tempore. „ Gravius ergo homo tunc in via labitur peccatorum, quando in ea per prærupta impietatis illabitur. *Et in cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Impietatem probat, qui facit amat: qui amat, non poteſt non docere: hine eſt, quod docens impietatem,
peſtilentiæ reſidet in cathedra: (10) & ſermo- (10)
ne mellito virus doctrinæ læthalis audientibus
ſic diffundit (11). Peſtilentiæ cathedram Phi- (11)
loſophiam poſuit, quæ docuit, aut deos multos; aut eum, qui eſt, vel non eſſe, vel non
poſſe docuit inveniri: (12) qui ipſam creatu- (12)
ram naturæ dedit, ut naturæ negaret auctorem. Cathedram peſtilentiæ Phariſæus pro-
poſuit, qui traditiones humanas (13) decretis (13)
cæleſtibus anteponens, vaſtam lucem fudit
(14) populo Judæorum. In cathedra peſti- (14)
lentiæ hæreticus ſedit, qui ſub ſpecie fidei,

fidei

(4) *Totam.* MS. Caſenæ. *Tantam.*

(5) *Modo fertur ad cælum.* Alii quoque interpretes ex phraſi Hebræa explicant locum pſalmi de impiis: qui inquiete, & indefinenter male agunt, tanquam mare, quod quieſcere nequit, inquit Vatablus, unaque ſecum Pineda, & Coccejus. Vide Eſai. LVII. 20. Proverb. IV. 16.

(6) *Computat cælum.* „ Plurimi Cælum facit quod „ adorat &c. cum te nihil faciat. „ Mita.

(7) *Se ſcire exiſtimat totum.* Arrogantiam peccatorum deſcribit: & in hoc quidem pſalmi loco in hebræo pro *impiorum* legitur *deriſorum*. Mali enim per arrogantiam pios irrident: explicat Du Hamelius.

(8) *Impietatis conſilium.* Videlicet ſententia, inſtitutum, propoſitum impiorum.

(9) *Saporem trahit.* Impius cum in profundum venerit, in impietate ſua lætatur, & gaudet.

(10) *Reſidet in cathedra.* Atque ita ſignificat eum eſſe impietatis doctorem. Sedere enim demonſtrat in pſalmo doctrinam impiorum, vel audire, vel docere: nam docentes & audientes ſedent. Progreditur autem per gradus: ambulare minus eſt, quam ſtare; & ſtare minus eſt quam ſedere.

(11) *Audientibus ſic diffundit.* Theodoretus ad hunc locum pag. 400. *Solet ſacra Scriptura eos nominare peſtilentes, qui non ſolum ſeipſos labefactant; ſed etiam cum ceteris labem communicant: inſtar morbi, qui & pecudes, & homines invadit: cujus participes etiam fiunt, qui ægrotantibus appropinquant.*

(12) *Non poſſe inveniri.* Gentilium errores pulſat, qui unum Deum vel negarunt, vel noſtra non curare, vel quo loco reſideat reſciri non poſſe docuerunt.

(13) *Qui traditiones humanas.* Hoc eis exprobrat Chriſtus in Evangelio: *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei, propter traditiones veſtras.* Matth. 15.

(14) *Lucem fudit.* „ Hoc eſt lumen immenſum, quod „ populus Hebræorum habebat proſtravit, diſſipavit, ad „ interitum reduxit. „ Mita.

fidei ſcindit, rumpit, diſtrahit unitatem. *Beatus* ergo *vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Et plane beatus, quia iſta tria declinando ad Trinitatis beatitudinem meruit pervenire. Meditetur ergo in lege Domini, & meditetur die ac nocte, ut quæ ſequuntur mereatur videre in futuro, & audire latius tempore competenti.

SERMO XLV.

De Homine fragili Deum orante, ne ſe arguat in ira.

in Pſalmum 6.

(1) RESponſorium, (1) quod hodie Propheta
ſupplicante cantavimus, opportunum tem-
pori, aptum malis præſentibus mecum veſtra
Pſalm. 6. probat, & cognoſcit affectio. *Domine*, inquit,
*ne in ira tua arguas me: neque in furore tuo corri-
pias me.* Et Deus tumeſcit ira? caleſcit furo-
re? abſit, fratres. Deus nec ſubjacet paſſio-
ni, nec ira accenditur, nec furore turbatur:
ſed ira Dei eſt delinquentium pœna: furor
Dei eſt ſupplicium peccatorum. Fratres, pul-
vere concreti, plaſmati luto, calcamur vitiis,
ſubdimur delictis, curis conficimur, areſcimus
membris, morte diſſolvimur, fœtidis horre-
mus ſepulchris, & ſic inhabiles ad virtutes,
ad vitia habiles invenimur. Propheta ergo
memor fragilitatis humanæ, & carnalis ſub-
ſtantiæ conſcius, quia non confidebat demeri-
tis, ad auxilium miſericordiæ convolavit: ut
Dei conſtaret circa eum de pietate, non de
ſeveritate judicium. *Domine, ne in ira tua ar-
guas me.* Hoc eſt dicere, argue me, ſed non
in ira: corripe me, ſed non in furore: argue
me ut pater, non ut judex: corripe me non
ut dominus, ſed ut parens: argue me, non ut
perdas, ſed corripias: corripe me, non ut in-
terimas, ſed emendes: & hoc quare? quoniam
infirmus ſum. *Miſerere*, inquit, *mei Domine,
quoniam infirmus ſum.* Quid infirmius homine,
(2) quem ſenſus fallit (2), ignorantia decipit, cir-
cumvenit judicium, pompa lædit, tempus de-
ſerit, mutat ætas, hebetat infantia, juventus
præcipitat, ſenectus frangit? Huic ergo Deum
iraſci in ira, indignari in furore, non eſt
creatoris pii, ſed eſt ſeveriſſimi cognitoris.
Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum. Et
(3) quid vis? *Sana me, Domine.* (3) Sentit iſte
ſtatus ſui vulnera, ſentit morſum ſerpentis
antiqui, ſentit primi parentis ruinam, agno-
ſcit ſe ad has infirmitates veniſſe naſcendo:
agnoſcit ſe ad mortem naturaliter perveniſſe:
& quia mortem removere non poterat ars hu-
mana, divinam cogitur expetere medicinam:
& ut facilius ægritudinis ſuæ impetret curam,
ipſius ægritudinis cauſas aperit, qualitates
narrat, magnitudinem pandit, exprimit vim
doloris. *Sana me, Domine.* Quare? *Quoniam
conturbata ſunt oſſa mea.* Totam ſtructuram
corporis oſſa portant (4) & ſi oſſa turbantur, (4)
quæ membrorum firmitas? quæ fortitudo ner-
vorum? ubi carnis miſeranda ſubſtantia? Tur-
bantur oſſa, fratres, peccatorum pondere,
metu mortis, terrore judicii: audi ipſum alibi
hoc dicentem. „ Non eſt, inquit, ſanitas in Pſal. 37.
„ carne mea a facie iræ tuæ: non eſt pax
„ oſſibus meis a facie peccatorum meorum. „
Et poſt. „ Anima mea impleta eſt illuſioni-
„ bus, & non eſt ſanitas in carne mea. „ Me-
rito ergo addit. *Et anima mea turbata eſt valde.*
Inter Dei præcepta & cordis paſſiones, inter
virtutes & vitia, inter adverſa & proſpera,
inter pœnas & præmia, inter vitam & mor-
tem, ſtans in acie, bella ſuſtinens, ſuſpiciens
vulnera, raro ſtans, occumbens ſenſu, turba-
tur anima, turbatur valde (5): quia carnis (5)
impedita ponderibus, priuſquam ad virtutes
veniat, vitiorum fit ante captiva. Hæc bella
deſcribit Apoſtolus, cum dicit: „ Caro con- Gal. 5.
„ cupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus ad-
„ verſus carnem: ut non quæ vultis, illa fa-
„ ciatis. „ Et alibi: „ Video aliam legem in Rom. 7.
„ membris meis, repugnantem legi mentis
„ meæ, & captivum me ducentem in lege
„ peccati. „ Allegans ergo beatus Propheta
has infirmitates, hæc bella, has animorum tur-
bationes, Deum tali voce convenit: *Et tu,
Domine, uſquequo?* Hoc eſt, quouſque pateris?
(6) quouſque diſſimulas? quouſque non ſub- (6)
venis? quouſque diſſipari opus tuum, deleri
imaginem tuam, tuam tibi creaturam perire
permittis? Ubi eſt Chriſtus tuus toties nun-
ciatus per legem, per nos, per Prophetas
multifarie repromiſſus? Veniat, veniat, priuſ-

quam

NOTÆ.

(1) R*Eſponſorium.* Hoc nomine innuebant cantum, in quo cantori ſingulos ſingillatim pſalmi cujuſdam verſiculos canenti, chorus eoſdem verſiculos repetens, reſpondebat. Qui ritus initio Eccleſiæ in Chriſtianis conventibus videtur admiſſus: utpote quo faciliori modo plebs etiam imperita pſalmos concinnare diſceret. Id patet ex Euſebio Lib. II. Hiſtor. Eccleſ. cap. XVII. interprete Rufino: ubi referens ea, quæ de Eſſenis tradit Philo Judæus, ita demum concludit: *Quæ omnia ſupradictus vir eodem ordine, eademque conſequentia, quæ apud nos geruntur, expreſſit: & unus ex omnibus conſurgens in medium, pſalmum honeſtis modulis concinat: atque ei præcinenti unum verſiculum, omnes reſpondent.* Exempla ſi vis adi Martene de Antiq. Eccleſ. Diſcipl. pag. 19. num. 7.

(2) *Quem ſenſus fallit.* Animi & corporis morbos una ſimul conjungit. Genebardus ita explicat ipſa verba Pſalmi videlicet: *Fragilis ſum corpore, & animo prope exciſus.* Et pars una Interpretum loqui de corporalibus, altera de ſpiritualibus infirmitatibus docet. Utraſque complectitur Chryſologus.

(3) *Sana me, Domine.* Auguſtinus: *Quid ergo iſte orat, qui non vult in ira Domini redargui, vel emendari? quid, niſi ut ſanetur?*

(4) *Oſſa portant.* Hanc eandem explicationem hujuſmodi verbis David, alii Interpretes quoque tribuunt. Et vere in oſſibus eſt robur corporis: ſine quibus rependum eſſet. Vel oſſa ponuntur pro toto corpore. Sic alibi oſſa dicuntur *laudare Dominum* Pſalm. XXXIV. 10. *Exultare* Pſalm. L. 10. *Terreri* Job. IV. 14. *Mareſcere* XXXIII. 19. *Pace deſtitui* Pſalm. XXXVII. 4.

(5) *Turbatur valde.* Auguſtinus, quem laudat Du-Hamelius hic: *Quis non intelligit animam luctantem cum membris ſuis.*

(6) *Hoc eſt, quouſque.* Sic Genebrardus, Coccejus, Grotius, Pineda, Vatablus. Apoſiopeſis familiaris expectanti auxilium, & opem. Confer. Geneſ. XXV. 22. Lucæ XIX. 42.

(7) De

quam pereunte ſæculo in ſæculo nil inveniat
quod reſalvet. Veniat, veniat, ut carnem
reparet, innovet animam, ipſam naturam in
cæleſtem commutet ſubſtantiam. Veniat, ut
peccatum tollat: mortem deleat, deſtruat in-
fernum, vitam reddat, donet cælum, ne
amplius terrena labes poſſit in nobis invenire
quod perdat. Hoc autem petere Prophetam,
ſequens ſermo demonſtrat. *Convertere, Domi-
ne.* Homo Deo, reus judici, addictus ſic lo-
quitur cognitori? *Convertere, Domine.* Homo
Eſa. 53. peccat, & Deus convertitur? Ita, fratres,
juxta quia juxta Prophetam: „ Iſte peccata noſtra
LXX. „ portat, & pro nobis dolet. „ Et beatus
Joan. 1. Joannes: „ Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit
„ peccata mundi. „ Suſcepit peccatum, ut
peccatum tolleret, non haberet. *Convertere,
Domine.* Unde? ubi? De Deo in hominem:
de domino in ſervum: de judice in patrem
(7) (7): ut pium converſio te demonſtret, quem
poteſtas terribilem comminatur. *Convertere,
Domine, libera animam meam.* De inferno in-
feriori. *Salvum me fac propter miſericordiam
tuam.* Non propter meritum meum, quem
labor afficit, gemitus ſauciat, ſolvunt lachry-
mæ, ira turbat, impugnat inimicus. Sed hoc
ut clareat, ipſa Prophetæ decantetur oratio.
Salvum me fac propter miſericordiam tuam. Qua-
re? *Quia non eſt in morte qui memor ſit tui, in in-
ferno autem quis confitebitur tibi?* *Laboravi in ge-
mitu meo, lavabo, per ſingulas noctes lectum meum:
lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* Hoc dice-
bat ſanctus David in regali vertice conſtitutus:
qui ſic agebat principatum poteſtatis humanæ,
ut in ſe ſanctitatem ſpiritus, Prophetæ gratiam
cuſtodiret, & nos in ira tota Dei poſiti neſci-
mus dicere, *Domine, ne in furore tuo arguas me.*
Terra negat fructus, cælum temperiem, aer
ſalubritatem: hinc peſtilentia ubique diffuſa
(8) per urbes, per agroa vario morborum ge- (8)
nere conſumit genus omne mortalium, & ta-
men nos non dicimus: *Domine, ne in furore tuo
arguas nos, neque in ira tua corripias nos.* Ille
poſt triumphos gemitibus noctes, & dies la-
chrymis occupabat; nos ſub hoſtili gladio ſub-
jacentes, nulla tempora Deo damus, nullas
vel ad horam lachrymas Deo fundimus: ſed
jugiter rapinis, fraudibua, perjuriis, dolis, de-
tractionibus noſmetipſoa tradimua & donamus,
ut magis, magiſque iram Dei in nos fomentis
criminum ſiſcitemus. Venite, fratres, veni-
te cum Propheta: „ Venite, adoremus, & Pſal. 94.
„ procidamus ante eum, & ploremus coram
„ Domino qui fecit nos: venite dicamus,
(9) *Domine, ne in ira tua arguas nos, neque in* (9)
furore tuo corripias nos. Ut memor miſericordiæ
ſuæ iram mutet in miſericordiam, reddat per-
dita, captiva liberet: noſque ſibi cum lætitia
ſervire jam donet, qui vivit & regnat in ſæcu-
la ſæculorum, Amen.

(7) *De judice in patrem.* Pagninus, Arias Monta-
nus, & alii. *Convertere ab æſtu iræ tuæ.*
(8) *Peſtilentia ubique diffuſa.* Suorum temporum
ærumnas, & calamitates luget Chryſologus.
(9) *Veniſe dicamus.* Locum hunc allegat Claudius
Du-Vert *Explication des Ceremon. de la Meſſe.* Tom. I.
pag. 90. ut ex eo probet, Pſalmos alternatim cum po-
pulo clerum cantaſſe: quod & me alibi obſervatum. Inde
Auguſtinus in Pſalm. CXIX. *quem modo nobis cantatum
audivimus, & cantando reſpondimus.*

SERMO XLVI.

De Exultatione ſpirituali, & Confeſſione peccatorum.

in Pſalmum 94.

SIcut graviter æſtuanti, & longo ſitis ardo-
re ſuccenſo, fons frigidus, ſatis lætus, &
ſatis ſalubris occurrit; ita nobis poſitis in
mœrore, & nimium tribulationum pondere
Pſal. 94. depreſſis, ad gaudia hodie Propheticæ vocis
(1) excitat cantilena: (1) *Venite*, inquit, *exultemus*
(2) *Domino.* Venite (2): quo? vel unde? Ex te,
Homo, in te: ubi non locorum mutatio, ſed
converſio ſenſuum adverſa depellit, mœrores
fugat, deſperationes abjicit, excludit angu-
ſtias, & intrat domicilium ſinceri pectoris,
lætitiæ divinæ æternam præparat manſionem.
Matth. 5. *Exultemus Domino.* Et ubi eſt illud: „ Beati
Luc. 6. „ qui lugent, „ & „ væ vobis qui ridetis? „
Plane beati qui lugent mundo, & væ qui rident
mundo: ſed beati qui exultant Domino, qui
neſciunt de rapinis, neſciunt de fraudibus,
neſciunt lætari de lachrymis proximorum.
Exultemus Domino. Ille exultat Domino, qui
verbo, actu, opere, non ſibi, ſed ſuo exul-
tat auctori. *Exultemus Domino.* Ille exultat
Domino, cui ſola & tota lætitia ſemper eſt
Deus. *Jubilemus*, inquit, *Deo ſalutari noſtro.*
Non eſt ovium vox iſta, paſtoria eſt: qui
dulci jubilo, (3) & varia modulatione, aut (3)
gregem producit ad paſcua, aut ſub nemore
umbroſo feſſum pecua retinet ad quietem: aut
alta collium ſalubrioris graminis hortatur cupi-
ditate conſcendere, aut ad devexa vallium
ſenſim tota neceſſitate deſcendere. Sed beatæ
ſunt oves illæ, quæ ſui vocem admittunt pa-
ſtoris, attrahunt, nutriunt, congregant, &
vere paſtori ſuo jubilant: quæ germina ſui
gregis Domino multiplicare moliuntur. *Præ-
veniamus faciem ejus in confeſſione.* Et quis præ-
venit peccatorum cognitorem? ſcrutatorem
cordium? cogitationum cunſcium? futuro-
rum præſcium? præſentem ſemper, & ubique?
ſed præveniendus eſt non ſenſuum vicinitate,
ſed ingenii ſagacitate: non velocitate pedum,
ſed provido confeſſionis obſequio: ſiquidem
non dixit, præveniamus eum tantum, ſed
præve-

NOTÆ.

(1) EXcitas cantilena. Omnes editi: *Extirit canti-
lena.* Aperto vulneri nec Mita medicas ma-
nus adhibuit.

(2) *Venite.* Eſt enim in Pſalmo vox hæc hortantis &
excitantis ad peragenda. Nam *eja, age* apud He-
bræos his potiſſimum particulis: *veni, ſurge*, exprimi
ſolet.

(3) *Dulci jubilo.* Jubilus, argutus ſonus, unde jubilare,
cantare in Pſalm. LXV. Jubilum paſtoralis agreſtiſque
vocis ſonum nuncupamus. Laudat hunc locum Du-Can-
gius in Gloſſario Tom. II. Col. 139.

T

(4) Spes

præveniamus faciem ejus in confeſſione. Hoc eſt,
(4) cum ſpes miſericordiæ eſt, (4) cum tempus
eſt veniæ, cum pœnitentiæ locus eſt, confi-
teamur patri, ne judicem ſentiamus: proda-
mus quæ fecimus pietati, ne ſeveritati coga-
mur exolvere quæ tacemus: dicamus indul-
(5) gentiæ tempore delicta noſtra, (5) ne ſi tace-
mus, ad excipiendam ſententiam defleamus.
Et quid plura, fratres? non judicem, ſed ju-
dicium nos hortatur Propheta clementiſſimus
prævenire. *Et in Pſalmis*, inquit, *jubilemus ei.*
Ne indicta pectori noſtro irrationabilis jubila-
tio crederetur. *In Pſalmis jubilemus.* Ut
(6) in pſalmis (6) divinum reſonet ſacramen-
tum: & quod ad provectum ſalutis ani-
mos promoveat audientium. *Quoniam
Deus*, inquit, *magnus Dominus.* Hic do-
minici corporis aperit ſacramentum: quia
Deus etiam in noſtro corpore magnus Domi-
nus. *Et rex magnus ſuper omnes Deos.* Juxta
Pſal. 88. illud: „Quis ſimilis erit Deo inter filios Dei?„
(7) quia omnes ſupernæ virtutes (7) cum regnat
ceteros, ipſæ tamen reguntur a Chriſto. *Quia
in manu ejus ſunt omnes fines terræ.* Quia quæ in
manu Dei ſunt, ſine Deo nequeunt obtineri:
ſi dilatare fines, ſi prorogare terminos, ſi de-
ſideramus amiſſa revocare. Deum ergo fidei
viribus deprecemur: per cujus offenſam nobis
iſta depereunt: & ipſius propitiatione redeunt
ampliata, qui dat ſicut vult, tollit, & cum
vult: ſi reddere non poteſt, omnipotens non
habetur: multa facit ad ſuæ majeſtatis indi-
cium, ad noſtræ emendationis & cor-
rectionis exemplum. Vacant aliena præſi-
dia, ſi noſtri regis non ſubvenerint adju-
toria. *Quoniam ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud.*
Ne putetis quæſitum, inventum, & non a Deo
conditum. *Ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud: &
aridam manus ejus formaverunt.* Ubi ſunt qui
(8) Deum de materia, (8) & maxime de aqua
(9) mundum figuraſſe confingunt? (9) Deus no-
ſter in cælo, & in terra, non ut inventor,
ſed ut conditor materiæ, ex nihilo cuncta
perfecit. *Venite*, inquit, *adoremus.* Quæ fe-
quuntur fratres, ignorantibus veluti immemo-
rem Prophetam exultationis ſuæ fuiſſe, de-
monſtrant, dum provocatos ad gaudia mox
evocat ad ploratus. *Venite*, inquit, *adoremus
& procidamus ante eum, & ploremus coram Domi-
no qui fecit nos.* Dixerat. *Venite exultemus:* ve-
rum hic Propheta ſecum fletus ſuorum nos
deſiderat fundere gaudiorum: (10) quia ſemper (10)
lacrymæ ſicut dolore magno, ita producun-
tur & gaudio: quæ utique interni pectoris ex-
ponunt, & teſtantur affectum. Qui ergo lapi-
dibus proſternebantur, & lignis, vero tandem
Deo cognito, vult nos adorare, procidere &
repenſare lachrymis, (11) atque continuo de- (11)
votionis obſequio, quod diu, & longo tem-
pore neglleximus. Plorat ergo, dum de præ-
teritis pœnitet, gaudet de præſentibus, æſtuat
& metuit de futuris. Perfectæ autem lætitiæ
fletus fuiſſe ex ſequentibus ſic demonſtrant.
*Venite, adoremus & procidamus ante eum, & plo-
remus coram Domino qui fecit nos.* Et quaſi in-
terrogaretur, quare? reddit cauſas, aperit ra-
tiones. *Quia ipſe eſt Deus noſter, & nos populus
paſcuæ ejus, & oves manus ejus.* Ex hoc utique
quantum devotus eſt ille qui gaudet, tantum
certe qui contriſtatur ingratus. Sed jam quæ
admonet, audiamus intentius. *Hodie ſi vocem
ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra, ſicut in
irritatione ſecundum diem tentationis in deſerto, ubi
tentaverunt me patres veſtri: probaverunt, & vide-
runt opera mea. Quadraginta annis proximus fui
generationi illi, & dixi ſemper hi errant corde: ipſi
vero non cognoverunt vias meas quibus juravi in ira
mea, ſi introibunt in requiem meam.* Cum dicit,
hodie, te convenit, ad te loquitur, quicun-
que homo es auditor, ne audita voce ejus,
contemptus reatum, contumaciæ crimen in-
curras, quem non præcepta, quem non cor-
rexit exemplum. Nam ob hoc Judaicam du-
ritiem longo ſermone narravit, ut te, Chri-
ſtiane, faceret cautiorem, cui non quadragin-
ta annis tantum converſatur, & cohabitat
Deus, ſed toto vitæ tempore paret, & militat
ad ſalutem.

SER-

(4) *Spes miſericordiæ eſt.* Non præveniendus eſt Dominus in ſenſu Pelagianorum qui a libero arbitrio gratiam præveniri putant: *ſed cum tempus eſt veniæ: & cum pœnitentiæ locus eſt*: ut paulo ſuperius Chryſologus.

(5) *Dicamus delicta noſtra.* His & ſequentibus auricularis confeſſionis dogma ex Chryſologo aperte firmatur: quid quid blaterent Heterodoxi: qui loca hæc in malum ſenſum detorquent; ut inde nutantia fulcra petant, unde eorum mendacia funditus evertuntur.

(6) *In Pſalmis.* MS. Cæſen. *In primis.* Conſonat Vallicell. Adhæſimus editioni Bonon. I.

(7) *Virtutes.* Angeli, ſcilicet ſuperioreſque poteſtates.

(8) *Qui Deum de materia.* Mundum de præexiſtente materia ab Deo compactum fuiſſe ſenſiſſe Marcionem teſtatur Tertullianus Lib. V. adverſ. eundem cap. XIX. In hac pariter blandienti hæreſi fuere Hermogenes, eodem adſtipulante Tertulliano contra Valentinianum cap. XIII. & contra eundem Hermogenem cap. I. & de præſcriptione, cap. XXXIII. & Manichæi: de quibus vide Chryſoſtomum Homil. I. Tom. V. Theod. Hæreſ. Fabul. Lib. I. cap. 26. Epiphanium Hæreſ. LXVI. Nyſſenum de Opific. Homin. cap. XXII. Tom. I. pag. 105. & 106.

(9) *Mundum figuraſſe confingunt.* Cicero Lib. II. de Natur. Deorum cap. X. *Thales Mileſius, qui primus de talibus rebus quæſivit, aquam dixit eſſe initium rerum: Deum autem eam mentem, quæ de aqua cuncta fingebat.* Id autem hauſiſſe videtur Philoſophus ab illo loco Moſis: *ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Conſule apud Tilladet. Tom. II. pag. 222. Epiſtolam Huetii, Gilberto Cupero datam.

(10) *Fletum gaudiorum.* Ex inſperato gaudio lacrymas effundi jam compertum eſt. Laudatur locus hic, & illuſtratur ab Gaſpare Barthio Adverſ. Lib. XLII. cap. XXI. colum. 1911.

(11) *Repenſare lacrymis.* Obſervant alii cum Chryſologo his tribus Pſalmiſtæ verbis *adoremus, procidamus, ploremus* doceri nos: 1. venerationem & cultum Deo tribuendum: 2. non ſolum cordis, ſed & exteriori compoſitione 3. & lacrymis.

NOTÆ.

SERMO XLVII.

De parabolis inventæ Margaritæ, & Sagenæ miſſæ in mare.

CHriſtus Deus noſter, quod cælum, terram, mare, & in eis magnas, multas, varias condiderit creaturas, miranda potentiæ ſuæ documenta monſtravit: quod vero humana ſuſcipit, agit hominem, intrat tempora, tranſit
(1) ætates, (1) docet verbo, virtute curat, ſimilitudines loquitur, proponit exempla, affectus noſtri in ſe pondus aperit: ineſſe ſibi dilectionis humanæ pandit ineffabilem charitatem. Hinc eſt, quod cæleſtia terrenis commendat exemplis: de præſentibus ſapere dat futura: inviſibilia viſibilibus inſimulat argumentis; probant hoc ſimilitudines, quas nobis hodie Evange-
Matth. 15. licus clamat auditus. *Simile eſt regnum cælorum*
(2) *homini negotiatori quærenti bonas margaritas:* (2) *inventa autem una pretioſa margarita, abiit, & vendit omnia quæ habuit, & emit eam.* Neminem qui hoc audit nomen negotiatoris offendat: hic negotiatorem loquitur qui dat miſericordiam, non qui dat fœnoris ſemper uſuram: providentem ornamenta virtutum, non irritamenta vitiorum: gravitatem morum, non lapidum pondera perferentem: honeſtatis, non luxus monilia portantem: geſtantem non voluptatis pompam, ſed inſignia diſciplinæ. Iſte ergo negotiatior hac cordis & corporis margaritas proponit, non humano commercio, ſed divino exercito: non ad præſens commodum, ſed ut futurum mercetur: non ad terrenam gloriam, ſed cæleſtem: quatenus cælorum regnum poſſit virtutum præmio comparare, & innumeria bonis unam redimere perpetuæ vitæ margaritam. Adjecit autem ſimilitudinem Dominus dicens: *Iterum ſimile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti: quam cum impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt. Simile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare.* Similitudo hæc prodit cur in apoſtolatum piſcatores elegerit Chriſtus; & captores piſcium fecerit hominum piſcatores, ut divini judicii typus arte piſcatoria monſtraretur. Piſces congregat captura confuſos,
(3) (3) ſed in vaſa diſeretio dat electos: ſic vocatio Chriſtiana juſtos, & injuſtos, malos, bonoſque congregat; ſed bonoa, maloſque electio divina diſcernit. *Simile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare.* Ad hujus ſæculi mare tumens pompa, elatum vertice, undoſum ſectis, inſcitia fluctuans, clamoſum litibus, fremens ira, ſævum perfidia, peccatis naufragum, impietate demerſum, miſit piſcatores ſuoa Chriſtus, hoc eſt, Petrum, Andream, Jacobum, Joannem, probatos arte, cum dicit „ Ve- Matth. 4.
„ nite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum. „ Miſit ergo piſcatores ſuoa retia portantes præceptis legalibus, & Evangelicis innodata, monitis circumcincta, virtutum donis, & gratia dilatata, Evangelico ſinu congregantia ſine fine capturam. Hoc tempus modo, hoc agitur, fratres: per gentes, per populos Chriſti retia nunc trahuntur, & ducunt confuſas toto orbe capturas (4) ſine diſcretio- (4)
ne perſonas. Sed quia ſæculi vicinus eſt finis, & ad judicii littua capturæ noſtræ retia jam propinquant, piſces, hoc eſt homines, qui profundo ſæculi diſcurſu feriato ac libero vagabuntur, ſiccitate littoris, hoc eſt, finis propinquitate turbati, tota ſe rerum diſpenſatione collidunt (5): videntes impias gentes trium- (5)
phis ſuccedentibus ampliari: anguſtiari captivos, toto orbe populos Chriſtianos: impios proſperis gaudere ſucceſſibus, pioa malorum continuata ſucceſſione calcari: ſubdi dominos ſervituti, dominari dominis ſervos: rebelles filios in parentes: ſenes juvenibus eſſe contemptui: omnemque naturæ ſtatum, vitæ ordinem deperiiſſe. Sed hæc cum ita ſint, fortes non turbant: imo infirmos turbant, (6) (6)
fortes turbare non poſſunt, quia ſumunt vires de ſimilitudine, fortitudinem de figura. (7) (7)
Ejecti de profundo piſces parum quidem in littore ſui confuſione volvuntur, ſed citata diſcretio dum malos abjicit, eligit bonos; facit bonos, non turbat, brevis iſta, & cito tranſitura confuſio. (8) Iſta diſcretio ſuperna, quæ dat malos pœ- (8)
nis, bonoa rapit ad honorem, impios deducit ad tartarum, pios tranſmittit ad regnum, patres, ſenes, juſtos, electos: omnes de contumelia exigua, perpetua gloria conſolatur, probat hoc autem comparatio ipſa, cum dicitur: *In conſummatione ſæculi exibunt angeli Dei, ſegregabunt malos de medio juſtorum.* In conſummatione ſæculi: qui conſummationem ſæculi credit, qui de ſæculi minoratione cauſatur, qui confidit manſura ſuccedere, habere quid quærit tranſitura? Fratres, mundus de fine principium ſumit: fine innovatur, non deficit creatura: ſæculum deficit non creatori, ſed crimini: neque juſtis, ſed peccatoribus finiun-

NOTÆ.

(1) T*Ranſit ætates.* Sedulius Lib. I.

. . . . Ævique meatus
Humana pro parte tulit.

Auguſtinus Serm. CXLVI. de Temp. *Patienter expectavit ætates: patienter tempora pertulit.*

(2) *Bonas margaritas.* Notum Judæis mercimonium ob maris rubri vicinitatem.

(3) *Captura confuſos.* Quod Græcis σαγήνη *ſagena*; *everriculum* dicitur Latinis: cujus natura & opificium eſt, quidquid ei obviam ſit ſecum trahere. Grotius hic obſervat ex Plutarcho, & Homero hoc ipſum retis genus vocari πάναγρον.

(4) *Toto orbe capturas.* Ex MS. Vatic. Mita & alii *credituras*. Fortaſſe non male.

(5) *Diſpenſatione collidunt.* „ Hoc eſt cæci mortales, „ juſtorumque Dei judiciorum minime capaces hujuſmo„ di rerum humanarum adminiſtrationem iniquam & per„ verſam exiſtimant: etenim tota ſe rerum diſpenſatione „ collidere nil aliud eſt quam ſcandalizari, hoc eſt gra„ viter offendi ob cunctas res male ut illi videtur diſtri„ butas videntes impias gentes ampliari, & cetera quæ „ dicuntur in Textu. Et hi qui ita ſcandalizantur, in„ firmi ſunt, non fortes. S. Hilarius Comment. in „ Matth. 25. ait: *atque his quidem vexationibus mali turbabuntur & tantis inſurgentibus malis ſcandalizabuntur, & uſque in mutuum odium excitabuntur & falſi Prophetæ erunt &c.* „ Mita.

(6) *Infirmos turbant.* Aliter Mita. *Sed hæc cum ita ſint infirmos turbant, fortes turbare non poſſunt. quia &c.*

(7) *Fortitudinem de figura.* Scilicet ſagenæ Evangelicæ: quæ omnia piſcium genera includit, divinæ autem electionis eſt bonos a malis diſcernere.

(8) *Tranſitura confuſio.* Inferius. *Brevis iſta mixtura*; Auguſtinus ſerm. CCCLXII. alias CXXI. diverſ. *Boni tolerant malos, donec in fine ſeparentur.*

finiuntur elementa. *In conſummatione ſæculi exibunt angeli, ſeparare juſtos.* (9) Nec quiaquam
(9) dubitet, ſanctia angelos eſſe parituros, quibus
obſequium ſuum promittit & Chriſtus: Chriſti
vox eſt: Præcingam me, & miniſtrabo vobis;
Luc. 17. *Exibunt angeli Dei & ſegregabunt malos de medio*
(10) *juſtorum.* Portate juſti, portate, (10) imo inducias juſti date, brevis iſta mixtura longa ſeparatione penſabitur. *Separabunt malos de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis.* Ecce qui ejiciunt vicinos, (11) qui expellunt ho- (11)
ſpites, qualem ſibi eligunt manſionem: ecce qui ſibi hic delicias pauperis fame, pœnis præparant alienis, ibi ignem ſibi quantum de exigua voluptate ſuccendunt; *Ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Quam male ſtridet ibi, qui hic male ridet: & qui nunc malis pauperum gaudet, de bonis pauperum tunc lugebit, quia potuit cum paupere gaudere, ſed noluit: vos autem fideles gaudete in Domino ſemper.

(9) *Separare juſtos.* Nonnullæ editiones habent: *parere juſtis.*

(10) *Portate.* Ideſt ſuſtinete, ſupportate adhuc modicum.

(11) *Ejiciunt vicinos.* „ Hic & ſuperius in hoc eodem Sermone de hoſtibus imperium Occidentis infeſtantibus agit: & hoſpites e propriis civitatibus & provinciis expulſos tangit, quod liquet ex hiſtoriarum lectione. „ Mita.

SERMO XLVIII.

De Chriſto, fabri filio appellato, & de Invidia.

Evangeliſta hodie Judæorum circa Chriſtum
proditurus invidiam, ſic cœpit: *Venit*, in-
quit, *Jeſus in patriam ſuam, & docebat eos in*
Matth. 13. *ſynagogis eorum, ita ut mirarentur & dicerent: Unde huic ſapientia & virtus? Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria? & fratres ejus Jacobus, & Joſeph, & Simon, & Judas: & ſorores ejus nonne omnes apud nos ſunt? unde ergo huic omnia iſta?* Non ſic nubes cælum, nox diem, ſolem caligo, quomodo mentem cœcat, & tenebrat invidia. Livor hoc Judaicus probat, qui Chriſti ſapientiam miratur, virtutes ſtupet, attollit opera, dicta ſuſcipit, & tamen ne in ipſo videatur divinitas, deitas ſentiatur, carnalium parentum nomina commonet, & divulgat. *Venit*, inquit, *Jeſus in patriam ſuam.* Nemo miretur, ſi conditor rerum, cælorum do-
(1) minus, Deus omnium, patriam (1) locumque
ſortitur, quando ſe claudit utero, metitur cunis, uberibus occupat, arctat gremio, dat in ulnas: & ut anguſtias tollat humanas, humanis ſe dedit, atque aptavit anguſtiis. Homo ad te Deus ſe per iſta deponit, te per iſta ſequitur, per iſtas te perquirit anguſtias, ut quem formavit opere, reformet exemplo: quem judicio repulit, reducat affectu, & in ſe ſervet,
(2) quem præter ſe conſpicit deperiiſſe. (2) *Venit,*
inquit, *Jeſus in patriam ſuam, & docebat eos in ſynagogis eorum.* Non in templo ſuo, ſed in ſyna-
(3) gogis eorum: (3) ſynagogæ non poterant ejus
eſſe, in quibus ſe turbæ perfidiæ, non fidei congregabant: in quibus conveniebat invidiæ populus, non amoris: in quibus conſidebat conſilium malignantium, non bonæ conſilium diſciplinæ. *Docebat in ſynagogis eorum, ita ut mirarentur.* Mirabantur indignatione, non gratia: ſtupebant
livore, (4) non laude: ſurebant, quia quod (4)
ſapere non poterant ſuperba ſubſellia, ſtans
humilitas producebat (5), *ita ut mirarentur, &* (5)
dicerent: Unde huic hæc ſapientia? Sic dicit qui Deum, ex quo eſt ſapientia, ex quo virtus, ignorat: ſic dicit, qui Chriſtum neſcit eſſe Dei ſapientiam, Dei eſſe virtutem. Unde ſit ſapientia, Salomon probat: qui cum regni apicem parvulus ſuſcepiſſet, ut creditum ſibi populum regeret virtute, non faſtu; ſapientia, non tumore; corde, non vertice, a Deo ſapientiam voluit, popoſcit, accepit. *Unde huic hæc ſapientia, & virtus?* Virtutem quæ dat oculos, quos natura non dedit: quæ auditum reddit debilitate concluſum: quæ in mutis ſui ſolvit vincula ſermonia: quæ claudos reducit ad curſum: quæ animas apud inferos jam devinctas, propria redire cogit ad corpora, a Deo eſſe, niſi ſalutis invidus non negaret. At Judæi ſciebant Chriſti opera divinæ virtutis eſſe, non eſſe poſſibilitatis humanæ, ſed
livoris nubilum (6), malitiæ fumus, viſum (6)
ſpectantium caligabant, ne lumen Chriſti, ne tempus Evangelii pervidérent dicendo: *Nonne hic eſt fabri filius?* Dicebant, hic eſt fabri filius, ſed cujus fabri filius non dicebant: dicebant fabri filius, ut arte vili ars lateret auctoris: & deitatis nomen, fabrile nomen abſconderet. Chriſtus erat fabri filius, ſed illius, qui mundi
fabricam fecit non malleo, (7) ſed præcepto: (7)
qui

NOTÆ.

(1) P*Atriam.* Patria Chriſti quodammodo triplex. Betlem ubi natus: Nazareth ubi educatus: Capharnaum ubi domicilium poſuit. Hic autem innui Nazareth omnes conveniunt.

(2) *Conſpicit deperiiſſe.* „ Perierat homo, cui Cælorum „ ingreſſus nequaquam patebat, priuſquam Deus ſumpſiſ- „ ſet hominem. Servatur ab Deo ipſo cum Dei Filius hy- „ poſtatice humanam naturam ſumpſit „ Mita.

(3) *In Synagogis eorum.* Juxta Vulgatam Græcus Textus habet: ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, *in Synagoga eorum.* Recteque nonnulli putant. Nazareth enim oppido obſcuriſſimo plures Synagogæ vix eſſe poterant.

(4) *Livore.* Novar. in Wal. *Tanquam aliqua calamitate premerentur: quia Chriſti auctoritatem, quam ſibi tot miraculis pepererat, invidis oculis intuebantur.*

(5) *Producebat.* Ex MS. Cæſenæ & Vall. Editi quam plurimi *producebant.*

(6) *Livoris nubilum.* Non enim calumniabantur Chriſtum, quaſi præſtigiorum aut veneficii vi hæc omnia gererentur. Non enim quid tale eis exprobrat Chriſtus, ſed ut notat bene Chryſologus invidia perciti. quod ex infimis natalibus unus tantam famam promeruiſſet.

(7) *Non malleo.* Paulo inferius *non carbone conflante.* Ferrariam artem exercuiſſe Joſephum putativum Chriſti patrem, ſentire videtur Chryſologus. illud Fabri Filium in Evangelio varias peperit de Joſephi arte ſententias. Pſeudo-Euſtachio in Hexam. pag 37 *domorum ædificator* habetur. Hugoni Card. in Evangel Marci VI. *Aurifex*: neque eos condemnat qui eum *Cæmentarium* faciunt. Hilarius in Matth. cap. XV. pag 737. *Fabrum Ferrarium* credit: *Plane hic Fabri erat Filius, ferrum igne vincentis, omnem ſæculi virtutem judicio decoquentis, maſſamque formantis in omne opus utilitatis humanæ.* Nihil itaque fuit cur Scultetus hanc Hilarii opinionem notaret veluti fa-
cinus

Digitized by Google

qui elementorum membra non ingenio, ſed
juſſione compegit: qui maſſam ſæculi auctori-
tate, non carbone conflavit: qui ſolem non
terreno igne, ſed ſuperno calore ſuccendit:
qui lunam, tenebras, noctem formavit, & tem-
pora, qui ſtellas variata luce diſtinxit: qui
cuncta fecit ex nihilo, & fecit, o homo, tibi,
ut opificem operis æſtimatione penſares.
Sed tu Judæe bujus ſabri filium notas, cui pro
tantis beneficiis repenſare vicem deberes in
filium: hinc eſt, quod non accipis futura, quia
de præſentibus exiſtis ingratus. *Nonne hic eſt
fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria?* ite-
rum Judæe matris nomen clamas, occultas
(8) patris: (8) patrem dicis, nomen non dicis:
fabrum dicis, opus non dicis. Judæe decipi-
unt te iſta, non decipiunt credituros. *Nonne
mater ejus dicitur Maria? & fratres ejus Jacobus,*
(9) *& Joſeph* (9), *& Simon, & Judas, & ſorores ejus
nonne omnes apud nos ſunt?* Si mater, ſi fratres,
ſi ſorores apud vos ſunt, pater ubi eſt? vobiſ-
cum non eſt, quia Deus odit fictos, invidos
deſerit, declinat ingratos, ſibi non ſinit cru-
deles & impios commorari. *Et fratres ejus &
ſorores ejus, nonne omnes apud nos ſunt?* Callide
fratres ingeris, oſtentas ſorores, ut numeroſo
(10) partu ſanctæ matris virginitas lateat, (10) ob-
ſcuretur integritas, & ſentiatur de filio totum
quod humanum eſt, nihil divinum. Judæe
quos dicis fratres & ſorores Chriſti, Cleophæ
(11)(12) ſororis Mariæ filii ſunt, (11) non Mariæ: (12)
& fratrum & ſororum filios, fratres nuncupat
& divina lex, & humana cognatio. Ergo
Chriſti fratres fecit non matris virginitas, quæ
permanſit virgo poſt partum, ſed materteræ
ejus fecit propinquitatis aſſertio. Beata Ma-
ria, ſi alios filios habuiſſet, a Chriſto, mater in
ipſo crucis tempore, in articulo ipſo mortis
non diſcipulo traderetur, (13) non commen- (13)
daretur extraneo. Invidia de cælo abjecit an *Eſa.* 14.
gelum, de Paradiſo excluſit hominem: Ipſa *Gen* 3.
primum contaminavit terras germano ſangui- *Gen.* 4
ne: Ipſa germanos compulit venundare ger- *Gen.* 37.
manum: Ipſa Moyſen fugavit, Aaron in fra- *Exod.* 2. *Num.* 12.
tris excitavit injuriam: Mariam maculavit li-
vore germani: ac ne multis, quod pavet mens,
quod viſus tremit, quod auditus non capit,
ipſum (14) Chriſti attendit & pervenit ad ſan- (14)
guinem. Invidia omnibus malis pejor: quos
cœperit, liberari nequeunt: quos vulneraverit,
ad curam non veniunt, non redeunt ad ſalu-
tem. Invidia delictorum venenum, crimi-
num virus, peccatorum mater, origo vitiorum:
hanc qui non viderit, bona videt: hanc qui
neſcierit, mala neſcit: hanc qui fugerit, vivit.
Invidia vitari fuga poteſt, non poteſt ſuperari
conflictu. Sed jam quid dominus reſponderit,
audiamus: *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in
patria ſua & in domo ſua.* Chriſtus quidem ve-
nit in patriam ſuam & in domum ſuam quia
ſcriptum eſt: „ In ſua venit, & ſui eum non *Joan.* 2.
„ receperunt. „ Verum dicendo: *Non eſt Pro-
pheta ſine honore, niſi in patria ſua & domo ſua.*
Docet quis inter ſuos poſſe morſus eſt, adu-
ſtio eſt: inter cives eminere proximos, proxi-
morum urit gloriam: (15) propinqui propin- (15)
quo ſi honorem debeant, computant ſervitu-
tem. *Et non fecit*, inquit, *ibi virtutes multas pro-
pter incredulitatem illorum.* Non fit ibi virtus,
ubi incredulitas non meretur. Etſi merce-
dem cum ſanat, non exigit Chriſtus; indigna-
tur tamen dum pro honore ſibi fertur injuris:
„ qui eſt ſuper omnia Deus benedictus & glo-
„ rioſus in ſæcula ſæculorum „ Amen.

S E R-

cinus nullis flammis piacularibus eluendum. Nam eandem ſententiam induiſſe videntur Theophylus Antiochenus in Matth. Ambroſius in Luc Lib. III num. 2. ubi exſcribit verba laudati Theophyli: Beda in Marc. Cap. II. & Chryſologus hic. Potior autem ſententia eſt eum fuiſſe *Fabrum lignarium*. Nam cum vox τέκτων abſolute ponitur, ut in Evangelio, *Fabrum lignarium* innuere obſervatum eſt ex libro V. Xenophontis de Cyropædia. Adi Juſtinum antiquiſſimum Scriptorem patria Paleſtinum, qui Joſephum habuit pro *Fabro lignario* in Dialogo cum Tryphone pag 316. quod novit etiam impius ille Libanius: cui perlepidum ab Pædagogo datum reſponſum videre eſt apud Theodoretum Lib III Hiſtor. Cap XXIII. pag. 142. edit. Valeſ. & Sozomenum Lib. VI. Cap. 2. Sed jam Notæ fines exceſſimus

(8) *Occultas Patris.* Id factum plerique exiſtimant, quod adhuc in vivis non degeret Joſephus.

(9) *Joſeph.* Græci Codices hunc Joſen vel Johannem nominant. Eſt autem quem Eccleſia Jacobum Minorem dicit

(10) *Virginitas lateat.* Etiamſi Judæos alloqui videatur Chryſologus, fortaſſe vel Ebionitas, vel Helvidium, qui anteriori ſæculo vixerat, vel Jovinianum reſpicere poterat. Uterque in Mariam Virginem impie blaſphemus eam alios poſt Jeſum peperiſſe Filios auſus eſt effutire. Vide Epiphan. Tom II. Lib. I. Hæreſ. edit. Petavii, Tertullian Lib. de Velam. Virgin. Cap. VI. pag. 368. edition. Pariſ.

(11) *Sororis Mariæ Filii ſunt.* Probabilior utique hæc ſententia: ſcilicet hos, qui Fratres Domini nominantur in Evangelio, fuiſſe ei ſobrinos ex Matre Sorore Deiparæ uxore Cleophæ, vel Alphei, licet eam Chryſologus Cleophem & non Mariam dictam putet. Hieronymus de viris illuſtr Jacobus qui appellatur Frater Domini: ut nonnulli exiſtimant Joſephi ex alia uxore: ut autem mihi videtur Mariæ Sororis Matris Domini Filia. Conſule Baſnag in Annal. Tom. I. pag. 91. ſuſius pag. 95. quæ narrat Nyſſenus Orat de Nat. Dom. ex Apocryphis deſumpta nullam merentur fidem.

(12) Non *Mariæ.* Imo nec Joſephi licet illum ex alia uxore, cui nomen Eſchæ ex arbitrio indidere Ebionitæ alios accepiſſe filios filiaſque nonnulli veteres innuerunt. Conſule Hilarium in Matth cap. I. pag. 671. Epiphanium Hæreſ. LXXVIII. num. 7. Theophylactum in Matth. Hos Origenes in Matth ex editione Hueti pag 223 ad id adductos putat traditione Evangelii, quod ſecundum Petrum inſcribitur. Rectiſſime autem Hieronymo contra Helvidium videtur *ipſum Joſeph Virginem fuiſſe: ut ex Virginali connubio Virgo Filius naſceretur.*

(13) Non *diſcipulo traderetur.* Hoc eodem argumento ad aſſerendam Virginis puritatem utitur Hilarius Comment. in Matth, Tom. I. Oper. pag. 671 in fine ex edit. Veron. 1730. Licet ex Joſepho procreatos fuiſſe Fratres Domini credat. *Quod ſi Mariæ Filii fuiſſent, & non potius Joſeph ex priore conjugio ſuſcepti, nunquam in tempore paſſionis Johanni Apoſtolo tranſcripta eſſet in Matrem: Domino ad utrumque dicente: Mulier ecce Filius tuus: & Johanni ecce Mater tua; niſi quod ad deſolatæ ſolatium caritatem Filii in diſcipulo relinquebat.* Hilario conſentiunt & Chryſologo, Chryſoſtomus Hom V in Matth. Epiphanius loc cit Ambroſius lib. II. in Luc. quanquam, ut obſervat Scholiaſtes Hilarii, Joſeph paſſionis tempore ſuperſtitem ponens, eo aliter utatur. Paulinus item Epiſt. ad Auguſtinum I. alias XLIII pag. 295 edit Veron. *quo oſtenderet eam ſe frater ſe, qui ex ea Virgine natus eſſet, nec habuiſſe Filium nec habere: quia nec Salvator tantopere curam deſolationis habuiſſet ejus, ſi illi natus non fuiſſet.*

(14) *Ipſum.* MS. Cæſen. *Ipſa.*

(15) *Urit gloriam.* Per quam apposite hæc invidia urere dicitur:

Urit enim fulgore ſuo qui prægravat artes.
Infra ſe poſita.

Livius lib. XL. *quia tu omiſſa iſta nocturna Fabula ad id quod doles, quod invidia urit perverteris.* Ammianus Marcellinus: *urebant Julianum terentes:* ubi Valeſius obſervat; quod quidquid pulchritudine excellit urit oculos: ut apud Terentium: *urit me Glyceræ niter.*

SERMO XLIX.

De eiſdem, ſecundùm Marcum.

QUoties humana Dominum Sanctus Evan-
gelista ſuſtinuiſſe, aut egiſſe commemo-
rat, toties carnalium ſenſus tota velut
fluctuum commotione conturbſt: imbecilles
namque mentes, neſciunt dominici corporis au-
dire, diſcernere & diſpenſare myſteria: ſicut
Marc. 6. hodiernſ lectio monſtrat, quæ dicit: *Egreſſus
inde Jeſus, abiit in patriam ſuam.* Egreditur
unde, quo ingreditur, qui nullo continetur,
nullo concluditur loco? ad quam patriam va-
dit, orbem qui fecit & poſſidet univerſum? di-
Pſal. 88. cente Propheta „ Tui ſunt cæli, & tua eſt ter-
„ ra: orbem terrarum, & plenitudinem ejus
„ tu fundaſti.„ Verum non ſibi per ſe, ſed
per te tibi egreditur, & ingreditur Chriſtus, do-
nec te intromittat expulſum, exulem revocet,
reducat, & reportet ejectum. *Abiit ergo Jeſus
in patriam ſuam.* Non ut ſuam ſibi, ſed ut tu-
am tibi, quſm Adſm perdiderat, pſtriam re-
donaret. *Abiit in patriam ſuam.* Si natus, quo-
modo non homo? ſi homo, quomodo non ci-
vis? ſi civis, eſſe illi patriam quis miretur?
Sed hic humanitatis modus, non divinitatis
ordo eſt, quem fatetur: quia qui eſt, & qui
erat ante ſæcula Deus noſter, parens noſter,
noviſſima voluit eſſe per ſæcula: ut quos po-
teſtate fecerat, pietate ſalvaret: & compati-
endo reciperet, quos extorres arguendo fece-
rat, & jubendo. Quicquid enim per hominem
ſuſceptum legimus egiſſe, aut pertuliſſe Chri-
ſtum, non ad divinitatis audiamus injuriam,
ſed profeciſſe hominis ad gloriam. *Et ſequeban-
tur*, inquit, *illum diſcipuli ejus.* Merito diſcipuli
Chriſtum redeuntem ſuam ſequuntur ad pſtri-
(1) am: quos jam in ſuperni ordinis (1) albo de-
ſcriptos cæleſtis patriæ cives, & municipes
electio tanta, tantæ gratiæ perfecerat plenitu-
do: dicente Domino: „ Gaudete, quia no-
Luc. 10. „ mina veſtra ſcripta ſunt in cælis.„ *Et facto
ſabbatho, cœpit in ſynagoga docere, & multi audientes
mirabantur in doctrina ejus, dicentes: Unde huic hæc
omnia, & quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi? & virtu-
tes tales quæ per manus ejus efficiuntur?* Infelix Ju-
daicæ mentis, & deteſtanda nequitia, ad diſcu-
tiendum ſemper promptior, quam ad creden-
dum: divinis virtutibus non ad fidem, ſed ad
calumniam ſolicite commovetur, vel quia me-
ruit audire ſapientiam tantam: ſed unde ſit ma-
litioſe curioſa, vel querula, in bonis ſuſpicax,
ad noxia ſatis facilis, doctrinam deſpicit, quam
miratur: quæ probat præcepta, contemnit: ſsd
Deum cunctatur, ad idola perproclivis, in di-
vinis aſtuta, ligno, lapidibus tota reſoluta,
Prophetiæ rebellis, contraria veritati, auguriis,
mendaciiſque perdita. Rogo, cui cautum, quod
cæcus videt? cui ſolicitum, quod mortuus ſur-
git? cui dubium, quod loquitur mutus? cer-
te quis neſciat eſſe Deum, cujus ſola curatur
omnis debilitas juſſione? Moyſes ſigna fece-
rat multa. Elias maxima monſtraverat docu-
menta virtutum, nec diſſimilia opera fecerat
Eliſæus: cur nemo perſonam diſcutit? cur ne-
mo ſtatus commovet quæſtionem? cur nemo
unde eſſent, quive eſſent, unde iſta, & per quem
facerent curioſitate ſic requiſivit ingratus. (2) (2)
Sed judicatur hic ſolus, qui ſolus judicare no-
luit ne puniret: improba ſeveritate diſcutitur,
qui ut largiretur veniam, nil quæſivit: & cum
ſolus innocens invenerit omnes reos, ad indi-
cium (3) pietatis immenſæ ſuſcipere maluit, (3)
quam abrogare ſententiam: ut vitam mortali-
bus olim perditam redderet, & repararet oc-
ciſos. (4). Vere ſicut dixit Apoſtolus. Ma- 1. Tim. 3.
gnum pietatis eſt ſacramentum, quod Chriſti (4)
noſtri manifeſtatur in carne. Extendit tamen
adhuc curioſitatem ſuam carnalis iſta æmula-
tio, cui ſemper eſt inimica veritatis cogitatio:
(5) nec patitur Chriſtum virtutibus, & ſapien- (5)
tia Deum credi, ſed proximorum, parentum,
fratrum, affinium documento, hominem tan-
tum aſſerit, (6) geſtit, optat, intelligit, dicen- (6)
do: *Nonne iſte eſt fabri filius & Mariæ?* (7) *frater* (7)
Jacobi & Joſeph, & Simonis & Judæ? nonne & Joan. 11.
ſorores (8) *ejus hic nobiſcum ſunt?* Caiphas pro- (8)
phano prophetat ore: Et cum ſacerdos eſſet,
falſitatis ſuæ ſenſum vicit officio veritatis: ſen-
tentiam non ſuo, ſed addicti probat imperio.
(9) Balaam maledico benedicit ore, & con- (9)
ductus ad nequitiam, tota loquitur myſteria Num. 23.
veritatis: & ſicut in ſpinis roſa, hoc eſt, in & 24.
frutice horrenti miri odoris floſculi germinan-
tur; ita ſenſus aliquoties peſſimorum ad bona
divinitatis, impulſu aguntur inviti, ut non ſit
meriti, ſed myſterii, quod loquuntur: quod
tunc malitiæ Judaicæ videmus eveniſſe, quæ in
contumeliam dominicæ generationis, cum per
artem Joſeph, proſapiæ Chriſti exaggerat ve-
ritatem, veri genitoris confitetur, & loquitur
qualitatem, dicendo: *Iſte eſt fabri filius.* Bene
perſonam tacuit, ut proderet ex arte genito-
rem, dicendo, non Joſeph, ſed fabri filius.
Et quis talis faber, qualis eſt iſte, qui ex ni-
hilo tantum, talem fabricatus eſt mundum? &
quis faber talis, qui totius bonæ artis ſolus au-
ctor, ſolus largitor exiſtit? Dic ergo, Judæe, fa-
bri filium, ut Dei filium fatearis invitus: dic
Mariæ, ut verum hominem, ſed virginis filium
confitearis impulſus: dic fratres, ut tantam di-
gnationem tui prædices & proferas creatoris.
Et licet ipſe genitricis ſanctæ per hoc virtutes
molia-

NOTÆ.

(1) S*uperni Ordinis*: Nonnulla MSS. habent: *In ſu-
perno ordine deſcriptos.*

(2) *Ingratus.* Ex MS. Vatic. Alias. *Ignarus.*

(3) *Ad indicium.* Editi perperam *Judicium.* Inferius
abrogare, Editi *rogare.*

(4) *Occiſos.* Nonnullæ Editiones ex oſcitantia Typo-
graphorum *Ocioſos.*

(5) *Inimica veritatis cogitatio.* In Editis plurimis de-
eſt *veritatis.*

(6) *Hominem tantum aſſerit.* Error hic Judæorum ab
primis Eccleſiæ temporibus in hæreſim tranſiit. Tem-
pore enim Ignatii Martyris fuerunt qui dicerent Filium
nudum eſſe hominem. Tales Ebionitæ, & Cerinthiani
Joanne Apoſtolo adhuc ſuperſtite, qui contra eos ſcripſit
Evangelium.

(7) *Filius Mariæ.* Nazareni offendebantur etiam in
Matre Chriſti: Quam Nutricem fabile, vel aliquuo alio ma-
nuum labore victum ſibi quæritaſſe, Cenſus impium illud
caput, objiciebant Chriſtianis.

(8) *Nonne & Sorores.* Conſobrinas fortaſſe Patrueles
Neptes Joſephi ex aliis fratribus, vel ſororibus: Quas
pauperculas fuiſſe ex hoc eodem patet, quod ab Nazare-
nis criminabantur.

(9) *Addicti probat imperio.* Corruptum fortaſſe locum,
nec ope MSS. ſanare potuimus. Legerem *addicti muneris
probat imperio.*

(10) Fi-

moliaris abſcondere: tamen Evangeliſtæ veritas non Joſeph & Mariæ, ſed Cleophæ ſororis ejus filios, quos tu fratres appellas, probat & aſſerit extitiſſe: uſus enim temporis etiam præſentis, germanorum & germanarum filios, fratres noſcitur nuncupaſſe. Nunquam enim contra pietatis ordinem matrem Dominus extero, hoc eſt Joanni commendaſſet ex cruce, ſi
(10) alios ipſa præter illum filios ſuſcepiſſet: (10)
ſed virgini virginem tradit, ut inter tales cura ſola Sacramenti, ſola ſocietas religionis haberetur: nec mundanæ ſolicitudini diſcipulus tantus iſte ſerviret, ſed prædicaturus virginitatis partum, (11) domi haberet unde hoc (11)
dubitantibus approbaret: at Jacobus (12) unius (12)
fœminæ & matris (13) habere non potuit cu- (13)
ram: qui inter primordia, & in illo Judaico tunc furore Hieroſolymitanam ſingulariter rexit Eccleſiam: bene addidit Dominus: *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua.* Ecce qualiter carnales ſapiunt cives: ecce qualiter mundani parentes ſentiunt & honorant. Beatus qui cum patrem meruit habere Deum, præter cæleſtem patriam nil requirit.

(10) *Filios ſuſcepiſſet.* Vide Notam 10. ſuperioris Sermonis.

(11) *Virginitatis partum.* In Evangelio enim Verbum Carnem aſſumpſiſſe, & hominem factum docuit.

(12) *Jacobus &c.* Ob diſtinctionem ab Jacobo majori Herodis juſſu occiſo, Minor dictus Poſt Chriſti in Cælum aſcenſum ab Apoſtolis, eorum manus Chriſto dirigente, inquit Photius epiſt. CXVII, Primus Hieroſolymorum Epiſcopus fuit conſecratus Procurante vero Anano juniore Pontifice ab Synedrio damnatus: Et de pinna Templi præcipitatus interiit Anno Chriſti XXXI. ætatis LXI.

(13) *Et Matris.* Nonnulli volunt fuiſſe Mariam Sororem Materteræ Jeſu, uxorem Cleophæ; ac proinde dictus Frater Domini, quia ejus fuerat ſecundum carnem Cognatus.

SERMO L. (*)

De Paralitico curato.

CHriſtum in humanis actibus divina geſſiſſe
myſteria, & in rebus viſibilibus inviſibilia
exercuiſſe negotia, lectio hodierna monſtra-
Matth. 5. vit. *Aſcendit*, inquit, *in naviculam, & transfretavit, & venit in civitatem ſuam.* Nonne
Exod. 14. ipſe eſt qui fugatis fluctibus maris profunda
nudsvit: ut Iſraeliticus populus inter ſtupen-
tes undas ſicco veſtigio, velut montium con-
Matth. 14. cava, pertranſiret? Nonne hic eſt, qui Petri
pedibus marinos vertices inclinavit, ut iter
(1) liquidum (1) humanis greſſibus ſolidum præ-
beret obſequium? Et quid eſt quod ſibi maris
ſic denegat ſervitutem, ut breviſſimi lacus
(2) (2) tranſitum ſub mercede nautica transfreta-
ret? *Aſcendit*, inquit, *in naviculam, & transfre-
tavit.* Et quid mirum, fratres? Chriſtus venit
ſuſcipere infirmitates noſtras, & ſuas nobis
conferre virtutes: humana quærere, præſtare
divina: accipere injurias, reddere dignitates:
ferre tædia, referre ſanitates: quia medicus
(3) qui non fert infirmitates, infirmitates (3) cu-
rare neſcit: & qui non fuerit cum infirmo in-
(4) firmatus, (4) infirmo non poteſt conferre
ſanitatem. Chriſtus ergo, ſi in ſuis manſiſſet
virtutibus, commuoe cum hominibus nil ha-
beret: & niſi impleſſet carnis ordinem, carnis
in illo eſſet otioſa ſuſceptio. Suſtinuit ergo
has neceſſitates, ut homo verus humanis ne-
ceſſitatibus probaretur. *Aſcendit*, inquit, *in
naviculam.* Chriſtus Eccleſiæ ſuæ navem, ſæ-
culi fluctus ſemper mitigaturus aſcendit, ut
credentes in ſe ad cæleſtem patriam tranquilla
navigatione perducat: & municipes civitatis
ſuæ faciat, quos humanitatis ſuæ fecit eſſe
conſortes. Non ergo Chriſtus indiget navi,
ſed navis indiget Chriſto: quia ſine cæleſti
gubernatore navis Eccleſiæ per mundanum
pelagus tali, & tanto diſcrimine ad cæleſtem
portum non valet pervenire. Hæc diximus,
fratres, quantum ad intelligentiam pertinet
ſpiritualem: verum oune ipſius hiſtoriæ ordi-
nem proſequamur. *Aſcendit*, inquit, *in navi-
culam & transfretavit, & venit in civitatem ſuam.*
Creator rerum, orbis Dominus, poſteaquam
ſe propter nos noſtra anguſtiavit in carne,
cœpit habere humanam patriam, (5) cœpit (5)
civitatis Judaicæ eſſe civis: parentes habere
cœpit, parentum omnium ipſe parens, ut in-
vitaret amor, attraheret charitas, vinceret
affectio, ſuaderet humanitas, quos fugarat
dominatio, metus diſperſerat, fecerat vis po-
teſtatis (6) extorres. *Venit in civitatem ſuam,* (6)
*& ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto,
& reſpiciens*, inquit, *Jeſus fidem illorum, dixit
paralytico: Confide, fili, dimittuntur tibi peccata tua.*
Audit veniam, & tacet paralyticus, nec ullam
reſpon-

NOTÆ.

(*) Vide quæ de hujuſmodi Sermone diximus in Præfatione.

(1) *Iter liquidum.* Nonnullæ editiones Bononienſ. & Colon. habent *Inter liquidum.*

(2) *Breviſſimi lacus.* Geneſareticus lacus hic, quo emenſo Jeſus venit Capharnaum; ut mihi certum eſt ex Marco II. 1. inquit Grotius, quo Chriſtum immigraſſe jam ab Matthæo fuerat proditus. Hujuſmodi lacus appellatur quandoque Mare Tiberiadis: in ſacra enim Scriptura quandoque lacus vocantur θαλασσα, & e contra quandoque Mare lacus dicitur. Quod & in prophanis Scriptoribus occurrit. Homerus & Sophocles Mare vocant λιμνη, & Plinius ſeptem Adriatici maris lacunas vocat ſeptem Maria: ut obſervat Fabricius Theolog. Aquarum pag. 178 Vide etiam Hadrianum Relandum lib. I. Paleſt. illuſtr. cap. XXXVIII. pag. 239. Hinc patet quam infirmis hæreat fundamentis Porphyrii Critice, de quo Hieronymus Quæſt Hebr. in Geneſ. I. *Fruſtra Porphyrius Evangeliſtas ad faciendum ignorantibus miraculum, & quod Dominus ſuper mare ambulaverit pro lacu Geneſareth mare appellaſſe calumniatur.*

(3) *Qui non fert infirmitates.* Sic cum nonnullis editionibus. Mita ex antiquiſſimo Breviario MS. habet: *Medicus qui affert ſanitatem, infirmitates curare neſcit.* Lectio quam retinuimus aptiori nexu cum ſequentibus cohæret, & ſtylum Chryſologi apertius redolet.

(4) *Cum infirmo infirmatus.* Juxta illud Apoſtoli 1. Cor. 9. Ubi S. Hieronymus in Epiſt. ad Auguſtinum XI. Tom. II. Operum D. Auguſtini: *Fit enim tanquam æger qui miniſtrat ægrotis Non cum ſe febres habere mentitur; ſed cum animo condolentis cogitat quemadmodum ſibi ſerviri vellet, ſi ipſe ægrotaret.* Auctor noſter infra Serm. CLI. Qui non compatitur imputare non poteſt paſſiones. Ex Mita.

(5) *Humanam patriam.* Capharnaum intelligit, quam Evangeliſta vocat *Civitatem ſuam*

(6) *Vis poteſtatis.* Sic cum Latinio & MS. Vallicell. Editi: *Jus poteſtatis.*

reſpondet gratiam, quia plus corporis quam
animæ tendebat ad curam: & temporales
(7) ærumnas reſoluti corporis (7) ſic deflebat, ut
æternas pœnas reſolutionis animæ non defle-
ret: gratiorem ſibi præſentem vitam judicans,
quam futuram. Merito Chriſtus offerentium
(8) fidem (8) non reſpicit, & vecordiam reſpicit
ſic jacentis, ut fidei alienæ ſuffragio paralytici
anima ante curaretur, quam corpus. *Reſpi-
ciens*, inquit, *fidem illorum.* Cernitis in hoc
loco, fratres, Deum non quærere inſipien-
tium voluntates, non ſpectare ignorantium
(9) (9) fidem, non infirmorum ſtulta deſideria
perſcrutari, ſed ad alterius fidem ſubvenire,
quod per ſolam gratiam conferebat, cum
quicquid divinæ voluntatis eſt, non negaret.
Et re vera, fratres, quando medicus languen-
tium aut quærit, aut reſpicit voluntates, cum
ſemper contraria deſideret, & requirat infir-
mus; hinc eſt quod nunc ferrum, nunc ignem,
nunc amara pocula ingerit, & apponit invitis,
ut curam ſani ſentiant, quam non poterant
ſentire ægrotantes. Et ſi homo injurias deſpi-
cit, maledicta contemnit, ut ſauciatis morbo
ſponte vitam conferat & ſalutem; quanto
magis Chriſtus medicus bonitate divina mor-
bis ſaucios peccatorum, & phreneſi criminum
laborantes, ad ſalutem etiam invitos attrahit,
& nolentes? O ſi velimus, fratres, o ſi veli-
mus omnem mentis noſtræ paralyſim pervide-
re, animam noſtram virtutibus deſtitutam ja-
(10) cere in vitiorum ſtratis cernere: (10) luceret
nobis quemadmodum Chriſtus, & noſtras quo-
tidie noxias reſpicit voluntates, & ad ſalutaria
nos remedia pertrahit, & perurget invitos.
(11) (11) *Fili*, inquit, *remittuntur tibi peccata tua.*
Hæc dicens, Deum ſe volebat intelligi, qui
per hominem oculis adhuc latebat humanis:
virtutibus enim & ſignis comparabatur Pro-
phetis, qui per ipſum fecerant, & ipſi virtutes:
peccatis autem dare veniam, quia penes ho-
minem non eſt, & eſt ſingulare deitatis in-
ſigne, Deum illum pectoribus inſerebat huma-
nis. Probat hoc Phariſaicus livor: nam cum
dixiſſet: *Remittuntur tibi peccata tua. Reſponde-
runt Phariſæi. Hic blaſphemat:* (12) *quis enim* (12)
poteſt peccata remittere niſi ſolus Deus? Phariſæe,
qui ſciendo neſcis, confitendo negas, cum te-
ſtaris, impugnas: ſi Deus eſt qui remittit
peccata, cur tibi Chriſtus Deus non eſt, qui
unius indulgentiæ ſuæ munere totius mundi
probatur abſtuliſſe peccata? „ Ecce, *inquit*, *Joan. 1.*
„ agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. „
Ut autem poſſis majora capere ejus divinitatis
inſignia: audi eum pectoris tui penetralſe ſe-
cretum: (13) aſpice eum ad cogitationum (13)
tuarum latebras perveniſſe: intellige eum cor-
dis tui tacita nudare conſilia. *Et cum vidiſſet*,
inquit, *Jeſus cogitationes eorum, dixit: quid cogi-
tatis mala in cordibus veſtris? Quid enim eſt fa-
cilius dicere, remittuntur tibi peccata tua, an dicere,
ſurge & ambula? Ut autem ſciatis, quia filius ho-
minis habet poteſtatem dimittendi peccata: dixit para-
lytico, ſurge, tolle lectum tuum, & vade in domum
tuam: & ſurrexit & abiit in domum ſuam.* Scru-
tator animarum prævenit mentium maligna
conſilia, & deitatis ſuæ potentiam, operis atte-
ſtatione monſtravit, dum diſſipati corporis
membra componit, nervos ſtringit, jungit
oſſa, complet viſcera, firmat artus, & greſſus
ad curſum ſuſcitat in vivo cadavere jam ſepul-
tos. *Tolle lectum tuum.* Hoc eſt, porta por-
tantem, omnes muta vices: ut quod eſt infir-
mitatis teſtimonium, (14) ſit probatio ſanita- (14)
tis: ut lectus doloris tui ſit meæ curationis
indicium, ut receptæ fortitudinis magnitudi-
nem, ponderis aſſerat magnitudo. *Vade*, in-
quit, *in domum tuam*: ne Chriſtiana fide cura-
tus, in viis Judaicæ perfidiæ jam moreris.

(7) *Reſoluti corporis.* Sedulius lib. III. pag. 167. v. 19. de hoc eodem Paralytico *Reſolutaque membra jacebant.* Vatablus quoque legit: *Reſolutum* pro *Paralyticum.* Paralyſis enim eſt diſſolutio nervorum; ex qua diſſolutione exteriora membra viribus deſtituta tremula redduntur. Unde Hebræi hujuſmodi ægrotos vocant *diſſolutos membris*: & Græci eos qui a morbo hoc reſtituuntur *ligari* dicunt. Infirmitatem deſcribit Guilielmus Ader de Morb. Evangel. cap. 11. *Obſidetur enim in paralyſia tota ſpina dorſi: quæ ſuapte natura frigida cum ſua nervorum propagine a morbo frigidiſſimo, & glaciali, paralyſi nempe, aut convulſione nunquam vindicatur.*

(8) *Offerentium fidem.* In nonnullis: *operantium.* Offerentium fidem reſpexit Jeſus. Nam ſicut ſervo Centurionis profuerat fides amicorum Domini ſui; ita huic ægroto profuit fides amicorum una cum ſui ipſius fide. Nam & Paralytico fiduciam non defuiſſe vero ſimile eſt, qui ſe ad eum modum offerri paſſus eſt, & alioquin Chriſtus ei peccata non remiſiſſet.

(9) *Spectare ignorantium.* Sic emendat Latinius. Editi omnes *expectare.*

(10) *Stratis cernere.* Adhæſimus MS. Cæſenæ. Editi *cerneremus.*

(11) *Perurget invitos.* Vide Notam 19. Serm. X. „ Dicitur autem pertrahere invitos cum contumaces fla- „ gellat, vel bonis cumulat, ut Deum auctorem agno- „ ſcentes ad ipſum redeant per pœnitentiam. „ Mita.

(12) *Blaſphemat.* Non Deo maledicendo; ſed quod Dei eſt remiſſionem ſcilicet peccatorum ſibi arrogando.

(13) *Penetraſſe ſecretum.* Erat id, videlicet ſecreta cordis inſpicere inter Notas Meſſiæ, ut contra Barchocebam obſervant Talmudiſtæ Titulo de Synedrio.

(14) *Infirmitatis teſtimonium.* Hæc eadem verba in hunc locum uſurpavit Lucas Brugenſis.

SERMO LI.

De Dæmoniaco ſurdo & muto curato.

QUia ſolito plus ſeſe terris æſtus inſuderat,
diu tacui, ne compreſſio quæ ex deſide-
rio naſcitur audiendi, ipſa nobis cynocauma-
(1) tum (1) generaret incendium: nunc ubi aerem
temperies mitigavit autumni, (2) dominicum, (2)
juvante Domino, revocamur ad verbum.
Cum filium ſuum quidam ſurdi & muti ſpiritus
furore poſſeſſum ingereret domino (3) curan- (3)
dum,

NOTÆ.

(1) *Cynocaumatum.* Ardentiſſimum æſtum innuit, quem Populi ad audiendum frequentes, preſſis ad invicem corporibus, efficiebant. Cynocauma enim eſt vel æſtus canicularis, vel morſus rabidi canis.

(2) *Margaritis autumni.* Locum hunc laudat Elmenhorſtius in illud Minucii Felicis pag. 14. num. 1. poſt æſtivam diem in temperiem ſeſe autumnitas dirigebat.

(3) *Ingereret Domino.* Deſcendenti de monte in cujus vertice transfiguratus fuerat & ad diſcipulos redeunti.

(4) *Fe-*

dum, Dominum præter morem patientiæ ſuæ,
Evangeliſta ſic retulit, ſuiſſe commotum, ut
ante in patris vulnus ipſe inveheretur, quam
Marc. 9. ad filii moveretur curam. *Reſpondens*, inquit,
unus de turba, *dixit*, *Magiſter*, *attuli filium meum*
ad te, *habentem ſpiritum mutum: qui ubicumque*
eum apprehenderit, *allidit eum & ſpumat*, *& ſtri-*
det dentibus & areſcit: & dixi diſcipulis tuis, *ut*
ejicerent eum, *& non potuerunt: qui reſpondens eis*
dixit: O generatio incredula. Reſpondens unus
de turba, quid eſt quod uno interrogante fe-
(4) riuntur multi? (4) quid eſt quod conquirente
uno, incredulitatis notantur omnes? quid eſt
quod ad unius vocem tota generatio ſuperba
perfidiæ nuncupatur? Quid eſt? quia iſte non
ad Deum venerat, ſed ad magiſtrum venerat:
curam, non a virtute exigens, ſed ab arte:
tarditatem curæ non cauſæ deputans, ſed cu-
(5) ranti: (5) impoſſibilitatem diſcipulorum, ma-
giſtri imperitiæ aſſignans: Judaico livori, in-
vidiæ Scribarum talem ſatisfaciens per clamo-
rem, *Et dixi diſcipulis tuis*, *ut ejicerent eum*, *&*
non potuerunt. Hoc eſt dicere, eſſe diabolum,
qui Chriſto non crederet: eſſe dæmonem,
qui parvi poſſit Chriſti nominis habere virtu-
tem. Diſcipuli non ſuo, ſed Chriſti nomine
dæmones de obſeſſis corporibus effugabant.
Quod ergo dæmon diſcipulis imperantibus non
cedebat; iſte ad infirmitatem Chriſti nominis,
(6) non diſcipulorum trahebat ad culpam. (6) Vi-
dens ergo Dominus Judæorum ſic circumſtan-
tes ſapere catervas: in filiis patrum perfidiam
ſic inurit, & in genitoribus germina ſic vene-
noſa percellit. *O generatio incredula! Veniens*, in-
quit, *Dominus ad diſcipulos ſuos*, *vidit circa illos*
turbam magnam, *& Scribas conquirentes cum illis:*
& confeſtim omnis populus videns Jeſum ſtupefactus
eſt, *& expaverunt.* Timentes utique ne quod
inſultaverant diſcipulis, veniente magiſtro
hoc perderent: & tanto dæmone fugato ipſa
fieret diſcipulis cauſa gloriæ, quæ fuerat con-
fuſionis occaſio. Hinc eſt quod dominus
uno omnibus interrogante reſpondit: *O gene-*
ratio incredula, *quamdiu apud vos ero?* Quorum
Incredulitate neque unus dæmon captivo fu-
gatur ex corpore: *quamdiu apud vos ero?* Et
(7) non ad gentes mittam? (7) ubi ad unius di-
ſcipuli mei vocem templa corruunt, ſimulacra
fugiunt, conſumuntur aræ, cadunt idola, cæ-
duntur luci, tota dæmonum poteſtas antiquis
& veternoſis ſedibus ſuis gemens & tremens,
& ejulans effugatur: commutantur in Eccle-
ſias delubra, in altaria vertuntur aræ, peco-
rum victimæ mortuorum in vivam cordis ho-
ſtiam transferuntur, auguria, divinationes,
ſomnia, in ſolo Dei nutu, in Dei tantum con-
ſtituuntur arbitrium. *Quamdiu apud vos ero?*
quamdiu patiar vos? Patitur patientia, (8) non (8)
timore: non neceſſitate, ſed miſericordia:
expectatione, non metu hos patitur, portat,
expectat, qui redire vult impium, non perire.
Afferte illum ad me, quaſi longe poſitum curare
non poſſit, ſed afferte vos incredulitatis ve-
ſtræ cauſam, infidelitatis titulum, perfidiæ
documentum. *Afferte illum.* Ut qui ſaltem
docenti Deo noluiſtis credere, vel dæmone
confitente credatis, & ſentiatis vos ipſo dia-
bolo nequiores, cum videritis illum confiteri,
tremere ſui mox præſentia cognitoris. *Et at-*
tulerunt eum, *& cum vidiſſet eum*, *ſtatim ſpiritus*
conturbavit illum, *& eliſus in terra volvebatur ſpu-*
mans. Volvebatur homo, ſed diabolus tor-
quebatur: invaſum vexabat cura, ſed invaſo-
rem majeſtas judicis arguebat: ſiſtebatur ca-
ptus, ſed puniebatur hoſtis, diaboli pœna
cruciatu humani corporis apparebat. Opus
eſt, fratres, opus eſt Dei lumine, ne in opere
Dei oculi ſic fallantur humani. *Et interrogavit*
patrem ejus, *quantum temporis eſt*, *ex quo hoc acci-*
dit ei? at ille ait, *ab infantia.* Requirit paſſio-
nis tempus auctor temporis, medicus paſſionis
tempus requirit, non ut neſcius, ſed ut ſciens
neſcientibus prodat: denique interrogatione
tali tempus aperit, ætatem pandit, revolvit
infantiam, ut tanti mali cauſa non tangat ſo-
bolem, ſed parentem: quia a Deo ſibi datum
pignus ad diaboli gratiam, dæmonum retulit
ad honorem: dicente Scriptura. „ Et obtu Pſal. 105.
„ lerunt filios ſuos & filias ſuas dæmoniis: „
Infantia ut in ſe diabolo locum faceret, quid
criminis admiſerat? quid reatus? ſed replentur
dæmone parvuli, quando a parentibus ſuis
offeruntur diabolo, dæmonum ducuntur ad
curam. Denique patris fide ſolvitur, quem
patris infidelitas alligarat. Patris vox eſt. *Si*
quid potes, *adjuva nos miſertus noſtri.* Hoc eſt,
nos adjuva, miſerere nobis, quorum reatus
aggravat innocentem: ad quorum pœnam in-
fantis periculum ſic redundat. Et bene do-
minus a parentibus fidem repetit, dicens: *Si*
potes credere, *omnia poſſibilia ſunt credenti.* Et pater,
Credo, *Domine*, *adjuva incredulitatem meam.* Pater
credit: & ſicut diximus, patris liberatur fide,
qui patris fuerit infidelitate damnatus. Nam
cui genitoris fides profuit, quomodo ei geni-
toris perfidia potuit non obeſſe? Quomodo
autem ſanatus ſit, vel quare diſcipuli, qui
multos ejecerant dæmones, hunc nequiverint
effugare, juvante Domino ſecuturo ſermone
pandemus.

SER-

(4) *Feriuntur multi.* Feriri interrogatione dixit Bachiarius de recip. lapſ. Verba Chryſologi laudat & illuſtrat Barthius Adverſ. lib. XXXII.

(5) *Sed curanti.* Dubitabant enim, an Chriſtus eum poſſet ſanare Du-Hamelius hic.

(6) *Diſcipulorum ad culpam* Et revera cum Chryſologo putant alii Apoſtolorum quoque, ſeu Diſcipulorum fidem vacillaſſe, ob conceptam rei difficultatem, cum tot in uno coaluiſſent mala.

(7) *Et non ad Gentes mittam.* Ex ſequentibus patet mens Chryſologi: objurgationem ſcilicet iſtam e ſua ſententia non Apoſtolos reſpicere ut ait Origenes Homil. IV. in Matth. Tom. III pag. 13 col. I. Ant quæ edit. apud Juntas 1536. neque Apoſtolos æque ac multitudinem circumſtantium ut Ligthfootius, Clericus, & Gloſſa ſed Judæos tantum quos Gentilibus comparat.

(8) *Patitur patientia* Appoſite dictum. Nam Chriſtus oſtendit divinæ erga Judæos patientiæ tempora appropinquaſſe: & reſpicit quod in Deuteronomio dicitur de vocatione Gentium.

Digitized by Google

SERMO LII.

De eodem.

(1) DOctoris officium eſt (1) lecta diſſerere, &
myſticis obſcurata ſenſibus lucido aſtrue-
re, & demonſtrare ſermone, ne minor intel-
ligentia inde perniciem generet auditori, unde
ſcientiam conferre debuit, & potuit ſalutarem.
Hæc eſt igitur hodiernæ conſonantia lectionis.
Marc. 9. *Et reſpondens unus de turba, dixit: Magiſter, at-
tuli filium meum habentem ſpiritum ſurdum & mu-
tum.* Non dixit, attuli filium meum ſurdum
& mutum, ſed attuli filium meum habentem
(2) ſpiritum (2) ſurdum & mutum. Nunquid
nequitia ſpiritalis humanis diſtinguitur mem-
bris, & ſenſibus anguſtatur humanis; ut debi-
litates noſtras, noſtras perferat paſſiones; nec
videre poſſit, niſi feneſtris oculorum & fo-
raminibus aurium capere auditum; ſermonem
linguæ, aut oris officio proferre: & per hoc
ſurdi, mutique ſtatum miſerabilem ſuſtinere,
cum tenuis & aerea natura carnem neſciat,
refutet oſſa, velut aura ſpirans orbem totum
(3) temporis tranſeat in momento: (3) diverſas
ſpecies aſſumat, varias mutetur in formas,
corda penetret, illudat animabus, inſpiret
impias & turpiſſimas cogitationes: nec unde
veniat, aut quo redeat, ſentiatur: ac ſic inno-
cuas mentes, velut jaculum volans, lethali
vulnere, & tota facilitate transverberet? Pa-
rum eſſet ſi hoc pater ſolus ſua ſupplicatione
dixiſſet, cum dixit: *Attuli filium meum habentem
ſpiritum ſurdum & mutum:* niſi dominus ipſe
immundum ſpiritum tali increpatione depuliſ-
ſet. *Surde & mute ſpiritus ego præcipio tibi, exi
ab eo* Sed jam, quæ ad ſolutionem quæſtionis
pertinent, proſequamur. Deus qui dæmones
(4) eſt perpetuo crematurus (4) incendio, qui
jam eos, & in præſentia aſtringit vinculis, an-
git cruciatibus, urget pœnis: poteſt & cum
juſſerit tota debilitate truncare, atque eo mo-
do quo vident, quo audiunt, quo loquuntur
cœcos reddere, ſurdos & mutos facere ne lo-
quantur. Sed in hoc loco quid diabolus ho-
mini fecerit, declaretur. Antiquus refuga,
(5) ubi Deum terris reperit adveniſſe, ob- (5)
ſtruxit aures hominum, vinxit linguam, & ob-
ſeratis humanis ſenſus foribus, ſpeluncæ ſuæ
latebram pectus fecit & paravit humanum:
æſtimans quod illuc auditus verbi, virtus di-
vini nominis non veniret: ſimul ut eſt dolo-
ſus, & callidus patrem capere, parentesque
tali ſe credidit decipere figmento, ut deſpera-
rent curari poſſe eum, qui audire nec pote-
rat, nec fari; & ut quod erat diabolici ope-
ris, eſſe crederent debilitatis humanæ, depu-
tarent pignori, aſcriberent naturæ, quod in-
tulerat hoſtis incluſus. Denique, ſicut Mat- Matth. 17.
thæus de eodem refert, & alia ſimulatione
iſtius miſeri feſellerat patrem: nam ſibi ſic
ſupplicat „ Domine, miſerere filii mei, quia
„ lunaticus eſt, & male torquetur. „ Aut hu-
manæ naturæ aut cæleſtis elementi dæmon,
quod ſuæ artis fuerat, (6) voluit tunc videri, (6)
aptans lunæ curſibus (7) hominis paſſiones, (7)
vexabat corpus lunaribus incrementis: ut eſſe
lunæ crederent, quod erat diabolici criminis
& furoris. Sic homines illuſit, (8) circum- (8)
venit ignaros: infamavit apud deſides creatu-
ram, quæ lumini tantum condita (9) lædere (9)
neſcit homines (10) quos continua magis ju- (10)
vare cogitur ſervitute. Verum poſteaquam
venit occultorum cognitor, inſpector validiſ-
ſimus ſecretorum, cui latentia diaboli non
poterunt obviare figmenta, (11) adducitur (11)
puer ſanandus præceptione divina: ut quic-
quid diabolus vinxerat, ſolveretur a Chriſto.
Egit, egit inimicus, ut hoc quod videbatur,
eſſet naturæ. Sed quare diſcipuli non potue-
runt ejicere eum? Quia hic homo gentilis
populi producitur in figuram: ſiquidem genti-
lis

NOTÆ.

(1) *DOctoris officium eſt.* Doctoris, ſeu docentis appellatio apud Latinos paſſim obvia Auguſtinus Serm. CXXII. de diverſ. Lirinenſis Commonit. cap. XXVII. Gregorius M. lib. XVII. Moral. cap XIV.

(2) *Habentem ſpiritum.* Omnes ſane morborum cauſas Judæi ab ſpiritibus repetebant. Hunc autem puerum revera dæmon obſidebat.

(3) *Temporis in momento.* Editi tantum non omnes, quos emendavit Meurſius habent: *temporis in monumento.*

(4) *Perpetuo crematurus.* Vide an Chryſologus hic in illam incidat veterum ſententiam, dæmones & nunc dira pati, ſed poſt diem judicii tantum inferni igne eſſe cremandos

(5) *Antiquus refuga.* Vocat diabolum refugam. Refuga enim deſertor eſt, & ut ait Gloſſar. Laon. MS. apud Ducangium *Apoſtata, & qui a vero Dei cultu diſcedunt.* Utuntur hac voce Zeno Veron. Serm. de ſomno Jacob: Tertullianus de Habitu muliebri cap. V. Prudentius Ode 1. Periſteph: & Noſter Serm. CLV. de Herode.

(6) *Quod ſuæ artis fuerat.* Conſonant Origenes, Chryſoſtomus. & Hieronymus, qui naturalem morbi cauſam in puero hoc non agnoſcunt: opinanturque una cum noſtro dæmones, ut homines fallerent, & in Lunæ creatorem convicia evomerent ægrum hunc excruciaſſe. Juvencus

*Nam curſus lunæ Natum mihi hunc dæmonis arte
Torquet.*

Hinc eſt quod contra Medicos inſurgit Origenes. Tom. I. pag. 311. edition. Huetii: qui morbum hunc non dæmonis arte invectum, ſed ab *humiditate lunæ* invectum arbitrantur. Reprehendendus & ipſe, qui in alteram partem longius recedendo, ab recta via aberravit: omnia enim dæmoni, nil naturæ permiſit, cum e contra Euthymius in Matth. IV. 24. ad ſolam naturam referat. Recte autem exiſtimat Huetius in Origenian pag. 54. col 2. fuiſſe *Epilepticum, Paralyticum & Dæmoniacum.* Id utique enim inauditum non eſt, ut duo hæc confundantur. Vide Heſychium.

(7) *Lunæ curſibus.* Comitiali quodam morbi genere laborant Lunatici vel Epileptici, & in plenilunio majori vi agitantur. Cauſam aperit laudatus de Ader de morbis Evang. Et Euthymius loco ſuperius citato. Ruſticus Elpidius lib V. verſ 243.

*Repſeras in miſerum rabies horrenda furoris
Dæmonis afflatus, propria qui peſte nocivus
Allidis captans fœdo diſcrimine mentes
Menſtrua deciduas cum Luna recolligit ignes.*

(8) *Sic homines illuſit.* Theophylactus in cap. XVII. Matth. *Non Luna cauſa erat morbi; ſed dæmon obſervabat plenilunium, & tunc inſidiabatur: ut argueretur opera Dei, tanquam nobis mala inferentia.*

(9) *Lumini tantum condita* Ideſt creata, ut lumen noctu ſuper res ſublunares effunderet.

(10) *Lædere neſcit homines.* Quam vana ſit aſtrorum obſervatio innuit. Sortes rerum omnium vetuſtiſſimi Chaldæi & Ægyptii Syderibus deputabant; & Fortunæ quidem ſortem tribuebant Lunæ, ut dæmonis ſortem ſoli, & huic res ad animum pertinentes, illi res corporeas curæ eſſe putabant. Id quod pluribus teſtimoniis tum ex Macrobio, tum ex Anthologiis Vettii Valenſis demonſtrat Seldenus lib. de Diis Syris Syntagm. I. cap. I.

(11) *Obviare figmenta.* Ideſt *contraire* explicat Barthius in Notis ad Claud. Mamert. cap. XII. pag. 384. & in

Adverſ.

lis populus juxta Apoſtolum, habebat ſpiritum aeris hujus. Ephes. 2. „ Aeris, *inquit*, ſpiritus, qui „ nunc operatur in filiis diffidentiæ „ (12) (12) Hic ergo ergat ſurdus & mutus, qui nec audire legem poterat, nec Deum poterat confiteri, ſed in igne gehennæ, & per aquas amari ſemper gurgitis jactabatur: nec poterat a diſcipulis, vel ullo homine ſanari, quia Chriſtus olim auditus fidei, confeſſio ſalutis, gentium redemptio dicebatur & vita. Denique ubi imperio Chriſti fugatus eſt diabolus, pateſcunt clauſa, vincula ſolvuntur, ſermo redditur, auditus redit, homo reparatur, & ſolus diabolus deflet diuturna ſe poſſeſſione detruſum. Hinc eſt quod veniens ex gentibus impoſitione manus, (13) & exorciſmis ante a dæmone purgatur, (14) & aperitionem aurium percipit, (15) (13) (14) (15) ut fidei capere poſſit auditum, ut poſſit ad ſalutem proſequente Domino pervenire.

Adverſ. lib. X. cap. V. quod aliis Patrum exemplis illuſtrat, & ampliora congerit lib. XLVI. cap. VII. col. 2132. Rudulphus Ardentius Homil XIX. *quando præceptum terreni Patris non obviat præcepto Dei.*

(12) *Filiis diffidentiæ.* Ab Apoſtolo intelligi hic Judæos & Gentiles cum Chryſologo tradunt Enarratores non pauci. Vide Grotium hic.

(13) *Impoſitione manuum.* Alludit ad veterem Eccleſiæ ritum imponendi manus Gentilibus ad fidem accedentibus. Vide Tom. Concil. pag. 1459. edit. Venet. in Canon. VI. ibique Notam Sirmondi.

(14) *Exorciſmis ab Dæmone purgatur.* Concilium CP. primum Can. VII. lin. 380. *Primo die ipſos*, Gentiles ſive Judæos, *Chriſtianos facimus*, nomen ſuum in tabulis referimus *ſecundo Catbecumenos: Deinde die tertio exorcizamus, ter ſimul in facies eorum, & aures inſufflando: & ſic eos catbechizamus, ut longo tempore verſentur in Eccleſia, & audiant Scripturas; & tunc ipſos baptizamus.* Ex his patet Exorciſmum fuiſſe ceremoniam per aliquot dies præcedentem baptiſmum, ut bene Chryſologus.

(15) *Aperitionem aurium percipit.* Pamelius ad Tertullianum de Baptiſmo referens verba Concilii Bracarenſis cap. III. *Nos commode præcipimus, ut ante Baptiſmum XX. dies ad purgationem exorciſmi Catbecumeni currant, & in illis diebus XX. juxta Canonicam præceptum erudiantur & conſecrentur. Totidem enim dies computantur ab Sabbatho hebdomadæ tertiæ.* Ad eadem, & potiſſimum ad tertium diem, qui in aperitione aurium dicebatur, alludit B. Ambroſius lib. de iis qui Myſteriis initiantur cap. I.; & de Sacram. lib I. cap. I. Item B. Auguſtinus Serm. ad Compet. & loc. cit ab Amalario de Divin. Offic. lib. I. cap VIII. Et Rupertus de Divin. Offic. lib. IV. cap. XVIII. XIX. XX. XXI. Hactenus Pamelius.

SERMO LIII. (*)

De Pace.

Matth. 5. BEati pacifici: „ ait Evangeliſta, Chariſſimi, „ quia ipſi filii Dei vocabuntur. „ Merito Chriſtianæ virtutes vireſcunt in eo, qui unanimitatem Chriſtianæ habet pacis, nec pervenitur ad vocabulum filii Dei, niſi per nomen pacifici. Pax eſt chariſſimi, quæ ſpoliat hominem ſervitute, dat nomen ingenuum: mutat apud Deum cum conditione perſonam: ex famulo filium, liberum facit ex ſervo. Pax fratrum voluntas eſt Dei, jucunditas Chriſti, perfectio eſt ſanctitatis, juſtitiæ regula, magiſtra doctrinæ, morum cuſtodia, atque in rebus omnibus laudabilis diſciplina. Pax ſuffragium precum eſt, ſupplicationum facilis, atque impetrabilis via, deſideriorum omnium competens plenitudo. Pax dilectionis mater eſt, concordiæ vinculum, ac puræ mentis indicium manifeſtum, quæ ſibi exigit de Deo quod velit: quæ quicquid voluerit, petit, quicquid petierit, ſumit. Pax præceptia regalibus conſervanda eſt, ipſo Domino Chriſto dicente:
Joan. 14. „ Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis „ hoc eſt dicere: In pace vos dimiſi, in pace vos inveniam: proficiſcens voluit dare, quod deſiderabat rediens in omnibus invenire. Cœleſte mandatum eſt ſervare quod dedit: una vox eſt, inveniam quod dimiſi. Plantare pacem radicitus eſt Dei: evellere penitus, inimici. Nam ſicut amor fraternitatis ex Deo eſt, ita odium ex diabolo: quapropter damnanda
1. Joan. 3. ſunt odia, quoniam ſcriptum eſt. „ Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. „ Videtis ergo, fratres dilectiſſimi, quare pax amanda eſt, & diligenda concordia: iſta ſunt enim quæ generant & nutriunt charitatem: ſcitis autem ſecundum Apoſtolum „ quia charitas ex Deo 1. Joan. 4.
„ eſt: „ ſine Deo ergo eſt, qui non habet charitatem. Pax plebis chariſſimi eſt gloria ſacerdotis, & pacis plena lætitia eſt perfecta charitas filiorum. Sacerdotis eſt admonere quod decet, plebis eſt audire quod monet: quicquid non licet, paſtoris eſt prohibere, gregis audire ac velle ne fiat: utraque ſi conveniant, ſalva ſunt omnia: nec Deus invenit in plebe quod puniat, nec ſacerdos poteſt habere quod doleat. Servemus ergo, fratres, mandata, quæ vitæ ſunt; teneat ſe profundæ pacis nexibus colligata fraternitas, & ſalutari vinculo charitatis mutua ſe dilectione conſtringat, quæ operit multitudinem peccatorum. Dilectio ergo omnibus deſideriis amplectenda eſt: quæ tot bona poteſt habere, quot præmia. Cuſtodienda præ omnibus virtutibus pax eſt, quoniam Deus ſemper in pace eſt. Locum non demus inimico, ne in tritici ſegete valeat ſeminare zizania, & ſecuro jam ruſtico, & ſpe longi laboris eluſo, expectatos fructus ipſa meſſis maturitate perdat, aut vinum vetuſtate ſuave in liquorem perfidiæ demutatum, infuſa fæcis permixtione conturbet; aut inter dulcia mella felle venena amariora confundat. Procul contentiones, procul lites, procul maledicta mittantur: & quia laqueus eſt mortis lingua ſuſurronis & bilinguis, parcat unuſquiſque animæ ſuæ, ne in ſupplicium ſuum vincula ſibi mortis innectat. Amate pacem, & tranquilla ſunt omnia: ut & nobis præmia, & vobis gaudia reſervetis, ut Eccleſia Dei in pacis unitate fundata, perfectam in Chriſto teneat diſciplinam.

SER-

NOTÆ.

(*) DE hujuſmodi Sermone vide quæ late in Præfatione dicta ſunt.

SERMO LIV.

De Zachæo.

(1) BEatus Evangeliſta proxime (1) dum divitis
inhumani vitam deſcribit, & finem, hu-
manos movit & mœſtificavit affectus: ſed
hodie Zachæi divitis humanitatem, fidemque
referendo, cæleſte nos extulit, & provexit ad
Luc. 19. gaudium. *Et ingreſſus*, inquit, *Jeſus, perambulabat
Hiericho.* Quare perambulat, non ambulat?
(2) Quia quod Moyſes ambulaverat, (2) peram-
bulabat Chriſtus: & populum quem Moyſes in-
duxit in via, Jeſus ad quietem promiſſæ man-
Joſ. 6. ſionis adduxit. *Perambulabat Hiericho.* Hieri-
cho civitas ipſa eſt, quam Jeſus Nave ſepteno
tubarum clangore ſubvertit. Sed quia Chri-
ſtus venit ſalvare quod perierat, ingreditur Hie-
richo; ut quod lex terribili vociferatione de-
jecerat, Jeſus clamore piæ prædicationis attol-
lat. *Jeſus*, inquit, *ingreſſus perambulabat Hieri-
cho, & ecce vir nomine Zachæus, & hic erat prin-
ceps Publicanorum, & ipſe dives.* Princeps pu-
(3) blicanorum (3) in civitate perdita, perditi ope-
ris Zachæus egiſſe ſcribitur principatum: ex
loco, perſona, officio, reatus magnitudo mon-
ſtratur, ut ex magnitudine criminis remitten-
tis luceat magnitudo. *Et quærebat Jeſum vide-
re.* Qui Chriſtum videre quærit, cælum unde
Chriſtus eſt, non terram, de qua aurum eſt,
intueatur. Dives ergo, qui ſurſum reſpicit,
non portat divitias, ſed proculcat: nec incur-
vatur divitiis, ſed levatur: atque agit divitias
(4) (4) ad largientis obſequium, non ad divitia-
rum avaritiæ ſervitutem: divitiarum ſervus,
(5) (5) non Dominus eſt avarus: at miſericors
tot ſervos ſe probat habere, quot nummos.
*Quærebat Jeſum videre, & non poterat præ turba,
quia ſtatura puſillus erat.* Satis hic animo ma-
gnus erat, qui puſillus videbatur in corpore;
nam mente tangebat cælos, qui corpore homi-
nes non æquabat. Nemo ergo de brevitate
corporis, cui addere nil poteſt, curet: ſed ut
(6) fide emineat, (6) hoc procuret. *Et præcur-
rens, aſcendit in arborem.* Quibus putas iſte gra-
dibus altiſſimæ arboris pervenit ad ramos? Iſte
calcavit terram, ſuperaſcendit aurum, tranſcen-
dit avaritiam, & totam divitiarum ſupergreſſus
eſt molem, ut proſiliens in arborem veniæ,
(7) (7) miſericordiæ apprehenderet fructum: &
(8) de ſpecula confeſſionis, (8) indulgentiæ cerne-
ret largitorem. *Aſcendit in arborem ſycomorum,*
Myſterio, non cauſa: aſcendit in arborem ſy-
comorum, ut unde Adam (9) texerat nudita- (9)
tem corporis, Zachæus inde velaret fœditatem
avaritiæ. *Aſcendit in arborem ſycomorum, ut vi-
deret Jeſum, quia inde erat tranſiturus.* Vere di-
xit tranſiturus: quia Chriſtus per terrenas vias,
& humanos labores non manſurus venerat,
ſed venerat tranſiturus. *Cum autem Jeſus ve-* Joan. 1.
niſſet ad locum, ſuſpiciens, vidit eum. Quaſi ſi il-
luc non vertiſſet oculos, non videret, qui Na-
thanael cum abſens eſſet, ſub eadem arbore
longe vidit: ſed vidit eum, vidit ad veniam:
reſpexit ad gratiam: intendit ad vitam: con-
templatus eſt ad ſalutem. Deus quem videt
non ut ignorans agnoſcere cupit, ſed ut ſci-
ens ad gloriam vult videre. *Vidit eum, &
ait ad illum: Zachæe feſtinans deſcende, quia hodie
oportet me in domo tua manere.* Si bene aſcende-
rat, quare ei dicitur deſcende? Superius di-
xit: præcurrens aſcendit arborem; præcurrit
ſervus Dominum: & ante Zachæus aſcendit
arborem, quam crucem dominator aſcenderet:
hinc eſt quod dicitur ei: *Feſtinans deſcende*: ſi
ſapis, feſtinans deſcende: deſcende ante Do-
minum de Adamatica arbore, ut poſt crucem
dominicæ paſſionis aſcendas. „ Niſi quis tu- Matth. 16.
„ lerit crucem ſuam, & ſecutus me fuerit „
non dixit, præceſſerit me. Deſcende ergo, ut
deponas tantæ fraudis onera, pondera cupidi-
tatis, uſurarum molem, magiſterium publicani,
exactionis crudeliſſimæ principatum, expedi-
tus intres paupertatis ſcholam, diſcipulatum miſe-
ricordiæ, pietatis uſum, patientiæ diſciplinam,
ſtudia virtutum, ſcientiam divinitatis, toleran-
tiam paſſionum, philoſophiam mortis, atque
inter vitalis ligni ardua jam perfectus aſcen-
das. *Deſcende, quia hodie in domo tua oportet me
manere.* Cujus domum non intraverit Chri-
ſtus, ille ad divinam non perveniet manſionem:
& cujus hic ad menſam non ſederit Chriſtus,
ille cæleſtem non accumbet ad menſam. *Et
feſtinans deſcendit, & ſuſcepit eum gaudens.* Gau-
det, quia ſuſcepit ſuſceptorem ſuum, quia pa-
ſtorem ſuum paſcit, quia reus judicem ſuffra-
gio humanitatis inclinat, quia cibi & potus fœ-
nore debitorem ſuum ſibi facit & acquirit: &
ſic

NOTÆ.

(1) PRoxime. Ideſt paulo ante. Cicero Lucejo lib. V. *Literæ quas a te proxime accepi.*

(2) *Quod Moyſes ambulaverat.* Ambulare ſignificat ſemper eſſe in motu: perambulare autem eſt circuire, ſed ad metam & quietem. Ambulavit ergo Moyſes qui populum per viam tantummodo duxit: Perambulavit Jeſus, qui populum duxit ad quietem. *Ex Mita.* At Jeſus non plures obibat Civitatis vias, & plateas, ut nonnulli colligunt ex vulgata verbi *perambulabat* ſignificatione; ſed per mediam tranſibat Civitatem, ut Hieroſolymam, ſui itineris metam, ſe conferret.

(3) *Princeps Publicanorum.* Ad quem tamquam ad Præfectum, vel ſocietatis, quæ ibi coierat, caput & præſidem inferiores Publicani Vectigalia deferebant.

(4) *Agit divitias.* Locum laudat Barthius adverſ. lib. XVI cap. XX. pag. 849.

(5) *Divitiarum ſervus.* Claudianus:

Si metuis, ſi prava cupis, ſi duceris ira,
Servitii patiere jugum.

(6) *Emineat.* Sic cum MSS. & editionibus Bonon. & Mita. Aliæ *immineat.*

(7) *Arborem veniæ.* Mita putat ſycomorum Zachæi dictam arborem veniæ, eo quod ex hujus foliis Adam & Eva poſt lapſum fecerunt ſibi ſuccinctoria, cum eos peccaſſe puderet. Et laudat Auguſtinum de verb. Apoſt. Serm. VIII, Tom. X. Unde arbor veniæ ea dicitur ſub qua fuit Progenitoribus venia ab Ipſo Deo pronunciata. Crederem autem Chryſologum hic de arbore Adam nec ſomniaſſe quidem. Vocat arborem veniæ illam, quam Zachæus conſcendens, veniam a Chriſto Domino meruit impetrare.

(8) *Specula confeſſionis.* Iterum Mita ariolatur, & ficus hæc putat vocari *ſpecula confeſſionis*, quia ſub ea Protoparentes noſtri tegendo pudenda ſua, falſi ſunt peccata. Ex hac arbore veluti e ſpecula eminentiori Zachæus intuitus eſt Jeſum prætergredientem, eumque Dominum eſſe cognovit *miſericordiæ largitorem.*

(9) *Sycomorum, ut unde Adam.* Varias circa Arborem Adami ſententias habes apud Enarratores. Sycomorus etiam vocatur ficus Ægyptiaca, quam deſcribit Plinius lib. XI., cap. VII. Unde Chryſologus & alii hanc eandem putant cum fico, de cujus foliis prima ſibi integumenta Patres noſtri contexuere. Magiſtri autem Hebræo-

Digitized by Google

ſic fit, ut quæſtum non perdat publicanus iſte,
ſed mutet. *Et cum viderent*, inquit, *omnes murmurabant dicentes, quod ad hominem peccatorem divertiſſet.* Et quis ſine peccato? Et ſi nemo,
ipſe ſibi veniam negat, qui Deum, quod ad
peccatores ingreditur, accuſat. Deus quando
peccatorem quærit, non peccata, ſed hominem
quærit: ut peccatum, quod eſt opus hominis,
deſpiciat; ut opus ſuum, quod homo eſt, non
Pſal. 50. amittat. Audi Prophetam dicentem. „ Aver-
„ te faciem tuam a peccatis meis: „ hoc eſt,
Pſal. 137. ab operibus meis. De ſe autem: „ Opera ma-
„ nuum tuarum ne deſpicias. „ Judex cum
vult ignoſcere, hominem reſpicit, non culpam:
pater cum miſereri vult filio, affectum cogitat,
non delictum: ſic in homine Deus ſui memor
eſt operis, ut operis obliviſcatur humani. Tu
ergo qui reprehendis, qui murmuras, cur ad
peccatorem diverterit Chriſtus, viam ſalutis,
exemplum veniæ, miſericordiæ ſpem, de tali
ingreſſu cape, & cave ne hoc tibi ſit blaſphemandi materia, quod tibi occaſio eſt ſalutis.
Matth. 9. Quò medicus niſi ad ægrum? „ Non eſt opus,
„ *inquit*, ſanis medicus, ſed male habentibus. „
Quò anhelus paſtor, niſi ad ovem perditam?
(10) Quando ſe Rex hoſtibus (10) immiſcet, niſi
cum vult liberare captivum? Et qui pretioſam
perdit margaritam, loca ſquallida non dedignatur intrare, & eam inter ſtercora ipſa perquirere non abhorret. In quod præceps poſt fi-
Gen. 1. lium, non ſe dat mater? Et arguitur Deus, „
„ qui creavit hominem ad imaginem & ſimili-
„ tudinem ſuam: „ quare hominem inter peccata charitate conditoris inquirit? Murmuras
homo quare hominem Deus inter peccata
quærat: quid facies cum videris eum propter
hominem ipſas tenebras tartari penetrare?
Audi tamen quid ingreſſus ad peccatorem fecerit Chriſtus. *Stans*, inquit, *Zachæus dixit.*
Vides quomodo erectus eſt, qui jacebat. Jacemus in vitiis, & jacemus oppreſſi: ſtamus,
cum bonis operibus, erigimur ad profectum.
Stans, inquit, *Zachæus, dixit, dimidium bonorum meorum do pauperibus.* Iſte poſt mortem ſe credit eſſe victurum, qui dimidium bonorum jam
futuram tranſmittit ad vitam. Sit licet ille
perfectus, qui totum quod habet illuc, ubi victurus eſt, ſemper hinc præmittit: eſt iſte tamen virtutum ſocius, conſors prudentiæ, fidei
particeps, qui ad Deum vel dimidium mittit:
quia homo quod hic reliquerit, hoc amittit.
Et revera fratres, ſicut ſe iſte ibi credit vivere, qui illuc tranſmittit ſua: ita ille ſe tibi non
credit eſſe victurum, qui ſibi illic quod habere
debeat, nil pararit. Nam ſi paupertatem vix
ferre poſſumus temporalem, in æternum mendicus fieri quis durabit? Quis militans non ad
patriam mittit, quicquid bellico ſudore conquirit, ut adoleſcentiæ labores ſenectus delicioſa compenſet? Et Chriſtianus cui militare
eſt id, quod vivit in ſæculo, quomodo non
cogitat ut pericula terrena otiis cæleſtibus conſoletur? Qualiter hæc faciat Chriſtianus, Zachæus ipſe & verbo docet & monſtrat exemplo. *Dimidium bonorum meorum do pauperibus, & ſi cui aliquid fraude abſtuli, reddo quadruplum.*
Qui aliena prorogat, (11) plus dando diripit, (11)
quam furando: nec compeſcit inde dolentum
gemitus, ſed producit. Audeo dicere, qui de
fraude Deo offert, cumulat crimina, non
emundat: quia Deus in tali munere exuvias
ſuorum pauperum, non miſericordias intuetur (12). Sine cauſa Deo plorat, contra quem (12)
juſte cauſa pauperis ploraverit Deo. Dei vox
eſt. „ Si pignus tuleris fratri tuo tunicam, *Exod.* 22.
„ ante ſolis occaſum reddes illi. „ Sicut furem lucerna prodit, ita ſol eos qui fraudantur, accuſat. Si volumus Deo offerre noſtra,
ſi apud Deum quæ noſtra ſunt, poſſidere volumus, mereamur & nos audire talia, qualia
Zachæus audivit. *Hodie domui huic ſalus advenit, quia & hic filius eſt Abrahæ.* Inhumanus dives
cum eſſet filius Abrahæ, factus eſt gehennæ
filius: iſte cum eſſet rapinæ filius, dando ſua,
aliena reddendo, Abrahæ adoptatur in filium.
(13) Ne quis tamen putet Zachæum offerendo (13)
dimidium bonorum perfectionis non tenuiſſe faſtigium, qui poſt omnia ſua, & ſeipſum ſic dedit Domino, ut epiſcopatus honore fultus,
(14) a menſa publicani quæſtus, ad menſam (14)
dominici corporis perveniret: & fraudulentas
ſæculi divitias derelinquens, in paupertate
Chriſti veras ſæculi divitias inveniret.

SER-

---

bræorum, & Arabes interpretantur *Morum*. Nomen autem græcum indicare videtur hanc Arborem ita *Moro* eſſe ſimilem, ut ficum aliquatenus referat. Leo in deſcript. Africæ eam proprio vocabulo vocat *Gummum*: & ſummæ nit eſſe proceritatis.

(10) *Se Rex hoſtibus.* Ita ex MS. Cæſen. reſtituimus cum Mita. Omnes quot vidimus editiones: *ſe ex hoſtibus*: vel: *ſe hoſtibus.*

(11) *Qui aliena prorogat &c.* „ De bonis alienis faciens quis eleemoſynam plus diripit in faciendo eleemoſynam, quam diripuerit in alienis furandis. Ratio „ eſt, quia furando fraudem intulit homini: de re autem „ furto ſublata faciendo eleemoſynam, ſibi, & proximo, „ & Deo ipſo fraudem intulit. Homini, cui rem non „ reſtituit: ſibi, quia ſic faciendo ſibi falſo perſuadet ſatisfeciſſe juſtitiæ: Deo, quia quantum ea ſe eſt propria ſic commemoravit crimina, & furtum Deo judici „ oſtendit. „ Mita.

(12) *Miſericordias intuetur.* Miſericordias pro eleemoſynis. Ita Fulgentius in lib. de Trinit. lib. IV. cap. XXIV.: *Miſericordiam diſpenſare Pauperibus.* Laudat hunc locum Cangius in Gloſſar. Tom. II. pag. 638. antiq. edit.

(13) *Abrahæ adoptatur in filium.* Veteres magno conſenſu volunt Zachæum fuiſſe Gentilem. Aliis veroſimilius eſt fuiſſe Judæum, ſed Publicanum: & uti publicanum vixiſſe uſuris, & quæſtibus addictum. Non enim Judæi Chriſtum traduxerant, eo quod apud incircumciſum epularetur, hoc profecto non prætermiſſuri; ſed quod apud peccatorem. Nec Judæis interdicebatur publica conducere vectigalia. Vide Grotium hic.

(14) *Epiſcopatus honore fultus.* Auctor Conſt. Clem. lib. VII. Cap. XLVI pag. 38. a. *Cæſareæ Paleſtinæ primus ordinatus eſt Epiſcopus Zachæus, olim Publicanus: poſt eum Cornelius, tertius Theophylus.* Audiendus autem Lautius ad hunc locum Chryſologi. *Quartum Hieroſolymitanum Epiſcopum, nomine quidem Zachæum fuiſſe conſtat, & IV. Trajani anno, poſt Juſti mortem, eam Eccleſiam regendam ſuſcepiſſe idest anno Chriſti 114. Fuiſſe tandem eundem, qui Publicanus in Evangelio deſcriptus eſt vix, aut ne vix quidem veroſimile videtur: cum poſt tam longum temporis intervallum hominem jam Publicani munere fungentem cum vocatus ab Chriſto eſt, & ſuperfuiſſe, & uſque ad regendam Eccleſiam idoneum exiſtimatum eſſe, non facile credi poteſt.* Annus Chriſti CXIV. conjungendus eſt cum Trajani Imperio XVI. Q. Nicco Haſta & P. Manilio Voplico Coſſ. De Epiſcopatu Zachæi concordant alia ſcripta Clementi attributa: nec non Rufinus in Præf. ad Recognit. & Hæreſiographus Sirmondianus Hæreſ. XI. XII. Pſeudo Clementis ſcripta aut non legit, aut lecta ſprevit Euſebius Cæſarienſis: alias tantum Eccleſiæ ſuæ ornamentum in operibus ſuis non omiſſurus. Quæ in Epiſtola III. ſuppoſititii Anacleti in Concilior. Tom. I. pag. 451 leguntur, de Epiſcopatu Antiocheno Zachæi, nugæ ſunt, quibus omnis obſtat antiquitas.

SERMO LV.

De paterna Dei in nos dilectione, de Patrum in Filios charitate, & de Judæorum pœna.

Poſteaquam præcepta legis diffuſa voluminibus, congeſta libris, amorem nobis non ſuffecerunt commendare divinum, duris hominum præcordiis, comparationibus, exem-
Luc. 11. plis, inſeritur Dei, & inſinuatur affectus. *Quis,* inquit, *ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? aut piſcem, nunquid pro piſce ſerpentem dabit illi? aut ſi petierit ovum, nunquid porriget illi*
(1) *ſcorpionem?* (1) *Si ergo vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris: quanto magis pater veſter cæleſtis ſpiritum bonum dabit petentibus ſe? Quis ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi?* Charitas dolum non habet: fraudem pietas, affectio non recipit falſitatem. Si pater eſt, non poteſt non amare: ſi amat, niſi quod bonum eſt dare neſcit: negat patrem, qui de patris ſuſpectus eſt largitate: ignorat ſe filium,
(2) quem data paterna ſolicitant: (2) totum quod eſt pietatis excludit, qui ſalutare non credit quicquid dederit Pater: aut quomodo pater poterit filiis dare mala pro bonis, qui mala ſemper pro filiis paratus eſt ſuſtinere, qui pro filiis, mortem non refugit, pericula non declinat? Ideoque te Deus patrem fecit: Ideo a te voluit hominem procreari, qui utique quod te de terra fecerat, poterat feciſſe quamplurimos: ſed egit ut generando ſcires, quanta eſſet generantis affectio, & in te amorem tui tantum probares auctoris, quantum ipſe auctor pignoris tuo pignori conaris impendere. Certe non ſolum in te quid eſſet generantis affectio, ſentire te Deus voluit, ſed in feris, & in pecudibus, & avibus, hoc Deus voluit te videre: quæ cum de terra produxerit ſola juſſione, poſtea laborem ſentire compulit generandi: mutare patrias, loca cubilibus apta conquirere, fœtus locorum difficultatibus communire, gemitibus edere, maximis laboribus enutrire, ac ſe morti, ſi natos ſuos capi viderint, non negare. Unde ſi non hominis, vel ferarum comparatione, pecudum ſimilitudine, exemplis avium, diſce, quanta ſit in paterna charitate ſinceritas. Si ergo Deum credis, & confeſſus es patrem, quicquid juſſerit, quicquid in te elegerit, crede tibi ſatis eſſe ſalutiferum: crede ſatis eſſe vitale. Matris data diſcutere non licet, patria monita retractare non convenit, ſic licet paterni mandati ſpecies triſtior, res tamen ipſa ſalutifera & vita-
Gen. 17. lis. Sic Abraham ubi Deum patrem credidit, mandatorum formas non attendit aſperas & acerbas: circumciſionem recipit verecundam: & quæ cæleſtis pater jubet non diſcutit, ſed judicat glorioſa: parricidium conſiderat perſceleſtum; ſed quia Deus imperat, totum pietati committit. Hinc Iſaac patris ſuper ſe gla- Gen. 22.
dium cum videret, hoſtiam ſe eſſe, cum horrere, cum dolere poterat, eſt gaviſus. Hinc Jeph- Jud. 11.
te filia patris munus, patria vota, ſua morte tota gratulatione perſolvit. Quare ergo jam ſciens Deum de patris diſputat datis, cum parvulus & innocuus quærit a patre, non ſibi bona & profutura percipit? Sed cur has ſimilitudines Dominus fecerit, perquiramus. *Quis,* inquit, *ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi?* Potuit dicere, nunquid zizania, nunquid lolium, quod ex vicinitate & ſimilitudine mentitur panem, ſed generat anguſtias? Sed Chriſtus venerat filiis, id eſt Judæis, quos
genuiſſe tali clamore querebatur. „ Filios ge- Eſa. 1.
„ nui & exaltavi: ipſi autem ſpreverunt me: „ venerat ergo filiis, venerat panis de cælo, qui
dixit. „ Ego ſum panis qui de cælo deſcendi: „ Joan. 6.
ſed Judæis eſt converſus in lapidem offenſio- Rom. 9.
nis, & petram ſcandali, dicente Domino: „ Ecce Eſa. 8.
„ pono in Sion lapidem offenſionis, & petram Eſa. 28.
„ ſcandali. „ Quare petram? Quia mordere petram, non panem a patre quærere geſtiebant.
„ Circumdederunt me, *inquit*, canes multi. „ Pſal. 21.
Denique poſteaquam illi ex hominibus in canes probantur eſſe converſi, cæleſtis illis in petram converſus eſt panis, non dantis vitio, ſed accipientis nequitia: qui illos non reficeret, ſed necaret; nec in fundamento poſitus promoverat ad culmen; ſed eos qui ſui patris tendebant ad necem, in profundam daret & volveret in ruinam. Adjecit aliam ſimilitudinem. *Nunquid pro piſce ſerpentem dabit illi?* Erat & piſcis
Chriſtus (3) Jordanis levatus ex alveo, qui (3)
carbonibus impoſitus paſſionum, poſt reſurrectionem ſuis, id eſt diſcipulis, eſcam præbuit tunc vitalem: ſed Judæis in ſerpentem piſcis
iſte commutatur, dicente Domino: „ Sicut Joan. 3.
„ Moyſes exaltavit ſerpentem in eremo, ita „ exaltari oportet filium hominis. „ Judæi in ſerpente videbant Chriſtum, quia impius oculus Deum videre non poteſt: non poteſt videre pietatem. Dixit & tertiam ſimilitudinem:
Nunquid ſi petierit ovum, porriget illi ſcorpionem? Matth. 23.
Conſuetum eſt, & ſolenne ſemper parvulos ovum petere, & parentes ovum puſillis petentibus non negare: ſed quia Chriſtus venerat congregare ſicut gallina pullos ſuos, ovum protulit verbi, per quod Eccleſiæ germina ſancta nutrirentur, ſed quia Judæus per invidiam effundere magis, quam ſumere ovum id volebat,
reperit ibidem ſcorpionem: ut juxta Apoſtolum: Rom. 7.
„ Mandatum quod erat illis in vitam, hoc illis „ eſſet „

NOTÆ.

(1) *Pro ovo ſcorpionem.* Scorpionum genus eſt quoddam album, ovoque ſimile.

(2) *Paterna ſolicitant.* Locum hunc adfert Tilmanus in Allegoriis ad cap. XI. Lucæ.

(3) *Et piſcis Chriſtus.* Hoc eum nomine vocat Paulinus Nolanus Epiſt. c. ad Pammachium pag. 72. *Ipſe verus & aquæ piſcis Chriſtus*, ubi Roſweidus in notis varia congerit. Tertullianus lib. de Baptiſmo recens baptizatos & Chriſtianos a Chriſto Piſce *Piſciculos* vocat. Unde Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædog. eos monebat, ut in memoriam Chriſti, vel Baptiſmatis *Piſcem* in annulis ſuis inſculperent. Optatus lib. III. adverſus Parmenian. ad mentem Chryſologi: *Hic eſt piſcis, qui in Baptiſmate per invocationem fontalibus undis inſeritur .. In uno nomine per ſingulas litteras turbam Sanctorum nominum continet* Ἰχθὺς. *Piſcis enim latine eſt Jeſus Chriſtus Dei Filius Salvator.* Myſterium hujuſmodi litterarum aperit Auguſtinus lib. XVIII. de Civit. Dei cap. XXIII. pag. 353. edit. Antverp. Horum autem græcorum quinque verborum quæ ſunt Ἰησοῦς Χριστὸς, Θεοῦ Υἱὸς, Σωτὴρ quod eſt latine *Jeſus Chriſtus Dei Filius Salvator*, ſi primas litteras jungas, erit Ἰχθὺς idest *Piſcis.* Verſus græcos, quibus Acroſtica hæc ab Sibilla Erithrea habes apud Euſebium in Oratione Conſtantini cap. XIII.

NOTÆ.

eſſet ad mortem. In commendationem pictatis tria dominus protulit, & demonſtravit exempla, ut tribus teſtimoniis, ſicut tribus teſtibus, & pioa ad fidem ſui amoris animaret, & confutaret impios, non patris ſed ſuo vitio charitatis gratiam non cepiſſe.

SERMO LVI. (*)

De Symbolo Apoſtolorum.

SOlicitaret me acerbi partus ſubita & confuſa tempeſtas, & immatura germinum me
pullulamenta turbarent, niſi crebro diſruptis
(1) temporum moris, & rudi latrocinio, (1) &
(2) effractis (2) viſcerum clauſtris, repentina vivendi lucra quærerent, & raperent naſcituri.
(3) Hinc eſt, quod homo ſæpe menſis decimi (3)
deſpiciens terminum, ſeptimo menſe anguſtas
primæ domus, & arctas uteri abjicit & deſerit
manſiones, ut præliator novus ante ſe tem-
(4) pus evicisse (4) gaudeat, quam dependat ipſe
ſuam temporibua ſervitutem. Et ſi hoc humanæ licet naturæ, naturæ cæleſti quid obſiſtere poterit, & divinæ? Aut quid ſanctus
Spiritus non poteſt, ſi hoc poteſt caro? Aut
quomodo gratia ſuperna non efficit, quod fra-
Act. 9. gilitas obtinet, & implet humana? Nounc ſic
Paulus acerbo dolore viam noſtræ vexavit, &
viſcera genitricis, ut cæleſti turbine, ac tota
tempeſtate Eccleſiæ præveniret tempora pa-
(5) rientis? ut ſubito, & in via naſceretur, (5)
1. Cor. 15. qui erat ad fidem viam gentibus præbiturus?
(6) Merito ſe abortivum nuncupat: (6) & miratur
ſe fuiſſe natum, qui novit ſe nulla conceptus
tempora pertuliſſe. Namque cum adhue hoſtis ipſe cæderet extrinſecus ſanctæ matris uterum, & in ipſo ortu pignora veneranda collideret, repente ſanctum mutatur in germen,
qui ipſius germinia fuerat ferociſſimus perſecu-
Act. 8. tor. Eunuchus etiam generatur in via: (7) ut
(7) quem caſtraverat humana teneritas ad hominis
(8) ſervitutem, & intra regia aulam (8) invita
caſtitas collocarat, voluntaria caſtitas, & votiva ad cæleſtis aulæ gloriam, ad æterni regis
promoveret & transferret obſequium. Beatus
iſte cui datum eſt, ut palatii inſulas non amitteret, ſed mutaret. Hæc dicit ratio filioli, ut
vos quos triſtes ſuſcepimus (9) ad matris ute- (9)
rum, lætiſſimos perducamus uno, eodemque
momento. Audite fidem: orationem diſcite:
Sed quia impediente tempore nec nos vobis
poſſumus aperire myſterium (10), nec vos (10)
nobis poteſtis ſolemniter reddere (11) quæ (11)
traduntur, agite ut & nunc ſymboli ſimpliciter verba diſcatis: (12) & Paſchali tempore (12)
quo plenius hæc traduntur, ſacramenti ipſius interiora poſſitia agnoſcere. Accipite quod vultis:
quod deſideratis, invadite: quia regnum cælorum
vim patitur: & qui vim faciunt, diripiunt
illud: accipite quod vultis: & quod vis poteſt Matth. 11.
tollere, gratia largiatur. Ingreſſus vitæ, janua
ſalutis, introitus fidei, ſingularis, innocens
& pura confeſſio perdocetur, dicente Prophe-
ta. „ Intrate portas ejua in confeſſione. „ Pſalm. 99.
Unde idem Propheta taliter admonitus, Dei in
ſe loquentis aditum domorum (13) poſtulat, (13)
dicens. „ Aperite mihi portas juſtitiæ, & in- Pſal. 117.
„ greſſus in eas confitebor domino. „ Videtis quia non poteſt confiteri, qui non fuerit
ingreſſua hanc domum ſalutis & fidei, in quam
ſicut intromittit confeſſio: ita negatio de ea
indubitanter excludit. Sed quomodo confi-
tendum ſit, audiamus. „ Corde, inquit Apo- Rom. 10.
„ ſtolus, creditur ad juſtitiam; ore autem
„ confeſſio fit ad ſalutem: „ Et quid credetur, oſtendit. Si credis, *inquit*, dominum
Jeſum in corde tuo, & ore confeſſus fueria,
ſalvua eris. Corde creditur ad juſtitiam: ore
confeſſio fit ad ſalutem: magnum filioli per
hoc fidei noſtræ videmus eſſe compendium,
quando inter cor & linguam totum ſalutia humanæ verſatur, & geritur ſacramentum. Habes

NOTÆ.

(*) COnſtat ex lectione Sermonem hunc habitum fuiſſe inſtante Paſchate, cum nondum tempus Baptiſmi ſolemniter habendi advenerat. Occaſionem præbuit aliquorum pietas, qui baptiſmo inhiantes, tempus ad hoc debitum prævertere voluerunt. Celeritatis rationem tacet Chryſologus. Tillemontius Tom. V. pag. 188. credit inter auditores hujus Sermonis non nullos fuiſſe, neſcio qua calamitate oppreſſos: inter quos unus certe ex aulæ Primatibus, audientium numerum augebat.

(1) *Rudi latrocinio.* Acerbo, intempeſtivo.

(2) *Effractis.* Ex Latinio, & MS. Vallicellano: alias: & *fractis*.

(3) *Menſis decimi.* Nonne exacto nono menſe homo naſcitur? Vel de menſe lunari loquitur, vel tempus nativitatis late ſuſcipit.

(4) *Evicisse tempus.* „ Ideſt extorſiſſe tempus: vi„ vendo quaſi per vim „ Mita

(5) *In via naſceretur.* Ita teſtatus eſt Ananias Sauli dicendo: *Dominus miſit me Jeſus, qui apparuit tibi in via, quam veniebas.*

(6) *Abortivum nuncupat.* 1. Corinth. XV. 8. *Noviſſime autem omnium tanquam abortivo viſus eſt mihi.* Quidquid extra tempus naſcitur abortivum dicitur. Aliam porro ab ea, quam affert Chryſologus, hujus cognominis rationem, vide apud D. Thomam Oper. Tom. VI. pag. 324. recent. edit. Venetæ.

(7) *Generatur in via.* Abbas Pezronius exiſtimat fontem aquæ, ex quo fuit baptizatus Eunuchus, dum iret per viam, effluxiſſe prope vicum Betheron; viceſimo ab Jeroſolymis lapide, Ebronem verſus.

(8) *Regis aulam.* Cur non Reginæ? Vide Plinium lib. VI. cap XXIX. qui ex Strabone lib XVII. ait Candacis nomen commune fuiſſe regnantibus in Meroe. At revera Eunuchus iſte Reginæ Candaci in Peninſula Meroe in Æthiopia regnanti, erat in famulatu Sancti hujus Eunuchi memoriam recolunt Græci die XXVII. Auguſti. Caniſius Tom. I. pag. 850.

(9) *Triſtes ſuſcepimus.* Putat Mita Baptizandos hos triſtes fuiſſe: *quia illos vitæ anteactæ in peccatis pœnitebat.* Rectius Tillemontio ſedit opinio, aliquo infortunio, vel calamitate urgeri.

(10) *Aperire myſterium.* Tangit fortaſſe Arcani diſciplinam, qua jubente Catechumenis non adhuc Competentibus ſacratiora myſteria religionis aperire nefas erat. Res ſatis ſuperque nota

(11) *Solemniter reddere* Mos erat Catechiſtis, primo Catechumenos edocere: qui ſtato die circa ea, quæ didicerant Epiſcopo interroganti reſpondebant. Auguſtinus lib. I. de Fid. & Oper cap. II. *Baptizandis Symbolum tradimus, reddendumque repoſcimus.*

(12) *Simpliciter verba diſcatis.* Primum Catechumenis nuda informatio, & inſtructio facta: & in ea nuda tantum Symboli, ac Orationis Dominicæ recitatio impoſita. Vide Calvorium Tom. I. pag. 314 Pamelium ad Tertullianum de Baptiſmo n. 2. Auguſtinum loc. cit cap. VI.

(13) *Aditum domorum.* Obſcurus penitus in editionibus locus, ex emendatione Mitæ clarescit.

bes homo unde credere debeas, corde cre-
ditur ad juſtitiam: habes unde debeas confi-
teri, ore confeſſio fit ad ſalutem. Et quid
dicam? Totum in ſe habet homo, qui ſe ha-
bet: ipſe autem ſe habet, qui Deum habet:
Deum vero habet, qui eum ſuum credit, &
confitetur auctorem. Signate vos. Fides
quæ capitur auditu, corde creditur: ore pro-
mitur ad ſalutem, in ſecreto mentis eſt collo-
canda: & ipſis eſt noſtri pectoris committenda
vitalibus, ne dum chartis (14), & atramento (14)
deſcribitur incaute, non reſervetur credulis
ad vitam, ſed prodatur perfidis ad ruinam.
In te homo cuſtodire debes, quod tibi extra
te poſitum poterit deperire.

(14) *Ne dum Chartis.* Symbolum fidei ore, & verbis docebatur: nunquam libris, & literis excipiebatur. Vide Notas Serm, ſequentis.

SERMO LVII.

In Symbolum Apoſtolorum.

BEatus Iſaias, Evangeliſta non minus, quam
(1) Propheta, (1) immunda labia ſe habere,
& in medio populi habentis labia immunda ſe
Eſai. 6. habitare deplorat, dicens: „ O miſer ego,
„ quoniam compunctus ſum, quia cum ſim
„ homo, & immunda labia habeam: in medio
„ quoque populi habentis labia immunda ego
„ habitem, regem Dominum Sabaoth vidi ocu-
„ lis meis. „ Super humano percellitur hic
dolore, quia quod de Deo ſentit & videt, loqui
non valet, annunciare non poteſt, non poteſt
confiteri. Quantum caro anguſta eſt, animo ſuo
arcta ſunt labia tantum: lingua tantum brevis
eſt ſuæ mentis interpres. In carne ignis anhe-
lat incluſus, vaporat venas, inflammat viſce-
ra, exæſtuat in medullis, totaque hominis
interna ſemper incendit, quia quod mentis
contemplatur affectu, ore depromere, effun-
dere labiis, lingua diſtinguere, & in totum
non ſufficit evaporare ſermonem. Hinc eſt,
quod Iſaias, ubi vidit regem cæli, hoc eſt
Chriſtum, ipſumque eſſe Dominum Sabaoth,
clara viſione conſpexit, ſua, ſuique populi
labia immunda deflevit: quia ſicut illuſtrat
corda, purgat ora, labia emundat Chriſti con-
feſſa divinitas, ita Chriſti polluit negata ma-
jeſtas. Sed quid iſte profecerit Prophetæ ge-
mitus audiamus. „ Et miſſus eſt, *inquit*, ad
„ me unus de Seraphim, qui in manu habe-
„ bat carbonem, quem forcipe tulerat de
„ altari, & tetigit os meum, dicens: Ecce
„ hoc tetigit labia tua, & abſtulit iniquitates, &
„ peccata circumpurgavit. „ Non eſt hujus
temporis, dicere, cur unus mittitur, & quis
ſit iſte, qui mittitur: & quantus eſt qui carbo-
nem ſuperni ignis ſic manu geſtat intrepidus,
(2) imo ſic ſuo temperat attactu, (2) ut Prophe-
tæ purget labia, non perurat: ſed nunc nos
etiam toto cordis compungamur affectu: noſ-
que in hac miſeria carnis miſeros eſſe fateamur,
immunda quoque labia nos habere piis gemiti-
bus defleamus, ut unus iſte de Seraphim legis
gratiæ forcipe, acceptum de ſuperno altari
nobis ignitum fidei deferat ſacramentum, ta-
lique moderamine noſtrorum tangat ora labio-
rum, ut iniquitates auferat, peccata depur-
get, & ora noſtra ſic in flammam plenæ con-
feſſionis accendat; ut ſit iſta ſalutis aduſtio,
non doloris. Petamus etiam, ut ad corda
uſque noſtra perveniat calor iſte carbonis, ut
de tanta ſuavitate myſterii, non ſolum labiis
guſtum, ſed ipſis totam ſatietatem ſenſibus, &
mente capiamus: & ſicut Iſaias poſt emunda-
tionem labiorum ineffabilem partum Virginis
eſt locutus, dicens: „ Ecce Virgo in utero *Eſai. 7.*
„ accipiet, & pariet filium, „ ſic nos paſſio-
nis ſacramentum, & reſurrectionis referamus
gloriam. *Credo in Deum Patrem omnipotentem.*
(3) In Deum vos hodie merito confitemini (3)
credidiſſe, quando Deos, Deaſque ſexu diſpares,
numero confuſos, turba populares, viles
genere, fama turpes, impietate maximos, pri-
mos ſcelere, crimine ſingulares, ipſis etiam
ſepulchrorum ſuorum vultibus accuſatos (4), (4)
lætamini vos fugiſſe: quia miſeriæ, doloris,
& infelicitatis eſt, tantos, & tales habuiſſe
ſervulos, quantos vos, & quales Dominos
hactenus pertuliſtis: ſed ad unum vivum, ve-
rum, ſolum, ſed non ſolitarium Deum vos
perveniſſe gaudete, dicendo: *Credo in Deum
Patrem.* Jam confiteatur filium, qui nominat
patrem: quia qui vocari pater, pater dici vo-
luit, habere ſe filium clementer oſtendit,
quem non accepit ex tempore, non genuit in
tempore, non ſuſcepit ad tempus. Divinitas
nec initium capit, nec recipit finem, nec ad-
mittit

NOTÆ.

(1) E*Vangeliſta non minus, quam Propheta.* Et potiſſima ratio eſt: quia ſuæ prophetiæ objectum eſt Babyloniæ captivitas, ab hujuſmodi captivitate reditus, & futuri Meſſiæ regnum. Unde hoc eodem *Evangeliſtæ* nomine eum vocant Auguſtinus lib. XVIII. de Civit. cap. XXIX Hieronymus Epiſt. XVII. & in Præfat. Iſaiæ; Theodoretus item in Præfatione: & alii.

(2) *Temperat attactu.* Latinus emendat: *temptat attactu.*

(3) *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* De hoc Symbolo, quod Apoſtolicum apud nos audit, plures plura commenti ſunt. Vide Voſſium, præcipue in diſſertatione de tribus Symbolis. Quidquid alii deblaterent antiquiſſimum eſſe patet, & jam dudum ab ætate Ruffini, tanquam ab Apoſtolis traditum, habebatur: & eo quoque ævo ſcilicet anno CCCXC., eandem, quam nunc habet, adeptus erat perfectionem. Confer. Ruffin. in expoſ. Symboli inter opera Cypriani: Ambroſium in Symb. Apoſt. Auguſtinum de fide ac Symb. ad Catech. & in Enchirid. Leonem PP. Serm. de Paſſ. Dom. Quin jam pridem ante Ruffinum anno ſcilicet CXCVII ipſius antiquitatis vadem exhibet Tertullianum, Calvorius Tom. I. pag. 505. §. 3.

(4) *Vultibus accuſatos.* In ſepulchrorum Gentilium facie, vel in antica eorum parte, non raro deorum, dearumque crimina, & Fabularum ſcelera inſculpta conſpiciuntur. Teſtantur, quæ ſuperſunt ſarcophaga. Vel potius ab *ſepulchrorum vultibus*, ab aſpectu ſuorum ſepulchrorum, quibus fuiſſe homines evincitur. *Euhemerus*, inquit Minucius in Octavio pag. 189. *eorum*, *Deorum*, *patrias*, & *ſepulchra dinumerat*. Vide quam Minucio ſimilia de Euhemero doceat Auguſtinus lib. I. de conſenſ. Evang. cap. XXIII. fol. 271.

(5) *Ad*

mittit poſterum, quæ non agnoſcit occaſum.
Deus filium non doloribus parturit, ſed vir-
tutibus eſſe manifeſtat: nec præter ſe facit
quod ex ſe eſt, ſed generat, dumque in ſe eſt,
aperit, & revelat. De patre proceſſit filius,
non receſſit, nec ſucceſſurus patri prodivit ex
patre, ſed prodivit manſurus ſemper in patre:
Audi Joannem dicentem. „ Hoc erat in
Joan. 1. „ principio. „ Et alibi. „ Quod fuit ab
1. Joan. 1. „ initio. „ Quod erat utique non acceſſit:
Iſa. 44. quod fuit, apparet utique non cœpiſſe: „ Ego
„ ſum, *inquit*, primus, & ego noviſſimus. „
Qui primus eſt, non eſt iſte poſt alterum:
qui noviſſimus, poſt ſe alterum non relinquit:
ſed iſta cum dicit, non excludit patrem, ſed
in ſe & patre univerſa concludit. Sed ad ea,
(5) quæ ſequuntur, (5) accedamus. *Et in Chri-
ſtum Jeſum filium ejus unicum Dominum noſtrum.*
Sicut reges triumphorum ſuorum titulis nun-
(6) cupantur, (6) & ſubjectarum gentium nomini-
bus conquirunt numeroſiſſima cognomenta:
ita Chriſtus bonorum ſuorum titulis nuncupa-
tur: a chriſmate enim vocatus eſt Chriſtus,
qui divinitatis unguentum aridis jam morta-
lium membris pius medicator infudit: & ut a
chriſmate Chriſtus, ſic Jeſus vocatus eſt a ſa-
lute, qui ob hoc nos divino infudit unguento,
ut ægris certam ſalutem, perditis perpetuam
redderet ſanitatem. *Et in Chriſtum Jeſum filium
ejus unicum.* Quia etſi ſunt multi filii per gra-
tiam, iſte unus, & ſingularis eſt per naturam.
Dominum noſtrum. Qui nos de tantorum, tam
crudelium, tam turpium liberatos ſervitio
dominorum, ut non ad conditionem priſti-
nam vendicet, ſed ut ad perpetuam libertatem
manumittat, inquirit. *Qui natus eſt de Spiritu
ſancto..* Ita, & taliter tibi naſcitur Chriſtus,
donec tibi homo naſcendi ordinem mutet: ut
ſit tibi novus ortus in vita, cui vetuſtus ſem-
per in morte manebat occaſus. *Qui natus eſt
de Spiritu ſancto ex Maria Virgine.* Ubi ſpiritus
generat, virgo parturit, totum divinum geri-
tur, nil humanum: nec ullus infirmitati locus
Gen. 2. eſt, ubi virtus eſt ſociata virtuti. Soporatus
(7) eſt Adam, (7) ut de viro virgo ſumeretur:
Luc. 1. (8) nunc ſtupuit virgo, (8) ut vir repararetur ex
virgine: Quid ſibi de tanto, de tali partu na-
tura poterit vendicare, ubi dum videt novari
ordinem ſuum, tota ſua conſpicit jura mutari,
veniſſe in ſuam ſobolem, ſuum ſentit & mira-
tur auctorem? Videatur hoc perfidia vile, ma-
gnum eſt credentibus ſacramentum. *Qui ſub
Pontio Pilato crucifixus eſt & ſepultus.* Audis ju-
dicis nomen, ut tempus etiam paſſionis agno-
(9) ſcas: (9) audis crucifixum, ut nobis ſalutem
perditam per quod perierat, reparatam eſſe

agnoſcas, (10) & ibi videas pendere creden- (10)
tium vitam, ubi mors pependerat perfido-
rum: (11) audis ſepultum, ne mors putetur (11)
illuſa. (12) Hoc eſt divinæ virtutis inſigne, (12)
cum mors morte moritur: auctor mortis pro-
prio mucrone truncatur: prædo capitur ſua
præda: infernus vita dirumpitur deglutita.
Tertia die reſurrexit a mortuis. Tres dies ſepul-
turæ ſuæ, tribus impendit Chriſtus habitatio-
nibus profuturus, inferis, terræ, cælo: in-
ſtauraturus quæ in cælo ſunt: & quæ ſunt re-
paraturus in terra, & quæ apud inferos re-
dempturus: ſimul ut Trinitatis gratiam tridui
ſacramento datam panderet hominibus ad ſalu-
tem. *Aſcendit in cælos.* Aſcendit, non ut ſe
referret in cælum, qui ſemper manſit in cælo,
ſed ut te perferret, quem taliter vinctum ab-
ſolvit, & ſubtraxit inferno. Intellige unde,
ubi, homo per Deum ſis levatus, ut eſſes in
cæleſtibus ſtabilis, qui eras lubricus, ac ſem-
per nutabundus (13) in terra. *Sedet ad dex-* (13)
teram patris. Sed ſuis pater nil habet a ſiniſtris.
Confeſſio noſtra non divini conſeſſus loca,
ſed virtutis aſſignat indicia: Deus loca neſcit:
Divinitas recipit nil ſiniſtrum. *Inde venturus
eſt judicare vivos & mortuos* Eſto vivos, mor-
tuos quemadmodum poterit judicare? Sed illi
vivunt, qui nobis mortui computantur. Ergo
reſurrecturos eos confitemini ad judicium,
quos infidelitas exiſtimat deperiiſſe: (14) ut (14)
qui mortui fuerint, & qui reperientur vivi,
pariter ſuorum reddant actuum, vitæque ratio-
nem. *Credo in Spiritum ſanctum.* Poſtquam
ſuſceptæ carnis confeſſus es ſacramentum,
oportet te deitatem ſpiritus confiteri: ut Trini-
tatis unitas æqua, patris, filii, ſancti Spiritus
per omnia, & in omnibus, virtutis integram
fidei in noſtra confeſſione cuſtodiat & teneat
veritatem. *Sanctam Eccleſiam Catholicam.* Quia
neque a capite membra, neque ſponſa ſepara-
tur a ſponſo: ſed tum tali conjunctione ſpiri-
tus fit unus, fit omnia, & in omnibus Deus.
Ergo ipſe in Deum credit, qui in Deum ſan-
ctam Eccleſiam confitetur. *Et remiſſionem pec-
catorum.* Ipſi ſibi donat veniam, qui ſibi pec-
cata per Chriſtum remitti poſſe confidit. *Car-
nis reſurrectionem* Bene credis, ſi te per Deum
credis reſurgere ex morte poſſe, cui reſurgunt
ſemper elementa: ſic tempus ex tempore, ſic
ex nocte dies, ſic de ſepultura ſua ſemina:
nec tu perire poteris, cum illa reviviſcant:
nec difficile eſt Deo facere de te ſene, quod
tu facis ſemper ipſe de ſemine. *Vitam æternam.*
Hæc fides, hoc ſacramentum non eſt commit-
tendum chartis, (15) non ſcribendum literis, (15)
quia chartæ & literæ magis cauta, quam gra-
tiam

(5) *Ad ea quæ ſequuntur.* Ex MS. Ceſenæ. Editi: *ad ea quæ ante ſunt.*

(6) *Titulis nuncupantur.* Occurrunt paſſim in Numiſmatibus, & Lapidibus: *Africanus, Germanicus, Parthicus, Dacicus &c.*

(7) *Soporatus eſt Adam.* Extaſi quadam, & mentis alienatione, inquiunt LXX, vel profundiſſimo ſomno cum capitis gravedine, legit Symmachus.

(8) *Stupuit Virgo.* „ Virgo quaſi ſtupore ſoporata „ putatur, ut ſoporatus eſt Adam „ Mita. Crediderim reſpexiſſe ad illud Evangeliſtæ: *turbata eſt, & cogitabat, qualis eſſet iſta ſalutatio.*

(9) *Tempus paſſionis agnoſcas.* Auguſtinus de Fide, & Symb. cap. XI. Tom. VI. Oper. pag. 115 edit. Ant. *Addendum erat Judicis nomen, propter temporum cognitionem.*

(10) *Reparatam eſſe agnoſcas.* „ Auguſtinus Serm. „ LXXVII. de Tempor. Hoc enim agit Salvator, ut eiſ„ dem veſtigiis, quibus admiſſa fuerant delicta purgaren„ tur. Et ipſe Chryſologus Serm. LXXVII. eiſdem li„ neis, quibus perierat ſalus humana reparatur „ Mita.

(11) *Mors perfidorum.* Adam ſcilicet & Evæ, ut putat Mita. Judæorum fortaſſe ſive Gentilium. Sicut enim Chriſtus vita fuit credentium, ita mors fuit Infidelium.

(12) *Ne mors putetur illuſa.* Chriſtus enim, ſecundum formam ſervi, quam ſuſceperat, & ut Homo vere mortuus eſt. Contra Neſtorium, qui ſolum Hominem mortuum dicebat, vel contra Eutichen. de quo vide Notas Serm. LX.

(13) *Semper nutabundus.* Sic putat debere ſcribi Meurſius pag. 178. cap. XXX. licet temere mutare non audeat, quod habent editi: *mutabundus.*

(14) *Exiſtimat deperiiſſe.* „ Negantes animarum im„ mortalitatem. „ Mita

(15) *Committendum chartis.* Auguſtinus de Symb. ad Catechumenos: *Symbolum nemo ſcribit, ut legi poſſit, ſed recenſendum: ne forte deleat oblivio, quod tradidit diligentia. Sit vobis codex veſtra memoria.* Obſervat.

Z

Calvo-

tiam proloquuntur: ubi vero Dei gratia, donatio divina conſiſtit, ad pactum fides, altitudo cordis ſufficit ad ſecretum: ut hoc ſalutis ſymbolum, hoc vitæ pactum, divinus arbiter noverit, teſtis falſus ignoret. Signate vos. Ipſe autem Dominus Deus noſter ſenſus veſtros, corda veſtra cuſtodiat: & in his quæ præcepit vobis, ipſe vobis fautor aſſiſtat.

Calvorius Tom. I. lib. II. ſect. I. cap. II. pag. 312. Jenæ 1705. In Eccleſiaſtica Veterum Diſciplina vocalem Inſtitutionem *Catechiſmum* appellari: ita ut κατηχίζω, ſive κατηχίζω idem notet quod: ἀπὸ φωνῆς διδάσκω, *ore ac viva voce doceo.* Κατηχέω enim idem eſt ac ἠχῶ *reſono.*

SERMO LVIII.

In idem.

QUi fidem quærit, rationem non quærit: (1) (1) qui divina poſtulat, ſeponit humana: (2) (2) qui Deo genitore naſcitur, tranſcendit naturam: & tempori nil debet, qui temporis meretur auctorem. Ecce pia fidei germina (3) (3) videmus ante naſci vos velle, quam concipi: ante percipere cæli regnum, quam ventris anguſtias ſuſtinere: ſic tendere ad patris gaudia, ut matris tranſeatis languores: nec putatis abortivum, quod maturum creditis
1. Cor. 15. eſſe per Chriſtum. Sic Paulus Apoſtolus per fidem maturus naſcitur, qui ſe abortivum clamat eſſe per tempus. Accipite ergo fidem ſola fide: nec quæratis aperiri vobis ipſius fidei rationem, quam vos ne requireretis intra fidem veſtra feſtinatione clauſiſtis. Ad fidem vos filii hodie fides veſtri auctoris invitat, qui promiſſionis ſuæ ante fidem implet, quam fidem veſtræ percipiat ſponſionis; & hoc reſtituit rebus humanis, ut olim verbo
Pſalm. 80. promiſerat per Prophetam. „ Dilata, *inquit*, os „ tuum & adimplebo illud. „ Hoc eſt, tu dilata in confeſſione, & ego illud ipſius confeſſionis replebo ſacramento: & myſtico ſermone ditabo, & replebo illud toto eloquio cæleſtis arcani. Et revera filii quicquid audientis, quicquid reſpondentis obedientia profitetur, hoc donantis & docentis Dei redundat ad gratiam. Accepturi ergo ſymbolum, hoc eſt, pactum vitæ, ſalutis placitum, & inter vos, & Deum fidei inſolubile vinculum pecto-
(4) ra parate, non chartam: (4) ſenſum acuite, non calamum: & audita non atramento, ſed Spiritu miniſtrante deſcribite: quia committi non poteſt caducis & corruptibilibus inſtrumentis æternum, & cæleſte ſecretum, ſed in ipſa arca animæ, in ipſa bibliotheca interni Spiritus eſt locandum: ne profanus arbiter, ne improbus quod dilaceret diſcuſſor, inveniat: & fiat ad contemnentis & ignorantis ruinam, quod confitentis, & credentis donatum eſt ad ſalutem: ſed dicenti tibi Prophetæ:
Pſalm. 80. „ Dilata os tuum & adimplebo illud „ tu re-
Pſal. 118. ſpondere poſſis. „ In corde meo abſcondi „ eloquia tua, ut non peccem tibi: „ *Credo in Deum patrem omnipotentem.* Qui confeſſus eſt patrem, confitetur & filium, quia ſine filio pater dici non poteſt: & quia Deo augeri, Deo addi nil poteſt: ſemper fuit filius, quia fuit ſemper & pater: neſcit inchoari filius, quia deficere pater neſcit: nec creſcit genitus, ubi genitor non ſeneſcit: æterna, & coæterna patris, & filii ſubſtantia non gradibus humanis, ſed divinis eſt æſtimanda virtutibus. *In Chriſtum Jeſum filium ejus unicum, Dominum noſtrum.* Chriſtum unctum accipe non communi oleo, ſed ſancto, quo natus eſt ſpiritu. *Qui natus eſt de Spiritu ſancto.* Tali nativitate conſecrata eſt in Deo humanitas, non tali dignatione minorata eſt in homine deitas. (5) *Qui natus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine.* Virginitas Deum credidit, quia non niſi per Deum ipſa virgo eſſe potuit, & mater. *Qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt, & ſepultus.* Judicem indicat ut tempus deſignet: crucifixum memorat, ut paſſionis conferat qualitatem: & inde fides argumentum divinæ virtutis & veræ reſurrectionis colligat, unde impietas materiam contumeliæ, & occaſionem præſumpſit erroris. Crucifixus in cruce, in edito coram omnibus inimicis, & tota crudelitate ſpectantibus, & tota acerbitate obſervantibus, mortem ſuſcepit. Sepulturam patitur, ne mortem non adiiſſe ut vinceret, ſed ſimulaſſe ut eluderet, ab impiis jactaretur: *Sepultus, tertia die reſurrexit.* Et ſi in paſſione noſtræ ſe carnis veram probavit habuiſſe ſubſtantiam, per trium dierum figuram totam Trinitatis reſurgit in gloriam. *Aſcendit in cælos:* Aſcendit nos perferens, non ſe referens, qui nunquam receſſit e cælo. *Sedet ad dexteram patris:* Ordo ibi divinus eſt, non humanus: ſic a dextris ſedet filius, ut pater non ſedeat a ſiniſtris: unica & ſingularis eſt divina confeſſio, ubi ſuperna virtus recipit nil ſiniſtrum. *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos.* Deſinant homines, deſinant hæretici judicare judicem ſuum: ſperent veniam, ne incurrant de tali præſumptione ſententiam. *Credo in Spiritum ſanctum.* Nunc perfecta eſt tua in Trinitate confeſſio, quando Spiritum ſanctum unius cum patre, & filio ſubſtantiæ fideli voce confeſſus es. *Et ſanctam Eccleſiam.* Quia ſic conjuncta Chriſto eſt, ut totam divinitatis transferatur in gloriam. *Remiſſionem peccatorum.* Acquire tibi tua fide veniam: quia ſatis ſibi inimicus eſt, qui hoc ſibi dari non credit, quod tota beniguitate largiſſimus promittit indultor. *Carnis reſurrectionem.* Crede carnis reſurrectionem: quia qui hoc non credit, fidem non habet in prædictis, dicente Apoſtolo. „ Si 1. Cor. 15.
„ mortui non reſurgunt, neque Chriſtus re-
„ ſur-

NOTÆ.

(1) *Rationem non quærit.* Non ideo quod, quæ Fides docet contra rationem ſint; ſed quod ſupra captum noſtræ mentis ſint conſtituta.

(2) *Seponit humana.* Ex MS. Cæſenæ, & Vatic.

(3) *Fidei germina.* Alloquitur eos, qui mox ſacro Fonte erant tingendi: quos *Fidei ſemina* vocaverat Tertullianus.

(4) *Non chartam.* Adi notam ultimam ſuperioris Sermonis: & adde Chriſtianum Lupum Tom. I. oper. pag. 6., ubi laudat hæc eadem verba Chryſologi.

(5) *In homine deitas.* Leo M. Serm. I. de Nativ. *Nec inferiorem conſumeret glorificatio: nec ſuperiorem minueret aſſumptio.*

NOTÆ

„ ſurrexit. „ Quoa judicabir, quibus regnabit Deus, ſi vitæ, ſi judicio, reſurrectio non reddiderit, quos ſæculo mors ademit? *Vitam æternam.* Manifeſtum eſt, quia vita æterna ipſa morte moriente ſuccedit.

SERMO LIX.

In idem.

AUdiſtis vocem patris, vocem vocantis audiſtis, venite filii, venite, venite quia venit tempus fidei, credulitatis dies, confeſſionis hora, venite petitores fidei, afferte ſincerum pectus, cor mundum, puram vocem, ut quod per nos ſermo ſalutaris inſinuat, vos ſancto capiatis auditu. Fides ex auditu, auditus ex verbo conſtat. Placitum fidei, pactum gratiæ, ſalutis ſymbolum tota ſimplicitate ſenſus audite, quatenus illud confeſſionis tempore, & audire poſſitis, & reddere: quia iſtud reddere eſt habere: divinum munus qui reddiderit, non amittit. Daturus legem Deus, juſſit ut populi lavarent veſtes, lavarent corpora ſua, totoſque ſe ab omni carnis contagione mundarent, quia appropinquare Deo homo non poteſt fæce corporali, mundano ſqualore pollutus. Lex illa, quæ gratiæ umbram tenuit, & figuram, purificationem merito quærit tan-
(1) tam (1), tantam merito exigit puritatem. Auditurís divinitatis ſacramentum totum, quanta mentis, quanta corporis opus eſt puritate? Mundemus ergo corda, purificemus corpora, aperiamus oculos, reſeremus ſenſum, animæ januas pateſaciamus totas, ut ſymbolum quod eſt fidei pactum, audire, capere, tenere, & in ipſo corpus noſtri ſecreto ſemper ſervare poſſimus. *Credo in Deum patrem omnipotentem.* Credimus in Deum, ſi negamus Deos: ſi re-
Deut. 6. nunciamus idolis, ſi diabolum & ejus angelos
Marc. 12. abnegamus. „ Audi, *inquit*, Iſrael, dominus
Exod. 20. „ Deus tuus unus eſt. „ Et iterum: „ Non „ erunt tibi dii alii abſque me. „ Habebit ergo Deum verum, unum Deum, qui Deum alterum non habebit. Credimus in Deum, & eundem confitemur patrem, ut eumdem ſemper habuiſſe filium nos credamus: habuiſſe autem filium, non conceptum, non inchoatum, non ſeparatum partu, non auctum tempore, non minoratum gradu, non ætatibus immuta-
Joan. 14. tum, ſed intra æternum genitorem germen permanens in æternum. „ Ego, *inquit*, in patre „ & pater in me eſt. „ Audivimus patrem, credamus filium virtute divina, ordine non humano: arcano Dei, non ratione mundana: non lege ſæculi ſed potentia ſuperna. Quod ſcire licet, diſcutere non licet: credere convenit, non convenit perſcrutari, nam ob hoc omnipotentem Deum diximus, ut Deo impoſſibilu nil putemus. *Et in Jeſum Chriſtum filium ejus unicum, Dominum noſtrum.* Ab unctione Chriſtus, Jeſus vocatus eſt a ſalute: quia & unctio, quæ per reges, Prophetas, & ſacerdotes olim cucurrerat in figuram, (2) in hunc re- (2)
gem regum, (3) ſacerdotem ſacerdotum, pro- (3)
phetarum Prophetam, tota ſe plenitudine ſpiritus divinitatis effudit: ut regnum, & ſacerdotium, quod per alios præmiſerat temporaliter, in auctorem ipſum refunderet & redderet ſempiternum. Et Jeſus quidem, id eſt, ſalvator, recte dicitur ſalus, quia & dedit rebus
eſſe, & idem (4) pereuntibus dat ſalutem. *Fi-* (4)
lium ejus unicum. In ſe eſt unicus filiua, qui quod aliis per ſuam gratiam donat, ipſe ſibi
unicam poſſidet per naturam. (5) *Dominum* (5)
noſtrum. Sicut ſupra diximus, Dominus Deus. Deus unus conſtat in Chriſto: quia quicquid eſt, & deitate, & humanitate Deus unus eſt:
deſiit in Chriſto ſubſtantiarum diverſitas, (6) (6)
ubi caro cæpit eſſe quod ſpiritus, quod homo Deus, quod noſtri corporis & deitatis una majeſtas. *Qui natus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine.* Quid terrenum naſcitur, ubi auctore ſpiritu virgo vocatur in partu? quis non divinum credat, quando quæ peperit nil ſenſit humanum? Deum mulier virgineo portabat in templo: hinc eſt, quod & acquiſivit honorem matris, virginitatis gloriam non amiſit. *Qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt, & ſepultus.* Nomen judicis dicimûs, ut paſſionis tempus, ut rei geſtæ veritas ſic pateſcat. *Crucifixus eſt.* Ut quia per lignum mors venerat, rediret vita per lignum. *Et ſepultus.* Ut officia tota mortis impleret, ut mors morte moreretur, ut ex illius ſemine corporis, omnia humanorum corporum ſatio vitalem ſurgeret, & levaretur

in

NOTÆ.

(1) P*Urificationem tantam.* Notum eſt, quam fuerint familiares Hebræis ablutiones, & purificationes. Unde ingredientibus Templum præſto erat mare æneum: ubi ſe quisque lavaret. Hujuſmodi morem, fuiſſe etiam Gentibus (id ſcilicet curante Diabolo, ut quæ ad Dei cultum ordinata fuerant, ad Idola referrentur) teſtis eſt Herodotus lib I, inter Donaria Delphos ab Crœſo miſſa duo vaſa recenſens, quibus ſe abluerent ingreſſuri. Et libro IV. de vaſe loquitur, quod χαλκεῖον appellat ſexcentarum amphorarum capaci: quod ex aculeis ſagittarum factum Indigenæ memorabant.

(2) *Cucurrerat in figuram.* Vide Auguſtinum de conſ. Evangel. cap. I. Epiphanium Hæreſ. XIX. apud Baronium an. LVII. n. XXX. Tom. I. pag. 428, edit. Lucen.

(3) *In hunc Regem Regum.* Hæc omnia Chriſto per Prophetas fuerunt enunciata, Lucæ I. *regnabit in domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.* Matth. XXVIII. *Data eſt mihi omnis poteſtas in Cælo & in terra.* Pſalm. CI. *Tu es Sacerdos in æternum.* Deuteronom. XVIII. 15. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus, ipſum audies*: Joan. VI. 13. *Hic eſt Propheta, qui venturus eſt in mundum.*

(4) *Idem.* MS. Cæſen. *ipſe.*

(5) *Per naturam.* Contra Photinum, effutientem Chriſtum Dei Filium eſſe per adoptionem, non per naturam

(6) *Subſtantiarum diverſitas.* Mita legit *ſubſiſtentiarum diverſitas*, & addit „ Non autem legendum ſubſtantiarum „ diverſitas, ut in impreſſis; ni volumus contortius ſub„ ſtantiam interpretari. Deſiit ergo in Chriſto ſubſtan„ tiarum diverſitas, quia humanitas in eo non habet pro„ priam ſubſiſtentiam, ſed formaliter per ſubſiſtentiam „ verbi *ſubſiſtit.* Impreſſa lectio, quæ dicit ſubſtantia„ rum eſt contra ſymbolum Athanaſii, dicentis: *Deus eſt* „ *ex ſubſtantia Patris ante ſæcula genitus, & homo eſt ex* „ *ſubſtantia Matris in ſæculo natus.* Ideo Scriptorum vi„ tio corruptus textus videtur: & imo pro ly *ſubſtanti*„ *am, ſubſiſtentiam* reſtituimus: quia ubi error Scripturæ „ veroſimiliter conjicitur, ceſſat Bellarmini Doctrina lib. „ III. de Chriſto cap. XV, dicens: *Patres non ſemper l cu-*

in meſſem. *Tertia die reſurrexit a mortuis.* Ut
tribus in diebus Trinitatis beneficium pandere-
tur, ut per triduanum tempus humana trium
temporum generatio ſalvaretur, id eſt, ante
legem, in lege, & in gratia. *Aſcendit in cælos.*
Joan. 3. Non ut petens, ſed ut repetens cælos. „ Ne-
„ mo aſcendit in cælum, *inquit*, niſi qui de
„ cælo deſcendit. „ *Sedet ad dexteram patris.*
Sed patrem non habet ad ſiniſtram. Divinita-
tis conſeſſus recipit nil ſiniſtrum. *Sedet ad dex-
teram patris.* Ut patris deitate una. *Sedet ad
dexteram.* Ne ſit minor gradu, poſterior ordi-
ne, ſed patri divinitate una, æqua poteſtate
Joan. 10. conregnet; „ Ego, *inquit*, & pater unum ſumus. „
Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos. Si
credimus venturum judicem, innocentes judici
nos præparemus: judicem negat eſſe, qui adve-
nire non credit: judicandum ſe ſatis iſte diffidit,
qui male vivit. Judicat vivos, judicat & mor-
tuos, quos utique judicaturus exſuſcitat. *Credo
in Spiritum ſanctum.* Hucuſque dominicæ nati-
vitatis, paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis,
adventus myſterium confitentes, ad confeſ-
ſionem ſancti Spiritus jam venimus: ut ſicut
in Patrem, & Filium, in ſanctum Spiritum ſic
credatur, ut unam in Trinitate deitatem, vir-
tutem, gloriam prædicemus. *Et ſanctam Eccle-
ſiam.* Credimus & Eccleſiam, quam Chriſti
receptam, confirmatam credimus, & confite-
mur in gloriam. *Remiſſionem peccatorum.* In
novum hominem naſciturus, antiqui reatus,
peccati veteris quid habebit? qui præterita ſibi
remiſſa non credit debita, dubitat percipere ſe
futura. *Carnis reſurrectionem.* Crede homo de
morte reſurgere te poſſe, quia antequam vive-
res nil fuiſti: aut quare dubitas quod reſur-
gas, cum tibi totum quod in rebus eſt quoti-
die ſic reſurgat? Sol occidit, (7) & reſurgit: (7)
dies ſepelitur & redit: menſes, anni, tempora,
fructus, ſemina, cum tranſeunt ipſa moriun-
tur, cum redeunt ſua ipſa morte reviviſcunt,
& ut reſurrecturum te jugi, & vernaculo in-
ſtruaris exemplo, quoties dormis, & vigilas,
toties moreris & reſurgis. *Vitam æternam. A-
men.* Neceſſe eſt ut qui reſurgit, vivat in æ-
ternum, quia ſi in æternum non viveret, non
vitæ reſurgeret, ſed morti. Signate vos. Hoc
ſpei pactum, hoc ſalutis placitum, hoc vitæ
ſymbolum, hanc fidei cautionem mens teneat,
conſervet memoria, ne divinitatis pretioſum
munus depretiet (8) charta vilis, ne myſterium (8)
lucis atrum tenebret atramentum, ne ſecretum
Dei habeat indignus & profanus auditor. Si
mihi ſilentium ſemper veſtra charitas ſic præ-
beret, ad omnes tractatus mei ſermonis ve-
ſter perveniret auditus: ſed Deus noſter & mi-
hi fiduciam dicendi, & vobis audiendi deſide-
rium donare dignetur.

„ *tes juxta exactam dialecticorum regulam; ſed abſtracta pro
„ concretis, & concreta pro abſtractis aliquando uſurpaſſe* „
Mita. Vere autem hic Chryſologus contra Neſtorium
agens, rem ultra quam par eſt urget; & procul dubio
hæreſis Eutichetis tunc ei ignota erat; ſecus enim cau-
tius ſe geſſiſſet: ut in Serm. CXLIV., ubi videtur hujuſ-
modi hæreſim præ oculis habuiſſe.

(7) *Sol occidit.* Hac ſimilitudine ad adſtruendam re-
ſurrectionis fidem paſſim utuntur Patres: Tertull. apolog.
cap. XLVIII. Thodoret. orat. IX de provid. Prudentius
lib. II. contra Symmachum: Ambroſius Hexam lib. III.
cap. VIII. Athenagorus Apol. pag. 49. aliique plures.

(8) *Depretiet.* Pretio minuat. Hæc loquendi formula
obviam fit in lectione SS. PP. unde apud Paulinum Carm.
XIV. *depretiatus.*

Namque ubi corporea curatur gloria pompa,
Vileſcit pretio depretiatus homo.

SERMO LX.

In idem.

Matth. 15. SI Cananitis mulier clamore ſubito, repenti-
na fide, juvante Chriſto, & quod petebat,
Act. 8. accepit: & quod negabatur, extorſit: ſi Æ-
(1) thiops ſpado (1) arcanum vitalis lavacri præ-
Act. 10. teriens invenit in via, rapuit in tranſitu, ſi Cor-
Luc. 23. nelius Centurio antequam intraret baptiſma,
(2) pervenit ad Chriſtum (2) ſi latro in ipſo mo-
mento mortis Paradiſum invaſit, & vitam vo-
bis, in articulo temporis quam quæritis, quis
negabit? Ex fide ergo accipite fidem, & ut fi-
dei myſterium ſcire poſſitis, acceſſu temporis
laborate. Moyſes laturus legem cælum vocat
& terram: ſacerdos quid invocabit gratiam
Deut. 32. prolaturus? Ille dixit, „ attende ad cælum,
&c. „ & loquar: & audiat terra verba ex ore
„ meo: „ ego dicam, attende Deus, loquar:
& audiat homo verba ex ore meo. Ille dixit:
„ Expectetur ſicut pluvia eloquium meum:
„ & deſcendant ſicut ros verba mea: „ ego
dicam, veniat ſicut ros ſpiritus tuus: & inun-
det ſicut flumen gratia tua: fiatque nunc cæ-
leſtis verbi unda ſaliens in vitam æternam.
Ille dixit „ quia nomen Domini invocavit, da-
„ te magnificentiam Deo noſtro: „ ego dicam,
quia fidem invocavi, date credulitatem Deo
veſtro. Et quia navigia corporum noſtrorum
quadrageſimæ ſunt curata jejunio, (3) neceſſe eſt (3)
ut placitum fidei, ſymbolum cæleſtis commer-
cii jam dicamus, quatenus ſub certa ſpe per
tota mundi æquora, per infidos ſæculi fluctus
lucra manſura ſæculis conquiramus. Accipite
ergo fidem, expectate rem: quia cui fides non
præcedit in ſemine, res ei non ſequitur in fru-
ctu. Signate vos. Sermo creat auditum, audi-
tus concipit fidem, credulitatem parturit fides,
confeſſionem credulitas nutrit, confeſſio per-
petuam dat ſalutem. Hinc eſt quod meo, ve-
ſtroque ore occurrit; ſic ſibi fides, credulitas
ſic amplectitur ſe; ſalus ſe confeſſionis oſculo
ſic ſalutat. *Credo in Deum patrem omnipotentem.*
Hæc vox totum Trinitatis ſatetur & aperit
ſacramentum. Deum dicit, non Deos, quia
unum Deum in Trinitate credit Chriſtiana fi-
des: ſcit Patrem, ſcit Filium, ſcit Spiritum ſan-
ctum, deos noſcit. Divinitas in perſonis trina
eſt, ſed una eſt in Trinitate divinitas: perſo-
nis

NOTÆ.

(1) S*pado.* Vide Notam primam ſequentis Homiliæ.

(2) *Ad Chriſtum.* Reſtitutus locus ex MS. Cæ-
ſenæ. Editi: *ad ſpiritum.*

(3) *Curata jejunio.* Fulcitur iis opinio credentium, tri-
bus quadrageſimæ Dominicis ſymbolum Fidei Catechu-
menos edoceri.

(4) *Sed*

nis Trinitas diſtincta eſt, non eſt diviſa ſubſtan-
tiis: Deus unus eſt, ſed Trinitate: Deus ſolus
eſt, ſed non ſolitarius: divinitas nec Trioitate
dividitur, nec confunditur unitata: hæc ſentit
fides cum dicit, *Credo in Deum.* Mox addidit,
Patrem. Qui credit patrem eſſe, filium confi-
tetur: qui credit patrem & filium, ætates non
ſentiat, gradus non cogitet, non tempora ſu-
ſpicetur, non conceptum quærat, neſciat par-
tum: qui Deum credit, divina confeſſus eſt,
(4) non humana. Sed dicit hæreticus: (4) quo-
modo pater, ſi non præcedit? quomodo filius,
ſi non ſequitur? quomodo non dat initium,
qui generat? quomodo quod generatur, prin-
cipium a generante non ſumit? Hoc ratio do-
cet, hoc natura probat. Erras hæretice, hoc
habet humana ratio, non habet hoc divina:
hoc accipit natura mundi, deitatis non recipit
hoc natura: fragilitas humana concipitur, &
concipit: parturitur, & parturit: generatur, &
generat: accipit initium, & dat finem: mortem
ſuſcipit, & refundit: & reſervat in ſobole
quicquid ſuæ conditionis eſt, & naturæ. Deus
vero pater non genuit in tempore, quia tem-
pus ignorat: non dedit initium, qui initium
neſcit: non transfudit finem, qui non habet
(5) finem: (5) ſed ſic genuit ex ſe filium, ut to-
tum quod in ſe erat, eſſet, & maneret in filio.
Honor geniti, generantis honor eſt: perfectio
geniti, generantis forma eſt: minoratio geniti,
revelat ad generantis injuriam. Sed hæc au-
diens, hæretice non dicas, quomodo iſta ſint:
dixiſti Deum, credidiſti patrem: omnipoten-
tem confeſſus es: ſi dubitas, mentitus es: cre-
do ſi dicis, quomodo non credis, ſi diſcutis?
ſi putas impoſſibile, omnipotentiam quam
confeſſus es, ſuſtuliſti: ſed nos qui patrem,
& filium, & Spiritum ſanctum unius majeſtatis
& gloriæ confitemur, fidem dominici corpo-
ris jam loquamur. *Et in Jeſum Chriſtum filium
ejus unicum Dominum noſtrum.* Poſtequam Dei
filius ſicut pluvia in vellus toto divinitatis un-
guento noſtram ſe fudit in carnem, ab un-
guento nuncupatus eſt Chriſtus: & hujus
nominis extitit ſolus auctor, qui ſic Deo ſu-
perfuſus eſt, & infuſus, ut homo, Deusque
eſſet unus Deus. Hoc ergo unguenti nomen
effudit in nos, qui a Chriſto dicimur Chriſtia-
ni: & impletum eſt illud quod cantatur in
Cant. 2. Canticis Canticorum. „ Unguentum effuſum
„ eſt nomen tuum, „ *Et in Chriſtum Jeſum
filium ejus.* Illud ſacramenti nomen eſt, hoc
triumphi: nam ſicut a Deo unctus nomen ſor-
titur ex unguine, ita cum ſalutem perditam
mundo reddidit, a ſalvando nomen ſalvatoris
aſſumit. Sæpe jam diximus, quod Jeſus Hæ-
braica lingua dicitur, Salvator dicitur hoc
Latina. *Et in Chriſtum Jeſum filium ejus.* Cu-
jus? utique Dei Patris: cum dicis ergo in Je-
ſum filium ejus, confiteris Jeſum qui natus eſt
de Maria, Dei eſſe filium. Cave ergo ne am-
plius ſentias in Chriſto quod homo fuit, (6) (6)
ſed ſemper quod Deus ſit, confitere; Apo- 2. Cor. 5.
ſtolo ſic dicente: „ Et ſi novimus Chriſtum ſecun-
„ dum carnem, ſed jam non novimus. „ *Unicum
Dominum noſtrum.* Hoc convenit ad utrum-
que: quia & unicus patris eſt, & unicus Do-
minus noſter eſt: alii filii, alii domini eſſe
per gratiam perceperunt: ſolus Chriſtus eſſe
filius, eſſe Dominus habet, & poſſidet per
naturam. *Qui natus eſt de Spiritu ſancto ex Ma-* Matth. 1.
ria Virgine. Si juxta Evangeliſtam quod in ea Joan. 4.
natum eſt, de Spiritu ſancto eſt, quia Deus
ſpiritus eſt, hæreticus jam Deum natum vir-
ginea confiteatur ex carne: neque amplius cæ-
leſte myſterium, virginitatis partum, trahat
ad conceptum mundi (7) ad terrenæ fragilita- (7)
tis injuriam. *Qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt
& ſepultus.* Nomen judicis audis ut tempus
paſſionis agnoſcas: audis crucifixum, ut ex
mortis ignominia magnitudinem ſentias chari-
tatis: mortemque quæ per lignum venit, mor-
tificatam ſcias eſſe per lignum: & credas majo-
ra tibi eſſe reddita per crucis arborem, quam
perdidiſſe te per Paradiſi arborem ſuſpirabas;
ſepultum dicis, ut veram carnem Chriſti, (8) (8)
mortemque non perſunctoriam probet confeſ-
ſio ſepulturæ, mortem ſuſcepiſſe & viciſſe,
intraſſe inferos & rediiſſe, veniſſe in jura tar-
tari, & tartari jura ſolviſſe, non eſt fragilitas,
ſed poteſtas. Confiteris *die tertia reſurrexiſſe*,
ut intelligas reſurrectionem Chriſti totius Tri-
nitatis fuiſſe victoriam. Dicis *Aſcendiſſe in cæ-
los*, ut cæli Dominum credas: ut unde vene-
rat rediiſſe fatearis, quia ſuperato diabolo,
calcata morte, liberato mundo, ſuper cælos
triumphat Chriſtus, qui victus putabatur in
terris. Clamas, *Sedet ad dexteram patris.* Ut
quia patris & filii una eſt deitas, par poteſtas,
in cæleſti conſeſſu nulla ſit ſiniſtræ ſeſſionis
injuria. *Inde venturus eſt judicare vivos & mor-
tuos.* Quia veniente Chriſto reſurgent mortui,
ſiſtentur vivi, ut pariter cauſas reddant de
ſuorum ratione factorum. Et quia dominici
corporis jam diximus ſacramentum, ad confi-
tendum deitatem ſpiritus perveniamus. *Credi-
mus in Spiritum ſanctum.* Quem Deum nobis
inclamat vox divina: cum dicit: „ Quia Deus Joan. 4.
„ ſpiritus eſt: „ *Credimus in ſanctum Spiritum.*
Quem Propheta cooperatorem patris & filii de-
cantat. „ Verbo Domini cæli firmati ſunt, & Pſal. 32.
„ ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum. „
Totus Deus, totaque Dei virtus eſt, qui crea-
tor cæleſtium probatur eſſe virtutum. *Credi-
mus ſanctam Eccleſiam.* Quam ſic in ſe ſuſcepit
Chriſtus, ut eam divinitatis ſuæ faceret eſſe
conſortem. *Credimus remiſſionem peccatorum.* Quia
qui per Chriſtum, & Eccleſiam in novum ho-
minem fuerit natus, veteris delicti nil habe-
bit. (9) *Credimus carnis reſurrectionem.* Ut cre- (9)
damus

(4) *Sed dicit hæreticus.* Cum Ravennæ multi Gotho-
rum, & aliarum nationum Imperatorem Valentinianum
comitarentur; & una ſecum ariana labe, laborarent; id
potiſſimum curabat Chryſologus, ut populum ſibi credi-
tum ab hujuſmodi veneno immunem ſervaret. *Vide
Serm.* XCVIII. & CXIV.

(5) *Qui non habet finem.* Alias MS. Cæſenæ & Vatic.
quia nec finem habet, nec initium.

(6) *Quod homo fuit.* Vel Ebionitarum, vel potius,
ut ſui moris erat, Neſtorianam hæreſim tangit.

(7) *Ad conceptum mundi.* Jovinianiſtæ *virginitatem
Mariæ deſtruunt; dicentes eam pariendo violatam fuiſſe.* Lib.
de Hæreſ. qui inſcribitur Auguſtino,

(8) *Veram Chriſti carnem.* Eutychetis error fuit, Chri-
ſti carnem non eſſe ejuſdem naturæ cum noſtra: neque
verbum veram aſſumpſiſſe carnem, ſed quandam aliam
apparentem, & phantaſticam: ita verbum potius ſe ho-
minem paſſum, & ſepultum ſimulaverit, quam revera
fuerit. Flavian. Epiſt. IX. inter Epiſt. S. Leonis: & ejuſ-
dem Leonis Epiſt XCVII. ad Leon Imp Theodor. lib.
IV. de Fab. hæret. in fine. Hanc opinionem ex Luthe-
ranis ſequutos fuiſſe Gaſparem Svvenckfeldum, & An-
dream Muſculum ex Staphylo in lib. de concord Diſcipul.
Lutheri advertit Bellarminus de Incarn. lib. III., cap. 2.,
pag. 189. edit. Venetæ.

(9) *Veteris delicti nil habebit.* „ Per Baptiſmi regenera-
„ tionem omnia deleri peccata, optime docet Auguſtinus
„ tom VII. de peccat. merit. & remiſſ. contra Pelagium
„ lib. II. cap. XXVII.: & contra duas Epiſt. Pelagii
„ lib. I. cap. XII. „ Mita.

A a NOTÆ.

damus paſſionis, mortis, reſurrectionis Chriſti hanc fuiſſe cauſam, ut nos reſurgeremus ex mortuis. Reſurget caro, reſurget, ut ipſi ſumus, ut agnitio maneat perſonarum, ut & Martyr de perſecutoris pœna lætitiam ſumat, & perſecutor ſumat de martyris honore ſupplicium. *Credimus vitam æternam.* Quia poſt reſurrectionem nec bonorum finis eſt, nec malorum. Signate vos. Fidem quam credimus & docemus, non atramento, ſed ſpiritu, committamus pectori, non chartæ: demus memoriæ, non libro, ne divinum munus violent res humanæ, ne cæleſte ſecretum arbiter profanus aſſumat: ne quod eſt credentibus ad vitam, exiſtat perfidis ad ruinam. Sol lipplentibus oculis non lucem tribuit, ſed tenebras: vinum vires febrientium nun reparat, ſed enervat: ſine medico vitæ poculum fit lethale, ſic perfidis pernicioſum eſt ſine fide, fidei ſacramentum. Sicut dicit Apoſtolus, Rom. 10. „ capiatur fides ex auditu: auditus autem capiatur ex verbo, „ & vitæ placitum, pactum fidei, lex ſalutis non hæreat morituris, ſed vivis ſenſibus affigatur.

SERMO LXI. (*)

In idem.

Act. 9. NIſi me ſolaretur beati Pauli ſubita & inopinata converſio, via crederem tam facile vos de terrena labe in cæleſtem poſſe gloriam commutari. Illum namque de perſecutore mox Apoſtolum præſtitit repentina confeſ-
Act. 8. ſio, & Eccleſiæ dedit inſignem magiſtrum, quem furentem Chriſtiani nominis invenerat vaſtatorem. Nec minus animat me illius ſpa-
(1) donis (1) exemplum, quem fides ante rapuit
(2) ad gratiam, quam currus ad Indiam, (2) do-
Luc. 23. mumque revocaret. Accedit illud etiam latronis mirabile documentum, qui tunc rapuit paradiſum, quando latrocinii ſui pœnas eſt appenſus, ut ſolveret. Unde nos filioli, quia ſic tempus veſtræ regenerationis aptaſtis, ut neque nos poſſimus dicere quod neceſſe eſt, neque vos poſſitis quod oportet audire, fidem fidei committentes, tradimus breviter, quod la-
(3) tius commendare non poſſumus. (3) Nam quemadmodum exponentibus nobis poteſtis cognoſcere ſymboli ſacramentum, qui ipſum ſymbolum memoria capere vix valetis? Hoc monemus ſolum, ne quis committat litteris, quod eſt cordi mandaturus ut credat: Apo-
Rom. 10. ſtolo ſic monente. „ Corde creditur ad juſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem. „ Audituri formam fidei, credulitatis normam, confeſſionis ordinem, parate ſimul corporis & cordis auditum. Sicut fons ore anguſto manans magnis fluviorum laticibus ampliatur, ſic fides ſymboli breviato ſermone credulitatis latiſſimos dat meatus. Et ſicut radix alte fixa in excelſum germen ſe protendit, fides ſic radicata pectoris in profundo in excelſum credulitatis cacumen attollitur. Ergo de cordibus veſtris expurgate perfidiæ cœnum, ut pura per vos fidei fluenta percurrant: incredulitatis fruteta in vobis radicitus amputate, ut excreſcant ad alta credulitatis veſtræ robuſta plantaria. Et quia, auctore Apoſtolo Rom. 10. „ corde creditur ad juſtitiam, ore confeſſio „ fit ad ſalutem „ in confeſſionis vocem modo date quod jam corde creditis. *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Qui credit in Deum, Deum diſcutere non præſumat: Deus quod ſit, ſufficit ſcire: qui requirit unde ſit, quantus ſit Deus, Deus quid ſit, hic neſcit: ſolum importunum tenebrat aſpectum, ad Deum inconceſſus cœcatur acceſſus: Deum qui vult videre, viſionis ejus diſcat tenere menſuram: Deum ſuum qui vult ſcire, neſciat gentium Deos: qui Deos dicit, contradicit Deo. Servire uni libertas eſt, captivitas multis. Quem Deum confeſſus es, crede patrem: ut credens patrem, eſſe filium diſcas: dicens filium, genitum cognoſcas eſſe de patre: cognoſcens de patre genitum, quomodo ſit genitus non requiras: quia dixiſti, *Credo in Deum Patrem omnipotentem.* Omnipotens poteſt omnia, & ſi omnia poteſt quod in ſe, ex ſe, & ſemper ſecum habeat filium quis negabit? Generatio Dei initium non habet, neſcit finem, non admittit exceſſum: quando in genitore genitus permanere perſiſtit: dicente ipſo Domino. „ Ego Joan. 10.
„ in patre, & pater in me eſt. Ego & Pater Joan. 10.
„ unum ſumus. „ Confeſſus es patrem, confeſſus es filium, confeſſus es divinitatis arcanum, confitere incarnationis dominicæ ſacramentum. *Et in Chriſtum Jeſum filium ejus.* Phil. 2.
Chriſtus a ſuperno vocatur unguento: eſt enim tota plenitudine divinitatis infuſus: Jeſus nomen eſt a ſalute, quod nomen omne quod in cælo, quod in inferno eſt, tremens, genuflexum, ſummiſſo vertice confitetur. *Et in Chriſtum Jeſum filium ejus unicum Dominum noſtrum.* Ut patris & filii eſt nobis una Deitas, ita

NOTÆ.

(*) „ EX quolibet ſermone in Symbolum colligitur „ Sanctiſſimum Archiepiſcopum noſtrum „ quamplurimos baptizaſſe infideles adultos, tum barbaros, tum Italos ac Ravennates, qui adeo ſanctis „ exemplis, & ſacra hujuſce Paſtoris doctrina ad Fidem „ ſuſcipiendam invitabantur, ut nec differre Baptiſmatis „ ſuſceptionem, prout multi ſolebant, ob magnam Spiritus Sancti in cordibus eorum commotionem poſſent: „ quod cum ab externis indiciis Beatus Antiſtes argumentaretur, eos quamplurimum baptizare nitebatur, „ fiſus exemplis adductis, Pauli ſcilicet, ac ſpadonis, & „ latronis. Ea tempeſtate & Romæ multi ad fidem Chriſti convertebantur, teſte D. Leone Papa I. Serm. II. „ de Nativit. *Cum utique ad fidem primum venientibus oris noſtri officium debeamus.* „ Mita.

(1) *Illius ſpadonis.* Vel vere ſpado fuerit: his enim utebantur Reginæ ad avertendas ſuſpiciones: unde Terentius:

Eunuchum porro dixti velle te,
Quia ſolæ utuntur his Reginæ;

Vel Regius Miniſter, & Princeps Palatinus; Eunuchus enim in Scriptura idem qui Princeps, ut Daniel I. Hinc Putipharus, licet uxoratus, dicitur Eunuchus Geneſ. XL.

(2) *Ad Indiam.* Æthiopiæ Reginam, & illius quæ Africana vocabatur, docent Acta Apoſtolorum. Quid ergo? Numquid Æthiopia in India? Hujuſmodi nomen uſurpaſſe crediderim Chryſologum, eo quod Æthiopes dicebantur ultimi hominum.

(3) *Latius commendare non poſſumus.* Adverte ſæculi diſciplinam, quæ arcana Religionis Catechumenis aperire vetuerat, ut alibi obſervatum.

(4) De-

(4) ita dominatio una ſit nobis. (4) *Qui natus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine.* Spiritus & virgo copula terrena non eſt, cæleſte ſed eſt ſecretum: hinc eſt, quod naſcitur eſt divinum. Ergo quod natus eſt, confitendum eſt, quomodo natus eſt, tacendum eſt: quia quod ſecretum eſt, ſciri non poteſt: quod clauſum eſt, neſcit aperiri: quod ſingulare eſt, non refertur exemplo. *Qui ſub Pontio Pilato crucifixus eſt & ſepultus.* Judicis nomen audis, ne tempus ignores: Crucifixum audis, ut tibi mortis qualitas innoteſcat: & intelligas quid impenderit tibi, qui propter te pœnam tantæ mortis excepit. Audis ſepultum, ut ſcias mortem non fuiſſe
(5) perfunctoriam, ſed veracem. (5) Mori nolle eſt timoris humani, divinæ virtutis eſt ſurrexiſſe de morte: hic ergo non offendat mortis auditus, ubi reſurrectionis gloria abſcondit mortis injuriam. *Tertia die reſurrexit.* Quia hominis eſt quod moritur: Trinitatis eſt quod reſurgit. *Aſcendit in cælos.* Hominem ferens illo, ubi ſemper manſit. *Sedet ad dexteram patris.* Ad dexteram ſedet, quia habet deitas nil ſiniſtrum. *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos.* Judicabit vivos & mortuos, quia reſurgent ad judicium, qui non putantur eſſe poſt mortem, quos gentilitas exiſtimat periiſſe cum ſæculo. *Credo in Spiritum ſanctum.* Ut in Patre & Filio, & Spiritu ſancto unam credas & intelligas eſſe deitatem. *Credo ſanctam Eccleſiam.* Ut confitearis Eccleſiam Chriſti ſponſam in perpetua Chriſti ſocietate manſuram. *Credo remiſſionem peccatorum. Carnis reſurrectionem.* Qui remiſſionem peccatorum, qui carnis reſurrectionem non credit, aufert veniam ſibi, ipſe ſubtrahit vitam. Quod audiſtis & credidiſtis, quod confeſſi eſtis, cor habeat, memoria teneat, charta neſciat, ſcriptor ignoret, ne ſacramentum fidei divulgetur in publicum, ne ad infidelem fidei derivetur arcanum. Deus qui vobis ſacramentum fidei & audire dedit, & credere, ipſe vos æternam pervenire faciat ad ſalutem.

(4) *Dominatio una ſit nobis.* „ Ambroſius in cap. VI. „ Lucæ dixit: *Unus Dominus, quia unus Deus*; & quo„ modo id exponatur habes loco citato.
(5) *Sed veracem.* Appoſite D. Thomas in Epiſt. 1. ad Corinth. pag. 15. tom. VI. Oper. pag. 193. recent. edit. Venet. *Evidens enim mortis ſignum alicujus, eſt quod ſepelitur.*

SERMO LXII.

In idem.

(1) NUtritor (1) pius niſi totus fuerit redactus in parvulum, nunquam parvulum perfectum perducit in virum: denique tunc vocem tenuat, verba ponit, agit nutibus, ſenſus ſeponit, infirmat viſcera, abjicit vires, membra diſſolvit, greſſum tardat, geſtit non ambulare, ſed repere: ridere ſimulat, timere fingit, flere mentitur, quia eſt in illo mendacium pietas, deſipuiſſe prudentia eſt, eſt infirmitas virtus. Hoc reor beatum Paulum feciſ-
1. Theſ. 2. ſe, cum dicit: „ Factus ſum parvulus in medio veſtri, tanquam ſi nutrix foveat filios „ ſuos. „ Sed forte aliquis ſtupeat, cum videat nutriculum iſta facientem: non irridet ſi eſt parens, ſi pater eſt non miratur: hanc ſtultitiam dicere non poteſt, qui ſcit amare. Unde vos jam patres, jam fortes, jam prudentes deprecor, ut me patiamini parvulis Domini
(2) mei dependere debitæ nutritionis (2) obſequia: & blandimentis hodie magis congrua, quam peritiæ verba depromere: non quadrare, ſed liquare ſermones: & ens adhuc teneris faucibus in modum lactis effundere, docente Apo-
1. Cor. 3. ſtolo, „ Lac vobis potum dedi, non eſcam „ mutare voces, amare varios affectus, & quid plura? mente, corde, corpore, imbecillia parvulorum mentibus occupari. Sed jam vos Eccleſiæ pia germina prophetico ſermone com-
Pſal. 33. pello. „ Venite filii, audite me „ imo per me, & per meam vocem, juſſa veri genitoris audite: quia vos meo ore Deus vocat. „ Venite „ filii „ quo venite? & ad quid? „ Timorem „ Domini, inquit docebo vos. „ Et quis veniat ad timorem? ille qui vult vitam, ille qui cupit videre dies bona: ille qui vult bonum facere, fugere malum: ille qui poſt carnis & ſpiritus conflictum quietem divinæ pacis deſiderat obtinere. Venite filii, audite me „ timo„ rem Domini, *inquit*, docebo vos „ Quis eſt „ homo qui vult vitam, & cupit dies videre „ bonos „? prohibe linguam tuam a malo, & „ labia tua ne loquantur dolum „. Sicut autem vitiant crimina conſcientiam, ſic dolus labia polluit, linguam maledicta contaminant: ac ſic Deo confiteri non poteſt labiis inquinatus & lingua Et quia „ corde creditur ad juſtitiam, Rom. 10.
„ ore confeſſio fit ad ſalutem „ ſanctificate corda, mundate labia, juſtificate linguam, ut vox fidei bajula de puro pectore toto ſanctitatis procedat exemplo. Signate vos. Placitum vel pactum, quod lucri ſpem venientis continet, vel futuri, ſymbolum nuncupari (3) contractu (3)
etiam docemur humano: quod tamen ſymbolum inter duos firmat ſemper geminata conſcriptio, & in ſtipulatione cautum reddit humana cautela, ne cui ſurrepat, ne quem decipiat perfidia contractibus ſemper inimica. Sed hoc inter homines, inter quos fraus, aut a quo facta eſt, aut cui facta eſt, ſemper lædit: inter Deum vero & homines ſymbolum fidei ſola fide firmatur: non litteræ, ſed ſpiritui creditur: & mandatur cordi, non chartæ: quia divinum creditum humana non indiget cautione. Deus facere fraudem neſcit, pati non poteſt,

NOTÆ.

(1) NUtritor. Veteres *nutricium* dixere. *Inſcriptio:*
MEMMIA TERTULLA
NUTRICIO SUO.
Juſtin. Inſtit. Tit. 6. § 5. *aut Pædagogum, aut nutricium, aut educatorem.* Laudat verba hæc Chryſologi Pignorius de Servis, pag. 382., recent. edition.
(2) *Nutritionis.* MS. Cæſ. *educationis.*
(3) *Symbolum nuncupari.* „ Symbolum hic eſt ſcriptura, ſeu chirographum inter duos contrahentes factum;

vel

eſt, quia non excluditur tempore, non ætate
vincitur, occultatione non fallitur, videt ab-
ſcondita, furata tenet, negata poſſidet. Deo
ſalva eſt ratio ſua ſemper, quia ille, quod cre-
didit, ubi pereat non eſt: ac ſi homini, non
Deo, neganti perit, non perit fœneranti. Sed
dicis: qui falli non poteſt, quid eſt, quod exi-
git placitum? quid ſymbolum quærit? Quærit
ille propter te, non propter ſe: non quia il-
le dubitat, ſed ut tu credas: quærit ſymbo-
lum, quia, qui ad tuam ſortem venit, ad tuum
non dedignatur venire contractum: quærit
ſymbolum, quia, qui cum totum ſemper ipſe
commodat, vult deberi: quærit ſymbolum, quia
te modo non ad rem convocat, ſed ad fidem:
& per placitum præſens futurum pertrahit &
invitat ad lucrum. Hoc Apoſtolus commemo-
Rom. 1. rat, cum dicit: „ Ex fide in fidem. „ Et alibi
Hebr. 10. „ Juſtus ex fide vivit. „ Nemo ergo immemor
ſymboli ſit: nemo initi cum Deo placiti ſit ob-
litus: nemo cum fidem modo ſuſceperit, rem
requirat: cum ad ſpem venerit, quare non
mox ſperata percipiat conqueratur: Audi
Rom. 8. Apoſtolum dicentem: „ Spe ſalvi facti ſumus:
„ ſpes autem quæ videtur, non eſt ſpes: quod
„ enim videt quis, quid ſperat? „ Si autem
quod non videmus ſperamus, per patientiam
expectamus. Spes ad futura tendit: fides ad
promiſſa tranſmittit: cum res venerint, adve-
nerint & promiſſa: ſpes deſinit, fides ceſſat.
Dulcis eſt epiſtola, ſed uſque dum veniat
ipſe qui miſit: neceſſarium chirographum, ſed
uſque ad debiti redditionem: grati flores, ſed
uſque dum veniatur ad poma: ſed præſentia
epiſtolam delet, rumpit ſolutio cautionem, flo-
res conſumuntur a pomis: & ideo te ſuperni
patris filium, hæredem Dei, cohæredem Chri-
ſti, participem regni cæleſtis, confeſſorem di-
vini judicis, cæli incolam, paradiſi poſſeſſorem
modo deſignatum te fide noveris: modo ſpe,
non re noveris te promotum. Et ideo ſuſci-
pite fidem, tenete ſpem, dicite ſymbolum, ut
ad rem & ad illa valeatis bona, quæ prædixi-
mus, pervenire. Signate vos. Hodie homo,
repræſentata eſt Deo anima tua. *Credo in Deum.*
(4) Quæ (4) diu ante dicebat Deum, ſed neſcie-
bat: vocabat Deum, ſed ignorabat: ignorabat
utique, quem taliter per lapides & ligna requi-
rebat: dicat ergo modo, dicat: *Credo in Deum*
(5) *patrem omnipotentem.* Quæ (5) diu eum videret
lapides, cui crederet non videbat: ſed eſt vere
Deus, qui te præſtitit non videndo videre,
quem videndo dii gentium fecerant non vide-
Joan. 9. re. Audi dicentem Dominum: „ In judicium
„ veni in hunc mundum, ut qui non vident,
„ videant, & videntes cæci fiant. „ *Credo in*
Deum patrem. Ineſt Deo pietas, eſt in Deo ſem-
per affectio, paternitas permanet apud illum:
ſemper ergo filium fuiſſe credas, ne patrem
ſemper non fuiſſe blaſphemes. Sed dicis: ſi
genuit, quomodo ſemper habuit? quomodo
genuit? Qui ſic interrogas, fidem negas, quam
fateris. Credo dixiſti: ſi credis, unde venit quo-
modo? quomodo ſermo dubitantis eſt, non cre-
dentis. Credo dixiſti in Deum patrem omni-
potentem: ſi eſt, quod non poteſt, (6) omni- (6)
potens non eſt: ſed tu illum genuiſſe ex ali-
quo filium putas, quem totum feciſſe confite-
ris ex nihilo: ex aliquo utique ſi ex tempore:
quod ſi pater (7) tempus non capit, filius ini- (7)
tium neſcit. Sed quam miſerum, ut tu illum
facias temporalem, qui te præſtitit ſempiter-
num. Non ergo conceptione temporum, non
paſſione viſcerum, ſed pater filium generat, no-
bis dum revelat. *Et in Chriſtum Jeſum filium*
ejus unicum Dominum noſtrum. Attende homo,
qua reverentia tibi fides inſinuatur & traditur:
audi patrem, ut ſentias, intelligas, credas, non
diſcutias filium: & quia eſt, confitearis: non
unde, & quando, & quomodo ſit, temerarius
perſcrutator inquiras. Hinc eſt, quod tibi cæ-
leſtis ſermo ut annuntiet patrem, mox te ad
Chriſtum, ad Jeſum, ad filium, ad unicum Do-
minum noſtrum tota mente tranſmittit, ut
cum videris ejus, quæ ſunt humana, te nec aſ-
ſequi poſſe, nec æſtimare, nec capere, non
audeas ejus, quæ ſunt divina, contingere. *Quia*
natus eſt de Spiritu ſancto ex Maria Virgine.
Age homo, ſi tamen homo, (8) progredere cor- (8)
de tuo, conſurge mente tua, dilatare ſenſibus
tuis, arrige (9) ingenii tui acumina, excita ſci- (9)
entiæ tuæ vires: quicquid in te rationis eſt, ex-
ſuſcita, examina, diſcute, perſcrutare: & nunc
ſtupenti (10) modo ſolus aperi, quid eſt, quod (10)
Spiritus generat: Virgo concipit, Virgo parit:
permanet Virgo poſt partum: quemadmodum
fit Verbum caro, Deus homo, homo transfer-
tur in Deum: quemadmodum cunabula capi-
unt, quem non capit cælum: quemadmodum
portatur humeris, orbem qui ſuſtinet totum:
quare ipſe qui fecit omnia, inſtituit univerſa,
cuncta moderatur, de te naſci, a te regi voluit,
inſtituit nutriri, ut te parente viveret, cujus
ante deſpexerat ſervitutem: & ſi hoc potueris
de repoſito divinitatis attingere & proferre
de deitatis arcano, tunc interius accede, aſcen-
de altius, licentius intuere, & tunc patris tem-
pora, initia filii, explorator novus, ſingularis
inventor, proditor divinitatis expone: eſto
major Iſaia, qui dixit: „ Sicut ovis ad occiſio- *Eſa.* 53.
„ nem ductus eſt, & ſicut agnus coram ton-
„ dente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſu-
„ um: in humilitate judicium ejus ablatum eſt,
„ generationem ejus quis enarrabit? „ Cujus?
hujus generationem qui ſicut ovis ad occiſio-
nem ductus eſt. Si Chriſti humana generatio
extitit, ſi divina: (11) & ſi ut generatur, nar- (11)
rari non poteſt, quæ te homo unda, qui te flu-
ctus

„ vel eſt pignus ex utraque partium datum, ne ab inito „ contractu impune reſilire liceat „ ex Mita. Addam te-ſtem Suidam ad mentem Chryſologi. *Symbola, pactiones, quas inter ſe Civitates pepigerunt: & ſuis civibus propoſue-runt: ſtatuentes, ut aliis præſtent ea, quæ juſſa ſunt, & ab aliis viciſſim impetrent.*

(4) *Quæ*. MS. Cæſen. *Quem.*

(5) *Quæ*. MS. Cæſen. *Quem.*

(6) *Poteſt*. MS. Cæſen. & Vatic. *poſſit.*

(7) *Pater*. MS. Cæſen. *Patrem.*

(8) *Si tamen homo*, „ Et non magis Angelus, ut iſta „ intelligas; vel animal ratione carens, aut diabolus ma-„ litia utens, qui temere iſta diſquiris. „ Mita

(9) *Arrige*. Ita Latinius, & MS. Vallicell. editi: *Arripe.*

(10) *Stupenti*. MS. Cæſen. *Stupenda.*

(11) *Si Chriſti humana generatio extitit, & Divina.* Omnia, quæ conſului MSS. *generatio extitit ſi Divina.* Lectio niſi apte diſtinguatur, & pronuncietur non parit hoc loco congruam ſententiam: quare ſic puto legendum: *ſi humana Chriſti generatio extitit, & Divina*: hoc eſt: ſi utraque generatio in eo locum habet, & in uno Chriſto, cum ad occiſionem ductus eſt, tam divina, quam humana reperitur; utramque inenarrabilem vocavit Iſaias. Lectio non eſt mutanda, ſed apte diſtinguenda. Hæc Latinius. „ Contra Arium, & Eurychen Hæreſiarchas, ut „ in Epiſtola Auctoris ad Eutychen, & infr. Serm. CXLV. „ Mita.

(12) *Cre-*

ctus, ad iſtud naufragium pertulerunt? qui te
Spiritus per aera volitare impulit ad ruinam?
Pater, Filius, & Spiritus Sanctus una deitas,
una virtus, una ſempiternitas, majeſtas una:
quicquid autem filius minoratur, accipit, cre-
(12) ſcit, (12) mei eſt corporis, non ſubſtantiæ ſuæ.
Aut miraris homo, quia patrem vocat in cæ-
lo, qui matrem habere dignatur in terra? *Qui
ſub Pontio Pilato crucifixus eſt, & ſepultus.* Qua-
re homo, qui in ſe æqualis eſt patri, hoc ſo-
lum quod in te minor eſſe voluit, accuſas?
quem audis ſedente Pilato aſtare, cognoſcen-
te Pilato judicari quare hoc ſolum accipis ad-
dici accuſantibus criminoſis? reo pronuncian-
te damnari? Sed ille de carne tua naſci vo-
luit, tuis voluit uberibus occupari, jacere in
tuo pectore, tuis voluit humeris bajulari, qui
ſemper a te amari voluit, non timeri. Re-
quire quid in lege mandaverit primum, & quid
in gratiam quæſierit, tunc videbis. Interro-
gatus Dominus, ſicut Evangeliſta dixit: quod
Matth. 22. eſſet mandatum in lege primum, ait „Diliges
„ Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,
„ & ex tota anima tua, & ex tota mente tua,„
hinc eſt quod ad cor tuum venit, & ad men-
(13) tem tuam, (13) quia animo, corde, corpore
a te ab initio diligi perquiſivit. *Qui ſub Pontio
Pilato crucifixus eſt & ſepultus.* Hucuſque Ju-
dæus, ſequitur hæreticus: expectet: ad prio-
ra illorum nullus accedat, qui Chriſti paſcun-
tur, & ſaginantur injuriis: (14) ſed vos filioli (14)
audite, ut poſt paſſionem mortis, ſepulturæ
mœrorem reſurrectionis gaudiis effugetis. *Ter-
tia die reſurrexit.* Ut eſſet noſtri corporis re-
ſurrectio, virtus, gratia beneficium Trinita-
tis. *Aſcendit in cælis.* Per me, qui per ſe nun-
quam deſuit cælo. *Sedet ad dexteram patris.*
Divinæ virtutis ordine, non honoris humani.
Diximus, ſic filius a dextris ſedet, ut nunquam
pater ſedeat a ſiniſtris. *Inde venturus eſt judi-
care vivos & mortuos.* Et quid debet judici
mors? hinc eſt quod reſurgit, ut debeat. *Cre-
do in Spiritum ſanctum.* Hunc in quem credit,
negat, qui Spiritum ſanctum negat. *In ſan-
ctam Eccleſiam.* Quia Eccleſia in Chriſto, & in
Eccleſia Chriſtus eſt: qui ergo Eccleſiam fa-
tetur, in Eccleſiam ſe confeſſus eſt credidiſſe.
Remiſſionem peccatorum. Da tibi homo veniam
tu credendo, qui ad omnia peccata dilapſus
es deſperando. *Carnis reſurrectionem.* Hoc eſt
totum fidei documentum: ſi carnem, quæ cor-
rupta eſt, quæ putrefacta eſt, quæ periit, per
Deum reſurgere, repaginari (15), redire poſſe (15)
credas, quem poſſe omnia, quando omnipo-
tentem confeſſus es, tunc juraſti. *Vitam æter-
nam.* Bene addidit vitam æternam, ut ſe re-
ſurrecturum crederet, qui reſurget per ipſum,
qui cum Deo Patre (16) & Spiritu ſancto vi- (16)
vit & regnat, nunc & ſemper, & per immor-
talia ſæcula ſæculorum. Amen.

(12) *Creſcit.* Adhæſi correctioni Meurſianæ. Editi, *ne-
ſcit.* Cæterum loca Scripturæ Johan. XIV., & 1. Corinth.
XV., & ſi quæ alia, explicanda ſunt: quod Filius ſola ra-
tione humanæ naturæ ſit minor Patre. Ita Chryſoſtomus,
Cyrillus lib. II. Theſ., Auguſtin. lib. II. Trinit., capite
VII., & Gaudentius in Epiſt. ad Paul. rejecta veterum
Patrum explicatione de ratione principii, non de ratione
naturæ: a qua utpote minus congrua receſſiſſe videtur
Chryſologus.

(13) *Et ad mentem tuam.* MS. Cæſenæ: *ſuſcepit ani-
mam tuam.*

(14) *Hucuſque Judæus, ſequitur hæreticus: expectet:
ad priora illorum nullus accedat, qui Chriſti paſcuntur, &
ſaginantur injuriis.* Obſervat Mita verba hæc deſiderari
in MSS. Cæſenæ & Urbini: extant autem in Vatic. &
Vallicelliano ubi non variant ab impreſſis. Senſum ta-
men Auctoris eruit Mita, atque hic eum agere contra
Judæos, & Hæreticos. Judæus etenim, etſi fateatur Chri-
ſti mortem, & ſepulturam, ultra non progreditur in fide:
imo ipſius Chriſti reſurrectionem negat. Hæreticus item
carnis futuram reſurrectionem negabat. Contra hos in-
ſurgit Auctor: ut Chriſtianos auditores confirmet in fide
reſurrectionis carnis humanæ: ex Mita.

(15) *Repaginari* Denuo ſociari, compingi. Hujus vo-
cis unum tantum ex Chryſologo exemplum profert Du-
Cangius.

(16) *Qui cum Deo Patre &c.* Conciones veterum Pa-
trum ſub Divinæ, ac Sanctiſſimæ Trinitatis invocatione,
& glorificatione frequentiſſime concluſas oſtendit Ferra-
rius lib. I. de Rit. Sacr. Eccleſ. Conc. CXXXII.

SERMO LXIII.

De Lazaro à mortuis ſuſcitato.

POſt Apoſtolicam lectionem cupientibus no-
bis ad Evangelicas redire virtutes, mox
(1) Lazarus (1) ab inferis reverſus occurrit
apportans vincendæ mortis formam, deferens
reſurrectionis exemplum. Si ergo placet, pri-
uſquam ingrediamur pelagus lectionis, priuſ-
quam aggrediamur quæſtionum fluctus, ante-
quam facti talis altitudinem penetremus, re-
ſurrectionis tantum contemplemur aſpectum:
(2) quia hoc ſignum videmus eſſe ſignorum, (2)
virtutum cernimus eſſe virtutem, mirabilium
Marc. 5. eſſe mirificentiam pervidemus. Suſcitaverat
Dominus filiam Jairi principis ſynagogæ, ſed
adhuc funere calente, ſed adhuc mediante mor-
te, corpore adhuc præſente, adhuc inter ho-
mines homine morante, adhuc viante ſpiritu;
(3) adhuc anima clauſtra tartari neſciente, ac (3)
ne multis, ſic mortuæ vitam reddidit, ut jus
maneret inferni. Suſcitavit & unicum matris: Luc. 7.
ſed ſic, ut retineret pheretrum, ut anticiparet
ſepulchrum, ut corruptionem ſuſpenderet &
præveniret fœtorem, ut ante mortuo vitam
redderet, quam tota mortuus jura mortis in-
traret: circa Lazarum vero quod geritur, to-
tum

NOTÆ.

(1) MOx *Lazarus.* Idem ac Eleazarus, ex vocis he-
braicæ contractione. Grotius ex Tertulliano, ac
Prudentio. Lazarus autem juxta Bedam apud D. Tho-
mam in Catena interpretatur: *Adjutus.* Chryſoſt. Homil.
in cap. XVI. Lucæ, tom II.; pag. 1171.

(2) *Signum videmus eſſe ſignorum.* Auguſtin. Tract.
XLIX. in Johan., Oper. Tom. III., p. II., pag. 449., edit.
Antuerp. *Inter omnia miracula, quæ fecit Dominus noſter,
Lazari reſurrectio præcipue prædicatur.*

(3) *Viante ſpiritu.* Omnia metaphorice dicta, & rheto-
ricis coloribus adornata. Voce *viare* pro *iter facere* alii
utuntur Scriptores hujus aevi. Sidonius lib. IV. epiſt. III.,
Fortunatus lib. IX. Poem. VII., Ambroſius lib. V. Hexam.
cap. 10.: *qui tribuit diſpoſitionem viandi.*

(4) To-

tum ſingulare eſt: cujus mors, cujus reſurre-
ctio commune nil habet cum prædictis: quem
circa & vis tota mortis impleta eſt, & forma
reſurrectionis plena reſplendet: audeo, & dico
totum rapuiſſe reſurrectionis dominicæ ſacra-
(4) mentum (4) triduanus ab inferis Lazarus ſi re-
diiſſet: nam Chriſtus rediit triduanus ut domi-
nus, Lazarus revocatur quatriduanus ut ſer-
vus. Sed ad probanda quæ diximus, jam præ-
Joan. 11. libemus aliqua lectionis. *Miſerunt*, inquit, *ſo-*
rores ejus ad Dominum dicentes, *Domine ecce quem*
(5) *amas, infirmatur*. Sic dicentes (5) affectum pul-
(6) ſant, interpellant amorem (6), conveniunt cha-
ritatem, neceſſitudinem neceſſitudine geſtiunt
(7) ſubmovere: (7) ſed Chriſtus cui plus eſt mor-
tem vincere, quam removere languorem: cu-
jus amare illud eſt, non ut dilectum allevet,
ſed ab inferis ut reducat: dilecto non languo-
ris medicinam, ſed reſurrectionis gloriam mox
paravit; denique, *Ut audivit infirmari Lazarum*,
ſicut dicit Evangeliſta, *manſit in eodem loco duo-*
bus diebus. Videtis quemadmodum dat locum
morti, licentiam dat ſepulchro, corruptioni
poſſe permittit: negat nil putredini, nil fœto-
ri: atque ut tartarus rapiat, trahat, habeat, ad-
mittit: atque agit ut humana ſpes tota pereat,
& tota vis mundanæ deſperationis accedat:
quatenus quod facturus eſt, divinum ſit, non
(8) humanum. (8) Tantum autem in loco expe-
ctatione mortis reſidet (9), ut & mortuum ipſe
(9) nunciet: & tunc ad Lazarum denunciet ſe ve-
nire. Ait enim, *Lazarus mortuus eſt*, *& gau-*
deo. Hoc eſt amaſſe? gaudebat Chriſtus, quia
mœror mortis, vertendus mox erat reſurre-
ctionis in gaudium. *Et gaudeo propter vos*.
Quare propter vos? quia in morte & reſurre-
ctione Lazari, figura tota mortis & reſurre-
ctionis dominicæ pingebatur: & quod erat ſe-
cuturum mox in Domino, jam præcedebat in
ſervo. Dicebat ſemel, & iterum diſcipulis
Matth. 20. ſuis: „ Ecce aſcendimus Hieroſolymam, &
„ filius hominis tradetur Principibus ſacerdo-
„ tum & ſcribis: & condemnabunt eum morte,
„ & tradent eum gentibus ad illudendum &
„ flagellandum, & ad crucifigendum: „ & iſta
dicens, videbat eos fieri ſatis dubios, ſatis tri-
ſtes, ſatis conſolationis extorres: & noverat eos
ita opprimendos eſſe ipſo pondere paſſionis, ut
nihil in eis ex vita, nihil in eis ex fide, nihil in eis
remanere poſſet ex luce: ſed tota pene perfidiæ
nocte ſulcandos. Et ideo mortem Lazari uſ-
que ad quatriduanum tempus protendit, uſque
ad fœtorem prævalere permittit, ut diſcipuli
dubium non haberent, poſſe Dominum poſt
triduum adhuc recentem ſurgere, cum ſervum
vidiſſent poſt quatriduum ſurgere jam fœten-
tem: & crederent illum facile poſſe ſibi vitam
reddere, qui alium taliter revocarat ad vitam.
Hinc eſt quod dicit: *Gaudeo propter vos*, *ut cre-*
datis. Neceſſe ergo erat mora Lazari, ut &
cum Lazaro jam diſcipulorum fides conſurge-
ret ſepulto. (10) *Quoniam non eram ibi*. Et (10)
erat locus ubi non erat Chriſtus? & quomo-
do non erat ibi, unde mortuum Lazarum di-
ſcipulis nunciabat? Fratres, erat ibi Chriſtus
Deus, ſed ibi non erat homo Chriſtus; (11) (11)
erat ibi Chriſtus Deus cum moreretur Lazarus,
ſed nunc ad mortuum venturus erat Chriſtus,
quando erat mortem Chriſtus Dominus ſubitu-
rus: dicebat itaque, *Quoniam non eram ibi*. Hoc
eſt in morte, in ſepulchro, in inferno, ubi per
me, & meam mortem poteſtas tota mortis eſt
ſubruenda. *Martha*, inquit, *ut audivit quia Je-*
ſus venit, occurrit illi, *dicens*, *Domine*, *ſi hic fuiſſes*,
frater meus non fuiſſet mortuus. Mulier, & De-
um confiteris (12) & dicis, ſi hic fuiſſes? Deum (12)
nec abſentant loca, nec tempora repræſentant.
Non moreretur Lazarus ſi Dominus fuiſſet ibi,
qui erat ibi: ſcilicet ſi in Paradiſo tu mulier
non fuiſſes: (13) mulier tu quæſiſti lachrymas, (13)
tu inveniſti gemitus? tu mortem gulæ pretio
comparaſti, & accuſas abſentiam Dei, quando
cauſam mortis fuiſſe tuam præſentiam non re-
cuſas? Mors quando a te proviſa eſt, (14) tunc (14)
lamentandi materia fuit: nunc vero facta eſt
virtutis occaſio, quia tunc ad pœnam peccan-
tis data eſt, nunc permiſſa eſt reſuſcitantis
ad gloriam: tunc tartarus invenit hominem,
nunc amittit. Sed jam quære per fidem mu-
lier, quod per perfidiam perdidiſti. *Domine*,
ſi fuiſſes hic, *frater meus non fuiſſet mortuus*: *ſed*
& nunc ſcio, *quia quæcunque petieris a Deo*, *da-*
bit tibi Deus. Hæc mulier non credit, ſed cre-
dere conatur, cujus credulitatem incredulitas
confundit. *Quæcunque petieris a Deo*, *dabit tibi*
Deus. Deus ex ſe dat, non a ſe petit. Quid
affers moras mulier ſupplicandi, cum jam præ-
ſtaturus aſſiſtat: Mulier, judex ipſe eſt, quem
tu deſideras advocatum: (15) in hoc dantis (15)
poteſtas eſt, non neceſſitas eſt rogantis, *Scio*,
inquit, *quia quæcunque petieris a Deo*, *dabit tibi*
Deus. Mulier hoc credere, non eſt credere:
hoc

(4) *Totum rapuiſſe reſurrectionis Dominicæ Sacramentum ſi &c.* Cum triduana Chriſti reſurrectio plurimis abundet myſteriis, & Sacramentis. „ Si Lazarus triduanus ſurrexiſſet, id quod Dominicæ reſurrectioni ſervatum erat, „ ſibi aſſumpſiſſet, & repræſentaſſet in ſe, quod meherele ſervum dedecebat. Reſuſcitatur itaque ante Domini reſurrectionem; ſed quatriduanus jam fœtens, ne „ Dominicæ reſurrectionis Sacramento præjudicium inferret, ſimulque ne Diſcipulorum fidem raperet: ut hic „ infra; & Serm. LXXXI. „ Mita

(5) *Sic dicentes*. At per nuncios ad Jeſum miſſos: qui abſens erat, & trans Jordanem.

(6) *Interpellant amorem*. Sorores Lazari non ſua, non Fratris merita deprædicant, ſed ſolum amorem Jeſu erga ipſum: ut obſervat hic Brugenſis. *Sufficit*, *ut noveris*, inquit Auguſtinus loco cit. pag. 451., *non enim amas*, *& deſeris*.

(7) *Submovere*. Latinius legit *ſubmonere*.

(8) *Non humanum*. Hanc eandem ſententiam, Chriſtum ſcilicet, expectaſſe adhuc, & locum dediſſe corruptioni, ut certior eſſet prodigii fides repetunt ad hunc locum Cyrillus, Theodoretus, Chryſoſtomus, Euthymius, Alcuinus, aliique.

(9) *In loco reſidet*. Manſit enim Bethabaræ.

(10) *Jam ſepulto*. Loco huic in impreſſis corrupto ex MS. Cæſenæ, medelam attuli.

(11) *Non erat homo Chriſtus*: Ideſt, ibi non erat cum ſua humanitate.

(12) *Deum confiteris*. Sed infirma fide: non enim Chriſto niſi præſenti poteſtatem tribuerat ægros ſanandi, ut Auctor infra.

(13) *In Paradiſo non fuiſſet*. In editis legitur: *qui erat ibi*, *ſed ſi in Paradiſo mulier non fuiſſes*. Subobſcuro ſenſui, aliquam lucem adferre conatus ſum ex Latinio. Dominus erat ibi, & Lazarus mortuus non fuiſſet, ſi Eva in Paradiſo voluptati, non peccaſſet.

(14) *Proviſa*: ideſt inſtructa ad nocendum.

(15) *Deſideras advocatum* Martha enim Chriſtum deprecabatur, veluti Prophetam, cui ab Deo poteſtas facta fuerit impetrandi prodigia, quæcumque ei placerent. Cupit ergo, ut apud Deum ſe gerat, ac ſi fuiſſet Lazari Advocatus. Chryſoſtomus Homil. LXI. *adhuc enim ei*, *Chriſto*, *quaſi homini intendebant*.

(16) Paſ-

Digitized by Google

1. Cor. 11. hoc ſcire, neſcire eſt: Probavit hoc Apoſto-
lus, quia homo quando ſe putat aliquid ſcire,
tunc neſcit. Sed jam qnid Dominus reſpon-
derit, audiamus. *Reſurget frater tuus.* Et mu-
lier: *Scio quia reſurget in reſurrectione in noviſſimo
die.* Martha iterum ſcis qnod neſcis: ſcis,
quia in noviſſimo die poſſit reſurgere frater tu-
us (16): ſed quod & hic poſſit, neſcis: aut for-
(16) te Deus qui tunc poteſt ſuſcitare omnes (17),
(17) unum modo mortuum non poteſt ſuſcitare?
Poteſt, poteſt Deus ſuſcitare ad temporale ſi-
gnum mortuum unum, qui tunc omnes mor-
tuos ad vitam perpetem ſuſcitabit. *Scio quæ-
cunque petieris a Deo, dabit tibi Deus: & ſcio quia
reſurget in reſurrectione in noviſſimo die.* Martha,
ante te eſt reſurrectio, quam tam longe mittis.
Ego ſum, inquit, *reſurrectio.* Et quid eſt, ego
ſum reſurrectio? & non, ego reſuſcito? quid
eſt? quia ſuſcepit hominem, ſuſcepit mortem:
ut qui reſuſcitat jubendo unum, reſurgendo in
ſe reſuſcitet omnes: & quibus Adam puteus
mortis extitit, his vitæ fons Chriſtus exiſtat:
(18) & impleatur illud Apoſtoli, ſicut in Adam (18)
omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vi- 1. Cor. 11.
vificabuntur. *Ego ſum*, inquit, *reſurrectio &
vita: qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vi-
vet: & omnis qui vivit & credit in me, non morie-
tur in æternum: credis hoc?* Et mulier, *Utique,
Domine, ego credidi, & credo, quia tu es Chriſtus
filius Dei vivi, qui in hunc mundum veniſti.* Qui
ad Lazarum venerat, quid ſic occupatur in
Martha? quid? ut ante iſta in fide ſurgeret,
(19) quam ille reſuſcitaretur in carne. Sic fa- (19)
cit qui & vivis & mortuis conſulturus advenit:
nec pertimeſcit faciendi moras, penes quem
facti & effectus permanet & poteſtas. Fra-
tres, patimini hodie differri verbum, ſi deſide-
ratis audire latius quæ ſequuntur.

(16) *Poſſit reſurgere frater tuus.* Putat Grotius Martham ab Phariſæis aliquid ſubobſcurum de Reſurrectione didiciſſe. At reſurrectionis fidem, fuiſſe tunc temporis communem apud Judæos, credunt accuratiores Interpretes. Vide inter eos Calmetum in Pſalm. X., V.: & in II. Maccab. XII., 43.

(17) *Suſcitare omnes.* Similia, vel tantum non eadem, Auguſtinus hic: *Per quem tunc reſurget, poteſt & modo, quia ego ſum reſurrectio.*

(18) *Vitæ fons.* Ita explicat Brugenſis illud Evangeliſtæ: *ego ſum reſurrectio &c.* ideſt auctor, & fons reſurrectionis, & vitæ. Solent Hebræi cauſas per effectus nominare. Tali modo Chriſtus dicitur *juſtitia, ſanctificatio, redemptio, ſalus &c.*

(19) *In fide ſurgeret.* Chriſtum his verbis Marthæ ſpem, fidemque confirmaſſe docent etiam Chryſoſtomus, Theophylactus, Maldonatus, Grotius, & Brugenſis.

SERMO LXIV.

De eodem.

Singula ſcripturæ verba ſi libris ſingulis man-
darentur, nec ſic myſteria quæ in ipſis ſunt
audientibus perlucerent: & quid faciet ſubi-
tus & brevis ſermo, qui in modum fulguris,
priuſquam illuſtret oculos, jam refugit: nec
dat lucem videntibus, ſed pavorem? Orate
ergo, uti quia in ſæculi obſcuritate verſamur,
& in carne poſiti noctis tempus agimus, non
diei, lucernam nobis verbi ſui Chriſtus accen-
dat, qua prævia myſterii cæleſtis ingrediamur
obſcura: & gradu lento perveniamus ad ſcien-
tiæ divinæ quantam poſſumus claritatem: ſicut
Matth. 2. illi Magi, qui mentis ſuæ oculos metientes, non
audent ſplendori ſolis, aut divinæ ſe commit-
tere claritati, ſed nocte tenerum ſtellæ lumen
tenerioribus oculis aſſumentes, ad cubile Chri-
ſti tenerrimum pervenerunt. Sed jam ſicut pro-
miſimus, Evangelicæ lectionis quod ſupereſt,
Joan. 11. exequamur. *Martha*, inquit, *ut audivit, quia
Jeſus venit, occurrit illi.* Sic ſervus non fuit,
non proximus, non amicus, certe qui aderat
conſolator, ut mulier ſola medias per turbas,
(1) per caſtrum totum, extra civitatem (1) & lu-
ctus tempore, venienti occurreret ſalvatori?
Fratres, in his perſonis non cauſæ currunt,
ſed ſacramenta ſignantur. Mulier currit pro
morte, quæ cucurrit ad mortem: feſtinat ad
veniam, quæ feſtinavit ad culpam: ad redem-
ptorem pium pervenit, ſeductor peſſimus quam
prævenit: reſurrectionem quærit, quæ quæſivit
ruinam, & ipſa quæ mortem viro attulit, ut
vitam viro referat, hæc anhelat. Hinc eſt quod
in loco Chriſtus reſtitit, expectavit Chriſtus,
quod non intravit turbas, quod non conten-
dit ad domum, quod non ad ſepulchrum di-
vertit, quod non ad Lazarum propter quem
venerat, feſtinavit: ſed mulierem ſuſtinet, mu-
lierem remoratur, mulierem primam ſuſcepit,
quam primam ſuaſor infecit: a muliere perfi-
diam fugat, ad mulierem revocat fidem: ut
quæ fuit perditionis obſequium, ſalutis eadem
ſit miniſtra: & ſit tandem per Deum viven-
tium mater, quæ per diabolum diu mater ex-
titit mortuorum. Et quia mulier fuerat mali
caput, cauſam mortis agit, ut ante crimen di-
luat, quam veniam largiatur: ante cauſam tol-
lat, quam ſententiam ſolvat, & cavet ne vir
mulierem, per quam ſemel deceptus eſt, par-
ticipem refugeret ad vitam: ac ne multis pe-
riiſſet mulier, (2) ſi ante ad virum Christus (2)
Domi-

NOTÆ.

(1) *Extra civitatem.* Nondum enim Chriſtus venerat in Caſtellum. ſed eo loco remanſerat, ubi erat Lazari ſepulchrum conſtructum extra oppidum, juxta morem Hebræorum.

(2) *Periiſſet mulier.* Chriſtus Dominus ſapientia Patris, perdita eo ordine reparat quæ ceciderunt. Mulier per peccatum ante virum cecidit, ergo decuit mulierem ante virum reparari. S. Auguſtinus de Geneſ. ad liter. lib. XI. cap. XXXIV: *Præceptum enim ab Domino per virum, uſque ad fœminam: peccatum autem ab Diabolo per fœminam, uſque ad virum*: & cap. XXXVII. *prius data eſt pœna mulieri, quam viro.* Itaque ſi Redemptor ante ad virum, quam ad mulierem perveniſſet, utique mulier in ſua ægritudine manſiſſet, & ſolitus ordo reparationis haud fuiſſet ſervatus. Vel ſaltem homo indignatus potuiſſet refugere illam habere participem vitæ, ex Divina reparatione acquiſitæ, quam ſemel mali caput fuerat expertus ad mortem. Vide fere ad caſum noſtrum S. Auguſtinum lib. 83. qq. q. 11. apud Magiſtrum in 3. part. diſtinct. 12. lit. E. Sed quomodo, ais, aut quando pervenit Chriſtus ante ad mulierem, quam virum? quando ex præviis meritis Chriſti venturi Verbum æternum ſibi

Dominus perveniſſ.t. Hinc e i, fratres, quod
per mulierem naſcitur Chriſtus: Hinc eſt quod
virum mulier ſemper ventris ſui ſuſcitat de ſe-
pulchro: ut doloribus revocet, quem depulit
(3) blandimentis: ut flendo (3) reparet, quem per-
didit manducando. Denique ubi Martha con-
(4) feſſa eſt Chriſto, & quiequid fuit culpæ (4) in
perſona mulieris pia confeſſione delevit, mitti-
tur ad Mariam, quia ſine Maria nec fugari
mors poterat, nec vita poterat reparari. Ve-
niat Maria, veniat materni nominis bajula, ut
videat homo Chriſtum, virginalis uteri habi-
taſſe ſecretum: quatenus prodeant ab inferis
mortui, mortui exeant de ſepulchris. *JEſus,*
inquit, *videns Mariam plorantem & Judæos qui*
cum ea venerant plorantes, fremuit ſpiritu & tur-
bavit ſeipſum, & dixit: Ubi poſuiſtis illum? Reſpon-
derunt, Dominè, veni & vide, & lachrymatus eſt JE-
ſus. Plorat Maria, plorant Judæi, plorat & Chri-
ſtus: putaſne ſimili compaſſione? Eſto, quod
Maria ſoror fleret: quia nec fratrem retinere po-
tuit, nec morti potuit obviare: quæ licet eſſet
(5) de reſurrectiona ſecura, (5) deſtitutione tamen
ſolatii præſentis, mora abſentiæ tam longæ, tri-
ſtitiis diutinæ ſeparationis non potuit non de-
flere: ſimul quia tam trux, tam funeſta, tam cru-
(6) delis (6) imago mortis, quamvis fidelem men-
tem non potuit non tangere, non movere:
flebant Judæi & conditionis ſuæ memores, &
futuræ vitæ deſperatione poſſeſſi. Mors eum
ſatis viventibus ſit amara, ſatis turbat ipſo
exitu, plus conturbat exemplo: mortuum quo-
tiens quis viderit, totiens ſe morti ejulat de-
ſtinatum. Sic de morte non poteſt non dolere
mortalis. Quid horum Chriſtus? & ſi nihil ho-
rum, quare flebat? certe ipſe qui dixerat, La-
zarus mortuus eſt, & gaudeo: de quo gaudet
mortuo, ipſum cum reſuſcitat tunc lamentatur:
qui eum amittit, non flet: cum recipit, tunc
deplorat: tunc fundit mortales lachrymas, vi-
tæ ſpiritum cum refundit. Fratres habet hoc
natura corporis humani, ut producat lachry-
mas vis gaudii, vis mœroris. Quotiens enim
viſcera, aut lætitiæ, aut triſtitiæ nimio arctan-
tur impulſu, oculi in lachrymas mox erum-
punt. Hinc eſt quod Chriſtus non dolores mor-
tis, ſed unius lætitiæ recordatione lac ry avit:
(7) qui voce ſua, voce una, omnes eſt mor- (7)
tuos perpetuam ſuſcitaturus ad vitam. Fremit
ſpiritu, & tota ſe viſcerum commotione con-
turbat, quia adhuc ſolum Lazarum, & non jam
omnes mortuos ſuſcitabat. Quis ergo ex hu-
mana infirmitate exiſtimet hic fleviſſe Chriſtum,
cum cæleſtis pater luxurioſum filium non quan- *Luc.* 15.
diu abiit, ſed quando recipit tunc deplorat?
Chriſtus recipiens flevit Lazarum, non amit-
tens, denique non quando plorantes videt,
tunc plorat Chriſtus; ſed quando interrogat,
& in reſpondentibus videt fidei nil manere, di-
xerat: *ubi poſuiſtis eum? At illi reſponderunt, Do-*
mine, veni & vide. Putaverunt eum neſcire ubi
poſitus eſſet in terra, qui ſciebat ubi illum tar-
tara dira retinerent. Ille ſic interrogans exige-
bat fidem, (8) ſcientiam porrigebat, ut aſtan- (8)
tes ſcirent, quod mors, quod ſepulchrum, quod
corruptio, quod putredo, quod fætor non ex
conditione Dei, (9) ſed ex delicto hominis ho- (9)
minibus acceſſiſſet. Nam cum dicit, ubi poſui-
ſtis eum, mulieres increpat, mulieres arguit,
hoc eſt: quem ego poſui in Paradiſo, in regio-
ne vitæ, ecce vos ubi poſuiſtis eum. Sed &
Judæi ad ignorantiam requirentis reſponde-
bant. *Domine, veni & vide.* Quid? illum ju-
bere morti? quid? jubere illum inferis crede-
rent, qui credebant eum quod erat in oculis
non videre, qui de lachrymis ejus taliter di-
ſputabant? *Qui potuit aperire cæci oculos* (10) (10)
quomodo facere non potuit, ut hic non moreretur? Po-
tuit facere ut non moreretur, ſed mori permi-
ſit is, qui mortuum ad ſuam gloriam voluit ſu-
ſcitare: permiſit ad inferna deſcendere, ut ap-
pareret Deus ab inferis hominem cum reducit.
Sed Judæi, apparent corda veſtra obſtructiora
inferis, viſcera veſtra duriora mortuis, oculi
veſtri tetriores ſepulchris, cum vox quæ pate-
fecit tartara, veſtra non patefecit arcana: cum
juſſio quæ exſuſcitat mortuum, mentes veſtras
non ſuſcitat, cum lux quæ illuſtrat ſepulchrum,
veſtram non illuminet cæcitatem. Sed iſta ſuf-
ficiant, ut cum Chriſto reſurgentis Lazari glo-
riam patentius videre poſſimus.

SER-

elegit B. Virginem in Matrem, & illam immunem fecit ab omni labe peccati. Vel tunc ad mulierem Chriſtus Dominus pervenit, quando miſſus eſt Angelus Gabriel ab Deo. Tunc enim B. Virgo enixe Deum precabatur, ut ad redimendum genus humanum deſcenderet, ut promiſerat per Prophetas &c. ex Mira.

(3) *Flendo.* MS. Cæſen. *Faſtidiendo.*

(4) *Fuit culpæ.* Ex eodem MS Editi: & *quidquid fuit culpæ, non in perſona mulieris &c.*

(5) *De reſurrectione ſecura.* Vide Notam 8. ſuperioris Homiliæ

(6) *Tam trux, tam funeſta, tam crudelis.* Depravatus in editis locus reſtituitur ex editione Mitæ, MS. Urbinati, & Latinio.

(7) *Sed illius recordatione lætitiæ.* His male torquentur impia illa capita, quæ Chriſtum Stoicum, & affectuum expertem penitus, nobis effingere conati ſunt. At ægre ferebant Veteres, quod Chriſtus in Evangelio lacrymaſſe diceretur. Unde Epiphanii ætate, ipſo teſte in Ancorato, cap. XXXI., pag. 76. edit. Colon. in quampluribus Lucæ codicibus erratus fuerat locus ille, in quo Chriſtus viſa Hieroſolyma collacrymaſſe dicitur. Quem tamen adhibuerat Iræneus lib contra hæreſes, ad refellendos eos, qui Chriſtum ſpecie tenus apparuiſſe impie docebant.

(8) *Exigebat fidem.* Auguſtinus de Verb. Dom. Serm. III. *Non locum ſepulti ignorare credi debuerat; ſed fidem populi approbare volebat.*

(9) *Ex conditione Dei* Scilicet ex pacto, vel placito Dei.

(10) *Aperire cæci oculos.* Sarcaſmus eſt. Cæci illuminationem in dubium revocant: ac ſi dicerent; quid prodigium cæci nati prædicant? Amicum utique ſervaſſet, ſi cæcum illuminare potuiſſet. Ex his vide quam apte Chryſologus in ſequentibus perfidiam, ac infidelitatem arguat Judæorum.

NOTÆ.

SERMO LXV. (*)

De eodem.

QUoniam mortem Lazari, Mariæ fletus, la-
chrymas Marthæ, Judæorum planctus jam
perſtrinximus ſermone geminato, nunc
exoneremus animos, abjiciamus curas, exoc-
cupemus ſenſus, ut reſurrectionis tantæ gau-
dio totis mentibus & capere & audire poſſi-
mus. Evangeliſta veniſſe ad munumentum ſic
Joan. 11. prædicat Salvatorem. *JEſus*, inquit, *rurſus
frеmens in ſemetipſo, venit ad monumentum: erat
autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei. JEſus
fremens venit ad monumentum.* Fremit Chriſtus, ut
caro reviviſcat: fremit vita, ut mors fugetur:
fremit Deus, ut reſurgat homo: fremit indul-
gentia, ne ſententis contradicat: fremit Chri-
ſtus debellans mortem, quia non poteſt non
(1) fremere, (1) qui ſingularem rapit de hoſte vi-
ctoriam: quod autem dixit, *Rurſus fremens.*
Fremit rurſum, ut geminata reſurrectionis de-
monſtret inſignia: quia voce Chriſti ſicut mor-
tui corpore de ſepulchris ſuſcitantur ad vitam,
perfidis mortui ad vitam fidei ſie reſurgunt.
Erat, inquit, *ſpelunca.* Dixiſſe ſuffecerat, veniſ-
ſe ad monumentum: quid eſt quod tantopere
ſpeluncam Evangeliſta commemorat (2)? Spe-
(2) lunca plane, ubi hominem diaboli latrocinium
(3) (3) collocavit: ſpelunca, ubi virum fraus con-
didit mulieris: ſpelunca, ubi Dei plaſma, mor-
tis rapacitas includebat. *Et lapis ſuperpoſitus erat
ei.* Duræ mortis janua durior duriſſimo lapide
(4) (4) claudebatur: ſed plorans quid proficit ad
ſepulchrum, quando ſic duros & congeſtos obi-
(5) ces (5) non penetrat vox plorantis? Chriſtia-
ni ploremus Deo pro peccatis noſtris, & mor-
(6) tuis non audientibus (6) cum gentibus non
ploremus. *Ait JEſus, tollite lapidem.* Inter di-
vinas virtutes humanum Chriſtus requirit au-
xilium? non ſufficit amovere lapidem, qui
mortem ſufficit effugare? ſepulchri clauſtra re-
ſerare non valet, qui portas tartari prævalet
Ezech. 11. aperire? Dixerat per Prophetam: „ Auferam
„ cor lapideum de carne eorum, & dabo eis
„ cor carneum: „ præcipit ergo, ut Judæi ex
ſe cor lapideum tollant, (7) evolvant perfidiæ (7)
ſaxum, ſilicem duræ incredulitatis excludant,
quatenus animæ per infidelitatem mortuæ de
ſepulchro pectoris proſilirent: & non tantum
ſurrexiſſe Lazarum, quantum ſe Lazaro con-
ſurrexiſſe gauderent. *Tollite lapidem.* Tollite
miſeræ humanitatis obſequium, (8) ut divini- (8)
tatis beatæ opera nunc clareſcant. (9) *Tollite* (9)
lapidem. Quem poſuiſtis vos, ut hominem
quem ego poſui, nunc reponam. *Reſpondit Mar-
tha, jam fœtet.* Mulier & quod fœtet cujus eſt?
Jam fœtet. Modo ad te pertinet, quod a te
venit: ad ſepulchrum non ſentires fœtorem,
ſi in Paradiſo ſuaſorem noluiſſes audire. *Jam
fœtet.* Quod perditori fœtet, non fœtet crea-
tori, *Jam fœtet.* Quod horret alieni operis e-
verſor, amator ſui operis non abhorret. Sed
dicendo ſic, teſtaris mortem, quam tu mulier
intuliſti: fœtorem clamas, ut plena mors au-
dientibus innoteſcat, quatenus quod reſurget
Lazarus, redeuntis ſit ſpiritus, non latentis:
Divinæ virtutis ſit, non ſit artis humanæ: ne-
que Judæi, qui nos dicunt „ in principe dæ-
„ moniorum ejicere dæmones „ iterum dicant Matth. 9.
nos non imperio Dei, ſed humano præſidio
mortuos ſuſcitare. *Jam fœtet, quatriduanus eſt.*
Dicit & tempus, ut ſciant, quia auctor eſt tem-
porum, cui tempora nulla præſcribunt. *Jam
fœtet, quatriduanus eſt.* Dicendo ſic, exaggerat
deſperationem (10) ut qui adſunt, videant: (10)
quia Deus eſt, qui ſic vitam mortuis, deſpera-
tis ſalutem, fœtentibus dat vigorem. *Elevatis*,
inquit, *oculis ſurſum.* Elevat oculos ſurſum, ut
nobis formam ſupplicandi tribuat, non ſibi viam
præparet impetrandi: (11) namque ſurſum re- (11)
ſpicit, qui ſemper eſt ſurſum cum patre, ſem-
per pater in ipſo eſt, & ipſe eſt ſemper in pa-
tre: „ Ego, *inquit*, in patre, & pater in me eſt: Joan. 14
„ *Pa-*

NOTÆ.

(*) SErmo. Hæc ſcribens Chryſologus veroſimilia quædam, ita Rethoricis coloribus adumbrat, ut dum de Evangelica hiſtoria agebatur, nonnemini modum tranſiiſſe videri poſſit.

(1) *Non poteſt non fremere.* „ Hoc eſt: Chriſtus Domi-
„ nus non poteſt non turbari intimis animi ſenſibus, &
„ turbatus excitari ad maximam in hoſtem protervum in-
„ dignationem, quem ſpeciali, & raro modo ſic vincere
„ ſperat. Vel Chriſtus indignatur, & obſtrepit, quia u-
„ num ſolum reſuſcitet, dum omnes ad vitam revocare
„ veniſſet: interimque detinebatur, quoniam tempus a
„ divina præordinatione ſtabilitum, nondum advenerat.
„ Mita Vel potius amplectenda eſt ſententia Auguſtini, opinantis Chriſtum intremuiſſe ob peccata hominum, a quibus mors.

(2) *Speluncam commemorat.* More Hebræorum ſepulchra in ſpeluncis excavabantur.

(3) *Diaboli latrocinium* „ Quoniam homini vitam innocentiæ, & cætera bona fraudibus ſuis abſtulit, ipſumque in mortis ſpeluncam occluſit, ne quis furtum videret, aut reperiret.

(4) *Duriſſimo lapide.* Lapis appoſitus erat ad oſtium, per quod in antrum ſpeluncæ deſcendebatur. Speluncæ us quidem una parte ſublimius, altera depreſſius erat: ideoque lapis, non hic dicitur revolvi ut Matth. XXVIII. 2., ſed auferri.

(5) *Obices.* Obex, omne id quod obicitur dici poteſt, Juvencus lib. IV. pennas, quibus gallina pullos ſuos circumplectitur *obices* dixit. Vide Gaſparem Barthium Adverſ. lib. XIX., cap. XIV. qui hunc Chryſologi locum illuſtrat.

(6) *Non audientibus.* MS Cæſen. & Vatic. *Nil audientibus.*

(7) *Cor lapideum tollans.* Conſonant alii Patres. Iſidorus lib. IV. epiſt. clx. Theodoretus in Ezechiel. xi Origenes ad Matth xii. &c

(8) *Tollite miſeræ humanitatis obſequium.* Juſta quoque quæ defunctis ſolvuntur *obſequia poſtrema* dicta ſunt. Hic pro *obſequio* noſtræ humanitatis, intelligitur ſepulchrum.

(9) *Opera nunc clareſcant.* Chriſtum voluiſſe adſtantes omnes ſuis ipſorum oculis perſpexiſſe Lazarum, non mortuum tantum, ſed fœtidum, ut miraculum reſurrectionis luculentius clareſceret, fere omnes Interpretes docent. Vide Ambroſium lib. I Exam. cap. LXXIII.: & orat. de fide reſurrect. Maldonatum item, & Brugenſem, ex Euthymio.

(10) *Exaggerat deſperationem* Spem ob rei difficultatem non retinuerat Martha: jam enim in fœtido, & quatriduano corpore ſpes omnis aberat reſurrectionis. Atque eo magis, ſi jam tum invaluiſſet vetus eorum opinio: animam ſcilicet vagari circa corpus, donec facies, & adſpectus defuncti immutetur. Bereſch Rabba fol. 114 apud Lightfootum in Notis. *Tribus diebus anima vagatur circa corpus, expectans ut redeat in corpus, cum vero videt quod immutatur adſpectus faciei, recedit, & relinquit corpus.*

(11) *Non ſibi viam præparet impetrandi* Superius gratias egerat Chriſtus Patri ſuo, quod nondum orantem audierat: ut intelligerent eum, ſimilem non eſſe cæteris Prophetis quibus neceſſe erat orare, ut exaudirentur.

(12) Sic

„ *Pater*. inquit, *gratias tibi ago: quia audiſti me.*
De præſtito agit gratias, & quod pater audie-
rit, hoc dicitur; quod filius petierit, hoc tace-
tur. Fratres, inter patrem & filium audiendi eſt
affectio, non eſt neceſſitas ſupplicandi: chari-
tas aſſenſus eſt, non eſt auſteritas juſſionis: ibi
amore geruntur omnia, ubi non indigetur ob-
ſequio: ſicut ex ſequentibus eluceſcit. *Pater
gratias ago tibi, quia audiſti me: ego autem ſciebam,
quia ſemper me audis.* Vocat invocandi cura, ubi
fiducia certa eſt audiendi. Aut quid ibi facit
petendi labor, ubi præſtandi eſt cauſa commu-
nis? Nemo ergo ſic filium minoret precibus,
(12) (12) ne patrem circa ſalutem hominum ſic mi-
(13) noret. (13) Quare autem ſic loquatur filius, ip-
ſe aperit, ſic dicendo: *Pater gratias ago tibi, quia
audiſti me: ego autem ſciebam, quia ſemper me au-
dis: ſed propter populum dixi, qui circumſtat.* Vide-
tis quia loquendo talia ſuum, patriſque affe-
ctum tollit, prodit, pandit gratiam, loquitur
(14) unitatem. (14) Dixerat. „ Omnia quæ habet
Joan. 16. „pater, mea ſunt, „ & ſi ſua ſunt omnia, quomodo
petit? Qui de ſuo petit, quod petit, non neceſ-
ſitatis eſt, ſed amoris: *Pater gratias ago tibi,
quia audiſti me: ego autem ſciebam, quia ſemper me
audis: ſed propter populum dixi, qui circumſtat: ut
credant, quia tu me miſiſti.* Miſſum ſe dixit, ut
populi ſciant de cælo veniſſe Chriſtum, non
receſſiſſe de cælo. Sic ergo mittitur, ſic & quod
habet, accipit, quomodo unde venerat non re-
(15) ceſſit: (15) ſic ergo & filius quod habet, ac-
cipit, & pater quod dederit, non amittit. Fra-
tres, & quod auditur, & quod mittitur, & quod
venit, & quod accipit, & quod naſcitur, &
quod patitur, & quod moritur, & quod reſur-
git, non eſt hoc divinitatis ſuæ, infirmitatis
hoc noſtræ eſt, noſtræ eſt hoc naturæ: quod
tatem totum cauſa noſtri tulit in noſtro cor-
pore, non propter ſe in ſua pertulit maje-
ſtate. Sed ad propoſita redeamus. Quid eſt
quod dicit, *Pater, gratias ago tibi, quia audiſti me?*
(16) Quid eſt? Ubi Chriſtus cœpit inferi (16) pul-
ſare fores, portas tartari ſubmovere, januas
aperire mortis, gehennæ ſolvere legem vetu-
ſtam, deturbare antiquiſſimum jus pœnarum,
repoſcere Lazari animam, ab inferis viam redi-
tus innôvare, occurrit ei tartari tota furens
poteſtas, præferens edictum ſuperni principis,
excelſi regis portans decretum, geſtans latam
tot ſæculis Deo loquente ſententiam, & videns
hominem ſciſcitabatur: quis iſte eſſet, quid
auderet, quid ſibi vellet, cur ſolus, aut ſine tre-
more tremendos mortis laceſſat & ineeſſat ac-
ceſſus. Cui dicenti quis eſſet, reſponderunt
Prophetica voce, miniſtri reſurrectionis, ange-
Pſal. 23. li. „ Ipſe eſt rex gloriæ, ipſe eſt fortis & po-
„tens in prælio. „ Sed refert tartarus: Ego re-
gem gloriæ in cæleſtibus ſcio omnibus pote-
ſtatibus cælicis præſidere, cujus nutum tota
ſufferre non poteſt creatura: hunc autem vi-
deo de terrenis unum, concretum limo, cor-
pore mortali ſeptum, & in ipſo habitu hominis,
hominibus viliorem, & ad ſummam cito dan-
dum ſepulchro, ſubdendum meæ protinus eſſe
ditioni. Sed perſiſtentibus angelis, & repetenti-
bus: „ Ipſe eſt dominus virtutum, ipſe eſt rex
„gloriæ „; ipſe cæli præſul, ipſe creator mundi:
ipſe ſalvator ſæculi, ipſe redemptor omnium,
& de qua furis tu, lator ipſe ſententiæ, ipſe
tuum calcaturus caput, ipſe tuum contriturus
imperium, ipſe te ſuo judicio perditurus: qui
reos juſſus capere, attrahis innocentes, ſanctos
diripis, ipſi Dei filio comminaris. Redde er-
go unum, priuſquam multos cogaris exolve-
re Sed tartarus adhuc iſta non credens, per
conſuetos nuncios recurrit ad cælum, hæc in-
vidioſa interpellatione deploratus: Ego Domi-
ne, & ſi extremus creaturæ tuæ, & ſi triſti
ſervitio mancipatus præcepta tua inviolabili le-
ge ſervo, pervigilo, ne quis ſententiæ tuæ ve-
tuſtum jus, novus temerator immutet: ſed ap-
paruit homo, qui dicitur Chriſtus, tuum ſe
filium jactans, ſacerdotes tuos notat, ſcri-
bas tuos arguit, ſabbatha tua violat, legem
tuam ſolvit, & animas exemptas carne, &
pœnæ jam, meæque cuſtodiæ deputatas, ad
corpora, in quibus ſcelerate vixerant, redire
compellit: & tantis quotidie procedit auſibus,
ut Lazarum jam carcere noſtro elauſum, jam
lege noſtra vinctum, jam jure noſtro manen-
tem, effractis clauſtris inferi conetur eruere:
aut cito ſubveni, aut ſi pateſecerit ſemel ja-
nuas, omnes, quos tot ſæculis ſervavimus,
nunc amittis. Ad hæc filius de ſinu patris re-
ſpondit; Pater juſtum eſt, ut carcer non in-
nocentes teneat, ſed nocentes: pœna non ju-
ſtos cruciet, ſed injuſtos. Quamdiu ſub unius
hominis culpa, propter Adæ ſolius noxam,
Patriarchas, Prophetas, Martyres, Confeſſo-
res, Virgines, Viduas, in caſtitate conjugii
permanentes, omnes ætates, utrumque ſexum,
certe parvulos neſcientes bonum vel malum,
(17) hic carnifex ad ſe trahere crudeli infeſtatio- (17)
ne non ceſſat? Pater, ego moriar, ut non mo-
riantur omnes: Pater, ego Adæ debitum ſol-
vam, ut per me tibi vivant, qui per Adam
moriuntur inferno: Pater, propter ſententiam
tuam ego meum ſanguinem fundam: tantum
eſt ut ad te tua redeat creatura: pretium cha-
ri tibi ſanguinis mei, redemptio ſit omnium
mortuorum. Ad hæc totius Trinitatis conſen-
ſus, & Lazarum præcepit exire & tartarus ad
red-

(12) *Sic Filium minores precibus.* Ex hujuſmodi enim Evangelii verbis deducebant Arianorum Filii argumentum, ut Filium Dei Patre minorem adſtruerent. Quis enim, ajebant, aliquid petens auditur, minor eſt eo, a quo auditur, & impetrat.

(13) *Patrem ſic minoret.* Ac ſi Pater ad homines ſublevandos non poſſet, niſi magnis precibus adduci.

(14) *Loquitur unitatem.* Chriſtus enim in illud præcipue ſemper incubuit, ut populus nunquam ex ejus verbis ſe eſſe minorem Patre poſſet eruere. Ideo cum orati, tunc enim ut homo loquitur, ſemper aliquid admiſcet, vel poſt orationem aliquid ſemper gerit, quo ipſius cum Patre unitas, & æqualitas oſtendatur.

(15) *Unde venerat non receſſit.* „S. Auguſtinus Tract. c. 11. „ in Johan. *Neque enim propterea debet incredibile videri, „ quia ſic ad mundum veniens exiit a Patre, ut non de- „ ſereret Patrem: & ſic vadit ad Patrem relicto mundo, „ ut non deſerat mundum. Exiit enim a Patre, quia de „ Patre eſt. in mundum venit, quia mundo ſuum corpus „ oſtendit, quod de Virgine aſſumpſit. Reliquit mundum „ corporali diſceſſione: Perrexit ad Patrem hominis aſcen- „ ſione, nec mundum deſeruit præſenti gubernatione* „ Mita.

(16) *Inferi.* Elegantius dictum quam *inferni*, notavit Barthius Adverſ. lib. xlii. cap. x. col. 1090.

(17) *Parvulos neſcientes bonum & malum.* Limbum, quem vocant puerorum eſſe, ut ait hic Chryſologus, apud inferos, tenuere Patres Concilii Florentini: ubi ſeſſ. ultima diserte definitur: tam eos, qui mortali peccato obſtricti, quam eos, qui ſolo originali mox in infernum deſcendunt, pœnis tantum diſparibus puniendos eſſe. Nihilominus communis Scholaſticorum ſententia eſt, quam ſequitur Innocentius III. cap. *Majores* ex tract. de Baptiſmo, Limbum puerorum altiori loco conſtitutum.

NOTÆ

Digitized by Google

reddendos omnes mortuos Chriſto juſſus eſt o-
Hebr. 4. bedire: hine eſt quod filius clamat: *Pater gra-
tias tibi ago, quia audiſti me.* Teſtatur Apoſto-
lus, quod Chriſtus advocatus noſter ſit apud
patrem, denique quando ſedet, conjudicat pa-
tri, quando ſtat, officio fungitur advocati.
Tunc Chriſtus peracta advocatione elamat vo-
ce magna: *Lazare veni foras.* Tunc tartarus
ligatis manibus & pedibus, Lazarum retulit ad
ſuperna: timens, & tremens, ne dum ſolvit,
ne dum moras facit, ne dum tardius refert
unum, omnes eogeretur aſſerre: ſie ſactus eſt
vivorum reiatur, qui raptor eſſe conſueverat
mortuorum. Nam quare Chriſtus vincula in-
ferni dirupit, mortis ligamenta diſſolvit, niſi
ut nobis monſtraret inferni tremendam ſervitu-
tem? Nam ſi de Moyſi eorpore diabolus an- Judæ v. 9.
gelo contradixit, quomodo non tartarus Chri-
ſto de vita & de reſurrectione Lazari contradi-
cet? Orate fratres, ut qui guſtum reſurrectio-
nis Lazaro propinante ſuſcepimus, redeunte
Chriſto univerſalis reſurrectionis voces merea-
mur audire.

SERMO LXVI.

De Divite, & Lazaro.

Duas hodie a duobus Evangeliſtis editas,
(1) ita reeitari fecimus lectiones, (1) ut ſer-
moni noſtro, veſter intellectus occurreret,
paterent abdita. Lazari reſurgentis oecaſio, eur
(2) alterius nos Lazari (2) compulerit facere men-
tionem, ex ſequentibus audietis: modo inhu-
mani divitis, & Lazari pauperis, ſtupendas vi-
ees, pavendas ſueeeſſiones, eonditiones admo-
dum lamentandas in medium produeere & aſ-
ferre geſtimus: quia dives qui participem pau-
perem in nobis præſentibus audire eontempſit,
in futuris malis compatientem pauperem, non
meruit invenire: nec ardens aquæ reſrigerium
percepit, æſtuanti pauperi fame, panis refrigc-
Luc. 16. rium qui negavit. *Cum eſſet*, inquit, *in tormen-
tis, elevavit oculos ſuos, & vidit Abraham de lon-
ge, & Lazarum in ſinu ejus.* Gratis reſpicit
(3) modo Lazarum ſurſum, (3) qui ante deorſum
Lazarum videre deſpexit. De talibus dixit Pro-
Pſ. 16. pheta: „Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in
„terram: „*Cum eſſet in tormentis.* Pungit pœ-
na, quæ non pœnitudo compunxit, & vexant
tormenta, quem Lazari vulnera non moverunt:
nec gratis aculeos percipit pœnarum, qui in
purpura volutabatur ingratus. *Vidit Abraham
de longe.* Longe illi erat Abraham, cui non fue-
(4) rat proximus pauper. Vidit Abraham (4) divi-
tiarum conſortem, ſed inhumanitatis exor-
(5) tem, (5) & Abraham dives, ſed plus humani-
tate, quam eenſu, tu dives inhumanitate tua
major tuis divitiis extitiſti: Abraham ſibi pe-
(6) regrinus, civis hoſpitum fuit, (6) tu palatia poſ-
ſidens, tectum pauperi non dediſti: Abraham
dum ſervos ſuſcipit, dominum ſie recepit: &
eunctis hominibus ponens panes, ipſum domi-
num ſuam ſuſcepit ad menſam: tu dum ſingu-
lari pauperi negas micas, ſtillam refrigerii per-
didiſti. *Et ipſe clamans, dixit.* Sie clamat ibi,
qui hic clamantes eontempſit audire, ibi caſſa
vox eſt, iſtic inanis eſt clamor. Audi Prophe-
tam dicentem: „In inferno autem quis confi- Pſal. 6.
„tebitur tibi? „In inferno quis miſericordiæ
locus? in tormentis quæ ſpes veniæ, & in ho-
ra ſententiæ tempus indulgentiæ quis requirit?
Pater Abraham miſerere mei. Crudelis fili, quam
miſerieordiam petis, quam tibi negando pau-
peri tu negaſti? *Et mitte Lazarum.* Miſer fili,
ſi Lazarus ad tuam menſam veniſſet, tu ad
iſtum diſcubitum non veniſſes. *Ut intingat ex-
tremum digiti ſui in aquam.* Qui elaudit manum
pauperi, extremi ſtipem digiti ſic depoſeit, &
ſitit aquæ guttam, qui vini lacus, ne guttam
daret, incluſit. *Ut intingat extremum digiti ſui.*
Qui divitias ſuas non miſerando pauperi dedit,
ſibi miſericordiam ſic minorat. *Et refrigeret lin-
guam meam, quia crucior in hac flamma.* Quaſi
reliquum corporis ab incendio haberet immu-
ne: ſed lingua plus ardet, quæ miſericordia
ut fieret, jubere neglexit: in lingua majus ſen-
tit ineendium, quæ maledixit pauperi, miſeri-
eordiam contradixit: Lingua in tormentis pri-
ma eſt, quæ derogando pauperi, pauperis blaſ-
phemavit auctorem. Sed audiamus jam, quid
reſponderit Abraham. *Fili*, inquit, *recordare,
quia*

NOTÆ.

(1) *Duas recitari fecimus lectiones.* Antequam Sermo ad populum haberetur, recitabantur coram Evangeliorum Lectiones, vel illa ſacræ Scripturæ loca, de quibus ſermocinari oportebat, Vide Actor. cap. XIII. verſ. 14. Auctor Conſtit. Apoſt. lib. II. cap. XIV. Tertull. in Apol. cap. XXXIX., & alibi paſſim. Duas etiam lectiones quandoque recitatas fuiſſe docet Auguſtinus ſerm. CXXI. de diverſis: *in memoria retinentes pollicitationem noſtram ex Evangelio, & Apoſtolo fecimus recitare lectiones.*

(2) *Alterius Lazari.* Certant veteres, recentioreſque Enarratores, an hæc de Lazaro hiſtoria ſit, an parabola, vel demum hiſtoriis, ac parabolis immixta narratio. Hiſtoriam eam credidiſſe videtur Chryſologus cum Ambroſio lib. VIII. de divite. Parabolam alii. Chryſoſtomus hom. de divite, & Lazaro: Cyrillus Alexandrinus in Caten. Græcorum PP. ubi notatur ex Judæorum traditione Mendicum quemdam tunc fuiſſe Hieroſolymis nomine Lazarum, ſatis notum, cujus meminit Dominus ad majorem Sermonis maniſeſtationem. Conſule Theophylactum.

(3) *Lazarum ſurſum.* Loquitur ad phraſim hebraicam; *elevans oculos.* Chryſoſtomus Con. II. de Lazaro apud D. Thomam in Catena, Oper. Tom. V. pag. 275. col. I. recentioris edit. Ven. *Elevavit oculos, ut inſpiceret, non ut deſpiceret. Lazarus enim ſurſum erat, ille deorſum.* Cæterum Hebræi tam Abrahæ ſinum, quam infernum in ſubterraneis reponebant, & adeo diſſitis, ut eos immane chaos diſterminaret: ita tamen, ut ex uno in alterum proſpiceretur. Confer quæ habet Ligthfootus in illud Apocalypſeos: *Torquebitur in conſpectu Angelorum Sanctorum.*

(4) *Vidit Abraham.* Chryſologus res ſpirituales verbis ſenſu accommodatis explicat: nam hanc eandem rem egit Chriſtus. Male autem Tertullianus, & Irenæus hinc argumentum ducunt: poſt mortem in animæ remanere lineamenta quædam corporis, & ſimulacra membrorum.

(5) *Exortem.* Non conſortem, non ſocium.

(6) *Civis hoſpitum fuit.* Nonnulli Interpretum recte putant hic de Abrahamo potius, quam de aliquo alio Patriarche fieri mentionem, ob ejus hoſpitalitatem. His & noſter eccenſendus. Tropica vero eſt Evangeliſtæ locutio. Pro ſinu enim Abrahæ intelligebant Hebræi locum in quo Animæ ſuavem vitam agerent. His recte probat Muratorius male de Chryſologo ſenſiſſe Brunetum, dum eum in teſtem advocat ſuæ ſententiæ de Paradiſo pag 230.

*quia recipiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter
mola.* Nemo putet audiendo iſta, quia dives
pro bonis receperit bona, quando hine ma-
gis reus eſt, quod cum a Deo pro malis rece-
perit bona, bona pro nobis Deo reddere con-
tempſit. Nam de divitiis tantis nee victum de-
dit pauperi, nec ſacrificium Deo minima obla-
tione dependit. At pauper dives vulnere, cen-
ſu nudus, exutus eorpore, veſtitus pœnis, ani-
mam quam ſolam non tenebant vulnera, Deo
in hoſtiam jugiter offerebat. Hinc eſt, quod
(7) recipit pro doloribus requiem (7), pro oppro-
brio gloriam, pro eontumeliis honorem, pro de-
ſpectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro
vulneribus præmia, pro ſiti refrigerii fontem,
pro fame cæleſtis menſæ delicias ſempiternas,
& quem divitis angulus noo eepit, ſinus divinæ
conſolationis includit: Tu dives ſulgens quon-
(8) dam purpura, (8) nune tegere fimo, (9) pro eoc-
(9) cino veſtire flammis: pro molli diſcubitu ſuſti-
ne tormentorum dora, pro lautis ſerculis epu-
lare pœnas, copias ioopia eompenſa, ebrieta-
tes ſiti digere, pro odoribus aſpergere fœtore:
& eui aſtiterunt voluptatis obſequia, aſtent ti-
bi miniſteria nunc pœnarum, quia iſta tibi de-
ſpiciendo pauperem taliter tu mutaſti. Adjecit
autem Abraham, dicens: *In bis omnibus inter
nos & vos chaos magnum firmatum eſt, ut qui vo-
lunt hinc tranſire ad vos non poſſint, neque inde huc
tranſmeare.* Dicendo ſic, tam juſtos, quam
(10) injuſtos (10) ante adventum Domini apud in-
feros fuiſſe declarat, & diſeretos loeis tan-
(11) tum, (11) non regionibus aperit fuiſſe diviſos.
Poſtquam vero Dominus reſurgens a mortuis,
aperuit infernum, patefecit cælos, Paradiſi clau-
ſtra reſeravit, dedit ſanctis Paradiſi intrare re-
quiem, ad cæli gloriam pervenire. Iſta qui ſie
credit, intelligit quid mortalibus veniens dona-
verit Chriſtus. Inſipienter ergo dives putat apud
inferos mutari loca, quando hie agendo homo
bene vel male ibi ſibi terminum aut pœnæ, aut
quietis indicit. (12) Stultus in vita dives, ſtultior (12)
invenitur in pœna: & qui bonorum ſuorum
neſcivit tempus, nec malorum ſuorum tempus
miſerandus agnoſcit. *Rogo te Pater.* Modo ro-
gas, modo tibi tempus patiendi eſt, non ro-
gandi. *Rogo te Pater?* Quid? *Ut mittas Lazarum
in domum Patris mei.* Ante quam bene jacuit La-
zarus ad illam januam, in qua fame ſua in-
humanitatis tuæ titulos fixit, (13) ubi poſtes tuos (13)
ſuis ulceribus laureavit (14), ubi ſanie ſua pinxit (14)
micas tuas. (15) Patere ergo ſtare vices, jam de- (15)
pone dolos; lucet quia tu Lazarum non potes
ſie videre: ſcitur, ſeitur, quia plus te ſelieitas La-
zari, quam gehennæ torqoet ineendium. *Re-
ſpondit Abraham, babent Moyſen & Prophetas,* Exod. 7.
audiant illos. Hoe eſt, ſi Moyſen, qui regna Exod 4.
Ægypti elementis ſecum militantibus trivit, qui Exod 17.
ſiccavit mare, qui duravit fluctus, qui lapides Exod. 13.
in fluenta eonvertit, qui ſolem texit nube, qui Num. 16.
noctem luce radiavit, qui eælum ſecit pluere
carnes, rorare panes, non ſolum non audie-
runt, ſed & oecidere ſuot moliti, iſti Lazarum
dignabuntur audire, quem tot vulnera ſepiunt,
quot Moyſen cinxere virtutes? patere, & me
ſentire quod genui, & tu patere quæ feciſti.
Non pater Abraham. Vere oon pater, quia non
erat Abrahæ filius, ſed gehennæ. *Non pater
Abraham, ſed ſi quis ierit a mortuis ad eos, pœni-
tentiam agent.* Hoc dives (16) de corde omnium (16)
dicit, hoe de deſideriis cunctorum petit, hoe
de votis omnium loquitur mundanorum, omnes
enim ſuſurrare conſuevimus. O ſi quis veniret
a mortuis, & quod ibi agitur, hie referret,
omnes crederent ei. Certe, ut dubitantes dice-
rent, quis inde venit, unde nemo venit? Poſt
mortem quod ſit aliquis, quis probabit? Omnes
audita loquimur, dictis inſinuata ſentimus:
nam quid veri fides habeat, merſum eſt in pro-
fundum: ſed perfidiæ, non ignorantiæ eſſe
quod ſic loquimur, cum ita credimus, hodie
beati Joannis Evangeliſtæ lectio ſecuta mon-
ſtravit:

(7) *Pro doloribus requiem.* Credebant Hebræi eos qui vitam in delicis egiſſent poſt mortem pœnis eſſe mulctandos: & e contra qui in ærumnis, felicitatibus cumulandos. Ita etiam Chryſoſtomus homil. In Luc. xvi Maldonatus, & Grotius.

(8) *Fulgens quondam purpura.* Purpuræ nomine omnia veniunt divitum ornamenta: Sidonius Epiſt. x. Lucanus in Hippica de membris balnei. In onyche quam Cardin. Baronii beneficentia poſſederat olim Sirmondus hæc legebantur. *ευτυχει μακεδον ἡ πορφυρα των αδελφων: Sis felix Macedo purpura*, ideſt, decus, *Fratrum.* Serius autem factum, quod Reges tantum purpura uterentur: cum antea lautioris fortunæ viri, ut hic noſter, purpura item amicirentur. Hebræis majorem purpuræ copiam fecit Tyri vicinitas. Vide Blaſium Carophilum Miſcell. pag 43.

(9) *Tegere fimo.* Similia his quæ ſequuntur habet Baſilius in Catena PP.

(10) *Tam juſtos quam injuſtos.* Gregorius lib. vi. Moralium cap. xxvii. *Eos enim qui cæleſtis Patriæ vias ſecuti ſunt, poſt egreſſum carnis Inferni clauſtra tenuerunt: non ut pœna quaſi peccatores flecteret; ſed ut illos in locis remotioribus requieſcentes ab ingreſſu regni reatus primæ culpæ retineret.*

(11) *Diſcretos locis tantum.* Theophylactus: *Chaſma mega, hoc eſt ingens hiatus, ſignificat Juſtorum ab peccatoribus diſtantiam.* Tertullianus græcum *χασμα* vertit *Infernum*: aitque eſſe immenſam diſtantiam ſublimitatis, & profunditatis Plutarchus etiam in lib. de fera num. vind. in deſcriptione Inferorum ponit *chaſma.* Vide Ligthfootum, & Grotium in his locis Evangelii, ubi multa de Hebræorum opinione circa infera Animarum loca Ex Chryſologi deſcriptione firmatur opinio eorum, qui Elyſios campos non ab Græcis vel ab Ægyptiis, ſed ab Hebræis inventos putant, Nam & apud Ethnicos quoque flumina in Elyſiis defluebant, ut & apud Hebræos: Vide Ezechiel. xxxi. 15. Inſepultorum animas errare nec ad Elyſios perventura, utriusque Gentis opinio fuit. Ab Tartaro ſeparabantur Elyſii vaſto inſuperabilium murorum ambitu, & igneo torrente: & hanc fuiſſe Hebræorum mentem ex hoc Evangelii loco dignoſcimus Id quod minimi erat impedimenti, ut qui in Tartaris degebant eos, qui in Elyſiis, viderent & audirent.

Hinc exaudiri gemitus, & ſæva ſonare
Verbera, tunc ſtridor ferri, tractæque catenæ.

Et apud Hebræos: *videntes turbabuntur timore horribili*, Ut ut ſit Hebræi hac voce *Inferi* locum innuebant, ut bene Chryſologus, ubi Animæ poſt mortem commorabantur. Iſai: xiv. 9. Ezechiel. xxxi. 15. Job. xxvi., 5. 1. Petri III. 19.

(12) *Terminum quietis indicit.* Contra Origenem, ejusque ſectatores, docentes terminum quondam imponendum æternis ſuppliciis. Vide Theophylactum ad hunc Evangelii locum.

(13) *Titulos fixit,* Titulos figere poſtibus idem eſt, ac Inſcriptiones, lapides, & ſtatuas ibidem apponere, quæ Gentis nobilitatem, & munera innuerent.

(14) *Ulceribus laureavit.* Quandoque mos fuit Antiquis diebus Feſtis poſtes floribus & lauro ornare. Hebræos quod ſpectat teſtis eſt Perſius:

Herodis venere dies: unctaque feneſtra
Diſpoſitæ, pinguem nebulam vomuere lucernæ,
Portantes violas &c.

Pro die Herodis intelligit Feſta, & Sabbatha Judæorum.

(15) *Pinxit micas tuas.* Latinius: *quomodo potuit pingere micas, ſi negavit micas?*

(16) *Hoc dives.* Tali modo explicant hunc locum Evangeliſtæ Chryſoſtomus homil. de Lazaro: Euthymius, Beda, Maldonatus, & Grotius.

(17) La-

ſtravit: Nam ſicut dives petit, Deus pro Laza-
(17) ro, Lazarum miſit: (17) Sed quid miſſus, quid
deſideratus, quid reſurgens profecerit, patien-
Joan. 12. ter audite. *Cogitaverunt*, inquit, *principes ſacerdotum, ut Lazarum interficerint, quia multi propter illum abibant ex Judæis, & credebant in Jeſum.* Quaſi ad hoc deſideratus advenerit, ut iteratæ mortis pericula ſuſtineret. Nolunt, nolunt referre viſa, qui volunt audita non credi. Scimus, ſcimus, & vitam parari bonis, & malis tormenta præparari: ſed dum vitiis capti virtutum tempus nolumus advenire, fingimus neſcire quod ſcimus, & poſt mortem quid ſit nolumus ab inferis venire qui dicat, cum de cælo Chriſtus veniens, & ab inferis ipſe rediens, & quid bonos in cælo maneat, & quid malos expectet in inferno, & verbo docuerit, & firmaverit exemplo. Sed forte ideo nec iſta credimus, nec Chriſtum volumus advenire: quia mundum tranſire nolumus, imo non quia mundum tranſire nolumus, ſed quia dolemus vitia præterire. Chriſtus venit non vitam fugare, ſed mortem: mortem fugare, non vitam: mundum revocare, non tollere: vitia perdere, non ſuam diſperdere creaturam. Sed orate, fratres, ut veniens nos inveniat tales, quales regni ſui cupit & præcipit eſſe conſortes.

(17) *Lazarum miſit.* Eum ſcilicet, quem Chriſtus a mortuis ſuſcitavit. Nec vero abſimile eſt Chriſtum, cum hanc edifferet parabolam, Lazarum ab mortuis ſuſcitatum reſpexiſſe. Id plurimi Enarratores volunt.

SERMO LXVII.

In Orationem Dominicam.

Acceptiſtis auditum fidei, fratres chariſſimi,
formam dominicæ orationis audite. Chri-
(1) ſtus breviter orare docuit, (1) qui cito
vult poſtulata præſtare. Aut quid petentibus
ſe non dabit, qui ſeipſum non petentibus de-
(2) dit? (2) Aut in reſpondendo quam facit moram, qui in dictandis precibus vota ſupplicum ſic prævenit? Hodie quod audituri eſtis, ſtupent angeli, miratur cælum, pavet terra, caro non fert, auditus non capit, non attingit mens, tota ſuſtinere non poteſt creatura: ego dicere non audeo; tacere non poſſum: Deus det, ut & vos audire poſſitis, & ego dicere. Quid eſt magis tremendum, quod ſe dedit terris Deus, aut quod vos dat cælo? quod ſocietatem carnis intrat ipſe, aut quod vos facit conſortium divinitatis intrare? quod mortem ſumit ipſe, aut quod vos reſumit ex morte? quod ipſe in veſtram naſcitur ſervitutem, aut quod vos ſibi gignit in liberos? quod ſuſcipit paupertatem veſtram, aut quod vos ſibi facit hæredes, ſui unici cohæredes? Eſt utique terribilius, quod terra transfertur in cælum: homo deitate mutatur: ſervitutis ſors dominationis jura ſortitur. Sed hoc quamvis metuendum ſit, tamen quia cauſa non docentem reſpicit, ſed jubentem, accedamus filioli quo vocat charitas, trahit amor, invitat affectio: Deum patrem viſcera ſentiant, vox perſonet, loquatur lingua, ſpiritus clamet, & totum quod eſt in nobis, reſpondeat gratiæ, non timori: quia qui judicem mutavit in patrem, amari voluit, non timeri. *Pater noſter* Matth. 6.
qui es in cælis. Hoc cum dicis, non ſic habeas, quaſi non ſit in terris: non ſic accipias, quaſi ſit loco clauſus, qui claudit omnia, ſed intellige eſſe tibi genus e cælo, cujus pater habetur in cælo, & age ut vivendo ſancte, ſancto reſpondeas patri. Dei filium ille ſe probat, qui vitiis non obſcuratur humanis, qui divinis vir-
tutibus eluceſcit. *Sanctificetur nomen tuum.* (3) (3)
Cujus genus ſumus, ejus cenſemur & nomine, rogamus ergo, ut nomen ejus quod in ſe, & per ſe ſanctum eſt ſanctificetur in nobis: nomen enim Dei, aut honoratur ex noſtro actu,
(4) aut ex noſtris actibus blaſphematur: Audi (4)
Apoſtolum dicentem: „ Nomen Dei per vos Rom. 2.
„ blaſphematur in gentibus. „ *Veniat regnum tuum.* Et quando non regnavit Deus? Petimus ergo, ut qui ſibi regnavit ſemper, modo re-
gnet in nobis (5), ut & nos in illo regnare poſ- (5)
ſimus. Regnavit diabolus, regnavit peccatum, regnavit mors, & fuit diu captiva mortalitas: petimus ergo, ut regnante Deo, pereat diabo-
lus, deficiat peccatum, (6) moriatur mors, ca- (6)
ptivitas captivetur, ut nos liberi perpetuam regnemus in vitam. *Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra.* Hoc eſt regnum Dei, quando & in cælo, & in terra Dei voluntas eſt ſola, quando in omnibus hominibus Deus mens eſt,
(7) Deus vivit, Deus agit, Deus regnat, Deus (7)
eſt totum, ut juxta illud Apoſtoli: „ Sit Deus 1. Cor. 15.
„ omnia in omnibus vobis. „ *Panem noſtrum* quoti-

NOTÆ.

(1) *Orare docuit.* Rogantibus Apoſtolis, ut ſibi a Chriſto aliqua daretur orandi formula, hanc eos edocuit omnium excellentiſſimam, & quam Tertullianus vocat: *Breviarium totius Evangelii*

(2) *Non petentibus dedit.* „ Scilicet Gentibus, quæ illum „ neutiquam petebant. Nam Hebræi in lege docti Chri- „ ſtum ad homines venire orabant dicentes: *Mitte, Do-* „ *mine, quem miſſurus es &c. Veni, Domine, noli tarda-* „ *re &c.* „ Mita.

(3) *Sanctificetur nomen tuum.* Maldonatus, & Brugenſis: *celebre reddatur*: Beda, & Menochius: *ametur, & timeatur* Tertullianus: *in omnibus perfectiſſime regnet per gratiam*: Auguſtinus Serm. olim XLVIII de Tempor. nunc LVI., & LVII: *Hoc rogas, ut quod ſemper ſanctum eſt, in ſe, ſanctificetur in te.* D. Thom. expoſit. in Orat. Dom. Petitio I., pag. 30., Oper. Tom. VIII., edit. Ven. *ut nomen ejus in nobis manifeſtetur, & declaretur.*

(4) *Ex noſtro actu.* Druſius ex Divo Hieronymo: *Sanctificatio enim, & pollutio nominis Dei pendet ex operibus noſtris.*

(5) *Regnet in nobis.* Eo, ſcilicet, regno, quo Deus regnat in cordibus juſtorum: quod regnum Dei vere vocatur ab Apoſtolo ad Rom. XIV., 17 Ambroſius, Hilarius, Gregorius, Maldonatus. Alii aliter explicant. Cyprianus de Orat. Dominic. Sermo VI. pag. 558. *qui ſe Deo, & Chriſto dedicat, non terrena, ſed cæleſtia regna deſiderat.* Conſentiunt Sedulius lib. IV. Chryſoſtomus in Matth. Auguſtinus Epiſtol. olim XXI., nunc CXXX. ad Probam, capit. 11

(6) *Deficiat peccatum.* D. Thomas loco cit. pag 32. *Cum ergo petimus, quod veniat regnum ejus, oramus quod non regnet in nobis peccatum, ſed ipſe Deus.* Ambroſius de Sacram. cap. IV. pag. 341. edit. Pariſ. 1651.

(7) *Deus mens eſt.* Editi perperam: *Deus meus eſt.*

Dd (8) *Quod*

quotidianum da nobis hodie. Qui patrem ſe nobis dedit, qui ſibi nos adoptavit in filios, qui rerum nos fecit hæredes, qui nos nomine ſublimavit, qui nos ſuo & honore donavit, & regno, ipſe nos ut panem quotidianum poſtulemus, addixit. In regno Dei, inter munera divina, quid quærit paupertas humana? tam bonus, tam pius, tam largus pater panem filiis non niſi poſtulatus indulget? Et ubi eſt illud? „ Nolite ſoliciti eſſe quid manducetis, „ aut quid bibatis, aut quid veſtiamini: „ Hoc petere jubet, quod prohibet cogitare, (8) quatenus cæleſtis pater cæleſtem panem (9), cæleſtes filii ut poſtulemus, hortatur, ipſe dixit: „ Ego ſum panis, qui de cælo deſcendi. „ Ipſe eſt panis, qui ſatus in virgine, fermentatus in carne, in paſſione confectus, in fornace coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus altaribus, cæleſtem cibum quotidie fidelibus ſubminiſtrat. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Homo ſi ſine peccato (10) eſſe non potes, & vis ſemper dimitti tibi totum, dimitte ſemper: quantum vis dimitti tibi, dimitte tantum: quoties vis dimitti tibi, toties tu dimitte: imo quia vis totum dimitti tibi, totum dimitte: homo intellige, quia remittendo aliis, tu tibi veniam dediſti. (11) *Et ne nos inducas in tentationem.* Quia in ſæculo eſt ipſa vita tentatio: „ Tentatio, „ inquit ille, eſt vita hominis. „ Rogemus ergo, ut nos arbitrio noſtro (12) non relinquat, ſed in omni actu paterna nos pietate conſtringat: & in vitæ tramite cæleſti moderatione confirmet. *Sed libera nos a malo.* A quo malo? a diabolo quippe, (13) ex quo eſt omne malum. Rogamus liberari nos a malo, quia malo qui non caruerit, frui non poteſt bono. Si adhuc non nati, (14) ſi adhuc in utero conſtituti, panem petunt, expetunt regnum, quare ſit quæſtio, (15) quod ſemper Dei filius, in Dei patris manſit arcano? Si Eccleſia generat, ratio non eſt, eſt cæleſte myſterium, quod in patre Deo, Dei filius fuerit, quomodo humana ratiocinatione tractetur non eſt, non eſt humano modo divinitas æſtimanda: audiſti Deum, nil terrenum cogites, nil humanum: audiſti patrem Chriſti, hoc per ſubſtantiam crede: audiſti patrem tuum, hoc crede per gratiam: ille ut eſſet filius, habuit ſemper, te eſſe filium dedit modo. Sie ergo te filium ſcito, ut ſervum te eſſe non neſcias: ſie audi ad Chriſti ſimilitudinem te reductum, ut ſemper te Chriſto cognoſcas eſſe ſubjectum.

Matth. 6. (8) (9) Joan. 6. (10) (11) Job. 7. (12) (13) (14) (15)

(8) *Quod prohibet cogitare.* Cum nonnulli animadvertiſſent vocem ἐπιούσιον in hebræo leg *Mahar*, quod Syris, quorum dialecto uſum fuiſſe Chriſtum volunt, craſtinum eſt, & non *quotidianum*, & *hodiernum*; inde orta eſt quæſtio, quam movet Chryſologus: an ſcilicet Chriſtus in Evangelio duo ſibi invicem repugnantia docuerit Ad cujus ſolutionem alii eandem cum Chryſologo iniere viam: dicentes in Dominicali petitione agi de pane Euchariſtico. Ambroſius lib. V. de Sacram. cap IV. Cyprianus lib. de Orat Auguſtinus homil. olim. XLII., nunc LVIII.: *impertire nobis Euchariſtiam tuam, quotidianum cibum.* At hujuſmodi explicationes mores potius, quam literam ſpectant. Hac enim petitione quærimus omnia, quibus ad vitam conſervandam, indigemus. Alii cum Hieronymo adnotarunt vocem hebræam, ex qua conflatum putatur verbum ἐπιούσιον, non quidem diem proximum, vel immediate ſequentem, ſed quiquid futurum eſt ſignificare: & dixerunt eſſe ἐπιὸν omne id ſpatium vitæ, quod nobis ſupereſt emetiendum.

(9) *Cæleſtem panem.* Evangeliſta ἄρτον τὸν ἐπιούσιον; quod nonnulli vertunt; *ſuperſubſtantialem: ſuper omnes ſubſtantias.*

(10) *Si ſine peccato es.* *Debitum in ſcripturis delicti figura eſt*, inquit Tertullianus; *& peccata debita vocantur:* ſubdit Brugenſis.

(11) *Tibi veniam dediſti.* His ſimilia habet alibi quoque Chryſologus: quæ non abſolute intelligenda ſunt: quaſi hac ſola impleta conditione Deus nobis peccata dimittat, ſed ſi cetera accedant: veluti pœnitentia, dolor &c. Hoc enim intereſt inter promiſſiones affirmantes, quæ cum exceptione ſuſcipiendæ ſunt, & negantes,. quæ abſolute.

(12) *Arbitrio noſtro non relinquat.* Deus non tantum homines impios ſuis ſæpe vitiis relinquit, ut Rom. I., 24., ſed eos etiam, qui viribus ſuis plus æquo confidunt. Quod malum, juxta Chryſologum, antevertimus aſſiduis precibus, & præcipue hac eadem petitione in Orat. Dominic.

(13) *A diabolo quippe.* Malum hic a SS. Patribus pro diabolo ſumi plurimis probari poteſt. At in luce meridiana lucernam accenderem. Græce in Textu. ἀπὸ τοῦ πονηροῦ: *ab illo improbo*, *ab illo maligno* vertit Tremellius, Montanus, & Syrus: quo nomine diabolus vocari ſolet Matth. XIII. 19. Johan. 12. 13. v. 18.

(14) *Si adhuc non nati.* „ Hic ſe Catechumenos Do„ minicam Orationem docuiſſe, & Gentiles modo per „ Baptiſmum renatos erudiſſe innuit „ *Mita* At Catechumenis non licebat dicere *Pater noſter*, uſque dum per aquam regenerationis Filii Dei facti eſſent. Hoc aperte teſtatur Chryſoſtomus Homil. 11., in II Cor., tom V., pag. 516. edit. Francof., & Auguſtinus homil. XXIX. de Verbo Apoſtol. Theodoretus Epit Div Dogm cap. XXVIII tom. IV. pag 336. citante Suicero pag 1148. Unde paſſim dicebatur εὐχὴ πιστῶν. *Oratio Fidelium.* Non tamen res erat illicita, ſi quis ea uteretur

(15) *Quare ſit quæſtio.* „ Hoc eſt quare diſputamus id, „ quod fide firma creditur? Scilicet quod Filius æterni „ Patris fuit ſemper in hoc. Vide ſupra ſerm. LVIII., & „ LX., & LXII.: hæc enim contra hæreticos ſcripta „ ſunt „ Mita.

SERMO LXVIII.

In eandem.

Conditio mortalis, terrena compago, limoſa ſubſtantia, vitæ ac mortis incerta, labore attrita, conſumpta pœnis, putredini ac pulveri ſubjecta natura capere non valet, æſtimare non ſufficit, fugare non audet, credere pertimeſcit, quod hodie cogitur confiteri: tantam donorum Dei gratiam, promiſſorum magnitudinem, munerum largitatem, fragilitas humana unde promereri valeat, non poteſt invenire. Hoc reor non ambiguum Abacuc Prophetam mentis intuitu prævidiſſe: dum ſe tanto pavore concuſſum, hujus auditus taliter exagitatum tremore, dicit: „ Domine, audivi auditum tuum, & timui: Conſideravi opera tua, „ & expavi. „ Auditum timuit, non quia tunc Propheta tantus audierit Dominum, ſed quia juxta LXX. tunc ſervus Dominum ſuum ſibi converſum reperit, & audivit in patrem: non quia mundi hujus fabricam elementis, ita ſibi diſſonis conſonantem contemplatus expavit, ſed quia pietatis erga ſe tantæ conſiderans tunc opera admirationis tremore concuſſus eſt, & pavore. „ Conſideravi, *inquit*, opera tua & expavi „ Adoptatum ſe tunc ſtupuit in filium, quando perdi-

Abac. 3.

perdiderat ipſius fiduciam ſervitutis. Denique
ut ſciatis hujus orationis, quam vobia hodie
divinitas inſinuat, & infundit affectum, Prophe-
ta tunc audet cælitus percepti hujus muneris
quodammodo pavore ſolutus. Quid iterum
dixerit pervidete. „ Cuſtodivi, *inquit*, & expa-
„ vit venter meus a voce orationis labiorum
„ meorum. „ Poſteaquam divini muneris ſen-
ſerat largitatem, cuſtodivit ſe, ne ſe hoſtem,
ne inimicum, ne latronem ſe iterum ſicut in
Paradiſo ſuſtineret, fit vigilantior, fit ſolicitior
ſui cuſtos, qui ſe poſt tantæ rei jacturam cæ-
leſtem theſaurum in vaſis fictilibus cuſtodivit.
„ Et expavit venter meus. „ Ventrem cordis
interna nominat hic Propheta: qui ſicut ven-
ter cibis, cor ſic ſenſibus paſcitur & repletur.
„ Et expavit venter meus a voce orationis la-
„ biorum meorum. „ Si intellectus cordis in-
fuderat ori vocem, labiis dederat verba, cur
vota ſua, cur deſideria ſua, cur ex hoc quod eſt
exoraturus, expavit? Quia non ſuggeſtione
ſui cordis, ſed divini Spiritus loquebatur affa-
Gal. 5. tu. Audi Paulum dicentem: „ Miſit Deus Spi-
„ ritum filii ſui in corda noſtra clamantem:
„ Abba pater. „ Quod auditum cum ad inter-
na tranſmitteret, tantum ſe meruiſſe miraba-
tur: & interna tota hominis pavebant. Meri-
to adjecit: „ Et intravit tremor in oſſa mea, „
quia ipſa Prophetæ viſcera vexabantur. „ Et
„ ſubtus me, *inquit*, commota eſt virtus mea. „
Quid eſt ſubtus me? quatenus ipſe, idemque
homo ſurſum per gratiam jam levatus jacebat
ſubtus priſtinam per naturam: nec virtutem
cæleſtem virtus poterat ſuſtinere terrena. Jam
fumavit mons Sina, cum daturus legem Deus
deſcendit in montem. Quid caro faceret, cum
deſcendit Deus in carnem, carni gratiam col-
Exod. 19 laturus? Venit pater quia homo Deum, ſer-
vus Dominum non ferrebat. Et quia fidelis
eſt in verbis ſuis, quæ dixit: „ Aperi os tuum,
Pſal. 80. „ & implebo illud: „ Aperite nunc ora ve-
ſtra, ut ipſe ea tali prece, tali repleat & cla-
Matth. 6. more. *Pater noſter qui es in cælis.* Ubi ſunt, qui
de Dei promiſſione diffidunt? Ecce quam citu
fidei eſt remunerata confeſſio: mox ut Deum
unici filii confeſſus es patrem, tu ipſe es Dei
patris adoptatus in filium, ut eſſes cæli hæ-
res, qui Paradiſi exul habebaris, & terræ: &
ideo nunc vocas, *Pater noſter qui es in cælis.*
Quia fuit tibi quondam pater, qui te reſolvit
in limum, qui te ad clauſtra duxit, & pertra-
xit inferni: terram neſciat, amorem carnis
ignoret, patrem pulveris non requirat, nihil
in ſe vitii licere permittat, qui Deum patrem
cæleſtem repetit ad naturam. Et qui ſe Dei
filium credit: actu, vita, moribus, honeſta-
te, tanto generi reſpondeat, ne iterum ad ter-
rena deſcendens ad ipſam tanti genitoris ten-
dat injuriam. *Sanctificetur nomen tuum.* Si no-
men Chriſti cæcis viſum, curſum claudis, de-
feſſis vario languore ſanitatem, mortuis dat
vitam, teque homo ipſum, totamque ſanctifi-
cat creaturam, quemadmodum tu ipſius nomi-
nis oras, & expoſtulas ſanctitatem? Quia a
Chriſto vocatus es Chriſtianus: & ideo ſuppli-
cas, ut prærogativa tanti nominis meritis in te
ſubſequentibus roboretur. *Adveniat regnum
tuum.* Devotionem mandat, exigit deſideria,
vota perquirit ipſe, qui adventum ſuum in ſua
continet poteſtate. Fidelis eſt ille miles, qui
regis ſui præſentiam ſitit, exoptat regnum, ex-
petit & concupiſcit triumphos: ſed hic petis,
ut tibi, & in te adveniat regnaturus, in quo dia-
bolus arcem, mors imperium, diu infernus geſ-
ſit, & tenuit poteſtatem. (1) Oremus ergo cha- (1)
riſſimi, ut Chriſtus ſemper ſuo regnet in mili-
te: & miles (2) ſemper ſuo triumphet in rege. (2)
Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra. Bea-
tus dies ille, qui terrenorum jungit, ſociat,
exæquat cæleſtibus voluntates, ut inter diſpa-
res ſubſtantias, una atque eadem ſit voluntas.
Hæc eſt fida pax, inconcuſſa concordia, gratia
perſeverans, quando per unius domini ordinem,
familia natura diverſa, voluntate fit una, ea-
dem reperitur & ſenſu. *Panem noſtrum quoti-
dianum da nobis hodie.* Poſt cæleſte regnum pa-
nem quis poſtulet temporalem? Sed quotidia-
num, & in diem (3) vult nos in ſacramento ſui (3)
corporis panis viaticum (4) poſtulare, ut per (4)
hoc ad perpetuum diem, & ipſam Chriſti per-
veniamus ad menſam, ut unde hic guſtum ſum-
pſimus, inde ibi plenitudinem, totaſque ſatie-
tates capiamus. *Et dimitte nobis debita noſtra:
ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Qui ſic
petit, & debita non relaxat, iſte ſe etiam per
quod orat, accuſat: qui ſibi tantum donari po-
ſtulat, remitti tantum, quantum ipſe remittit,
& donat, ad placitum Deum, Deum taliter in-
vitat ad pactum. Quiſque quantum ipſe præ-
ſtiterit alteri, tantum ſibi exigat & ipſe præſta-
ri. Dimittenda ſunt autem fratres debita, non
pecuniæ ſolum, ſed omnium cauſarum, culpa-
rum, criminum, quicquid homo incurrere po-
teris, (5) in his tibi cum incurrerit alter, igno- (5)
ſces. Fidens peccatis ſuis petit veniam, qui
peccanti libenter ignoſcit. *Et ne nos inducas in
tentationem.* Hoc petere millies multis modis
cogimur, fratres, ne fragilitas plus auſa, & de
ſe temere (6) præſumens, nec vitium ſuarum (6)
modum colligens, in conflictu male cauta ſuc-
cumbat: deinde offenſus Deus tradat tentatio-
nibus, quos delinquit. *Sed libera nos a malo.*
Satis de ſe humiliter ſentit, nec ſalvari per ſe
præſumit, (7) qui ut a malo per Deum libere- (7)
tur, implorat. Signate vos. Intelligite filioli
quanta perfectorum, quanta fortium gloria ſit,
& poteſtas, quando tanta virtus in ipſo con-
ceptu, tanta majeſtas aperitur in partu. Non-
dum natus patrem vocat, ſanctitatem poſtulat,
regnum petit, dat jura terris, terrenas cæleſti-
bus exæquat voluntates, & laboribus profutu-
ris exigit jam devotus annonam. „ Panem
„ noſtrum, *inquit*, quotidianum da nobis ho-
„ die. „ Beati eſtis, qui cœpiſtis ante pugnam
vincere: ante triumphare, quam vivere: ante
ad patris promptuaria, quam matris ad gremi-
um pervenire: ante paſtum gregis, quam ſuc-
cum lactis invadere: toto ante victoriarum ſo-
nare.

NOTÆ.

(1) *Poteſtatem*, Alias: *principatum.*

(2) *Et Miles*, Ex MS. Ceſenat. Editi: *ut miles.*

(3) *Et in diem.* Alias: *Exinde.*

(4) *Panis viaticum.* Viaticum dicitur SS. Euchariſtiæ Sacramentum: quod Nobis ad aliam vitam commigrantibus pro commeatu ſit. Vide Baſilium Poncium ex Familia Eremitarum S. Auguſtini Variar. diſputat. quæſt. II. part. I, num. 1. Confer quæ dixi in Diſſertatione de Pat. argentea Gorreorn. pag. 96. in Notis.

(5) *Incurrere poteris.* Alias: *incurrere poteſt.*

(6) *Temere.* Ex MS. Vaticano. Editi: *Timere.*

(7) *Per ſe præſumit.* Ex hac eadem petitione validiſſimum argumentum deſumebant Catholici adverſus Pelagianos, aſſerentes nulla ope gratiæ, poſſe homines viribus

nare jubilo, quam vagitu reſpoodere cunarum.
1. Cor. 1. Vere, ut dixit Apoſtolus, infirmum Dei for-
tius eſt hominibus. „ Aut quis poterit tanti con-
ceptus referre ſacramentum? ubi virgo Mater
parit orhe quotidie, (8) oec relinquit poſteros (8)
ad laborem, ſed æternam germina præmittit
ad gloriam. (9) (9)

ſuis peccata devitare. Fruſtra enim petimus: *ne nos inducas in tentationem*, ſi hoc in noſtra poſitum ſic eſt poteſtate, ut nullo Dei adjutorio valeamus implere. Hieronymus lib. III. contra Pelagium: Auguſtinus Epiſtol. olim LXXXIX., nunc CLVII., ad Hilarium & Epiſtola olim LXXIV, nunc LXXVIII. ad eundem.

(8) *Virgo Mater parit orbe quotidie.* „ Hoc eſt: Ec„ cleſia generat filios per Baptiſmum, quos morientes an„ te ſe præmittit ad gloriam; ſtabit enim Mater Eccleſia „ hic, donec ſæculi conſummatio adveniat. Sed Filios „ Chriſtianos quotidie præmittit ad regnum, dum Filii „ electi obeunt mortem, „ Mita.

(9) *Præmittit ad gloriam.* MS. Cæſenæ: *Sed a terrenis germina præmittit ad gloriam.*

SERMO LXIX.

In eandem.

PUtaſne mortale pectus dominicæ charitatis
erga nos magnitudinem capiat? Putaſne ter-
reni corporis pondere mens depreſſa erga
nos divinum intelligat ac ſentiat affectum? Nam
quicquid cæli micat, radiat, & ſplendet orna-
tus, quicquid in terra fragrat in floribus, ſa-
pit in fructibus, in animantibus gaudet, no-
ſtro amore factum, noſtræ addictum eſt ſervi-
tuti. Sed quamvis magna, parva tamen ſunt
ad ſupernæ in oos dilectionis indicium. Nobis
principatus cælorum, nobis ætheriæ poteſtates,
nobis ſupernæ dominationes, nobis angelorum
officia excubiis militant indefeſſis. Sed iſta ad-
huc aſſerendæ in nos divinæ neceſſitudinis par-
va ſunt, & minora, tantumque infima, quan-
tum creatore ſuo minor eſt creatura. Deus
vultu incontemplabilis, viſu imperſpicabilis,
nullo ſenſu æſtimabilis, inacceſſus mente, ne
ipſo quidem ad plenum notus auditu, quoties,
qualiter, quam varie, quam diverſe ſe huma-
nis aptavit obtutibus? Quam ſe communiooi,
quam ſe familiaritati præſtitit, & conceſſit hu-
Gen. 6. manæ? Cum Noe conſilii ſui facit eſſe partici-
pem, & exp ando mundo diluvium præmonet
imminere, & totum ſæculum ipſo cuſtode par-
Gen. 18. vo arcæ deſignat in ſemine. Cum ad Abraham
velut hoſpes adventat, invitatus tota dignatio-
ne ſuccedit, oblata ooo reſpuit, appoſita velut
eſuriens & leſſus aſſumit, & divina collatio-
ne velut egens ſuſcipit, & acceptat huma-
Gen. 21. na. Hinc eſt, quod emortua mox ſenis mem-
hra reviviſcunt, ſterilis vetulæ jam viſcera ſu-
ſcitantur extincta, & natura in vivo cadavere
perſepulta proditura ſuum reſurgit auctorem,
& generat plurimos tranſacto jam tempore,
(1) per unum quem crediderat cooditorem. (1) Ad
Exod. 3. Moyſen igneus Deus glomeratur in rubo, de-
Exod. 8. inde confert facienda cum ſervo, exercetur va-
Exod. 14. riis in Ægypto virtutibus, & patefit ad outum
famuli: irrogat flagella, vel tollit: & in mari
(2) quantus ſit, quantumve homini dederit, (2) ul-
tricis undæ demonſtrant obſequia: cum ſiccato
(3) gurgite cedit unda piis, (3) & liquore durato
murum præſtat, munimen exhibet liberandis:
ac tota naturæ ſuæ virtute de hoſte ſæviſſimo
triumphatura decurrit. Miro contuhernio Iſrae- Deut. 23.
liticis Deus converſatus in caſtris: numeroſas Joſue 10.
gentes nunc ferit fulmine, nuoc tangit grandi- Joſue 6.
ne, ounc ſolo turbarum clangore proſternit:
ut ſine conflictu, ſine vulnere Deus ducat vi-
ctrices acies, quas præcedit: aſtuit deſideriis,
votis annuit ſingulorum, mox ad interrogata
reſpoodit, occulta prodidit, prædixit futura,
quæſita patefecit, regnum cootulit, donavit
opes, temperavit pluvias, fecundas præſtitit
terras, conjugia ipſa filiorum copia, & hono-
re decoravit. Sed adhuc parum eſſe credidit,
ſi affectum ſuum erga nos præſtando proſpera
tantum, & noo etiam adverſa ſuſtinendo mon-
ſtraret. Poſt omnia, mundum ſuum pauper
ingreditur: jacet in cunabilis ut homo: vagitu
ſuo implorat, inquirit, exigit quam tibi præ-
ſtitit ipſe pietatem. Parens omnium uſus eſt
te pareote: ſubjectus tibi extitit, cui omois
ſubjacet altitudo: timuit, quem timenda me-
tuunt: fugit, ad quem cuncta coofugiuot: cæ-
lorum arbiter eſt hoſpes in domibus peccato-
rum: pane paſcitur, qui paſcet omnes: & quid
plura? παντοκράτωρ (4) teoetur ſæculorum, ſiſti- (4)
tur terræ fundator, judicatur humanæ largitor
veniæ, diſcutitur cordis ſcrutator, punitur vi-
tæ dator & redditor: cuoctorum reſurrectio
ſepelitur, ut tarda mens hominis, & intelli-
gentia ſatis pigra, vel morte in ſe Dei proba-
ret affectum, quæ prædictis & innumeris Dei
beoeficiis, Dei erga ſe noo intellexerat, oon
ſenſerat charitatem. Qui ergo eſſe fecit, dedit
vivere, docuit & orare: quia totum voluit
præſtare, qui ſua ſibi prece voluit ſupplicari.
Pater noſter qui es in cælis. Ecce homo tua te
voce Chriſtus hodie, ut ſibi faceret cohære-
dem Dei patris, (5) adoptat in filium, dum ait, (5)
Pater noſter. Quod ſuæ dignationis eſt, tuæ eſ- Matth. 6.
ſe voluit poteſtatis, juxta illud: „ Quotquot Joan. 1.
„ receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios
„ Dei fieri: „ & tamen juhet dicere, ut di-
gnatio donantis ſit, non temeritas præſumen-
tis. *Qui es in cælis.* Non quod non ſit in ter-
ris,

NOTÆ.

(1) QUem *crediderat conditorem.* „ Quia Abraham „ credidit illum eſſe Deum, & univerſorum con„ ditorem, qui ſibi diaerat ex Sara uxore ſene, ſe pariter ſenem filium ſuſcepturum, qui multarum gentium „ eſſet futurus parens: ideo in gratiam fidei ſuæ conſe„ quitur, ut tranſacto generandi tempore nihilominus „ generet, & plurimos ex Iſaac ſuſcipiat nepotes, „ Mita.

(2) *Dederit.* MS. Cæſen. & Vallicel. *patefecerit.*

(3) *Cedit unda piis.* Fortaſſe legendum: *Cedit unda pedibus.*

(4) Παντοκράτωρ. Ideſt: *Omnipotens.*

(5) *Coheredem Dei Patris.* Et appoſite obſervant hic Enarratores in petitione dici *Pater noſter*, & non *meus*: ut intelligamus, nos eſſe cum Chriſto cohæredes, & unius Patris Filios.

(6) Qui

ris, ſed te qui cæleſtem patrem jam vocas,
ad cæleſtem vult tendere, & repetere jam naturam,
ut generi tanto vita noſtra reſpondeat,
ne terreni mores degenerent, quos cæleſtis
donavit & contulit jam natura. *Sanctificetur nomen tuum.*
Non quod tua ſit prece ſanctificandum,
quod te ſanctificat nomen: ſed quia
Chriſti nomine vocatus es Chriſtianus, petendum
tibi eſt, ut actu tuo nomen hoc ſanctificetur,
& honoretur in te. Quia ſicut virtutum
ſama, nominis tantum reſpondet ad gloriam,
ita male converſantis inſamia ad ejuſdem
nominis redundat injuriam: dicente Apoſtolo:
Rom. 2. „ nomen Dei per vos blaſphematur in gentibus.
„ Et revera filii, tunc Gentilis nomini
derogat Chriſtiano, quando aliter quam
profitetur, & dicitur vivere, viderit Chriſtianum.
Veniat Regnum tuum. Non ut Deo veniat
regnum habenti ſemper, ſed poſtulas ut
tibi veniat non habenti: & percipias illud quod
tibi affectu ſuo Dominus pollicetur, cum dicit:
„ Venite benedicti patris mei, percipite Matth. 25.
„ regnum, quod vobis paratum eſt a conſtitutione
„ mundi: „ Venite benedicti, non dixit,
veniamus: percipite, non dixit, percipiamus.
Nemo miretur, quia patrem vocat qui
nondum natus eſt: (6) nam ſi Joannes exultat, (6)
& Jacob colluctatur in utero, prudens æſtimet Luc. 1.
quid poſſit natura divina, ſi tantum poteſt per Gen. 25.
DEUM humana conceptio.

(6) *Qui nondum natus.* „ S. Joannes Chryſoſtomus
„ Homil. xx. in cap. Matth. vi. ait, *nondum initiatum*
„ *quippe Baptiſmatis Sacramento, non poſſe Deum Patrem*
„ *vocare*: quod Auctori noſtro contradicere videtur Sed
„ Chryſoſtomus humano more loquitur, Chryſologus autem
„ divino. Siquidem tantum deſignatus Filius mente
„ divina, licet quo ad Nos phyſice non poſſit appellari
„ Filius, gratia baptiſmatis adhuc ſibi deficiente; tamen
„ divino more, Filius Dei appellatur: cui præterita
„ juxta ac futura ſunt præſentia. „ Mita Alludit Chryſoſtomus
ad ſuorum temporum morem, quando non aperte
licitum erat Catechumenis Orationem Dominicam
recitare Vide Notam 4. Serm LXVII. Auguſtinus in
Enchirid. ad Laurent. cap. LXXI. *Eorum* (Fidelium) *eſt dicere,
Pater noſter qui es in Cælis, qui jam Patre ſuo regenerati
ſunt ex aqua, & Spiritu ſancto.*

SERMO LXX.

In eandem.

OMnia quæ divinitus dicta, factaque referuntur,
ſunt miraculo, ſunt ſtupori, ſunt
pavenda mortalibus: ipſis etiam cæleſtibus
ſunt tremenda: ſed nihil tam ſtupet cælum, pavet
terra, expaveſcit univerſa creatura, quam quod
vos eſtis hodie, nobis dicentibus, audituri.
Servus Dominum patrem vocare audet, judicem
ſuum reus nuncupat genitorem, conditio
terrena ſua ſe voce Dei adoptat in filium: qui
terrena perdidit, æſtimat ſe divinitatis hæredem.
Sed audemus, quia præſumptio dicentis
non eſt, ubi auctoritas eſt jubentis: ipſe enim
nos hodie dicere ſic voluit, qui nos docuit ſic
orare. Et quid mirum ſi homines Deus conſecravit
in filios, quando ſe hominis dedit &
aptavit in filium? Carnis tunc naturam tranſtulit
in divinam, deitatem quando humanam
detulit ad naturam: tunc hominem ſibi in cæleſtibus
præſtitit cohæredem, quando ſe participem
reddidit terrenorum. Aut homini negare
quid amoris potuit, quid muneris, qui totum
quod erat hominis, etiam peccatum ſu-
(1) ſcepit, & mortem (1)? Aut quomodo hominem
in ſuis proſperis ſocium non habebit, qui in
adverſis hominis ſe fecit eſſe conſortem? Homo
redi ad Deum, ſic amatus a Deo: & ad
illius gloriam da totum te, qui ſe totum pro-
(2) pter te ad ſuam (2) deduxit injuriam: & voca
patrem fidens, quem tanto amore tuum probas,
ſentis, intelligis eſſe genitorem. *Pater noſter.*
Quod nondum natus patrem vocat, nemo
miretur: Deo nata ſunt naſcitura, futura
Eccl. 3. facta ſunt Deo. Quæ futura ſunt, *inquit*, jam
Luc. 1. fuerunt. Hinc eſt quod in utero ſuum Joannes
ſentit auctorem: & extat nuncius matri,
qui erat ſuæ neſcius vitæ. Hinc eſt quod Ja- Gen. 25.
cob ante legitur bellare, quam naſci: ante
triumphare, quam vivere. Hinc eſt quod jam
ſunt DEO, qui ſibi adhuc non ſunt; qui electi
ſunt ante conſtitutionem mundi. *Qui es in
cælis.* Non quod ille non ſit in terra, ſed ut
tu per hoc germen eſſe noveris te cæleſte: &
ſi te Dei filium eſſe fateris, vive quaſi Dei filius,
ut actu, vita, virtutibus, tanto poſſis reſpondere
genitori. *Sanctificetur nomen tuum.*
Quia a Chriſto vocatus es Chriſtianus, petis
ut prærogativa tanti nominis ſanctificetur in
te: quia nomen Dei quod per ſe, & ſibi ſanctum
eſt, aut ſanctificatur in nobis noſtro actu,
aut noſtro actu blaſphematur in gentibus. *Veniat
regnum tuum.* Ipſe dicit: „ Regnum Dei in- Luc. 17.
„ tra vos eſt: „ ſi intra nos eſt, veniat ut
quid oramus? Eſt in fide, eſt in ſpe, eſt in
expectatione, ſed ut in re veniat, jam precamur.
Veniat autem nobis, non illi qui ſemper
conregnat patri ſuo, ſemper regnat in patre:
ſed veniat nobis. „ Venite benedicti patris Matt. 25.
„ mei, percipite regnum quod vobis paratum
„ eſt ab origine mundi. „ Dicimus, *Veniat regnum
tuum.* Ut ſic DEus regnet in nobis,
quatenus in nobis deſinat mors regnare, deſinat
regnare peccatum. „ Regnavit, *inquit*, mors Rom. 5.
„ ab Adam uſque ad Moyſen: „ Et alibi:
„ Non regnet peccatum in veſtro mortali cor-
„ pore. *Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra.* Rom. 6.
Nunc in terra multa fiunt pro diaboli voluntate,
pro ſæculi nequitia, pro deſiderio carnis:
in cælo vero, fit nihil præter Domini voluntatem:
petimus ergo, ut interempto diabolo,
ut novo ſæculo, ut mutato corpore, ut
deſtructo

NOTÆ.

(1) *Suſcepit & mortem.* „ Suſcepit ad delendum: non autem
„ aſſumpſit ut haberet: ut dicit ſupra Serm. XLV.
„ In Epiſtola D. Leonis ad Flavianum dicitur: *aſſumpſit
„ formam ſervi ſine ſorde peccati.* Ideo ſuſcepit, ut habetur
„ 1. Petr. 2. *Peccata noſtra ipſe pertulit in corpore
„ ſuo ſuper lignum.* Et 2. Corint, *Eum qui non noverat
„ peccatum, pro nobis peccatum fecit* Ideſt Deus fecit Deum
„ eſſe hoſtiam pro peccato. Vide Bellarm. in Expoſit. Pſalmi
„ 21. v. 1. D. Ambroſius lib. 2 in Lucam, de Chriſto
„ baptizato ait: *unus omnium peccata ſuſcepit, ut in
„ illo omnia peccata morerentur.* „ Mita:

(2) *Ad ſuam.* MS. Cæſen. *ad tuam.*

 (3) *In-*

Digitized by Google

deſtructo mortis imperio, ut abolita domina-
tione peccati, in cælo & in terra, in Deo &
hominibus, una Dei ſit, eademque voluntas.
Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Poſt
regnum cæleſte, terrenum panem petere non
Matth. 6. jubemur: prohibente ipſo cum dicit: „ Nolite
„ ſoliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis
Joan. 6. „ aut quid bibatis. „ Sed quia ipſe „ eſt panis
„ qui de cælo deſcendit, „ petimus & preca-
mur, ut ipſum panem, quo quotidie, id eſt,
jugiter, ſumus in æternitate victuri: hodie, id
eſt, in præſenti vita, de convivio altaris ſan-
cti ad virtutem corporis, mentiſque capiamus.
*Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimitti-
mus debitoribus noſtris.* Sic dicendo homo in-
(3) dulgentiæ modum, (3) menſuramque veniæ tu
tibi dediſti, qui a Domino tantum tibi petis
dimitti, quantum dimiſeris ipſe conſervo. Di-
mitte ergo delinquenti in te totum, ſi vis ipſe
de tuis nihil Domino debere delictis: in alte-
ro dimitte tibi, ſi vis ipſe vindicem vitare ſen-
Jacob. 1. tentiam. *Et ne nos inducas in tentationem.* „ Deus
„ ſicut ſcriptum eſt, neminem tentat: „ ſed
tentare dicitur, cum contumaciter euntes ad ten-
(4) tationum (4) laqueos derelinquit. Sic Adam ten-
tatoris incurrit inſidias, dum ſui præcepta de-
ſerit conditoris. Unde autem & a quo tentare-
tur homo, prodit ſic dicendo. *Sed libera nos
a malo.* Hoc eſt, a diabolo, qui totius mali &
auctor eſt, & origo: diabolus natura cæleſtia
fuit: nunc eſt nequitia ſpiritualis, ætate major
ſæculo, nocendi uſu tritus, lædendi arte peri-
tiſſimus: (5) unde non jam malus, ſed malum di- (5)
citur, (6) a quo eſt omne quod malum eſt. Hinc (6)
eſt quod propriis viribus liberari homo non
poteſt, carnalibus vinculis illigatus. Petendum
nobis eſt ergo, ut Deus nos a diabolo liberet,
qui Chriſtum terris ut diabolum vinceret,
commodavit. (7) Clamet homo, clamet ad Deum, (7)
clamet, libera nos a malo, ut a tanto malo
ſolo Chriſto vincente liberemur. *Pater noſter
qui es in cælis.* Orandi thema, materiam pe-
tendi, ſupplicandi normam pauciſſimis in ver-
bis ipſe tibi, qui tibi eſt exorandus indulſit:
ut ex hoc tu petendi ſumas ſenſum: intelle-
ctum poſtulandi capias; menſuram colligas im-
petrandi: & breviſſimo magiſterio orandi, la-
tiſſimam capias diſciplinam; ſimul quia (8) ad (8)
amoris indicium Rex ipſe officio functus eſt
advocati, ut preces quibus reſponſurus (9) erat, (9)
ipſe dictaret. Cunctatio ablata eſt impetrandi
omnis, imo fiducia collata eſt tota promeren-
di, quando ipſum ſe legit in precibus qui ro-
gatur. Metus locum non habet, ubi a patre,
filius pietate interprete deſiderat quæ ſancta
ſunt, impetrare.

---

(3) *Indulgentiæ modum.* Penes alios Interpretes To' ω's *ſicut & Nos* dimittimus, non ſignificat modum remittendi; Deus enim perfecte remittit; ſed rationem. Non eſt regula quod Deus nobis & majora, & liberalius remittit, ſed conditio; quod ſi aliis non remiſerimus, nec nobis remittetur.

(4) *Contumaciter euntes ad tentationem.* Auguſtinus: *non enim per ſe ipſum inducit Deus in tentationem; ſed induci patitur eum, quem ſuo auxilio deſeruerit.*

(5) *Peritiſſimus.* MS Cæſen. *Promptiſſimus.*

(6) *Malum.* Vide Notam 51. Serm. LXVII.

(7) *Chriſtum terris commodavit.* „ Nota vim hujus ver-
„ bi *commodavit*: hoc eſt fruendum dedit, In commoda-
„ to etenim redditur idem ipſum ſpecie, & numero quod
„ fuerat commodatum; ut patet toto tit. ff. commodati. Sic
„ Chriſtus terris commodatus dicitur, quia devicto diabo-
„ lo, & homine redempto idem ſpecie, & numero Cæ-
„ lo redditus eſt. „ Mita

(8) *Simul quia.* *Etiam quia.*

(9) *Reſponſurus.* Ita corrigit Meurſius. Ut eſt in editione prima Bonon. Editi fere omnes, *reſponſus.*

SERMO LXXI.

In eandem.

FRatres chariſſimi, qui vos donavit crede-
re, ipſe vos docuit & orare: & totam
petendi formam paucis aptavit in verbis:
quia cum patrem poſtulat, multa prece filius
non laborat: ſicut enim petere cogit neceſſitas
genitum, ita urget charitas dare genitorem. Pa-
ter ergo qui ſponte præſtat, non tam ut petatur,
quam quid petatur oſtendit: ut filius petendo
juſta placeat, qui poteſt ſtulta poſtulans, di-
ſplicere. Audite patrem, & vos filios eſſe jam
credite, ut quæ petieritis incunctanter impetra-
re poſſitis. Quid valeat fides, credulitas quid
poſſit, quanti ſit confeſſio, hodie monſtratur
in vobis. Ecce Trinitatis trina confeſſio in cæ-
leſtem ſobolem de terrena vos ſuſtulit ſervitu-
te: ecce fides quæ DEUM locuta eſt patrem,
patrem vobis DEUM hodie conquiſivit: ecce
vox quæ confeſſa eſt DEUM filium, vos DEI
adoptavit in filios: ecce credulitas quæ DEUM
Spiritum proclamavit, de carnis ſubſtantia mor-
tali in vitalem Spiritus ſubſtantiam vos muta-
vit. Quis pietatis tantæ dignus invenietur aſſer-
tor? DEus pater homines dignatur hæredes,
DEus filius non dedignatur ſervulos cohære-
des, Deus Spiritus carnem conſortem divinita-
tis aſſumit, fit cælum poſſeſſio terrenorum,
& inferis addicti juriſdictione ſuſcipiuntur in
ſupernis: Apoſtolo probante, cum dicit: „ An
„ neſcitis quia angelos judicabimus? „ Vocate
ergo DEUM patrem, voſque ſi nondum na-
tos, jam tamen deſignatos filios eſſe jam cre-
dite, & date operam: quatenus ſit vobis cæ-
leſtis vita, ſint vobis divini mores, & forma
deitatis tota veſtra præferatur in forma; quia
cæleſtis pater reſpondentes generi filios mune-
ribus ditat divinis: degenerantes ad pœnalem
revocat ſervitutem. *Pater noſter qui es in cælis.*
Succumberet conſcientia ſervilis, terrena con-
ditio ſolveretur, niſi nos ad hunc clamorem
ipſius patris auctoritas, ipſius filii Spiritus ex-
citaret. „ Miſit, ait, Deus Spiritum filii ſui
„ in corda noſtra clamantem Abba pater. „
Laſſeſcit (1) mens, caro noſtra deficit ad divi- (1)
na, niſi Deus quæ fieri jubet, impleat ipſe qui
jubet

NOTÆ.

(1) LAſſeſcit. Meurſius corrigebat: *Flacceſcit mens.* Sanctificetur in Nobis. Auguſtinus Serm. olim XLVIII. de diverſis, nunc LVI. & LVII.: *Hoc rogas, quod ſemper ſanctum in ſe, ſanctificetur in te; id eſt ſanctum habeatur, non contemnatur.*

(2) Glo-

jubet. Quando auſa mortalitas Deum vocare
patrem niſi modo, quando ſuperna virtute ho-
minis animantur interna? *Pater noſter qui es in
cælis.* Homo quid commune cum terris tibi,
qui confiteris tibi genus eſſe de cælis? Ergo
cæleſtem vitam monſtra in habitatione terrena:
quia ſi quid in te geſſerit terrena cogitatio,
cælo maculam, cæleſti generi injuriam intuli-
ſti. *Sanctificetur nomen tuum.* Nos petimus, ut
ſanctificet nomen ſuum Deus, quod ſanctitate
ſua totam ſalvat & ſanctificat creaturam. Fra-
tres, hoc nomen eſt, quod ſupernæ poteſtates
pavent, quod tremenda ſuſcipiunt ſervitute:
hoc nomen eſt, quod mundo perdito dat ſalu-
tem: ſed petimus, ut nomen Dei actu noſtro ſan-
ctificetur in nobis: nobis enim bene agenti-
bus, benedicitur nomen Dei: nobis male agen-
tibus, blaſphematur. Audi Apoſtolum dicen-
Rom. 2. tem: „ Nomen Dei per vos blaſphematur in
„ gentibus. „ Petimus ergo, petimus ut quan-
tum nomen Dei ſanctum eſt, tantum nos ejus
mereamur in noſtris mentibus ſanctitatem.
Veniat regnum tuum. Quaſi non ſemper fuerit,
ac ſit, ſic regnum Chriſti ut veniat nunc ro-
Luc. 17. gamus. Et ubi eſt illud? „ Regnum Dei in-
„ tra vos eſt. „ Inter nos eſt fide, ſed ut re
veniat, ſupplicamus. Fratres, quandiu diabo-
lus vario nequitiarum genere, multimoda ar-
te fallendi rerum aciem turbat, ſenſus homi-
num, moreſque confundit, ſævit idolis, ſacri-
legiis furit, fallit auguriis, divinatione menti-
tur, ſignis decipit, illudit aſtris, ſpectaculis
occupat, obſidet vitiis, peccatis vulnerat, cri-
minibus ſauciat, deſperatione proſternit, Chri-
ſti regnum prolongat & abſentiat a nobis. Pe-
timus ergo ut veniat tempus, quo mali tanti
auctore pereunte, mundus totus, creatura to-
ta, totam ſolius Chriſti regnet & triumphet
ad gloriam: & fiat quod ſequitur, ut ſicut in
cælo, ita & in terra una Domini ſit volun-
tas. Sit terra cælum, vita Deus, tempus æ-
ternitas, patria requies, cenſus innocentia,
(2) honor immortalitas, gloria caſtitas, (2) Deus
totum. Addidit, *Panem noſtrum quotidianum da
nobis hodie.* Poſt paternitatem Dei, poſt Di-
vini nominis ſanctitatem, poſt cæli regnum,
quotidianum panem jubemur expoſcere. Chri-
ſtus oblivioni non ſubjacet, Chriſtus mandatis
Matth. 6. ſuis contraria non demandat: ipſe dixit: „ No-
„ lite ſoliciti eſſe animæ veſtræ quid mandu-
Joan. 6. „ cetis, aut quid bibatis. „ Sed quia ipſe eſt
panis qui de cælo deſcendit, qui legis & gra-
tiæ mola aptatus eſt in farinam, qui crucis con-
fectus eſt paſſione, qui magnæ pietatis fermen-
tatus eſt ſacramento, qui conſperſionis levis
(3) (3) levamentum ſuſtulit de ſepulchro, qui ut
divinitatis ſuæ calore coqueretur, ipſe cliba-
num decoxit inferni, qui ad cæleſtem cibum
quotidianus Eccleſiæ defertur ad menſam, qui
in remiſſionem frangitur peccatorum, qui edeu-
tes ſe perpetuam paſcit & enutrit ad vitam:
hunc panem quotidie nobis dari petimus, do-
nec illo in die perpetuo perfruamur. *Et dimit-
te nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus de-
bitoribus noſtris.* Homo penes te eſt poteſtas ve-
niæ, (4) in te eſt indulgentiæ: tu tibi remiſſio- (4)
nis auctor es conſtitutus. Gratis petis veniam,
qui tibi in alio indulgere contemnis. Homo
tu tibi miſericordiæ (5) factus es ipſe menſu- (5)
ra: quantum quæris miſericordiæ, fac tantum.
Et ne nos inducas in tentationem. Tentatio eſt
fratres, ſpecies fallens, quæ proſpera in adver-
ſis, adverſa occultat in proſperis, humanamque
ignorantiam doloſos educit in lapſus: petimus
ergo ne peccatis impellentibus in tentationum
foveas incidamus. Inducere autem Deus di-
citur, currentes ad crimina cum relinquit.
Sed libera nos a malo. Hic mali malum deſi-
gnat auctorem, hoc eſt, diabolum. Petimus
ergo (6) ut munere hoc uno malis omnibus cum (6)
mali careamus auctore. *Pater noſter qui es in
cælis.* Nemo cum ſe filium clamat, manere ſe
miretur in habitu ſervitutis: ad divinum ger-
men hodie deſignatus es, non promotus: ſpem,
non rem te noveris conſecutum. Audi Apo-
ſtolum: „ Spe ſalvi facti ſumus: ſpes autem Rom. 8.
„ quæ videtur, non eſt ſpes, quod enim vi-
„ det quis, quid ſperat? ſi autem quod non
„ videmus, ſperamus: per patientiam expecta-
„ mus. „ Hodie adoptionis eſt dies, hodie
promiſſionis tempus eſt: audi, crede, expecta,
crede creditori tuo, qui tibi credidit debitori,
expecta parumper ut veniat, qui te diu ſuſti-
nuit ut venires: da illi inducias de promiſſo,
qui tibi quicquid erat debiti, jam donavit.
Aut quare tu fatigaris ſpe Dei, cum genus
omne hominum ſubſiſtat ſpe, fide vivat? Agri-
cola nunquam ſereret anhelus, ſi fructum la-
boris ſui de tempore non ſperaret: viator la-
borem prolixi itineris non ſubiret, niſi ſe ad
deſtinata crederet pervenire: nauta mare non
intraret incertus, ſi ſe lucris ſequentibus com-
penſaturum viarum diſcrimina non ſperaret:
miles tota juventutis tempora non ageret in
periculis, ſi ſenectutis honores copioſiſſimos
non ſperaret: filius paternæ dominationis tem-
pora non duraret (7), ſi ſe ſubſtantiæ paternæ (7)
non ſperaret hæredem. Et tu ſi te jam filium
Dei credis, juxta Prophetam: „ Expecta Do- Pſal. 26.
„ minum, viriliter age, & confortetur cor
„ tuum; „ & expecta, ut hæreditatem Dei de
expectationis fide, & de virtute patientiæ con-
ſequaris. Audi Apoſtolum: „ Filii Dei ſumus, Joan. 3.
„ & nondum apparuit quid erimus: ſcimus
„ quoniam cum apparuerit, ſimiles ei eri-
„ mus: „ Et iterum: „ Vita veſtra abſcondi- Coloſ. 3.
„ ta eſt cum Chriſto in Deo: cum autem ap-
„ paruerit Chriſtus vita veſtra, tunc & vos
„ apparebitis cum ipſo in gloria: „ Fratres,
beati ſunt filii Dei, quia & hæreditatem re-
rum omnium poſſidebunt, & de exceſſu patris
luctus temporum non videbunt.

(2) *Gloria caſtitas.* Quam male bone Deus! plurimæ editiones: Venet. Sarzinæ, Lugdun. Durandi; Colon. Henningii &c. *Furia caſtitas.* Lugdun. Landriani curante Theophylo Raynaudo habet: *Cura caſtitas.*

(3) *Conſperſionis levis.* In nonnullis, ſicut & in MS. Vatic. deeſt: *levis.*

(4) *Penes te eſt poteſtas veniæ.* Explicandus eſt Chryſologus ex Auguſtino: qui petitionem hanc de quotidianis peccatis intelligit: quibus non carent nec piiſſimi Homines: quæque Deus dimittit, ſi nos dimiſerimus. Serm. olim XLVIII. de Diverſ., nunc LVI: Serm. olim XLII. inter L., nunc LXVII.: Serm. alias CXXXV. de Temp., nunc LIX.

(5) *Tu tibi miſericordiæ.* Laudat hunc locum Chryſologi Du-Hamelius in Notis ad Sacr. Script. hic.

(6) *Petimus ergo.* Noſtræ infirmitatis memores, non ſolum ut vincamus petimus; ſed etiam ne in certamen deſcendamus, ac forte vincamur. Maldonatus ex Tertulliano, Cyprianus, Auguſtinus &c.

(7) *Tempora non duraret.* Non ſuſtineret. Horat. lib. I. Od. 14.

Vix durare carinæ
Poſſint imperioſius æquor.

SERMO LXXII.

In eandem.

Quod ego modo cum magno tremore dictu-
rus ſum, quod vos eſtis nunc terribiliter
auditurі: imo terribiliter vocaturi, ſtu-
pent angeli, paveſcunt virtutes, ſupernum cæ-
lum non capit, Sol non videt, terra non ſuſti-
net, tota non aſſequitur creatura. Quid ad hæc
mortale pectus? Quid ad hæc mens hominis
imbecilla? Quid ad hæc humani ſenſus angu-
ſtia? Quid ad hæc humanæ vocis aura? Quid
1. Cor. 2. ad iſtud humana lingua cito tacitura? Hoc
(1) Paulus inviſibiliter cum vidiſſet, (1) prodidit
non prodendo, dicens: „ Nec oculus vidit,
„ nec auris audivit, nec in cor hominis aſcen-
„ dit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe. „
Eſai. 53. Hoc Iſaias cum ſuo mox cœpiſſet auditu, ad
hoc hominum pervenire poſſe dubitat vel fi-
dem, dicens, „ Domine, quis credidit auditui
„ noſtro? „ Hoc Hieremias cum divino con-
cepiſſet auditu, partus supernorum ſenſuum
Hier. 4. non ſuſtinebat, clamans: „ Ventrem meum,
„ ventrem meum doleo, & ſenſus cordis mei
Abac. 3. „ perturbati ſunt. „ Hoc Abacuc divini ſpiri-
tus perorabat afflatu, cum dicit: „ Cuſtodivi,
„ & expavit venter meus a voce orationis la-
„ biorum meorum; & intravit tremor in oſ-
(2) „ ſa mea, & ſubtus me (2) commota eſt virtus
„ mea. „ Elevatus virtute Dei ſenſit ſuam ſub
ſe ſuccubuiſſe virtutem. Longum eſt ſuper hoc
ſacramentum pavoris proſequi, & dinumerare
(3) ſanctorum exempla: (3) tempus non ſinit diu
me in hoc timore demorari, cæleſtis partus
(4) impetus non poteſt tardare naſcentium. (4)
Dico ergo, & vos in utero adhuc penetrali vo-
ce compello, provida exhortatione præmoneo:
ut antequam videatis matrem, vocetis & pa-
trem, ante blandimenta matris, patris tenda-
tis & feſtinetis ad regnum: ante patris præve-
niatis ad panem, quam matris ad ubera pen-
deatis. Nec in vos quicquam ſibi, aut matris
neceſſitas, aut ætatis tempora vindicent: ſed
in vobis totum divino patri, totum cæleſti
Matth. 6. reſpondeat & occurrat auctori. *Pater noſter qui
es in cælis.* Hoc eſt quod pavebam dicere, hoc
eſt quod trepidabam proferre, hoc eſt quod
neque cæleſtium, neque terreſtrium quenquam
ſinebat ſervitutis propriæ conditio ſuſpicari:
cæli & terræ, carnis & Dei repente tantum
poſſe provenire commercium, ut Deus in ho-
minem, homo in Deum, Dominus in ſervum,
ſervus verteretur in filium: fieretque divinita-
tis & humanitatis ineffabili modo una & ſem-
piterna cognatio. Et quidem deitatis erga nos
dignatio tanta eſt, ut ſcire nequeat quid potiſ-
ſimum mirari debeat creatura: utrum quod ſe
Deus ad noſtram depoſuit ſervitutem; an quod
nos ad ſuæ divinitatis rapuit dignitatem. Hinc
eſt homo, quod te divinitus adhortatur, qui
tanto (5) nunc tuo amore flammatur: quod ad- (5)
huc in utero voce tua te Deus adoptat in fi-
lium: quod te non fieri ſolum liberum vult
ille, ſed naſci: quod ipſam propter te manu-
mittit naturam: ne quem nævum, ne quam
maculam imponat ortus priſtinæ ſervitutis. O
vos beatos, quibus dominari datum eſt ante,
quam naſci: ante regnare, quam vivere: ante
ad Dei patris gloriam pervenire, quam profa-
piam propriæ vilitatis agnoſcere. Eccleſia fœ-
lix mater, quæ vos tales reſpicit, quæ cum
virgo permaneat, genuiſſe tales, & tantos vos
taliter ſe miratur. Olim partus iſte præceden-
tibus deſignabatur exemplis. Hinc eſt quod Ja- Gen. 25.
cob in utero matris cum fratre luctatur, præ-
ripit & triumphos. Hinc eſt quod in utero
Thamar gemini de primatus honore prælian- Gen. 38.
tur, retardant partus: nec ante lucem cupiunt
videre, quam vincere. Hinc eſt quod Joannes
exultat ante, & ante ſuo occurrit auctori, ge-
nitricis ex utero quam procedat. Et ſi huma- Luc. 1.
na pignora ſic ante Deo militant, quam na-
ſcantur parentibus, quam vivant ſæculo; quid
mirum ſi Eccleſiæ divina germina, ſi Deo ſua
ſoboles in utero adhuc, quod ſit superni ger-
minis jam fatetur? *Pater noſter qui es in cælis.*
Stupor inſurgit, Chriſtus de Dei patris pecto-
re matrem vocat, & fatetur in terra: & ho-
mo de matris utero patrem vocat, & confite-
tur in cælis, *Pater noſter qui es in cælis.* Quo
te homo repente provexit gratia? quo te ra-
puit cæleſtis natura? ut in carne & in terra
poſitus adhuc, & carnem jam neſcias, & terram
dicendo: *Pater noſter qui es in cælis.* Qui ergo
ſe tanti patris filium confitetur, & credit, re-
ſpondeat vita generi, moribus patri, & men-
te, atque actu aſſerat, quod cæleſtem conſecu-
tus eſt per naturam. (6) *Sanctificetur nomen tuum.* (6)
Cujus utique genus eſſe cœpimus, ejus utique
cenſemur & nomine: & ideo petimus, ut in
nobis illius nominis ſanctificatio perſeveret,
honor, & prærogativa nominis, quod ſubli-
mavit ſic tanti genitoris celſitudo. *Adveniat re-
gnum tuum.* Non illi petimus, cui nunquam
defuit regnum: imo qui eſt ipſe regnum, to-
tamque in ſe regni continet poteſtatem: ſed qui
nos vult ad promiſſam regni gloriam perveni-
re, monet nos expetere omnibus hoc votis:
in hoc vult nos totis mentibus inhiare. Quan-
tum namque eſt temerarius, qui diſcutit de ge-
nere: ignavus eſt tantum, (7) qui non gaudet, (7)
æſtuat, anhelat, cum promiſſum intendit &
pertendit ad regnum. *Fiat voluntas tua ſicut in
cælo & in terra*: Sicut in cælo, ſic & in terra:
tunc jam totum cælum eſt, tunc agit Dei mens
una omnes, tunc in Chriſto omnes, & in o-
mnibus Chriſtus, quando omnes ſolius Dei ſa-
piunt,

NOTÆ.

(1) *Inviſibiliter cum vidiſſet.* Paulus vidit inviſibiliter, quia ſine imaginibus vidit arcana per ecſtaſim. S. Thomas in Epiſt. 2. ad Corint.; & vidit inviſibiliter, quia oculis corporalibus Deus non videtur: ut ex Auguſtino docet Fulgentius Reſp. III, ad Ferrandum Diaconum. Ex Mita.

(2) *Subtus me.* Emendat Meurſius: *ſubtiſſime commota eſt.*

(3) *Sanctorum exempla.* Ex MS. Vaticano. In Editis deeſt *exempla.*

(4) *Tardare naſcentium.* „ Hoc eſt vos, qui divina vo-
„ catione naſci ſpiritualiter cupitis Chriſtiani: & quo-
„ dam impetu viſcera Matris Eccleſiæ urgetis, ut ſtatim
„ naſcimini, mihi haud permittitis jamdiu in modo cæptis
„ exemplis morari. Obſerva, ut Gentes baptizari, & re-
„ novari cuperent „ Mita.

(5) *Qui tanto.* Alias: *Quod tanto.*

(6) *Per naturam.* Alias: *conſecutus es paternitatem.*

(7) *Ignavus eſt tantum.* Ex MS. Vallicel. Editi plures: *Ignarus.*

(8) Fa-

(8) piunt, & faciunt voluntates: (8) tunc omnes
unum, imo unus omnes quando Dei ſpiritus in
omnibus vivit unus. *Panem noſtrum quotidia-*
Pſal. 67. *num da nobis hodie.* Sicut in Pſalmo: „ Benedi-
„ ctus dominus de die quotidie: „ ita hic: *Pa-*
nem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Quoti-
dianum jugem dicimus: jugis panis ille eſt, qui
Joan. 6. de cælo deſcendit: „ Ego ſum panis, qui de
„ cælo deſcendit. „ Perfectæ ergo beatitudi-
(9) nis (9) eſt iſte panis; hodie, hoc eſt in præ-
ſenti, illius panis cibo jam vivere incipimus,
cujus perpetuitate, quod eſt quotidie ſaginabi-
mur in futurum. *Et dimitte nobis debita noſtra*
ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. De ſup-
plicantis pectore veniæ ſons emanat, & ad ve-
niam reſluet: quicquid pietatis exuberat, & eſ-
ſum ſit in alterum, quando indulget ſibi tantum,
quantum alteri condonaverit. *Et dimitte nobis*
debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus no-
ſtris. Satis potest homo miſericors, qui cum
Deo de pietate confligit, cum tantum ſibi dari,
quantum dederit, quantum donaverit, tantum
deſiderat & donari. Homo, ſit ſemper in pecto-
re tuo venia, ſi vis crimina non timere. *Et ne*
nos inducas in tentationem. Hæc interpretatione
indigent, quia tentatio diaboli pravia & ama-
ra eſt miniſtra ejus: quamdiu vero hoc fragili
continemur in corpore, neceſſario precamur,
ut in nos nec tentationi pateat aditus, (10) nec (10)
diabolo tribuatur acceſſus. *Sed libera nos a*
malo. Ipſe autem Dominus Deus noſter l be-
ret nos a malo, & perducat ad omne bonum,
qui vivit & regnat Deus modo & ſemper, &
inſinita ſæcula ſæculorum. Amen.

(8) *Facium voluntates* Ita petitionem explicat Brugenſis. *Fiat a nobis, & in nobis, quod tu vis, præcipis, conſulis.*

(9) *Perfectæ ergo beatitudinis.* Salebroſum locum ex MM SS. Ceſenæ & Urbini explanavit Mita: addens: „ quam ſit panis perfectæ beatitudinis Sacramentum Eu„ chariſticum, in quo v verborum adeſt Corpus, Sanguis, „ & Divinitas Chriſti, cum in beatitudine una divina Per„ ſona non videatur ſine altera, dicas cum Theologis, „ quod Pater & Spiritus ſanctus adſunt in hoc Sacra„ mento per concomitantiam Auguſtinus Pater Theo„ logorum & lumen Serm. III. de Tempore ait: *Filius* „ *ſuſcepit carnem & non deſeruit Patrem, nec ſe diviſit a* „ *Patre: ſuſcepit carnem in proprietate, ſed tamen Pater, &* „ *Spiritus ſanctus non defuit majeſtate.* Et ſicut Chriſtus „ eſt in Incarnatione, ita in Euchariſtia eſt ſacramenta„ liter. „ Mita.

(10) *Nec tentationi pateat aditus.* Vere his verbis Deum rogamus, ne ſinat nos obnoxios eſſe tentationi, ut ſuperius innuimus: Cyprianus de Orat Dom. Auguſtinus Epiſt. CLVII., cap. 2., & lib. de dono Perſev., cap. VI. Chryſoſtomus, Tertullianus: & alii.

SERMO LXXIII. (*)

De Paſchali ſolemnitate.

Hodierna feſtivitas, fratres chariſſimi, nobis
vetera non connectit, nec carnes agni ſer-
(1) vat (1) in craſtinum: ſed dum præterita
præſentibus ſolenoi devotione participat, &
Paſcha noſtrum, Paſcha redeunte conjungit,
novæ regenerationis ablactat infantiam: quia
2. Cor. 5. juxta Apoſtolum. „ Vetera tranſierunt: & ecce
„ facta ſunt omnia nova. „ Annus domini
(2) perficitur temporibus, non ſeneſcit, qui (2)
tandiu ſuo recurrit in circulo, quandiu nos ad
diem retributionis adducat. Paſchalis bodier-
na ſolennitas a lacte, quos ante genuit, nunc
(3) repellit, (3) ut ſolidioris cibi paſtu, perfectum
Gen. 21. Chriſti roborentur in virum. Feciſſe Abra-
ham epulum magnum, totiuſque domus ſuæ læ-
titiam ſuſcitaſſe ablactato Iſaac, hiſtoria divina
referente cognovimus. Et ſi ſenectutis ſobo-
les, ſi ſterilis unicus, choris tripudiantibus, ci-
thara & tympano, & toto pſalterii reſonante
concentu, univerſe familiæ corda traxit, &
commovit in gaudium, quanto magis nos ho-
(4) die (4) in hymnis ſpiritualibus convenit exul-
(5) tare, vel canticis, quando virginis (5) in germi-
ne ablactatur univerſa fœcunditas? Si Anna in
Saræ conſterilis, quæ lachrymis orationum ſua-
rum tamdiu maleſecit ariditatem ſui corporis
& naturæ, quamdiu fuerat longo vitæ tempore
negata poſteritas, Samuelem divino munere 1. Reg. 1.
ſuſceptum, ablactatum mox divinum reſundit
in munus, & lætitiam ſuam ſacrificiorum victi-
mis ad plenitudinem liberationis accumulat:
multo magis nos oportet laudis immolare ſa-
crificium, vota ſolvere, ſuavitatis incenſum ado-
lere, & tota holocauſtorum pinguedine Deo
patri victimas immolare, quando virgo mater
enutrita & ablactata tot numero pignora, quot
ſtellas cæli, patri toto orbe repræſentat, ut im-
pleatur illud Propheticum: „ Benedices coro- Pſal. 40.
„ nam anni benignitatis, & campi tui reple-
„ buntur ubertate: „ Nemo ergo otioſum eſſe
(6) credat iſtud feſtivitatis noſtræ ſalutare my- (6)
ſterium, nec exiſtimet pannum novum (7) ve- (7)
teri nos aſſuere veſtimento, ubi nihil Judaicæ
vetuſtatis, novitati conjungimus Chriſtianæ:
ſcientes, Apoſtolo dicente, novam totam in 2. Cor. 5.
Chriſto nobis emerſiſſe creaturam: ſed agni-
tio-

NOTÆ.

(*) In Codice Bononienſi Sermo hic inſcribitur: *Sermo B. Petri Ravennatis de die Paſchæ.* De eo Mita „ Non videtur abſolutus hic ſermo. Eſt illius ar„ gumentum de iis qui diu ante effecti ſunt Chriſtiani; & „ de iis, qui nuperrime. Hi ſecundi appenſi collo eo„ rum, qui jam diu baptizati, & confirmati fuere, debent „ ex uberibus Eccleſiæ, communis Matris, verbum Dei, „ & inſtructionem in fide, quaſi lac, ſumere. Primi ve„ ro Corpus Chriſti recipere, & cuncti una pariter ſa„ cram Dei eruditionem ab ore Paſtoris audire. „ Mita.

(1) *Servat in craſtinum.* Codex Bononienſis: *reſervat.*

(2) *Qui.* Ibid. *Et.*

(3) *Repellit.* Ibid. *appulit* corrupte. „ Ideſt a Catechi„ ſmo, & teneris inſtructionibus, ut ſacram participent „ Euchariſtiam. „ Mita. A Veteribus & pro cibo & ante cibum Infantibus mel dabatur, deinde lac: ut obſervatum eſt a viris eruditis Salmaſio lib de Tranſubſtant. pag 495. & Iſaaco Voſſio in Barnabæ Epiſtolam, ad calcem genuinarum Ignatii Epiſtolarum. Hinc mellis & lactis in vetere Eccleſia deguſtatio, *ad Infantiæ*, ut alicubi loquitur Hieronymus, *ſignificationem.*

(4) *Nos hodie.* Ex Cod. Bonon. In Editis deeſt: *hodie.*

(5) *Virginis in germine.* Ex eod. Cod. Editi: *Virginei germinis.*

(6) *Otioſum eſſe.* Ex eodem Cod. In Editis deeſt *eſſe.*

(7) *Pannum novum.* „ Hoc eſt Hebræorum Paſcha non „ aſſuitur noſtro Paſchæ. Alludit ad illud Matth IX., „ 16. de quo ſupra Sermo XXXI. „ Mita.

Digitized by Google

tionem divinam ſupernæ virtutis evehimus ad
profectum, ut dum ſimul nuper nati quid facere
debeant, imbuuntur; & ante geniti quantam
Deo gratiam ne perfectione ſua debeant, inſtru-
untur, appendantur collo ii, qui modo nati
ſunt: & pietate tota ſub Eccleſiæ matris ube-
ribus occupentur: trahant teneris faucibus in-
(8) nocentiæ paſtum: (8) in opere ſancto brachia
meditentur extendere, nitantur in curſu fidei
tremula firmare veſtigia. Nunquid ſic relin-
quendi ſunt jam nutriti, ut non patris cura,
patris manu, patris regantur arbitrio? & ita ma-
tris conſilio, matris fide muniantur, ut non hu-
mana ſolum, ſed etiam divina prudentia perci-
Gen. 27. piant, & præripiant ſalutaria? Sic Jacob ſuo
nimis timidus, matris conſilio ſatis audax (9), (9)
patris ut præriperet benedictionem, plus my-
ſticus, quam doloſus (10) inceſſit: nam primo- (10)
genitum ſe mentitus non eſt, quia ille primus
eſt, quem cæleſtis gratia generat, non natura
mortalis: ille nos ſub hircorum pellibus figu-
rabat, qui ut moriamur peccato, hortatu ma-
tris Eccleſiæ mortificati corporis induimur ve
ſtimento, & odore agri (11) continuis confeſ- (11)
ſionum ſuctibus & ubertate redolemus, donec
cæcitati Iſraeliticæ ſalutariter illudentes, pater-
nam benedictionem toto fidei præripiamus ar-
cano: dicente Apoſtolo: „ Cæcitas Iſrael fa- Rom. 1.
„ cta eſt, donec plenitudo gentium introiret
„ ex parte. „

(8) *Innocentiæ paſtum.* Omnes editiones, & MS. Vatic. & Bon. &c. habeat *paſtum*. Placuit emendatio Latinii.

(9) *Satis audax.* Ex MS. Vatic Editi: *ſatis auſus.*

(10) *Plus myſticus, quam doloſus.* Non unus inter Patres eſt Chryſologus, qui Jacobi factum ab fraude & mendacio excuſet, & hæc omnia ad myſterium referri oportere contendat. Vide Auguſtinum lib. contra mendacium, cap X. At ut ille a mendacio excuſaretur ſatis non eſſet demonſtrare in actione illa myſterium, ſed oporteret probare ſimul in ſenſu hiſtorico, & literali nullum præferri mendacium, ut bene Eſtius in hunc locum. Hoc ſibi politiſſimum negotii ſuſcepit Theodoretus, quæſt. 81. in Geneſ. Gregorius Magnus lib. I., Homil, VI. in Ezechiel. & in Job, lib. XVIII., cap. III. nov. edit. S. Thomas 2. 2. quæſt. I. art. III., in Veſp. ad 3. Melchior Canus lib. II., de Loc. Theolog. cap IV. Conſultius eſt cum eruditiſſimo Calmeto tom. I. pag. 216. col 2. ſapiens illud Auguſtini lib. III. de Doctr Chriſt principium adducere: cum ſcilicet in Scriptura eximii alicujus viri peccatum adducitur in quo figura, & typus rerum futurarum exhibetur, exemplum tamen illud ad literam minime afferendum eſſe. Auguſtinus *figuram ad intelligentiam referat, factum vero ipſum ad mores non transferat.*

(11) *Odore agri.* MS. Bonon. *Agni.* Corrupte.

SERMO LXXIV. (*)

De Reſurrectione Chriſti.

ALiquantulum nos tacere, fratres chariſſimi,
(1) & vigiliarum labor fecit (1), & coegit je-
junii laſſitudo: & ideo hodie reddimus de
dominica reſurrectione ſermonem: in qua ſi di-
vinum eſt, quod ex virgine naſcitur Chriſtus,
quantum divinius eſt Chriſtus a mortuis quod
Matth. 28. reſurgit? Quod ergo divinum eſt, humano non
(2) accipiatur auditu: (2) *veſpere*, inquit, *ſabbathi,*
quæ luceſcit in prima ſabbathi. Veſpera ſabbathi,
hoc neſcit dies ſæculi, hoc non habet mundi
(3) uſus. Veſper finit, non inchoat diem: (3) te-
nebreſcit veſper, non luceſcit: non in auroram
vertitur, quia lucis ortum ignorat. Veſpera
mater noctis parturit diem: mutat ordinem,
dum agnoſcit auctorem: radiat de novitate my-
ſterium: anhelat creatori ſervire, non tempo-
pori. *Veſpere*, inquit, *ſabbathi*, *quæ luceſcit in*
prima ſabbathi, *venit Maria Magdalene & altera*
Maria videre ſepulchrum. Sero mulier currit ad
veniam, quæ mature cucurrit ad culpam. Ve-
ſpere quærit Chriſtum, quæ in matutinis Adam
ſe noverat perdidiſſe. *Venit Maria & altera*
Maria videre ſepulchrum. Quæ de Paradiſo per-
fidiam ſumpſerat, feſtinat fidem ſumere de ſe-
pulchro: (4) contendit rapere de morte vi- (4)
tam, quæ de vita rapuerat mortem. (5) *Venit* (5)
Maria. Hoc nomen matris eſt Chriſti, venit
ergo mater in nomine, venit mulier, ut fieret
mater viventium, quæ facta fuerat morientium
mater: ut quod ſcriptum eſt impleretur: „
„ Hoc eſt mater omnium viventium. „ *Venit* Gen. 3.
Maria & altera Maria. Non dixit venerunt,
ſed venit: ſub uno nomine venerunt duæ, my-
ſterio, non caſu. *Venit Maria & altera Maria.*
Venit ipſa ſed altera, altera, ſed ipſa, ut mu-
lier mutaretur vita, non nomine: virtute, non
ſextu: & fieret reſurrectionis nuncia, quæ in-
ternuncia & lapſus extiterat & ruinæ. *Venit*
Maria

NOTÆ.

(*) VIde quæ diximus in Præfatione.

(1) *Vigiliarum labor fecit.* Vigiliarum uſus in primæva Eccleſia, & jejunium prolixius in Hebdomada magna. Quin nox ipſa Paſchatis *Vigiliarum Nox* vocatur ab Gaudentio Tract. in Exod pag. 24., & ab Alcimo Avito de prima feſti Rogationum inſtit. Et ab Adone Viennenſi in Chronico. Vide Lindenbrogium Obſervat. ad Marcell. pag. 545.

(2) *Auditu.* In Codice Bonon. additur: *Audiſtis Evangeliſtam dicentem: Veſpere.*

(3) *Non inchoat diem.* Accommodat ſe Chryſologus ad communem aliarum nationum uſum, apud quas inſolens eſt dicere: diem in Veſperis eluceſcere. Locutio vero hæc propria eſt Judæis, qui dies ſacros, ut hodiernum & nos, ab Veſperas exordiebantur Vel elapſa hebdomada, cum prima hebdomadæ alterius dies inciperet.

(4) *Fidem ſumere de ſepulchro* Hæc fere Nyſſenus Orat. XII. contra Eunomium tom. II. pag. 712.: *quoniam ſicut ait Apoſtolus:* mulier ſeducta in prævaricatione fuit, *& defectionis a Deo, quæ per inobedientiam facta eſt, dux fuit: idcirco reſurrectionis prima fuit teſtis, ut ruinam, quæ ex prævaricatione ſequuta eſt, per fidem reſurrectionis repararet. Et quemadmodum ſermonem initio, ſerpentis ad virum miniſtra, & conſiliaria facta eſt principium mali, & ſequelam in vitam intulit; ſic ejus, qui morti dedit defectorem draconem, ſermones ad Diſcipulos perferens, hominibus dux & princeps fidei efficeretur, per quam merito prima mortis occaſio diſſolvitur.* Ex interp. Suiceri in Theſ. tom 2. pag 807.

(5) *De vitâ rapuerat mortem.* „ De qua vita? An de „ Paradiſo deliciarum, ubi vitam agere debebat? An de „ cibo qui vitam reparans vitam præbere dicitur? An „ quia cibus naturaliter factus eſt ad protegendam vitam? „ Sic de morte cœpit vitam, ideſt de ſepulcro, quod mortis ſedes nuncupatur „ Mita.

(6) De-

Digitized by Google

Maria videre ſepulchrum. Ut quam deceperat
arboria viſus, viſus repararet ſepulchri: &
quam proſtraverat illecebroſus aſpectus, aſpe-
ctus ſalutaris attolleret. *Ecce*, inquit, *terræmo-
tus factus eſt magnus: Angelus enim Domini deſcen-
dit de cælo.* Tremuit terra, non quia angelus
deſcendit de cælo, ſed quia ab inferis domi-
(6) nator aſcendit. (6) *Ecce terræmotus factus eſt
(7) magnus.* Movetur chaos, (7) diſſiliunt ima ter-
rarum, timet terra, montium tremunt ponde-
ra, orbia fundamenta quatiuntur, corripitur
tartarus, ſiſtuntur inferna: addicitur mors quæ
(8) in reos tendens (8) incurrit in judicem domina-
ta ſervis, exarſit in Dominum: ſæviens in ho-
mines, proſilivit in Deum. Merito ergo perit
lex tartari, remota ſunt inferni jura, poteſtas
mortis ablata eſt, & in pœnam temeritatis ſu-
(9) ſcitavit mortuos cognitoris injuria: (9) denique
redduntur corpora, redintegratur homo, vita
reparatur, & conſtat de venia jam totum,
quia in auctorem vitæ mox eſt transgreſſa ſen-
tentia. *Ecce terræmotus factus eſt magnus.* Mo-
do terræmotus magnus: O ſi tunc vel levis
turbo arborem mortiferam dejeciſſet: O ſi ne-
bulæ fumus illius mulieris tenebraſſet aſpectum:
O ſi tetra nubes lethalis pomi ſpeciem cali-
gaſſet: O ſi manus tangens inconceſſa tremuiſ-
ſet: O ſi peccati diem tenebraſſet nox injuſta,
(10) (10) & lamenta mundi, & incrementa mor-
tis, & creatoris injuriam tunc tuliſſet: ſed vi-
tiis ſemper ſerviunt blandimenta, lenocinantur
dulcia delictis, virtutibus vero auſtera & for-
tia ſunt amica. *Angelus enim Domini deſcendit
de cælo.* Reſurgente Chriſto, morte pereunte,
terrenis redditur cæleſte commercium: & mu-
lieri cui fuerat cum diabolo lethale conſilium,
(11) cum angelo colloquium fit vitale. (11) *Angelus
enim Domini deſcendit de cælo, & revolvit lapidem.*
Non dixit volvit, ſed revolvit lapidem, qui
advolutus probavit mortem, & revolutus ex-
(12) titit reſurrectionis aſſertor. (12) Beatus lapis
qui Chriſtum & revelare meruit & velare:
Beatus qui non minus corda aperit, quam ſe-
pulchrum: beatus qui dat reſurrectionis fidem,
fideique reſurrectionem, (13) qui divinam car- (13)
nem reſurrexiſſe teſtatur. Mutatur hic ordo re-
rum: mortem, non mortuum devorat hic ſepul-
chrum, domus mortis manſio fit vitalis: uteri no-
va forma mortuum concipit, parit vivum. *An-
gelus enim Domini deſcendit de cælo, & accedens
revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum.* Et an-
gelo quæ cauſa ſedendi erat, (14) cui nulla (14)
inerat laſſitudo? Sed ſedebat ut fidei doctor,
ut reſurrectionis magiſter: ſedebat ſuper pe-
tram, ut ſoliditas ſedis (15) daret credentibus (15)
firmitatem. Ponebat angelus (16) ſuper petram (16)
fundamenta fidei, ſuper quam Chriſtus erat
Eccleſiam fundaturus, qui dixit: „ Tu es Pe-
„ trus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccle-
„ ſiam meam. „ *Erat*, inquit, *aſpectus ejus* Matth. 16.
ſicut fulgur, & veſtimenta ejus ſicut nix. Ad an-
geli gloriam non ſufficit fulgor, (17) ad cæle- (17)
ſtem naturam quid fecit veſtimentum? Sed
ſplendore tali referebat ſpeciem noſtræ reſur-
rectionis & formam: quia reſurgentes per Chri-
ſtum, Chriſti mutantur in gloriam. (18) *Præ ti-* (18)
*more autem ejus exterriti ſunt cuſtodes, & facti
ſunt veluti mortui.* Miſeri quoa tunc percutit
pavor mortis, quando ſecuritas redditur vitæ:
ſed crudelitatis miniſtri, (19) perfidiæ executo- (19)
res alienæ fiduciam ſumere, quomodo poterant
de ſupernis? Obſidebant ſepulchrum, (20) reſur- (20)
rectioni januas obſtruebant, & ne qua poſſet in-
trare vita, mors perire, (21) ſervabant: merito (21)
eos angeli percuſſit & proſtravit adventus. (22) (22)
Miſera, & ſibi ſemper inimica mortalitas do-
let ſe mori: ne reſurgere poſſit, oppugnat:
ſepulchrum aperire convenerat, & ad reſur-
gendum quicquid erat facilitatis afferre, ut eſ-
ſet miraculum de facto, de exemplo ſpes, de
reverſo rea, credulitas de vivendo. Grandia
dementia eſt hoc, hominem nolle credere,
quod ſibi deſiderat evenire. Hoc de his cuſto-
dibus hodie dixiſſe ſufficiat: (23) quid autem no- (23)
ſtra fides habeat, ne hodie longum ſit, poſt dice-
mus, præſtante Domino noſtro JEſu Chriſto,
qui vivit & regnat cum patre Deus in ſæcula
ſæculorum. Amen.

SER-

(6) *Dominator aſcendit.* Communis Sanctorum Pa-
trum ſententia eſt, hoc terræmotu præſertim Dominicam
reſurrectionem Mundo fuiſſe annunciatam.

(7) *Movetur chaos.* Græco vocabulo *σεισμὸς ἐγένετο
μέγας motus magnus factus eſt*; ſunt qui putant innui non
terræmotum, ſed turbinem. Hammondus, Clericus &c.
At in novi fœderis libris, vox illa non niſi pro terræmo-
tu uſurpatur: ut hic apud Chryſologum. Vide Actor.
XVI. 26. Apoc. VI., 12. XI., 13. Matth. XXIV. 7.
XXVII. 54. Marci XIII., 8 Lucæ XXI. 1.

(8) *Quæ in reos tendens.* MS. Bonon. *quæ in Rege of-
fenderat.*

(9) *Cognitoris injuria.* Ex eodem Codice, *ſuſcitavit mor-
tuos. Cognitoris injuria tartara provocantur, redduntur
corpora &c.*

(10) *Nox injuſta.* „ Sed cur nox injuſta dicitur? For-
„ te quia ſervit injuſtis, qui tenebras amant, ut liberius
„ peccent? Vel quia ſua caligine ordinem rerum pertur-
„ bat? Vel quia æque pulchrum obſcurat, & turpe, bo-
„ num & malum? Certe, quia ſi ante tempus diem obſcu-
„ ram, reddidiſſet injuſte illud egiſſet. Vel forte per noctem
„ intelligit mortem, ut Bellarm. in Pſal. XXI. verſ 21.
„ quaſi minus utique malum fuiſſet, quod Eva injuſte
„ moreretur, quam ſic Deum offenderet. Etenim ſi
„ mors, quæ pœna peccati eſt, ante ipſum peccatum ob-
„ tigiſſet homini, dici potuiſſet injuſta „ Mita. Auctor
ſuperius Evæ manum *inconceſſam* vocavit, eo quia ad ea,
quæ vetita erant protendebatur; nunc vocat *noctem inju-
ſtam*, quæ jura diei turbaverat.

(11) *Fit vitale.* MS. Bonon. *Et Mulier, cui fuerat cum
diabolo lethale conſilium, cum Angelo fuit colloquium cæleſte.*

(12) *Reſurrectionis aſſertor.* His ſcilicet, quibus va-
cuum ſepulchrum patebat, non quod Chriſti corpus re-
ſurgens, ea lapidis revolutione indigeret, licet Patribus
nonnullis, ſcilicet Hilario hic: Leon. Epiſt. LXXXIII. ad
Monachos Paleſtinæ, viſum ſit lapidem fuiſſe revolutum
ab Angelis honoris gratia Chriſti reſurgentis. Vide Gro-
tium, & Maldonatum hic.

(13) *Fideique reſurrectionem.* Verba hæc deſunt in Co-
dice Bonon.

(14) *Cauſa ſedendi erat.* Maldonatus, & Grotius alii-
que cenſent Græcum vocabulum *ἐκάθητο*, quod vulgo *ſe-
dere* dicitur, uſurpari etiam pro *ſe ſiſtere alicui.*

(15) *Soliditas ſedis* MS. Bonon *ſoliditas ſedentis.*

(16) *Ponebat Angelus &c* Ex eodem Codice: *Sedebat
Angelus ſupra petram, ut ſoliditas ſedentis demonſtraret
fundamenta fidei, ſuper quam &c*

(17) *Non ſufficit fulgor.* Ex eod Cod. *fulgur. Ad cæ-
leſtem naturam quid factum eſt veſtimentum?* MS. Cæſen. &
Vallicel. *quid attinet veſtimentum?*

(18) *Mutatur in gloriam* Poſt hæc additur in MS. Bo-
non. *Obſcura obſcuritas carnis, carnis reſurrectionem ſe
hebr. dicente Domino „ Tunc juſti fulgebunt, ſicut ſol „*

(19) *Crudelitatis Miniſtri.* MS. Cæſen. *ſimplicitatis Mi-
niſtri.*

(20) *Obſidebant ſepulchrum.* Codex Bonon. *Ipſi, qui ob-
ſidebant ſepulchrum.*

(21) *Ne qua poſſet intrare vita, mors perire.* In Codic.
prædicto: deſunt *Mors perire*

(22) *Percuſſit adventus.* Utique Angeli adventus, non
Chriſtus reſurgens Neque enim congruum erat, ut impia
illa turba Chriſtum ab Inferis reducem, prima videret.
Adverte perpetuum Pictorum errorem.

(23) *Dixiſſe ſufficiat.* Cætera, quæ ſequuntur deſunt
in Codice Bononienſi.

Digitized by Google

SERMO LXXV. (*)

De eadem.

QUantum a vobis ego, a me tantum pere-
(1) grinatus eſt ſermo: (1) ſed orate fratres,
ut ſicut me vobis Deus reddidit, ita mi-
hi dignetur reddere, & redonare ſermonem.
Matt. 28. Audiſtis Evangeliſtam dicentem: *Veſpera*, in-
quit, *ſabbathi, quæ luceſcit in prima ſabbati.* Quid
hic intelligit humanus ſenſus? quid hic hu-
mana ſapit ſapientia? *Veſpera quæ luceſcit.* Ve-
ſper finit, non inchoat diem, nec lucem par-
turit, ſed tenebras: ſed hic elementorum au-
ctor, elementorum vices mutat, ut in reſur-
rectione Domini totum divinum ſentias, nil
humanum. Denique reſurgente Chriſto fideli-
bus luceſcit veſper, dies infidelibus tenebre-
ſcit: Diſcipulis nox mutatur in diem, Judæis
Luc. 23. dies vertitur & mutatur in noctem. „ Ab ho-
„ ra, *inquit*, ſexta, tenebræ factæ ſunt ſuper
„ univerſam terram uſque ad horam nonam: „
(2) Ut ipſa quæ tota eſt meridiana claritas (2) ob-
ſcuraretur; & illud quod ſcriptum eſt, imple-
Amos. 8. retur: „ Occidet illi ſol meridie: „ occidet
Pſ. 138. illis, id eſt, Judæis: noſtris autem: „ Nox
„ ſicut dies illuminabitur: „ Quia veſper, qui
in profundam ſemper caliginem vergit, totam
(3) tunc Chriſti tetendit & erexit in lucem: (3) ac
ſplendore toto tota mortalium pectora ab in-
feris Chriſto reſurgente complevit. *Veſpera ſab-
bathi.* Quia illuminatur per Chriſtum ſabba-
Matth. 5. thum, non deletur. „ Non enim veni ſol-
„ vere legem, ſed adimplere. „ Illuminatur, ut
in die dominico luceat, clareſcat in Eccleſia,
quod in ſynagogâ Judæis obſcurantibus ſuſca-
batur. *Venit Maria Magdalena, & altera Ma-
ria videre ſepulchrum.* Præcedunt Apoſtolos ad
miniſterium fœminæ, quæ ſexu viros, quæ or-
dine diſcipulos ſequuntur: ſed non hinc fa-
ciunt Apoſtolos ſegniores, quæ non fœmina-
rum formas, ſed Eccleſiarum typum deferunt
dominicum ad ſepulchrum: Maria, & Maria,
ſic altera, ut ipſa: ipſa ut altera: altera ipſa
(4) Maria, (4) Maria mater Chriſti: unum nomen
(5) duas geminatur in fœminas (5), quia hic Eccle-
ſia ex duobus populis veniens, una figuratur
ex duobus populis, id eſt, ex Gentibus & Ju-
dæis, quia primi noviſſimi, & noviſſimi pri-
Matth. 20. mi. Venit Maria ad ſepulchrum, venit ad re-
ſurrectionis uterum, venit ad vitæ partum, ut
iterum Chriſtus ex ſepulchro naſceretur fidei,
qui carnis fuerat generatus ex ventre: & eum
quem clauſa virginitas vitam protulerat ad præ-
(6) ſentem, clauſum ſepulchrum (6) ad vitam red-
deret ſempiternam. Divinitatis inſigne eſt clau-
ſam virginem reliquiſſe poſt partum: de ſepul-
chro clauſo exiſſe cum corpore eſt divinitatis
inſigne. Maria & Maria venerunt, ut viderent
ſepulchrum: vides quia venerunt, non ut Do-
minum cernerent, ſed ſepulchrum: nec quæ-
rebant cum mortuis jam viventem, quæ Do-
minum jam reſurrexiſſe credebant. *Angelus e-
nim Domini deſcendit de cælo, & accedens revolvit
lapidem.* Revolvit lapidem, non ut egredien-
ti Domino præberet aditum, ſed ut Domi-
num mundo jam reſurrexiſſe monſtraret: con-
ſervis ad credendum daret fidem, non ad re-
ſurgendum Domino præſtaret auxilium. *Re-
volvit lapidem.* Revolvitur ad fidem, qui ad
perfidiam fuerat advolutus. *Revolvit lapidem:*
ut idem eſſet vitæ titulus, qui acceperat mor-
tis tenere cuſtodem. (7) Orate fratres, ut nunc (7)
deſcendat angelus, & totam duritiem noſtri
cordis evolvat: aperiat ſenſuum clauſa noſtro-
rum: reſurrexiſſe Chriſtum noſtris etiam teſte-
tur ex mentibus: (8) quia ſicut illud cor cæleſte (8)
eſt, in quo vivit & regnat Chriſtus: ita illud
pectus ſepulchrum, in quo Chriſtus adhuc ha-
betur mortuus & ſepultus: Chriſti mors ſicut
fuiſſe, ita pertranſiiſſe credatur: Chriſtus ho-
mo paſſus, mortuus & ſepultus fuit: eſt, vi-
vit, regnat, manet, permanet Deus. Audi A-
poſtolum dicentem: „ Et ſi novimus Chriſtum 2. Cor. 5.
„ ſecundum carnem, ſed jam nunc non no-
„ vimus: „ Et: „ Quod mortuus eſt pecca- Rom. 6.
„ to, ſemel mortuus eſt, quod autem vivit,
„ vivit Deo: „ hoc eſt, vivit Deus. *Et acce-
dens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum.* Sede-
bat ad docendam reſurrectionem, non ad laſ-
ſitudinem ſublevandam. Cæleſtis natura igno-
rat laſſitudinem, neſcit laborem: ſed factus
eſt lapis vas angelicæ ſeſſionis, (9) doctrinæ cæ- (9)
leſtis cathedra, ſchola vitæ, quia Judæis ad
mortis januam, ad cineris ſervitium, ad triſte
ſilentium fuerat conſtitutus. *Erat*, inquit, *a-
ſpectus ejus ſicut fulgur, veſtimenta autem ejus ſicut
nix.* Vultus claritas a veſtium candore ſepa-
ratur, & facies fulguri, nivi veſtis Angeli
comparatur, (10) quia fulgur de cælo, nix de (10)
terra. Audi Prophetam dicentem: „ Laudate Pſal. 148.
„ dominum de terra, ignis, grando, nix. „
In facie ergo angeli claritas cæleſtis ſervatur
naturæ: in veſte vero figuratur gratia commu-
nionis humanæ, & temperatur ſpecies angeli
colloquentis, ut carnales oculi, & veſtium fe-
rant placidam claritatem, & ex fulgore vultus
nuncium ſui tremerent, & revererentur aucto-
ris.

NOTÆ.

(*) SErmo hic omittitur in Codice Bonon.

(1) *A me tantum peregrinatus eſt ſermo.* Diſceſſerat ab ſua ſede Chryſologus, & peregrinus ab ſuis, alio ſe contulerat: vel Romam ad Synodum ſub Leone Pontifice bis celebratam contra Manichæos; vel eundem adierat pro cauſa hæreſis Eutychianæ. Ex Mita. Exploditur conjectura hæc ab Abb. Bacchinio, quem vide in Obſervationibus ad vitam Chryſologi, huic editioni præmiſſam num. v.

(2) *Tota meridiana claritas.* Ex Hebræorum nempe inſtitutione. Prima hora cum ſexta matutina conveniebat: Tertia cum nona: Sexta cum meridie: Nona cum tertia pomeridiana: ita enim abſolvebantur ab eis viginti quatuor horæ, quibus apud Nos dies conficitur.

(3) *Erexit lucem: Latinius erepſit.*

(4) *Altera ipſa Maria.* De tribus Mariis conſule, ſi placet, quæ eruditiſſime diſſerit Calmetus Comment. in Sac. Script. in Prolog. ad Evangel. Matth. pag. 451. Chryſologus tantum ad Mariæ nomen alludit.

(5) *Duas geminatur in fœminas.* Scilicet in Mariam Magdalenam, & in Mariam Jacobi, & Joſephi Matrem.

(6) *Clauſum ſepulchrum.* Plurimorum Patrum, ac Interpretum ſententia fuit, Chriſtum ita e ſepulchro egreſſum eſſe, ut e Matris utero prodiit: intacto ſc licet, integroque oſtio. Auctor quæſt. ad Orthod. ſub nomine Juſtini, quæſt. CXVII. Chryſoſtomus Homil. 1:., de S. Johan. Bapt. Nazianzenus, Traged. de Chriſto patiente: Hieronym. quæſt. VI. ad Hedibiam: Auguſtinus, ſeu quis alius Serm. olim CLIX., nunc CLX. Append.

(7) *Tenere cuſtodem.* MS. Caten. *Tenere cuſtodiam.*

(8) *Ex mentibus.* Ex eodem MS. *& mentibus.*

(9) *Vas Angelicæ ſeſſionis.* Vaſa appellaſſe videntur nonnulli, majora ſaxa vel columnarum fruſta apta ut ſuper iis ſedeatur. Vide Gloſſ. Du Cangii. Tom. III. pag. 1379.

(10) *Nivi comparatur.* Nix in veſtimentis nil aliud ſonat, quam ſummum candorem, ut apud Græcos, & La-
tinos,

ris. *Præ timore autem ejus exterriti ſunt cuſtodes.*
Quare territi. Quia cuſtodiebant crudelitatis
(11) ſtudio, (11) non pietatis obſequio. Ruit, de-
ſtruitur, ſtare non poteſt, quem conſcientia
deſtituit, impellit reatus. Hinc eſt quod ange-
lus percellit impios, pios alloquitur & ſola-
(12) tur. *Nolite timere vos.* (12) Hoc eſt, illi timeant:
(13) (13) quærentes non timeant, timeant perſe-
quentes. *Nolite timere vos, ſcio enim quod JEſum
qui crucifixus eſt, quæritis, non eſt hic.* Hoc eſt ego
veni, ut inſtruerem vos, non ut illum exime-
rem, qui & rerum factor eſt, & eſt ſui ſuſci-
tator. (14) *Non eſt hic, ſurrexit enim ſicut dixit.* (14)
Vides quia venit angelus, ut factis aſſereret
ſervus, quæ Dominus (15) prædixerat verbis: & (15)
doceret moriendi & vivendi penes illum pote-
ſtatem fuiſſe, qui ante ſuam mortem prædixe-
rat reſurrectionem: nam utique qui ſcire po-
tuit, potuit & cavere, ſed quia vincere po-
tuit, declinare contempſit, quia reſurgentis
gloria ſepelivit morientis injuriam. De ſequen-
tibus, fratres, ſequenti ſermone tractabimus,
quia protrahere nos & dilatare ſermonem ad-
huc recens itineris prohibuit laſſitudo.

tinoa, ita & apud Hebræos. Num. XII., 10. Pſalm. LI. 7. Thren IV 7.

(11) *Crudelitatis ſtudio.* Morem enim gerebant Judæis: & ideo territi, ne pœnas luerent corporis oſcitanter ſervati. Maldonatus & Brugenſis.

(12) *Nolite timere.* Solent Angeli hac ſalutationis formula pios timore perculſos conſolari.

(13) *Illi timeant.* Mulieres quærentes JEſum, contraponit Militibus perſequentibus. Appoſite. Nam Chryſoſtomus, apud Maldonatum, cenſet adjunctum fuiſſe illud ter emphatice, ut illas opponat Militibus.

(14) *Sui eſt ſuſcitator.* MS. Cæſen. *ſuus eſt ſuſcitator.*

(15) *Quæ Dominus.* Ibid. *Quod Dominus.*

SERMO LXXVI.

De eadem, déque ſecunda Chriſti Manifeſtatione facta Mulieribus à monumento regredientibus.

SUperiori ſermone Mariam, & alteram Ma-
riam Eccleſiæ ex duobus populis venientis
figuram diximus habuiſſe: hoc ex ſequenti-
bus hodie cupimus approbare, ſi modo nobis ve-
Matth. 28. ſter benignus præbeatur auditus. *Reſpondens*,
inquit, *Angelus dixit: Nolite timere vos, ſcio e-
nim quia JEſum qui crucifixus eſt, quæritis: non
eſt hic, ſurrexit enim ſicut dixit. Venite, videte
locum ubi poſitus erat Dominus.* Angelus prædi-
cat nomen, crucem dicit, loquitur paſſionem,
fatetur mortem, ſed reſurrectionem mox,
(1) mox Dominum confitetur. (1) Et ſi angelus poſt
tanta ſupplicia, poſt ſepulchrum agnoſcit do-
minum, ſuam loquitur ſervitutem, & injuriam
paſſionis totam tranſiiſſe ſentit reſurrectionis in
gloriam; cur homo aut minoratum Deum in
carne judicat, aut in paſſione exiſtimat ejus
(2) defeciſſe virtutem, (2) aut conſumptam domi-
nationem credit ſervitute? Digne itaque dicit
(3) (3) crucifixum, oſtendit locum ubi poſitus erat
dominus, ne alter & non ipſe idem reſurre-
xiſſe crederetur ex mortuis. Et ſi dominus ea-
dem redit in carne, vulnera reportat, ipſa
clavorum foramina reſumit, & ipſa facit te-
ſtimonia ſui corporis, ſuæ reſurrectionis indi-
cia, quæ ſuæ fuerant contumelia paſſionis: qua-
re homo ſe in alia putat, aut in ſua non pu-
(4) tat carne rediturum, (4) aut carnem ſervus for-
te dedignatur ſuam, cum noſtram dominus
non mutarit? Acquieſce homo ipſum te futu-
rum eſſe in carne tua, ne tu ipſe non ſis, ſi
in carne ſurrexeris aliena. Adjecit Angelus,
dicens: *Et cite euntes dicite diſcipulis, quia ſur-
rexit, & præcedet vos in Galilæam: ibi eum vide-
bitis.* Angelus hic non fœminas, ſed Eccleſiam
(5) duabus in fœminis mittit, unam mittit, (5) ut
eam mittendo ſic longe, lateque diffundat:
Angelus hic ſponſam mittit ad ſponſum: de-
nique euntibus illis occurrit dominus, & ſalu-
tat eas, (6) dicens: *Avete.* (7) Occurrit, & non (6)
poteſtate terret, ſed prævenit charitatis ardo- (7)
re: non auctoritate turbat, ſed ſalutat lege
ſponſi, non dominantis jure onerat, ſed honu-
rat dilectione conſortis, ſalutat: *Avete.* Di-
xerat diſcipulis ſuis ipſe: „ Neminem ſaluta-
„ veritis in via, „ & quid eſt quod hic in
via tam feſtivus ſalutator (8) occurrit? non (8)
expectat cognoſci, intelligi non requirit, non
ut interrogetur admittit, ſed in ſalutationem
vadit totus, vadit fervens, & ſuum ſolvit
ipſe ſalutatione mandatum? Fecit, fecit,
quia totum vincit, & exuperat vis amoris:
ſimul, quia Chriſtus in Eccleſia ſe ſalutat,
quam ſuam fecit eſſe, & ſic viſcera ſua, ſuum
ſic recepit in corpus: dicente Apoſtolo: „ Et Coloſ. 1.
„ ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. „ In iſtis
vero fœminis Eccleſiæ figuram manere plenam
res ipſa oſtendit evidenter, quia diſcipulos ſuos
Chriſtus de reſurrectione nutantes arguit, tre-
pidantes firmat, oſtenſione lateris, clavorum Luc. 24.
cavernis, ſumptione cibi, vix revocat ad fi-
dem: Unde & merito in fide parvulos ſic pue-
ros appellat, dicendo: „ Pueri, nunquid ha- Joan. 21.
„ betis pulmentarium? „ ipſamque alibi Ma- Joan. 20.
riam flentem quaſi de mortuo, mulierem vo-
cat, atque tangendi ſe licentiam negat: iſtas
autem ſic perfectas invenit, ſic credentes, ſic
non de ſexu trepidantes, ſic myſterio curren-
tes, ſic dominum toto fidei ardore requiren-
tes, ut habendum ſe tradat eis ſalutatione ta-
li, dicens. *Avete.* Angelus dixerat: Scio enim,
quia JEſum crucifixum quæritis: & requirenti-
bus

NOTÆ.

(1) MOx *Dominum confitetur.* Nam poſt reſurrectionem inchoabatur regnum Domini N. J. C. cui ſubſunt & Angeli

(2) *Ejus defeciſſe virtutem.* Vide Epiphanium adverſus hæreſes Tom. 1., P. 111. pag. 1026., edit. Colon. In Cod. Bonon. deeſt: *Ejus.*

(3) *Digne itaque &c.* Ex MS. Bonon. Quam alte obſcurus fuerit locus hic, conſule editiones.

(4) *In ſua non putat carne rediturum.* Primi omnium reſurrectionem negarunt Samaritæ, & Sadducei, quos refellit laudatus Epiphanius Tom. 1., p. 1., pag 25. Origeniſtæ item, Baſilidiani, Valentiniani, Marcionitæ, aliique hujus furfuris homines.

(5) *Unam mittit.* Deeſt in Cod Bonon.

(6) *Salutat eas.* Ex cod. Cod. *ſalutator.*

(7) *Avete.* Ibid. *Avete, hoc eſt: beatote.*

(8) *Feſtivus ſalutator.* Ex Mita.

(9) Nec

Digitized by Google

Joan. 20. bus Chriſtus, *avete* reſpondit: alibi autem Ma-
(9) riæ nec tangendi datur facultas: (9) hic non ſo-
lum tangendi, ſed & tenendi copia tota con-
ceditur. *Illæ autem*, inquit, *acceſſerunt*, *&* *te-*
nuerunt pedes ejus. Iſtæ tenent pedes Chriſti,
quæ in Eccleſia typum Evangelicæ prædicatio-
nis tenent, & merentur ex curſu: ac ſic fide
tangunt ſui veſtigia ſalvatoris, ut ad totius
deitatis pertingant gloriam, perveniant ad ho-
Ibid. norem, illa autem merito audit: Noli me tan-
gere quæ in terris deflet dominum, & ſic in
ſepulchro quærit mortuum, ut eum in cælis
(10) neſciat regnare cum patre. (10) Noli me tange-
(11) re, id eſt, obſequi tactu esrnis, (11) quem fidei
tactu deberes attingere: nec quaſi hominem
tantum tangere te præſumas in terra, quem
Deum nondum ſapis in cæleſtibus sdorare:
fœminea cura deſinat, muliebris ſolicitudo de-
ſiſtat, virilis credulitas tuam conſcendat in
mentem, aſcenſum meum cordis tui capiat la-
(12) titudo, ut in cæleſtibus (12) æterna tactus mei
beatitudine perfruaris. Juxta illud Prophetæ:
Pſal. 83. „ Beatus vir, cujus eſt auxilium abs te, domi-
„ ne: aſcenſus in corde ejus diſpoſuit. „ In
terra non tangit Chriſtum, qui fide in cælo
non conſcendit ad Chriſtum. Quod ergo ea-
dem Maria nunc in fidei vertice conſtituta,
nunc in Eccleſiæ ſublimata faſtigio, & tangit
Chriſtum, & tenet toto ſanctitatis affectu,
nunc imbecillitate carnis, & fœminea infirmi-
tate dejecta dubitat, & tactum ſui non mere-
tur auctoria, non facit quæſtionem: ſi quidem
illud de figura eſt, hoc de ſexu: illud eſt de
divina gratia, hoc de humsna natura: quia
nos idem ipſi cum divina ſcimus, Dei munus
eſt: cum humana ſapimus, cæcamur ex nobis.
Sic beatus Petrus (13) Chriſtum, dum Dei filium (13)
confitetur, patre revelante, cognoſcit: cum ne- Matth. 16.
gat Chriſtum, carnis ſentit & patitur cæcita-
tem. Inter hæc Judæi crimina, aut male emunt
ſua, aut diſtrahunt pejus aliena, dum peccata
taxant pretio, dum pecunia penſant & com-
penſant delicta: dum in ſceleribus ſuis fundunt,
quod toto ſcelere congregaverunt. Sic Judam
comparant traditorem domini ſui, & pretio
redemptoris mundi ſanguinem penſant: ſic a-
perti ſepulchri fidem claudunt ſacculo, (14) ut (14)
negandæ reſurrectionis crimen nummis crimi-
num mercarentur. *Pecuniam*, inquit, *copioſam*
dederunt militibus, *dicentes: Dicite*, *quia diſcipuli*
ejus venerunt nocte, *&* *furati ſunt eum*, *nobis*
dormientibus, *&* *ſi hoc Præſes audierit*, *nos ſua-*
debimus ei: *&* *ſecuros vos faciemus.* *At illi ac-*
cepta pecunia fecerunt ſicut erant edocti: *&* *diffa-*
matum eſt verbum iſtud apud Judæos uſque in
hodiernum diem. Apud Judæoa, nunquid apud
Chriſtianos? Judæe, quod tu in Judæa obſcu-
rabas auro, fide toto claruit & eluxit in mun-
do: diſcipuli receperunt, non furati ſunt Chri-
ſtum: tu perfidiam comparaſti, ſed non fura-
tus es veritatem: Judæe, reſurrexit Chriſtus,
tu pecuniam perdidiſti. „ Sanguis ejus ſuper
„ nos, & ſuper filios noſtros. „ Judæe, Chri-
ſtus vivit: tu & te, & tuos poſteros occidiſti.

(9) *Nec tangendi datur facultas* Alii Interpretes duo hæc Evangelii loca, quæ velut ad invicem pugnantia introducit Chryſologus, ad literam conciliant. Dicunt enim primo vel has duas fuiſſe apparitiones diverſas: ſecundo vel Magdalenes ante eum tetigerat. tertio vel Chriſto prohibente tetigit tamen, ut res importuna, & audax eſt amor. Conſule Maldonatum.

(10) *In Cælum neſciat regnare cum Patre.* Chryſologo conſonare videtur Auguſtinus Tract. 121., in Joan. *in hac fœmina recognoſcens Eccleſiam de Gentibus quæ in Chriſtum non credidit, niſi cum aſcendiſſet ad Patrem.* Tom. 111. pag. 590., edit Antuerp.

(11) *Tactu carnis.* MS. Cæſenæ. *Obſequi tantum carne.*

(12) *Ut in cæleſtibus.* Docent cum Chryſologo alii enarratores Chriſtum illis verbis *Noli me tangere* innuiſſe Mulieri, Chriſtum amplectendi gratiam habituram in Cælis: ab rebus corporeis ad ſpirituales mentem ejus attollens. S. Leo Serm 11. de Aſcenſione, pag. 72., edit. Lugdun. cura Raynaudi: *Noli me tangere. Nolo ut ad me corporaliter venias, nec me ſenſu carnis agnoſcas: ad ſublimiora te differo. Cum ad Patrem aſcendero, tunc me perfectius, verinſque palpabis; apprehenſura quod tangis, & creditura quod non cernis.*

(13) *Sic beatus Petrus &c.* Aliter in MS. Bonon. *Sic Beatus Petrus*, *ſic Dei Filium Patre revelante cognoſcit.*

(14) *Sacculo.* Ex eod. Cod. *Mundo.*

SERMO LXXVII.

De Reſurrectione Chriſti.

PLenum ſatis & perfectæ devotionis indicium,
quod tempore paſſionis tota creatori ſuo
compatitur creatura. Quæ caro terra tre-
mente non tremuit, quæ mens non torpuit,
quod ingenium non defecit cum ſol ante tempus
occidit, lux refugit? Denique, fratres, & noſtra
occubuere tunc viſcera, ſenſus eſt commortuus,
ſermo noſter ſuo eſt conſepultus auctori, ut
ejus totam nunc ſuſcitaretur ad gloriam. Iſta
extitit ſilentii mei cauſa: iſta debiti mei devo-
ta dilatio fuit. Nec mirum, fratres, ſi provide
ſermo meus toto affectionis obſequio ad infe-
ros etiam ſuum ſecutus eſt largitorem? quia
ſine ipſo vobis talibus, ac tantis creditoribus,
quod redderem non habebam: quod ſi cupidus
aliquis, & avidus exactor de ſolutionis tardi-
tate conqueritur, calumniam temporis (1) nobis (1)
deſiſtat inferre, quia dives dominus meus mul-
tiplicem fœnoris ipſius auget & repenſat uſu-
ram. Abſolvat ergo nos jam Evangelicæ larga
lectionis humanitas, quos officii neceſſitas (2) hoc (2)
tantum deduxit, & addixit ad debitum. *Veſpe-*
ra, inquit, *ſabbathi quæ luceſcit in prima ſabbathi.*
In domino reſurgente non humanæ ſolum con-
verſum eſt jus naturæ, ſed etiam ipſe creatu-
ræ ordo inſigniter eſt mutatus. *Veſpera ſabba-* Matth. 28.
thi quæ luceſcit. Ecce domino reſurgente, non
tenebreſcit veſpera, ſed luceſcit; & fit lucis
exordium, quod principium noctis eſſe con-
ſueverat. *Veſpera ſabbathi quæ luceſcit in prima ſab-*
bathi. Sicut mortalitas in immortalitatem (3), (3)
corruptio in incorruptionem, caro in Deum,
ita

NOTÆ.

(1) CAlumniam temporis. Actio in jure eſt qua quis rem quampiam ſibi per ſolemnes juris formulas aſſerere conatur; aut pro qua litem intendit. Vide Gloſſarium Du-Cangii.

(2) *Officii neceſſitas.* Hoc eſt: plangendi mortem Chriſti, & cum Eccleſia tanto funeri condolendi.

(3) *Sicut mortalitas &c.* „ Difficilis ſenſus explicatio.
„ Pro tenuitate ingenii arbitror Auctorem de homine per
„ Chri-

Digitized by Google

ita tenebræ transferuntur in lucem: ut ſe nox
ipſa taliter non periiſſe gaudeat: ſed eſſe mu-
tatam, quæ obſcuritate magis, quam tempore
ſic deſecit, quæ intervalla, quæ vicem ſuæ fe-
licius perdidit ſervitutis, ut in perpetuæ lucis
profluerct & erumperet libertatem: dicente
Pſal. 138. Propheta. „ Et nox illuminatio mea in deli-
ciis meis: „ *Veſpera quæ luceſcit in prima ſabba-*
(4) *thi.* Sabbathum ſecundarium (4) ſe lætatur ef-
fectum, quod juſſione legis torpebat in otio;
& per diei dominici primatum in divinæ vir-
tutis opera mirabiliter excitatur, quod Judai-
cæ obſervationis inertia a virtute ſalutari red-
Luc. 6. debat extraneum, dicente domino: „ Non li-
„ cet ſabbathis ægris curam, afflictis opem,
„ cæcis viſum, vitam mortuis condonare? „
& interpretando taliter a Deo diem ſabbathi
ſanctæ legis ſtudiis deputatum, miſere tantum
ventris addixerat ſervituti. *Veſpera ſabbathi quæ*
luceſcit in prima ſabbathi, venit Maria Magdalena,
& altera Maria. Una venit nomine, quæ nunc
alia legitur in diverſa perſona. *Venit Maria*
(5) *& alia Maria.* Quo & unam (5) in duabus no-
minis unitas figuraret: & mutatam fœminam
diverſitas panderet perſonarum: venit enim,
non venerunt, & cum dicit alia, in utraque
eandem myſtico deſignat afflatu, ut aliam ve-
niſſe ante fidem, aliam poſt fidem redituram
eſſe monſtraret. Venit mulier, ſed redit Ma-
ria: venit quæ intulit mortem, redit quæ ge-
nuit vitam: venit Adam quæ deduxit ad infe-
ros, redit quæ ab inferis Chriſtum recepit.
Venit Maria & alia Maria. Quare? *Videre ſe-*
pulchrum, & non Chriſtum quærere: tantum
videre ſepulchrum, reatus ſui titulum, facino-
ris ſui triſte documentum, ſuæ cum diabolo
præſumptionis, ſui quæſtus ferale commerci-
um, ut inde recuperaret fidem, unde perpetuum
ſuæ prævaricationis ſuſtinebat opprobrium.
Et ecce terræmotus factus eſt magnus. Si ſic ter-
ra tremuit cum ſuorum Dominus reſurgit ad
veniam; quemadmodum contremiſcet, cum no-
xiorum conſurget ad pœnam: dicente Prophe-
Pſal. 75. ta: „ Terra tremuit, & quievit, cum reſurge-
ret in judicium Deus. „ Et quæ conſervi,
hoc eſt angeli, præſentiam ſuſtinere non va-
luit, quemadmodum Deum judicem ſubſtinebit?
Ecce iiſdem lineis, quibus perierat ſalus hu-
mana, reparatur. Prima ad perfidiam mulier,
prima procuratur ad fidem: prima currit ad
interemptorem mortis, quæ prima cucurrerat
ad mortis auctorem: prima audit ab angelo,
quæ prima cum diabolo fuerat collocuta. *An-*
gelus Domini deſcendit de cælo, & accedens revol-
vit lapidem, & ſedebat ſuper eum. Non ut con-
ferret reſurrectionem tali operatione, ſed ut
proderet: dicente Domino: „ Poteſtatem Joan. 10.
„ habeo ponendi animam meam, & poteſta-
„ tem habeo iterum ſumendi eam: „ Nobis
clauſa aperit, nobis occulta reſerat, nec au-
ctorem ſuum, qui jam non erat in ſepulchro,
educit ad lucem; ſed conſervos ſuos, qui po-
ſiti erant in dubitationis obſcuro, ad fidem
reſurrectionis adducit; ipſo atteſtante, cum di-
cit: *Non eſt hic, ſurrexit: Revolvit lapidem, &*
ſedebat ſuper eum. Quare non volvit, ſed re-
volvit? Ut quem perfidia Phariſæorum ad
offenſam voluerat, & ſcandalum, angelus ad
fidem revolveret, & ſalutem, dicente Prophe-
ta: „ Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, Eſai. 28.
„ & petram ſcandali: „ Revolvitur ergo la- Rom. 9.
pis, ut evolveret mortem, qui vitam clauſe-
rat advolutus; dicente Scriptura: „ Videbitis Deut. 28.
„ vitam veſtram pendentem coram oculis ve-
„ ſtris, & non credetis. „ *Et ſedebat ſuper*
eum. Non laſſitudinem recreans, ſed ſacri &
vitalis ſepulchri ſe eſſe præſidem ſic demon-
ſtrans; & deſtructam eſſe mortem cæleſtis mi-
niſter officii, tali ſeſſionis ſuæ declarabat indi-
cio: & eſſe Deum qui paſſus eſt, Deum qui
intra noſtri corporis eſt receptus anguſtias,
Deum quem habitu ſuperno ſic reſidens teſta-
batur aſſertor: & quid plura fratres? ſedet, quia
ab illo tam venerabili ſepulchro nunquam an-
gelus recedit. *Præ timore autem ejus exterriti ſunt*
cuſtodes: & facti ſunt ſicut mortui. Quos proſter-
nit terror noxios, ad conſcios mox recurrit.
Sic, ſic innocui cum reſurgent, terror, &
mors injuſtos, & impios poſſidebit. *Erat au-*
tem aſpectus ejus, ſicut fulgur & veſtimenta ejus
ſicut nix. Quid facit veſtis, ubi nulla eſt
nuditas? quid indumentum, ubi tegendi neceſ-
ſitas non habetur? Sed angelus, fratres, no-
ſtrum habitum, noſtram formam, noſtram ſimi-
litudinem, in reſurrectione taliter præfigurat,
ubi homo ipſa corporis ſui claritate reſtituitur,
dicente Domino: „ Tunc juſti fulgebunt ſicut Matth. 13
„ ſol in regno patris eorum. „ *Reſpondens au-*
tem Angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos,
ſcio enim quod Jeſum, qui crucifixus eſt, quæri-
tis. Adhuc crucifixum & mortuum require-
bant, quarum fidem ſæva Paſſionis procella
turba-

„ Chriſtum in noviſſimo die reſuſcitando loqui, in cujus
„ carne mortalitas in immortalitatem, corruptio in incor-
„ ruptionem, caro in ſpiritum per beatam gloriam transfer-
„ rentur. Tenebræ vero, quæ in lucem commutabun-
„ tur, ſunt vel cunctæ res adverſæ, quæ in lucem, hoc
„ eſt in proſperas res transferuntur; vel certe mors ipſa,
„ quæ nox dicitur, & quæ depoſita obſcuritate in per-
„ petem lucem mutabitur, ideſt in perpetem vitam. Non
„ perit nox, ideſt mors, quia omnes morimur; ſed mors
„ mutatur in vitam quoad juſtos, qui in Domino mo-
„ riuntur. Non deficit tempus, quia auctor temporum
„ tempora neſcit. Nox perdit vicem ſuæ ſervituris, quia
„ mors homini, homo morti deſervit; ſed libera eſt a
„ ſervitute, dum ipſe homo in reſurrectione luce perpe-
„ tua fruetur. Hoc probat Auctor ex Pſalm. 138., v.
„ 10.: *Et nox ſicut dies illuminabitur &c.* quod ſic explico.
„ Dicit homo, eſto: tenebræ me operiant in nocte mortis,
„ ne ulterius videam lucem: hoc erit quidem in pœnam
„ peccati; ſed nox hoc eſt ipſa mors corporis, erit illumi-
„ natio mea in deliciis meis, quia per gratiam Chriſti re-
„ ſuſcitati, & ego a morte reſurgam, & per viam mortis
„ de morte ipſa tranſibo ad vitam, ubi lumine gloriæ il-
„ luſtratus deliciis beatæ viſionis perfruar. Lege Mald.
„ in cap. 1. Lucæ, num. 78, & 79. ubi per tenebras
„ & lucem cunctas res proſperas & adverſas reſpective
„ Patres intellexiſſe docet. Et in cap I. Joannis, num.
„ 4. verſus fin. vitam lucem, mortem tenebras Scriptu-
„ ram appellare ait. Sic Auctor noſter inſr. Serm 79.
„ hujus loci explanationem innuere videtur. „ Mita. At-
tento ſtylo Chryſologi faciliime intelligitur, comparari hic
noſtrorum corporum reſurrectionem ipſi eidem veſperi,
vel, ut loqui amat, nocti reſurrectionis domini: quæ ſuæ
naturæ obſcuritatem vertit in lucem, ſicuti & nos no-
ſtrorum corporum corruptionem, vertemus in immorta-
litatem.

(4) *Sabbathum ſecundarium.* „ Diem Dominicum ob
„ Chriſti reſurrectionem Sabbathum primarium vocat;
„ hoc eſt, feſtum præcipuum, ac principale. Sabba-
„ thum autem Hebræorum ſecundarium appellat: hoc eſt
„ in ſecundo, & humiliori loco poſitum, tanquam hujus
„ primarii ſignificativum. De Sabbatho Hebræorum in
„ diem dominicum converſo, & de ſanctificatione feſto-
„ rum pulchre, ut ſolet, Auguſtinus Serm. 251. de
„ Temp. „ Mita.

(5) *Quo & unam.* MS. Cæſenæ: *quo nunc in duabus*
unam.

 (6) *Clau-*

turbaverat, & tentationis cas ita pondus incurvaverat, ut cæli Dominum adhuc quærerent in ſepulchro. *Non eſt hic.* Secundum id quod in loco extitit: hic eſt autem, per hoc quod ubique eſt, & loci capacitate non clauditur. *Venite, videte locum, ubi poſitus erat Dominus.* Mulieres vocat angelus ad videndum, ut ſacri corporis locus mundaret oculos, quos
(6) diabolo claudente (6) vetitæ arboris macularat aſpectus. Ingrediuntur ſepulchrum, ut conſepultæ Domino totam fidei reſurgerent in ſalutem: „Si complantati ſumus ſimilitudini mor- Rom. 6.
„ tis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus. „ *Euntes dicite diſcipulis ejus.* Revertere ad virum mulier jam ſanata, & ſuade fidem, quæ perfidiam ſuaſiſti: refer homini dominicæ reſurrectionis indicium, cui ante tentationis & ruinæ conſilium detuliſti.

(6) *Claudente.* MS. Cæſenæ. *Suadente.*

SERMO LXXVIII.

De ſeptima Chriſti Manifeſtatione facta Diſcipulis ad mare Tiberiadis.

POſt illam terris inexpertem, tremendam cælis, inauditam ſæculis, inferis non ferendam tempeſtatem dominicæ paſſionis, venit ad mare Dominus, & diſcipulos ſuos nocturnis in tenebris reperit fluctuantes. Fugiente enim ſole quid de ſplendore lunari? quid de ſtellis ad noctis potuit ſolatium remanere? Erat enim una terra, & confuſa caligo, quod non ſolum viſum corporis, ſed ipſum mentis cæcabat obtutum: nec ſinebat littus fidei, portum
Joan. 21. ſalutis petere, vel repetere navigantes. *Mane,* inquit Evangeliſta, *jam facto, ſtetit Jeſus in littore, non tamen cognoverunt diſcipuli, quia Jeſus eſt.* Creatoris injuriam tota fugerat creatura: necem Domini ſui mundus evitare contendit: ſciens ad totam domum vindictam pertendere, in qua fuerit ſervorum ſcelere dominator occiſus. Hinc eſt, quod ſuis ſe deferentibus fundamentis, terra tremuit: Sol ne videret, aufugit: dies ne intereſſet, abſceſſit: petra, quia non valebant diſcedere per naturam, novum ſcinduntur per vulnus, facinus tantum ſono, quia voce non poterant accuſantes: infernus ubi ad ſe penetrare ipſum Judicem vidit, victus, & ejulans, quos tenebat, amiſit: hinc eſt quod redditæ corporibus ſuis animæ reſurrecturos mortuos, quos mundus putaverat deperiiſſe, viventibus nunciarunt. Ergo taliter cum mundi compago tota confuſo ordine fluctuaret, & ad primordiales tenebras, atque antiquum chaos crederet ſe auctoris ſui morte devolutam, ſubito reſurrectionis ſuæ lumine Dominus diem reducit: & orbem totum priſtinum reformat in corpus; ut quem ſibi taliter viderat eſſe compaſſum, ſuam ſecum ſuſcitaret ad gloriam, dicente Evangeliſta: *Mane jam facto;* id eſt, tranſacta nocte dominicæ paſſionis. *Stetit Jeſus in littore.* Ut in
(1) antiquum terminum (1) revocaret univerſa, firmaret dubia, jactata compeſceret, turbata componeret, & ſtatione ſua ipſa fundamenta orbis, quæ ſic commota fuerant, ſtabiliret, quo mox mundus ad ſui recurreret auctoris obſequium, qui ad ſui diffugerat auctoris injuriam. *Mane autem facto, ſtetit Jeſus in littore.* Ut Eccleſiam præcipue, in qua diſcipuli amaris tunc
fluctibus jactabantur, (2) ad fidam fidei ſuæ re- (2)
duceret ſtationem: denique quia eos fidei virtute repererat deſtitutos, & a virili robore invenerat perdejectos, arguit tales pueros nuncupando, cum dicit: *Pueri, numquid pulmentarium* Matth. 26.
habetis? Ibi enim erat Petrus, qui negaverat: Joan 20.
Thomas, qui dubitaverat: Joannes, qui fu- Marc. 14.
gerat: non ergo ut fortiſſimos milites, ſed
pueros compellat ut timidos: (3) & quos ido- (3)
neos necdum deprehendit ad prælium, ut teneros invitat ad menſam, dicendo: *Pueri numquid habetis pulmentarium?* Ut humanitas ad gratiam,
panis ad fiduciam, pulmentum (4) revocaret ad (4)
fidem: corpus enim reſurrexiſſe non crederent,
niſi eum toto hominis ordine (5) cernerent (5)
manducantem. Hinc eſt quod petit eſcas ſatu-
ritas tota rerum (6): panis ipſe manducat, quia (6)
non ille cibum, ſed ſuorum ſemper eſurit charitatem. *Pueri, numquid habetis pulmentarium? reſponderunt ei, non.* Et quid habebant, qui Chriſtum jam ſecum poſitum non habebant, qui coram ſtantem Dominum ſuis adhuc oculis
non videbant? (7) *Non enim cognoverunt diſcipuli* (7)
quod Jeſus eſt. Dixit eis, mittite in dexteram partem navis rete, & invenietis. Revocat ad dexteram, quos turbo paſſionis egerat, & redegerat ad ſiniſtram. *Miſerunt,* inquit, *& non poterant illud trahere a multitudine piſcium.* Miſerant in dexteram, miſerant in virilem partem, ſed ut pueri adhuc trahere non valebant: ſenſerunt tamen ex ipſo pondere, ſenſerunt piſces veniſſe
ad jubentis imperium, non humanæ artis (8) (8)
incurriſſe capturam. *Diſcipulus autem ille, qui diligebatur ab Jeſu, ait: Dominus eſt.* Primus qui diligitur videt, quia ſemper amoris oculus acutius intuetur: & ſemper vivacius qui dili-
git (9) ſentit. *Petrus ut audivit.* Quæ res illam (9)
Petri ſic tardaverat mentem, ut ab alio audiret Dominum, qui cæteris conſueverat nunciare? Ubi eſt illud ipſius ſingulare? „Tu es Chri-

NOTÆ.

(1) UT *in antiquum terminum.* Ad primævum ſtatum a quo diſceſſerant.

(2) *Fluctibus jactabantur.* Significat Chriſtus ſe eſſe in vado, ipſos in ſale verſari, ait Grotius.

(3) *Ut timidos.* Timuiſſe Apoſtolos docet etiam Chryſoſtomus, & alii

(4) *Pulmentum.* Et pulmentarium ſumitur pro quolibet obſonio. Ita ſonat Græcus · προσφάγιον.

(5) *Toto hominis ordine.* Eo ſcilicet, eodemque modo, quo ceteri homines veſcuntur.

(6) *Saturitas rerum.* Vocatur Chriſtus: vel quia omnibus rebus ſatur nullis indigebat: vel per quem omnes ſaturantur.

(7) *Oculis non videbant.* Vel quia ab littore aberant; vel quia nondum ſatis luceret dies.

(8) *Non humanæ artis.* Nam jecerant rete ad dexteram propius littus, ubi minor erat ſpes capiendi.

(9) *Qui diligit.* Ex Latino. Editi: *qui diligitur.*

(10) In-

Matth. 16. „ Chriſtus filius Dei vivi: „ ubi eſt? In do-
& 26. mo auſugerat Caiphæ Principis Judæorum, tar-
dius ſuum Dominum videbat, qui vocem ta-
cile ancillæ ſuſurrantis audivit. *Ut audivit*, in-
quit, *quia Dominus eſt*, *tunica ſe præcinxit*, *erat
enim nudus*. Mirum, fratres! cum comprehen-
deretur Dominus, Joannes abjecit ſindonem,
(10) & Petrus inventus eſt nudus: (10) quia Jo-
annem texit fuga, Petrum negatio ſic nuda-
Matth. 14. vit. Mirum, fratres, & vere mirum, quia qui
in navi nudatus eſt, in mare ſe demergit in-
(11) dutus: (11) quia innocentia nunquam nuda eſt,
Gen. 3. & reatus ſemper refugit ad velamen: denique
(12) ſicut Adam, ita & nunc Petrus (12) poſt culpam
ſuam geſtit tegere nuditatem, qui fuerant am-
bo utique ante culpam ſancta nuditate veſti-
(13) ti. (13) *Tunica ſe præcinxit*, *& miſit ſe in mare.*
Ut mare dilueret, quod negatio taliter ſordida-
verat. *Miſit ſe in mare.* Ut eſſet primus in re-
ditu, qui acceperat in ordine principatum. *Et
tunica ſe præcinxit.* Qui (14) præcingendus erat (14)
martyrii paſſione, dicente Domino: „ Alius Joan. 21.
„ te præcinget, & ducet quo tu non vis. „
Alii autem diſcipuli navigio venerunt, *non enim lon-
ge erant a terra*, *ſed quaſi cubitis ducentis*, *trahen-
tes rete piſcium.* Alii navigio perveniunt, &
capturam piſcium trahunt, ut Eccleſiam ſæculi
jactatam procellis, & eos quos Evangelico
reti ad ſupernam lucem rapiunt, & elevant
de profundo, ad Dominum ſecum fideli la-
bore perducant. *Non*, inquit, *longe erant a ter-
ra.* Non erant longe a terra viventium, quos
præſentium finis (15) proximos eſſe fecerat (15)
jam futuris. *Sed quaſi cubitis ducentis.* Ex Judæis
& Gentibus centenarium numerum duplicat, qui
duorum vitam, ſalutemque jungit populorum.
Reliquam partem lectionis ſequenti ſermone,
Domino juvante, tractabimus.

(10) *Inventus eſt nudus.* In calido illo climate Petrus incedebat nudus. Aut juxta mentem Bedæ dicitur nudus *ad comparationem cæterorum veſtimentorum, quibus uti ſolebat*: Vel quod more piſcatorum, ſtudio piſcandi nudus inceſſerat.

(11) *Se demergit indutus.* Evangelium dicit: *tunica ſe præcinxiſſe.* Et vere Petrus viſo Domino ſuperiorem veſtem induit, ut aliquibus videtur, pallii genus, quo Phœnices, & Tyrii utuntur, inquit Theophylactus, qui præcinxit ſe, ut honeſtius ircet ad dominum. Nec poterat veſtis hæc, licet talaris, natatui obſiſtere: non enim erat natandi neceſſitas. Sed jam terræ vicinus poterat pedes, præcinctusque ad latus veſte, ad Dominum pervenire.

(12) *Sicut Adam, nunc Petrus.* Conſonant alii. Theophylactus vero, & ſecum plures, pudorem Petri ex nuditate, non ex culpa effluxiſſe docent.

(13) *Sancta nuditate veſtiti.* „ In Adam fuit juſtitia ori-
„ ginalis, in Petro gratia juſtificationis, in utriſque in-
„ nocentia. „ Mita.

(14) *Qui.* MS. Ceſen. *Quia.*

(15) *Quos præſentium finis.* Vel finis vitæ præſentis, vel honorum temporalium, quæ Chriſtum ſequentes dimiſerant.

SERMO LXXIX.

De Reſurrectione Chriſti.

QUoniam Matthæi & Marci ſuper domini-
cam reſurrectionem jam cucurrimus le-
ctiones, modo qui hinc intonuerit Lucas
Luc. 24. beatiſſimus exquiramus. *Una*, inquit, *ſabba-
thi valde diluculo venerunt ad monumentum mulie-
res*, *portantes*, *quæ paraverant aromata.* Sæpe
diximus quæ circa reſurrectionem Chriſti ge-
ſta ſunt, geſta eſſe reſurrectionis noſtræ in
formam: hinc eſt quod Evangeliſtæ ſermone
plus myſtico, quam novo factorum Chriſti ſe-
riem proloquuntur. *Una*, inquit, *ſabbathi.* Be-
ne una, quia reſurrectionis dies alteram ne-
ſcit: lucis æternæ mater, noctis tempus igno-
rat: perpetuus dies perpetuo illuceſcit: reſur-
gentium lux mori non poteſt: lux quæ noctem
delet, neſcit extingui. *Venerunt*, inquit, *ad
monumentum portantes*, *quæ paraverant aromata:
& invenerunt lapidem revolutum a monumento*, *&
intrantes non invenerunt corpus Domini Jeſu.*
Quid eſt, quod quæ ante de monumento fuge-
rant, (1) nunc audaces redeunt ad ſepulchrum: (1)
intrepidæ pavidum redeunt ad funus: ſepul-
chri triſtitiam confidenter invadunt: & non
invenientes Dominum, conſtanter quærunt,
conſtantius immorantur: nec illud paveſcunt,
quod monumento nox addita (2), dum tenebras (2)
generat, addit timorem? Fratres, mulier mali
cauſa, peccati auctor, via mortis, ſepulchri
titulus, (3) inferni janua, lamenti neceſſitas to- (3)
ta: (4) ob hoc naſcuntur lachrymis, mancipan- (4)
tur mœroribus, gemitibus addicuntur, & in
lamentis tantum fortes ſunt, quantum viribus
inveniuntur infirmæ: & quantum imparatæ ſunt
ad labores, tantum ad lachrymas ſunt para-
tæ: hinc eſt quod lachrymis arma vincunt;
regna fletibus inclinant; lamentis totam forti-
tudinem virorum frangunt. Non eſt ergo mi-
rum, ſi ad lachrymas, ad funus, ad ſepul-
chrum, ad obſequium dominici corporis fœ-
minæ ardentiores Apoſtolis hic videntur; ubi
mulier

NOTÆ.

(1) F*Ugerant.* Evangeliſta vocat eas *mente conſternatas* ob Angelorum aſpectum, & ob ea, quæ in paſſione Chriſti evenerant. Quod hic autem dicitur illas ad monumentum reverſas paraſſe aromata, per anteceſſum dicitur; cum aromata non emiſſent, niſi elapſo Sabbatho, & in veſperis alterius diei.

(2) *Nox addita.* Latius explicat quod Evangeliſta factum dicit *diluculo*: vel de initio itineris loquitur, non de termino. Nam mulieres Dominica die ante ortum ſolis, Jeroſolymis diſceſſere, & pervenere circa ortum ſolis. Johan. XX. 1. Πρωΐ σκοτίας ἔτι οὔσης, & Marc. XVI. 2. Ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.

(3) *Sepulchri titulus.* „ Eſt ſepulchri titulus ſenſu Zai
„ morræ in Monarchia myſtica, cap. de malis mulieri-
„ bus, quia titulus ſepulchri cum ſit: *Hic jacet*; mala
„ fœmina, nondum a pravis actibus, & fraudibus deſiſtit,
„ donec amatorem libidinoſum ad ultimam deduxerit per-
„ ditionem; ſed, hæc muralem ſapit expoſitionem. „ Mita.
Aliunde fortaſſe deducenda res eſt. Quicumque intuere cupiebat rem aliquam ſui juris eſſe titulum præfigebat. Auguſtinus Pſalm. XXI. *ubi potens aliquis invenerit titulos ſuos, nonne jure rem ſibi vindicat: & dicis non ponerem titulos meos, niſi res mea eſſet?* Vide Du-Cangium in Gloſſario. Vocat ergo Mulierem *titulum ſepulchri*: quod ipſa mortem, & ſepulchrum univerſo orbi paraverit. Vide infra Serm. CLIV., & CLV.

(4) *Lamenti neceſſitas.* Nil habet in ſe, quod non ſit lamenti cauſa neceſſaria.

Hh (5) *Quæ*

Digitized by Google

mulier prima currit ad lachrymas, quæ prima cucurrit ad lapſum: præcedit ad ſepulchrum, quæ præceſſit ad mortem: ſit reſurrectionis
(5) nuncia, quæ ſuit mortis interpres: (5) & quæ viro porrexerat interitus tanti nuncium, viris ipſa porrigit magnæ ſalutis auditum; ut compenſet fidei nuncio, quod perſidiæ ademit auditu. Non eſt hic præpoſterus ordo, ſed myſticus: non poſtponuntur Apoſtoli fœminis, ſed ad majora ſervantur: fœminæ obſequium Chriſti ſuſcipiunt, Apoſtoli Chriſti ſuſcipiunt paſſiones: illæ portant aromata, iſti flagella: illæ intrant ſepulchrum, iſti carcerem: illæ ad obſequium feſtinant, iſti pervolant ad catenas:
(6) infundunt illæ oleum,(6) iſti ſanguinem fundunt: mortem ſtupent illæ, ſuſcipiunt hi mortes: & quid multa? reſident illæ domi, ad acies iſti tendunt; ut devoti milites probent adverſis fidem, virtutem laboribus, injuriis patientiam, periculis mortem, vulneribus tolerantiam, devotionem pœnis, viſcerum laceratione conſtantiam: mulieres ergo ferunt pro Chriſto lachrymas; Apoſtoli diabolo ſuperato, & victis hoſtibus, Chriſto & victoriam reſe-
Luc. 24. runt, & triumphum. Verum quod apoſtoli reſurrexiſſe dominum mulieribus nunciantibus, aut non credidiſſe, aut deliramentum judicaſ-
(7) ſe (7) referuntur, graviter nemo arguat: alte dubitat, qui altius credit: decipi non poteſt,
(8) qui non eſt facilis auditui, (8) ignavus nimis eſt, qui poſt exemplum invenitur incautus, rudis miles ad aciem concurrit, qui cauſam belli neſcit, vim bellatoris ignorat: peritia eſt, non eſt ſegnities, cum ſenſim miles veteranus incedit. Sic Adam novus cito cecidit, dum cito credidit, & dum facile dat aures ad mulieris auditum, ſe, ſuoſque poſteros peſſimo addixit inimico: at veteranus Petrus (9) fœmi- (9)
nam non facile audit, fœminis nunciantibus credit tarde, & ut veteranus deliberat, ne ut puer incurrat. Denique ubi duo ex diſcipulis, qui poſt reſurrectionem Chriſtum meruerunt itineris habere collegam, reverſi, nunciabant dominum ſe vidiſſe; Apoſtoli quod audiunt non delirium judicant, ſed virile: dant aures, ora figunt, aperiunt oculos, corda pandunt, & quæ dicuntur ſic commendant ſenſibus, ut poſt cunctationis æſtus ſitienter bibant auditum fidei de flumine, quod collegarum lingua fundebat. Sicut ardorem ſitis frigida pocula reſtinguunt & refrigerant, ita mentis auditus lætior fit poſt mœrorem. Fratres, quis cauſas capere dominicæ nativitatis poteſt? Dominicæ reſurrectionis negotium exiſtimare quis meretur? iſta cogitare, capere, exiſtimare niſi qui ab ipſo Deo acceperit, non valebit: quod creator rerum fœmineo creatur partu: quod mundi Dominus in ſervitute videtur humana: quod paſtor omnium paſtu indiget: reis quod addicitur, qui abſolvit univerſos: quod punitur vita ſæculi: quod mortuorum moritur ſuſcitator: quod claudens omnia ſepulchro clauditur: quod ſupernorum dominus apud inferos invenitur: qui ergo iſta capere poteſt, Apoſtolorum cunctationes, trepidationes, timores, fugas, latebras profunde judicans non miratur. Ergo fratres quod Apoſtoli dubitant, quod iſta tam tarde tanta credulitate ſuſcipiunt, non miremur nos, qui hucuſque non credimus, ſed oremus; ut de his tantum ſentire mereamus, quantum dederit ille, qui divina hominem ſentire largitur. Quod remanſit de ſerie lectionis, Deo juvante, proximo ſermone perſcrutabimur.

(5) *Quæ fuit mortis interpres.* Cyrillus apud Divum Thomam in Catena Oper. Tom. V., pag. 374., recent. Ven. editionis: *Namque fœmina, quæ fuit mortis miniſtra, venerandum reſurrectionis myſterium primo percepit, & nunciavit.*

(6) *Oleum.* Dicit *oleum* pro aromatibus, quæ ad condiendum Chriſti corpus paraverant.

(7) *Deliramentum judicaſſe.* Lucas XXIV,. 11. *& viſa ſunt ante illos ſicut deliramentum, verba iſta.*

(8) *Facilis auditui.* MSS. Caſen. & Vallicell. *Facilis auditor.*

(9) *Veteranus Petrus* Dum Petrus una cum Joanne, auditis quæ Mulieres nunciaverant, ſurrexit, & cucurrit ad monumentum, ut Lucæ XXIV., 12., exiſtimaſſe videtur Chryſologus, id egiſſe, ut veluti experientia edoctus, aliis non temere credare, ea propriis oculis inſpiceret vera eſſent, nec ne. Indeque non Fœminis, quarum arte jam in Atrio deceptus fuerat, addit Mita, ſed ſibi tantum fidens, quid de reſurrectione credendum fuerat, deliberare. Primam ad ſepulchrum acceſſionem, cujus ipſe pars fuit, narrat Joannes XX., 3 Hic Petrus proſcilcitur ſolus, ſaltem ſolius Petri meminit Lucas.

SERMO LXXX.

De Chriſti Reſurrectione, & ſecunda Manifeſtatione facta Mulieribus à monumento regredientibus.

SErmone proximo, quia primam partem perſtrinximus lectionis, hodie quæ ſunt in ſe-
Matth. 28. quentibus audiamus. *Reſpondens*, inquit, *angelus dixit mulieribus, nolite timere vos, ſcio enim, quia Jeſum, qui crucifixus eſt, quæritis, non eſt hic: ſurrexit enim ſicut dixit, venite, videte locum ubi poſitus erat dominus.* Putaſne Petri, Joannis, diſcipulorum omnium abſentia objur-
(1) gatur (1), caſtigatur ignavia, quod reſurgenti Chriſto mulieres primæ ſolæ pervigiles ardenter occurrant; ipſa etiam virilis portio (2) ſic (2)
notatur, ut ad reſurrectionis gloriam muliebris præcurrat infirmitas? Abſit, fratres, eſt iſtud cauſa, non caſus: myſterium, non eventus: ordo, non culpa: nam mulier hic virum ſequitur, non præcedit: ubi vir reſurgit in Chri-
ſto. (3) Sentias ergo (4) Petrum non mulieribus ceſſiſſe, ſed Chriſto: non ancillæ, ſed domino: (3) (4)

NOTÆ.

(1) OBjurgatur. Nonnullæ editiones habent *culpatur.* Aliæ: *uritur*

(2) *Virilis portio.* Petrus ſcilicet, aliique Apoſtolorum.

(3) *Vir reſurgit in Chriſto.* Ideſt: virilis ſexus, quem Chriſtus dominus, naſcendo inter nos, aſſumpſerat.

(4) *Sentias ergo.* MS. Cæſen. *cenſtas ergo.*

no: ſacramento, non ſomno: ordini, non ti-
(5) mori: denique jam vir erat in Chriſto, (5)
quando ad mulieres angelus venit, ut quantum
(6) præcellit Dominus Angelum,(6) tantum vir mu-
lierem præcederet in honore. *Nolite timere vos.*
Quia bonos amor poſſidet, malos pavor: &
impios timor terret, pios ſolatur affectio. *No-
lite timere vos.* Hoc eſt dicere, timeat Judæus,
qui tradidit: Pilatus, qui addixit: qui illuſit,
miles: quæ crucifixit, impietas: crudelitas, ama-
ra pocula quæ propinavit: ſævitia, quæ ob-
(7) ſedit ſepultum (7): perfidia, quæ emit menda-
cium: fidem, quæ vendidit: inhumanitas, quæ
dominum ſuum reſurrexiſſe dolet, non dolet
occidiſſe: vos autem gaudere convenit, non ti-
mere: quia reſurrexit quem quærebatis mor-
tuum, vivit quem lugebatis occiſum. *Scio enim,
quia JEſum, qui crucifixus eſt, quæritis.* Hoc
(8) eſt, quid quæritis viventem (8) cum mortuis?
vitam quid quæritis in ſepulchro? Ite potius
ad occurſum viventis: & jam nolite concurre-
re ad morientis obſequium. *Scio quia JEſum,
qui crucifixus eſt, quæritis: non eſt hic.* Sic di-
xit angelus, quia aperuit ob hoc ſepulchrum,
non ut inde exiret Chriſtus, qui ibi jam non
erat, ſed ut ibi Chriſtum jam non eſſe mon-
ſtraret. *Surrexit ſicut dixit.* Gemina virtus eſt:
& redire a mortuis, & futura præſcire. *Venite,
videte locum, ubi poſitus erat Dominus.* Venite
mulieres, venite, videte ubi Adam poſuiſtis
vos: ubi ſepeliſtis hominem, ubi virum veſtro
conſilio contruſiſtis, per quod feciſtis pro ſer-
(9) vis ipſis (9) dominum ſic jacere: & intelligite
erga vos tantam magnitudinem veniæ, quanta
fuit domino injuriæ magnitudo. *Venite, videte
locum, ubi poſitus erat dominus.* Virtus angelica
eſſe dominum qui crucifixus eſt, confitetur: &
infirmitas humana diſcutit, utrum ſit dominus
(10) qui reſurgit? (10) Chriſtus ſic humanas ſuſcepit
paſſiones, ut totum quod divinitatis eſt, non
amittat. *Et euntes cito, dicite diſcipulis ejus,
quia ſurrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi
eum videbitis.* Neque hic mulieribus apoſtoli
poſtponuntur, ſed mulier abſolvitur a reatu,
dum portat vitæ, portat reſurrectionis audi-
tum, quæ auditum mortis portaverat, & rui-
næ. *Et euntes*, inquit, *cito de monumento cum
timore & gaudio magno.* Mulieres intrant ſepul-
chrum, ut fierent ſepulturæ participes, ſociæ
paſſionis: exeunt de ſepulchro, ut ante fide ſur-
gerent, quam reſurgerent carne. *Exeuntes cum
timore & gaudio magno.* Et ubi eſt, nolite ti-
mere. Quia timor non ablatus eſt, ſed muta-
tus: timor abſceſſerat de reatu, ſed de ſervi-
tio manebat: malus timor culpæ, bonus reve-
rentiæ timor: Adam datum perdiderant, ne
perderent ipſum redditum,(11) pertimeſcebant. (11)
Cum timore & gaudio magno. Scriptum eſt „ Ser- *Pſ.* 2.
„ vite domino cum timore & exultate ei cum
„ tremore. „ *Cum timore & gaudio magno.* „ Quia *Pſal.* 18.
„ timor domini ſanctus permanet in ſæculum
„ ſæculi. „ In ſanctitate ergo manet, qui Dei
permanet in timore. *Currebat nunciare diſcipu-
lis ejus, & ecce occurrit eis JEſus dicens, avete.*
Fideliter currentibus, occurrit Chriſtus, ut
quod fide crediderant, agnoſcerent viſu: &
firmaret præſentia, quas adhuc trepidas habe-
bat auditus. *Occurrit eis JEſus, dicens, avete.*
Occurrit ut dominus, ſalutat ut parens: affe-
ctu animat, ſervat timore: ſalutat, ut per a-
morem ſerviant, non fugiant per timorem. *At
illæ acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus.* Haberi
ſe voluit, qui paſſus eſt ſe teneri. *Acceſſerunt,
& tenuerunt pedes ejus.* Ut ſcirent in capite
Chriſti virum eſſe, ſe eſſe in pedibus Chriſti:
(12) & datum ſibi virum ſequi, non præire (12)
per Chriſtum. *Dicit eis, nolite timere.* Quod
dixerat angelus, dicit & dominus: ut quas
firmaverat angelus, Chriſtus redderet firmio-
res. *Sed ite, dicite fratribus meis, ut eant in
Galilæam, ibi me videbunt.* Reſurgens a mor-
tuis, Chriſtus reſumpſit hominem, non reli-
quit: vocat ergo fratres, quos corporis ſui fe-
cit eſſe germanos: vocat fratres, quos patris
ſui adoptavit in filios: vocat fratres, quos be-
nignus hæres ſibi præſtitit cohæredes. Sed re-
ſurgente Chriſto impietas qualiter reſurgat au-
dite: *Ecce venerunt quidam de cuſtodibus in civi-
tatem: & nunciaverunt principibus ſacerdotum omnia
quæ facta fuerant. At illi congregati cum ſeniori-
bus conſilio accepto, pecuniam copioſam dederunt mi-
litibus dicentes, dicite, quia venerunt nocte diſcipuli
ejus, & furati ſunt eum dormientibus nobis.* Qui
dant pecuniam, non perdenda comparant,
ſed ſervanda: Judæi vendente Juda emerunt,
ut perderent Chriſtum: nunc pecuniam co-
pioſam, ut ſe legem, templum, patriam per-
derent, effuderunt. Viri ſanguinum, & do-
loſi, ſtatuunt pretium falſitatis, perfidiæ con-
ficiunt inſtrumentum, commercio crudeli frau-
dem fidei, veritatis latrocinium nundinantur:
corrumpunt milites, ut furtum vocent, quod
erat reſurrectionis arcanum: *Venerunt diſcipuli
ejus nocte, & furati ſunt eum.* Non contenti in-
ter-

(5) *Vir erat in Chriſto.* „ Virilis portio hominis prius „ erat non ſolum ad Chriſti ſepulchrum, ſed & in Chri- „ ſto ipſo per unionem hypoſtaticam, quando Angelus, „ Chriſti miniſter, venit ad docendum mulieres, de ipſius „ Chriſti reſurrectione. „ Mita.

(6) *Quantum præcellit Dominus Angelum.* „ Legendum eſt: *Dominus* vel *Chriſtus* non autem *Deus*, ut in impreſſis Codicibus. Facile enim fuit, ut verbum *Dominus* per compendium literarum incaute immutaretur in verbum *Deus*: Chriſtus autem Dominus præcellit Angelis, primo quia ipſe eſt caput Angelorum juxta illud ad Coloſſ. 1 r. *Qui eſt caput omnis principatus, & poteſtatis*: Secundo quia Chriſtus, ut Homo, eſt Sacerdos in æternum, qui quotidie ſeipſum offert in incruento ſacrificio Miſſæ. Ex Mita.

(7) *Sævitia, quæ obſedit ſepultum &c.* Obſcurum in editis locum, ex interpunctione Meurſii elucidavimus.

(8) *Viventem.* MS Cæſenæ: *Vivificantem.*

(9) *Pro ſervis ipſis* Prima editio Bon. pro *ſervis ipſi.*

(10) *Utrum ſit Dominus, qui reſurgit.* Manichæos fortaſſe deſignat, qui phantaſticam non veram fuiſſe Chriſti reſurrectionem blaſphemabant. Vide Cyrillum Hieroſolymitanum Catecheſi XIV. Eutyches, quemadmodum aſſumptionem corporis negavit, & impie docuit, Unigeniti divinitatem Cruci affixam fuiſſe, ita aſſeruit divinitatem tumulo mandatam, reſurrexiſſe. Theodoretus hæretic Fab. lib. IV. cap. XIII., pag. 246. Origenes putavit Chriſti corpus, poſt reſurrectionem fuiſſe aereum, vel æthereum: ſicuti colligitur ex libro ejus III contra Celſum, pag. 136. Eandem opinionem, ex fœtidia Origenianis lacunis hauſtam, interpolavit Oſtorodius, Sociniani ſtipitis infelix propago.

(11) *Ipſum redditum.* In Chriſto ſcilicet, qui novus fuit Adam.

(12) *In capite virum eſſe, ſe eſſe in pedibus.* Multa hic congerit Mita, & ſe mire torquet, ut ſuadeat ſenſum Chryſologi eſſe: Virum in capite conſtitutum dici, nam ſummus Pontifex eſt Eccleſiæ caput, & Mulieres ſunt in pedibus: *hoc eſt in numero Fidelium: quibus datum eſt ſequi virum per obedientiam, non autem per uſurpationem muniorum Sacerdotalium.* Minori negotio res indiget Vir potiorem partem tenet in Eccleſia: Mulier ſubjecta ei, & pediſſequa eſt.

 (13) *In*

terfeciſſe magiſtrum, quomodo diſcipulos poſ-
ſent perdere, moliuntur: diſcipulorum cri-
men eſſe faciunt virtutem magiſtri. *Venerunt
nocte diſcipuli ejus, & furati ſunt eum.* Plane a-
miſerunt milites, perdiderunt Judæi; ſed di-
ſcipuli magiſtrum ſuum, non furto, ſed fide:
virtute, non fraude: ſanctitate, non crimine:
vivum, non mortuum ſuſtulerunt: hinc eſt,
quod in Galilæam, ut eum poſſint videre, mit-
(13) tuntur, (13) quia Deus in loco perfidiæ non vi-
detur. Quod autem dixit: *Data eſt mihi omnis
poteſtas in cælo & in terra.* Qui ipſe in ſe ſibi
dederit, hoc declarat: probante Apoſtolo,
2. Cor. 5. cum dicit „ Deus erat in Chriſto mundum
„ reconcilians ſibi. „ Filius Dei virginis filio,
Deus homini, divinitas carni contulit, quod
ſemper cum patre poſſedit, & ſpiritu. Et ideo
ait: *Ite baptizate omnes gentes in nomine Patris &
Filii, & Spiritus ſancti.* Ut omnes gentes pote-
ſtas una, eademque recrearet (14) ad ſalutem, (14)
quas crearat ad vitam. *Et ecce*, inquit, *ego vo-
biſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem
ſæculi.* Eſt ſemper nobiſcum, qui cum patre
eſt ſemper: & veniet nobis per hoc quod aſ-
ſumpſit ex nobis. Et quid plura, fratres?
Quod naſcitur, quod patitur, quod reſurgit,
quod accipit, non eſt, non eſt neceſſitatis ſuæ,
noſtræ eſt hoc ſalutis.

(13) *In Galilæam mittuntur.* Omnes enim, qui Chriſtum comitati fuerant e Galilæa erant, & e Galilæa profecti ad Feſtum Paſchatis.

(14) *Recrearet.* Solemnis vox apud Patres *creare* pro immutare in melius: Chryſoſtomus homil. in 11. Corinth. 17. *Creat Deus, quando malum hominem, bonum reddit.* Baſilius Orat. IV. contra Eunomium: Gregorius Nyſſenus de ſcopo Chriſtiani tom. 1. pag. 224. Theodoretus ad 11. Corinth. v 17. ibique Theophylactus.

SERMO LXXXI.

De quinta Chriſti Manifeſtatione facta Diſcipulis, cùm Thomas abeſſet.

DUm rebellis Judæa creatorem ſuum debel-
lare contendit, & in auctoris ſui necem le-
vat impias manus, terris abſtulit pacem,
concordiam rerum ſolvit, elementorum ſic fœ-
dus rupit, ut mundum totum ad chaos revo-
(1) caret antiquum: (1) denique diem fugat, noctem
invadit, lucem tenebris, cælum rebus aufert,
facit tremere terram, miſcet mortuos vivis,
inferos, ſuperoſque confundit, & diſſipato or-
dine in creatoris injuriam pacificum nil peni-
tus, amicum penitus nil reliquit. Hinc eſt,
quod reverſus ab inferis Chriſtus, ut rebus
Luc. 24. pacem reddat, exclamat: *Pax vobis. Dum hæc
loquuntur*, inquit, *diſcipuli, JEſus ſtetit in medio
eorum, & dicit eis: Pax vobis.* Bene addit vo-
bis, quia jam terra ſteterat, dies redierat, Sol
recurrerat, & ordinem ſuum compago mundi
redditum jam tenebat. Diſcipulis autem mane-
bat adhuc bellum: & collidebat eos acriter fi-
dei, perfidiæque conflictus. Non ſic terram,
ſicut diſcipulorum cordi turbo concuſſerat paſ-
ſionis: & ideo animos eorum credulitatis &
incredulitatis acies pertinaci dimicatione vaſta-
bat: inſiſtebant mentibus eorum cogitationum
catervæ: & excurſibus deſperationis ac ſpei,
robuſta licet pectora, rumpebantur. Inter mi-
racula innumeroſa ſignorum Chriſti, & multi-
moda paſſionis ejus genera, inter deitatis inſi-
gnia, & imbecilla carnis, inter mortis damna,
& dona vitæ, diſcipulorum ſenſus, menteſque
ſerebantur: nunc ſpiritus eorum tollebatur ad
cælum, nunc eorum animæ collidebantur in
terram: & in intimis eorum tali procella ſæ-
viente, portum quietis nullum, nullam ſtatio-
nem pacis poterant invenire. Hoc videns ſcru-
tator pectorum Chriſtus, qui jubet ventis, pro-
cellis imperat, & ſolo nutu tempeſtates tran-
quillitate commutat, mox eos ſua pace confir-
mat, dicens: *Pax vobis, ego ſum, nolite timere.*
Ego ſum crucifixus ille, mortuus, ſepultus.
Ego ſum. Per me Deus, per vos homo. *Ego
ſum.* Non ſpiritus in figura carnis, ſed ipſa
veritas in carne. *Ego ſum.* Ego ex mortuis
ſum vivus: ex inferis ſum ſupernus. *Ego
ſum.* Quem mors fugit, inferna tremuerunt:
tartarus Deum confeſſus eſt cum paveſcit. *No-
lite timere.* Petre, quod negaveris, quod fuge- Matth. 26.
ris tu, Joannes, quod deſeruiſtis omnes, quod Mar. 14.
infidelibus de me totis cogitationibus judicaſtis,
quod adhuc non creditis, me videntes. *Nolite
timere, ego ſum.* Qui vos per gratiam vocavi,
elegi per veniam, pietate ſuſtinui, charitate
portavi, & modo vos ſola bonitate ſuſcipio:
quia culpas videre neſcit pater cum filium re-
cipit, ſuos affectio cum reſumit. *Conturbati*, in
quit, *& conterriti exiſtimabant ſe ſpiritum videre.*
Quare? quia clauſis oſtiis intraverat Dominus.
(2) Diſcipuli ergo conſternati mœroris ſo- (2)
mno, dabant Chriſto non quod poteſt divina
virtus, ſed quod natura recipit humana. *Pu-* Luc. 24.
tabant ſe ſpiritum videre. Namque ſpiritus ho-
minis in utero ſepta tranſit, penetrat muros,
ut clauſo corpore intret corpus incluſum: ſic
anima quando dat vitæ finem, a corporis dul-
ci contubernio cum recedit, domorum clauſtris,
mundanis obſtaculis non tenetur: ſubſtantia
cæleſtis terrenis ergaſtulis neſcit includi, juxta
illud: „ Spiritus neſcis unde veniat, aut quo Joan. 3.
„ vadat. „ Diſcipuli ergo poſt reſurrectionem
clauſis oſtiis Domino ingreſſo reportaſſe eum
ſoliditatem corporis non credebant: in imagi-
nem carnis ſolam rediiſſe animam ſuſpicantes:
ut dormientibus ſolent corporeæ imagines ap-
parere. *Exiſtimabant ſe*, inquit, *ſpiritum videre.*
Ergo, ſicut diximus, in diſcipulis non ſeda-
bantur cogitationum bella, ſed magis magiſ-
que cogitationum bella creſcebant: & tumul-
tus mentium ipſis etiam viſionibus augebatur:
& unde reſurrectionis aſſerebatur fides, inde
totius cunctationis ſcrupulus naſcebatur. Quod
vene-

NOTÆ.

(1) REvocaret antiquum. Ex amplificatione dictum, ait Mita: vel quia id tunc eventurum, tot occurrentibus prodigiis, Homines verebantur.

(2) *Intraverat Dominus.* At ipſi iiſdem diſcipuli fa... erant, Chriſtum ſurrexiſſe: *vere ſurrexit Dominus.* Quid ergo nunc ſpiritum eſſe credunt? Appoſite Chryſologus: quia clauſis oſtiis intraverat, & nullum adventantis ſtrepitum ſenſerant. Conſule Brugenſem hic.

(3) Non

venerat, erat rea: quod clauſis oſtiis intraverat, fides non erat: non erat fides, ſed virtus erat: humanum non erat, ſed homo erat: ut eſſet verum corpus in deitatis potentia, non
(3) inanis carnis ſpecies (3) in reſurrectionis injuriam. Ergo ad comprimendoa ex hoc naſcentes conflictus cogitationum, reſpondit Chriſtus: *Quid turbati eſtis? & cogitationes aſcendunt in corda veſtra?* Bene aſcendunt, non deſcendunt: quia depreſſæ carnia pondere cogitationes humanæ ad altum Dei myſterium conantur aſcendere, & conatibus in ipſia franguntur, ruunt, deponuntur ad terram, niſi ille juverit, qui donat homini cogitare divina. *Quid turbati eſtis? & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Videte manus meas & pedes.* Videte, hoc eſt dicere, vigilate: quare? quia non eſt ſomnium quod videtis. *Videte manus meas & pedes.* Quia gravatia oculis caput adhuc reſpicere non poteſtis: videte carnis vulnera, quia Dei opera
(4) non videtis: conſiderate inimicorum tituloa,(4) quia Dei adhuc non conſideraſtis inſignia: palpate, ut vel manus fidem faciat, quia videna oculus, ſic cæcatur: oculus non videt, videat tactus: digiti veſtri intrent veſtigia clavorum, manus veſtræ alta vulneris exquirant, aperite manuum foramina, ſulcate latua, renovate vulnera, quia negare non poſſum diſcipulis ad fidem, quod inimicis in pœnam ſævientibus non negavi: palpate, palpate, & uſque ad oſſa inquiſitores ardui pervenite: ut vel oſſa carnis aſtruant veritatem, & me eſſe ipſum vel vulnera ſervata teſtentur. Rogo quare me reſurrexiſſe non creditis, qui innumeroa mor-
(5) tuoa (5) ſub veſtris oculis ſuſcitavi? Niſi forte virtua quæ aliia aſſuit, mihi defuit: juxta illam vocem quæ mihi pendenti inſultavit in cruce, dicena: (*) „Alios ſalvoa fecit, ſeipſum Matth. 27.
„ ſalvum facere non poteſt: ſi rex Iſrael eſt, (*)
„ deſcendat de cruce, & credemus ei: „Et quid eſt majus, excuſſis clavia deſcendere de cruce, aut ab inferia calcata morte conſcendere? Ecce & meipſum ſalvum feci, & ruptia inferni vinculis ad ſuperna conſcendi: & tamen neque apud vos fidem meæ deitatis inveni. Aut forte triduana mors abnegat fidem credendi? Non- Joan. 11.
ne quatriduanum Lazarum jam fœtentem vobis coram vocavit ab inferis vox mea? mea juſſio revocavit ad vitam? Et ſi ſervus quatriduanua ſurgit, cur triduanus Dominus non reſurget? *Adhuc autem illis non credentibus præ gaudio & mirantibus.* Votiva gaudia (6) & cum (6)
data fuerint, vix creduntur: optata cum perveniant, dant ſtuporem: hinc eſt quod Apoſtoli reſurrectionem Chriſti celeriorem quam ſperaverant, admirantur: & quod credunt tardius, non eſt perfidiæ, ſed amoris, ſcrutantes enim taliter fidem non abnegant, ſed requirunt: & dum intendunt altius, verum eſſe quod intuentur, exoptant. Fratres, diſcipulos ad iſta tardos, ſtupidoa ad tanta, non perfidiæ timor, ſed cauſæ præſtitit magnitudo; viſa non videre, neſcire ſcita, credita non credere, non incredulitas facit, ſed miraculum ſingulare. Fratres, ad virtutes natura eſt nimis infans, quæ niſi per Deum creverit, capere matura non poteſt, non valet perfecta ſentire. Deus ergo quod per nos non poſſumus, ipſe nos capere per ſe, & ſentire concedat.

(3) *Non inanis carnis ſpecies.* Locum illum Evangeliſtæ inferius poſitum: *ſpiritus oſſa & carnem non habet*, aliter ab ceteris Chriſtianis interpretabantur Marcionitæ: ex eoque colligebant, Chriſto reſurgenti, non fuiſſe verum corpus, ſed imaginarium. Tertullianus Lib. VI contra Marcionem: *vult itaque ſic dictum, quaſi ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habentem: id eſt non habentem oſſa, ſicut ſpiritus.*

(4) *Inimicorum titulos.* Signa & characteres vulnerum: quæ Gregorius Magnus Homil. XXVI. in Evang. vocavit: *veſtigia vulnerum*; & inferius Chryſologus: *veſtigia clavorum.*

(5) *Innumeros mortuos.* Quos facile numerari non poſſunt, explicat Mita. Adhuc autem dubitaſſe Apoſtolos, mentemque eorum fluctuaſſe, ut a t Chryſoſtomus Homil. 83 & alii quoque ſentiunt.

(*) *In cruce dicens*: MS Bonon. *In cruce dicens; vah vah alios, &c.*

(6) *Votiva gaudia.* Ea gaudia vocantur votiva, quæ multis votis fuerunt expetita, de hac voce multa commentatur Gothofredus ad L. 1. Codicis Theodoſiani.

SERMO LXXXII.

De Chriſti Reſurrectione, & quarta Manifeſtatione facta duobus euntibus in caſtellum.

Quoniam Matthæus ſanctus jam nobis quæ de reſurrectione Domini cognoverat, ſalutariter indicavit, hodie quid etiam
Marc. 16. beatus referat Marcus, audiamus. *Et cum tranſiſſet*, inquit, *ſabbathum, Maria Magdalena, &*
(*) *Maria Jacobi & Salome* (*), *emerunt aromata, ut venientes ungerent JEſum.* Mulieres hoc loco fœminea devotione diſcurrunt, quæ non ut viventi fidem, ſed ut mortuo unguenta deferunt ad ſepulchrum, & ut ſepulto parant mœroris obſequia, non ut reſurgenti divinorum gaudia triumphorum. Mortem Chriſtus, ut mors moreretur, accepit: Chriſtus dum occiditur illud quod omnes occidebat, occidit: ſepulchrum Chriſtua infernum pateſacturus intravit. Soluta ergo lege tartari, & inferni carcere deſtructo, & ipſo mortis imperio perempto, jam Chriſtus non eſt ungendus ut mortuus, ſed adorandus ut victor. Mulieres pernoctant, vi-
gilant (1), inſomnes agunt, obſcura penetrant (1)
erumpentis auroræ: unde etiam lucem dubiam non minus cordis videntur ſuſtinere, quam corporis. *Et valde mane*, inquit, *una ſabbathorum, veniunt ad monumentum orto jam ſole.* Si valde mane, quomodo orto jam ſole? Sic neſcit Evangeliſta quid dicat? Evangeliſta quid dicat ſcit, ſed quid audiat, qui non didicerit neſcit, non eſt erroris iſta relatio, veritatis eſt:

NOTÆ.

(*) *Salome*, MS. Bonon. *Salomene.*

(1) *Pernoctant, vigilant.* Hoc Chryſologi loco conciliari poſſunt Evangeliſtæ. Dicendum enim eſt: pias Fœminas in ipſis Sabbathi veſperis, ſcilicet poſt ſolis occaſum, elapſa ſolemnitate Matth. 28. 1. emiſſe aromata, exiiſſe extra urbem, ibique aliquo quodam loco noctem inſomnes egiſſe, ut primo ſtatim alterius diei diluculo venientes ungerent Jeſum: & viæ ſe dantes, ante ſolis ortum Lucæ 24. 1. ad ſepulchrum perveniſſe.

11 (*) Sol

eſt: nec lapſum patitur ſermonis humani, ſed rei geſtæ cælitus aperit veritatem. Dixerat:
Marc. 15. „ Ab hora ſexta, uſque ad horam nonam tene-
(*) „ bræ factæ ſunt: „ ergo Sol qui (*) præter horam ut Domino compateretur, abſceſſerat, claritate cum reſurgeret Dominus ante tempus occurrit: & qui ut ſuo commoreretur auctori, ipſam meridianam ſuam mortificaverat claritatem, ut conſurgeret auctori ſuo, evictis tenebris antelucanus erupit. *Valde mane.* Quia tunc
(2) ſol ut mane faceret, manicavit: (2) & qui ante noctem fugerat, nunc ipſe noctem prævenit fugaturus, ut reddat luci nox horas, quas terror Dominicæ paſſionis invaſerat. *Dicebant*, inquit, *ad invicem. Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti?* Ab oſtio monumenti, an cordis? a ſepulchro, an ab oculis? Mulieres, obſeratum eſt pectus, oculi ſunt clauſi: & ideo patefacti ſepulchri gloriam non videtis, oleum non corpori dominico, ſed lucernæ cordis veſtri, ſi videre deſideratis, infundite, ut luce fidei pateat, quod clauditur incredulitatis obſcuro. *Et reſpicientes*, inquit, *viderunt lapidem revolutum: erat quippe magnus valde.* Plane magnus, & magnus valde, & plus jam magnus merito, quam forma, qui creatoris mundi corpus & claudere, & operire ſufficit. *Et introeuntes monumentum, viderunt juvenem ſedentem a dextris, coopertum ſtola candida.* Introierunt ſepulchrum, ut conſepultæ Chriſto, Chriſto conſurgerent de ſepulchro: & imple-
Coloſ. 2. retur illud Apoſtoli: „ Conſepulti eſtis ei in „ baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis. „ Vident juvenem: ut cernerent noſtræ reſurrectionis ætatem: vident juvenem, quia neſcit reſurrectio ſenectutem, neque ætates recipit æterna perfectio. Homo ubi neſcit naſci, mori neſcit: & ubi naſci, morique neſcit, ibi ætatum nec admittit detrimentum, nec indiget incre-
Prov. 4. mentis. Vident juvenem ſedentem a dextris,
Matth 25. quia reſurrectio recipit nil ſiniſtrum. „ Vias,
juxta LXX. „ *inquit*, quæ a dextris ſunt, novit Domi„ nus. „ Et, „ Tunc ſtatuet juſtos ad dexte„ ram ſuam. „ Orate, fratres, ut & nos moriamur vitiis, ſepeliamur temporalibus pom-
Matth 25. pia, ut æternitati reſurgamus in Chriſto, & a dextris poſiti mereamur audire: „ Venite be„ nedicti patris mei, percipite regnum quod „ vobis paratum eſt ab origine mundi. „ *Coopertum ſtola candida.* Stola iſta non ex mortali vellere, ſed ex virtute vitali: ſplendens cæleſti lumine, non colore terreno: & clara creatoris munere, non arte fullonis, dicente
Propheta: „ Amictus lumen ſicut veſtimen- Pſal. 103.
„ tum, „ & de juſtis: „ Tunc juſti fulgebunt Matth. 13.
„ ſicut Sol. „ Terreni terrenis velati ſunt veſtimentis: & ideo ſicut novitate ſplendent, ita vetuſtate ſordeſcunt: cæleſtes vero amictu cæleſtis luminis ambiuntur: & a terreno ſqualore ſuſpenſi, nec fœdantur vetuſtate unquam, nec ullis ſordibus obſcurantur; ſed veſtes quas ſemel dederit reſurrectio, perpetuo lumine veſtiuntur. *At illæ exeuntes de monumento, fugerunt: invaſerat enim illas tremor & pavor.* Angelus ſedet in monumento, de monumento fugiunt mulieres: quia ille de cæleſti ſubſtantia confidit, turbantur iſtæ de conditione terrena. Sepulchrum qui mori non poteſt timere neſcit: mulieres autem & de facto tremunt, & ſepulchrum ſicut mortales adhuc mortaliter expaveſcunt: hinc eſt quod nemini quicquam dicunt. *Et nemini quicquam dixerunt.* Quia mulieribus audire, non loqui datum eſt: diſcere datum eſt, non docere: dicente Apoſtolo:
„ Mulieres in Eccleſia taceant. „ Denique ea- 1. Cor. 14.
dem Maria poſtea & vadit, & nunciat, ſed jam non fœminam, ſed Eccleſiam geſtans: ut ibi ſicut fœmina taceat, hic ut Eccleſia enunciet & loquatur: *Poſt hæc*, inquit, *duobus ex his ambulantibus oſtenſus eſt.* Quare non tribus, quare non quatuor, ſed duobus? Quia duobus populis, id eſt, Gentibus & Judæis reſurrectionis fides hic prædicanda monſtratur: unde, ſicut diximus, probatur in duabus fœmi-
nis, ut in diſcipulis (3) duobus Eccleſiam unam (3)
figurari. *Oſtenſus eſt in alia effigie.* Nemo putet Chriſtum ſua reſurrectione ſui vultus effigiem commutaſſe, ut qui in vulnere erat ipſe, alter
eſſet in vultu: ſed mutatur effigies (4) dum effici- (4)
tur ex mortali immortalis, & ex corruptibili incorruptibilis: ut hoc ſit mutaſſe ſubſtantiam, non mutaſſe perſonam, & acquiſiviſſe vultus gloriam, non vultus notitiam perdidiſſe. Et ne feſtinus ſermo aut fugiat, aut tranſvolet quæſtiones, quod ſequitur proximo ſermone, Domino revelante, innoteſcamus.

(*) *Sol qui &c.* Ex MS. Bonon. *Sol qui ea hora, qua Dominus pateretur abſceſſerat, ut conreſurgeret domino, ante tempus occurrit.*

(2) *Manicavit.* Lucæ 21. 38. *& omnis populus manicabat ad eum* Petrus Damianus lib. 6. epiſt. 31. *decadente crepuſculo mox ad hominem properans manicavit.* Vocem barbaram quidam negant eſſe: licet Auguſtinus quæſt. 46. in lib. Judic. eam apud Latinos ſcriptores occurrere neget, ut ſic apte ea utitur Chryſologus, utpote ab mane deducta: ut iter matutinum, unde: *Manicationes, ad Manicationes, ad matutinum* in Concilio Turonenſi 2. cap. 18. & *Manicationes Feſtivitatum* apud Haimonium lib. 4. Hiſtor. 81. Du-Cangius in Gloſſario hic laudat verba Chryſologi.

(3) *Ut in diſcipulis.* Ex Latinio; editi: *aut.*

(4) *Sed mutatur effigies.* Priſtina ei erat effigies, at glorioſior, & pulchrior, inquit Brugenſis. Chriſtum priſtinam effigiem retinuiſſe, vel ex eo liquet, quod diſcipulis oculis opus erat, ut eum agnoſcerent. Ita optime puto Marcum cum Luca conciliari. Locus hic ita habetur in MS. Bonon. *unde ſicut diximus probatur ſic, in duabus Fœminis ut in populis duobus Eccleſia una figurari, oſtenſus eſt ſe in aliam effigiem commutaſſe.*

SERMO LXXXIII.

De nona Chriſti Manifeſtatione facta recumbentibus undecim Diſcipulis.

Hodie beatus Evangeliſta ſic retulit Apoſtolos in ipſo crucis tempore menſis de-
(1) ditos (1) inhiantes epulis, conviviis occu-
Marc. 16. patos, Dominicæ paſſionis oblitos. *Recumbentibus*, inquit, *illis undecim, apparuit Dominus.* Recumbentibus, ubi? ad ſepulchrum Domini, mox ad menſam ſervi? Hæc eſt ſervorum fides? hæc diſcipulorum charitas? hic Petri ardor? hæc

NOTÆ.

(1) *Menſis deditos.* MS. Cæſenæ: *menſis detentos.*

(2) In

hæc eſt Joannis de ipſo Chriſti pectore aſſumpti dilectio? hæc eſt tanto tempore, tantis donis, virtutibus tantis, affectio conquiſita, ut
(2) in ipſo articulo paſſionis (2) calente adhuc morte, recenti adhuc funere, exultantibus inimicis, inſultante Judæa tota, diſcipuli toto tori
(3) cultu, (3) totaque diſcumbentium voluptate
(4) prandcrent? Moyſi mortuo aſſiſtunt Angeli, (4)
Judæ v. 11. agit ſepulchri curam Deus ipſe: Judaica caſtra
Deut. 34. ſiſtuntur, diſſimulatur iter, horrids eremi ſtatio durstur, indicitur triginta dierum planctus, & longo lsmentstionis obſequio ſervile funus honoratur; & Chriſtus verus unus Dominus, creator rerum, redemptor omnium, poſt illam tragicam paſſionem, poſt mortem, & mortem crucis, triduanus a diſcipulis lachrymas non meretur? Terra tremit, turbatur tartarus, ſcinduntur ſaxa, monuments diſſiliunt, Sol fugit, dies ſepelitur, fit nox totum, & ſoli di-
(5) ſcipuli alto ſigmate, (5) choro uno, toto otio, deliciis ſecuri epulantur: & hoc fratres reverſus ab infernis ipſe ſic magiſter invenit. *Recumbentibus ergo illis undecim, apparuit dominus & exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderant.* Ad hæc, Petre fidelis, Petre devotiſſime, quid dicemus? *Recumbentibus illis.* Nunquid prandentibus? Fratres, hoc non erat
(6) diſcumbere, (6) ſed jacere: nec convivii erat chorus ille, doloris erat ille conventus: ibi panis non erat gaudii, ſed mœroris: ibi crucis felle, non vini dulcedine pocula miſceban-
Joan. 20. tur. *Erant*, inquit, *clauſi propter metum Judæo-*
(7) *rum.* Si metuentes, (7) ſi clauſi, certe non prandentes: & ſi non prandentes, non erat domus illa, ſed carcer: illud ſigma non erat, ſed ſepulchrum: tunc tota ad diſcipulos pœna dominicæ tranſierat paſſionis, & non ſolum lateribus eorum, ſed & cordibus doloris lancea tota figebatur: tunc triſtitiæ clavis affixæ manus eorum, pedeſque tenebantur: tunc illis acetum, tunc fel amaritudo Judaica propinabat: tunc illis Sol occidit, dies fugit: tunc illorum mentes animaſque nox profundiſſima poſſidebat: tunc illos in perfidiæ ſcopulos, in naufragium fidei cogitationum tentatio ſæviſſima collidebat: tunc deſperatio, quæ eſt inter omnia mala pejor, & in adverſis venit ſemper extrema, funereis illos ſternebat ſepulchris: unde, ſicut diximus, non diſcumbentes, non epulantes eos Dominus, ſed jacentes invenit, ſed ſepultos: & ideo exprobrat incredulitatem eorum, quia tantum crediderant deſperationi, ut reſurrectioni prædictæ a Domino nil crederent, a ſervis non crederent nunciatæ: (8) at- (8)
que in ſe nihil fidei relinquerent & ſalutis, ſed ſæculo mortui, ſepulti mundo, unam domum illam, unum ſibi eſſe omnes crederent jam ſepulchrum. Hinc eſt, quod eos Dominus videns exemiſſe ſe mundo, ad mundum revocat, remittit in mundum, dicens: *Ite in mundum univerſum, prædicate Evangelium univerſæ creaturæ.* Venite in mundum, ut qui putatis vos in uno omnes domicilio jam jacere, ſubjacere vobis omnem mundum repente videatis. *Venite in mundum univerſum, prædicate Evangelium univerſæ creaturæ.* Hoc eſt dicere, eſtote vos ſpes omnibus, qui vobis ipſis deſperationis cauſa fuiſtis: & incredulitas veſtra quanta ſit tunc probate, cum videritis auditu veſtro mundum credere, qui credere veſtro viſui non potuiſtis: & cordis veſtri quanta ſit duritia tunc ſcitote, cum ſenſeritis, non viſo me, orbe toto gentes ferociſſimas me fateri, quem poſitum veſtris in oculis vos negaſtis. Videbitis in terra diviſos, clauſos inſulis, pendentes rupibus, ſolitudine remotos, Magorum ſcio-
los, (9) Græcorum querulos, (10) Romsno- (9) (10)
rum peritos (11) fidem fide ſola quærere, quam (11)
manu, digito, ſulcatis meis vulneribus vos quæſiſtis. Sed quia meæ paſſionis, meæ mortis, meæ reſurrectionis vos mitto teſtes, altius vos iſta perſcrutatos eſſe concedo, dummodo cun-
ctatio veſtra (12) fiat eis, qui vobis crediturl (12)
ſunt firmamentum. *Qui crediderit*, inquit, *& baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Fratres, quod eſt anima corpori, hoc eſt baptiſmati fides: hinc eſt, quod, qui generatur ex fonte, ex fide vivit:
„ Juſtus, inquit, ex fide vivit. „ Moritur er- Rom. 1.
go omnis quicunque fuerit ſine fide. *Qui crediderit.* Quia Trinitas Deus unus eſt, quis in Patre & Filio & Spiritu ſancto una eſt tota æqualitate majeſtas, quia deitas Trinitate diſtin-
cta eſt, (13) non eſt unitate confuſa; ſed deita- (13)
te una eſt, eſt trina perſonis: quia Deus Trinitatis nomen eſt: quia Pater & Filius non cen-
fendi

(2) *In ipſo articulo paſſionis.* „ Id fuit ipſa die Dominicæ reſurrectionis, ut habent Euthymius, & Theophylactus „ Mira. Vero ſimile eſt, hanc eandem manifeſtationem eſſe, quam Johannes commemorat, licet Thomas abeſſet, ſed Collegium Apoſtolicum eo numero conſtabat. Sic ante caſum Judæ collegium duodecim vocabatur. Vide Du Hamelium hic, & Maldonatum.

(3) *Toto tori cultu.* Tori in quibus ſternebantur menſæ toto cultu ornabantur: qua de re vide late differentem Philonem de vita contemplativa, & Senecam de brevit. vitæ, cap. 12. Chryſologus autem fortaſſe credidit, diſcipulos eodem uſos fuiſſe cœnaculo, quo Chriſtus in ultima cœna. Erat enim jam ſtratum. Tuetur hanc ſententiam Grotius.

(4) *Moyſi mortuo aſſiſtunt Angeli.* Vide diſſertationem Eruditiſſimi Calmeti, de obitu, & ſepultura Moyſis, ad Epiſtulam Judæ Diſſertationum tom II. pag. 304. edit. Lucen.

(5) *Sigmate.* De Sigmate alias obſervatum eſt, menſam ſignificare.

(6) *Non erat diſcumbere.* Merito plane ſe retractat Chryſologus. Nam diſcipuli *recumbentes*, idest *ſedentes* una ſimul erant, non cœnantes, cum eis Chriſtus apparuit: licet hoc tempore cœnæ contigiſſet, cum paratum habebant cibum: cujus comeſtione Dominus veritatem reſurrectionis ſuæ probare voluit, inquiunt Brugenſis & Maldonatus: vel juxta alios in fine cœnæ, eis non tam comedentibus, quam confabulantibus cum duobus illis, qui Emmaunte redierant.

(7) *Si metuentes.* Tuetur hic Chryſologus ſententiam opinantium, hanc eandem fuiſſe manifeſtationem, de qua Joannes. Vide ſupra num. 2.

(8) *A ſervis non crederent nunciatæ.* Auguſtinus etiam lib. III. de conſenſ. Euthymius, Brugenſis, Grotius ſcribunt Chriſtum redarguiſſe Apoſtolos, quod Mariæ Magdalenæ, Petro, & duobus diſcipulis in Emmaus, aliiſque tam multis, viſum ab ſe redivivum affirmantibus non crediderunt.

(9) *Magorum ſciolos.* Aſtrologus enim omnia ſcire præſumit, dum omnia neſcit.

(10) *Græcorum querulos.* Si ariolari licet Græci vocantur *queruli*, quia multiloqui vel, ut habet Oecumenius in epiſtola Judæ v. 16., pag. 231. [illegible] *qui omnia & ſemper cavillari ſtudet.* Heſychius autem [illegible] vertit *querulus.*

(11) *Romanorum peritos:* „ Quia longo uſu in rebus humanis exercitos „ Mita.

(12) *Cunctatio veſtra.* Dubitationes Apoſtolorum nos magis firmant. Radulphus Ardentius Hom. LXIX. *Nisi nos dubitaremus, ideo eos ad tempus incredulos eſſe voluit.* Vide Notam 17. Serm. ſeq.

(13) *Trinitate diſtincta.* In editis *diviſa.* „ Supra diſerte dixerat Serm. LX. *Perſonis Trinitas diſtincta eſt,*

non

ſendi ſunt ordine, ſed æſtimandi ſunt charitate: quod Spiritus ſanctus non eſt habendus inferior, plus, minuſve, non ut exterior habendus eſt plus, minuſve, quia neſcit exteriora divinitas: quia Chriſtus ſic homo factus eſt, ut quod Deus eſt permanet: ſic eſt mortuus, ut mortuos totis ſæculis ſua reſuſcitaret ex morte: quod non ſibi reſurrexit ille, ſed nobis: quod nos cælo intulit, dum ſe ſuſtulit
(14) cælo: quod ſedet ad auctoritatem Judicis, (14) non ad requiem fatigati: quod veniet non loco, qui ubique eſt ad movendum: neque ut mundum ſuum teneat, qui totum poſſidet mundum; ſed ut mundus jam ſemper viſionem ſui mereatur auctoris. Credat homo etiam peccatorum remiſſionem, quia cæleſtis regio cum ſit latiſſima, non capit peccatorem: neque de ſuorum deſperet homo magnitudine peccatorum, quia ſi eſt, quod Deus donare non poteſt, omnipotens non eſt. Credat & carnis reſurrectionem, ut ſit homo ipſe qui reſur-
(15) git: (15) ut accipiat ipſe qui peccat, pœnam: ipſe præmium, qui laborat. Credat æternam vitam, ne locum habeat mors ſecunda. Quod autem de humanis corporibus dæmones, id eſt, hoſtes effugantur antiqui; quod ex uno ore varius effunditur ſermo linguarum; quod ta-
cti (16) per Chriſtum neſciunt ſua venena ſer- (16)
pentes; quod venenata pocula bibentes non valent nocere per Chriſtum; quod morbi corporum fugantur Chriſtum prædicantis ad tactum, eſt, fratres, ſummum credulitatis indicium. *Signa*, inquit, *credentes hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, ſerpentes tollent, & ſi quod mortiferum biberint, non nocebit eis, ſuper ægros manus imponent, & bene habebunt.* Homo ergo, eſto tibi per fidem medicus, ne cogaris extraneis medicis tuo diſpen-
dio ſubjacere, & care, (17) quod gratis poſſi- (17)
des, comparare. Orate fratres, ut & in præſenti medicinam ſemper fidei ſentiamus: & in expectatione Chriſti poſiti in adventu ejus ſecuri de noſtra conſcientia gloriemur.

„ *non eſt diviſa.* Quod etiam innuit Serm. LXXXVIII. „ Unde Textus corruptus creditur incuria Scriptorum „ Mita.

(14) *Ad auctoritatem Judicis.* Quod poſt Aſcenſionem dicatur: *Chriſtum ſedere ad dexteram* Patris, explicatur ab priſcis Theologis officium in eo Judicis indicari. Vide Gregorium Magnum pag. 119. edit. Pariſ. Hom 29. *Quid eſt, quod hunc Marcus ſedentem, Stephanus vero ſtantem ſe videre teſtatur? Sed ſcitis, Fratres, quia ſedere judicantis eſt: ſtare vero pugnantis, vel adjuvantis.*

(15) *Qui reſurgit.* Hæc deſunt in plurimis editionibus.

(16) *Tacti ſerpentes.* Conſonant verba græca ὄφεις ἀροῦσι, *angues tractabunt, vel manibus tollent.*

(17) *Care.* Non vili, ſed magno pretio.

SERMO LXXXIV.

De quinta Chriſti Manifeſtatione facta Diſcipulis, cum abeſſet Thomas, deque ſexta, cum adeſſet.

Diebus quadraginta, quibus poſt reſurrectionem ſuam Dominus diverſo modo refertur, & creditur ſuis apparuiſſe diſcipulis, haud immerito ſermone ipſis lectionibus, ipſis deſervit, & nititur ſacramentis, ut Dominicæ paſſionis mœrorem multiplici reſurrectionis indicio perfectum veſtræ charitatis convertat in gaudium: & qui ante per virtutem ſuam noſtro reſurrexit in corpore, nunc etiam per fidem noſtris reſurgat in cordibus. *Et cum eſ-*
Joan. 20. *ſet ſero die illa una ſabbathorum, & fores eſſent clauſæ, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jeſus, & ſtetit in medio eorum.* Cum eſſet ſero: erat plus mœrore, quam tempore: ſero eſt mœroris & triſtitiæ nubilo mentibus obſcuratis. *Sero erat.* Quia & ſi crepuſculum dederat aliquod reſurrectionis indicium, necdum tamen eis Dominus refulſerat plena ſui luminis claritate. *Et cum fores eſſent clauſæ, ubi erant diſcipuli congregati propter me-*
tum Judæorum. Magnitudo terroris & facino- (1)
ris tanto turbine diſcipulorum domum ſimul & corda concluſerat: (1) & ita totum luminis abdicarat ingreſſum, ut magis, magiſque mœrore ſenſibus occupatis cæca noctis augeretur offuſio. Nullæ noctis tenebræ caligini mœroris & formidinis comparantur, quia nullo poſſunt aut conſolationis, aut conſilii lumine
temperari. Audi prophetam: „ Timor & tre- Pſal. 54.
„ mor venerunt ſuper me, & operuerunt me tenebræ. „ *Et cum fores eſſent clauſæ, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jeſus, & ſtetit in medio eorum.* Rogo, cur dubitatur clauſi corporis arcanum, & obſeratum tota integritate domicilium virginale abſoluta divinitas potuiſſe penetrare, quæ poſt reſurrectionem corporis noſtri craſſata myſterio,
(2) foribus ingreditur & egreditur clauſis: (2)
(3) talique indicio ſe totius creaturæ demon- (3)
ſtrat auctorem, cui non obſiſtit, cui deſervit ad

NOTÆ.

(1) *Domum concluſerat.* Ob ſimilem timoris cauſam clauſis januis convenire ſolitos fuiſſe Apoſtolos edocemur Actor. 12. 13.

(2) *Craſſata myſterio* „ Hoc eſt divinitas humanitati „ juncta. *Abſoluta divinitas*, hoc eſt ſimplex Deitas. No„ tandum, quod Perſona Chriſti præciſe, & ſecundum ſe „ conſiderata, eſt quidem omnis compoſitionis expers; „ Perſona autem Chriſti conſiderata, ut ſubſiſtens in na„ tura humana, ſeu ut eſt terminus reſultans ex unione, „ non eſt ſimplex, ſed compoſita, ſicuti ipſa unio Incar„ nationis eſt vera compoſitio: ut rationibus, & aucto„ ritatibus poſt alios Theologice docet Bonaccina de In„ car. diſput. 2. qu. 5. punct. 3. „ Mita.

(3) *Foribus ingreditur clauſis.* Cyrillus Hieroſol: *Nemo quærat quomodo januis clauſis Corpus domini penetravit, cum intelligas non de Homine nudo, ſed de Omnipotenti Dei Filio hæc ſcribi.* Calvinus, Clericus, aliique hujus commatis homines, interpretantur hunc locum: quaſi Chriſtus ingreſſus ſit, ipſo ſibi recludente fores. At ſi ipſe Chriſtus fores aperuit, quomodo ſcribit Evangeliſta, ipſum intraſſe januis clauſis? Reponent: verba hæc *cum fores eſſent clauſæ* tempus notare, quo ingreſſus eſt, in veſperis ſcilicet cum fores clauduntur, non autem modum, quo ingreſſus eſt. At id jam adverterat Evangeliſta: *cum ſero eſſet.* Inutilis ergo hic notaretur pleonaſmus. Falſi autem & futilia hæc commentantur, quia locus hic argumento

(4) ad omnia creatura? Sed ſi conceptum, (4)
partumque virginitas excuſare ſuo neſcit crea-
tori, ſi ingreſſum, egreſſumque clauſa janua
creatori ſuo non poteſt denegare, quemadmo-
dum lapis monumenti, quamvis magnus, quam-
vis Judaica malitia obſignatus, reſurgenti pote-
rat obſiſtere ſalvatori? Sed ſicut virginitas &
janua clauſtria ſuia fidem faciunt deitatis: ita
revolutus lapis fidem reſurrectionis affirmat, qui
(5) nullum revolutus (5) domino ſuo præparavit
egreſſum, ſed nocte fidei præſtat & admittit in-
greſſum. *Venit Jeſus, & ſtetit in medio eorum:*
& dicit eis, pax vobis. Diſcipulorum corda fi-
dei & dubitationis, deſperationis & ſpei, defe-
ctus, & magnanimitatia, continui conflictus præ-
lia ſuſtinebant: talium ergo cogitationum bella
inſpector prævidens, ſecretorum pacem primi-
tus ſe videntibus reddit, ut qui taliter ablatus
materiam reliquerat confligendi, redditus ocu-
lis eorum cauſam totam certaminis amputaret.
Gaviſi ſunt, inquit, *diſcipuli*, *viſo Domino.* Ga-
viſi ſunt: quantum poſt tenebras gratior lux
eſt, ſerenitas poſt tempeſtatis obſcura, tantum
eſt acceptius gaudium poſt mœrorem. *Dicit eis*
iterum, pax vobis. Quid repetitæ pacis largitas
iſta manifeſtat, niſi quia quietem, quam ſenſi-
bus indixerat ſingulorum, vult etiam inter eos
repetitæ pacis donatione ſervari: quos utique
non modica habituros eſſe noverat in poſterum
de ſua cunctatione certamina: dum unus ſe in
fide perſtitiſſe jactaret, dubitaſſe alter mœre-
ret. Ut ergo & arrogantis jactantiam, tumo-
remque reſecaret, & ejus qui infirmatus fue-
rat, ſanaret, & excluderet paſſiones, cauſæ,
non diſcipulis quicquid acciderat pius modera-
tor aſcribens, imperio pacis ſuæ bella naſcitu-
ra compreſſit: ne alter alteri improperaret,
quod ipſe, cui totum debebatur, donaverat
Matth. 26. in futuro. Petrus negat, Joannes fugit, Tho-
Marc. 14. mas dubitat, cuncti relinquunt: quibus niſi
Joan. 20. pacem ſuam Chriſtus dediſſet, & Petrus qui
primus erat omnium, putaretur inferior, &
ſequens indebite forſitan tolleretur adverſus
primum. *Sicut miſit me, pater, ſic & ego mitto vos.*
(6) Miſſi ſermo (6) non minorat filium, ſed decla-
rat: quia non mittentia poteſtatem hic, ſed
(7) miſſi voluit intelligi charitatem: (7) cum dicit,
Sicut miſit me pater. Non dominus, ſed pater.
Sic & ego mitto vos. Non auctoritate adhuc
jubentis, ſed toto diligentis affectu: mitto vos
ad tolerantiam famis, ad onera vinculorum,
ad ſquallorem carceris, ad perferenda omnia
genera pœnarum, ad ſublevandum cunctis ex-
ecrabile mortis jugum, quæ omnia charitas
utique humanis mentibus imperat, non pote-
ſtas. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis:*
& quorum retinueritis, retenta ſunt. Dedit po-
teſtatem (8) remittendi peccata: qui in ſuffla- (8)
tione ſua infudit ipſum cordibus eorum, & lar-
gitus eſt remiſſorem. *Hæc cum dixiſſet, inſuffla-*
vit eis, dicens: Accipite Spiritum ſanctum: quorum
remiſeritis peccata, remittuntur eis. Ubi ſunt qui
per homines hominibus remitti peccata non
poſſe præſcribunt? qui ſemel diabolica impul-
ſione collapſos (9) opprimunt, ne ſe erigant? (9)
(10) qui languoribus curam, vulneribus cru- (10)
deli ſpiritu ſubtrahunt, negantque medicinam?
qui peccatoribus redeundi deſperationem im-
pie inſultant? (11) Remittit Petrus peccata, & (11)
toto cum gaudio ſuſcipit pœnitentes, atque o-
mnibus ſacerdotibus (12) hanc a Deo conceſſam (12)
amplectitur poteſtatem: qui poſt negationem
niſi pœnitentiam repetiſſet, Apoſtolatus glo- *Matth. 26*
riam & vitam pariter perdidiſſet. Et ſi Petrus
per pœnitentiam rediit, quis ſine pœnitentia
ſubſiſtit? *Thomas autem cum audiſſet a condiſcipu-*
lis ſuis, quod vidiſſent Dominum, reſpondit: Niſi
videro fixuram clavorum, & miſero manum meam
in latus ejus, non credam. Cur Thomas veſtigia
fidei (13) ſic requirit? cur tam pie patientem, (13)
tam dure diſcutit reſurgentem? cur ea vulnera,
(14) quæ manus infixit impia, devota dextera (14)
ſic reſulcat? (15) cur latus, quod impii mili- (15)
tis lancea patefecit, reſodere manus nititur ob-
ſequentis? cur dolores perſecutorum furori-
bus irrogatos, famulantis curioſitas renovat im-
mitia? cur tormentis Dominum, cur pœnis
Deum, cur cæleſtem Medicum probaturus de
vulnere diſcipulus ſic requirit? Cecidit poteſtas
diaboli, patefactus eſt carcer inferni, diſrupta
ſunt vincula mortuorum, moriente Domino
ſunt evulſa monumenta, & reſurgente Domino
tota mortis eſt mutata conditio. Ab ipſo Do-
mini ſacratiſſimo ſepulchro lapis revolutus eſt,
linteamina reſoluta ſunt, & reſurgentis ad glo-
riam mors fugit, vita rediit, caro amplius ca-
ſum neſcitura, ſurrexit: & cur tibi ſolus Tho-
ma, ſola vulnera præſentari ad indicium fidei
nimis callidus explorator expoſtulas? quid ſi
iſta cum aliis abolita fuiſſent, quod periculum
fidei

---

mento erat Catholicis, veram Chriſti præſentiam in Eu-
chariſtia aſſerentibus: eoque, licet non invicto, ad eam
adſtruendam utebantur.

(4) *Sed ſi conceptum.* Alias: *quod ſi conceptum.*

(5) *Revolutus.* „ Ita correxi ex M. S. Cæſenæ ubi prius
„ erat *reſolutus.* Sed corrupte Non enim Angelus revol-
„ vit lapidem, ut Chriſtus reſurgeret, ſed poſt quam
„ reſurrexit ex clauſo ſepulchro Angelus revolvit lapi-
„ dem, ut viderent homines Chriſtum amplius non ja-
„ cere in ſepulchro: propterea revolutus lapis ab oſtio
„ monumenti diſcipulos in fide reſurrectionis Chriſti
„ obfirmavit. Aliud M. S. legit: *reſignatus* „ Mita.

(6) *Miſſi ſermo.* Hæreticos notat, qui ex hoc Evange-
lii loco Patre Filium minorem impie auſi ſunt effutire.
Arius & Arianorum Filii.

(7) *Miſſi intelligi charitatem.* Vide Gregorium M. Ho-
mil. XXVII. pag. 116. tergo: colum. 1.

(8) *Dedit poteſtatem, &c.* Unus Patrum, Conciliorum,
& totius Eccleſiæ conſenſus eſt, Chriſtum hic Apoſtolis
facultatem remittendi peccata communicaſſe.

(9) *Qui ſemel collapſos.* Hæreſim Novatiani tangit,
qui quondam lapſis veniam denegabat. Vide Notam 7.
Serm. XCIV.

(10) *Ne ſe erigant.* Alias: *ne reſurgant.*

(11) *Impie inſultant.* Sic ex editione Mitæ. Aliæ: *pec-
catoribus remittendi & redeundi deſperatione impia reſul-
tant.* Quid ſi legendum: *redeundi deſperationem impie
inculcant?*

(12) *Atque omnibus ſacerdotibus.* Hæc ſenſere Patres,
Concilia & omnes Catholici Enarratores. Vide Tridenti-
num ſeſſ. XIV. Can. 3. & Patres apud Bellarminum de
Pœnitentia: Menochium, Brugenſem &c.

(13) *Veſtigia fidei.* Quod græcè *τον τυπον locum cla-
vorum*, noſter non inepte: *veſtigia fidei.*

(14) *Cur ea vulnera.* Negat Clericus in Notis ad hunc
Evangelii locum extitiſſe in pedibus cicatrices, eo quod
in eis clavi infixi non fuerint. At tota reclamat antiqui-
tas; apud quam non dubitatur, pedes etiam Chriſti cla-
vis fuiſſe transfixos. Quæſtioni ſolummodo datur, an uno
tantum, vel ſingulis in ſingulos pedes Druſius, Clerico
non ingratus Scriptor, ait, Chriſtum crucifixum quaternis
clavis, ſingulis per ſingulas manus, & ſingulis per ſingu-
los pedes. Ad Clericum quod ſpectat, nullis contra eum
egemus teſtibus, dicente Luca: Chriſtum Thomæ quæ-
renti veſtigia vulnerum oſtendiſſe tum *manus*, tum *pedes.*

(15) *Sic reſulcas.* Alia Lectio habet: *ſic inveſtigas.*

K k (16) Cur

(16) fidei tuæ euriofitas iſta (16) peperiſſet. Nulla
pietatis monumenta, nulla dominicæ reſurre-
ctionis inveniri æſtimas potuiſſe documenta,
niſi manibus tuis ſulcares Judaica crudelitate
exarata ſie viſeera? Quæſivit fratres, pietas
iſta, exegit iſta devotio, ut reſurrexiſſe Domi-
num nec in ipſa in poſterum dubitaret impie-
(17) tas: (17) ſed Thomas non ſolum cordis ſui, ſed
(18) omnium hominum curabat incertum: (18) &
prædicaturus hæc in Gentibus, quemadmodum
tantæ fidei aſtrueret ſacramentum executor ſtre-
nuus perquirebat. Certe prophetia magis,
quam cunctatio fuit. Nam cur talia peteret,
(19) niſi a Domino ad indicium reſurrectionis (19)
ſua ſervata ſola vulnera prophetali ſpiritu co-
gnoviſſet? Denique ſponte præſtitit cæteris,
quod iſte tardius implorat. *Venit*, inquit, *Je-
ſus & ſtetit in medio & oſtendit eis manus & latus.*
Nam qui ingreſſus fuerat elauſis oſtiis, & me-
rito a diſcipulis ſpiritus eſſe putabatur: non ali-
ter ipſum ſe, niſi ipſa corporis paſſione, ipſis
vulnerum notis, taliter dubitantibus, poterat
approbare. *Denique venit & dicit Thomæ: Infer
digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer
manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe
incredulus, ſed fidelis.* Ut effundant toto orbe,
iterum te aperiente (20), hæc vulnera fidem, (20)
quæ aquam in lavacrum, (21) ſanguinem in (21)
omnium pretium jam fuderunt. *Reſpondit
Thomas & dixit: Dominus meus & Deus meus.*
Veniant & audiant hæretici: &, ſicut dixit
Dominus, non ſint inereduli, ſed fideles. Ec-
ce non ſolum corpus humanum, ſed per pœ-
nalia corporis paſſiones, Deum & Dominum
eſſe Chriſtum, (22) Thoma vociferante, mani- (22)
feſtant. Et vere Deus eſt, qui vivit ex mor-
te, reſurgit ex vulnere: quia talia & tanta cum
ſuſeeperit, vivit & regnat Deus, per omnia
ſæcula ſæculorum. Amen.

(16) *Curioſitas iſta.* Hoc eodem vocabulo de Thoma lo-
quens utitur Gaudentius Sermon. XVI. pag 189.

(17) *Dubitaret impietas* Gregorius Homil XXVI. in
Evangelio: *plus nobis Thomæ infidelitas, quam fides diſcipulo-
rum profuit: quia, dum ille ad fidem palpando reducitur,
noſtra mens omni dubitatione poſtpoſita ſolidatur.* Gaudentius
l. c. *Quod avidius & videre, & attrectare dominum per-
quiſivit, hoc totum noſtræ procurabatur ſaluti.*

(18) *Cordis ſui incertum.* Conveniunt, licet non omnes,
Thomam Jeſu Chriſti divinitatem nondum credidiſſe: &
adhuc ſtetiſſe in ambiguo, eum ſua virtute ab mortuis
ſurrexiſſe.

(19) *Ad indicium reſurrectionis.* Docent etiam Hilarius,
& Leo: ideo Chriſtum in corpore ſuo glorioſo, veſtigia
vulnerum retinuiſſe, ut conſtaret idem corpus reſurrexiſ-
ſe, quod fuerat crucifixum.

(20) *Iterum te aperiente.* Dubitavere nonnulli, Auguſti-
nus etiam & Beda hic: an revera S. Thomas Chriſti vul-
nera pertractaverit? Negat Euthymius: Aſſerunt Patres, &
Interpretes plerique. Auguſtinus hic. & Serm. 158. Ter-
tullianus adverſus Praxeam: Bernard. Sermon. V. in Can-
tic. & alii apud Calmetum ad hunc locum.

(21) *Aquam in lavacrum.* Plures ſane Interpretes con-
ſentiunt Chryſologo: per aquam Baptiſmum, per ſangui-
nem redemptionem myſtice fuiſſe deſignatam.

(22) *Deum & dominum eſſe Chriſtum.* Nunc primum
Dei appellatio Jeſu Chriſto tributa legitur in Evangelio.
Concilium Conſtantinopolitanum IV. anathematis notam
Theodoro Mopſueſteno inuſſit, verba hæc Thomæ ita in-
terpretanti, ac ſi terrore & ſtupore prodirent: & Deum
Patrem, ut debita illa gloria de tanto prodigio referretur,
non Chriſtum reſpicerent. Noſter autem naturas in Chri-
ſto impermixtas docet diſertiſſime contra Neſtorium &
Eutichen.

SERMO LXXXV. (*)

De ingreſſu Chriſti in Templum, & Judæorum admiratione.

Etſi aliqua videntur occulta ſui profundita-
te myſteriis, nulla tamen eſt Eccleſiaſtici
cultus infructuoſa ſolemnitas: divina feſti-
vitas non pro noſtris eſt voluntatibus conſe-
cranda, ſed pro ſuis eſt pereolenda virtutibus.
Chriſtianus animus quæ ſunt traditione Patrum,
& ipſis roborata temporibus, neſcit in deſpe-
rationem deducere, ſed venerari ea toto deſi-
Joan. 7. derat devotionis eloquio. *Jam die feſto*, ait,
mediante, aſcendit Dominus in templum. Quod
1. Cor. 3. templum? „ Neſcitis quia templum Dei eſtis, &
„ Spiritus Dei habitat in vobis? „ Aſcendit ho-
die Dominus noſtri pectoris in templum, qui
tam elementer noſtri corporis deſcendit in for-
mam: quod autem aſcenſus Dei ſit in humani
cordis excelſo: beatus Propheta aſſerit, cum
Pſal. 83. decantat: „ Beatus vir cujus eſt auxilium abs te,
„ Domine, aſcenſus tui in corde ejus: „ *Jam
die feſto mediante, aſcendit Dominus in templum.*
Merito die feſto mediante aſcendit Dominus in
templum, quia nobis erat perfectum diem fe-
ſtum præſtaturus e cælo: quicquid ſublime,
quicquid ad cælum tendens in cordibus habe-
batur humanis, uſque ad infernum Dominicæ
pondus ineurvaverat paſſionis. Id namque eſt, Act. 1.
quod Chriſtus quadraginta diebus reſidet & re-
moratur in terris: &, ſi dici fas eſt, patris oc-
curſum differt, patris ſuſpendit amplexum, do-
nec totum ſe revelet, (1) & reformet (2) ſuæ (1) (2)
aſeenſionis in gloriam. In cujus ergo templo
hic non aſcenderit Chriſtus, cælum non aſcen-
det ille cum Chriſto. *Aſcendit in templum, & do-
cebat, & mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo
hic literas ſcit, cum non didicerit?* Bene mirantur
Chriſtum, quod non didicerit ſcire, quando
ipſi probantur, quæ didicerint & doceant, le-
gis præcepta neſeire: dicente Domino: „ Tu Joan. 3.
„ es Doctor in Iſrael, & hæc ignoras? „ Mi-
rantur Judæi jam rebelles, nolunt credere: mi-
rari norunt, detrectant ſapere, neſcire poſ-
ſunt. (3) *Mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo (3)
hic litteras ſcit, cum non didicerit?* Quid virgo pe-
perit derogas, non miraris: quod Deus noſtro
ſentit (4) & operatur in corpore abrogas, non (4)
fateris:

NOTÆ.

(*) Sermo hic in nonnullis editionibus inſcribitur: in
illud Joannis: *jam die feſto mediante.*

(1) *Revelet.* S. Leo Serm. I. *Quod Chriſtus quadraginta
dierum ſpatio differt Aſcenſionem, ut dominus Jeſus vere
agnoſceretur reſuſcitatus, qui vere erat & natus & paſſus,
& mortuus.*

(2) *Reformet.* „ Iterum formatur Chriſtus in mentibus
„ ipſorum, ille idem qui prius erat ante mortem, Deus,
„ ſcilicet & Homo in unitate ſuppoſiti. „ Mita.

(3) *Neſcire poſſunt.* Alia exemplaria: *neſcire poſſint.*

(4) *Sentit.* In nonnullis *ſentitur.*

(*) Non-

taten. : quod cæcus videt, ſurdus audit, claudus currit, ſurgit mortuus, & tota Chriſtus arcana Dei loquitur, non miraris? hoc ſolum quod ſciat cum non didicerit, hoc miraris? Hic eſt ipſe qui non didicit literas, ſed donavit: hic eſt qui ſenſum condidit, per quem literæ finguntur: Peritus legis, auctor omnium cur literas non didicerit, admiratur? Deus utique adeſt origo cunctorum, qui facit eſſe quod non fuit: cum non didicerit, docet.

* *Deeſſe videntur non pauca.*

(*) Nonnullæ editiones id norant.

SERMO LXXXVI. (*)

De Annunciatione & Conceptione D. Joannis Baptiſtæ.

MUundanus ſermo, ut humano profertur
ex ſenſu, humanis ſervit & obſecundat
ingeniis: Divinus vero ſermo in poteſta-
te dantis eſt, non dicentis. Audiſtis quemadmo-
(1) dum Zacharias ille ſummi ſacerdotii ſplendor (1)
Joan. 1. dum exorat, obmutuit: tacuit pater vocis, „ Er-
„ go, inquit, vox clamantis in deſerto, „ genitor
clamoris obmutuit: & egreſſus ſilentium retu-
(2) lit, qui reſponſa relaturus, intraverat. (2) Vi-
detis ergo quia ſilentium meum quod antea con-
triſtavit vos, venit de antiquo pontificali uſu,
(3) (3) non de novitatis incurſu. Ille ubi ſenſit lin-
guæ ſuæ vincula ſui januam clauſiſſe ſermonis, im-
peravit nutu, ne quis cauſas taciturnitatis in-
quireret, quia cæleſte myſterium dicere non
didicerat, qui didicerat ſcire: ſed hoc ad tem-
pus, quia ſacerdotia differtur ſermo, non au-
fertur: reconditur, non negatur: myſterio ſu-
ſpenditur, non fugatur: denique Zacharias ip-
ſe quod tacet, non eſt pœna, ſed ſignum:
non eſt terrena debilitas, ſed cæleſte ſecretum:
Deus qui loqui dat, tacere facit: & imperat
ſilentium, qui inſerit verbum: dominatur di-
vinus ſermo, non ſervit, quia Deum verbum:
& ideo non cum jubetur, loquitur, ſed cum
jubet: non cum exigitur, ſed cum donat: non
cum cogitur, ſed cum venit. Unde fratres: &
cum venit, audite, & cum non venit, ſuſti-
nete, & cum ſe donat accipite, & cum ſe ne-
gat, orate: quia hoc Doctor accipit, quod
meretur auditor. Ergo tam vobis, quam mi-
(4) hi præteritus ſuſpenſus eſt ſermo, (4) ut proflu-
vium mulieris, & verecundi vulneris cauſam,
Mat. 9. & illius pudorem ſic noſtra verecundia celaret,
ut quod illa tacuit, etiam noſtro ſilentio clau-
deretur: ſed cœptum revertamur ad verbum.
Hieroſolymitanus fons abundat, cum impellit *Joan. 5.*
Angelus, non cum ſitit auditor: ſic ſacerdotis
ſermo exuberat, quando dat Deus, non cum
perorat ſacerdos. Hinc eſt quod Zacharias ip-
ſe qui prophetias loquebatur populis, tacet
ſibi, ut nos ingrati Deo non ſimus: ſi nos ſe-
mel tacere voluit, quibus ſemper (5) inoffenſum
largitus eſt verbum. Ille non dedignatur a fi- (5)
lio verbum recipere, cui dederat lucem: & vos
filii orate nobis vocem, ut poſſitis audire ſer-
monem: Reparate gaudium meum, ut aſſuetam
poſſitis lætitiam poſſidere, & implere illud A-
poſtoli: „ Quis eſt qui me lætificet, niſi qui
„ contriſtatur ex me: „ Veniat ergo, veniat *2. Cor. 2.*
in medium beatus Zacharias, qui nos tacens
pio conſolatur exemplo: & ſilentio ſuo nos de
noſtro non ſinit triſtes eſſe ſilentio. Veniat,
veniat præcurſor verbi, ſacerdotii ſpeculum,
ſanctitatis exemplum, Evangeliſtarum Princeps,
clauſula Prophetarum. (6) *Fuit*, inquit, *in die-* (6)
bus Herodis Regis Judææ, (7) *Sacerdos quidam no-* *Luc. 1.*
mine Zacharias. Dum dicitur ſub quo Rege quis (7)
Sacerdos ſit, temperantur mala: adeſt ſemper
in mœrore ſolatium, nec conſolator deeſt,
cui imminet perſecutor. *Fuit in diebus Herodis
Regis Judææ, ſacerdos quidam nomine Zacharias.*
Uſque ad Herodem judaicæ Genti ſacerdotalis
ſanctitas, ſenum gravitas, patrum pietas præſi-
debat: jus erat lex divina, ambitio nil ibi,
nil temeritas, præſumptio nil valebat: quia
gerebatur totum divino ordine, non humano:
ſed Herodes veniens ex Gente aliena (8) invaſit (8)
regnum

NOTÆ.

(*) „ Deeſſe non pauca videntur „. Ex Mss.

(1) SUmmi Sacerdotii ſplendor. Chryſologus in eorum ſententiam it, opinantium Zachariam ſummo Sacerdotii munere functum, & non ſimplicis tantum, & de vice Abiæ, ut nonnullis videtur innuere Lucas Capit. 1. Ambroſius Lucæ 1. Tit. de ingreſſu Zachariæ in Templum. *Videtur autem hic Zacharias deſignari Sacerdos ſummus, quia ſemel in anno ſolus ſummus Sacerdos in ſecundo ſanctuario intrabat.* Vide Auguſt. in Joan. Homil. XLIX. Bedam Homil. in vigilia S. Joan. Baptiſtæ, Theophylactum, Brugenſem &c.

(2) *Reſponſa relaturus.* Solitas enim fuiſſe Sacerdotibus contingere apparitiones Angelorum, qui Dei juſſa ad homines ferunt tunc maxime cum adolerent, ex pluribus Rabbinorum ſcriptis eruit Druſius. Zacharias autem non ſacrum penetrale ingreſſus erat, ut mandata Dei exciperet, ſed ut adoleret.

(3) *De antiquo pontificali uſu.* Quandoque Pontificii munii obeundi neceſſitas, Præſules ab concionibus diſtrahebat: quod inferius innuit. *Quod tacuimus habetote, non oblivionis fuiſſe, ſed temporis: Divini negotii, non rationis humanæ.*

(4) *Præteritus ſuſpenſus eſt ſermo.* Rubeus Lib. 2. Hiſtor. Ravennar. pag. 109. Chryſologus *eum acerrimus eſſet in dicendo, & in furore quaſi raperetur divino, in ipſo tamen ardore dicendi, vox illi extinguebatur: quod in ea maxime concione accidit, quam de muliere fluxu laborante dicebat.* Tillemontius vero putat innui hic Serm. XXXV. qui aliorum brevior eſt.

(5) *Quibus ſemper*: alias: *quibus ſæpius.*

(6) *Clauſula prophetarum.* In eo enim deſierant Prophetiæ. Chryſoſtomus ex variis Matthæi locis Homil. XX. pag. 1074. edit. Pariſ. vocat eum: *ſilentium Prophetarum.*

(7) *Herodis Regis Judææ.* Fuit hic Herodes cognomento Magnus, innocentium cæde, & aliorum criminum perpetratione famoſus. Vocat Regem, ut eum ab alio Herode Tetrarcha Galilææ diſcerneret. Johannis autem conceptio evenit anno XII. Herodis.

(8) *Veniens ex Gente aliena.* Filius enim erat Antipatri, & Nepos Antipæ, qui religione Paganus Aſcalone vel natus vel eductus, primus judaicam amplexus fuerat religionem, cum ſub Hircano Rege, Judææ præfuit. Antipæ Patris religionem ſequutus Antipater, Phaſellum & Herodem Magnum Filios, in Judaica lege eduxit. Mirum igitur Harduini commentum, qui eum Paganum fuiſſe docet, Athenis oriundum, Platonicæ ſectæ addictum: quam ipſe in Herodianos transfudit. Fabellas has expungit Baſnagius in Hiſtoria Judæorum gallice ſcripta. Tom. 1. pag. 63.

 (9) In-

(9) regnum (9), violavit ſacerdotium, (10) confu-
(10) dit ordinem, mutavit mores, ſprevit ſenes (11),
(11) interſecit juvenes, (12) tribus miſcuit, delevit
(12) ſtemmata, corrupit genus, tulit quicquid erat &
divinæ & humanæ funditus diſciplinæ. Sed hoc
quid ad Zachariam ſanctum? Ne quid ergo
tale & in ipſo Zacharia crederetur admiſſum,
Evangeliſta cogitur ſic referre: *Fuit in diebus*
Herodis Regis Judææ, ſacerdos quidam nomine Za-
(13) *charias, de vice Abia.* Quia usque ad ipſum (13)
ab atavis, avis, patribus, transfuſum genus
manſit ſacerdotii, tempus legis, ſacrificii omnis
ſervata eſt diſciplina, eo quod impietatem Re-
gis, iniquitatem temporis, ambitionis rabiem,
temeritatis furorem, ſacerdotis meritum, &
(14) vita compeſceret. (14) Sed quid ſequatur, audia-
mus: *Factum eſt ut incenſum poneret, ingreſſum*
in templum Domini: & omnis multitudo populi ora-
(15) *bat foris in hora incenſi.* In hora incenſi (15) fra-
tres, jam Sol Judaico occumbebat in templo,
ut in Eccleſia matutinus exurgeret, & Judaicæ
doctrinæ inſtabat veſper, quia Evangelii immi-
nebat aurora: legis obſcurabatur dies, ut to-
tus reluceret in gratia. Hinc eſt quod Zacha-
rias in hora incenſi, hoc eſt, in extremo tem-
pore legalium cæremoniarum prophetali Spiri-
tu incenſum infert: offert preces, deſideria in-
gerit, vota commendat, tempus admonet, pro-
(16) miſſa repetit, exigit Chriſtum. (16) *Et omnis mul-*
titudo orabat foris. Ut ergo populus, qui ſta-
bat foris, intromitteretur, exorat: quia quos
lex adducit ad janua, gratia intromittit in
templum. *Apparuit*, inquit, *& Angelus Domi-*
ni, ſtans a dextris altaris incenſi, & videns Za-
charias: turbatus eſt & pavor occidit ſuper eum.
Ergo non eſt mirum ſi turbatur ſacerdos, ſi
ſtupet doctor, ſi paveſcit antiſtes, ſi tacet mi-
nima, cum videt maxima: ſi deſerit verba,
cum ſigna conſpicit. Et ne ſolus Zacharias ti-
muiſſe videatur, audi alium Prophetam dicen-
tem: „ Domine, audivi auditum tuum & ti- *Abac. 3.*
„ mui, conſideravi opera tua & expavi. „ Qui
cum Deo loquitur expaveſcit? unde loquatur
Angelus ignorat? & quid tenemus? Unde ſacer-
dos taceat, jam dicamus. *Et reſpondens ei An-*
gelus, dixit: Ego ſum Gabriel, qui aſto ante con-
ſpectum Dei, & miſſus ſum ad te hæc loqui, & hæc
tibi evangelizare: & ecce eris tacens, nec poteris
loqui. Quæ tacentis culpa, ſi imperat ſilen-
tium vis jubentis? Ergo & nos tantilli qui
tacuimus, quod tacuimus habetote non obli-
vionis fuiſſe, ſed temporis: divini negotii, non
rationis humanæ. Ergo triſtes non ſimus, quia
donante Deo, ſilentium momenti continuato ſer-
mone penſabitur, & modicum quid triſtitiæ no-
ſtræ magnum vertetur in gaudium. Gratias ago
Deo meo, qui mihi in amoris lucrum vertit
damnum ſermonis: nam quanta ſit in me cha-
ritas veſtra, pallor prodidit, teſtatus eſt cla-
mor, (17) oſtenderunt lachrymæ, oratio effu- (17)
ſa monſtravit.

(9) *Invaſit regnum.* Defuncto enim Antigono II. Ariſtobuli Filio, & Alexandri Jannei Nepote, & ex Aſmoneorum ſtirpe ultimo: quique Antiochiæ Marci Antonii Romanorum ducis juſſu vel capite minutus, vel Cruci affixus obiit, Herodes regnum uſurpavit.

(10) *Violavit Sacerdotium.* Ariſtobulum enim magnæ ſpei Adoleſcentem, Mariannæ ejus uxoris Fratrem, Hircani Filium, ſummumque Pontificem, dum balneum, exiens a prandio, intraverat ab coævis Ephebis ſuffocari juſſit.

(11) *Sprevit ſenes.* Hircanum Regem longævum e ſolio dejecit, privatamque vitam agere coegit.

(12) *Interfecit juvenes.* Alexandrum videlicet, & Ariſtobulum, ejus ex Marianna Filios, capite obtruncatos. Editi nonnulli perperam: *Infecit juvenes*. Chryſoſtomus loco citato: *Herodes prophanavit Templum, ſacerdotium ſuſtulit, confudit Ordinem, temeravit regnum, corrupit quidquid erat religionis, quod legis, quod morum, quod fides perdidit, & confudit -- occiſor Filiorum &c.*

(13) *Quia usque ad ipſum.* Regalis Sacerdotii dignitas ab Deo Aaronis Familiæ fuerat addicta. Penes autem primogenitos erat ſummum Sacerdotium. Alii e familia ſimplices ſacerdotes tantum, qui ab Davidis regno in XXIV. Claſſes diſtributi, vices obibant ſuas. Quam diviſionem ad deſtructionem usque ſecundi Templi Hieroſolymitani in uſu fuiſſe, obſervat Joſephus Antiq. Judaic. Lib. VII.

(14) *Meritum & vita compeſceret.* Reſtitutus locus ex MS. Cæſenæ; editi: *& meritum ſuperavit & vita.*

(15) *In hora incenſi* Duæ erant horæ Incenſi. De matutina intelligit Grotius. Chryſologus, & una ſecum accuratiores Interpretes, de veſpertina.

(16) *Exigit Chriſtum.* Deprecabatur Zacharias Num pro ſuſcipienda prole? Cum eſſent ambo provectæ jam ætatis id minime ſperabat. Ergo deprecatio videtur fuiſſe pro ſalute populi, & adventu expectati Meſſiæ „ Du Hamelius hic. Vide Notam 4. Serm. LXXXVIII.

(17) *Teſtatus eſt clamor.* Rubeus loco citato eruit ex his, quam carus, & in deliciis Populo Ravennati eſſet Chryſologus.

SERMO LXXXVII.

De eiſdem.

SIcut nimio dolore, & infirmitate longa luminibus obſcuratis, niſi ſenſim refuſa fuerit, fit inimica lux: certe cum ſolis ſit condita lux oculis, ſolis ſit oculis lux amica, per quos utique reliquo corpori vel traditur, vel
(1) negatur: ita diuturno (1) perfidiæ morbo contenebratis mentibus, niſi paulatim fuerit fidei claritas reſtituta, ſubito ipſo fidei ſplendore magis perfidiæ craſſeſcit caligo, longo uſu aut producitur, aut obtunditur ſemper natura. Hinc eſt quod Dominus tetro infidelitatis nubilo cordibus jam cæcatis, ut irradiaret partus virginei ſacramentum, deſperatæ & annoſæ ſterilitatis ante præmiſit conceptum: ut qui videbat poſt ſenectutem longam arida membra reviviſcere, & tranſacto curriculo jam vitæ veteranæ in primam reſloreſcere pubertatem,
atque ipſam naturam in occidua ætate (2) ad na- (2)
ſcentis ſervi inſignia ſuſcitari, pudicitiæ florem, pudoris titulum, caſtitatis inſigne, virginitatis clauſtra manere poſt partum crederet, poſſe auctore ipſo ex utero procedente ſervari.

NOTÆ.

(1) D*iuturno perfidiæ morbo.* Cum Latinio. Editi: *diurno.*

(2) *In occidua ætate.* MS. Cæſenæ. Alii editi: *in occiduam ætatem.*

(3) *Per-*

ri. Et ut præfationi noſtræ ac ſimilitudini, quam de oculis ſumpſimus vetuſto languore defeſſis: ipſa de qua loquimur modo, adſit, & aſtipulctur auctoritas, ac probet oculos hominum nocti male aſſuetos, obſcuratos, promotos ſenſim revocatos ad lucem: in Joanne Dominus accendit ſui luminis, & præmiſit lucernam, ut deguſtato lumine in ſe jam divi-
(3) ni Solis jubar ipſum perferrent, (3) ipſam deitatis caperent claritatem. Juxta illud quod di-
Joan. 5. ctum eſt de Joanne; „ Ille erat lucerna ardens „ & lucens: „ ut ille denſas noctis placido lumine aperiret tenebras, ipſe noctis neſcium diem jam deſiderantibus, ad lucem perpetem redonaret. Hinc eſt quod & Magos adhuc no-
Matth. 2. ctis incolas, & totis obſtupeſcentes oculis, tenuiter micans ſtella aſſueſacit ad lucem, & gradatim pertrahit ad ipſum fontem luminis & dierum. Et re vera fratres, congruit, quia totius anni metas temporum quadriga percurrit, ac nobis Domini noſtri natalitia feſta revocat, & gaudia jam reducit. Nunc de Joannis ortu, de partu ſterilis jam loquamur, ut compendio credulitatis iſto, ad illud ubi partus eſt ſine partu, ubi creatur auctor ipſe procreantis, ubi naſcitur ipſa origo generantis, inter hyemales, ac nubibus & nebulis dubias luces, lucerna prævia, ſtella duce pervenire poſſimus. *Fuit*,
Luc. 1. inquit Evangeliſta, *ſacerdos quidam nomine Zacharias, & uxor ejus Elizabeth: & non erat illis filius, eo quod eſſet Elizabeth ſterilis: & proceſſiſſent ambo in diebus ſuis.* Sterilitas ſenectute exagge-
(4) ratur extrema: (4) & ab ſpe generandi totum ſubducitur quicquid eſt corporis & naturæ: & ne vel cogitatio ſobolis ulla remaneret, ad id perventum eſt temporis & ætatis, quo tranſacto calore vitali mortale frigus ſterilis jam viſcera poſſidebat: ut genitor ipſe cognoſceret inde jam per hominem non poſſe naſci hominem, unde abſceſſerant res humanæ. Sic, ſic fratres, duris hominum præcordiis credulitas
(5) aſſeritur, (5) & inſeritur fides: & tunc totum divinum creditur, cum fuerit nil humanum. *Sorte exiit ut incenſum poneret Zacharias ingreſſus in templum Domini.* Bene dixit, ingreſſus in templum, non ingreſſus templum: quia ipſe erat Dei familiarius templum, portans in ſui pectoris puritate tota legis arcana: & apponens non tam thuris, quam puræ ſupplicationis
(6) incenſum. Gratius namque Deus (6) in ſuo, quam in hominis opere requieſcit: & non tam libenter odoratur Arabicæ arboris guttam (7) quam ſinceri cordis & pectoris ſanctitatem. (7)
Apparuit ei Angelus Domini, inquit, *ſtans a dextris altaris incenſi.* Dicere ſuffecerat, apparuit ei Angelus, quid magnopere a dextris altaris?
(8) Ut eſſe in ſanctis Angelis auditor intelligas nil ſiniſtrum, dicente Scriptura. „ Vias, (8) Prov. 4. juxta LXX.
„ quæ a dextris ſunt, novit dominus. „ *Apparuit ei Angelus.* Cum jam defecerat totus homo, ut ante Joannes naſceretur ex ſterili, quam Chriſtus naſceretur ex Virgine, dictum eſt de Joanne: „ Ecce ego mitto Angelum meum. „ Matth. 11.
Felix, quæ ut in Deum creſceret, in ſenibus ſic defecit natura: felix, quæ ſterilitatis damna virginea fœcunditate mutavit: felix, quæ uno concepit in partu, quicquid in toto orbe confundere (9) deplorabat: felix, quæ facta eſt vitalium germinans mater, (10) quæ erat ante origo miſeranda mortalium, ad dolores pariens cum dolore, ad gemitus edens cum gemitu, ad pericula producens hominem cum periculo generantis, & in ipſo ortu occaſum nuncians per lamenta & lachrymas: ſemper devorans partus ſuos, ſciens ſe tantis mœroribus generare morituros. Paſcebatur ergo ſterilitate magis natura, ne ipſa fœcunditate gravius deſæviret, fletus potius editura, quam pignora: quæ utique lachrymis, mœrore, gemitu, tanto tempore ſuum quærebat & interpellabat auctorem: intelligens hoc ſibi accidiſſe per culpam, non eſſe ab auctore piiſſimo inſtitutum, cum crearetur. Hinc eſt quod Dominus conditor ipſe naturæ viam virginei conceptus, virginei partus, inviſibili veſtigio & ignoto calle pertranſit: & iter humani ortus divino greſſu ambulat, non humano; ut naſcendo ipſam naturam a ſervitute mortis, cui taliter addicta fuerat, primitus liberaret: & fonte purgato (11) ſupernam rivulis (11)
redderet puritatem. Merito Joannes in utero exultat, qui originis ſuæ libertatem ante noſſe, quam eſſe meruit, ante meruit ſentire, quam vivere. In hora incenſi per Angelum aperitur ſterilitas, conceptus jubetur, promittitur partus, & inter ſacraria nativitas ſacra procuratur: hinc eſt, quod adhuc in utero cum membrorum compage pene concepta in Joanne (12) (12)
eſt prophetia: ante nutu Dei loquitur, (13) (13)
quam perveniat ad vocis officium. Verum ne dum profunda, & mira latiſſimæ lectionis breviato cupimus ſermone concludere, quæ maxime dicenda ſunt, tranſeam: proxime, ſi Deo placuerit, de ſequentibus diſſeremus.

SER-

(3) *Perferrent*, Ex Latinio: *Editi præferrent.*
(4) *Sterilitas ſenectute exaggeratur extrema.* MS. Cæſenæ: *ſterilitate ſenectus duplicavit miraculum* „ ait Grotius; ad vetus ſterilitatis vitium accedens impedimentum ætatis. „
(5) *Credulitas aſſeritur.* „ Hoc eſt plantatur: & inſtar „ arborum in jam plantata credulitate, ipſa fides inſeri„ tur „. Mita.
(6) *Gratius namque Deus.* Communem lectionem placuit retinere MS Cæſenæ habet: *Gratia namque Dei tam in ſuo, quam in hominis opere requievit.*
(7) *Arabicæ arboris guttam.* Exod. XXX. enumerantur quatuor aromatum ſpecies: e quibus thymiama confici debuerat, Deo in Templo adolendum. Inter has *Nataph*, ideſt, ut bene notat Chryſologus, *gutta* quæ fluit ex Arbore: idcirco *ναταφ* dicta, quia fluit, ſeu ſtillat.
(8) *A dexteris altaris.* Zacharias operabatur in orientali latere altaris, ibique adolebat. Latus occidentale erat proximum Arcæ: cui Angelus indecore tergum obvertiſſet, ſi ad illud latus ſletiſſet: ideoque ſtetit in dextris altaris, nempe ad latus ſeptentrionale.
(9) *Toto orbe confundere.* MMSS. habent *concipere*, vel *conficere*. At inflictum ab Librariis vulnus, non ſanatur adhuc.
(10) *Germinans mater.* MS. Cæſen. & Vallicell. *vitalium germinum mater.*
(11) *Et fonte purgato.* „ Metaphorica locutio. Libe„ rat primum naturam humanam tanquam fontem: ex „ quo homines tanquam rivuli emanant: ut ab ſordibus „ rivuli ipſi mundi reddantur „. Mita.
(12) *Pene concepta in Joanne eſt prophetia.* Vide appoſite ad hæc Cornelium a Lapide Comment. in Luc. v. 42. 43. pag. 24. col. 1. in princip.
(13) *Ante nutu Dei loquitur*, MS. Cæſenæ: *ante nutus loquitur*,;

SERMO LXXXVIII.

De eiſdem.

SEmper debere anxium eſt fratres, ſemper triſte fœnoris vinculis alligari: ſed me, quem vobis mea ſæpe facit promiſſio debitorem, ſatis ipſa de talis debiti natura & obligatione blanditur, quia dat, non accipit, qui promittit: & qui dando debet, ſibi magis ipſum facit obnoxium creditorem: atque ubi qui credidit debet, & qui debet credidit, ibi neceſſitudinis, non neceſſitatis probatur eſſe contractus: & in tali fœnore animæ non oneris, ſed honoris prædulcis currit uſura. Poſteaquam Zachariæ ſacerdoti apparuiſſe Angelum Domini evangelicus ſermo deſcripſit, adjecit dicens: *Et*
Luc. 1. *turbatus eſt Zacharias videns, & timor irruit ſuper eum.* Si de judicis poteſtate ſolicitus eſt, qui ſemper de apparitoris turbatur & contremiſcit adventu: & mandati meritum de perſona venientis æſtimat, & metitur: & quamvis bene conſcius pavet, donec cauſas venientis agnoſcat & intelligat qualitatem: quid faciet, quo pavore trepidabit, cum poteſtatem ſupernam ſenſerit hominis imbecilla natura, cum reſpexerit homo Angelum, & divinæ ſedia miniſtrum
(1) viderit? (1) Caro nunquam de ſua conſcientia eſt ſecura: ſicut Zacharias ipſe, de quo loquimur nunc comprobavit: qui in ipſo tempore placationis, offendit: qui dum credit, dubitat, dicente Angelo, quia non credidiſti verbis meis: dum poſtulata promeretur, incurrit: condemnatur, munera ipſa cum ſuſcepit: qui vocem, cum vocem percipit, tunc amittit. Hinc eſt quod Angelus antequam mandata pandat, do-
(2) na tradat, referat impetrata, metum diſcutit, (2) fugat timorem, confortat animos ancipiti cogitatione turbatos, ut mens quæ migraverat a ſe nimio pavoris exceſſu, in ſemetipſam reverſa beneficiorum tantam ſentiret & caperet largitatem, dicens: *Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Joannem.* Putaſne ſacerdos tantus ſic eſt populi, ſic univerſitatis oblitus, ut de conceptu veteranæ con-
(3) jugis, de partu deſperatæ ſterilis rogaret (3), ut ſibi ſoli legatus omnium tunc adeſſet, ut advocatus omnium pro ſe ſingulariter oraret, ut tantum Pontificatus officium intra domeſticas
(4) arctaret curas, (4) inter familiares clauderet & occuparet anguſtias, & incenſum totius plebis in ſolum deſiderium proprii pignoris addiceret veteranus antiſtes, ac tali deſiderio grandævus, & ipſum tempus jam reſpiciens, ad partum ſuccenderetur intempeſtivum? Abſit, fratres, abſit, ut hoc de ſancto Zacharia fidelis anima ſuſpicetur. At quidem Angelus in hoc fuiſſe refert totius ſupplicationis effectum, dicens: *Exaudita eſt deprecatio tua, & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium.* Si Angelus ad petita reſpondit, ſacerdos pro ſolo pignore ſupplicavit, ſi pro omnibus egit ſupplicatio ſacerdotis, cur Angelus de ſolo pignore retulit impetrata? Quid tenemus, quid diu ſuſpendimus animos auditorum? quam non ſibi ſoli, ſed omnibus affuerit iſte venerandus antiſtes; quam reſponderit Angelus univerſis; quam Deus proſpexerit in uno iſto germine ſacerdotis, quem genitoribus utique, & ipſi ob hoc delegerat naturæ, ut eum daret univerſitati, largiretur ſæculis, populis condonaret, & fieret, ſacramentis filius inter ſacraria delatus (5), inter ſacramenta conceſſus, (5)
eſſet antiſtes de venerando generatus antiſtite, eſſet Angelus ore Angeli ſancta conceptus in viſcera, eſſet vox Chriſti. „Ego vox clamantis
„ in deſerto, „ eſſet vox Chriſti, ad Chriſtum ſua reſervatus ad tempora, eſſet præco Judicis præſentiam clamaturus: eſſet pœnitentia populos Chriſti vocaturus ad veniam: quam ſacerdos ergo iſte jam ſui neſcius, jam ſibi mortuus, extraneus conjugi, ſoboli jam negatus quid egerit, quid omnibus impetrarit mox Angelo referente diſcamus. *Et multi*, inquit, *in nativitate ejus gaudebunt.* Non eſt unigenitus qui eſt cunctorum creatus ad gaudium. *Erit enim magnus coram Domino.* Qui coram Deo magnus eſt, quantus ſit penes homines quis probabit? *& vinum & ſiceram non bibet.* Qui natus eſt ſancto de corpore ſacerdotis, & ſumma ſenectute, ab omnibus vitiis defæcato, atque exempto juventutis incendiis, vinum neſcit, ignorat ſiceram (6), quæ pariunt luxus ebrieta- (6)
tis & vitia: & tota diſſipant morum decora, ornamenta virtutum. *Et vinum & ſiceram non bibet, ſed Spiritu ſancto replebitur adhuc in utero matris ſuæ.* Juxta illud Apoſtoli: „Fratres no-
„ lite inebriari vino, in quo eſt luxuria, ſed Eph. 5.
„ repleamini Spiritu ſancto. „ *Et Spiritu ſancto replebitur adhuc in utero matris ſuæ.* Beatus Joannes, qui ante Dei ſpiritu meruit intonare, quam hominis vagiret in fletu: beatus, qui ante divina poſſidere meruit, quam ſortiretur humana: beatus, qui ante meruit cælum ſcire, quam terram: beatus, qui antequam videret præſentia, futura meruit nunciare: beatus, qui ante Deum capere potuit, quam ſuo ipſe caperetur a corpore: beatus & ſingulariter eſt beatus, qui antequam ſaperet quærere, meritum conquiſivit: beatus, qui non pervenit ad gratiam per laborem, ſed ad labores

NOTÆ.

(1) *Miniſtrum viderit.* Aliquid ſemper exitiale ſpectantibus ſpectra hæc protendere cenſebant Hebræi, certaque vicinæ mortis omina Geneſ. XVI 13. XXXII. 30. Exod. XX. 19. Judic. VI. 21, 23. XIII. 12. Vide Euthymium, & Maldonatum hic. Vide Ambroſium in Luc. cap. 1. Ad rem protinus Auguſtinus de quæſt. Evangel. lib. 11. in principio. Tom III. Oper. P. 2. pag. 179. edit, Antuerp.

(2) *Metum diſcutit.* Similia Origenes Homil. IV. *Nova quippe facies, humanis obtutibus ſe præbens, turbat mentem, animumque conſternat: unde Angelus ſciens hanc humanam eſſe naturam, primum perturbationi medetur.*

(3) *De partu ſterilis rogaret?* Certe de Filiis nec cogitabat quidem ſenex ipſe, ac ſterilis uxoris maritus. Nec pro eadem ſterilitate oraſſe pronum eſt credere: ut nec Chryſologus credidit. Alii nihilominus putant, Zachariam jam pridem pro ſuſceptione prolis Deum oraſſe; & ad tranſactam illam precationem Angelum reſpexiſſe.

(4) *Inter domeſticas arctaret curas.* Longe veroſimilius dicimus cum Chryſologo; Auguſtino lib. 2. quæſt Evang. Chryſoſtomo, Homil. Nat. S. Joann. Baptiſtæ; Theophylacto & aliis, pro Meſſiæ adventu oraſſe: Sui enim populi ſalutem, quam enixis precibus expoſtulare, munus erat Sacerdotum.

(5) *Delatus.* MS. Cæſenæ: *Annunciatus.*

(6) *Ignorat ſiceram.* Sicera vinum erat condimentis mixtum: de quo vide Theophylum Antiochenum ad Luc. 1. verſ. 15. pag. 331. Pariſ. 1635. Poſt vinum nulla potio promptior & aptior inducendæ ebrietati. Nonnulli ſiceram ab vino diſtinguunt: eamque omne vinum fictitium

Digitized by Google

bores ipſius gratiæ dignatione deſcendit. *Et
multos*, ioquit, *filiorum convertet.* Ad quem?
Dicat Angelus, ut quis blaſphemat, quia ne-
(7) gat hæretieus, commuteſcat; (7) dicat Angelus,
ut audiat fidelis, & gaudiat: credat hæreticus,
& recurrat. *Convertet.* Ad quem? Ad *Domi-
num Deum*, inquit, *ipſorum.* Quis eſt hic Deus?
De quo Prophets dicit. „ Hic eſt Deus no-
Baruc. 3. „ ſter, & oon eſt alius abſque eo qui invenit
„ omnem viam diſciplinæ, & dedit eam Jacob
„ puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo: „ Quando
dedit? Tunc utique quando legalibus in tabulis
totius vitæ regulam, totam diſciplinæ deſcripſit
& normam. Attentus eſto auditor, ut ſcias quis
eſt hic Deus noſter, abſque quo alius non eſt.
Ibid. Quis eſt? „ Poſt hæc in terris viſus eſt; & cum
„ hominibus converſatus eſt. „ Quis eſt alius
viſus in terra niſi Chriſtus, qui noſtra eſt con-
verſatus in carne? Et quis eſt alius converſatus
cum hominibus, niſi ille qui cum hominihus
humano eſt commoratus in corpore? Et ſi hic
eſt Deus noſter, & non alius abſque eo, hæ-
retice cum hunc non habueris, quem habebis?
„ Non eſt alius inquit, abſque eo: „ & nunc non
dicis, ergo ubi eſt pater? Prophets dicit:
„ Non eſt alius abſque eo: „ & ubi eſt? In
filio utique, quia præter filium non eſt pater.
„ Ego in patre, dicit, & pater in me eſt. „ *Joan.* 14.
Unde & Prophets non dixit, non eſt alius, ſed
non eſt alius abſque eo: hoe eſt dicere, eſt:
ſed in ipſo eſt. Sed dieis, & ſi in ipſo eſt, quo-
modo eſt alius? Hæretice, (8) ſic eſt alius per- (8)
ſona, ut ſit ipſe ſubſtaotia: ſic eſt ipſe ſubſtan-
tia, ut nulla ſit confuſio Trinitatis: ſic eſt uni-
tas Trinitatis, ut nulla ſit in deitate diſtantia:
ſic in ſe eſt, & ſine ſe tota Trinitas non eſt,
ut inſit in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto per-
ſonalitas definita, oon ſeparata divinitas. *Et ip-
ſe præcedet ante illum.* Ante quem? Ante Chri-
ſtum, qui eſt Deus ipſorum. Deus noſter,
Deus omnium, Deus abſque quo alius non eſt:
In virtute Eliæ. Nemo cum hoc audit, μετεμψυ-
χωσιν (9) imputet: hic ſpiritum dicit illum, (9)
quem per divinam gratiam meruit, non quem
carnis eſt conſecutus ad vitam: & virtutem di-
cit illam, quam de ſupernis habuit: non illam,
quam propter corporis adeptus eſt firmitatem.
Joannes ergo Eliæ venit in ſpiritu, & in ejus
virtute graditur, qui totum victu, veſtitu, ho-
nore, caſtitate, abſtinentia, & omnibus Eliam
virtutibus repræſentat & Chriſtum. *Præparet
Domino plebem perfectam.* Quam in vobis Deus,
& Dominus noſter præparare & confirmare di-
gnetur in gloriam nominis ſui.

tium eſſe dicunt. Alii docent innui hoc vocabulo omne id, quod inebriat, excepto vino. Vide Theophylactum; Balſamonem ad Can. III. Apoſtol. pag. 234. Pariſ. 1558. Cur autem hujuſmodi potionis genus vetitum fuerit Nazarenis ſi quæres, confidenter reſpondent Rabbini Arborem Adamo veritam vitem uviferam fuiſſe. Nugæ. Vox habraica *Sechar*, omne id ſignificat, quod inebriare poteſt. Vide Du-Hamelium hic. Beda in Luc. 1. veram ſubdit hujus prohibitionis rationem.

(7) *Commureſcat*, vel *deruneſcat* ait Latinius. Editi: *conrumeſcat*.

(8) *Hæretice* Arrianos, Ætianos, alioſque hujus furfuris hæreticos perſtringit, qui Chriſto divinitatem, eamque cum Patre ſubſtantiam, negabant.

(9) Μετεμψύχωσιν. Animarum in alia corpora tranſitum. Eliæ autem animam in Joannem tranſmigraſſe nonnulli commenti fuerant, apud Auguſtinum quæſt. XVII. in Numer. Confer Tertullianum in lib. de Anima. Hæc autem erat Phariſæorum opinio, credentium animas bonorum poſſe in aliud corpus immigrare; dum improborum animæ perpetuis mancipantur tormentis. Vide Calmetum in Matth.

SERMO LXXXIX.

De eiſdem.

OMnia quæ a Deo creata ſunt nobis bona
ſunt, & bona valde, dicente Scriptura:
„ Et vidit Deus omnia quæcunque fecit, &
Gen. 1. „ ecce valde bona. „ Ergo omnia quæ a Deo
juxta. LXX. creata ſunt, bona ſunt, & valde bona: (1) ſed
(1) inter vitia, virtuteſque media ſic habentur, ut
ex ipſis, & periti doctrinæ materiam ſumant,
& erroris cauſam inveniant imperiti. Sapien-
tes namque creatorem creaturæ contemplatio-
ne cognoſcunt: ſtulti vero dum creaturas ipſas
Deos æſtimant, ſapere nequeunt creatorem.
(2) Hinc eſt quod Solem, Lunam, Stellas, (2) au-
rum, lapides, ligna, Deos ſibi fecerunt Gentiles,
quæ Chriſtiani addicta ſuæ ſapiunt ſervituti.
(3) Nec mirum ſic eſſe mediam creaturam, (3)
quando ipſe creator omnium Chriſtus eſt fideli-
bus in ſalutem, infidelibus in ruinam: Evange-
liſta dicente. „ Hic poſitus eſt in ruinam & re- *Luc.* 2.
„ ſurrectionem multorum. „ Apoſtuli etiam
aliis habentur in mortem, aliis habentur in vi-
tam: Paulo probante, eum dicit: „ Quibuſdam *2. Cor.* 2.
„ ſumus odor mortis in mortem, quibuſdam
„ autem odor vitæ in vitam. „ Ergo & Evan-
gelicæ lectiones fiunt bonis intelligentiæ ſalu-
taris, malis vero erroris occaſio. Antehac
Evangeliſta beatiſſimus, cum referret Joannem
Baptiſtam Herodis aſtrictum vinculis, adulte-
riis Herodiadis extinctum, truncatum in præ-
mium ſaltatricis, ſenſimus aliquos fuiſſe permo-
tos, cur Deus ſacrilegæ ſanctum, adulteræ vir-
ginem, Angelum addixerit ſaltatrici. Fratres,
virtutes Joannis, Herodis crimina abundanter
alio ſermone tractabimus: (4) nunc eloquamur (4)
quæ vinculorum cauſa, carceris quæ neceſſi-
tas,

NOTÆ.

(1) V*Alde bona.* Ideſt *optima.* Carent enim Hebræi ſuperlativo.

(2) *Solem, Lunam, Stellas.* Prima fuiſſe Idololatriæ principia, nemo eſt qui neſciat. Vide Diodorum Siculum Biblioth. lib. I. Unde Athenienſes, ſpretæ religionis vindices, Anaxagoram garrientem in Solem, quem ipſi Deum credebant, morte mulctandum cenſuere. Wower in Not. ad Octavium Minuc. pag. 73. col. 1.

(3) *Mediam creaturam.* Ex una parte boni, ex alia mali miniſtra.

(4) *Alio ſermone tractabimus.* Infra Serm. CXXVII.

tas, quæ mortis utilitas ſuerit in Joanne: Jo-
(5) annes non potuit mori communi ſorte, (5)
qui natus eſt privilegio ſingulari: cum Chriſtus
Deus naſceretur in carne, Joannes Angelus eſt
generatus in terris, ut ita officia terrena offi-
ciis ſe cæleſtibus miſcerent, ſicut humanis ſe di-
vina miſcebant, & in terra Deo Angelus, Domi-
no ordo cæleſtis obſequii non deeſſet. Sed au-
diamus ordinem naſcentis Joannis, ut cauſas
Luc. 1. mortis ejus invenire poſſimus. *Fuit*, inquit, *in
diebus Herodis Regis Judææ, ſacerdos quidam no-
mine Zacharias, de vice Abia: & uxor ejus de fi-
liabus Aaron, & nomen ejus Eliſabeth: Erant au-
tem ambo juſti ante Deum, incedentes in omnibus
mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela.*
Oratores magni & excellentes ingenio, quoties
illuſtrium virorum parant narrare virtutes,
avos, atavoſque commemorant, ut ad honorem
præſentium accedat dignitas antiquorum: &
laus patrum filiorum redundet ad gloriam.
Major eſt innata gloria, quam quæſita: præce-
dit quod venit ab origine, quod ſequitur ex
labore: gloriam beatius eſt habere, quam quæ-
rere: hinc eſt, quod Evangeliſta ut extollat
Joannis gloriam, Zachariæ patris, Eliſabeth
matris genus dicit, avos memorat, ſcribit me-
rita, loquitur titulos, gradus digerit, vitam
pandit, dilatat inſignia, prædicat ſanctitatem.
Fuit, inquit, *in diebus Herodis Regis Judææ.*
Tempus memorat Regis nefandi, qui ſacrum ſa-
cerdotii violavit mœrorem, confudit ordinem,
ſtatutum ſolvit, abſtulit inſtitutum. Et hoc ac-
cedit ad meritum Zachariæ: quia cum in o-
mnes pene Herodes auſus ſuæ temeritatis ex-
tenderit, auſus ſit nihil in iſto: virtutibus ſit
hujus oppreſſus, ut ſacerdotis immaculata ſuc-
(6) ceſſio ad gloriam germinis ſervaretur. (6) *Et
(7) uxor ejus de filiabus Aaron*, (7) Aaron primus
Pontifex in lege fuit ſacerdotii origo: propte-
rea merito prætermiſſis omnibus ejus filia dici-
tur, cujus in ſe memoria prætulit ſanctitatem,
quam tanti generis pia cuſtos glorioſiſſime tranſ-
fudit in filium. Sed hujus matris laudes Evan-
geliſta deſcribit: *Erant*, inquit, *ambo juſti ante
Deum.* Eſt nova felicitas, eſt conjugium ſingu-
lare, quando manet in duobus mens una, una
ſanctitas in duobus: conſtabat mente, quod
diſtabat in ſexu: & in moribus erat unum,
quod geminabat aſpectus: & virtutibus redde-
bat pares, impares dederat quos natura. *Erant*,
inquit, *juſti ambo ante Deum.* Placere judiciis
(8) humanis, coram hominibus eſſe juſtum, (8) eſt
virtutis humanæ, maximi eſt & laboris: ante
Deum qui ſcrutatur corda, cogitationes diſcu-
tit, videt mentium motus, eſſe juſtum huma-
ni laboris non eſt, muneris eſt divini. Si ma-
gnus eſt qui non peccat in carne, quatenus eſt
qui corde non peccat? Joannes ergo ſupra
carnem eſt natus de iſtis, qui ante Deum nec
corde, nec corpore peccaverunt. Adjecit E-
vangeliſta, dicens: *Incedentes in omnibus man-
datis, & juſtificationibus Domini ſine querela.* In-
cedentes: incedit qui non ſtat in triviis pecca-
torum: qui peregrinum ſe hoc ſentit in ſecu-
lo: qui aſperas virtutum intrat intrepidus man-
ſiones: qui montes juſtificationum, mandato-
rum colles (9) indefeſſus viator aſcendit: ut (9)
præſentia parentis Dei, patriæ cæleſtis beatitu-
dine perfruatur. *Incedentes in omnibus mandatis
& juſtificationibus.* Hi in omnibus, in quibus
nemo vel pauci. In omnibus mandatis & juſti-
ficationibus. Quis fumi neſcius cupiditatum
tranſit incendia? quis vitæ lubricum nunquam
lapſus evadit? per vitiorum gurgites quis im-
pollutus incedit? carnis negotia, vitæ cauſas,
actus mundi (10) quis peragit, & non erit in (10)
querela, cum naſci ipſum plenum ſit & lachry-
mis & querelis? Namque parturiens queritur
ex dolore, & natus in lachrymas queritur ex
natura: ſed in Zacharia & Eliſabeth reatus oc-
cidit, periit querela, omnis eſt amputata cauſa-
tio, quia in illis parabatur unde tota ſanctitas
naſceretur: ſed hoc ex ipſa jam lectione luceat.
Et non erat eis, inquit, *filius, eo quod eſſet Eliſabeth
ſterilis.* Sterilitas iſta non erat maledicta, ſed
myſtica, in qua partus non ablatus eſt, ſed di-
latus: neque erat pignori clauſa, ſed tempori:
colebatur tempore, virtute ſerebatur, matura-
batur ætate, ſenectute creſcebat, ut in filio ſin-
gulari tota fœcunditas penſaretur, quando in
uno naſcebatur numeroſitas congeſta virtutum.
Beata ſterilitas quæ unum ſervabatur ad par-
tum: & expectabat Joannem, cui quia prima
omnia debebantur, primogeniti dignitas non
periret. *Et ambo proceſſerant in diebus ſuis.* Pro-
ceſſerant, non deceſſerant: vixit in ſanctis ætas,
non defecit, ſed proceſſit. Aut quid illis defi-
cit, quibus accedunt ſemper incrementa virtu-
tum? Ergo in Zacharia & Eliſabeth ſtupet ſe-
xus, frigeſcit caro, membra ſopiuntur, tem-
pus præterit, ætas tranſit, aboleſcit totum (11) (11)
quicquid eſt & humani ordinis, & negotii con-
jugalis, ut divino munere, non partu ex ho-
minibus Angelus naſceretur. Promiſeramus de
ortu Joannis cauſas mortis ejus exprimere,
ſed quia nos hodie longius ſermo protraxit, &
ad probationem rei ſatis nobis neceſſaria ſunt
quæ ſequuntur, quæ modo dicta ſunt, ortus
ejus

(5) *Communi ſorte.* MS. Cæſen. & Vallicel. *Communi
morte.* Ambroſius Serm. LXXXIII. In Nat. S. Johan. Bapt.
*Qui præter hominum nativitatem, ex repromiſſione generatus
fuerat, hoc de Deo meruit, ne communi cum cæteris de ſæculo
morte diſcederet; ſed corpus, quod Domino donante ſuſce-
perat, Dominum confitendo deponeret. Ergo Johannes per
omnia voluntatem Domini facit, quia propter opus Domini &
natus eſt & defunctus.* Ex Mita.

(6) *Ad gloriam germinis ſervaretur.* Proprium genus,
familiam, avos proavoſque, in publicis Tabulis deſcribe-
bant Hebræorum Sacerdotes. Extat inſignis locus Joſe-
phi contra Appionem oper. Tom. II. pag 440. in fin. Edi-
tion. Havercam: *Debet enim quiſquis Sacerdotio fungitur,
ex populari ſua conjuge liberos quærere: neque ad pecuniam
& honores reſpicere, ſed genus exquirere, ſecundum antiquam
ſucceſſionem, multis probatam teſtimoniis.*

(7) *Et uxor ejus de filiabus Aaron.* Sacerdotum cuili-
bet fœminam quamcumque ducere licebat, dummodo de
Hebræis parentibus natam; cum de plebe hominibus pe-
regrinam etiam ducere fas eſſet: exceptis ex nonnullis na-
tionibus, quibuſcum jus connubii non erat Hebræis. Qua-
re quod Zacharias uxorem duxerit ex ſtirpe Aaron non
fuit obſequium legi præſtitum, ut volunt. Lex enim
Num. 36.8. ad ſolas Virgines paternarum facultatum hære-
des pertinebat. Ceterum nil nobilius Johannis Bapt. ori-
gine. Ab utroque enim ſanguine regali Davidis, & ſa-
cerdotali Aaronis, deducebatur.

(8) *Coram hominibus eſſe juſtum.* His enim Evangeliſtæ
verbis innui Sanctorum Conjugum, non tam pietatem, &
juſtitiam coram Deo, ſed etiam erga Proximum, commu-
nis eſt, cum Chryſologo, ſententia Interpretum. Vide
Ambroſium, Euthymium, Maldonatum &c. Unde illis non
tantum conſcientia pura, ſed fama integra.

(9) *Mandatorum colles.* Recte. Nam mandata Dei in
Sacra Scriptura viæ vocantur. Beda, & Brugenſis.

(10) *Actus mundi.* Vitam noſtram vocat *actum mundi*,
ac ſi nos hic fabulam ageremus. Actus penes hujus ævi
Scriptores idem eſt, ac *actio, officium* &c.

(11) *Aboleſcit totum.* MS. Cæſen. *eſt abolitum totum.*

(12) Non

Digitized by Google

ejus deputentur ad gloriam: noſque ingrati non ſimus vobis, qui differimus debitum, non ne-
(12) gamus (12): nam debitoribus dilatio creſcit ad gratiam creditoris. Expectate ergo, quod promittit debitor, & expectate ſecuri, quia promiſſa negari nequeunt, quando ſterili tam largiter negata ſolvuntur.

(12) *Non negamus.* Si Chryſologus, ut pronum eſt credere, ſe data fide exſolvit, promiſſus hic Sermo, temporum injuria, interiit.

SERMO XC.

De eiſdem.

ERigi nos Sanctorum lapſibus, Sanctorum trepidatione fundari, cunctatio nos hodie Zachariæ docuit ſacerdotis: qui cum non credit Dei promiſſa, ſed diſcutit; & opera divina, non fide percipit, ſed humana ratione diſquirit, infidelitatis culpam longa ſilentii conde-
Luc. 1. mnatione perſolvit: audierat ab Angelo: *Exaudita eſt deprecatio tua: & uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium. Qui tunc reſpondit: Unde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex, & uxor mea proceſſit in diebus ſuis.* Nonne quantum ſenectute longa ſpem poſteritatis amiſerat, tantum longo vitæ uſu fuerat edoctus, quod Deus impoſſibile nil haberet? Legerat tanti temporis ſacerdos, ſciebat veteranus Pontifex lege naturam, non auctorem naturæ poſſe conſtringi: & tempus homini poſſe, ſuo non poſſe præſcribere con-
Gen. 21. ditori: noverat de Abrahæ & Saræ (1) emor-
(1) tuis extrema ſenectute corporibus, & a patris, matriſque nomine famoſiſſima ſterilitate ſummotis, Iſaac ad totam fœcunditatem Iſraelitici germinis erupiſſe: cui non obfuit tantum defuiſſe naturam, quantum naſci profuit auctoris bene-
Gen. 25. ficio non naturæ: didicerat Rebeccæ & Annæ
1. Reg. 1. effœtis diu, diu naturæ ſuffragio deſtitutis, dediſſe Deum quod ſterilitas abnegaverat: edoctus ergo tantis, quid eſt quod dicit? *Unde hoc ſciam? Ego enim ſenex ſum: & uxor mea proceſſit in diebus ſuis.* Fratres, ſatis ad Deum trepida, ſatis ad divinas virtutes hominis eſt imbecilla natura: nec talem ſe in cauſa invenit, qualem ſe æſtimat ante cauſam: & ſatis ſe ignorat ante, quam ſe rebus probet, & experiatur exemplis, petit cælum, petit alta, ſcrutatur ſuperna, movet cælum, pulſat cælum: ſed cum cælum moverit, cæli pondera non poterit ſuſtinere, ambit fidei ſubire verticem, ardet cælum ſua penetrare virtute: ſed æthereas in vias ubi incedere humanis greſſibus inchoat, & cum ſuam deorſum reſpicit ad naturam, non tantum fidit de præteritis, quantum trepidat de ruina.
Matth. 14. Sic B. Petrus cum per æquora divinos imitatur inceſſus, & novus viator molle iter duris greſſibus calcat, ante de lapſu ſupplicat, quam gaudeat de donato. Sic nunc Zacharias, qui cum diu fleret diabolum poſſe, regnare mortem culpa hominis unius, naſci homines ad labores, ad gemitus, ad pericula, optare licet ærumnoſa, moritura: nec tamen poſſe pignora promereri; ſtare inter acies criminum; obſideri vitiorum catervis; infirmitatum quati, & quaſſari ſemper impulſu, videre eminus vexilla virtutum, ſpem legis, gratiæ libertatem, nec tamen illuc quenquam propriis poſſe viribus pervenire, velle bona, & non facere: crimina odiſſe, nec vincere: debere jam miſereri Deum: debere jam taliter ſubvenire captivis. Pontifex ergo iſte eum Dei aures continua & tali querela, tali lamentatione pulſaret, Deus ſic pia, ſic juſta poſcenti, ex germine ipſius reſponſionis ſuæ ſumpſit, & inſtituit mirabile documentum: quo crederet poſſe Deum dare vitam mortuis, ſalutem reddere deſperatis, ſi ſenectuti mortuæ ſobolem, ſi ſterilitati dediſſet filium deſperatæ, ſicut Evangelicus aperit ſermo, cum dicit: *Exaudita eſt deprecatio tua: & uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium.* Redemptionis hujus nuncium, hujus ſalutis prævium: qui Deum non, ſicut tu, voce audiat, non gemitibus flectat, non ad impetrandum noſtra ille, ſicut tu, ſuffragia requirat, ſed ipſe in noſtro ordine conſtitutus, & Angelico honore fultus, Deum ſatis ab omnibus deſideratum, nec illi unquam cognitum: eti-
am ipſis Angelis inviſum (2), manu teneat, am- (2)
plectatur gremio, & jam conſpicuum mundo ul-
nis (3) felicibus tradat: palmis beatiſſimis aſſi- (3)
gnet, humanis oculis pervidendum, Deum cognitum faciat univerſis, perducat dominum ad conſortia ſervulorum, miſceat reis Judicem, cenſorem in ſe teſtetur noxiorum ſuſcepiſſe perſonam, ac ſi probet condemnationis humanæ ſententiam ceſſaturam, quando ipſe agitur, ipſe currit per veniam, qui reos erat daturus ad pœnam. Ut luceat hoc myſterium pietatis immenſæ, Zacharia, tuus filius ſuum dominum pœnitentiæ demergit in baptiſma, in remiſſionem diluit peccatorum: quia voluit fons dilui, cognitor ſuſcipere veniam, Judex ipſe ſuam ſubire ſententiam, ne damnaret reos, ne vindictam proferret in noxios, aſcendit crucem, deguſtat mortem, ſepulturam patitur, intrat infernum, qui puniri voluit, ne puniret: qui amari magis voluit quam timeri. Quod ubi Zacharias, fratres, audivit, tantum ſe meruiſſe ſuis precibus ſacramentum, rei ipſius conſideratione territus, ſacramenti ipſius æſtimatione turbatus, nec ſe mereri tantum credidit, & Deum dubitavit ad hæc talia, & tanta deſcendere: hinc eſt quod dicit: *Unde hoc ſciam? Ego enim ſenex ſum, & uxor mea proceſſit in diebus ſuis.* Hoc eſt dicere, quomodo me habere filium ratio non permittit humana, ita naſci & mori

NOTÆ.

(1) NOverat de Abrahæ, & Saræ &c. Hæc omnia, quæ proculdubio ignota Zachariæ non erant, incredulitatis culpam in eo aggravarunt. *Quandocumque enim Deus aliquid indicat*, inquit Chryſoſtomus Homil. II. de Incompar. Dei natura, *oportet in fide ſuſcipere: nam ſuper hujuſmodi diſceptare contumacis eſt animæ.* Vide hic Not. 4.

(2) *Angelis inviſum.* Ideſt non cognitum adæquate viſione comprehenſiva.

(3) *Ulnis felicibus.* Editi corrupte: *ullis felicibus.* Emendavit Meurſius.

mori Deum majeſtas non finit ſempiterna. Cui
(4) Angelus veniabiliter non credenti (4) pœnam
ſigni tantum dedit, non perfidiæ: cautelæ eſt
tarde de Deo humilia credere, de Deo tardius
contumelioſa ſentire: adjecit Angelus, dicens:
(5) *Ego ſum Gabriel.* Ut ex nomine tanto (5), & ex
merito miniſtri tanti, Pontiſex promiſſionis fidem
penſaret, & crederet qualitatem. *Ego ſum
Gabriel, qui aſto ante Deum, & miſſus ſum loqui
ad te.* Dum dicit nomen, deſignat meri-
(6) tum: cum ſe refert aſtare (6), ſe miſſum refert:
ſervitutem fatetur, ne prærogativa nominis debitum
celaret obſequium: *Ego ſum*, inquit, *Gabriel,
qui aſto ante Deum, & miſſus ſum loqui ad*
Pſal. 146. *te: & hæc tibi nunciare.* Vere „ magnus Do-
„ minus, & ſapientiæ ejus non eſt numerus:„
infirmantem curat de vulnere, nutantem de
ultione confirmat, de ſupplicio fidei perficit
argumentum, dicendo: *Et ecce eris tacens
& non poteris loqui.* Ut ex te & in te credendi
regulam conſequaris: & vernaculo exemplo
Deum poſſe credas facere quod promit-
(7) tit: nam cum vult, tuæ vocis organum (7)
claudit: & cum vult, tui aperire oris officium,
profecto poteſt: & cum vult fœcundam ex ſterili
facere, ex fœcunda ſterilem cum promittit,
poteſt: cum vult largiri partus officia, obſequia
naturæ cum vult, prævalet denegare.
Egit ergo Angelus, ut tali documento Pontifex
eruditus non dicat amplius: *Unde hoc ſciam?*
Qui totius creaturæ indicio potuit approbare,
quod Deus omnia poſſit, & qui cælum, terram,
mare, & omnia quæ in eis ſunt, ex nihilo
legerat ſubſtitiſſe, credere debuit, quod potuit
ex aliquo facere quod vult: & deſperato reddere,
quod promittit: & qui totum fecit ex
eo quod non erat, ex eo quod eſt, quicquid
vult facere, non laborat. *Et erat plebs expectans
Zachariam: & mirabantur quod tardaret in
templo. Egreſſus autem Zacharias non poterat loqui
ad illos: & cognoverunt, quod viſionem
vidiſſet in templo. Ille autem erat innuens
illis, & permanſit mutus.* Egreditur Pontifex
geſtans in ore ſterilitatis indicium, portans in
pectore conceptionis figuram, ut cum mater
pareret filium, daret filius vocem, tunc verbi
pater ederet ſacramentum, & ante natus
daret patri veniam, quam dilueret crimina vetuſta
populorum: & quia qui non credidit,
tacuit: merito Propheta, quia credidit, gloriatur,
dicendo: „ Credidi, propter quod lo- Pſal. 115.
„ cutus ſum:„ Fratres, dat verbum fides:
negat infidelitas verbum. Si nos ergo, fratres,
ſicut dixi, ſanctorum lapſus erigit, firmat
trepidatio beatorum: nihil unquam Deo eſſe
impoſſibile judicemus, neque inquiramus quemadmodum
facturus ſit, quod promittit, cujus
voluiſſe, feciſſe eſt: cujus dediſſe, eſt promiſiſſe.

(4) *Angelus veniabiliter non credenti.* Peccaſſe Zachariam, ſignum ab Angelo poſtulando, ut ſuperius Chryſoſtomus, eruunt multi, ex eo quod Angelus cunctantem punierit. Vide Auguſtinum Homil. CCXC. pag. 1163. novæ edit. Et diffidentiæ culpa eo fuit deterior, quod alias ei ignota non erant divinæ potentiæ exempla: & quod erat Sacerdos, Populique Magiſter; & quod hoc tempore, cum ceſſaſſent Prophetiæ & apparitiones, ei Angelus fuerat loquutus; & quod demum in ipſo oraculorum loco, & tempore precationis. Vide Lighfootum in Harmonia. Cæterum hoc crimen veniale tantum fuiſſe docet Maldonatus. Chryſologus fortaſſe veniabiliter dixit: Ideſt culpa venia digna.

(5) *Ut ex nomine tanto.* Gabriel ſonat: *virtus Dei*; vel: *virtus mea Deus*; Angeli enim cum nominibus non indigeant, nomina accipiunt, quibus miniſteria eorum indicentur. Hebræorum Filii ajunt, Michaelem eſſe ſeveritatis miniſtrum; Gabrielem vero miſericordiæ. Ideo illum una ala volare, tardior enim ad puniendum Deus; hunc duabus, quia velox ad ignoſcendum.

(6) *Cum ſe refert aſtare.* Periphraſis Servi: quaſi dicat: *adſtare Deo, ſervire Deo, miniſtrare Deo.* Latini quoque: *ſtare ad pedes: ad cyathos* &c.

(7) *Tuæ vocis organum.* Zachariæ autem ademptam fuiſſe, non tantum loquendi, ſed & audiendi facultatem infra apparet, cum Amici eum nutibus adloquutum fuiſſe dicantur. Non autem improbabilis eſt opinio Theophylacti: verbum κωφὸς, quod infra ſubjungitur, non tam ſurdum, quam mutum ſignificare.

SERMO XCI. (*)

De eiſdem.

AUrum de terra legere qui noverunt, ubi
divitem ſenſerint venam, ibi quicquid artis
eſt, quicquid laboris impendunt: &
nos quia in ſancto Zacharia cæleſtem novimus
latere theſaurum, in ipſo totum quod ſermonis
eſt noſtri, quod veſtri auditus eſt, occupemus:
quatenus commune lucrum ſit, quod fuerit
Luc. 1. communi labore quæſitum. *Fuit*, inquit, *in
diebus Herodis Regis Judææ ſacerdos quidam nomine
Zacharias, ex vice Abia*: Hoc jam diximus:
Et uxor ejus de filiabus Aaron. Sic cœpit Evangeliſta,
ut in conjuge ſacerdotis ſervata ſacer-
(1) dotalis ſtemmatis generoſitas monſtraretur (1).
Erant, inquit, *ambo juſti ante Deum. Ambo juſti*:
Quia in ambobus erat una juſtitia. *Ambo juſti*:
Quia conſtabat inter eos non de diligentia,
ſed de ſanctitate conjugium. *Ambo juſti*:
Quia ſexu diſpares, pares meritis habebantur.
Ambo juſti: Quia ut erat in duobus una caro,
ſic erat in duobus unus Spiritus. Imitentur
conjuges, ut quos conjungit affectatio, jungat
& virtus. *Erant*, inquit, *juſti ambo ante Deum.
Ambo juſti ante Deum?* Et ubi eſt illud:
„ Non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis Pſal. 142.
„ vivens?„ Ante homines forte quis putetur
juſtus, quia homines ut culpas corporum norunt,
ſic vitia mentis ignorant: ante Deum vero,
cui pectoris clauſtra patent, quem cogitationum
ſecreta non latent, quis innocens habetur,
& juſtus? Eſt ne homo qui corde non
peccet, non cogitatione delinquat, non offendat
dubitatione, non lapſum trepidationis incurrat?
Moy-

NOTÆ.

(*) SErmo. Vide quæ diximus in Præfatione.

(1) *Servata monſtraretur.* M.S. Ceſen. *Servato Sacerdotali ſtemmate generoſitas monſtraretur.*

(2) Mo-

Digitized by Google

Num. 20. Moyſes dubitat, Aaron deviat, Petrus negat, &
Exod. 32. quis juſtus? Et quomodo *ambo juſti ante Deum?*
Matth. 26. *Ante Deum*, ſed per Deum. *Ambo juſti ante Deum.*
Rom. 3. Non labore, ſed gratia. Audi Apoſtolum:
Epheſ. 2 „ Juſtificati gratis per gratiam ipſius. „ Et ite-
1. *Cor.* 4. rum: „ Non ex vobis, Dei donum eſt: non
„ ex operibus, ne quis glorietur. „ Et iterum:
„ Quid habes quod non accepiſti? ſi autem acce-
„ piſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? „
Evangeliſta ergo ſic refert, non quid non habue-
rit, ſed quid acceperit: non quid quæſitum ſit,
ſed quid donatum. *Erant*, inquit, *ambo juſti ante
Deum, incedentes in omnibus mandatis & juſtifica-
tionibus Dei ſine querela.* Incedentes dixit, ut eos
oſtenderet cucurriſſe virtutibus, non ſtetiſſe: &
ambulaſſe in via juſtitiæ, non ſediſſe: nec re-
manſiſſe in itinere mandatorum, ſed ad man-
datorum plenitudinem perveniſſe. *Incedentes in
omnibus mandatis & juſtificationibus Dei ſine que-
rela.* Beati, fratres, quos culpa non percutit,
non vulnerat crimen: ſed beatiores illi, quos
tetigit nec querela. *Sine querela.* Si pueritia,
ſi adoleſcentia, ſi juventus ſine querela extitit,
ubi tota querela eſt, qualis horum ſenectus?
Si tale initium, qualis finis? Aſcendiſſe juſtifi-
cationum vertices, colles mandatorum, nec in
aliquo titubaſſe, eſt gratiæ ſingularis, eſt uni-
cæ felicitatis inſigne. *Et non erat*, inquit, *illis
filius, eo quod eſſet Eliſabeth ſterilis.* Non dixit
non erant illis filii, ſed non erat illis filius,
quia ſingularis futurus erat, qui erat de talibus
Matth 13. naſciturus. Audi Dominum dicentem: „ Non
„ ſurrexit major in natis mulierum Joanne
„ Baptiſta: „ *Eo quod eſſet Eliſabeth ſterilis.* Sterilis
corpore, ſed fœcunda virtutibus: tarda ſoboli,
ſed non tarda Deo: non germini clauſa, ſed
tempori: non negata pignori, ſed ſervata my-
ſterio. *Et ambo*, inquit, *proceſſerant in diebus
ſuis.* Proceſſerant: ſic deſcribitur ſacramentum
ſenectutis, quæ nondum decidit meritis, non
ætate deficit, ſed procedit: nec ſentit detri-
menta corporis, quæ ſumit augmenta virtutis.
Fratres, Eliſabeth ſanctæ partus non ablatus
eſt, ſed dilatus, donec tranſiret tempus carnis,
paſſio corporis, conjugii neceſſitas, voluptatis
cauſa, cupiditatis ſenſus, & totum quod hu-
manum confundit, gravat, onerat conſcien-
tiam. Mundabatur enim longo tempore ſacri-
ficii domus, ſanctitatis hoſpitium, metatus me-
(2) tatoris (2) Chriſti, Angeli domicilium, aula Spi-
1. *Cor.* 3. ritus ſancti, Dei templum. „ Neſcitis, inquit A-
poſtolus, „ quia templum Dei eſtis, & Spiritus
„ Dei habitat in vobis? „ Denique ubi tota cor-
poris ſedata querela eſt, & in totum facti ſunt
ſine querela, mox ſterilitas fugit, reviviſcit
ſenectus, fides concipit, parit caſtitas, naſcitur
major bomine, par Angelis, tuba cæli, præco
Chriſti, arcanum patris, filii nuncius, ſignifer
ſuperni Regis, peccatorum venia, Judæorum
correctio, vocatio Gentium, & ut proprie di-
cam, legis & gratiæ fibula (3), quæ diploidem (3)
ſummi ſacerdotis ſancto patri jungebat in pe-
ctore. Evangeliſta ergo virtutes patris, matriſ-
que deſcribit, ut ex generatorum tantis meri-
tis dignitas germinis noſceretur: & probaretur
major homine, qui in ortu ſuo excedebat le-
gem nativitatis humanæ. Sed ſi proceſſurus eſt,
jam naſcatur Joannes, quia inſtat nativitas Chri-
ſti: ſurgat novus Lucifer, quia jubar jam veri
Solis erumpit: det vocem præco, quis adeſt ju-
dex: clamet tuba, quia venit Rex: & quia pro-
ceſſurus eſt Deus, Angelus jam præcedat. Ve-
rum, quia quod ſupra homines eſt, homo re-
ferre non ſufficit virtutes naſcentis Angeli (4): (4)
Angelus jam loquatur. *Dixit Angelus ad Zacha-
riam, ne timeas Zacharia: exaudita eſt deprecatio
tua, ecce Eliſabeth uxor tua pariet tibi filium: &
vocabis nomen ejus Joannem: & erit tibi gaudium
& exultatio: & multi in nativitate ejus gaudebunt:
erit enim magnus coram Domino: & vinum & ſice-
ram non bibet: & Spiritu ſancto replebitur adhuc ex
utero matris ſuæ, & multos filiorum Iſrael conver-
tet ad Dominum Deum ipſorum, & ipſe præcedet
ante illum in Spiritu & virtute Eliæ, ut convertat
corda patrum in filios: & incredulos ad prudentiam
juſtorum, parare Domino plebem perfectam.* Vacat
humanus ſermo, ſilet prædicatio tractatoris
(5), quando angelico præconio Joannis profer- (5)
tur gloria, virtus inſonat, laus collaudatur
(6): nec eſt quod illi adjiciat homo, cui Deus (6)
contulit totum. *Spiritu ſancto*, inquit, *reple-
bitur adhuc ex utero matris ſuæ.* Videtis quem-
admodum Joanoes ante pervenit ad cælum,
quam tangeret terram: ante accepit divinum
Spiritum, quam haberet humanum: ante ſuſce-
pit divina munera, quam corporis membra:
ante cæpit vivere Deo, quam ſibi: imo ante
vixit ille Deo, quam Deus viveret illi: juxta
illud Apoſtoli: „ Vivo autem jam oon ego, *Gal.* 2.
„ vivit vero in me Chriſtus. „ Sexto menſe (7) (7)
ſuæ matris exultat in utero, & in uterum
Virginis veniſſe nunciat Chriſtum. Fervens
nuncius, qui ante geſtivit nunciare, quam vi-
vere: impatiens dux, qui antequam perveniret
ad

(2) *Metatus metatoris Chriſti.* Sic emendatus locus, ex editione Bonon. 1. & Mitæ. Reliquæ *Meatus metatoris.* Ab Chryſoſtomo pariter Homil. ex variis in Matth. Loc. pag 1074., Tom. 11. vocatur Baptiſta: *Chriſti metator.* Frequens hujus ætatis Scriptoribus verbum *Metatus*, pro *Domicilio*: paſſimque apud Gregorium Turonenſem. *Metatorum præbendorum onus.* In Novell. Theod. *de Metatis*: ubi plura de hoc onere: & in Codic. Juſtin. eodem Tit. Mutatores autem Manſionum præparatores. Bene Mita: *Foriero.* Cyprianus epiſtol. XXII. ſub initio, ſi Pamelio in Notis credimus, vocat Imperatorem Decium: *Metatorem Antichriſti.* Laudat hunc locum Chryſ. Du-Freſne in Gloſſ.

(3) *Legis & gratiæ fibula.* Fibularum aliquæ vocabantur *veſtiariæ*, quibus veſtes adnectebantur. Apud Veteres occurrit *Præpoſitus a fibulis.* Earum uſum reſpexit Chryſologus: quaſi Joann. Baptiſta is fuerit, qui utramque legem univit, & complexus eſt.

(4) *Naſcentis Angeli.* Angelum vocat Johannem vel ex privilegio, quo naſcitur, vel ob vitæ puritatem, vel potius ad mentem Scripturarum loquens: in quibus Angelorum nomine paſſim veniunt Prophetæ Aggæi 1. 13. Judic. XIII., 2. & 11. 1. pro cujus loci intelligentia conſule Auguſtinum quæſt. XCI. in Exod. & Juſtinum in dialogo cum Triphone: Clemens Alexandr. Lib. 1. Strom. & Tertullianus contra Judæos, Lib. v. vocant *Angelum* Malachiam Prophetam ultimum, ſeu Eſdras is fuerit.

(5) *Prædicatio tractatoris.* Tractator idem ac Concionator, vel qui in Eccleſia Scripturas explicat. Vide Claudianum Mamertum Epiſ. Viennenſem, Lib. 1. de ſtatu Animæ, capit. 111. Sidonium Lib. 11., cap. IX. Caſſiodorum, præfat. ad Librum de Inſt Gregorium Magnum in Epiſt ad Leonardum Epiſ cap. 11. Auguſtinum Serm. XIX de Verb. Apoſt. Paulinum, vel quicumque tandem ille ſit, in vita S. Ambroſii: Hieronymum contra Helvidium, &c.

(6) *Collaudatur.* MS. *prædicatur.*

(7) *Sexto menſe.* Vel a tempore apparitionis Angeli, vel a conceptione.

(8) ad corpus, pervenit ad Regem (8): ante rapuit arma, quam membra: ante aciem petiit, quam lucem: & ut vinceret mundum, vicit ante naturam, ipſe ſine viſceribus viſcera matris exuſcitat: & quia tardabat corpus, ſolo ſpiritu implet evangelizantis officium. Quid dicam, Joannes antequam Chriſtum præcederet, ſe præceſſit. Patris, matris, filii corda, unus atque idem implet Spiritus ſanctus: ut uno ſanctitatis organo reſonet nativitatis dominicæ cantilena. Nec mirum, fratres, ſemper ortus regios honorat feſtivitas, dulcis gratificat ſymphonia. Et nos, fratres, nativitatem Chriſti glorificemus canticis, honoremus muneribus: quia mentitur fidei, ſi quod facit Magus, non facit Chri- *Matth.* 2.
ſtianus.

(8) *Pervenit ad Regem.* „ Rex medio in corpore exercitus morari ſolet: quo optimis undique vallatus „ præſidiis ſecurius pugnet. „ Mita.

SERMO XCII.

De eisdem.

SEnſim nos ſermo Evangelicus ad altiora promovet, ad ſuperna extollit. Nec mirum,
4. Reg. 2. fratres, ſi Eliam currus ætherius evexit ad cælum, cum quotidie iſta Evangeliorum quadriga, hominum genus cæli perferat & tranſmittat ad regnum. Ecce jam nos ipſa, fratres, de partu ſterilis ad Virginis partum & a Joannis ortu, ad ortum noſtri fecit proximos Salvatoris. Sed quod ſupereſt adhuc de Zacharia Pontifice patientius audiamus, ut ad cunabula noſtri Regis regali itinere pervenire poſſimus: qui ob hoc cæleſtis quadrigæ fidam conſcendimus ſeſſionem, ut ſolicitas & arduas compendiorum
Luc. 1. ſemitas vitaremus. Sed enim lectum eſt: *Et factum eſt ut impleti ſunt dies officii ejus, abiit in domum ſuam.* Ita uni templo aſtabat tribus tota: parebant millia ſacerdotum, propter quod ipſa obſervatio Pontificalis officii erat diviſa per plurimos, diſpenſata per tempora, diſtributa
(1) per vices, (1) ne aut ordinem ſacerdotii multitudo confuſa turbaret: aut alter legendo jugiter alteri debitum negaret officium. *Poſt hæc autem concepit Eliſabeth uxor ejus.* Erat illis conjugii facultas, erat illis licentia donata generandi: quibus inerat adhuc legis adoleſcentia, inſtabat adhuc religionis infantia. Lex, fratres, illicita prohibuit, licita non negavit: intra donum tenuit, ſupra donum conferre nil potuit: naturam rexit, ſupra naturam hominem non erexit. Lex fidei janua, gratiæ nuncia, Evangelii prævia, pædagogus religionis infan-
(2) tiæ, remiſit in ſacerdotio legali (2) conjugii ca-
(3) ſtitatem, ut in Pontificatu gratiæ (3) venturam perpetuæ virtutis gloriam nunciaret. Secundum hanc ergo indulgentiam Eliſabeth annoſitate jam mortua, ſanctum reviviſcit in partum: & arida, atque exarata rugis membra medullis vitalibus in viſcera fœcunda viridantur: ipſum quoque tempus, ipſum, in quo deſierat revocatur ad corpus: & vetuſtate nimia domus uteri dilapſa, in faciem novam repente reparatur: ſtupet ordo, deficit conſuetudo, miratur ipſa natura, & ex apparatu manſionis, hoſpitis meritum, dignitaſque innoteſcit. Verum Joannes in generali habitaculo ſatis ſe miratus eſt eſſe peregrinum, qui ſe excluſum tempore, abdicatum natura, receptum ſe in eo auctoris beneficio didicit, non parentis. *Et celabat ſe menſibus quinque, dicens, quia ſic mihi fecit Dominus.* Bene totum feciſſe Dominum confitetur, quæ ſibi collatum per hominem nil videbat. Et occultabat ſe menſibus quinque: quia etſi erat divini muneris, ſui tamen temporis non erat quod habebat. *Celabat ſe menſibus quin-*
que. Erubeſcit anus fœta (4), verecundatur (4)
vetula primi partus, & puerperam ſenectus abſcondit extrema, ne ſterilitatis opprobrium riſus fœcundæ ſenectutis augeret. Quod autem *Gen.* 18.
riſui ſubjacet ſenilis & veterana conceptio, perſimilis hujus ſterilitatis & ætatis Sara probat, quæ ſibi cum reddi partum, donari filium, cui jam vita prope deerat Domino promittente cognoſceret, & ipſa de ſuo partu riſit: & quod riſui poſſet eſſe omnibus prægnans, & onerata canicies, ipſius germinis teſtatur ex nomine, dicente Scriptura. „ Et vocavit nomen filii ſui *Gen.* 21.
„ Iſaac. „ Quod interpretari riſum docuit, adjiciens: „ Riſum mihi fecit Dominus. „ Hinc eſt quod Eliſabeth ſacrum vult celare myſterium, dicendo: *Quia ſic mihi fecit Dominus.* Ut modo conceptus fatiget verecundia, quamdiu negati partus, ærumna afflixit: pater tacet ex pœna, ex verecundia mater celat. O quanta ſilentio vox naſcitur! O quanta taciturnitate tuba ſæculis inclamatura generatur! O quod ſecretum divini Judicis dat præconem! *Quia ſic mihi fecit Dominus in diebus quibus reſpexit auferre opprobrium meum inter homines.* Honor conjugii, matrimonii dignitas, eſt procreatio dulcium liberorum: ſatis enim grave eſt, & ſatis triſte, & virginitatis carere præmio, & filiorum ſolatia non habere, ſuſtinere onera matrimonii,
&

NOTÆ.

(1) D*iſtributa per vices.* Familiæ Sacerdotum ex Eleazare, & Ithamare Aaronis Filiis oriundæ, numerum vigeſimum quartum explebant, ut ex 1 Paralip. cap. XXIV. edocemur. Has David forte delegerat, ut unaquæque ordine ſuo in Templo miniſtraret per ſingulas hebdomadas: ita ut, 168. diebus exactis, munus ad primam reverteretur; patet vicem Abiæ, ex qua Zacharias, octavam fuiſſe. Vices has græce *Ephemeriæ*: Lucas I. ἐξ ἐφημερίας Ἀβιὰ *de vice Abiæ.*

(2) *Sacerdotio legali.* Ex Latinio: Editi: *Legalis.*

(3) *In Pontificatu gratiæ.* Clericorum cælibatum aptiſſime innuit.

(4) *Erubeſcit anus fœta.* Quanam de cauſa Eliſabeth ſe celaverit, obſcurum. Nonnulli, ut Chryſologus, putant ob verecundiam. Propudium enim erat in Anu effœta fecunditas, ſicuti in fœmina integræ ætatis ſterilitas: alii, ut repente prodiens in oculis hominum tumente corpore, illuſtrius fieret miraculum; vel ut ſolius Dei pro tanto beneficio laudibus vacaret; vel demum, ut ab omni immunditia careret, ac ſordibus ſe ſubduceret. Filius enim Nazarenus futurus erat.

(5) *Rea-*

& ad fructum matrimonii non venire. Hinc eſt, quod gaudet a ſe ablatum ſterilitatis opprobrium, dicendo: *Quia ſic mihi fecit Dominus in diebus quibus reſpexit auferre opprobrium meum inter homines.* Quia hoc apud homines miſerum computatur, apud Deum vero
(5) reatus nullus eſt (5), ubi parentis culpa nulla eſt, ſed judicium denegantis. Certe ſi hoc affert aliqua corporalis infirmitas, neceſſitas in cauſa eſt, non voluntas. Sed jam nunc omnis ignava carnis intelligentia ſit remota, tota corporei ſenſus abjiciatur infirmitas: & quæcunque eſt ingenii humani omnis excludatur intentio, fidei pateant oculi, cordis referentur aures, mentis currat & incurrat inceſſus: ut pervenire ad myſterium Virginei conceptus, ad ſacramentum partus Virginei penetrare poſſimus: adjuvante Domino JEſu Chriſto, qui ex ea genitus nunc in cæleſtia regna cum Deo Patre, & Spiritu ſancto vivit per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

(5) *Reatus nullus eſt.* Ex hoc Evangelii loco eruit Maldonatus id, quod Chryſologus: ſterilitatem ſcilicet non fuiſſe opprobrium coram Deo: nec ſemper ab irato Numine proficiſci.

SERMO XCIII. (*)

De Converſione Magdalenæ.

AD prandium, & ad Phariſæi prandium veniſſe Chriſtum ſolicitus forſitan miratur auditor. Phariſæi domum Chriſtus intravit, non accepturus Judaicos cibos, ſed divinam miſericordiam largiturus: neque accubuit
(1) pocula ſaporata melle (1) floribus odorata ſumpturus, ſed pœnitentis lachrymas ex ipſis oculorum fontibus potaturus: Deus delinquentium gemitus eſurit, ſitit lachrymas peccatorum. *Rogabat*, inquit, *Dominum quidam Phariſæus, ut manducaret cum illo: & ingreſſus domum Phariſæi,*
Luc. 7. *diſcubuit: & ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod accumberet Dominus in domo Phariſæi: attulit alabaſtrum unguenti, & ſtans retro ſecus pedes ejus, lachrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & ungebat unguento.* Videtis quia ad Phariſæi menſam venit Chriſtus, non ut carnalibus repleretur eſcis, ſed ut in carne negotium cæleſte monſtraret: neque ut probaret poſita humanitus ante ſe, ſed poſt ſe geſta divinitus approbaret. Chriſtum namque ſemper agnoſcimus per humanos actus divinas exercuiſſe virtutes: dum nova, & præter uſus mortalium cuncta eſſe, quæ ab eo etiam corporaliter geſta ſunt, comprobantur. Phariſæus ad manducandum vocat Chriſtum: quid ibi quærit mulier non vocata? Clauſtra domus non prorumpit extraneus, convivii ſecretum non præſumit non invitatus intrare (2), cibos pa- (2)
ratos relaxandis mentibus poſt laborem, perturbare non audet arbiter luxurioſus: & quid eſt quod hæc mulier ignota, imo male nota, onuſta luctibus, plena lachrymis, clamoſa planctu, neſcio janitore, nullo conſcio, ipſo ignorante paſtore, domus aditus percurrit omnes, tranſit totas miniſteriorum (3) cater- (3)
vas (4), ipſum convivii pervolat ad ſecretum, (4)
& facit domum lætitiæ, domum lamentationis & planctus? Fratres, non rogata venit illa, ſed juſſa: intravit exhibita, non præſumens: ipſe ſic fecit eam ſiſti ſibi, qui illam cæleſti ſententia juſſit abſolvi. Denique dum Phariſæus veſte clarus, primus in ſigmate (5), in ipſis ocu- (5)
lis Chriſti tumens, (6) epulis homini, non Deo (6)
placiturus, feſtivus infunditur, venit mulier, & venit retro: quia reus animus poſt tergum ſtat ad veniam: quia per culpam novit ſe vultus fiduciam perdidiſſe: venit ſatisfactura Deo, non homini placitura cum venit: venit pietatis illa, non voluptatis exhibitura convivium: denique & pœnitentiæ ponit menſam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, potum lachrymis temperat in menſura, & ad delicias deitatis totas, totam pulſat cordis ſui & corporis ſymphoniam, (7) organi planctus (8) (7)
dat clamorem, citharam per ſuſpiria longa mo- (8)
dulatur, gemitus aptat in fiſtulam (9): & dum (9)
pectus

NOTÆ.

(*) SErmo hic in aliis editionibus inſcribitur; *de ea quæ unxit Dominum unguento.*

(1) *Pocula ſaporata melle.* Mel Hebræis, ut & cæteris orientalibus familiare multum: ut e plurimis Sacræ Scripturæ locis luculenter eruitur. Crateres vero floribus & coronis, mos fuiſſe veteribus exornare, nullus neſcit.

(2) *Non invitatus intrare.* Inter triclinarios ſervos cenſebantur *Invitator*, & *Vocator*: nomen ſortiti ex munere. Hujus meminit Athænæus Lib. IV. Illius Martialis Lib. IX. & vetus Inſcriptio apud Pignorium de Servis.

AGATHOPUS
AUGG. LIB.
INVITATOR

Sed eſſe Invitatores Servos expreſſit Chriſtus apud Matth. cap. XII. & Lucam cap. XIV.

(3) *Miniſteriorum.* Ita omnes. Fortaſſe legendum *Miniſtrorum. Hæc enim*, ait Pignorius pag. 47. *juſta & legitima fuit triclinari nomenclatura.* Zeno Veron. Serm. de Invidia & Livore: *Joſeph non veniſſet in Ægyptum, nec ex Miniſtris Pharaonis extitiſſet.*

(4) *Catervas.* Mirum ſane quantum apud Antiquos excreverit Servorum numerus. Si teſtimonia ad ſatietatem deſideras adi Pignorium in Præfat.

(5) *In ſigmate.* Sigma ab figura ſemic reulari quemadmodum Portieus C P Juliani, apud Zozimum lib. III. ab figura ſemirotunda *Sigma* vocabatur. Cum autem Sigmati duo eſſent extrema, velut cornua, dexterum occupanti primus erat in convivio locus. Alter ei obtigerat, qui ſiniſtrum. Si ergo Phariſæus primus erat in Sigmate, dextrum ille cornu tenebat.

(6) *In ipſis oculis Chriſti tumens.* Gregorius etiam Hom. XXXIII. in Evangelio, Phariſæum hunc ſuperbum & *tumentem* vocat.

(7) *Totam Symphoniam.* Deducto ab more Pr ſcortum, qui in conviviis Inſtrumentorum pulſat one delectabantur: & Judæi præ cæteris. Vide locum Amos VI. 5. Verba Chryſologi laudat Pignorius de Ser s pag. 162.

(8) *Organi planctus.* Sidonius lib. IX. cap. XIII. dixit *gemere tibiam.*

Crepulis reflanda buccis
Gemit aura tibialis.

(9) *In fiſtulam.* Unde apud Veteres *Fiſtulatores.* Puella item illa in regio convivio calamos modulabatur apud Abdiam Lib. IX. Hiſtor. Apoſt.

(10) *Cym-*

pectus ipſam conſcientiam arguens ſæpe percu-
(10) tit, facit placitura Deo cymbala (10) perſonare:
dumque taliter apportat divinis oculis cibos,
totas miſericordiæ copias ſic reportat. *Ecce mu-
lier quæ erat in civitate peccatrix.* Exaggerat E-
(11) vangeliſta mulieris facinus, (11) ut accumulet in-
dulgentiam largitoris. *In civitate peccatrix.* Ci-
(12) vitate (12) peccaverat, quia fama ſua famam to-
tius tetigerat civitatis: ſicque jam non peccatrix
ſolum, ſed ipſius civitatis facta fuerat ipſa pecca-
(13) tum. (13) Hæc cognovit, quod niſi ab illo ſolo,
civitatis peccatum non poſſet auferri, qui ſo-
lus mundi venerat abolere peccatum. *Et ut co-
gnovit, quia accumberet Dominus in domo Phari-
ſæi.* Non ad ſtantem, non ad ſedentem audet
venire peccatrix: Deus cum ſtat, corripit; cum
ſedet, judicat: proſtratis conjacet, cum decum-
bit. *Ut cognovit quod accumberet Dominus in do-
mo Phariſæi.* Inclinem ad miſerandum ſuper-
nam didicit majeſtatem: & ideo credidit, quod
eſſet ad veniam ſibi promptus, qui Phariſæi
venerat tam promptus ad menſam. *Attulit ala-
(14) baſtrum unguenti.* Portavit oleum, (14) quia me-
dicinam lethali vulneri a ſuperno Medico per-
quirebat. *Stans retro ſecus pedes ejus.* Ad pe-
des tendit ſemper citam veniam qui requirit.
Et bene ſtans, quia jam cadere non poteſt,
(15) qui ad pedes Chriſti meruit pervenire (15). *Stans
retro ſecus pedes ejus.* Ut Chriſti veſtigiis in-
nixa percurreret per viam vitæ, quæ per viam
cucurrerat mortis. *Lachrymis rigabat pedes ejus.*
En mutatur ordo rerum, pluviam terræ cæ-
lum dat ſemper: ecce nunc rigat terra cælum:
imo ſuper cælos, & usque ad ipſum Domi-
num imber humanarum proſilit lachrymarum,
ut juxta Pſalmiſtam & de aquis fletuum can-
tetur illud: „ Et aquæ quæ ſuper cælos ſunt,
„ laudent nomen Domini. „ *Lachrymis rigabat* *Pſal.* 148.
pedes ejus. O quanta vis in lachrymis pecca-
torum! rigant cælum, terram diluunt, extin-
guunt gehennam, delent in omne facinus lata
divina promulgatione ſententiam. *Et capillis ca-
pitis ſui tergebat.* Dominicos pedes lavat lachry-
mis, crinibus tergit (16). Vacat ab excuſatione (16)
paupertas: inhumanitas veniam non habebit;
quia in totum ſibi natura ſufficit ad obſequium
creatoris. *Et capillis capitis ſui tergebat.* In pec-
catricis caput purgandis criminibus refluebat
unda, ut ſua fonte mulier in novum baptiſma
ſuorum dilueret illuviem peccatorum. *Et capil-
lis capitis ſui tergebat.* Ut juxta Pſalmiſtam:
Verticem capilli, ex quo ambulaverat in de- *Pſal.* 67.
lictis ſuis, in ſanctitatem tali verteret ſer-
virtute. *Et oſculabatur pedes ejus.* Præceſſerant
intervenientes lachrymæ, ut oſcula devota ſe-
querentur, quia lachrymæ ſatisfactionis ſunt
documentum: oſcula ſunt reconciliationis in- *Matth.* 26.
dicia. (17) *Et ungebat unguento.* Mulierem ſuper (17)
caput Domini fudiſſe oleum (18): alio Evange- (18)
liſta referente, cognovimus: non eſt ergo quod
facit hæc mulier mollis & carnalis obſequii,
ſed plenæ humanitatis eſt ſacramentum (19):
quia in capite Chriſti Deus eſt, (20) in pedibus (19)
Evangelizantium pacem. Orate, fratres, (21) (20)
ut & nos in unguine Domini commereamur ali- (21)
quatenus computari, & ungamur unguen-
to

(10) *Cymbala.* Horum uſus plurimus apud Hebræos. Vide Lamy de Tempio, pag 120.

(11) *Mulieris facinus.* Fuerat enim meretrix, vel ſcortatrix. Nam id genus Mulierum Græci vocant *ἁμαρτωλὰς peccatrices.*

(12) *Civitas.* Alius: *Civitati*: *In Civitate.*

(13) *Ipſius Civitatis peccatum.* „ Vel quia Civitas ob „ ſcandalum Magdalenæ apud cæteros mala audiebat: „ Vel tota Civitas ad laſciviam ob exemplum hujus mu„ lieris fuerat redacta &c. „ Mita.

(14) *Portavit oleum* Oleum ſumpſit, pro quocumque unguento. Alabaſtrum enim, in quo hujusmodi oleum ſervabatur, vas erat vulgare, & in conviviis uſitatum, aptumque unguentis condendis. Plinius lib. XXXVI. cap. 8. At potior fortaſſe ſententia, opinantium alabaſtri nomine, ea omnia vocari vaſa, in quibus unguenta condebantur. Vide Epiphan. de ponder. & Scholiaſtem Theocriti in Idyll. XV. pag. 188 & Ariſtophanis ad Acharnenſes, pag. 302. Præ aliis Guillelmum Stuchium Antiq. Conviv. lib. III. cap. 15

(15) *Ad pedes meruit pervenire.* Non tam cito modum accumbendi menſis, ut nobis hodie mos eſt, deſeruerunt Hebræi. Licet enim Proverb. XXIII. 1. Amos IV. 7. Ezechiel XXIII. & Tobiæ 11. 4 Eſther. 1. 6. VII. 8. non obſcura appareant veſtigia accubitionis ſuper ſtrata, vel lectiſternia, mos hic adhuc apud omnes non obtinuerat. Quod proceſſu temporis eveniſſe credunt Interpretes ex imitatione Perſarum, & Chaldæorum. Certe Salvator, & in hoc Phariſæi convivio, & in ultima diſcipulorum cœna lectis incubuit. Ita vero jacebant, ut pedes verſus menſam, & caput anteriorem partem reſpiceret. Accumbebant detractis calceis, & ſoleis, quas poſtea ſervus, quem Romani vocabant *ad pedes*, cuſtodiebat.

(16) *Crinibus tergit.* Heri quoque, ſervorum ſuorum capillis, tergebant manus.

(17) *Oſcula reconciliationis indicia.* Vide Hebr. 11. 21. & alibi ſæpius: & conſule VVouverum ad Minuc. Octavium pag. 12.

(18) *Mulierem fudiſſe oleum.* Dubium an Chryſologus putaverit hanc eandem fuiſſe Mulierem, de qua Matthæus XXVI. Aliam ab eo exiſtimatum crederem: illam enim vocat abſoluta Mulierem; hanc vero per particulam *hæc* determinat: quaſi dicat: *hæc Mulier, de qua loquimur.* Chryſologo conveniunt cordatiores Interpretes. Alius hic locus: Alius Chriſti ſermo. obmurmurat Phariſæus non Judas: & diverſa propemodum eſt obmurmurationis cauſa: Hic Mulieris attactus, illic unguenti perditio redarguitur.

(19) *Sed plenæ humanitatis eſt ſacramentum.* Orientalibus humanitatis officium fuit, prandentibus, & cœnantibus caput, pedeſque unguento delinire: cujusmodi officio fœminæ potiſſimum fungebantur: quibus magis quam ab viris res unguentaria curabatur Vide 1. Samuel VIII. 13 & hic Maldonatum. Mita ait pro oleo capiti effuſo, obſequium ſignificari Chriſto Domino exhibitum: pro oleo effuſo pedibus, humanitas præſtita Apoſtolis, & ſucceſſoribus. Quod ſi Mulier Eccleſiæ perſonam agens, quæ eſt & aliorum Interpretum mens, obſequium dimidiaſſet, non totum Chriſti Corpus myſticum unxiſſet Integrum præſtitit, dum Chriſtum caput Eccleſiæ, & Sacerdotes verbique Dei præcones, qui pedes ſunt, unguento perfudit.

(20) *In capite Chriſti Deus eſt &c.* „ Quia idem Deus, „ qui eſt in capite Chriſti, eſt etiam in pedibus ejuſdem „ corporis myſtici: in quibus ſunt prædicatores Evan„ gelii: qui ideo pedes Chriſti dicuntur, quia Chriſtum „ tanquam caput illos præcellit, illuminat, ac regit, ut „ ſequantur veſtigia ejus, prout dicitur infra Serm. 95. „ Verum tamen obſervandum eſt, in toto hoc corpore „ myſtico Chriſti, & Eccleſiæ, Deum diverſo modo „ ineſſe Siquidem eſt eminentiſſime in Capite Chriſti, „ hoc eſt in humanitate Chriſti per hypoſtaticam unio„ nem; in pedibus Chriſti, hoc eſt in Eccleſia, quæ „ præcipue ex Gentibus conflata eſt, per fidem adeſt „ & gratiam, atque internam illuminationem, dirigens „ eorum actus, greſſus &c Unxit hæc Mulier caput, „ & pedes Chriſti; ut pedibus per caput, & capiti per „ pedes obſequium præſtaret humanitas, argumento eo„ rum quæ dixit Auctor infra Serm. 173. *Sicut honor ca-* „ *pitis, &c.* : Mita.

(21) *Orate, fratres &c.* Suadet nobis orare Deum, ut & nos ungamur unguento, quod pedibus funditur Salvatoris: hoc eſt de Eccleſiæ ſacramentis participemus.

(22) *Chriſma*

to quod pedibus funditur Salvatoris: quia ſicut
oblatio e l, cum offertur unguentum: ita Chriſ-
ma perfectum eſt (22), de dominicis veſtigiis
(22) cum redundat. Cujus autem mulier iſta ty-
pum præferat, vel quam magnum præfiguret arcanum, donante Deo, tunc dicemus, quando ea quæ ſuot in ſequentibus exponentur.

(22) *Chriſma perfe lum eſt.* MS. Cæſ. *ita profecto Chriſma eſt.*

S E R M O XCIV.

De eadem, & Phariſæo murmurante, ac Chriſto reſpondente.

QUoniam ſermone proximo partem pri-
mam hodiernæ percurrimus lectionis, ad-
mirati pariter ſumus quo ſervore, qua
fide, quali auſu, quanta obſequii novitate, pec-
catrix mulier ipſius veſtigia contigerit Salva-
toris: modo quid Phariſæus tacens dixerit,
quid Chriſtus, cui loquuntur tacita, reſponderit,
audiamus. *Videns*, inquit, *Phariſæus, qui vocave-*
Luc. 7. *rat eum, ait intra ſe dicens: Hic ſi eſſet Propheta,*
ſciret utique, quæ, & qualis eſt mulier quæ tan-
git eum. Phariſæe, quod conſpicis non eſt
ignorantia, ſed poteſtas: eſt divini judicii, non
erroris humani. Phariſæe, erras, neſcire ma-
gis potuit ſi fuiſſet Propheta: quia Prophetia
oon eſt humani arbitrii, muneris eſt divini:
unde Propheta ſcit non quantum vult, (1) ſed
(1) quantum dederit ille, qui tribuit propheti-
am. (2) *Hic ſi eſſet Propheta, ſciret utique quæ*
(2) *& qualis eſt mulier quæ tangit eum.* Mulieris ma-
læ tactus (3) urit male conſcium: parem pol-
(3) luit: ſuſpectum notat: hominem malæ volunta-
tis infamat: ceterum peccatrix fit bona, fit
ſancta, fit innocens, cum tetigerit veniæ lar-
gitorem. Stercora contingunt, ſed non inqui-
nant Solem. Medicum cum tangunt (4) vulne-
(4) ra, putredo non polluit. Judicem quamvis tan-
gat reus, non poteſt maculare cum ſupplicat.
Sic peccator cum Dominum tangit, non Domi-
num ſordidat: ſed ipſe & peccato caret omni,
& rapit ſubito ſanctitatem. Probat hoc mulier
in profluvio ſanguinis conſtituta, quæ ut teti-
git fimbriam (5) Domini, non fimbriam polluit,
(5) ſed ipſa mox inquinamento vetuſtæ caruit paſ-
ſioois. *Hic ſi eſſet Propheta, ſciret utique quæ,*
& qualis eſt mulier, quæ tangit eum. Phariſæus
Chriſtum Prophetam crederet, ſi expoſita ocu-
lis, nota populis ſi videret. Quid putas credi-
turus erit, cum mox eum mentis ſuæ arbitrum,
cordis ſui judicem, teſtem conſcientiæ ſuæ, co-
gitationum ſuarum didicerit cognitorem? Pu-
taſne vel tunc fatebitur Deum, quem modo
poſt virtutes tantas judicat nec Magiſtrum? *Hic*
ſi eſſet Propheta, ſciret utique quæ, & qualis eſt mu-
lier, quæ tangit eum. Mulier habebat vulnus,
ſciebat illud, & ideo taliter tanti vulneris Me-
dicum perquirebat: Phariſæus perfidiæ morbo
ſaucius, ſuperbiæ flamma febriens, per phreoe-
ſim ſe neſciebat inſanum. Hinc eſt, quod Chri-
ſtus illuc primum curam vertit, ubi ignota ſæ-
viebat infirmitas: ut cæleſtis Medicus uno me-
dicamine duos curaret ægrotos. *Videns Phari-*
ſæus qui vocaverat eum, ait intra ſe, dicens: Cui,
quia intra ſe cogitaverat Phariſæus, Chri-
ſtus publica voce reſpondit: & dum Phariſæi
cordis patefecit arcanum, ipſum fuiſſe totius
prophetiæ demonſtrat auctorem. *Reſpondens*,
inquit, *Jeſus, ait: Simon, habeo tibi aliquid di-*
cere. Tibi, cui opus eſt medicina, & neſcis
quærere medicinam: tibi, qui Deum Magiſtrum
vocas, & Dei deſeris diſciplinam: ignoras quo-
niam Magiſtro magnam facit injuriam, qui ſe
diſcipulum fatetur ejus, cujus non ſequitur in-
ſtitutum? Nam ſicut diſcipuli probitas laus eſt
Magiſtri, ita Magiſtri vituperatio diſcipulus ne-
ſciens diſciplinam. *Simon, habeo tibi aliquid di-*
cere. Reſpondit, Magiſter dic. Iterum, Magi-
ſter dic, & non Deus dic. Jam jam Deum
ſentiens, quem vocat Magiſtrum. *Duo*, inquit,
debitores erant cuidam fœneratori: unus debebat de-
narios quingentos, & alius quinquaginta. Non ha-
bentibus illis unde redderent, donavit utriſque: quis
ergo eum amplius diligit? Reſpondens Simon di-
xit: Æſtimo quod is cui plus donavit. Et Do-
minus, recte judicaſti. Audiſtis quemadmodum
cæleſtis creditor totum debitum charitate com-
penſat, & ad incrementum totius fœnoris a-
moris ſolius exigit, & requirit uſuram. Ple-
ctendus debitor, qui dilectione ſola ſuam ne-
gligit redimere cautionem. Vis ſcire homo,
quid Deo debeas? Quod factus es, Dei credi-
tum eſt; quod es rationis capax, Dei fœnus
eſt; quod diſcretionem mali, bonive poſſides,
accepiſti: & quod vivendi normam acceperis
per chirographum legis ſtipulanti Deo ſpopon-
diſſe te, non potes diffiteri. Sed dum te per
vitia carnis in lutum inſtar ſuis demergis, &
quadrupedum more vivens qua præditus es ra-
tione privaris, & in gurgite criminum boni,
malive perdita diſcretione confundis, & divi-
næ legis ſubſtantiam diſſipas, muodana volu-
ptate (6) captivus, factus es glorioſi fœnoris (6)
debitor luctuoſus: cui deficientibus virtutum lu-
cris criminum multiplicatur uſura. Sed licet in
hac re cecideris, licet fueris in iſta devolutus,
vide

N O T Æ.

(1) S*Cit non quantum vult.* Alii quoque Enarratores notant hic Phariſæi errorem: quaſi Prophetæ omnia ſcire debuiſſent. Vide Grotium, Brugenſem, & Calmetum

(2) *Qui tribuit prophetiam.* Conſule Maldonatum ad hunc locum.

(3) *Mulieris malæ tactus.* Nempe hæc erat Phariſæorum opinio: ex contactu hominum flagitioſorum, alios inquinari. Iſaiæ LXV. 5.

(4) *Medicum cum tangunt.* Ex Latinio. Editi: *Medicum cum tangit.*

(5) *Tetigit fimbriam* Ex Latinio. Alias: *tangit* Ex præcepto Moyſis Num xv. 83. Hebræi quadratorum palliorum oras, teniola ornabant: addebantque angulis panniculos, vel fimbrias græce Κρᾱσπεδα ex lino, vel cannave cærulea, Hoc veſtium genus, geſtaſſe Chriſtum teſtatur Hemorroiſſa,

(6) *Mundana voluptate.* Sic emendat Latinius. Alias: *mundana voluntate.*

(7) *Vide*

(7) vide ne deſperes: (7) homo remanſit tibi unde
1. Joan. 4. piiſſimo ſatisfacias creditori. Abſolvi vis? Ama:
„ charitas cooperiet multitudinem peccato-
„ rum. „ Negationis crimine quid pejus? &
tamen Petrus amore ſolo valuit hoe delere,
Joan. 21. probante Domino, eum dicit: „ Petre amas
12. „ me? „ Inter omnia Dei præcepta amor obtinet
Matth. 12. principatum. „ Diliges, *inquit*, dominum Deum
„ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,
„ & ex tota mente tua, & ex tota virtute
„ tua. „ Ama ergo homo Deum, & ama totus: ut
poſſis omnia ſine labore vincere & delere pee-
cata. Teneræ militiæ, delicati conflictus eſt,
amore ſolo de cunctis criminibus reportare vi-
ctoriam, ſicut ex ſequentibus eluceſcit. *Conver-
ſus*, inquit, *ad mulierem, dixit Simoni.* Quid eſt,
quod converſus ad mulierem, Simoni loquitur
Chriſtus? Quia cum pœnitentem reſpicit, ar-
guit oblatrantem. *Dixit Simoni: vides hanc mu-
lierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus
meis non dediſti: hæc autem lachrymis rigavit pe-
des meos, & capillis capitis ſui terſit: oſculum
mihi non dediſti: hæc autem ex quo intravi non
ceſſavit oſculari pedes meos: oleo caput meum non
unxiſti: hæc autem unguento unxit pedes meos.
Propterea dico tibi: dimittuntur illi peccata multa,
quoniam dilexit multum: cui autem minus dimittitur,
minus diligit.* Probatum eſt, quia dilectio de-
let & abluit univerſa peccata. Quid eſt au-
tem quod dixit: *Cui minus dimittitur, minus dili-
git?* Ergo ad peccandum ſatis eſt, ut major
charitas comparetur? Abſit. Charitas de præ-
teritis ſubvenit, non liberat de futuris: cha-
ritas neſcit peccare cum diligit: charitas non
eſt charitas, ſi delinquit: charitas Dei cuſtos
eſt ſanctitatis. Fratres, ſi nos eſſe peccatores
novimus, & eſſe nolumus peccatores, pedibus
Chriſti demus lachrymas, (8) ſpargamus capil- (8)
los, figamus oſcula, pietatis oleum tota devo-
tione fundamus: ut dicatur nobis: dimittuntur
vobis peccata multa, quia dilexiſtis multum.
Imitemur hanc mulierem, quam conſpicimus
non ſolum caruiſſe peccatis, ſed ad totum ſan-
ctitatis verticem perveniſſe. Quæ ſit autem hæc
mulier, quia hodiernus ſermo charitatis nos
diſtulit, ſicut jam promiſimus, in ſequentibus
Deo auctore pandemus.

(7) *Vide ne deſperes.* In Novatianos inſurgit: qui ni-
hil ſpei relinquebant iis, qui ſemel peccaverant: doce-
bantque impie non poſſe ab hominibus peccata dimitti.

(8) *Pedibus Chriſti demus lachrymas.* „ Hi pedes ſunt
„ Sacerdotes confeſſarii, ad quorum pedes peccata ſunt
„ deponenda per confeſſionem, dando lachrymas con-
„ tritionis; ſpargendo capillos affectionis; peccata ore
„ proprio nudando; amoris oſcula figendo; Deum toto
„ corde diligendo; oleum pietatis fundendo: & pecca-
„ torum ſatisfactionem exhibendo: lege infra ſerm. 95.
„ Mita.

SERMO XCV.

De eadem, ubi de Magdalenæ allegorica Converſione.

OMnia quæ a Chriſto corporaliter geſta re-
feruntur, ſic ſubnixa ſunt hiſtorica veri-
tate, ut plena ſemper ſacramentis cæleſti-
bus comprobentur. Et quia, quod erat in facie le-
ctionis jam perſtrinximus ſermone repetito:
orate ut ſicut promiſimus, interna ejus Spiritu
ſancto revelante, pandamus. Inhonora eſt di-
ctio, quæ Dei facta, humana tantum expoſitio-
Luc. 7. ne depromit. *Rogavit*, inquit, *Dominum quidam
Phariſæus, ut manducaret cum illo.* Phariſæus,
(1) fratres, catholicus dicitur Judæorum: (1) nam
& reſurrectionem credit, & a Sadducæo re-
(2) ſurrectionem negante (2) diſſentit: hinc eſt quod
rogat Chriſtum, id eſt, reſurrectionis aucto-
rem, ut manducet cum illo: quia qui convi-
vit Chriſto, mori neſcit, utique vivit ſemper.
Rogabat dominum, ut manducaret cum illo. Ro-
gas Phariſæe, ut manduces cum illo: crede,
Joan. 6. eſto Chriſtianus, & manducas ex illo. „ Ego
„ ſum, *inquit*, panis qui de cælo deſcendi. „
Semper Deus majora tribuit, quam rogatur:
nam ſe manducandum dedit, qui rogabatur, ut
manducandi ſecum fiduciam largiretur: & ta-
men ſic hoc dedit, ut illud quod poſtulatus
eſt, non negaret: Nonne promittit hoc & ſpon-
te diſcipulis ſuis? „ Vos qui perſeveraſtis me- Luc. 22.
„ cum, manducabitis & bibetis in menſa mea
„ in regno meo. „ Chriſtiane, qui ſe tibi hic
manducandum dedit, quid ſuum tibi denegare
poterit in futurum? Et qui tantum tibi viati-
cum paravit ad victum, quid in illa tibi man-
ſione perpetua non paravit? „ Manducabitis in
„ menſa mea in regno meo. „ Audiſti Dei
convivium, ſolicitus non ſis de qualitate con-
vivii. Qui pervenire Regis meretur ad menſam,
manducabit quicquid regni dominatio poſſidet,
& poteſtas: ſic qui ad convivium venerit crea-
toris, habebit in delitiis ſuis, quicquid conti-
netur in creatura. Sed ad cœpta redeamus. *Et
ingreſſus domum Phariſæi.* Quam domum? Nem-
pe ſynagogam ingreſſus accubuit. In ſynagoga,
fratres, tunc accubuit, quando occubuit Chri-
ſtus: ſed corpus ſuum Eccleſiæ transmiſit ad
menſam, ut eſſet cæleſtis caro manducaturis
gentibus ad ſalutem. „ Niſi manducaveritis Joan. 6.
„ carnem filii hominis, & biberitis ejus ſangui-
„ nem, non habebitis vitam in vobis. „ Quem-
admodum autem manducetur caro Chriſti,
quo-

NOTÆ.

(1) C*Atholicus dicitur Judæorum.* Phariſæorum ſecta antiquiſſima cenſetur, quamvis Hieronymus in Iſai. VIII. ſcribat ex ſchola Hillel, & Sanimai profluxiſſe. Eorum mores, inſtituta, ſuperſtitiones habes apud Calmetum Diction. Bibl. Ceterum eos credidiſſe animam immortalem, ſpecie quadam metempſicoſeos admiſſa, exiſtentiam Angelorum, & corporum reſurrectionem, conſtat ex Actor. XXIII. 8. Joſepho Antiq. lib. XVIII. cap. 2. & de Bello lib. II. cap. 12.

(2) *A Sadducæo reſurrectionem negante.* Sadducæi pluribus erroribus inquinabantur. Nam Animam rationalem, quam in hominibus fatebantur, immortalem eſſe perfricte negabant: Joſeph. lib. II. de Bello, cap. XII. Angelorum exiſtentiam habebant ad inſtar fabulæ, Actor. XXVIII. 8. Matth. XXII. 23. Marc. XIII. 8. Lucæ XX. 27. Deumque corporeum aſſerebant: Arnob us lib. III. pag. 100 & ab eo providentiam abſtulerant: Joſephus ubi ſupra: unde & alterius vitæ premia, & pœnas Præ-
ceteris

quomodo bibatur & ſanguis ejus, norunt illi,
(3) qui ſunt ſacramentis cæleſtibus inſtituti. (3)
Ecce, inquit, *mulier quæ erat in civitate peccatrix.*
(4) Quæ mulier? Eccleſia ſine dubio (4). *In civi-*
tate peccatrix. Civitate qua? Illa de qua dixerat
Eſai. 1. Propheta: „ Quomodo facta eſt meretrix ci-
Pſal. 54. „ vitas fidelis Sion?„ Et alibi: „ Vidi ini-
„ quitatem & contradictionem in civitate, &
„ iniquitas & labor in medio ejus & injuſtitia,
„ & non defecit de plateis ejus uſura & do-
„ lus.„ In civitate ergo perfidiæ ſepta mu-
ris, ſuperbiæ turribus communita, diſtincta
iniquitatum plateis, obſerata contradictionum
portis, depicta doli fucis, indurata ſilicibus u-
(5) ſurarum, (5) negotiorum doloribus aggravata,
infamata lupanaribus, id eſt, idolorum tem-
plis, mulier hæc, id eſt Eccleſia, graviſſimum
trahebat reatum ex tanta præcedentium collu-
vie peccatorum. Sed ubi audivit veniſſe Chri-
ſtum ad domum Phariſæi, id eſt, ad ſynago-
gam: ibi, hoc eſt, ad Judaicum Paſcha, paſſio-
nis ſuæ myſteria tradidiſſe, aperuiſſe ſui cor-
poris & ſanguinis ſacramentum, manifeſtaſſe
noſtræ redemptionis arcanum, ſcribas velut peſ-
Luc. 11. ſimos deſpiciens janitores.„ (Væ vobis legiſpe-
„ ritis, qui tuliſtis clavem ſcientiæ,„) irruptis
contradictionum foribus, contempto ipſo cho-
ri Phariſaici principatu, ardens, anhelans,
æſtuans ad totum legalis convivii penetrale per-
venit: ibique reperit Chriſtum inter amoris
epulas & dulcia pocula traditum, Judaicam oc-
cubuiſſe per fraudem: juxta illud Prophetæ:
Pſal. 54. „ Quoniam ſi inimicus exprobraſſet mihi, ſup-
„ portaſſem utique: & ſi is qui oderat me,
„ ſuper me mala locutus fuiſſet, abſcondiſſem
„ me utique ab eo: tu vero homo unanimis,
„ dux meus & notus meus, qui mecum dul-
„ ces capiebas cibos, in domo domini ambu-
„ lavimus cum conſenſu.„ *Ut cognovit accu-*
buiſſe dominum in domo Phariſæi, id eſt, in ſy-
nagoga omni dolo, tota fraude addictum, paſ-
ſum, crucifixum & ſepultum: tamen a fervo-
re fidei tanta iſta non retardatur injuria, ſed
portat unguentum, portat Chriſtiani chriſma-
tis oleum: & quia Chriſti faciem videre non
meruit corporalem, ſtat retro non loco, ſed
tempore, inhæret ejus veſtigiis, ut ſequatur:
& jam deſiderii plus, quam conſcientiæ lachry-
mas fundit: ut quem abeuntem videre non
meruit, mereatur videre redeuntem. Lachry-
mas ergo ad pedes Domini profluo amore per-
fundit; dum pedes, evangelizantium regnum
ejus, bonorum operum manibus tenet, lavat
lachrymis charitatis, confeſſionis labiis oſcula-
tur: & totum miſericordiæ profundit unguen-
tum, donec converſus ad eam: quid eſt con-
verſus? hoc eſt, reverſus, dicat Simoni, dicat
Phariſæis, dicat negantibus, dicat populo Ju-
dæorum. Intravi domum veſtram, aquam pe-
dibus meis non dediſtis. Et hæc quando di-
cet? Quando venerit in majeſtate patris ſui, *Matth. 25.*
& ſegregabit juſtos ab injuſtis, quaſi paſtor
qui ſegregat oves ab hœdis: & dicet: „ E-
„ ſurivi, & non dediſtis mihi cibum, ſitivi,
„ & non dediſtis mihi potum: hoſpes fui, &
„ non ſuſcepiſtis me.„ Hoc eſt dicere, a-
quam pedibus meis non dediſtis: hæc autem,
dum meorum pedes lavat, pedes ungit, pedes
oſculatur, fecit ſervis, quod vos Domino non
feciſtis, (6) fecit pedibus, quod capiti vos nega- (6)
ſtis: impendit minimis, quod vos veſtro dene-
gaſtis auctori. Tunc dicet ad Eccleſiam: Di-
mittuntur tibi peccata multa, quia dilexiſti
multum. Quia tunc erit remiſſio peccatorum,
quando tolletur materia tota peccandi, quan-
do corruptio inducet incorruptionem, quando
mortalitas immortalitatem conſequetur: quan-
do peccati caro, caro totius efficietur ſanctita-
tis: quando terrena ſervitus cæleſti dominatio-
ne mutabitur: quando militia humana divinum
promovebitur ad regnum. Orate fratres, ut &
nos in parte Eccleſiæ conſtituti, ad ea quæ nu-
meravimus, pervenire mereamur: auctore ipſo
Chriſto, cui eſt honor & gloria una cum Spi-
ritu ſancto in ſæcula ſæculorum. Amen.

ceteris corporis reſurrectionem pro viribus impugnabant. Qua propter ſucceſſu temporis, nam everſa Hieroſolymis peſtis hæc parumper deſævit, vires iterum ſumptura, Imperator Juſtinianus, ſancita lege, ab imperii finibus adegit, ultimoque ſupplicio damnavit.

(3) *Qui ſunt ſacramentis cæleſtibus inſtituti.* Non omnibus enim ſacra Religionis myſteria pandebantur. Aug. tract. XCVI. *Catechumenis Sacramenta Fidelium non produntur.* Et Euchariſtiam præcipue ſub Arcani diſciplina latuiſſe norunt omnes. Conſule Origenem lib. contra Celſum.

(4) *Eccleſia ſine dubio.* In hac Muliere Eccleſiam figurari, docet etiam Ambroſius lib VI. in Lucam, cap. XIII. & Gregorius homil. XXXIII. in Evangel.

(5) *Silicibus uſurarum.* Uſurarii duri ut *ſilices*, damnantur ab SS Patribus apud Suicerum Tom. II pag. 1275.

(6) *Quod vos domino non feciſtis.* Triplici capite juxta Veterum morem debebatur aqua pedibus Chriſti: uti Domino, & Advenæ, Geneſ. XVIII. 4. Regum XXV. 41. 1. Timoth. v. 10. & uti diſcubituro. Vide Athenæum lib. XIV.

SERMO XCVI.

De Parabola Zizaniorum.

SI dicta vel facta Chriſti paſſim carnalibus
(1) ſenſibus ſubjicerentur, (1) torpeſceret ani-
mus meus, vacaret, dormiret ingenium, cor
tabeſceret, extingueretur quicquid humani vi-
Matth. 13. goris eſt & caloris. *Propoſuit*, inquit, *illis pa-*
rabolam. Sicut in lapide friget ignis, latet ignis
in ferro: ipſe tamen ignis ferri ac lapidis col-
liſione flammatur, ſic obſcurum verbum verbi
ac ſenſus collatione reſplendet. Certe ſi myſti-
ca non eſſent, inter infidelem, fidelemque, in-
ter impium atque pium diſcretio non mane-
ret: & eſſet devotus, ſicut contumax: iners,
ſicut qui laborat: pervigil, ut ille qui dormit:
nunc vero cum petit anima, mens pulſat, quæ-
rit ſenſus, ſperat pietas, fides exigit, meretur
intentio, apparet & ſudantis fructus, & pœna
deſidis, & juſtitia largitoris ſimul, quia plus
accepta ſapiunt, quam poſſeſſa: inventa magis,
quam

NOTÆ.

(1) S*ubjicerentur.* Alias: *ſubjacerent.*

(2) Non

quam ſubjecta delectant. Hinc eſt quod doctrinam ſuam Chriſtus parabolis velat, tegit figuris, ſacramentis operit, reddit obſcuram myſteriis. *Propoſuit*, inquit, *illis parabolam.* Illis, hoc eſt, non ſuis, ſed extraneis, inimicis utique, non amicis: ſpectantibus ad calumniam, non audientibus ad ſalutem. *Ideo in parabolis*, inquit, *loquor eis, quia videntes, non vident: & audientes, non audient, neque intelligunt.* Quare? Quis qui calumniatur præterita, videre præſentia non meretur: neque dignus eſt agnoſcere gratiam, qui legem ne cognoſceretur, abſcondit.
Luc. 11. „ Væ vobis, inquit, legisperitis, quia „ tuliſtis clavem ſcientiæ: ipſi non introiſtis, „ & eos qui introibant, prohibuiſtis. „ *Propoſuit*, inquit, *illis parabolam, dicens: Simile eſt regnum cælorum homini.* Et quid offendit Chriſtus, ſi in ſimilitudinem hominum factus eſt, ut pereunti humano generi ſubveniret? Scandalizat Dominus, ſi, ut manumittat ſervos, invenitur in habitu ſervitutis? quando quicquid eſt majeſtas futuræ, quicquid adventus & regni, ecce homini comparatur. *Simile eſt*, inquit, *regnum cælorum homini, qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo, cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & abiit.* Audiſtis quemadmodum ſator mundi rerum principia bona ſevit, nec ullum malum ab originis proceſſit auctore: ab inimico ſuperſeminatum eſt malum,
(2) malum non eſt a rerum parente procreatum. (2)
„ Et vidit Deus, inquit, omnia quæcumque fe-
Gen. 1. „ cit, & ecce bona valde. „ Bona, & valde bona: nam quem Deus ſciens vocavit mundum, inficiens reddidit inimicus immundum: & hominem quem Deus in paradiſo deliciarum collocavit ad vitam, inimicus in hac laboris vita detraxit ad mortem: & affectum quem carni Deus inſeruit per naturam, inimicus in parricidium per invidiam commutavit.
Gen. 4. Cain probat hoc qui primus germano ſanguine terram tinxit: & in exitum fraternum mortis
(3) dignus extitit dedicator. (3) Sic ex diſcordia nata mors ſemper humanam ſcindit, & ſeparat charitatem. Et quia longum eſt ire per ſingula, vel paucis aperire compellimur, inimicus qua iter bonis mala, virtutibus vitia, vitalibus mortalis, noſtram ſemper ſuperſeverit ad ruinam. Nonne ex uno homine Deus omnem replevit terram; & ſemine ex uno pius ſator totum genus hominum tantam multiplicavit ad meſſem? Sed inimieus mox homines in unum redegit omnes: & ſuperſeminando mala quod bene ſatum fuerat, delevit diluvio, non rigavit. Sic legem divinis & veracibus ſatam præceptis, humanis & mendacibus fucavit inventis:
(4) ut de ſacerdote fieret perſecutor (4) de doctore depravator exiſteret, de defenſore legis redderetur inimicus. Sic creaturas ad agnitionem conditas creatoris, ut neſciretur Deus, deos eſſe mentitus eſt. Hinc ſapientes ſæculi fecit ſtultos, ſpeculatores mundi, docuit nihil videre; profeſſores ſcientiæ, fecit ſcientiam non habere; inquiſitores rerum omnium, dimiſit ignaros. Sic Evangelicam ſegetem ſatam cæleſti ſemine hæretica zizania ſuperſeminando confudit inimicus: ut manipulos fidei gehennæ faſciculos faceret, ne triticum fieret cæleſtium horreorum. Et quid plura? Poſteaquam eſt ipſe in dæmonem converſus ex angelo, ne qua creatura in ſuo ſtatu conſiſteret, arte, dolis, machinis, fraude contendit. Sed jam præſentis parabolæ verba pandamus. *Simile eſt regnum cælorum homini.* Cui? utique Chriſto. *Qui ſeminavit bonum ſemen.* Quia in ipſo rerum ſemine neſcit malum, conditio creatoris. *In agro ſuo.* Hoc eſt, in mundo: dicente ipſo Domino, „ Ager Matth. 16.
„ hic mundus eſt. „ *Cum autem dormierunt homines.* Id eſt, ſancti Patres, Patriarchæ, Prophetæ, Apoſtoli, Martyres, in ſopore mortis temporaliter dormientes, quia ſanctorum mors ſomnus eſt: peccatorum vero mors eſt, quia in inferno pœnæ vivunt, vitæ pereunt peccatores. *Veniens inimicus ejus.* Id eſt, diabolus. *Superſeminavit zizania.* Superſeminavit, non ſeminavit. Præcedunt creatoris bona, mala diaboli poſtſequuntur: ut malum quod eſt ex diabolo, ſic accidens, non natura. *Superſeminavit zizania in medio tritici.* Quia diabolus hæreſes inter fideles: inter ſanctos, peccatum: inter pacificos, lites: inter ſimplices, dolos: inter innocentes, nequitiam gratis ſerere conſuevit: non ut acquirat zizania, ſed ut triticum perdat: nec ut reos capiat, ſed ut adimat innocentes. Hoſtis plus ducem, quam militem petit: nec obſidet mortuos, ſed impugnat viventes; ſic diabolus non peccatores quærit capere, quos poſſidet ſubjugatos, ſed ut juſtos capiat, ſic laborat. *Superſeminavit zizania in medio tritici, & abiit.* Quia diabolus impellit quidem viribus ad ruinam, ſed poſteaquam proſtraverit, derelinquit: diabolus non quærit hominem, ſed hominis interitum quærit. Fratres, ille malis noſtris gaudet, turget ruinis noſtris, noſtris vulneribus convaleſcit, noſtrum ſanguinem ſitit, noſtra ſaturatur ex carne, noſtris vivit ex mortibus. (4) (4)
Diabolus hominem non vult habere, ſed perdere. Quare? Quia ad cælum unde ille cecidit, non vult, non fert, non patitur hominem pervenire. Et quia nos ſermo trahit longius hodie, reliqua differamus, ut & communem relevemus laborem, & quæ dicenda ſunt, plenius exequamur. Deus autem noſter & mihi dicendi gratiam, & vobis audiendi deſiderium donare dignetur.

SER-

(2) *Non eſt a rerum parente procreatum.* Craſſe igitur Manichæi, ex ſequentibus Evangelii verbis colligebant naturas ipſas bonas malaſque ab Deo, & diabolo ferì, inquit Grotius.

(3) *Mortis extitit dedicator.* Cain vocatur πρωτόφονος *primus homicida*: qua voce carere Lexica inquit Suicerus Tom. II. pag. 884.

(4) *Vivit ex mortibus.* MS. Cæſen.: *Noſtris ſaginatur ex mortibus.*

SERMO XCVII.

De eadem.

QUia feſtinus ante hac ſermo ut communem temperaret laborem, ad totum parabolæ prætereuntis non valuit pervenire ſecretum, nunc reliqua, Domino revelante, pandamus. *Propoſuit*, inquit, *illis parabolam, dicens: Simile eſt regnum cælorum homini qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo: cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & abiit.* (Matt. 13.) *Cum autem dormirent homines:* inſidiator in noctibus latitat; in diebus vigilantes ſugit; appetit dormientes; fortis conflictum petit; provocat palam ſpectantibus omnibus, & coram populis vult habere victoriam. Maximæ infirmitatis indicium eſt dormientibus irruiſſe. *Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus.* Malus nunquam non ſtultus. Quid hic egit inimicus? Eſto, quod dormierint ſervi, nunquid & Dominus dormiebat? Eſto, quod oculos ſervorum ſopor clauſerit poſt laborem: nunquid & dominantis oculos ulla vicerat laſſitudo? Inimice, lucis refuga, vigilaſti, laboraſti, ſed non latuiſti: nam dormientibus ſervis, Dominus ipſe te videt: deſertor cæli prævenisti, feciſti, ſed non profeciſti. Deo perire non poteſt, quod ipſe cuſtodit: fraudis auctor in Dominum non committis, ſed in ſervos, dum facis ut negligentiæ illorum, quod tuæ fraudis eſt, aſcribatur. Ille, ille te videt, qui totius & fraudis teſtis eſt, & laboris. Manent ergo laboris ſui fructus benefacientem; manent & nequitiæ ſuæ pœnæ fraudantem, illi triticum ad horreum cæleſte portabunt, tu tibi zizaniorum tuorum portabis faſciculos ad gehennam. *Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania.* Ut quid? Ut periret dominica meſſis, & hoc ad lucrum quid pertinebat inimici? niſi quod invidiæ ſpiritus hominum damnum ſuum computat lucrum: & quod perierit hominibus, hoc ſe æſtimat acquiſiviſſe? Sed diabolus hoc ideo, ut diximus, tenebris celantibus eſt molitus, ut adulteratæ meſſis noxa redundaret ad ſervos; & hinc pœnam ſumerent, unde ſperaverant palmam. Denique vigilantes ſervi præ timore, iſta cur evenerint, expaveſcunt: hoc metuentes, ne zizaniorum germina ad illorum redirent offenſam, quorum conſcientia præter jactum boni ſeminis nil habebat. Hinc eſt quod auditum ſui Domini prævenerunt, ne ſecuri de innocentia, reatum de ſilentio ſuſtinerent: cum vocatur innocens ad reatum, dum purgari æſtuat, urget & ſtimulat cognitorem. *Cum autem creviſſet herba & fructum feciſſet, tunc*, inquit, *apparuerunt & zizania.* Quod latet in herba, manifeſtatur in ſpica: & quod celatur in germine (1), aperitur in fructu: ſic quos credentes putamus pares, fide diſpares invenimus, ſic judicii prodit meſſis, quod Eccleſiæ germen occultat. Juxta illud dictum dominicum. „Ex fructibus eorum „cognoſcetis eos.„ (Matth. 7.) Flores multi, multitudinem fructuum pollicentur, ſed examinati ventorum flabris, ad fructum pauciſſimi perſeverant: ſic credentes in Chriſto multi Eccleſiæ videntur in pace, ubi autem perſecutionis procella perflaverit, pauci martyrii reperiuntur in fructu. Sed Euphemia (2) ſancta plus ſolvit in fructu, quam promiſit in flore: quæ manente virginitatis flore, copioſum martyrii pervenit ad fructum. *Acceſſerunt*, inquit, *ſervi patris familias, dicentes ei.* Acceſſerunt, fratres, mente non corpore: non loco, ſed fide: dixerunt non clamore vocis, ſed cordis tacito cum dolore. *Domine, nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo?* Seminaſti, non ſeminavimus: nos quod perfecte facimus (3), tibi ſemper noſtro aſſignamur auctori, & tu in iis, quæ nobis facienda præcipis, ipſe operator aſſiſtis. Ergo ſi nos operis tui facis eſſe pro tua dignatione conſortes, non nobis ſolis quod zizania naſcuntur, aſcribas: Domine, aut tecum nos munit innocentia, aut nobiſcum te reatus attingit: nos noſtro operi non potuimus invidere, magnis ſudoribus oſtenſam non potuimus comparare: tu quod vis, unde vis, quando vis, habes: nos præter tuam gratiam nil habemus, per quam ſtamus, „vivimus, movemur & ſumus„: (Act. 17.) & ſine qua jacemus, deficimus & perimus. Ergo nos hæc nobis ſic laboravimus, ut perirent? Sed quis hoc fecerit, qui ſolus non dormis, nobis dormientibus tu vidiſti: & ſic tu vidiſti juſte Judex, (factum quis ſcit? ille qui vigilat, non ille qui dormit): (Ps. 120.) ergo tu prode eum, ut nos quos ſic anxios conſpicis, facias, ſic ſecuros. *Ait dominus, inimicus homo hoc fecit.* Inimicus homo hoc fecit: & tu quare hoc cum videres Domine, permiſiſti? Quare? Quia timere fraudes non poteſt, cui nil poteſt deperire:

&

NOTÆ.

(1) QUod celatur in germine. Ex MS. Cæſen. Alias in *gramine*: cui lectioni adhærendo Mita ſubdit: „Ideſt in herba juxta illud Iſaiæ XLII 15 *deſertos faciam „montes, & colles; & omne gramen illorum, exſiccabo*: id „eſt omnem herbam. „

(2) *Euphemia.* In quadam Conſtitutione Manuelis Comneni, apud Suicerum Theſ Eccleſ. tom. II. pag 25. S. Euphemia vocatur Καλλιμάρτυς. Ita enim Græci plerumque vocabant Fœminas illas, pro Chriſtiana religione mortem oppetentes: de ea meminit Paulinus Nolanus poema XXVI. pag. 638.

Et quæ Chalcidicis Euphemia Martyr in oris,
Signat virgineo ſacratum ſanguine littus.

Chalcidicum hic eſt Chalcidonia. Chalcidone enim in Bithinia, non Chalcidis in Euboea paſſa eſt Euphemia. Ite Sidonius Carm. II paneg. Anthemii agens de Byzanthio, cui Eurus a proxima Chalcedone ſpirat.

Proxima Chalcidicis ſenſim tuba temperat Euri.

De Euphemia meminere Ennodius apud Sirmondum Tom. I, pag. 110. hymn. XVII. & pag 1142. num. 130. ubi ejus leges Epitaphium. Calendarium Seldeni, pag. 1339. Mediolanenſe apud Muratorium: & Frontonis pag. 229. de qua etiam Sermonem habuit S. Aſterius Amaſenæ Epiſcopus. Ravennæ fuit Templum divæ Euphemiæ ſacrum, quod Apollinaris Epiſcopus longo poſtliminio reverſus, rite conſecravit; ibique divæ Lipſana ab Hermacora Aquilejæ Epiſcopo, divique Marci diſcipulo accepta repoſuit: teſte Rubeo Hiſtor. Ravenn. & ex eo Bacchinio in Agnelli Pontificali tom. I pag. 131. Pronum autem eſt credere in eadem Eccleſia Homiliam hanc habitam fuiſſe ab Chryſologo. Ibidem enim, non in aliis Eccleſiis Ravennatibus, habebantur Miſſæ ad Populum: ideſt *ſolemnes* in quibus Epiſcopus concionabatur.

(3) *Nos quod perfecte facimus*. Ex MS. Cæſen. & Vallicell. Editi: *quod per te facimus.*

Digitized by Google

& quia plus eſt mixta diſcernere, quam prohibere mixturam: (4) majus eſt reparare perdita, quam illæſa ſervare: ſimul quia oportet zizania eſſe, ut qui probati ſunt manifeſti fiant. *Servi autem dixerunt ei, Vis imus & colligimus zizania*: (1. Cor. 11.) Sic devoti ſervi indeſeſſum promittunt laborem: nec patiuntur dominicæ meſſis videre, vel temporaliter fœditatem, ſed dominus quem tempora non fatigant, & quando vult poteſt abolere ſuæ meſſis injuriam, vetat dicendo. *Non*. Et quare prohibuerit mox revelat. *Ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis & triticum.* Sic imperiti erant cultores, ſic operis neſcii, ſic diſcretionis ſcientiam non habentes, ut evellientes zizania, eradicarent & triticum? (Marc. 16.) Ubi ſunt Prophetæ per Dei ſpiritum prophetantes? (Gal. 1.) Ubi Petrus cui pater revelat? Ubi (2. Cor. 13.) Paulus in quo operatur & loquitur Chriſtus? Ubi omnes ſancti? plane ſancti, ſed ſervi, tantum ſcientes, quantum ſingulis ſcientiarum largitor indulſit? Sed dicis, hoc occultum nil erat, nil erat ibi occultum, quando aliud videbatur in ſpecie, aliud habebatur in flore: & quod hodie erat zizania, cras in triticum vertebatur: ſic hodie habetur hæreticus, qui craſtina ſit fidelis, & qui ad præſens peccator cernitur, ad futurum juſtus aſſiſtit. Hinc eſt etiam, quod auctor utraque referebat ad meſſem, id eſt, uſque ad judicium divinæ patientiæ ſuæ: & noſtræ pœnitentiæ tempus, ut qui de ſe malo commutarit ad bonum, dominicum deputetur in triticum, cæleſtibus horreis aggregandus; qui ſe de fideli fecerit infidelem, gehennæ deputetur incendio. Et quid plura? Si zizaniis non Dei patientia ſubveniret: nec Matthæum de Publicano Evangeliſtam, nec Paulum de perſecutore Apoſtolum Eccleſia poſſideret. Denique Ananias eradicare triticum tunc quærebat, quando ad Saulum miſſus, de Paulo talia querebatur; „ Domine, quanta mala fecit (Act. 9.) „ ſanctis tuis: „ hoc eſt, eradica zizania: quid ad lupum ovis? quid ad contumacem devotus? quid ad perſecutorem talis prædicator miſſus? Sed cum Ananias videret Saulum, Paulum Dominus tunc videbat: cum Ananias perſecutorem diceret, tunc Dominus prædicatorem ſciebat: & cum ille eum zizania judicaret inferni, Chriſtus eum vas electionis, triticum in cæleſti horreo jam ponebat. „ Vade, inquit, quia „ vas electionis eſt mihi. „ (5) (5)

(4) *Majus eſt mixta &c.* Ex editione Mitæ Aliæ: *plus eſt myſtica diſcernere, quam prohibere myſterium.*

(5) Huic Sermoni nonnulla deeſſe videntur.

SERMO XCVIII.

De Parabola grani Sinapis.

Audiſtis hodie fratres, quemadmodum grano ſinapis tota regni cæleſtis comparata eſt magnitudo. Et quid eſt quod poteſtatem tantam, ſic parva, ſic minima, imo minimorum minima ſimilitudo concludit? Sic enim (Luc. 13.) ait Dominus: *Cui ſimile eſt regnum Dei? & cui ſimile æſtimabo illud?* Cum dicit: *Cui eſt ſimile*, quaſi quærentis indicat & producit affectum. Et ille ſolus verbum, ſcientiæ fons, dicendi flumen; qui omnium corda rigat, ſenſus aperit, ingenium dilatat, in inveniendà ſimilitudine nunc laborat? Sed quid invenerit audiamus. *Simile eſt*, inquit, *regnum cælorum grano ſinapis.* Quærens in cælo & in terra, nil invenit niſi granum ſinapis, in quo potentiam totam ſupernæ dominationis includat: & illud regnum ſingularitate potens, æternitate felix, divinitate fulgens, diffuſum toto cælo, tota terra dilatatum, in grani ſinapis coarctat & concludit anguſtias? (1) *Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis.* Spes iſta eſt credentium tota? Expectatio iſta eſt fidelium ſumma? Iſta eſt felicitas Virginum longis continentiæ laboribus comparata? Iſta eſt gloria Martyrum totius effuſione ſanguinis cunquiſita? Hoc eſt, (1. Cor. 2.) „ quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit? „ hoc eſt, quod ineffabili Sacramento diligentibus Deum promittit Apoſtolus eſſe præparatum? Fratres, non facile dominicis moveamur in dictis: nam ſi (1. Cor. 1.) „ infirmum „ Dei, fortius eſt hominibus; & ſtultum Dei „ ſapientius eſt hominibus: „ hoc minimum Dei tota magnitudine mundi magnificentius invenitur; ſi modo hoc granum ſinapis nos ſic noſtris ſeminemus in mentibus, ut intelligentiæ magnam nobis in arborem creſcat: & ſenſus altitudine tota levetur ad cælum, ac totos ſcientiarum diffundatur in ramos: atque ita ora noſtra ferventia vivido fructus ſui ſapore ſuccendat, & ita igne ſeminis ſui toto nobis ardeat, & flammetur in pectore: atque noſtræ ignorantiæ totum nobis auferat ſua deguſtatione faſtidium. *Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & crevit, & factum eſt in arborem magnam, & volucres cæli requieverunt in ramis ejus.* Grani ſinapis, ſicut dicit, inſtar eſt regnum Dei, quod de ſupernis affertur verbo, ſuſcipitur auditu, fide ſeritur, credulitate radicatur, ſpe creſcit, confeſſione diffunditur, virtute tenditur, & dilatatur in ramos, ad quos vocat aves cæli, id eſt, ſpirituales ſenſus, atque in ipſis eas quieta ſuſcipit manſione. Veniat hæreticus, veniat, quia redeuntibus Eccleſiæ ſemper pateſcit ingreſſus, veniat, audiat, & pietati dominicæ jam deſinat oblatrare. Si cæleſtis regni majeſtas omnis ad grani ſinapis ſimilitudinem venit, quid quæritur, quod Deus ad hominem, dominus ſervi deſcendit in formam (2)? Sic enim venit (2) hæretice, ut tibi totum per fidem creſceret, cui

jam

NOTÆ.

(1) *Coarctat anguſtiis.* Zizania, herba notiſſima, ſtipula exiliori, quam triticus: & lolii ſpecies, quæ ex tritico corrupto naſcitur: & hæc eſt zizania Evangelica: Vide Julium Pomponium Sabinum, veterem Georg. Virgilii interpretem.

(2) *Servi deſcendit in formam.* Contra Chriſti humanitatem negantes inſurgit: in Eutychen præ cæteris, ſibi coævum; de quo S. Leo ad Julianum Coenſem Epiſcopum, Epiſt. alias 11. nunc 25. ait: Eutychen unigenitum Dei Filium ſic de utero B. Virginis prædicare natum, *ut humani quidem corporis ſpeciem geſſerit, ſed humanæ carnis veritas Deo unita non fuit.* Valentinus, Apollinaris, Manichæi nullam in Chriſto humanæ carnis dixere veritatem.

(3) Fi-

jam totum deſecerat per naturam. *Simile eſt regnum cælorum grano ſinapis.* Sed ſinapis revertamur ad granum: ſic tota regni ſumma manet,
& conſiſtit in regno cælorum. Chriſtus eſt re-
(3) gnum cælorum, qui velut granum ſinapis (3)
inhortum, virginei corporia miſſus, orbe toto
(4) crucia in arborem crevit (4), ac tantum dedit
fructua ſui ſaporem, cum teritur paſſione; ut
quicquid eſt vitale ſuo ſaporaret & condiret attactu. Nam ſicut in integritate grani ſinapis virtus habetur occulta, apparet vero virtus ejus vehementiſſime, ſi teratur; ita Chriſtus corpore teri voluit, qui ſuam noluit latere virtutem. Et nos, fratres, teramus iſtud granum ſinapis, ut ejus vim in hac ſimilitudine ſentiamus. Chriſtus Rex, quia tota ipſe eſt origo regnandi: Chriſtus regnum, quia in ipſo eſt regni ſui tota majeſtas: Chriſtus homo, quia totus homo reparatur in Chriſto: Chriſtus granum ſinapis, unde magnitudo tota Dei, tota hominis exigui-
(5) tate minoratur (5). Et quid plura? Omnia ipſe
factus eſt, ut in ſe repararet omnes, Chriſtus
homo accepit granum ſinapia, hoc eſt, regnum Dei accepit homo Chriſtus, quod ha-
Cant. 4. buit ſemper Deus Chriſtus: miſit in hortum
ſuum hoc eſt in Eccleſiam ſponſam. Hujus horti ſæpe meminit in Canticis Canticorum, dicendo „ Hortus clauſus: „ Eccleſia hortus eſt Evangelii vomere orbe toto diffuſus cultura, clauſus ſtimulis diſciplinæ, ab omni peſſimo gramine Apoſtolicò labore purgatus, fidelium plantariis, liliis Virginum, roſis Martyrum, Confeſſorum viriditate amœnus, fragans floribus ſempiternis. Hoc itaque granum ſinapia in hortum ſuum miſit Chriſtus, id eſt, promiſſione regni ſui, quod radicatum eſt in Patriarchis, natum eſt in Prophetis, crevit in Apoſtolis, in Eccleſia fecit arborem magnam, multiplices dedit in donationibua ramos, quoa enu-
merat Apoſtolus, dicendo: „ Alii datus eſt 1. Cor. 12.
„ ſermo ſapientiæ, alii verbum ſcientiæ, alii
„ cura ſanitatum, alii operatio virtutum, alii
„ prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii ge-
„ nera linguarum. „ Audiſtis fratres, iſtud
granum ſinapis in arborem quam prorupit, audiſtis quas fundavit radices, audiſtis quales, quantoſque ſe jam diffuderit, & ſecaverit in
ramoa (6), in quibus cæli, non acris aves, in (6)
pennis ſapientiæ & prudentiæ volatu, fidei ſecuritate requieſcant. Et tu audi, ſi via terrenas beſtias non timere, ſi via evitare aves rapaces voraces vultures, hoc eſt, aves aereas, quæ ſunt omnes nequitiæ ſpirituales, elevare a terra, terrena deſerere, ſume alas columbæ
propheticæ deargentatas, ſume pennas divini Pſal. 67.
ſolis fulgore radiatas, evola in ſpecie auri, ut in tantis, & talibus ramis jam nullis laqueis attentanda requieſcas ſemper, & de volatu tali valida, & de tanta manſione ſecura. De ſimilitudine ſequenti, ſequenti verbo, domino docente, declarabimus.

(3) *Velut granum ſinapis.* Similia his habet Hilarius, Comment in Matth. cap XIII. Tom. 1. pag. 736. recent. edit. ubi Chriſtum grano Sinapis comparat.

(4) *In arborem crevit.* Minimum, aliorum comparatione, eſt granum ſinapis. Sed in calidioribus locis longe ſuper humanam ſtaturam aſſurgit, & areſcit. Id quod in agro Babylonenſi de ſeſamo, & milio fieri, teſtatur Herodotus.

(5) *Exiguitate minoratur* „ Hoc eſt *abbreviatur*, ut „ Pſalm LXXXVIII. 14. *Minoraſti dies temporis:* ubi Hebræus legit: *Abbreviaſti*. „ Mits.

(6) *Diffuderit in ramos.* Futuram Evangelicæ doctrinæ vim, & incrementum prædicit Chriſtus. Quam late vero, & quam cito ſparſum fuerit verbum Domini eruitur ex Actis Apoſtolicis, Epiſtolis Pauli, & ſcriptoribus ſequentis ſæculi. Confer Iræneum lib. 1. cap. III. Origenem, homil. IV. in Ezechiel. Arnobium, lib II. Athanaſium in Epiſt. Synodica, apud Theodoretum Hiſtor. lib. IV., capit. III. Hieronymum Epiſt. ad Evagrium, Chryſoſtomum, Serm. de Pentec. Tertullianus, qui ſcribebat circa annum 200 inter nationes Chriſto ſubditas, commemorat: *Getulorum varietates; Maurorum multos fines; Britannorum inacceſſa Romanis loca: Sarmatarum, Dacorum, & Scytharum & multarum gentium Romanis ignotarum &c.*

SERMO XCIX.

De Parabola Fermenti.

BEne cucurrit hodiernæ ſeries lectionis, ut Evangelica mulier, mater noſtra acciperet a domino fermentum, per quod nobis hodie hoc templum tantam ſanctitatis exigeretur & ſurgeret in maſſam. Sic enim cœpit Domi-
Luc. 13. nus: *Cui ſimile æſtimabo regnum Dei? Simile eſt*
fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ menſuris tribus, donec fermentatum eſt totum. Bonus dominus, amator ſuorum Chriſtus, regni ſui ſimilitudines iterat, variat comparationes, quas non de occulto ſumit, non captat de cæleſtibus, ſed profert de quotidiano uſu, de communi converſatione proponit, ut ad omne genus hominum perveniat, quod eſt omnibus
Pſal. 48. profuturum, juxta illud Prophetæ: „ Audite
„ hæc omnes gentes, auribus percipite omnes
„ qui habitatis orbem, quique terrigenæ, &
„ filii hominum, ſimul dives & pauper. „ Si quid de divinitatis occulto, ſi quid de ſecreto regali, ſi quid de penetralibus divitum afferret in medium, hoc neſciret pauper, non caperet mediocritas, notum ſimplicitas non haberet: nunc vero loquitur nota diviti, uſitata pauperi, o-
mnibus vitæ ipſius neceſſitate vernacula (1), (1)
quia homo in Dei vocatione quæritur, non diſcernitur in ejus vocatione perſona. Sed lectam ſimilitudinem replicemus. *Cui ſimile*, inquit, *æſtimabo regnum Dei?* Sic dicendo appendit animos auditorum, & attonitos reddit ſtupore toto, quid regno Dei, quid imperio divino valeat comparari: atque illis mente per multa & magna pervagantibus, cæli dominus in hoſpitio pauperis, in manu panicoctariæ mulieris
(2) regni ſui invenit, & format exemplum, di- (2)
cendo:

NOTÆ.

(1) V*Ernacula.* Deductum a Verna: Servo ſcilicet domi nato.

(2) *Panicoctariæ.* Ita plurimæ editiones. Aliæ cum MS. Vallicellano: *Panicoctrices.* In Conſuet. Toloſæ part. 2. Rubrica de debitis apud du-Cangium *Panecoſteriæ*. Barbarum verbum miratur Pignorius de ſervis. *A furno* dicebantur penes Latinos. Vide lib. XII. de fundo inſtructo &c.

(3) Pro-

cendo: *Simile eſt fermento, quod acceptum mulier ab-
ſcondit in farinæ menſuris tribus, donec fermenta-
tum eſt totum.* Ante regnum ſuum grano ſina-
pis comparabat; nunc illud efficit ſimile fer-
mento. Ante ſinapis granum memorat accepiſ-
ſe Virum, Mulierem nunc aſſerit accepiſſe fer-
mentum: dicit ante exiguum ſemen Virum ſe-
viſſe in magnæ arboris incrementum; mulierem
modo fermentum breve ad profectum totius
maſſæ abſcondiſſe manifeſtat. Vere, ſicut dixit
1. Cor. 11. Apoſtolus Paulus: „ Neque vir ſine muliere,
„ neque mulier ſine viro in Domino. „ Ad
unum regnum diverſum ſexum varia ſimilitu-
do perducit: neque virum ſeparat a muliere
vocatio Chriſtiana, quos Deus conjungit, na-
tura ſociat, & mira ſimilitudine ſimiles reddit
habitus, forma componit, & facit Deus, ut
ſit homo unus, duo: duo, unus: alter, ipſe
homo in copula conjugali: ne ſit aut ſingula-
ritas deſtituta, aut confuſa conjunctio. Sed
quare has ſimilitudines regni ſui Dominus per
(3) virum producit & fœminam? (3) Quare maje-
ſtatem tantam tam vilibus, tam diſparibus for-
mat exemplis? Fratres, pretioſum latet in hac
Ephes. 5. vilitate myſterium, dicente Apoſtolo, „ My-
„ ſterium hoc magnum eſt, ego autem dico
„ in Chriſto, & in Eccleſia: „ Comparatio-
nibus iſtis humani generis negotium geritur
principale: per virum & mulierem mundi cau-
Gen. 3. ſa ſeculis tractata finitur: Adam primus ho-
mo, mulier prima Eva ab arbore ſcientiæ bo-
ni & mali, ad Evangelici ſinapis ardorem de-
ducuntur; ut oculos quos illecebroſa arbor ape-
riendo clauſerat, ſinapis arbor grani ſui colly-
(4) rio & acritudine (4) ipſa dum claudit, aperiret,
ut ora quæ venenoſæ arboris guſtus infecerat,
ſalutaris arbor flammeo guſtus ſui ſapore ſana-
ret; & iſta arbor igneo paſtu ſuo conſcientiam
toto converſationis ſuæ ardore ſuccenderet,
quam frigidam illa toto jam rigore perfecerat.
Neque hic jam vel agit, vel confunditur, nudi-
tas, ubi hominem totum tegit venia: fidei facit
calere veſtitus: ſed hoc per granum ſinapis
quod acceperat vir, confertur fœminæ. Quid
vero per fermentum, quod accepit mulier,
conferatur homini, ſolicitius perſcrutemur. *Si-
mile eſt*, inquit, *regnum Dei fermento, quod ac-
ceptum mulier, abſcondit in farinæ menſuris tribus.*
Res de uſu geritur: vir in agro ſinapis arbo-
rem ſerit, domi mulier fermentum procurat,
& panes præparat alimoniæ, quia virum foris
expectat labor, intus mulierem domeſtica cu-
ra conſtringit. Hinc eſt quod Sara ſterilis, &
anus ex iſta præparatione fermenti, & ex tri-
bus menſuris (5), tres ſubcinericios panes domi- (5)
nicæ hoſpitalitati offert, myſtico & apponit
obſequio, ut ſterilitas mundi tota ſenectute con- Gen. 18.
cluſa, in menſuris tribus, hoc eſt, in æquali-
tate Patris, (6) & Filii, & Spiritus ſancti, fer- (6)
mentum fidei collocaret, & Domino ſuo tres
panes poneret confeſſione trinitatis: atque pro
munere hoc totam Chriſtiani germinis fœcun-
daret ad prolem. Sed ad propoſita redeamus.
Mulier accepit a Deo fermentum fidei, quæ
acceperat a diabolo perfidiæ fermentum: ab-
ſcondit in menſuris tribus, hoc eſt, in tribus
hominum temporibus, (7) quod eſt ab Adam (7)
usque ad Noe, a Noe usque ad Moyſen, a
Moyſe usque ad Chriſtum: ut mulier quæ cor-
ruperat fermento mortis in Adam, totam maſ-
ſam generis humani; fermento reſurrectionis,
totam carnis noſtræ maſſam redintegraret in
Chriſto: ut mulier quæ confecerat panem ge-
mitus & ſudoris, panem vitæ coqueret, & ſa-
lutis: & eſſet omnium viventium mater vera
per Chriſtum, quæ erat in Adam mater o-
mnium mortuorum. Ob hoc namque Chriſtus
naſci voluit, ut ſicut per Evam venit ad o-
mnes mors, ita per Mariam rediret omnibus
vita. Quæ Maria hujus fermenti implet typum,
ſimilitudinem præfert, conſignat figuram, dum
de ſupernis ſuſcipit fermentum verbi: & hu-
manam carnem in alvo Virginis, imo in alvo
Virginis cæleſtem totam conſperſit in maſſam.
Sed quid allegorici ſenſus in hac ſimilitudine
maneat, jam prodamus. Mulier quæ accepit
fermentum, Eccleſia eſt: (8) fermentum quod (8)
accepit, cæleſtis doctrinæ eſt Sacramentum:
menſuræ tres in quibus perhibetur, abſcondiſ-
ſe fermentum, Lex, Prophetæ, Evangelia, ubi
divinus ſenſus myſtico abſconditur & celatur
in verbo, ut fidelem non lateat, lateat infide-
lem. Quod autem dixit: *Donec fermentatum eſt
totum.* Illud eſt quod Apoſtolus dicit: „ Ex par- 1. Cor. 13.
„ te ſcimus, & ex parte prophetamus: cum au-
„ tem venerit quod perfectum eſt, ceſſabunt
„ quæ ex parte ſunt. „ In conſperſione ſcientia
nunc divina eſt, aſpergit ſenſus, levat corda,
incrementat ingenia, & doctrinarum more ad
ſapientiæ cæleſtis dilatat, ſuſcitat, diffundit
augmentum, fermentatur totum: quando? ad-
veniente Chriſto.

Deeſt finis.

SER-

(3) *Producit & fœminam.* Vere mulier non eſt pars parabolæ, niſi velis dicere cum Chryſologo infra, & aliis, Eccleſiam ſignificare. Ideo autem nominatur magis, quam vir, quia pinſendi officium magis muliebre eſt, quam virile.

(4) *Acritudine ipſa.* Granum ſinapis, ſi conteratur, accenditur, & in vim ſuam excitatur: & naturali quadam acrimonia lachrymas edentibus elicit. Unde Latinis adagium; *ſinapi victitare*: pro *mæſtam ducere vitam.*

(5) *Ex tribus menſuris* Ita pro *tribus ſatis* Lucæ XIII. 21. Matth. XIII. 33. legit Chryſologus cum Arabo. *Satum* autem, vel *Seach*, tertia pars eſt *Batbi*, ſeu *Ephæ*. Capit autem ſex *Cabos*, ſcilicet ſeſquimodium Italicum. Sed cur *tria* dicit? Quia tria ſata erant, ut videtur, menſura unius cocturæ. Abraham tria ſata coxit: Geneſ. XXVIII. 6. Totidem Gedeon Judic. VI. 19. & Epha unum, quod ad idem recurrit, Anna Samuelis mater. 1. Reg. 1. 24.

(6) *Hoc eſt in æqualitate Patris &c.* Vetuſtior hæc vel ſimilis expoſitio, & relatio: cujus meminit Hilarius Comment. in Matth. tom. 1. cap XIII. pag. 735. *Quamquam ad Fidei ſacramentum, ideſt Patris, & Filii, & Spiritus ſancti unitatem, tres farinæ menſuras eſſe referendas, ſenſiſſe multos meminerim.* Quam tamen merito improbat, & refellit.

(7) *In tribus hominis temporibus.* Ambroſius lib. VII. in Luc. de comparat regni Cæleſt. ad Ferm. ſimile quid habet: *Et quia in tribus menſuris abſconditum dicitur eſſe fermentum, congruum viſum eſt, ut Dei Filium crederemus abſconditum in Lege, ac opertum in Prophetis, Evangelicis prædicationibus adimpletum.*

(8) *Mulier Eccleſia eſt.* Ita Ambroſius lib. VII. in Luc. cap. ubi ſupra. Beda item in Luc. cap. XVII. Du-Hamelius, ut probet in hac parabola oſtendi progreſſum Eccleſiæ, laudat verba hæc Chryſologi. Huic autem Sermoni deeſt finis.

NOTÆ

SERMO C.

De Syrophœniſſa, ſive Cananea.

(1) HOdie Beatus Marcus cum Syrophœniſſæ
mulieris (1) commendat prudeotiam, fi-
dem refert, credulitatis extollit ardorem,
ſollcitis auditoribus non parvam generat quæ-
ſtionem, dicendo: *Et inde ſurgens Dominus abiit*
Marc. 17. *in partes Tyri & Sydonis, & ingreſſus domum,*
neminem ſcire voluit, & non potuit latere. Voluit
& oon potuit: velle, & non poſſe, non eſt
(2) divinæ majeſtatis, eſt infirmitatis humanæ, (2)
Pſal. 134. Scriptum eſt enim: „Omnia quæcumque vo-
„ luit Dominus fecit io cælo, & in terra, in
„ mari, & in omnibus abyſſis. „ Et Apoſto-
Rom. 95. lus. „ Voluntati ejus quis reſiſtit? Succumbit
„ neceſſitati quæ non libera & abſoluta volun-
„ tas. „ Leproſus dicit ad Dominum: „ Si
„ vis, potes me mundare: „ & Evangeliſta
Matth. 8. dicit. *Voluit & non potuit.* Quid ait Beatus
Marcus? Nunquid extollenda ita eſt mulieris fi-
des, ut inclinetur Domini poſſibilitas, & vo-
luntas? Aut eſt tanta ſagacitas fidei, ut nolen-
te Deo divinum valeat inveſtigare ſecretum?
Tale mihi videtur & illud eſſe, cum Dominus
Hemorrhoiſſæ fidem in ſuæ virtutis vult pro-
dere, ac probare documento, interrogando:
Mart. 5. *Quis me tetigit? Cui diſcipuli dicunt: Turbæ te*
comprimunt, & dicis, quis me tetigit? Diſcipu-
lis videbatur, quod omnes tangerent Dominum
ſolo corpore comprimentes: & tali carnali in-
ceſſu omnes ſimiliter jungerentur: ſimiliter ille,
qui aliter ſenſerat, & aliter inquirebat, perve-
niſſe mulierem ad majeſtatem ſuam, ad ſuam
penetraſſe virtutem, mente non corpore, non
(3) communi tactu, ſed fide, iſtam ſciebat. (3) Un-
de clamat non homo, ſed Deus: non caro, ſed
Spiritus: *Quis me tetigit?* ut eum proderet vir-
tus operis, quem tunc humanitas occultabat.
Sed quid ſit voluit, & quid ſit non potuit,
evidentius inquiramus. Promiſſionis ſuæ memor
Chriſtus Iſraelitici populi primum venerat ad
Gen. 22. ſalutem, ut quod Abrahæ promiſerat, & ſe-
Pſ. 131. mini ejus David, ejusque poſteris, fidele red-
deret perſolutum: ſed quia indignos ſe ſua per-
fidia præſtiterunt, obtinuit, rapuit, traxit fi-
(4) des gentium, (4) quod infidelitas ſprevit & per-
Matth. 15. didit Judæorum. Audi ipſum dicentem: „ Non
„ ſum miſſus niſi ad oves perditas domus Iſrael,„
ſed oves luporum contagione jam rabidæ, &
ipſis beſtiis propria feritate ſæviores, lania-
re, & violare ſuum ſemper voluere paſtorem:
atque ideo velle ſuum Chriſtus implere non
poterat, non impoſſibilitate ſua, ſed nequitia
perditorum, & quod aliis detulerat, aliis con-
ferre cogebatur, dicente ipſo: „ Regnum cæ- Matth. 11.
„ lorum vim patitur, & qui vim faciunt, di- 6.
„ ripiunt illud. „ Vim fecit fides gentium, ut
raperet hæreditatem patris: ipſam hæreditatem
totam diriperet filiorum, ſicut evidentius præ-
ſenti lectione monſtratur. *Mulier enim ſtatim ut*
audivit de eo, cujus habebat filia ſpiritum immun-
dum, intravit, & procidit ante pedes ejus, erat
autem gentilis Syrophœniſſa genere: & rogabat eum,
ut dæmonium ejiceret de filia ejus, qui dixit illi: ſine
prius ſatiari filios: non enim eſt bonum tollere panem
filiorum, & mittere canibus. Non dixit non eſt
bonum mittere canibus; ſed non eſt bonum
tollere filiis, & mittere canibus: quia dare pa-
nem canibus, & ſi humanitatis non eſt, hu-
manæ tamen eſt rationis. Canis dormienti-
bus (5) Dominis nocte & cuſtos & pervigil (5)
prodit extraneum, turbat furem, occurrit
latroni, ut curam relevet, & ſolicitudinem
ſervulorum. Veruntamen quomodo tulit pa-
nem filiis, quibus toties & taliter obtulit, tri-
buit, ingeſſit? Sed illi oblatum, conculcare
ad ſcelus, non ad vitam ſumere ſunt conati:
& tamen comminutum & conculcatum a filiis,
canis tota fide, toto deſiderio lambere feſti-
navit. Hinc eſt quod ſic reſpondit: *Utique*
Domine: nam & catelli ſub menſa (6) comedunt de (6)
micis puerorum. Merito quæ ſe canem confeſ-
ſa eſt, in hominem commutatur: & juſte con-
vertuntur in canes (7), qui ſe filios eſſe oolue- (7)
runt: merito adoptatur in filiam, levatur, ho-
noratur ad menſam, quæ ſe ſub menſa lauda-
bili & provida humilitate dejecit: juſte toto
nunc epulatur micas ex pane, quæ ſuis meri-
tis ſe intellexit, & confeſſa eſt vix mereri. Et
quid plura? Hinc eſt, quod propter juſtitiam
ſuam Dominus, nec Jodæis dare potuit, nec
gentibus denegare. (8) (8)

Deeſt aliquid.

SER-

NOTÆ.

(1) S*Yrophœniſſæ mulieris.* Matthæo mulier hæc dici-
tur ἑλληνὶς *Græca*, Judæi majorem partem Syriæ
Græciam vocabant, eo magis quod poſtquam Græci re-
rum potiti fuerant, omnes gentes religione diverſæ eis
Græcorum nomine veniebant. Epiſt ad Rom. 1, 16. 11.
9. x. 12. ad Galat III. 28 Sane in hiſtoria Hebræorum,
cum Antiochus e Judæa rediret Antiochiam, dicitur pro-
fectus in Græciam. Cananes etiam dicitur Matth. XV.
22. quod Phœnices, Cananeorum ex genere eſſent.

(2) *Infirmitatis humanæ.* Hilarius in Pſalm. CXXXIV.
tom. 1 pag 530. *Inferioris ab eo naturæ eſt, ne totum quod
velit, & faciat.*

(3) *Iſtam ſciebat.* Editi omnes: *iſta ſciebat.*

(4) *Fides Gentium.* Mulieris fidei, Gentilium fides
comparat; eosque in ea vult ſignificari. At quomodo
Mulier Ethnica cum fuerit, Chriſtum Filium David, &
dominum ſuum vocavit? Crederem Græcam & Ethnicam
dici, quod Judæa quidem genere non eſſet, ſed ad Ju-
daicam religionem quoddammodo acceſſiſſet; quam vel
ab parentibus hauſerat, vel Judæorum conſuetudine di-
dicerat. Niſi velimus dicere: Ethnicis etiam Meſſiam e
genere David forte innotuiſſe: & JEſum ſub hoc nomine
per univerſam Judæam agnitum. De fide autem, & ado-
ratione Cananeæ vide Origenem, Hilarium, Hierony-
mum hic; & Chryſoſtomum homil. LII

(5) *Canis dormientibus &c.* Verba hæc laudantur ab
Pignorio de Servis pag 274.

(6) *Et catelli ſub menſa.* Antiquis catuli etiam erant
inter delicias tricliniarias. Vide Urſinum in Appendice
ad Ciacconium de Triclinio. Hoc & marmorum ſculptu-
ræ paſſim teſtantur.

(7) *Convertuntur in canes.* Hoc nomine Gentiles in-
nuit, quod impuram agerent vitam, & in ſanguine ido-
lolitorum immolatorum verſarentur, inquit Theophyla-
ctus, in cap. XV. Matth. vel tanquam exoſos Judæis,
ut idem alibi repetit. Vide Clementem Alexandrinum
Stromat. 11. pag. 361. Chryſoſtomum, homil. XXIII.
in Matth. Theophylactus ſuperius laudatus, in VII Mat-
thæi ſubdit: Canes ſunt ἄπιστοι *Infideles.* Vide Photium
in Epiſt. LIV. pag. 107. Iſidorum Peluſiotam, lib. IV.
Epiſtol. LXXXI.

(8) Huic homiliæ aliquid deeſſe videtur. Mita.

Digitized by Google

SERMO CI.

De Morte contemnenda a Fidelibus, & quare illam permiſerit Deus. In illud Lucæ: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus &c.*

AUdiſtis, Fratres, quemadmodum milites ſuos Chriſtus regia exbortatione compellat, ut deſpectu mortis interfectores cor-
(1) poris (1) non paveſcant: denique eos in amicorum jura tranſcribit, qui ſtudio triumphi, qui amore libertatis, ſanguinem cum gaudio, & ſine
Luc. 12. trepidatione fuderint; ſic enim ait: *Vobis autem dico amicis meis, ne terreamini ab bis qui occidunt corpus, & poſt bæc non babent amplius quid faciant: Oſtendam autem vobis quem timeatis: timete eum qui poſtquam occiderit, babet poteſtatem mittere in gebennam. Vobis autem dico amicis meis, ne terreamini:* quia libertatem probat virtus, metus indicat ſervitutem: nam liber ad gloriam, ſervus natus eſt ad timorem: merito ergo ad Dei amicitias ſublimatur, qui propter Deum humanas deſpicit mortes, neſcit timores. Si amicos morum facit imitatio, morum ſimilitudo conjungit; convenienter eos amicos vocat Chriſtus, quos imitatione ſua mundi jacula, & ipſam mortis formidinem conſpicit, & prævidet calcaturos. *Vobis autem dico.* Id
(2) eſt, non omnibus, ſed amicis (2). *Vobis autem dico.* Quos mors abſolvit iſta, non finit. *Vobis dico.* Quos corporis reſolutio promovet ad melius, non tranſducit ad pœnam. *Vobis dico:* Quibus morte vita inchoatur, non finitur. *Vobis dico.* Quorum mors pretioſa fit non ſui qualitate, ſed cauſa: dum vitæ magis lucra invenit, quam vitæ perdat uſuram. Sed audiamus, quid dicat amicis ſuis. *Ne terreamini ab bis qui occidunt corpus.* Audiant qui de bono mortis veterum vetuſta volumina detriverunt, nihil tamen inde capere virtutis, aut conſolationis aliquid invenire valuerunt. Quia & ſi totis eloquentiæ viribus ad tolerantiam mortis armarunt animos, ſiccarunt lachrymas, ſuſpiria ſuſtulerunt, negaverunt gemitus, incluſerunt dolores: nihil tamen aut de ſpe certa, aut de perpetua vita, aut de vera ſuis lectoribus ſalute conquiſierunt. Quis homini, quis ſapienti dicat? Mori naturæ, eſt: neceſſe eſt deperire. Nobis vixerunt veteres, vivimus nos futuris: nemo ſibi, quod non poteſt tolli, velle virtutis eſt: ſuſcipe voluntarius ad quod urgeris invitus: mors antequam veniat non eſt, cum autem venerit, veniſſe neſcitur. Nec ergo amiſiſſe te doleas, quod cum amiſeris non dolebis. Sed hæc talia cum dixerint,
(3) dicunt totum de ſententia, non de vita. (3) Quia unde, & quando, & quomodo tibi, & per quem mors venerit, neſcierunt: nobis autem auctor vitæ prodidit mortis auctorem: Deus namque vitam fecit, diabolus machinatus eſt in
Sap. 1. vitam divino eloquio ſic prodente. „ Deus
Sap. 2. „ mortem non fecit, invidia autem diaboli mors „ introivit in orbem terrarum. „ Sed dicis, quare Deus opere diaboli opus ſuum paſſus eſt deperire? O homo, ſi interrogata ſcire velles, vacares paululum, dares animum, aperires aures, ut negotium principale arbiter ipſe tu tam curioſus agnoſceres: ſed tu occupatus aliis ſemper, tibi nunquam, quare neſcias rerum cauſas, negotia tota ſæculorum, judiciorum profundum, & impenetrabile ſecretum, deſes & otioſus accuſas. Nonne ut apices literarum, ut elementa cognoſceres, addictus magiſtro, ſcholis affixus, totus patiens laboris & pœnæ, nec domum noveras, nec parentes? Quam utile tibi eſt ad quod tibi magiſter addicitur, ingeritur ſchola, & tibi pœnis tuis, labore ſuo doctor ſupplicat, ut iſta velis ſcire, ut talia & tanta digneris audire. Probant hoc Apoſtoli, & maxime Paulus, qui vapulando docuit, non cædendo: ut eximius magiſter quot ſunt homini mores, tot ferret & exciperet paſſiones. Et nos ea in puncto temporis rerum principia, cauſas ſæculi diſcamus, quia jubemur: & quomodo nos jubemur? & tu audis non quomodo debes: & nos iſta ſervitus, neceſſitas talia excuſat: (4) te libertas tanta, voluntas (4)
talis, indubitanter accuſat: quod dicimus, officii noſtri eſt: quod minus dicimus, eſt faſtidii tui. Quæris homo, cur non mortem Deus mox cum ipſo extinxit auctore, & lethale virus ſua providentia tunc non providit, ne ad totius orbis, & præcipue ad ſuæ imaginis perniciem perveniret? Cælum quod tu vides homo firmatum aere toto portat aquas multas, nec portatur ab aliquo ipſum, qui ſola illud appendit juſſio, ſola ſuſtinet vis præcepti, divino eloquio ſic prodente. „ Qui extendit cæ- Pſal. 103
„ lum ſicut pellem: qui tegit in aquis ſuperiora „ ejus. „ Terra quæ tanto calcatur pondere, atque onere montium, ac mole ſolidatur, ſupernatat liquido fundamento (5) dicente Propheta: (5)
„ Qui fundavit terram ſuper aquas: „ ut quod Pſal. 135.
ſtat, mandati ſit, non naturæ. „ Ipſe, inquit, Pſal. 148.
„ dixit, & facta ſunt: ipſe mandavit, & creata ſunt, „ ut quod ſtat, ſit divini operis, non rationis humanæ. Mare quod tanto commotionis ſuæ vertice fertur, & elevatur ad nubes, frænant tenues arenæ, ut videamus poteſtatem tantam non pulveri cedere, ſed præcepto. (6) Omnia quæ in eis ſunt, moventur, ac (6)
vivunt ſolo juſſu facta; iterum ſola juſſione ſolvenda confirmat Propheta, cum dicit: „ Ini- Pſal. 110.
„ tio tu, domine, terram fundaſti, & opera „ manuum tuarum ſunt cæli: ipſi peribunt, „ tu autem permanebis, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent, & velut opertorium „ mutabis eos, & mutabuntur. „ Quomodo? Ut tempori vetuſtas, non creatori pereat creatura. Sed tu jam nos quicunque quæris, evagatos eſſe, dicis: quia cum tu quæris, quare

Deus

NOTÆ.

(1) I*Nterfectores corporis.* MS. Cæſenæ: *ſuorum corporum.*

(2) *Non omnibus, ſed amicis.* Cyrillus in Catena Græcor. PP. *Non quibuſcumque enim bic ſermo ſimpliciter convenire videtur, ſed iis qui Deum ex tota diligunt mente, quibus convenit dicere: quis nos ſeparabit ab charitate Chriſti?*

(3) *Dicunt totum de ſententia, non de vita.* „ De ſententia lata in Homines, quod ſint mortales, non de „ vita &c. „ Mita. Vel de vita æterna, quæ nos manet poſt mortem.

(4) *Neceſſitas talis excuſat.* M. Cæſenæ: *neceſſitas talis fortaſſis excuſat.*

(5) *Liquido fundamento.* Alias: *Elemento.*

(6) *Non pulveri cedere, ſed præcepto.* Cælius Sedul. Lib. I.
Qui maris undiſonas, fluctu ſurgente, procellas
Mergere vicinæ prohibes confinia terræ.

(7) Sol-

Digitized by Google

Deus mortem in deſtructionem ſui plaſmatis
permiſerit permanere; nos cælum, terram,
mare ex nihilo facta, & ſolvenda iterum ex
(7) nihilo (7) longo ſermone deſcripſimus, tibi ma-
gis ac magis diſquirendi materiam conquiſivi-
mus. Dicis: Ego quæſivi cur homo pereat,
tu & ipſa elementa peritura firmaſti, ut de
generalitate pereundi ſolatium, non quietem de
ratione, feſſis mortalium ſenſibus provideres:
quaſi non doloris ſit perire cælum, ſolvi ter-
ram, & totam rerum faciem jure mortalitatis
aboleri. Dicis, rogo, quid pulchrius cælo?
quid ſplendidius ſole? quid luna gratius? quid
ornatius ſtellis? quid ſalubrius terra? quid
utilius mari? aut quæ in iſtis vetuſtas? quæ ſi-
cut nata vel facta ſunt perſeverant: quod uti-
que gratius eſſet iſta ſtare, quam perdere. Ho-
mo, forſitan eſſet jucundius, ſed non utilius:
nam iſtis ſtantibus tu nutaſti: iſtis lucentibus
cæcatus es, ne videres: cæli claritas ſtupefe-
cit ſenſus tuos, oculos tuos ſol ſplendore
cæcavit: nam decore deceptus horum,
opificem tu negaſti: iſtos rectores mundi, iſtos
confeſſus es Deos, quos tuæ Deus verus ſub-
jecerat ſervituti: neceſſe eſt ergo ſolvi cuncta,
novari omnia, ut vel tunc facta credas, cum
videris eſſe reparata. Nec nos æſtimes evaga-
tos, quos in argumentum tuæ intelligentiæ to-
tam percurriſſe conſpicis creaturam. Homo,
quando te auctor tuus fecit ex pulvere, non
vidiſti: nam ſi te vidiſſes factum, nunquam te
moriturum ſic defleviſſes: vidiſti te perfe-
ctum, vidiſti te viventem, vidiſti te decorum,
auctori tuo te ſimilem jam vidiſti: unde eſſes,
qualis eſſes, quia nec naſcentem, nec morien-
tem videras, neſciebas? Hinc eſt, quod natu-
ræ dediſti totum, tibi te, Deo nihil: propte-
rea Deus per naturam redegit te, permiſit ex
nihilo in pulverem revocari; ut quid fueris
ſic videas, & reſurrecturus agas gratias, qui
factus (8), qui creatus ingratiſſimus extitiſti. (8)
Non timeamus ergo, fratres, ſicut dixit domi-
nus, eos qui occidunt corpus, quia iſtam vi-
tam non perimunt, ſed deſtruunt, dum de
temporali faciunt ſempiternam. Quid plura,
fratres? Permiſit tunc mori, qui poterat ſuſci-
tare: qui vivificare ſufficit, permiſit occidi:
cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum,
Amen.

(7) *Solvenda iterum ex nihilo.* „Quoad vetuſtatem, ut
„ paulo ſuperius explicat cum ait: *Ut tempori vetuſtas,*
„ *non creatori pereat creatura.* Mundus enim purgandus
„ eſt, & innovandus per combuſtionem omnium mixto-
„ rum in terra, aqua, vel aere exiſtentium, & mu-
„ tatio erit accidentalis, ut docent Theologi apud Bo-
„ naccin. de Incarn. diſp. III. quæſt 5 punct. 5. & ulti-
„ mo. Vide Bellarminum in Pſalm. CI. verſ. 26.„ Mita.

(8) *Qui factus*: Alias, *refectus.*

SERMO CII.

De Centurione.

Christus in corpore noſtro manens, quod
omnes non ſuſcitavit mortuos, omnes
non ſanavit ægrotos, credamus hoc non
poteſtati defuiſſe, ſed tempori. Tunc orbem
totum toto virtutis ſuæ fulgore radiaſſet, &
ſuſtuliſſet tempus fidei: & nihil ſecundi adven-
tus ſui reſervaſſet ad gloriam. Nec vero ſic
virtutum ſuarum temperavit inſignia, ut & divi-
nitatis ſuæ maniſeſtaret indicium: & credendi
documentum pleniſſimum largiretur, & excuſa-
tionem callidæ infidelitatis auferret: ſicut ho-
Luc. 7. die Centurio, cujus Evangeliſta Lucas meminit,
fide ſua, providentiaque monſtravit, *Centurio-*
nis, ait, *cujuſdam ſervus male habens moriebatur,*
qui illi pretioſus erat. Centurio hic Romanus
(1) erat: ſed plus erat hic ipſe fructu centeſimo (1)
Chriſtianus. Et Deo magis militabat iſte,
quam ſæculo: & in humano bello fortis, for-
tior in divino, pacis cuſtodia permanebat.
Cujus ſervus male habens moriebatur, qui illi pretio-
(2) *ſus erat.* Servus erat (2), qui pretio taxaba-
tur. Quæramus ergo quis eſt iſte ſervus, qui
(3) illi erat pretioſus (3). Si dominabitur anima cor-
pus ſervit; & homini nil corpore pretioſius.
Hic ſervus Centurionis iſtius pretioſus infirma-
batur ad mortem: ergo Centurio rogabat, ut
Chriſtus ſolus mortali corpori largiendo vitam
perpetem ſubveniret. *Cum audiſſet*, inquit, *de*
Jeſu, miſit ad eum ſeniores (4) *Judæorum.* Gen- (4)
tilis Judæos ad Chriſtum mittit; & in lege po-
ſitis, qui ſine lege erat, legis demonſtrat au-
ctorem. Nemo ergo miretur ſi Gentilis, hoc
eſt Chriſtianus, (5) aut vocat, aut ducit, aut (5)
perducit ad Chriſtum. *Miſit ad eum ſeniores*
Judæorum, rogans eum ut veniret, & ſalvaret ſer-
vum ejus. At illi cum veniſſent ad Jeſum, roga-
bant eum ſolicite dicentes: Dignus eſt ut hoc illi
præſtes: diligit enim gentem noſtram, & ſynago-
gam ipſe ædificavit nobis. Judæi rogant pro Gen-
tili, qui pro ſe non rogant: & agunt ſatis pro
ſalute alieni ſervi, qui pro ſalute ſuorum nihil
agunt filiorum; ajunt: *Dignus eſt ut hoc illi præ-*
ſtes. Si dignus eſt qui audit, credit, mittit ad
Chriſtum: ad Chriſtum qui venit, videt, &
non credit, quam probatur indignus? *Diligit*
enim gentem noſtram. Ille diligit gentem veſtram,
quam ſic Chriſtus ſupplicem facit: ſed vos odi-
ſtis eam, quam ſic Chriſto redditis contuma-
cem.

NOTÆ.

(1) F*ructu centeſimo* Centenis enim militibus impe-
rabant Centuriones; fructuſque centeſimus ma-
jor in uſuris.

(2) *Servus erat.* Fortaſſe & miles. Nam quandoque
apud Hebræos Milites appellabantur *Servi ducum.*

(3) *Pretioſus.* Quem dominus plurimi faciebat.

(4) *Seniores Judæorum.* Vel Magiſtratus oppidi, vel
Præpoſitos Synagogæ. Utrique eorum hoc nomine gau-
debant.

(5) *Chriſtianus.* E gentilitate ad fidem evocatus: vel
Chriſtianus ob fidem qua credidit, Chriſtum ejus potuiſſe
ſanare ſervum. Et fortaſſe, ut advertit Grotius, Centurio
hic unius Dei cultum cum Hebræis profitebatur; vel
Chriſtum Meſſiam ab Deo miſſum credebat. Chryſoſto-
mus homilia XXVI. alias XXVII. Tom. VII Oper. pag.
314. edit. Montauc: *Vide Centurionem veram de Chriſto*
habuiſſe opinionem: nam non dixit roga, non dixit precare,
ſupplica, ſed ſolum impera.

(6) *Sy-*

cem. Aut quomodo Chriſtianus non diligit
gentem veſtram, qui dum Chriſtum fatetur ex
gente veſtra, quicquid gentis veſtræ eſt, cæle-
ſtem tollit & extollit ad gloriam? *Diligit enim*
(6) *gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificavit* (6) *no-*
bis. Audiſtis quia ſemper diruta eſt ſynago-
ga, & jacet jugiter in cæmentis, nec cæleſtem
ſurgit in fabricam, niſi eam in Eccleſiæ cul-
men Chriſtianus fabricator inſtruxerit. *Jeſus,*
inquit, *ibat cum illis.* Sed illi non ibant cum
Jeſu, cum quo mente non ibant: nec cum il-
lo erant, qui ſejuncti corde, corpore videban-
tur adjuncti. *Et cum jam non longe eſſet.* A quo?
A Gentili. Quantum Judæi ſe ſejungebant a Chri-
ſto, Chriſtus tamen gentibus jungebatur. *Et*
cum longe jam non eſſet, miſit ad eum Centurio ami-
cos. Qui ante miſerat Judæos, nunc amicos
mittit: ut Judæos ſic dicendo indicet inimicos:
Rom. 11. probante hoc Apoſtolo cum dicit: „ Inimici
„ propter vos „ Judæi dum crediſſe gentes,
invident, quicquid erat & legis & gratiæ per-
Joan. 15. diderunt. *Miſit ad eum amicos.* Audi ad Apo-
ſtolos dominum dicentem: „ Jam non dicam
„ vos ſervos, ſed amicos. „ Sicut fides ſer-
vos promovet in amicos, ita perfidia filios in
(7) pœnalem redigit ſervitutem (7). *Miſit ad eum*
amicos, dicens: Domine, noli vexari. Quare?
Quia non ſum dignus ut intres ſub tectum meum.
Videtis quia Chriſtus ducebat magis Judæos
quam adduceretur a Judæis, ut audirent eſſe
penes Centurionem divinitatis reverentiam,
penes Gentilem legis cultum, penes militem
ſtipendium gratiæ, penes Romanum fidei do-
ctrinam, in frigore pagano Chriſtianum calo-
rem, in terreno pectore cæleſte ſecretum, &
notitiam totam dominationis ſupernæ in to-
ta ſæculi ſervitute. *Domine, noli te vexare..* Hoc
eſt ;dicere, Deus quid te vexas humano in
corpore? quid te conficis labore terreno? &
viæ longitudine te fatigas? quid peregrinaris lo-
cis, qui es ubique totus? atque intra te totam
tenes & poſſides creaturam? *Domine, noli te*
vexare, non ſum dignus ut intres ſub tectum me-
um. Fratres, quod eſt tectum quod hominem
aut dignum facit, aut reddit indignum: quo
divinum invitet, aut repellat acceſſum? Fra-
tres, hoc tectum corpus eſt, quod tegit ani-
mam, quod operit ſenſum ſpiritus, quod cor-
dis domicilium velat, quod libertatem men-
tis a cæleſti viſione ſecludit. Sub hoc ergo
tecto Centurio indignum ducit intrare Chri-
ſtum, hoc eſt, in corpus humanum divinam
ſuccedere majeſtatem. *Non ſum dignus ut intres*
ſub tectum meum. Sed Deus qui quod huma-
num eſt, cum vult facit eſſe divinum, & quod
noſtræ carnis eſt cum dignatur ſuum commu-
tat in ſpiritum, nec habitare carnem, nec te-
ctum noſtri corporis dedignatur intrare. *Pro-*
pter quod, inquit, *& meipſum indignum arbitra-*
tus ſum venire ad te. Hoc eſt utrumque de-
voti (8), quia & ad ſe Deum venire indignum (8)
ducit, & ſe accedere ad eum ſcit eſſe non
dignum (9). Quis intrat ad Judicem non vo- (9)
catus? quis non juſſus ingreditur ad Regem?
quanto magis ad Deum non venit quis non
vocatus. „ Quos vocavit, inquit, eos & juſti- Rom. 8.
„ ficavit. „ Centurio ergo non refugit adven-
tum Domini, Chriſti præſentiam non recuſat,
ſed agit, ut vocantis ſit gratia, non ſit teme-
ritas præſumentis. Nam Deus quid poſſit, hu-
mano ſuggerit & informat exemplo dicendo:
Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, ha-
bens ſub me milites: & dico huic vade, & vadit:
& alii veni, & venit: & ſervo meo fac hoc, &
facit. Hoc eſt, ſi ego, qui ſum ſub poteſtate
conſtitutus (10), imperio verbi ſolo facio (10)
mihi parere ſubjectos: quomodo tu qui nulli
ſubjaces, & cujus omnia ſubjacent poteſtati,
verbo non potes jubente curare? ſanitatem
mittere? mandare virtutes? Aut verbo refi-
cere non potes, quod verbo feciſti? „ Di- Pſal. 148.
„ xit, inquit, & facta ſunt: mandavit & crea-
„ ta ſunt. „ Aut aliquid ex aliquo reparare
non ſufficis, cuncta ex nihilo qui paraſti? *Dic*
ergo verbo, & ſanabitur puer meus. Implevit il-
lud, quod Propheta de Deo cecinit: „ Miſit Pſal. 106.
„ verbum ſuum, & ſanavit eos, & eripuit eos
„ de corruptela eorum: „ Fratres, Centurio
iſte dicendo: *Non ſum dignus, ut intres ſub te-*
ctum meum: Chriſtiani populi gerit figuram, qui
Chriſti præſentiam corporalem ſe judicat non
mereri: ſed ſolo verbo, nuncio, auditu, fidei
tantum, totas domini audit, credit, reſpicit
in ſua ſanitate virtutes. Nam quod dicit:
Dico huic vade, & vadit: & alii veni, & ve-
nit: & ſervo meo fac hoc, & facit: Judæorum
repulſam, vocationem gentium, Chriſtiani po-
puli obedientiam ſic demonſtrat. (11) *Dico* (11)
huic. Hoc eſt, Judæo, qui non credidit. *Vade,*
& vadit: & alii hoc eſt, Gentili, quia credi-
dit. *Veni, & venit: & ſervo meo:* hoc eſt,
Chriſtiano: *Fac hoc, & facit.* Oremus, fra-
tres, ut mereamur Chriſtiani non nomine
tantum eſſe, ſed fide: & ut quæ jubentur, non
audiamus tantum, ſed faciamus audita. Quia
ſicut devoti ſervi eſt feciſſe juſſa, ita juſſa con-
tumacis eſt non feciſſe. *Dic ergo verbo, & ſa-*
nabitur puer meus. Quo audito, inquit, *Jeſus mi-*
ratus eſt. Creator mirabilium miratur: (12) (12)
aurium conditor quaſi qui non audita neſciat,
ſic ſtupet audita: ſed dum Gentilem ſic credi-
diſſe miratur, incredulitatem corripit Judæo-
rum: denique *Sequentibus ſe turbis dicit*: in
morte manentes arguens ſic Judæos: *Amen di-*
co vobis, nec in Iſrael tantam fidem inveni. Verum
eſt, fratres: fides ſola vivit, & vivet in genti-
bus: ſigna & virtutes laſſant, & nihil profici-
unt in Judæis.

SER-

(6) *Synagogam ædificavit.* Præceperat Auguſtus, cujus inſtituta ſequebatur Tiberius, necubi Judæi veterarentur in Synagogis convenire. Unde inſolens videri non poteſt, Hominem Romanum reſtaurandæ Synagogæ operam dediſſe: uſus fortaſſe laboribus Militum: quos ne otium in laſciviam verteret, ſolebant Romani ad publica munera applicare. Chryſoſtomus loco laudato pag. 316. in fine: *Quod autem Matthæus declarat ipſum Iſraelitam non eſſe; & Lucas vero dicit, quod ædificavit Synagogam non eſt contrarium: potuit enim & Judæus non eſſe, & Synagogam conſtruxiſſe.*

(7) *Redigit ſervitutem.* MS. Cæſen. *Sicut fideles ſervos promovet in Amicos; ita perfidia Filios in pœnalem redigit ſervitutem.*

(8) *Hoc eſt utrumque devoti.* Homini pio, humili, devoto utrumque convenit: ſcilicet ſe indignum putare, ut ipſe ad Chriſtum, & ad ſe Chriſtus accedat.

(9) *Scit eſſe non dignum.* *Exiſtimat indignum.* Ita MS. Cæſen.

(10) *Sub poteſtate conſtitutus.* Innuit ſe vel Tribuno, vel Præſidi ſubditum. Beda hic, cap. XXV.

(11) *Chriſtiani populi obedientiam demonſtrat.* Myſticum ſenſum hoc tali modo explicat Beda Inſignem, ſed longiuſculum locum, lege apud eum cap. XXV.

(12) *Miratur.* Nempe mirantis modo ſe habuit: & loquutus eſt, ut circumſtantes Centurionis fidem admirari, & imitari poſſent Vide Chryſoſtomum toties laudatum homil. XXVI. olim XXVII.

NOTÆ.

SERMO CIII.

De Filio Viduæ excitato à mortuis, deque corporum Reſurrectione.

Luc. 7. HOdie beatus Evangeliſta, quia viduæ matris unicum jam funereis vinculis illigatum, lamentabili impoſitum jam ferectro,
proſequentibus turbis euntem jam carceris ad ſe-
(1) pulchrum, (1) per Chriſtum vitæ redditum nunciavit, omnium concuſſit corda, movit mentes, ſtupeſecit auditum. Sed hoc Gentes mirentur, Judæi ſtupeant, mundus paveſcat: nos autem, qui omnes a ſæculis mortuos ad unam
Eſai. 26. vocem Chriſti ſepulchris excitandos credimus,
juxta LXX. cur miramur? „ Exurgent, inquit Iſaias, mortui, & reſurgent qui in monumentis ſunt. „
Joan. 5. Et Dominus: „ Veniet hora quando mortui „ audient vocem filii Dei: & qui audierint,
1. Cor. 16. „ vivent. „ Ad hæc Apoſtolus: „ In momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba: canet „ enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti. „ Quæ eſt iſta tuba, quæ inferis infert bellum, ſepulchri reſolvit moles, intonat mortuis vitam, reſurgentibus in lucem perpetem dat triumphum? Quæ eſt? Illa quam ſuperius Dominus
Joan. 15. dixit: „ Mortui audient vocem filii Dei. „ Tuba non quæ arctato ſpiritu per concavum cornu ligni, vel æris triſtem bellantibus dat
(2) mugitum: (2) ſed quæ de corde patris, ore filii, vitalem ſimul & inferis & ſuperis dat cla-
1. Cor. 16. morem. „ Et in noviſſima tuba: „ tuba quæ in principio mundum vocavit ex nihilo, ipſa in noviſſimo mundum revocabit ex perdito: & quæ initio hominem ſuſcitavit ex limo, ipſa in fine hominem reſuſcitabit ex pulvere. Fratres, ſic credimus, quia tuba, divinæ vocis chaos diviſit, collegit orbem, mundavit elementa, diſtinxit mundum, ſuſpendit cælum, fundavit terram, mare vinxit, merſit infernos, dedit ordinum vices, juſſit rerum continuam ſervitutem, ac ne vacuus horreret orbis, aptavit habitatores, habitacula ſic diſcrevit: in cælo poſuit angelos ſolo ſpiritu viventes: in terra conſtituit vitas varias terrenorum: in aere dedit animas aligeras pervolare: in aquis tam puſilla quam magna fecit, ut viveret animantium multitudo: ac miro modo ſic ex disjunctis partibus junxit compagem mundi, ut nec commixtio diſcreta confunderet, nec diſcretio rerum ſcinderet unitatem. Hinc eſt, quod diei ac noctis copula ſic diviſa eſt, ut ex quiete labor, requies ex labore conſtaret. Hinc Sol & Luna viciſſim mundi circumeunt
(3) metas, ut Sol geminata luce (3) amplificet cla-
(4) ritatem diei: & Luna lumine ſuppari (4) ex toto cæca noctis tempora non relinquat. Hinc ſtellæ ſuo curſu varios mutant ortus, ut noctibus & ſignent tempora, & viantibus dent du-
(5) catum. Hinc tempora (5) eundo veniunt, eſſe incipiunt dum deſiſtunt. Hinc ſemina naſcuntur, creſcunt, adoleſcunt, juveneſcunt, ſeneſcunt, decidunt, moriuntur, & iterum vitalibus ſepulta ſulcis, reſoluta putredine, ſalutari ex morte in vitam ſuam redeunt: de corru-
ptione perpetua (6) ſuſcitantur in forma. Et ſi (6)
hoc fratres Dei vox, tuba Chriſti, per dies, per menſes, per tempora, per annos vocat, revocat, ducit, reducit, præcipit eſſe, facit non eſſe, dat morti, vitæ reddit, quare quod in omnibus ſemper facit, ſemel facere non poſſit in nobis? Aut in nobis ſolis virtus divina laſſeſcit, propter quos ſolos totum quod prædictum eſt, Dei eſt operata majeſtas? Homo, ſi tibi omnia ſua ex morte reviviſcunt, cur tu Deo non reviviſcas ex morte? Aut in te ſolo Dei creatura deperit, propter quem ſubſiſtit,
agitur, mutatur, innovatur tota quotidie (7) (7)
creatura? Fratres, hæc dico non ſignorum Chriſti cupiens exinanire virtutes, ſed hortor, ut unius reſurgentis exemplo ad fidem reſurrectionis omnium concitemur, & credamus quod crux
noſtri corporis ſit aratrum; (8) fides, ſemen; (8)
ſulcus, ſepulchrum; reſolutio, germen; expectatio, tempus; ut cum ver dominici adventus arriſerit, corporum noſtrorum matura tunc viriditas vitalem reſurgat in meſſem, neſciturum jam finem, neſciturum caniciem, non paſſuram faſces, nec flagella ſenſuram. Quia depoſitis in morte vetuſtatis paleis novum glorioſi corporis conſurgit in fructum. Si ad unius viduæ lachrymas temporales ſic motus eſt Chriſtus, ut occurreret in via, ut ex oculis ſtillantia dolorum fluenta reſtingueret, ut recute-
ret mortem, (9) reduceret hominem, reſuſcitaret corpus, vitam reduceret, planctum verteret in gaudium, & exequias lugubres in feſtivitatem natalitiam commutaret, & feretro datum, matri vivum redderet ex morte, quid modo faciet quando inardeſcet viribus ſuis ad Eccleſiæ ſuæ lachrymas diuturnas, ad ſponſæ ſuæ ſanguineos ſudores? Nam per ſupplicantem Eccleſiam lachrymas fundit juges, per martyres ſacrum ſanguinem ſudat, donec unicum ſuum, hoc eſt populum Chriſtianum, quem tot ad mortem ferunt tempora, occurrens Chriſtus de mortali feretro perpetuæ vitæ reddat in ſupernæ matris gaudium ſempiternum. Verum quia naſcentis Chriſti venit tempus, & miraculum cæleſte jam radiat paritura virginitas, atque ortum divini Regis nobis non ſtella jam nunciat, ſed ipſe Solis aſcenſus, adoraturi occurramus omnes: & muneribus ſacris Deum, Regemque virgineo proceſſiſſe fateamur ex templo: offeramus munera, quia naſcenti Re-
gi (9)

NOTÆ.

(1) *Carceris ad ſepulchrum.* MS. Vallicell. *Ad ſepulchrum carceris.*

(2) *Mugitum.* Tubæ tribuit mugitum, cui tribuitur reboatus.

(3) *Gemmata luce.* Nonnulli impreſſi Codices habent *geminata luce*, ſed corrupte. Nam ſic emendat Latinius, & habent MMSS. omnia, & prima editio Bonon. ut advertit Mita, qui varias hic adfert explicationes. Aptior autem: *quod ſol gemmata luce ſplendere dicitur: primo enim ex ſe lucet, ſecundo mediante Luna, & ſtellis, quas ſua luce illuminat.*

(4) *Lumine ſuppari.* Luna tunc ſuppar videtur Soli, quando ab ipſo integre illuminatur.

(5) *Hinc tempora &c.* Verba hæc, ut appoſite dicta, laudat Barthius Adverſ. lib. LVIII. cap. v. pag 2730.

(6) *Perpetua.* Ex MS. Cæſen. & Vallicell. Editi, *propria.* „ Quia hæc ſeminum forma perpetuatur & conti„ nuatur in mundo ex corruptione & vivificatione, „ Mita.

(7) *Tota quotidie.* Alias, *Tota die.*

(8) *Crux ſit aratrum.* Symbolice dictum. Cæterum in Cruce aratri figuram nonnulli Scriptores obſervant. Vide Boſium de Cruce.

(9) *Ut recuteret mortem.* Alias; *percuteret.*

gi ſemper publica paratur oblatio, offeramus mu-
nera, quia indevotus ſatis eſt vacuus adorator.
Matth. 2. Hoc probat Magus, qui onuſtus auro, ſuccenſus
thure, ſacratus myrrha, Chriſti cunabulis incli-
natur. Quale eſt, ſi quod fecit Magus, non faciat
Chriſtianus? Quale eſt, ſi ad gaudium naſcentis
Chriſti fleat pauper, captivus gemat, hoſpes la-
mentetur, ejulet peregrinos? Feſta cæleſtia Jo-
(10) dæus decimis ſemper honoravit, (10) Chriſtia-
nus quid de ſe ſentit, ſi vel centeſimis non hono-
rat? Fratres, ne quis me hoc dicere exiſtimet de-
clamantis ſtudio, non dolentis affectu. Doleo,
certe doleo, quando lego Chriſti cunabula Ma-
gos rigaſſe auro: & video altare corporis Chri-
(11) ſti Chriſtianos vacuum reliquiſſe (11): & in tem-
pore hoc præſertim, quando ſe pauperum fa-
mes vaſta (12), quando ſe fundit turba (13) la- (12)
mentabilis captivorum. Non habeo nemo dicat, (13)
quando Deus ex eo quod habes (14), non ex (14)
eo quod non habes, quærit: quando duo æra
viduæ in acceptum dignanter aſcribit. Devoti
ſimus creatori, ut nobis devota ſit creatura.
Proximorum noſtrorum ſuſtentemus anguſtias,
ut a noſtris liberemur auguſtiis. Repleamus al-
tare Dei, ut noſtra horrea repleat fructuum
plenitudo. Certe ſi non damus, quia non ac-
cipimus, non queramur. Ipſe autem Deus no-
ſter donet vobis tam præſentia, quam futura
bona, per Dominum noſtrum JEſum Chriſtum,
cui eſt omnis honor & perpetua gloria, una
cum Spiritu ſancto, nunc & ſemper, & per
omnia ſecula ſeculorum, Amen.

(10) *Judæus decimis honoravit.* Decimæ apud Hebræos duplicis erant generis: & quæ Levitis impendebantur, & quæ infumebantur in Templo, occaſione Feſtivitatum in quarum loco ſucceſſiſſe videntur Agapæ Chriſtianorum. Harum decimarum mentionem fieri volunt Rabbini in Deuter. XIV. 22. XXII 12. & XVII. 18. Vide Liranum in Deuteron. XXVI.

(11) *Altare vacuum reliquiſſe.* „ Chriſtianorum mos „ erat antiquus Eleemoſynas ad pauperum ſublevationem, „ captivorumque redemptionem, ſuper aram Templi de- „ ponere: quas Diaconi ſumentes, egenis opportune di- „ ſtribuebant: ut etiam Auctor infra Serm. CXXXV. & „ notat Baronius ad ann. Chriſti CCCCII. „ Mita.

(12) *Fames vaſta.* Mita cum editis legit *Fames vaſtat*, & plura commentatur: quaſi fames ſe ipſam devaſtet, & deſtruat. Latinius emendat *Vaſta*: & ſic legi in MS. Cæſenæ, ipſe Mita fatetur. Senſus eſt: *quando ſe fames vaſta, & turba fundit lacrymabilis captivorum.*

(13) *Quando ſe fundit turba.* „ Hoc eſt ejulatu, la- „ crymiſque adeo Chriſtianam pietatem clamat, ut me- „ talli inſtar fundi pauperum viſcera videantur „ Mita. *Turba ſe fundit*: ideſt: *effundit, concutit &c.*

(14) *Ex eo quod habes.* „ Optime concordat S. Leo „ Serm. III. de jejunio ſeptimi Menſis. „ Mita.

SERMO CIV.

De Divite, cujus ager ferax fuit.

QUotiens dives iſte venit in medium, quem
tot ſeculis, orbe toto, die omni, clamor
divinæ vocis accuſat, totiens divitiarum
fallax fugatur illecebra, totiens cupiditatum
furens flamma reſtinguitur, avaritiæ totiens
rabies veſana mitigatur. Sic namque hodie cæ-
Luc. 12. pit Dominus JEſus. *Hominis cujusdam divitis
uberes fructus ager attulit: & cogitabat intra ſe di-
cens: Quid faciam? quod non habeo, quo congre-
gem fructus meos? Et dixit, hoc faciam, deſtruam
horrea mea, & majora faciam: & illuc congregabo
omnia quæ nata ſunt mihi bona mea: & dicam ani-
mæ meæ: Anima, habes bona multa poſita in annos
multos, requieſce, manduca, bibe, epulare. Di-
xit autem illi Deus, Stulte, hac nocte animam tuam
repetunt a te, quæ autem paraſti, cujus erunt?* Mi-
ſerum, quem ubertas ſterilem, abundantia
(1) anxium (1), inhumanum copia, divitiæ fecere
mendicum. Humanus ager inhumanum Do-
minum ſuſtinebat: & quod terra fundebat lar-
giter, concludebat & congregabat anguſte:
ut eſſet alienorum cuſtos, qui eſſe ſuorum no-
luit prorogator: ingratus Deo, ſibi nequam:
hoſtis pauperum, divitum nota, carcer natu-
(2) ræ. (2) *Hominis cujusdam divitis uberes fructus
ager attulit, & cogitabat intra ſe.* Quaſi poſſit
extra ſe quiſpiam cogitare, ſed intra ſe iſte
cogitabat, qui in corde ſuo impietatis conſilio
recepto nil pietatis ſibi, miſericordiæ nil re-
liquit. *Cogitabat intra ſe, dicens:* Digno con-
ſiliario ſe uſus, qui mali animi (3) non pote- (3)
rat habere ſolatium, non poterat habere col-
legam. *Et cogitabat intra ſe, dicens:* Mens im-
pia cum pietate certabat, & patiebatur inte-
ſtinum bellum, qui miſericordiæ pacem per-
diderat, & quietem. *Et cogitabat intra ſe, di-
cens: Quid faciam?* Interrogantis vox eſt: &
quem putas interrogabat iſte? Erat in illo al-
ter, quia ad ejus penetralia jam diabolus poſ-
ſeſſor inſederat (4): & qui intraverat in cor (4)
Judæ, mentis ejus tenebat arcanum. *Quid
faciam? quod non habeo?* Audiſtis quomodo non
habet dives? Ecce clamat: *Non habeo.* Verum
eſt, quia non habet ſemper, qui quærit ſem-
per: & non habet ubi congreget, qui ut con-
greget ſic requirit. Sed audiamus quid ei re-
ſponderit conſiliarius internus. *Deſtruam horrea
mea.* Evidenter apparuit qui latebat: quia a
deſtructione incipit ſemper inimicus: Agit, a-
git, ut quæ habes deſtruas, & quæ concupie-
ris non reformes. Miſer dives, ignarus de præ-
ſentibus, diſputas ſtultiſſime de futuris: quam
melius præſentia (5) ubi eſt ſedes animæ trans- (5)
tuliſſes! At nunc catenæ horreorum (6) tuorum (6)
ſtrin-

NOTÆ.

(1) A*bundantia anxium.* „ Plutarchus de cupiditate „ divitiarum, ajebat: *Argenti cupiditatem non ex-* „ *tinguit argentum, nec aurum auri: neque ſi plura poſſi-* „ *deas, coercetur plura poſſidendi cupiditas* „ Mita.

(2) *Carcer naturæ.* Ea includens, quæ ad Hominum commoditatem natura emittit. Baſilius homil. VI. quæ inſcribitur *de avaritia* ait, talem divitem *non meminiſſe humanæ naturæ.*

(3) *Qui mali animi.* Interior noſter collega, quo cum ipſi nos ipſos conſulimus, animus eſt. At animus malus, non poteſt eſſe nobis, nec ſolatii, nec collegæ loco.

(4) *Inſederat.* Alias *inſidebat.*

(5) *Quam melius præſentia.* Hæc ex editione Mitæ, & MS. Vallicell. In aliis deſunt.

(6) *Catenæ horreorum.* Similia his Baſilius homil. in divi-

ſtrinxerunt fauces pauperum: vinxerunt hoſpi-
tum colla, eſurientium viſcera contriverunt: un-
de pauperum te præcedunt gemitus, & ſequun-
tur; accuſant te hoſpitum luridi vultus: te turba
impetit plangens petentium: ut addictus a ſu-
perno Judice ſatietatem pœnarum capias, qui
horreorum tuorum ſeras, negando cæteris, ti-
(7) bimet concluſiſti. Cogitanti intra ſe diviti (7)
Pſal. 93. merito ille taliter reſpondit, „ qui ſcit cogi-
„ tationes hominum, quoniam vanæ ſunt.„
*Stulte, hac nocte repetunt animam tuam a te, quæ
autem paraſti, cujus erunt?* Bene ſtulte, quia ibi
totum de carne fuerat, nil de corde: Bene ſtulte,
(8) quia migraturæ mox animæ (8) condita ſatis lon-
ga præparabat. *Hac nocte a te repetunt animam
tuam.* Convenienter hac nocte, quia fugiens
miſericordiæ lucem, avaritiæ tenebris ſe man-
cipaverat, dicendo: *Manduca, bibe, epulare.* Quod
autem bibentes filii noctis ſint, non dicit, A-
1. Theſ. 5. poſtolus ſic declarat. „ Et qui inebriantur,
„ nocte ebrii ſunt„ per obſcura fertur, aſſu-
mitur per tenebras, qui vitæ ſubſidium clau-
ſtris ſuorum mandavit & condidit horreorum.
Repetunt animam tuam a te. Quare non dixit:
qui dederat, repetit, ſed repetunt? Quia San-
(9) ctorum Deus repetit animas, (9) & reducit: tar-
tarei miniſtri repetunt & pertrahunt animas im-
piorum. *Et cogitabat intra ſe, dicens: Quid fa-
ciam? quod non habeo, quo congregem fructus meos?
Et dixit, hoc faciam, deſtruam horrea mea & ma-
jora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt
mihi bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, ha-
bes multa bona poſita in annos multos, manduca, bi-
be, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac
nocte repetunt animam tuam, quæ autem paraſti cu-
jus erunt?* Unde iſte dives ſic præventus eſt,
ut magis cogitata perderet, quam parata: &
impletum eſt illud Prophetæ. „ Exibit ſpiritus Pſal. 145.
„ ejus, & revertetur in terram ſuam, in illa
„ die peribunt omnes cogitationes eorum.„
Cogitavit iſte quid poſt ſe relinqueret, non
quid præmitteret ante ſe: unde juxta Apoſto-
lum. „ Evanuerunt in cogitationibus ſuis, & Rom. 1.
„ obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: æſti-
„ mantes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.„
Cui dicitur ſtulte, & excitatus de ſomno præ-
ſentis vitæ, in illa perpetuitate nihil invenit
in manibus ſuis: ſicut dixit Pſalmiſta: „ Dor- Pſal. 75.
„ mierunt ſomnum ſuum, & nihil invenerunt
„ omnes viri divitiarum in manibus ſuis:„ Vi-
gila ergo dives in opere bono, in malo dor-
mi: ut non ſit manus tua pauperi vacua, ut
tibi plena ſit ſemper. Quia dives quantum lar-
giter profundit, tantum largiter redundat in
rebus. (10) Eſto ergo dives in miſericordia, (10)
ſi ſemper eſſe vis dives: & tunc erunt horrea
tua majora, tunc plena, ſi non fuerint largi-
tate vacua, cupiditate incluſa.

divites: ubi plura de Avaritia Tom. 11. oper. pag. 51. *Educ de carcere vinctas opes.*

(7) *Cogitanti intra ſe diviti.* Ex MS. Vatic. Editi: *Cogitabat intra ſe dives: merito ille &c.* Mita vero: *Dixit autem illi Deus: ſtulte. Merito illi taliter reſpondit, qui ſcit &c.*

(8) *Migraturæ mox animæ.* Gregorius moral. XXII. cap. XII. *Eadem nocte ſublatus eſt, qui multa tempora ſuerat præſtolatus: ut ſcilicet, qui in longum ſibi colligendo proſpexerat, ſubſequentem diem, vel unum, minime videret.* Mita laudat hic locum S. Maximi Serm. de Sancto Michaele. „ *Nudi in ſæculo naſcimur, nudi etiam accedimus ad lavacrum: quam ergo incongruum eſt, ut quem nudum Mater genuit, nudum ſuſcepit Eccleſia, dives velit intrare in Cælum.*

(9) *Quia Sanctorum Deus repetit animas.* Ita & alii interpretantur. Animas impiorum repetunt Angeli mali: Boni, piorum.

(10) *In rebus.* Alias: *in rivulis.*

SERMO CV.

De Muliere, quæ habebat ſpiritum infirmitatis.

HOdie cura Chriſti, & divinæ virtutis de-
dit mirabile documentum, & diabolicæ
fraudis nudavit aſtutiam, & abſolvit mu-
lierem longo & obſcuro vulnere ſauciatam: ſicut
ait Evangeliſta: *Erat JEſus docens in ſynagoga*
Luc. 13. *ſabbathis, & mulier quæ habebat ſpiritum infirmita-
tis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omni-
no poterat furſum reſpicere. Quam cum vidiſſet JE-
ſus, vocavit illam, & ait illi: Mulier, dimiſſa es
ab infirmitate tua. Et impoſuit illi manus, & con-
feſtim erecta eſt & glorificabat Deum.* Habebat
ſpiritum infirmitatis, & erat inclinata: pate-
bat vulnus, ſed auctor vulneris non patebat:
languorem videbant cuncti, ſed languoris ma-
teriam non videbant: erat in aperto pœna,
ſed in ipſa pœna carnifex latebat incluſus: cor-
pus aſpiciebatur incurvum, ſed non aſpicie-
batur incurvi corporis pondus: in medio ci-
vium portabat mulier hoſtem ſuum, ſed hoſtem
cives ut propellerent, non videbant. Ars
(1) nequiſſimi ſpiritus, (1) corporis neceſſitas crede-
batur: (2) ut prædo callidus teneret captivam (2)
dolo, quam tenere viribus non valebat. Dia-
bolus nihil eſſet, ſi eſſent ſolicitiores homines
& cautiores. Aut quid in homine unquam
prævaluit ille virtute, niſi arte, mendacio, in-
ſidiis, fraude, dolo, nequitia, vitiorum mini-
ſterio, furore criminum? Ille voluntates homi-
num ſemper explorat, & bonas quidem volun-
tates refugit: malis autem voluntatibus obſe-
cundat, ut ſit miniſter ſcelerum, criminum
leno, paraſitus ipſe vitiorum. Et quia poteſta-
te non poteſt: dominatur turpiſſimis mentibus,
turpiſſima ſervitute. Sic mendacio decepit Evam, Gen. 3.
ſic cupiditate laqueavit Judam: ſic Judæos cæ- Marc. 14.
cavit invidia, ſic Gentes idolorum caligavit er- Marc. 15.
rore, ſic confudit populos pompa rerum, ſic
parvulos vanitate ne ſana ſaperent, occupavit.
Denique quid circa præſentem mulierem moli-
tus ſit, audiamus. *Et ecce*, inquit, *mulier, quæ
habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo, &
erat inclinata: nec omnino poterat furſum reſpicere.*
Vide-

NOTÆ.

(1) ARS *nequiſſimi ſpiritus.* Cyrillus Alexandrinus in Catena Græcorum Patrum: *Dicit autem ſpiritum infirmitatis quia Mulier patiebatur hæc atrocitate diaboli, derelicta ab Deo propter propria crimina: vel propter tranſgreſſionem Adæ: ob quam humana corpora infirmitatem, & mortem incurrerant. Dat autem ſuper hoc Deus diabolo poteſtatem, ut Homines mole adverſitatis depreſſi, velint ad meliora tranſire.*

(2) *Corporis neceſſitas credebatur.* Ac ſi laboraſſet eproſthotono: quæ tenſio eſt flectentium muſculorum in anteriora.

R r (3) Cui

Digitized by Google

Videtis quia hæc mulier depreſſa nequiſſimi ſpiritua onere ſuſpirabat, qui ſemper oneribus peccatorum deprimit homines, & inclinat ad terram, ne cælum videant, ne ſuperna ſapiant, ne Deum aſpectent, ne ad libertatem ſuam per ſuum revertantur auctorem: ſed inclinato capite, defixis oculis, prono vultu, captivi ſub jugo ſemper hoſtis teneantur antiqui.
Luc. 18. Sic premebatur Publicanus ille, qui oculos ſuos ad cælum tollere non valebat, ſed percutiebat peccati conſcium pectus, & quia negandi locus non erat, locum miſericordiæ perquirebat, dicendo: „ Deus propitius eſto mihi pec„ catori. „ Hoc ſuſtinens Propheta beatiſſimua
Pſ. 37. ſic canebat: „ Iniquitates meæ ſuperpoſuerunt „ caput meum, & ſicut onus grave gravatæ ſunt „ ſuper me. „ Et ut ſui operis aperiret aucto-
Pſal. 65. rem, alibi ſic profatur: „ Verticem capilli per„ ambulantium in delictis ſuis. „ Quia qui non reſiſtunt delictis, ſed perambulant in eis, eorum diabolus & equitat, & percurrit in verticem: ut qui ad mala ſuo vaduot ſtudio, ad peiora diaboli ducantur impulſu: Apoſtolo di-
1. Cor. 12. cente: „ Tanquam euntes ducebamini. „ Sed quid in hac hiſtoria ſpiritualis intelligentiæ maneat, perſcrutemur. *Et ecce mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat ſurſum reſpicere.* Quæ eſt iſta cujus infirmitatis etiam tempora deſcribuntur? Quæ eſt iſta, cui ferre de terra,
(3). (3) ſed inclinare ad eam languor calidus ſic ſtudebat? Quæ eſt? Hæc quæ modo eſt ſancto-
(4) rum genetrix Eccleſia ſancta filiorum, (4) quam,
Epheſ. 6. ſicut dicit Apoſtolus, „ ſpiritus aeris hujus, „ ſpiritus diſſidentiæ, ſpiritus erroris „ ſpiritali vexabat incommodo, atque ita ponderibus diverſis pronam dabat & deponebat ad terram, ut ad cælum nunquam ſublevaretur aſpectu. Sed quid eſt quod hæc quæ Eccleſiæ typum portat, in ſynagoga ſic reperitur incurva? Quid eſt? Quia dum fugit gentium ſacrilegia, & declinat ſarcinas idolorum, graviora incurrit, &
(5) portat pondera ſynagogæ, (5) probante Domi-
Luc. 11. no, cum dicit: „ Væ vobis Scribæ & Phariſæi, qui alligatis onera gravia, & imponitis „ ſuper humeros hominum: Ipſi autem nec
Matth. 13. „ vel minimo digito ea vultia movere. „ Unde & beatus Petrus: „ Nunc ergo quid tenta-
Act. 15. „ tis Deum, inquit, imponere jugum ſuper cer„ vices diſcipulorum, quod neque nos, neque pa„ tres noſtri portare potuimus? „ Hinc eſt quod

Chriſtus ab his oneribus homines cupiens alleviare, clamat: „ Venite ad me omnes qui labora- Matth. 11.
„ tis & onerati eſtis, & ego reficiam vos: tollite „ jugum meum ſuper vos, quia ſuave eſt. „ Cum dicit omnea, & Judæos utique vocat, & Gentes. Sed quare per decem & octo annos mulieris hujus trahitur ægritudo? Quia niſi decalogus legis ogdoadis (6) veniſſet ad gratiam, nunquam ſan- (6)
cta Eccleſia, nunquam mulier hæc ad plenitudinem temporis, ad diem ſalutis, ad tempus acceptum, ad ſui ſalvatoris præſentiam perveniſſet. Hanc autem mulierem geſſiſſe Eccleſiæ ſic figuram ipſius qualitas curationis aſſignat. (7) *Vo-* (7)
cavit, inquit, *ad ſe illam, & impoſuit illi manus.* Sic curare ſemper Eccleſiam ſatis novit, qui fieri Chriſtianus meruit, & quotidie fieri conſpicit Chriſtianos. Namque ut incurvus peccatis erigatur Gentilis ad cælum, prius a Gentili per impoſitionem manuum, (8) nequam (8)
ſpiritus effugatur. Nam qui ſolo verbo fugarat dæmones, & infirmitates omnes ſola ſanaverat juſſione: quare ſuper hanc mulierem ſuas imponit manus? Quare circa iſtam curandi ordinem novat, niſi quia jam tunc in una ſanat omnes: imo quia non ante ſuſcipit Eccleſiam, niſi eam per impoſitionem manuum ſuarum purget a diabolo, & faciat Chriſtianam: & amplius faciendorum Chriſtianorum curam præſentia curæ formet & inſtituat Sacramento. Sed Archiſynagogus indignatur, quare Chriſtus ſabbathis curet, hodieque Judæus in Eccleſiæ cura zeli furore torquetur: dum cæleſtea ſenſus intelligentia terrena revolvit (9) ac putat (9)
ſabbathum jumentis, non hominibus conſecratum, qui periclitanti bovi, vel aſino ſabbatho feſtinus occurrit, hominique morienti ſabbatho pietatis quicquam, miſerationis quicquam, non indulget. Et hoc facit excors, ut in pectore violet ſabbathum: & in homine ipſam violet ſanctitatem, ac ſic Deo Dei lege præſcribit: & obſervando ſabbathum, Deo ſabbathum ſic refundit, quod Deus Judæo pro labore terreno, & opere carnis (10) clementer (10)
indulſit. „ Et converſi ſunt in arcum perver- Pſal. 77.
ſum, „ qui in dominum legis, legis præcepta rectiſſima ſic retorquent. Judæe, qui te ab humanis, ut vel uno die, vel ſabbatho, ſaluti tuæ curatione ceſſares. *Deeſt quippiam.* Et tu, Chriſtiane, diem domino dominicum ſerva, (11) ſi vis (11)
illum videre domini diem, ſi vis quicquid eſt dominicum per dominum poſſidere.

SER-

(3) *Cui ferre de terra.* Locus Oedipo dignus. Fortaſſis: *cui ſe auferre de terra negabat, ſed inclinare ad eam languor calidus ſic ſtudebat.*

(4) *Eccleſia ſancta filiorum.* MS. Cæſen. habet: *Ipſa eſt ſanctorum Genetrix Filiorum Eccleſia ſancta.*

(5) *Pondera Synagogæ.* Alias: *portavit pondera.* Graviora erant Judæorum præcepta: vel mortem, vel ſeveriores pœnas transgreſſoribus minitantia.

(6) *Ogdoadis.* Ita editi omnes & MMSS. „ Tunc legis ſcriptæ decalogus ad gratiam octonarii numeri per„ venit, quando carnem noſtram aſſumpſit Filius Dei, „ & in eâ mortuus reſurrexit nobis. „ Mita.

(7) *Aſſignat.* Alias: *deſignat.*

(8) *Per impoſitionem manuum.* Exorciſmi, & manus impoſitiones ſuper capita baptizatorum, etiamnum moris ſunt in Eccleſia.

(9) *Revolvit.* Sic ex Latinio: Editi *pervolvet*, vel *prævolvit.*

(10) *Opere carnis.* MS Cæſ. *operibus carneis.*

(11) *Diem Domino dominicum ſerva.* Ignatius in Epiſt. ad Magneſ. pag. 57. edit. Genev. 1623. vocat diem hunc: *diem reſurrectioni conſecratum, & principem omnium dierum.* Fallitur ergo Nicephorus lib. VII. cap. XLVI. editio. Baſil. 1562 dum aſſerit Conſtantinum Magnum, omnium primum, diem hunc appellaſſe *Dominicum.* Niſi dicamus, Nicephorum hic innuere voluiſſe appellationem hanc, jam obſoletam, ab Conſtantino iterum fuiſſe reſtitutam. Quod etiam eruitur ab Sozomeno Hiſtor Eccleſ. lib. 1. Cap. VII. pag. 13. Cave autem hinc inferas diem hanc, antea ab Chriſtianis non fuiſſe in honore. Vide Canon. XXIX. Concilii Laodiceni, ibique Balſamonem, & Zonaram: & conſule Biblioth. Juris Canon. pag. 1242. edit. Pariſienſ. 1661.

NOTÆ.

SERMO CVI.

De Ficu, quæ fructum non protulit.

SIcut peritus magiſter ad audiendum rudes,
ad intelligendum tardos, diſcipulorum ſen-
ſus vario genere doctrinæ pulſat, ſuſcitat,
accendit ingenium: ita dominus ſimilitudinibus
variis, diverſis comparationibus, populorum
pigros, tardoſque animos ad evaogelicum con-
vocat & invitat auditum: namque hodie ſic
Luc. 15. cœpit: *Arborem fici habebat quidam plantatam in
vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, &
non invenit: dixit autem ad cultorem vineæ: Ec-
ce tres anni ſunt, ex quo venio quærens fructum
in ficulnea hac, & non invenio: ſuccide eam, ut
quid & terram occupat? At ille reſpondens, ait
illi, Domine, dimitte illam etiam hoc anno, uſque
dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora, &
ſiquidem fecerit fructum: ſin autem, in futuro ſuc-
cides illam. Arborem fici habebat quidam planta-
tam in vinea ſua.* Rogo quid tam planum,
quid tam lucidum, quid tam commune, quid
ruſticis ſic vernaculum, quid proprium ſic
peritis, quam propoſitæ ſimilitudinis forma?
Quæ de generali uſu veniens omnes & verbo
inſtruit & convertit exemplo. Infructuoſa
arbor intricat ceſpitem, necat ſpatia, exhaurit
terræ vires, cultorem conficit damno, afficit
tædio poſſidentem: ac ſic excidere iſtam lu-
crum eſt, eſt iſtam commodum noo habere.
Sic homo utique qui naturæ donum, munus
animæ, rationis beneficium, excellentiam ſen-
ſus, judicium mentis, artis induſtriam, cul-
turæ bonum, per ſteriles atque inopes actus
evertit, occupat, mergit, auctori fructum, cul-
tori gratiam negat; ſicut arbor e terra, ſic
iſte e vita mereatur excidi. Et ſicut infœcun-
da arbor ſi fuerit in vinea, dum fundit mor-
tiferam ſubjectis viribus umbram, inimica non
ſibi ſoli, ſed etiam palmitibus fit fœcundis:
ita homo deſes, ignavus, ſi præſit populis,
non ſibi ſoli fit noxius, ſed multis: dum ſe-
quentes ſe ſuo vitiat & perdit exemplo. Sed
hanc ſimilitudinem quare dominus dixerit, au-
diamus. Arbor ficus, brumali tempore tranſa-
cto, dum groſſos producit in florem, & ſi-
mulat ſuum ſuis floribus fructum, decipit in-
cautos, illudit ignaros. Namque mox projicit
groſſos, pigrum proficit & prorumpit in ger-
men: & fit poſterior cæteris fructu, quæ vi-
debatur cæteras anteiſſe. Merito ergo a domi-
(1) no ſynagoga arbori fici comparatur, (1) quæ
calefacta tempore legali, temporaliter eccleſia-
ſtici fructus floruit in figura: Patriarcharum
namque radice ſolidata, ſacerdotali exaltata
culmine, Propheticis dilatata ramis, Judaicæ
obſervationis repleta groſſis florebat, tunc ſpe
ſola fructum datura per Chriſtum, imo ipſum
(2) Chriſtum datura poſt fructum, (2) dicente Pſal-
Pſ. 131. miſta: „ De fructu ventris tui ponam ſuper
„ ſedem tuam. „ Unde ſancti ſcientes hæc,
ſpem fructus ex flore capiebant, & ſolabantur
præſentia de futuris: videntes jam jamque ſuc-
cedere æterna mortalibus, perpetua caducis,
Legi gratiam, Synagogæ Eccleſiam, cæleſtia
terrenis, humanis divina, omnibus Chriſtum:
quem quia venturum longa patientia ſuſtine-
bant, veniſſe fideli gaudio ſunt gaviſi. Ex Luc. 2.
iſtis erat Simeon ille, cui promiſſum erat,
ut non videret mortem, donec videret Chri-
ſtum domini, quem in ulnas habens, ta-
lem prorupit in vocem. „ Nunc dimittis ſer-
„ vum tuum domine, ſecundum verbum tuum
„ in pace. Quia viderunt oculi mei ſalutare
„ tuum. „ Ignari vero dum fiduciam gerunt
in lege tota, neque ſunt de Chriſti expectatio-
ne ſoliciti, neque ſuſcipere Chriſtum, neque
agnoſcere meruerunt: & ita ſunt legalibus de-
cepti floſculis, ſicut neſcios groſſis ſuis decipit
ficus. Hinc eſt quod Dominus adventus ſui
tempora ſcire cupientes mittit ad ficum, di-
cens: „ Videte ficulneam, & omnes arbores Luc. 21.
„ cum producunt jam fructum: ſcitis quia pro-
„ pe eſt æstas, ita & vos cum videritis hæc
„ fieri, ſcitote, quia prope eſt regnum Dei. „
Videtis quia ficus non ſignat præſentia, ſed
indicat ſic futura. Sed jam per ordinem pro-
poſitum proſequamur exemplum. *Arborem fici
habebat quidam plantatam in vinea ſua.* Syna-
goga eſt arbor ficus, poſſeſſor arboris Chriſtus,
vinea in qua refertur plantata arbor iſta, Iſrae-
liticus eſt populus: Iſaia Propheta ſic dicente:
„ Vinea Domini Sabbaoth domus Iſrael eſt: „ Iſai. 5.
Venit, inquit, *quærens fructum in illa, & non
invenit.* Venit Chriſtus, & in Synagoga fru-
ctum fidei reperit nullum: quia tota dolis erat
inumbrata perfidiæ. Ad ficulneam venit Chri-
ſtus, ad quam legitur Adam nudus fugiſſe poſt
culpam: (3) dicente Geneſeos libro: „ Et co-
„ gnoverunt quia nudi ſunt: & conſuerunt fo- (3) Gen. 3.
„ lia fici, & fecerunt ſibi ſuccinctoria. „ Ve-
nit ergo ad ficum Chriſtus, ut inveniret A-
dam, ut nudum tegeret pio ſuo corporis in-
dumento: cujus ficus non velabat, ſed ſtimula-
bat pudorem: cujus ficus iſta, id eſt Synagoga,
circumciſionibus ſuis nudabat partem verecun-
di corporis, non tegebat. *Venit*, inquit, *quæ-
rens fructum, & non invenit. Dixit autem ad
cultorem vineæ: Ecce anni tres ſunt, ex quo ve-
nio quærens fructum in ficulnea hac, & non in-
venio, ſuccide eam.* Cultor vineæ, qui infru-
ctuoſam ficum jubetur excidere, eſt præſul Sy-
nagogæ Angelus, qui ſterilitatem, quia non
poteſt excuſare, inducias impetrat ſupplicandu.
Sed illud prætereundum non eſt quod dixit:
Ecce anni tres ſunt. Tres anni, tria ſunt tem-
pora per quæ Chriſtus ad ſynagogam fructum
quæſiturus advenit, id eſt, per Legem, per
Prophetas (4), per ipſam ſui præſentiam corpo-
ralem, (4)

NOTÆ.

(1) S*ynagoga arbori fici comparatur.* Ita communiter hæc Parabola interpretatur. Conſule Ambroſium, Bedam, Theophylactum, Euthymium, & Auguſtinum Ser. olim XXXI nunc CX. de verb. domin.

(2) *Poſt fructum* MS Caſen. *per fructum.*

(3) *Poſt culpam.* Hujus generis fuiſſe arborem Adamo interdictam, tradunt Hebræi, & ex Græcis plerique. Vide Mariana hic.

(4) *Per legem, per Prophetas.* Hanc eandem interpretationem repetunt Ambroſius, & Theophylactus, & Gregorius homil. XXXI. Alii explicant de triplici Judaicæ reipublicæ forma ſub Judicibus, Regibus, & Pontificibus. Alii de triplici Hominis ætate, pueritia, virilitate, & ſenectute. Alii demum de tribus annis, quibus Chriſtus docuit. Hæc pro libito. Verior ſententia eſt: per tres annos divinam inniti miſericordiam erga Populum Judaicum. Dicit autem per tres annos, quia ficus, quæ frugiferæ ſunt, diutius fructus non differant.

 (5) *Per-*

Digitized by Google

ralem, ut infructuoſa ficus, quæ jam divinitati fructus velut non neceſſarios denegabat, vel homini, vel eſurienti, vel manducaturo Chriſto cibos neceſſarios non negaret. Sed nunc quid cultor vineæ reſponderit, audiamus. *Domine, dimitte illam & hoc anno.* Cultor vineæ concedi adhuc Evangelici temporis precatur annum, de quo Iſaias dicit: „ Prædicare annum
Iſa. 61. „ Domini acceptum, & diem retributionis: „
Ut quid? *Uſque dum fodiam circa illam.* Vult
(6) eam Apoſtolico vomere perfodere (5), quia legalis cultri non valuit ſentire culturam. *Et*
(6) *mittam ſtercora.* Tantæ radici neceſſaria (6) quæ pro tanta pinguedine ceſpitia ſancti ſota cæle-
(7) ſti imbre (7) non meruit eſſe fœcunda. Ficus ſterilis, ſynagoga miſera miſeratione gentium ſtercoratur: ut viliſſimia adjuta fomentis redeat ad fructum, quæ tanto & pretioſo ubere deceſſit de fructu: quæ ſi poſt hæc in eadem ſterilitate permanſerit, jam non cultoris falce, ſed ipſius dominantia ſecuri, deſperata & inutilis ſuccidetur. Et ideo non dixit in futuro ſuccidam eam, ſed ſuccides eam: juxta illud Joannis: „ Jam ſecuris ad radicem arborum
„ poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens *Matth.* 3.
„ fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. „ Quia poſt Evangelici cultum temporis infructuoſas arbores ſecuris judicii ſuccidet, & noviſſimum ſuſcipiet & cremabit incendium.

(5) *Perfodere* Latini dicunt *ablaqueare*: unde *ablaqueatio.*
(6) *Tantæ radici neceſſaria.* Vere Ficus cæteris frigidior ſtercoratione indiget.
(7) *Fota cæleſti imbre.* Ex Latinio. Edit. omnes: *rota cæleſti imbre.*

SERMO CVII. (*)

In D. Petrum Epiſcopum Ravennæ.

Licet ſandi ſterilitas ſilentium mihi indicere videtur, loqui tamen vehementia cogit & ſanctitas imperantis. Præſtantius eſt enim imperitum prodere eloquium, quam officioſum negare ſermonem. Quia ergo tanti viri adhortationem recuſet, cui e cælo contigit & Apo-
(1) ſtolici vocabulum (1), & ſummi privilegium ſacerdotis? Neque enim abſque divino judicio fuiſſe credendum eſt, quod prima illa vivendi rudis infantia tanti nominis adepta eſt dignitatem? Quem tunc aſſuiſſe, niſi Deum ipſum putamus, cum neſcii parentes de futuris meritis judicarent? Petrum enim vocari in aliis appellatio nominis eſt, in hoc prærogativa virtutis. Vere beatus Petrus immobile fundamentum ſalutis, talem ſe exhibet in ſacerdotio, quales videri volunt, qui ſacerdotium concupiſcunt. Quemadmodum igitur ſanctitatis regulam diſci-
(a) plinis monaſterialibus imbutus (a) exercet? Pallent ora jejuniis, macies corpus attenuat, eleemoſyna pro delictis ſupplicat, lacrimæ pec-
(3) cata baptizant. (3) Sed ne forte hoc devoti populi turba miraretur, ſolet Petrus flere, cum
Matth. 26. in eum Chriſtus intendit. Nec quiſquam in Apoſtolo imbrem irrigui luctus accuſet: Ju-
Marc. 16. cundæ ſunt lacrimæ, quæ gaudium immorta-
(4) litatis emerunt. Ipſe eſt ergo cuſtos fidei (4),
(5) petra Eccleſiæ, janitorque cælorum (5). Ipſe
Luc. 5. eſt Apoſtolicus piſcator electus, qui ad ſe turbas errorum fluctibus merſas, hamo ſanctitatis invitat, & doctrinæ ſuæ rete (6) concludit ad fi- (6)
dem hominum multitudine copioſam. Eſt etiam ipſe beatiſſimus & Apoſtolicus auceps, qui animas juvenum per aera volantes calamo divini ſermonis attingit. Jure igitur venerabilis Dei
ſacerdos olim Apoſtoli nactus (7) vocabulum, (7)
nunc adeptus & meritum, ferit in populos præcepta juſtitiæ, & manifeſta luce reſerat ſacrorum voluminum myſticas quæſtiones: tantumque eſt in cæleſtibus magiſterium diſciplinis, ut qui convertitur, ipſi abſolutionem debeat: qui non corrigitur, ſibi reatum. Omnis undique ad eum ex diverſis regionum partibus viſendi ſtudio turba concurrit. Quicunque invias ſolitudines, aut latentes eremi latebras incolebant, mirabilem Petrum magis veniunt vi-
dere, quam ſeculum: (8) Datum eſt illis ali- (8)
quando diſcere, difficilius quidem, ſed glorio-
ſius, mundo præſente (9) luctari: & adverſus (9)
inſtructas delinquentes turbas aciem quandam diſponere ſanctitatis. Quanta enim in mundo poſitis poſt certamen palma eſt, ſi in ſolitudine conſtitutis ſine luctamine coronæ debentur? Unde fratres, quoniam beatiſſimus Petrus omnia quæ ſunt divinæ virtutis, prædicationis vos ſuæ doctrina inſtruit, pariter & exemplis edocet, deprecemur Dominum Deum noſtrum, ut ævo longiſſimo doctrinæ cæleſtis vos ſermone lætificet.

SER-

NOTÆ.

(*) SErmo. Vide quæ diximus in Præfatione, & in Notis ad Vitam Chryſologi ex Caſtillo.

(1) *Apoſtolici vocabulum.* Vide Barthium Adverſar. Lib. XLIII. cap. VIII. pag. 1490. ubi plura commentatur de voce *Apoſtolici*, primis Eccleſiæ temporibus Epiſcopis attributa.

(2) *Diſciplinis monaſterialibus imbutus.* Ex his verbis eruere pronum eſt Chryſologum, nam in ejus laudem pronunciatum fuiſſe Sermonem hunc, in Præfatione indicavimus, & viridi adhuc ætate intra Monaſterii ſepta dies tranſegiſſe ſuos. Vel adhærendum Tillemontio, cui perſuaſum eſt, hic Monaſterii nomine, vel Cornelii Epiſcopi Imolenſis domum, vel ejuſdem Epiſcopi Seminarium indicari.

(3) *Lacrimæ peccata baptizant.* Lacrimas vicem baptiſmatis fuiſſe B. Petro Apoſtolo, ſcribit Leo Magnus Serm. IX. in paſſion. Domin. At hallucinatur Barthius, Adverſ. lib. LV. col. 2613. cum hic de Petro Apoſtolo loqui putat: hæc Chryſologum reſpiciunt.

(4) *Cuſtos fidei.* „ Nam contra Arium, Eutychen, & „ alios hæreticos, ac fidei Chriſtianæ hoſtes quoſcumque, verbo, ſcriptoque, fidem ipſam tutatus eſt „ Mita.

(5) *Janitor cælorum* „ Ideo janitor Cælorum dicitur „ ab Adelpho Chryſologus noſter, quia innumeros adducebat ad fidem: & peccatores ſuaviter trahebat ad „ pœnitentiam „ Mita.

(6) *Rete* MS. Caſen. *retibus.*

(7) *Nactus.* Alias: *ſortitus.*

(8) *Quam ſeculum.* Hoc eſt Urbem Ravennatem, ea tempeſtate, Aula Cæſaris, & inſignium virorum confluentia, & comitatu nobiliorem.

(9) *Mundo præſente.* Ideſt: *combattre de front contre le Mond*: explicat Tillemontius.

NO-

SERMO CVIII.

De Homine, ut ſit Hoſtia & Sacerdos Deo.

In verba Apoſtoli: *Obſecro vos per miſericordiam Dei &c.*

Rom. 12. Mira pietas, quæ ut precetur, ut largiatur, exorat. Hodie namque beatus Apoſtolus non humana petens, ſed divina conferens, ſic precatur: *Obſecro vos, per miſericordiam Dei.* Medicus auſtera remedia cum recipere perſuadet ægrotos, agit precibus, non compellit imperio: ſciens infirmitatis, non voluntatis eſſe, quod ſalutaria reſpuit, quotiea profutura repellit infirmus. Et filium pater non poteſtate, ſed amore ad rigorem pertrahit diſciplinæ, non ignorans, quam ſit aſpera immaturis ſenſibus diſciplina. Et ſi corporalis infirmitas ad curam precibus ſic movetur, & ſi ſic puerilis animus vix ad prudentiam ducitur blandimentis, quid mirum ſi Apoſtolus, qui ſemper eſt & medicus & pater, humanas mentes morbis carnalibus ſauciatas, ut ad remedia divina ſubrigat, ſic precatur: *Obſecro vos, per miſericordiam Dei.* Novum genus obſecrationis inducit. Quare non per virtutem? quare non per majeſtatem, non per gloriam Dei, ſed per miſericordiam Dei? Qui per ipſam ſolam Paulus & crimen perſecutoris evaſit, & Apoſtolatus tanti adeptus eſt dignita-
1. Tim. 1. tem: ſicut ipſe fatetur, dicens: „ Qui prius „ fui blaſphemus & perſecutor, & injurioſus, „ ſed miſericordiam Dei conſecutus ſum: „ Et iterum. „ Fidelis ſermo, & omnia acceptione „ dignus: quia Chriſtus in hunc mundum ve„ nit peccatores ſalvos facere, quorum primus „ ego ſum, ſed miſericordiam ſum conſecutus, „ ad exemplum omnium, qui credituri ſunt „ illi in vitam æternam. „ *Obſecro*, inquit, *vos per miſericordiam Dei.* Rogat Paulus, imo per Paulum rogat Deus: quia plus amari vult, quam timeri. Rogat Deus, quia non tam Dominus eſſe vult quam pater. Rogat Deus per miſericordiam, ne vindicet per rigorem. Audi
Iſai. 65. rogantem Dominum: „ Tota die, inquit, ex„ pandi manus meas. „ Nonne qui expandit manus ipſo habitu rogat? Expandi manus meas. Ad quem? ad populum. Et ad quem populum? Non tantum non credentem, ſed contradicentem. Expandi manus meas. Diſtendit membra, dilatat viſcera, pectus porrigit, offert ſinum, gremium pandit, ut patrem ſe tantæ obſecrationis demonſtret affectu. Audi
Mich. 6. & aliter rogantem Deum: „ Popule meus quid „ feci tibi, aut quid contriſtavi te? „ Nonne dicit: ſi divinitas ignota eſt, vel caro ſit nota? Videte, videte in me corpus veſtrum, membra veſtra, veſtra viſcera, oſſa veſtra, veſtrum ſanguinem. Et ſi quod Dei eſt, timetis, quare vel quod veſtrum eſt, non amatis? Si Dominum fugitis, quare non recurritis ad parentem? Sed forte vos paſſionis meæ, quam feciſtis, magnitudo confundit. Nolite timere. Crux hæc non meus, ſed mortis eſt aculeus. Clavi iſti non mihi infigunt dolorem, ſed veſtram mihi infigunt altius charitatem. Vulnera hæc non educunt gemitus meos, ſed magis vos meis viſceribus introducunt. Extenſio corporis mei vos dilatat in gremium, non meam creſcit in pœnam. Sanguis meus non mihi deperit, ſed veſtrum prorogatur in pretium. Venite ergo, redite, & vel ſic probate patrem, quem videtis pro malis bona, pro injuriis amorem, pro vulneribus tantis tantam reddere charitatem. Sed jam quid obſecret Apoſtolus, audiamus: *Obſecro*, inquit, *vos, ut exhibeatis corpora veſtra.* Apoſtolus rogando ſic omnes homines ad ſacerdotale faſtigium provexit. (1) (1)
Ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam vivam. O inauditum Chriſtiani Pontificatus officium, quando homo ſibi ipſe eſt & hoſtia & ſacerdos: quando homo non extrinſecus, quod Deo eſt immolaturus, inquirit (2): quando homo ſe- (2)
cum, & in ſe, & quod pro ſe eſt, Deo ſacrificaturus apportat: quando & eadem manet hoſtia, idem permanet & ſacerdos: quando hoſtia mactatur & vivit (3), ſacerdos neſcit occidere qui (3)
litabit. Mirum ſacrificium, ubi corpus ſine corpore, ſine ſanguine ſanguis offertur. *Obſecro*, inquit, *vos per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam vivam.* Fratres, hoc ſacrificium Chriſti deſcendit ex forma, qui corpus ſuum pro vita ſeculi vitaliter immolavit: & vere corpus ſuum fecit hoſtiam vivam, quia vivit occiſus. In tali ergo victima mora expenditur, hoſtia permanet, vivit hoſtia, mors punitur. Hinc martyres morte naſcuntur, fine inchoant, occiſione vivunt, & in cælis lucent, qui in terris putabantur extincti. *Obſecro*, inquit, *vos fratres per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam vivam ſanctam.* Hoc eſt illud quod Propheta cecinit: Pſal. 39.
„ Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus „ autem perfeciſti mihi. „ Eſto homo, eſto & Dei ſacrificium, & ſacerdos: non amittas quod tibi divina dedit & conceſſit auctoritas: induere ſanctitatis ſtolam, præcingere baltheum (4) caſtitatis: ſit in velamento capitis tui Chri- (4)
ſtus: Crux in frontis tui munimine perſeveret: pectori tuo appone divinæ ſcientiæ ſacramentum: in odorem thymiama ſemper orationis accende: arripe gladium Spiritus: altare cor tuum pone: & ſic corpus tuum admove Deo ſecurus ad victimam. Deus fidem, non mortem quærit: votum, non ſanguinem ſitit: placatur voluntate, non nece. Hoc probat Deus, ad hoſtiam Abrahæ ſancti filium cum popoſcit. Nam Gen. 22.
quid aliud Abraham quam corpus ſuum immolabat in filio? Quid aliud Deus quam fidem requirebat in patre, qui filium ſicut offerri juſſit, ſic non permiſit occidi? Tali ergo homo confirmatus exemplo, offer corpus tuum & non ſolum macta, ſed etiam ſeca per omnia virtutum membra. Quia toties tibi vitiorum artes mori-

NOTÆ.

(1) *Ad ſacerdotale faſtigium provexit.* Toletus 1. Petr. 2. 9 ubi Chryſologum laudat: *Ad hoc enim quilibet Chriſtianus Sacerdos eſt.*

(2) *Inquirit.* Ut olim, quando extranea animalia immolabantur.

(3) *Hoſtia mactatur & vivit.* „ Hoſtia immolata ad„ huc vivit, quando Homo ab hac vita deficit, & carna„ libus vitiis ſe mactat, mortificando carnem ſuam cum „ peccatis, & concupiſcentiis „ Mita.

(4) *Balbeum.* Cingulum ſcilicet, quo Sacerdotis femora præcinguntur.

moriuntur, quoties a te Deo viſcera fueriot immolata virtutum. Offer fidem, ut perfidia ſit punita: immola jejunium, ut voracitas ceſſet: ſacrifica caſtitatem, ut moriatur libido: impone pietatem, ut deponatur impietas: invita miſericordiam, ut avaritia deleatur, & ut conſumatur ſtultitia, ſemper ſanctitatem convenit immolare: ſic fiet corpus tuum tua hoſtia, ſi nullo peccati jaculo fuerit ſauciata. Vivit corpus tuum homo, vivit, quoties a te Deo virtutum vita, vitiorum mortibus immolatur. Non poteſt mori qui vitali gladio meretur occidi. Ipſe autem Deus noſter, qui eſt via, veritas & vita, & a morte nos liberet, & perducat ad vitam.

SERMO CIX.

De Hoſtia Corporis & Animæ, Deo rationabiliter afferenda.
In eadem verba Apoſtoli.

(1) QUoniam præcedens ſermo tantum primordia tangit (1) Apoſtolicæ lectionis, nunc de his quæ ſequuntur, quod Dominus
Rom. 12. inſpirat audiamus, ſic enim cœpit: *Obſecro,* inquit, *vos, per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam vivam.* Nunquid Apoſtolus ſic dicendo, ſola corpora digna divinis hoſtiis probat? & animas velut reprobas aut tacet, aut præterit, aut relinquit? Nonne anima de cælo eſt, corpus e terra? hoc regitur, regit illa? illa dominatur, hoc ſervit? hoc vivit, vivificat illa? illa manet, hoc deficit? hoc ætates patitur, illa neſcit? & ad extremum mors, quæ tantum dominatur in corpus, non anima præſente contingit? Et quid eſt quod tacetur anima, & ſolum corpus ad Dei hoſtiam ſic vocatur? Fratres, hic Apoſtolus honorat corpus, non minorat animam. Nam corpus quod capiunt peccata, quod delicta vinciunt, quod deprimunt crimina, quod vitia corrumpunt, quod dejiciunt paſſiones: hoc Apoſtolus cupit ſolvere, liberare ſtudet, laborat attollere, expiare contendit, ut corpus ad originem animæ conſcendat, non anima deſcendat corporis ad naturam: & corpus animam comitetur ad cælum, non anima corpus ſequatur ad terram. Audi Scripturam dicentem, anima qualibus & quantis corporis cruciatibus
Sap. 9. aggravetur: „ Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam: & deprimit terrena cogitatio ſenſum multa cogitaotem. „ Ergo non deponi animam, ſed corpus Apoſtolus vult levari: & animam & corpus, id eſt, hominem totum, ad hoſtiam ſanctam, ad placitum Deo ſacrificium vult venire. Quod autem & anima ſit Dei ſacrificium, Pſalmiſta declarat dicens: „ Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. „
Pſal. 50. *Ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam vivam, ſanctam, placentem Deo.* Quia non homo ex eo quod vivit, placet: ſed placet ex eo, quod bene vivit: nec ex eo fit homo hoſtia ſi ſe Deo offerat, ſed ſi ſancte offerat Deo. Quantum enim immaculata victima placat Deum, tantum Deum victima, ſi maculata fuerit, exacerbat.
Levit. 22. Audi dicentem Deum: „ Non offeras mihi „ claudum, non luſcum, non mortis contagione pollutum, ſed maturum ſine macula. „ Hinc eſt quod Apoſtolus vivam Deo petit hoſtiam. Ergo fratres, ſi nos ipſius propitiationis inceoſum. *Deſunt nonnulla.*

Probat hoc Cain, qui cum Deo parva a Gen. 4.
quo totum perceperat ingratus Pontifex ſic diviſit, ut quod erat peſſimum, hoc adoleret altari: quod erat optimum, in ſuam reſervaret offenſam: denique cum ſua ſuo male partitur cum auctore, ſe ſuoſque poſteros & a vita, & ab humano genere perdiviſit. Ergo Abel ſequamur ad præmium, non Caio comitemur ad pœnam. Abel agnum portans ad Dei ſacrificium, ſicut agnus aſſumitur: Cain geſtans ſibi ſtipulam, fomentum ſibi, per quod exureretur, invenit. *Ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam vivam, ſanctam, placentem Deo, rationabile obſequium veſtrum.* Quantum placat obſequium quod ratione ſubnixum eſt, tantum quod rationem non habet, exacerbat. Rationabile obſequium, quod non præſumptione turbatur, non temeritate confunditur, non violatur illicitis, non ſimulatione fucatur. Ad obſequium Regis militaris ſtatio contremiſcit: humana dominatio exigit ſolicitam ſervitutem, ad arbitrium jubentis timor obedientis invigilat: quia & cauta devotio præmium juſtæ remunerationis acquirit, & temeritatis pœnam præſumptrix ſervitus noo avadit. Quis non vocatus ad aulæ regalis ſe proripit ſervitutem? Quis hoc titulo militem ſe auſus eſt profiteri? Quis ſine dignitatis infulis (2) nomen dignitatis (2)
invadit: Et ſi hæc penes homines ſolicita, cautaque ſunt, ſi ratione conſtant, ſi convaleſcunt ordine, ſi tremore ſervantur: quanto penes Deum magis cauta eſt devotio, magis tremenda ſervitus, magis ſolicitus cultus, ut divinum ratione præſtet obſequium? *Rationabile,* inquit, *obſequium veſtrum.* Obſequium ratione calens, fervor eſt: furor eſt, quod ratione noo frænatur. Hinc Judaicus populus Deum Exod. 32.
dum ſibi præter rationem quærit, Deum cui cum ratione ſerviebat, amiſit. Hoc filii Aaron Levit. 10.
dum ratiools ſunt immemores, dum præſumunt terrenos ignes divinis ignibus admovere, flammam ſacrificii ſalutaris in pœnale ſibi incendium commutarunt. Hinc Saul tumens (3) (3)
1. Reg. 15. regali vertice, dum putat ſibi, & de ſacerdotio quid licere, regnum quod acceperat, altaris temerator amiſit. Hinc Judæus dum legem ſine legis ratione excolit, legis interemit auctorem. Hinc Gentilis dum Deorum populis (4), (4)
& Deorum monſtris neſcius rationis (5) obſequitur, ad Dei qui unus & verus eſt, pervenire (5)
nbo

NOTÆ.

(1) T*Angit.* Alias: *cogit.*

(2) *Infulis.* „ Sumitur infula aliquando pro „ corona imperiali, ut Lib. I. in fin. C. de quadr. præ„ ſcript. „ Mita. Hinc pro omni dignitatis ornamento ponitur.

(3) *Tumens.* Nonnullæ editiones corrupte: *tremens,*

(4) *Deorum populis.* Nullo aptiori vocabulo multitudo Deorum Gentilium exprimi poterat.

(5) *Neſcius rationis.* Nil enim rationi magis adverſatur, quam Polytheiſmus: ut paſſim Arnobius, & Minucius in Octavio.

(6) *Pluo*

non meruit ſervitutem. Hinc Arrius patri ſe
putat obſequi filium blaſphemando: & dum
filio dat initium, patri finem miſerandus im-
(6) ponit. Hinc Photinus (6) dum coæternum patri
filium negat, pater ut pater non ſemper fuerit
elaborat. Hinc omnes hæreſes dum feruntur
ad divinitatis injuriam, dum Trinitatem men-
(7) tiuntur vocabulis, blaſphemiis obſequuntur. (7)
Nos autem fratres, & corpora noſtra aptemus
in vivam Dei hoſtiam, obſequium noſtrum ra-
tionabile procuremus, ut ſit fides vera, pura
conſcientia, mens ſobria, ſpes firma, cor mun-
dum, caro caſta, ſanctus ſenſus, pius animus,
tuta ratio, caſta charitas, larga miſericordia,
vita ſancta, verecundus habitus, & ad omne
Chriſti obſequium humilitas noſtrum ſemper
comitetur inceſſum.

(6) *Photinus.* De Photini hæreſi vide Epiphanium Tom. 1. Lib. 111. Hæreſ. LXI. vel LXXI. pag. 828.

(7) *Blaſphemiis obſequuntur.* „ Hoc eſt voluntarie ex „ animo, ac læte blaſphemant „ Mita. Morem gerunt eis, qui blaſphemiis Deum impetunt.

SERMO CX.

De Salute ſub Fide repoſita, Juſtificatione a Deo per Chriſtum, & de Morte pro Chriſto ſubeunda.
In verba ejusdem: *Non eſt autem ſcriptum propter Abraham tantum &c.*

BEatus Apoſtolus primis & noviſſimis, id
eſt, Judæis & Græcis, fidei vexillum uni-
cum, ſemper & ſingulare erigit ad ſalutem:
quod quisquia habere non meruerit & tenere,
cæleſtium poſſidere non poterit gloriam trium-
phorum. Solum eſt fratres, quod contra perfi-
diam dimicantibus aciem dirigit, Regem indi-
cat, connectit ſocios, impiumque hoſtem, ſo-
la ſui viſione terrificat. Sic enim hodie cœpit:
Rom. 4. *Non eſt autem ſcriptum propter Abraham tantum,*
quod reputatum eſt illi ad juſtitiam: ſed & propter
nos credentes in eum: qui ſuſcitavit JEſum Domi-
num noſtrum a mortuis. Videtis fratres, quia
dum priores futura, dum præterita credunt
poſteri, ſic uno itinere fidei utrique perveniunt
ad ſalutem: dum illi venturum Chriſtum, nos
jam veniſſe profitemur, illi usque ad mortem
more hominis deſcenſurum mirantur & cre-
dunt, nos eſſe mortuum, & reſurrexiſſe glo-
riamur. Et quid plura fratres? Ideo ſalus hæc
tam antecedentium, quam ſequentium oculis
eſt negata, ut tota eſſet in fide. Quod au-
tem dixit: *Qui ſuſcitavit JEſum Dominum noſtrum*
a mortuis. Ne quis ab alio credat, ipſe ſui fa-
ctor & reſuſcitator eſt corporis, qui dixit:
Joan. 10. „ Poteſtatem habeo ponendi animam meam,
„ & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam:„
neque enim ab alio reſurrectio ſuſcitari, ne-
que ab alio vivificari vita potuit: nec eadem
negare ſibi, quod erat omnibus collatura. Quia
nec fons ſitit, nec panis eſurit, nec Sol indi-
get luce, nec requies ipſa laſſeſcit. *Qui tradi-*
tus eſt, inquit, *propter delicta noſtra: & reſurrexit*
propter juſtificationem noſtram. Traditus propter
delicta: non ut ea quæ non poterat mori, vi-
ta puniretur, ſed ut delicta, quæ nos a vita
exulaverant, ſola delerentur. *Et reſurrexit*
propter juſtificationem noſtram. Manente condem-
natione juſtificari non poteſt condemnatus:
nos ergo quos primi culpa ſic parentis addi-
xerat, ut mors obnoxios ſibi jure retineret,
Chriſtus cæleſtis & verus parens ſoluta mortis
condemnatione per mortem propriam reſurre-
ctionem juſtificat: ut non reus pereat, ſed rea-
tus: ipſaque pœna: id eſt mors, quæ reos
fuerat juſſa percellere, merito deficiat: & ſuæ
amittat infulas poteſtatis. Cur innocentem,
cur ipſum judicem crudelis & impia eſt auſa
contingere? & ideo addidit: *Juſtificati igitur* Rom. 5.
ex fide pacem habeamus ad Deum. Hoc eſt dicere,
deſinat, deſinat mater diſſenſionum, hoſtis
quietis, pacis inimica contentio, non extol-
latur Judæus per legem, Gentilis non ſuper-
biat per naturam, Philoſophus ab opinionibus
ſuis ſpumoſis & inanibus detumeſcat: nemo
de meritis, nemo de operibus glorietur: quia
vitam, quam prævaricatio prima ſuſtulerat, &
elongaverat a nobis furioſa contentio, reſti-
tuit & reddidit pax divina. *Pacem habeamus ad*
Deum, per dominum noſtrum JEſum Chriſtum.
Terra non rebellet in cælos, caro non inſur-
gat in ſpiritum (1): ſed ſupernæ pacis humilis (1)
perpetem jungatur ad gloriam. *Per quem acceſ-*
ſum habemus. Quare nobis ipſe factus eſt via,
Fide in gratiam iſtam. Dux vitæ iſtius fides eſt
fratres. *In qua ſtamus & gloriamur in ſpe gloriæ*
filiorum Dei. Stamus certe fide, non corpore:
& in ſpe, non in re jam percepta gloriamur.
Non ſolum autem, ſed & gloriamur in tribulationi-
bus ſcientes, quod tribulatio patientiam operatur, pa-
tientia autem probationem, probatio autem ſpem, ſpes
vero non confundit. Ecce quibus ætatibus juſtus
perfectum roboratur in virum: in tribulatio-
ne, patientia, probatione, ſpe. Tribulatio
fratres, velut prima juſti viri concutit & con-
turbat infantiam: ſed cum invenerit iſta patien-
tem, ad majora adoleſcentem jam bonæ indo-
lis tunc erudit. *Tribulatio patientiam operatur.*
Patientia eſt fratres, quæ Chriſti juvenem ap-
tum probat eſſe virtutibus. *Spes vero non con-*
fundit. Spes eſt quæ virum perficit: & ad
menſuram Chriſti plenitudinis indefeſſa produ-
cit. Perfectæ virtutis eſt, quod in re non te-
neas ſpei robore poſſidere (2). *Quia charitas* (2)
Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſan-
ctum, qui datus eſt nobis. Et ut diffuſæ in nos
divinæ charitatis oſtenderet qualitatem, adje-
cit: *Ut quid enim Chriſtus, cum adhuc infirmi eſ-*
ſemus ſecundum tempus pro impiis mortuus eſt? Vix
enim pro juſto quis moritur: nam pro bono forſitan
quis

NOTÆ.

(1) C*Aro non inſurgat in ſpiritum* Hic enim eſt primus juſtitiæ effectus, & reconciliationis cum Deo.

(2) *Spei robore poſſidere.* „ Nam ſpiritum promiſſionis „ accepimus, veluti pignus, & arrhabonem regni cæleſtis,„ du-Hamel.

(3) *Ju-*

quis audeat mori? Commendat autem charitatem ſua n Deus in nobis: quia adhuc cum peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Si Chriſtus genus hominum ſic dilexit, ut daret pro impiis & pec-
(3) catoribus mortem ſuam: juſtis quid aliud (3) credimus largiturum, quam vitam ſuam, regnum ſuum, gloriam ſuam. Ex te ſuſcepit mortem, quam impiis impenderet ſuper terram: reſervst tibi, quod in ſe, & per ſe ſemper poſſidet, & poſſidet in cælo. Dicamus ergo cum Propheta:
Pſal. 115. „ Quid retribuam domino pro omnibus quæ „ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam. „ Hoc eſt, & ego moriar pro illo. Et quid ſimile? Ille ſponte pro impio & peccatore: ego vix pro juſto & bono: ego vix, quia me ad mortem non tam voluntas, quam neceſſitas ducit. Audi ipſum dicentem ad Petrum: „ Cum „ autem ſenueris, præcinget te alius, & ducet „ quo tu non vis. „ In adverſis fratres, neceſſitas voluntati non poteſt comparari: acquieſcere neceſſitatis eſt, velle virtutis. Volenti mors ipſa ſubjecta eſt, quia ſemper dominata eſt mors nolenti. Et tamen fratres, quia divinæ charitatis nil ſimile poteſt homo redhibere, det quod poteſt: quia ſecundum quod habet, acceptus eſt. Deficiat ad gloriam, moriatur ad vitam, pereat ad ſalutem. Gloriemur, fratres, de nova iſtius commutatione commercii; quia mors (4), quæ erat inter homines re- (4)
paratio tota pietatis, per Chriſtum divinæ commendatio eſt facta charitatis.

(3) *Juſtis quid aliud.* Corruptum locum: *Juſti eum qui credimus &c.* ſanavit optime Latinius. Mita nec male: *juſtis eum quid credimus larg turum.*

(4) *Mors quæ erat.* Alius: *mox quæ erat.*

SERMO CXI. (*)

De Peccato originali.

In verba ejuſdem: *Propterea ſicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit.*

PRæſens, fratres, Apoſtoli lectio cum dicit, per unum hominem mundum totum ſuſce-
Rom. 5. piſſe ſententiam: non ad perorandum nos, ſed ad flendum renovato & intimo dolore compellit. Si enim eximii vates ſingularis populi, & unius urbis, ac ſolius nonnunquam hominis diu lamentavere diſcrimen; quæ mens non totis tenebris obſcuretur; quos ſenſus non tota hebetudo confundat; quos oculos non redigat in fontes, & fluenta lachrymarum, quando unius lapſus extitit ruina cunctorum; & unius culpa omnium defluxit ad pœnam, ac parentis vitium univerſo generi exitium ferale
Ibid. præparavit: dicente Apoſtolo: *Propterea ſicut per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit, & per peccatum mors.* Miſerum me! ipſe qui erat cauſa bonorum omnium, janua factus eſt hic malorum. *Peccatum in hunc mundum intravit.* In hunc mundum: miraris eum poſteris obſuiſſe, qui facinore ſuo damnaverit mundum? Sed dicis, quomodo intravit? Per quem intravit? Quomodo? Per culpam. Per quem? Per hominem. Et quid? peccatum natura eſt, an ſubſtantia? Nec natura eſt, nec ſubſtantia, ſed accidens: & adverſa eſt hæc poteſtas quæ videtur in opere, ſentitur in pœna, impugnat animam, vulnerat mentem, ipſam violat, confunditque naturam. Et quid plura, fratres? Hoc eſt peccatum naturæ, quod eſt fumus oculis, quod febris corpori, quod dulciſſimis fontibus amara ſalſedo. Utique purus & lucidus eſt oculus per naturam, ſed per fumi conturbatur & obſcuratur injuriam. At corpus membrorum partibus, & ſenſibus ſuis per hoc quod eſt a Deo conditum, viget: ſed ubi vis febrium cœperit, & procella dominari, totum efficitur imbecillum: tunc amaritudo oris, tunc oculorum caligo, tunc greſſuum nutabunda veſtigia, tunc inimica aura, tunc chari graves, tunc ipſa obſequia videntur odioſa. Et fontes quantum grati ſunt per ſuam dulcedinem & naturam; tantum efficiuntur ingrati, cum aliquod vitium ex ſeceſſione ſuſceperint. Sed ad cœpta redeamus. *Sicut per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit, & per peccatum mors.* Ecce fratres, janua, per hominem peccatum, & per peccatum intraſſe videmur in mortem. Peccatum: o crudelis fera, & non uno capite in hominum genus ſævire contenta: quam vidimus tri-
no ore (1) tota humanæ ſtirpis germina tam (1)
pretioſa devorantem: trino ore, fratres, peccatum capit, mors devorat, deglutit infernus. Et quo, ſicut diximus, fonte lachrymarum
talis nobis plane (2) deflendus eſt parens, qui (2)
nos tantarum miſeriarum reliquit hæredes, qui non ſolum collata bona perdidit, ſed omnes poſteros ſuos tam feris creditoribus obnoxios ſic reliquit? O dura hæreditas ac crudelis! O miſeri, quibus nec adipiſci libuit, nec renun-
ciare licuit (3) nos hæredes! Audi quod ſequi- (3)
tur: *Et ita in omnes homines mors tranſivit.* Sed ne injuſtum forte videatur, cur per unum in omnes, quia omnes per unum: per eum te deteſtaris eſſe damnatum, per quem te editum eſſe gloriaris in lucem. Sed dicis, ſi generi debeo, quod natus ſum, nunquid & crimini, ut ante me reum faciat natura, quam culpa? Huic quæſtioni tuæ mox, qui ſequitur, Apoſtoli ſermo reſpondet, dicendo: *In quo omnes pec-*

NOTÆ.

(*) SErmo. Hujuſmodi Sermonis finis, & ſcopus eſt, originalis peccati veritatem, contra Pelagianos ſtatuere: & corruptionem inde nobis derivatam, nec alio remedio ſanandam, niſi Deus ſe Hominem feciſſet. Tillemontius.

(1) *Trino ore.* „ Si tantum de Originali peccato eſt „ ſermo, illud trino devorat ore ob triplices mali effe- „ ctus: qui ſunt: diminutio boni naturalis: macula: & „ reatus pœnæ. Si de peccato actuali fatur, illud trino „ ore, hoc eſt triplici peccato, devorat: nempe cogita- „ tione, verbo, & opere mortifero „ Mita. Se ipſum explicat Chryſologus Peccatum Adæ triplici nos damno affecit: Inclinatione ad malum, morte, æterna damnatione.

(2) *Plane.* Alias: *plene.*

(3) *Nec renunciare licuit* „ Uti hæredes neceſſarii: quem- „ admodum de Servo, hærede inſtituto diſponitur in §. „ 1. Inſt. de hær. qualit. vel uti Filii hæredes ſui, & ne- „ ceſſarii ex jure 12. Tabul. abſque Prætoris privil. ſi- „ cuti §. 12. eodem Tit. habetur. „ Mita.

(4) *Dum*

Digitized by Google

peccaverunt. Si in illo omnes peccaverunt, me-
rito per illum omnes ſuſcepere ſupplicium. *Si-
cut per unum hominem in hunc mundum peccatum in-
travit, & per peccatum mors: & ita omnes homi-
nes pertranſivit, in quo omnes peccaverunt.* Sive
in homine, ſive in peccato: per illum, & in
illo omnes peccaverunt. Non ergo peccatum
verſum eſt in naturam, ſed dum peccatum
mortem ingerit, pœnam ſibi debitam exigit
per naturam. Deus naturam ita fecerat, ut
homines crearet ad vitam: quæ tamen dum
(4) morti (4) nolens generat, illa ſe peccato fatetur
obnoxiam, cujus pœnæ deſervit in vita. Nam
quis iſta ſentiat, fratres, quod extingui velit
natura partus ſuos, & germina ſua tam chara
velit necari? Sed dum ingemiſcit & condolet,
amiſſam ſuſpirat & deſiderat ſuſpicere liberta-
tem. Sed per quem acceperit, Joannes primus
ſignanter oſtendit, qui viſo Chriſto proclamat
Joan. 1. & vociferatur, dicens: „Ecce agnus Dei, qui
„ tollit peccatum mundi: „peccatum mundi:
hoc eſt fratres, quod per unum hominem A-
poſtolus intraſſe teſtatur. Gaudete ergo fratres,
quia peccatum quod nos gravi pondere depri-
mebat ad tartarum, a Chriſto ſublatum eſt,
in tartara jam demerſum: & nos, quos morti
culpa primi parentis addixerat, ſecundi & di-
vini parentis gratia a pœna revocavit ad vi-
tam. Salvari ergo ſine Chriſto homo non po-
(5) terat (5): quia totius mundi peccatum ante
ipſius permanebat adventum. Sed tu quod per
Chriſtum juſtificaris, amplecteris: & quod per
Adam damnatus es, tu refutas: & alterius ti-
bi pœnam obſuiſſe conquereris, qui tibi con-
ſpicis alterius ſubveniſſe juſtitiam: Nunquid
non in ſemine tota arbor? Vitium ergo ſemi-
nis, vitium eſt totius arboris. Si ſibi ipſa per
ſe natura ſubvenire potuiſſet, nunquam eam
ad reparandum in ſe auctor ipſe ſuſcepiſſet.
Ad vitam eam creatam credis, qui adhuc eam
per auctorem dubitas eſſe reparatam? *Uſque ad le-
gem enim*, inquit, *peccatum erat in mundo.* Uſque
ad legem cum audis, usque ad finem legis,
hoc eſt, usque ad adventum Domini noſtri
JEſu Chriſti, accipe. *Quia peccatum non impu-
tabatur*, ait, *cum lex non eſſet.* Et quando lex
non fuit, quæ cum ipſo homine cœpit (6)? ſi (6)
lex non fuiſſet, Adam prævaricator utique non
fuiſſet: ſicut idem aperit Apoſtolus, cum di-
cit: *Sed regnavit mors ab Adam, usque ad Moy-
ſen.* Utrique legem acceperant: ſed Adam mox
prævaricatus eſt, ut accepit: Moyſes prævari-
catoribus promulgavit acceptam: dicente Apo-
ſtolo: „Lex prævaricationum cauſa poſita Galat. 3.
„ eſt. „ Regnavit ergo mors per legem, quia
gravius prævaricatores, quam peccatores: &
non tantum parentis vitio, ſed ſuo jam lapſos
facinore, ſæva devoravit. *Sed regnavit*, inquit,
*mors ab Adam usque ad Moyſen, etiam in eos qui
non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis A-
dæ.* Quia non tantum magnus, ſed devora-
bat & parvulos: & non tantum noxios, ſed
& devaſtabat innoxios: innoxios dico a cul-
pa propria, non parentis. Et hinc gravius erat
lamentanda conditio: quia ejus parentis ſolve-
bat pœnam, cujus vix vitam deguſtarat infan-
tulus: & luebat peccatum mundi, qui mun-
dum cognitum non habebat. Acquieſcamus
ergo, fratres, quod per unum, & unius de-
licto mors regnavit, ſi omnes per unum ab-
ſolvi deſideramus, & eſſe per Chriſtum: quia
qui vivit, Chriſto debet, non ſibi: & Adam
quod moritur, id debebit.

(4) *Dum morti.* Alias: *ad mortem.*

(5) *Homo non poterat.* Ms. Caten. & Vallic. *Nemo
poterat.*

(6) *Quæ cum ipſo homine cœpit* Certe præſto erant
homini naturæ lex, interiorque conſcientiæ lumen; qui-
bus quid malum eſſe, quidve bonum docebatur; ſed ob-
ſcuriori quadam, turbataque ratione. Locum hunc Apo-
ſtoli Baſilides apud Origenem hic lib. 5. pag 140 inter-
pretabatur de Metempſychoſi: quaſi ſemper in mundo fue-
rit peccatum, at hominibus tunc ſolummodo imputatum,
quando in humana corpora commigrarunt.

SERMO CXII.

De Morte per Hominem, Vita & Gratia per Chriſtum habita, deque Abundantia Delicti propter Legem.

In verba ejuſdem: *Si enim unius delicto mors regnavit per unum.*

SI quis poculum aquæ frigidæ ſitienti porri-
git viatori, aliquantum quidem animum re-
creat æſtuantis; & humanitati plane (1) ſuc-
(1) currit, non tamen penitus ſitim extinguit: ita &
magnum divinæ ſcientiæ deſiderantibus noſſe
ſecretum, noſter ſermo non ſufficit, qui ad præ-
ſens feſtinationi deſervit, & tempori. Nam ſi
ad humana perdiſcenda tota hominis brevis eſt
vita: quod tempus ſufficere credimus ad intelli-
gentiam poſſe divinam? Date ergo veniam fra-
(2) tres, ſi intra punctum temporis & horæ unius (2)
vix momentum obſcura lucidare, clauſa reſe-
rare, firmare dubia, profunda contingere, tot
ſæculorum ineffabile ſacramentum per omnem
modum aperire non poſſum, & eloqui, ſi vel
caute æmulis, ſecure filiis, credentibus confi-
denter, conſtanter incredulis non valemus.
Verum quia hodie Apoſtolicus ſermo claro ſe
lumine, ſenſibus audientium totus infudit, nec
quicquam catholicis mentibus reliquit ambi-
guum, cum dicit: *Si enim unius delicto mors* Rom. 5.
regnavit per unum: declamandi ſtudium ſepo-
nentes, tota ſimplicitate ipſis Apoſtolicis elo-
quiis innitemur: ut verum ſcire cupientibus nul-
la ſermone noſtro generetur obſcuritas. *Si enim
unius delicto*, ut dicit, *mors regnavit per unum:*
quare mortem ab uno, & primo homine eſſe
poſteris acquiſitam inſinuare & approbare
Evan-

NOTÆ.

(1) PLane. Alias: *plene.*

(2) *Horæ unius.* Habendæ concionis tempus unius
horæ ſpatio definiebatur. Vide Origenem homil. III. in
Geneſ. Cyrillum Hieroſolymit. Catech. XIII. *quæ cum
multa ſint, & tempus horæ perbreve:* Auguſtinum etiam
Serm. CCXXXVII. de Temp. & Chryſologum noſtrum
Serm. CXXI., ibique Notam ultimam.

Evangelica laborat auctoritas? Et quamvis ſuf-
Sap. 1. ſiciat illa ſententia, quæ dicit: „ Deus mortem
„ non fecit: „ quare eam tam trucem, tam
crudelem, tam immitem nonnulli a Deo ve-
lint eſſe conditam, ſcire non poſſum. Nemo
ſine piaculo æſtimat tam pium, tam bonum
Deum, mortem creare potuiſſe: cujus univer-
ſus mundus dolore continuo, gemitu, lachri-
mis, accuſat, & deteſtatur auctorem. Si mors
etiam penes homines eſt criminum pœna, quo
auſu concreata homini, & pœnæ ante credi-
tur innocenti Deo inſita eſſe, quam vita? Sed
audiamus Apoſtolum: *Si enim unius delicto mors
regnavit per unum, multo magis abundantiam gra-
tiæ, & donationis, & juſtitiæ accipientes in vita
regnabunt per unum Chriſtum Dominum noſtrum.*
Ecce unum, & unum: Adam & Chriſtus. Per
illum peccatum regnavit in mortem: per iſtum
gratia regnavit in vitam. Denique duo hæc
principia vitæ, & mortis, abſolutionis, & pœ-
næ, deſideratæ libertatis, & damnationis extre-
mæ, is qui ſequitur, ſermo Apoſtoli aperit &
declarat. *Igitur ſicut per unius delictum in omnes
homines in condemnationem: ita & per unius juſti
tiam in omnes homines in juſtificationem vitæ.* Per
unum & unum, aut mors regnat, aut vita
conceditur. Quid hic ergo addere ſermo poſſit
(3) interpretis? quibus ſi adjunges (3) ſilentium,
omnis æmulorum ſuccumbit intentio. *Per unius
delictum in omnes homines in condemnationem: ita
& per unius juſtitiam in omnes homines in juſtifica-
tionem vitæ.* Sicut fonti fluvius, ſicut fructus
ſemini: ita origini deſervit, aut addicta aut
erepta poſteritas: ſicut ex his quæ adjecit Apo-
ſtolus plenius approbatur. *Sicut enim unius ho-
minis inobedientia peccatores conſtituti ſunt multi, ita
unius obedientia juſti conſtituentur multi.* Si homo
(4) peccator, ut ſit Deus juſtus (4) quia reatus
redundat ad judicem, ſi pœna percellit inno-
xium. Et ideo dixit: *Sicut per unius hominis in-
obedientiam peccatores conſtituti ſunt multi.* Ut ſci-
rent ſe ejus culpæ fuiſſe participes, cujus pœ-
næ ſocios ſe eſſe perſentiunt. Sed jam quid lex
profuerit atteſtante Apoſtulo, audiant legis a-
matores. *Lex autem*, inquit, *ſubintravit, ut
abundaret delictum.* Ecce, ut Apoſtolus dicit.
Non imminutionem delictorum Lex fecit eſſe,
(5) ſed copiam (5): non per ſe fratres, ſed per eum,
qui legem per imbecillitatem ferre non pote-
rat. Non magnitudo lucis hebetat oculos, quæ
ſolis a Deo creata eſt oculis, ſed oculorum in-
firmitas lucis totam ſuſtinere non poteſt, &
ferre claritatem: ita & lex fratres, quæ per ſe
ſatis juſta erat, & ſatis ſancta, dum ab homi-
ne fragili ſeveram exigit diſciplinam, magis
magiſque oneravit & prodidit delinquentem.
Et hoc quare, fratres? Ut per gratiam & ve-
niam conditoris rediret ad vitam, qui per tu-
morem & ignorantiam, cum male de innocen-
tia (6) gloriaretur, in debitum parentis deduce- (6)
batur & pœnam. Morbus igitur latebat occul-
tus: per quem omnium ſecreta medullarum,
& venarum meatus in ipſorum vitalium tende-
bant exitium, & quandam συγχρισιν (7) in omni- (7)
bus generabat internis. Venit lex quæ & vul-
nus pruderet, & tandem vetuſto languori ſu-
pernum advenire Medicum (8) nunciaret. Venit (8)
lex, quæ mandatorum fumentis in cutem pro-
duceret, quod in altum lethaliter ſæviebat.
Venit lex, ut gladio præceptorum velut apo-
ſtema longi temporis aperiret: & collectam
diu saniem ſalutaris ſubinde ſiccaret effuſio.
Nec tamen per ſe, fratres, aut vulnus claude-
re, aut ægrotanti perfectam addere valebat
ipſa ſanitatem. Quod ubi vidit ægrotus, &
tandem ſtatum ſuum miſerandus agnovit, cœ-
pit tendere feſtinus ad Medicum: ut quod per
legem proditum, & per ipſam diu fuerat am-
pliatum, tanti Medici peritia curaretur, & gra-
tia. Ampliatum vulnus dicimus, fratres, quia
poſt inciſionem, putredo, fœtor, horror, ve-
xatio, ipſi vulneri abſciſſione generatur: & fit
per curam deterior miſerandi facies ipſa lan-
guoris, quam fuerat ignoranti periculum cum
lateret. Venit ergo Medicus: & jam feſſo curis,
& curationum vexationibus perdefeſſo ſolius
verbi auctoritate ſubvenit. Sicut Centurio ille
confitetur, cum dicit: „ Dic verbo, & ſana- Matth. 8.
„ bitur puer meus. „ Et impleretur illud Pro-
pheticum: „ Miſit verbum ſuum, & ſanavit Pſal. 106.
„ eos: „ Et ideo ſequitur: *Ubi abundavit pec-
catum, ſuperabundavit & gratia.* Ac ſi diceret:
ubi dilatatum eſt vulnus, ſupereffuſa eſt ſani-
tas. Nemo ergo ingratus ſit legi, quia quem
ægrotantem & jacentem invenerat, levavit, fo-
vit, & ut ſaluti traderet, ipſum uſque ad Me-
dicum ſalubri exultatione perduxit, ut ſicut
dixit Apoſtolus: *Quemadmodum regnavit pecca-
tum in mortem, ita gratia regnet in vitam æternam,
per JEſum Chriſtum dominum noſtrum.* Gratia
in vitam, peccatum regnat in mortem. Re-
cta fides non mortem, non interitum hominis
auctori Deo deputat, ſed ſalutem. Mors ſit
hominis, ſit peccati, ut vita creata, & reddi-
ta ſolum credatur eſſe per Chriſtum.

SER-

(3) *Quibus ſi adjunges.* Ex Latinio: in editis deeſt *ſi.* Nonnulli: *adjunges*

(4) *Ut ſit Deus juſtus.* „ Juſtus omnino eſt Deus, quia
„ homo peccator eſt: & Deus juſtitiam in hominem,
„ tanquam in vere peccatorem, exercet „ Mita.

(5) *Sed copiam.* In Apoſtolo particula: *ut abundaret*, non eſt loco cauſæ: ſed quod occaſione legis evenit, quanquam ipſa repugnante lege, quæ minui peccata volebat, non augeri.

(6) *Cum male de innocentia &c.* „ Homo juſtus adhuc
„ ſub lege naturæ videns ſe agere quod rectum eſt, tu-
„ more plenus de innocentia lætabatur: quam ſe habere
„ confidebat; & per ignorantiam minime ſentiebat, ſe
„ juſte ab Deo puniri ob Parentis delictum, & amiſſam
„ in ipſo Parente innocentiam. Venit lex Moyſis, quæ
„ protulit totum „ Mita.

(7) *Συγχρισιν, Syncriſin.* Ideſt contagionem interpretatur Mita. Ideſt: *idem judicium.* Hoc eſt: *omnia interiora ſimiliter erant affecta*: legitur in margine pag. 484. edit. Colon. 1627.

(8) *Supernum advenire Medicum.* Chriſtus dominus, non raro apud Patres dicitur *Medicus.* Chryſoſtomus tom. v. homil. XXXI. *Ne mihi dicas peccavi: quid agam? Medicum habes infirmitate ſuperiorem: Medicum habes morbi naturam vincentem: Medicum habes nutu ſanantem: Medicum habes ſola voluntate curantem: & qui poteſt, ſi vult.* Baſilius Seleucienſis Orat. XXXV., vocat Chriſtum: *Medicum ſine medicamentis ſanantem.* Hoc etiam de morbis corporis intelligi poteſt: Gregorius Nyſſenus Orat. III., contra Eunomæum.

NOTÆ.

Sermo CXIII.

De non permanendo in Peccato, ut Gratia abundet, & de Virtutibus inſerviendo.

In verba ejuſdem: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet? &c.*

BEatus Apoſtolus quando nota interrogat, quando manifeſta perquirit, eos videlicet objurgat & increpat, qui eloquia divina ſua interpretatione corrumpunt: & inde concipiunt ſuffragia criminum, unde aſſumere debuerant documenta virtutum. Sic enim hodie cœ-
Rom. 6. pit: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet?* Superius dixerat fratres: „ Ubi „ abundavit peccatum, ſuperabundavit & gra- „ tia: „ & ideo ita exorſus eſt: ac pro illo divino & ſingulari magiſterio, imperitis ſe velut interrogatione participat: ut quæ ſunt prudentiæ cæleſtis plena eruditione reſpondeat. Si enim „ ubi abundavit peccatum, ſuperabundavit „ & gratia. „ *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet?* Si prona eſt delinquentibus pietas, ſi gratia copioſa peccantibus, ſi injuſtis amica largitas eſt divina, certe ſi futura bona malis præſentibus acquiruntur, quid nobis virtutum iter arduum, quid durus obtinendæ juſtitiæ labor, quid inter malos jugis ſer-
Rom. 3. vandæ innocentiæ cruciatus? Augeantur humana facinora, ut bonitas cæleſtis exuberet: faciamus mala, ut dixit, ut veniant bona: permaneamus in peccato: ut gratia abundet. Ad hæc fratres, idem qui interrogat Apoſtolus, ipſe reſpondit: *Abſit. Qui enim mortui ſumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?* Cum dicit, abſit, taliter intelligentiam inſipientium execra-
(1) tus eſt (1), & ſenſum: ſiquidem medicus non vulneri, ſed curæ proficit, & ſaluti: nec putredini, nec morbis, ſed ſoli congaudet ille ſanitati: ita & Deus, qui pro magnitudine vulneris adhibuit magnitudinem, vigoremque medicinæ: & nec peccato, ſed homini largitus eſt gratiam, nec ad multiplicanda, ſed ad delenda delicta imbrem ſuæ pietatis effudit. Nemo, nemo ſic de ægritudine gratuletur, ut velit in vulnere permanere. Ingratus medico, inimicus eſt curæ, qui ſemper curari æſtuat, nec unquam deſiderat hic ſanari: & ita Dei gratiam ſuis cupit exuberare peccatis, ut ſibi cupiat peccata cumulari. Miſer qui tali voto reus eſſe contendit per veniam. Fugienda, fratres, dementia iſta eſt, fugienda, quæ etiam poſt curam captiva tenetur amore morborum: recidiva enim lethalis eſt ſæpius ægritudo. Quod autem dixit: *Qui enim mortui ſumus peccato*; præſentis temporis loquitur hic figuram: quia mortuos nos dixit eſſe peccato, non nobis jam in toto mortuum dixit eſſe peccatum: quia etſi peccatum ipſum actu operis ſanctis & fidelibus eſt defunctum, vivit tamen, & adhuc in noſtram deſævit mortem: tunc autem peccatum
(2) ipſum morietur in nobis (2), „ cum corruptibile
1. Cor. 15. „ hoc induerit incorruptionem & mortale hoc „ induerit immortalitatem, & factus fuerit ſer- „ mo qui ſcriptus eſt: ubi eſt mors aculeus tuus? „ ubi eſt, inferne, victoria tua? Aculeus autem „ mortis peccatum eſt: „ vivit autem pecca-
to, qui ejus, ſicut in conſequentibus dicit, concupiſcentiis famulatur (3): & ſtimulis miſe- (3)
randus inſervit, qui obſecundat vitiis, qui criminibus infelici & continua captivitate ſuccumbit: qui quod delicti eſt, eſſe autumat hoc naturæ: & morbo, qui eſt accidens, utitur velut opere & beneficio conditoris. Et ideo ad arguendum talium ignorantiam addidit, dicens: *An neſcitis, quia quicumque in Chriſto Jeſu baptizati ſumus, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus illi per baptiſmum in mortem.* Audiant fideles, & intelligant: quemadmodum triduana Domini ſepultura trina demerſione figuratur in baptiſmo: & reſurrexiſſe cum Chriſto: & ſi needum corpore, vitæ jam novitate congaudeant: ſitque totus homo virtutum domicilium, qui receptaculum fuerat ante vitiorum. *Ut*, ſicut dixit, *quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Chriſtus quicquid ſuarum virtutum eſt, refert ad gloriam patris: & homo, cujus ſuum nihil eſt, ſibi vendicare, quod per Chriſtum reſurrexit elaborat: Quod autem dixit: *In novitate vitæ ambulemus*: quæ ſuperius diximus, illa confirmat: ut ſi needum hoc corpore, vita tamen jam totus immutatus incedat: intelligat ſe, & dominetur elementis, qui elementis hactenus per ignorantiam ſerviebat: largiatur ſua per gloriam, qui prius turpiter furabatur aliena: & qui carnis exercebat illicita, contemnat etiam licentias corporales: & qui innocentiam hactenus impie moliebatur extinguere, pro innocentia glorioſius ipſe moriatur. Et quid plura? Si ex vetere homine jam novus effectus eſt, vitiorum gurgitem in fontem commutet ipſe virtutum. Uſque ad finem autem lectionis hoc ingerit beatus Apoſtolus, hoc demonſtrat; illum poſſe cum Chriſto vivere, illum regnare cum Chriſto, qui reſurgentis Chriſti innocentiam ſequitur, imitatur vitam, implere nititur ſanctitatem. Quod dicit: *Ut deſtruatur corpus peccati*; deſtruatur, fratres, actu, non ſubſtantia: opere, non figura: quia peccato, non Deo vult hominem perire, qui ait: *Exiſtimate vos mortuos eſſe peccato: vivere autem Deo.* Et ſupernæ libertati, fratres, reſtituere hominem tota pietate contendit, qui dicit: *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* Et iterum: *Peccatum vobis non dominetur.* Non dixit, non veniat ad vos: non dixit: non provocet, non titillet: ſed non regnet, non dominetur, confligat ad vincentis gloriam, dimicet & decidat ad triumphum victoris: & tandem ſe doleat impia peccati dominatio a ſervis quondam ſuis tota ſecuritate calcari: & crudelis tyrannus ingemiſcat ſubjectum ſe ſuorum pedibus captivorum: & ad eorum triumphum, de quibus diu triumphaverat, ſe veteranus hoſtis perveniſſe deploret.

SER-

NOTÆ.

(1) I*Nſipientium execratus eſt.* Particula *abſit*: execratus eſt, ut Rom. 3. 46. 31.: quaſi dicat: abſurdiſſimus eſt, & deteſtabilis error.

(2) *Morietur in nobis &c.* Juxta veterum Philoſophorum placitum: quibus aliquid mori dicebatur, cum ſuis exibat finibus, in aliena tranſiens. Platoni homo *mori* dicebatur, & cum anima relinquit corpus: & cum anima in corpore conſtituta, ſuas exuit paſſiones, & ad virtutes tranſit.

(3) *Concupiſcentiis famulatur.* „ Concupiſcentia quan- „ do vocatur peccatum; non utique quia peccatum eſt „ vocatur, ſed quia peccato facta eſt. S. Auguſtinus Tom. „ VII. contra duas Epiſtolas Pelagian. lib. 1. cap. XIII. „ Mita.

SERMO CXIV.

De Servis Legis & Gratiæ.

In verba ejuſdem: *Peccavimus, quia non ſumus ſub Lege, ſed ſub Gratia &c.*

SIcut peregrinanti reditus ad propria dulcis ſemper & charus eſt, & vernaculæ domus veſtibula ſunt gratioſa poſt tempus, ita mihi poſt intervalla ſermonis ad apoſtolicarum ſe-
(1). riem lectionum (1) ſuavior eſt recurſus. Siquidem a propoſito dicendi ordine, & continuo tramite loquendi diſcedere nos ſæpe neceſſitas religioſa compellit: quia ſic doctrinæ ordo moderandus eſt, ut non modo aliud impediatur ex alio. Unde quid hodie beatus Apoſtolus
Rom. 6. dixerit, audiamus. Quid ergo ait? *Peccavimus, quia non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia? Abſit.* Hæc interrogatio, fratres, eorum arguit imperitiam, qui legis conſuetudine captivati, gratiæ beneficio neſciunt ſentire virtutes: & quos præceptorum legalium ſeries prodidit contumaces, eos ſola munerum commoda, & feſtivitatum pompa obſervationibus vanis fecit & reddidit obſtinatos. Et cum legem tempus excluſerit, quid cultor legis a lege faciet abdicatus? Judæe quid habes quod non perdidiſti? Si autem perdidiſti, quid gloriaris quaſi non perdideris? Ubi eſt templum, ubi eſt ſacerdos, ubi ſacrificium, ubi incenſum, ubi purificationes tuæ, ubi ſolennitatum tuarum non omittenda devotio? Sed ut ſis Judæus merito circumcideris, quia bonis omnibus abſciſſus es ſupradictis.
Deut. 27. Scriptum eſt enim: „ Maledictus omnis qui „ non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt „ in libro legis. „ Si maledictus eſt qui in uno offenderit, quoties maledictus erit, qui nihil ex omnibus probabitur effeciſſe? *Peccavimus,*
(2) ait, *quia non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia* (2)? Ac ſi diceret, fratres: Peccavimus, quia in cura non permanſimus jam ſanati? Peccavimus, quia ignem, ferrum, medicamenta reliquimus jam curati? Infelix æger, qui poſt curam non vult curare tormentum. Et quid plura, fratres? Nunquam curat, qui infirmanti a quærit & expectat arbitrium? Nam cum ex humore frigi-
(3) do (3) ſemper ignis ſuccendatur in corpore, & rigor nimius dum membra vexat & concutit, acrius ipſe efficit & gignit incendium: ita ægrotus ad augendam flammam quæ ſuis ſemper æſtuat, & anhelat in venis, dari ſibi aquam frigidam impatienter expectat, neſciens quod
(4) tunc calor calore reſtinguitur (4), frigore nutritur incendium. Lex ergo dum hominis ſemper expectat & ſuſtinet voluntatem, nec tamen homo peccati ſarcina præpeditus ſufficere legalibus prævalet obedire mandatis, cultorem ſuum lex non abſolvit a peccati vinculo, ſed crimine prævaricationis obligat. Et ideo addidit, dicens: *Neſcitis quod cui exhibuiſtis vos ſervos ad obediendum, ſervi eſtis ejus cui obediſtis: ſive peccati ad mortem, ſive obeditionis ad vitam?* Quid eſt, fratres, quod cum de lege loqueremur, hominem prodidit ſervum fuiſſe peccati? *Sive peccati*, ait, *ad mortem, ſive obeditionis ad vitam.* Quia ſuperius dixerat, peccatum vobis non dominetur: non enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. Qui ergo ſub lege ſunt peccati, deprimuntur, & incurvantur imperio: nec poterunt miſeri de peccati turpiſſima ſervitute niſi gratia manumittente liberari. *Gratias autem ago Deo,* dixit, *quia fuiſtis ſervi peccati.* Sic gratias agit, quaſi qui congaudeat hominem ſervum fuiſſe peccati? Abſit. Gratias agit, non quia ante ſervi fuimus domini tam crudelis, ſed quia etiam non ſumus ſubjugati, ſicut ex ſequentibus id ipſum manifeſtat expreſſius, dicens: *Obaudiſtis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi eſtis: liberati autem a peccato, ſervi facti eſtis juſtitiæ.* Obaudivimus, fratres, beneficio vocantis, non noſtro: quia captivi ſic tenebamur arbitrio. *Obaudiſtis autem ex corde in eam formam doctrinæ* In quam? In Evangelii nempe: ubi novo libertatis genere non eſt omiſſa ſervitus, ſed mutata: quia melior eſt devota famulatio, quam vaga & præſumpta libertas. *Servi facti eſtis juſtitiæ.* Hæc ſervitus, fratres, non obligat ſed abſolvit: non onerat, ſed honorat: abſtergit ſervitutis maculam, non inurit. Quid hic, rogo, non divinum eſt, ubi ſervitus pellitur ſervitute, ubi fugatur conditione conditio, ubi mors morte moritur, ubi perditio perditione ſanatur, & ut proprie, ac breviter dicatur, ubi tota adverſitas, ipſius adverſitatis mucrone proſternitur? Quod autem dixit: *Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtræ: ſicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.* Magnitudinem pietatis oſtendit, cum Evangelicam doctrinam ad tam humilia & pene verecunda deponit exempla: ut ſanctitati tantum, quantum immunditiæ; quantum iniquitati, juſtitiæ tantum imponat, & imperet ſervituti. Abſurda, fratres, atque indecens videtur comparatio, quæ tantum gloriæ, quantum turpitudini hominem cupit eſſe ſubjectum: ſed utinam vel tantum! Et quando tantum Deo, quantum mundo: quando tantum cælo, quantum terræ: quando tantum virtuti, quantum vitiis fragilitas humana famulatur? Totus homo miſer ſic carni deditur, ſic rebus præſentibus occupatur, ut nihil in ſe, quod futuræ vitæ, quod divinis bonis deſerviat, derelinquat. Illecebræ temporalis vim beatus Apoſtolus uno ſermone humanis conſcientiis convenienter aptavit, convenienter expreſſit, ut tanta voluntate juſtitiæ, pudicitiæ ac munditiæ humana membra ſerviant, quanta vehementia, dementiaque turpitudini, vitiiſque ſe dederunt.

Parva

NOTÆ.

(1) SEriem Lectionum. Vide Notam I. Serm. LXVI.

(2) *Sed ſub gratia.* Subdit hic Latinius; vide quam longe ab Apoſtoli vera lectione, & ſententia recedat Chryſologus. Alius certe eſt Apoſtoli ſenſus: dum inquit *Peccavimus quia &c.* Et verbis illius *ſub gratia*, repetit iterum, iterumque refellit objectionem ſibi ab initio factam illis aliis verbis: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet? Abſit.*

(3) *Cum ex humore frigido.* „ Ex humore frigido, putrido tamen, minorem reſiſtentiam faciente, ignis in „ corpore noſtro accenditur: ac putrido ipſo humore „ frigido nutritur: contrarium enim fit ex ſuo contrario: „ ut patet ex Ariſtotelis Phyſica„ Mira.

(4) *Calor calore reſtinguitur.* MS. Ceſen. *Calor non extinguitur frigore; ſed frigore nutritur incendium.*

(5) Qui

Parva aut ſorte nulla exigit, qui cupit devi-
(5) cta(5) proprietate concedere: & adimit excu-
ſatiooem qui poſſibilia tibi, & uſitata præcipit
(6) (6) te repenſari debere pro maximis. Da ergo
homo Deo tantum, quantum carni, vitiiſque
tribuiſti. Et quid eſt, quod ante vitiis, non
Deo debeas teipſum, quod a te Deus tuo tan-
tum utique amore perquirit? Sequitur: *Cum
enim ſervi eſſetis peccati, liberi fuiſtis juſtitiæ: nunc*
(7) *autem liberati a peccato, ſervi facti eſtis juſtitiæ* (7).
Ante ſervi peccati: nunc ſervi juſtitiæ. Per
Apoſtolum ecce ſuccedit ſervitus ſervituti:
contumax tu nunc tempus tuæ libertatis oſten-
de: peccatum te ante mentiebatur liberum,
(8) quem tenebat miſerande (8) captivum: nunc
gratia te vocat ſervum, quem ut vere faceret
eſſe liberum, Dei ipſius adoptavit io filium. Im-
pleta eſt ergo Chriſti ſententia, qua dicit:
„ Qui vult eſſe Dominus, ſit ſervus. „ Beata *Matth. 20.*
eſt hæc ſervitus, quæ dominationem generat
ſempiternam. Illa enim libertas fructum pœnæ,
& confuſionem nobis intulit non ferendam, ſi-
cut dicit: *Quem enim fructum habuiſtis tunc in
his quæ nunc erubeſcitis? nam finis illorum mors
eſt.* Ecce qualiter manumittit, ecce quali præ-
mio honorat illam diabolus ſervitutem: ut
mors ſimul, & vitam finiat, & inchoet pœ-
nam. At qui Chriſto ſerviunt, fratres, illuſa
morte cum ſtipendiis, (9) ſanctitatis perpetuam (9)
transferuntur ad vitam: finis enim Chriſti non
ſuſcipit finem: quia non interficit hominem
finis iſte, ſed perficit.

(5) *Qui cupis devicta &c.* Alias *detenta*, ſeu *retenta*.
„ Ut fit cum res datur in Emphyteuſim; ubi parum, quod
„ fere pro nihilo habetur, pro Canone ſolvi manda-
„ tur ab Emphyteut. Proprietas enim, ac directum do-
„ minium penes concedentem remanet: ut Cod. de jure
„ Emphyt. & late per Julium Clarum. „ Mita.
(6) *Et uſitata præcipis.* Hic ſuſpicandum de veritate
lectionis, putat Latinius. Primam edition. Bon. ſequuti ſu-
mus. Lectio vero de qua Latinius: *qui poſſibilia ſibi, &
uſitata præcipit, ut repenſari debere pro maximis.*
(7) *Juſtitiæ.* Reſumit Chryſologus, quod Apoſtolus
dixerat ſuperius Rom. V. 18.
(8) *Miſerande* pro *miſere*. Sic etiam *miſeriter*, & *miſe-
rabiliter* apud Nonium.
(9) *Cum ſtipendiis.* Stipendium peccati mors.

SERMO CXV.

De Lege abrogata per Gratiam.

In verba ejuſdem: *An ignoratis, Fratres, ſcientibus enim legem loquor &c.*

(1) POſteaquam Davidicam citharam (1) ſpiritua-
lis iotelligentiæ plectro, & modulatione
tangentes, animos veſtros & corda permul-
ſimus: intonantis quoque Evangelii ad ſuſci-
tandos ſenſus veſtros principia metuenda præ-
buimus: ad Apoſtolicum magiſterium mox cre-
didimus eſſe remeandum; ut tripartitus ordo
ſermonis, Eccleſiaſticæ doctrinæ ſalutiferam
teneat & præbeat diſciplioam. Nam & cantile-
na a continuo labore relaxat animo; & Evan-
gelica auctoritas mentis reparat & exſuſcitat ad
(2) laborem; Apoſtolicus vigor (2) a tramite recto
removeri, & noſtros non ſinit ſenſus evagari.
Rom. 7. Hanc beati Apoſtoli per ordinem ſequi hodie
(3) reperimus lectionem. *An ignoratis, fratres* (3), in-
quit, *ſcientibus enim legem loquor, quia lex domi-
natur homini quanto tempore vivit?* Et indicit ſi-
militudioem. *Nam quæ ſub viro eſt mulier, vi-
vente viro, alligata eſt legi: ſi autem mortuus fue-
rit vir ejus, ſoluta eſt a lege viri: igitur vivente
viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſi
autem mortuus fuerit vir ejus, ſoluta eſt a lege
viri.* Videtis, fratres, beati Apoſtoli magnum
cæleſtis magiſterii documentum, quemadmo-
dum legis tempora legalibus teſtimoniis aſſerit
præteriiſſe, totamque ejus prærogativam mi-
ro conjugii exioanivit exemplo. Et merito
(4) lex carnali conjugio comparatur (4) quæ non
obtinuit cum ſynagoga ſpirituale conſortium.
Nam cum accepiſſet eam ad obſervantiam diſci-
plinæ, ad ſancti germinis fœcunditatem, ad
augmentum pudoris, ad cuſtodiam caſtitatis,
ad ſuperni thalami ſacrum, reverendumque ſe-
cretum, ad myſticam thori cæleſtis unitatem,
reperit in ea totius meretricationis illuviem (5). (5)
Occurrit enim tanto viro, id eſt legi, oon
compta moribus, noo monilibus ornata virtu-
tum, non inceſſu gravis, non vere illo flam-
meo virginalis verecundiæ operta velamen-
to: (6) ſed laſciva oculis, ſoluta greſſibus, præ- (6)
venta illecebris, & tota dolis & ſimulationibus
perfucata. Quam cum vir tantus viſam juſta
indignatione deſpiceret, & eam procul a ſua ſo-
cietate propelleret, atque toto execraretur ju-
dicio gravitatis: illa nec deſpecta erubuit, nec
contempta ſe correxit, nec reſipuit, ſed repul-
ſa, ſed tota præceps ad idolorum lupanaria
convolavit, & maluit ſubire fornicationis infa-
miam, atque adulterii crimen (7) iocurrere, (7)
quam male placiti habitus turpitudinem non hor-
rere. Unde & merito eam beatus Propheta de-
plorat, dicens: „ Quomodo facta eſt meretrix *Iſai.* 1.
„ civitas fidelis Sion? „ Cujus adulteria quo-
que Ezechiel ſanctus toto pene volumine præ-
ſcribit. Hinc eſt, fratres, quod cum in Evan-
gelio a Scribis & Doctoribus legis apud Do- *Joan.* 8.
minum

NOTÆ.

(1) D*Avidicam citharam.* Superiores Homilias innuit:
in quibus, vel Pſalmorum verſiculos, vel quæ-
dam Evangeliorum loca enarravit: nunc ad Apoſtoli
Epiſtolas, quas ſuperius interpretatus eſt, ait eſſe reme-
andum.
(2) *Apoſtolicus vigor a tramite.* Ex Latinio.
(3) *Fratres.* Judæos Romæ degentes alloquitur Apoſto-
lus, quos *Fratres* vocat etiam carnis ortu: ait Grotius.
(4) *Carnali conjugio comparatur.* Sub ſtatu legis Moſai-
cæ pauci erant *ſpirituales*, plerique *carnales*: ait idem
Grotius.
(5) *Meretricationis illuviem.* Stupri ſcilicet, vel adul-
terii.
(6) *Flammeo velamento:* Quo ſponſæ caput obnubeba-
tur. Hieronymus in Epitaphio Paulæ, ut notaret Virgi-
nem Chriſti auſpiciis conſecrandam, ait: *eam Chriſti flam-
meo reſervari.*
(7) *Adulterii crimen.* Similitudinem ex Apoſtolo apte
proſequitur. Non enim putandum eſt, Paulum loqui de
Muliere per divortium dimiſſa, quæ alteri nupſiſſet, hoc
enim per legem licebat; at de Muliere nupta, quæ cum
alio Viro conſueviſſet.

(8) *Abſo-*

minum iſta accuſaretur adultera, avertit faciem ſuam Dominus, & declinavit in terram: ne crimen cerneret quod puniret: & maluit, fratres, in pulvere ſcribere veniam, quam dare in carne ſententiam. Hanc Apoſtolus adulteram ad Chriſti nititur revocare conſortium, nec patitur priſtini lapſus timore tardari, quæ vivente viro merito extitit adultera, quia fuit cum alio viro, nunc vero non deſerit legem, quæ ad legis recurrit auctorem: ſed moritur legi legalibus addicta ſententiis, ut vivat gratiæ, & reſurgat per veniam, quæ fuerat interempta, & mortificata per legem. Denique cum eam a
(8) maritali jure defuncto viro aſſerat abſolutam (8), ipſam potius, non virum, inſequentibus defunctam eſſe teſtatur: quia oon lex homini, ſed
(9) homo moritur legi (9), nec mandatum præterit, ſed mandato deficit ille, qui labitur a mandato. Audi quod ſequitur. *Itaque, fratres mei, & vos mortificati eſtis legi.* Nunquid dicit, mortua eſt vobis lex? *Et vos mortificati eſtis legi.* Et bene addidit, *Per corpus Chriſti.* Quia lex reum aſtringit, arctat obnoxium, punit & interficit criminoſum. Qui ergo per corpus Chriſti ab omni crimine exemptus eſt & erutus, fœliciter moritur legi, ut innocentiæ vivat & gratiæ. *Ut ſitis*, inquit, *alterius*, *qui ex mortuis reſurrexit.* Alterius: Alter ipſe effectus eſt, cum noſtram corruptionem in incorruptionem mutavit: & mortalitatem immortalitatis tranſvexit ad gloriam. *Ut fructificemus*, ait, *Deo.* Conſortes cæleſtis naturæ per Chriſtum non terræ, ſed Deo: non morti, ſed vitæ, & Deo fructum aſſerit deferri, non carni. *Cum enim*, inquit, *eſſemus in carne*, *paſſiones peccatorum*, *quæ per legem erant*, *operabantur in membris noſtris*, *ut fructificaremus morti.* Cum dicit: Cum eſſemus, præteritum tempus indicat: dum in ſola carne poſiti, imo magis expoſiti, quæ carni ſunt tantum ſapere, facere, velle cogeba-
Rom. 8. mur: juxta aliud Apoſtoli. „ Qui in carne „ ſunt, Deo placere non poſſunt. „ *Cum enim eſſemus*, inquit, *in carne*, *paſſiones peccatorum*, *quæ per legem erant.* Dicam ſicut dictum eſt a Domino. „ Si lumen quod in te eſt tenebræ Matth. 6.
„ ſunt, ipſæ tenebræ quantæ? „ Si per legem paſſiones peccatorum membris dominantur humanis, quid ipſæ per ſe facient paſſiones, quæ naſcenti mox homini infœliciter & pœnaliter obſecundant? Cum taliter naſcentem, generatur taliter, angores deprimunt, urgent pericula, afficiunt pœnæ: paſſiones ſunt, fratres, per quas infirmatur infantia, pueritia trahitur, adoleſcentia inſanit, juventus & ſenectus multis luctibus cumulantur: ipſæ ſunt quæ totam hominis vitam inimico conturbante comitantur ad lapſum: quas lex dum prohiberet, admonuit: dum diſcuteret, ampliavit: dum accuſaret, reddidit chariores: & quæ per ignorantiam latebant, fecit eſſe per ſcientiam notiores. Et ſicut per falcem ſpinæ magis dum ſucciduntur accreſcunt: ita dum reſecantur per legem, pul-
lulant paſſiones (10): quia intrinſecus velut in (10)
radice carnis fixæ ſolidantur. Lex intrinſecus culturam fidei habet ſatis juſtam, nec proficit: unde ad frugem mortis ipſum ceſpitem humanæ carnis ſua excitatione perducit. *Paſſiones*, inquit, *peccatorum*, *quæ per legem erant*, *operabantur in membris noſtris*, *ut fructificaremus morti.* Inſtrumentum quod ad vitam erat, ad frugem mortis ſibi in nobis vendicant paſſiones. Sauciati ergo taliter per Chriſti gratiam, a lege mortis abſolvimur, & Spiritum ſanctum percipimus intrinſecus debellatorem, victoremque vitiorum: ut paſſiones forinſecus excluſæ pulſent, tentent, provocent, ſed concidant ad noſtrorum gloriam triumphorum. Nobis, nobis cupit vincere, qui cum dominaretur nobis di-
gnatus eſt militare, ſicut dixit (11). Ergo ſer- (11)
viamus in novitate Spiritus a carnis ſervitute jam liberi, quia vera dominatio eſt famulatus
dominicæ ſanctitatis (12), nam & vetus ho- (12)
mo (13) & vetus litera totam corrupit & per- (13)
didit diſciplinam.

SER-

(8) *Abſolutam* Alias cum ſacro Textu *liberatam.*

(9) *Moritur legi* Putant Theodoretus, & Cajetanus, Apoſtolum hic Judæis conniventem maluiſſe dicere, mortui eſtis legi, quam lex mortua eſt vobis: eadem tamen eſt ſententia: ſi enim Judæi ad Chriſtum converſi mortui ſunt legi, illis etiam mortua eſt lex

(10) *Pullulant paſſiones* · Naturæ noſtræ corruptione, quæ Dei beneficiis abutitur, lex noſtra funeſta evadit: niſi illam gratia Salvatoris comitetur. Primo enim inflammat concupiſcentiam, quæ cohibita, velut aggere legis oppoſito, majori impetu in varia deſideria erumpit: ſecundo peccatum excitat, quod in homine ſine lege vivente conſopitum fuerat. Vide Natal ab Alex. in Epiſtol. S. Pauli, tom. I. pag 101.

(11) Videtur hic aliquid deeſſe.

(12) *Famulatus dominicæ ſanctitatis.* Auguſtinus in Pſalm. XCIX. *Libera ſervitus eſt apud dominum: Libera ſervitus, ubi non neceſſitas, ſed charitas ſervit.*

(13) *Vetus homo &c.* Adam, & vetuſta Hebræorum lex.

SERMO CXVI.

De cognitione Peccati per Legem.

In verba ejuſdem: *Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit &c.*

QUoties diverſo genere, ſed voce conſona myſtica reſonat cantilena, mira dulcedine paſcit & delectat auditum: ita cum vario modo, ſed uno Spiritu, eodemque ſenſu divina & cæleſtis doctrina depromitur, libentius & cum ſuavitate maxima Evangelicæ ſcientiæ pandit & aperit ſacramentum. Et ideo poſt Propheticam melodiam, & virtutum Chriſti ſtupenda miracula, ad Apoſtolicarum redeamus ordinem lectionum. Talis ergo hodiernæ extitit continentia lectionis. *Quid ergo*
Rom. 7. *dicemus? lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognovi*, *niſi per legem: nam concupiſcentiam non ſciebam, niſi lex diceret: Non concupiſces.* Occaſione *autem accepta*, *peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam.* Audiſtis, fratres, quo morbo ſine Chriſto laboraverit humana conditio, quam captiva ſine gratia fuerit humana fragilitas, quæ lege, quæ mandatis non prohibebatur, ſed armabatur ad crimina: quæ ob hoc audiebat, ob hoc cognoſcebat, non ut vinceret peccata, ſed faceret. *Peccatum non cognovi*, *niſi per legem.* Vitia non noſſe felicitatis eſt, noſſe periculi, viciſſe virtutis eſt.

Rex

Rex nobilis & fortis, hoſtibus ſuis longius occurrit: & ita prævenit ingruentium dolos, ut dejici nequeat fides militum, civium nequeat conturbari conſtantia: ſic modo generoſus animus per Chriſti gratiam corporis ſui transgreditur miſerandas anguſtias, & ita totus delicta prævenit, proculcat vitia, & crimina totus iotернecione proſternit, ut nequeant fucis ſenſus fallere, dolis ingeoium depravare, tumultuationibus miſera, imbecilla eorda diſſolvere, (1) ardore, ſanguinibus, fumantes occaſiones (1) incendere, vario paſſionum genere membra naturaliter loſirma vexare. Quod ignis aridæ ſegeti, hoc vitia corpori ſunt humano, quæ ſola ſecurius ſeparatione vincuntur, oecantur ignorantia, & neſcita fœliciter evaneſcunt. Nam ſi ad mentem & ſenſus pervenerint, ſi contigeriot animos, ſi ſemel membra penetraverint, inextinguibile gignitur & exaltatur incendium: & niſi unda cæleſtis corda rigaverit, mentes infuderit, membra madefecerit, totum quod eſt roboris humani, ſubditur & redigitur in favillam. *Lex*, inquit, *peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognovi niſi per legem.* Ac ſi diceret: Aurum avaritia non eſt, ſed avaritiam non cognovi, niſi per aurum. Vinum ebrietas non eſt, ſed ebrietatem non cognovi, niſi per vinum. Pulchritudo corporis noo eſt concupiſcentia, ſed formæ decus concupiſcentiæ me rapuit & perduxit ad lapſum. Sic ergo ipſa per ſe mala non ſunt, quæ a Deo ad utilitatem, ad ſalutem, ad gratiam ſunt creata, ſed per ea delinquendi datur occaſio. Ergo avarus aurum accuſat, ebrius vinum, laſcivus aut lepidus formæ vult eſſe quod contigit ad ruioam. Ita & lex quæ a Deo data fuerat ad ſalutem, quæ erat per ſe cæleſtis & ſancta, facta eſt per homioem miſeri hominis ad ruinam: ſicut ex ſequentibus probat Apoſtolus, qui dicit: *Itaque lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum & juſtum & bonum.* Quod ergo bonum erat, non intulit mortem, ſed peccatum, quod principaliter intuierat mortem, quod fragilem, quod imbecillem, quod humanam oaturam pronam fecerat ad lapſus & vitia. Quod latebat, & hoſtiliter humano graſſabatur in corpore, lex reprehendit, lex prodidit: dum admonet hominem de innocentia, de ſanctitate, de juſtitia, de virtute, de fide: dum arguit de vitiis, de delictis, de criminibus. Sed homo audire quidem cœpit virtutes, cœpit velle, ſed non attigit: cœpit deteſtari, ſed ſequi vitia: odiſſe delicta, ſed facere: horrere crimina, ſed implere: unde tarde ſe ſervum captivum, ſe male rabiei ſenſit addictum & cœpit clamare: *Infælix ego homo, quis me liberabit a corpore mortis hujus?* Cui reſpondetur. *Gratia Dei per JEſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Quo audito cœpit libertatem quærere per auctorem, ſalutem per veniam, vitam per ſolam ſperare gratiam. Nam diu ignoraverat unde eſſet difficilis innocentia, unde laborioſa juſtitia, anxia ſanctitas, virtus ardua, fides tota periculis pleoa, unde ſic tantas copias haberent delicta: unde crimina (2) dum ſucciduntur, increſcunt: virtutes deficiunt, dum coluntur. (2) Lex aperuit, lex docuit, lex tota luce monſtravit, crimina per peccatum, virtutes per Deum in humanis ſenſibus, in humana mente dominari: nec poſſe ante ſuperari delicta, quam delictorum fuerit auctor extinctus, quod eſt peccatum, quod Chriſtus abſtulit: atteſtante Joanne, com dicit: „ Ecce agnus Joan. 1. „ Dei, ecce qui tollit peccata mundi. „ *Sine lege enim*, inquit, *peccatum mortuum erat, ego autem vivebam ſine lege aliquando: ſed cum veniſſet mandatum, peccatum revixit: & ego mortuus ſum, & inventum eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem: nam peccatum occaſione accepta per mandatum ſeduxit me, & per illud occidit.* Peccatum mortuum erat, non quia non erat, ſed quia igoorabatur, & proprie dictum eſt: *Peccatum revixit.* Quia erat ſepultum in ignorantia noſtra: non mandatum per peccatum, ſed peccatum per mandatum revixit, dum facit prævaricari qui fuerat ante peccator; dum reum perficit etiam contumacem, deſertorem exſuſcitat & rebellem. Unde merito homo jam tunc ſe exclamat mortuum, quaodo ſe unde & quare, & per quem moreretur, agnovit. Peccatum, fratres, quam crudelis tyrannus ſit, jam videmus. *Per mandatum ſeduxit me, & per illud occidit.* Quia argumentum ſalutis tetendit in laqueum: quia curam fecit eſſe languorem: quia inſtrumentum ſanitatis exitiale mutavit in vulnus: quia vitam ipſam in gladium lethalem convertit. *Per mandatum ſeduxit me, & per illud occidit.* At quomodo ſibi jam, quod eſſet occiſus, provideret jam mortuus? oam quis poterat ſubvenire occiſo, niſi Chriſtus, qui vitam reparavit occiſus? qui talionem morti reddidit per mortem, mortem peremit: atque eam prodidit contumacem, quæ incubare juſſa pœnis reorum, attentare auſa eſt ipſum judicem: invadere ipſum innocentiæ præſumpſit auctorem: unde merito mors, mortua eſt, & in me non ego vivo, ſed vivit, agit, regnat, imperat Chriſtus.

NOTÆ.

(1) *Fumantes occaſiones.* „ Lethale peccatum, quanquam ſub cineribus pœnitentiæ ſepeliatur, „ ſi peccator ipſe proximam delinquendi occaſionem „ nondum dimiſerit, & ab ſe ejecerit, non dicitur penitus extinctum, ſed tantum cinere coopertum, ut „ iterum data occaſione accendatur. „ Mita.

(2) *Unde crimina.* MS. Cæſen. & Vatic. *unde vitia.*

SERMO CXVII.

De Adam primo & noviſſimo.

In verba ejusdem: *Factus eſt primus homo Adam in animam viventem &c.*

DUos homines beatus Apoſtolus hodie retulit humano generi dediſſe principium, Adam videlicet, & Chriſtum: duos homines pares corpore, ſed merito diſpares: compage membrorum tota veritate perſimiles, ſed ipſo 1. Cor. 15. ſui principio tota diſſimiles veritate. *Factus eſt*, inquit, *primus homo Adam in animam viventem: noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem.* Ille primus ab iſto noviſſimo factus eſt, a quo eſt & animam conſecutus, ut viveret; hic eſt ipſo ſe figuratus auctore, qui vitam non expectaret ab altero, ſed ipſe vitam ſolus omnibus

largiretur: ille viliſſimo plaſmatur ex limo: ex
utero pretioſo Virginis hic procedit: in illo
terra mutatur in carnem, in iſto caro promo-
vetur in Deum. Et quid plura? Hic eſt Adam,
qui ſuam tunc in illo cum fingeret imaginem
collocavit. Hinc eſt, quod ejus & perſonam
(1) ſuſcipit, (1) & nomen recepit, ne ſibi, quod ad
ſuam imaginem fecerat, deperiret. Primus A-
dam, noviſſimus Adam: ille primus habet ini-
tium, hic noviſſimus non habet finem. Quia
(2) hic noviſſimus (2) vere ipſe eſt primus, ipſo di-
Iſa. 48. cente: „ Ego primus, & ego noviſſimus. „
Ego ſum primus, ideſt ſine initio. Ego noviſ-
ſimus, utique ſine fine. *Sed non prius*, inquit,
quod ſpirituale eſt, ſed quod animale, deinde quod
(3) *ſpirituale*. Prius utique terra (3), quam fructus:
ſed non tam pretioſa terra, quam fructus: il-
la gemitus exigit & labores, hic ſubſtantiam
largitur & vitam. Merito Propheta de tali fru-
Pſal. 84. ctu gloriatur, dicens: „ Terra noſtra dedit fru-
„ ctum ſuum. „ Quem fructum? Illum nem-
Pſal. 131. pe, de quo alibi dicit: „ De fructu ventris
„ tui ponam ſuper ſedem tuam: „ *Primus ho-
mo*, ait, *de terra terrenus: Secundus homo, de
(4) cælo cæleſtis*. Ubi ſunt (4), qui conceptum Vir-
ginis, Virginis partum, mulierum partibus exi-
ſtimant exæquandum: cum illud de terra ſit,
hoc de cælo? hoc divinæ virtutis ſit, illud
infirmitatis humanæ? illud ſit in corpore paſ-
(5) ſionis, (5) hoc totum ſit in tranquillitate divini
Spiritus? humani corporis in quiete? Sanguis
ſiluit, caro ſtupuit, ſoporata ſunt membra, &
aula Virginis tota eſt in cæleſti commoratio-
ne ſuſpenſa, donec auctor carnis, carnis ſu-
meret indumentum, & fieret homo cæleſtis,
qui non ſolum terram redderet homini, ſed
homini donaret & cælum. Virgo concipit, Vir-
go parturit, Virgo permanet. Ergo virtutis eſt
caro conſcia, non doloris: quæ magis parien-
do integritatis augmenta ſuſcipit, damna pudo-
ris ignorat: teſtis potius ſui partus exiſtit, quæ
nullas partus pertulit paſſiones: & ſacramentis
cæleſtibus interfuiſſe ſe nova mater miratur,
quæ naſcentis ordinem intelligit humanæ con-
ſuetudinis nil habere. Si Deum ſic naſci Ma-
(6) gus (6) fatetur munere, fatetur dum adorat; ad-
vertite quid ſentire, quid credere debeat Chri-
ſtianus. Sed quod ſequitur, audiamus. *Qualis ter-
renus, tales & terreni: & qualis cæleſtis, tales &
cæleſtes*. Quemadmodum non nati taliter, ta-
les poterunt inveniri, non manendo quod
nati ſunt, ſed quod renati ſunt permanendo?
Hinc eſt, fratres, quod virginei fontis ute-
rum cæleſtis ſpiritus arcana luminis ſui ad-
mixtione fœcundat: ut quos origo limoſæ ſtir-
pis (7) profuderat ſub miſera conditione terre- (7)
nos, cæleſtes pariat, & ad ſimilitudinem ſui
perducat auctoris. Ergo jam renati, jam refor-
mati ad noſtri imaginem creatoris, quod præ-
cipit Apoſtolus, impleamus. *Igitur ſicut porta-
vimus imaginem terreni, portemus & imaginem
cæleſtis*. Fuerit neceſſitas, quod de terra concre-
ti cæleſtia ſpirare (8) nequivimus: quod de con- (8)
cupiſcentia nati, concupiſcentiam non valuimus
evitare: quod illecebris dominantibus acquiſiti,
coacti ſumus illecebrarum turpitudinem ſuſti-
nere: quod ſæculi hujus habitaculo recepti, ca-
ptivi fuimus malis: ad inſtar noſtri domini, ſi-
cut diximus, jam renati, quos utique conce-
pit virgo, viviſicavit ſpiritus, portavit pudor,
genuit integritas, nutrivit innocentia, edocuit
ſanctitas, virtus exercuit, Deus adoptavit in
filios, imaginem totam tota ſimilitudine noſtri
portemus auctoris: non majeſtate qua ſolus eſt,
ſed innocentia, ſimplicitate, manſuetudine, pa-
tientia, humilitate, miſericordia, concordia,
qua dignatus eſt nobis fieri & eſſe communis.
Ceſſet vitiorum pruritus peſtifer, delictorum
lethalia blandimenta vincantur: execrandus fu-
ror: criminum comprimatur origo, diſcutiatur
a ſenſibus caligo tota pompæ ſæcularis, abjicia-
tur a mentibus mundanæ cupiditatis illuſio:
appetatur paupertas Chriſti, quæ divitias in
cæleſtibus poſſidet ſempiternas, tota ſanctitas
animæ cuſtodiatur & corporis, ut non magni-
tudine, ſed actu imago creatoris noſtri porte-
tur & clareſcat in nobis. Affirmat quod dixi-
mus Apoſtolus, cum dicit: *Hoc autem dico,
fratres, quia caro & ſanguis regnum Dei poſſidere
non poſſunt*. Ecce quomodo carnis reſurrectio
prædicatur, quia ibi caro poſſidebitur a ſpiri-
tu, non caro ſpiritum poſſidebit, ſicut ex ſe-
quentibus eluceſcit. *Neque corruptio incorruptio-
nem poſſidebit*. Vides, quia non caro deperit,
ſed corruptio: non homo, ſed culpa: non per-
ſona, ſed crimen: ut homo in Deo, & co-
ram Deo vivens, finem ſe delictorum tandem
gaudeat conſecutum. De reſurrectione proprius
ſermo proferendus eſt, fratres, quia tranſcur-
ſim, & in ipſo verbi fine, non convenit dici
de eo, quod nos ad æterna tempora, ac per-
petuam tranſmittit ad vitam.

SER-

NOTÆ.

(1) S*uſcipit.* Alias *ſuſcepit.*
(2) *Quia hic noviſſimus.* MS. Ceſenæ, & Vallicel. *Adam ille primus non habet initium; non habet hic noviſſimus finem; ſed noviſſimus ille eſt, qui eſt primus*

(3) *Prius utique terra.* Ait non prius factum eſſe ſpirituale corpus, ſed animale, tam in Chriſto, quam in nobis. Præmittere enim ſolet Deus imperfectiora, ut perfectiora ſequantur. Sic prius terra, quam fructus: prius pueri ſumus, quam Viri.

(4) *Ubi ſunt* Cerinthum, Ebionem, Carpocratianos, alioſque hujus commatis viros vellicat. An vero Virgo Sanctiſſima commun Mulierum more Chriſtum enixa fuerit, vide apud Mabillonium Præf. 11. in Sæculum IV. Bened. pag. 354. edit. Trident. occaſione recenſendæ quæſtionis, ortæ inter Ramtrammum Monachum Corbejenſem, & Paſchaſium Radbertum, ejuſdem loci Cœnobitam.

(5) *In corpore paſſionis.* MS. Ceſ. *in corporis paſſione.*

(6) *Si Magus.* Hoc ipſo ad hanc rem argumento utitur Noſter in epiſtola contra Eutychetem.

(7) *Origo limoſæ ſtirpis.* Similia Auguſtinus Lib. XIII. de Civit. Dei, pag. 23. *Induimus imaginem terreni Hominis propagatione prævaricationis, & mortis, quam nobis intulit generatio; ſed induimus imaginem Cæleſtis Hominis, gratia indulgentiæ, vitæque perpetuæ*

(8) *Spirare.* Sic legit Latinius. Editi: *aſpirare.*

NOTÆ.

SERMO CXVIII. (*)

De Morte & Reſurrectione Carnis.

QUoniam tota ſpes fidei Chriſtianæ in reſur-
(1) rectione conſtituta eſt (1) mortuorum,
ne quiſquam de ea auſus ſit dubitare,
beati Pauli aſſerentis: eam auctoritate, rebus,
exemplis, latiſſimam recitari vobis fecimus ho-
(2) die lectionem (2), ad quam ſermo noſter quod
adjicere poſſit, non potuit invenire. Sed quia
noſtri officii veſtra charitas ſemper exigit ſer-
vitutem, repetere hæc eadem, inculcare vehe-
mentius hæc ipſa, reſurrectionis ipſius ardore
geſtimus. Fratres, ſemper de reſurrectione libet
dicere, jugiter de reſurrectione delectat audire,
quia mori nunquam libet, vivere ſemper dele-
ctat. Reſonet ergo in ore noſtro reſurrectin
ſemper, ſemper reſurrectio ad noſtræ mentis
transmittatur auditum: ut mors quæ noſtros
ſemper obſidet ſenſus, cum terrore ſuo, cum
lamentis ſuis a noſtris ſenſibus effugetur. Quia
(3) ſic agricola fructus uberes, & exſatiatas (3) epu-
(4) las cantat, ut immanem (4) vomeris laborem
non ſentiat & ſudorem. Sic nauta portus mo-
dulatur & lucra, ne undarum ruinas, ne ma-
ris diſcrimina pertimeſcat. Sic miles, ne vul-
nera metuat, ut gladios non pertimeſcat, præ-
das perſonat & triumphos. Unde reſurrectio-
nem mente, ore, oculis, ſpectet, cantet, co-
gitet Chriſtianus: ut totam mortis poſſit de-
ſpicere & calcare formidinem. Mors eſt, fra-
tres, deſperationis domina, incredulitatis ma-
ter, germana corruptionis, inferni parens, dia-
boli conjux, omnium malorum Regina, quæ
omne genus hominum tali ordine inexplebili
impugnat, ut primum ſuſurratricem ſuam de-
ſperationem præmittat talia ſuadentem. Homo,
cur tua perdis tempora? Ecce domina mors
(5) tua venit, animam (5) tuam in nihilum redi-
gens, carnem tuam putredine, oſſa tua vetu-
ſtate conſumens, ut te qui non fuiſti antequam
naſcereris, faciat non eſſe poſt mortem. Redde er-
go debita ante mortem, moriturus cito, tibi, æta-
tibus tuis: da luſibus infantiam, da deliciis adole-
ſcentiam, da voluptatibus juventutem, da ſene-
ctutem mihi, ne ſine cauſa de ſpe cogites deſpera-
tus. Poſt iſtam mittit incredulitatem ſuam filiam,
ſic minantem. Quaſi non moriturus, quaſi eva-
(6) ſurus mortem (6), ſic de vita diſponis? Homo,
te decipit fides, tu fidei credis, quæ ut tollat
præſentia, futura promittit, & ut auferat quæ
ſunt ante mortem, neſcio quæ inviſibilia pol-
licetur eſſe poſt murtem. Quis inde venit, aut
quis ſapiens credit tot ſæculis promiſſa, nec
reddita? O ſi manduces & bibas! „ manduca Iſai. 22.
„ & bibe, cras enim morieris: „ Tertiam ger-
manam nequitiæ ſuæ corruptionem tali dirigit
cum furore, ut aſpectus hominum invadat,
attrahat, occupet, per ſepulchra, extremos o-
ſtendens carceres, ſuos jacere ibi demonſtrat
immobiliter vinculatos: & ut homines ſenſus
hominis horrore toto, toto pavore conturbet,
effundit putredinem, eructat ſaniem, ſpargit
fœtores: atque ad unum corpus hominis in-
numeros carnifices (7) ab ſe vermes dediſſe pro- (7)
clamat. Quare non deſperationi, quare non
incredulitati crederent Chriſtiani? Hæc ſunt
mortis bella, his ducibus, his conſiliis, tali
conflictu captivat, vaſtat, interficit omnes quos
natura præſentem perducit ad vitam, ducit
Reges (8), trahit populos, gentes impellit, non (8)
divitiis redimi, non flecti precibus (9), non la- (9)
chrymis molliri, non viribus unquam potuit
iſta ſuperari. Erravere fratres, qui de bono
mortis ſcribere ſunt conati (10). Et quid mirum? (10)
tunc ſe mundi ſapientes magnos æſtimant &
præclaros, ſi id quod eſt ſummum malum,
hoc eſſe ſummum bonum ſimplicibus perſuaſe-
rint: merito ſcriptura de iſtis dicit: „ Væ qui Iſai. 5.
„ dicunt bonum malum, & malum bonum. „
Væ qui ponunt tenebras lucem, & lucem te-
nebras. Et re vera quem non iſti fallerent,
quem non cæcare potuerunt, (11) qui vivere ma- (11)
lum, mori bonum, incautis credere perfece-
runt? Sed hæc fratres, veritas ſubmovet, lux
fugat, impugnat fides, Apoſtolus notat, Chri-
ſtus delet, qui dum bonum vitæ reddit, ma-
lum mortis prodit, damnat, excludit. Sic e-
nim cœpit Apoſtolus: *Notum autem vobis facio,* 1. Cor. 15.
fratres Evangelium, quod prædicavi vobis, quod &
accepiſtis, in quo & ſtatis, per quod & ſalvamini:
qua ratione prædicavi vobis, tenere debetis, niſi ſine
cauſa credidiſtis. Tradidi enim vobis in primis,
quod & accepi, quia Chriſtus mortuus eſt pro pecca-
tis noſtris, & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit
tertia die ſecundum ſcripturas. Dei largitas victu-
rum, non moriturum ditat: Aut cui bonum
accipit, ſi non erit ipſe qui accipit? *In quo &*
ſtatis. Stat utique qui ſemper vivit, quia mor-
tuus (12) ſemper jacet. *In quo & ſalvamini.* (12)
Si quis moritur, perit: ſalvatur vero ille (13) (13)
qui ſemper vivit. *Qua ratione prædicavi vobis,*
tenere debetis, niſi ſine cauſa credidiſtis. Non ſo-
lum, fratres, ſine cauſa credidit, ſed & ſine
cauſa vixit, qui ſe ad hoc ſolum natum credi-
dit

NOTÆ.

(*) SErmo hic alias inſcribitur. *In verba ejuſdem: Notum autem vobis facio, Fratres* &c.

(1) *Spes in reſurrectione conſtituta eſt.* Hoc paſſim SS. Patres Vide Theophylactum in 1. ad Corinth. XV. verſ. 1. pag. 291. & 292. *Totus Chriſtianiſmus in reſurrectionis dogmate ſitus eſt.*

(2) *Hodie Lectionem.* Vide Notam 1. Serm. CXV.

(3) *Exſatiatas.* Exſatiatas dicimus res, in quibus deſideria noſtra abunde comp entur.

(4) *Immanem.* Ex MSS. Cæſenæ, & Vatic. editi: *imminentem.*

(5) *Animam*: Hic *anima* ſumitur pro vita corporali.

(6) *Evaſurus mortem.* Menander teſte Juſtino, Apolog. ad Antoninum Pium, pag. 145. ſectatoribus ſuis ſuaſit, quod morituri non eſſent.

(7) *Innumeros carnifices.* Ipſa mors *Carnifex eſt*, inquit Chryſoſtomus, homil. LXXV. tom. VII.

(8) *Ducit Reges.* Claudianus de raptu:

Sub tua purpurei venient veſtigia Reges
Depoſito luxu, turba cum paupere mixti,
Omnia mors æquat.

(9) *Non flecti precibus.* Similia his Theodoretus, Orat. VI. de Provid. pag. 387. *Lacrymantis non miſeretur, precibus non movetur, donis non corrumpitur* &c. Vide Baſilium, Epiſtol CLXXXV.

(10) *Scribere ſunt conati.* Ethnici fere omnes mortem laudabant. Ab Rege Ptolomeo vetitus fuit Cyreniacus Hegeſias, eam in ſcholis laudare, eo quod multi eo audito, mortem ſibi ſponte conſciſcerent.

(11) *Quem non cæcare potuerunt.* Alias: *quem non cæcarunt.*

(12) *Mortuus.* Editi plures: *moriturus.*

(13) *Salvatur vero ille.* MSS. Cæſen. & Vallic. *Salvatur vero per illum, quod ſupervivit.*

K 2 (14) Re-

dit ut periret. Homo quid tibi oritur quod
non occidat? quid tibi quod occiderit, non
reſurgit? Dies mane oritur: & iterum reſurgit
in mane: ſero ſepelitur in nocte, & iterum re-
ſurgit in mane. Sol quotidie naſcitur, quoti-
(14) die moritur, reſurgit ipſe quotidie (14): tem-
pora dum tranſeunt, pereunt: dum redeunt,
reviviſcunt. Unde homo ſi Deo non credis
(15) (15) ſi non acquieſcis legi, ſi non conſentia
auditui, vel oculis tuis crede, vel clementia
reſurrectionem tuam tibi jugiter prædicantibus
acquieſce. Certe ſi iſta longe ſunt inferiora,
quæ in tuis manibus ſunt, & de morte tuo
opere ſuſcitantur, te poſſe Dei opere doceant ſu-
1. Cor. 13. ſcitari. Vade ad ſemen, Apoſtolo te docente: tol-
le triticum aridum ſine ſenſu, ſine motu: duc
ſulcum, fodi terram, fac ſepulchrum, ſepeli
triticum, inſpice quemadmodum morte deperit,
humore turgeſcit, putredine corrumpitur: &
cum pervenerit ad totum quicquid deſperatio,
quicquid incredulitas, quicquid corruptela tibi
ſuperius ingerebat: tunc ſubito reviviſcit in ger-
mine, in berba pubeſcit, juveneſcit in caule,
matureſcit in fruge, & ad illam totam ipſam,
quam tu periiſſe deflebas, ſpeciem reſurgit &
formam: ut te homo triticum non tam doceat
manducare, quam ſapere: non tam cogat la-
borare, quam credere. Reliqua nos taceamus,
quia & unde, & quando, & quomodo, &
per quem mors venerit, beatus Apoſtolus pla-
no & ſatis lucido ac divino declarat eloquio.
Homo, accipe fidem, quia gratis datur: crede
reſurrectionem, quia qui promittit illam, pre-
tium non requirit.

(14) *Reſurgis ipſe quotidie.* Hoc argumento libenter uſi Veteres. Nyſſenus, Orat. de Reſurr. ct. Chriſti, tom. III. pag 429. Nam noctem mortis imaginem putabant, diem vitæ. Tertullianus Lib. contra Marcionem: *ſed nox eſt imago mortis.* Hilarius Geneſ. Dies *imago vitæ*, nox *mortis imago eſt.*

(15) *Si Deo non credis.* Inter Judæos Sadducæi: inter Chriſtianos Simon Magus; Hermogenes item, teſte Tertulliano de reſurrect. Carnis cap. IV. Johannes Hieroſolymit. Eutychius Patriarcha, licet reſip:erit, reſurrectionem corporum negarunt. Inter Gentiles non capitaliter erraſſe cenſebatur, qui eam crederet, aut doceret. Id autem apud eos factum, credit Lorinus, ex cap. IV, verſ. 29. Actor. ad coercen..os, metu futurorum, facinoroſos.

SERMO CXIX.

De vero Curſu pro Corona Gloriæ.

In verba ejusdem: *Neſcitis, quod hi, qui in ſtadio currunt &c.*

BEatus Apoſtolus Paulus non ſolum per do-
ctrinam legis, ſed ſeculi hujus exemplo ad
coronam nos gloriæ cæleſtis hortatur. Sic
enim inter cætera ait, ut audivit dilectio ve-
1. Cor. 9. ſtra. *Neſcitis, quod hi qui in ſtadio currunt, omnes
quidem currunt, ſed unus accipit bravium:* Et addi-
dit: *Sic currite, ut comprehendatis.* Secundum
terrenum exemplum, multi quidem, ut ait
(1) Apoſtolus, in ſtadio currunt (1), ſed unus ac-
cipit coronam, id eſt, ille qui melius currit:
ita & in ſtadio vitæ præſentis, multi quidem
currunt, ſed unus accipit coronam. Currunt
Judæi per legem, currunt Philoſophi per ina-
nem ſapientiam, currunt & hæretici per fal-
ſam annunciationem, currunt Catholici per
veram fidei prædicationem: ſed de his omni-
bus unus coronam accipit, id eſt, populus
Catholicus, qui recepto fidei curſu tendit ad
Chriſtum: ut ad palmam immortalitatis, coro-
namque perveniat. Qua propter & Judæi, &
Philoſophi, & hæretici in vacuum currunt,
qui non recto fidei tramite gradiuntur. Quid
enim prodeſt Judæis currere per obſervatio-
nem legis, qui Chriſtum, dominum legis igno-
rant? Currunt & Philoſophi per inanem ſa-
pientiam (2) fæculi, ſed ſuperfluus & vacuus
(2) curſus ipſorum eſt, qui veram Chriſti ſapien-
tiam neſciunt. Vera enim ſapientia Dei Chri-
ſtus eſt, quæ non ornatur verbis, nec lucu-
lenta oratione, ſed fide cordis agnoſcitur.
Currunt & hæretici per venenatam fidei ſuæ
aſſertionem, currunt per jejunia, currunt per
eleemoſynam, ſed pervenire ad coronam ne-
queunt, quia non currunt: falſa enim fides
eorum veræ fidei gratiam accipere non meretur.
Manifeſtat hoc Apoſtolus alio loco, cum di-
cit. „ Et ſi diſtribuero omnem ſubſtantiam 1. Cor. 13.
„ meam pauperibus, & ſi tradidero corpus
„ meum igni ut ardeat, charitatem autem non
„ habeam, nihil mihi prodeſt: „ Non enim
habet charitatem Chriſti, qui Chriſto non
fideliter credit. Et ideo bene addidit Apoſtolus,
dicendo: *Sic currite, ut comprehendatis.* Currere
ergo debemus fideli curſu in fide Chriſti, in
mandatis Dei, in operibus juſtitiæ, ut ad co-
ronam æternæ vitæ pervenire poſſimus. Deni-
que quemadmodum nobis currendum eſt,
idem Apoſtolus conſequenter oſtendit, dicen-
do: *Omnis,* inquit, *qui in agone contendit, ab omni-
bus continens eſt: & illi quidem ut corruptibilem co-
ronam accipiant, nos autem incorruptibilem.* Vide
quibus nos Apoſtolus exemplis ad coronam pro-
miſſæ (3) immortalitatis invitat. In agone iſto (4) (3)
terreno qui vincere volunt, abſtinent ſe a ci- (4)
bis quibusdam (5), a potu nimio: abſtinent ab (5)
omni immunditia, (6), ſub tanta caſtitate, ut (6)
etiam

NOTÆ.

(1) IN *ſtadio currunt.* Alludere videtur Apoſtolus ad Olympica, vel Iſthmica certamina, quæ Corinthi celebrabantur. Stadium in quo curſu certabatur pedibus, ſeu equis.

(2) *Sapientiam.* Alias: *ſcientiam.*

(3) *Coronam promiſſæ.* Alias *promiſſam.*

(4) *In agone iſto.* Pauli veſtigiis inhærens Chryſologus, ab Curſoribus tranſit ad Agoniſtas: athletas ſcillicet, & pugiles.

(5) *A cibis quibusdam.* Athletæ (quo nomine comprehendebantur apud Græcos omnes, qui corpore decertabant; apud Latinos vero pugiles tantum & luctatores) licet eſſent voraciſſimi caricis, caleo, & nucibus alebantur: & ſi carnibus, iis tantum, quæ nimium ſucci & pinguedinis habebant: at ſine ullis condimentis. Hinc eorum victus, qui apud Latinos *colephium*, vel *coliphium* dicebatur, *arida ſagmatio* dicitur ab Tertulliano de pallio, cap. IV ubi vide Salmaſium pag. 262. 267.

(6) *Ab omni immunditia.* Horatius de curſoribus:

Multa fecit, tulitque puer, ſudavit, & alſit,
Abſtinuit Venere, & Baccho.

Chryſoſtomus in verba Pauli ad Timoth., cap II. num. 5.

uſi

etiam propria conjugia non requirant: nec aliter
ſi vincere poſſe ſperant, niſi corpus ſuum ca-
(7) ſtum, pudicumque ſervaverint. (7) Et poſt tan-
tum laborem quid aliud quam parvam, &
corruptibilem, & vilem quidem coronam ac-
(8) cipiunt? Si ergo pro corruptibili corona (8)
tantus labor a quibuſdam ſuſcipitur: quanto
magis nos omnem laborem ſuſtinere debemus,
quibus præmium cæleſte, & æternæ gloriæ co-
rona promittitur? Eſt ergo nobis agonizandum
non levi certamine: certamus enim contra ſpi-
ritualia nequitiæ, contra diabolum & angelos
ejus: certamus contra injuſtitiam, contra im-
pietatem, contra malitiam, contra impudici-
tiam, contra diverſas illecebras peccatorum.
Et ſi certantes vincimus, tot coronas accipi-
(9) mus (9), quot vitiorum victores fuerimus. Ma-
gnus itaque agon iſte eſt, in quo ſpectaculum
Domino exhibemus: ſpectamur enim certantes
a Domino: ſpectamur ab Angelis ejus: in ter-
ra vincimus, ſed præmium virtutis in cæleſti-
bus accipimus. Denique ſancti martyres in ago-
ne certaminis poſiti, non ſolum vitia peccato-
rum, ſed ipſam mortem vicerunt, & præmia
immortalitatis (10) ſuſceperunt. In hoc agone (10)
primo Dominus & Salvator noſter, & certavit
& vicit, ut nobis exemplum certaminis & vi-
ctoriæ demonſtraret. Hæc ergo vobiſcum tra-
ctantes, ſemen boni certaminis injicimus in
cordibus veſtris, tanquam ſulcata invenientes
pectora veſtra aratro juſtitiæ. Colite igitur ver-
bum quod ſparſimus in vobis, ut poſſit germi-
nare quod ſatum eſt. Deus autem viſitatione
ſua, rore ſuæ vos pietatis infundat: & det in-
crementum ſeminibus noſtris, quo poſſitis in
collectis manipulis meritorum ad fructum cen-
teſimum pervenire.

niſi qui legitime certaverit, hæc habet cum noſtro *Non ſufficit ad legitimam decertationem, ſi Agoniſta in Agonem deſcenderit, non ſi nudus fuerit . . . oportet inſuper, ut qui coronam conſequi vellet, omnem agoniſticæ profeſſionis obſervaſſet legem tam circa ciborum, quibus vel abſtinendum, vel veſcendum Athletis ſuit, quam circa continentiæ, ac honeſtatis rationem*

(7) Laudat verba hæc Chryſologi Piiſcus in Lexic. Antiq. Romanar. tom. 1. pag. 197.

(8) *Pro corruptibili corona.* Ælianus Var. hiſtor. VI, 6. *qui ſtrenue pugnaſſent oliva, & aliis ramis redimiti, laudibus ferebantur.*

(9) *Vincimus: accipimus. Vicerimus: accipiemus.*

(10) *Præmia immortalitatis.* Hæc & ex ſuperioribus nonnulla profert Clariſ. Muratorius pag. 231. de Paradiſo, contra Burnetum.

SERMO CXX.

De Figura Seculi vitanda, & Forma Salvatoris aſſumenda.

In verba ejuſdem: *Nolite configurari huic ſeculo &c.*

CHriſtus Apoſtolos ſal eſſe hodie pateſecit,
Matth. 5. dicendo: „ Vos eſtis ſal terræ. „ Ne quis
ergo impatienter ferat, ſi beati Pauli ver-
ba ut grana divini ſalis terimus: quatenus alti-
us ſoporati, ſenſus intelligentiam condire poſſi-
(1) mus. Grana enim ſalia integra (1) ſaliunt: qua-
tenus in medullia ipſa ſubtilius attenuata deſcen-
dant: ſic ſermo Apoſtoli communiter lectus
præbet ſimplicem ſenſum, profundam ſcientiam
præſtat, lectione ſedula iteratur ad illa, quæ an-
te perſcrutati ſumus. Hodie dicit beatus Apo-
Rom. 12. ſtolus. *Nolite configurari huic ſeculo.* Putaſne
beatus Paulus Apoſtolus dicendo ſic, elemen-
torum figuria ne configuremur obſiſtat? neve
ſimus ut Perſarum Reges, qui ſubjecta nunc pe-
dibus ſuis ſphæra, ut polum ſe calcare credantur
Dei vices mentiuntur: nunc radiato capite ne
ſint homines. Solis reſident in figura: nunc im-
(2) poſitis ſibi cornibus, (2) quaſi viros ſe eſſe dole-
(3) ant, effæminantur in Lunam: (3) nunc varias
velut ſiderum ſumunt formas, ut hominis per-
dant figuram, & nihil ſupernæ claritatis acqui-
rant. Sed iſta licet de ſeculi vanitate deſcen-
dant, & ſapientibus tam fugienda ſint, quam
ridenda, tamen Apoſtolus cum dicit: *Nolite*
configurari huic ſeculo, ſeculi vitam corrigit, ar-
guit mores, judicat inſtitutum, caſtigat volun-
tates, luxuriam condemnat, & totam vanita-
tum ſecularium pompam propellit, effugat, ex-
cludit a mentibus Chriſtianis. Sed hoc modo
ſtrictim commonet, quod eſt in principio hujus
Epiſtolæ latius executus: ubi figuram ſeculi in
vitiis ſic figurat: „ Repletos, omni iniqui- Rom. 1.
„ tate, malitia, fornicatione, avaritia, ne-
„ quitia, plenos invidia, homicidiis, conten-
„ tione, dolo, malignitate, ſuſurratores, de-
„ tractores, Deo odibiles, contumelioſos, ere-
„ ctos, ſuperbos, inventores malorum, paren-
„ tibus non obedientes, inſipientes, incompo-
„ ſitos, ſine affectione, ſine miſericordia, qui
„ cum juſtitiam Dei cognoviſſent, non intelle-
„ xerunt, quoniam qui talia agunt, digni ſunt
„ morte: non ſolum qui faciunt illa, ſed qui
„ conſentiunt facientibus. „ Fratres, audiſtis
formam ſeculi, didiciſtis ſpeciem, vidiſtis figu-
ram: ſi tamen formam & non informe mon-
ſtrum, ubi confuſione criminum tota rerum fa-
cies eſt deleta: ubi peccatorum connubio tota
mundi figura eſt diſſoluta, ubi delictorum mor-
bis imago ipſa ablata eſt conditoris, ubi ho-
mo

NOTÆ.

(1) I*Ntegra ſaliunt.* „ Integra pro re incorrupta, non „ violata anie, neve confecta tabe, ut dicat Au„ ctor: grana ſalis res integras, nondum incorruptas ſa„ liunt, ſi ipſa grana in medullis ſubtilius attenuata de„ deſcendant. D. Chryſoſtomus homil. 15. in Matth., in„ quit: *quomodo fieri poteſt, ut ea quæ jam corrupta ſunt,* „ *ſalis perfricatione reparentur?* „ Mita. MS. Cæſen. *in medullas ipſas.*

(2) *Impoſitis ſibi cornibus.* Succeſſores Alexandri qui ſe Filium Jovis Ammonis mentiebantur, cornuta fronte proſtant in Nummis.

(3) *Effæminantur in Lunam.* Quin & Gordiani Pii Nummus, dum Perſas aggreſſurus Carras recepit, exhibet caput ipſius turritum: & in poſtica parte Lunam falcatam apud Patinum pag. 373. Luna in his regionibus tum maſculino, tum fœminino habitu religioſe colebatur. Spartianus de Caracalla: *cum iterum vellet bellum Parthis inferre, atque hibernaret Edeſſæ, atque inde Carras LUNI DEI gratia veniſſet.*

(4) *Fore*

mo in vitiis eſt ſepultus, ubi corrupti corporia ſcatent ſcelera, ubi homo hominis eſt ſepulchrum, ubi in homine non homo cernitur, ſed cadaver. Apoſtolus ergo huic formæ noa prohibet eſſe conſormes: & configurari nos huic vetat figuræ: huic ſimilitudini conſimiles non eſſe permittit, ſed ad formam Dei reformat, ad ſimilitudinem revocat Chriſti, & totam reducit ad imaginem conditoris, dicens: *Sed reformamini in novitate ſenſus veſtri.* Hoc eſt, ſitis per Chriſtum ſenſibus innovati, abjecta ſeculi hujus figura: & tota inveteratæ imaginis
(4) deformitate projecta, formam veſtram (4) in formam veſtri reducite Salvatoris: ut novitas ſenſuum veſtrorum in veſtris actibus eluceſcat, & cæleſtis homo cæleſti habitu jam gradiatur in terra. Qualiter autem componat formam novi hominis, jam pateſcat. *Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem habent actum: ſic multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. Habentes autem donationes ſecundum gratiam, quæ data eſt nobis, differentes.* Agit, agit ut corpus, quod collocat in cæleſti actu, in ſuperna vita, in morihua ſanctitatis membrorum conſenſu, & copulatione conſiſtat: neque pes oculi miniſterium, neque oculus pedis officium perverſo tumore confundat: ſed ut ſanctitatis membra donis contenta ſint largitoris, & credant ſuum eſſe membra omnia, quod unum fecerit membrum: quia minorari neſcit membrum unum, quod totum honoratur in corpus. Hinc eſt quod Apoſtolus actus membris, membra actibus ſic depingit: *Sive qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortatione, qui tribuit in ſimplicitate, qui præeſt in ſolicitudine, qui miſeretur in hilaritate. Charitas ſine ſimulatione; odientes malum, adhærentes bono, invicem honore prævenientes, invicem benigni, ſolicitudine non pigri, ſpiritu ferventes, Domino ſervientes, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi inſtantes, memoriis ſanctorum communicantes, hoſpitalitatem ſectantes: benedicite, & nolite maledicere: gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: providentes bona, non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus. Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos, nulli malum pro malo reddentes: ſi fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes: non vindicantes voſmetipſos, ſed date locum iræ. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi: noli vinci a malo, ſed vince in bono malum.* Superius, fratres, Apoſtolus patefecit membra vitiorum: ravelavit modo nobis membra virtutum: ut cæleſte corpus tantis ſolidatum membris, nervis talibus roboratum, poſſit facile mundi bella proſternere, diaboli ſuperare conflictus. Et ita vivens, ut Apoſtolus docuit, non proſternit mundum? non proterit carnem? non diabolum vincit? non æquatur Angelis? non major eſt cælo? Plane major cælo, quia cælum non movetur ſponte, non voluntate agit, non judicio facit quicquam, ſed ſola neceſſitate ſervit ſemper, quia ſemel juſſum eſt ſervire: impollutum ſe non viribus, non labore cuſtodit: unde cum non ſit obnoxium pœnæ, ſic tamen nec conſiſtit ad præmium: at homo ex terrena vilitate concretus, dum terrenam labem vincit, dum ſanguinis ſtimulos frangit, dum carnis exuberat paſſiones, tranſcendit cælum, ad ipſam deitatis pervolat ſedem: & ſic fit major cælo, meritia ſupergreditur Angelos, non natura. Probat hoc Apoſtolus Paulus, qui dum ſatis terram vincit, & intravit cælum, & tranſivit alium, & uſque ad tertium meruit pervenire. Et juſte, nam primus conſcendere debet cælos, qui ſic & verbo & exemplo homines penetrare docuit cælos: Erit, erit major cælo, qui vixerit, ſicut docuit Paulus: erit clarior Sole, qui ſic virtutum radiis toto orbe ſplendet, ut fuſcari ſa nulla vitiorum nocte permittat. Erit, erit, iſte lucidior Luna, qui tenebras has non tenuato lumine temperat, ſed totam ſæculi noctem pleno meritorum fulgore depellit: nec ſicut Luna quotidiana lucis detrimenta præſentit, ſed jugi factorum lampade in ſuperni luminis claritate perſiſtit: nec Iſte ſicut illa menſtruo interpolatur obſcuro, ſed in claritate Dei continua permanebit. Et ſi magna eſt illa, quod mitigat noctem, quanto hic major, cujus vita recipit nil de nocte? De ſtellis taceo, quia quot cælum ſtellis, tot ſancti virtutibus eluceſcunt: dicente Domino:
„ Vos eſtis lux mundi, lucente ſicut luminaria *Matth. 5.*
„ in mundo.„ Ad ſummum, Cælum, Sol,
Luna, Stellæ, (Deo dicente) tranſibunt: ju- *Matth. 24*
ſtus autem in claritate Dei continua permanebit. Velim, fratres, de ſingulo Apoſtoli verbo ſingulaa proferre dictiones, ſed quia & frequentata lectio faſtidium generat audienti, & nos diutius non poſſumus Evangelicas tacere
virtutes (5): gratum ſit charitati veſtræ, quod (5)
compendioſo ſermone præſentem clauſimus lectionem: Deus autem noſter, & quæ diximus, & quæ tacuimus, ipſe ſanctis veſtris ſenſibus inſinuare dignetur.

(4) *Formam veſtram.* Differt enim *Figura*, quæ eſt fugax, externa, apparens potius, quam exiſtens; & *Forma*, quæ eſt conſtantior, & ſolidior.

(5) *Evangelicas tacere virtutes.* Sermo Epiſcopi quandoque Evangeliorum lectionem præcedebat.

SERMO CXXI.

De Divite, & Lazaro.

AUdiſtis, fratres, hodie & paupertatis finem, & divitiarum, qualis ſit exitua cognoviſtis, dicente Domino: *Homo quidam*
Luc. 16. *erat dives, & induebatur purpura & byſſo, & quotidie epulabatur ſplendide: & erat quidam mendicus nomine Lazarus, ulceribus plenus, qui jacebat ad januam ejus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa divitis, & nemo illi dabat: ſed & canes veniebant & lingebant ulcera ejus. Factum eſt autem, ut moreretur pauper, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Dives autem mortuus eſt & ſepultus in inferno.* En, fratres, quam rerum lamentanda mutatio: pauperem portant Angeli: divitem deglutit infernus. En, fratres, mors pauperis totam vitam divitis vicit: & elatio ſola pauperis totam divitis pompam tranſcendit, & gloriam. Quare ſic ſepultura decipit oculos? quare ſic exequiarum pompa

pa

(1) pa mentitur? in obſequium divitis (1) migrat
(2) hic tota civitas, (2) cum funus effertur: pauper
vadit ſolus: pauperem duorum portat miſera-
(3) (4) tio bajulorum (3): nec quatuor (4) ut mortuo,
ſed duo ſub uno vecte, quaſi projiciendo one-
ri portitores addicantur inviti. Merito ei mox
angelica officia, merito divina deputantur ob-
ſequia, cui tam crudeliter negata ſunt ipſa hu-
manitatis extrema. Funus divitis antecedit lu-
gubria turba ſervorum: feretrum pauperis præ-
cedit Angelorum pſallentium multitudo. In
(5) marmoreo tumulo & curata veſte (5) jacet di-
vitis corpus incluſum: pauperis caro naturali
(6) quieſcit (6) in limo: & materiali ſitu vermium
(7) morſus neſcit (7): prævenit putredines & fœ-
tores. Sed requiramus, fratres, quæ divitis cul-
pa, quod crimen, quod ſcelus eum ſuppliciis
addixit inferni: & ante judicium damnationis
ejus, elogium tot ſæculis fecit, (8) ipſo judice
(8) referente, cantari, dicente Domino: *Homo
quidam erat dives, & induebatur purpura & byſſo,
& epulabatur quotidie ſplendide: & erat quidam
mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam
divitis, & cupiebat ſaturari de micis, quæ cade-
bant de menſa divitis.* Nunquid per ſe tantum
divitiæ criminoſæ ſunt? aut ſolæ & per ſe pe-
nes Deum damnandæ ſunt veſtes? & tantum
per ſe puniendæ ſunt epulæ, ut non ſolum ca-
reant præmio bonorum, ſed omnium malorum
ferant & mereantur exitium (9)? Aut ita per ſe
(9) probata eſt, & ſanctificata mendicitas, ulcera
tam ſacrata, ut Angelorum manibus Abrahæ
ſancti rapiantur ad gremium? Et mirum, fra-
tres, quod Abraham quondam dives nunc di-
Gen. 30. vitem ſpernit, dicente Scriptura: „Erat autem
„ Abraham dives valde, „ & eum quem ha-
buit in bonis præſentibus parem, nunc repro-
bat & patitur eſſe pœnalem: præſertim eum
neque pauperis hujus bona, neque mala divitis
iſtius prodiderit ſermo divinus. Cur ergo nunc
Abraham ambit pauperem, divitem refugit &
reſutat? Aut quemadmodum hunc Abraham
innocentem habuere divitiæ, hunc fecere divi-
tiæ criminoſum? Illum promovere ad omnium
requiem beatorum, hunc in omnium malorum

barathrum deputarunt? Verum ne propoſitus
ſermo veſtrum diu fatiget animum, ſuſpendat
auditum, acceleranda nobis eſt hujus ſolutio
quæſtionis. Abraham, fratres, non ſibi, ſed
pauperi dives fuit, & opes non habere, ſed
prorogare geſtivit: magis magiſque in ſinu pau-
peris, quam in horreis recondere ſuas ſtuduit
facultates, ſicut toto vitæ ejus ordine perdoce-
tur. Nam peregrinus ipſe jugiter laboravit, ſic- Gen. 18.
que ne peregrinus peregrinum ſe eſſe ſentiret:
ſub tentorio manens ipſe, ſine tecto advenam
manere non paſſus eſt: & hoſpitem hoſpes ſem-
per ipſe ſuſcepit, extorris patria, domicilii ne-
ſcius, ipſe & Dominus omnium fuit, & pa-
tria: ſciens ſe non incubatorem (10), ſed di- Gen. 14.
ſpenſatorem divinæ poſitum largitatis, ut vindi- (10)
caret oppreſſos, abſolveret captivos, eriperet
jam jamque morituros, ipſum ſe morti novus
bellator addicit, apud quem pietas in alterum
vita ſua charior fuit. Abraham ſuſcepto ho-
ſpiti aſtitit, non aſſedit: & fuit iſte non con-
viva hoſpitis, ſed miniſter: Abraham viſo pe-
regrino, Dominum ſe eſſe neſcivit, ipſe allator
prandii, ad coquinam ſatis delicatam ſolicitus
addixit uxorem: & qui ſe, ſuaque omnia fa-
mulis ſuis credit ac committit, committere vix
audet hoſpitem conjugi quam probatæ. Et quid
plura, fratres? Hujus denique humanitas ſic
ſancta, ſanctis eſt ſemper manibus præparata;
ut invitaret apud illum ipſum Deum, & com-
pelleret hoſpitari. Ille ad Abraham, ille ad
requiem pauperum, ille ad hoſpitum recepta-
culum venit, qui ſe in hoſpite & paupere re-
ceptum fatebitur in futuro, cum dicet: „ Eſu-
„ rivi, & dediſtis mihi manducare, ſitivi & Maih 25.
„ dediſtis mihi bibere: hoſpes fui, & ſuſcepi-
„ ſtis me: „ *Factum eſt autem, ut moreretur pau-
per & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.*
Non immerito, fratres, ſua tunc omnes
ſanctos ſuſcepit in requie, & in ipſa cæleſti bea-
titudine (11) fungitur diſpenſatoris officio: quia (11)
dum ſemper hic ſuſcepit peregrinos & pauperes,
ipſum cum Angelis ſuſcipere Deum, ipſum ſub
tentorio ſuo videre hoſpitem meruit, quem
ſemper habuit largitorem. Et revera, fratres,
parum

NOTÆ.

(1) IN *obſequium divitis.* Apud Veteres *Obſequia* exequiæ funebres ſunt. Nicolaus PP. I. in reſponſ. ad conſulta Bulgarorum, apud Du-Cangium in Gloſſ. Tom. 3. part. 32. ubi hunc Chryſologi locum laudat. *Non eſt ſolito cum obſequiis more ad ſepulchra ferendus.*

(2) *Tota civitas.* Tangit veterum morem, apud quos uſuvenerat, ut cum funus efferretur, propinqui, amici, cum ſervis &c. honoris cauſa anteirent. Vide Hieronym. ad Paulam de obitu Bleſillæ; Sulpicium lib. 2. de vita S. Martini: Hegeſippum lib. V. cap. II.

(3) *Duorum bajulorum.* Bajuli hic videntur eſſe *νεκροφόροι*, Latinis *veſpillones.* Ita apud Auguſtinum in Epiſt. XIX. ad Hieronym. *non erit pius deductor, ac Bajulus corporis.* Hinc apud Marcellinum lib. XIV. pag. 37. *Bajulorum præcentor.* Tibicen ſcilicet, qui veſpillonibus præcinebat; vel alius quiſque, qui eos ad opus excitabat, non ſecus ac Celeuſtæ remiges. Laudat hunc locum Du-Cangius in Gloſſ. tom. I. pag. 482.

(4) *Nec quatuor.* Deligebantur ad miniſterium funeris *Cuculliones* ex ultima ſervitute homines, qui numero quatuor humeros cadaveri ſupponebant. Martialis Lib. VIII. pag. 74.

Quatuor inſcripti portabant vile cadaver,
Accipit infelix qualia mille rogus.

Vide Pignorium de Servis.

(5) *Curata veſte.* Alias *aurata.*

(6) *Naturali quieſcit* &c. MS. Cæſen. *Materiali limo, & naturali ſitu.*

(7) *Vermium morſus neſcit.* „Quod provenire poterat, „ vel ex magna ſiccitate corporis ipſius Medici, vel ex „ natura telluris ſabuloſæ, nimis aridæ; vel quia ut caro „ putreſcere incipit, mox terra ipſa putredinem corro- „ dit: imo propria virtute putredinem prævenit, & ver- „ mes ex ipſa gigni prohibet quod verius videtur „ Mita. Plurima ſunt Beatorum Virorum corpora quæ, Deo annuente, incorrupta poſt obitum ſervantur. Huc forſaſſe reſpexit Auctor.

(8) *Elogium fecit.* Elogium proprie eſt brevis criminis adnotatio, ſeu Titulus ut dicitur in lib. 3. *D. Stellio natur*: & L. ultima Cod. Theodoſ. de Naviculariis. Ammianus Marcellin. lib. XIV. *multos ſub uno Elogio juſſit occidi.* Zeno Veron. de martyrio Iſai. Proph. *Iſaias cum Chriſtum prædicaret, vel futuræ damnationis Elogium Iſraelitico Populo nunciaret* &c.

(9) *Exitium.* Alias *judicium.*

(10) *Incubatorem.* Baſilius Cæſarienſis in Append. Conc. IV. pag. 26. *Oportet eos, qui ſapienter ſecum reputant, exiſtimare divitiarum uſum in adminiſtratione eſſe poſitum, non in fruendo.* Nam hoc eſſet, quod eſt Chryſologo, *incubare* divitiis. Vox autem eſt in ſacris Gentilium uſitata, de iis qui in Fanis Deorum ſomnia captabant. Occurrit paſſim apud Poetas. Vide Ciceronem de Divinat. Lib. II. Tertullianum de Anima cap. XXVII. Arnobium Libr. I. &c.

(11) *Et in ipſa cæleſti beatitudine* „ Mutat hic ordinem „ Auctor, & a Limbo Patrum ad locum beatitudinis aſcen- „ dit, ubi Abraham fungi diſpenſatoria officio fertur, „ Mita.

 (12) *Pri-*

parum ſe beatum credidit, ſi in ipſa ſuperna
gloria ab hoſpitalitatis pio ceſſaret officio. Et
ſolis donis frueretur divinis, qui hic humana
bona crudelem ſe crederet cuiquam ſi negaret.
Abraham, fratres, venientibus longe ſemper
occurrit: prætereuntes etiam prece vocat: no-
lentes magna cum ſupplicatione ſuam compel-
(12) lit ad menſam: prima (12), & ſaginata de gre-
gibus hoſpitibus ſemper apponit: ſuis, & con-
jugis ſuæ manibus factos, calentes ſemper offert
panes: quos frigidos & heſternos eſſe utique ju-
gis humanitas non ſinebat. At iſte alter dives,
imo divitiarum captivus, ſervus opum, & ipſis
cenſibus compeditus, tantum pompæ ignobile
ſepulchrum, in quo pietatis totus utique & vi-
ſus defecerat, & auditus, non jam perſonam,
non pauperem, ſed ipſam miſericordiam deſpi-
cit ad januam ſuam Lazaro ſic jacente. Purpu-
ra, byſſo, delicatis veſtibus, epulis blandis fer-
rea viſcera crudelis anima nutriebat: quem
Deus humanæ ſalutis avidus inquiſitor emolli-
re cupiens, non tam Lazarum, quam ipſum
(13) pietatis conflatorium (13) ejus projecit ad janu-
am: conflatorium dixi, propter ferrea viſcera.
Impiis ergo oculis mendicus Lazarus ingeritur,
admovetur, & ut dives dare poſſit, magis ma-
giſque divitis cenſus cumulatur; ſed dives ad-
amante durior, quicquid Deus pauperis pro-
pter alimoniam, divitis conferebat ad cenſum,
ille aut effundebat turpiter, aut crudeliter re-
ponebat. Item Deus ut non taceret, ut clama-
ret, ut admoneret divitem, ut panem ſe quæ-
rere tantum jejunus pauper oſtendat, ut vel ad
minima largienda abundantis impellat animum,
augetur pauperi fames. *Cupiebat*, inquit, *de
micis ſaturari quæ cadebant de menſa divitis.* At
dives variis crapulatus ferculis indigeriem ſuam
ructabat ad cælum, ne vocem pauperis humi
& taliter jacentis audiret. Itemque Deus, quia
obduratis auribus unius oris nil erat vox cla-
mantis, ad aperiendum cor divitis totum cor-
pus pauperis, vulneribus aperit, ut in admo-
nendo divite tot eſſent pauperis ora, quot vul-
nera; ſolvuntur viſcera, ulcera producuntur,
hiatus vulnerum dilatatur, ſanies effunditur,
& tota pauperis caro componitur in ſcenam
pietatis: ut quem vox eſurientis non moverat,
vel ſuſpiria, vel dolores, gemitus, & tota æru-
mnarum congeries commoveret; ſed dives ſu-
perbo oculo, inſatiabili corde, hæc omnia &
audire, & videre, & ſentire contemnit. Quæ-
rit adhuc Deus quemadmodum dives a ſua ob-
ſtinatione ſolvatur. Solvit pauperi manus a ſuis
artubus, uti nec abigeret canes divitis, quos
vulneribus ſuis divitis erat paſturus in vulnus:
& novo modo, fratres, humanitatis ordo mu-
tatur: fit humana mendicitas, ut cupiditas pro-
datur (14) inhumana. Dives pauperem nec ca- (14)
dentibus de menſa micis paſcit: & Lazarus
pauper, quia aliud non habebat, etiam de car-
nibus ſuis canibus humanus extitit. Miſer di-
ves, ſi panem non dediſti, quare vel canes
abigere noluiſti? Sed mitiores te canes tui (15), (15)
imo tu ſævior canibus tuis: nam te ſæviente
illi parcunt, qui non ad morſum dentes, ſed
linguas ad obſequium ſic producunt, ut in mo-
dum ſpongiæ non vexent vulnera, ſed deter-
gant. Dives, in canibus tuis famem pietas vi-
cit: in te pietatem ſaturitas non evicit. Nam
quod canes hoc ſtudio facere curarunt (16), (16)
uſus ipſe, qui ſemper eſt in oculis, probat.
Nam canes lambendo ſemper curant vulnera
ſua: canes curant pauperem magiſterio natu-
ræ, & homo hominem negligit, ipſa graviter
accuſante natura. Verum eſt, verum eſt, quod
dives nec micas dare poteſt, dum ſemper ava-
rus eget. Differendus eſt ſermo, fratres, quia
& dicendi tempus abſumpſimus (17): & le- (17)
ctionis loca, quæ nobis tractanda ſunt maxime,
ſubſequuntur.

(12) *Prima* pro optima.
—— *O uxor dilectos pars prima ſodales.*
Ovid. lib. 4. Triſt. Eleg 9.

(13) *Conflatorium.* Vas in quo metalla liquefiunt. At Lazarus ferrea viſcera divitis emollire non potuit.

(14) *Prodatur.* Alias *proderetur.*

(15) *Mitiores te canes tui.* Ipſæ belluæ quadam in Lazarum pietate moveri videbantur. At Auguſtinus Serm. LXXVIII. recent. edit. comparat maledicos canibus lambentibus ulcera Lazari.

(16) *Facere curarunt.* Editi cum Mita *facere curantum.* Melius nos cum Latinio.

(17) *Tempus abſumpſimus.* Habendæ concionis tempus, olim definitum fuiſſe ex Patribus probatur. Conſule Origenem homil. XXI In Numer. Auguſtinum homil. XXIII. Lib. quinquag. homil. & Serm. CCXXXVII. de Temp. & Chryſologum rurſus Sermon. CXII. & ibi Notam a.

SERMO CXXII. (*)

De eiſdem.

DEberet, fratres, ſermo noſter hodie ſancti
Andreæ, in quantum ſufficit, referre vir-
tutes: ſed quia de divite illo, & Lazaro
Evangelico paupere, quod ſupereſt nos dixi-
mus reddituros, & B. Andreæ Apoſtolatus,
& Martyrii ſui prærogativa ſufficit, & abun-
dat ad gloriam, ſi placet, nos quæ promiſi-
mus, quæ debemus, ipſo Domino reddente,
ſolvamus. Scientes namque quod & dicenti &
audienti ſemper generet laſſitudo faſtidium, ſu-
periore tractatu maximam partem propoſitæ
diſtulimus lectionis: ut reparatis animorum vi-
ribus ſalutaris verbi ſequentia toto vigore &
debito (1) caperemus auditu. Poſt illa enim (1)
quæ diximus, hæc ſequuntur. *Et elevans ocu-* *Luc.* 16.
*los cum eſſet in tormentis, Abraham vidit a lon-
ge, & Lazarum in ſinu ejus.* Et elevans oculos
ſuos: ſero dives ſurſum levat oculos ſuos, quos
ſemper

NOTÆ.

(*) EX hoc Chryſologi Sermone, uti ex aliis aliorum Patrum, veluti Chryſoſtomi, in orat II. adverſus Judæos; Auguſtini, in Præfation. ad expoſit Epiſtolæ B. Joannis; Gaudentii Brixienſis &c. eruit Ferrarius de Concionibus, lib. III. cap. XI. pag. 363. concionandi conſuetudinem obtinuiſſe apud Veteres Patres, non tantum diebus dominicis, ſed & in aliis Feſtis, ac Martyrum præſertim.

(1) *Debito.* Latinius legit *devoto.*

(2) Ori-

ſemper depreſſit in terram. Dives, quoa ocu-
los levas, ipſi ſunt accuſatores tui: quos o-
culoa levas!, ipſi non placant judicem, ſed
inflammant: non reportant veniam, ſed rea-
tum: & exigunt pœnarum cumulum, non
ſolamen. Quo oculos levas? quid clamas ad-
huc dives? quo reſpicis dives? Ibi eſt La-
zarus, ibi eſt impietatis tuæ proditor, teſtis
criminis, credulitatis aſſertor. *Et clamavit*,
inquit, *pater Abraham, miſerere mei.* Modo co-
gnoſcis patrem, & modo tibi patrem ſe eſſe
neſcis, quem in Lazaro patrem ſic ſpreviſti:
modo tibi juſtus occurrit, qui tunc, ut tibi
pius eſſet, diu Lazarum paſſus eſt cruciari. In-
(2) fœlix quem ſic ipſa origo (2) arguit, quem ſic
(3) ipſe lucis auctor addicit: (3) infœlix cui in ju-
dicio pro magnitudine criminis, non miſereri
genitor, non pater ignoſcere, non affectio
potuit ſubvenire. Quid clamas adhuc dives?
Adhuc dives, ſed crimine, non cenſu; non ſub-
ſtantia, ſed reatu. Quid clamas? quid poſtulas?
Hoc loco jam non geritur poſtulatio, ſed contro-
verſia: ubi e diverſo conſiſtit ipſe qui paſſus eſt:
ſed agentium diverſus eſt locus: hic agit de
proximo, ille de longe: hic de ſinu ſuggerit,
clamat ille de tartaro: exorat ille de requie,
queritur hic de pœna. Sed quid dicit dives: *Pa-
ter Abraham miſerere mei.* Bene diceres, ſi Laza-
rus in ſinu reſidens ipſum pectus judicis non te-
neret: bene diceres, ſi Lazarua juſtiſſimi cogni-
toria tota non poſſideret arcana. Gratis rogat
judicem, quem ſic innocens confeſſor accuſat:
& fruſtra ſibi credit judicem poſſe ſubvenire,
quando ore judicia pronunciat ipſe tanta qui
pertulit. *Miſerere mei, & mitte Lazarum.* Ad-
huc tu in Lazarum ſic crudelis? *Lazarum mit-
te.* Quo? Ad infernum de gremio, de ſolio
ſublimi ad profundiſſimum chaoa, ad tormen-
torum ſtridorem de ſancta quiete, de tanto
ſilentio beatorum. *Et mitte Lazarum.* Ut vi-
deo, quod agit dives, non eſt novelli doloris,
ſed livoris antiqui: & cælo magis inceditur,
quam gehenna. Eſt grave illis malum, eſt il-
lis incendium non ferendum, quos aliquando
habuere contemptui, videre felices. Adhuc di-
vitem malitia non deſerit, quem jam poſſidet
pœna: qui non ſe ad Lazarum duci poſtulat,
ſed ad ſe Lazarum vult deduci. Ad crucia-
tus tui ſtratum dives pius Abraham Lazarum
mittere non poteſt, quem tu ad menſam tuam
non es dignatus admittere. Jam vobis verſæ
ſunt vices: vides ejus gloriam, cujus ſuppli-
cium ſic ſpreviſti: videt ille cruciatus tuos,
qui te tunc tua mirabatur in gloria. Sed vi-
deamus, fratres, quare ſibi mitti Lazarum ſic
deplorat. *Mitte Lazarum, ut intingat extre-
mum digiti ſui in aqua, & refrigeret linguam
meam.* Erras, dives, hæc flamma non tam lin-
guæ, quam mentis eſt: non tam linguæ, quam
cordis eſt: & adhuc iſte conſcientiæ calor
eſt, non illud extremum quid te manet &
expectat incendium. Nam ſi te jam noviſ-
ſimi judicii totus ignis (4) ambiret, & illius (4)
deſperatæ damnationis ſententia jam teneret,
nunquam levares oculos, nunquam patrem col-
loqui, nunquam pro te rogare, nunquam præ-
ſumeres intervenire pro fratribus. Certe ſi te
jam poſſidet totus ignis inferni, ſi te gehennæ
flamma complectitur, quare ſolius linguæ æſti-
bus deſideras ſubveniri? Niſi quia cum pectus
tuum anhelat flamma ſui criminis & reatus,
magis lingua uritur, ardet, æſtuat, quæ inſulta-
vit pauperi, quæ miſericordiam denegavit: hæc
præcedit ad judicium: hæc antea deguſtat & pati-
tur cruciatus: hæc de toto corpore prima ſen-
tit ardorem, quæ cum prima hic varios delicia-
rum cibos, & odorata deguſtaret pocula, man-
dare pietatem noluit: fieri miſericordiam non
præcepit: ſed & ipſa cum alii facerent, dero-
gabat. Ipſe eſt qui induebatur purpura & byſ-
ſo. Quid eſt dives? ab æſtu byſſus non defen-
dit? purpura non reſiſtit inferno? Remanſerunt
iſta; deſeruerunt iſta, & ipſe nunc nudus ſu-
das, æſtuas, qui aliquando inſultabas æſtibus
artificioſa nuditate veſtitus. (5) *Et mitte Lazarum* (5)
*ut intingat extremum digiti ſui in aqua, & refri-
geret linguam meam.* Quid eſt dives? ubi ſunt
torrentes torcularium tuorum? ubi ſunt hor-
rea ad famem pauperis non minus cupiditati-
bus dilatata, quam copiis? ubi ſunt vina ad
inopiam pauperis annoſitatibus (6), & ipſa tem- (6)
porum oblivione ſervata? ubi ſunt effuſiones,
lapſus, flumina miniſteriorum tuorum? (7) Iſta (7)
omnia tibi periere, non crimini, qui ſitis ex-
tremi digiti guttam, quam ſi vel ſolam dediſ-
ſes pauperi, non ſitires. Immiſericordem te
gutta, & mica reddidit inhumanum, in qui-
bus totus pauperis & victus conſiſtit & vita.
Velim ſcire, dives, ſi vel ipſi tibi in pœna
poſitus ignoſcis: quia ad hæc mala non veniſ-
ſes, ſi de tantis horreis micam, guttam de
tantis torcularibus tunc dediſſes. Parum eſt
quod caro eget, quod natura exigit, quod ſuf-
ficit vitæ: avaritia cauſa eſt, quod homo ma-
gna & multa recondit non ſibi, ſed aliis ad
ſuum plane præſentem, vel poſterum crucia-
tum. Sed dicis dives: Ego & ſi vinum negavi,
aquam peto, quam communem cunctis animan-
tibus auctor ipſe omnium præſtitit, & natura.
Puto, dives, quod & aquam pauperi tu nega-
ſti:

(2) *Origo.* Hoc eſt ipſe Abraham, a quo tu origi-
nem duxiſſe dicis, dum Patrem vocas.

(3) *Addicit.* Addicere verbum judiciale, quando
res plus offerenti addicitur. Hic autem pro *damnare*,
devovere &c.

(4) *Ignis judicii.* Paſſim apud veteres Patres mentio
occurrit. Hilarius in pſalm. 118. num. 2. *An cum ex
omni otioſo verbo rationem ſimus præſtituri, diem judicii con-
cupiſcemus, in quo nobis eſt ille ignis indefeſſus ſubeundus?*
Origenes, Homil. III. in pſalm. 36. *omnes nos ad illum
ignem venire neceſſe eſt.* Gregorius Nazianzenus ſub ini-
tium Orat. CCLXI. *Ignis ille poſtremus, quo noſtra crimi-
na expendentur, aut purgabuntur.* Vide Cæſarium in Ap-
pend. Serm. Auguſt. Serm. XV. num. 4. Ambroſium,
Serm. XX. num. 4. At in aliis locis, Patres pro *igne
judicii* piaculares flammas intellexiſſe conveniunt tantum
non omnes. Chryſologus vero videtur infernum innuiſ-
ſe. Tertullianus etiam, Apolog. num. 48. de judicio
agens *jugis ignis*, *ignis judicii* meminit: at tamen ibidem,
ſolos reprobos reſpicit.

(5) *Artificioſa nuditate veſtitus.* Auctor hic de byſſi in-
dumento loquitur: quod tenuiſſimi lini genus eſt, ex
quo fiunt veſtes ſubtiliſſimæ, quæ non modo æſtum cor-
pori deferentes non cauſant, ſed potius æſtum remittunt:
ex Mita.

(6) *Annoſitatibus.* Leg. CXIII. Cod. Theod. de De-
curion. *annoſitate ſe tueri.* In l. ult. eodem Cod. de præ-
diis navicul. *annoſitatis curſus.* Petrus Cellenſis Lib. IX.
Epiſt. v. *Calamus noſter annoſitate, & deſuetudine quaſſatus.*

(7) *Miniſteriorum tuorum.* Servos quandoque *mini-
ſteria* dicta notat Pignorius, pag. 101. Seneca de bene-
fic. Lib. III. Cap. XVIII. & apud Latinos Gallicos ſcrip-
tores *Miniſterialis* ſervus eſt. Quandoque etiam *Miniſte-
rii* appellatione intelliguntur omnia vaſa argentea ſter-
nendo triclinio neceſſaria. *Sacri pompam miniſterii*, vo-
cat vaſa ſacra Paulinus Nolanus.

ſti: cui ne ingrederetur januam tuam, ne ad
tuum puteum perveniret, canes quam plurimos
(8) objeciſti (8): Quid eſt autem quod dicis? *Mitte
Lazarum ut intingat extremum digiti in aqua*, &
non deferat aquam? ergo juxta eſt aqua: &
ſi juxta eſt, quare de proximo non ſumis?
quare? quia vinctæ ſunt manus tuæ merito di-
ves, quia ſoluta debilitate Lazari manibus ſub-
venire contempſiſti. Debet homo, debet debili-
Job. 29. juxta LXX. bus ſua membra partiri: quæ cum Job non
daret, ſed redderet, ſic dicebat. „Ego ſui ocu-
„ lus cæcorum, pes autem claudorum: ego
„ eram pater invalidorum: „ Homo ſi non habea
nummum, da pauperi manum, quia majo-
rem miſericordiam facit, qui ad menſam
ſuam manu pauperem debilem ducit. Ipſum
ſe pauperi dedit, qui ſe aptavit in obſequium
pauperis, aptavit in pauperis ſervitutem. Ite-
rum, fratres, præſentis verbi plenitudinem
differamus, ut tertia auditione quam ſenten-
tiam ab Abraham beatiſſimo pertulerit dives
proloquamur.

(a) *Canes objeciſti.* Servi oſtiarii comes quandoque fuit canis. Plautus Miſtell. *Tranio age canem, iſtam a foribus facem abducas.* Erant, & q i prope januam canem pictum haberent: ut Trimalcio apud Petronium. Seneca, lib. IV. de ira vocavit hos: *Catenarios canes.* Iraſcitur jure Pignorius in noſtrorum Pictorum inſcitiam: qui in ipſo divitis triclinio, Lazarum humi cubantem pingunt. Scilicet Janitores admiſiſſent hominem ſcatentem ulceribus: ipſi dorſo luituri, quidquid Dominorum oculos offendiſſet.

SERMO CXXIII.

De eiſdem.

INverecundi debitoris eſt, aut differre cre-
dita, aut promiſſa denegare: honeſti, ſine
mora, & mox utraque perſolvere. Promiſi-
mus ut omne quod reſtat de illo divite reddere-
mus, qui cum in Lazarum viſus ſit immitis, in ſe
magis ſævus extitit, & crudelis. Hactenus quid
dives ad Abraham locutus fuerit, & ſanctus
Evangeliſta, & noſter ſermo, in quantum po-
Luc. 16. tuit, declaravit. Dictum eſt: *Et elevans ocu-
los ſuos cum eſſet in tormentis, vidit Abraham a lon-
ge, & clamans dixit: Pater Abraham miſerere
mei: & mitte Lazarum, ut intingat extremum di-
giti ſui in aqua, & refrigeret linguam meam, quia
crucior in hac flamma. Cui nunc reſpondit Abra-
ham, Fili, recepiſti bona in vita tua.* O mira pie-
tas! adhuc vocat filium, quem degeneraſſe
propria crudelitate ſic reſpicit. O ſingularis bo-
nitas! adhuc vocat filium, quem vidit inferni
vernulam, pœnarum ſobolem, extremum man-
cipium jam gehennæ. Sed vocat filium, ut ma-
gis magiſque filii prodatur impietas: quando
(1) cum tali (1) etiam paterni ſermonis pietas per-
(2) ſeverat. Tu vocas patrem (2), ego voco filium:
ut te graviter doleas perdidiſſe, quod natus es.
Adhuc voco filium, ut amarius doleas perdi-
diſſe te, quod tibi gratia dederat, & natura:
quia non habuiſſe doloris non eſt tanti, quan-
ti habita mœroris eſt perdidiſſe: voco filium,
ut intelligas judicii eſſe, quod pateris, non fu-
(3) roris: (3) voco filium, ut in me mea patientia,
(4) & in te tua maneat (4) pœna. Sed iſte, fratres,
intelligit ſe non eſſe filium, qui fatetur, &
penſat de ſuo merito eſſe, quod tam pii patris per-
didit de natura. Qui tunc utique reſpondiſſet
generi, ſi pius, ſi hoſpitalis, ſi miſericors, in
pauperem ſi fuiſſet humanus. Qui genitoria
opera non facit, negat genus, Domino ſic do-
cente: „ Si filii Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ *Joan. 8.*
„ faceretis. „ Ille fidem generis probat, qui
paterni operis (5) aſſertor aſſiſtit. Sed quid dicit (5)
Abraham? *Fili, recepiſti bona in vita tua.* Si
tantum divitis hujus iſtud eſt crimen, quia rece-
pit bona (6): quantum reus, qui invadit indebi- (6)
ta? Si tantum criminoſus qui ſua claudit, qui
non largitur accepta, quam pœnalis eſt, qui &
ſuis incubat, & aliena pervadit? Fratres, de-
mus noſtra, ſi tamen noſtra: demus tamen,
quæ putamus noſtra; vitemus aliena, decline-
mus extranea, certe ſi cui aliquid tulimus, to-
ta celeritate reddamus: ne hic relinquentes
omnia, illuc cenſu pauperes, crimine divites,
ad iſtum divitem perducamur. Diſcat tamen
dives quia recepit bona, non accepit (7). Vide- (7)
tis, fratres, quia Abrahæ ſancti verbo iſtius
divitis animus proditur, ſenſus arguitur, intel-
lectus punitur, qui non ſibi data, ſed reddita
credidit quæcunque domino largiente poſſedit.
Intelligite quo ſenſu inceſſerit, quo corde am-
bulaverit, qui Deum ſibi credidit debitorem,
& dominum ſuum male dives uſuris ſuis addi-
xit obnoxium: ignorans quia dominus & ſi
pauper inceſſit in terra, dives tamen aſcendit
in cælum: & dedit ille, non accepit in fœno-
re, qui dedit uni quinque talenta, alii duo,
alii unum: unde & promittit ſe exacturum,
non redditurum uſuram, cum dicit ad ſervum:
„ Serve

NOTÆ.

(1) *CUm tali.* MS. Cæſen. & Vatic. *In eum talis etiam paterni ſermonis* &c.

(2) *Vocas patrem, ego.* In nonnullis editis. *Adhuc ego.*

(3) *Non furoris.* Myſticum ſenſum eruit Mita: aitque id quod nunc patitur Hebræus, per divitem ſignificatus, non eſſe ultionem a Chriſto ſumptam, ſed juſtum deitatis judicium: ut qui Gentilem viam ſalutis docere recuſavit, ipſemet ab Gentili viam ſalutis ediſcat; & laudat Serm. CII. & Serm. CLXXI. Satis a longe.

(4) *Maneat.* Alias *permaneat.*

(5) *Qui paterni operis.* Locus reſtitutus ex MS. Cæſen.

(6) *Recepit bona.* „ Juxta varias hujus verbi *Recipere* „ ſignificationes, varia explicantur ab Auctore animi „ ſenſa. Hic *recipere* interpretor occultare, juxta l. fin. „ c. oper. Lib. factam ab Impp. Valente, & Valentin. „ unde habentur crimina receptorum: eorum ſcilicet, „ qui fures, raptores, & ceteros malefactores, ut occul- „ tent, apud ſe recipiunt: ut ff. de Recept. & C. de his „ qui Latron, & in Can. ſicut ait de Hæreticis. Ideo „ recepiſti bona in vita tua, eſt idem, ac ſi diceret Ti- „ bi, tuiſque improbis uſibus, cæteris occultata, bona „ reſervaſti. „ Mita Ingenioſius an verius alii videant. Ἀπέλαβες hic non ſolum *recepiſti*, ſed *plene accepiſti* ſignificat.

(7) *Recepit bona, non accepit.* Recepit, ideſt habuit bona, „ ut ea Domino reddat cum fœnore, vel pauperi- „ bus eroget. *Accipere* autem eſt gratis aliquid ab ali- „ quo habere, vel quod ſuum eſt ſibi vindicare Dives „ autem bona poſſidebat Domino largiente, non Domi- „ no reddente. Ex Mita.

(8) *Ma-*

Matth. 25. „ Serve nequam & piger, dediſſes pecuniam me-
„ am nummulariis, & ego veniſſem, & exegiſſem
„ eam utique cum uſuris. „ Hinc autem plus im-
pius dives iſte, quia non in alium pius extitit:
qui & ſi recepit bona, non pro nobis bona,
ſed pro malis bona recepit indignus. Sed tranſ-
eamus ad Lazarum, & quæramus quid eſt
quod dicit: *Et Lazarus ſimiliter recepit mala.*
Et id ſufficiat ad meritum, abundet ad glo-
riam, ſi non fecit bona, ſed recepit mala:
plane beatus eſt, fratres, qui ſe a Deo acci-
(8) pere bona, mala recipere fideliter credit. (8)
Beatus qui Deo ſemper reddit debita: certe ſi
non poteſt, vel dimitti ſibi debita tota humi-
litate depoſcat, Ipſo Domino ſic docente:
Matth. 6. „ Dicite: dimitte nobis debita noſtra: „ Bea-
tus qui Deo debita, & cum non intelligit ſe
contraxiſſe perſolvit, altius Propheta inſtituen-
Pſal. 68. te eum dicit: „ Quæ non rapui tunc exſolve-
„ bam. „ Beatus qui ſe apud Deum ſemper
ut excuſet, accuſat, Scriptura taliter admonen-
Prov. 18. juxta LXX. te: „ Juſtus in primordio ſermonis ſui accuſa-
„ tor exiſtit: „ Et ſi juſtus, quare ſe juſtus
accuſat? quia „ Non juſtificabitur in conſpe-
Pſal. 42. „ ctu tuo omnis vivens: „ Homo coram ho-
mine de juſtitia, de innocentia, de merito for-
ſitan glorietur: coram Deo qui ſe de innocen-
tia jactat, de ſua juſtitia gloriatur, homo non
Luc. 18. eſt. Hinc eſt, quod ille Phariſæus cum non
orat, ſed juſtitias ſuas computat, imputat, ru-
ctat, injuſtus & Publicano deterior abſcedit.
Sed accedamus ad reliqua. *Nunc autem hic con-
ſolatur*, ait, *tu vero cruciaris.* Videte, fratres,
intelligite, fratres, ex his quæ dicta ſunt, quia
(9) juſtos & injuſtos & ſi diſcretio locorum, (9) una
tamen inferni adhuc regio continebat: atque
eos & ſi chaos jam magnum, nondum tamen
cæleſtis habitatio ſeparabat: & ſi dividebat il-
Gen. 3. los hiatus triſtis, nondum tamen deputata ſu-
(10) perius angelis altitudo. Flammea romphæa (10)
(ſicut Legislator refert) Paradiſi volvebatur in
(11) janua, ne illuc homini pateret acceſſus: (11)
æreis januis, & ferreis vectibus portæ inferi ob-
ſeratæ claudebantur, ne animabus, quæ illuc
jactatæ fuerant de ſupernis, ulius pateret egreſ-
ſus. Nam & chirographum paterni debiti,
quod morti ſingulos adjiciebat, ſtylo culpæ,
& reatus ipſius atramento tenebatur aſcriptum,
& ad ſobolis noxam multa temporum curre-
bat uſura: nec erat idoneus qui Paradiſum in-
troiret, flammam extingueret divinitus inſtitu-
tam, aut aperiret januas inferni cælitus obſe-
ratas, aut ſolveret chirographum, quod in ar-
ca legali Dei præcepto tenebatur incluſum.
Hinc eſt, quod ipſe Dominus, primi homi-
nis, id eſt, contumacis ſervi, exulator advenit:
ipſe dominus qui obſeravit Paradiſum, qui
clauſit infernum, ad terras & ad inferos tota
poteſtate deſcendit, ut accenſa extingueret,
clauſa protinus aperiret, protoplaſti facinus
aboleret. Hinc eſt, quod arietem ſuæ crucis
portat aggreſſurus infernum, ut conterat &
confringat ipſas tartari januas ære munitas, &
ferro. De latere fundit aquam, ut Paradiſi
viam temperet, ignem ex parte ſanctorum ex-
tinguat inferni, totum chirographum debiti di-
luat, & ſolvat antiquum: & patiendo hoc
remittat ipſe, quod ipſe intulit importando.
Agnoſcite, fratres, lætamini, fratres, poſt
triumphum Chriſti ſanctorum cuſtodiam diſ-
ſolutam, & in ſanctos ultra inferni nil de-
beri: quando Chriſtus ut juſtos, non inju-
ſtos abſolveret, ad inferos usque penetravit.
Intelligamus, fratres, quantum Chriſtus pro-
fuerit: imo quam ſine Chriſto in nullo fuerit ſa-
lus, cum præter iſtam corporum ſolutionem,
ſanctorum quoque animæ apud inferos teneban-
tur aſtrictæ. Beatus ergo Lazarus, qui totum
Deo debuit, ut crimini nil deberet. Beatus
quod hic recepit tot mala, ut ibi bona omnia
poſſideret. Et adjecit Abraham, dicens: *Ne-
que hinc ad vos tranſire neque huc transmeare quis
poteſt.* Terret, fratres, terret nimis hujus vocis
auditus, quæ oſtendit poſt mortem, & ſemel
apud inferos pœnali cuſtodiæ deputatos (12) (12)
ad ſanctorum quietem non poſſe transferri, niſi
Chriſti gratia jam redempti, ab hac deſperatio-
ne ſanctæ Eccleſiæ interceſſione ſolvantur: ut
quod ſententia negat, Eccleſia mereatur, præ-
ſtet gratia. Hic tamen dives rogat adhuc, &
dicit: *Pater Abraham.* Adhuc vocat patrem,
qui meritis ſuis & patrem & patriam ſic amiſit.
Pater Abraham. Hic miſer & in pœna menti-
tur. *Pater Abraham, mitte eum in domum patris
mei.* Si vere hunc patrem vocat, cujus do-
mum patris alterius tunc requirit? niſi forte
eum ſe in abſentia habere patrem credit,
quem in præſenti ſe taliter conſpicit perdi-
diſſe: & ſic ſibi credit ejus patris domum
ejus gratia cuſtodiri, cujus ibi negari ſibi ſi-
num videt, videt requiem pernegari. *Pater
Abraham, mitte eum.* Quem? Nempe Laza-
rum. Ubi? *In domum patris mei.* Modo, &
tarde, dives Lazarum ad domum patris ſui
non miſericors, ſed miſerandus invitat, quem
toto tempore ſubſtantiæ miſeratione ſuis incum-
bentem (13) januis non recepit: & ſub ſpecie (13)
pietatis ad priſtina vulnera, ad præteritos gemi-
tus Lazarum vult redire, quem prima petitio-
ne ad ſuos devocare non potuit cruciatus. An-
te dixit: *Mitte ad me.* Modo dicit, *Mitte ad
fratres meos.* Dolet, agit infelix, ne videat fe-
licem, quem aliquando putaverat infelicem.
Mitte ad fratres meos. Ubi? *In domum patris
mei.* Ut quid? *Habeo enim*, inquit, *quinque
fratres, ut teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc
locum tormentorum.* Cui pius, qui ſibi ſic im-
pius? Impudenter præſumit aliis impetrare pœ-
nitentiam, qui ſibi tam crudeliter ad veniam
nil providit. *Mitte Lazarum in domum patris
mei, habeo enim quinque fratres.* Et putas quod
quinque fratribus tuis ſufficiat Lazarus, qui tibi
tanto tempore, tot vulneribus ſuis, toto cla-
mans corpore nil profecit? Merito ei reſpon-
dit Abraham: *Habent Moyſen & Prophetas, au-
diant illos.* Sine Lazarum tantos requieſcere
poſt

(8) *Mala recipere fideliter credit.* Hoc eſt: dum malis juſtus opprimitur, fideliter credit, his ab Deo opprimi, tanquam amantiſſimus Filius a Patre.

(9) *Diſcretio locorum* De iis locis, de quibus Chryſologus, juxta Sanctorum Patrum mentem alibi diſſeruimus

(10) *Flammea romphæa. Flammeum gladium.* Habet Vulgata: pro flamma in figuram gladii conformata.

(11) *Pateret acceſſus.* Conſonat Origenes, Comment. in 1. Reg. 18. edit. Huetii, pag. 36. ubi docet feliciorem eſſe noſtram conditionem, quam eorum, qui ante Chriſtum vixerant; quod *nulli eorum datum ſit, ubi lignum vitæ erat prætergredi, & flammeum gladium pertranſire.*

(12) *Cuſtodiæ deputatos* Chryſologum loqui de Limbo SS. Patrum putat Mità: in quo detinebantur Patres in pœnam originalis peccati: nec poterant niſi per mortem Chriſti ab illa cuſtodia eximi.

(13) *Incumbentem.* Alias: *accubantem.*

Z 2 (14) *Mo-*

poſt labores, & tu deſle tuas, quas tuo meri-
to ſuſtinea, pœoas. Deus autem fratribus tuis,
& omnibus, non pro tuo conſilio, ſed pro
ſuo munere olim proſpexit ad ſalutem: dedit
per Moyſen legem: Prophetiam largitus eſt
per Eliam: audiant ergo illos, ne tuos ſen-
tiant cruciatus. *Reſpondit dives: Non pater A-
braham, ſed ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent
ei.* Cui reſpondit Abraham: *Si Moyſi & Eliæ
non credunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit
credent ei.* Nihil tam verum, fratres, qui de
cælo loquenti per legem, de cælo venienti
Chriſto credere noluit, jam non merebitur
(14) credere (14) ab ioſeris revertenti. Ipſe Chri-
ſtus, fratres, Deus & Dominus noſter ad Moy-
ſen eſt locutus de cælo, ipſe in terra terreno
eſt locutus in corpore, ipſe cum terreno cor-
pore ab inſeris eſt reverſus: & tamen refe-
reoti quæ bona in cælis, quæ ſint apud in-
feros mala, fratres, divitis illius, qui Judai-
cia intelliguntur in populis, credere tota ob-
ſtinatione noluerunt. Verum, fratres, quia
nos, qui ſit dives, aut quia Lazarus pauper,
& qui ſint quinque divitis fratres, dicere nunc
tempus excludit: nec quid in hac hiſtoria
ſpiritualis intelligentiæ lateat, aperire permit-
tit: edocti per Chriſtum, quid apud ipſum
juſtos maneat, quid apud inferos expectet in-
juſtos, agamus, curramus verbo, opere, mi-
ſericordia, ut & ſuperna bona apprehendere,
& mala perterriti vitare & declinare poſſimus.

(14) *Merebitur credere.* MS. Cæſen. & Vallicel. *Nec Lazaro credet ab Inferis revertenti.*

SERMO CXXIV.

De eiſdem.

QUoties nobis a Deo dives ingeritur purpu
ratus, quoties vulneratus pauper apponi-
(1) tur, toties nobis miſericordiæ *σκαμμα* (1)
panditur, toties nobis ſtadium pietatis aperi-
tur: ut de ſpectaculo cæleſti poſſimus attende-
re, quam brevi quantumvis pauper ad palmam,
Luc. 16. dives pervenit ad ruinam. *Homo*, inquit, *erat
dives, & induebatur purpura & byſſo, & epulaba-
tur quotidie ſplendide: & erat quidam mendicus no-
mine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, cupiens
ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa divitis.* In-
duebatur dives purpura, pauper livore: dives
byſſo, pauper ſquallore: auro dives, pauper
fœtore: dives plumeo decumbebat in ſigmate,
jacebat duriſſima pauper in terra: dives ructa-
bat epulas, ſaoie pauper anhelabat: fundebat
vina dives, pauper lachrymas: exſatiatus di-
ves projiciebat panes, micas pauper eſuriens
non habebat: paſcebat oblatrantes pauperem
dives ferculis ſuia, pauper vulneribus ſuis ſatu-
rabat divitis canes. Ac ne plurimis, ad divi-
tem bona omnia, ad pauperem mala omnia per-
legimus provenisse; neque tamen pauperem fre-
gerunt adverſa, aut diviti omnia ſecunda pro-
fuerunt: imo pauperem provexit ad philoſo-
phiam paupertas, ad virtutem dolor, contem-
ptus ad patientiam, neceſſitas ad voluotatem,
fames ad jejunium, ſitis ad tolerantiam, ad vi-
tam mors, ad præmium pœna, ad cælum ter-
ra, egeſtas ad regnum: & divitem ſic extulit
purpura ad ſuperbiam, byſſus ad luxum, ad
inhumanitatem copia, abundantia ad impieta-
tem, unguenta ad marcorem, ad cæcitatem
ſplendor, ſublimitas ad ruinam. Ergo neque
proſpera ignavos eriguot, neque fortes adver-
ſa proſternunt: quia neqne divitiæ, neque
paupertates, ſed animus aut ducit gratos ad
præmium, aut ad pœnam deducit ingratos.
Januæ divitis pauper apponitur ulceribus ple-
nus: ac ſit hoc non humano caſu, judicio fit
divino, ut divitis & pauperis conflictus eſſet in
terra, ſpectaculum maneret in cælo. Dives to-
tus indutus divitiarum ſtabat armis: & contra
pauper jacebat ipſa veſtitus in carne: niſi for-
te lorica erat illi, unum totius corporis vul-
nus. Dives morabatur ſervorum in choris; (2) (2)
pauper exutus cute, dolorum ſtimulis ageba-
tur. Jactebat impietatis tela dives, clypeum mi-
ſerationis Lazarus opponebat, crudelitatem
ſuam dives pauperis vibrabat in vulnus, fru-
ſtrabatur diviti ſontem animam (3) pauperis ro- (3)
bur, quia corpore ſe deſerente, totus migra-
vit in animam; & calcata carne in ſpiritum
totus armiger ſupernus aſcendit, ne ubi poſſit
ferire (4) divitis crudelitas inveniret. Ob hoc (4)
enim egerat Deus, ut dives pauperis, pauper
divitis in oculis ſemper eſſent, quatenus vicif-
ſim ſibi ambo curam de vario languore præ-
ſtaret. Ægrotabat pauper corpore, mente di-
ves. Hinc eſt, quod differebatur cura paupe-
ris, ut dives ſumeret de vulnere medicinam,
de gemitu compunctionem, de lachrymis pœni-
tentiam, de patientia exemplum, de fame mi-
ſericordiam, de ſiti ſenſum; ad ſummam, cæ-
leſte de terrena compaſſione conſortium: certe
ut tantis dives bonis fultus Deo gratus eſſet,
quando gratus Deo pauper in malis omnibus,
vidente divite, permanebat. Merito ergo por-
tabatur ab Angelis qui jacebat; qui lugebat,
Abrahæ conſolabatur in gremio; & vivit Deo
ſem-

NOTÆ.

(1) M*iſericordiæ σκαμμα.* Locus ſcilicet apertus, in quo miſericordia excurrat. Scamma in Gloſſ. Græco Latin: *foſſum*, vel *foſſa* redditur: unde non inepte Mita *Cavea ludorum*, ſicuti & in aliis editionibus ſcilicet locus medius in quo Athletæ luctabant, ſive quia foſſæ ſe iter depreſſæ ſpeciem præferebat, vel quod apud Græcos foſſa ſoleret cingi, ut apud Romanos Euripo. Chryſoſtomo homil. LV. Tom V. edit Paris pag. 738. Scammata ſunt fines curriculi, termini. *Homines Angelos reddidit, & ad ſpem rerum cæleſtium vocavit: εἰ μακρὰ σκάμματα διατείνεις; & ſtadia longius extendis.* Interpres minus apte: *longiora certamina poſuit*: licet inficias non eam apud ipſum Chryſoſtomum homil. 1. ad populum Antiochenum, tom. VI. pag. 458. Iſidorum Peleuſiotam, alioſque *Scamma* item ſignificare *certamen*. Vide Notas Serm. XXXIII.

(2) *Servorum in choris.* Ex Latinio.

(3) *Sontem animam.* Dolebat Latinius *locum corruptum, & mancum eſſe.* Modo ex MS. Cæſenæ, & editione Mitæ reſtituitur.

(4) *Ferire.* Ex emendatione Latinii. Editi omnes corrupte *ferre.*

(5) *Ser-*

ſemper, qui ſe ſibi vivere nec ſcivit in mundo. *Factum eſt*, inquit, *ut moreretur pauper, & portaretur ab Angelis in ſinu Abrahæ. Mortuus eſt autem dives, & ſepultus eſt in inferno.* Miſer accepit ante animæ, quam corporis ſepulturam: nec ante quieti corporis, quam pœnali traditus eſt ſepulchro: ut vivat pœnæ ſemper, cum ſit ſemel mortuus vitæ. *Et ſepultus eſt in inferno: & vidit Abraham de longe, & Lazarum in ſinu ejus.* Immutatio quanta rerum! quo deſcendit dives! quo pauper aſcendit! Reſpicit ibi ſurſum, quem deſpexerat hic deorſum: & videt eum de inferno in ſinu Abrahæ, quem jacentem ſe coram ſuperbo de ſigmate non videbat: *Pater Abraham, miſerere mei.* Stulte petit a patre miſericordiam, quam negaverat fratri. *Miſerere mei.* Quid illi cum miſericordia, cui jam totum ceſſit in pœnam? Aut quæ illi ſupplicatio apud patrem poterit ſubvenire, cui in ſinu patris reſidet accuſator? Pectus patris Lazarus tenet, & totam ſancti cordis pulſat æquitatem, quatenus ſe filii patrem boni, mali judicem ſervet. *Pater Abraham, miſerere mei: & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti ſui in aqua: & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Mitte Lazarum: ut ipſe qui cruciatus mei cauſa eſt, jam refrigerii miniſter extremum digiti ſui ſolamen modo ipſe porrigat, cui ego jacenti manus meæ totius ſolatium tunc negavi. *Et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti ſui in aqua: & refrigeret linguam meam.* Sitit itaque guttam, qui vini lacus cum pauper ſitiret, effudit: & ſtilla digiti extremi credit gehennæ flammas extinguere, qui menſuria per totam diem ebrietatis non extinxit incendia. Sed hanc ſibi guttam ad refrigerium dari petit, ad ardorem pauperis quam negarat. Iſta gutta eſt, dives, quæ te facit crudelem: iſta gutta eſt, quæ os Lazari a te negata ſiccavit: quia ad refrigerium corporis & gutta ſufficit, & mica. *Cupiens*, inquit, *ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa.* Spargebatur panis, fundebatur vinum, & quod ad extremam vitam pauperis negabatur, hoc totam diviti peribat ad pompam. *Et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aqua; & refrigeret linguam meam.* Lingua in capite, caput mali; ipſa derogat egeno, inſultat pauperi, pietatem latrat, miſericordiam carpit: & merito prima eſt in gehenna, in cruciatu prævia, dux pœnarum, quia ipſa interdixit miſericordiam, cui datum fuerat ut juberet. Et quamvis ſerica lectionis & me compellat dicere, & vos invitet audire, qui ſit purpuratus dives, qui ſit Lazarus pauper, qui ſint quinque fratres divitis, quomodo ante diem judicii dives cruciatus ſen-
tiat gehennæ (5): attamen dolor revocat ad di- (5)
cendum „ mortuus eſt dives & ſepultus eſt in in- „ ferno: „ Et ſi eſt ſub terra carcer, ſi eſt
καυσις ardens (6), ſi eſt inferna ſine fine crucians, (6)
ſi eſt apparitor triſtis (7), qui nos ad iſta (7)
rapiat poſt ſæculi labores: quid ſtupemus? ubi ſumus? quis eſt iſte qui nos eludit ſomnus? quæ eſt iſta quæ nos tenet oblivio lethalis? quare non omnibus contemptis evadendi a malis talibus nobis ſola ſit cura, ne viventes mundo, ne aliis currentes, ad tantas, tales, tam crudeles ſubito rapiamur pœnas? Et ſi eſt aſcendendi poſſibilitas ad ſuperna, ſi eſt facultas vivendi in cæleſtibus, ſi eſt Abrahæ ſinus bonis omnibus ad requiem præparatus, ſi eſt Lazarus in ſinu patris tanti; imo quia dubium non eſt, ubi & loca, & perſonæ, & nomina deſcribuntur: quare non cælo mutamus terram? quare non caducis emimus æterna? quare non perituris manentia comparamus? ut & ſupplicia devitemus inferni: & hæc quæ audire deſideramus anguſte, late videre, habere & tenere poſſimus.

(5) *Sentiat gehennæ.* Latinius putat hic aliquid deeſſe. At reponendum: *attamen dolor revocat ad dicendum mortuus eſt dives, & ſepultus eſt in inferno*: quæ deſunt in editis plurimis.

(6) Καυσις, Combuſtio, crematio.

(7) *Apparitor triſtis.* Latinius: *apparitor inſtans*: mendoſæ editiones *apparitor iſtis*. Aliquando, voce obſoleta, *Apparitores* dicebantur *Limocincti*. In veteri marmore: *Apparitores, & Limocincti*. Chryſologus hic pro *Apparitore*, mortem intelligit.

SERMO CXXV.

De Villico iniquo.

Omnium quidem ciborum ſal ſalubre eſt condimentum, ſi menſura non deſit: alioqui ſine modo & ipſum perit, & quod ſa-
(1) lierit perdit: amarat enim nimietas (1) quod
poterat condire menſura. Sic qui in nobis eſt ſenſus, ſi teneat modum, dat ſaporem, intellectum parit, prudentiam generat, cor dilatat, auget ingenium, maturat dicenda, audienda componit, fitque ſibi dulcis, fit deguſtantibus tota dulcedinis plenitudo: & plane erit ille melleus ſenſus, qui ore profert nil amarum. Hoc præmiſimus, ut ſit nobis in Evangelicis ſenſibus noſtri ſenſus conſtringenda menſura: quatenus vitalem cibum, divinum paſtum, cæleſtem ſaporem non violet, ſed cautiſſima nobis ſobrie-
Rom. 12. tate cuſtodiat, juxta illud Apoſtoli: „ Non „ plus ſapere quam oportet ſapere, ſed ſape„ re ad ſobrietatem. „ Sed jam quid Domi-
nus dixerit, audiamus: *Homo quidam erat di-* Luc. 16.
ves. Et quis erat homo iſte, niſi Chriſtus? Quis dives, niſi ipſe, qui in paupertate noſtra totas creaturæ divitias poſſidebat? *Homo quidam erat dives.* Hoc Judæis ſæpius inculcabat, ut intelligerent quod ineſſet ei locuples deitas, cui erat humana paupertas. *Erat dives.* Erat in majeſtate ſua dives, qui oculis Judæorum erat pauper. Et quomodo dives non erat, cui miniſtrabant Angeli? virtutes parebant? elementa ſerviebant? & quæ non erant, fiebant juſſa? vocata veniebant? *Homo quidam erat dives: & habebat villicum.* Quem niſi hominem, cui ad colendum mundum tota fuerat commiſſa poſſeſſio:

NOTÆ.

(1) A*marat nimietas.* Theophylactus cap IV. ad Coloſſ. v. 6. *cibus ſi ſale careat injucundus eſt: ſi vero nimium ſalſus ſit, guſtui omnino ingratus eſt.*

Z z 2 (2) To-

(2) ſeſſio (2): *Homo quidam erat dives, & habebat*
(3) *villicum: & hic diffamatus* (3) *eſt apud illum.*
Quaſi non præſcierit, quſi non præviderit,
cui occulta nota ſunt, cujus oculis etiam illa
nuda ſunt quæ teguntur. *Et hic diffamatus eſt*
apud illum. Ergo ille famæ credidit? ſama
nunciante cognovit? Abſit: Sed quia illa quæ
noverat, quæ pietate velabat, quærere tunc
Gen. 4. cœpit quando accuſabat terra: „ Vox ſanguinis
„ fratris tui clamat de terra: „ clamabat terra,
clamabat cælum, dolebant Angeli, quando jam
tota ſeculi ſama loquebatur. *Et hic diffamatus*
eſt apud illum quod diſſipaſſet ſubſtantiam ejus. Filius
junior ante iſtius hominis lectus eſt ſubſtantiam
diſſipaſſe, nunc ipſiua bona villicus diſſipaſſe
perhibetur. Sicut idem Deus & homo Chri
ſtus, idem paterſamilias, & pater: ſic hunc
eundem eſſe & villicum conſtat, & filium: eſt
hic cauſarum diverſitas; eſt mutatio nominum,
non eſt varietas perſonarum. *Et diffamatus eſt*
apud illum quod diſſipaſſet bona ipſius, & vocavit
eum. Vocavit per Evangelium. *Et ait illi.*
Et quid per Evangelium non agit? Per quod
mores arguit, occulta nudat, conſcientiam pan-
dit, commiſſa caſtigat, dinumerat mala, & in
(4) his perſiſtenti (4) minatur pœnam, quamvis con-
verſo veniam repromittit. *Et vocavit eum: &*
ait illi: Quid hic audio de te? Cognita velut au-
dita imputat: quia in reum non vult accelera-
re ſententiam: & convictum penes ſe, velut
accuſatum convenit, qui judicium geſtit venia
ſic præire. *Quid hoc audio de te? Redde ratio-*
nem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare.
Tam piis, tam ſevera cur jungit? cur ante a
villicatione ſubmovet, quam rationem agno-
ſcat? *Redde rationem, jam etiam non poteris villicare.*
Rationem modo inſtar hominis expetit: mo-
do ſicut Deus inſtantia denunciat, & futura.
Redde rationem: jam enim non poteris villicare.
Rationem petit, non ut exigat, ſed relaxet:
petit, ut petatur: petit hic, ne petat tibi: pe-
tit in ſeculo, ne petat in judicio: petit cito,
ne pœnarum tempus, tempus ſatisſactionis ex-
cludat. *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim*
non poteris villicare. Quare? Quia venit finis
vitæ, tempus mortis; jam te apparitio ſuper-
na conſtringit; jam judicium vocat. Feſtina er-
go, ne ſatisſactionis tempus perdas, qui tem-
pus operis perdidiſti. *Redde rationem.* Hoc eſt
dicere, compone rationem, compone tua, ne
reddas mea: compones autem, ſi jam deſines
diſſipare: priora debita ſuſcepi ego, cum te ſu-
ſcepi: ſolvi ego, cum te abſolvi: ego cognitor
pro te cognitori audiendus aſtiti: judicium in-
travi judex, rei mei reus factus ſum, a pœna-
libus ſuſcepi pœnas, a damnatis ſententiam non
reſugi, mortis perditor mortem excepi, pene-
travi inſeros deſtructor inferni, ut te per iſta
non modo ſubducerem tuæ pœnæ, ſed & meæ
conſortem facerem dignitatis. Age ergo, ut te
quem tempus tuæ villicationis excluſit, perpe-
tuitas meæ damnationis non (5) includat. Sed (5)
villicus quid reſponderit jam perſcrutemur. *Ait*
intra ſe: quid faciam? Quid ſaciam modo?
ſemper homo bona ſacere tunc cupit, quan-
do mors ſaciendi tempus ademit. *Ait, intra*
ſe. Quærit intra ſe conſilium, qui foris,
unde ſibi jam ſuccurreret, non habebat. *Ait*
intra ſe. Pungit cor ſuum, ſtimulat men-
tem ſuam, & omnia vexat interna, ut a ſe
pœnitentiam, quam pro ſe dare poſſit, extor-
queat. *Fodere non valeo.* Non vires iſti, ſed
tempora defecerant ad laborem. *Fodere non*
valeo: mendicare erubeſco. Confuſionem futuri
judicii pertimeſcit, in quo jam non pœniten-
di tempus eſt, ſed pœnarum, & ubi reus
plus de conſcientia, quem de gehennæ eru-
beſcit incendio. *Mendicare erubeſco.* Et quis
non erubeſcit in cæleſtibus mendicare (6)? (6)
Miſer, quem temporalitas habuit divitem, men-
dicum ſempiternitas poſſidebit: & habebit hunc
nudum tartarus, quem locupletem ſuſcipere
cælum potuit, & tenere. Præſens figura tendit
ad populum, ſed bonum nobis, bonum nimis,
ſi ad nos iſta aptemus ſinguli: ſi ad nos iſta
referamus, qui in terra nos debemus ſentire
villicos, dominos non putare (7): prorogatio- (7)
nis temporariæ miniſterium ſuſcepiſſe, non in-
veniſſe jus perpetuum poſſidendi: cavere ne ad
patremſamilias ſama everſæ ſubſtantiæ nos præ-
cedat, juxta illud Apoſtoli: „ Quorundam pec- 1. Tim. 5.
„ cata maniſeſta ſunt, præcedentia ad judici-
„ um: quoſdam autem & ſubſequuntur: „ Non
pervenit ad ſtatutum terminum vitæ, qui villi-
cationis amittit tempus: quem ſonarit credita
diſſipaſſe. Hinc, hinc eſt immaturus exitus,
hinc eſt ante diem mors, hinc eſt vocatio ama-
ra, hinc eſt ſeipſa acerbior redhibitio, ſicut
Propheta lamentatur, clamans: „ Viri ſangui- Pſal. 54.
„ num & doloſi non dimidiabunt dies ſuos. „
Sed utinam, quando nos de vocatione commo-
net ægritudo; quando ſebris a villicatione in-
clementer excludit; quando vis doloris ad red-
dendam villicationem properare compellit,
præſentia villici ſactum, ſenſumque ſequere-
mur; converteremur ad animæ conſilium, ad
compunctionem cordis; ad mentis pœnitenti-
am; ad miſericordiæ ſuffragium; ad pietatis
patro-

(2) *Tota commiſſa poſſeſſio.* Duplex villicorum genus. Nonnulli mittebantur in villas, ut ceteris ſervis præeſſent: & quorum habitationem Varro lib. I. de re ruſtic. capit. 13. & Columella lib. I. cap. 6. ſtatui præcepere prope Villæ januam. Sed totius etiam Domus diſpenſatores erant. Græcis οἰκονόμοι, Latinis *Actores* etiam dicti L. D. Famil. l. 40. §. 7. de ſtatu lib.: & talem eſſe ſe ſimulabat Leonidas ille apud Plautum Aſin. II. 4. v. 53 Alii in Villis deſignabantur, ut cæteris tanquam dominorum Vicarii imperarent, fundumque colerent: & ii etiam *Actores* dicti Lib. 3. D. de pignoribus His poſtremis accenſendum Villicum ab Luca deſcriptum Chryſologus putavit: dum Homini eum aſſimilat, cui totam, ait, fuiſſe mundi commiſſam poſſeſſionem. Magiſtratus, *Reipublicæ Villicos* dixit Cicero: & Arnobius lib. III. adverſus Gentes, neſcio quod Numen, vocat: *miniſtrum Jovis, & Villicum.*

(3) *Diffamatus.* Catecreſis: neque enim falſa, vel calumnioſa erat, ſed vera hæc diffamatio. Ex his arguit Calmet hujuſmodi Villicum Evangelicum, qui Heri ſui bona diſſipavit, non Villicum fuiſſe, ſed magnæ Domus diſpenſatorem, penes quem dati, & accepti rationes ſervabantur.

(4) *Perſiſtenti.* Sanavit Latinius corruptas editiones, in quibus: *præſiſtenti.*

(5) *Meæ damnationis non &c.* Sic ex MS. Cæſ. & Vatic. editi: *meæ donationis.*

(6) *In cæleſtibus mendicare?* „ Chriſtianus adeo bonis
„ cæleſtibus exuberat in militanti Eccleſia, ut aliunde
„ quærere ſibi haud neceſſe ſit: nam gloria & divitiæ in
„ domo ejus. Vide quam perperam agant, qui relictis ſa-
„ cris Scripturis, & Patrum doctrinis pro ſacris concio-
„ nibus, quoſcumque ſcrutantur Auctores prophanos,
„ ut ex dictis eorum, conceptus auribus prurientes ex-
„ trahant, & populo prædicent placentia „ Mita.

(7) *Dominos non putare.* MS. Cæſen. *Non dominos æſtimare.*

(8) Chi-

patrocinium; ad conſeſſionis advocationem;
(8) certe peteremus dominicorum chirographa (8)
debitorum; & ſi non tota, vel media, ſicut iſte
villicus, ad noſtram veniam ſolveremus: ut qui
bona credita diſſipando iniquitatis vocamur
villici, in noviſſimis pia fraude ipſius laudem
judicis conſequamur. *Et laudavit*, inquit, *villicum iniquitatis.* Et quia Evangelici factum villici non parvam generat quæſtionem, qui reus de multis unam legitur placuiſſe per fraudem: quare placuerit ſic, vel quis ſit iſte, ſequenti per Deum plenius ſermone pandemus.

(8) *Chirographa.* Vulgata: *cautionem.* Ita enim Juriſconſulti, quod Græci *ſyngrapham*, aut *chirographum.*

SERMO CXXVI.

De eodem.

Quam ſit commodum, quam lucroſum de-
(1) bitorum nodos ſolvere, cautionum (1)
vincla laxare, præſentis villici nos edocet
& informat exemplum: qui dum chirographo-
(2) rum cumulos prudenti (2) moderatur aſſenſu,
(3) non modo evaſit arctiſſimas (3) diſcuſſionis
anguſtias, ſed etiam diſcuſſoris laudem manſuram ſeculis conquiſivit. Et nos, fratres, quod
de præſenti lectione vobis fecit promiſſio me
(4) debere (4), auditu piiſſimo temperate: ne me,
voſque ſimul oneret ſevera diſcuſſio, quos intelligentia poterit benigne relevare. Unde
quæ ſuperſunt lectionis jam ſequamur: & con-
Luc. 16. ſilium villicus quod invenerit audiamus. *Ait*,
inquit, *intra ſe: Quid faciam, quia Dominus meus aufert a me villicationem? fodere non valeo: mendicare erubeſco: ſcio quid faciam. Convocatis itaque ſingulis debitoribus Domini ſui, dicebat primo: Quantum debes Domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam & ſede cito, ſcribe quinquaginta: Deinde dixit alii: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici: Et ait illi: Accipe literas tuas, & ſcribe octoginta. Et laudavit Dominus villicum iniquitatis, quod prudenter feciſſet.* Vel nunc liquet in Evangelicis lectionibus obſcuratas myſteriis divinis, ſupernis velatas ſenſibus contineri quamplurimas quæſtiones: nec facile humano intellectui ſubjacere, quod ore Chriſti de cæleſtibus profertur arcanis. *Et laudavit*, inquit, *Dominus villicum iniquitatis, quod prudenter feciſſet.* Rogo quid hoc loco mundanus capit animus? quid hic communis capit & recipit auditus? ubi inter
villicum & dominicos debitores verſutæ frau-
(5) dis (5) laudatur inventio: ubi debitoris honeſtas
(6) tollitur; aufertur pudor; violatur (6) innocentia; verecundia tota ſepelitur: ubi villicus reddendæ rationis tempore plus ardet in fraude, quam tempore villicationis anhelavit in luxu: in articulo diſcuſſionis ipſum dominicum plus in diſpendium ſævit, quam diebus ſuæ fudit & diſperdidit actionis: & qui ante ſubſtantiam vacuaverat diſſipando, vacuando chirographo quod remanſerat plus evertit: nec curat unde poſſit ſarcire quod deerat, ſed quod remanſit, quemadmodum minorare poſſit, excogitat. *Dicebat debitori: Quantum debes domino meo?* Non dicebat, quantum debes mihi. Conveniebat conſcientiam, teſtabatur debitoris animum, ſic dicendo. Et quid eſt quod ſine reſpectu Domini, debitorem ad tantam fraudem villicus
provocabat (7)? *Quantum debes domino meo? Di-* (7)
cit ille: centum cados olei. Accipe cautionem tuam, & ſcribe quinquaginta. Ad tantam fraudem villicus conſpirabat, & agebat ut totam fidem
perderet, dum meditat cautionem (8). *Quan-* (8)
tum debes domino meo? Sciebant ambo quia præſens erat ubique, & ſemper ſupernus creditor: nec poterat fraude præveniri; ſed neque in oculis dominicis deſinit, ſemel cœperit qui furari. Eſto tamen, ſit humani moris, ut debitor quærat compendia fraudulenta, & villicus ſibi conſulat, ſic furando: Dominus iterum quare probat fraudem? furta collaudat? prædicat falſitatem? Quod eſt nequitia, prudentiam dicit: & hoc pium judicat, quod multis peſſimum falſitatis præſtat exemplum? Sapiat ita carnalibus ſenſibus; ſpiritualibus, quod eſt divini luminis, jam luceſcat. Iterata eſt parabola per villicum, quæ fuerat juniorem prælibata per filium. Villicus iniquitatis a mammona iniquo
(9) gentium populus nuncupatur. *Facite vobis*, (9)
inquit, *amicos de mammona iniquitatis*, qui relicto creatore totum ſe mammonæ tradiderat ſervituti. Quiſquis eſt ab hujus mammonæ captivitate liber, & pecuniæ jam crudeli pondere non gravatur, conſiſtat in ſpecula cæleſti, & inde deſpectet mammonam mundo, & mundanis tyrannico furore dominantem. Imperat gentibus, jubet regnis, bella mandat, compa-

rat

NOTÆ.

(1) *Cautionum.* Vide ſuperiorem notam. Hujuſmodi vocabulo in hoc eodem ſenſu utuntur Tertullianus, & Salvianus.

(2) *Prudenti.* Ex Mita. Alias: *pio.*

(3) *Arctiſſimas.* Ex eodem, alias: *certiſſimas.*

(4) *Promiſſio me debere.* MS. Cæſenæ: *me conſtat promiſiſſe.*

(5) *Verſutæ fraudis.* Et in hac verſutia, vel ſolertia, non in fraude, & in facti improbitate, tota vis ſimilitudinis ſita eſt: nam etiam Geneſ. III. ſecundum LXX legitur, quod *ſerpens prudentiſſimus erat*: ubi prudentiam non virtutem dicit; ſed aſtutiam: *in qua mirandus eſt*, ſubdit Origenes (vel potius Geometer, ut obſervat Corderius, in Caten. PP. Græcorum) *concurſus, & acumen, quibus vigor mentis elicitur.*

(6) *Violatur.* Ita editi, & MSS. Reponerem: *velatur.*

(7) *Provocabat.* Ex MS. Cæſen. editi; *debitor ad tantam fraudem villico conſpiraverat*

(8) *Cautionem.* Alius hic ab ſuperiori hujus verbi ſenſus. Meditabatur Villicus ſibi cavere, & proſpicere. Frequens comicorum locutio. Terentius in Andria: *Patrum autem, ne reſciſcat mihi eſſe ab illa, cautio eſt.*

(9) *Mammona iniquo.* Mammon ſive Mammona, Syriaca vox eſt, quæ ſignificat divitias, & cum Punicus ſermo ex Hebraico naſcatur, Punica etiam *Mammona* divitiæ ſunt. Vide Auguſtinum, lib. II. cap. XXI. de Serm. Dom. in Monte. Alii Interpretes volunt. *Mammona iniquum*, vel *iniquitatis*, Hebraicam eſſe vocem pro *mammona vanitatis.* Eadem enim vox Hebræis *vanitas*, & *iniquitas.* Vide Natal. ab Alex., Calmetum, alioſque. Conſule etiam Auguſtinum, de quæſt. Evangel. lib. II. quæſt. XXXIV. Ambroſium, lib. VI. in Luc. cap. ultimo. Theophylactum hoc loco &c.

(10) In

rat bellatores, ſanguinem vendit, agit mortes, prodit patrias, urbes deſtruit, ſubdit populos, arces urget, vexat cives, foro præſidet, jus delet, fas, nefaſque confundit, & ad mortes uſque tendendo, fidem tentat, violat veritatem, famam carpit, honeſtatem diſſipat, ſolvit affectus, innocentiam tollit, pietatem ſepelit, neceſſitudinem ſcindit, amicitiam ſubruit. Et quid plura? Hoc eſt mammona, dominus iniquitatis, qui inique humanis & corporibus dominatur & mentibus. Hujus ergo mammonæ villicus, hoc eſt gentilis populus diſſipatæ taliter ſubſtantiæ reus a Domino per Evangelium convenitur, ut reddat rationem villicationis ſuæ, id eſt, naturalis boni. Cui tunc dicitur: [1.Cor. 7.] *Jam non poteris villicare.* Quando ei finis ſeculi nunciatur. Credit denique juxta Apoſtolum figuram præterire mundi, tranſire tempora villicationis humanæ: & intra ſe, in ſe reverſus, quid facere deberet, interrogat. *Ait intra ſe, quid faciam?* Ingemuit cor, doluit mens, reſpondit fides, credulitas dedit conſilium ſalutare, ut villicus ad verum dominum jam rediret: & erogando mammonam, ſævum dominum ſuæ victor ſubderet ſervituti, ut fieret ſalutis occaſio, quod perditionis extiterat
(10) inſtrumentum (10). Pergit ergo villicus gentilis quondam jam Chriſtianus, ad primum debi-
(11) torem domini ſui. Quem (11)? Judæum debitorem, quem, quid, quantumque domino ſuo debeat interrogat; quaſi neſciat modum debiti: portitor cautionis noverat jam per Evangelium; ſed interrogando confeſſionem taliter requirebat, denique & qualitatem, & quantitatem debiti confitetur, dicens: *Centum cados olei.* Quare non argenti, vel auri pondus: quare non centum decem, aut nonaginta, ſed centum? Ut & de debito, & de numero cæleſte luceat ſacramentum. Debebat Judæus oleum, quod chirographo legis ad ungendos Reges, Prophetas, & Sacerdotes, Chriſtiani chriſmatis acceperat in figuram, donec ad ipſum Regum & Prophetarum, & Sacerdotum principem perveniret, cui tota reddenda & infundenda erat centenaria chriſmatis plenitudo. Sed quia contra cautionis fidem debitor, ne debitum redderet, occidit impius creditorem: legalis ipſa cautio pervenit ad Gentes, hoc eſt lex: ut Judæus convictus per Gentilem, quia debitum convertit in crimen, pœnitentiæ ſolvat uſuram. Vides ergo quia villicus non fraudem, ſed pœnitentiam ſuadet: ſolicitat ad acquirendam miſericordiam, non impellit ad falſum, cum dicit: *Accipe cautionem tuam: ſede cito, & ſcribe quinquaginta.* Quinquageſimum numerum ad miſericordiam pertinere David pandit, cum pſalmum quinquageſimum cantat, clamans: „ Miſerere mei Deus, ſecundum ma [Pſal. 50.]
„ gnam miſericordiam tuam: „ Quinquageſimus numerus pateſecit miſericordiam, dum quinqua- [Levit. 25.] geſimum anuum, qui eſt jubilæus, lex debitorum omnium, omnium contractuum delere, & ſolvere ligamenta perſcribit. Villicus ergo iſte agit, ut per miſericordiam Chriſti idoneus ſit Judæus, qui per cautionem legis inſolubilibus confuſus debitis tenebatur. Debet Judæus oleum, qui juxta Apoſtolum, feracis in ſe oli- [Rom. 11.] væ pinguedinem incredulitatis ſterilitate ſiccaverat. Unde & Evangelicæ fidei calore jam tota redit in ramos Chriſtianos (12), totamque re- (12) viviſcit in gratiam. *Deinde alii dicebat: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici.* Poſteaquam granum tritici, quod eſt Chriſtus, ſatum eſt in terra noſtræ carnis, & ad ubertatem ſupernam per dominicam ſœcundatum eſt ſepulturam, factum eſt ut homo centeſimum fructum ſuo jam debeat auctori. „ Niſi, [Joan. 12.]
„ inquit, granum frumenti cadens in terram
„ mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. „ Videns ergo villicus ſatis providet, cum dicit: *Accipe cautionem tuam, & ſcribe octoginta.* Quia ſicut quinquageſimus miſericordiam confert, ita octogeſimus totam fidem præfigurat & gratiam. Hic eſt numerus, in quo decalogum legis eſſe, & ogdoadem gratiæ ſatis gnarus legis, ſatis ſtudioſus Evangelii lector intelligit. Itaque villicus cum dicit, ſcribe octoginta, id agit, ut per gratiam ſolvat, quod reddere non poterat per naturam. Bene ergo iſte villicus meruit laudem domini ſui, qui in chirographis non fraudem molitus eſt, ſed ſalutem: quod autem dixit: *Prudentiores ſunt filii ſeculi in generatione ſua quam filii lucis.* Ita intelligendum eſt, quia qui erant filii ſeculi quondam, id eſt, gentiles, nunc electi ſunt Dei: & qui erant filii Dei, hoc eſt Judæi, nunc in filiis ſeculi ſunt relicti. *In generatione ſua.* Qua renati ſunt, non qua nati ſunt. „ Scri- [Pſ. 101.]
„ bantur hæc, inquit, in generatione altera. „
Altera hæc eſt „ generatio quærentium domi- [Pſal. 23.]
„ num „ Deus autem ſcientiæ & illuminationis illuminet corda veſtra, & totam ſcientiæ ſuæ plenitudinem in veſtræ mentis infundat arcanum.

(10) *Inſtrumentum.* Vide ad rem Tertullianum, lib. IV. contra Marcionem, & Ambroſium lib. 7. num. 245. De avaritia plura, & inſignia Salvianus lib. I.

(11) *Quem.* Alias: *ſcilicet.*

(12) *Chriſtianos.* Ex MS. Cæſenæ. Editi: *creſcit in ramos: Chriſtiano totam;* &c.

SERMO CXXVII. (*)

De Decollatione D. Joannis Baptiſtæ.

HOdie nobis Joannis virtus, Herodis feritas dum refertur, concuſſa ſunt viſcera, corda tremuerunt, caligavit viſus, intellectus hebuit, aufugit auditus. Aut quid conſtat in ſenſibus humanis, quando perdidit virtutum magnitudinem criminum magnitudo? *Herodes*, inquit, *tenuit Joannem & alligavit eum,* [Matth. 14.] *& poſuit in carcere.* Joannes virtutum ſchola, magiſterium vitæ, ſanctitatis forma, norma juſtitiæ, virginitatis ſpeculum, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum, pœnitentiæ via, peccatorum venia, fidei diſciplina; Joannes major

NOTÆ.

(*) Vide quæ in Præfatione adnotantur,

(1) *Mo-*

major homine, p.r Angelis, legis ſumma, Evangelii ſanctio, Apoſtolorum vox, ſilentium Prophetarum, lucerna mundi, præco judicis,
(1) præcurſor Chriſti, metator domini (1), Dei te-
(2) ſtis, totius medius Trinitatis (2), datur inceſtæ,
(3) (3) traditur adulteræ, addicitur ſaltatrici. Merito ergo concuſſa ſunt viſcera, corda tremuerunt. At Herodes ipſe eſt, qui prophanavit templum, Sacerdotium ſuſtulit, confudit ordinem, temeravit regnum, currupit quicquid erat religionis: quod vitæ, quod legis, quod morum, quod fidei, quod diſciplinæ, perdidit &
(4) confudit. Herodes ſicarius (4) in cives, in nobiles latro, populator in ſocios, in domeſticos prædo, interemptor plebis, occiſor filiorum, homicida in extraneos, in proprios parricida, inebrians cruore terram, in ſiti ſanguinis permanebat. Hinc eſt quod Joannis ſanguinem pium ingenti poculo crudelitatis abſorbuit: ſed ipſa lectio jam loquatur. *Herodes*, inquit, *tenuit Joannem, & alligavit eum.* Qui vincula ſolverat peccatorum, peccatoris vinculis alligatur, ut vincta venia locum veniæ non relinquat. *Alligavit eum & poſuit in carcere.* Hero-
(5) des, tu adulterium facis (5), & in carcerem vadit Joannes? Sic judicas ſedens in loco judicis reus, in loco vindicis innocentiæ perſecutor? Rogo ubi rerum facies? ubi fama? ubi pudor? ubi exiſtimatio publici cognitoris? certe ubi Deus? ubi homo? ubi fas? ubi lex? ubi ipſius jura naturæ? Simul omnia ſunt, Herodes, te agente, te judicante, te jubente confuſa. *Tenuit*, inquit, *Joannem, & alligavit eum, & poſuit in carcere.* Herodes, te cauſa petit, te arguunt vincula, te carcer accuſat, te divulgat producta in publicum Joannis injuria: cauſam cuſtodiæ qui requirit, invenit in te quod puniat, & in Joanne quod doleat. Joannes orbi notus, fama virtutis cognitus, celebratiſſimus ſanctitate, dum trahit ad ſe ſuæ inquiſitores injuriæ, facit ut tuus cunctis
(6) innoteſcat inceſtus: (6) agit ut te habeat confuſio publica, quem corrigere non potuit ſecreta correctio. Herodem Joannes monitis, non accuſatione pulſabat: corrigere voluit, non perire: ſed Herodes facibus libidinis ardens perire maluit, quam redire: & uxorem fratris illicite poſſidere. Captivis criminum, innocentiæ inimicis odioſa ſit ſemper libertas, virtus contraria vitioſis, ſacrilegis exoſa ſanctitas, inimica caſtitas impudicis, corruptis integritas pœna, luxurioſis adverſa frugalitas, crudelibus miſericordia, pietas impiis, injuſtis juſtitia non ferenda: probat hoc Evangeliſta cum dicit: *Dicebat enim illi Joannes, non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui.* Ecce unde
Joannes offendit (7), ecce unde Herodes furit: malos qui monet, offendit: incurrit odium, qui arguit criminoſos. Dicebat Joannes quod erat legis, quod juſtitiæ, quod ſalutis: certe quod erat non odii, ſed amoris: ecce qualem conſecutus eſt ab impio pro pietate mercedem. *Volens*, inquit, *occidere eum, timuit populum.* Facile deviat a juſtitia, qui in cauſis non Deum, ſed homines pertimeſcit. Hic timor peccandi facultatem differre poteſt, auferre non poteſt voluntatem: unde etiam quos ſuſpenderit a crimine, avidiores reddit ad crimen, & æſtuat animo quouſque perficiat, quod cogitat malum. Solus eſt Dei timor, qui mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam ſervat, perpetem tribuit facultatem. Sed audiamus ipſam Joannis beatiſſimi paſſionem. *Die natalis Herodis ſaltavit Herodiadis filia in medio triclinio, & placuit Herodi: unde jurejurando pollicitus eſt dare ei quodcumque poſtulaſſet ab eo. At illa præmonita a matre ſua, da mihi, inquit, hic in diſco caput Joannis Baptiſtæ.* Hæc eſt mulieris Gen. 3.
antiqua malitia, quæ Adam ejecit de Paradiſi deliciis: hæc cæleſtes homines fecit eſſe terrenos: hæc humanum genus miſit in infernum, hæc vitam abſtulit mundo propter unius arboris pomum: hoc malum quod homines ducit ad mortem: hoc malum fugit Elias Propheta: & 3. Reg. 19.
cujus lingua clavis facta eſt cæli (8), tanquam (8)
reus fugit a facie mulieris; hæc invenit verum laborem & preſſuram, quæ nunc occidit Joannem Baptiſtam, dejicit pueritiam, perdit juventutem, illicit & inquietat emortuam ſenectutem. *Præmonita a matre ſua, da mihi, inquit, in diſco caput Joannis Baptiſtæ.* De matris pectore dans
rugitum nova bellua (9), contempta corporis (9)
præda, caput ipſum truncatura pervadit. *Et contriſtatus eſt Rex, propter jusjurandum tamen, & propter diſcumbentes juſſit dari, miſitque decollari Joannem, & allatum eſt caput ejus in diſco, &* datum

NOTÆ.

(1) *Metator domini.* Præcurſor domini, vel prænuncius. Alibi de Metoribus nonnulla.

(2) *Medius Trinitatis.* Medius, ideſt nuntius Trinitatis, explicat Mita: quia eo mediante, dum Chriſtus baptizatur in Jordane, tota Trinitas innotuit; Pater loquens, Filius teſtimonium recipiens, Spiritus S. ſub ſpecie columbæ deſcendens.

(3) *Datur inceſtæ.* Quod omnes editiones peccaverant: *datur inceſtus*, emendavit Latinius.

(4) *Herodes ſicarius.* Herodes ille, cujus facinora enumerat Auctor, fuit Herodes cognomento *Magnus*: & alter ab eo fuit Herodes ille, qui Baptiſtam capite minui juſſit. Is enim erat Herodis Magni Filius ex Malthace Sammaritana, Antipas dictus, Galileæ Tetrarcha, cui adhæſerat Herodias, Ariſtobuli Filia, & Herodis Philippi ejus Fratris, quondam uxor. Abſit autem quod doctiſſimum Chryſologum tam latæ ignorantiæ accuſemus: fortaſſe enim ſe populi, vulgique mentibus accommodavit: in quibus ſtatim ac inſonat nomen *Herodis*, illius crudelis, impiique Tyranni imago excitatur.

(5) *Adulterium facis.* Credunt nonnulli (inter quos, & Noſtrum adnumerandum eſſe ex his patet) Herodem Philippum, etiam in vivis degere, dum uxor ejus Herodias, nupſit Herodi Antipæ.

(6) *Innoteſcat inceſtus.* In Herode accedebat adulterio crimen inceſtus, ex lege Moyſis, qui uxorem Fratris habere vetuerat: uno dumtaxat excepto caſu, ſi Maritus mortuus fuiſſet illiberis. Maritus autem Herodiadis, quo tempore eam duxit Antipas, vivebat adhuc; & ex ea acceperat Filiam Salomem ſaltatricem, cujus mentio in Evangelio. Ulterius Herodias nedum Philippi Herodis Antipæ, licet non ejuſdem uteri Fratris, uxor fuerat; ſed Filia Ariſtobuli, quem Herodes Magnus genuerat ex Marianne, Hircani Filia, ex ſtirpe Aſmoneorum. Vetita autem erant ex lege connubia, non tantum cum uxore Fratris, ſed & cum Fratris Filia; Levit. XVIII. 14. ex multorum cordatiorum Interpretum ſententia: quamvis res difficultate non careat.

(7) *Offendit.* Aliæ editiones: *incurrit.*

(8) *Clavis facta eſt cæli.* Ignem enim e cælo evocavit Elias, pluviaque e nubibus ſuo nutu deſcendit, deciduiſque ex aere flammis Dei hoſtes abſumpſit. Chryſoſtomus, lib. III. de Provid. cap. XII. vocat eum: *cæleſtem animam, qui ſic in terra verſabatur, ut ſimul in cælo eſſet.*

(9) *Nova bellua.* Athenæus lib. 13. Dipnoſ., pag. 414. *ex belluis omnibus meretrice nulla pernicioſior*: & parum ſupra: *Thebanam ſphingem omnes vocare meretrices poſſumus.* Ex Mita.

(10) In

datum eſt puellæ, & puella dedit matri ſuæ. Audi-
ſtis, fratres, quanta ſit nata de voluptate cru-
delitas, de libidine impietas. *Et allatum eſt ca-
put ejus in diſco.* In arenam vertitur domus,
(10) (10) menſa migrat in caveam: fiunt de pran-
ſoribus ſpectatores, furore mutatur convi-
vium: fit cibus cædes, vinum tranſit in ſan-
guinem, finis apponitur natali: in ortu exhi-
betur occaſus, convivium in homicidium com-
mutatur, organa tragœdiam perſonat ſecula-
(11) rem (11) intrat beſtia, non puella, quærit
amputare, non ſaltare: diſcurrit fera, non
(12) fœmina; ſpargit jubas per cervicem (12), non
capillos: membra dilatat anfractibus, ſævitiæ
creſcit augmentis, fit grandis crudelitate, non
corpore, & ſingularis fera uſque dum capiat
prædam, fremit ore, dentibus frendit, fer-
rum non ſuſcipit, ſed producit. Verum ne
quis exiſtimet declamare nos velle de talibus,
nos non declamare volumus, ſed clamare, ut fe-
ſtivitatum gaudia ſint cauta veſtrarum, nata-
liumque veſtrorum ſolennitas (13) teneat in (13)
exultatione menſuram: epulis noſtris interſit
Chriſtus; in facie prandeatur auctoris: hone-
ſtate convivii natura ipſa, quæ vos produxit,
honoretur; lætitia menſæ veſtræ pertingat ad
pauperes; familia veſtra innocentiæ tripudiet
diſciplina; luxus abſiſtat (14); fugetur effu- (14)
ſio; ſaltatricum peſtis, lenocinia cantorum,
voluptatum fomenta, ventris onera, naufra-
gia mentium (15), cum Herodiadis conviviis (15)
abſcindantur: ut præſens gaudium veſtrum ad
lætitiam perveniat ſempiternam. Hodie, fra-
tres, ſermonem tulimus, non in Herodem
tantum, ſed etiam in Herodiadem: quia ſatis
auditor intelligit, quanta ſit fœlicitas marty-
ris, quando miſeriam perſecutoris audierit:
ſcire tamen nos convenit, quia & Joannes de
morte ſua natus eſt, & de natali ſuo mortuus
eſt Herodes.

(10) *In arenam vertitur domus.* Laudat hunc Chryſologi locum, & illuſtrat Vignorius de Servis

(11) *Tragœdiam ſæcularem.* „ Secularis dicitur, quod „ centeſimo quoque anno fiebat. In tragicis hiſce ludis „ Præco prænunciabat: Populum Romanum eos viſurum „ eſſe ludos, quo nemo ejus ætatis unquam vidiſſet, aut „ viſurus eſſet poſthac. Plinius. Lib. VII, cap. 48. „ Sic Johannis Baptiſtæ Decollatio Tragœdia ſæcularis „ fuit, quia nemo unquam illius ætatis viderat, nec erat „ viſurus in poſterum „ Mita. Ludi ſæculares, non centeſimo quoque anno Romæ fiebant; ſed ita nuncupabantur, quod quæ rara ſunt, poſt ſæculum evenire, loquentium conſuetudo uſurpat. Ovid Triſt. II. 25.

Juſſerat, & Phœbo dici, quo tempore ludos
Fecit, quos ætas adſpicit una ſemel.

Chryſologus mortem Johannis vocat *tragœdiam*: in tragœdia enim, non mediocris conditionis hominum, ſed illuſtrium Perſonarum funeſti exitus habentur: *ſæcularem* dicit veluti inauditam, & inſolitam.

(12) *Per cervicem.* Alias: *per verticem.*

(13) *Natalium ſolemnitas.* Dies ab Antiquis ſolemniter celebrati numerantur ab Gregorio Nazianzeno Orat. XL.; Inter eos præcipuus erat dies natalitius, ſeu γενέθλια: qui optimo magnificoque cultu feſtus erat.

(14) *Luxus abſiſtat.* Nequitiæ irritamenta, quæ olim in convivio uſu venerant, perſtringit Chryſologus. Cantores ab conviviis arcebantur lege, cujus meminit Paulus Diaconus, Lib. I. de Theodoſio: remque tangit Macrobius Lib. III., Saturnal., cap. 8. Excita tamen luxuria hæc, quæ teſte Auguſtino, lib. III., de Civ. t, cap. XXI., pag. 63 ex Aſia Romam commigraverat, per vices pullulare non deſiit, teſte, ut vides, Chryſologo. Cæterum ſimilia his habet Sidonius Apollinaris, Epiſt. lib. I., Ep. 2. ubi laudat convivia Theodorici Regis: *nullus ibi Lyriſtes, Choraulus, Meſochorus, Tympaniſtria, Pſaltria canit* &c. de Meſochoris vide Plinium Epiſt. lib. II. ad Maximum.

(15) *Naufragia mentium.* Alias: *mentis.* Non poterant aptiori vocabulo ebrietates, & ebrietatum effectus innui. Vide Hilarium, Tract. in Pſalm. CXXV., pag. 459 qui ait: *in ebrio mortem quandam, natura incolumi, imperare.* Baſilius, in Pſalm. CXXXIV. vocat ebrietatem: *rationis pernitiem.* Idem multa habet digniſſima quæ legantur Orat. XIV, pag. 489.

SERMO CXXVIII. (*)

In Divum Apollinarem Epiſcopum & Martyrem.

(1) BEatus Apollinaris (1) primus Sacerdotio, ſolus hanc Eccleſiam (2) Ravennatem vernaculo (2)

NOTÆ.

(*) PRimitus in Eccleſia acta, geſtaque Martyrum legebantur inter Miſſarum preces in Confeſſionibus. *Præfationes* vocant; de quibus intelligendus eſt locus Hilduini Abbatis Dionyſiani, in Epiſtola, Areopagiticis præfixa, ad Ludovicum Pium Imperatorem: ubi ait inter celebrandum: *tormenta Martyrum ſuccincte commemorans.* At cum hujuſmodi Acta, ut plurimum, ita referrentur, ut vix a populo poſſent exaudiri, & percipi, mos fuit Epiſcopis fuſius de iiſdem diſſerere.

(1) *Beatus Apollinaris.* Fuit hic primus Ravennatum Epiſcopus, quem S. Petri Diſcipulum fuiſſe tradunt. Plura de eo habes apud Clariſ. Bacchinium Vitæ Pontif. Raven. ex Agnello Tom. I. pag. 128. Vide Martyrologium Florentin., pag. 667.: Surium ſub die XXIII. Julii pag. 275. Bollandiſtas Tom IV. Julii, die 23. pag. 341. Tillemontium Tom. II. pag. 102. Bailletum eadem die. Alia de eo Martyrologium Adonis Tom II., pag. 349., & doctiſſ. Georgium in Notis. Clar. P. Sabbatinius in Kalendario Neapolitano obſervat, referri ab Gregorio Papa Lib., VI. Epiſt. 61. ad Caſtorium in fine pag. 538. Ravennates religioni duxiſſe, quidquid ſupra corpus S. Apollinaris promiſerant, non obſervare: quæ autem de Sancto hoc narrat Chryſologus, ideo veriùs accenſenda exiſtimat Honoratus a S. Maria in Regul. Critic. Tom. II. pag. 66., eo quod ſapientes viri ad correctionem Breviarii Eccleſiæ Pariſienſis electi, ab eo homiliam hanc expungere, nefas habuere. Quam ſolide nitatur argumentum, alii videant.

(2) *Solus hanc Eccleſiam.* „ Ex quo deſumitur, uſque „ ad Chryſologi tempora nullum ex Ravennatis Eccleſiæ „ Archiepiſcopis ſubiiſſe martyrium præter Divum Apol- „ linarem: quod illos de mendacio utique arguit, qui „ aſſeruerunt ex quibuſdam MMSS habuiſſe S. Martia- „ num, quartum in ordine Archiepiſcoporum Ravenna- „ tum, martyrio coronatum fuiſſe: de quo Rubeus, lib. „ I. Hiſt. Raven., ſub anno CXXVII. meminit: non ta- „ men hoc ipſum affirmat, ſed omnino negaſſet ſi præ- „ ſentem ſermonem conſideraſſet. „ Mita. Ex his Noſtri verbis eruit etiam Fabrus, & Henſchenius in Act. SS. Maij XXII, tom v pag. 127. edit. Antuerp. 1685 Divum Martianum, cujus memoria agitur die VI. Martii, & qui ſub Trajano martyrio coronatus occubuit, alium fuiſſe e Marciano Ravennatum Antiſtite: quorum ambo Rubeus nominis ſimilitudine deceptus in unum conflavit. Hæc etiam aſſerit Pet. Damianus Serm XXXII de Sancto Apollin. III., pag. 222., licet ſexcentis poſt Chryſologum annis.

(3) *Ver-*

Digitized by Google

(3) culo (3) atque inclyto Martyrii honore de-
(4) coravit. Merito Apollinaris (4), quia juxta man-
datum Dei ſui, hic perdidit animam ſuam, ut
eam inveniret in vitam ſempiternam. Bea-
tus, qui ita curſum conſummavit, fidem ſer-
vavit, ut vere primus a credentibus ſuo re-
periretur in loco. Nec eum quiſquam Con-
(5) feſſoris vocabulo (5) minorem credat eſſe, quam
Martyrem, quem Dei nutu quotidianum, &
multiplicem reverſum, conſpicit ad agonem.
(6) (6) Audi Paulum dicentem: „ Quotidie mo-
1. Cor. 15. „ rior. „ Semel mori parum eſt eum, qui
poteſt regi ſuo glorioſam ſæpe de hoſtibus re-
ferre victoriam. Non tam mors quam fides
& devotio Martyrem facit, & ſicut virtutis
(7) eſt in acie, in conflictu, pro Regis amore (7)
ſuccumbere, ita perfectæ virtutis eſt, diu agere
& conſummare certamina. Non ideo perſecutus
eſt Martyrem, quia non ſtatim intulit mortem;
ſed probavit Martyrem, quia non elicuit fidem;
injecit tela quæ potuit, & omnia armorum
ſuorum genera callidus exegit inimicus: nec
tamen fortiſſimi ductoris movere mentem po-
tuit, aut temerare conſtantiam. Summum
eſt, fratres, pro Domino præſentem vitam, ſi
neceſſe ſit, contemnere, ſed glorioſum eſt etiam
cum vita mundum ſuo temnere & conculcare
cum Principe. Feſtinabat Chriſtus ad Martyrem,
Martyr ſuum feſtinabat ad Regem. Bene dixi-
Pſal. 58. mus feſtinabat, juxta illud Prophetæ: „ Exurge
„ in occurſum mihi, & vide. „ Sed ut propugna-
torem ſuum ſibi Eccleſia ſancta retineret, Chriſto
vehementer occurrit, ut vincenti juſtitiæ reſer-
varet coronam, & ſibi belli tempore prælia-
toris ſui præſentiam condonaret. Fundebat
ſæpe Confeſſor ſanguinem ſuum, ſuiſque vulne-
ribus, fide mentis ſuæ, teſtabatur auctorem.
Cælum ſuſpiciens carnem deſpiciebat (8) & ter- (8)
ram. Vicit tamen, tenuit, & a ſuo deſi-
derio retardari Martyrem tenera adhuc Ec-
cleſiæ impetravit infantia (9). Infantiam dico, (9)
fratres, quæ totum ſemper obtinet, quæ plus
lachrymis, quam virium ratione contendit.
Neque enim tantum vultus, & ſudor forti-
um, quantum poſſunt lachrymæ parvulorum,
quia ibi corpora, hic corda franguntur: ibi
mentis judicia vix moventur, hic tota pietas
inclinata deſcendit. Et quid plura, fratres?
Egit, egit Eccleſia ſancta mater, ut nuſquam
a ſuo ſepararetur antiſtite. Ecce vivit, ecce ut
bonus paſtor ſuo medius aſſiſtit in grege, nec
unquam ſeparatur ſpiritus, qui corpore præ-
ceſſit ad tempus, præceſſit dico habitu: cete-
rum ipſa inter nos corporis ſui habitatione
quieſcit. (10) Extinctus eſt diabolus, perſecutor (10)
occubuit: ecce regnat & vivit, qui pro rege
ſuo deſideravit occidi, qui vivit & regnat cum
Patre in unitate Spiritus ſancti Deus, per o-
mnia ſeculorum ſecula.

(3) *Vernaculo-martyrio.* Ideſt *domi perpeſſio.* Sic Prudentius Præfat. in Pſychomach. Vide locum laudatum apud Barthium Adverſ. Lib XXIX., cap IX.

(4) *Merito Apollinaris, quia &c.* Fortaſſe etymologiam nominis reſpicit. Ἀπολλύω: *perdo.*

(5) *Confeſſoris vocabulo.* Num martyr dici poſſit Apollinaris vide Bollandianos loc. cit, pag. 341. num. 76. Inſigni hoc titulo decoratur ab Gregorio Magno lib. v., Epiſt. XXII. In Litaniis ævo Caroli M apud Mabillon. Analect tom 11. pag. 683. inter martyres invocatur poſt Timotheum, ni forte, ut advertit Georgius ad Adonem loc. cit, ſint Remenſes martyres Timotheus, & Apolinaris: in aliis item Litaniis apud Martenium de antiq diſcipl. pag. 630 recenſetur inter martyres poſt Protaſium At apud Chryſologum hic, & in Litaniis apud Thomaſium, de antiquis Miſſarum libris, recenſetur Confeſſoribus poſt S. Benedictum. At licet mortem gladio non ſubierit, quia tamen ſanguinem fudit, & martyrii deſiderio exarſit hujuſmodi titulo donari poſſe exiſtimant.

(6) *Ad agonem multiplicem.* D. Apollinaris, ut plurie fuit exilio mulctatus & cæſus, habet S. Petrus Damianus in Sermonibus de eodem, & Rubeus lib. 1. Hiſtor. Raven

(7) *Pro Regis amore.* Sic editio 1. Bonon & MMSS. & ita legit Latinius, reliquæ omnes: *pro re amara.*

(8) *Deſpiciebat* Alias *contemnebat.*

(9) *Eccleſiæ infantia.* „ Fuit namque martyrio coro-„ natus anno Dom. LXXIV., & præfuit Eccleſiæ Reven-„ nati undetriginta „ Mite. Intelligendus eſt autem de numero pleno, nam annos ſediſſe XXVIII. menſ. 1. dies IV. habemus ex Agnelli Pontific., qui nullatenus ſuffragatur opinioni, mortem Apollinaris ad annum LXXIV. conſignanti. Tradit enim Apollinarem, cum Petro Apoſtolo Romam veniſſe, ab eoque poſt *plurimum tempus* ordinatum Epiſcopum, & Ravennam miſſum. Cum autem Petrus Romam venerit anno æræ vulgaris XLIII., ſi Apollinaris, qui ſedit ann XXVIII, obierit anno LXXIV. miſſus fuerit neceſſe eſt anno 11. Pontificatus Petri. Id non conſentit Agnellus, qui poſt plurimum tempus ab adventu Petri Romam, Ravennam miſſum fuiſſe ſcribit. Cum autem ex ſeverioribus Tabulis Veſpaſianum mortuum ſciamus anno Chriſti vulgari LXXIX, martyrium Apollinaris ultra illum annum differre, ut facit Rubeus, nefas ait Bacchinius, pag. 135., putatque rectius ſtatui Divi Apollinaris obitum, circa annum mortis Veſpaſiani: qui tamen, cum defunctus fuerit ex Suetonio VIII. Kal. Julii, mors Apollinaris non potuit accidiſſe, niſi anno præcedenti. *Qua Chronologiæ ratione admiſſa*, concludit Bacchinius, *initium Pontificatus Apollinaris retrocedendo affigetur, ſervata die qua natale ejuſdem in omnibus martyrologiis ſignatur XXIII. Julii, anno vulgaris æræ l. dies vero XIX. Junii.*

(10) *Inter nos quieſcit.* Sepultus enim fuit Ravennæ, ait Mita.

SERMO CXXIX. (*)

In D. Cyprianum Martyrem.

QUoniam hodie Deo in natali ſancti Cypriani Martyris convenimus, in quo miro certamine de diabolo triumphavit: & quia nobis virtutum ſuarum glorioſum reliquit exemplum: ideo exultare nos convenit & lætari. Natalem ergo Sanctorum (1) cum auditis, (1)
cha-

NOTÆ.

(*) Vide quæ in Præfatione adnotata ſunt.

(1) *Natalem ergo Sanctorum &c.* Laudat verba hæc Binghamus Tom. IX., Orig pag. 134., ut evincat ultatum jamdudum fuiſſe Eccleſiæ ſtylum, diem martyrii *Natalem* martyris vocitare: & Du Cangius Tom. 11. pag. 808. in fine. Similia habet Chryſoſtomus hom. CXXIX.: Origenes, vel vetuſtus Auctor ſub ejus nomine in Job. tom. 1. lib. 111. pag. 274., edit. Pariſ. 1604. & fere

chariſſimi, nolite putare illum dici, quo naſcuntur in terram de carne, ſed de terra in cælum, de labore ad requiem, de tentationibus ad quietem, de cruciatibus ad delicias, non fluxas, ſed fortes, & ſtabiles & æternas, de mundanis riſibus ad coronam & gloriam. Tales natales digne martyrum celebrantur. Cum ergo hujuſmodi feſtivitas agitur, noli æſtimare, chariſſime, quod in ſolis prandiis & pro-
(1) fuſioribus epulis (2) natales martyrum celebrentur: ſed imitandum tibi propunitur, quod in memoria martyris celebras. Aſpice ergo, chariſſime, alacritatem populi circumſtantis. In hac enim die aliquando turba aſtitit impiorum, cum ſanctus Cyprianus juſſu tyranni feriretur, turbæ erant malorum, expectantium chori, nunc multitudo fidelium ad collætandum devota confluxit: tunc turba ſævientium, nunc exultantium: tunc deſperatorum, nunc ſperantium. Idcirco ergo natales martyrum annua lætitia celebrantur, ut quod ſemel actum eſt, per omne ævum in memoria maneat devotorum. Geſta res eſt, chariſſime, ne te diceres ignorare; celebratur annua, ne dicas, oblitus ſum. Ad hæc ergo imitanda vos animate, chariſſimi, hanc magnanimitatis gratiam concupiſcite: hoc petite dari vobis, quod ille meruit adipiſci. Omnes enim cæleſtia cupientes terrenorum bonorum laqueis irretiri non poſſunt, quia converſationem ſuam in cæleſtibus ſtatuerunt. Sicut ait Sanctus
Apoſtolus: „ Noſtra autem converſatio in Phil. 3.
„ cælis: „ Dirigatur ergo cordis noſtri deſiderium ad habitationem cæleſtem, ubi quum diſperſus fuerit pauperibus theſaurus veſter, illic erit & cor veſtrum. Theſaurus autem bonorum omnium Chriſtus eſt, qui vos cum Patre & Filio & Spiritu ſancto donis cæleſtibus, & nunc, & in æternum cumulare & replere dignetur.

fere eadem Euſebius Emiſſenus de Natal S. Geneſii. Biblioth. PP. tom. 1. edit. Lugdun pag. 670., Auguſtinus Tom. X, Serm. XLV. de S. Stephano, fol 567. col. 2. Maximus in Natali SS. Petri & Pauli, tom VI, Biblioth PP.: & rurſus Chryſologus Serm. CXXX II.

(2) *In profuſioribus epulis* Martyrum dies emortuales quos, ut dixi Eccleſia Natales vocat, ſolemniter celebrari Veteribus Chriſtianis mos fuit. Priſcis temporibus in hujuſmodi dierum honorem convivia celebrabant, *Agape* nuncupata: & diverſa ab Agapis illis, Apoſtolis cognita. Cum autem ob conſuetam hominum in malum propenſam naturam, immodicis commeſſationibus, & ebrietatibus fœdari cœpiſſent, & inde Manichæi calumniandi Fideles occaſionem arriperent, piorum hominum conſenſu eliminata fuere.

SERMO CXXX. (*)

In Conſecratione Epiſcopi.

Sicut magnæ promiſſionis longa expectatio accendit animum, mentem fatigat, ita ſenſus omnes, & interna ipſe viſcerum ſuſcitat optatus promiſſionis effectus. Hinc eſt quod
Iſai. 52. hodie, ſicut dixit Iſaias, Eccleſia mater ſancta feſtiva, tota gaudens & compta proceſſit, induit ſe tunicam jucunditatis ſuæ, & ſicut
(1) ſponſa impoſuit ſibi mitram (1), ac vario ſe compoſuit & decoravit ornatu, ut cælum ſtellis fulget luminibus, & terra vernat floribus ſuis: & ut hortus producit germina ſua, ita produxit lætitia in conſpectu omnium filiorum ſuorum. Quia juxta pollicitationem Da-
Pſal. 44. vid: Hodie pro patre natus eſt ei filius, qui eam non pondere inclinet, non auctoritate deterreat, non commotione ſollicitet, non aſperitate conturbet, ſed fideli ſuſtentet obſequio: cura pervigili faciat perſecutam, ſolicito labore neceſſaria procuret, familiam blanda inſtitutione componat, hoſpitibus occurrat, parentibus ſerviat, regibus obtemperet, poteſtatibus collaboret, det ſenibus reverentiam, pueris gratiam, fratribus amorem, parvulis impendat affectum, liberam per Chriſtum cunctis exhibeat ſervitutem.
David dixit: „ Audi filia, & vide. „ Ego di- Pſal. 44.
„ cam: Audi mater & vide, „ pro patribus tuis „ nati ſunt tibi filii. „ Sint prudentia ſenes, gravitate patres, charitate filii, virtute juvenes, dulcedine ſoboles, innocentia infantes, malitia parvuli, quæ mundi ſunt neſcientes: totam regni Dei præſentiam poſſidentes, atte-
ſtante Domino, cum dicit: „ Sinite parvulos Matth. 19.
„ venire ad me, talium eſt enim regnum cælo- „ rum: „ Tales generat perpetuæ virginitatis copula, tales generat cæleſtis vitæ conjunctio, ſexus neſcia, conceptus conſcia, gnara partus, corruptionis ignara, pudore integra, integritate clauſa, caſta pignoribus, fœcunditate diffuſa. Hæc tam pia mater dum unius germinis ſui

NOTÆ.

(*) Sermo hic in nonnullis Codicibus inſcribitur: *In conſecratione Epiſcopi.* Feſtum enim conſecrationis ſuæ quotannis celebrabant Epiſcopi, ſicuti Imperatores Natale, ſeu ortum imperii. L. 11. Cod. Theod de Feriis. In utriſque autem Panegyricos dici ſolere oſtendunt, quoad Principes, ii qui in quinquennalibus, vel decennalibus Imperatorum dicti ſunt; & quoad Epiſcopos ſermo hic, & alter inter Chryſologianos CVII. & unus Ennodii in Natali Laurentii Mediolanenſis Epiſcopi, alterque ejuſdem in Natali Epiphanii Epiſcopi Anaſtaſius, Paulinum Nolanum ad conſecrationis ſuæ ſolemnitatem literis amantiſſimis invitavit: eodem teſte Paulino lib. XVI, Ambroſius lib. 1. cap. v. ad Felicem Epiſcopum Comenſem ait, natalem ejuſdem orationibus celebraſſe. Et Hilarius ſcribens ad Epiſcopos Tarraconenſis Eccleſiæ inquit: *Lectis in conventu Fratrum, quos Natalis mei feſtivitas congregavit, literis tuis.* Ni fallamur animi moris hujus inventor Damaſus, qui anno 360. ſedere cœpit. Vide Baronium Ann. tom. III. pag. 518 At hunc Sermonem quod reſpicit, fere omnium, qui de Chryſologo ſcripſerunt mens eſt, ab eo fuiſſe recitatum Ravennæ, non ſuæ conſecrationis recurrente die, ſed in ipſa conſecrationis ſolemnitate. Rubeus Hiſtor. Raven. lib. 11. anno 449.; Mita in ejus vita; Bacchinius ad Agnellum tom. 1 pag. 315; Paſtritius de Patena &c. pag. 98 &c.

(1) *Sibi mitram.* „ Quia tres Epiſcopi mitra fulgen- „ tes conſecrant alium Epiſcopum ex diſpoſitione Ana- „ cleti Papæ „ Mita. Fortaſſe Chryſologus inter ſponſæ ornatus *Mitræ* meminit: ut Onuphrius in Calce libri de vocibus Eccleſiaſticis obſcurioribus. Ovid. Heroid. IX 63.

Auſus & hirſutos mitra redimire capillos.

(2) Na-

(2) ſui hodie natalitia feſta (2) celebrat, ſinus ape-
rit, extendit amplexus, emittit vocem, divi-
(3) nis cantat (3) in cantica, ut omnes advocet,
omnes capiat, omnes ad congaudendum ſibi
gremio charitatis includat. *Adeſt ipſa etiam
(4) mater (4) Chriſtiani perennis, & fidelis imperii,
quæ dum fide, opere miſericordiæ, ſanctita-
(5) te in honore Trinitatis (5) beatam ſectatur &
imitatur Eccleſiam, procreare, amplecti, poſ-
(6) ſidere, auguſtam meruit Trinitatem (6). Sic re-
munerat Trinitas in ſui amore & ardore fer-
ventes, iſta meruit ut daret ſibi honorem:
gauderet quod ſibi fecit Dei gratia religionem
conſimilem (7). Iſta meruit ut genitricis di- (7)
gnitas (8) per genitricem redundaret in poſte- (8)
ros. Oratre, fratres, ut Chriſtiani Principes,
quia pia devotione dignantur noſtris occurrere
gaudiis, noſtris ſolennitatibus intereſſe, ipſos
quoque pari gratia omnium ſacerdotum longo in
tempore obſecratio devota commendet.

---

(2) *Natalitia feſta.* Natalem intellige, non vitæ ſed cathedræ.

(3) *Cantat.* MS. Cæſenæ habet *clamat.*

(4) *Adeſt ipſa etiam mater &c.* Mita opinatur, nec male, huic Sermoni adfuiſſe Gallam Placidiam, Theodoſii Imp. Filiam, & Arcadii, & Honorii Sororem. Habemus enim ex Rubeo in hiſtoria Ravennatum, Valentinianum Imp. præſentia ſua hanc decoraſſe ſolemnitatem. Ex quo erui idem Mita, his verbis debere alia præcedere, ipſum Cæſarem commemorantia, quod & arguit ab particula *etiam*, quæ neceſſario aliquibus verbis conjungenda eſſet, quæ hic deſiderantur: & liquido patet, inquit, ex fine Serm. ubi Auctor rogat Sacerdotes pro Chriſtianis Principibus orare, qui ſuis interfuere ſolemnitatibus.

(5) *In honore Trinitatis.* Cum Chryſologi conſecratio die Dominica habita fuerit in qua Præfatio Trinitatis cani ſolet: „ & quoniam Auguſta, quolibet die Dominico, in „ quibus Præfatio de Sanctiſſima Trinitate cantabatur, ſa- „ cris intererat, ideo, ait Mita, ſectatur & imitatur Ec- „ cleſiam „ An potius tribus virtutibus, fide, miſericordia, & ſanctitate Trinitatem honorando, beatam imitabatur Eccleſiam?

(6) *Auguſtam meruit Trinitatem.* Obſcurum locum ita explicat Mita. Placida igitur procreaſſe auguſtam Trinitatem fertur, quia fuit trium Imperatorum procreatrix. Etenim ipſius cauſa Conſtantius olim exercituum ductor, jam ipſius maritus factus, paulo poſt *Auguſtus* ab Honorio declaratur. Secundo loco ipſa procreavit Filium Valentinianum, ab Theodoſio Juniore appellatum Cæſarem, & ſeptimo ætatis anno *Auguſtum.* Tertio tandem ſe ipſam quodammodo creavit *Auguſtam*: cum Honorius, ne ſororem præter dignitatem Conſtantio collocaſſe diceretur, & Conſtantium ipſum & candem Placidiam *Auguſtos* appellavit. Verum, ut ait Bacchinius ad Agnelli Pontific., tom. I. pag. 315, nec ob Placidiæ merita Conſtantius Auguſtus creatus eſt, ſed ob propria. Sozomenus lib IX. cap. XVI. *Conſtantium Imperator præmii loco tum ſorore, tum corona, tum purpura, tum Imperii conſortio honoravit*: Quare non potuit dici hunc Auguſtum ab Galla Placidia fuiſſe procreatum. Sed nec ipſa, Auguſta renunciata eſt, niſi cum Valentinianus declaratus eſt Cæſar. Igitur Chryſologus, juxta verborum proprietatem interpretandus eſt, ſcilicet: Triplici modo ad Auguſtalem dignitatem referri poteſt, quod Placidia Auguſtam meruit Trinitatem, *procreare*, Valentinianum pariens: *amplecti*, Conſtantii nuptiis: *poſſidere*, Auguſtæ honores aſſequuta.

(7) *Dei gratia &c.* Putat idem Mita innui his verbis, Placidiæ obtigiſſe in virum Conſtantium Catholicæ religionis affectam, ſibique conſimilem, cum antea copulata fuerit Ataulpho Regi barbaro: & ſi non Pagano, ſaltem Arianæ hæreſis ſectatori. Nonnullæ editiones habent: *quod ſibi fecit ei de gratia religionem conſimilem.*

(8) *Genitricis dignitas.* „ Meo ſenſu legendum eſſet vel „ Genitoris dignitas, vel Auguſtalis dignitas. Siquidem „ per Placidiam dignitas Auguſtalis redundavit in Poſte- „ ros: hoc eſt in Filios ac Nepotes, ab ipſa & Conſtan- „ tio viro procreatos: & hæc dignitas Auguſtalis proceſſit ab Theodoſio Cæſare, Ipſius Placidiæ Genitore, „ per quam in Poſteros memoratos exinde reflexit: „ Mita.

SERMO CXXXI. (*)

De Deo, ut videatur; de Livore & Pertinacia Judæorum, deque Hominis Morte.

SÆpe diximus, quod Deus corporeis oculis
non videtur, quod divinitas non clauditur
mente carnali, quod humana ratio rerum
non capit conditorem, ſed Deum ſola fides
attingit, credulitas ſentit tota, nec quantus
eſt, ſed quia eſt, hominis quantuſcunque
Exod. 33. eſt, intuetur aſpectus. Denique Moyſes, qui
de ſervo in amicum, de homine promove-
tur in Deum, Dei faciem quærit, ſed non in-
venit: petit, ſed non accipit: & ut poſteriora
tantum Dei videat, admonetur: quatenus
homo Deum quærat ſequi, non præcedere;
neque ante Deum quæ ſint quærere præ-
ſumat; ſed quod per Deum ſint omnia ado-
rator agnoſcat. Crebro Deus hominibus for-
mam hominis demonſtrat, & magnitudinem
ſuam tantam, brevem noſtri operis colligit in
figuram, ut præſentiam divinam poſſit infirmus
noſter oculus intueri: anguſtus noſter recipere
Gen. 18. poſſit aſpectus. Sic ad Abraham Deus venit in
hominis forma, ſuccedit hoſpitis in figura, &
laſſi viatoris in mortem accepit pedibus ſuis
aquam: ſed & invitatus ad menſam vituli, &
panis appoſitione ſaturatur: & ita ſe totus
humano credit & committit obſequio, ut ipſo
tactu, viſu, verum hominem videatur exple-
re, & hoc eo tempore quo verus Deus ſte-
rilitati extremæ ſenis deſperatæ patefactis vi-
ſceribus in partum ſobolem largiturus advenit.
Sic Jacob vianti conviator occurrit, & ita ſe Gen. 32.
humano collegio ſocium præbet, ut provocan-
ti homini Deus totus in luctam inſeratur, &
tunc videbatur nervis aut lacertis vincere,
quando victor cæleſtia dat dona, munera dat
divina. Sic Iſaias Deum regali habitu ſedere Iſai. 6.
conſpexit, ut agnoſceret niſi a Deo rege regan-
tur reges, ipſos cum ſint homines, nihil regere
poſſe rectores. Sic Daniel Deum patrem, crine Dan. 7.
niveo, ſenectute reverenda, antiquitate terribi-
lem, ſeptum angelis, ignitum ſede, ad judican-
dum reſidere conſpicit. Sic ipſum filium Dei
in hominis filio venientem cum cæli nubibus
intuetur, ut ignotum ante (1) tantis perfidis (1)
Chriſtum, fidelibus notum ſemper fuiſſe cogno-
ſcat. Si toties Deus ab hominibus in figura
hominis videtur: quid eſt quod Judæus modo
hominem videns Chriſtum, ſic exaſperatur?
niſi forte figura, honor, veritas, putatur
injuria.

NOTÆ.

(*) SErmo hic alias inſcribitur: *in illud Johannis: ſi quis Sermonem meum ſervaverit.*

(1) *Ut ignotum ante.* Hic ſuſpicandum an genuina ſit lectio, inquit Latinius.

(2) In-

Joan. 8. injuria. Retulit Evangeliſta hodie Chriſtum
dixiſſe: *Si quis ſermonem meum ſervaverit, non
videbit mortem in æternum.* Ad quod verbum
reſponderunt Judæi: *Nunc cognovimus quia
dæmonium habes: Abraham pater noſter mortuus
eſt & Prophetæ: & tu dicis: Si quis ſermonem
meum ſervaverit, non guſtabit mortem in æternum?
Nunquid tu major es patre noſtro Abraham? Quem
teipſum facis?* Omnes perfidia qualiter exce-
pit! O qualiter oculos claudit livor! quantum
judicium cordia nequitia præjudicata confun-
dit! o quam dure amputat obſtinatio ratio-
nem! ſenſus humanus perverſus audire non pot-
eſt, quod ſemel ſtatuit odiſſe, malis bonitas
exoſa, juſtitia injuſtis inimica. Hinc eſt quod
homines mendaces cognoſcere nequeunt veri-
tatem, judex animus invenire verum non
(2) poteſt inter nuncia falſitatum (2). Quod vult,
non quod eſt, audit ſemper, qui decrevit er-
rare. Dixerat Chriſtus: *Si quis ſermonem meum
ſervaverit, mortem non videbit in æternum.* Ju-
dæus non diſcutit audita, interpretari ſibi di-
cta non quærit: quod ipſe impoſſibile æſti-
mat, exigit ut ille aſtruat qui promittit; ſed
mox de conceptu mentia blaſphemiam par-
turit, ferit injurias, maledicta diffundit, &
auctoritatem dicentis ita contumeliis vacua-
re nititur, ut & æterna dare poſſe mortalibus
non credatur, qui ſic humanis videtur ſub-
jacere: *Nunc ſcimus: quoniam dæmonium habes.*
Dæmon mali auctor, mala promittit, non
bona: occidere, non vivificare conſuevit: nec
vult æternos eſſe homines, quos nec tem-
porales eſſe permittit. Ergo non eſt dæmon,
(3) ſed Deus eſt Chriſtus (3), qui redonat quam
donaverat vitam: & verbo ſuo æternos
facit homines, quos diabolus perſuaſione
ſua fecerat temporales. *Abraham*, inquit,
*mortuus eſt & Prophetæ, & tu dicis: Si quis ſer-
monem meum ſervaverit, mortem non videbit in
æternum.* Audiat fidelis, ut fide revelante co-
gnoſcat, quod infidelis neſcit audire: quod
videre non poteſt, qui ſemet incredulitatis
demerſit obſcuro: dixit Chriſtus: *Mortem non
videbit.* Obſtinatio tua, Judæe, merito di-
cere falſitatem quærit. Abraham & Pro-
phetæ verbum audientes tenaciter ſervaverunt,
ſed tamen mortui ſunt, ſed non in æter-
num. Ergo cum dicit: *Mortem non videbit.*
Et addidit: *In æternum*, Reſurrectionem pro-
(4) mittit (4), non temporaliter negat eſſe mo-
rituros. Judæe, quoa mors in præſenti ſe-
culo faciebat non eſſe, hos reſurrectio per-
petuos reficit in futurum. Audi apertius hoc
Joan. 5. dicentem: „ Omnis, qui crediderit, non mo-
& 11. „ rietur in æternum, ſed tranſibit de morte ad
„ vitam. „ Quomodo non moritur? Quia de
morte tranſit ad vitam. Moritur ergo, mo-
ritur omnis, qui naſcitur de conditione mor-
tali; ſed vivit, & in æternum vivit omnis, qui
renaſcitur de generatione vitali. Sed dico,
qui potuit auferre mortem, quare hominem
voluit tranſire per mortem? gratior enim
videtur Medicus, qui anticipat morbos, quam
qui morbis ingerit ſeram, & non ſine dolore me-
dicinam. Judæe, feciſſet & hoc Medicus Chri-
ſtus, ſi medico ægrotus non fuiſſet ingra-
tus. Ille & vitam dedit, & homini mor-
tem venire prædixit: ſed ille, qui adverſa non
ſenſerat, proſpera ſervare neſcivit. Bona,
quam ſint bona, ſcire, niſi malorum cogni-
tione non poſſumus. Ergo magnificabitur
Chriſtus, qui & ante inhabitam vitam de-
dit, & perditam modo reddit: & homo plus
gnarus vitæ, erit ſibi cautior, erit plus gra-
tus auctori. *Nunquid major es*, inquit, *patre
noſtro Abraham?* Plane major & tanto major,
quantum ſervo dominus, quantum Deus ho-
mine, quantum factura factor, quantum vivifi-
cans mortuo, quantum ſuſcitans ſuſcitato (5). (5)
*Reſpondit Jeſus, Abraham exultavit ut videret diem
meum, vidit, & gaviſus eſt.* Ille, ut oſtenderet
vivere Abraham, dixit, illum vidiſſe diem
ſuum, id eſt diem, quo mundo natus eſt
Chriſtus (6). Dierum conditor non tenetur (6)
die: temporis auctor tempora neſcit: ſed Chri-
ſtus propter hominem homo natus, & diem
ſuſcepit & tempus. *Abraham exultavit, ut vi-
deret diem meum.* Si Moyſes & Elias in monte
occurrunt, ut promiſſum conſpicerent Chri-
ſtum; quomodo nec Abraham occurrit ad
partum Virginis, ut promiſſam benedictio-
nem in gentibus, id eſt, in ſemine ſuo, pa-
tientiſſimus expectator intenderet? *Amen,
amen*, inquit, *dico vobis, quia ante Abraham ego ſum.*
„ Si omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo Joan. 1.
„ factum eſt nihil: „ & hic eſt cui pater di-
xit: „ Faciamus hominem ad imaginem & ſi- Gen. 1.
„ militudinem noſtram: „ quomodo Abraham
non vidit? Faciamus hominem ad imaginem,
& ſimilitudinem noſtram. Angelus & Deus,
ut diverſa eſt ſubſtantia, ſic imago. Ergo non
niſi ad filium loquitur pater (7), cum dicit: Fa- (7)
ciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem
noſtram, quibus eſt imago eadem, eademque
ſubſtantia. *Tulerunt lapides, ut mitterent in illum.*
Et ædificantes turrem, ut altius caderent, ipſi
ſibi lapides providerunt: & iſti lapides, non ut
Deum occiderent, ſed unde ſe occiderent, mi-
ſerabiles attulerunt. *Jeſus abſcondit ſe.* Non ti-
mens, ſed ignoſcens: Deus peccatorem cum
fugit, parcit: Deus rebellem non vult perde-
re, cum declinat.

SER-

(2) *Internuncia falſitatum.* Varians lectio: *internunciam
falſitatum.*

(3) *Sed Deus eſt Chriſtus.* MS. Cæſenæ: *Deus ergo
Chriſtus eſt, non eſt dæmon, qui redonat.*

(4) *Reſurrectionem promittit.* Lege his ſimilia apud Au-
guſtinum, Tractat. in Johan. XLIII. pag 425. oper. tom.
III. *Quid ſibi vult quod ait*: mortem non videbit in æter-
num? *niſi quia Dominus videbat aliam mortem, de qua nos
liberare venerat: mortem ſecundam, mortem æternam, mor-
tem gehennarum, mortem damnationis* &c.

(5) *Quantum ſuſcitans ſuſcitato.* Ita emendat Latinius,
quod habent Editi *ſuſcitando ſuſcitatur*.

(6) *Diem quo natus eſt Chriſtus.* Auguſtinus loco modo
laudato, pag. 427 num. 16. . . . . *Incertum autem po-
teſt eſſe unde dixerit: utrum diem domini temporalem, quo
erat venturus in carne, an diem Domini, qui neſcit ortum,
neſcit occaſum. Sed ego non dubito Patrem Abraham to-
tum ſciſſe.*

(7) *Ergo nonniſi ad Filium loquitur Pater.* S. Barna-
bas in ſua Epiſtola: *loquente Patre ad Filium: Faciamus
hominem* &c. Juſtinus Martyr Dialogo cum Tryphone:
Theophilus lib. 2. ad Autolyc. Origenes lib. 2 contra
Celſum: Euſebius Cæſarienſ., Hiſtor. Eccleſ. lib. 1. cap.
2. &c.

NOTÆ.

SERMO CXXXII.

De Unitate Fidelium.

SI perfecta omnia, ſi robuſta, ſi nullius in-
diga gigneret & proferret natura, profe-
cto aboleretur pietas, ingenium deficeret,
ars periret, aurum obſcuraretur in terra, gem-
ma occultaretur in lapide: utraque tamen in-
venit, purgat, diſtinguit, elimat opifex diſci-
plina: & ars eadem uſque ad murenulæ pre-
tioſæ ſpeciem, gratiamque perducit: & quod
terra naturæ largo de fonte producit, aut
aſperatur ſentibus, aut agreſti luxuria domi-
nante ſylveſcit, niſi illud ad cultum ſuum ſo-
lers agricolæ revocet induſtria: & ne longius
evagemur, uno & vernaculo ea in quibus ni-
timur afferamus exemplo. In cunabulis jam
(1) natus homo in homine eſt, ſed latet (1): eſt
corpus, & non eſt: membra videntur, & non
ſunt: vivunt quæ non vigent ſenſu: inclinatur
pietas, deſudat induſtria, ars laborat: & ut ple-
nius dicam, quot membra hominis, tot ma-
giſteria ut hominem perficiant, elaborant. Et
quid plura? cuncta quæ natura generat vel
producit, pietas nutrit, induſtria excolit, ars
decorat. Et quid mirum, fratres, ſi Deus, qui
pati propter hominem voluit, ut hominis
honoraret induſtriam, in rebus præſentibus in-
firmari voluit & naturam? Hinc eſt quod ſen-
(2) ſus in litera latet (2), occultatur divinum in
humano ſermone myſterium: ut quæ creden-
tibus adhuc futura jam patent, perfidis & nun
credentibus obſcurentur, ac ſi infidelium pœ-
na fidelium redundet ad gloriam. Non enim
parvi eſt cruciatus viſa non cernere, audita
neſcire, ſalutifera velut noxia declinare, virtu-
tes quaſi vitia ſic cavere: dicente ipſo domi-
Marc. 4. no: „ In parabolis loquor, ut videntes non
Luc. 8. „ videant, & audientes non audiant: „ Et ad
Matth. 13. fideles: „ Vobis autem datum eſt noſſe myſte-
„ rium Dei. „ Nulli ergo, fratres, ſimplicitate
ſua aut communis aut vilis ſermo Evangeli-
cus habeatur, præſertim cum ipſa perſonans
(3) Evangelicæ lectionis tuba (3) bene petentibus,
& pie cupientibus prædixerit denegandum,
(4) dicendo: *Quia ſi duo ex vobis* (4) *convenerint ſu-*
Matth. 18. *per terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis*
a patre meo. Audiſtis quantum poſſit, & præ-
valeat ſanctæ petitionis aſſenſus: non dixit
illud aut illud, ſed totum ſe promittit quic-
quid unitas poſtulationis concupierit, præ-
ſtaturum, cum dicit: *De omni re, quamcunque pe-*
tierint, fiet illis. Salva tamen ea cautela & re-
verentia, ut a Deo, quæ Deo digna ſunt, po-
(5) ſtulentur (5): qui enim mala a Deo poſtulat,
Deum mali judicat & ſentit auctorem: & quia
vilia & indigna precatur, præſtantia poteſtatem
& potentiam degener petitor ignorat. Non er-
go impia, ſed pia: non terrena, ſed cæleſtia:
non illecebris, ſed virtuti congrua: non di-
gna odiis, ſed apta concordiæ, a tali ſemper
exoranda ſunt largitore. Ubi ſunt qui præſu-
munt Eccleſiæ conventum poſſe contemni, &
ſolitarias preces venerandæ congregationi autu-
mant anteferri: ſi duobus vel tribus ſimul po-
ſitis medium ſe futurum (6), & omnia ſe pro- (6)
mittit quæ poſtulatus fuerit præſtaturum? Qui *Matth.* 18.
nil negat tam paucis, quid in conciliis & con-
gregatione ſanctorum poſcentibus denegabit?
Sic credens Propheta hoc adeptum ſe gloria-
tur, cum dicit: „ Confitebor tibi domine in *Pſal.* 110.
„ toto corde meo, in conſilio juſtorum &
„ congregatione: „ Toto corde confitetur,
qui totum ſibi in conſilio ſanctorum, quod
popoſcerit, audit eſſe præſtandum (7). Sed (7)
nonnulli ſub ſpecie fidei, contemptus ſui ex-
cuſare nituntur ignaviam: ut neglecto vene-
randi cœtus & congregationis ardore, illud ſe
tempus orationi deputaſſe confingant, quod do-
meſticis dederint & impenderint curis: & dum
propriis deſideriis mancipantur, divina conte-
mnunt & deſpiciunt inſtituta. Iſti ſunt qui cor-
pus Chriſti diſſipant, membra diſpergunt: nec
ad decorem ſuum patiuntur formam dominici
habitus pervenire: quam Propheta cum vidiſ-
ſet in ſpiritu, ſic canebat: „ Speciosus forma *Pſal.* 44.
„ præ filiis hominum. „ Habent quidem ſingu-
la membra proprium ſui munus officii, quod
tamen tunc implere poterunt, ſi connexa ſibi
& compaginata perfecti corporis perveniant ad
decorem. Hoc ergo intereſt inter congrega-
tionis plenitudinem glorioſam, & ſeparationis
præſumptam de ignorantia, aut negligentia va-
nitatem: quod in ſalute & honore integri cor-
poris ſpecies eſt unitas membrorum: & in ſe-
paratione viſcerum, eſt fœda, lethalis & horren-
da pernicies. Homo, quid aliud te docuit in
tuo corpore, aut ſic diviſa conjunctio, aut tam
conjuncta diviſio, niſi ut ex multis unus, & unus
in multis viveres? Eſt membrorum commercio
ſalutari pretioſus oculus; ſed ſi perſeverat in
corpore: alioqui ubi corpori defuerit, ſibi non
aderit: debent illi membra omnia ſuæ lucis ob-
ſequium: ſed & ipſe oculus ſentit corpori ſe
debere quod lux eſt, qui utique cum omnibus
membris miniſterium (8) membrorum provide- (8)
at, evulſus a corpore nec videt. Quiſquis ille
eſt qui ſe putat eſſe aliquid, tali inſtitutus ex-
emplo maneat in Eccleſia, ut ſit aliquid: alioqui
ubi defuerit illi, ſibi eſſe mox deſinit. Quod *1. Cor.* 12.
qui plenius noſſe deſiderat, Apoſtoli de corpo-
re Chriſti loquentis perlegat inſtituta: quia
nos illa percurrere ſermonis brevitas arcta
non patitur. Lex eſt data non uni, ſed omni-
bus. Chriſtus non pro uno, nec ad unum, ſed
ad omnes, & pro omnibus venit: ut redinte-
graret omnes in unum, ſolum bonum, ſolum
jucun-

NOTÆ.

(1) S*Ed latet.* „ Imperfectus enim eſt, & non eſt com-
„ pletus. Ex Ariſtotele 2 & 3. de Generat. „
Mita.

(2) *Senſus in litera latet.* „ Soli homini vitæ curſus in
„ labore præſcribitur; ut rationabile quod accepit ex-
„ erceat. D. Ambroſius optime in Præfat. Evangelii Lu-
„ cæ prope medium: ubi & congruentiam hujuſce rei
„ adfert „ Mita.

(3) *Perſonans Evangelicæ lectionis tuba* Ex edition. Bo-
non. L., & ex Mita. Aliæ perperam: *cum ipſa præmia*
Evangelicæ lectionis nihil &c.

(4) *Quia ſi duo ex vobis.* „ Miris modis hæc verba ab
„ Patribus exponuntur: ut eſt apud Maldonatum in hoc
„ textu Matth. XVIII. 19. „ Mita.

(5) *Digna poſtulentur.* Jacob. IV. 3. *Petitis, & non ac-*
cipitis, eo quod male petitis.

(6) *Medium ſe futurum.* Promiſſioni huic nititur Ec-
cleſiæ noſtræ fides: quæ Fidelium cœtibus, & Conciliis,
omnibuſque locis, in quibus Catholicus grex congrega-
tur, Spiritum Sanctum præeſſe conſtantiſſime credit.

(7) *Audit eſſe præſtandum.* Ex MS. Caſen. in impreſ-
ſis: *audet.*

(8) *Miniſterium.* Ex MMSS. Caſen. & Vatican. Editi:
miniſtratum.

jucundum Propheta futuri præſcius, ſic pro-
Pſal. 132. clamat: „ Ecce quam bonum & quam jucun-
„ dum habitare fratres in unum: „ Quia Deo
Act. 2. non ſingularitas eſt accepta, ſed unitas. Spiri-
tus ſanctus Apoſtolis in unum congregatis uber-
tate tota ſui fontis illabitur: cujus ut ſimul di-
ſcipuli operirentur adventum dominica ſunt
præceptione commoniti. Fratres, amittit di-
vina munera, perdit gratiæ largitatem, charita-
tis fraudatur bonis, unitatis illum benedictio
non manebit, qui de ſe maleficus, & ex de-
fectu ſuo ſtulte ſibi ſufficiens, ſic præter Ec-
cleſiam vitam quærit: quam in ipſa tantum
eſſe Propheta teſtatur, dicendo: „ Ecce quam Pſal. 132.
„ bonum & quam jucundum habitare fratres
„ in unum: quia illic mandavit Dominus be-
„ nedictionem & vitam uſque in ſeculum. „

SERMO CXXXIII. (*)

In D. Andream Apoſtolum.

BEatus Andreas merito natus hodie creditur,
quando non ad præſentem vitam materno
(1) eſt effuſus (1) ex utero, ſed conceptu fi-
(2) dei (2), martyrii partu, cæleſtem noſcitur gene-
ratus ad gloriam. Quando non eum materna
cunabula ſuſcepere vagientem, ſed ſuperna tri-
umphantem ſecreta receperunt: quando non
(3) infirmum lactis paſtum (3) genitricis trahit ex
pectore, ſed pro Rege ſuo devotiſſimus miles
virtutis ſanguinem ſudit. Vivit, quia mortem
cæleſtis militiæ bellator occidit. Sequitur hic
moriendo Domino æſtuans & anhelans, ac to-
to virtutis gradu dominicis incumbit hærere
veſtigiis, ne eum curſus faciat diſparem fratri,
quem natura ſimilem, vocatio ſocium, parem
gratia ipſa perfecerat. Ad unam vocem Do-
mini ſicut ille patrem, patriam, cenſum reliquit:
laboribus, opprobriis, itineribus, contumeliis,
(4) vigiliis, Chriſto largiente, ſe (4) indeſeſſe ger-
mani ſocietati donavit: ſolum eſt quod tempo-
re dominicæ paſſionis fugit, ſed neque hoc im-
par, quia fugit. Negare autem ſi aliqua puta-
tur culpa, non eſt gravius fugere, quam negare:
ſed tacenda ſunt alia: æquavit, fratres, venia,
quos ſic diſcreverat culpa. Et ſubſecutus mar-
tyrii fervor devotos perprubavit, quos metus
improbaverat antecedens. Nam crucem quam
refugerant, poſtea conjunctis viribus ardenter
invadunt, ut unde reatum ſumpſerant, inde
conſcenderent cælum, inde præmium ſumerent,
& coronam. Petrus namque crucem, arborem
conſcendit Andreas: ut qui Chriſto compati
geſtiebant, in ſemetipſis figuram, formamque
ipſius exprimerent paſſionis: & redempti ligno
conſummarentur ad palmam. Sic Andreas no-
ſter & ſi cedit ordini, præmio tamen non ce-
dit, & labori.

NOTÆ.

(*) SErmo hic in Codice Vaticano inſcribitur: *Incipit ſermo de Natale S. Andreæ.*

(1) *Materno eſt effuſus.* In margine ipſius Codicis manu recentiori *Materno*: in Textu: *Merito.*

(2) *Conceptu fidei.* In eodem Codice: *conceptu Dei.*

(3) *Lactis paſtum.* Codex Vat. *lactis potum.*

(4) *Chriſto largiente ſe.* Ex editione Mitæ. In MS. Vat. & in Editis aliis deeſt: *largiente ſe.* Sermonem autem hunc, quo nil corruptior erat in Editis, ad fidem MM SS. emendaſſe teſtatur Mita. Corruptus etiam occurrit in MS. Vaticano, & Vallicellano, in quo item inſcribitur: *in die Natalis S. Andreæ.* De qua loquendi formula vide quæ notantur ab Clariſ. Meurſio in Gloſſ. de Nativitate Martyrum. Et Gaſparem Barthium Adverſar. lib. XLX. cap. 3. & Hiſtoriam de duobus Chriſti militibus Damaſceno adſcriptam. Unde Veteres Martyrum Paſſiones. *Baptiſmum*, etiam appellavere. Vide Notam 1. Serm CXXXV.

SERMO CXXXIV. (*)

In D. Felicitatem Martyrem.

QUoniam varios martyrum, multiplicesve
triumphos, quos perſecutoris crudelitas
toties illuſa cumulavit, tempus non dinu-
merare non patitur, ad illam tota noſtri ſer-
monis confugit oratio, quæ meruit filios tot
habere, quot dies mundus accepit (1). Vere (1)
mater luminum, fons dierum, quæ ſeptenario
coruſco germinis ſui toto orbe ſplendet. Bea-
ta, quæ non ſolum pro lege patitur (2), ſed ipſius (2)
legis heptaliſmum (3) meruit mater ſancta gene- (3)
rare:

NOTÆ.

(*) HUjus Sermonis Titulus in MS. Cæſenatico: *in Natali S. Felicitatis*: „ Beata Felicitas una cum „ Filiis Romæ martyrium paſſa eſt ſub perſecutione Se- „ veri imperatoris, circa annos Domini 200.: vel paulo „ ante ſub M. Aurelio tempore Soteris Papæ anno circi- „ ter 176. „ Mita. S. Felicitatis paſſio una cum ſeptem Filiis, obvenit Romæ circa annum CL., ſub Publio Urbis Præfecto, & Antonino Pio Imperatore: ſub quo licet placidiſſimo Principe, martyria non defuere. Ejus feſtum tum antiqua Martyrologia, tum etiam Sacramentarium Beati Gregorii a Filiorum Feſto diſtinguunt; illorum enim memoriam habent die 10. Julii hujus vero die 23. Novembris. Celebrem autem fuiſſe olim Romæ Felicitatis memoriam, ex eo maxime arguitur; quod in die ejus paſſioni ſacro, Sanctus Gregorius Papa Homiliam ad Populum habuit; ubi Mulieris hujus conſtantiam multis laudibus extollit: & olim etiam ſub ejus nomine Cæmeterium Romæ extitiſſe notat Baronius in Notis ad Martyrologium. Ejuſdem acta ſyncera exhibet Ruinartius pag. 26. Vide etiam Martyrologium Adonis ad diem X. Julii, & 23 Novembris: ibique Notas Doctiſſ. Georgii.

(1) *Mundus accepit.* Scilicet quot dies conſtituti ſunt in creatione. Septem enim Filios, qui una ſecum martyrium ſubiere, enixa fuit; & ſeptimo die Mundus abſolutus.

(2) *Non ſolum pro lege patitur.* „ Alludit ad illam Ma- „ trem ſeptem Filiorum II. Maccab. VII. quæ pro patriis „ legibus una cum Filiis atrociſſime tormenta ab Antio- „ cho Tyranno ſimul cum morte, potentiſſime ſuſtinue- „ runt. De quibus S. Gregorius Nazianzenus Orat. XX. „ in Maccab. pulchre. „ Mita.

(3) *Legis heptaliſmum.* Ita omnes. Mita addit in ora libri: *Heptaliſmus ponitur pro numero ſeptenario.* Hic au-

tem

Digitized by Google

rare: heptaliſmum, fratres, qui non unius &
temporalis tabernaculi illuſtraret arcanum, ſed
Eccleſiam ſempiternam ſacro illuminaret incen-
Exod 25. ſo. Fœlix, quæ meruit portare tot virtutum
pignora, quot illa arca præceptorum volumi-
(4) na (4) ſacrata geſtavit: & ut illa verbo, ita hæc
doceret exemplo. Jam tunc eos, fratres, mar-
tyres genuit, quando eus partus ſui ſeptenario
Galat. 4 numero conſecravit & myſtico. Huc, huc ſan-
ctus Paulus veniat, qui adhuc parturit donec
Chriſtus furmetur in homine. Ecce mulier ite-
rum, atque iterum parturit, * donec in virtu-
tem mutetur infirmitas, caro tranſcendat in
ſpiritum, terra transferatur in cælum. Arde-
bat, anhelabat, ut eoa uno die ſacros marty-
res pareret, quos vix parvulos per annorum
curricula generabat. Ecce mulier, ecce mater,
quam vita filiorum fecit anxiam, mors ſecu-
ram. Beata, cui in futura gloria tot aſtant
candelabra, quot germina. Beata, quæ tot præ-
miſit ad regnum: beatior, quæ ſuum in ſæcu-
lo nil amiſit. (5) Diſcurrebat lætior inter con- (5)
foſſa cadavera, (6) quam inter cunabula chara (6)
filiorum, quia internis oculis tot cernebat bra-
via, quot vulnera: quot tormenta, tot præ-
mia: quot victimas, tot coronas. Et quid plu-
ra, fratres? Non eſt, non eſt vera mater, quæ
neſcit filios ſic amare.

tem mendum cubare notat Macrius in Not. Eccleſ. debet enim legi *heptalychnum* juxta vocem græcam ἑπτάλυχνον lucernam, ſeptem refertam luminibus, quæ ardebat in templo Hieroſolymitano, & ad quam reſpicit Chryſologus.

(4) *Præceptorum volumina.* „ In arca Fœderis erat „ liber Deuteronomii ſcriptus tabulis lapideis e ſenten- „ tia Foſtati. Forte ſenſu Auctoris, ſi lapidea erant nu- „ mero ſeptem, in quib s Deuteronomium erat ſcrip- „ tum, quod præcepta continebat. Scribit Joſeph. de „ antiquit. Jud. lib. IV. cap. VIII. quod ſtabat liber „ Legis prope latus Arcæ, ſed extra, & legebatur ſepti- „ no quoque anno in feſto Tabernaculorum a ſummo „ Sacerdote. Vide ſi placet S. Hieronymum in expoſit. „ Deuteronomii. „ Mita.

(5) *Nil amiſit.* Filios enim non amiſit, ſed *pignora præmiſit* ad Cælum; ut ait B. Gregorius in laudata Homilia.

(6) *Diſcurrebat inter confoſſa cadavera.* Laudat verba hæc Ruinartius loco ſuperius citato, pag. 25.

SERMO CXXXV. (*)

In D. Laurentium.

(1) HOdiernus dies baptiſmi (1) martyri Lau-
rentii corona illuſtratur: cujus egregii
martyris merita nulla pars Romani orbis
(2) ignorat (2): Paſſus eſt in ipſo capite gentium,
id eſt, in ipſa urbe Romana. Ibi enim Diaconus
miniſtravit: & in ipſo juventutis ſuæ flore de-
corem juventutis ſuæ ſanguine purpuravit. Paſ-
ſio ejus inſignis eſt, multumque mirabilis: hanc
breviter, Domino adjuvante, narrabo. Illo
(3) tunc Archidiacono (3) Beatus Sixtus erat Epi-
ſcopus, cujus triumphus martyrii ante triduum
fuit. Cum ergo Sanctus Laurentius Epiſcopum
ſuum Sixtum pergentem ad martyrium ſeque-
retur, fide fultus, triſtis affectu, non quia il-
le patiebatur, ſed quia ab illo ipſe deſereba-
tur, reſpexit venerabilis ſenex venerabilem ju-
venem, & ait illi: Noli eſſe triſtis fili, poſt
triduum me ſequeris. Tunc ille ebibita Pro-
phetia, jam corde paratiſſimus, ex ſpiritu ebrius
certum ſperavit futurum, quod prædixerat ille
qui noverat. Deinde apprehenſus, eſt adductus:
& quoniam erat Archidiaconus, apud illum
(4) eſſe utique credebantur opes Eccleſiæ, (4) quas
deſiderabat perſecutor, non tam avarus, quam
furioſus. Oderat quem occidebat: ſed amabat
apud eum, quod illic contemnebat. Erat autem
Sanctus Laurentius pauper opibus, dives mo-
ribus: non ſe negavit Eccleſiæ habere divitias,
ſed ut eas oſtenderet, tridui dilationem petiit,
deinde mandavit congregari agmina pauperum.
Tunc deinde ipſo die coronæ ſuæ præſentatus
examini, tanquam demonſtraturus quod ille
quærebat, demonſtravit quod habebat. Tunc
ait perſecutor: Ubi ſunt Eccleſiæ facultates?
At ille manum extendens in pauperes: Hæ
ſunt, inquit, Eccleſiæ facultates. Verum dixit,
ſed amarum. Quid autem mirum, ſi veritas
auxit odium? irriſum ſe dolens crudelia tyran-
nus & avarus inimicus. Qui forte mitiorem
pœnam cogitaverat, ferro interficere venerabi-
lem juvenem, parari flammas præcepit: plus
ardebat, quam urebat: urebat in carne, arde-
bat in corde. Supplicium ejus tanto erat gra-
vius, quanto interius. Tunc oblata eſt torren-
da, & ut verius dicam, aſſanda martyrio no-
bilis illa Laurentii craticula (5): aſtrictus eſt fer- (6)
ro,

NOTÆ.

(*) VIde in Præfatione.

(1) *Dies Baptiſmi* Diem emortualem Martyrum *Baptiſmum* etiam a veteribus dictum ſuperius innuimus in Nota IV. Serm. CXXXII. Chryſoſtomus Homil. LXXV. V. T. *Ne miremini, quod Baptiſmum vocaverim, martyrium; etenim hic ſpiritus etiam copioſe adeſt, & peccata tolluntur, & anima mirabiliter purgatur: & quemadmodum, qui baptizantur aquis, ita qui martyrii coronam conſequuntur proprio lavantur ſanguine.* Hoc etiam ſenſu vox βάπτισμα ſumi de morte Chriſti Matth. XX. 22. Marc. X. 38. Lucæ XII. 50. notat id in Chryſoſtomus, homil. XXXII. tom. V. Theophylactus in cap. XX. Matth. pag. 117.

(2) *Nulla pars orbis Romani ignorat.* Protulit verba hæc Ruinartius, in Actis Martyrum, de S. Laurentio, pag. 188. Auguſtinus Serm. CCCIII. novæ editionis: *quam non poteſt abſcondi Roma, tam non poteſt abſcondi Laurentii corona.* Leo Magnus in Serm. de hoc Sancto ait: *quam clarificatam eſſe Jeroſolymam Stephano, tam illuſtrem fuiſſe factam Romam Laurentio.*

(3) *Illo tunc Archidiacono.* Innuit hoc idem Prudentius Hymno de S. Laurentio libri περὶ στεφάνων Hym. 2.

Hic primus e ſeptemviris,
Qui ſtant ad aram proximi,
Levita ſublimis gradu,
Et cæteris præſtantior.

(4) *Credebantur opes Eccleſiæ.* Hoc Archidiaconorum munus. Ibidem:

Clauſtris ſacrorum præerat:
Cæleſtis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votaſque diſpenſans opes.

(5) *Nobilis craticula.* Cælebris hæc jam diu Romæ. Gregorius Magnus, Indict. 11. Epiſt. XXXIII. ad Dynamium Patricium Galliarum tranſmittit: *crucem parvulam, cui de catenis S. Petri beneficia inſerta ſunt .... & per quatuor in circuitu partes de B. Laurentii craticula, in qua perustus eſt,*

Digitized by Google

ro, ſed ille craticulam ſupplicii, lectum quietis putabat: ſupplicium dixi, ſecundum animum punientis, non ſecundum conſcientiam patientis. Nullum eſt enim ſupplicium damnati, ubi non eſt pœna peccati. Itaque beatiſſimus martyr oſtendens quam quiete jaceret in illo ignito ferro, ait circumſtantibus: jam me verſate,
(6) & ſi una pars cocta eſt, vorate. (6) Miramur patientiam, donum Dei miremur. Ibi fides non ſolum non arſit, ſed & conſolabatur ardentem. Quare fides conſolabatur ardentem? Quia fidelem tenebat promittentem. Ut fides non deficeret, ut ſpes non averteretur, ut charitas inter pœnas igneas corporales plus accenderetur, Dei dona erant. Fratres mei, nemo arroget potentiæ ſuæ quod non dat niſi Deus. Merito Apoſtolus alloquens martyres, ut in epiſtola ejus hodie cum legeretur, audiſtis:
„ Vobis, *inquit*, donatum eſt pro Chriſto, *Phil. 1.*
„ non ſolum ut credatis in eum, ſed etiam „ ut patiamini pro eo. „ Ergo martyrum merita velut Dei dona laudemus, amemus, oremus, ſubinſeramus voluntatem noſtram. Voluntas enim ſequitur, non prævenit. Sed tamen non deeſt charitas, ſi non deſit voluntas: ipſa enim ardens voluntas vocatur charitas. Quis eſt qui timeat volens? quis eſt qui amet nolens? ferveat oratio, & teſtum Martyris celebretur: ſed ut non ſit inanis qui celebrat, imitetur.

eſt, beneficia continentur. Servatur etiamnum Romæ extra muros ad Divi Laurentii in agro Verano.

(6) *Et ſi una pars cocta eſt, vorate.* Auguſtinus Serm. CCCIII.: *Jam, inquit, coctum eſt; quod ſupereſt, verſate me, & manducate.* Prudentius:

Tunc ille: Coctum eſt devora
Et experimentum cape,
Sit crudum, an aſſum ſuavius.

SERMO CXXXVI. (*)

In Adelphum Epiſcopum.

(1) Habet hoc Adelphi Antiſtitis (1) ſanctus animus, & plena pietate dignatio, ut dives pauperis intret hoſpitium, pauperis ſe ponat ad menſam, & humilibus ſe faciat eſſe communem, quem divitiæ, poteſtas, honor fecit & reddidit ſingularem. Inter maximas enim virtutes numeranda eſt iſta voluntas, quæ contempto obſequii ſui faſtu, deſpecta magnificæ domus reverentia, calcato etiam ſuæ faſtigio poteſtatis, & abjecta opum ſuarum interna conſcientia, unde tumor maximus humanis ſemper dominatur in mentibus, ad viliſſimas inopis ſe inclinavit anguſtias, ut ſuo pauperem contubernio ſublimaret. Beatus plane iſte animus, & ab omni morbo arrogantiæ remotus, qui ad hoc pauperis diverſorium prius intravit: ut ante humanitatis debitor, quam largi-
(2) tor exiſteret. (2) Imitari Deum evidenter iſte geſtivit, qui ante humana in corpore ſuſcepit obſequia, quam beneficia homini divina concederet: quod pontificem Dei ſummi præſentem Adelphum feciſſe conſpicimus: qui cum ſit verbo dives, ſcientia copioſus, magnus inge-
(3) nio, loco primus (3) egeni ſenſus, & mediocris eloquii noſtri audientiam concupivit: illius Prophetæ inſtar, qui illius viduæ victum eſurivit extremum, & parvulorum ejus ſua fame *3. Reg. 17.*
vexavit anguſtias, novum differens ſua petitione miniſterium, ut petendo tribueret, eſuriendo ſaturaret, & exhauriendo deficientibus horreum divina largitate cumularet. Et nos, filioli, quod habuimus, dediſſe non pœnitet: quia & ſi nos factum conturbavit ad tempus, relevat, & ſolatur exemplum. Cito ad verbum hujus Dei hominis exiguitas ingenii noſtri, ut viduæ illius paſtus, cæleſti proficiet incremento; ac deinceps a repoſito cordis noſtri non vitæ ſubſtantia deficiet, ſed ipſa inopia abolebitur, & defectus. Fœlix vena, quæ ſuo ditatur irriguo, & fluenta putei ſui tota acquirit, atque attrahit ubertate. (4) Ecce venit, & ſu- (4)
blimes veſtros animos cæleſtis imber infudit: totoque impetu ſuperni fluminis, quæ in vobis eſt, civitatem Dei ſuo rigavit illapſu, ut terra noſtra divino rore madida centeſimum uſque fœcundetur ad fructum. Aperite ſenſus, corda dilatate, & gremium veſtræ mentis extendite: ut quicquid de cæleſtibus iſte theſauris vobis largiter effuderit (5), ad æternam glo- (5)
riam, & cenſum perpetem poſſidere poſſitis.

SER-

NOTÆ.

(*) Sermo autem hic in MS. Cæſenæ inſcribitur: *de laude S. Adelphi Epiſcopi.* Scimus enim apud Veteres obtinuiſſe Epiſcopos, in quoddam inter ſe obſervantiæ ſpecimen, ſi forte alterius ſedis Epiſcopi aorum concionibus aderant, in eorum laudes digredi; cujus rei obvia ſunt exempla. Illuſtre quoddam apud Ennodium, Dictin 2. tom. 1. Operum Sirmondi pag. 1053. ubi Laurentius Epiſcopus Mediolanenſis, qui aderat, pluribus laudatur. Quam tamen concionem pronunciavit Honoratus Novariæ Epiſcopus ut ſuam: quod olim conſueviſſe notat Ferrarius de Concion. pag. 203. Nazianzenus Orat. VI. præſentem Nyſſenum laudat: & Orat. XVII. Baſilium: & Eulalium Orat. XXX.: & centum quinquaginta Epiſcopos Orat. XXXII. Auguſtinus Pſalm. XCII. Epiſcopum Carthaginenſem: Gaudentius Brixienſis Ambroſium Mediolanenſem &c.

(1) *Adelphi Antiſtitis.* Cujus Sedis fuerit Epiſcopus Adelphus ignotum adhuc. Mira eum *Epiſcopum Metenſem* dicit; ſed nullis, vel futilibus ſuperfultus argumentis ait Tillemontius. Vide Notas ad vitam Chryſologi ex Caſtillo, Num. 7.

(2) *Exiſteret.* Varians lectio: *extiterit.*

(3) *Loco primus.* Chryſologus hic apertiſſima innuit S. Adelphum, quis quis tandem is fuerit, ordine, & gradu ſibi ſuperiorem fuiſſe. Antequam Ravennatenſis Eccleſia jure metropolitico donaretur, nullum alium ſibi ſuperiorem agnoverat in Italia, quam Mediolanenſem, vel fortaſſe Aquilejenſem Antiſtitem. Nullus tempor bus Chryſologi in his ſedibus Adelphus. Unde facile eſt, hujuſmodi virum, de quo hic habetur Sermo, Epiſcopum tantum fuiſſe Chryſologo ſeniorem. Licet enim Eccleſiam Ravennatem, dum in ea ſedebat Chryſologi Prædeceſſor Metropolitanam factam credant nonnulli; id tamen nec certa, nec tute aſſeritur. Unde non vero abſimile eſt, ex Ravennatum Antiſtitum numero, Chryſologum primum hac auctum fuiſſe dignitate.

(4) *Ubertate.* Corrigimus & MS. Vatic. & Latinio. Editi mendoſa; *libertate.*

(5) *Largiter effuderit.* Apparet ex his non obſcure, & ipſum Adelphum Populo Ravennati verba fuiſſe facturum, ut tunc moris erat, nobiſque alias aſt obſervatum; Serm. CXXXVIII. Not. (*)

NOTÆ,

SERMO CXXXVII.

De Prædicatione D. Joannis Baptiſtæ.

POſteaquam legis vomere, & jugi cultu exinanita Judaici ceſpitis eſt ubertas, Beatus Joannes gentium convolans ad deſertum, ſentes criminum ſpiritus igne ſuccendens, infructuoſas arbores excidens ultionis ſecuri, complanans aſperos ſuperbiæ colles, humilitatis convalles erigens exæquando, & planitiem terræ totam (gramine perdito) aptans, nutricibus ſubmittens irrigua Jordanis: ac ſic Evangelico ſemini novalia diffuſa præparat, fœcunda componit. (Luc. 3.) *Factum eſt*, inquit, *verbum Domini ſuper Joannem Zachariæ filium in deſerto.* (Joan. 1.) „ Verbum caro factum eſt, & habitavit in „ nobis. „ Super Joannem. Quare non ad Joannem, ſed ſuper Juannem? Quia quod deſurſum eſt, ſuper omnes eſt. *Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem.* Quia Joannes vox eſt, Deus verbum. *Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem.* Deus ſuper Joannem, ſuper ſervum Dominus, ſuper vocem verbum. Sed dicis mihi: Quid? quod vox præcedit verbum? Præcedit, ſed non præcellit; antecedit ad ſequentis obſequium, non ad propriæ poteſtatis indicium. Vox non eſt ipſa judex, ſed eſt nuncia judicantis: verbum judicat, vox prætonat: jubentem poteſtas reſpicit, non clamantem. Sed hoc fateatur, teſtetur, aſſerat vox ipſa, (Matth. 3.) præco ipſe, qui clamat: „ Qui poſt me „ venit, *inquit*, fortior me eſt. „ Quare? Quia in me terror eſt, in illo eſt ſententia. *Venit in omnem regionem Jordanis.* Venit ad Jordanem (1), quia Judaicas ſordes non poterat hydria jam lavare, ſed flumen. Sicut ſcriptum (Joan. 2.) eſt: „ Erant, *inquit*, hydriæ lapideæ ſecundum „ purificationem Judæorum. „ *Venit ad Jordanem.* Ut pœnitentes portaret aqua, non vino. *Venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Erat penes Joannem venia, ſed non ſine pœnitentia: erat remiſſio, ſed luctibus comparata: erat cura vulneris cum dolore, erat baptiſma quod culpam tolleret, conſcientiam non (2) deleret. (2) Et quid plura? Per baptiſma Joan- (3) nis purificabatur homo ad pœnitentiam (3), non promovebatur ad gratiam. At vero Chriſti baptiſma ſic regenerat, ſic immutat, ſic hominem reddit ex vetere novum, ut præterita neſciat, non recordetur antiqua, qui de terreno cæleſtis jam cæleſtia poſſidet, & divina. Hinc eſt, quod redeunti poſt luxuriam filio pater (Luc. 15.) immortalitatis reddit ſtolam primam, annulum libertatis (4) imponit, occidit vitulum ſaginatum, (4) aquas pœnitentiæ, gratiæ convertit in vinum, ut convivium gratiæ jam pocula mera ſatiarent: quatenus conſcientiæ dolores, pœnitentiæ gemitus, peccatorum lamenta, ſobria dominici calicis aboleret ebrietas. Dicente Propheta: „ Et calix tuus inebrians, quam præclarus eſt. „ (Pſal. 22) Quantum enim terrena ebrietas eſt deformis, tantum præclara & decora ebrietas eſt cæleſtis. *Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant, ut ab illo baptizarentur: Progenies viperarum quis oſtendit vobis fugere ab ira ventura? Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ: & ne cœperitis dicere, patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quod potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Jam enim ſecuris ad radices arborum poſita eſt. Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Progenies viperarum. Exemplo corripit, comparatione notat, figura prodit, ut jam non mores ſolum, ſed ipſam naturam poſſit venenoſi germinis immutare. *Progenies viperarum.* Quia quos Deus creaverat homines, feccrat filioa Abrahæ, malitia peperit, & convertit in viperas (5): & quoa condi- (5) tor cæleſtis dulcedine pietatis infuderat, hos impietas amara fecit lethales vomitus, ſerpentinum virus effundere: & infando crudelitatis auſpicio de morte patris concipi, matris de morte generari. *Progenies viperarum.* Soboles ingrata naturæ, cujus ortus eſt genitoris exitium, cujus vita eſt mors parentis. *Progenies viperarum.* Vipera conceptus ſui tempore intra os ſuum receptum caput conjugis refertur abſcindere, (6) ut per cruenta oſcula (6) non fœtum concipiat illa, ſed crimen: ac ſi carnifices ſceleris ſui pariat filios, vindictæ ordine, non naturæ. Nam genimia patris concepta de cæde, ſanguinis antequam lactis exigunt nutrimentum, & ultionem petunt, matris namque uterum viperæ dicuntur exſcindere, & ſceleſtum conceptus ſui domicilium adhuc immaturis viſceribus, maturo furore confringere: ut hoc ſit illis vivere, matrem ſuam, matrem quæ illos tales genuit, non videre. Compuli latius comparationis, quam Sanctus Joannes feccrat typum deſcripſimus & figuram, ut non maledicti, ſed veritatis ſit, quod

NOTÆ.

(1) *Venit ad Jordanem*, vel circa Hierichuntem cis Jordanem, & ad Jordanis occaſum; vel Bethaniam, ſeu Bethabaram trans Jordanem: vel ad Ennon prope Salim cis Jordanem. In iis nempe locis conſtat Johannem prædicationem exercuiſſe.

(2) *Deleret.* Varians lectio: *oſtenderet.* „ Qui baptiſmate Johannis baptizabantur, erant tantum baptizati in remiſſionem peccatorum media pœnitentia: ita „ ut virtute pœnitentiæ remitteretur culpa baptizati per „ illud baptiſma. At hoc modo baptizati, quandocumque peccata ſibi in illo baptiſmate remiſſa menti eorum „ occurrebant, tenebantur denuo conteri, & corde pœnitere: qua de re conſcientiam non delebat illud baptiſma: hoc eſt conſcientiæ ſynderesim non auferebat, „ vel cum MS. *culpam non tollebat, ſed conſcientiam oſtendebat.* „ Pro declaratione effectus baptiſmatis Chriſti Domini, „ ac Johannis videre poteris Suarium in 3. parte Divi „ Thomæ: hinc deſumes explicationem loci D. Chryſologi ſub Serm. XIII. paulo ante medium. „ Mita.

(3) *Purificabatur homo ad pœnitentiam.* Johannis baptiſma vera erat præparatio baptiſmatis Chriſti: Homines enim ſic comparabat, ut Meſſiam audirent, & criminum remiſſionem per baptiſma reciperent. Gregorius Homil. XX. in Evang. pag. 110. tergo L. edit. Pariſ 1551. *Notandum itaque quod dicitur prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum: quoniam baptiſmum, quod peccata ſolveret, quia dare non poterat, prædicabat.* Ab loco Chryſoſtomi ſuper Matth. Homil. X licet aptiſſime hic conveniret, quoniam longiuſculus eſt, abſtineo.

(4) *Annulum libertatis.* Id erat præcipue Libertinorum inſigne, quod veſte alba, & annulo donarentur. Tertull. de Reſurr. cap. LVII. Lipſius Elector. 1108. Johann. Kircham de annulis XV. 16, Thomaſ, de uſu pract. diſtinct. in Ingen. & Libert. XXVI. 27 pag 14. Juſtinianus Novel LXXVIII. cum diſcrimen abſtulit inter Ingenuos, & Libertinos, annulorum uſum excepit, quem illis ſartum tectumque voluit.

(5) *Convertit in viperas.* Chriſtus appellat Judæos Filios vel *progeniem viperarum* per Hebraiſmum, ut *filios avium.* Unde recte Chryſologus eos viperas vocat. Vide Sulcerum tom. 1. pag. 754 ubi locum explicat.

(6) *Refertur abſcindere.* Hæc de vipera olim paſſim enunciabantur. Nunc audi Recentiores: quibus hæc fabulam ſapiunt. Conſulas velim Matthiolum in Dio-

quod ab illo Judæi taliter nuncupantur. *Pro-
genies viperarum.* Synagogam, fratres, ejusque
filios tales fuiſſe demonſtrat, ad quam Chri-
ſtus affectu conjugis cum veniſſet, dicente
Joanne: „Qui ſponſam habet, ſponſus eſt: „
Joan. 3. inter amplexus & oſcula cruenta Judæ, Chriſti
caput eſt expetitum, & ore petitum, cum di-
citur: „Crucifige, crucifige. „ Unde pignora
Joan. 19. ſanguine concepta, tanto mox ad matris arman-
tur interitum, ut diſrupto ſynagogæ utero,
ad vocem Joannis concurrerent & regene-
rarentur ad Dei progeniem. *Progenies vipera-
rum quis oſtendit vobis fugere a ventura ira?* Quæ
eſt iſta ira ventura? Illa quæ non habet finem,
quæ hominem non abſolvit morte, ſed col-
ligat: nec jam veniæ ſpem habere permittit,
quam ſemel tartari deputarit ad pœnam. Ad-
moniti taliter, cognoſcunt & genus, & crimen,
& ideo reſponderunt, dicentes: *Quid facie-
mus, ut ſalvemur? Qui reſpondens, ait illis.* Quod
dicturus eſt, fratres, timeo dicere, ne quot
auditores hodie video contemptores, ille tot
faciat contumaces. Quid faciam? Dicere timeo,
tacere non poſſum: aliud me prohibet pietas,
(7) ad aliud impellit utilitas: Pietas, ne auditor (7),
dum contemnit, incurrat: utilitas, ne qui fa-
cturus ſit non audiat, & per hoc doctor offen-
dat. Dico, fratres, ut & nudus ſe veſtiat, &
ego me exuam. *Qui habet*, inquit, *duas tuni-
cas, det non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter
faciat.* Putaſne ſatis petit, qui de duabus tunicis
unam petit? Non ſatis petit: quia non petit
gemmam, ſed tunicam: non aurum, ſed panem.
Et ſi qui de duabus tunicis non dederit unam,
reus eſt: qualis eſt unam de plurimis qui ne-
garit? qui ad hoc veſtes ſuas carcerat, & panem
claudit, ut pauper fame pereat, frigore conſu-
metur? Ille veſtes ſepelit, non reponit: non
credit diligentiæ, ſed ſepulchris: qui quod negat
pauperi, dat tineis: & ipſe veſtibus ſuis corporis
vorator eſt, dicente domino: „Vermis eorum Eſa. 66.
„ non morietur, „ quia Chriſtum concuſſit
pauperis fames; dolor hominis, Dei proſilivit
ad viſcera; captivi gemitus ad Chriſti penetra-
vit interna; inopis contemptus ad creatoris ſui
redundavit injuriam: profitente ipſo, cum di-
cit: „Eſurivi, & non dediſtis mihi manduca- Matth. 25.
„ re, nudus fui, & non veſtiſtis me: „ *Venerunt
& Publicani dicentes: Quid faciemus?* Audiant Pu-
blicani: *Nihil amplius quam conſtitutum eſt vobis,
petatis.* Prodidit quæ res reum faciat publica-
num, ne amplius petatis. Qui plus petit,
fraudis exactor eſt, non tributi (8): cogitent (8)
quam Deo reus eſt, qui defeſſum & depreſ-
ſum publicat: magis ac magis ſua fraude de-
primit & fatigat: & ad debita vix ſufficien-
ti ſuperimponit, & auget in debita: *Venerunt
& milites, dicentes.* Audiant & milites (9) quid (9)
etiam militibus interrogantibus reſponderit hic
magiſter: *Et nos quid faciemus? Et ait illis: Ne-
minem concutiatis, neque calumniemini: contenti
eſtote ſtipendiis veſtris.* Verus miles eſt, qui non
concutit, ſed defendit: qui calumniam non inge-
rit, ſed repellit: qui currit ad Regis ſtipendia,
non qui currit ad prædam. Beatus Joannes ſic di-
vina docuit, ut non turbaret humana: inſti-
tuit rempublicam, non dimovit: probavit a
Deo ordinata eſſe quæ docuit, poſſe facere
& ſervare juſtitiam. Quid ſit autem inter ba-
ptiſma Joannis, & Chriſti baptiſma, quia la-
tius explanandum eſt, nunc tacemus. (10) (10)

ſcoridem, ubi advertes ex male intellecto Ariſtotelis lo-
co, hanc elluxiſſe. De vipera ſimilia etiam docet Baſi-
lius tom. II. pag. 91. C. recent. edit.

(7) *Ne auditor* plurimæ editiones mendoſe: *quæ non auditur.*

(8) *Fraudis exactor eſt, non tributi.* Recte vectigalia enim,
& juſta tributa ab Principibus imperata, non damnat Chri-
ſtus, ſi ea ex legibus juſtitiæ, & æquitatis indicta ſint; ſed in
exactionibus modum excedere, & plus juſto extorquere,
hoc Chriſtus execratur. Vide Grotium ad hunc locum.

(9) *Audiant milites* Milites quos alloquitur Joannes,
vel erant ex militia Herodis Philippi, vel Herodis Anti-
pæ, vel ex Judæis, qui in caſtris Romanorum merebant.
Eos vero quos Chryſologus, ii erant, qui ſub impera-
tore ſtipendia facientes, Ravennæ ſtationes habebant.

(10) *Nunc tacemus.* Sermo vero hic promiſſus vel in-
teriit vel promiſſis non ſtetit. Auctor.

SERMO CXXXVIII. (*)

De Pace.

(1) MElius quidem fuerat, fratres chariſſimi,
ſi pater, ac magiſter noſter communis (1),
imperitiam noſtram latere permitteret,
nec publicaret penuriam, quæ in nobis hactenus
velamento propriæ verecundiæ tegitur. Me-
lius fuerat, ut qui tam copioſe abundat in
ſpiritualibus doctrinæ divitiis, de navicula
pauperis nequaquam tenuis verbi vectigal exi-
geret. Quid enim aut egenus divitibus, aut
peregrinus civibus, aut agreſtis & ignarus
ſtudioſis conferat? Tamen quoniam juſſis pa-
rere cogimur, eadem nos humilitatis ratio,
quæ excuſare videtur, ad dicendum cogit:
cogit ad obediendum. Quid igitur eſt, o
religioſa plebs domini, quod vobis quam-
vis pauperes, quamvis ineruditiſſimi, atta-
men decenter offerimus? Pacem ſine dubio, Luc. 10.
quam dominus noſter JEſus Chriſtus ingre-
dientes nos offerre omni domui jubet: unde
& nos in principio ſalutationis noſtræ pacem
vobis a domino exoravimus (2): quæ & haben- (2)
da ſemper eſt, & ſemper oranda (3), non il- (3)
la infida, & inſtabilis hujus mundi pax, quæ
vel pro commodis quæritur, vel pro timore
ſervatur: ſed pax Chriſti, quæ ſecundum
ſententiam Apoſtoli Pauli, ſuperat omnem Phil. 4.
mentem, & credentium corda cuſtodit. Pax,
quæ charitatis fœcundis nutritur uberibus.
Pax, alumna fidei: columna juſtitiæ. Pax
futuræ ſpei pignus idoneum. Pax, quæ præ-
ſentes

NOTÆ.

(*) VIde Præfationem. Moris autem fuiſſe in Eccle-
ſia, ut Epiſcopi peregrini ad concionandum
invitarentur, qui mos ab Canone XXXIII. Concilii IV.
Carthaginenſis Concilior. tom. II. pag. 1440 ſtabilitus
fuit, plurimis exemplis, quæ hic retexere non vacat,
monſtrat Baronius ann. XXXVI. num. XIII pag. 337,
edit. Lucenſ. & Ferrarius de Concionibus, lib. II. cap.
V pag 178 Sermonem autem hunc extra Ravennatem
Diœceſim habitum fortaſſe fuiſſe notat Tillemontius.

(1) *Magiſter noſter communis.* Nonnulli putant, Præ-
ſulem hic laudatum fuiſſe Archieſcopum Mediolanenſem:
ſed conjecturam hanc fatiſcenti fulcro inniti, idem ob-
ſervat Tillemontius.

(2) *Pacem exoravimus.* Hunc morem, Populo annun-
ciandi pacem, ſolemnem fuiſſe Chryſoſtomo, teſtatur So-
crates lib. VI. cap. XIV Sozomenus lib. VIII. cap. XVIII.
& ex eo Nicephorus Callixtus lib. XIII cap XVI.

(3) *Semper oranda.* MS. Vatic. *exoranda.*

NOTÆ.

ſentes ſociat, abſentes invitat. Pax, quæ terrena cæleſtibus & divinis humana conciliat:
Coloſ. 1. ſic enim dicit Apoſtolus: „ Quod Dominus
„ noſter Jeſus Chriſtus pacificavit per ſanguinem ſuum, non ſolum quæ in terris
„ ſunt, ſed quæ in cælis. „ Hæc ergo vobis chariſſimi, pro viribus pauperis viatici, peregrinus viator expoſuit, expectans magis una vobiſcum apud menſam potentis magiſtri aſfluentibus, & copioſis dapibus ſaginari. Deus autem pacis, qui cæleſtibus terrena conjunxit, concedat nobis eadem ſapere in alterutrum: & plena unanimitate gaudere, per Chriſtum Dominum noſtrum, per quem eſt Deo Patri omnipotenti gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO CXXXIX.

De remittendo Fratri Delicto.

Sicut in terra latet aurum, ita divinus ſenſus verbis celatur humanis: & ideo quoties dominica nobis eloquia panduntur mens evigilet, animus intendat, ut intellectus poſſit ſcientiæ cæleſtis intrare ſecretum. Quare do-
Luc. 17. minus hodie ſic cœperit, audiamus. *Attendite*, inquit, *vobis*. Quid ſibi iſta novitas elocutionis? Quo iſta tendit admonitio præter uſum? *Attendite*, inquit, *vobis*. Ille attendit ſibi, qui non alienis actibus importunus, impudens, curioſus intendit. *Attendite*, inquit, *vobis*. Vagus
(1) oculus, laſcivus intuitus (1), improbus aſpectus, ſuas non reſpicit ad ruinas: alienos currit, & decurrit ad lapſus: ſua cæcus ad crimina, ad aliena errata perlucet: malorum ſuorum neſcius, alienorum eſt accuſator & teſtis. ſuum tepidus ad reatum, ad alterius & innocentis flammatur, & excandeſcit examen. Et ne multis; ſicut dixit Dominus: Oculus in ſe trabem non videns, vi-
Matth. 7. det in alio feſtucam. Nonne oculus prævarica-
Gen. 3. tionis eſt auctor? „ Et vidit, inquit, mulier,
„ quod bonum eſſet lignum manducandum, &
„ quod gratum oculis ad videndum: „ Mortis janua, invidia fax, livoris caminus, toto cupiditatis incendio velocius per aliena percurrit, quam currit ignis arida & terrena per gramina. Dei eſt quod oculus in orbem ſic apertus arctatur anguſtiſſimus in pupillam, quatenus moderate viſum videat, non invideat: prævideat, non prorripiat: proſpiciat, non deſpiciat: oculus ſit animæ feneſtra, ſpeculum ſit mentis, ſit lumen corporis, membrorum dux ſit, non introitus vitiorum. Sed ad præfata redeamus. *Attendite*, inquit, *vobis*. Vobis, non dixit tibi, quia quicquid alii attenderit homo, attendit ſibi: & quantum videbit ipſe alteri, videbit alter ipſi: ſicut ex ſequentibus eluceſcit. *Si peccaverit*, inquit, *in te frater tuus*, *increpa illum: & ſi pœnitentiam egerit*, *dimitte illi*. Age homo, mandante Deo, dimitte, dimitte peccata: eſto miſericors ad delicta: in te commiſſorum tu remiſſor eſto peccatorum: tu modo ne perdas in te divinæ inſulas poteſtatis: quicquid in alio tu non remiſeris, tibi in alio tu negabis. *Si peccaverit in te frater tuus*, inquit, *increpa illum*. Increpa ut judex: ut frater remitte, quia juncta libertati charitas, charitati mixta libertas, & terrorem comprimit, & ſuſcitat fratrem: fratrem frater eſt in febre cum lædit: eſt in furore proximo cum delinquit: eſt ſui neſcius, eſt humanitatis extraneus: huic qui per compaſſionem non ſubvenit, hunc qui per patientiam non curat, non per veniam ſanat, ſanus non eſt, ægrotat, infirmatur, viſcera non habet, & ab humano ſenſu monſtratur alienus. Furit frater, aſcribe ægritudini, tu illum juva ut frater: aſcribe tu, quod ſic geritur, febri, & fratri non poteris imputare commiſſum: dabiſque tu prudenter infirmitati culpam, fratri veniam; ut illius ſanitas ad tuam gloriam recurrat, illius venia tuum redundet ad præmium. *Si peccaverit*, inquit, *in te frater tuus*, *increpa illum*: *ſi pœnitentiam egerit*, *dimitte illi*. Nemo iſta audiens cenſuram ſibi remittens aſſumat, & imponat fratri delinquenti vana præſumptione perſonam: ac ſic durum putet remittere delicta. Se peccatorem, peccaturum ſe homo cogitet: & tunc incipit amare veniam, non amare vindictam. Audis tu quia remittere debeas: & quia tibi remitti debeat, non audis. Peccabis & tu illi cras, qui tibi hodie peccavit; & erit tibi judex, qui tibi erat reus ante, & reddet tibi veniam, ſi dediſti: ſi non dediſti, aut negabit veniam, aut
ſi dederit, imputabit amplius, quam donabit (2). (2)
Remitte peccanti, remitte pœnitenti, ut cum tu peccaveris, repenſetur in venia, non donetur. Bona ſemper venia, ſed tunc dulciſſima cum debetur. Vicit pœnam, judicem prævenit, evaſit judicium, qui remittendo, ante ſibi veniam, quam delinqueret jam providit. *Et ſi ſepties*, inquit, *in die peccaverit in te*, *& ſepties in die converſus fuerit ad te*, *dicens: pœnitet me*, *dimittes illi*. Quare veniam lege conſtringit, anguſtat numero, fine concludit, quam ſic pulſat per miſericordiam? per gratiam ſic re-
laxat? Si ſepties, ſi octies (3), vincit numerus (3)
gratiam? bonitatis calculus obſiſtit? & addicit una culpa pœnæ, quem commiſſa ſeptem veniæ jam dederunt? Abſit. Nam ſicut fœlix ille qui ſepties remiſit, ita fœlicior eſt iſte ſeptuagies ſepties qui remiſit. Petrus mandati im-
memor hujus interrogat Dominum, dicens: „ Si Matth. 18.
„ peccaverit in me frater meus, quoties remit-
„ tam illi? Septies? Reſpondit Dominus: Non
„ ſolum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties. „ Præſcriptus ergo numerus non anguſtat veniam, ſed dilatat, & quod præcepto finit, ſine fine relinquit arbitrio; ut ſi quantum juſſerit remiſe-
ris (4), & tantum ſit obedientiæ, ſit præmii. Ve- (4)
rum

NOTÆ.

(1) Laſcivus invenitur MS. Cæſenæ, & 2. editio Bonon. habent *paſſivus intuitus*.

(2) *Imputabit amplius*, *quam donabit*. „ Magis tibi ad
„ rationem adſcribet, ad tuum debitum ponet, quam do-
„ nabit. „ Mita.

(3) *Si ſepties*, *ſi octies*. In ſenſu Sacræ Scripturæ ſeptenarius numerus pro incerto uſurpatur. Vide Maldonatum, obſerv. in Matth. cap. XVIII. num. 21. & 22.

(4) *Si quantum juſſerit remiſeris*. „ Hoc eſt, Domini
„ præceptum eſt fratri peccanti remittere &c. Sed eſto:
„ ſit tantum uſque ad numerum ſeptenarium; uſque ad
„ illum numerum qui remiſerit, præmium obedientiæ re-
„ cipiet; qui vero ultra hunc numerum condonaverit
„ præmio ſupererogationis donabitur quod maximum eſt
„ ſupra præmium obedientiæ: etenim ſi bonum eſt ſe-
„ pties dimittere, & optimum erit, ſemper, & quando-

„ cum-

rum ſeptimus numerus, qui numerus videtur parvus, invenitur ampliſſimus ſacramento: nam ſeptimus numerus per dies gradiens ſabbathum facit, quod benedixit Dominus, & deputavit ad requiem, tam ſui operis, quam laboris humani. Septimus numerus per ogdoadas cur-
(5) rens (5), ſic ſeptemplicat ſeptimanas; ut Pentecoſten nobis impletam myſterii ſolemnitate concludat, totumque Sancti Spiritus imbrem in Eccleſiaſticam ſegetem cæleſti ſonitu tunc effun-
Levit. 23 dat: Septimus numerus, cum per menſes properat, ſeptimi menſis feſta conſecrat tota nobis je-
Deut. 15. junii ſanctitate. Septimus numerus cum vadit per annos, ſeptimanas facit: facit annum qui requiem dat terræ, nexus omnes fraternæ obliga-
Levit. 6. tionis abſolvit. Septimus numerus annorum cum circuit ſeptimanas, annum quinquageſimum, qui Jubilæus vocatur, ad plenitudinem totam veniæ & remiſſionis adducit: ut tollatur ſervitus, redeat libertas: ut cautionum documenta & monumenta rumpantur: reſurgat debitor, debitum ſit ſepultum: redeat ut ager pauperis, ut pereat divitia totus de cupiditate contractus. Et ſi ſeptimus numerus ſeptemplicatus per dies, per menſes, per annos, totum contulit remiſſionis & veniæ; ſeptemplicatus ſeptuagies ſepties, ſeptimus numerus quid afferre poſſit, Chriſtianus æſtimet, & advertat auditor. Tunc vere ceſſabit crediti contractus, & debiti, tunc vere abolebitur tota conditio ſervitutis, tunc illa, illa venit ſine fine libertas, tunc æternus ager victurus ſemper remeabit. Veniet, veniet remiſſio tunc vera, quando abolebitur etiam neceſſitas ipſa peccandi: quando pereunte immunditia vere mundus jam vocabitur mundus: quando redeunte vita mors non erit: quando regnante Chriſto diabolus jam peribit. Orate, fratres, & ut nobis Dominus augeat fidem, quatenus hæc bona credere, videre, & tenere poſſimus.

„ cumque frater opus habet, ut ſibi dimittatur, dimittere.„ Mita.

(5) *Per ogdoadas currens.* Latinius legit: *per hebdomadas.*

SERMO CXL. (*)

De Annunciatione D. Mariæ Virginis.

(1) SAtis modo ſit oculorum noſtrorum pura acies (1) ut poſſit in divini ortus intendere claritatem: nam ſi naſcentis jubar Solis oculorum noſtrorum vix ſuffert ſanitas tota, vel puritas, quanta interni viſus eſt præparanda ſinceritas. ut ſplendorem ſui ferre poſſit orien-
Luc. 1. tis & radiantis auctoris? *In ſexto autem men-*
(2) *ſe miſſus eſt*, inquit, *Angelus Gabriel* (2) *in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Joſeph.* Locum, tempus, perſonam, ſanctus Evangeliſta deſignat, ut relationis veritas manifeſtis ipſarum rerum comprobetur indiciis. *Miſſus eſt*, inquit, *Angelus ad Virginem deſponſatam.* Ad Virginem Deus aligerum portitorem mittit: nam dat arrham, dotem ſuſcipit, qui fert gratiam (3), fidem refert, & tradit munera virtutis, (3)
qui mox virginei conſenſus reſolvit ſponſionem (4). Pervolat ad ſponſam feſtinus inter- (4)
pres, ut a Dei ſponſa humanæ deſponſationis arceat, & ſuſpendat affectum, neque auferat ab Joſeph virginem, ſed reddat Chriſto, cui eſt in utero pignorata cum fieret (5). Chriſtus ergo (5)
ſuam ſponſam recipit, non præripit alienam: nec ſeparationem facit, quando ſuam ſibi totam jungit in uno corpore creaturam (6). Sed quid (6)
egerit angelus, audiamus: *Ingreſſus ad eam, dicit: Ave gratia plena: Dominus tecum.* In hac voce oblatio eſt, oblatio muneris, non ſimplex (7) (7)
ſalutationis officium. *Ave.* Hoc eſt accipe gratiam. Ne trepides, ne ſis ſollicita de natura. *Gratia plena.* Quia in aliis gratia, in te tota gra-

NOTÆ.

(*) SErmo. Hujuſmodi Feſtum Annunciationis jam a Sæculo III. in Eccleſia celebratum, demonſtrant tot SS. PP. Sermones in eo habiti: ſcilicet ab Epiphanio Epiſcopo Conſtantienſi, in inſula Cypri: ab Chryſoſtomo: S. Acacio Epiſcopo Melitinenſi: S. Baſilio Epiſcopo Seleucienſi: Tito Epiſcopo Boſtrenſi: Anaſtaſio Archiepiſcopo Antiocheno: Heſychio Presbytero Jeroſolymitano: aliiſque multis: de quibus conſule Combeſiſium in Bibliotheca Concionatoria. Incidiſſe autem in diem XXV. Martii, eruitur ab Menologiis, & Meneis, & Calendariis Eccleſiæ Ruſſenſium, Ægyptiorum, Syrorum, Coptorum, aliorumque Orientalium. Idem habent antiquiſſima Martyrologia Eccleſiæ latinæ: & Henſchenius, præter Martyrologia ætate Caroli Calvi, uti Vandalberti, Adonis, & Uſuardi, alia memorat hoc recinentia. Thomaſinus de Feſtis, tom II. lib II. cap. XII. pag 299. cui aſſentitur Bailletius in Vitis SS. die XXV. Decembris, ait hunc diem XXV. Martii ſtatutum fuiſſe ab Patribus, non niſi communi opinione, quod Conceptio, Nativitatem novem menſibus antecedat. Utrumque vellicat P. Honoratus in Animadverſ. in Regul. & uſum Critices tom. II. pag. 271. & 272. Neſcio autem, ſi ejuſdem argumenta tanti ſint roboris, ut contrariam opinionem evertant. Concilium Toletanum X. hujuſmodi Feſtum transtulit ad octavum, ante Natale Domini diem: quem Hiſpani ſub titulo Expectationis, celebrem habent: & ab Antiphonis *Feſtum* O appellatur. Toletana Eccleſia utramque retinet ſolemnitatem: alteram menſe Martio, ut Romanæ Eccleſiæ Sanctiſſimum Inſtitutum ſequatur; alteram octavo ante Natalem Domini diem. Qui plura cupit de Annunciationis Feſtivitate adeat Eminentiſſ. Lambertinium, nunc *Benedictum* XIV. de Feſtis B. M. V. p. 11. §. XXIX.

(1) *Pura acies.* MS. Cæſen. *purus intuitus.*

(2) *Angelus Gabriel.* Qui miſſus eſt ad Danielem & Zachariam, miſſus & ad Virginem; ut huic ſoli demandatum videatur totum negotium annunciandi mortalibus adventum Chriſti. Vide S. Gregorium, Hom. XXXIV. in Evang.

(3) *Dat arrham qui fert gratiam.* Nazianzenus Orat. in Chriſti nativit. *quod autem digna cognoſceretur ſponſalium, atteſtatur cum dicit*: gratia plena: *quaſi enim arrha, aut dos ſponſi oſtenditur, quod fœcunda ſit gratiis.*

(4) *Reſolvit ſponſionem.* „ Vel forte clarius *reſignat ſponſionem*: Hoc eſt aperit ablato quaſi nexu, vel patefacit: aut virginei conſenſus ſponſionem Deo reddit. „ Mita.

(5) *Pignorata cum fieret.* Ex hoc loco eruit Mita teſtimonium pro Dei Genitricis Immaculata Conceptione: & vult ſenſu Chryſologi: *Mariam dici Chriſto pignoratam, ſtatim ac cœpit fieri: ne ullo tempore diabolo pignorata diceretur.*

(6) *Quando ſibi jungit creaturam.* MS. Cæſenæ, & Vallicel. *in uno corpore ſubito jungit creaturam.*

(7) *Non ſimplex.* Alii e contra opinantur, hanc ſimplicem fuiſſe ſalutationem. Vide Lightfootum in Harm.

(8) *Tota*

(8) gratiæ (8) pariter veniet plenitudo. *Dominus*
tecum. Quid eſt in te Dominus? Quia ad te non
viſitandi ſtudio venit, ſed in te novo naſcen-
di illabitur ſacramento. Adjecit congrue: *Be-*
nedicta tu in mulieribus. Quia in quibus Eva
maledicta puniebat viſcera, tunc in illis gau-
det, honoratur, ſuſpicitur Maria benedicta.
Et facta eſt vere nunc mater viventium per
gratiam, quæ mater extitit morientium per
naturam. *Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſer-*
mone ejus. Quid eſt quod perſonam videt, &
de ſermone turbatur? Quia venerat Angelus
(9) blandus in ſpecie, fortis in bello (9): mitis in
habitu, in ſermone terribilis: humana profe-
(10) rens (10), divina repromittens. Unde & Vir-
ginem, quam leviter viſus ſollicitaverat, nimi-
um turbavit auditus: & quam miſſi præſentia
parum moverat, concuſſit toto pondere mit-
tentis auctoritas. Et quid plura? Mox ſenſit
in ſe supernum ſuſcipi Judicem, ubi ante jam
cœleſtem vidit, & contemplata eſt metato-
(11) rem (11). Quamvis enim blando motu, affe-
ctu pio, Virginem ſibi Deus in matrem, ſer-
vam ſibi verteret Dominus in parentem: tur-
bata ſunt tamen viſcera, mens refugit, ipſa eſt
tremefacta conditio, cum Deus, quem tota
creatura non capit, totum ſe intra pectus re-
cepit, & condidit humanum. *Et cogitabat*, ait,
Virgo, quæ eſſet iſta ſalutatio. Advertat veſtra
charitas, ut diximus, conſenſiſſe Virginem ſa-
lutationi, non verborum, ſed rerum: & vocem
fuiſſe non communis obſequii, ſed ſupernæ vim
totam fuiſſe virtutis. Cogitat ergo Virgo (12), (12)
quia cito reſpondere eſt facilitatis humanæ,
cogitare vero ponderis eſt maximi, & judicii
permaturi. Quantus ſit Deus ſatis ignorat il-
le, qui hujus Virginis mentem non ſtupet,
animum non miratur, pavet cælum, tremunt
angeli, creatura non ſuſtinet, natura non ſuf-
ficit, una puella ſic Deum in ſui pectoris (13) (13)
capit, recipit, oblectat hoſpitio, ut pacem ter-
ris, cælis gloriam, ſalutem perditis, vitam
mortuis, terrenis cum cæleſtibus parentelam,
ipſius Dei cum carne commercium, pro ipſa
domus exigat penſione, pro ipſius uteri mer-
cede conquirat, & impleat illud Prophetæ:
„ Ecce hæreditas Domini, filii merces fructus *Pſ.* 126.
„ ventris: „ Sed jam ſe concludat ſermo, ut
de partu Virginis, donante Deo, & indulgente
tempore, gratius proloquamur.

(8) *Tota gratiæ.* Ita Arias Montanus ex verſ. Syriaca, Arab. & Perſ. Κεχαριτωμένη: *gratia, atque favore plena.*

(9) *Fortis in bello.* Ita plures editiones, & MS. Vaticanum. Mita legit *Fortis in verbo.* Lectionem editorum retinui, propter illud Gregorii Homil. XXXIV. in Luc tom. II. pag. 124. L. edit. Pariſ. *Ad Mariam Gabriel mittitur, qui Dei fortitudo nominatur. Illum quippe nunciare veniebat, qui ad debellandas aereas poteſtates, humilis apparere dignatus eſt.*

(10) *Humana proferens.* „ In lucem, adſpectumque hu- „ mana oſtentans, at verbis divina repromittens: hoc eſt „ re ipſa promittens. „ Mita.

(11) *Metatorem.* Nil aptius. Metatorem Angelum vocat; Metator enim is eſt, qui præcurſor. Ducem præveniens loca deſignat ubi ſedes, & caſtra locanda ſint. Vide Notas Serm. XCI., & CXXVII.

(12) *Cogitat Virgo.* Geometer in Caten. Græcorum: *audita tertia dictum examinavit: & neque manifeſte obſtitit per incredulitatem; nec ſtatim paret ex levitate.*

(13) *In ſui pectoris.* MS. Cæſen. *in ſui pectoris thalamo recipit, & oblectat hoſpitio.* Alias: *in ſui pectoris ſcrinio capit, & oblectat*

SERMO CXLI.

De Incarnatione Chriſti.

QUantum ſecretum cubiculi ſit regalis: qua-
li reverentia, quo tremore locus habea-
tur, ubi ipſa Principis requieſcit poteſtas:
quam nulli extraneo, immundo nemini, nulli
infideli pateat illuc, & permittatur acceſſus (1),
(1) quam munda, quam caſta, quam fidelia, ibidem
præſtolentur obſequia, imperialis aulæ mani-
feſtis docetur inſignibus. Quis ad ipſas pala-
tii fores vilis, quis propinquat indignus? Certe
ad thalamum ſponſi niſi ſatis proximus, niſi
ſatis intimus, niſi bonæ conſcientiæ, niſi lau-
dabilis famæ, niſi probabilis vitæ nullus ad-
mittitur. Intra thalamum vero ipſum virgi-
nem Deus capit ſolam: ſuſcipitur ſola virgini-
tas illibata. Unde, o homo, his admonitus ex-
emplis, æſtima quis ſis, quantus ſis, qualis ſis,
& tunc demum cogita, utrum poſſis Dominicæ
nativitatis penetrare ſecretum: utrum merearis
ad illius pectoris cubiculum pervenire, ubi to-
ta superni Regis, tota divinitatis requieſcit
majeſtas: utrum debeas humanis oculis, cor-
poreis ſenſibus, conceptum virginis temerarius
diſcuſſor attendere; utrum poſſis ipſas Dei
manus operantes ſanctum ſibi corporis tem-
plum intra alvum genitricis audax, & curio-
ſus arbiter intueri: conſpectibus tuis abſcondi-
tum ſæculis nudare myſterium; revelare tibi
ipſis Angelis inviſibile ſacramentum (2): & ita (2)
cœleſti fabricæ præſidere, ut deprehendas liqui-
do tu quomodo Deus penetrale clauſæ carnis
intraverit: quemadmodum ſacri corporis in illo
venerabili utero præter Virginis conſcientiam
lineamenta pinxerit: quomodo præter conci-
pientis ſenſum manſura ſæculis oſſa ſolidaverit:
qualiter præter hominis ordinem, hominis ve-
ram produxerit formam: quemadmodum præ-
ter carnis ſolicitudinem totam carnis aſſumpſe-
rit veritatem: qua ratione præter naturam no-
ſtræ carnis (3) integram ſuſceperit qualitatem: (3)
& ſi ad hæc tibi liber non perpatuerit acceſſus,
jam Deus ex carne nunc aſſumere non potuit,
quod in principio aſſumpſit ex limo? Imo quia
totum Deo eſt poſſibile, & tibi ne ad minima
quidem operum Dei poſſibile eſt pervenire,
conceptum Virginis noli diſcutere, ſed crede:
Deum voluiſſe naſci pie ſenti, quia facis inju-
riam

NOTÆ.

(1) P*Ermittatur acceſſus.* Præſto enim erant Cubicularii, ut indignos arcerent: qui & armigerorum vices quandoque impleverant. Vide Ammianum Marcellinum lib. XXVII.

(2) *Angelis inviſibile Sacramentum.* „ Angelus naturali „ lumine Incarnationis myſterium incognitum habet, ſed „ ex Dei revelatione cognitum. Ambroſius de Fid. ad „ Gratian. Auguſt. lib. IV. cap. I. „ Mita.

(3) *Noſtræ carnis.* Varians Lectio: *naturæ noſtræ.*

(4) *Vit*

Digitized by Google

riam ſi requiris: magnum dominicæ nativitatis ſacramentum fide percipe, quia ne minima quidem operum Dei aſſequi poteris ſine fine,
Pſal. 32. dicente Scriptura: „ Omnia opera ejus in fide: „
(4) Sed tu hic totum vis de ratione conſtare (4), ubi totum conſiſtit ex fide, quod tamen non ſine ratione ſubſiſtit, ſed ratione Dei, non tua, homo. Quid tam rationabile, niſi ut Deus quicquid voluerit, poſſit? Qui quod vult non poteſt, Deus non eſt. Quæ ergo mandat Deus,
(5) exequitur Angelus (5), implet Spiritus, efficit virtus, Virgo credit, natura ſuſcipit, cæli narrant, annunciat firmamentum, oſtendunt ſtellæ, magi prædicant, paſtores adorant, pecora co-
Iſai. 1. gnoſcunt: atteſtante Propheta: „ Cognovit bos „ poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini „ ſui: „ (6) Tu homo, ſi non mox cum An- (6)
gelis, agnoſce vel tardiſſime cum jumentis: ne dum moraris ipſis jumentis, quibus ante comparatus fueras, poſtponaris. Ecce jumenta adulantur caudis, blandiuntur auribus, linguis lambunt, & motu quo poſſunt, auctorem ſuum fatentur contra naturam in tuam veniſſe naturam: & tu cum Judæis diſcutis, carpis, qui excluſerunt a diverſoriis ſuis Dominum ſuum, quem jumenta ſuis in præſepibus ſuſceperunt. Unde ſi tandem vel Angelis es plum præſtaturus auditum, quæ ab Angelo dicenda ſunt, ſi non fœliciter vel dignanter admitte: quod non hodie differre, & ſequenti referre ſermone,
ſancti fratres (7), ſatis vobis neceſſarius ſermo (7)
compellit.

(4) *Vis de ratione conſtare.* Editio I. Bonon. *niteris ratione conſtare.*

(5) *Exequitur Angelus.* Alias: *nunciat Angelus.*

(6) *Aſinus præſepe Domini ſui.* Ex iis verbis perſuaſum nonnullis fuit: Iſaiam ille, non Judæorum tarditatem, & ingrati animi vitium erga Deum, eorum bene actorem, exprobraſſe, exemplo Bovis, & Aſini tardiorum Animalium; ſed in Bovem, Aſinumque ſingularem aliquem digitum intendiſſe, qui ornatum Dominum, recens in præſepe natum, agnoverint. His accenſendus Chryſologus, ut vides. Longe aliter locum hunc alii Patres exponunt: ac in illis diſertiſſime Hieronymus in cap. 1 Iſaiæ. Obtrudunt Homiliam XXXII Chryſoſtomi, tom. VI oper. his ſimilis recinentes. Nemo autem ſummis, ut loqui amant, criticem attigit labiis, qui eandem Homiliam inter ſpurias amandandas, non cenſuerit. Ceterum ignoſcendum Chryſologo, ſi eadem ſenſit, quæ Origenem, Ambroſium, Gregorium Nazianzenum, Nyſſenum item, Cyrillum Hieroſolymitanum, Paulinum, Prudentium, alioſque ſenſiſſe legimus. At ſapientiores Critici noverunt Patres illos figurate, & allegorice loquutos fuiſſe, eoque Bovis & Aſini, animalium ſubjugalium ſymbolo, Paſtores gentre & religione Judæos, ferendo Moſaicæ legis oneri aſſuetos, intellexiſſe; qui, ex dato ſibi ſigno ab Angelo, natum dominum intellexerunt.

(7) *Sancti fratres.* Hoc olim nomine decorabantur Fideles.

SERMO CXLII. (*)

De Annunciatione D. Mariæ Virginis.

AUdiſtis hodie, fratres chariſſimi, Angelum cum muliere de hominis reparatione tractantem. Audiſtis agi, ut homo curſibus
(1) eiſdem (1), quibus dilapſus fuerat ad mortem, rediret ad vitam. Agit, agit cum Maria Angelus de ſalute, quia cum Eva Angelus egerat de ruina. Audiſtis Angelum de carnis noſtræ limo templum divinæ majeſtatis arte ineffabili conſtruentem. Audiſtis in terris Deum, in cælis hominem ſacramento incomprehenſibili collocari. Audiſtis inaudita ratione in uno corpo-
(2) re Deum, hominemque miſceri (2). Audiſtis fragilem noſtræ carnis naturam ad portandam totam deitatis gloriam Angelica exhortatione roborari. Denique ne tanto ponderi cæleſtis fabricæ in Maria, ſubtilis noſtri corporis arena
(3) ſuccumberet, & in Virgine (3), totius generis humani portatura fructum virga tenuis frangeretur, fugatura metum vox Angeli, mox præceſ-
Luc. 1. ſit, dicens: *Ne timeas Maria.* Ante cauſam dignitas virginis annunciatur ex nomine: nam
Maria Hebræo ſermone (4), Latine, domina (4)
nuncupatur: vocat ergo Angelus dominam, ut dominatoris genitricem trepidatio deſerat ſervitutis, quam naſci, & vocari dominam ipſa ſui germinis fecit & impetravit auctoritas. *Ne timeas Maria, inveniſti enim gratiam.* Verum eſt, quia qui invenit gratiam, neſcit timere. *Inveniſti gratiam.* Apud quem? *Apud Deum.* Beata quæ inter homines audire ſola meruit præ omnibus. *Inveniſti gratiam.* Quantam? quantam ſuperius dixerat: Plenam. Et
vere plenam, quæ (5) largo imbre totam fun- (5)
deret & infunderet creaturam. *Inveniſti enim gratiam apud Deum.* Hæc cum dicit, & ipſe Angelus miratur, aut fœminam tantum, aut omnes homines vitam meruiſſe per fœminam: ſtupet Angelus, totum Deum venire intra virginalis uteri anguſtias, cui tota ſimul anguſta eſt creatura. Hinc eſt, quod remora-
tur Angelus (6), hinc eſt, quod Virginem vo- (6)
cat de merito, de gratia compellat, vix cauſam

NOTÆ.

(*) SErmo hic inſcribitur: *de Annunciatione Beatæ Mariæ Virginis*: cujus feſtivitatis meminiſſe videtur Sergius Papa: *conſtituit, ut in diebus Annunciationis Domini, Nativitatis &c.* ubi Roſweidus contendit de Nativitate Domini intelligi, non de ipſius Genitricis per Angelum Annunciatione: in quo eum graviter, fœdeque cespitaſſe notant alii. Gregorius Thaumaturgus Orat. II. in Annunc. omnibus aliis ſolemnitatibus eam anteferre videtur. At de tribus his Orationibus ſubacti judicii viri pleno jure dubitant Vid. Serm. 140. Notam *

(1) *Curſibus eiſdem.* Alias: *eiſdem gradibus.*

(2) *Deum, hominemque miſceri.* Contra Eutychen, ut pluries obſervatum eſt: & errores Valentini, Manetis, & Apollinaris: quorum nemo humanæ carnis veritatem in Chriſto admiſit. Vide ſimilia apud Hilarium, Pſalm. VI., num. 12. & lib. de Trinit., num 11.

(3) *Et in Virgine.* MS. Cæſenæ: *Virginea virga.*

(4) *Maria Hebræo ſermone.* Mariæ nomen alii a voce Syriaca quæ *Dominam* ſignificat; alii ab hebræo *Marum*, quod eſt excellens, & ſublime, deductum volunt. Vide Suicerum Theſ. Eccleſ. Tom. II. pag. 303.

(5) *Quæ.* Alias: *apud quam.*

(6) *Remoratur Angelus.* Ne dicas vero ad horam uſque bonam productum fuiſſe colloquium: quod Antonii Beſingeri, lib. de Angelo Cuſtode commentum fuit. At multo magis ridendus Rutilius Benzonius: qui Gabrielem in Mariæ ſalutatione ſuaviſſimum hymnum, Carmenque longiuſculum muſice modulatum, occiniſſe ſomniavit. Hæ germaniſſime gerræ ſunt.

(7) Quid

l... prodit audienti, ſane ut ſenium promo-
veat, vix longa trepidatione eomponit. Æſti-
mate, fratres, qua reverentia, quo tremore
nos tanto intereſſe deceat, & conveniat ſa-
cramento, quando ipſe Angelus non ſine metu
metum diſcutit audientis. *Ecce concipies in ute-
ro.* Bene eoneipies, quod caro neſcit, eonditio
non habet, non admittit natura. *Ecce concipies
in utero.* Quis ante ad fructum pervenit, quam
terræ laborem ſentiat, & ſudorem? Quis an-
te poma earpit, quam plantæ ſuam tribuat &
(7) impendat induſtriam? Quis præter viam (7) ad
ullam pervenit manſionem: Quis præter oa-
turam naturæ ſuſcipit incremeotum? Beata
ergo, & vere beata Maria, quæ præter gene-
randi curas, præter materni doloris faſtidia,
tantam germinis pervenit ad gloriam. Beata,
quam divinum pignus ſie ſuu ſuſcepit & ſer-
vavit in pectore, ut illud tota corporis exter-
na neſciret. Beata, quæ quod de ſupernis An-
(8) gelo referente (8) ſuſceperat, ſie menti ſuæ ſolæ
commiſit & credidit. Intra domum Virginis
negotium cæleſte ſic geritur, ut manentibus
elauſtris, ipſa dumus ſepta non ſentiant. *Con-
cipies, & paries filium.* Quis ingreditur & egre-
ditur, & introitus ſui, & exitus nulla veſtigia
relinquit, divinus habitator eſt, non huma-
nus; & qui conceptu ſuo virginem ſervat, &
ortu ſuo relinquit virginem, non terrenus
homo eſt, ſed cæleſtis. Noſtræ ergo earnis
ordo ſecedat; hie ſibi natura noſtra nil vin-
dicet, ubi ad divinam progeniem cæleſtis
ordo divinam inſtituitur in naturam. Con-
ceptus & partus ſermo audientis animum non
fatiget, nee leviter cenſum moveat Chriſtia-
(9) ni (9) ubi ad cæleſtem progeniem virtutis Dei
(10) divina peraguntur inſignia (10). *Concipies & paries
filium.* Non dixit tibi, dixit tuum. Quare?
Quia *ſanctum vocabitur filius Dei.* Virgo te gra-
tia matrem præſtitit, non natura: genitrieem
te dici pietas voluit, quam noo ſinebat inte-
gritas: in tuo coneeptu, in tuo partu crevit
pudor, aucta eſt caſtitas, integritas roburata
(11) eſt, eſt ſolidata virginitas (11) omnes perſevera-
vere virtutes. Virgo ſi tibi ſalva ſunt omnia,
quid dediſti? Si virgo, quomodo mater? Si ſpon-
ſa, genitrix quomodo? Ille, quo tibi aucta
ſunt omnia, nil minuit virgo. Virgo concipi-
(12) tur ex te auctor tuus (12), tua ex te oritur ori-
(13) go, in tuo germine (13) eſt genitor tuus, in
tua carne eſt Deus tuus, & ipſe lucem mun-
(14) di per te recepit (14) qui lucem muodo dedit.
Monita ergo per Aogelum virgo, ne præſumas
hunc vucare filium (15) tuum, ſed mox ut genue- (15)
ris, invoca ſalvatorem: quia virgioitas non ſibi
parit filium, ſed parit pignus auctoris, & in-
tegritas ſuum geſtat dominum, non alumnum,
dieente Angelo: *Et vocabis nomen ejus JEſum.*
Quod Salvator Latino vocabulo nuncupatur.
Dixit autem Maria ad Angelum, quomodo fiet iſtud?
Ecce Maria ioterrogat: & ſi qui interrogat,
dubitat, cur ſolus Zacharias velut querulus per-
cunctator ineurrit? Quia pectorum cognitor
non verba, ſed eorda pervidit: non quid di-
xerint, ſed quid ſenſerint, judicavit: erat
enim interrngantium cauſa diſſimilis, ſpecies
perdiviſa: hæc eontra naturam credidit, ille
dubitat pro natura: hæc integræ rei ordinem
quærit, ille quæ Deus jubet fieri non poſſe
perſcribit: ille impellentibus exemplis non ac-
cedit ad fidem, hæc ſine exemplo percurrit
ad fidem: hæc miratur de partu virginis, ille
de conceptu diſputat conjugali. Merito ergo
hæc loquitur, hæc Deum ſuo cognoſcit &
confitetur in eorpore; ille taeet, donee Joan-
nem, quem negabat, convictus proprio redde-
ret ex corpore. *Quomodo fiet iſtud?* Quare?
Quia virum non cognoſco. Mulier, quem virum
quæris? quem tu in Paradiſo perdidiſti? Red-
de virum, mulier, redde depoſitum Dei, redde
ex te quem perdidiſti per te: prætermitte na-
turæ ordinem, recognoſce ordinem creatoris.
Ille ex te aſſumet & faciet virum, qui in prin-
cipio te fecit & aſſumpſit ex viro: ne quæras
virum, ceſſet opus hominis, quia ad repara-
tionem hominis ſufficit ars divina. Hine eſt
quod Deus ipſe ad te venit, quia te pœnituit
ad hominem perveniſſe (16): Nec jam caro ad (16)
carnem; ſed *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te.*
Quia „quod de earne natum eſt, caro eſt: & *Joan. 3.*
„quod de Spiritu, ſpiritus eſt: „qui ergo de Spi-
ritu naſeitur, ſine eontroverſia Deus eſt, quia
Spiritus eſt Deus. *Spiritus ſanctus ſuperveniet in
te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.* Obum-
brat Dei virtus, ne portatura Deum fragilitas
humana ſuccumbat. (17) *Et virtus Altiſſimi obum-* (17)
brabit tibi. Æſtus noſtri corporis neſcit (18), (18)
quam divinæ protegit umbra virtutis: nec ſe-
cretum mundanæ habitationis inquirit, quæ ſe
ſeptam ſuperni ſplendoris circumſpicit velamen-
to. *Propterea quod naſcetur ex te ſanctum, vo-
cabitur filius Dei.* Nemo hie communiter acci-
piat ſanctum, ſed illa ſingularitate, qua clama-
tur in cæleſtibus: „Sanctus, Sanctus, Sanctus, *Iſai. 6.*
„Dominus Deus Sabaoth: „Mittitur autem
Maria ad Eliſabeth, virgo ad ſterilem, infans
ad

(7) *Quis præter viam &c.* Laudat verba hæc Suicerus in Theſauro Eccleſ. tom. II. pag. 415. in fine.

(8) *Angelo referente.* Alias: *deferente.*

(9) *Moveat Chriſtiani.* Alias: *Chriſtianum.*

(10) *Virtutis Dei &c.* Alias: *Virtutis divinæ peraguntur inſignia.*

(11) *Solidata virginitas.* Communiſſima Veterum Patrum Sententia, perpetuam agnoſcit B. Virginis integritatem. Vide Hieronymum contra Helvidium, cap. IX. Origenem in Luc. homil. VII. Conſtantinum Magnum in Orat. ad SS. Cœtum, cap. XIX. Epiphanium hæreſ. LXXVIII. num. 7. Auguſtinum (ſi ipſe eſt) de hæreſ. cap. LVI. Helvidii argumentum refellit Baſnagius, tom. I. pag. 106. Tertullianus lib. de velam. Virgin. ut hoc conſtare licet Hebion reſiſtat. Poſt Helvidium, & Hebionem hæc eadem effutiſſe ſcimus Jovinianum.

(12) *Auctor tuus.* Laudat hæc, & aliorum Patrum fere ſimilibus verbis illuſtrat Barthius Adverſ. lib. 1. cap. VII. pag. 14. Eucherius homil. in Annunciat. B. V. *Creator tuus erit Filius tuus: qui fecit te naſcetur ex te.*

(13) *In tuo germine.* Alias: *in tuo gremio.*

(14) *Per te recepit.* Nonnullæ editiones: *Per te nobis dedit.*

(15) *Ne præſumas hunc vocare Filium.* Verba hæc caute legenda, & recte explicanda advertit Latinius ſcilicet: ne præſumas eum habere ad inſtar Filii, humano more geniti: ſed eum veluti Salvatorem tuum invoca, & deprecare.

(16) *Ad hominem perveniſſe.* Fruſtra hic ſe torquet Mita: nam Auctor loquitur de Eva, non de Maria.

(17) *Fragilitas humana ſuccumbat.* Juxta nonnullos per verba illa: *virtus Altiſſimi obumbrabit*: Angelus operationis modum explicat: qui conſiſtit in divina Dei protectione, qua remota, eam divina Majeſtas conſumpſiſſet: & hæc Chryſologi mens. Vide Synopſim. Sacror. Critic. tom. IV. pag. 817. in principio.

(18) *Æſtus noſtri corporis neſcit.* Vide S. Thomam p. III. quæſt. XXVII. art. 4. ubi docet B. V. nec fomitem habuiſſe.

ad anum, ut certamine pio ſumant ambæ,
percipiant pariter, altera de novitate fidem,
altera de neceſſitate virtutem. His auditis, re-
ſpondit Maria: *Ecce ancilla domini, fiat mihi ſe-
cundum verbum tuum.* Quæ vocatur ab Angelo
domina, ipſa ſe cognoſcit, & confitetur ancil-
lam. Quia devotus animus inſulis beneficio-
(19) rum (19) creſcit ad obſequium: augetur ad
gratiam, non ad arrogantiam proſilit, non ad
ſuperbiam pertumeſcit. *Fiat mihi ſecundum ver-
bum tuum.* Quæ credit (20) verbo, merito con- (20)
cipit Verbum: „ In principio erat Verbum, & *Joan. 1.*
„ Verbum erat apud Deum, & Deus erat Ver-
„ bum: „ & ad totam rem pervenit, quæ ſe-
cretum fidei conſentit auditu (21). Quantum (21)
peccat hæreticus, qui poſt cauſam non credit,
cum tantum hanc credidiſſe conſpicit ante cau-
ſam?

(19) *Inſulis beneficiorum.* Faſciis, funibus, benefi-
ciorum.
(20) *Quæ credit.* Alias: *quia credit.*
(21) *Fidei conſentit auditu.* „ Ad perfectam Verbi in-
„ carnationem, & Dei maternitatem pervenit B. V., quia
„ auditu proprio, quaſi per ſcalæ gradus fidei ſummita-
„ tem aſcendit. „ Mita.

SERMO CXLIII. (*)

De eadem.

DEbetur quidem vobis natalitius ſermo, ſed
ineffabile nativitatis dominicæ ſacramen-
tum credere magis convenit, quam referre.
Virgo peperit. Quod natura non habet,
uſus neſcit, ignorat ratio, mens non capit,
pavet cælum, ſtupet terra, creatura miratur,
quomodo ſermo narrabit humanus? Denique
Evangeliſta conceptum Virginis, Virginis par-
tum ſicut humano ſermone pandit, ita divino
claudit arcano: & hoc facit, ut homo, quod
credere juſſus eſt, diſcutere non præſumat.
Quis attingit arcanum Dei? partum Virginis?
rerum cauſas? ſæculorum negotium? commer-
cium divinitatis & carnis? hominem Deumque
unum Deum? Evangeliſta ſic ait: *Miſſus eſt*
Luc. 1. *Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui
nomen erat Nazareth, ad Virginem deſponſatam
viro, cui nomen erat Joſeph, & nomen Virginis Ma-
ria.* Miſſus eſt Angelus a Deo: ubi media-
(1) tor eſt Angelus (1), humana ceſſet opinio: ubi
cæleſtis eſt nuncius, interpretatio terrena pel-
latur. Curioſitas humana torpeſcat, ubi ſuper-
nus habetur interpres. *Miſſus eſt Angelus a
Deo.* Qui audit attentius, quia a Deo miſſus
ſit, Deitatis refugit perſcrutari ſecretum. Quod
per Angelum Deus mandat, ille meretur ſci-
re, qui timet ſcire. Audi dominum dicentem:
Iſai. 66. „ Super quem reſpiciam, niſi ſuper humilem,
juxta „ & manſuetum, & trementem verba mea? „
LXX. Humilem, & manſuetum: quantum manſuetus
eſt ille, qui juſſis obtemperat: immanſuetus tan-
tum eſt ille, qui juſſa diſcutit. *Miſſus eſt Ange-
lus ad Virginem.* Quia ſemper eſt Angelis co-
gnata virginitas. In carne præter carnem vive-
re non terrena vita eſt, ſed cæleſtis. Et ſi vul-
tis ſcire, Angelicam gloriam acquirere majus eſt,
quam habere: eſſe Angelum fœlicitatis eſt, vir-
ginem eſſe virtutis: virginitas enim hoc obti-
net viribus, quod habet Angelus ex natura.
Angelus ergo & virgo, divinum agunt offi-
cium, non humanum. *Ingreſſus*, inquit, *Ange-
lus ad eam dixit: Ave gratia plena, Dominus te-
cum, benedicta tu inter mulieres.* Ave gratia ple-
na, Dominus tecum: videtis quibus eſt virgo
oppignorata muneribus. *Ave gratia plena, Domi-
nus tecum.* Ave, hoc eſt accipe. Quid? Virtu-
tes munerum, non pudoris. *Ave gratia plena.*
Hæc eſt gratia, quæ dedit cælis gloriam, ter-
ris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ
ordinem, moribus diſciplinam. Hanc gra-
tiam detulit Angelus, accepit Virgo ſalutem
ſæculis redditura. *Ave gratia plena.* Quia ſin-
gulis gratia ſe eſt largita per partes, Mariæ
vero ſimul ſe totam dedit gratiæ plenitudo.
„ Omnes, inquit Evangeliſta, de plenitudine e- *Joan. 1.*
„ jus accepimus. „ Unde & David dicit: „ Deſcen- *Pſal. 71.*
„ dit ſicut pluvia in vellus. „ Vellus cum ſit de
corpore, neſcit corporis paſſiones: ſic virgi-
nitas cum ſit in carne, vitia carnis ignorat:
cæleſtis ergo imber virgineum in vellus pla-
cido ſe fudit illapſu, & tota divinitatis unda
bibulo ſe noſtræ carnis celavit in vellere, do-
nec per patibulum crucis expreſſum terris omni-
bus in pluviam ſalutis effunderet. „ Et ſicut *Ibid.*
„ ſtillicidia ſtillantia ſuper terram, „ Ut vi-
talibus partita ſtillicidiis tempora fidei rigarent
germina, non necarent. *Ave gratia plena, Domi-
nus tecum.* Miſſus eſt Angelus a Deo, & quid
dicit? Dominus tecum. Ergo erat cum Virgi-
ne, (2) qui ad Virginem miſerat. Præceſſit nun- (2)
cium ſuum Deus, ſed a Deo non receſſit:
teneri locis non poteſt, qui omnibus habetur
in locis: & totus ubique eſt, ſine quo nihil
eſt totum. *Benedicta tu inter mulieres.* Vere
bene-

NOTÆ.

(*) SErmo. Conſule Præfationem.

(1) *Mediator eſt Angelus.* Locum exhibet Bar-
thius Adverſ. lib. LVIII cap. VI. colum 2733. atque
Mediatorem pro Legato, ab aliis etiam uſurpari.

(2) *Ergo erat cum Virgine.* Suſpicetur fortaſſe aliquis,
credidiſſe Chryſologum, Mariam Virginem jam Chriſtum
Dominum concepiſſe, cum ab Angelo ſalutaretur: quod
eruendum putant ab illo Hieronymi, Epiſtola CXC. ad
Principiam: *Sancta Maria, quia conceperat eum, in quo
omnis plenitudo divinitatis habitat corporaliter, plena gratia
ſalutatur.* Ego tamen ægre admodum credam Hierony-
mum, & Chryſologum, alioſque, ſi qui alii ſunt, ab
recto Evangelii ſenſu in re compertiſſima aberraſſe, aliiſ-
que Patribus repugnaſſe, qui Chriſtum a Virgine conce-
ptum credunt, in ipſa tantum colloquii clauſula, & poſt
Virginis aſſenſum: Auguſtino ſcilicet, Serm. XVIII. de
Sanctis: Gregorio Magno, lib. XVIII. Moralium, cap.
XXVII. Baſilio Seleucienſi, Orat. de Annunc., Joanni
Damaſceno, lib. III. de fide, cap. II. Bernardo Serm.
IV. ſuper *miſſus eſt*: Sedulio lib. II. Paſch. Prudentio in
Carmine contra Homuncionitas, Ruperto lib. 1. de Spi-
ritus S. operibus cap. IX. &c. Idcirco Chryſologi, &
Hieronymi &c. teſtimonia emollire, & in rectum ſenſum
deflectere opus eſt. Conſulas velim doctiſſimum Serry
Exercit. XXVII. pag. 180. ubi hæc latius diſputat.

NOTÆ.

benedicta virgo, quæ & virginitatis poſſidet
decus, matris & pertulit dignitatem. Vere
benedicta, quæ & ſuperni conceptus meruit
gratiam, & ſuſtulit integritatis coronam. Ve-
re benedicta, quæ & divini germinis ſuſcepit
gloriam, & Regina totius extitit caſtitatis.
Vere benedicta, quæ fuit major cælo, fortior
terra, orbe latior: nam Deum quem mundus
non capit, ſola cepit. Portavit eum, qui por-
tat orbem: genuit genitorem ſuum, nutrivit
omnium viventium nutritorem. Sed videa-
mus quid ait Evangeliſta: *Maria*, Inquit, *ut vi-
dit Angelum, turbata eſt in ſermone ejus.* Tur-
bata eſt caro, concuſſa ſunt viſcera, mens tre-
muit, tota cordis obſtupuit altitudo: quia in
ingreſſu Angeli virgo ſenſit divinitatis ingreſ-
ſum. Turbabatur humani corporis templum, &
carnalis domicilii movebantur anguſtiæ, cum ſe
in virgineo pectore, tota Dei conderet magnitu-
do. Sed ſi placet, priusquam fidei Chriſtianæ
penetremus arcanum, loquamur ad eos qui par-
tum virginis, qui magnum pietatis ſacramen-
tum, qui reparationem ſalutis humanæ referunt
ad divinitatis injuriam. Venit ad virginem
Deus, hoc eſt, ad opus ſuum opifex, creator
ad creaturam ſuam. Quando ad opificis hono-
rem operis reſtauratio non redundat? Quando
honor non deputatur ad gloriam, ſi factor
facturam ſuam reparet? Ne amittat quis o-
pus ſuum, nonne cum veteraſcit revocat? &
cum cadit, erigit? & cum deſtruitur, in me-
lius non reformat? Ergo quod in partu vir-
ginis agitur, non eſt creatoris injuria, ſed ſa-
lus eſt creaturæ. Si Deus fecit hominem, quis
arguit cur refecit? & quod ex limo formaſſe
digne creditur, quare ex carne reformaſſe ju-
dicatur indignum? Quid pretioſius, caro aut
limus? Ergo reparationis noſtræ quanto pre-
tioſior materia, tanto major eſt gloria. Aut
quando Deus non in utero plaſmator eſt ho-
minis? Audi Job: „ Manus tuæ fecerunt & *Job. 10.*
„ finxerunt me. „ Et poſt: „ Ut caſeum
„ coagulaſti me: oſſibus & nervis inſeruiſti me,
„ vitam & miſericordiam dediſti mihi: „ Et
David: „ Tu formaſti me, & poſuiſti ſuper *Pſ. 138.*
„ me manum tuam. „ Et ad Hieremiam Deus:
„ Priuſquam eſſes in utero, novi te, & in
„ vulva ſanctificavi te. „ Si ergo parentis in *Hier. 1.*
alvo Job lineamenta depinxit, ſi matris in ute-
ro David membra compegit, ſi Hieremiam
genitricis ſanctificavit in vulva, ſi Joannem ſte-
rilis in utero replevit Spiritu ſancto: quid mi-
rum modo, ſi virginis habitavit in utero, qui
mulierem hominis ſumpſit ex latere? Ipſe ho-
minem mulieris reſumpſit ex utero, qui virginem
viri formavit ex corpore: ac perinde homo
quæ tibi videntur nova, Deo habentur anti-
qua. Sed dicis: Quæ naſcendi neceſſitas Deo
cui ſuppetit faciendi poteſtas? Quæ? Ut ipſam
naturam naſcendo reficeret, quam fecerat ope-
rando: quia quæ facta fuerat ut generaret ad
vitam, ipſa generabat ad mortem. Per pec-
catum primi hominis natura lethale vulnus
accepit, & cœpit eſſe origo mortis, quæ erat
initium vitæ. Hoc ergo negotium nativitatis
quod naſci compulit Chriſtum, ut naturæ cu-
ram nativitas daret aucturis, & naturæ cura-
tio eſſet vivificatio filiorum.

SERMO CXLIV. (*)

De eadem.

DE nativitate Chriſti nos comperendinare
ſermonem altitudo rei facit, & cogit my-
ſterii magnitudo. Virgo peperit, quis lo-
quetur? Verbum caro factum eſt, quis nar-
rabit? Si verbum Dei infantiæ dat vagitum:
homo imperfectus quomodo clamabit in ver-
bo? Quantam ſtella magis nocte dedit quæ-
rentibus lucem, tantam docturis ſermo or-
tus dominici præbet audientibus claritatem:
ut Chriſtum inveniſſe gaudeant, diſcurrere
non præſumant: honorent muneribus infan-
tiam, non minorent. Sed orate, fratres, ut qui
noſtro ſenſim crevit in corpore, paulatim
noſtro creſcere dignetur in verbo. Evange-
Luc. 1. liſta hodie Angelum retulit ſic locutum: *Ne
timeas Maria, inveniſti enim gratiam apud Deum.*
Ne timeas Maria, quare? Quia inveniſti gra-
tiam. Timet non qui invenit, ſed qui perdit.
Invenit, invenit hæc concipiendo ſuperni ger-
minis gratiam, quæ pariendo non perdidit vir-
ginitatis inſignia. *Ne timeas Maria.* Quid ti-
met, quæ ſecuritatem rerum concipit, parit
gaudia ſæculorum? Timor non eſt, ubi di-
vinum eſt negotium, non humanum: ubi
virtutis conſcientia eſt, non pudoris. Quid
timet, quæ ſuſcepit eum, quem timent om-
nia quæ timentur? Quid timet, cui judex
cauſæ eſt aſſertor, (1) integritas teſtis innocen- (1)
tiæ? *Ne timeas Maria, inveniſti enim gratiam apud
Deum.* Quod erat in principio apud Deum, *Joan. 1.*
verbum Deum (2) intra ſe virgo reperit, & fa- (2)
ctum eſt magnum Deitatis templum, quæ erat
puſillum humanitatis hoſpitium, & quem non
capiebat puſillitas humani corporis, cœpit vir-
ginalis uteri magnitudo. (3) *Ecce*, inquit, *con- (3)
cipies in utero.* Propter reverentiam dixiſſe
ſuffecerat: *concipies*: quod exaggerat, in ute-
ro quid eſt? Ut conceptus eſſet veritas, non
figura: ut partus eſſet proprietas, non ima-
go, ut ſicut de Deo vero Deus verus natus
eſt, ſic de vero conceptu veritas humani
corporis naſceretur. (4) In ortu Chriſti, fratres, (4)
humani corporis injuria ſublata eſt, non na-
tura: nec eſt creatura deleta, ſed culpa da-
mnata. Eſt ergo hæreſis, quæ Chriſtum ae-
rium corpus aſſumpſiſſe mentitur (5): nec ha- (5)
buiſſe

NOTÆ.

(1) *Cui judex cauſæ eſt aſſertor.* „ Hoc eſt: quæ illum
„ nacta eſt judicem, cui perpetua ejusdem li-
„ bertatis defenſio cœlitus eſt demandata. „ Mita.

(2) *Verbum Deum.* Emendatio Latinii. Editi: *Ver-
bum Deus.*

(3) *Uteri magnitudo.* Alias: *meriti magnitudo.*

(4) *Veritas humani corporis naſceretur.* Vide quæ ex
Tillemontio adnotavimus in fine Serm. LIX.

(5) *Aerium corpus aſſumpſiſſe mentitur.* Chriſtum ae-
rium, & de ſubſtantiis ſuperioris Mundi compactum cor-
pus induiſſe, impia fuit doctrina Apellis, Marcionis di-
ſcipuli. Contra eum ſurrexit Tertullianus Lib de Præ-
ſcript cap. LI. pag. 343 ejusque ſectatores, in lib. de
carne Chriſti, cap. 8. vocat. *Apelliacos*: & Auguſt. lib.
de hæreſ. ad quodvult Deum cap. XXIII. *Apellitæ* dicun-
tur: & ab Epiphanio hæreſ. XLIV. pag. 166. *Apellejani.*

(6) buiſſe carnem, ſed hominem ſimulaſſe (6) con-
fingit. *Concipies in utero, & paries filium, &*
vocabis nomen ejus JEſum. Quod Hebraice JE-
ſus, Græce σωτὴρ, hoc dicitur Latine Salva-
(7) tor. (7) Merito ergo virgini ſalva ſunt omnia,
quæ omnium genuit ſalvatorem. *Et vocabis*
nomen ejus JEſum: Quia in hoc nomine deitatis
tota adoratur Majeſtas: omnes qui commorantur
in cælis, univerſi qui habitant terram, cuncti
qui in profundo tenentur inferni, huic proſter-
nuntur nomini, hoc adorant. Audi Apoſtolum
Phil. 2. 10. dicentem: „ Ut in nomine JEſu omne genu
„ flectatur, cæleſtium, terreſtrium & inferno-
„ rum: „ Hoc nomen quod dedit cæcis vi-
ſum, auditum ſurdis, claudis curſum, ſermo-
nem mutis, vitam mortuis, totamque diaboli
poteſtatem de obſeſſis corporibus virtus hujus
nominis effugavit. Et ſi nomen tantum eſt,
quanta poteſtas? Sed quis eſt iſte qui vocatur
hoc nomine? Jam dicat Angelus. *Et filius al-*
(8) *tiſſimi* (8) *vocabitur*. Videtis quia quod concipit
Virgo, non terrenum germen eſt, ſed cæleſte.
Virgo peperit, ſed Deus ſuſcepit filium. Ergo
qui de hac nativitate humano modo diſputat,
ad omnem tendit tanti genitoris injuriam. *Et da-*
bit, inquit, *ei Dominus ſedem David patris ſui*. Hinc
(9) hæreticus (9) generat perfidiæ ſuæ nebulas: hinc
ſibi fingit erroris materiam. Ecce, inquit, non
ego dico, ſed Angelus, dabit illi Dominus
Deus: nunquid non major eſt qui dat, quam
qui accipit? & qui accipit, antequam accipe-
ret, non habebat. Sed nos iſta, fratres, audia-
mus, non ut perfidi, ſed ut fideles: & ſit no-
bis argumentum fidei, quod illis eſt erroris oc-
caſio. *Dabit illi Dominus Deus.* Quis dat, aut
cui dat? utique Deus homini dat, divinitas car-
ni. *Dabit illi Dominus Deus.* Quis Deus? utique
Joan. 1. Verbum quod erat in principio ſemper Deus.
Cui dat? quod caro factum eſt, & habitavit
1. Cor. 15. in nobis. Audi Apoſtolum dicentem „Deus erat
„ in Chriſto mundum reconcilians ſibi. „ Sibi
utique non alii: Hic ergo Deus, qui in Chriſto
erat, regnum ſibi dabat in Chriſto: & confe-
rebat ſuſcepto corpori, quod ſemper ſua di-
vinitate poſſederat: ſicut ex ipſo Angeli pro-
batur eloquio. *Dabit illi Dominus Deus ſedem*
David patris ſui. Vides, quia quando accipit,
David filius dicitur: quando dat, Dei filius
Joan. 16. nuncupatur, ipſe dixit: „ Omnia quæ habet
„ pater, mea ſunt. „ Et quæ neceſſitas acci-
piendi, ubi eſt habendi poteſtas? Ait, omnia
quæ habet pater, mea ſunt. Quis accipit, quæ
ſua ſunt? Aut in gratia dantis eſt, ſi accipien-
tis eſt quod donatur? Fatemur quia accepit,
ſed iſte qui natus eſt, qui ſuſcepit carnem, qui
ſuſcepit infantiam, qui cunabula pertulit, qui
ſuſcepit ætates, qui laborem ſuſtinuit, qui fa-
mem ſenſit, qui ſitim paſſus eſt; qui tot injuria-
rum genera (10) non refugit, qui aſcendit cru- (10)
cem, qui ſubjit mortem, qui intravit ſepulchrum:
hæretice, huic quod accepit aſcribe. At putas
quod honorem a Deo dedignatur accipere,
qui ab hominibus tantas accepit injurias? Aut
exiſtimas quod conferri ſibi regnum a patre
faſtidit, qui ab inimicis pœnas, mortemque
ſuſcepit? Hæretice, quod eſt injuriæ, quod in-
fantiæ, quod ætatis, quod temporis, quod da-
ti, quod accepti, quod minorationis, quod
mortis, ſi intellexeris non eſſe divinitatis, ſed
corporis, tu nullam filio irrogabis injuriam,
nullam tu facies in Trinitate diſtantiam. Sed
revertamur ad nos, & quæ ſunt noſtra jam
loquamur. *Dabit illi*, inquit, *Dominus Deus*
ſedem David patris ſui, & regnabit in domo Ja-
cob in æternum, & regni ejus non erit finis. Qui
in cælo ſemper concedit patri, nunc ſedem
David accepit in terra: qui regnabit ſibi ſem-
per, modo nobis in domo Jacob (11) regnum (11)
ſortitus eſt æternum. Gaudeamus, fratres, quia
qui ſibi regnavit regnaturus eſt nobis: gau-
deamus, quia venit regnaturus in terra, ut
nos cum illo regnare poſſimus in cælo. Au-
di Apoſtolum: „ Si compatimur, & conregna
„ bimus. „ Nobis natus eſt, nobis utique regnum 2. Tim. 2.
venit donaturus: ipſo promittente, cum di-
cit: „ Venite benedicti patris mei, percipite re- Matth. 25.
„ gnum, quod vobis paratum eſt ab origine
„ mundi. „ Vobis dixit, non mihi. Venit, ut ſit
nobiſcum ſemper: ut noſtris ſit ſemper in o-
culis, qui nunc tantum noſtris habetur in
cordibus. Veniet, ut quibus eſt gloria de re-
gno, ſit de familiaritate fiducia. *Et regni ejus*
non erit finis. Qui ejus adventum credis, gau-
de, quia regnum ſine fine promiſit: ubi eſt ſi-
ne ſucceſſore militia (12), ubi ſunt perpetuæ di- (12)
gnitates. Sed quid eſt quod permanſura non
ambiunt, qui ambiunt tranſitura? Quid eſt?
Quid eſt quod caducos honores auro com-
parant, & nolunt gratis accipere ſempiternos?
Fratres, hic parantur officia, hic decernun-
tur loca, hic honores deſignantur, hic qui
non de Evangelii fide acceperit codicillos, ibi
æternarum infulas non habebit dignitatum. Er-
go ſi delectat militia, ſi volumus ſemper mili-
tare, arripiamus arma Chriſti, vigilemus,
ſobrii ſimus, vincamus diabolum, proſternamus
vitia, ut poſſimus accipere præmia pariter, & co-
ronas (13) ab ipſo Domino noſtro JEſu Chriſto, (13)
qui cum Deo patre regnat nunc & ſemper, &
per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

SER-

De eodem ſic Theodoretus, hæreſ. Fabul. lib. 1. cap. XXV. pag. 211. *Chriſto corpus attribuit non humanum, ſed de mundi ſubſtantia.*

(6) *Sed hominem ſimulaſſe.* Hæreſim hanc foverunt varii: Simon, Menander, Marcion, Valentinus, Baſilides, Bardeſanes, Cerdo, Manes. Vide Theodoretum hæretic. Fabul. lib IV. cap. XI. pag. 278. Idem Epiſt. CIV. pag. 975. Chryſoſtomum homil. VIII. in Matth. pag. 52. Ignatium in Epiſt. ad Trallenſes, pag. 83., Baſilium de generat. Chriſti hum. pag. 589. ad illud. Matth. 1. 20., Socratem Hiſtor. Eccleſ. lib. 2. cap. XXII. pag 185. Photium Epiſt. ult. pag. 381. Leontium de Sectis, Act. 111. pag. 434. Huc quoque referri debent Gnoſtici, qui ſcribente Epiphanio hæreſ. XXVI. pag 45., docuerunt: *Chriſtum non eſſe natum ex Maria, ſed per Mariam oſtenſum: carnem vero ipſum non aſſumpſiſſe, ſed ſpeciem tantum fuiſſe, ſeu illuſionem.*

(7) *Salvator.* Vide Synopſim Sacr. Critic. tom. IV. pag. 34. & 35. In ſacris autem receptius *Soſpitator*.

(8) *Filius Altiſſimi.* Deus dicitur *Altiſſimus* hic, & Gen. XIV. 9. Pſalm. LXXXII. 7. Marci v. 7.

(9) *Hinc Hæreticus.* Arianos perſtringit.

(10) *Tot injuriarum genera.* Ex Latinio. Editi: *tota injuriarum genera.*

(11) *In domo Jacob.* Conſonant Patres, qui pro *domo Jacob* Eccleſiam & Fideles innui volunt.

(12) *Sine ſucceſſore militia.* Vel de Syderum, vel de Angelorum militia hæc intelligas, utraque ſemper eadem erit, nec unquam deficiet. Ex Mita.

(13) *Accipere præmia .. & coronas.* Similia habes apud Theophylactum in 11. ad Timoth. 2 S. Athanaſium, qu. CXX. de Parab. Script. Gregorium Nazianz. Orat. 11. in Pentec. Auguſtinum in Pſalm. LX. Ambroſium Offic. lib. 2. cap. X.

NOTÆ.

SERMO CXLV. (*)

De Generatione Chriſti, & de Joſeph Mariam dimittere volente.

AUdituri eſtis hodie, fratres, quemadmodum nobis beatus Evangeliſta generatio-
Matth. 1. nis Chriſti retulit ſacramentum. *Chriſti*, inquit, *generatio ſic erat: Cum eſſet deſponſata mater ejus Maria Joſeph, antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu Sancto: Joſeph autem vir ejus cum eſſet juſtus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.* Et quomodo juſtus, qui conceptum ſponſæ duxit non diſcutere? Suſpecti non exquirit cauſam pudoris, conjugii famam non vindicat, ſed requi-
(1) rit (1)? *Voluit occulte dimittere eam.* Hoc pio magis videtur convenire, quam juſto; ſed humano judicio, non divino. Penes Deum neque pietas ſine juſtitia eſt, neque ſine pietate juſtitia: cæleſti ſenſu ſine bonitate æquitas, ſine æquitate bonitas non habetur. Virtutes ſi ſeparatæ fuerint, dilabuntur: æquitas ſine bonitate ſævitia eſt, & juſtitia ſine pietate crudeli-
(2) tas. Joſeph ergo merito juſtus, (2) quia pius: & pius, quia juſtus. Denique dum pietatem cogitat crudelitate caruit: dum cauſam temperat, judicium cuſtodivit: dum vindictam differt, crimen evaſit: dum refugit accuſatorem, fugit ſententiam. Æſtuabat animus ſanctus negotii novitate perculſus, ſtabat ſponſa prægnans ſed virgo: ſtabat plena pignore, ſed non vacua pudore: ſtabat de conceptu ſolicita, ſed de integritate ſecura: ſtabat veſtita materno munere, ſed non honore virginitatis excluſa. Sponſus quid faceret ad iſta? Accuſaret de crimine? Sed erat ipſe innocentiæ teſtis. Culpam diceret? Sed erat ipſe cuſtos pudoris. Urgeret
(3) adulterium (3)? Sed erat ipſe virginitatis aſſertor. Quid faceret ad iſta? Cogitat dimittere, quia non poterat vel foris prodere, vel intus quod evenerat, continere. Cogitat dimittere, & dicit Deo totum, quia quod homini diceret, non habeat. Et nos fratres, quoties res turbat, fallit ſpecies, facit color negotii interna neſcire, declinemus judicium, ſubtrahamus vindictam, ſententiam fugiamus, dicamus Deo totum, ne dum facile innocentum forte geſtimus in pœnam, ipſi nobis noxiam ſententiam
Matth. 7. proferamus, dicente Domino: „In quo judicio judicaveritis, judicabitur de vobis.„ Certe ſi nos tacuerimus, clamabit Deus: reſpondebit Angelus: qui Joſeph, ne innocentiam deſereret, ſic prævenit: *Joſeph*, inquit, *fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Joſeph fili David*: Videtis, fratres, in perſona genus vocari, videtis in uno totam proſapiam (4) nuncupari, videtis in Jo- (4)
ſeph ſeriem Davidici ſtemmatis jam citari (5). (5)
Joſeph fili David. Viceſima octava generatione (6) (6)
natus, quomodo David filius dicitur, niſi quia generis aperitur arcanum, fides promiſſionis impletur, ſuperna conceptio cæleſtis partus virginea jam ſignatur in carne? *Joſeph fili David.* Tali voce ad David prolata fuerat promiſſio Dei patria: „Juravit Dominus David veritatem, Pſal. 131.
„& non fruſtrabitur eum, de fructu ventris „tui ponam ſuper ſedem tuam.„ Quod factum quidem tali gloriatur in cantico: „Di- Pſal. 109.
„xit Dominus domino meo, ſede a dextris „meis:„ De fructu ventris tui, bene fructus ventris tui, bene de utero: quia cæleſtis hoſpes, ſupernus habitator: ſic in uteri deſcendit hoſpitium, ut corporis clauſtra neſciret: ſic de habitaculo ventris exiit, ut virginalis janua non pateret, & impleretur illud quod cantatur in Cantico Canticorum. „Hortus clauſus ſoror Cant. 4.
„mea ſponſa: hortus clauſus, fons ſignatus.„ *Joſeph fili David, noli timere.* Sponſæ cauſas ſponſus ne timeat admonetur: & vere pius animus dum compatitur, plus paveſcit. *Joſeph fili David, noli timere.* Ne cum de conſcientia ſecurus ſis, de ſacramenti cognitione ſuccumbas. *Joſeph fili David, noli timere.* Quam vides virtus eſt iſta, non crimen: hic non humanus lapſus eſt, ſed eſt divinus illapſus: hic præmium eſt, non reatus: hic incrementum cæli eſt, non corporis detrimentum: hic non eſt proditio perſonæ, judicia eſt ſecretum: hic palma cognitoris eſt, non ſupplicii pœna: hic hominis furtum non eſt, theſaurus eſt Dei: hic non eſt mortis cauſa, ſed vitæ. Et ideo noli timere quia quæ vitam parturit, non meretur
occidi (7). *Joſeph fili David, noli timere Mariam* (7)
conjugem tuam accipere. Sponſam vocari conjugem legis eſt hoc divinæ: ſicut ergo manente
virginitate mater eſt, ita conjux dicitur (8) (8)
pudore permanente. *Joſeph fili David, noli timere*

NOTÆ.

(*) SErmo hic in aliquibus Codicibus inſcribitur tantum: *de Generatione Chriſti*: reliqua deſunt.

(1) *Requiris* Alias, *relinquis*.

(2) *Joſeph merito juſtus.* Uti juſtus, ideſt patriorum rituum obſervator, retinendam uxorem minime cenſuit: uti pius, dimittere cogitavit: ſed ſine ſtrepitu forenſi, & criminis infamia.

(3) *Urgeret adulterium.* Nec veritus eſt Auguſtinus dicere nil aliud quam adulterium ſuſcipaſſe. Juſtinus etiam in Colloquio cum Tryphone pag. 303. D edit. Colon. 1686. *Quod vero Joſeph occulte dimittere, non palam traducere cogitaret; ideo fuit, quod certe adulteram neſciret, ſed mere ſuſpicaretur: imo potius fluctuatione, & perturbatione animi moveretur.*

(4) *In uno totam proſapiam.* Promiſſio Dei de Chriſto naſcituro, non Judaicam gentem tantummodo, ſed privatam Davidis proſapiam ſpectabat.

(5) *Jam citari* Alias. *non mutari.*

(6) *Viceſima octava generatione*, Corrupte legebatur „*triceſima octava.* Facile enim fuit Librariis pro *viceſima* „ſcribere *triceſima*. Matth. cap. 17. *Omnes generationes* „*ab Abraham, uſque ad David, generationes quatuordecim:* „*& ab David uſque ad tranſmigrationem Babylonis generationes quatuordecim: & ab tranſmigratione Babylonis uſ-* „*que ad Chriſtum, generationes quatuordecim.* Ergo viceſima octa. a generatione a David, natus eſt Chriſtus.„ Mita.

(7) *Meretur occidi.* Lege Moyſis Deuteron. XXI. 20. ſtatuebatur lapidatio in uxores adulterii reas.

(8) *Conjux dicitur.* Sponſa eſt, quæ alicui pacta eſt uxor: nam quæ deſponſata erat, uxor habebatur deſtinatione: ac proinde *uxor* vocatur Geneſ. XXX. 21, XXII. 24. ubi punitur tanquam adulter, qui alterius ſponſam corruperit. Vox autem hæc *conjux* ſponſai bus de futuro, uſitato hominum ſermone, non convenit Quare inter Virginem ac Joſephum matrimonium ratum. non conſummatum interceſſerat. Vide Du-Hamel in Notis hic: & Auguſtinum lib V. contra Julian. cap. X:1 qui eidem Juliano ſuffugium quærenti, & Evangeliſtam ex vulgi opinione locutum effutienti, dum Mariam Joſephi conjugem dixit

mere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Veniant, audiant, qui requirunt, quis ſit quem Maria genuit. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Veniant, audiant, qui Græco tur-
(9) bine Latinam nubilare niſi ſunt puritatem (9), ἀνθρωποτόκον, χριστοτόκον, ut θεοτόκον tollerent, blaſphemantes. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Et quod de Spiritu ſancto natum
Joan. 3. eſt, ſpiritus eſt, quia Deus ſpiritus eſt. Quid
& 4. ergo requiris, quis eſt qui de Spiritu ſancto natus eſt, cum tibi quia Deus eſt, Deus ipſe reſpondeat? cum te Joannes increpet, qui dicit:
Joan. 1. „ In principio erat Verbum, & Verbum erat „ apud Deum, & Deus erat Verbum, & Verbum Deus caro factum eſt, & habitavit in „ oobis, & vidimus gloriam ejus: „ Joannes vidit gloriam, reſpicit iofidelis injuriam. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Et vidimus gloriam ejus, cujus ejus? qui natus eſt de Spiritu ſancto, ejus qui Verbum caro factum eſt, & habitavit in oobis. *Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Virgo concepit, ſed
(10) de ſpiritu: virgo parturiit (10), ſed eum quem
Iſa. 7. prædixit Iſaias: „ Ecce virgo in utero acci-
Matth. 1. „ piet, & pariet filium, & vocabunt nomen „ ejus Emanuel, quod ioterpretatur nobiſcum „ Deus: „ Nobiſcum Deus, cum illis homo.
Hier. 7. „ Et maledictus homo, qui ſpem ponit in ho- „ mine. „ Audiant qui requirunt, quis eſt qui natus eſt de Maria? *Pariet filium*, inquit An-
gelus, *& vocabis nomen ejus Jeſum.* Quare Je- Phil. 2.
ſum? Apoſtolus dicit: „ Ut in nomine Jeſu „ omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, „ & infernorum: „ & tu quis ſit Jeſus, doloſus cognitor ounc requiris? Omnis jam lingua confitetur: „ quia Dominus Jeſus in gloria eſt „ Dei patris: „ & tu adhuc inquiris, quis eſt Jeſus? *Pariet filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum.* Non alterius ſalvum faciet. Unde? *A peccatis eorum.* Eſſe Deum, qui peccata donat, ſi Chriſtianis non credis, crede iofideliſſime vel Ju-
dæis dicentibus: „ Cum ſis homo, facis te- Joan. 10.
„ ipſum Deum. „ Quis poteſt peccata dimit- Marc. 2.
tere, niſi ſolus Deus? Illi eum negabant Deum, qui eum peccata dimittere non credebant: tu ab eo peccata dimitti credis, & Deum dubitas confiteri? Verbum caro factum eſt, ut homi-
ois caro promoveretur (11) in gloriam Dei, non (11)
ut Deus in carnis verteretur injuriam, ſicut di-
cit Apoſtolus: „ Qui ſe jungit Domino, unus 1.Cor. 6.
„ ſpiritus eſt: „ Et quomodo ooo quando ſe jungit Deus homini, unus eſt Deus? Humanæ
leges (12) intra trigiota annos litigioſas omnes (12)
interimunt quæſtiones, & Chriſtus circa quin-
gentos annos (13) nativitatis ſuæ cauſas præ- (13)
ſtat: ortus ſui lites patitur: ſtatus ſui ſuſtinet quæſtiones? Hæretice, deſine judicare judicem
tuum, & adora in cælis Deum, quem Deum Matth. 2.
magus adoravit in terris.

dixit, arguta hac obſervatione occurrit: *Hoc putemus Evangeliſtam facere potuiſſe, cum vel ſua, vel cujuslibet alterius Hominis verba narraret, ut ſecundum opinionem populi loqueretur. Numquid & Angelus loquens tunc ad tenum, contra conſcientiam ſuam, & ipſius cui loquebatur, ſecundum opinionem potius, quam ſecundum veritatem fuerat loquutus; cui & dixit: noli timere accipere Mariam in Conjugem tuam?*

(9) *Latinam nubilare puritatem.* Vixerat Chryſologo coævus Theodorus Mopſueſtenus, ſecundum cujus pravam doctrinam: *Deus verbum erat in illo Homine quem Virgo peperit κατ᾽ ἀξίαν ſecundum dignitatem: κατ᾽ ἀναφορὰν ſecundum relationem: κατ᾽ ἐνέργειαν ſecundum operationem: unde ipſa Virgo Maria ἀνθρωποτόκος Hominipara, & χριστοτόκος Chriſtipara, non θεοτόκος Deipara* dici poterat. Veroſimilius autem eſt, hic ab Chryſologo vellicari hæreſim Eutychetis, ut putat Bacchinius in Agnello tom. I. Ex hoc enim eruit, vir doctiſſimus, Petrum Epiſcopum Ravennatem, diverſum eſſe a Petro Noſtro, qui recentiori ætate vixit: obſervavitque Tillemontius tom. V. pag. 264. col. 2. Nota in hoc Sermone nonnulla legi, quæ occurrunt etiam in Epiſtola Chryſologi contra Eutychem.

(10) *Virgo parturiit.* Alias: *concepit.*

(11) *Ut hominis caro promoveretur.* MS. Cæſen. & Vallicel. *ut homo carne promoveretur.*

(12) *Humanæ leges.* Legem tangit ab Valentiniano datam Arturo & Protogene Coſſ. XV. Kalen. Julii, de triginta annorum præſcriptione. C. de Præſcript.

(13) *Circa quingentos annos.* Ex his nonnulli eruerant ætatem Chryſologi, ſed perperam. Vide Mitam in reſponſionibus ad oppoſita de Vita Chryſologi. Antiquos parum diligentiæ in annis computandis impendiſſe fatentur omnes. Præcipue P. Le Ceillier *Hiſtoire General des Auteurs Eccleſiaſtiques*, tom. IV. pag. 13. Quin hic ipſe Sermo ſupputationis hujus errorem evincit. Ejuſdem enim ſtyli eſt, quo ſcripta fuit Epiſtola ad Eutychem, dubio procul data ann. 449. Ni velimus dicere 50 jam ab ea tranſactis annis, adhuc Chryſologum in habendis ad Populum concionibus exerceri.

SERMO CXLVI. (*)

De eadem, ac Joſeph ſponſo, & ſponſa Matre.

QUoties tranſcurſis anni metis dies dominicæ nativitatis adventat, & virginei partus fulgor toto orbe diffunditur flammeo
(1) coruſco, voluntatis non pavoris eſt (1) quod tacemus. Quæ mens in ipſo ortu divini regis objicere ſe præſumat? Solis radii cum erumpunt, viſus hebetatur humanus; radiante Deo, quomodo non totus animorum ſauciatur aſpectus? Reparatis ergo ſenſibus novi luminis poſt ſtuporem, tempus eſt quo jam oos viſa Chriſti generatiooe per carnem ipſius etiam divinitatis
contemplemur arcana. *Chriſti*, inquit Evange- Matth. 1.
liſta, *generatio ſic erat.* Fratres, ſi volumus intelligere quæ dicuntur, divina verba modis non penſemus humanis: ſeponendus eſt humanus ſenſus, ubi totum quod dicitur eſt divinum. Sic Chriſtus quod naſcitur ooo eſt conſuetudo, ſed ſignum: non eſt natura, ſed virtus: non ordo eſt, ſed poteſtas: & eſt cæleſte miraculum, ratio noo humana. Hic mundana ſcientia quid capiet? hic carnis intelligentia quid requiret? *Chriſti*, inquit, *generatio ſic erat.* Non di-
xit

NOTÆ.

(*) SErmo. Alias Titulum præfert: *de eadem.* Cætera deſiderantur.

(1) *Voluntatis, non pavoris eſt.* Alias: *Pavoris non voluntatis eſt, quod tacuimus.* Verba hæc juxta mentem Tillemontii, tom. V. pag. 187. innuere videntur, Chryſologum in die Nativitatis Domini ab concionibus abſtinuiſſe.

(2) Ex

xit ſic facta eſt, ſed ſic erat: quia Chriſti gene-
ratio erat apud patrem, quando generabatur ex
matre. Quod erat, ſemper erat: quod factum
eſt, hoc reddebatur: erat Deus, reddebatur ho-
mo: ex utero nos ſuſcepit ille, qui nos plaſ-
(2) maverat ex luto (2). *Cum deſponſata eſſet mater*
ejus Maria. Suffecerat dixiſſe, cum deſponſata
eſſet Maria. Quid ſibi vult ſponſa mater? ſi
mater, non ſponſa: ſi ſponſa, non adhuc ma-
ter. *Cum deſponſata eſſet Maria mater ejus.* Vir-
ginitate ſponſa, fœcunditate mater: mater viri
neſcia, partus conſcia. Aut quomodo non an-
te conceptum mater, quæ poſt partum virgo
mater? Aut genitrix quando non, quæ ſæcu-
lorum generavit auctorem? principium dedit
(3) rebus? natura virgo mater ſemper, ſic ſemper (3)
noverca corruptio. Eſt ergo muneris virgina-
lis, ut regeneret per Deum virgo, quod per
Deum virgo generavit: Deus & integritas eſt
cæleſte conſortium, virginitas juncta Chriſto
copula eſt perfecta virtutis. Quod Virgo con-
cipit, eſt honor Spiritus, non onus eſt carnis:
quod parturit Virgo, ſecretum eſt Dei, non
eſt miniſterium conjugale: quod naſcitur Chri-
ſtus, divinæ majeſtatis eſt, non eſt imbecillita-
tis humanæ: eſt gloria deitatis tota, ubi nul-
la carnis ſentitur injuria. *Cum eſſet deſponſata*
mater ejus Maria Joſeph, antequam convenirent,
inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto.
Quid eſt quod ad ſponſam, & non ad liberam
cæleſtis innocentiæ deſtinatur arcanum? Quid
eſt quod ſic zelo ſponſi, ſponſæ periculum
comparatur? Quid eſt quod virtus tanta puta-
tur crimen, ſalus certa diſcrimen? Quid eſt,
quod inter innocentes taliter laborat pudor,
verecundia ſuccumbit, fatigatur caſtitas, ſau-
ciatur fides, extat accuſatio, urget cauſa, fa-
cultas tota excuſatione aufertur? Quis excuſat
ſponſam, quam conceptus accuſat? Aut quid
proficiet defenſor externus, quando facti teſtis
internus aſſiſtit? Quid tenemus, fratres? Non
apices, non literæ, non ſyllabæ, non verbum,
non nomina, non perſonæ in Evangelio divi-
nis vacua ſunt figuris. Sponſa quæritur, ut jam
tunc Eccleſia Chriſti ſponſa ſignetur: juxta il-
Oſee 2. lud Oſeæ Prophetæ: „ Sponſabo te mihi in ju-
„ ſtitia & judicio, & in miſericordia & miſe-
„ rationibus, & deſponſabo te mihi in fide: „
Joan 3. Hinc Joannes ait: „ Qui habet ſponſam,
2. Cor. 11. „ ſponſus eſt. „ Et B. Paulus: „ Sponſavi vos
„ uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. „
Vere ſponſa, quæ virginali partu novam Chri-
ſti regignit infantiam. Procurator Joſeph ſpon-
ſus, ut iſte in illo Joſeph Chriſti figuram im-
pleat paſſionis: Joſeph Prophetalibus ſomniis
incurrit zelum, Chriſtus propheticis viſionibus
ſuſcepit invidiam: Joſeph miſſus in lacum
mortis, vivus emergit a lacu, Chriſtus mor-
tis ſepulchro datus, vivus remeat a ſepulchro.
Joſeph venundatus eſt, pretio taxatus eſt
Chriſtus. Joſeph transducitur in Ægyptum,
ad Ægyptum fugatur Chriſtus: Joſeph eſu-
rientibus populis panem copioſe miniſtrat,
Chriſtus cæli pane manentes orbe toto exſatu-
rat nationes. Sic lucet, cur Joſeph iſte cæle-
ſtis ſponſi typum prætulerit, portaverit ima-
ginem, ambulaverit in figuram. Maria mater
vocatur, & quando non Maria mater? „ Con- *Gen. 1.*
„ gregationes, inquit, aquarum appellavit Ma-
„ ria: „ Nonne hæc exeuntem populum de Æ-
gypto concepit uno utero ut emergeret cæle-
ſtis in novam creaturam renata progenies? Jux- *1. Cor. 10.*
ta illud Apoſtoli: „ Patres noſtri omnes ſub nu-
„ be fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & om-
„ nes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari. „
Et ut ſemper Maria humanæ prævia ſit ſalu-
tis, populum quem unda generatrix emiſit in
lucem, ipſa jure præceſſit in Cantico. „ Maria,
„ inquit, ſoror Aaron ſumens tympanum in ma-
„ nu ſua, dixit: Cantemus domino, glorioſe e-
nim honorificatus eſt. „ Nomen hoc prophetiæ *Exod. 15.*
germanum eſt (4), hoc renaſcentibus ſalutare, (4)
hoc virginitatis inſigne, hoc pudicitiæ decus,
hoc indicium caſtitatis, hoc Dei ſacrificium,
hoc hoſpitalitatis virtus, hoc collegium ſan-
ctitatis: merito ergo matris Chriſti nomen eſt
hoc maternum. Diximus quare mater ſponſa,
quare Joſeph ſponſus, quare Mariæ maternum
nomen, ut totum circa ortum Chriſti fuiſſe
myſticum panderemus: nunc quare ſponſa quæ-
ſita ſit ad partum Chriſti, aliis prodamus ex
cauſis. Prædixerat Iſaias & Virginem parere *Iſai. 7.*
Deum cæli, Regem terræ, orbis Dominum,
reparatorem mundi, mortificatorem mortis,
redditorem vitæ, perpetuitatis auctorem, hoc
quam eſſet mundanis triſte, terribile regibus,
pavendum Judæis, ipſe dominicæ nativitatis
probavit eventus. Namque ubi natum Chri- *Matth. 2.*
ſtum nunciantibus magis audivit Judæa, Hero-
des didicit, mox perdere Judæi, Herodes oc-
cidere molitus eſt Chriſtum; & dum ſucceſſorem
ſibi timent, omnium perdere conati ſunt ſalvato-
rem: denique quia ipſum invenire nequierunt,
delent patriam: lac miſcent ſanguini, coævos
ejus parricidali furore collidunt: laniant inno-
centiæ ſocios, quia culpæ participes invenire
non poterant, quos punirent. Et ſi jam nato
Chriſto hæc faciunt, concepto Chriſto tanta
feritas quid feciſſet? Hinc eſt quod providetur
ſponſus, providetur maritalis ſpecies, ut celet
miraculum, ut tegat ſignum, ut velet Virginis
partum, ut crimini non det locum, ut furentis
inſidias ſic eludat. Chriſtus quamvis morti de-
ditus in utero ſi fuiſſet extinctus, mors præceps
quod noſtræ ſaluti venerat, abſtuliſſet. Et quia
locus iſte multa nobis conferre poterit ſi dica-
tur, prælibaſſe nos hodie, fratres, dominicum
ſufficiat ſacramentum.

SER-

(2) Ex luto: Aliàs: *ex limo.*

(3) *Natura virgo, mater ſemper, ſic ſemper* &c. MS. Cæſenæ: *Natura virgo viciata, finem attulit Naturæ: ſicut verum natura virgo Mater, ſic verum ſemper noverca corruptio.* „ Hoc eſt cum natura, quæ virgo a Deo creata „ fuerat, ob peccatum protoplaſti vitiata remanſit, finem „ attulit ipſi naturæ virgini, quæ ulterius parere nequi- „ vit virgo, ſed corrupta ut dicat plurimus generationem „ unius, alterius eſſe corruptionem; quâ de re natura non „ amplius dicitur mater, ſed appellatur noverca. „ Mita.

(4) *Prophetiæ germanum,* Maria Aaronis ſoror, prophetiæ dono claruit.

SERMO CXLVII.

De Incarnationis Sacramento.

DOminum Chriſtum, fratres, quæ res fecerit
terreni corporis inire commercium, intra-
re humanæ carnis anguſtias, habitare vir-
ginalis uteri manſionem, quia ante hac audire
cæpimus, hodie plenius audiamus. Vos mihi
vita, vos mihi ſalus, vos mihi gloria: & ideo
non patior neſcire vos, quod Deus mihi de-
(1) derit ſcire (1). Deum ſcivit Evangeliſta cum di-
Joan. 1. cit: „ Deum nemo vidit unquam. „ Ergo
Deum quem ſciebat, agnoſcebat, ſentiebat: quia
videre non poterat creatura, ferebatur ſervitu-
te dura, triſte exhibebat obſequium pro invi-
ſibili majeſtate; obſederat pavor omnia; timor
ſolverat univerſa; cuncta concuſſerat terror; in
cælo divinus ſplendor proſtraverat Angelos;
in terra tonitrua & fulmina corda mortalium
quaſſabant. Sic minus pavor amorem dominan-
tis excluſit; Angelos fugavit ad terras; homi-
nes traxit ad idola; mundum vanis erroribus oc-
cupavit: fecit omnes creatorem fugere, colere
creaturas. Amare non poteſt, qui ſatis timet:
hinc eſt, quod mundus perire maluit, quam
Gen. 4. timere: pavore mors ipſa levior. Denique Cain
ubi parricidali cœpit terrore vexari, mortem
petit, requiem credit ſi periret. Et quid di-
3. Reg. 19. cam Cain? Elias ille ubi ſenſit toto ſe timore
aſpergi, repetebat quam fugerat mortem, me-
lius exiſtimans morti ſuccumbere, quam timo-
ri. Petrus quoque dominicæ virtutis timore
turbatus, Chriſtum ut a ſe diſcederet, ſuppli-
cabat: „ Diſcede, inquit, a me, quia homo
Luc. 5. „ peccator ſum. „ Hoc dicebat, quia quicquid
erat amoris & fidei, pondus pavoris extinxe-
rat, ſic timor niſi amore fuerit temperatus,
quamvis devotam ſervitutem efficit contuma-
cem. Videns ergo Deus mundum labefactari
timore, continuo agit ut cum amore revocet,
invitet gratia, charitate teneat, & conſtringat
Gen. 7. affectu. Hinc eſt, quod inveteratam malis ter-
ram abluit ulciſcente diluvio: & Noe novi ſæ-
culi vocat parentem, blando ſermone compel-
lat, dat familiarem fiduciam, pie de præſenti-
bus inſtruit, conſolatur per gratiam de futuris:
& jam non juſſis, ſed participato labore una
in arca claudit totius ſæculi partum: ut ſocie-
tatis amor, timorem ſervitutis auferret; & ſer-
varetur amore communi, quod fuerat commu-
ni labore ſalvatum. Hinc eſt, quod Abraham
Gen. 12. vocat de gentibus, auget nomine, patrem fidei
facit, comitatur via, inter exteros ſervat, di-
tat rebus, honorat triumphis, promiſſis oppi-
gnorat, eripit injuriis, hoſpitalitate blanditur,
mirificat germine deſperato: ut tot repletus bo-
nis, tanta divina illectus dulcedine charitatis,
Deum diligere diſceret, non timere: aman-
Gen. 28. do colere, non pavendo. Hinc eſt, quod Ja-
cob fugientem ſolatur in ſomnis; redeuntem
pro certamine provocat; luctatoris conſtringit
amplexu: ut amaret patrem certaminis, non
Exod. 3. timeret. Hinc eſt, quod Moyſen patria voce
vocat, paterna alloquitur charitate, ut ſit plebis
ſuæ liberator invitat. Et quid plura? Deum
facit: dedit eum in Deum Pharaonis: Deum
facit, munit ſignis, armat virtutibus, juſſis bella
expugnat, militem ipſo verbo vincere tribuit,
præceptis triumphare concedit, atque per o-
mnes virtutum coronas ad amicitiam ſuam
promovet, cæleſtis regni præſtat eſſe partici-
pem, & ut ipſe ſit legiſlator indulget, totum
tamen ut amaret, accepit: denique tantum ef-
ſet Dei amore ſuccenſus, ut ipſe ardenter di-
ligeret, & alios ut diligerent, ſic moneret,
„ Diliges Dominum Deum tuum ex toto cor- *Deut. 6.*
„ de tuo, ex tota anima tua, & ex tota vir-
„ tute tua. „ Quicquid eſt cordis, quicquid
mentis, quicquid virtutis humanæ, ita Dei amo-
re voluit poſſideri, ut hominis mundanus non
haberet quid violaret affectus. Sed per hæc
quæ memoravimus, ubi humana corda flamma
divinæ charitatis accendit, & humanis ſenſibus
amoris Dei tota ſe fundit ebrietas, ſaucia men-
te cœperunt Deum carnalibus velle oculis in-
tueri. Deum quem mundus non capit, angu-
ſtus quomodo capere poterat humanus aſpe-
ctus? Quid erit, quid debeat, quid poſſit,
non reſpicit jus amoris. Amor ignorat judi-
cium, ratione caret, modum neſcit. Amor
non accipit de impoſſibilitate ſolatium, non
recipit de difficultate remedium. Amor niſi ad
deſiderata pervaſerit, necat amantem: & ideo
vadit quo ducitur, non quo debeat. Amor
parit deſiderium, gliſcit ardore, ardor ad in-
conceſſa pertendit. Et quid plura? Amor quod
amat, non poteſt non videre: hinc eſt quod
omnes ſancti omnia quæ meruerant parva du-
xerunt, ſi Dominum non viderent. Et reve-
ra, fratres: quomodo pro beneficiis reddet
obſequium, ſi beneficiorum non videat lar-
gitorem? Aut quomodo credit a Deo ſe ama-
ri, cujus non meretur aſpectum? Hinc eſt quod
amor qui cupit videre Deum, & ſi non habet
judicium, habet tamen ſtudium pietatis. Hinc
eſt quod Moyſes audet dicere: „ Si inveni gra- *Exod. 33.*
„ tiam coram te, oſtende mihi faciem tuam. „
Hinc eſt quod alius dicit: „ Oſtende faciem *Pſal. 79.*
„ tuam. „ Denique & ipſi Gentiles ob hoc ſi-
mulacra finxerunt, ut in ipſis erroribus oculis
cernerent quod colebant. Sciens ergo Deus
viſendi ſe deſiderio cruciari, laſſarique mor-
tales, unde ſe viſibilem faceret hoc elegit,
quod eſſet & terrenis magnum, & non mi-
nimum ſupernis. Nam quod in terra a Deo
ſibi ſimile factum eſt, in cælo non poterat hono-
rificum non haberi? „ Faciamus, inquit, ho- *Gen. 1.*
„ minem ad imaginem, & ſimilitudinem no-
„ ſtram. „ Perfecta devotio hoc debet imagi-
ni, quod debet & Regi. Si de cælo ſumpſiſ-
ſet Angelum, nihilominus inviſibilis habere-
tur: ſi de terra minus homine, & divinitatis
eſſet injuria, & dejeciſſet hominem, non le-
vaſſet. Nemo ergo chariſſimi, Dei credat in-
juriam, ſi Deus ad homines per hominem
venit, & aſſumpſit ex nobis, ut videretur a
nobis, qui vivit, & regnat Deus nunc, & per
omnia ſæcula ſæculorum (2), Amen. (2)

SER-

NOTÆ.

(1) QUod mihi *Deus dederit ſcire.* MS. Ceſen. *quod mihi Deus ſcire donaverit.*

(2) *Per omnia ſæcula ſæculorum.* Hac formula abſolvere Conciones ſolemne fuiſſe Patribus, teſtatur Ferrarius de Concion. lib. 1 cap. XXXII. pag. 153. ubi & ipſum laudat Chryſologum.

NOTÆ.

SERMO CXLVIII.

De eodem.

HOdie, fratres, heſternum debemus redhibere ſermonem: hodie dominicæ nativitatis lætitiam debemus iterare: quando concipit Virgo, Virgo parit, manet Virgo: non eſt conſuetudo, ſed ſignum: non eſt ratio, ſed
(1) virtus (1): auctor eſt, non natura: non eſt commune, ſed ſolum: divinum eſt, non humanum. Ceſſet ergo inanis Philoſophiæ labor, naſci Chriſtum non fuit neceſſitas, ſed poteſtas: fuit honor, injuria non fuit: ſacramentum pietatis fuit, deitatis non fuit detrimentum: fuit reparatio ſalutis humanæ, imminutio ſubſtantiæ non fuit hoc divinæ. Qui non naſcendo ex intacto limo fecit hominem, naſcendo ipſe hominem de corpore fecit intacto: manus quæ in noſtrum plaſma lutum dignanter aſſumpſit, ad reparationem noſtram dignanter aſſumpſit & carnem. Ergo quod creator in creatura ſua, quod Deus invenitur in carne, creaturæ honor eſt, non eſt creatoris injuria. Sed hoc contumeliam credit, qui credit lutum pretioſius eſſe, quam carnem. Fortaſſe pœnitet de luti injuria in honorem carnis, in hominis gloriam ſe mutatum? Homo quare tibi tam vilis es, qui tam pretioſus es Deo? Quare ſic honoratus a Deo teipſum taliter inhonoras? Quare quæris, unde factus ſis, & ad quid factus ſis, non requiris? Nonne tota iſta quam vides tibi facta eſt mundi domus? Tibi infuſa lux circumfuſas removet tenebras, tibi eſt temperata nox, tibi dimenſus eſt dies, tibi cœlum, ſolis, lunæ, ſtellarum vario fulgore radiatum eſt: tibi terra floribus, nemoribus, fructibus eſt depicta: tibi creata eſt in aere, campis, in aqua ſpecioſa continens mirabilis animantium multitudo, ne gaudium novi ſæculi triſtis ſolitudo confunderet. Hinc eſt, quod fecit te eſſe de terra, ut eſſes tu Dominus terrenorum: & eſſes ipſis in ipſius ſubſtantiæ communione communis: nec tamen te terrenum terreſtribus ſic æquavit: ut non etiam cæleſtibus animatum te cælitus exæquaret: & ut eſſet tibi cum Deo ratio communis, corpus commune cum jumentis, dedit tibi animam de cælo, dedit tibi corpus de terra, ut in te nexa cæli, terræque concordia ſervaretur. Adhuc tamen quid adjiciat ad honorem tuum tuus creator excogitat: in te imaginem ſuam ponit,
Gen. 1. ut terris inviſibilem conditorem viſibilis imago præſentem poneret: & in terrenis dedit tibi vices ſuas, ut non fraudaretur (2) Domini Vi-
(2) cario, mundi tam larga poſſeſſio. Et ſi iſta ita ſunt, quare modo putatur injuria, quando Deus quod per ſe fecit in te, in ſe clementer excepit, & in homine ſe vere videri voluit, in quo ante imaginario voluit ſe videri: deditque ut proprietas eſſet (3) ipſe, qui ante ut ſimili- (3)
tudo eſſet acceperat. Concepit Virgo, Virgo peperit, non te conceptus turbet, partus te non confundat auditus, quando virginitas quicquid eſt humani pudoris excuſat. Aut quæ ibi verecundiæ læſio, ubi init Deitas cum amica ſibi ſemper integritate conſortium; ubi eſt interpres Angelus, fides pronuba, deſponſatio caſtitas, donatio virtus, judex conſcientia, cauſa Deus, conceptus integritas, virginitas partus, virgo mater? Nemo ergo judicet humano modo quod divino geritur ſacramento, nemo myſterium cæleſte (4) diſcutiat ratione terrena, ne- (4)
mo ex uſu tractet novitatis arcanum, nemo quod ſingulare eſt, metiatur exemplo, nemo contumeliam de pietate componat, nemo periculum ſubeat de ſalute. Certe qui ſcire deſiderat altiora, recurrat ad legem: per legem legis ſcientiam quærat: auctoris factum auctoritate cognoſcat auctoris. Lex refert, quod Gen. 2.
Deus hominem propriam creavit ad vitam, quod homini terram juſſit proferre fructus ſpontanea ſervitute; quod beſtias, pecudes, armenta, humanæ juſſit poteſtati ſubjacere, non arti; ut homo laboris neſcius, doloris ignarus, beatus delicias poſſideret. Sed omnia hæc ne haberet homo, Angelus, qui inter primos habebatur, invidit, maluitque in diabolum commutari, ne hominem plenum gloria ſic videret. (5) Denique hoc livore ſuccenſus ag- (5)
greditur dolis fœminam, virginemque ut veti- Gen. 3.
tum deguſtaret pomum inducit: inducta Virgo, inducit Virginem mox maritum, ac dejecit vitæ ſtatum, mortis cibum, peccati pabulum, dum miniſtrat, & ipſa fit totius materia ruinæ, quæ facta fuerat ad ſolatium ſingulare. Hinc peccatum primum, hinc origo mortis, hinc labor, hinc dolor, hinc gemitus, hinc amara propagata eſt (6) noſtræ condi- (6)
tio ſervitutis. Namque homo ante Dominus omnium, in omnium dejectus eſt ſervitutem: & timet omnes qui timebatur ab omnibus: & vix arte valet, qui poteſtate regnabat. Hinc eſt, fratres, hinc eſt, quod Chriſti talis eſt ordo naſcentis: ad Virginem diabolus venerat, venit Angelus ad Mariam; ut quod malus dejecerat Angelus, bonus Angelus allevaret. Perfidiam ſuaſit ille, hic fidem: ſuaſori credidit illa, iſta credit auctori. Naſcitur Chriſtus, ut naſcendo corruptam redintegret naturam: infantiam ſuſcepit ille, patitur nutrimenta, percurrit ætates, ut unam perfectam, manentem, quam ipſe fecerat, inſtauraret ætatem: portat hominem, ne jam cadere homo poſſit: quem terrenum fecerat, fecit eſſe cæleſtem: animatum humano ſpiritu, ſpiritum vivificat in

NOTÆ.

(1) *SEd virtus.* Nil uſitatius apud veteres, quam *virtutis* nomine divinitatem, & maxime Chriſti, enunciare. Sola teſtimonia, quæ Theodoretus colligit ad calcem Dialogi III contra Theopaſchitas abunde faciunt. Addam illud Ambroſii lib. II de fide, cap. VII. num. 56. *Chriſtus, ut homo turbatur: non turbatur ejus virtus; non turbatur ejus divinitas.*

(2) *Fraudaretur.* Miſſa mendoſe; *fundaretur.*

(3) *Proprietas eſſet.* „ Homo prius tantum erat ſimilitudo Dei; nunc etiam proprietas dicitur, poſtquam humanitus acceptus eſt a verbo. „ Miſſa.

(4) *Myſterium cæleſte.* Hujus vocis ſignificationem examinandam ſuſcepit Caſaubonus Exercit. XVI pag. 542. eamque a *claudendo* dictam putat. Univerſam autem Chriſti, & de Chriſto doctrinam appellant *myſterium.* Et 1. Cor. IV. 1. Apoſtoli vocantur *diſpenſatores myſteriorum Dei.* Ab Paganis vocem hanc effluxiſſe ſi quis contendat, non renuam. Nonnulla enim eorum ſacra, vocabantur: *myſteria*: vel *ſacra operta*.

(5) *Sic videret.* Alias: *quam hominem ſic videre.*

(6) *Propagata eſt.* Editiones correximus ex MS. Ceſen. in quibus deeſt: *propagata eſt.*

in divinum: & ſic eum totum tollit in Deum, ut in eo quod peccati, quod mortis, quod laboris, quod doloris, quod terræ eſt, nil relinquat: præſtante Domino noſtro JEſu Chriſto, qui cum Patre vivit, & regnat in unitate Spiritus ſancti Deus, nunc, & ſemper, & per immortalia ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO CXLIX. (*)

De Nativitate Chriſti, & Pace Chriſtianorum.

IN adventu Domini & Salvatoris noſtri, atque in præſentia ejus corporali Angeli ducentes choros cæleſtes, evangelizabant paſtoribus, dicentes: *Annuncio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* (Luc. 2.) Ab ipſis ergo ſanctis Angelis etiam nos mutuati vocem, annunciamus vobis gaudium magnum. Hodie enim Eccleſia in pace eſt, & hæretici in ira: hodie Eccleſiæ navis in portu eſt, & hæreticorum furor jactatur in fluctibus: hodie, fratres, paſtores Eccleſiæ in ſecuritate, & hæretici in perturbatione ſunt: hodie oves domini in tuto, & lupi inſaniunt: hodie vinea domini in abundantia, & operarii iniquitatis in indigentia: hodie populus Chriſti, chariſſimi, exaltatus eſt, & inimici veritatis humiliati ſunt: hodie dilectiſſimi Chriſtus in lætitia, & diabolus in luctu: hodie Angeli in exultatione, & dæmones in confuſione. Et quid plura dicere? Hodie Chriſtus qui eſt Rex pacis, cum ſua pace procedens fugavit omne diſſidium, diſſenſiones depulit, diſcordiam perturbavit, & ſicut cælum ſplendor Solis, ita Eccleſiam fulgore pacis illuminat. *Quia natus eſt vobis hodie*, ait, *ſalvator mundi.* O quam deſiderabile nomen pacis: quam religionis Chriſtianæ ſtabile fundamentum, & altaris dominici cæleſtis ornatus. Et quid dignum poſſumus de pace proloqui? Pax nomen eſt ipſius Chriſti, ſicut & (Ephes. 2.) Apoſtolus dicit: „Quia Chriſtus eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum: „ quæ non ſententiis, neque fide, ſed invidia diaboli diſſidebant. Verum ſicut procedente Rege, & plateæ mundantur, & omnis civitas diverſis floribus & ornatibus coronatur, ut nihil ſit, quod minus dignum vultui regis appareat: ita & nunc procedente Chriſto Rege pacis, omne quod triſte eſt, auferatur a medio: & illuceſcente veritate, fugetur mendacium, fugiat diſcordia, reſplendeat concordia. Et ſicut frequenter fieri videmus, ubi regum, vel fratrum tabulæ depinguntur, ut inter utroſque unanimitatis declarentur inſignia, artifex pictor fæmineo habitu poſt tergum utriuſque concor- (a) diam ſtatuit (1), quæ brachiis ſuis utrumque complectens indicet: quod hi qui videntur corporibus ſeparati, ſententiis & voluntate conveniant, ita nunc pax domini media aſſiſtens, & utrumque noſtrum gremio palpante connectens, diſcreta corpora in unum convenire animum ulnis jungentibus docet, in quo ſine dubio completur ſermo Propheticus, qui ait: „ Et erit „ conſilium pacificum inter utroſque. „ (Zach. 6.) Et heſterno quidem pater noſter communis (2) E- (a) vangelico pacis ſermone præfatus eſt, hodie vero nos verba pacis expromimus: ipſe nos heſternos reſupinis manibus in verbo pacis excepit, & nos hodie dilatato pectore, ulniſque patentibus ad eum cum muneribus pacis occurrimus. Jam bella deſtructa ſunt. Omnia pulchritudo pacis obtinuit, nunc in luctu eſt diabolus, & in lamentatione omnis dæmonum turma; nunc in cæleſtibus lætitia, & in Angelis exultatio, quibus ſpecialius familiaris eſt pax: hanc enim etiam cæleſtes admirantur virtutes, apud quas fons ejus habetur perennis: ex quo etiam terreni, guttis quibuſdam exinde diſtillantibus, irrorantur. Et ideo etiam ſi in terris pax laudatur a ſanctis, laudis ejus ſplendor redundat in cælum: laudant eam cæleſtes angeli, & dicunt: *Gloria in altiſſimis Deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Videtis, fratres, quomodo cæleſtes omnes, & terreſtres invicem ſibi munera pacis mittunt, cæleſtes angeli pacem terris annunciant, ſancti in terris Chriſtum, qui eſt pax noſtra, collaudant in cæleſtibus poſitum, & myſticis choris conclamant: *Hoſanna in excelſis.* Dicamus ergo & nos cum Angelis: „ Gloria in altiſſimis Deo: „ qui humiliavit diabolum, & exaltavit Chriſtum ſuum: Gloria in altiſſimis Deo, qui diſcordiam fugavit, & pacem ſtatuit. Videte, fratres, vocem Angelicam exultantem. „ Gloria in excelſis Deo: & in terra pax. „ Dico enim vobis artem diaboli, cujus neque vos ignoratis aſtutias. Vidit ſatanas firmitatem fidei, ſtabilitatemque: vidit eam pietate dogmatum ſeptam: vidit eam operum bonorum fructibus abundantem; & ideo pro omnibus ad inſaniam venit, & rabie furoris exarſit, ut inſcinderet concordiam, ut convelleret charitatem, ut diſrumperet pacem, ſed pax ſemper ſit nobiſcum.

NOTÆ.

(*) HUic Sermoni in nonnullis editionibus titulus eſt: *de Nativitate Domini Sermo: quem quidam D. Severiani Gabalenſis putant, ſed falſo.* Conſule adnotata in Præfatione.

(1) *Concordiam ſtatuit.* Hæc apparent in Nummo Juliæ Paulæ, & in Veterum monumentis.

(2) *Pater communis.* Chryſoſtomus ſcilicet, qui pridie quam Severianus, de Pace Sermonem habuerat & ipſe.

NOTÆ.

SERMO CL.

De Fuga Chriſti in Ægyptum.

SI conceptum Virginis, Virginis partum ſermo non aperit, ſenſus non recipit, non capit mens humana, Deum fugiſſe ut hominem quis loquatur? *Apparuit*, inquit, *Angelus*

Matth.2. *lus Domini in ſomnis Joſeph*, *dicens*: *Accipe pue-*
rum & matrem ejus, *& fuge in Ægyptum*. Si
pietatis eſſe diximus, quod natus eſt Chriſtus,
Chriſtus quod fugiſſe legitur, quid dicemus?
Forte ſicut natum diximus, ut repararet natu-
ram: dicamus, quod ut fugaces revocaret, au-
fugit. Et revera ſi, ut revocet errantem ovem,
in montibus ipſe errat; quomodo ipſe non fu-
git fugientes populos ut reducat? *Accipe pue-*
rum & matrem ejus, *& fuge in Ægyptum*. Quid
eſt quod ſic cæleſtis cauſa tractatur, ut ſen-
(1) ſus confundatur humanus (1), laſſetur animus,
laboret intelligentia, hebetetur auditus, fides
nutet, ſpes titubet, credulitas ipſa ſuccumbat?
Accipe puerum & matrem ejus, *& fuge in Ægyp-*
tum. Perſequente homine, Deus fugit: ſæ-
viente terra, cælum trepidat: & volitante pul-
vere, pavore turbantur angeli: & pavor patris
filio fugiente monſtratur. *Accipe puerum & ma-*
1. Reg.21. *trem ejus & fuge in Ægyptum*. David perſe-
& 22. quente Saul, ad Judæam confugit, recepit vici-
1.Reg.17. nia, domus unius viduæ Eliæ ſufficit ad late-
bras. Chriſto fugiente locus deeſt, provincia
deficit, non ſubvenit patria. Dum migrat,
non vicinæ gentes, non finitimæ ſufficiunt re-
(2) giones: ſed Ægypti triſtem locum (2), extor-
rem habitu, lingua, moribus barbarum pro-
(3) curat (3) exilium. *Accipe puerum & matrem*
ejus, *& fuge in Ægyptum*. Si rerum refugium
fugit, auxilium lateſcit omnium, ſi formidat
fortitudo cunctorum, ſi ſe univerſorum defen-
ſio non defenſat, quare humana notatur fu-
ga, arguitur trepidatio, formido culpatur?
Quare vocatur in crimen Petrus qui negat,
Matth.26. Joannes qui expaveſcit, & fugit: diſcipuli o-
Marc. 14. mnes, quia deſerunt per pavorem? Et iſta fra-
tres, eſto facta ſint, quare literis mandantur,
quare referuntur in libris, quare recitantur
ſæculis, quare quotidianis lectionibus inno-
teſcunt, quare omnes panduntur in gentes?
Nunquid ut divinum timorem lingua, locus,
ætas, tempus, univerſa cognoſcant? Sicut
enim cum virtutes leguntur, animos erigunt
ad profectum, ita deponunt animos cum re-
citantur infirma. Quid ſibi vult ergo Evan-
geliſta, quod hæc ſcribit ad memoriam ſem-
piternam? Devoti militis eſt regis ſui tacere
fugam: referre conſtantiam: virtutes loqui,
timores ſilere: aperire fortia, infirma retice-
re: adverſa delere, prædicare victorias, quo
& hoſtium frangere auſus poſſit, & ſociorum
excitare virtutem. Evangeliſta igitur refe-
rendo talia, videtur excitaſſe hæreticorum
latratus, defenſionem fidelibus ſuſtuliſſe. *Tolle*,
ait, *puerum & matrem ejus*, *& fuge in Ægyp-*
tum. Mandatur fuga, non profectio; impo-
nitur neceſſitas, non voluntas: indicit An-
gelus latentem peregrinationem, non liberum
commeatum; ut via, quæ eſt per ſe moleſta,
ſemper eſſet moleſtior per timorem. Ergo ob
quam cauſam hæc nobis ſcripta ſint, jam tem-
pus eſt ut quæramus. *Tolle puerum*, *& matrem*
ejus, *& fuge in Ægyptum*. Bellicoſus quod in bel-
lo fugit artis eſt, non timoris: Deus quando
fugit hominem, ſacramenti eſt, non pavoris:
potens quando ſe ſubducit infirmo, inſequentem
non pavet, ſed foris producit; vult enim in
aperto vincere, qui publicam referre cupit ex
hoſte victoriam: occultum ſe non patitur inire
conflictum, qui mandare ſuum ſæculis vult
triumphum. Secreta victoria, virtuſque latens
exemplum poſteris non relinquunt. Hinc eſt,
quod Chriſtus fugit, ut cedat tempori, non
Herodi: neque enim mortem fugit, qui ve-
nerat de hoſte reportare victoriam: neque hu-
manas inſidias expaveſcit, qui totas venerat
diabolicæ fraudis aperire verſutias: neque tunc
timuit, quando infans, & ſecundum hominem
timere neſcivit: & ſecundum Deum potuit non
timere. Chriſtus, fratres, ſi mactatus in illo
grege lactentium tunc fuiſſet, mors ei caſus fue-
rat, non voluntas; non virtus fuerat, ſed in-
firmitas; neceſſitas fuerat, non poteſtas: & in-
nocentiæ fuiſſet præmium, majeſtatis gloria non
fuiſſet. Certe ubi eſſet, quod a Deo dictum eſt:
„Non coques agnum in lacte matris ſuæ?„ *Futu-* Exod. 13.
rum eſt, inquit, *ut Herodes quærat puerum*. He- & 34.
rodes quærebat, ſed quærebat diabolus per
Herodem, qui videbat ſibi Magos, quos habebat
in erroribus ſuis principes (4), aufugiſſe. Chri- (4)
ſtus ſi vinctus pannis, ſi ſub matris uberibus
occupatus, ſi tacens lingua, ſi latens opere,
ſi greſſu nullus, diaboli ſigniferos, hoc eſt
Magos in duces fideliſſimos commutavit, per-
fectæ ætatis Chriſtus quid poſſet facere diabo-
lus jam videbat: & ideo movebat Judæos, inſti-
gabat Herodem, ut Chriſti ſuſpectam ſibi
præveniret infantiam, ut futura virtutis ejus
anticiparet inſignia, ut peremptorium ſibi no-
bis victorioſiſſimum (5) vexillum crucis callidus (5)
machinator auferret. (6) Sentiebat diabolus, ſen- (6)
tiebat, quod Chriſtus doctrinis, virtutibus, vi-
tam mox repararet, & mundum totum, qui
adhuc vagiens, ipſum quod erat mundani ver-
ticis, occuparet, juxta illud Prophetæ: „Pri- Iſai 8.
„ uſquam ſciat puer vocare patrem aut ma-
„ trem, accipiet & virtutem Damaſci, & ſpolia
„ Samariæ: „ Et ut ipſis probantibus Judæis,
cum dicunt: „ Videtis, quia nihil proficimus, Joan. 12.
„ ecce mundus totus poſt ipſum vadit: „
Chriſtus ſe in carne venturum, aſcenſurum
per ætatum gradus, annunciaturum gloriam
cæleſtis regni, prædicaturum fidei doctrinam,
& imperio verbi ſolo fugaturum dæmones,
datu-

NOTÆ.

(1) C*Onfundatur humanus*. Male vulneratum in editis locum ex MMSS. Cæſen. & olim Urbinat. ſanavit Mita.

(2) *Ægypti triſtem locum*. MS. Cæſenæ: *Sed Ægypti triſte loco*, *extorre habitu*, *lingua ignotum*, *moribus barbarum procuratur exilium*.

(3) *Procurat exilium*. Ita emendat Latinius: Editi & MMSS. *procuratur*.

(4) *In erroribus ſuis principes*. In erroribus ſcilicet, in quibus Aſtronomicis obſervationibus dediti, ut plurimum, inducuntur. Ex quibus, & ex ſequentibus, ſatis patet tradidiſſe Chryſologum, Magos fuiſſe ariolos, & variarum ſtellarum apparitionum ſtudioſos, quos infra vocat *Diaboli ſigniferos*. At nullus jam dubitat, Magos hos fuiſſe ſapientes, Philoſophos, & ſyderalis ſcientiæ peritos. Chryſologus fortaſſe nudæ vocis ſignificationi adhæſit. Nam, ut ait Heſychius, Magum appellabant *ſeductorem*, *incantatorem*: & Suidas: *Veneficos vocarunt Magos*. Chryſologo propior Balſamon, ad Can. XXXVI Laodicen pag 842. *Magi ſunt*, *qui ad ſatanam accedunt*. Non autem defuere ex Patribus, qui cum Noſtro, male de Evangelicis Magis ſenſere: Hilarius Comment. in Matth. cap. 1. num. 5 pag. 672. tom 1. edit. Veron. vocat eos *Homines profeſſionis longe a ſcientia divinæ cognitionis averſæ*: Ignatius Epiſt. ad Epheſ. Juſtinus Dialog. cum Tryphone: Orig. lib. 1. contra Celſum. Ambroſius lib. 2. in Luc num. 47 & 48. Hieronymus in Iſai XIX. 47. qui tandem palinodiam recinere videtur in Daniel. cap. 11.

(5) *Victorioſiſſimum*. Alias: *ſaluberrimum*.

(6) *Auferret*. MS. Cæſen. *Evacuaret*.

 (7) *Re-*

daturum cæcis viſum, claudis curſum, mutis verbum, auditum ſurdis, peccatoribus remiſ-
(7) ſionem (7), mortuis vitam, per legem promiſerat, & per Prophetas, unde hæc Chriſtus im-
(8) pleturus vir (8), infans mortem diſtulit, non fugit. Denique fugam ejus non de periculi metu, ſed de Prophetiæ veniſſe myſterio Evangeliſta aſſerit, ſic dicendo: *Accipe puerum, &*
Oſee 11. *matrem ejus & fuge in Ægyptum:* Et poſt: *Ut impleretur quod dictum eſt a domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.* Chriſtus ergo fugit, ut ſtaret legis veritas, Prophetiæ fides, Pſalmiſtæ teſtimonium, dicente ipſo domino: „ Neceſſe erat impleri omnia Luc. 24.
„ quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & Prophe-
„ tis, & Pſalmis de me. „ Chriſtus fugit, nobis, non ſibi; Chriſtus fugit, ut diſpenſanda temporibus ſacramenta ſervaret. Chriſtus fugit, ut futuris virtutibus ſubveniret, & perfidis materiam tolleret excuſandi: & credituris fidei fiduciam largiretur, quia in perſecutione melius eſt fugere, quam negare. Denique Petrus, quia fugere no- Matt. 26.
luit, abnegavit: Joannes ne abnegaret, aufugit.

(7) *Remiſſionem.* Alias: *veniam.*

(8) *Vir.* Alias: *robuſtiori ætate.*

SERMO CLI.

De eadem.

Matth. 2. HOdierna lectio movit corda, concuſſit viſcera, ſtupefecit auditum. *Ecce*, inquit, *Angelus Domini apparuit Joſeph in ſomnis, dicens: Surge, accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Cui naſcenti virginitas non reſiſtit, non obviat ratio, non contradicit natura, quæ poteſtas, quæ vis, quod diſcrimen prævalet, ut compelletur ad fugam? *Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Reverentius diceret, vade in Ægyptum, ut eſſet profectio, non fuga: voluntas, non neceſſitas: judicium, non metus: humanum ſaltem, ſi non divinum: at nunc mandatur fuga, mandatur cælitus, mandatur per Angelum, ut videatur cælum timor ante tenuiſſe, quam terram. *Accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* In Ægyptum fuge a tuis ad extraneos, ad ſacrilegos a ſanctis, a templo tuo ad dæmonum fana:
(1) ad idolorum patriam (1) a regione ſanctorum. Sic Judææ non ſufficit latitudo, ſic anguſtatur ſæculi diffuſa poſſeſſio, non capit ſecretum templi, ſacerdotum turba non ſuſcipit, non abſcondit numeroſitas inveſtigabilis cognatorum, ut ad deitatis latebras profana Ægyptus conducatur, ſic res urget, ſi non vacat intueri verecundiam virginis, laborem matris, ſexus pudorem, periculum in Joſeph, longinquitatis ſatigationem, exitium totius domus, & quod his durius, Judæos peregrinaturos in Gentibus: quibus nec ipſa eſt communio, imo eſt profundum legis transgreſ-
(2) ſione naufragium (2). O quam durum eſt peregrinatio etiam inter cives, fratresque! ſapit quid ſit ſua domus, qui ſentit alienam: & ubi
Pſal. 89. eſt illud: „ Domine, refugium factus es no-
Pſal. 45. „ bis? „ Et, „ Deus noſter refugium & vir-
„ tus? „ Si refugium fugit, ſi timet virtus, ſi præſidium migrat, quæ vita, quæ ſpes, quæ ſecuritas, quod munimen? Eliæ contra inſidias
3. Reg. 17. liberi Regis, vidua una ſufficit: Chriſto contra Herodis captivi minas Judæa tota non ſuf-
4. Reg. 1. ficit. Elias miſſos ad ſe cæleſti igne conſumit, Chriſtus ſola fuga fit ſalvus. Hucusque fugæ Chriſti querimonias exaggeraſſe ſufficiat. Fratres, quod fugit Chriſtus, fuit myſterii, non timoris: fuit liberatio, non periculum creatoris: divinæ virtutis fuit, non fuit fragilitatis humanæ: non fugit propter auctoris mortem, ſed fugit propter ſæculi vitam. Nam qui mori venerat, quare fugeret mortem? Chriſtus totam cauſam noſtræ ſalutis occideret, ſi ſe parvulum permiſiſſet occidi. Chriſtus venerat, ut quos præceptis docuerat, firmaret exemplis: & ipſe faceret, quæ facienda mandaverat: & viſu probaret poſſibilia, quæ impoſſibilia videbantur auditu. Venerat, ut mundo notitiam ſuæ deitatis infunderet: & humani generis ignorantiam auferret. Venerat, ut pigra mortalium corda ad fidem virtutibus excitaret. Venerat diabolum publico ſuperare conflictu: ut ab omnibus (3) & (3)
divino vinceretur juſſu, & humano proſterneretur exemplo. Venerat præſentiæ ſuæ promiſſa perſolvere, ut quibus ſcire ſe dederat, concederet ſe videre. Venerat, ut veniret Judæus de contemptu legis. Venerat introducere ad fidem gentes. Venerat eligere Apoſtolos doctores orbis, eosque cæleſtibus implere doctrinis; munire virtutibus, armare ſignis, ut ſignis edomarent feros, ſanarent virtutibus infirmos, doctrinis dociles edocerent: & ad ſummum, venerat mortem perdere moriendo, penetrando inferna diſſolvere, reſurgendo ſepulcra reſerare, aſcendendo ad cælos cæleſtibus donare terrenos. Omnia hæc utique periiſſent nobis, ſi Chriſtus cum eſſet in cunabulis, non fugiſſet. Sed auditor dicas, cum poſſet aliter, quare tantis, quare talibus ſe ſummiſit injuriis? Quare? Primum, quia neque ſine homine poterat ſalvari homo: neque ſine humanis injuriis injuriæ humanæ poterant amputari: cauſam ſuam facit, qui alteri (4) vult cavere: qui non compatitur, (4)
amputare non poteſt paſſiones. Chriſtus nos in ſe ſuſcepit, ut ſe daret nobis: pertulit paſſiones noſtras, ut noſtras tolleret paſſiones. Hinc eſt,

NOTÆ.

(1) I*Dolorum patriam.* Fuiſſe Ægyptum Idololatriæ ſedem, nemo eſt qui ambigat: & adventante Chriſto Ægypti ſimulacra corruiſſe jam prædixerat Iſaias cap. XIX. de quo vaticinio Baronius in Annal. At alio intendiſſe animum Prophetam ſanctiſſimum, vult Clariſs. Serry Exercit. XXXVIII. pag. 261. & ſeqq.; quem conſulas vellem, ut vulgo conceptam opinionem tandem exuas.

(2) *Transgreſſione naufragium.* Judæis ad exteros vetita peregrinatio.

(3) *Ab omnibus.* Alias: *ab hominibus.*

(4) *Qui alteri.* Alias: *Alterius.*

(5) Si

eſt, quod Chriſtus fugit, ut noſtras ſugas io
perſecutionibus temperaret. Martyr compre-
henſus debet tenere conſtantiam, oon com-
prehenſus debet fugere perſequentem: ut & per-
ſecutori indulgeat reſipiſcendi tempus, & ſibi
tempus non auſerat ſupplicandi, dicente Do-
mino: „ Si vos perſecuti fuerint in hac eivita-
Matth. 10. „ te, ſugite in aliam. „ Perſecutorem qui
provocat, facit: corrigit qui declinat. Fugere
debemus ergo, provocare non debemus, ſi ſal-
vari perſecutores noſtros, volumus, pro qui-
bus præceptum eſt oos orare. „ Orate, *inquit*,
Matth. 5. „ pro perſequentibus vos. „ Orandum eſt,
fugiendum eſt, ut & ille qui per ignorantiam
furit, ſanetur: & ille qui patitur, de patien-
tia palmam ſubeat, non ſubeat de temeritate
(5) diſcrimen. Fratres, ſi Saulum (5) Martyres non
fugiſſent, Paulum Martyremque non feciſſent.
Hoc faciendum docuit Chriſtus: hoc oobis
reliquit exemplum, ut fugiente Domino, ſu-
gere indignum non putet ſervus. Et alia eſt
cauſa quod fugit Chriſtus; quod inſans tem-
pus ſuæ diſtulit paſſionis; quod Crucem ſupra
triceſimum annum vitæ corporalis aſcendit: ut
qui ad vitam perfectum hominem fecerat,
perfectam repararet in vitam: & qualem terris
dederat, talem redderet cælo. Et quod ad
Ægytum ſugit, aliam procedit ad cauſam (6). (6)
Fugit ad Ægyptum, ut perſidiam Judæorum
per fidem gentium caſtigaret (7): nam Domi- (7)
num ſuum quem Judæa fugaverat, Ægyptus
obſequenter accepit, ut Eccleſiam Synagogæ,
Judæis Gentes anteponendas in fide, ſuam pan-
deret per figuram.

(5) *Si Saulum*. Corruptus in plurimis editionibus lo-cus medica manu indigebat. Dum autem *Martyremque* dicit, forſan S. Stephanum reſpicit.

(6) *Aliam procedit ad cauſam*. Ad literam: Chriſtus in Ægyptum ſe recepit, ubi nihil Herodes auctoritatis, & poteſtatis habebat. Nec ejus, nec Scribarum, & Phariſæorum furorem evitaſſet, ut obſervat Hieronymus Comment. in Matth. lib. I. ſi extra Galilææ tantum fines aufugiſſet. Nam perſecutor Herodes integrum tum Judæorum regnum obtinebat: & poſt ejus tantum obitum in Tetrarchias diviſio facta fuit.

(7) *Per fidem gentium caſtigaret*. Non quod tunc in Ægypto Chriſti fides recepta eſſet, ut gregarius quidam myſticus Scriptor innuit: nam ibidem ad annos uſque rep. ſal. CCCXXIX idololatriam duraſſe accur[illegible] [illegible] Scriptures docent. Et qui tradunt ad Chriſti adventum idolorum ſimulacra in eadem regione corruiſſe, ſi de dæmonum imperio ibidem [illegible] intelligunt, ea tradunt, quæ alapſis temporibus, non quæ modo avenere. Cum autem in ſuperiori nota meliori criterio [illegible] univerſam horum ſimulacrorum averſionem non ideo omnia prodigia, quæ tunc in Ægypto viſa ſcribunt, expunxi: hæc enim ſolius Caſauboni, aliorumque Proteſtantium audacia eſt; ea ſola ratione, quod Chriſtus initium ſuorum ſignorum feciſſe dicatur in Cana Galilææ.

SERMO CLII. (*)

De Infantium Nece.

ZElos quo tendat, quo proſiliat livor, io-
vidia quo feratur Herndiana hodie pa-
tefecit immanitas: quæ dum temporalis
regni æmulatur anguſtias, æterni Regis ortum
molitur extinguere, ſicut ait Evangeliſta: *Tunc*
Matth. 2. *Herodes videns, quia illuſus eſſet a Magis, iratus*
eſt valde: & mittens occidit omnes pueros, qui
erant in Bethlehem & in omnibus finibus ejus.
Videns, quia illuſus eſſet a Magis: dolet im-
pietas ſe illuſam; dilatam ſe crudelitas ſurit;
fremit doloſitas ſe deceptam; & in ſe fraus re-
verſa, eolliditur. Herodea ſtridet cadens ipſe
in laqueum quem tetendit: hinc iniquitatem
quam condiderat, evaginat: de fide perfidiæ
ſumit arma: terreno quærit ſurore, quem na-
tum cælitus oon credit; ad ſinus matrum mi-
litum cogit caſtra: loter ubera arcem pietatis
oppugnat: in teneris uberibus ferrum durat:
lac ſundit aotequam ſaoguinem: dat ante mor-
tem ſentire, quam vitam: tenebras ingerit in-
trantibus lucem. Sic ait magiſter mali, mini-
ſter doli, iræ artiſex, inventor ſceleris, impie-
tatis auctor, pietatis prædo, inimicus inno-
ceotiæ, hoſtis naturæ, malus omnibus, ſuis
pejor, peſſimus ſibi: quem Chriſtus non ut
evaderet, ſed ne videret, aufugit. In altum
tcodens, cadit ab alto: cælum pulſans, intrat
profundum: io ſe vadit, qui vadit in Deum:
ſe occidit, qui vitam conatur occidere (1): quia (1)
capi ooo poteſt (2) perditiooe ſalus, occiſione (2)
vita, æternitas fine. O ambitio quam cæca
ſemper! O quam ſemper præſumptio peſſi-
ma! O quam perdit coocesſa, qui inconceſſa
captat! Herodes obſidens terrenum regnum,
impugnat cæleſte: terrenis inhians, irruit in
divina: ipſamque pietatem tota impietate inſe-
ctatur. Audierat natum Regem, quæſierat u-
bi, quando, unde, & ad quid: aſt qualiter de-
buerat, non quæſivit: quia apud illum erat pec-
candi amor (3), amor innocentiæ ooo manebat. (3)
Deſtinatus ad ſcelus (4), ad piaculum promptus, (4)
paratus ad crimen, cauſas innocentiæ oon re-
quirit, jus abrogat, confundit fas, oefaſque:
cui oequitia eſt ſodalis, cui odioſa eſt æqui-
tas, iniquitas ſemper eſt amica, qui cædibus
vivit, qui ſe munit ſanguine, qui crudelitatem
ſectatur, cui de timore ſtat totum, de amore
nil conſtat. Herodes tunc cæcus ſic Chriſtum
gladiis quærit, inveſtigat cruore, crudelitate
rimatur, ſucceſſorem timens, inceſſit in au-
ctorem; peremit innocentes, volens inno-
centiam deperire. Rector populi, morum cu-
ſtos, diſciplinæ cenſor, juſtitiæ indagator, æ-
quitatis defenſor, ſervator innocentiæ, am-
pliator

NOTÆ.

(*) SErmo, qui in nonnullis editionibus hanc Epigraphem præfert: *qui, non recte tamen, Divi Severiani titulo circumfertur.* Vide Præfationem.

(1) *Occidere*. Alias: *extinguere*.

(2) *Quia capi non poteſt*. MS. Cæſen. *quia capere non poteſt perditionem ſalus, occiſionem vita, æternitas finem.*

(3) *Peccandi amor*. MS. Cæſen. *peccandi timor*. Mſ.e.

(4) *Deſtinatus ad ſcelus*. „ Hoc eſt a perverſa voluntate deſtinatus ad committendum ſcelus. *deſtinare* enim „ *deliberare, ſtatuere eſt*. „ Mita.

(5) *Ve-*

pliator populi innocentis cauſam facit *in*no-
(5) centium crimen: munus vaticinatorum (5) ver-
tit in pœnam: auctoris ortum, orientum man-
dat occaſum: negotium ſalvantis, ſalvando-
rum jubet eſſe diſcrimen. Judex audientes
vocat, interrogat loquentes, negantes arguit,
urget reos, percellit noxios, conſcios corri-
(6) pit, addit complices (6) ſententiæ dat dete-
ctos. Infantes quid? Quorum lingua tacuit,
oculi nil viderunt, nil audierunt aures, manus
nil fecerunt, & quibus actus nullus eſt, unde
(7) culpa? Sumpſerunt mortem (7) qui vivere ne-
(8) ſcierunt, non tempus profuit (8), non excuſa-
vit ætas, ſilentium non defendit, quibus apud
Herodem ſolum quod nati ſunt, hoc fuit cri-
men. Et revera, quomodo non redderent na-
turæ creditum, a quibus cauſa exigebatur aucto-
ris? Infœlix homo, qui ſibi ad accuſationem
paravit omnia: ad excuſandum ſpatium non
reliquit, ſed totum paravit ad pœnam. Quis
excuſabit, quem pulſat innocentia, infantia im-
petit, lac ut ſanguis accuſat? Hoc contra He-
rodem. At Chriſtus futurorum præſcius, con-
ſcius ſecretorum, cogitationum judex, men-
tium perſcrutator, quare deſeruit quos ſcie-
bat quærendos eſſe propter ſe, & propter ſe
noverat occidendos? Natus Rex, & Rex cæ-
leſtis quare neglexit milites innocentiæ ſuæ,
(9) coætaneum ſibi quare contempſit exercitum (9),
quare cunabulis ſuis deputatas excubias ſic re-
liquit, ut Regem ſolum quæſiturus hoſtis to-
tum graſſaretur in militem? Fratres, Chriſtus
non deſpexit ſuos milites, ſed provexit: qui-
bus dedit ante triumphare, quam vivere:
quos fecit capere ſine concertatione victoriam:
quos donavit coronis antequam membris:
quos voluit virtutibus vitia præterire; ante
cælum poſſidere, quam terram, nec ante hu-
manis inſerere, quam divinis. Præmiſit ergo
Chriſtus ſuos milites, non amiſit: recepit ſuas
acies, non reliquit. Beati, quos martyrio
natos (10) vidimus eſſe, non ſæculo. Beati, (10)
qui labores in requiem, in refrigerium dolores,
mœrores in gaudium commutarunt. Vivunt,
vivunt, qui vere vivunt, qui pro Chriſto
merentur occidi. Beati ventres, qui portave-
runt tales: beata ubera, quæ ſe talibus inſu-
derunt: beatæ lachrymæ, quæ pro talibus fu-
ſæ flentibus gratiam baptiſmatis contulerunt.
Nam diverſo modo, dono uno, in lachry-
mis ſuis matres, & ſuo filii ſanguine ba-
ptizantur. In martyrio filiorum paſſæ ſunt
matres; nam gladius filiorum pertranſiens
membra ad matrum corda pervenit, & ne-
ceſſe eſt, ut ſint præmii conſortes, quæ fuerunt
ſociæ paſſionis. Arridebat parvulus occiſori,
gladio adjocabatur infantulus, nutricis loco
attendebat lactans percuſſoris horrorem, neſcia
lucis ætas moritura gaudebat, infans filius o-
mnem hominem non ut hoſtem reſpicit, ſed pa-
rentem. Matres tulerunt quicquid & angoris
extitit, & doloris, & ideo non carebunt mar-
tyrii gaudio, martyrii lachrymas quæ fude-
runt. Hoc loco attendat auditor, attendat,
ut intelligat martyrium non conſtare per me-
ritum, ſed venire per gratiam. In parvulis
quæ voluntas, quod arbitrium, ubi captiva
fuit & ipſa natura? De martyrio ergo debe-
mus totum Deo, nil nobis. Vincere diabo-
lum, corpus tradere, contemnere viſcera, tor-
menta expendere, laſſare tortorem, cape-
re de injuriis gloriam, de morte vitam, non
eſt virtutis humanæ, muneris eſt divini. Ad
martyrium qui ſua virtute currit, per Chri-
ſtum non pervenit ad coronam: ſed ipſe nos
cæleſte perducat ad pabulum, qui noſtro di-
gnatus eſt jacere in ſtabulo, Jeſus Chriſtus
Nazarenus Dominus noſter, qui vivit & re-
gnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

(5) *Vaticinatorum*. Ideſt Magorum, qui eum Chriſti nativitatis admonuerant. Ita ex MS. Cæſenæ emendandum duxi: licet Mita cum editis retineat: *munus nati natorum*.

(6) *Addit complices*. Fortaſſe: *addicit*.

(7) *Sumpſerunt mortem*. Alias: *ſubierunt*.

(8) *Tempus profuit*. Ex MS. Vallicellano: Editi: *tempus affuit*.

(9) *Contempſit exercitum*. Exercitum vocat Infantium numerum in Herodiana perſecutione occiſorum: quem Græci in ſuis Menologiis, & Æthiopes in ſuis Liturgiis ad quatuordecim millia, præter omnem veri ſpeciem, extendunt. Quis enim credat in tam anguſto terræ angulo, ſpatio duorum tantum annorum, tot puerorum millia in lucem prodiiſſe? Demptis inſuper femellis, in quibus facile non ſævitum eſt, cum ab illis ali ubi timeret Herodes: iiſque, infra id tempus, placida proculdubio morte peremptis. Et hæc ergo ad Græcas Fabulas amandanda.

(10) *Martyrio natos*. Bethleemitas pueros veros Martyres eſſe tenet Eccleſia, eoſque eo nomine veteres Patres commendant: In iis maxime S. Irenæus, lib IV. adverſus Hæreſ., cap VIII.: Cyprianus, Epiſt. LVI.: Auguſtinus Serm. X de Sanctis: Auctor Homiliæ III. in diverſa Evangelii loca apud Origenem. Quo autem jure eo ornentur titulo merito diſputant Theologi. Vide Eſtium in IV. Sentent. diſt. IV. §. 21.

SERMO CLIII.

De eadem.

FRatres, humani ſenſus non eſt, virginei
partus aperire myſterium: quod natura
non habet, auctoris eſt, non naturæ: eſt
opus ſuperni ſpiritus, quod ſentire non poteſt
caro: ubi non eſt humanitatis indicium, ibi dei-
Iſa. 7. tatis eſt ſignum, dicente Propheta: „ Ipſe Do-
„ minus Deus dabit vobis ſignum. Ecce Virgo
„ in utero accipiet. „ Ubi nil eſt terreni uſus,
eſt ibi cæleſtis ordinis totum: quod de mundo
non eſt, mundano intellectui non poteſt ſub-
jacere. Conceptus qui virginem ſervat, par-
tus virginem qui relinquit (1), divinum eſt quod (1)
generat, non humanum: Deus graditur, ubi
veſtigium nullatenus humani tranſitus inveni-
tur: conſuetudo deficit, miracula cum gerun-
tur: conſuetudines non reſpiciunt ſigna: ſin-
gularitas non admittit exemplum: ſicut ho-
dierna pandit lectio, quæ divina narrat præ-
lia

NOTÆ.

(1) QUi *relinquit*. Alias: *qui non violat*.

(2) Ti-

lia parvulorum. Coorta Regi cohors ſua, magis præmori quam commori tota geſtit: Chriſto dicati milites cœperunt aote militare, quam vivere: ante pugnare, quam ludere: fundere ante ſanguinem, quam lactis ubera peroptare: ardentes animæ moras corporis non tulerunt, a gremio ad furentes hoſtium cuneos pervolantes: anticipant virtutibus blandimenta, vulneribus oſcula, unguenta ferro, ut cælum poſſint aote inhabitare, quam terram: præmia ſpiritus ante portare quam carnem: ante referre triumphos Deo, quam perferre hominum nutrimenta. Vere, vere, fratres, iſti ſunt gratiæ martyres, confitentur tacentes, neſcientes pugnant, vincunt inſcii, moriuntur incooſcii, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes. Ergo ſicut virginitas corruptionis neſcia contulit honorem matri, ſic infantia paſſionis ignara martyrii palmas rapuit & coronas. Sed quid dicemus quod Rex ipſe qui ſtare debuit, fugit ſolus, & ſugit monente patre? Fugere iſtud eſt amoris intimi, non timoris ignavi (2). Si ſtetiſſet (2)
Chriſtus, haberet eos ſynagoga filios, hos Eccleſia martyres non haberet.

(2) *Timoris ignavi.* Ex MS. Ceſen. Editi: *timoris ignaviæ.*

SERMO CLIV.

In D. Stephanum Protomartyrem.

Sicut dominum prædiorum limitibus affixi
(1) tituli (1) proloquuntur, ita nomina ipſa
ſæpe Sanctorum merita indicant, teſtantur
inſignia. Ita Abraham, quod fide credidit, nominis adjectione monſtravit: quando ex Abram Abraham divinitus nuncupatur: ut dilatandus genere, nomine ante dilataretur: di-
Gen. 17. cente domioo: „ Et non vocabitur amplius
„ nomen tuum Abram, ſed Abraham erit no-
(2) „ men tuum (2): quia patrem multarum gen-
„ tium poſui te. „ Sic conjux ſancta ejus cum
de ſterili fit fœcuoda, ex Sarai vocitata eſt Sa-
(3) rah (3), ut & ipſa ante creſcat nomine, quam
(4) creſcat pignore, & quia permittente domino (4)
riſum edidit, ſi vetula conciperet exarata jam rugis: ſi pareret deſperata jam fœcuoditas: ſi ſterilitas jam penes ſenectutis extrema, prægnans fieret, riſum mox quod genuit, nuncupavit: & boc aptavit in nomine, quod ſen-
Gen. 21. ſu paſſa eſt cum rideret: „ & vocavit nomen
Gen. 25. „ ejus Iſaac, quod interpretatur riſus: „ Sic
Jacob, qui in utero cæpit ante luctari, quam vivere: ante viribus ſuperare, quam membris: etiam inter viſcera materna ipſa ſupplantatoris eſt vocabulum conſecutus, eo quod antequam naſceretur, noſcitur divinitus reprobatum ſupplantaſſe germanum. Et quia loogum eſt ire per ſingula: ſicut Petrus a petra nomen adeptus eſt, quia primus meruit Eccleſiam fidei firmitate fundare: ita Stephaous voca-
tus eſt a corona (5). quia primus meruit pro (5)
Chriſti nomine ſubire conflictum, primus meruit ſanguine militum Chriſti martyrium dedi-
care (6). Petrus Apoſtolici chori (7) vetuſtum (6) (7)
teneat principatum, aperiat intrantibus regnum cælorum, reoa poteſtate vinciat, pœnitentes clementer abſolvat: Stephanus eſt martyrum primus, Stephanus purpuratum ducat
exercitum (8), qui pro domini ſui adhuc ca- (8)
lente ſanguine (9), ſanguinem ſuum avidus bel- (9)
lator effundit. Et quia cruore proprio tinctam ſibi ipſe purpuram conquiſivit: merito a rege ſuo conſecutus eſt poſt coronam, qui jam cum naſceretur nomen ſortitus eſt a corona: vere quem præſcivit & prædeſtinavit, ipſum nunc martyrii primum vocavit ad gloriam.

NOTÆ.

(1) L*imitibus affixi tituli.* Titulus proprie lapis inſcriptus, vel ipſa lapidis inſcriptio. Hac notione, *lapideum titulum,* habet vetus inſcriptio apud J. Sponium, in itiner. tom. III. p. 2 pag. 5. Vide Du-Cangium in Gloſſ. tom. III. pag. 1252. ubi hujuſmodi locum Chryſologi laudat.

(2) *Abraham erit nomen tuum.* Mariana hic: *Abram Pater excelſus: Abraham Pater turbæ.*

(3) *Vocitata eſt Sarah.* „ Ex eo enim quod multarum „ Gentium erat futura Parens . . . . propterea congruo „ decoratur & nomine. Sarai *Principem vel Dominam* „ *meam* indicabat, quod uni homini, & uni familiæ præ„ celleret; verum venturæ dignitati anguſte ſatis reſpon„ debat hoc nomen; propterea Deus illam in poſterum „ vocari juſſit *Sarah*: hoc eſt dominam indefinite, ſeu „ Principem, ut multarum Gentium ſtirps & origo dice„ retur „ Mita *Sara princeps mea, Sara Princeps abſolute, ob copiam poſteritatis,* Mariana hic. Vide Philonem de nominibus mutatis.

(4) *Permittente domino.* Non mediocri vitio laborantem locum ſanavimus ex Latinio. Editi & ipſe Mita: *promittente domino riſum credidit.*

(5) *Vocatus a corona.* Ennodius Carm. XLIV.

Quid Stephano potentius!
Dicas Coronam, Martyr eſt.
Fructum laboris nomen eſt.

(6) *Martyrium dedicare.* „ Cain *dedicator mortis*, ut „ dicitur Serm. XCVI. Stephanus dedicator martyrii, „ quia fuit primus qui pro nomine Chriſti jam pro nobis „ paſſi, mortui, & reſuſcitati ſanguinem fudeiit. S Ful„ gentius Serm de eodem. „ Mita. *Dedicare* idem, ac *initium dare.* S. Cyprianus Epiſt. XXXIII. *Hoc die auſpicatus eſt, dum dedicat lectionem.* Geſta Conſtantini M. *Palatium uſque ad perfectum fecit, quem non dedicavit* ideſt *incepit.* Vox Tertulliano familiaris.

(7) *Apoſtolici chori* Locum exhibet Barthius, Adverſ. lib. V. cap. II. pag. 2148. & obſervat *Chorum* veteribus pro jucundiſſimo agmine uſurpari, raro, vel nunquam pro triſti, Exempla profert.

(8) *Ducat exercitum.* Alias: *ducit, duxit.*

(9) *Adhuc calente ſanguine.* „ Paſſus dicitur ab aliqui„ bus die 3. Auguſti ejuſdem anni 34. quo Chriſtus Cru„ ci affixus eſt pro omnium ſalute. Sed & traditione „ Eccleſiæ, Patrum teſtimoniis comprobata, coronatus „ eſt VII. Kalen. Januarii anno Chriſti 34 expleto: in„ choante illo ipſo die anno 35 a Nativitate Dom.: „ Mita. Martyrologium Adonis editum ab clariſ. Georgio, tom I. pag. 7. *Natale S. Stephani Protomartyris non longe poſt Aſcenſionem Domini paſſi, eodem ſcilicet anno Paſſionis Chriſti.* An vero die XXVI. Decembris S Stephani natalis celebretur, vel ejus inventio, an illius translatio Conſtantinopolim, quæ ann. Dom. CCCCXXXIX hac die facta fuiſſe dicitur, conſulendus Baronius in Martyr., die III. Auguſti, ac item Sollerius ad Uſuardum, die III. Auguſti.

SERMO CLV. (*)

De Calendis Januarii, quæ varia Gentium ſuperſtitione polluebantur.

UBI noſtram Chriſtus pie natus eſt ad ſalutem, mox diabolus divinæ bonitati numeroſa genuit, & pernicioſa portenta, ut ridiculum de religione componeret, in ſacrilegium verteret ſanctitatem, de honore Dei Deo pararet injuriam. Hinc eſt, fratres, hinc eſt
(1) quod hodie Gentiles (1) Deos ſuos fœditatibus exquiſitis, excogitato dedecore, & ipſa turpi-
(2) tudine turpiores videndos trahunt (2), diſtra-
(3) hunt, pertrahunt (3), quos faciunt non videndos. Quæ vanitas, qualis dementia, quanta cæcitas, ſateri deos, & eos ludibriis inſœlicibus inſamare? Irriſores ſunt, cultores non ſunt, qui deos quos venerantur, illudunt: injuriis afficiunt, non honorant, qui deos a quibus ſe formatos exiſtimant, ſic deformant, confundunt, non glorificant, qui eos de ipſa confu-
Rom. 1. ſione componunt. Vere ſicut ait Apoſtolus, „ quia non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ut faciant ea quæ non conveniunt: „ quando eis quibus humana abrogant, dant divina: quando eos judicant dignos cælo, quando ipſos faciunt terra ipſa non dignos, vere dati ſunt in reprobum ſenſum, & non eſt hoc judicii
(4) humani (4), eſt hoc ſapientiæ Dei, ut ipſi ſint injuriarum Dei vindices, qui injuriæ probantur auctores. Quæ ira, quæ ultio, ſic in Deum de idolis exequeretur offenſam, ut eos quos vetuſtas aris, incenſo, victimis, gemmis, auro deos eſſe mentita eſt, poſteritas turpi cultu homines fuiſſe turpiſſimos judicaret, & eorum vitam, mores, actus, ipſis eorum ſignaret in vultibus, ac doceret tales fugiendos eſſe potius quam colendos? Defleamus, fratres, & eos qui talia ſunt ſecuti, & nos evaſiſſe talia cælitus gaudeamus. Quorum formant adulteria in ſimulacbris, quorum fornicationes imaginibus man-
(5) dant, quorum titulant (5) inceſta picturis, quorum crudelitates commendant libris, quorum parricidia tradunt ſæculis, quorum impietates perſonant tragœdiis, quorum obſcœna ludunt, hos qua dementia deos crederent, niſi quia criminum deſiderio, amore ſcelerum poſſiden-
tur, deos exoptant (6) habere criminoſos? Qui (6)
peccare cupit, peccatorum colit & veneratur auctores. Hinc eſt quod ſe Veneri adulter inſeruit; hinc eſt quod ſe Marti crudelis addicit.
Hæc diximus fratres (7), ut proderemus cauſam: (7)
quare Gentiles hodie faciant deos ſuos talia committere, quæ ſuſtinemus, & faciant tales qui videntibus & horrori ſint & pudori: faciant ut eos aliquando & ipſi qui faciunt, horreant & relinquant, & Chriſtiani glorientur a talibus ſe liberatos eſſe per Chriſtum: ſi modo non eorum ex ſpectaculis polluantur, ſi eorum non inquinent thura tactu, ſi hujuſmodi fugiant de aſſenſione diſcrimen: quia factis ſemper eſt æqualis aſſenſus, Apoſtolo probante, cum di-
cit: „ Non ſolum qui faciunt ea, ſed etiam Rom. 1.
„ qui conſentiunt facientibus: „ Et ſi tanta eſt de aſſenſione damnatio, quis ſatis lugeat
eos, qui ſimulacra faciunt ſemetipſos (8)? Non- (8)
ne iſti amiſerunt imaginem Dei; ſimilitudinem perdiderunt; Chriſti exuti ſunt indumentum, qui ſe ſimulacrorum formis ſacrilegis formaverunt? Sed dicit aliquis, non ſunt hæc ſacrilegiorum ſtudia, vota ſunt hæc jocorum: & hoc eſſe novitatis lætitiam, non vetuſtatis errorem: eſſe hoc anni principium, non gentilitatis offenſam. Erras homo, non ſunt hæc ludicra, ſunt crimina. Quis de impietate ludit, de ſacrilegio quis jocatur, piaculum quis dicit riſum? Satis decipit, qui ſic ſentit: tyrannus eſt, tyranni habitum qui præſumit. Qui ſe Deum facit, Deo vero contradictor exiſtit: imaginem Dei portare noluit, qui idoli voluerit portare perſonam: qui jo-

cari

NOTÆ.

(*) SErmo hic laudatur ab Martene de antiq. Eccleſ. diſcipl tom. I pag. 104. Notum omnibus. Kalendas Januarias, quarum tertium diem vel pridie Novarum *Vota* vocitatum eſt, quod eo die vota pro ſalute Principis ſuſciperentur, apud Chriſtianos adhuc immoderatæ libertatis, & intemperantiæ fuiſſe Quamobrem antiqui Patres, & Concilia acriter contra eorum obſervationem invehunt r. Chryſoſtomus homil XXIII in eos qui novilunia obſervant tom I. pag 264 edit Francofurt. 1698, multos eo die ſuperſtitioſæ obſervationi & auguriis deditos eſſe dicit ac putare reliquum annum ſe hilariter tranſacturos, ſi novilunium hoc hilariter degerent. Similes, quas Chryſoſtomus querelas, habet Auguſtinus Serm. V. de Kalend. Januarii tom. X. pag. 621. Aſterius Amaſenus hom IV. de feſto Kalend. ap. Combeſiſ. auct nov. pag. 65. Ambroſius Serm XVII. per totum. Prudentius lib. 1. contra Symmachum.

> Iano etiam celebri de mente litatur
> Auſpiciis, epuliſque ſacris, quas inveterato
> Heu miſeri! ſub honore agitant, & gaudia ducunt
> Feſta Kalendarum. Sic obſervatio crevit
> Ex atavis quondam male cœpta: deinde ſecutis
> Tradita temporibus, ſeriſque nepotibus auctam
> Traxerunt longam corda inconſulta catenam,
> Moſque tenebroſus vitioſa in ſæcula fluxit.

V. de Martene de antiq. Eccleſ. diſcipl. tom. 1. pag. 104. Durantium lib. XI. cap XLVIII pag. 380.: Du-Cangium tom 11. pag 13 Clariſs Sabbatinium Kalend. pag. 12. Concilium Trullanum Canon. LXII. Concilior. tom. VII. pag. 1375. Bing. Orig. Eccleſ tom. IX pag 6. §. 3. ubi Chryſologum citat.

(1) *Hodie Gentiles.* „ Ex hoc textu dignum obſervatio- „ ne cenſeo ea tempeſtate multos de plebe, ac Nobiles „ fuiſſe Ravennæ qui adhuc gentilitio more viverent, Ido- „ laque colerent. „ Mita Sed ludicra hæc Chriſtianis etiam uſitata erant. Conſule quoad Ravennates Rubeum Hiſtor lib. II. pag 106.

(2) *Videndos trahunt* Editi: *ipſa turpitudine turpiores Deos ſuos videndos trahunt.* Fruſtra repetita verba *Deos ſuos* expungit Meurſius.

(3) *Pertrahunt.* Simulacra enim Deorum tunc temporis producebantur cum omni cultu: *quo cum ridiculus eſſes, ridiculum facere, & inſultare ipſis Diis ſuis talibus productionibus ait Chryſologus*, Barthius, Adverſ. lib. XIII cap. XII. pag. 2503.

(4) *Non eſt hoc judicii humani.* De hujuſmodi lectionis veritate merito ſuſpicandum eſſe notat Latinius: nam in ſuo Codice legerat: *non eſt hoc judicus divini.* Genuinam lectionem reſtituimus.

(5) *Titulant.* Exornant Tertullianus in Poem. de Judicio Dei.

> *Quis mihi ruricolas aptabit carmine Muſas*
> *Et vernis roſeas titulabit floribus auras?*

(6) *Deos exoptant.* Editi: *Criminum Deos exoptant.* To *criminum* bis repetitum iterum expungit Meurſius.

(7) *Hæc diximus fratres.* Totam periodum ex MMSS, & conjectura reſtituit Mita. Alta nox penes alias editiones.

(8) *Simulacra faciunt ſemetipſos.* Ad inſtar enim deorum dearumque perſonati procedebant. Vide apprime ad

rem

Digitized by Google

cari voluerit cum diabolo, non poterit gau-
dere cum Chriſto. Nemo cum ſerpente ſe-
curus ludit, nemo cum diabolo jocatur im-
pune. Si quæ ſunt ergo viſcera pietatis in no-
bis, ſi quæ eſt in nobis contemplatio huma-
nitatis, ſi quæ non habet fraternæ ſalutis af-
fectio, abſtrahamus eos, qui ſic ad perditio-
nem currunt, rapiuntur ad mortem, tra-
huntur ad tartara, feſtini ſunt in gehennam.
Abſtrahat ergo pater filium, ſervum domi-
nus, parens parentem, civem civis, homo
hominem, Chriſtianus omnes qui ſe beſtiis
compararunt, exæquarunt jumentis, aptave-
runt pecudibus (9), dæmonibus formaverunt. (9)
Et ille qui liberat, invenit præmium: qui
negligit, acquirit offenſam. Beatus qui ſuæ
vitæ cuſtos eſt, & proviſor eſt ſalutis alienæ.

rem Auguſtinum, ſeu quemvis alium Serm. XXIX in Appendice. Longior locus Notæ fines excederet. Audi tantum Rubeum pag. 106. de Ravenn. *Deorum ſimulacra induti curſitabant per urbem: idque eo geſtu ac modo, ut quæ de illorum inceſtibus, adulteriis, & ceteris improbe actis tradita ſunt, ea fere omnia viderentur ſub oculis poni.*

(9) *Aptaverunt pecudibus.* Et hæc quoque infamis horum prophanorum ludorum conſuetudo erat: pecudum, cervorumque aſſumptis formis huc, illucque diſcurrere, & petulantius ſe gerere. Vide Concilium Tolet. IV. Can. X. Auguſtinum, Serm. de Temp. CCXXV Concil. Antiſiod. Can. 1. Amboſium, in Pſalm. XLI. Maximum Taur. Serm in Kalend. Januar. *Nunquid non univerſa ibi falſa ſunt, & inſana, cum ſe adeo formant homines, aut in pecudes, aut in feras transformant?*

SERMO CLVI.

De Epiphania & Magis.

QUoties ſalutaribus ſuccis contra lethales
morbos antidotum temperat peritia præ-
cauta medicorum, ſi præter artem, præ-
ter medicinam, præter tempus, accipere præ-
ſumat ægrotus, ſit periculi cauſa, quod pro-
viſum eſt ad ſalutem: ſic Dei verbum ſi præ-
ter magiſterium, præter doctrinam, præter
dogma fidei, ſcire temerarius præſumat audi-
tor, quod eſt vitæ materia, ſit perditionis oc-
(1) caſio. Quærendum eſt (1), fratres, ne per audi-
endi imperitiam, quod ad profectum nobis
divinitus ſcriptum eſt, ad animarum veniat
(2) detrimentum. Putasne Chaldæos (2) ſiderum
ſcrutatores, errantes per aſtra Magos, cæli
negotia in tenebris noctium perquirentes, na-
ſcendi, moriendi cauſas, ſtellarum curſibus
aſcribentes, bona, malave hominum de ar-
bitrio luminarium firmantes, Evangeliſta hodie
ortum Chriſti abſconditum ſæculis ſtella duce
docuit inveniſſe? Abſit. Sic ſentit mundus, ſic
gentiles intelligunt, ſic facit ſpecies lectionis:
ceterum ſermo Evangelicus non humana loqui-
tur, ſed divina: non uſitata, ſed nova: non
arte fallentia, ſed veritate ſubnixa: non ocu-
lis alludentia, ſed cordibus infixa: non con-
jecturis nutantia, ſed auctoritate firmata: a
Deo venientia, non a fato: non collecta nu-
meris, ſed virtutibus acquiſita. *Cum natus eſ-*
Matth. 2. *ſet JEſus*, inquit, *in Bethlehem Judæ, in diebus*
Herodis regis: Ecce Magi ab oriente venerunt He-
roſolymam, dicentes: Ubi eſt qui natus eſt Rex Ju-
dæorum? Vidimus ſtellam ejus in oriente, & veni-
mus adorare eum. Cum naſcitur JEſus, oritur
origo rerum, generatur largitor generis, na-
ſcitur auctor naturæ, ut repararet naturam,
genus redderet, originem recrearet. Adam pri-
mus homo, pater generis, origo generationis,
naturæ bonum, libertatem generis & germi-
nis vitam ſic perdidit, dum deliquit, ut malum
naturæ, ſervitutem generis, germinis mortem
ſucceſſio lamentanda portaret. Hinc eſt, quod
Chriſtus naſcendo naturam reddidit, ſuſtulit mo-
riendo mortem, vitam revocat dum reſurgit:
& qui homini animam dederat de cælo, in-
de hominem fecit & carne conſtare: ne ter-
rena labes cæleſtem ſenſum rurſum carnis de-
mergat in lapſum, dicente Apoſtolo: „ Primus 1. Cor. 15.
„ homo de terra, terrenus: ſecundus homo
„ de cælo, cæleſtis: qualis terrenus, tales &
„ terreni, & qualis cæleſtis, tales & cæleſtes.„ Joan. 5.
Et Joannes Evangeliſta: „ Omnis, qui ex Deo
„ natus eſt, non peccat, ſed generatio Dei
„ ſervat illum. „ Hinc eſt ergo, quod naſci-
tur Chriſtus, ut jacentes in terreno germine
cæleſtem tolleret ad naturam. *Cum natus eſſet*
JEſus in Bethlehem Judæ. Bethlehem, fratres,
Hebraice domus panis vocatur. His ergo voca-
bulis Judæ ſignatur domus, genus vocatur, ut
promiſſionis fides, ut prophetiæ veritas implea-
tur, dicente Jacob: „ Juda te laudabunt fra- Gen. 49.
„ tres tui, manus tuæ ſupra dorſum inimico- juxta
„ rum tuorum, adorabunt te filii patris tui. „ LXX.
Et poſt: „ Non deficiet Princeps ex Juda, nec
„ Dux ex femoribus ejus, donec veniat cui re-
„ poſita ſunt, & ipſe erit expectatio gentium. „
Unde & David, „ Juda Rex meus. „ *Cum natus* Pſal. 59.
eſſet JEſus in Bethlehem Judæ in diebus Herodis Re-
gis. Quid eſt, quod tempore Regis nefandi (3) (3)
Deus deſcendit ad terras? miſcetur divinitas
carni? fit terreno corpori cæleſte commercium?
Quid

NOTÆ.

(1) *QUærendum eſt.* Alias: *curandum eſt.*

(2) *Putaſne Chaldæos.* „ Agit in Aſtrologos judiciarios,
„ & contra Priſcillianiſtas, opinantes Magos naturali aſtro-
„ rum ſcientia Chriſtum natum conjeciſſe: quos ſæpius
„ Auguſtinus, Chryſoſtomus, & Gregorius arguerunt.
„ Cumque noſter neget Magos ſtella duce natum inveniſſe
„ Chriſtum, de naturali, & humana ſcientia aſtrorum lo-
„ quitur, ut innuit in ſeq. ſermone „ Mita. Magos autem Chaldæos fuiſſe ad inſtar figmenti habent eruditiores. Nam Chaldæa reſpectu Judææ Aquilonaris eſt, non Orientalis: unde toties Prophetæ malum ab Chaldæis inferendum Judæis, ab Aquilone oriturum dicunt. Veroſimilius eſt Perſas fuiſſe, & ab Perſide veniſſe. Fabella de Magorum uno coloris ſubnigri, ab Collectaneis Ven. Bedæ perperam adſcriptis, emanavit.

(3) *Tempore Regis nefandi.* Convenit hodie inter Chronologos inſigniores, Chriſtum natum eſſe anno mortem Herodis antecedente: Qui, notante Flavio Joſepho Antiq. Judaic lib. XVII. cap. VIII., obiit anno XXXVII. poſt adeptum ab Romanis Judææ Regnum: unde Chriſtum neceſſe eſt natum eſſe anno Herodis XXXVI., imperii Auguſti XLI. quandoquidem annum imperii ſui quintum agebat Auguſtus dum Herodem Judæorum Regem conſtituit: ut plurimis momentis demonſtrat Card. Noriſius,

Quid eſt? & quando non verus Rex expul-
ſurus tyrannum, vindicaturus patriam, in-
ſtauraturus orbem, libertatem redditurus ad-
(4) ventat? Herodes refuga gentis Judaicæ (4) in-
vaſit regnum, libertatem ſuſtulit, prophana-
vit ſancta, confundit ordinem; quicquid di-
ſciplinæ, quicquid cultus eſt, abolevit: me-
rito ergo genti ſanctæ, quia humana deſunt,
divina ſuccurrunt, & adeſt Deus ipſi, cui ho-
mo non erat qui adeſſet. Sic iterum Chri-
ſtus veniet, ut Antichriſtus ſubruat, libere-
tur orbis, Paradiſi patria reddatur, mundi
perpetuetur libertas, ſæculi ſervitus tota tol-
latur. *Ecce Magi ab oriente venerunt.* Ab o-
riente ad orientem veniunt Magi, ut ſuſci-
peret venientes ipſe, qui juſſerat ut venirent:
quando enim Deum Magus, niſi Deo juben-
te perquireret? quando regem cæli niſi reve-
(5) lante Deo Aſtrologus (5) inveniſſet? quando
unum Deum ſine Deo Chaldæus adoraret in
(6) terra, qui in cælo Diis totidem (6), quot ſide-
ribus ſerviebat? Plus cæleſte de Magis, quam
de ſtella ſignum eſt, quod Judææ Regem, quod
legis auctorem Magus ſcit, neſcit Judæus:
Chaldæa defert, non defert Judæa: Hieroſo-
lyma averſatur & refugit; Syria ſequitur &
adorat. *Ecce Magi ab oriente venerunt, dicentes: ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum? Vidimus ſtel-
lam ejus.* Et quid tamen eſt quod videtur? Ve-
2. Cor. 8. re ſicut dixit Apoſtolus: „ Cum eſſet dives,
„ pauper factus eſt: „ cum eſſet in deitate ſua
dives, noſtra fit pauper in carne: & habere
cœpit ſtellam unam, totam qui fecit, habet,
& continet creaturam. *Vidimus ſtellam ejus.* Ali-
quando videt Magus illum, qui habet ſtellam, non
habetur a ſtella, nec ipſe agitur curſu ſtellæ,
ſed ipſe ſtellæ agit curſum: cujus per cælum
ſic curſum dirigit, ſic moderatur inceſſum,
(7) ſic viam temperat, ut Magorum ſerviat (7) &
mittatur ad greſſum: nam ambulante Mago,
ſtella ambulat: ſedente Mago, ſtat ſtella: Ma-
go dormiente, excubat ſtella: ſic ſentit Magus,
ut quibus viandi par conditio eſt, par ſit ne-
ceſſitas ſerviendi: & ſtellam jam non Deum
credit, ſed judicat eſſe conſervam, quam cer-
nit taliter ſuis obſequiis mancipatam. *Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum? Vidimus ſtellam ejus in oriente, & venimus adorare eum.* Dicendo,
ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum, non in-
terrogant, ſed inſultant: quando ſcientes in-
terrogant neſcientes, non ipſi ignorant (8), ſed (8)
negligentes arguunt, increpant deſides, malos
produnt, contumaces verberant, ſervos Do-
mino non occurriſſe accuſant. Nam quid ab
hominibus quærunt, qui per Deum noverant
quod quærebant? Ut quid illis ad hoc hu-
manæ demonſtrationis officium, quibus ad
hoc cæli ſidera ſerviebant? Quo illis lu-
cerna templi, quibus cæli ſidus mirabile per-
lucebat? *Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum?*
Hoc eſt dicere: Cur Rex Judæorum in præ-
ſepe jacet, & non decumbit in templo? Cur
non fulget in purpura, ſed ſqualet in pan-
nis? Cur latet in ſpecu, & manifeſtus in ſan-
ctuario non habetur? Receperunt jumenta in
præſepi, quem in domo ſua recipere vos ſpre-
viſtis. „ Agnovit, ſicut ſcriptum eſt, bos Iſai. 1.
„ poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe do-
„ mini ſui: „ tu autem Iſrael tuum Dominum
non quæſiſti. *Vidimus ſtellam ejus.* Apparuit
ſtella non volens, ſed juſſa: non cæli nutu,
ſed divinitatis impulſu: non lege ſiderum,
ſed novitate ſignorum: non cæli climate, ſed
virtute naſcentis: non ab arte, ſed a Deo:
non Aſtrologi ſcientia, ſed præſcientia con-
ditoris: non arithmetica ratione, ſed ſan-
ctione divina: ſuperna procuratione, non cu-
rioſitate Chaldæa: non arte Magica, ſed Ju-
daica prophetia. Sic ubi vidit Magus hu-
manas periiſſe curas, ſuas defeciſſe artes, mun-
danæ ſapientiæ exinanitos labores, omnium ſu-
dores obriguiſſe ſectarum, totius Philoſophiæ
theſauros eſſe vacuatos, fugiſſe paganam no-
ctem, opinionum nebulas concidiſſe, ipſas dæ-
monum delituiſſe umbras, ſtellam non ut co-
metam incirconfuſo crine (9) occultare quod (9)
nunciat, obſcurare quod lucet, ſic dicit: Fas eſt,
ut te (10) novo radio, ſignifero lumine, ſplen- (10)
dore certo radiare videam in Judæam: atque illic
natum regem, præter mundi legem, præter
carnis ordinem, præter humanam monſtrare
naturam. Sic depoſito errore, ſequitur, cur-
rit, pervenit, invenit, gaudet, procidit, ado-
rat: quia non per ſtellam, non per artem,
ſed per Deum, Deum ſe inveniſſe humana
miratur in carne. Ergo, fratres, lectione præ-
ſenti non eſt firmatus error magicus, ſed ſo-
lutus. Sed ſufficiant iſta hodie, ut per Deum
quæ ſunt in ſequentibus clare elucescant.

ſius, Centaph. Piſan. differt. 11. cap. VI. pag. 128. edit. Lugdun. per Van der Aà.

(4) *Refuga Gentis Judaicæ.* Unde refuga niſi ab Judæorum caſtris ad Gentilium imperatorum religionem? Vide Not. 4. Serm. LII.

(5) *Aſtrologus.* Magos ſapientes, vocat *Aſtrologos*: & ſeipſum explicat ſi forte alicui ſcrupulum injeciſſet Serm. CL. Nunquam vero Magos Reges vocat: eoſque nunquam hujusmodi titulo honorarunt Veteres ſi ab uno Tertulliano nonnulliſque aliis diſcedas. Notabilis locus Origenis homil. 111. qui Magos *miſeros homines* vocat.

(6) *Diis totidem.* Sydera pro diis olim habita nemo eſt qui neſciat.

(7) *Ut Magorum ſerviat.* Origenes in Joan. pag. 27. vocat Stellam *Magorum miniſtram, & ſervam cognitionis JEſu.*

(8) *Non ipſi ignorant.* MS. Cæſenæ *non ignorans neſcientes, ſed arguunt negligentes.*

(9) *Incirconfuſo crine.* Mita legit: *cincinnato crine.*

(10) *Fas eſt ut.* Mita: *Tempus eſt ut te prævium ſequar, & novo &c.*

NOTÆ.

SERMO CLVII.

De eiſdem.

DOminicæ feſtivitates cauſas ſuas ſuis voca-
bulis eloquuntur: nam ſicut naſcendo
Chriſtus diem dedit natalem, & reſurgendo
reſurrectionis diem dedit; ſic lumine ſignorum
diem ſuæ illuminationis oſtendit. Qui enim
naſcendo ante humano corpore ſe velavit, poſt-
ea operando ipſe ſe cæleſti revelavit arcano:
poſt Deus ipſe apparuit trino modo, qui homo
in

in partu patuit ſingularis. Merito ergo ſolemnitas præſens (1) Epiphaniæ vocabulo nuncupa-
(1) tur, in qua illuxit deitas, quæ noſtra nobis obſcurabatur in carne. Iſta eſt, fratres, iſta eſt feſtivitas, quæ concepta tempore diverſo, peperit tria deitatis inſignia. Per Epiphaniam Magi Chriſtum Dominum (2) muneribus myſticis
(2) confitentur, & cultores ſiderum, noctis incolæ (3), auctorem lucis denſis inveniunt in tene-
(3) bris: ut ſit hoc auctoria gratia, non ſit hoc induſtria ſic quærentis: non ſit ſtellæ, ſed Dei: ſit creatoria donum, non ſit beneficium creaturæ: non ſit humanæ artis, muneria ſit divi-
Matth. 2. ni. *Ecce Magi*, inquit, *ab Oriente venerunt, dicentes: Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum? Vidimus enim ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum: Vidimus ſtellam ejus.* Et quid non ejus? Stella ejus eſt, non ille ſtellæ. *Stellam ejus.* Quæ accepit eſſe, ſed non dedit: ſtellam, cujus ortum tenebat auctor, non quæ ortum tenebat auctoris. *Stellam ejus.* Venientem, non a geneſi (4), ſed a genitore: mandato, non fa-
(4) to: non a computatore, ſed ab auctore: non quæ daret ortum, ſed quæ ſuſtineret occaſum. Stellam non legiferam, ſed ſigniferam: ferentem non dierum ordinem, ſed noctium lumen. Stella hæc miniſtra viæ, non vitæ: comes Magorum; non cognata Chriſti: non Dominantis domina, ſed ancillula ſervorum. Sed dicit aliquia: Quare Magi? Quare per ſtellam? ſi cum ſtellis, cum origine nulla cauſa eſt, nulla ratio cum natura? Quare Magi? Quare ſtella? Ut per Chriſtum ipſa materia erroris ſic fieret ſalutis occaſio: quemadmodum per Chriſtum mortis cauſa, cauſa facta eſt vitæ. Hoſtem proprio mucrone turbare ſingulare eſt inſigne virtutis. Apud Magos in culpa erat ignorantia, non voluntas: & erat in crimine non ſtudium, ſed error. Quærere Deum (5),
(5) & neſcire quærere, neceſſitas magis eſt, quam reatus. Fuit ergo pium, ut & Deus invenire ſe a quærentibus daret, & culpam deputaret errori. Denique Paulus judicio tali de perſecutore factus eſt prædicator, quia per zelum legis impugnabat legem, & in Deum Dei amore peccabat. (6) Hinc eſt quod fides currit
(6) ad Paulum, perfidia ad ignorantiam recurrit; ſed adhuc dicit auditor. Eſto quod ſtella, non nutu proprio, ſed Dei juſſu oſtenderet viam quærentibus Magis: unde tanta munerum ſcientia myſticorum, unde donorum ſacramenta tanta? Non Chaldæa arte, ſed de priſca ſanctorum traditione majorum: erant iſti de genere Noe (7), de filiis Abrahæ, qui Chriſtum naſci per Deum didicerant, non per artem: (7)
eumque hominem, Deum, Regem, moriturum alto cognoverant ſacramento. Hinc eſt quod apta patrum fidei munera portaverunt: ut aurum Regi, incenſum Deo, morituro myrrham ſcienter offerrent: talique munere & pietati ſatisfacerent & honori. Sed de Magis iſta ſufficiant. Per Epiphaniam Chriſtus in nuptiis aquas ſaporavit in vinum: ut Chriſtum nuptiis interfuiſſe virtutis fuerit, non volu- Joan. 2.
ptatis: non fuerit humanitatis, ſed poteſtatis: ſigni fuerit cauſa, non ventris: ebrietatis non fuerit apparatus, fuerit deitatis oſtenſio. Denique ubi aqua mutavit naturam, mox patefecit auctorem, & elementorum creator mutatione revelatus eſt creaturæ. (8) Fœlices nu-
ptiæ, fœlices illæ quibus Chriſtus eſt præ- (8)
ſens, quæ non luxu, ſed virtutibus conſecrantur. Quid ibi non tranſivit in gratiam, ubi aqua tranſivit in vinum? Per Epiphaniam Chriſtus Matth. 3.
Jordanis alveum baptiſma noſtrum conſecratus intravit, ut quos naſcendo in terra ſuſceperat, hos renaſcendo relevaret in cælum: in ſe haberet liberos, quos præter ſe viderat eſſe captivos: faceret vitales ipſos, quos culpa fecerat eſſe mortales: perpetuos redderet, quos mors dederat temporales: & quos diabolus exules fecerat terrenorum, hos ipſe in cæleſtibus ſibi faceret eſſe conſortes. Hinc eſt, fratres, quod Spiritus Sanctus tunc toto ſe fudit illapſu, quando pater de cæleſtibus clamat: „ Hic eſt filius meus dilectus: „ ut quibus in creandis nobis operatio fuerat una Matth. 3.
cum filio, una fieret de noſtra reparatione dignatio: ſicque Chriſtus diverſo tempore uno eodemque die Magorum munere, aquæ mutatione, atque patris voce Deus trino teſtimonio noſceretur, fieretque de trina oſtenſione Chriſti Epiphaniæ una & ſacrata ſolemnitas.

NOTÆ.

(1) *Solemnitas præſens.* Latinam Eccleſiam in hac die, tres jam dudum celebraſſe ſolemnitates, hic ab Chryſologo memoratas, patet ex Iſidoro de divinis Officiis; Maximo Taurinenſi, homil. 1. in Epiph., & homil. VI. ſub initio; aliiſque plurimis.

(2) *Chriſtum Dominum.* Alias: *Chriſtum Deum.*

(3) *Noctis incolæ.* Vel quia ſtudio ſyderum addicti; vel myſtice, quia in nocte Gentilitatis vitam agerent. Ex Mita.

(4) *Non a geneſi.* Natalem hominum diem obſervare, ut mos eſt Aſtrologis improbat. Multa hic extra ſemitam aggerit Mita

(5) *Quærere Deum.* MS. Cæſenæ: *quærere Deum, quem neſciebant, & neſcire quærere, magis neceſſitatis eſt quam reatus.* Non enim Deum in aſtris quærebant per pertinaciam, ſed per ignorantiam ait Mita.

(6) *Dei amore peccabat.* Nam Chriſtum, quem eſſe Deum neſciebat, ob zelum divinæ legis perſequebatur.

(7) *De genere Noe.* Magos veri Dei fuiſſe adoratores, ſed Judaicæ legis ignaros tradunt non pauci. Sed eos primitias Gentium, communi conſenſu dicuntur a Patribus. Miſeſeriatus Auctor anno 1636 integrum volumen in Gallis edidit, ut oſtenderet Magos Chriſti adoratores, haud alios fuiſſe, quam Henochum, Eliam, & Melchiſedechum. Sic inſanire ſolet *Gens ratione carens, & mentem paſſa chimeris*, ait Serry, pag. 336 qui opinionem hanc potius irridet *quam expendit.* Cæterum, id, quod aſſerit Noſter, Magos ſcilicet fuiſſe ex Filiis Abrahæ, ex Cæthura concubina, habes etiam apud Maldonatum, in cap. 2. Matthæi.

(8) *Mutatione.. creaturæ.* „ Quia id tam celeriter, & „ adeo abſolute factum eſt, ut non niſi ab Deo Creatore „ id eſſe poſſe judicandum ſit. „ Mita.

SERMO CLVIII. (*)

De eiſdem.

SÆpe quærimus, quare ſic mundum Chriſtus intrat, ut ventris experiatur anguſtias, partus patiatur injuriam, ſuſtineat vincla pannorum, cunabula toleret imbecilla, lachrymis uberum nutrimenta diſquirat, ætatum gradus, neceſſitatesque perſentiat. Et qualiter ve-

niré

NOTÆ.

(*) *Sermo.* „ Obſerva hic aureum eloquentiæ romanæ flumen: pro materia: de Chriſto Rege na-

„ to,

Digitized by Google

nire debuit, qui voluit apportate gratiam, timo-
rem pellere, quærere charitatem? Natura docet
omnes quid valeat, quid meretur infantia. In-
fantia, quam barbariem non vincit, quam non
feritatem mitigat, quam crudelitatem noo com-
primit, quem non compeſcit furorem, quam
noo poteſtatem deponit, quem non mollit ri-
gorem, quam duritiam non reſolvit, quid
non amoris expoſtulat, quid non affectioois
extorquet, quam non imponit gratiam, quam
non impetrat charitatem? Hoc ita eſſe ſciunt
patres, matres ſeotiunt: probant omnes: viſce-
ra humana teſtaotur. Sic ergo naſci voluit, qui
amari voluit, noo timeri: & tamen apud ma-
Ltiam humanam ſic blanda, ſic pia, ſic chara,
audite quid proficit infantia. *Audiens*, inquit,
Matth. 2. *Herodes Rex, turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma
cum ipſo, & congregans omnes Principes ſacerdo-
tum, & ſcribas populi, ſciſcitabatur ab eis, ubi
Chriſtus naſceretur.* Si Hieroſolyma, ſi Rex, ſi
Scribæ, ſi Principes ſacerdotum ad Chriſti
ſic turbantur infantiam: quid iſti facerent,
Chriſtus perfectum mox lo hominem ſi veniſ-
ſet, ſi fultus divitiis, & multitudine, ſi com
ſuſpectis, ſi cum extraneis? Qui nil dant tem-
pori, nil ætati, nil pauperi, nil parenti; ſed
ut audiunt natum, parant naſcenti mortem,
innocenti doloa, ſcelus pio, nudo gladios, ſo-
li milites, vagienti necem, pœnam parenti:
& ut vis miſceatur ſanguini, credulitas acerba
cunabulis bella indicit, ubera telis urget,
clypeos illidit gremiis, quatenus humanam, di-
vinamque ſobolem ante ſepulchrum faciat intra-
re quam mundum. Eſto quod Herodes Rex
amore regni, ſucceſſoris timore, coactus ſit
talia moliri: quare Hieroſolyma, quare Prin-
cipes, quare Scribæ? Quia naſci non vult pro-
phanus Deum, ſervus Dominum, judicem
reus, rebellis principem, perfidus cognito-
rem. Hieroſolyma varia ſe contaminatione
perfuderat, ſacerdotes prophanaverant ſan-
(1) cta, & peccata vendentes (1), in quæſtum ve-
niam, pietatemque cooverterant, Scribæ do-
ctrinam cæleſtem, ſcientiam ſalutarem, vitale
magiſterium, in ſævum ſenſum, in perfidiæ
lapſum, in lethale vaniloquium commutarant.
Hinc eſt quod Chriſtum nolunt oaſci, vive-
re timent, quia noverant ſe mox ignomi-
niæ dandos, trahendos opprobriis, ejicien-
dos templo, privandos Sacerdotio, oblatio-
num munere vacuandos. Semel enim cupi-
ditate flammati, capti pompa, vitiis faucia-
ti, vanitate ebrii, madefacti luxu, quia de
correctione nil cogitare poterant, de venia
nil ſperabant. Boous villicus quando copio-
ſum fructum continuo labore conquirit, ve-
(2) nire dominum ſuum ad lucrum ſuum (2) cu-
pit, ſuum concupiſcit ad gaudium: diligens
operarius quando opus ſuſcepti laboris im-
pleverit, ut mercedem percipiat, patrem fa-
milias deſiderat advenire: devotus miles poſt
conflictum, poſt victoriam, præſentiam re-
gis optat, ut præmiis ſudores & vulnera re-
muneratione compeoſet; ſic ad palmam ſuam
cupit venire Chriſtum, qui bella mundi in-
defeſſa virtute proſternit: ſic Chriſtum veni-
re non vult, qui ſuperatus illecebris ſæculi
de pœna trepidat, de venia nil præſumit.
Fratres, faciamus bona, declinemus a malis:
fugiamus vitia, virtutes ſequamur: diſſimu-
lemus præſentia, futura cogitemus: noſtrum
petamus ad regnum, noſtram veniamus ad
palmam, optemus ad gloriam, tendamus vo-
tis omnibus ad coronam. Sed ad illa ſermo,
quæ ſunt in ſequentibus jam recurrat. *Tunc
Herodes*, inquit, *clam vocatis Magis, diligenter di-
dicit ab eis tempus ſtellæ quæ apparuit eis, & mit-
tens in Bethlehem, dixit: Ite & interrogate dili-
genter de puero, & cum inveneritis, renunciate
mihi, ut & ego veniens adorem eum.* Occulte
vocat Magos, quia palam nil audet; ſimulata
mens, conſcientia doloſa. Occulte vocat Ma-
gos, quia fur amat noctem, latro in occulto
tendit inſidias. Diligenter inquirit tempus
ſtellæ: ſed cum timet regnum, ſignom cæli
non timet, temporis noo pertimeſcit aucto-
rem. Quid turbaria Herodes? Quid es tan-
tum de ſucceſſore ſollicitus? Cui ſidera mi-
litant, terreno imperio non tenetur. *Ite, &
interrogate diligenter de puero, & cum inveneritis,
renunciate mihi.* Herodes erras: Magus adora-
re juſſus eſt, non deferre: teſtari venit ille,
non prodere: videre illi datum eſt, tibi non
datum eſt invenire. *Ite, & interrogate.* Quaſi
Magos ſemel interrogare non ſufficit. Inter-
rogantibus pie datum eſt ſine pietate reſpon-
ſum (3): ſalutis nuncius male audientibus (3)
converſus eſt in ruinam. Contumax ſervus
audit natum Dominum, ſed domino naſcenti
parat laqueos, non honorem: mortem præ-
parat, ut careat ſervitute. Sed quia nec fi-
niri Deus, nec perire ſalus, nec vita po-
terat interire, permanet in honore domi-
nus, ſervus remanſit in crimine: & ad pœ-
nam trahitur, qui ad obſequium venire con-
tempſit: capitur ad ſententiam, qui ad gra-
tiam noluit pervenire. *Ite, & interrogate dili-
genter de puero, & cum inveneritis, renunciate mi-
hi.* Conveoienter dixit: renunciate mihi,
quia ſemper diabolo renunciat, qui pervenire
feſtinat ad Chriſtum: Chriſtiaous futurus a ſa-
cerdote cum audit, renuncias diabolo, re-
ſpondit, renuncio. Proprie ergo Herodes a
Magis ſibi renunciare debere dicit, qui ſe dia-
boli ſciebat tenere locum, ſatanæ noverat
implere perſonam. *Ut & ego veniens adorem
eum.* Vult mentiri, ſed non poteſt: veniet, ut
ad tormenta curvetur, ad ſupplicia jaciatur,
ſternatur ad pœnam, qui adorare finxerat, ut
ſæviret. Sed Magi ubi Judaicæ perfidiæ nu-
bila tranſierunt: & in Chriſtianæ fidei ſere-
no revident (4), quam viderunt ſtellam, ipſa (4)
prævia, ipſa duce, ad ortus dominici locum
ſacratiſſimum pervenerunt. *Et apertis theſau-
ris*

„ to, Magiſque Chriſtum requirentibus fuſum: pro Au-
„ ditoribus: Valentiniano Imperatore, & Galla Placi-
„ dia, ejuſdem Matre Auguſta, nec non Proceribus au-
„ læ: pro tempore: ubi mores hominum corrupti erant,
„ & depravati: pro eruditione: ut tota animi placiditate
„ illos arguat, deſumpta ſimilitudine ab orationis argu-
„ mento, & quomodo ſanctis inſtruat præceptis „ Mita.

(1) *Peccata vendentes.* „ Etenim oblatas victimas ad
„ peccatorum expiationem ſibi ipſis vindicabant, ſeu
„ vindicatum pretium ſibi recondebant. „ Mita.

(2) *Ad lucrum ſuum.* Alias: *ad agrum ſuum.*

(3) *Sine pietate reſponſum.* Dum enim Herodes auli-
ca benignitate Magos abire ſinit, de Chriſti nece impius
cogitabat.

(4) *Revident.* Non abs re ſuſpicantur aliqui ex Sa-
cræ Scripturæ Enarratoribus, ſpectatum in Oriente ab
Ma-

ris ſuis obtulerunt ei munera Aurum, Thus, & Myrrham. Aurum Regi, Thus Deo, morituro Myrrham, dominicæ devotioni offerunt, ſcientiæ theſauros maximos in poſterum crediturus: ſic ad ſua per innocentiæ viam redeunt, qui iter Herodianæ fraudis calcaverunt in ruinam.

Magis ſydus, Jeroſolymam uſque Ducem præceſſiſſe; inde negatum ejuſdem lumen dum ibi commorati fuere, iterum ſe egredientibus exhibuiſſe, ac Bethlehem uſque deduxiſſe.

SERMO CLIX.

De eiſdem.

ANte hos dies, id eſt, diem octavum Calendarum menſis hujus, quo creſcere dies cœpit, quia dies verus illuxit, in carne natum dominum Chriſtum Jeſum, in Evangelio *Luc. 2.* ſcriptum, facile recolunt, qui legerunt, vel qui aurem legentibus præbuerunt. Iſraelitici paſtores ſuper gregem ſuum vigilantes, angelis nunciantibus, cognoverunt: hodie in eadem carne manifeſtatum Gentiles Magi curioſa ſectantes, ſignis indicantibus, invenerunt: illis ortum dominicæ nativitatis annuncians locuta eſt vox ſpiritualium miniſtrorum, iſtis ſtella tanquam lingua cælorum. Dicuot illi ad quos ſæpius Prophetæ miſſi fuerant: „ Tranſeamus uſque Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum eſt ad nos; „ dicunt iſti, quibus nullus unquam locu- (1) tus fuerat Prophetarum (1), & ſciſcitantes inter- *Matth. 2.* rogant: *Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum? Vidimus ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.* Accedunt ergo illi de proximo, hi veniunt de longinquo, utrique tamen ad unum, eundemque fidei locum, pia devotione conveniunt: ibique Regem Chriſtum appoſitum ante duo Prophetica illa jumenta (2), duorum (2) videlicet populorum, typum, figuramque geſtantia intuentur, admirantur, agnoſcunt. „ Agnovit enim bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus *Iſai. 1.* „ præſepe domini ſui. „ Agnovit enim bos Judæus jugo legis excuſſo (3): agnovit & aſinus (3) paganus ſtultitiæ feritate depoſita: ille deſerens ſuperfluum obſervationis laborem, hic relinquens vagum ſuperſtitionis errorem. Uterque agnovit, quia uterque ad unum præſepe domini epulaturus acceſſit, epulaturus nun fœnum mortis, ſed cibum ſalutis. Edite, edite pia animalia, æternæ vitæ cibaria: & perpetuæ retributionis eſcam avidis quantum poteſtis faucibus occupate, non dividentes in fruſta, ſed integrum, ſolidumque ſumentes. Non poteſt enim edi Chriſtus, & dividi: integer, a credentibus ſumitur: integer in ore cordis recipitur. „ Verbum enim caro factum eſt, & habitavit „ in nobis: „ habitavit, ex quo uterum Vir- *Joan. 1.* ginis dignanter implevit. *Obtulerunt illi, ut ſcriptum eſt, Aurum, Thus, & Myrrham.* Nos fidei Thus longinquæ regiouis (4), nos proximæ (4) confeſſionis (5) Myrrham boni odoris, nos ſua- (5) veolentia dona charitatis: tria namque iſta offerimus, quando Chriſtum, & Regem, & dominum, & hominem confitemur: ſed in ſpiritu & veritate adoremus Chriſtum, ſi ei munera fidei & confeſſionis obtulimus: & nos ſicut illi Magi, qui ſunt fidei noſtræ duces credulitatiſque principes, commoniti in ſomnis, id eſt, in hac vita, quæ ſomno eſt ſimilis, illuſo Herode Rege, id eſt, diabolo hujus mundi Principe, per aliam viam, id eſt, per alteram vitam (6), ad illam noſtram patriam revertamur, de qua per Adam ejecti infæliciter ſu- (6) mus, per Chriitum vero miſericorditer nunc reducti.

NOTÆ.

(1) *Nullus locutus fuerat Prophetarum.* „ Neque verbo ad aures, neque ſcripto, & per Prophetiam: licet enim per prophetiam Balaam, & veterem Majorum ſuorum traditionem ſciverint Magi, quæ dicuntur in Textu, tamen Balaam non fuit Propheta, ſed ariolus: & ſicut Caiphas, non ſicut Propheta prophetavit. Lege Maldonatum, in cap. 2. Matth., qu. IV. & Num. 22. 5. „ Mita.

(2) *Prophetica illa jumenta.* Ex loco Iſaiæ inferius laudato, quem ad Chriſtum natum communiter applicant.

(3) *Jugo legis excuſſo.* Hæc eſt prophetiæ hujus genuina explicatio. Vide diſſertiſſime Hieronymum in cap. 1. Iſaiæ.

(4) *Thus longinquæ regionis.* Ab Hebræis enim ad nos Fides noſtra peregrinata eſt.

(5) *Proximæ confeſſionis.* Ab lege enim Chriſti nobis Sacramentum Pœnitentiæ, & peccatorum confeſſio effluxit: niſi potius intelligat de fidei confeſſione, quam corde & animo elicimus. Ex Mita.

(6) *Per alteram vitam.* Per præſentis vitæ emendationem.

SERMO CLX.

De eiſdem.

QUamvis in ipſo dominicæ incarnationis ſacramento affuerint clara ſemper divinitatis inſignia; Deum tamen veniſſe in humanum corpus multis modis aperit, & revelat hodierna ſolemnitas: ne perdat per ignorantiam ſemper obſcuritatibus involuta mortalitas, quod tantum tenere meruit, & poſſidere per gratiam. Nam qui nobis naſci voluit, a nobis noluit ignorari: & ideo ſic aperit, ne magnum pietatis ſacramentum magni fieret erroris occaſio. Hodie Magus quem fulgentem quærebat in ſtellis, in cunis reperit vagientem. Hodie Magus clarum miratur in pannis, quem diu in aſtris patiebatur obſcurum. Hodie Magus quid ubi videat profundo ſtupore pervolvit: in terra cælum, in cælo terram, in Deo hominem, in homine Deum, & univerſo ſæculo non capacem concludi corpore pu-

 pusillo.

puſillo. Unde Magus qui ſcrutari non valet,
capere non poteſt, mox adorat: videt enim
non ſic lucere in cælo ſtellas, lunam, ſolem,
qualiter illuxiſſe carnem contemplatur in ter-
ria: videt in uno, eodemque corpore divini-
tatis & humanitatis conveniſſe commercium.
Hic dum credit Deum, ſentit Regem: intel-
ligit humani generis amore moriturum: & pa-
vida cogitatione pertractat, quemadmodum
poſſit mori Deus, qualiter poſſit vitæ reſti-
tutor occidi. Ac ſic Magus ceſſat arte quære-
re, quod arte non poteſt invenire: & quia
ſe in cælo diu cum aſtris errantibus videt er-
raſſe, gaudet in terra ſe ad Deum ducatu u-
nici ſideris perveniſſe: & deprehendit Magus
cuncta quæ videntur in cælo, humanis clara
oculis, profundis eſſe obſcurata myſteriis. Jam-
(1) que videns credere ſe (1), & non diſcutere my-
ſticis muneribus confitetur: Thure Deum, Au-
ro Regem, Myrrha eſſe moriturum. Thure
Deum, Auro Regem, ut eum diviti placaret
obſequio, quem curioſo & importuno inceſ-
ſerat, & offenderat inſtituto: atque implet il-
lud, quod multi de ſpadone ex Æthiopia ſu-
(2) ſpicantur (2): Æthiopia præveniet manus ejus
Pſal. 67. „ Deo: „ Videt Chriſtum Magus Judæum
præveniens manibus ſuis, quia quando Chri-
ſtum Judæus Herodi ſcelere prodebat, tunc Ma-
gus Deum Chriſtum muneribus fatebatur. Hinc
eſt quod gentilis qui erat noviſſimus, factus eſt
primus: quia tunc ex Magorum fide eſt gentium
credulitas dedicata, & Judæorum eſt notata cru-
delitas. Hodie Chriſtus Jordanis alveum,
mundi peccatum lavaturus intravit: ad hoc eum
Joan. 1. veniſſe Joannes ipſe teſtatur. „ Ecce agnus Dei,
„ ecce qui tollit peccata mundi: „ Hodie ſervus
dominum, homo Deum, Joannes Chriſtum te-
net: tenet accepturus veniam, non daturus. Ho-
Pſal. 28. die ſicut ait propheta: „ Vox domini ſuper a-
Matth. 3. „ quas. „ Quæ vox? „ Hic eſt filius meus dile-
„ ctus in quo mihi complacui. „ Hodie vox
Dei ſuper aquas, quia pater Deus ut probaret
(3) generis fidem, ipſe ſui (3) teſtis filii, ipſe aſſertor
aſſiſtit. Hic eſt filius meus dilectus, quia alte-
rum qui teſtimonium diceret, non habebat: ar-
canum patris, arbitrum non habebat: teſtem
generatio neſcit divina: divinitas externam non
Matth. 11. recipit notionem: ipſo filio dicente. „ Ne-
„ mo novit filium, niſi pater, neque patrem
„ quis novit niſi filius. „ Hodie Spiritus ſan-
ctus ſupernatat aquis in ſpecie columbæ, ut
Gen. 8. ſicut illa columba Noe nunciaverat diluvium
diſceſſiſſe mundi: ita iſta indice noſceretur per-
petuum mundi ceſſaſſe naufragium: neque ſicut
illa veteris olivæ ſurculum portaret, ſed totam
in caput parentis (4) novi chriſmatis pinguedi- (4)
nem fundit, ut impleat illud quod propheta
prædixit: „ Propterea unxit te Deus Deus tuus Pſal. 44.
„ oleo lætitiæ præ conſortibus tuis: „ Hodie
dominus ſuper aquas. Bene ſuper aquas, &
non ſubtus aquas: quia Chriſtus baptiſmati ſuo
non ſervit, ſed imperat ſacramentis. Hodie
Deus majeſtatis intonuit, & ſi pater de cælo
intonat, ſi filius Jordanis inſiſtit fluentis, ſi
Spiritus ſanctus corporaliter (5) apparet de ſu- (5)
pernis: quid eſt quod Jordanis qui fugit ad Joſue 3.
præſentiam legalis arcæ, ad totius Trinitatis
præſentiam non refugit. Quid eſt? Quia, qui
pietati obſequitur, incipit non eſſe timori.
Hic Trinitas exercet gratiam totam, totam ſe-
cum loquitur charitatem: ibi elementa corri-
pit, ut ſervulos inſtituat ad timorem. Inter
hæc tamen talia, & tanta intrepidus ſtat Jo-
annes, quia timere non poteſt, qui totus ad
Dei amorem natus Angelico teſtimonio com-
probatur. Hodie Chriſtus, initium dat ſigno- Joan. 2.
rum cæleſtium, dum convertit aquas in vi-
num: ut quem pater voce filium jam probarat,
ipſe ſe Deum virtutibus approbaret (6): quia (6)
auctor eſt elementorum qui elementa commu-
tat; & naturam fecit ipſe, qui contra naturam
facere non laborat: aquam transfert in vinum,
ut divinitatis in vigore (7) naturæ noſtræ profi- (7)
ciat hebetudo. Nam qui panes quinque frag- Matth 14.
mento profluo, & furtivo incremento (8), ad (8)
quinque millia hominum tetendit & dilatavit
ſaginam, potuit augmentis ſuccreſcentibus ad
nuptiarum feſta vini ampliare & perpetuare
menſuras. Sed aqua in ſanguinis erat conver-
tenda myſterium (9), ut mera pocula de vaſe (9)
corporis ſui Chriſtus bibentibus propinaret: ut
impleret illud Prophetæ: „ Et calix tuus ine- Pſal. 22.
„ brians quam præclarus eſt: „ Tribus autem
modis hodie Chriſti deitas eſt probata: Ma-
gorum munere, patris teſtimonio, aquæ mu-
tatione in vinum: quia tribus ſtare omne ver-
bum ſcripturæ firmavit auctoritas dicendo:
„ In ore duorum vel trium teſtium ſtet omne Matth. 18.
„ verbum: „ Sed quia feſtivitas ipſa ad men-
ſam nos domini, & calicis iſtius lætitiam com-
monet jam venire (10), res amplas brevi ſermo- (10)
ne ſufficit concluſiſſe, per dominum noſtrum
Jeſum Chriſtum, qui vivit & regnat nunc &
ſemper, & per omnia ſæcula ſæculorum, A-
men.

SER-

NOTÆ.

(1) J*Amque videns credere ſe.* MS. Cæſen. *credit & non diſcutit, ſed myſticis muneribus confitetur.*

(2) *Suſpicantur.* In hoc nempe vaticinio converſionem Gentium, Ægyptiorum maxime, & Æthiopum, quorum primitiæ in Reginæ Candacis Spadone, multi recognoſcunt. Hilarius autem, cum Chryſologo, putat Magos Chriſtum in incunabulis veneratos, ex iis regionibus eſſe profectos.

(3) *Ipſe ſui.* MS. Cæſen. *Ipſe ſibi, ſui teſtis Filii.*

(4) *In caput parentis.* „ Scilicet Chriſti, qui omnium „ ſalvandorum, ac reparandorum Parens eſt. „ Mita.

(5) *Corporaliter.* „ Quod vera, ac naturalis columba „ fuerit hæc, plerique negant: verumtamen corpus ha- „ buiſſe affirmat S. Auguſtinus, ſed corpus aereum in „ ſpeciem columbæ. Non tamen fuit illud corpus, quod- „ cumque eſſet, ab Spiritu Sancto hypoſtatice aſſumptum, „ ut falſo opinatus eſt Tertullianus; ſed Spiritus S. fuit „ in illo, tanquam ſignatus in ſigno: ſicut Angeli, ut ab „ Hominibus videantur ſæpe humana corpora aſſumpſe- „ re. Vide Maldonatum in cap. III. Matth., num. 16. „ Mita. In hac re, inquit Calmetus, religioſi adeo non fuere Patres, uti Recentiores Noſtri: neque indignam putavere Spiritu Sancto Columbæ ſpeciem, cum paſſim in Scriptura Dei Filius deſcribatur nomine Leonis Juda, Vermis Jacob, Agni, Lapidis &c.

(6) *Virtutibus approbaret.* MS. Cæſen. *manifeſtaret.*

(7) *Divinitatis in vigore.* MS. idem: *Deitatis vino.*

(8) *Furtivo incremento.* Hoc eſt abſcondito, & humanis oculis impervio.

(9) *Convertenda myſterium.* „ Scilicet in Sacrificio „ Miſſæ „ Mita.

(10) *Venire* „ Hinc ſubinfero Auctorem noſtrum prædicaſſe Populo divinum verbum ante ſacrum, vel ante- „ quam ſacrum faceret. „ Mita. Vel potius inter Miſſarum ſolemnia, proxime pro Evangelii lectione, antequam Populo ſacra myſteria diſtribuerentur.

NOTÆ.

SERMO CLXI.

De Parabola Servi ab agro regreſſi, atque Hominis erga Deum gratitudine.

AUdiſtis, fratres, qoemadmodum famula-
tum divinum dominus exigit humanæ ſer-
vitutis exemplo, dicendo: *Quis veſtrum*
Luc. 17. *habens ſervum arantem, aut paſcentem, qui egreſſo*
ab agro dicat: ſtatim tranſi, recumbe: & non di-
cit ei, para quod cœnem, & præcingere, & mini-
ſtra mihi donec manducem & bibam, & poſt hæc
tu manducabis & bibes? Nunquid gratiam habet ſer-
vo illi, quia fecit quæ ſibi imperavit? Non puto.
Sic & vos, cum feceritis omnia quæ præ-
cepta ſint vobis, dicite: Servi inutiles ſumus: quod
debuimus facere, fecimus. Sic & vos. Quid
ſimile? Imo longe diſſimile. Tantum debet
homo Deo, quantum debet homini homo?
Abſit. Nam eſt alter ordo, diverſa cauſa, diſ-
(1) ſimilis fides (1). Deus hominem fecit eſſe, naſci
juſſit, dedit vivere, conceſſit ſapere, donavit
& tempora, diſtribuit ætates, conceſſit ad glo-
riam, aperuit ad honorem, præfecit animanti-
bus, & toti terræ Dominum definita lege & æ-
tate præſcripſit: & cum talia, tantaque prima
homini Dei beneficia deperiiſſent, ſecunda re-
paravit tanto majora, quanto divina, præſtan-
tiora tanto, quanto cæleſtia. Nam cæli poſt
habitatnrem dedit, quem dederat aote inco-
lam terrenorum, ut adverſum nullum illi, nul-
lus incurſus, nulluſque ſerpens (2) terrenis latens
(2) in bonis, irrepere amplius in hominem non
valeret: ſervaretque conditio jam certa, quem
(3) perdiderat incerta libertas (3): & eſſet homo li-
ber omnium, ſola Domini ſervitute, cui con-
ditionem qua factus eſt debet, debet originem:
quod redemptus eſt, quod emptus eſt, debet
1. Cor. 7. utique ſervitutem, dicente Apoſtolo: „ Pretio
„ empti eſtis, nolite fieri ſervi homioum: „
Et Propheta ut conditionem, ut originem fa
Pſal. 115. teretur: „ Ego ſervus tuua, *inquit*, & filius
„ ancillæ tuæ: „ Deo iſta, homioi quid tale
debet homo? Et tamen quærit Deus vel tan-
tum; quia reddere homo Deo nil vult, cui
debet totum. Sed repetamus lectionem, & ocu-
lia noſtris ſimilitudinem proponamus ipſam, &
quod diximus tunc lucebit, quia nullam Deo,
homini totam dependimus ſervitutem. *Quis*
veſtrum habens ſervum arantem aut paſcentem, cui
regreſſo ab agro dicat: ſtatim tranſi, recumbe: &
non dicit ei, para quod cœnem, & præcingere, &
miniſtra mihi, donec manducem, & bibam, &
poſt hæc tu manducabis & bibes? Quam familia-
ris, quam vernacula, quam de quotidiaoo uſu
veniens, quam communis eſt iſta doctrina. Si
Dominus eſt, qui audit, agnoſcit talia ſe exige-
re a ſervo: ſi ſervus, exhibere ſe Domino iſta
cognoſcit. Servus namque (4) poſt vigilias an- (4)
telucanas, poſt totius diei varios & duroa labo-
res, poſt trepidantes, & anxios concurſus, & pa-
rat Domioo ſuo cœnam, & cinctus quod para-
verat, ſubminiſtrat: non eſt elatus, quia fecit,
ſed cum devotiooe ſingula faciens contremiſcit:
& appooit Domino ſuo cibos multiplices, arte
tota totius ſaporis conditos: ipſe autem ſemi-
coctam, nec ſalitam forſitan cœnulam guſtatu-
rus: porrigens crebra pocula, variat calices (5), (5)
vina mutat: ad longiſſimi convivii fabulas (6) (6)
longiores ſtat fixus, ſtat moveri neſcius, ſtat
cujus laſſeſcere non licet ſervituti. Et cum Do-
minus jam partem noctis in ſomno deducit,
peragit in quiete, ſervus colligit, curat, accu-
rat, ponit, componit, reponit: & ſic in re-
bus neceſſariis immoratur, ut nihil ſibi, aut
parum noctis ad eſcam reſervet, & ſoporem.
Poſt hæc omnia niſi pervigilet in craſtinum,
& dominum prævenerit dormientem, feſſus,
indefeſſus manicabit ad verbera (7), ad præſen- (7)
tem pœnam nihil heſterno ei ſubvenit de la-
bore, quia quicquid Dominus indebite, iracun-
de, libeos, nolens, oblitus, cogitans, ſciens,
neſciens circa ſervum fecerit, judicium, juſti-
tia, lex eſt, imperantis ira ſubdito jus eſt, &
ad libitum Domini vocem non habet conditio
ſervitutis. Si ergo & ſervus ſentit quid debeat
homini taliter ſerviendo, & dominando Do-
mious qualem ſervitutem Domino Domioorum
debeat, docetur, & intelligit ſe magiſtro. Hoc
implebat Paulus, qui ſervitutis ſuæ titulos (8) (8)
ſic ſcribebat: „ Uſque ad hanc horam eſuri- 1. Cor. 4.
„ mus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis
„ cædimur. „ Et alibi: „ Lividum facio cor- 1. Cor. 9.
„ pus meum, & ſervituti ſubjicio: „ Præbebat *juxta*
vindictam bonus ſervus, qui ſe uſque ad livo *LXX.*
rem ſic agens jugiter verberabat: nec laxabat
fræna corpori, ne per indulgentiam caro laxa-
ta alterius incurreret ſervitutem. Sed homo
quod a ſervo exigis, impende ei qui te domi-
num fecit. Tu qui ſemper dormis, & a ſervo
exigis vigilias indefeſſas, aliquando vigila tuo
Domino pro te ſine ceſſatione vigilanti: aſſiſte
tuo Domino vel momento uno jejunanti, cui
manducanti tuus ſervus ſemper aſſiſtit: remit-
te ſervo innocenti, cui peccanti blanditur (9) (9)
Dominus tuus: da interim veniam, cui tuus
Domious ſemper ignoſcit. Certe ſi quicquam
boni

NOTÆ.

(1) D*iſſimilis fides*: „ Hoc eſt fidelitas, vel conſtantia
„ promiſſorum. „ Mita.

(2) *Nulluſque ſerpens.* Aita hic nox in veteribus edi-
tionibus Lucem dedimus ex Mita.

(3) *Incerta libertas.* Anceps, fluctuans „ quia in muta-
„ bili hominis arbitrio reſidebat. „ Mita.

(4) *Servus namque.* Laudantur verba hæc a Pignorio
de Servis, pag. 68.

(5) *Varias calices.* MS. Vallicell. *varios calices.*

(6) *Convivii fabulas.* Vel quia ſæpe in conviviis fabu-
lantur, vel reſpicit morem Antiquorum, in quorum convi-
viis ludicra, & ſcenica agebantur, vel ænigmata ab Con-
vivis ſolvenda proponebantur.

(7) *Manicabit ad verbera.* Has ſerviles delicias, in-
quit Pignorius, tangit eleganter Geta Terentianus Phorm.
Act. II. Scen. I.

——— Herus ſi redierit
Molendum uſque in piſtrino, vapulandum, ha-
bendæ compedes,
Opus ruri faciendum &c.

(8) *Servitutis ſuæ titulos.* Neſcio quid de Viris Princi-
pibus vulgo *Titolari* ſomniet Mita. Tituli ſervitutis erant
tabellæ in quibus inſcribebantur mancipiorum morbi, &
vitia, & quidquid aliud, Emptorum intererat non neſcire.
Pendebant autem hujuſmodi Tituli ex eorum collo. Pro-
pertius Eleg. 5. lib. IV.

Aut quorum Titulus per barbara colla pependit.

Ait ergo Paulus inter titulos ſuæ ſervitutis, ſcripſiſſe fa-
mem, nuditatem &c.

(9) *Cui peccanti blanditur.* Blanditur Deus peccatori, vel
ſtatim non puniendo: vel largiendo temporalia; vel more
optimi

(10) boni ſeceris, crede te Domino (10) ſolviſſe de-
bitum, nun beneficium præſtitiſſe. *Cum fece-
ritis*, inquit, *omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite,
ſervi inutiles ſumus; quod debuimus facere, feci-
mus*. Quando per ſe homo utilis ad divina,
qui ſic ſibi eſt inutilis ad humana? Cogitet ho-
mo cordia mala, carnis vitia, voluptatum flu-
ctus, deſideriorum procellas, irarum ſcopulos,
naufragia criminum, & tunc quicquid in ſe eſt
(11) utile, dabit Deo (11), ſibi quicquid inutile eſt,
deputabit. Sed ad propoſita redeamus: ut,
quare Dominus diſcipulos ſuos admonuerit,
jam pateſcat. Apoſtolos ſuoa Chriſtus ut mit-
(12) teret (12) ad populos vario dolore languentes,
dedit illis virtutem ſpiritus, poteſtatem ſuper-
nam dedit, dedit gratiam ſanitatum, unde per-
ambulantes illi reddebant viſum cœcis, claudis
curſum, ſurdis auditum, & ne per ſingula vos
morer, cunctis male habentibus dabant ſalu-
tem, unde redeuntes gloriabantur dicentes:
Luc. 10. „ Domine, etiam in nomine tuo dæmonia ſub-
„ jecta ſunt nobis. „ Quoa Dominus tempe-
rat, diccna: „ Nolite gaudere, quia dæmonia
„ ſubjecta ſunt vobis: gaudete autem quia no-
„ mina veſtra ſcripta ſunt in cælis: „ Ergo
ne per elationem perderent quod conquiſierant
per laborem, & deputarent ſibi quod divini-
tus fuerant conſecuti, ad humilitatem, quæ
mater eſt doctrinæ, tali revocat exemplo: *Quis
veſtrum habens ſervum arantem, aut paſcentem,
qui regreſſo ab agro dicat ei, ſtatim tranſi, & re-
cumbe; & non dicit ei, para quod cœnem, & præ-
cingere, & miniſtra mihi donec manducem & bi-
bam: & poſt hæc tu manducabis & bibes?* Poſt ex-
actos labores, & magna & multa documen-
ta virtutum, Apoſtoli ſatis ſibi utiles videban-
tur, ſed verſari in luto carnis, & limo cor-
poris hujus, & quod eſſent inutiles, neſciebant,
ſed deprehenduntur cum Judas tradit, Petrus *Matth.* 26.
negat, Joannes ſugit, relinquunt omnes, ut ſo- *Marc.* 14.
lus in quo erat, & ex quo erat tota utilitas
appareret. Quod autem dixit: *Et poſtea tu
manducabis*: monet diſcipulos, ut poſt aſcenſio-
nem ſuam ſtatim copulari ſe Domino in illa
beatitudine ſuperna geſtirent. Nam denique
hic relicturos omnia (13) approbat: & præcingit (13)
ad tolerantiam paſſionis, & miniſterii ſui perficit
ad laborem. Nam tunc tanto tempore mini-
ſtrarunt Apoſtoli diſcumbenti, quanto tempo-
re inter peccatorum coquinas, & gentium fo-
cos, cœnam Domini ſuper menſas Eccleſiæ in
memoriam perpetem præpararunt. Hanc cœ-
nam qui fidelis eſt novit (14), qui neſcit, & ſci- (14)
re deſiderat, ſit fidelis.

opti ni Parentis, qui malefactis ſuorum infantium araſet, quo bonos efficiat; vel uti loquens de Paulo dixit Auguſtinus Serm. XV. de verb. Apoſt, *ſævit & miſeretur*. Ex Mita

(10) *Domino*: Alias: *dominanti*.

(11) *Dabit Deo*. Ideſt: adſcribet Deo.

(12) *Ut mitteret*. Alias: *cum mitteret*.

(13) *Relicturos omnia* Non parvo loci detrimento in editis omnibus deeſt vox *omnia*. Supplevit Latinius.

(14) *Fidelis novit* Sacram ſcilicet Euchariſtiam, quæ ea ætate Arcani tenebris obtegebatur Infidelibus, & Catechumenis.

SERMO CLXII.

De eo, qui volebat dividere hæreditatem.

Luc. 12. AUdiſtis, fratres, hodie quid a Domino hæ-
res bonorum petierit mundanorum. *Ma-
giſter*, inquit, *dic fratri meo, ut dividat me-
cum hæreditatem*. Præceps cupiditas, & incauta,
mundanæ litis arbitrum credidit ipſum ſæculi
cognitorem: & eum fieri voluit diviſionis au-
ctorem, qui ad reſtituendam venerat humani
generis unitatem. *Magiſter dic fratri meo, ut
dividat mecum hæreditatem*. Hic non magiſter
(1) quæſtus eſt, ſed amor (1). *Dic fratri meo, ut
dividat mecum hæreditatem*. Cum dicit, dic fratri
meo, præmiſit quod charitatem moneat, quod
interpellet naturam, quod pulſet affectum. *Dic
fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem*. Non
poteſt dicere fratri, divide, qui per Prophetam
Pſ. 132. docuit: „ Ecce quam bonum, & quam jucun-
„ dum habitare fratres, in unum: „ *Dic fratri
meo ut dividat mecum hæreditatem*. Quæ major
hæreditas, quæ melior hæreditas quam divinæ
vinculum charitatis? Quia hæreditas aliquando
perit, charitas nunquam, dicente Apoſtolo:
1. *Cor.* 13. „ Charitas nunquam excidit. „ Sed dicit ali-
quia, ergo charitas nunquam perit, nunquam
violatur? Plane nunquam, quia charitas ſi eſt,
(2) permanet (2): ſi non permanet, non eſt. Sicut
ſterilis arbor quæ vernali tempore cum tota
candeſcit in flore, fructum non dat (3) illa, ſed (3)
fallit: ita eſt charitas quæ putatur, & non eſt,
occaſionum concuſſa fluctibus, evaneſcit: ac ſic
lædit ſollicitos, & decipit incautos. Sed ad cœ-
pta redeamua. *Magiſter, dic fratri meo: ut divi-
dat mecum hæreditatem*. Hæreditas mundana,
ante poſteris inſert jurgia, quam confert cen-
ſum: antequam dividat facultates, ſcindit hæ-
redes (4): antequam debitas tradat ſingulis por- (4)
tiones, ſucceſſores ipſoa deſecat, & mittit in
partes. Proinde non eſt hæreditas iſta, ſed pu-
gna: & hæc noverca filiorum eſt, non facul-
tas. Ille ditat filios, qui relinquit filiis pleniſ-
ſimam charitatem: At tu quisquis ille es, qui
Dominum tali petitione compellas, Dominum
provocas, Dominum producis ad litem, cum
quo tibi Apoſtolus hæreditatem docet, &
oſtendit eſſe communem: „ Hæredes, *inquit*, *Rom.* 8.
„ Dei ſumus, cohæredes autem Chriſti: „ Hic
tibi ſic hæres eſt, hic eſt tibi frater, qui na-
ſcendi ſorte, conditione creſcendi, vivendi or-
dine, moriendi exitu, per omnia tibi voluit ſi-
milia inveniri. Nam cum eſſet & ſolus Dei hæ-
res, & filius unicus per naturam te participem
ſibi,

NOTÆ.

(1) S*Ed amor*. Editi perperam: *ſed amoris*.

(2) *Charitas permanet*. Juxta S. Auguſtinum relatum a Magiſtro diſtinct. 31 lib. 3. *Charitas, quæ deſeri poteſt, nunquam vera fuit*: & Ambroſius: *Ficta charitas eſt, quæ in adverſis deſerit*. Ex Mita.

(3) *Fructum non dat*. MS. Ceſen. *Fructum dat nullum*.

(4) *Scindit hæredes*. Chryſoſtomus apud Lippom. in Catena: *Facultatum multitudo diviſionem operatur, concordiam impedit, & cognationis vinculum dirimit*.

(5) *Ex-*

lio., te cohæredem ſibi voluit, & ſecit eſſe per
gratiam: qui eras miſer, & ſubjectus ultimæ
ſervituti. Habebis itaque, & collata poteris fe-
liciter poſſidere, ſi manſeris in aula patris, ſi
fueris in divina hæreditate communis. Dari
poteſt, dividi oon poteſt ſors divina, quia
cæleſtia & qui dederit oon amittit, & qui ac-
ceperit ſibi ſingulariter non recondit. Uode
homo quid hunc ad diviſionem vocas, quid
huoc ad diſcuſſionem miſerandus invitas, quid
ab eo partem petis, qui tibi quæſivit, & con-
tulit totum? Vel expertus ceſſa: & jam pœni-
teat talia te petiiſſe. Nam partem ſubſtantiæ
principalis accepiſti: & acceptam peregrinus,
vagus, luxurioſus cum luxurioſis helluo perdi-
Luc. 15. diſti. Hinc Paradiſi exul, hinc hæreditatis exors,
hinc extorris a vita. Homo dicit tibi Chriſtus,
quod a me, & per me conſecutus es, ſine me
non poteris poſſidere, quia ſine me qualis fue-
ris, jam vidiſti: hoc ſciens pro te patrem in-
grate omnium ſic popoſci: Pater, quos dediſti
mihi, „ volo ut ubi ego ſum, & illi ſint me-
Joan. 17. „ cum. „ Et quia nec hoc tibi ſufficere poterat ad
tutelam, nam cum mecum eſſes in Paradiſo,
(5) & extra me tu periiſſes (5), adjeci, dicens: „ Pa-
„ ter, ſicut tu io me, & ego in te, ita & iſti
„ io oobis uoum ſint. „ Ego ut patris bona ha-
beam, proceſſi de patre, a patre penitus oon
receſſi: & ideo tantum te in nobis habere vo-
lo, quantum nos ipſi ſumus, & manemus in
nobis. Deſine ergo vel ſuperna dividere, vel
de terrenis me audiente litigare: ne quem te-
nes, & habes hodie largitorem pium, ſeveriſ-
ſimum ſentias poſtmodum cognitorem. Sed
jam quid reſponderit Domious audiamus: *Ho-
mo*, inquit, *quis me conſtituit judicem, aut divi-
ſorem ſuper vos? Quis me conſtituit judicem*? Et
Joan. 5. ubi eſt illud quod tu dixiſti, Domine: „ Pa-
„ ter oeminem judicat, ſed omne judicium
„ dedit filio? „ *Aut diviſorem ſuper vos*? Et
quis dividet juſtos ab iojuſtis, ſicut ſegregat Matth. 25.
paſtor oves ab hœdis? Si tibi judicium debe-
tur hominis, & per te eſt totius ſæculi cele-
branda diviſio, quomodo dicis, quis me con-
ſtituit judicem, aut diviſorem ſuper vos? Eſt
quidem penes Chriſtum, & fuit, atque erit
omne judicium, ſed tunc non judicaturus ve-
nerat, ſed judicandus, nec addicturus reos,
ſed a reis innocens addicendus. Io homioe
agebat Deum: in ſervo dominum, ot eſſet ver-
nula temporis, qui erat & factor & cognitor
ſæculorum. Merito ergo reſpondit: *Quis me
conſtituat judicem, aut diviſorem ſuper vos*? Et
quis eum conſtitueret judicem, qui cooſtituit
& reſtituit univerſa? Chriſtus ad litigatoris ar-
bitrium arbiter eſſe non poterat, qui totius
judicii ſumma eſt & poteſtas. At illi jurgator (6) (6)
quare non oppoſuit: quomodo non invitatus
a fratre taliter tu petiſti? Neſcis, quod ju-
ſtus mediator non eſt, qui ab una tantum eli-
gitur parte? Verum hæc non dixit; ſed invi-
ſus adſtitit; ut adjudicantis illi fas eſſet, fra-
tri non eſſet, reſilire ſententiam. Et quia Chri-
ſtus correcturus venerat, non damnaturus reum,
præcepto removet ſomitem jurgiorum, dicen-
do: *Videte, cavete ab avaritia*. Hoc eſt dicere,
abjiciatur avaritia, & non erit in hæreditate
contentio. Avaritia, fratres, parentes negat,
germanos dividit, ſeparat ſocios, amicitiam
ſolvit, excludit affectum: hanc qui intra ſe
habuerit, erit nullius, ſuus non erit. Avari-
tia fratres, ſicut dixit Apoſtolus, „ radix eſt 1. Tim. 6.
„ omnium malorum: „ quæ cum radicari cœ-
perit in corde, ſic morum diſſipat orнamen-
ta, ſicut arbor noxia (7) feralibus radicibus ne- (7)
xa fulvit, & diſſipat monumeota majorum.

(5) *Extra me tu periiſſes.* Alias: *extreme tu periiſti.*
(6) *At illi jurgator.* Mirum quantum tota hæc pe-
riodus in omnibus editionibus ſcateat erroribus. Et cum
etiam Codices mendoſi ſint, eam ex conjectura Mitæ re-
ſtituimus.
(7) *Arbor noxia.* Obſervat plurimis Mita, primum
monumenta more antiquo in agris conſtrui ſolita ex la-
pide lateritio. „ Si vere ibidem prope Arbores planta-
„ tæ fuiſſent, illæ radicibus intra lapidum connexioni-
„ bus immiſſis, & lapides titulares, & lateres, ſepul-
„ chrum con ponentes, e proprio loco indiſtincte pro-
„ ſternunt. „ Mita.

SERMO CLXIII.

De Terrenorum Cura deſpicienda.

BEati quorum corda hodiernus domioici
ſermouis peoetravit auditus. Beati quo-
rum mentes promovit ad fidem tanta, & ta-
lis promiſſio Salvatoris. Beati qui credulitate cæ-
leſtium mandatorum duris abſoluti ſunt præ-
ſentium curis. Tali namque hodie diſcipulos
ſuos, imo omoes auditores ſuos, dominus vo-
Luc. 12. ce compellat. *Noliti ſolicitl eſſe animæ veſtræ,
quid manducetis, neque corpori veſtro quod veſtia-
mini. Anima plus eſt quam eſca, & corpus plus
(1) eſt quam veſtimentum.* Quis ſic (1) ita invidus bo-
nis ſuis, quis ſic deliciis ſuis inimicus, ut ſpoo-
tanea, & cælitus præparata deſpiciat, & con-
cupiſcat mundanis laboribus & doloribus con-
quiſita? Degeoer nimis animus, mens tota ſer-
(2) vilis eſt, quæ coquorum afflatus (2), ſqualllores
coquinæ, heſterno horrore ſœtentia perquirat
obſonia, cui, jugiter regius deſervit, atque ad-
jacet apparatus. Noli ergo homo inania pro-
videndo gemere, noli laborare caduca præpa-
rando, quia prandii tui ſemper, & ubique
Deus præparator aſſiſtit. Quis Rex devotis mi-
litibus debitam non procurat annonam? Quis
dominus fidelibus ſervis iſta cibaria non mini-
ſtrat? Quis pater non dat panem filiis? Si er-
go nobis Daus, & Rex & Dominus, & Pater
eſt, quid negabit? Stipendiis ſuis militans de-
rogat miles Regi, ſuis ſumptibus vivens domi-
num ſervus accuſat: pro ſe ſollicitus filius cul-
pat ſuperſtitem patrem. Noli ergo homo ex-
ponere Deum pro te taliter cogitando, qui &
juſtitia regnantis, & dominantis ſtudio, & ge-
nerantis affectu, in ſe totam tui recepit ſolli-
citudinem, reſudit & curam, dicendo: *Nolite
ſolliciti eſſe animæ veſtræ quid manducetis*. Sed
te forte mellitus imber, & ſiogularis cibus, Ju-
daici

NOTÆ.

(1) QUis ſic. Latinius: *quis ſit.*

(2) *Afflatus.* MS. Caſen. Editi: *aſſatus.*

daici faſtidii deterret exemplo: nec carnem credis humorum varietate concretam per ſolum
(3) Manna ſua voluntate compleri (3): dicis, Deus ſicut corpus ex diverſis voluit conſtare membris, ita variatis dapibus voluit & juſſit enutriri. Superfluus eſt, o homo, iſte qui te exagitat, timor: nam creatoris ad prandium tota concurrit & advolat creatura. Unde ſi te legalis cibi ſingularitas & parcitas terret, invitet & provocet Evangelici convivii cæleſtis effuſio: quæ in uno ferculo manducaturo Petro
Act. 10. totius apponit genera creaturæ. Nam quicquid
(4) Noe vector novi ſeculi (4), ſeculi ſervavit ad ſemen, quicquid in aere volitat & fertur, quicquid gignitur & vivit in terra, quicquid in aquis eſt, & movetur, hoc uno Petri cælitus mactatur, & exhibetur ad cœnam. Si ergo vis homo accipere & omnia manducare, deſpice vilia tibi providere cellaria. Et nos quidem magnis exemplis tibi ſuperna cogitanti carnalia non defutura probare contendimus: Deus autem pro ſuæ majeſtatis inſignibus de ſuis dubitantem promiſſis ad vilia & extrema remittit exempla: ut te tali examinatione re-
(5) darguat, quem tanta imitatione (5) non traxit. *Conſiderate*, inquit, *corvos*, *quia non ſeminant*, *neque metunt: quibus non eſt cellarium*, *neque horreum*, *& Deus paſcit illos: quanto magis vos pluris eſtis illis?* Dubium merito infidelem ad avem mittit amicam belli, furoris ſociam, inſatiatam ſanguine, & in ipſos mortuos ferro gravius ſævientem. Namque ceſſante gladio carnifex improbiſſimus exanime graſſatur in corpus, laniat, diſſipat, ſpargit, ne quid funeris inventum, quieti miſericors ſepultura commendet. Itaque dominus exemplo tali exaggerat dubitantis inſaniam: qui putat Deum hoc piis filiis denegaturum, quod impiis avibus ſubminiſtrat:
(6) (6) & exiſtimant reliquentibus propter ſe patriam, domum, parentes, filios, conjuges victus ſubſidia non daturum, qui naſcenti indulſit creſcere, terminavit corporis incrementum. O miſerum, o tota infelicitate digniſſimum, cui cum detur regnum, ſuſpirat panem: cum perpetuitate donetur, deflet potum: cum immortalitatis gloria induatur, plangit corporis veſtimentum. Genuinæ infelicitatis conſcius, fieri non credit ſe felicem: & terreno enutritus in pulvere cæli incolam dubitat ſe futurum. Convenienter ergo dominus quæ ſequuntur, adjecit: *Quis autem veſtrum cogitando poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum.* Humanarum mentium cogitationes intimus ſcrutator exponit: nam omnis homo dum ſui corporis pulchritudinem concupiſcit, procerum ſe eſſe exoptat: ſed cogitare homo hoc poteſt: hoc per ſe homo obtinere non poteſt: ad id credendo pervenit, ad hoc pervenire non poteſt cogitando.

Hinc eſt quod dominus humani conſcius deſiderii hominem Chriſti tetendit in formam: ut in menſuram Chriſti ſpecioſitate tota decorus eſſet, qui in brevitate ſua erat ipſo erubeſcente deformis, unde bene ſubjunxit: *Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis*, *de cæteris quid ſoliciti eſtis?* Hoc eſt, quid cogitatione homo majora præſumis, qui per fidem minora deſperas? Quid veſtimento minus, quid majus corporis incremento? Crede ergo tibi a Deo veſtitum corporis poſſe præſtari, a quo tibi fides corporis incrementa repromittit. Verum, quia Deus ſic humanum diligit genus, ut ipſos quos dominantis jure corripit, mox paterno ſoletur, & mulceat blandimento: quos comparatione fœdiſſimæ avis exaſperaſſe videbatur, ad floris odorati & ſpecioſi nimium hos reducit exemplum. *Conſiderate*, inquit, *lilia quomodo creſcunt: non laborant*, *neque nent: dico autem vobis*, *nec Salomon in omni gloria ſua veſtiebatur*, *ſicut unum ex iſtis.* O quantum ſe ſuperna pietas, hominis amore deponit! Nam qui poterat præcepta ſua ſola auctoritate firmare, toto inſinuat, & aſtruit labore doctoris, & qui ſufficiebat in ſola fide promiſſionis ſuæ terminum collocare, auditores ad fidem promiſſi ſuaſoris perducit exemplo; dubios lilii comparatione confirmat, lilium Salomonis ſublimat exemplo: quia ipſo domino teſtante, inter omnes mundi reges Salomon ſingulari gloria, ornatu unico, ſpecioſus effulſit: & omnes terræ flores lilium vincit & præcellit in gratia: tantumque diſtat ab univerſo germine lilium, quantum Regem ſpecie, gloria, cunctis conſtat excellere. Nec a nobis latius lilii deſcribenda eſt pulchritudo, cujus prærogativam dominica teſtatio reddit ſingularem: iteranda ſunt ſane illa, quæ ad robur fidei noſtræ geminato dominus commendavit exemplo: quia Chriſtianus de vita, de regno, de immortalitate certus, de paſtus & veſtitus non debet neceſſitate pulſari (7), cum videat (7)
Deum hodie nato, & perituro in craſtinum germini tantam veſtibus gloriam (8) contuliſſe: (8)
ſed ſicut ariditate iſta, ſicut clibani deputantur incendio, ita mortis, ita gehennæ ignibus deſtinantur, qui præſentia ſibi a Deo præſtari dubitant, cum futura ſibi jam ſentiant contributa. *Et vos nolite quærere quid manducetis*, *aut quid bibatis*, *& nolite in ſublimia tolli: hæc enim omnia gentes mundi quærunt*, *Pater autem veſter ſcit quoniam his indigetis. Veruntamen quærite regnum Dei*, *& hæc omnia adjicientur vobis.* Cum ſe patrem noſtrum dicit, noſtri ſibi piam curam comprobat non deeſſe: cum nos regnum cæleſte jubet quærere, ſubjicienda monſtrat omnia: nobis quicquid cæleſtis exigit apparatus, indicat altuturum.

(3) *Sua voluntate compleri.* Auctor Sapientiæ 16. 20. 21. tradit omnium guſtui manna accommodari conſueviſſe, ut ſingulis ſapcret. S. Auguſtinus Retract. lib. II. cap. 10. ſcite animadvertit; hanc cibo virtutem, ut ſe omnium guſtui accommodaret, non niſi pro Filiis Dei indiſam fuiſſe. Vide Gregor Moral. lib. VI. cap. IX.

(4) *Vector novi ſeculi.* Aliis Epithetis eum ornant Patres. Dictus aſt ab Chryſoſtomo, homil. CX. tom V. pag. 7 I. *naufragium facienti naturæ bonus Gubernator*: ab Nagianzeno, Orat. XVIII. pag. 297. *ſecundi hujus mundi Parens*: ab Theodoreto in Pſalmum. XC. *generis noſtri ſcintilla*: Et iterum Orat. V. de Provid. *Secundus humani generis Princeps &c.*

(5) *Tanta imitatione.* Sic placuit reponere cum Latinio. Editi omnes: *tanta imitatione.*

(6) *Avibus ſubminiſtrat.* Ambroſius apud Du-Hamelium hic: *Aves cæli ſpeciale ſibi nihil vindicant: & ideo pabulis indigere neſciunt, quia aliis invidere non poſſunt.*

(7) *De paſtus neceſſitate pulſari.* MS. Cæſen. *de paſtu & veſtitu non debet ambigere.*

(8) *Tantam veſtibus gloriam.* MS. Cæſen. *tantam veſtitus gloriam.* Latinius: *tantam veſtium gloriam.*

SERMO CLXIV.

De Igne cœleſti, de Separatione facta à Chriſto, & de Eccleſiæ & Synagogæ diviſione.

In illud Lucæ: *Ignem veni mittere in terram &c.*

SIcut febrientibus amarus eſt ſemper ſaluta-
ris cibus, ita & ſæpe dominicus ſermo con-
trarius imperitis: utriſque tamen aliter, aut
ex corporis, aut ex mentis infirmitate contin-
git. Hodie dominus exaſperaſſe nonnullorum
Luc. 12. videtur auditum, dicendo: *Ignem veni mittere
in terram, & quid volo, niſi ut accendatur?* Et in-
fra: *Putatis, quia pacem veni mittere in terram?
Non, dico vobis, ſed ſeparationem.* Et ubi eſt
Joan. 1. illud: „ Ecce Agnus Dei? „ Ubi illud: „ Si-
Iſai. 53. „ cut ovis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut
„ agnus coram tondente ſe mutus, ſic non
Matth. 21. „ aperuit os ſuum? „ Sed & illud: „ Dicite
„ filiæ Sion: ecce Rex tuus venit tibi man-
„ ſuetus? „ Et quid eſt quod agnus iſte tam
dure in prædicatione percutit? Quid ſic arie-
tat in verbo, qui in paſſione tanta patientia
(1) tacet (1), in morte tota humilitate ſuccum-
bit? Et revera, fratres, mundum ſuum Chri-
ſtus per omnia mitis & manſuetus intravit,
dum naſcitur noſtro dulcis in germine, dum
cunis blande blandior ipſe fovetur: dum par-
vulus in gremio ſe fundit, & reſolvit humano:
dum parentis in collo ſtringitur, & ſtringit
toto charitatis amplexu: & ut enutriat toto
dum nutritur affectu, per omnes ſenſim currit
& adoleſcit ætates: pauper agit ſemper, ſo-
litarius ſemper incedit, quia pauper commu-
nis eſt ſemper: patet omnibus ſolitarius ſem-
per. Et quid eſt quod tantum verbis ſpar-
git ignem, quod tanta & talia inflammat,
& dilatat incendia, dicendo: *Ignem veni mit-
tere in terram?* Quid eſt? Ager quoties longa
incuria ſylveſcit, & toto luxuriæ agreſtis ſor-
deſcit horrore, peritiſſimi cultoris utique ſem-
per aperitur, & purgatur incendio: ac ſtu-
dio benigno cultor ignis apponitur, ut exu-
ſtis ſentibus reveletur prima facies campi, præ-
(2) ſtetur agricolæ libera (2), fiat facilis via vo-
meri, ſit germinis ferax ſterilis diu terra, &
longa, ac mœſta otia læto lætiſſima jam re-
penſet in fructu. Ergo ubi Judaicus ceſpes con-
(3) tinuo aratro legis & jugi cultu effœtus (3) ad
inopiam, non reſpondit germini, non labori,
ſed pro tritico lolium reddidit, protulit pro
viribus ſpinas, Chriſtus ad ſata gentium divi-
ni cultus convertit induſtriam: ac diu oppreſ-
ſa dumis nationum cupiens novalia purgare,
ignem mittit primum maximus magiſter in ter-
ram, & quicquid naturalis ſqualeſecerat luxus,
quicquid areſecerat brumalis rigor, artifici de-
purgat & conſumit incendio: quatenus ſola lon-
go exhauſta jejunio ipſo ſuo cinere ſaginata
pingueſcerent, & poſt diuturnam duritiem te-
nera redderentur & mollia: ac ſic Evangelico
apta cultu ſemini redderentur commoda: &
fœlici ſulco jam redderent triceſimum, ſexage-
ſimum, ac centeſimum fructum; ſed hic ipſe
cultus non eſt novus agricolæ veteri & cæle-
ſti, nam legem pangere (4), gratiam ſerere, ignis (4)
ſemper uti opere conſuevit. Daturus legem ig- Exod. 5.
nem præmiſit in rubo: ſed divinum rubus porta-
vit, non concepit incendium: jam tunc aculeis
malitiæ plenum, & ingratum culturæ legis popu-
lum præfigurans (5); & nunc in arva gentium (5)
cum deſtinaret Apoſtolos, ſic eos igneo imbre
perſudit, & ignis conſedit ſuper eos, ut poſ-
ſent humecta ſiccare: ſicca infundere: deco-
quere cruda: frigida calefacere: accendere ex-
tincta: comburere noxia: & in opere diverſo
uno, atque eodem igne ad cæleſtem copiam
tota percolere deſerta terrarum, dicente Pro-
pheta: „ In omnem terram exivit ſonus eo- Pſal. 18.
„ rum, & in fines orbis terræ verba eorum. „
Sed ad illud jam quod ſequitur tranſeamus.
*Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi
ut accendatur? Sed baptiſmo habeo baptizari, &
quomodo coarctor donec perficiatur?* Urget aqua
ignem: cogitanda eſt talis, tam diviſa conjunctio.
Urget unda flammam: multiplicat flamma undam.
Quæ eſt talis, tam concors iſta diſcordia (6)? Ge- (6)
ritur hic, ſicut diximus, agricolæ divini ſpecies:
plena namque omnia calore germinat, humo-
re nutriuntur. Unde rerum parens Deus ignis,
& aquæ commercio nos germinant, nos enu-
trit, quorum tanto ardet, calet, exæſtuat,
anhelat affectu. *Baptiſmo habeo baptizari.* Chri-
ſtus ſuo baptizatur in ſanguine, ut quidquid
ex noſtra carne ſuſcepit, diluatur, renovetur,
& totam ſuæ divinæ majeſtatis redigatur in
formam. Baptizatur Chriſtus ſuæ baptiſmate
paſſionis, qui totius peccatum mundi lavit,
quod non niſi ab eo qui mundum fecerat, po-
terat aboleri. *Putatis*, ait, *quia pacem veni mit-
tere in terram? Non, dico vobis, ſed ſeparationem.*
Quare? Quia conjunctio cæleſtis eſt in iſta ſe-
paratione terrena. Nemo poteſt connecti terræ,
& jungi cælo. Grata ergo & chara ſit iſta ter-
rena ſeparatio, quæ nos ſic a terrenis ſeparat,
ut inſerat nos divinis. *Erunt*, inquit, *ex hoc
quinque in domo una diviſi, tres in duo, & duo
in tres: dividetur pater in filium, & filius in pa-
trem, mater in filiam, & filia in matrem, ſocrus
in nurum ſuam, & nurus in ſocrum ſuam.* Cum
quinque dixerit ex una domo dividendos nu-
mero, nomina ſex dividentur, pater, filius,
mater, filia, ſocrus, nurus: ſed quia eſt ipſa
ſocrus quæ mater eſt, certum eſt, quinque
tantum perſonas in his nominibus inveniri.
Dividuntur autem tres in duo, dum in ſpon-
ſo ſponſa conjuncta, ſocrus quæ tertia eſt, di-
viſa remanebit in domo. Ergo iſta in qua Ec-
cleſia conjungitur Chriſto ſynagoga, quæ ma-
ter eſt, & ſocrus, permanet ſuo jam marito
perdiviſa. Duo ergo in tres ita dividuntur,
dum de iſto Chriſti & Eccleſiæ conſortio al-
tera

NOTÆ.

(1) T*Anta patientia tacet.* MS Vatic., & Vallicel.: *qui in patientia tanta ad mortem feſtinat.*

(2) *Præſtetur agricolæ libera.* Ideſt: a vepribus, ſentibusque ſoluta. Verum cum Latinio ſic emendavimus. Editi omnes: *præſtetur agricolæ libertas.*

(3) *Effœtus.* Ita cum eodem Latinio: Editi: *effectus.*

(4) *Pangere*: Alias: *ſpargere.*

(5) *Populum præfigurans.* Divinam legem non concepit Judæus, ſed eam tantum forinſecus portavit: veluti rubus in exteriori tantum parte exardeſcens. Ex Mita.

(6) *Concors iſta diſcordia.* Verba illa *Baptiſmo habeo baptizari*, diverſo tempore ab Chriſto fuiſſe pronunciata exiſtimat Maldonatus: unde inanis operæ eſſet eorum nexum cum ſuperioribus quærere. Id autem egregie præſtitit Chryſologus.

(7) tera hæres (7) ſcinditur, & dividitur ſynagoga,
(8) ut Chriſtus & Eccleſia diviſi ab bæreticis (8) uno maneant & jungantur in Spiritu. Dividitur & pater in filium, & filius in patrem, dum Judaicus populus qui per carnalem Chriſti generationem paternum ſortitus eſt nomen, a Chriſto filio per invidiam ſeparatur, pater lividus in odium vertit affectum, cui filii gloria jugis eſt pœna: eſt continuus cruciatus, dicente Apoſtolo:
Rom. 9. „ Quorum partes, ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus „ benedictus in ſæcula. „ Dividitur & mater in filiam: eſt namque ſynagoga mater, ex qua per Petrum & cæteros Apoſtoloa naſcitur Eccleſia filia, quæ ubi divini Regis Chriſti meruit habere conſortium, matrem & æmulam pertulit, & novercam. Et quæ filiæ matet talis, qualis nurui ſocrus? Hæc namque ſynagoga mater, ubi Eccleſiam nurum vidit ex Gentibus adveniſſe, occidit ſceleſta filium, nurus conſortium ne videret: occidit Chriſtum; ſi vel ſic amorem nurus ſuribunda valeret extinguere, ſed ex morte totum reſurrexit in Eccleſiæ conjugium Chriſtus: ut probaret charitatem non ſeparari morte, ſed creſcere. Arguit eos autem Dominus qui faciem cæll, ortua nubium, ſtellarum curſus, plagas orbis ſtudent nimia curioſitate perquirere, & tempus ſalutis ſuæ nullia ſtudiis, nullis indiciis nituntur agnoſcere. *Hypocritæ*, ait, *faciem cæli & terræ noſtis probare: & quomodo tempus iſtud non probatis?* Oculus effuſua perdit lumen, quia tota hominis intra pupillam viſio continetur: ne ergo ſtudeas videre multa, ut videas temetipſum: ne præſumas excelſa contueri, nec longinqua ambias conſpicere, quia anguſtus oculus non capit multa, non penetrat excelſa, longinqua non perſpicit, atque ita videt nihil, qui videre exiſtimat totum. Agnoſce ergo diem ſalutis, tempus acceptum per Chriſtum JEſum Dominum noſtrum, ſi via a te.

Deeſt finis.

(7) *Altera bæret.* Latinius legit & jure fortaſſe: *altera bæreſis.*

(8) *Ab bæreticis.* Alias: *ab Judæis.*

SERMO CLXV. (*)

De Conſecratione D. Projecti Epiſcopi Forocornelienſis.

OMnibus quidem Eccleſia venerationem debere me profiteor, & fideliſſimam ſervitutem: ſed Cornelienſi Eccleſiæ inſervire peculiarius ipſius nominis amore compellor.
(1) Cornelius (1) namque memoriæ beatiſſimæ vita clarus, cunctis virtutum titulis ubique fulgena, operum magnitudine notus univerſis,
(2) pater mihi fuit (2), ipſe me per Evangelium genuit, ipſe pius piiſſime nutrivit, ipſe ſanctus ſancta inſtituit ſervitute, ipſe Pontifex ſacris obtulit & conſecravit altaribus: & ideo mibi clarum, colendum, mirabile Cornelii nomen. Amor ergo cognominis me compellit Cornelienſis Eccleſiæ deſideriis deſideranter occurrere, & Projectum venerabilem virum amabilius Pontificem conſecrare. Projectum dixi, ſed non abjectum: juxta illud: „ In te proje- Pſal. 21.
„ ctus ſum ex utero: de ventre matris meæ „ Deus meus es tu. „ Et vere iſte Projectus ex utero bumanæ matris, matris divinæ in utero jugiter manſit: qui domus ſuæ neſcius, domus Dei eſſe perſtitit habitator: qualiter autem, fratres, cunabulis ab ipſis gradus Eccleſiaſticæ militiæ conſcenderit & officia (3), quia (3)
dicere mihi longum eſt, ſicut dicit Dominus
„ ætatem habet: ipſe pro ſe loquatur, „ (4) Joan.
per Dominum noſtrum JEſum Chriſtum, qui (4)
vivit & regnat cum Spiritu ſancto in ſæcula ſæculorum, Amen.

SER-

NOTÆ.

(*) SErmoni huic in MS. Cæſenæ præfigitur Titulus: *In ordinatione Epiſcopi Foro-Cornelienſis nomine Projecti.*

(1) *Cornelius.* Vide quæ obſervata ſunt in Notis ad vitam Chryſologi ex Caſt.llo num 5.

(2) *Pater mihi fuit.* „ Forte per baptiſmum, certè „ per educationem, ordinationem, & conſecrationem. „ De B. Ambroſio, D. Auguſtinus lib. con ra Pelag. *Baptizantem veneror ut Patrem: in Chriſtum JEſum per E„ vangelium ipſe me genuit.* „ Mita.

(3) *Gradus conſ enderit & officia.* Projectum una cum Chryſologo ab B. Cornelio ſacris aris addictum, & Leviram conſecratum tradit Mita. Chryſologo inde ad Ravennatem ſedem evecto, alter ab eo venit in Archidiaconatus dignitate, quam poſtea, & ipſe electus Præſul, B. ato Donato Levitæ Cornelienſi ceſſit. Epiſcopal bus inſul.s ornatus videtur anno 431. Eundem credit eſſe Baronius, quem Cœleſtinus PP. Legatum elegit, ut ſuo nomine Concilio Epheſino præeſſet. Annal. tom VII., an. 431. num. XXII. At ſi hæc vera eſſent, communis de Chryſologi ordinatione ſententia corrueret, ejusque Cathedræ natalem ante Sixti dies, annumque 431. ſtatuere oporteret. Non autem ſibi conſtare videtur Baronius, dum alias Rubeum ſequutus, ſtatuit ordinationem Chryſologi anno 433. Sixti PP. 2. Ibidem num. XXIV. anni 433. De Projecto Epiſcopo ſilent Martyrologia. Ejuſdem tantum meminit Ferrarius de Sanctis Italiæ, ſub die XXIII. Septembris: qui ei in Eccleſia Forocornelienſi ſacer eſt. Mira de eo narrantur: qua fide, apud ipſum Auctorem videat is, cui hæc ſcire placuerit.

(4) *Pro ſe loquatur.* Mos fuit, ut qui Epiſcopi conſecrabantur verba ad Populum facerent; ut alibi obſervatum eſt.

NOTÆ.

SERMO CLXVI. (*)

De quadrageſimali Jejunio.

HAbet quidem ſimplicitas innocentiæ ſuæ
gratiam: habet fidei ſuæ fructum: ſcien-
tiæ præmium habere non poteſt, palmam
habere non poteſt virtutum. Aliud eſt otio
& ſecuritati ſuæ vivere: aliud eſt pro omnibus
ferre vigilias & labores. Simplicitas civem bo-
num facit, non facit militem fortem: hinc eſt,
quod ille cenſum ſolvit, hic ſtipendia percipit,
& honores. Civis aut cedit, aut ſuccumbit ad-
verſis, adverſa miles ſuſtinet & propellit: ille
pugnare non didicit, hic non timere: ille ca-
vet ſemper, hic vincit. Hæc diximus, ut quæ
ſit diſtantia monſtraremus inter eum qui Chri-
ſtianæ fidei ſimpliciter accipit & ſequitur ſa-
cramentum, & inter eum qui ſtudet ipſius fi-
dei & apprehendere ſcienter, & noſſe myſte-
rium. Ecce Quadrageſimæ jejunium, quod
devotione ſolemni die craſtino ſuſcipit univer-
ſalis Eccleſia: multi putant abſtinentiæ tantum
ſtudio, vel nobis traditum, vel pro nobis Do-
minum peregiſſe, nec altioris intelligentiæ con-
tinere myſterium, ſed ſolummodo caſtigandis
corporibus, reſecandis vitiis, temperandis men-
tibus hoc proviſum. Porro quadragenarius iſte
numerus tam ſacratus eſſe a ſæculis, tam my-
ſticus reperitur, ut ſemper efficiendis rebus
divinis, & maximis Dei negotiis explicandis
adhibitus lege inviolabili perſcribatur. Quod ut
luceat ad purum copioſiſſimis percurramus ex-
emplis. Cum mundus intra generis humani
primordia perdeflenda, nefando vitiorum ſqual-
lore ſordeſceret, & totus criminum fœteret
horrore, ac pene ipſo iniquitatis ſuæ fumo fuſca-
Gen. 7. re cæli tantam contenderet claritatem, quadra-
ginta diebus ac noctibus expiaturus terram, cæ-
leſtis imber effunditur: ut, quia perire ſi-
(1) bi mundus, quod factus fuerat, jam debebat (1),
gauderet tali baptiſmate ſe renatum, ſciretque
quod eſt, non ſe naturæ, ſed auctoria ſui gra-
tiæ, jam debere: ipſamque noſtri baptiſmatis
formam terra, noſtri corporis origo, prælibа-
ret: ut quæ ante natos homines producebat
ad mortem, hos ad vitam produceret jam re-
natos. Attendite, fratres, quantus ſit quadra-
genarius numerus iſte, qui & tunc cælum ter-
ris aperuit abluendis: & nunc fonte baptiſma-
tis orbem totum pandit gentibus innovandis.
Merito nos quadraginta diebus per jejunium
currimus, ut perveniamus ad fontem baptiſ-
(2) matis & ſalutis (2). Quadraginta annis popu-
Exod. 10. lum Judæorum panificus in eremo pavit im-
ber: nec ſolito miniſtratu incrementa germi-
nis produxit e terra ſed ipſe terris potius
fluxit frumenta, totumque ſervitutis humanæ
ademit laborem, qui blando rore eſurienti-
bus cæleſtem præbuit & evexit annonam.
Quadraginta diebus terram repromiſſionis *Num. 13.*
exploratio miſſa divinitus circuivit: ut hic ſa-
cratus numerus promiſſas Iſraeliticum populum
evocaret ad terras: qui nos quadragenariis je-
juniorum curſibus evocat, & perducit ad cæ-
lum. Namque & noſtri corporis terram qua-
draginta diebus explorat nunc, & circuit cæ-
leſtis inſpectio: ut expugnatis & expulſis vitio-
rum gentibus, regionem noſtri cordis poſſi-
deat turba virtutum. Et quia nihil omittendum
eſt, Moyſes ipſe dierum quadraginta jejunio *Exod. 24.*
ita humano defæcatus eſt, & exinanitus a cor-
pore, ut totus divinitatis mutaretur in gloriam:
& adhuc in noſtri corporis obſcuro toto ful-
geret lumine deitatis: neque intueri eum mor-
talium viſus poſſet, qui ſubſtantia Dei diu pa-
ſtus (3) tota mortalis cibi oblitus fuerat adju- (3)
menta: unde didicit coram Deo, & cum Deo
commorantibus vitæ ſubſidia non deeſſe. Et
revera, fratres, neſcit laſſari, mori non poteſt,
cui panis, cui vita Deus eſt. Merito hic talia
legem ſancire meruit, qui totum quicquid in
homine lex urgere poterat, peramiſit. Præſti-
terat hoc Moyſi juge fortaſſe jejunium: ſed non-
dum reddiderat talem, ſi defuiſſet quadragena-
rius numerus hic ſacratus. Jejunium Eliam le- *4. Reg. 2.*
vavit ad cælum, & purificato ſic corpori ignei
currus addixit obſequium: ut oſtenderet gehen-
na (4), quæ exurit reos, innocuis quam deſer- (4)
vit: ſed ut ad hoc perveniat & Elias, qua-
dragenarii numeri ante viam myſticam præcur- *3. Reg. 19.*
rit. Ezechiel eximius Prophetarum quadragin- *Ezech. 4.*
ta diebus jacens latere uno (5), ſcientibus legem (5)
loquor, captivitatem futuram dum præfigurat,
abſolvit: qui ſacratus numerus iſte ſuſcipit
iniquitates, ut deleat: captivitates ut abſolvat,
ingreditur: vincula patitur, ut relaxet. Hinc eſt *Matth. 4.*
ergo quod Dominus, auctor a ſæculis in hoc
numero abſconditi ſacramenti, intrat ipſum nu-
merum dierum quadraginta jejunii, ut quod
adumbraverat in famulis ipſa per ſe jam veri-
tas, facta (6) & cœpta perficeret, firmaret tene- (6)
ra, inchoata ſuppleret, & quæ præceptis inſti-
tuerat, roboraret exemplo: non enim ſuffece-
rat hoc tantum tanti numeri ſacramentum im-
peraſſe verbis, niſi commendaſſet & facto. Et
tamen, fratres, a tempore diluvii ſacramenti hu-
jus contendimus aperire myſterium, non auſi
anteriora contingere, ſuperiora rimari, loqui
tacita, tam diu certe repoſita proferre: præſer-
tim

NOTÆ.

(*) SErmo in quo Chryſologus, ait Caſtillo, „ Raven-
„ natum vitioſa, & nimis adulterata compeſcuit
„ jejunia: nam Quadrageſimales hebdomadas, modo val-
„ de rigidas amplectebantur Cives, modo nimis indulgen-
„ tes & laxas diligebant. „

(1) *Jam debebat.* Alias: *deſtebat.*

(2) *Baptiſmatis & ſalutis.* Peracto, expletoque Qua-
drageſimali jejunio, ſolemnis in Paſcham habebatur Baptiſ-
mus.

(3) *Subſtantia Dei paſtus.* „ Hoc eſt eſſentia divina,
„ vel ſermone Domini: qui Moyſem per aera per quadra-
„ ginta dies bis renovaverat, ut ait Auctor de Mirab.
„ Script. in tom. III. Oper. S. Auguſtini „ Mita.

(4) *Gehenna.* De hujuſmodi vocis etymo v. Hoſman-
num in Lexico; Fungerum in gehenna; Seldenum de diis
Syris Syntag. I. cap. 6.

(5) *Jacens latere uno.* Ezechiel Prophetarum vetuſtiſ-
ſimus diebus trecentis & nonaginta in ſiniſtrum latus,
quadraginta in dexterum cubuit: omnino diebus quadrin-
gentis, & triginta per trecentos & nonaginta dies, annos
totidem ſignificantibus, Iſraelis iniquitas definitur: per
quadraginta, diuturnitas captivitatis Judæ indicatur. De
cubatione autem Ezechielis, an ad prodigium recurren-
dum ſit, vide Chryſoſtomum de Provid. Baſilium in Iſaiæ
VIII., Theodoret. in Oſeæ I. cæteroſque Enarratores.

(6) *Jam veritas, facta.* Corrupte in editis: *ipſa per ſe
jam veritate facta*: vel: *ipſa per ſe jam veritas faciens.*

 (7) *Nunc*

tim cum mihi temerarium, & vobis non ne-
ceſſarium videam, cauſarum tales, tantaſque
origines perſcrutari. Veræ devotionis eſt, fide-
liſſimæ ſervitutis eſt, quid fieri velit, non quare
velit dominator, inquirere. Si ergo quadra-
ginta dierum ſimplex, purum, æquale, tantis
teſtimoniis, ſub tanti numero ſacramenti tra-
ditum nobis a Domino jejunium perdocetur:
unde iſta varietas, unde novitas iſta, unde
hebdomadæ nunc reſolutæ, nunc rigidæ, nunc
(7) indulgentes nimium, nunc ſeveræ (7)? Unde in-
temperati jejunii uſus iſte, qui aut afficiat ſine
venia, aut remittat ad crapulam? Hoc eſt, ſe-
paratim calida, ſeparatim frigida, ſeparatim
ſalis, ſeparatim cibi remedia ſuis uſibus depu-
tare, & totum vitæ negligere conditorem? Cer-
te qui corporis cibos condiunt, ſapienter diſ-
cant animæ pabulum temperare: ne aut plus
ſalitum, aut penitus inſulſum ſalutaria cibi ge-
nerat lethale faſtidium. Jejunium ſit æquale:
&, ut eſt nobis traditum, ſervetur ad corpo-
ris & animæ diſciplinam. Certe qui jejunare Matth. 2.
non poteſt, non præſumat inducere novitatem:
ſed fateatur eſſe fragilitatis propriæ quod rela-
xat: & redimat eleemoſynis (8), quod non po- (8)
teſt ſupplere jejuniis: quia illius gemitus domi-
nus non requirit, qui pro ſe gemitus paupe-
rum ſic redemit.

(7) *Nunc ſeveræ.* „ De ſuperſtitione in hoc jejunio a „ pluribus adhibita, habet S. Ambroſius Serm. 23. & 24. „ in vetuſtis. „ Mita.

(8) *Redimat eleemoſynis.* Vide quam optime S. Leo Serm. de jejunio ſeptimi menſis.

SERMO CLXVII.

De D. Joanne Baptiſta prædicante, deque Pœnitentia agenda.

Opportune nobis Joannes beatiſſimus jeju-
nii tempore pœnitentiæ doctor advenit,
doctor dicto, ſactoque, magiſter verus:
quod verbo aſſerit, demonſtrat exemplo. Magi-
ſterium ſtat de ſcientia, ſed magiſterii auctoritas
conſtat ex vita: docenda faciens, obedientem
perſicit auditorem. Docere factis, ſola eſt nor-
ma doctrinæ: doctrina in dictis ſcientia eſt, in
ſactis virtus. Scientia ergo illa vera eſt, quæ
ſuerit mixta virtuti: illa, illa divina eſt, non
humana, Evangeliſta probante, cum dicit:
Act. 1. „ Quæ cœpit Jeſus facere & docere. „ Præ-
ceptor cum docenda facit, & auditu inſtruit, &
Matth. 3. informat exemplo. *In diebus*, inquit ille, *venit*
Joannes Baptiſta prædicans in deſerto Judææ, & di-
cens: pœnitentiam agite, appropinquavit enim re-
gnum cælorum. Pœnitentiam agite, quare non
magis gaudete? gaudete magis, quia ſuccedunt
humanis divina, cæleſtia terrenis, temporali-
bus ſempiterna, malis bona, ſecura anxiis,
ærumnis beata, manſura perituris. *Pœnitentiam*
agite. Pœniteat plane, pœniteat qui divinis præ-
tulit humana, qui ſervire voluit mundo, &
dominationem mundi cum mundi domino non
habere. Pœniteat qui maluit perire cum dia-
bolo, quam regnare cum Chriſto. Pœniteat qui
virtutum libertatem ſugiens, captivus voluit eſ-
ſe vitiorum. Pœniteat, & ſatis pœniteat, qui ne
vitam teneret, manus tradidit morti. *Appropin-*
quavit enim regnum cælorum. Regnum cælorum,
eſt præmium juſtorum, judicium peccatorum,
impiis pœna. Beatus ergo Joannes, qui pœni-
tentia judicium voluit præveniri: peccatores
non judicium voluit habere, ſed præmium: im-
pios voluit regnum intrare, non pœnam. Et
tunc Joannes vicinum cecinit regnum cælorum,
quando adhuc puer mundus, ætatum conquire-
bat augmenta. Modo cælorum regnum quam
proximum jam ſcimus, quando mundus ſenectu-
te feſſus extrema, vacuatur viribus, membra
deponit, amittit ſenſus, doloribus urgetur, cu-
ram reſpuit, vitæ moritur, vivit morbis, defe-
ctum clamat, teſtatur finem. Nos ergo durio-
res Judæis, qui ſugientem ſequimur mundum,
qui ſuturorum temporum obliviſcimur: præſen-
tibus inhiamus, qui in ipſo poſiti jam judicio
non timemus, qui venienti jam domino non
occurrimus, qui volumus manere mortem, re-
ſurrectionem nolumus mortuorum, qui ſervire
volumus, nolumus regnare, ut tantum regnum
noſtro domino differamus. Ubi eſt illud „ Cum Luc. 11.
„ orabitis, dicite: Veniat regnum tuum? „
Majori ergo pœnitentia opus eſt nobis, & pro
modo vulneris modus adhibendus eſt medici-
næ. Pœniteamus, fratres, pœniteamus cito, quia
nobis ſpatium temporis jam negatur: jam nobis
ipſa hora concluditur: judicii præſentia jam no-
bis ſatisſactionis locum excludit. Currat pœni-
tenti., ſententia ne præcurrat: quia dominus
quod non venit adhuc, quod adhuc expectat,
quod moras facit, nos ſibi redire deſiderat, non
perire, quos pietate tali ſemper eſt allocutus:
„ Nolo mortem peccatoris, ſed ut revertatur Ezech. 33.
„ impius a via ſua, & vivat. „ Pœnitentes er-
go revertamur, fratres, & ne de arcto temporis
pertimeſcamus: quia auctor temporis neſcit ar-
ctari: probat hoc Evangelicus latro, qui in cru- Luc. 23.
ce & in hora mortis rapuit veniam, invaſit vi-
tam, effregit Paradiſum, penetravit ad regnum.
Et nos, fratres, qui de voluntate meritum non
quæſivimus, acquiramus vel de neceſſitate vir-
tutem, ne judicemur judices noſtri ſimus: pœ-
nitentiam debemus nobis, ut poſſimus nobis
auferre ſententiam. Prima eſt fœlicitas perpe-
tua innocentiæ ſecuritate gaudere, inviolatam
ſervare mentis & corporis ſanctitatem: nulla
immunda mundi inquinamenta ſentire, reatus
conſcientiam non habere, vulnera neſcire pec-
cati, gratiam ſemper poſſidere virtutum, ſem-
per ſub ſpe vivere cæleſtium præmiorum, ſed ſi
quo ſorte noſtra mens jaculo fuerit confixa pec-
cati, ſi caro tumeſcat ex crimine, ſi vitiorum ſa-
nie fragilitas humana corrumpatur: tunc ægris
illa, quæ non ſanis, pœnitentiæ medicina ſuc-
currat, ferrum compunctionis accedat, appona-
tur aduſtio tunc doloris, adhibeantur ſuſpirio-
rum tunc fomenta, tumentis conſcientiæ fervor
evaporet, tunc reatus ulcera lachrymis abluan-
tur, immunditiam corporis cilicia tunc deter-
gant. Ferat, ferat amaram pœnitentiæ curam,
qui ſervare debitam (1) noluit ſanitatem. Cui (1)
vita ſua chara eſt, dura nulla eſt cura (2): me- (2)
dicus

NOTÆ.

(1) DEbitam. Alias: *delicatam.*

(2) *Nulla eſt cura.* MS. Cæſenæ: *cui vita ſua eſt cara: nulla cura eſt impura.*

(3) Ter-

dicus non ſit ingratus, qui per dolorem revocat ad ſalutem. Qui innocentiæ creditum ſervat, pœnitentiæ non ſolvit uſuram: dominus
Matth. 9. hoc aperit dicendo: „ Non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus. „ Et qui male haberent pateſecit, iterum dicens: „ Non veni „ vocare juſtos, ſed peccatores. „ Revocat per pœnitentiam Joannes: Chriſtus per gratiam vocat: hinc eſt, quod Joannes veſtitu, victu, loco, totus pœnitentia formatus incedit. *Venit*, inquit, *Joannes Baptiſta prædicans in deſerto Judææ & dicens: Pœnitentiam agite.* Per deſerta Judææ pœnitentiam clamat Joannes, quæ legis cultum, Prophetarum laborem, fœcunditatem Patrum, frugem Dei ſua ſterilitate perdebat: unde ad pœnitentiam merito vocantur diſciplinarum deſerta non hominum, non locorum: vocat clamor, ubi non aſſiſtit auditor. *Ipſe autem Joannes habebat veſtimentum de pilis camelorum.* Potuit de caprarum, ſed cilicio opus non erat: ſed accepit tortuoſiſſimi pilos animan-
(3) tis (3) nihil habentis recti, nihil gratiæ, nihil decoris: quem natura dedit labori duro: addixit magno ponderi: extremæ tradidit ſervituti: tali pœnitentiæ magiſter indui debuit veſtimento: ut qui a recti detorſerant diſciplina, & deformes ſe totos formis reddiderant peccatorum, magnis pœnitentiæ ſarcinis ſubderentur, adjicerentur duris ſatisfactionis angoribus, ſuſpiria compunctionis laborioſa portarent: ut directi & attenuati in modum acus per anguſtum pœnitentiæ foramen ampla remiſſionis intrarent: & impleretur dominicum dictum: „ Camelum per
„ foramen acus poſſe tranſire „ (4) *Eſca autem* Matth. 19. (4)
ejus erant locuſtæ, & mel ſylveſtre. Locuſta caſtigandis peccatoribus attributa merito pœnitentiæ figuratur in paſtum, ut de peccati loco exiliens, in pœnitentiæ locum ad cælum poſſit pennis veniæ pervolare (5). Hoc Propheta (5) Pſal. 108.
ſenſerat, qui dicebat: „ Sicut umbra cum declinat ſublatus ſum, & excuſſus ſum ſicut locuſtæ: genua mea infirmata ſunt præ jejunio, „ & caro mea immutata eſt propter miſericordiam. „ Audis quemadmodum de peccato in pœnitentiam excuſſus eſt ut locuſta, & curvavit genua ut pœnitentiæ pondera bajularet: & adjicitur mellis cibus, ut amara pœnitentiæ dulcis miſericordia temperaret.

(3) *Tortuoſiſſimi pilos animantis.* Vocat Camelum *animal tortuoſum*, fortaſſe *quia ſolus Camelus*, referente Horo lib II cap XLV. *femur inflectit*: habet enim quatuor articulos in femore, totidem oſſibus interjectis. Camelum ira percitum ita deſcribit Nazianzenus:

Quid? ſi Camelus quiſpiam ferox tonet
Gutture, tibique tendat infeſtum caput:
Stabis ne pugnans? nonne qui ſapit fugit?

(4) *Camelum per foramen acus poſſe tranſire.* In his Chriſti verbis multi opinantur non agi hic de Camelo animali, ſed de *Camelo*, aut *Camilo* fune nautica. Nam *Camilum* vocari craſſum rudentem, quo Nautæ utuntur ad jaciendas anchoras, advertit Theophylactus, in cap XIX. Matth. pag 113. Jure autem hæret hic aqua eruditioribus. Animal intelligendum ſuadet vocis acceptio, & Talmudicorum proverbium, ab Caninco pridem uſurpatum, de eo qui arduam rem aggreditur: *forte ex urbe Pombeditha es, ubi immittunt Elephantem per foramen acus?* Chriſtus vero pro *Elephante, Camelum* uſurpavit, animal Judæis magis cognitum. At agi de rudente ſuadet analogia major inter rudentem & filum, quod ſolet per foramen acus induci. Certe Syri, & Arabes pro rudente intelligunt. Et Talmudicos ne quis objiciat, habent & ipſi adagium de rudente per foramen anguſtum, quale eſt foramen acus. V. Suicerum.

(5) *Pennis veniæ pervolare.* Ex his liquet credidiſſe Chryſologum locuſtas ἀκρίδας, de quibus paſtum Joannem teſtatur Evangeliſta, vere locuſtas fuiſſe, non *laganas in melle frictos* ſicut Ebionei, teſte Epiphanio, lib. contra hæreſ. tom. II hæreſ XXX pag. 65. non *arborum & herbarum extremitates*, ut Theophylactus in cap 11. Matth. Nicephorus Calixtus, Hiſtor lib. I. cap. XIV. pag. 79. & Paulinus Nolanus Carm. de Joanne Bapt.

Præbebant facilem victum ſylveſtria mella,
Pomaque, & incultis enatæ cautibus herbæ.

Nec aliud quoddam herbæ genus, quod *Melogram* vocant, ut refert Theophylactus loco cit. & Jacobus de Vitriaco Hiſtor. Orient lib. I. cap. LIII. nec *aviculas*, nec *piſces marinos*, quod perridiculum eſt. Conſonat Chryſologo communior ſententia Auctorum: nam Orientalibus, ut ait Hieronymus in Jovinian. lib. II, cap. VII *locuſtis veſci moris eſt*. Hinc teſte Euſthatio Odiſſ. οἱ ἀκριδοφάγοι *locuſtivoræ* dicti ſunt. Merito adeundus Cl. Bochartus de Anim. P. II. lib. IV.

SERMO CLXVIII.

De Parabola centum Ovium.

Sicut profunda maris ingredi, & liquentis viæ calles invios tranſmeare artifex viator invenit: ita de Dei dictis aliquid audire, & ad divini ſenſus penetrare ſecretum dedit & docuit lex divina. Hinc eſt quod ratem noſtræ mentis carnis a littore ſolventes, in pelagus Evangelici ſermonis intramus, credentes quod flante Spiritu ſancto cæleſtis intelligentiæ perveniamus ad portum. Dominus noſter hodie ſpem peccatorum promovit ad veniam, & ſuperborum murmur piiſſimo compreſſit exemplo.
Luc. 19. *Erant*, inquit, *appropinquantes domino publicani & peccatores, ut audirent illum: & murmurabant Phariſæi & Scribæ dicentes, quia hic peccatores recipit & manducat cum illis.* Non minus invidi, quam ſuperbi malitiam de dominica bonitate capiebant: de pietate Dei, impii reddebantur; ſiebant de Chriſti miſeratione crudeles; ſumebant de cæleſti curatione languorem;
& pœnitentium veniam (1) vertebant judicis in (1)
reatum. *Peccatores recipit, & manducat cum illis.* Sic videt invidus, ſic ſuperbus ſentit: avarus ſic ſapit, intelligit ſic malignus. *Peccatores*
recipit. Non dicunt ſuſcipit (2). Quid amiſerat, (2)
qui

NOTÆ.

(1) *Pœnitentium veniam.* Alias: *peccati veniam.*

(2) *Non dicunt ſuſcipit.* „ Hoc eſt Phariſæi minime conſiderantes quod Chriſtus Dominus noſtrorum „ non indigens, ſola miſericordia & pietate nos ipſos „ quærit, dicunt: Peccatores recipit: hoc eſt peccatores, „ veluti rem ſibi utilem recuperat amiſſam: quaſi dicere „ velint: divinitatem ex perditione noſtra, aliquid damni „ paſſam fuiſſe: bene dixiſſent peccatores ſuſcipit: hoc „ eſt peccatores in ſuam gratiam libere & gratis admittit, „ ut infra Serm. CLXX. „ Mita.

(3) *Plus*

qui recipit? Donat culpas, iram vertit in gaudium, dolorem mutat in gratiam, quicunque invenit quod amiſit. *Peccatores recipit.* Recipit peccatores Deus, ſed Deus peccatores eſſe non ſinit, quos recipit: peccator Deum non violat appropinquans, Deus peccatorem ſanctificat cum proquinquat. Phariſæe, Chriſtus peccata non recipit, cum recipit peccatorem: quia Deus non criminis, ſed hominis eſt receptor. Unde Phariſæus non quales venerant, ſed quales redibant videre debuit peccatores. Certe Paulum, quem perſecutorem miſerant, prædicatorem viderunt mox rediiſſe. Sed jam Deus gaudium ſuum de reditu peccatoris comparatione qua, qua ſimilitudine inſinuet, audiamus. *Et ait ad illos parabolam: Quis ex vobis homo qui habet centum oves, & ſi perdiderit ex eis unam, nonne dimittit nonaginta novem in deſerto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam? Et cum invenerit eam, imponit ſuper humeros ſuos gaudens: & veniens domum convocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat. Ita dico vobis gaudium erit in cælis ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonaginta novem juſtis, qui non indigent pœnitentia.* Semper quidem cum perdita reperimus, novum capimus cumulum gaudiorum, & eſt jucundius nobis inveniſſe perdita, quam non perdidiſſe ſervata. Sed hæc parabola plus divinæ pietatis, quam conſuetudinis humanæ loquitur, & exprimit veritatem. Magna relinquere, amare minora, Dei poteſtatis eſt, non eſt cupiditatis humanæ: quia Deus & quæ non ſunt, facit eſſe: & perdita ſic ſequitur, ut teneat quæ reliquit: & amiſſa ſic invenit, ut quæ ſervata ſunt non amittat. Ergo non terrenus paſtor iſte eſt, ſed cæleſtis, & parabola hæc tota non figurata eſt laboribus humanis, ſed divinis eſt obumbrata myſteriis: ſicut ex ipſo numero mox luceſcit cum dicit: *Quis ex vobis homo qui habet centum oves, & ſi perdiderit ex eis unam.* Quare non quinquaginta, quare non ducentas, ſed centum? quare non quatuor, quare non quinque, ſed unam? Ut oſtenderet non ex damno fuiſſe, ſed ex numero
(3) plus dolorem (3). Namque amiſſio unius totum diſſipaverat centenarium numerum; & totum de dextera redegerat ad ſiniſtram (4), ut (4)
diſpendio unius & ſiniſtra clauderet omnes, & dextera nil haberet. Nonageſimus & nonus numerus, in ſiniſtra latet clauſus, conſtrictus hæret, tenetur oppreſſus: qui tamen ubi unus perceperit & ſenſerit augmentum, mox dexteræ tranſit ad palmam: mox centenarii numeri pervenit ad coronam: & ſi non habuiſſe centenarium numerum doloris eſt, cujus doloris eſt perdidiſſe? Videtis quia per unius ovis amiſſionem paſtor iſte totum gregem cecidiſſe de dextera, & totum in ſiniſtram doluerat recidiſſe; & ideo relictis nonaginta novem, unam ſequitur, unam quærit, ut inveniret in una omnes, redintegra-
ret omnes in una (5). Sed jam cæleſtis para- (5)
bolæ pandamus ſecretum. Homo habens oves centum Chriſtus eſt. Paſtor bonus, paſtor pius, qui in una ove, hoc eſt in Adam, poſuerat totum gregem generis humani, hanc inter amœna Paradiſi, hanc in regione vitalis paſcuæ collocarat: ſed illa vocem paſtoris oblita eſt, dum lupinis ululatibus credit, & caulas perdidit ſalutares, & tota lethalibus ſauciata vulneribus. Hanc ergo Chriſtus veniens quærere in mundum, in utero virgineæ regionis invenit. Venit ſuæ nativitatis in carne, & in crucem levans humeris ſuæ Impoſuit paſſionis, & gaudens toto reſurrectionis gaudio per aſcenſum ad cæleſtem tulit & pertulit manſionem. *Et vocavit amicos & vicinos.* Hoc eſt Angelos. *Dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat.* Congratulantur & congaudent Chriſto Angeli ſuper ovis Dominicæ reditu, nec indignantur in toto ſibi præſidere ſo-
lio majeſtatis, quia de cæleſtibus invidia (6) cum (6)
diabolo fuerat jam fugata: nec potera per agnum qui peccatum mundi tulerat, in ſuper-
na amplius invidiæ penetrare peccatum (7). (7)
Fratres, ille nos quæſivit in terra, nos illum quæramus in cælis: ille nos portavit ſuæ divinitatis ad gloriam, nos illum ſanctitate tota no-
ſtro portemus in corpore: „ Glorificate, in- 1. *Cor.* 6.
„ quit, Apoſtolus, & portate Deum in corpo-
„ re veſtro. „ Ille Deum in corpore ſuo portat qui nullum portat in ſuæ carnis operatione peccatum.

(3) *Plus dolorem* Alias: *plus doloris.*

(4) *Redegerat ad ſiniſtram.* S. Irenæus adverſus Valentinianum lib. I. cap. XIII. ait: *a numero nonageſimo nono, qui eſt in læva per unius additionem transferri in dexteram, & ibi centena conſtitui.* Quem locum laudat Pierius Valerianus: & fuſe docet hanc numerandi methodum ab Antiquis uſitatam fuiſſe, & quomodo. Unde Auctor noſter hunc morem reſpiciens, inquit: *nonageſimum nonum numerum in ſiniſtra latere clauſum.* Quoniam, cum læva manus, digitis complicatis, & pollice ſuper medium digitum compreſſo, oſtenderetur, nonageſimus nonus numerus indicabatur: cui numero, ſi unum tantum addamus, mox centenarius numerus evadit; qui non per lævam, ut ſupra compreſſam, oſtenditur, ſed per dexteram compreſſo verſus palmam auriculari digito. Unde numerus ille nonageſimus nonus, ſi per additionem unitatis fiat centenarius, de ſiniſtra tranſit ad dexteram. Ex Mita

(5) *Omnes in una.* Nonaginta novem oves humanum genus eſt perditum: una ovis Adam. Hac una recepta clauditur centenarius numerus, & omnes recipiuntur.

(6) *De cæleſtibus invidia.* „ Favet Auctor opinioni aliquorum Theologorum aſſerentium, Luciſero revelatam „ fuiſſe unionem hypoſtaticam humanæ naturæ cum Verbo „ divino; & inde ſumptam occaſionem ſuperbiæ, & in„ vidiæ: quæ diabolum & ſſeclas ejus dejecit. Vide Suarium tom. I diſp. 42. Sect I. „ Mita.

(7) *Amplius invidiæ penetrare peccatum.* „ Hoc eſt per „ gratiam bonis Angelis conceſſum; vel quia invidia fugata fuerat e Cælo per ſempiternam Diaboli, & ſectatorum expulſionem: vel quia Agnus propria morte „ Cælitibus pacem reddiderat. „ Mita.

SERMO CLXIX.

De Parabola Drachmæ perditæ.

PEr omnes Evangelicas lectiones latere myſticos ſenſus & cæleſtis intelligentiæ manere ſecreta, norunt ſoli quicunque divini ſpiritus gratiam percepere. Ecce poſteaquam paſtor ſupernus perditam centenarii gregis ovem perquiſivit, invenit: & Angelorum lætitiam totam cæleſte jam retulit ad ovile: mulier Evangelica producitur in figuram, quæ lumine accenſo de decem drachmis unam drachmam perditam ſic requirit, ut inventa hac de lucro ſuo,

ſuo, de ſuo gaudio, cauſam pariat cæleſtium
Luc. 15. gaudiorum: ſic enim dicit: *Aut quæ mulier habens drachmas decem, ſi perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat? Et cum invenerit, convocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* Putaſne mulier iſta, communis eſt: aut haboiſſe eam decem drachmas humano putatur ex ſenſu? aut unam caſu creditur perdidiſſe mundano? aut ſimpliciter contingit quod eam nocturno requirit in tempore? aut lucernam de noſtri uſus more ſuccendit? aut conſuetum quod eam perdidit & invenit intra domum? aut familiare, quod amicas ad lætitiam convocat & vicinas, quas perdens convocaſſe non legitur ad mœrorem? Novum damni genus, & quod drach-
(1) mam non oblatam pateſaciat, ſed dilapſam (1): & quod eam domeſticis abſconditam tenebris, & non defoſſam dolis loquatur extraneis. Videtis quam ſingulare ſit totum: quam morem tranſeat & ſupergrediatur humanum: quam divinum ſpiret, & redoleat ſenſum: quam attollat ad cælum mentis intellectum: quam collocet in ſupernis: quam cogat ſuperni cordis accendere lucernam, & inſtar Evangelicæ mulieris, per dominicæ lectionis obſcura, drachmam quærere ſcientiæ ſalutaris. Antequam Chriſtus ad ovem veniret errantem, & miſerandis diſcurſibus attritam miſericordibus humeris ſublevaret ad cælum, & onuſtus pecore pio inacceſſas lupis perveniret ad caulas: mulier habens decem drachmas tenebras diutinas ſuſtinebat, & non ſolum drachmam perditam deflebat unam, ſed ipſas novem drachmas ſibi reſiduas non videbat. Nox ei erat jugis, erat ei profunda & perſeverans caligo, cui lucerna ſine divino igne ad noctis ſolatium non lucebat: ſed poſteaquam ſupernus ignis, ignis ſpiritus ſancti flammeo ſe ſuper Apoſtoloa imbre diffudit, & non minus frigida, quam tetra mortalium corda toto ignis ſui calore ſuccendit. Mulier, id eſt Eccleſia, accendit lucernam ſuam, id eſt, internum illum ſui cordis obtutum: hoc eſt, „ illuminatos, ut inquit Apo-
Ephes. 1. „ ſtolus, oculos cordia veſtri. „ Accendit ergo lucernam ſuam, & illam Judaicam domum igno-
(2) rantiæ cæcam tenebris evertit (2) Apoſtolicum poſt laborem, donec jam de decem drachmis, hoc eſt, decalogo legis, drachmam perditam reperiret in Chriſto. Chriſtus eſt plenum deitatis numiſma. Chriſtus eſt drachma noſtræ redemptionis & pretii: Chriſtus eſt qui & erat in legis decalogo & latebat: Chriſtus eſt quem habebat & ſynagoga, & tenebris impugnantibus non videbat. Decem drachmas, decem legis diximus verba, ex quibus verbum perdiderat & ſynagoga unum. Quod unum? Illud quod in Eccleſia primus quia lucerna ar- Joan. 5.
dens erat, Joannes invenit, dicente Domino: „ Ille erat lucerna ardens. „ dicente Evan- Joan. 1.
geliſta: „ In principio erat verbum, & verbum „ erat apud Deum, & Deus erat verbum. „ Deut 6.
Hoc fuiſſe in decalogo jam pateſcat. „ Audi, Marc. 12.
„ inquit, Iſrael, Dominus Deus tuus Deus unus „ eſt. „ Hoc ſynagoga dum non videt in filio, amittit in patre: dum non credit in Chriſto, Chriſtum lethaliter crucifigit: cui merito per decalogum conſequenter dicitur „ Non oc- Exod. 20.
„ cides. „ Siquidem dum Judæus ipſam mandatorum ſeriem capite detruncat, ante Chriſti quam legis extitit homicida (3) unde & totum (3)
corpus Decalogi retorſit in Chriſtum: „ Non „ occides, non mœchaberis: „ damnata eſt ſynagoga, quæ juncta diis gentium repulit Chriſtum, qui ſepoſita poteſtate dominantis, conjugis ad eam deſcendit affectus: „ Non ſurtum Matth. 28.
„ facies: „ Furata eſt dominicam reſurrectionem, quæ pretium militibus dedit, ut reſurrectionis infoderet & occuleret veritatem. „ Non Matth. 26.
„ falſum teſtimonium. „ Hæc eſt quæ conquiſivit falſoa teſtes, ut impleret illud: „ Exur- Pſal. 34.
„ gentes teſtes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me. „ Et revera aliter tradere non poterat veritatis auctorem, quia ſemper ſola impugnat falſitas veritatem. Sic ruit, ſic per gradus cadit, qui de ſcalis labitur & corruit præceptorum. Nam ſi Dominum Deum credidiſſet unum, ad hoc ruinarum barathrum non veniſſet. Sed nos lucernam matris Eccleſiæ jam ſequamur, & ambulantes in lumine Dominici vultus, Chriſti perveniamus ad drachmam; atque amicas & vicinas, id eſt, Eccleſias gentium convocemus, ne matrem noſtram, drachmam ſuam, neſciant inveniſſe, & dicamus cum Propheta: „ Paravi lucernam Chriſto meo. „ Pſ. 131.
Et quid lucerna profuerit audiamus: „ Ecce „ audivimus eam in Ephrata, invenimus eam „ in campis ſylvæ. Introibimus in tabernaculum ejus, adorabimus in loco ubi ſteterunt pedes ejus: „ Ecce quod per diſtenſos campoa, & nemora diffuſa quærebamus, hoc in Domino, hoc matria inveniamus ad lucernam. Super hoc lætetur & cælum, quia in uno peccatore pœnitentiam agente totius Chriſtiani populi claruit pœnitudo, & tota deitatis forma Chriſti noſtra reſulſit in drachma.

SER-

NOTÆ.

(1) *Non ablatam ſed dilapſam* Mulier quæ perdiderat drachmam, Eccleſia Gentium erat, quæ verum Deum perdiderat, non quidem ablatum, ſeu ereptum, ſed dilapſum, hoc eſt negligentius cuſtoditum. Ex Mita.

(2) *Cæcam tenebris evertit.* Ita editiones nonnullæ Colon. 1627. Venet. 1636. Lugdun. 1636. Lugdun. Raynaudi 1633. In nonnullis aliis *everrit*. Evertit autem legunt in ſacro Textu Veteres Latinorum Libri. & MMSS., & editio Sixti V 1590. At mendoſe Legendum enim eſt ut habet Græcus *everrit*. Exemplar a olim quædam, ætate Gregorii Magni ferebant *emendar*. Quibus aſſentitur Ambroſius Epiſt. 11. initio. La Haye ſpretis emendationibus legi vult: *everrit*.

(3) *Ante Chriſti, quam legis extitit homicida.* „ MS. „ Cæſenæ oppoſitum habet: *Legis antequam Chriſti extitit homicida: unde & totum corpus Decalogi retorſit in Chriſtum* Utra ſit germanior lectio Lectori dijudicandum relinquo. Mihi probatur impreſſa Hoc eſt; cum „ Synagoga juncta diis Gentium adulterium commiſit, & „ Chriſtum verum ſponſum repulit, tunc caput decem „ præceptorum Dei detruncavit: quod eſt illud: *Ego ſum dominus Deus tuus &c.* Unde prius Chriſtum mente occidit, quam legem: & totum corpus decalogi a „ ſe retorſit, & rejecit: vel rejecit in Chriſtum, id eſt „ Chriſto, & ejus Eccleſiæ, obſervantiam Decalogi remiſit, quam ab ſe abdicavit. „ Mita.

SERMO CLXX.

De Chriſto pro nobis varias formas ſuſcipiente, Apoſtolos vocante, morbos curatum mittente, & paupertatem præcipiente.

BEatus Marcus hodie cum Galilææ Dominum retulit circumiſſe caſtella, ineffabi- *Marc. 6.* lem circa nos prodidit ejus pietatem. *Et circuibat*, inquit, *JEſus caſtella in circuitu docens.* Audiſtis quemadmodum circuit, quemadmodum te, & propter te ubique pietas indeſeſſa perquirit. Et ille qui capit ipſe omnia, nec ab ulla capitur ipſe creatura, intrat, & tuo anguſtatur in corpore, tuis in habitaculis ſe coarctat. Et ille cujus majeſtatem vox fidelium *Eccl. in fine Præfat. Miſſ.* quotidiana teſtatur clamans: „ Pleni ſunt cæ„ li & terra gloria tua: „ tuis propter te circuit, apparet, videtur, & tenetur in locis. Quo ſe movet immobilis plenitudo; quo accedit, vel unde recedit, quo ſunt plena omnia? Et tamen vadit, redit, deſcendit, aſcendit, & totum te, & propter te homo Deus patitur, (1) quia te (1) nimis diligit, nimis amat. Habitus *Exod. 3.* ſuſcipit, formas variat, commutat officia: & nunc igneus tibi reſplendet in rubo, ut perfidia te frigidum fidei calore ſuccendat: nunc eluce- *Exod. 13.* ſcit cœleſti flammeus in columna, ut remotis ignorantiæ tuæ tenebris, per ſolitudines mundi hujus, viam poſſis ſcientiæ percurrere ſalutaris: nunc idem tibi nubis vertitur in columnam, ut ardentes tuorum temperet æſtus animorum: nunc te ut aquila protegit pennis ſapientiæ, & cæleſtem provocet ad volatum: *Deut. 32. juxta LXX.* dicente Moyſe: „ Sicut aquila protegit nidum „ ſuum, & ſuper pullos ſuos confidit, exten„ dens alas ſuas accepit eos, & ſuſcepit eos „ ſuper ſcapulas ſuas: Dominus ſolus ducebat *Matth. 23.* „ eos, & non erat cum eis Deus alienus. „ Nunc ſicut gallina educit, ducit, vocat, recipit, protegit, purtat, ſovet, ambit, amplectitur: & ſui volatus oblita, ſuæ temporaliter immemor libertatis, tuis in penetralibus, tuo verſatur in pulvere, ut te vernaculis, familiaribus, domeſticis alat, erudiat, inſtituat nutrimentis: nunc ut paſtor bonus altiſſimis erran- *Luc. 15.* tem ſolus requirit in montibus, ſolus invenit, ſolus ſuis humeris imponit, & ne amplius in terrenis paſcuis luporum morſibus pervadaris, cæleſtes evebit & perducit ad caulas. Sic, ſicut diximus, habitus ſuſcipit, formas variat, & ut te mutet in melius, ipſe ſua toties mutat & commutat officia. Et quia diu circuierat ut diriperet & devoraret inimicus: nunc neceſſario circuit ut te vindicet, ut eripiat *1. Pet. 5.* Chriſtus, dicente Scriptura: „ Adverſarius „ veſter ſicut leo rugiens circuit quærens quem „ devoret. „ *Et convocavit*, inquit, *duodecim.* Poſt diuturna tempora tetræ noctis, auroræ ſuæ deſiderato ſplendore æternus dies Chriſtus noſter reluxit in lucem, qui duodecim ſuas horas in Apoſtolis ſuis duodecim ſignanter aptaret. Hunc diem beatus Pſalmiſta propheta i vi- *Pſal. 117.* dit ſpiritu: cum canebat: „ Hæc eſt dies quam „ fecit Dominus, exultemus & lætemur in „ ea. „ Unde & Apoſtolus, lucis ac diei filios *1. Tim. 5.* appellat credentes: „ Vos filii lucis eſtis & „ diei. „ *Et convocavit duodecim.* Duodenarius numerus iſte per quaternarium tripartitam nobis monſtrat & format quadrigam: per quam Trinitas tota toto orbe Apoſtolicis vehitur & fertur excurſibus, ut diabolum mitis bellator expugnet: ut mundi ſuperbiam manſuetus victor inclinet: ut diſcordias gentium pacificus auferat præliator: ut deſtructo inferno, hoc eſt, peccati fovea, diuturno carcere animarum humani generis captivitatem liberam triumphi ſui perducat ad gloriam. Hunc Trinitatis currum beatus Pſalmiſta vidit Prophetali ſpiritu, cum dicebat: „ Aſcendiſti in altum, captivam *Pſal. 67.* „ duxiſti captivitatem, accepiſti dona in ho„ minibus. „ Hunc currum ſibi, ſuo Patri & Spiritu ſancto, Dominus cum diceret, præparabat: „ Tolite jugum meum ſuper vos, quia *Matth. 11.* „ jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve „ eſt. „ Neſcit laſſeſcere bajulus miſericordiæ, *Gen. 49.* pietatis evector. Duodecim Patriarchas, duode- *Exod. 15.* cim diſtinctos in tribubus, duodecim fontes ere- *Joſue 4.* mi, duodecim Jordanis lapides elevatos ex alveo in figuram, formamque Apoſtolici numeri fuiſſe deſcriptos ſcrutatori legis relinquimus altius ad probandum, quia nobis cur binos ad prædicandum diſcipulos miſerit, propoſitæ lectionis ſeries conatur aperire. *Et cœpit eos mittere binos & binos.* Binos mittebat (2) ne deſtituta ſingula- (a) ritas aut negaret, ut Petrus: aut fugeret, ut *Marc. 14.* Joannes. Cito cadit fragilitas humana, quæ de ſe ſuperbe confiſa ſocios deſpicit, non vult habere collegam, dicente Scriptura: „ Et væ *Eccl. 4.* „ uni cum ceciderit, & non eſt ſecundus qui „ erigat eum. „ Quantum autem alter alterius roboretur auxilio, eadem Scriptura teſtatur, cum dicit: „ Frater, qui adjuvatur a fratre, qua- *Prov. 18.* „ ſi civitas munita. „ *Et cœpit eos mittere binos & binos.* Nec mirum, fratres, ſi Trinitas, quæ ex duodenario numero tripartitam conſcendit quadrigam, nunc aſcendit & bigam: ut duobus nunciis duorum vocatio monſtretur, & clareat populorum, dicente Apoſtolo: „ Nun- *Rom. 3.* „ quid Judæorum Deus tantum? Nonne & gen„ tium? imo & gentium: „ & impleatur Iſaiæ vaticinium, qui ſe aſcenſorem bigæ vidiſſe te- *Iſai. 21.* ſtatur, ubi audit ſibi dici: *Quid tu vides? & reſpondit, video aſſeſſorem bigæ*, unde mox cecidiſſe Babylonem clamat, & omnia ſculptilia. Quis dubitat, fratres, per has bigas Chriſtum ſalutares inequitaſſe diſcurſus? cum videat Apoſtolica prædicatione corruiſſe templa, idola deperiiſſe, ceſſaſſe pecudum mugitus, & victimas, ipſas aras cum thuris ſic fumo jam tota evanuiſſe per ſæcula? Has bigas *Habac. 3.* Habacuc viderat cum clamaret? „ Qui aſcendis „ ſuper equos tuos, & equitatus tuus ſanitas. „ *Et dedit*, inquit, *eis poteſtatem ſpirituum immundorum.* Hoc eſt, divinæ virtutis inſigne; hoc trophæum ſingularis triumphi: ut prædæ ſuæ prædo ipſe, ipſis captivis ſuis ipſe captivus, vinctis quondam ſuis vinctus ipſe diabolus nunc tradatur: quatenus eorum ſubjiciatur imperio, quorum ante fuerat magnificus ſervitute. Merito dolet, gemit merito, merito ſtridet, qui ſe videt hominum ſententia, hominum poteſtate percelli, qui ſe Deum hominibus longa

diu

NOTÆ.

(1) QUia te. MS. Cæſen. *Qui te.*

(2) *Binos mittebat.* Miſſos fuiſſe binos, tacet Matthæus. Miſit autem, ut collata opera, ſe mutuo juvarent, ut ait Brugenſis: tum ad plenam teſtimonii fidem, ut vult Grotius.

(3) Deum

ſtate percelli, qui ſe Deum hominibus longa diu fucrat perſuaſione mentitus. *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, niſi virgam tantum, non peram, non panem, non in zonis æs.* Homo cum operarios iuvitat ad opera, non neceſſaria victus ſolum, ſed etiam largo fundit epulas apparatu, ut convivium humanitatis effuſæ pondus operis ſuperet & laborem. Deum quantum (3) credit inhumanum (3), qui ad opera ejus invitatus, pera, pane, pretio onuſtus incedit, & anxius: ut aut laſſus, aut tardior ad opus operarius infidelis occurrat: aut occurrere fortaſſia non poſſit, præmia promittit ille copioſa: tot chirographia, tot teſtibus, largam ſpondet ille mercedem: tu eum neque panem, neque veſtimentum impio ſpiritu æſtimas præbiturum? Teipſum cum non eſſes, dedit eſſe: & quicquid homo habes dedit ipſe, & cum tibi ac tuis voluptatibus viveres, victus neceſſaria non negavit: bunc tuis virtutibus, ſuis operibus ſervienti, non panem, non veſtimentum æſtimas largiturum? Hoc ipſum quod in pera, quod in zona portas, quis dedit tibi? Quid illi de ſuo inſultaturus occurris? Novit quia dives es. Cede homo opibus tuis (4): ſufficit tibi divina paupertas, (4) depone ſarcinas divitiarum tuarum, onuſtus non poteſt per anguſtam viam ad opus dominicæ meſſis pervenire, veni expeditus, veni liber ad opera, antequam nudus & expoliatus, infidelis omnibus operarius rapiaria ad pœnam; quia ſicut ſcriptum eſt: „ Morientem divitiæ non *Pſal.* 48 „ ſequuntur. „ Sit tibi pera conſcientia tua, ſit tibi panis vita tua: ut ſit verus panis Chriſtus in vita, qui dixit: „Ego ſum panis:„ Sit *Joan.* 6. tibi in pretium merces tua, quia ille præmium exigit ſecurus a Chriſtn, qui ut ſequeretur Chriſtum, nudus deſpexit reſpuens fideliter quod habebat.

(3) *Deum quantum credit inhumanum.* Voluiſſe Dominum in hac prima legatione, manifeſtum dare Apoſtolis divinæ providentiæ documentum, communis eſt cum Chryſologo Sanctorum Patrum opinio.

(4) *Cede homo opibus.* Locus ex Mita correctior. Aliæ editiones: *Ceſſa homo operibus tuis.*

SERMO CLXXI.

De Diſcipulis illotis manibus prandentibus.

Sicut fulgura cum ſaxa, montes, arbores, ipſa domorum culmina, terribili colliſione diſſolvunt, ſenſus hominum, menteſque corripiunt: ita Dominus quoties in Phariſæos intonat, ſuos timore ſalutari corrigit & emendat, ſicut hodie Evangelicus ſermo perdocuit, Phariſæos & Scribas vituperaſſe aliquos diſcipulorum Domini, eoquod non lotis manibus manducarent. Nemo cum hæc audit, exiſtimet diſcipuloa Domini ſub ſpecie contemptus incultis & lutulentis manibus edere: nec menſæ Domini, nec convivii communis ſervare & colere honeſtatem: quando iſtud neque natura patitur, neque hoſpitalitatis admittit affectio. Quis aquam manibus non offerat mox ad venientis obſequium, quis ad offerentis triſtitiam mox recuſet? præſertim cum dominus ipſe arguat Si-
Luc. 7. monem invitatus ad menſam? „ Pedibus meis, „ inquit, aquam non dediſti:„ Vult itaque fieri, quod ſic exigere perdocetur. Sed Phariſæi non diligentiam corporis in diſcipulis Domini, ſed ſuperſtitionia ſuæ baptiſmata perquirebant; neſcientes unum baptiſma, quod Dominus non lavandis ſolum, ſed innovandis animabus & corporibus invcniſſet: quod non corpus ad cultum vitæ, ſed conſcientiam dilueret ad ſalutem.
Pſal. 50. Hoc Propheta precabatur, cum diceret: „ Amplius lava me ab injuſtitia mea. „ Id eſt, quouſque me legaliter lavas, & me non lavas? lava me per gratiam ſemel, quem lavacra legis innumera non laverunt. Sed hoc aperiat nobia ipſe, qui ſequitur Evangelicus ſermo.
Marc. 7. *Phariſæi*, inquit, *& omnes Judæi niſi crebro laverunt manus non manducant, tenentes traditionem ſeniorum, & cum de foro veniunt niſi baptizati fuerint non manducant, ſervantes baptiſma calicum & urceorum ac æramentorum & lectorum.* Phariſæe, qui te mundum credis, cum tua omnia tuo ſint polluta convivio (1)? In foro tu de innocen- (1) tis ſanguine diſputaſti, de rapienda ſubſtantia pauperis perquiſiſti, perſcrutatus es qualiter libertatem addiceres ſervituti, & cum interiora tua tanto ſint confecta crimine, quemadmodum te exterior lavare & mundare ſufficiat aqua? corda & corpora noſtra mundare hæc poterit, cum fuerit & ipſa Spiritus ſancti purificata commercio, ut viſibili miniſterio inviſibile purificationis noſtræ perficiat Sacramentum. Sed tu Judæe, calices, urceos, æramenta baptizas, quæ motu ſenſuque carentia per naturam, ut reatum neſciunt, ita non ſentiunt: hæc honoras, & te, per quem contaminata ſunt omnia, non emundas: tuis uſibus, tuis obſequiis hæc mancipata purificas, & te divinis officiis, divinis miniſteriis non purificas mancipatum. Sed nos, fratres, non quid Judæis, ſed quid diſcipulis ſuis Dominus reſponderit, audiamus: *Dicebat autem, quod quæ de homine exeunt, illa contaminant hominem. Abintus enim de corde hominum procedunt cogitationes malæ, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitia, oculus malus, blaſphemiæ, ſuperbia, ſtultitia: omnia hæc mala abintus procedunt & contaminant hominem.* Quæ ſpatia terrarum, quæ magnitudo urbium, quæ latitudo regionum, tot hoſtes ferre, tot inimicos capere, tantas ſuſtinere prævalet nationes, quot vitia, quot delicta, quot crimina rapiunt humanos ſenſus, hominum corda patiuntur? Vidiſtis fratres, quod ad unam ovem genera tota, tota feritas beſtiarum accedant, quæ magis eo ſæviunt, quo ſe explere nequeunt, ſatiari non poſſunt unius captione voraci dente prædones: qui plus hinc æſtuant & tabeſcunt, quod capere nequeunt & vorare: quod ad unam columbam tot milvi, tot aquilæ, vultures tot voraces, tantarum currat congeries avium ſordidarum. Hanc nume-

NOTÆ.

(1) *Polluta convivio.* „ Ob Phariſaicam conſcientiam „ peccatis deturpatam, ut infra. „ Mita.

numeroſitatem, hanc multitudinem ſenſerat Pro-
Pſal. 39. pheta cum caneret: „Circumdederunt me mala, „ quorum non eſt numerus: comprehenderunt „ me iniquitates meæ, & non potui ut vide- „ rem. „ *Abintus de corde hominum procedunt.* Tolerabilis eſt hoſtis cum muros arietat extrinſecus, cum foris poſitus cedit aliquando conflictui: cui vero eſt intus inimicus, cujus adverſarius in ipſis penetralibus jam deſævit, iſte ſe intelligit, & ſentit oppreſſum: iſte ſe & captivum pervidet, & deplorat: iſte ſuus expugnator eſſe non poteſt:
(2) ſuis eſſe non poteſt liberator (2): alienum requirit auxilium: quærit alterum defenſorem. *Abintus exeunt de corde.* Novus eſt hic ordo bellandi: de homine contra hominem gentes exeunt bellaturæ: non contentæ in occulto vincere, proſternere in abdito, quaſi quæ famam quærant hominis de ruina. Judæi, qui foris ſunt, ſe & ſua forinſecus lavent: nos, fratres, ab iſtis vitiorum ſordibus emundemur intrinſecus: has nequitiarum gentes in noſtris mentibus Chriſto propugnante vincamus: has delictorum beſtias de noſtris cordibus terrore dominici nominis effugemus: has criminum rabies, & voraciſſimas aves a noſtris ſenſibus crucis haſta fortiter propellamus, ut civitatis noſtræ ſplendor, templi noſtri ſanctitas, domus noſtræ integer & ſingularia ornatus, ad habitandum ſemper in nobis noſtrum provocet, & invitet auctorem. Illuc vitia redire nequeunt, ubi Chriſtus cum ſuis virtutibus commoratur.

(2) *Suus eſſe non poteſt liberator.* „ MS. Cæſen. *Iſte* „ *ſuus expugnator eſſe poteſt; ſed ſuus eſſe non poteſt liberator:* „ hoc eſt: poteſt quidem per ſe pugnando vincere, ſed „ ab moleſtiis, damnis, periculis ſe eripere, aut penitus liberare, non valet. Expugno ſignat pugnando „ vinco: Liberator vero dicitur periculi, & moleſtiæ „ ereptor. „ Mita.

SERMO CLXXII.

De Invidia & Hypocriſi.

AUdiſtis hodie, fratres, quemadmodum, dum ſecluſit alios, ſeipſum janitor invidioſus ex-
Luc. 11. cluſit. *Væ vobis*, inquit, *legis peritis, quia tuliſtis clavem ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis.* Audiſtis ergo quemadmodum dum ſecluſit alios, ſeipſum janitor invidioſus excluſit. Acceperat claves Phariſæus non ut clauderet, ſed ut intrare deſiderantibus aperiret: ſed ne intraret alter, ipſe permanere foris maluit per livorem. Omnia quidem vitia ad ſuorum ſemper tendunt & proſiliunt læſionem; ſed ſuos ſemper amplius invidia conſumit: invidia ſuorum carnifex ſemper extitit, extendit ſenſus, torquet animos, diſcruciat mentes, corda corrumpit. Et quid plura? Hanc qui receperit, ſua ſuſtinet ſine fine ſupplicia, quia in ſe domeſticum ſemper diligit habere tortorem. Quis
(1) ibi malorum finis, ubi alterius bonum (1) pœna eſt alterius? ubi cruciatus alienus eſt aliena fœlicitas? malum multiplex: quot ſunt proſperitates hominum, tot tormenta ſunt invidorum. Cum aliis vitiis animus poterit confligere Chriſtianus: invidiam quisquis antequam ſentiat non fugerit, non evadit. Hæc peritis legis legem ſuaſit non aperire, ſed claudere: & ſalutaris præcepti non commodare doctrinam, ſed negare: obſerare ſcientiæ fontem & vitalis fluen-
ti, originis ſuæ ſecreto, divitias obſtruere (2). (2)
Iſte velociter fugiendus eſt morbus: quia quos contigerit, non patitur jam ſanari. Invidia cælum tentavit: ibi enim diabolum fecit ex Angelo: uſſit terras, quæ utique Paradiſi nobis amœ-
na flammeo cuſtode ſecluſit. Reges urget, quia *Matth.* 2.
hæc Herodem in coævos Chriſti ſic compulit deſævire, ut ante lac quam ſanguis teneris funderetur ex membris. Charitatem violat, nam
hæc Cain reddidit fratricidam: & innocuam ad- *Gen.* 4.
huc terram novi ſanguinis (3) cruore perfudit. (3)
Vaſtat populos, namque Judæos hæc, ſi dici fas eſt, ſi capit ſermo, fecit eſſe deicidas: deicidas diximus, non quo pervenit, ſed quo facinus hoc tetendit. In Chriſto enim Judæi non hominem tantum, ſed Deum filium Dei co-
nati ſunt opprimere (4), necare virtutes, cum (4)
dicunt: „ Hic eſt hæres, venite occidamus eum, *Marc.* 12.
„ & noſtra erit hæreditas ejus. „ Sed quid valet diabolus ad Deum? Invidia quid valet ad dominicam charitatem? Invidit diabolus nobis terram, ſed donavit cælum Deus: claves ſcientiæ Legiſperitus ſuſtulit, ſed claves cæleſtis regni per
Petrum largitus eſt Chriſtus. Ac ſic invidia ſuis *Matth.* 26.
commodis eſt nudata, & homo ditatus eſt ipſa neceſ-

NOTÆ.

(1) BOnum. MS. Cæſen. & Vallicel. *Honor.* At revera *invidia*, ut ait Damaſcenus lib. 11. Orthod. fid. cap. IV. pag. 128. *eſt triſtitia ex alterius proveniens bonis.* Et Baſilius M. Orat. de invid. ſtatim poſt initium pag. 445. *invidia eſt dolor de proximi proſperitate, ac rerum ſucceſſu conceptus.*

(2) *Divitias obſtruere.* Ibidem: *Vitalis fluenti originem, per ſuam invidiam obturare.*

(3) *Novi ſanguinis.* Novus id eſt recens per homines in mundum immiſſus. MS. Cæſen. fortaſſe melius: *innocentis cruore perfudit.* His ſimilia Chryſoſtomus hom. XL. in Matth. pag. 269. *Hæc ſævum fecit dæmonem: hac ratione prima cædes patrata: ſic natura fuit ignorata: ſic terra fuit contaminata.* Homilia Baſilii M. de invidia digna eſt, quæ integra legatur.

(4) *Sed Dei Filium conati ſunt opprimere.* Contendit hic pluribus Mita, Judæos in lege doctos cognoviſſe Chriſtum eſſe Meſſiam, & Dei Filium; attamen invidia & malitia excæcatos ipſum morti adjudicaſſe: atque his terminis ſententiam Chryſologi eſſe explicandam: licet in ea non omnes Patres, & Scholaſtici conveniant. Quam, ut firmius ſtabiliat, innititur præcipue Chriſti teſtimonio, in illis verbis Joan. VII. 28. & *me ſcitis, & unde ſim ſcitis.* Hebræorum ſcripturæ duplicem Chriſti generationem tradebant: alteram æternam, & hominibus ignotam; temporariam alteram, certoque tempori, loco, familiæve addictam. Unde turbæ in vulgi animis excitabantur. In allatis autem Chriſti verbis innui humanam generationem ſentiunt multi, quibus apte Chriſtus reſpondit: *unde ſim ſcitis*, & ex Patre dumtaxat me agnoſcitis: alia vero mihi eſt origo, quæ vos latet. Locum diverſimode interpretantur Patres Græci, & ex mente Chryſologi juxta Mitam. Noſtis quid ego ſum: nedum ex hominum natura, verum etiam me ſcitis eſſe Meſſiam, & Dei Filium; quamquam per ſummam malitiam diſſimuletis. Arriſit explicatio hæc Maldonato. Ceterum Judæos

Google

(5) Luc. 12. neceſſitate damnorum (5). Bene ergo in ſequentibus Dominus adjecit, dicens: *Attendite vobis a fermento Phariſæorum.* Quia in fermento non eſt moles magnitudinis, ſed tumoris; & conſperſio tali ſpecie inflata eſt, non ditata: quantum enim efferbuerit ſerventius, tantum farris maſſa turgeſcit, & totam formam levitatis implet, & tumoris. Congrue ergo a Domino dictum eſt: *Attendite vobis a fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.* Quid eſt hypocriſis, niſi ſpecies arte compoſita, quæ aliud in re agit, aliud promittit in vultu? Hæc penes Phariſæos per ſcientiam tumeſcebat, Apoſtolo ſic dicen-
1. Cor. 8. te: „ Scientia inflat. „ Illos namque ſcientia inflabat ad ſuperbiam, non inſtruebat ad vitam: & corrumpebat ad malitiam, non ad prudentiam promovebat. Erat in eorum facie hypocriſis: erat in eorum mente invidiæ hydrops: erat in pectore ſiticuloſus ſons: erat ardens unda, quæ ſuis magis ac magis inflammabatur fluentis, ut bibentis non extingueret ſitim, ſed augeret incendium. Sic, ſic hypocriſi miniſtrante, ſuis ſemper invidia propinat. Ab hoc nos morbo ſubſtrahit Apoſtolus: „ Cum nos 1. Cor. 5.
„ non in fermento veteri, neque in fermento „ malitiæ, & nequitiæ, ſed in azymis ſince„ ritatis & veritatis „ ſanctum Paſcha Domini celebrare compellit. Veritas neſcit tumorem, ſimplicitas hypocriſim prorſus ignorat. In azymis ſinceritatis & veritatis. Hæc ſunt cordis
azyma (6) hæc cæleſti dulcedine confecta: hæc (6)
gratiæ ſaporata pinguedine: hæc ſancti Spiritus igne decocta: hæc nos manducantes agnum Dei, agnum, qui tollit peccatum mundi, ad noſtrum Paſcha ſolemniter immolamus: quibus Chriſtus ad lætitiam totam, totam eſt natus & immutatus ad gloriam.

dæos Chriſtum cognoviſſe tenent, Origenes, tract. XIX. In Matth. Auctor Oper. imperfecti, homil. XL. Hieronymus in comm. Beda, lib. III. in Matth. D. Thomas Aquinas 3. P. quæſt. 47. art. 5. in corp. aliique ab Mita laudati.

(5) *Ipſa neceſſitate damnorum.* „ Hoc eſt: quia Homo „ ex invidia diaboli neceſſario incidit in temporalia dam„ na: propterea ab Chriſto Domino ditatus eſt bonis ſpi„ ritualibus, quæ altioris ſunt gradus. „ Mita.

(6) *Hæc ſunt cordis azyma.* MS. Cæſ. *Veritas eſt cordis azyma, cæleſti dulcedine confecta, gratiæ ſaporata pinguedine &c.*

SERMO CLXXIII.

De D. Joanne Baptiſta, & Herode.

Paſtor bonus pervigiles noctes, dies anxios ducit, ne quid callidus latro, ne quid luporum feritas aſtuta perniciosum charo gre-
Joan. 10. gi, ne quid noxium moliatur. Paſtor bonus, ſicut Dominus dixit: „ animam ſuam ponit pro „ ovibus ſuis. „ Sed & oves bonæ paſtoris ſui audiunt attentis auribus vocem, paſtoris ſui ſemper ſequuntur arbitrium, paſtoris ſui totam faciunt voluntatem: aſcendunt colles, petunt ardua, mutant ſæpe regiones: ac ſic apta paſcuis, irrigua fluentis, umbroſa, accommoda, ſecreta quietis loca penetrant, reperiunt amœnitates, & deliciis perfruuntur. Et vos, filioli, Dominici gregis portio copioſa, niveo & divino veſtita jam vellere, molli ſœtu, cæleſti germine perſœcunda, ſi per noſtræ vocis auditum ad loca ſæpe ſalutaria, ad ſalutaria paſcua perveniſtis; ſi per noſtri ſermonis fluenta animi veſtri æſtus, veſtræ ſitis temperaſtis ardorem; ſi ſub doctrinæ noſtræ tegmine aliquanta commoditate recubaſtis, quæ ordinamus, attendite: quæ dicimus, audite: quæ facimus, approbate: nec pro voluntate veſtra, ſed pro diſpoſitione noſtra prædicationis noſtræ percipite ra-
(1) tionem: & ſive cum dicimus de gradu iſto (1),
(2) ſive cum de ſacerdotali ſede (2) pro temporis ratione tractamus, ut oves bonæ, ut chari greges, dilecta pignora, ſine faſtu impigræ, ac toto fidei curſu convenite, concurrite: nec vos locorum mutatio tam propinqua, & ſpatia ſic arctata, aut reddant deſides, aut faciant murmurantes: quia nec ovis ad caulas pervenit, ſi pro ſuo libito pervagetur: nec ſcientiam diſcipulus poterit obtinere, ſi doceri pro ſua voluntate contenderit: ægrotus quoque nunquam poterit recipere ſanitatem, ſi pro ſuo fuerit curatus arbitrio. Sed quia nobis hodie contra lupum furentem ſermo eſt, arrepto paſtorali baculo tranſeamus ad Evangelicam lectionem.
Audivit, inquit, *Herodes Rex*, *manifeſtum enim* Marc. 6.
factum erat nomen Jeſu, *& dicebat*, *quia Joannes Baptiſta reſurrexit a mortuis*, *propterea virtutes operantur in illo.* Stultus de mortuo pie credit, quem feraliter perſecutus eſt vivum. *Joannes reſurrexit*, ait, & tamen confitetur ignorans, quia in Chriſto pro Chriſto reſurgit occiſus. Herodes quid egit gladius tuus? crudelitas tua quid profecit? quo proceſſit impietas tua? ſi ut ipſe dicis, rediit ad virtutes, reſurrexit ad opera divina, qui furore tuo putabatur extinctus? Joannes reſurrexit ſicut fateris ipſe: non hic perſona, ſed infirmitas perit: non hic Joannes, ſed mors magis tali morte ſuccubuit: illuſa eſt pœna: carnifex habetur irriſus: ipſa eſt cognitoris miſeri decepta ſententia, quæ interemptum non perdidit, ſed promovit. *Joannes reſurrexit a mortuis*, *propterea virtutes operantur in illo.* Et ſi hoſtis legis, per legem tamen ille reſurrectionem promiſſam didicerat mor-
tuorum (3). Et ſi reſurrecturum Joannem (3)
nove-

NOTÆ.

(1) *De gradu iſto.* Ferrarius de Concion. ut adſtruat e gradibus Altaris habitas fuiſſe conciones, hæc eadem verba Chryſologi laudat lib. III. cap. VII. pag. 347. Sidonius Carm. Euchar. ad Fauſtum Rejenſem ſub fin.

Seu te conſpicuis gradibus venerabilis aræ
Concionaturum, plebs ſedula circumſiſtit.

(2) *Sacerdotali ſede.* Ex exedra Pontificali item verba faciebant Antiſtites. Vide laud. Ferrarium lib. III. cap. V pag. 338. Aurelius Prudentius B. Hyppoliti Baſilicam deſcribens.

Fronte ſub adverſa gradibus ſublime tribunal
Tollitur, Antiſtes prædicat unde Deum.

(3) *Reſurrectionem didicerat mortuorum.* Vel potius quod-

noverat, cur inſanus occidit? Si ad totius di-
vinæ virtutis culmen, ſi ad totum quicquid eſt
poteſtatis inſigne tali morte ſciebat elevandum,
(4) cur ſe tantæ mortis eſſe fecit auctorem (4)?
Semper febrit impietas: a phreneſi ſemper cru-
(5) delitas obtinetur (5): carere dementia furor
neſcit: in ſe namque ſævit, quoties in alterum
tendit: ſe punit dum percellit inſontem: ſibi
lethalis eſt totus, cum erga juſtum crudelis exi-
ſtit. Ecce Joannes, ut ipſe dicis, jam vivit in
Chriſto: ad tuam pœnam redit, qui venit ad
omnium cæleſti munere medicinam. *Alii autem
dicebant, quia Elias eſt: alii vero dicebant, quia
Propheta eſt, aut quaſi unus ex Prophetis. Quo
audito, Herodes ait: Ipſe eſt Joannes, quem ego de-
collavi, hic reſurrexit a mortuis.* Malevolo qui-
dem, at veraci ſenſu teſtis ipſe criminis ſui,
aſſertor ſceleris ſui, ſui facinoris accuſator exi-
ſtit. *Joannes, quem ego decollavi, ipſe eſt: hic re-
ſurrexit a mortuis.* Verum dicit: nam ſicut in
Chriſto ſui reſurgunt, ita in ſuia ipſe patitur
Chriſtus: & ſicut honor capitis ad membra
pertendit, ita membrorum pœna ad dolorem
capitis, ad capitis redundat injuriam. *Joannes,
(6) quem ego decollavi, ipſe eſt.* Iſte Rex ſapiens (6),
egregius judex, cenſor morum, diſciplinæ cu-
ſtos, vindex innocentiæ, criminum pœna, quod
decollaverit Joannem dicit, quare decollaverit
tacet: ne poteſtatem regiam tanti facti confun-
deret turpitudo: ſed Evangeliſta prodit, ut in-
terfectoris dedecus interfecti producat ad glo-
riam. *Nam ipſe Herodes,* inquit, *miſit, ac te-
nuit Joannem, & vinxit eum in carcere propter
Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, quia du-
xerat eam uxorem. Dicebat enim Joannes Herodi:
Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Herodias,
quæ uxor eſſe duorum fratrum ſceleris amore
(7) contendit, ut affectione violaret affectum (7),
& ſociaretur Herodi Herodias, ne eſſent vel no-
mine diſſimiles, qui erant ſcelere, moribus,
vitaque conſimiles: & jungerentur vocabulo,
quos criminum junxerat turpitudo: hæc ergo
Herodias inſidiabatur Joanni. Herodes adul-
(8) teræ non vincebat animum (8), nefas tamen
adulteræ differebat. Illa, ne eſſet arguens, ar-
guentis tendebat ad mortem; ille, ut placeret
inceſtæ, captivus ipſe juſtum tantum tenuit,
& vinxit incluſum, quia in innocentem reus fa-
cile non poterat dictare ſententiam. *Cum ac-
cidiſſet,* inquit, *opportunus dies, Herodes natalis ſui
cœnam fecit principibus, tribunis, & primis Gali-
leæ; cumque intraſſet filia ipſius Herodiadis, & ſal-
taſſet, & placuiſſet Herodi, ſimulque recumbentibus,
Rex ait puellæ: Pete a me quod vis, & dabo ti-
bi. Et juravit illi, quicquid petieris, dabo tibi,
etiam ſi dimidium regni mei.* Ingratus, inhuma-
nus Rex, qui virtuti tantæ, tam glorioſo la-
bori, tam memorabili facto, non totum re-
gnum ſuum, ſed dimidium dedit. Et quare ſi-
bi vel pro parte ſervavit, qui poſt tantam do-
mus ſuæ gloriam, poſt tantam familiæ ſan-
ctitatem, poſt tale caſtitatis exemplum, eſſe,
videri, vivere, non debebat? Illa ergo crimi-
nis filia, non naturæ, non tam ad matrem,
quam ad ipſam ſentinam ſui ſceleris mox cucur-
rit: ut quæ fluida tota, tota ierat reſoluta, ſæ-
va, & truculenta revolaret, & ut de ipſis ar-
tibus loquar, ut tragœdiam nefandam caneret,
quæ impleverat turpiſſime comœdiam. *At illa
egreſſa dixit matri ſuæ: Quid petam? Illa vero di-
xit: caput Joannis Baptiſtæ. Et ingreſſa ſtatim cum
feſtinatione ad Regem, petivit dicens: Volo, ut proti-
nus des mihi in diſco caput Joannis Baptiſtæ. Et
contriſtatus eſt Rex propter jusjurandum, & pro-
pter ſimul recumbentes, noluit eam contriſtare: &
ſtatim Rex miſſo ſpiculatore, juſſit afferri caput ejus.
Ille autem abiit, & decollavit eum in carcere, &
attulit caput ejus in diſco, & dedit illud puellæ, &
puella dedit illud matri ſuæ.* Sic judicat mens
oppreſſa crapulis, ſoluta vino (9), & toto quo- (9)
dammodo ebrietatis demerſa naufragio. *Vo-
lo, ut protinus des mihi in diſco caput Joannis.*
Serpentis germen caput hominis petit, cui ſuum
caput ſententia principali ſciebat addictum, di-
cente Deo: „ Ipſe ſervabit (10) caput tuum, & Gen. 3.
„ tu illius obſervabis calcaneum. „ In longum (10)
nos trahit prolixitas lectionis, & ſatis in altum
promovet loci ipſius immenſa profunditas. Dif-
feramus hodie quæ ſequuntur, ne dum ſermo
feſtinat ad finem, quæ ſunt prolixe dicenda
tranſmittat. Id in clauſula noſtri commenda-
mus eloquii, quod ſine cauſa cucurrerit ſer-
pens: nam tota germina ſerpentis antiqui iſte Gen 3.
Joannes noſter interemit, & effuſione ſui ſan-
guinis extinxit occiſus.

quoddam metempſychoſeos genus credidiſſe videtur Herodes: quod & Judæos perſuaſum fuiſſe edocemur, præcipue ab Philone de ſomniis. Hebræorum autem Rabbini, de quibus Grotius ad Matth. XIV 2. tradunt: quidquid Plato, & Pythagoras, aliique diſputavere hauſtum eſſe ab Prophetis.

(4) *Cur ſe tantæ mortis.* MS. Cæſ. *Cur ejus mortis auctor eſſe ſuſtinuit?*

(5) *Obtinetur.* Ibid. *poſſidetur.*

(6) *Iſte Rex ſapiens.* Omnia per ironiam dicta.

(7) *Ut affectione violaret affectum.* „ Amando Herodem
„ violarat affectum activum paſſivumque Philippi ſui le-
„ gitimi viri: & affectione in Herodem violarat Herodis,
„ & Philippi fratrum mutuum affectum. „ Mita.

(8) *Non vincebat animum.* „ Quia Herodias in avidi-
„ tate inceſtus Herodem ſuperabat: attamen illam non
„ ejiciebat Herodes: vel cum MS. Cæſ. *Herodes Adulte-
„ ræ non vincebat animum:* hoc eſt Herodes non tenebat
„ animum Herodiadis ſibi per vim ſubjectum, vel ad pro-
„ prium uſum paratum, ita ut ab illa recedere non vale-
„ ret. „ Mita. Fortaſſe Herodes non vincebat animum Herodiadis, ſatagendo ut eam ab propoſito dimoveret; ſed tantum quæſitam ab ea Baptiſtæ necem differebat.

(9) *Mens ſoluta vino.* Chryſoſtomus tom. I homil. LXXXIV. *Ebrietas nihil aliud eſt, niſi mentis commotio, everſio rationis, deſtitutio intellectus, abſentia intelligentiæ.*

(10) *Ipſe ſervabit.* Exemplaria quædam latina legunt. *Ipſe.* cum Chryſologo, Hieronymo in quæſt hebr. Irenæo lib. IV. adv. hæreſ cap LXXVIII. Leone PP. Serm. II. de Nat. Dom. *Servabit.* Onkelos apud Calmetum hic: *recordaberis, quod ſibi feceris ab initio, & in fine illum obſervabis:* nempe qui e fœmina illa naſcetur Filius, exiget injuriæ ab te acceptæ ultionem; tu vero conceptam in illum, ſeu in mulierem, jam inde ab initio, rabiem fovebis.

NO-

SERMO CLXXIV.

De Decollatione D. Joannis Baptiſtæ.

HErodianæ cœnæ cruentas epulas, convivium ſic ferale, tunc terra, tunc cælum, hodie mecum veſter horruit & expavit auditus. *Herodes,* inquit, *natalis ſui cœnam fecit.* Marc. 6.
Bene cœnam, quia non luci, ſed tenebris addictus eſt hic natalis, in quo noctis filius natus

Marc. 6. tus eſt, non diei. *Natalis ſui*, inquit, *cœnam fecit principibus*, *tribunis*, *& primis Galilææ*. Quid
egit incauta, & cæca ſemper impietas? Omnes
evocat poteſtates, ut oon tam multos convi-
vii ſui ſocios, quam ionumeros criminis ſibi
teſtes aſſumat, & tot habeat facinoris ſui ar-
bitros, quot habuit præſides diſciplinæ. *Cum-
que intraſſet filia ipſius Herodiadis & ſaltaſſet*,
inquit, *& placuiſſet Herodi*. Reſpondit ſuo tur-
pis geoeri, dum Patri complacet turpiori: de
adulterio namque non niſi turpis debuit pro-
creari: quæ fractis greſſibus, corpore diſſolu-
to, disjuncta compage membrorum, fluentibus
ex arte viſceribus, tota patri fieret deformita-
te formoſior. Et revera ſuam credidit tunc
(1) Herodes cum talem vidit (1): nam putaſſet alie-
nam, ſi pudicam vel aliquantulum pervidiſſet.
Serpens tuoc latebat in fœmina, quæ reptans
greſſibus flexuoſis lethale toto corpore virus eſ-
fudit: ut diſcumbentium mentes furor, vene-
num corpora lauciaret: homines verterentur
in beſtias, nec vino jam tales, ſed ſanguine po-
tarentur: nec pane rabidi, ſed carnibus veſce-
(2) rentur (2) humanis. Tales utique tales reddi-
dit, quibus adhuc fumante ſanguine caput intu-
lit tunc Joannis: ut illud Pſalmiſtæ canticum
Pſal. 78. probaretur: „ Dederunt carnes ſanctorum tuo-
„ rum beſtiis terræ: effuderunt ſanguinem eo-
„ rum tanquam aquam. „ Ecce quid quid pa-
riunt totis noctibus protracta convivia; ecce
quid generat quod cum menſura emitur, &
ſine menſura bibitur vinum? ecce quo præ-
cipitatur caro, cum ad luxuriæ lacinus vo-
luptatis inflammatur incendiis? Rogo quid
tantis cuncis arctatur? Sufficit infelix caro ſi-
bi ſuis caſibus ad ruinam: atteſtante Prophe-
Pſal. 61. ta cum dicit: „ Ut quid irruitis in homi-
„ nem, interficitis univerſi vos tanquam parie-
„ ti inclinato, & maceriæ impulſæ? „ Jacebat
in Herode caro oppreſſa crapulis, ebrietate ca-
ptiva, quæ titillante luxuria, & non tam lu-
dente, quam illudente laſcivia, promitteret
quicquid turpitudo peteret ſe daturam. *Pete
a me quod vis*, inquit, *& dabo tibi: & juravit
illi*. Jurat miſer, dum quicquid honeſtatis eſt
& virtutis abjurat. *Pete a me quod vis*. Quid
peteret luxuria, niſi caſtitatis interitum, pudi-
citiæ necem, mortem ſibi ſemper contrariæ
ſanctitatis? *Volo ut des mihi in diſco caput Joan-*
1. Cor. 11. *nis*. Si caput viri eſt, juxta Apoſtolum, Chri-
ſtus, jam tunc novello ore antiquiſſimus ſer-
pens Chriſti Domini tendebat ad mortem.
Volo, ut des mihi in diſco caput Joannis. Jam tuoc
avidus draco in ſervi capite Domini deguſta-
bat ſitiens paſſionem. *Volo ut des mihi in diſco*.
Cur in diſco, cur pretioſe geſtas, quem vili-
(3) ter occidis (3), niſi quia „ pretioſa in conſpe-
Pſal. 115. „ ctu Domini mors ſanctorum ejus? „ Hoc
ipſum quod, non agis, quomodo ipſa vis:
quia agit te ſuperna ratio aliter quam vis: in
illo quidem tunc ferali antro, noo aula Re-
gis, rabies tunc fera paſtum ſuum credidit,
cum caput martyris vidit: lotum ſuum ſenſit,
cum liquorem ſacri ſanguinis ſitiens, aſpexit:
ferculum crudelitatis ſuæ toto ore, totis fauci-
bus cootendit, & conatur abſorbere. Sed Jo-
annes venit in ſublimi poſitus, ut lucerna ſu-
per candelabrum, tenebras ut fugaret, dicente
Domino. „ Ille erat lucerna ardens & lu- Joan. 5.
„ cens. „ Venit Joannes, ut judex in tribu-
nali reſplendens, ut qui arguit adulterium,
exponeret & damnaret homicidam: & qui pie
vivens inceſtum vocarat ad pœnitentiam, re-
ſervaverat ad veniam, homicidium etiam da-
mnaret occiſus. Quam quæſo meretur veniam,
qui in morte Joannis ipſam pœnitentiam tam
crudeliter interemit? Gratis cucurriſtis Hero-
des & Herodias: nomina non affectione ſocia-
ta, ſed crimine: quæ vocem (4) intercipi poſſe (4)
ſtultiſſime credidiſti. „ Ego ſum, *inquit*, vox Joan 1.
„ clamantis in deſerto. „ Vox occidi non po-
teſt, ſed magis clamat anguſtiis corporis abſo-
luta. Sic vox Abel in ſuo jam effuſa ſanguine Gen. 4.
magis ſonat, magis penetrat, magis pertendit
ad cælum. Sic nunc, Joannes toto orbe cla-
mat, totis ſæculis facinus veſtrum cunctis re-
fert, & oſtentat in gentibus. Ecce Joannes
Chriſti capite gloriatur, qui capiti putabatur
addictus. Ecce eo die quo tu finiſti tuum,
ille ſibi natalem cæli conquiſivit: quia quan-
do tuus ortus merſit in finem, tunc illius fi-
nis ortus eſt in natalem. Juſtus enim tunc in-
choat vivere, cum pro Chriſto meretur occi-
di: transfertur iſta morte vita martyris, non
aufertur: morte magis claruit, qui ob hoc mor-
tuus eſt, ut viveret in æternum. Ecce tu ja-
ces in morte: Joannes vivit occiſus. Tu fuca-
tam murice purpuram perdidiſti: Joannes cru-
ore ſuo fulgenti purpura ſemper gloriatur in-
dutus. Tui convivæ nunc participes efficiuntur
in pœnis: Joannes cæleſti menſa cum choris
veſcitur Angelorum. Ille audit cæleſtem jugi-
ter ſymphoniam: tu audis inferni ſemper ge-
mitum & ſtridorem. Ille meretricis tuæ, ſalta-
tricis tuæ addictus in pretium, nunc regno,
nunc præmiis cæleſtibus honoratur: tu merce-
dem ſententiæ tuæ cum tua filia in tartaro per-
cepiſti. Veſtimentum Juſeph, cum adulteram Gen. 39.
fugeret, dereliquit: Joannes ne videret adulte-
ram, ipſum projecit & corpus. Joſeph, ne
adulterium faceret, libens carcerem ſuſcepit:
Joannes ut argueret adulterium, eremum car-
cere commutavit. Joſeph ſomnia dum revelat,
evaſit ex morte: Joannes, ut Dei lilium reve-
laret, ſuſcepit & mortem. Joſeph dum panem
præparat temporalem, ex auro torquem me-
ruit, & honorem: Joannes, ut oſtenderet cæ- Matth. 11.
leſtem credentibus panem, martyrii torquem
meruit ex cruore. Merito in natis mulierum
cunctis major eſt hic Joannes: qui non ſolum
adulteras arguit, ſed & licita mulierum conſor-
tia virginitatis amore calcavit. Et ſi Joannes
taotus, Joannes talis, tauta eremo ſeparatus a
fœminis ſœminarum pericula (5) non evaſit, (5)
quis eſt qui inter ſœminas vivens evaſurum ſe
ſine labore maximo, maxima ſine cautione con-
fidit, niſi is qui ſancto alitur Spiritu? Qui cum
genitore, natoque una cuncta diſponit ſæcula
per ævi omnia ſpatia.

SER-

NOTÆ.

(1) ET *revera ſuam credidit, cum talem vidit*. Jure Mita ait hallucinatum fuiſſe Chryſologum. Non enim Herodias ex hoc Herode Salomem filiam ſaltatricem, ſed ex Herode Philippo Tetrarcha, ſuſceperat.

(2) *Nec pane, ſed carnibus veſcerentur*. „ Alludit ad ca-
„ nes rabidos, qui panem non edunt, neque edere poſſunt;
„ ob rabiem tamen homines & cuncta animantia mordere
„ ſatagunt, se rabie inficere. De quibus S. Auguſtinus de Civit. Dei lib. XXII. cap. XXII. in medio. „ Mita.

(3) *Viliter occidis*. Emendat Latinius. Editi omnes: *viriliter*.

(4) *Quæ vocem*. Alias: *qui vocem*.

(5) *Fœminarum pericula*. MS. Vallicell. *Fœminarum inſidias*.

SERMO CLXXV.

De Marcellino Epiſcopo Vicobaventino, & D. Maria Virginis partu. (*)

OMnium quidem rerum primordia ſunt dura, ſed duriora ſunt omnibus, primordia generantis. Sancta Eccleſia Ravennas, ut primum pareret, viam fecit, angores pertulit, ſenſit dolores. Et hoc egit fratres, ut ordinem partus divini toto veritatis tramite cuſtodiret: nam poſteaquam primogenitum totius creatu-
Joan. 14. ræ Virgo mater ut pareret, viam totius patriæ percucurrit; ſic virgineus partus, ſic primitivorum eſt dedicata nativitas. Et neceſſario, fratres, via generatur in via. „ Ego ſum, *inquit*, „ via: „ ut omnis aditus excluderetur erroris, & viator tandem cælum peteret, qui terreni itineris incaſſum diu ſudores pertulerat & labo-
Luc. 2. res. *Et factum eſt in diebus illis, inquit Evangeliſta, exiit edictum a Cæſare Auguſto, ut ſcriberetur univerſus orbis. Aſcendit autem & Joſeph a Galilæa de Civitate Nazareth in Judæam ad civitatem David, quæ vocatur Bethlehem eo quod eſſet de domo & familia David, ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante. Et factum eſt in diebus illis, impleti ſunt dies ut pareret, & peperit filium ſuum primogenitum.* Libet hic aliquid de dolore dicere. Edicto Cæſaris, & Pagani univerſorum Dominus obtemperaturus occurrit, & decreto beati Petri, decreto principis Chriſtiani, ſervus adhuc aliquis irreverenter obſiſtit? Verum, quia neque proſpera adverſis, neque gaudiis miſcenda ſunt triſtia, his omiſſis hodierni germinis lætitiam proloquamur. Habeat modo natus, qui primum natus
(1) eſt primogeniti reverentiam (1), teneat & honorem: Marcellinus hodie vernaculi partus totum rapuit & conquiſivit affectum. Circumſtant filii, adſunt propinqui, cognatio tota concurrit, familia exultat omnis, & ipſa penetralia domus tripudiant & lætantur: quia videre oculis, ſuſcipere manibus, hodie primum ſanctæ genetricis partum, ſobolemque meruerunt. Ipſa quoque genetrix ſponſa mater & virgo, in ipſo conjunctionis ſuæ cubiculo, genuiſſe nova gratulatione miratur. Sed neminem turbet (2), (2)
nullum moveat, quod in thalamo ipſo ſponſa ipſa cernitur peperiſſe: talis non eſt de crimine, ſed de virginitate conceptus, quando in tali germine cæleſtis partus eſt, non humanus: nec ullus hic eſt ſiniſtræ ſuſpicionis locus, ubi ipſe ſponſus ſponſæ ſuæ teſtis habetur, & cuſtos. Quicunque ſollicitus es de facto, eſto de exemplo maximo perſecurus: & præcedentis trepidatio ad tuam cautelam proficiat, & munimen. Joſeph ille maritus ſolo nomine, conſcientia ſponſus, prægnantem ſponſam fluctuans & anxius intuetur: quia neque accuſare innocentem, neque prægnantem poterat accuſare: tacere tutum non erat, erat loqui periculum. Admittit, non prodit crimina accuſator inſontis. Erat ipſe teſtimonium caſtitatis, erat cuſtos pudoris: aliud noverat, aliud intuebatur: confundebat viſus quem non confundebat Virginis fides (3): actus & vita in bivio; mens juſta (3)
& ſanctus animus, ancipiti cogitatione torquetur: ſentit, ſed tantum non poteſt penetrare ſacramentum: quia nec accuſare poterat, & defenſare penes homines non valebat. Merito mox occurrit angelus: merito reſponſum ſub-

venit

NOTÆ.

(*) HÆc Inſcriptio in MMSS. Cæſen. & Vallicell. Hunc autem Sermonem Mita, & Tillemontius habitum credunt Ravennæ, in die Dominicæ nativitatis: occaſione ordinationis Marcellini Epiſcopi Vicobaventini; qui primus ab Antiſtite Ravennati, uti Metropolitano, fuit conſecratus. *Vicobaventia* Cathedra, quæ ſæculo XIII. invenitur dicta *Ferrariola*, nunc *Parochia S. Georgii*, ad ſeptentrionalem ripam minoris Padi, non diu poſt Lateranenſe concilium manſit; tranſlationiſque auctorem fuiſſe volunt Ferrarienſes Vitalianum Papam anno 657. Cauſam ſuſpicatur Henſchenius tom. 2. Maji pag. 154. fuiſſe Mauri, Ravennatis Archiepiſcopi ſuperbiam, qui ab Romana ſede deficiens, eo inſolentiæ progreſſus fuit, ut Romano Pontifici ab ſuo Tribunali judicando, diem dicere præſumpſerit. Throni, & dicti ſucceſſorem habuit Reparatum: qui cum cito reſipuiſſet ab Deodato PP. Vitaliani Succeſſore, non alia lege veniam obtinuit, quam ut Mauri nomen expungeret e dypticis. Interim factum videtur Henſchenio, ut Vico-haventinus Epiſcopus, Archiepiſcopi ſui execratus ſuperbiam, Romam ſe contulerit, ubi ſedis ſuæ Ferrariam transferendæ petierit, & obtinuerit facultatem. Hæc ille.

(1) *Habeat modo natus, qui primum natus eſt primogeniti reverentiam.* „ Hic Auctor de S. Apollinari Martyre „ loqui videtur, qui uti primus partus Eccleſiæ Raven„ næ, de quo ſupra, reverentiam meretur. Quod ſi de „ Marcellino loqui placet, ſciendum eſt, quod Vicoha„ ventia in primum ſuæ Eccleſiæ Epiſcopum habuit Ol„ tradum, exterum ab Sancto Sylveſtro PP. immediate „ electum, & conſecratum anno Chriſti Domini 330. „ Exinde alterum habuit Epiſcopum, pariter alienige„ nam, cui tertio loco ſuffectus eſt Marcellinus iſte, qui „ non advena, ut cæteri ſupra memorati, ſed Vicoha„ ventinus origine, educationeque fuit. Itaque Au„ ctoris ſenſus videtur. Ille Epiſcopus, qui fuit pri„ mogenitus Eccleſiæ Vicohaventinæ, habeat reveren„ tiam Primogeniti, quia peregrinus vim fecit, & more „ primogenitorum angores pertulit. At Marcellinus „ hodie, non quidem uti primogenitus, atque angoris, „ ſed uti filius domi natus, & domeſticus partus itine„ ris, expers (erat enim jam in fide Catholica firmata „ illa Eccleſia) totum ſuorum ſibi adquirit amorem. „ Forte etiam intellexit Auctor de Chriſto ipſo primo„ genito Mariæ ſacrantis, qui modo natus dicitur ante „ Marcellinum, quoniam erat annua dies Natalis ejus „ jam cœpta, fereque media, cum Marcellinus Epi„ ſcopus conſecratus eſt. Mita.

(2) *Sed neminem turbet.* „ Fortaſſe populum turba„ verat hujuſmodi electio, nempe quod exterus non „ fuerat, aut alias ab ſummo Pontifice immediate ele„ ctus, & conſecratus: ſed Civis, ab Civibus electus, „ arte piſcatoria ignobilis, fortaſſis uxoratus, ac filiis „ dicatus, nec literis ſatis eruditus: propterea ſuſpicio „ eſſe poterat, maxime apud invidos, qui nunquam „ moriuntur, & apud plebem ſeductam, aliquam cri„ minis interceſſiſſe labem. At Chryſologus noſter „ rationibus & exemplis S. Joſeph, ac Beatiſſimæ Vir„ ginis, hoc nequaquam ſuſpicandum ſuadet: cum præ„ ſertim ipſe Marcellinus ſponſus ſit teſtis, & cuſtos „ integritatis Eccleſiæ ſuæ ſponſæ. Etenim quam opti„ me novit in ejuſmodi electione, divinum adfuiſſe „ conſilium: cui contraire nefas eſt. Quomodo autem „ diſtinctius facta ſit Marcellini electio, non eſt meum „ divinare: & ex pervetuſtis Ferrariæ memoriis, aliud „ habere nequivi. Unum id notum, quinque fuiſſe „ Vicohaventiæ Epiſcopos ab anno Chriſti 330. ad an„ num 657. , quo tempore tranſlata ſedes Ferrariæ di„ citur ab Rubeo Hiſtor. Ravennat. lib. 11. pag. 109. „ edit 2. Addentes ad Martyrologium Uſuardi hunc „ Marcellinum in numerum Sanctorum Dei locant: ſed „ an hoc fuerit communiter ab Eccleſia Dei receptum „ non ſatis conſtat. „ Mita. Et revera altum de Marcellino in aliis Eccleſiaſticis tabulis ſilentium.

(3) *Virginis fides.* Fœde corruptus in multis editionibus locus reſtituitur ex Mita & MS. Vallicellano.

(4) Cum

Digitized by Google

venit mox divinum; cui humano deficiente conſilio juſtitia non defecit. Et quid dicit? *Joſeph fili David, noli timere.* Qui nihil fecerat, quid timebat? Timebat, quia & ſi nullus in facto reatus erat, erat in cauſa maximus pavor. Sanctus animus quicquid non aſſequitur, expaveſcit. Cave ergo homo de partu noſtræ ma-
(4) tris taliter diſputare, cum angelum (4) reſpondiſſe ſufficiat. *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in illa natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Fœliciter parturit quæ virginitatis coronam magis, magisque pariendo conquiſivit, & gloriam. Hic vero qui nobis hodie natus eſt, ſemper retia tetendit in mare. (5) Ne- (5)
mo ergo miretur, ſi piſcatorem Petrus geſtivit habere collegam. Orate ergo, fratres, ut piſcari mereatur homines qui hactenus piſces capere hominum laboravit ad vitam.

(4) *Cum Angelum.* MS. Cæſene: *cum ſibi Angelum.*
(5) *Tetendit in mare.* Vel piſcator Marcellinus, ſeu ut opinatur Tilicmontius aliquam publicæ piſcationis Præfecturam gerens.

Non inanis nunc operæ pretium erit ſubdere, quæ de hujus Sermonis explicatione ſcripſit *Paſtritius* in ſuo Opuſculo de *Patena* CHRYSOLOGI. Ea autem hæc ſunt:

Expoſitio obſcuri Sermonis CLXXV. D. PETRI CHRYSOLOGI, *ut veritas pateat, eundem primum Metropoliticam dignitatem & auctoritatem exercuiſſe.*

ALiam moram, & quidem diuturniorem conſiderare nos monet Chryſologi Sermo 175. qui eſt de Marcellino Epiſcopo Vicohaventino a ſe conſecrato. Oſtendit enim ibi reſiſtentiam factam contra Decretum B. Petri Apoſtoli, & Imparatoris Edictum. Quis autem hic fuit? Audiamus verba Sermonis. Præmittit ea fuiſſe primordia, & generationem primam quæ non fit ſine dolore. *Omnium quidem rerum primordia ſunt dura, ſed duriora ſunt omnibus primordia generantis.* Aſſumit Evangelium ſibi exponendum, cum Deipara Virgo genuit Primogenitum, incipiens ab illis Dictionibus: *Exiit edictum a Cæſare Auguſto*, & more ſuo in Evangelii proceſſu præſentes res contemplatur, iis & verba & res Evangelii accommodans; ideoque exigens acutam legentis, vel audientis intentionem. Poſt igitur Prœmium circa duritiem, difficultatem, & dolorem primum generantis, quod Auditores non percepiſſent quorſum tenderet, dubium omne tollit proſequendo: *Sancta Eccleſia Ravennas, ut primum pareret viam fecit, angores pertulit, ſenſit dolores.* Ergo de Ravennatenti Eccleſia in ordinatione Vicohaventini explicanda ſunt Evangelii, & Deiparæ Genitricis verba & res; proindeque ſicut Deipara nullum antea genuerat vel pepererat, ſed primogenitum edidit Chriſtum JEſum; ita Ravennas Eccleſia nullum antea conſecraverat Antiſtitem, neque Matris officium exercuerat, ſed tunc primum in Conſecratione Vicohaventini Epiſcopi Matrem ſe demonſtravit; cum primum genuit & Primogenitum. Dolores quidem Deipara in pariendo non pertulit, quia Sacra Virgo Spiritus Sancti obumbratione concepit, & Virgo peperit, niſi dicamus difficultatem & dolorem fuiſſe itineris ſuſcepti a Nazaræna Domo ad Bethleemiticam Speluncam. Sed Ravennas Eccleſia quæ etiam Mater Sacra & Virgo illibata eſt, ut quælibet alia Chriſti Eccleſia, dolores veros pertulit, & angores antequam pareret. Quia ſcilicet dum Mater effecta eſt per Decretum Sedis Apoſtolicæ, & Imperatoris Valentiniani Tertii edictum, Metropolitanus, qui ſubjectas per hujuſmodi Decreta Civitates Eccleſiæ Ravennati, regebat, reſtitit ſua jura producens, & nolens Poteſtate Metropolitica circa eaſdem privari. Inde Ravennati Eccleſiæ neceſſitas orta fuit, privilegium novum tuendi contra priorem Metropolitanum, quanto ſtudio, quot difficultatibus ſatis innuunt illa Verba: *Angores pertulit, ſenſit dolores.* Ad quid? Ut primum pareret.

Vicohaventinus Epiſcopus ſpectabat antea ad Mediolanenſem Archiepiſcopum, nam S. Ambroſius Mediolanenſis ſcripſit Epiſtolam XIX. in aliis Editionibus XLIV., & in noviſſima Editione II. ad Conſtantium Vicohaventinum Epiſcopum, commendans illi Eccleſiam Foro-corneliènſem, tanquam ſui juris, ſibique ſubjectam. Hæc vero Eccleſia ſicut & Vicohaventina una cum aliis Civitatibus in edicto Valentiniani III. ſubjecta eſt Ravennati Epiſcopo, ut ibi videre eſt, proindeque illæ Civitates ad Mediolanenſem pertinebant. Vicohaventia, nunc Ferraria nuncupatur. Cum enim multi Vici ibi eſſent ad Padum, Civitas dicta Vicohabentia, quaſi vicos habens, corrupto deinde vocabulo in varias deſiit appellationes: quia & ipſa penitus periit a Gothis deſtructam, & ad alteram Padi Ripam tranſlatis habitatoribus, atque Ferrariam convenientibus jus Epiſcopale per Vitalianum Papam illuc tranſmiſſum eſt.

Habemus Metropolitanum, qui cum Ravennate pugnabat, & illi Eccleſiæ conſtitutæ jam Matri, & Metropolitanæ, angores, doloresque ingerebat antequam pareret Primogenitum. Propterea Chryſologus Sermonem ſuum proſequens ait: *Et hoc egit, Fratres, ut ordinem partus Divini Chriſto veritatis tramite cuſtodiret. Nam poſteaquam Primogenitum totius Creaturæ Virgo Mater ut pareret, viam totius Patriæ percucurrit: ſic Virgineus Partus, ſic primitivorum eſt dedicata Nativitas.* Similitudinem inculcat Partus Primogeniti Eccleſiæ Ravennatis cum Partu Primogeniti Deiparæ, tum in eo, quod ante Partum opus fuit currere, ac percurrere plures vias, & laborare percurrendo Æmiliam viam, & Flaminiam, quæ Romæ jungitur, imo quæ inde proficiſcitur Apoſtolicam Sedam obſecrando, ejusque opem, atque auctoritatem implorando, ad Privilegium firmiter tuendum, quod ſemel datum fuerat & recenter; ſicuti Deiparæ opus fuit percurrere viam usque ad Hieroſolymæ confinia, ſeu Bethlem usque, tum in eo quod Deipara Primogenitum peperit in via, vel ſecus viam; Ravennas vero Eccleſia Primogenitum ſuum peperit in via Æmilia, in qua Ditio Ravennatis Metropolitani eſt: *Et neceſſario Fratres* (pergit Chryſologus) *via generatur in via. Ego ſum* (inquit) *via, ut omnis aditus excluderetur erroris, & viator tandem Cælum peteret, qui terreni itineris inceſſum diu ſudores pertulerat & labores.* Non modo in via generatum, ſeu pariter Chriſtus, ſed ipſe eſt via, & proinde cum in via errare nemo poſſit, quisquis enim viator errat, ideo errat quia exit a via, & ſudores multos ſubit, ut in viam reducatur. Ravennas Eccleſia erat quidem in via Æmilia, ſed non habebat Æmiliam ſibi ſubjectam, cum hæc agnoſceret Mediolanenſem Eccleſiam pro Matre. Sed poſtquam Privilegium habuit Matris, & Metropolis cum poteſtate generandi, viam habuit, & *viam fecit*, ut initio Sermonis dixerat Chryſologus: adeo ut Epiſcopatus, qui in via Æmilia erat non erraturi ſi obedirent Ravennati, quia validum erat & legitimum Privilegium, nec per rapinam Mediolanenſi ſubtractum, utpote via ordinaria, auctoritate ſcilicet Apoſtolica, & Imperiali conceſſum.

Necdum ſimilitudo abſoluta eſt, in hoc Partu Vicohaventini Epiſcopi conſecrati per Metropolitanum Ravennatem, cum Partu Chriſti Domini ex Deipara. Nam in hoc interceſſit edictum Cæſaris: „ Et factum eſt in diebus illis, inquit Evangeliſta, exiit edictum ab Cæſare „ Auguſto, ut profiteretur univerſus Orbis. Aſcendit „ autem & Joſeph ab Galilæa de Civitate Nazareth in „ Judæam ad Civitatem David, quæ vocatur Bethlehem, „ eo quod eſſet de domo & familia David, ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante. Et „ factum eſt in diebus illis impleti ſunt dies, ut pareret „ & peperit Filium ſuum primogenitum. „ Et hoc quidem in partu Deiparæ. Quid vero in partu Ravennatis Matris? *Liber hic aliquid de dolore dicere: Edicto Cæſaris & Pagani Dominus obtemperaturus occurrit: & Decreto Beati Petri, Decreto Principis Chriſtiani, ſervus adhuc aliquis irreverenter obſiſtit?* In utroque igitur partu Edictum Cæſaris, & Decretum promulgatum fuit: ibi Cæſaris Auguſti, hic Valentiniani III. Auguſti: ibi hujusmodi Decreto, & *Edicto Imperatoris Pagani univerſorum Dominus*, obedienter, ac ſine ulla mora, ſine ulla reſiſtentia eſt obſecutus; hic Imperat. Chriſtiani & edicto, non Dominus, ſed ſervus & ſubditus Epiſcopus Mediolanenſis audet ſine ulla reverentia reſiſtere, & diu reſi-

Digitized by Google

ſtere; ita ut Ravennati Eccleſiæ angores gignat & dolores, ut non pariat. Dolendum plane, & maxime dolendum; eo magis quod non intercelſit ſolius Imperatoris Edictum in hoc privilegio Matris, ſeu Metropolis concedendo; ſed etiam Decretum B. Petri, & quidem primo loco nominandum, cum ea eo tanquam ex prima radice firmitatem habeat hujusmodi prærogativa.

Hinc ſane Ravennates Archiepiſcopi Chryſologi ſucceſſores diſcere poterant reverentiam erga Sedem Apoſtolicam, & non buccinare autocephaliam, ſeu independentiam a Romano Pontifice, privilegio Valentiniani ſe munientes: cum in hoc Chryſologi Sermone non Cæſaris Decretum tantummodo, ſed B. Petri Decretum, tum vero Decretum Cæſaris animadvertendum fuiſſet. Hinc etiam refellendi ſunt, qui Valentiniani Tertii edictum irrident tanquam ſpurium, & abjiciendum: auctoritas enim Chryſologi cogit quemlibet ſanæ mentis ad fatendum promulgatum fuiſſe privilegium Imp. Valentiniani, ſicut etiam Decretum Summi Pontificis, ubi talis facultas dabatur Ravennati. Sed cum perierit hoc ſecundum, periit & primum fortaſſe, vel additione aliqua corruptum legitur; ſed negari nequit fuiſſe Edictum Cæſaris, quo Ravennas Epiſcopus conſtitutus fuerit Archiepiſcopus & Metropolitanus cum ſubjectione Civitatum, quæ in via Æmilia erant, & antea ſpectaverant ad Mediolanenſem Antiſtitem, qui non ſine labore & dolore Chryſologi diu pro hac re certavit; obſiſtens tum Decreto B. Petri, tum Edicto Imperatoris Valentiniani; ſed tandem parta victoria poſt tot angores, Chryſologus primus fuit, qui Epiſcopum Vicohabentium conſecrando tanquam primogenitum & Filium doloris (ſiquidem major dolor ab Matre percipitur, cum parit primogenitum, quam cum cæteros parit, *ſic virgineus partus, ſic primitivorum eſt conſecrata nativitas*) Metropolitani munus primarium exercuit, videlicet ſuæ provinciæ Epiſcopos conſecrando.

Videtur præterea colligendum, quod Joanni Ravennati, cognomento Angeloptæ anteceſſori Chryſologi, circa finem ſui Præſulatus Valentiniani privilegium fuerit conceſſum; ita ut in iſta concertatione Mediolanenſis diem ſuum obierit: quandoquidem poſt electionem ſuam Chryſologus in Sede Metropolitana ſermonem habens conqueritur iis verbis, quæ prætulimus, & quidem in præſenti, *ſervus adhuc aliquis irreverenter obſiſtit*; quod plane innuit, poſt victoriam adeo feliciter obtentam, ut ad conſecrationem Epiſcopi Vicohaventini Ravennas procederet, adhuc Mediolanenſem invitum obmurmuraſſe, quaſi non cederet: ut cum poſt judicis ſententiam in cauſa aliqua diu agitata ſolet adverſarius victus, adhuc conqueri & inſiſtere.

Verum quia neque proſpera adverſis, neque gaudiis miſcenda ſunt triſtia, his omiſſis, pergit Chryſologus, *hodierni geminas lætitiam proſequamur. Habeat modo natus, qui primus natus eſt primogeniti reverentiam, teneat & honorem.* Profecto habuit Sedes Ferrarienſis, quod non modo ejus Epiſcopus cum Vicohaventinus dicebatur, primus inter conſecratos ab Chryſologo fuerit; verum etiam quod primogenitus Eccleſiæ Metropolitanæ Ravennatenſis: unde ab hominibus hanc reverentiam, & hunc honorem tanquam primogenitus poſſit exigere. *Marcellinus hodie verna ubi partus totum rapuit, & conquiſivit affectum.* Partus Deiparæ cum ea peperit Chriſtum fuit Dominicus partus: quia Dominus univerſorum natus erat: partus Marcellini Epiſcopi in ſua conſecratione eſt vernæ, & ſervi partus. Rapuit primus partus totum plebis Chriſtianæ affectum, & conquiſivit; affectum, inquam, qui Domino debetur adorationis quoque latriæ colendo; rapuit Marcellini partus totum plebis affectum, qui vernaculo partui, & humano poteſt competere: neque enim unus affectus alterum excutit, utpote in diverſo ordine conſtitutum diverſimode colens; ſicuti neque affectus in Creatorem affectum in creaturas excludit. Rapere autem violentiam, & efficaciam oſtendit; ſed conquirere, ex omnibus plane cordibus affectum educere, commonſtrat. Vernaculi partus vocabulum, forte etiam ſervilem conditionem, atque humilem ortu familiam Marcellini dixit, ut videtur colligi ex ſequentibus. Sed cum in Eccleſiaſticis gradibus & dignitatibus non ſplendor natalium, domusque inclytæ imagines fumoſæ reſpiciantur, ſed pietatis fulgor, virtutis atque religionis ardor; idcirco Marcellini quantumvis vernaculi partus, ut ab conſecratione eum non repulit, ita nec ab gaudiis & plena populi jubilatione prohibuit.

Circumſtant Filii, adſunt propinqui, cognatio tota concurrit, familia exultat omnis, & ipſa penetralia Domus exultant, & lætantur, quia videre oculis, ſuſcipere manibus hodie primum ſanctæ Genitricis partum, ſobolemque meruerunt. Quoniam mentis oculus & loquentis intentio duos reſpicit partus primogeniti, hæc verba de Marcellini potius partu, quam de Dominico ſunt intelligenda; cum nec Filii, nec propinqui concurrerint ad Deiparæ partum, ut viderent oculis, manibusque ſuſciperent. Quapropter Filiorum nomine intelligi poſſunt Epiſcopi ſuffraganei, qui ſunt quaſi Filii Matris, & Metropolis: propinquorum vero nomine Epiſcopi alterius provinciæ, Romano Metropolitano ſubjecti, vel alteri. Concurrebant enim Ravennam, ubi erat Imperator, & Auguſta, Præſules non pauci, & cum viderent hanc primam ſolemnitatem, & exercitium Metropolitæ nuper facti, magis confertim, majorique lætitia, & exultatione conſecrationi Marcellini plaudebant. Cives itidem & exteri ſigna gaudii edebant, & Marcellino congratulabantur. Sed filios quoque revera genitos ab Marcellino, antea uxorato, & propinquos carnaliter poſſimus explicare: non enim deſunt exempla illis quoque temporibus, mortua uxore vel ſeparata, utræque dedita religioſæ, virorum qui pietate præſtantes, vel doctrina, vel meritis, ad Epiſcopales infulas ſunt promoti. Salvianus unus ſufficeret in Gallia; ſed in Æmilia præceſſerat Severus Ravennatum Antiſtes. Concurſus Filiorum, Propinquorum, totiusque Domus & Familiæ facile fuit in Metropolim ipſam Ravennæ: non enim Mater ad filium, ſed filius ad Matrem debet convolare: itaque Sancta Genitrix eſt Sancta Eccleſia Ravennas, Mater aliarum ſibi ſubjectarum.

Ipſa quoque Genitrix, & ſponſa, Mater, & Virgo in ipſo ſponſi ſui thalamo, in ipſo conjunctionis ſuæ cubiculo, genuiſſe nova gratulatione miratur: neque hæc verba de Deipara, ejusque partu virgineo poſſunt accipi; proinde hæc etiam de Ravennati Eccleſia ſunt explicanda quæ non ſolum ſancta Genitrix eſt, ſed & virgo, habens ſponſum Chriſtum Dominum, ut Deipara ſponſum habuit; cum hoc tamen diſcrimine, quod Deipara cum ſponſo conjuncta non eſt, ut pareret ſuum primogenitum, aliter virgo non permanſiſſet; ſed ut ſibi eſſet virginitatis teſtis & cuſtos: Eccleſia vero, quia non carnaliter parit, ſed ſpiritualiter, ut pariat primogenitum ſuum indiget ſponſo, ejusque thalamo, imo & conjunctione, in qua, & per quam gignens filios ſemper virgo perſeverat, utpote ſpiritualia dona in conſecratione communicans ea Spiritus ſancti gratia, quæ in omni Eccleſiæ operatione imploratur. Non obſcure thalamus ſponſi eſt major Eccleſia, & Metropolitana; atque adeo hinc etiam conſtare poteſt peractam Ravennæ Marcellini conſecrationem: & hanc prærogativam, quod Vicohaventinus in Metropolitana ſit conſecratus, novam gratulationis eſſe materiem Chryſologus deprehendit.

At quia thalami, & conjunctionis nomina primo aſpectu videntur virginitati opponi, ſolvit ſanctus orator, & paſtor hoc pacto nodum: *ſed neminem turbet, nullum moveat, quod in thalamo ipſo, ſponſa ipſa cernitur peperiſſe: talis non eſt de crimine, ſed de virginitate conceptus. quando in tali germine cæleſtis partus eſt non humanus: nec ullius eſt hic ſiniſtræ ſuſpicionis locus, ubi ipſe ſponſus ſponſæ ſuæ teſtis habetur & cuſtos: quicumque ſollicitus eſt de facto, eſto de exemplo maximo ſecurus & præcedentis trepidatio ad tuam cautelam proficiat & munimen.* nempe partus hic in conſecratione Epiſcopi, carnalis non eſt, neque conjunctio carnalis eſt, ſed ſpiritualis virginitas; vero carnalem conjunctionem excludit, & propterea in ipſa generatione vel partu, ſponſus qui conjungitur ſpiritaliter, nempe Chriſtus, teſtis eſt virginitatis & cuſtos; ſicut exemplo maximo docemur in partu Deiparæ virgineo, ſponſum Joſephum teſtem fuiſſe Virginitatis ſuæ ſponſæ, atque cuſtodem. Quamobrem ſecurus quisque debet eſſe, nullam hic labem, nullam turpem notam interceſſiſſe; nec in hoc defuiſſe Marcellini primogeniti partui virgineo ſimilitudinem cum partu virgineo primogeniti Deiparæ.

Joſeph ille maritus ſolo nomine, conſcientiæ ſponſus, prægnantem ſponſam fluctuans, & anxius intuetur: quia neque accuſare innocentem, neque prægnantem poterat excuſare; tacere tutum non erat, erat loqui periculum. Admiratis, tum prodit crimina accuſator inſontis. Erat ipſe teſtimonium caſtitatis, erat cuſtos pudoris: actus & vita in bivio: mens juſta, & ſanctus animus ancipiti cogitatione torquetur: ſentit, ſed totum non poteſt penetrare ſacramentum: quia nec accuſare poterat, & defenſare penes homines non valebat. Merito mox accurrit Angelus, merito reſponſum ſubvenit mox divinum, cui humano deficiente conſilio, juſtitia non defecit. Et quid dicit? Joſeph fili David noli timere. *Quid nihil defecerat quod timebat? Timebat, quia & ſi nullus in facto reatus erat, erat in cauſa maximus pavor. Sanctus animus*

animus quidquid non exequitur, expaveſcit. Quoniam Evangelium in ea parte, qua Marcellini conſecrationi congruebat expoſitum erat pluribus, ne videretur Chryſologus plus juſto in cauſam ſuam pronus, & id quod præcipuum in Evangelicis oraculis deſeruiſſe, in perpendendis myſteriis ibi contentis modo moratur, tranſitumque facit ab conſecratione Marcellini, ad Joſephum ſanctiſſimum Deiparæ ſponſum: commemoratione ſponſi Chriſti, in partu primogeniti Marcellini virgineo, ſtudens excutere ſuſpicionem de carnali complexu, & non virgineo partu, ex eo quod ſponſus Chriſtus erat virginitatis & cuſtos & teſtis: quemadmodum Joſeph virginitatis Deiparæ teſtis & cuſtos fuerat. Deſcribit ergo ejus ſuſpicionem, non amittendo juſtitiam, eumque timorem divinitus excuſſum. Modo revertitur, & concludit cum Vicohaventini Epiſcopi conſecratione.

Cave ergo homo de partu noſtræ Matris aliter diſputare, cum Angelum reſpondiſſe ſufficiat: „ Noli timere accipere „ Mariam in conjugem tuam: quod enim in illa na- „ tum eſt, de Spiritu ſancto eſt. „ *Feliciter peperit, quæ virginitatis coronam magis magiſque parienda conquiſivit, & gloriam. Hic vero, qui nobis hodie natus eſt, ſemper retia tetendit in mare. Nemo ergo miretur ſi Piſcatorem Petrus geſtivit habere collegam. Orate ergo, Fratres, ut piſcari mereatur homines, qui hactenus piſces capere Hominum laboravit ad vitam.* Rediens ad conſecrationem de ipſa tantum oſtendit curam, innuitque fortaſſis aliquos non defuturos, qui talem partum ſuſpicentur non virgineum, quandoquidem adhuc muſſitabat, adhuc reſiſtebat Mediolanenſis Decreto Pontificio & Cæſareo. Propterea, non ſine cauſa timorem Divi Joſephi amplifice pertractat, exponitque late modum, quo repulſus cælitus per Angelum fuit ille timor: quaſi diceret: Matris noſtræ partus Eccleſiæ Ravennatis conſtitutæ in munere Genitricis, & Metropoleos legitimus eſt: adeoque noli quiſquis es ſuſpicari quidquam mali: noli timere Eccleſia quæcumque ſis ex ſuffraganeis, Matrem ipſam non eſſe veram, vel vim aliquam interceſſiſſe Imperatoriæ majeſtatis, vel dolum: coronam conquiſivit & gloriam Eccleſia Ravennas, vicit cauſam jam agitatam reclamante adverſario, & feliciter peperit hunc partum primogenitum Marcellini hodie nobis nati, qui piſcatoriam artem exercuit: non ideo tamen Epiſcopalibus infulis indignum ſe præbuit: Imo B. Petrus Apoſtolorum Princeps, qui Romæ Sedes habet, per ſuum ſucceſſorem Sixtum Tertium, admiſit ad Epiſcopatum hunc Piſcatorem: nec dedignatus eſt, qui ex piſcatione piſcium vocatus eſt ad piſcationem hominum, habere collegam Marcellinum piſcatorem, ut eum faceret ſimiliter hominum Piſcatorem. Quid ajo non dedignatus eſt? Imo geſtivit, lætatusque admodum eſt, cum ſimilitudinem vocationis in ipſo repererit, quæ ſolet gaudium gignere. Hinc videtur colligi hanc primam conſecrationem poſt victoriam in contentione cum Mediolanenſi fuiſſe peractam, cum conſenſu ſummi Pontificis, & ſic magis tutam ſecuramque fuiſſe redditam, ne quiſquam auderet male aliquid ſuſpicari. Poteſt etiam exponi, quod Chryſologus ipſe de ſe loquatur, quod cum Metropolitanus eſſet & nomine Petrus, geſtiebat in Piſcatoria conſecratione, ſortem Apoſtoli, cujus nomen deferebat, in eo contemplatus.

En totus plane Sermo Chryſologi, neque ulla vox omiſſa, ut per totum contextum Sermonis veritas propoſita eluceſcat, quod B. Petrus Ravennas Archiepiſcopus, non fuit quidem primus, qui hac fulſerit dignitate; ſed primus, qui eam exercuerit in præcipuo Metropolitani munere, ſuæ provinciæ Epiſcopos conſecrandi.

Habemus quoque alterum Sermonem CLXV in conſecratione Epiſcopi Projecti Cornelienſis, ubi tamen nil habet ſimile, nec unquam aut dolorem, aut angorem innuit in pariendo, vel antequam pareret Mater Eccleſia Ravennas, ſicuti nec tam ingentem lætitiam cum peperit. Quod argumentum plane evidens videtur, tunc temporis quieviſſe ab querelis, & turbis excitandis Mediolanenſem Antiſtitem, fuiſſeque Chryſologum in pacifica poſſeſſione conſecrandi, & exercendi munia Archiepiſcopalia. Quamobrem præcedit proculdubio tempore Sermo habitus in Vicohaventini conſecratione, quamvis numero poſterior.

SERMO CLXXVI.

De Cæco.

DEus quoties deſperatas humanorum curat corporum paſſiones, deitatis ſuæ toties potentiam pandit: ſed in una eademque infirmitate, quando ordinem ſuæ curationis immutat, cauſas propter quas hoc faciat, facit nos altius perſcrutari. Nam juxta viam ſedenti cæco, viſum ſola reſtituit juſſione: alii a nativitate cæco nato, non lumini, ſed tenebris, & cui natura viſum inviderat, atque ipſa quæ parat, & aperit oculos, oculos clauſerat, &
Joan. 9. negarat. Chriſtus imponit lutum: & collyrio materiali fingit, facit, procurat oculos, non
(1) recurat (1): ut creante, non medicante manu inde homini ſuppleret lumina, unde hominem fecerat totum. Iſte vero cæcus, cujus nobis Evangeliſta Marcus retulit curam, ſic novo ſanatur modo, ut omnes compellat exquirere, cur contumax cæcitas moram facere ſic præſumit auctori: cujus nutu, viſu, juſſu infirmitates pereunt, redeunt ſanitates, vita oritur, mors finitur, ſtant omnia, cuncta dilabuntur.
Marc. 8. *Venit*, inquit, *JEſus Bethſaida, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum, ut eum tangeret, & apprehenſa manu cæci, eduxit eum foras extra vicum.* Quaſi eum curare non potuerit in loco: aut beneficio loci indiguerit, univerſis qui contulit viſum. Hæc eſt Bethſaida, cujus perfidiam dominus exprobrat, dicens: „ Væ Matth. 11.
„ tibi Chorozaim, væ tibi Bethſaida: quia ſi „ in Tyro & Sidone virtutes factæ fuiſſent „ quæ in te factæ ſunt, olim in cilicio & ci- „ nere pœnitentiam egiſſent. „ Ergo apprehenſa manu ejus de domo infidelitatis educit, levat eum de perfidiæ ſeſſione: ut ante fidem, quam oculos daret, ante menti, quam corpori redderet ſanitatem, ante præberet humani ducatus obſequium (2), quam divinæ (2)
virtutis operaretur inſigne. Illi rogabant ut vel tangeret eum: ſed Chriſtus, qui horrere neſcit pauperem, pauperem ſcit amare, totam dedit pauperi manum, & debilitati Deus publicam præbuit ſervitutem, ut homo non horreat hominem, & videns non videntem videat: & duce manu, cæcum lucis faciat neſcire orbitatem: ne dicat homo, non habet manus mea quod det pauperi, det ipſam manum pauperi; & plus erit manum pauperi dediſſe, quam nummum: iter præbuiſſe pauperi, quam pauperi panis dediſſe fragmentum. *Et eduxit eum foras extra vicum, & expuit in oculos ejus.* Dominico ſputo vacuas oculorum replet lacunas, divino ore luciferam

NOTÆ.

(1) *NOn recurat.* „ Hoc eſt priſtino lumini oculos „ haud reſtituit quia nunquam lumen habuit, „ ſed cæcus natus eſt. „ Mita.

(2) *Humani ducatus obſequium.* „ In Nos ante Deum „ naturæ, quam gratiæ experimur: ſiquidem prius creatur homo naturalis, & exinde per gratiam baptiſmatis Chriſti regeneratur atque renaſcitur ſpiritualis. „ Mita.

dat ſalivam, ut ſancti roris gutta baptizaret oculos peccatoris, ut aperiret venia, quos elauſerat culpa. Nemo ergo dubitet divino imbre tota areſacta mortalia membra poſſe reviviſcere: eum videat parva Dominici ſputi gutta arentes cæcitate oculos ſubito ſic ſuſcitatos in lucem: „ Exurgent, *inquit Iſaias*, mortui & „ reſurgent qui in monumentis ſunt, & læ„ tabuntur qui ſunt in terra. „ Quomodo? Ros enim qui abs te eſt, ſanitas eſt illis: quod eſt pluvia ſemini, hoe reſurrecturis Dominicus imber. *Et impoſuit. illi manus.* In faciendo, in reparando, in componendo hominem Dominicæ manus euratrices hominibus ſemper adſunt. „ Manus tuæ, *inquit*, fecerunt „ me, & plaſmaverunt me. „ *Et interrogavit eum ſi aliquid videret.* Interrogat ut homo, operatur ut Deus. Qui videt abdita terrarum, qui cordis intuetur occulta, cui omnia ſunt nuda quæ ſunt tecta omnibus, in opere ſuo, in oculis ſuis videre quærit, laborat ſcire, alio referente cognoſcit? Abſit. Sed interrogat ut præſentes ſcirent, ſuturi cognoſcerent, cæcitatis hujus non eſſe ſimplicem, ſed myſticam curam. Denique non lumen, ſed auroram quandam, lucemque erumpentem datam ſibi adhue qui curabatur, Domino interrogante, reſpondit: *Video*, inquit, *homines ut arbores ambu-*
(3) *lantes*. Imperfectis oculis grandeſcunt formæ (3), turbantur ſpecies, res falluntur ipſæ: quia non jam viſionem capiunt, ſed adhue umbram ſuſtinent viſionis. Et quare tamen ſicut arbores, non ut columnæ, aut aliud quid, neque ſtantes, ſed ambulantes? Quia poſt curam Chriſti viderat, quod homines velut arbores tranſirent in hoe ſæculo, non manerent: temporalem plantationem germinis humani eſſe in hae vita mox videt quem curaverit Chriſtus. Iteranda eſt ergo cura Chriſti, ut perfecti oculi futura certa, manentia videant, & æterna. *Iterum*, inquit, *poſuit manus ſuper oculos ejus, & cæpit videre: & reſtitutus eſt, ita ut clare videret omnia, & miſit illum in domum ſuam, dicens: Vade in domum tuam, & ſi in vicum introieris, nemini dixeris.* Aperiatur jam ſpiritualis intelligentia, ut qui ſit iſte cæcus cognoſcamus, & quare non ſponte venit, ſed ab aliis adducitur, & ducitur manu Chriſti, & educitur extra vicum, & alibi recipit viſum, qui diu apud ſuos longam ſui pertulerat orbitatem: & expuit in oculos ejus, & iteratur divinæ manus impoſitio, & eui videre extra domum datur, quid viderit, qoomodo viderit, per quem viderit, ſuis dicere non donatur. Fratres, cæcus iſte eſt Judæus, qui in ſynagoga, hoe eſt, in perfidiæ domo, & in vico, hoe eſt, in conventu malignantium ignorantiæ cæcitate tenebatur, & ſedebat oppreſſus. Hinc eſt, quod non veniebat ad Chriſtum, ſed venit ad eum Chriſtus, & apprehendit manum ejus, ut dono vocantis, non beneficio legis, non proprio curatum ſe gloriaretur arbitrio. Educit eum foras, ut in Eccleſia lucem fidei videat per libertatem gratiæ, qui ſub legis velamine nil videbat. Imponit ei primum manum, ut videat, tranſire umbram legis: ut Sacerdotes, Scribas, Phariſæos, & figuram totam Judaicæ obſervantiæ videat velut arbores præterire: quæ ut in tempore, ſic cum tempore ſeneſcunt, naſcuntur, vireſcunt, floreſcunt, fructificant, pereunt, evaneſcunt. Iterum imponit ei manum, ut reſurgens non jam caduca videat, ſed æterna, & videat quicquid eſt divini luminis, honoris, & gloriæ: ſicut ille magnus ex ipſis Paulus qui extra vicum, & in via Judæus cecidit ut reſurgeret Chriſtianus, & cæcatus eſt in lege ut videret in gratia: ſicut ab ipſis perhibetur. „ Nunc videmus in ſpeculo & in æ- *Act. 9.*
„ nigmate: Tunc autem videbimus facie ad fa„ ciem: „ Tunc quando quod ſepultum eſt in morte, ſurget in vita, & quicquid ſatum eſt in *1. Cor. 13.*
contumelia, ſurget in gloria.

(3) *Imperfectis oculis grandeſcunt formæ.* „ Ex abundantia humoris Chryſtallii, „ inquit Mita.

F I N I S.

APPEN-

Digitized by Google

APPENDIX
SERMONUM
D. PETRI CHRYSOLOGI,
Huic editioni nunc primum addita.

Digitized by Google

S. PETRI CHRYSOLOGI
SERMONES VII.

De quibus in Præfatione.

SERMO I.

De Oratione Dominica.

ACcepiſtis anditum fidei, Fratres Cariſſimi, formam Dominicæ Orationis audite: Chriſtus breviter orare docet, qui cito vult poſtulata præſtare: aut quid petentibus ſe non dabit, qui ſeipſum non petentibus dedit? aut in reſpondendo quam faciet moram, qui in dictandis precibus vota ſupplicum ſic prævenit? Hodie quod audituri eſtis ſtupent Angeli, miratur Cælum, pavet terra, caro non fert, auditus non capit, non attingit mens, tota ſuſtinere non poteſt Creatura, ego dicere non audeo, tacere non poſſum. Deus det ut vos audire poſſitis & ego dicere. Quid eſt magis tremendum quod ſe dedit terris Deus, aut quod vos dat Cælo: quod ſocietatem carnis intrat ipſe, aut quod vos facit Divinitatis conſortium intrare: quod mortem ſumpſit ipſe, aut quod vos reſumit ex morte: quod ipſe in veſtra naſcitur ſervitute, aut quod vos ſibi gignit in liberos, quod ſuſcipit paupertatem veſtram; aut quod vos facit hæredes ſuos, ſui unici cohæredes? Eſt utique terribilius quod terra transfertur in Cælum, homo deitate mutatur, ſervitutis ſors dominationis jura ſortitur. Sed hoc quamvis metuendum ſit, tamen, quia cauſa non dicentem reſpicit, ſed jubentem, accedamus Filioli quo vocat charitas, trahit amor, invitat affectio, Deum Patrem viſcera ſentiant, vox perſonet, loquatur lingua, ſpiritus clamet. Totum quod in vobis eſt reſpondeat gratiæ, non timori; quia judicem mutavit in Patrem, amari voluit non timeri.

Pater noſter qui es in Cælis. Hoc cum dicis,
Matth.5.9 non ſic habeas quaſi non ſit in terris; non ſic
Luc.11.2. accipias, quaſi ſit loco clauſus qui claudit omnia: ſed intellige eſſe ſibi genus e Cælo; cujus pater babetur in Cælo. Et age ut vivendo ſancte ſancto reſpondeas patri. Dei Filium ille ſe probat qui vitiis non obſcuratur humanis, qui divinis virtutibus eluceſcit.

Sanctificetur nomen tuum. Cujus genus ſumus ejus cenſemur & nomine. Rogamus ergo, ut nomen quod in ſe, & per ſe ſanctum eſt, ſanctificetur in Nobis; Nomen enim Dei aut honoratur ex noſtro actu, aut ex noſtris actibus blaſphematur. Audi Apoſtolum dicentem:
„ Nomen Dei per vos blaſphematur in Gen- Rom.2 24.
„ tibus. „

Veniat regnum tuum. Et quando non regnavit Deus? Petimus ergo ut qui ſibi regnavit, ſemper regnet in Nobis, ut & Nos in illo regnare poſſimus. Regnavit diabolus, regnavit peccatum, regnavit mors, & fuit diu captiva mortalitas. Petimus ergo ut regnante Deo pereat diabolus, deficiat peccatum, moriatur mors, captivitas captivetur, ut nos liberi perpetuam regnemus in vitam.

Fiat voluntas tua ſicut in Cælo, & in terra. Hoc eſt regnum Dei quando in Cælo & in terra Dei voluntas eſt ſola, quando omnibus
hominibus (1) Deus vivit, Deus agit, Deus re- (1)
gnat, Deus eſt totus: juxta illud Apoſtoli,
„ ut ſit Deus omnia & in omnibus nobis. „ 1. Cor.15.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Qui Patrem ſe nobis dedit qui ſibi Nos adoptavit in filios, qui ſecum nos fecit hæredes, qui nos . . . . . . nomine ſublimavit, qui nos ſuo & honore donavit & regno, ipſe nos ut panem quotidianum poſtulemus addixit. In regno Cæli inter munera divina quid quærit paupertas humana? tam bonus, tam pius, tam largus pater panem filiis non tamen poſtulatus
indulget? Et ubi eſt illud. „ Nolite ſolliciti Matth. 6.
„ eſſe, quid manducetis, aut quid bibatis, 31.
„ aut veſtiamini „? Hoc Pater jubet quod prohibet cogitare: quid tenemus? Cæleſtis Pater, Cæleſtem Panem Cæleſtis Filii, ut po-
ſtulemus hortatur: ipſe dixit. „ Ego ſum Pa- Jo. 6. 51.
„ nis qui de Cælo deſcendi. „ Ipſe eſt panis, qui ſatus in virgine, fermentatus in carne, in paſſione confectus, fornace coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus Altaribus cæleſtem cibum quotidie ſubminiſtrat fidelibus.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Homo ſine peccato eſſe non potes, & vis ſemper dimitti tibi, totum dimitte ſemper: quantum vis dimitti, tibi dimitte tantum. Quoties vis dimitti toties tu dimitte; imo quia vis totum dimitti tibi, totum dimitte. Homo intellige quia remittendo aliis tibi veniam tu dediſti.

Et ne nos inducas in tentationem. Quia in hoc
ſeculo eſt ipſa vita tentatio. „ Tentatio, in- Jo. 7. 1.
„ quit,

Notæ recentiorum Editorum.

(1) H*Ominibus Deus.* Hoc in loco delevimus vocem *eſt*, quæ ſententiam turbabat ante vocem *Deus*. Infra ubi *qui nos nomine*, cum nonnihil deeſſe intelligerenus, puncta adjecimus, quibus Lector id nos non fugiſſe perſpiceret.

„ quit, cſt vita hominis „ rogamus ut Nos noſtro arbitrio non relinquat, ſed in omni actu paterna nos pietate conſtringat, & in vitæ tramite cæleſti moderatione confirmet.

Sed libera nos a malo. A quo malo? a diabolo, quippe ex quo eſt omne malum. Rogamus Nos liberari a malo, quia malo qui non caruerit, frui non poteſt bono. Si adhuc non nati, ſi adhuc in utero conſtituti panem petunt, expetunt regnum; quare fit quæſtio quod ſemper Dei filius in Dei Patris myſterium, & quod in Patre Deo Dei filius fuerit? Quomodo humana ratione tractatur? Non eſt, non eſt humano modo divinitas æſtimanda. Audiſti Deum, nihil terrenum cogites, nihil humanum. Audiſti Patrem Chriſti, hoc per ſubſtantiam crede: audiſti Patrem tuum, hoc crede per gratiam. Ille eſſe Filius habuit ſemper, ſe eſſe filium dedit modo. Sic ergo te filium ſcito, & ſervum te eſſe non neſcias. Sic audi ad Chriſti ſimilitudinem te reductum, ut ſemper Chriſto te cognoſcas eſſe ſubjectum.

SERMO II.

De eadem.

CONditio mortalis, terrena compago, limoſa ſubſtantia ad vitæ penſa, ac mortis incerto labore attrita, conſumpta pœnis, putredini pulveris ſubjecta natura capere non valet, credere pertimeſcit, quod hodie cogitur confiteri. Tantam donorum gratiam proximo-
(1) rum (1) magnitudinem, munerum largitatem, fragilitas humana non poteſt invenire. Hoc reor, ambiguum Prophetam mentis intuitu prævidiſſe, dum tanto pavore concuſſus, & hujus
Habac. 3. 2. audito taliter exagitatus tremore dixit: „ Domine audivi auditum tuum & timui: conſideravi opera tua & expavi. „ Auditum timuit, non quia tunc Propheta tantus audierat Dominum, ſed quia tunc ſervus Dominum ſuum ſibi conſervum reperit, & audivit in partem; vel quia mundi hujus fabricam elementis ita ſibi diſſonis conſonantem contemplatus expavit: ſed quia pietatis erga ſe tanta conſiderans, tunc opera admirationis tremore concuſſus eſt, & pavore. „ Conſideravi, inquit, opera tua & expavi. „ Adoptatum ſe tunc expavit in filium, quando perdiderat ipſius fiduciam ſervitutis. Denique ut ſciatis hujus orationis, quam vobis hodie divinitas inſinuat & infundit affectum, Prophetam tunc auditu cælitus percepiſſe, hujus muneris quodammodo
Ibid. v 16. pavore ſolutum, quid iterum dixerit pervidete: „ cuſtodivi me, inquit, & expavit venter meus, „ ab voce obſecrationis labiorum meorum. „

Poſteaquam divini muneris tantam ſenſerat largitatem cuſtodivit ſe, ne ſe hoſtem, ne inimicum, ne latronem ſe iterum in Paradiſo ſuſtineret fit vigilantior, fit ſollicitior ſui cuſtos, qui ſe poſt tantæ rei jacturam cæleſtem the-
2. *Cor.* 7. ſaurum ſenſerat reperiſſe, dicente Paulo: „ portamus hunc theſaurum in vaſis fictilibus. „ Cuſtodivi me & expavit venter meus. Ventrem cordis interna nominat hæc Propheta
(2) quia ſicut (venter) cibis (2) ita cor ſenſibus paſcitur & repletur: „ & expavit venter meus ab voce obſecrationis labiorum meorum. „ Si intellectus cordis fuderat ori vocem, labiis dederat verba, cur vota ſua, cur deſideria ſua cur ..... ex hoc eſt exhortaturus? Expavit quia non ſuggeſtione ſui cordis, ſed divini ſpiritus loquebatur affatu: audi Paulum dicentem: „ miſit Deus ſpiritum Filii ſui *Gal.* 4. 6.
„ in corda noſtra clamantem, Abba Pater, „ quod cum auditum ad interna tranſmitteret, tantum ſe meruiſſe mirabatur, & interna tota hominis pavebant merito adjecit, „ & intravit „ tremor in oſſa mea, „ quia ipſius Prophetæ viſcera vexabantur: „ & ſubtus me, inquit, „ commota eſt virtus mea. „ Quid ſubtus me? quia unus ipſe, idemque homo rurſus per gratiam jam levatus, jacebat ſubtus priſtinam per naturam: nec virtutem cæleſtem virtus poterat ſuſtinere terrena. Jam fumavit (3) mons Sion (3)
cum laturus legem Deus deſcendit in montem: quid caro faceret, cum deſcendit Deus in carnem? Carnis gratiam collaturus venit Pater, quia homo Deum, ſervus Dominum non ferebat. Et quia in verbis ſuis fidelis eſt qui dixit, „ aperi os tuum, & implebo illud; „ ape- *Pſ.* 80. 11.
rite nunc ora veſtra, ut ipſe ea tali prece, tali repleat & clamore. Ubi ſunt, qui de Dei promiſſione diffidunt? Ecce quam cito eſt fidei remunerata confeſſio, mox ut Deum unici Filii confeſſus es Patrem, tu ipſe es Dei Patris adoptatus in Filium, ut eſſes Cæli hæres, qui Paradiſi exul habebaris, & terræ. Et ideo nunc vocas: *Pater noſter qui es in Cælis:* Quia fuit tibi quondam Pater, qui te reſolvit in limum, qui te ad clauſtra duxit & pertraxit inferni. Terram neſciat, amorem carnis ignoret, patrem pulveris non requirat, nihil in ſe vitii licere permittat, qui ab Deo Patre cæleſtem repetit ad naturam, ut qui ſe Dei filium credit actu, vita, moribus, honeſtate tanto generi reſpondeat, ne iterum ad terrena deſcendens, ad ipſam tanti genitoris tendat injuriam.

Sanctificetur nomen tuum. Si nomen Chriſti cæcis viſum, curſum claudis, defeſſis vario languore ſanitatem, mortuis vitam, teque ipſum, homo, totamque ſanctificat creaturam, quemadmodum tu ipſius nominis oras & expoſtulas ſanctitatem? quia ab Chriſto vocatus es Chriſtianus, & ideo ſupplicas, ut prærogativa tanti nominis, meritis in te ſubſequentibus roboretur.

Adve-

(1) PRoximorum. Tot mendis ſcatent hæ Homiliæ quos ne perſpicaciſſimus quidem unus ex conjectura tollere poteſt; quamobrem nihil hic niſi caſtigatum omnino lector expectet, nolim: haud pauca quidem loca fœde corrupta reſtituimus, ſed de omnibus reſtituendis nec cogitavimus quidem: ſunt enim nonnulla, quæ niſi ope MS. Codicis emendari non poſſunt. Hic lego: *tantam gratiam Dei, donorum promiſſorum magn.* Infra edidimus *auditu*, ubi erat *auditus:* mox *conſervum*, ubi legebatur *converſum*. Cætera mihi legenda videntur: *reperit & audivit Deum Patrem.* Nec quia.

(2) *Venter cibis.* Priorem vocem recte additam eſſe, nemo ſanus negaverit. Mox ubi legitur: *ex hoc eſt exhortaturus* fœdiſſimus librarii error ita emendari poſſe videtur: *exhorret obſecrationem?*

(3) *Fumavit.* In editis *firmavit*, quo nihil eſt ineptius. Infra ubi: *repetit ad naturam*, præpoſitionem delendam cenſeo, niſi forte quis malit ſuſpicari nonnihil hic deeſſe, ac legi oportere: *Cæleſtem originem repetit ac naturam.*

(4) *Ad-*

Adveniat regnum tuum. Devotionem mandat, exigit deſideria, vota perquirit ipſe, qui ad-
(4) ventus ſui vitam (4) in ſua continet poteſtate. Fidelis eſt ille miles, qui Regia ſui præſentiam ſitit, & tot regni expetit & concupiſcit triumphos. Sed hic petis, ut tibi, & in te adveniat regnaturus, in quo diabolus arcem, mors imperium, diu infernus geſſit, & tenuit poteſtatem. Oremus ergo, chariſſimi, ut Chriſtus ſemper ſuo regnet in milite, ut miles ſemper ſuo triumphet in Rege.

Fiat voluntas tua ſicut in cælo, & in terra. Beatus dies ille, qui terrenorum jungit, ſociat, & exæquat cæleſtibus voluntatem, ut inter diſpares ſubſtantias una eademque fiat voluntas. Hæc eſt fida pax, inconcuſſa concordia, gratia perſeverans, quia unius Domini ordinem naturam, ſamilia per diverſa voluntatum ſita, una eademque reperitur & ſenſu.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: Poſt cæleſte regnum panem quis poſtulet temporalem? ſed quotidianum. Et inde vult nos in ſacramento ſui corporis panis viaticum poſtulare: Unde ex hoc ad perpetuum diem, & ipſam Chriſti perveniamus ad menſam, ut unde hic guſtum ſumpſimus, inde plenitudinem cibi, totaſque ſatietates capiamus.

Et dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Qui ſic petit (&) debita non relaxat, ille ſe etiam per quod orat accuſat, qui ſibi tantum donari poſtulat remitti tantum, quantum ipſe remittit, & donat ad placitum, Deum taliter invitat ad pactum; quantum ipſe præſtiterit alteri, tantum ſibi exigat & ipſe præſtari. Dimittenda ſunt autem, Fratres, debita, non pecuniæ ſolum, ſed omnium cauſarum, culparum, criminum quidquid homo incurrere poteſt. In his tibi cum incurrerit alter, ignoſce: fidus peccati ſui petit veniam, qui peccanti libenter ignoſcit.

Et ne nos inducas in tentationem. Hoc petere multis modis cogimur, Fratres, ne fragilitas plus auſa, & de ſe temere præſumens, nihil virium ſuarum colligens in conflictu male cauta ſuccumbat; deinde offenſus Deus tradat tentationibus quos relinquit.

Sed libera nos a malo. Satis de ſe humiliter ſentit, qui ut a malo per Deum liberetur implorat. Signate vos. Intelligite, Filioli, quanta perſectorum, quanta ſurtium gloria ſit & poteſtas, quando tanta virtus in ipſo conceptu, tanta majeſtas aperitur in partu. Nondum natus Patrem vocat, ſanctitatem poſtulat, regnum petit. Dat jura terris, terrenas cæleſtibus exæquat voluntates, & laboribus pro ſuturis exigit jam devotus annonam. *Panem*, inquit, *quotidianum da nobis hodie.* Beati eſtis qui cepiſtis ante pugnam vincere, ante triumphare, quam vivere, ante ad Patris gremium, ante ad Patris promptuarium, quam Matris ad gremium pervenire: ante paſtum gregis, quam ſuccum lactis invadere totum: ante victoriam ſonare jubilo, (ante) 1. Cor. 1.
vagitu reſpondere, quam cunarum (. . . .) ve- 15.
re ut dixit Apoſtolus „ infirmum Dei fortius „ eſt hominibus. „ At quis poterit tanti conceptus referre Sacramentum, ubi virgo mater parit orbem quotidie, nec relinquit poſteros ad laborem, ſed a terreno germine præmittit ad gloriam?

(4) *Adventus ſui vitam.* Quin legi oporteat *viam*, haud valde dubio. Statim: *Decus regni expetit*, aut aliud quid ſimile malo, quam quod e veteri editione ſervatum eſt, *& tot regni exp.* Mox edi curavimus *infernus geſſit*, ubi erat: *infernus ceſſit*. Quæ ſequuntur in verſu: *Fiat voluntas tua*, aliis caſtiganda relinquimus. In reliqua Homilia quid additum ſit, Lector ex ſolita nota intelliget.

SERMO III.

De eadem.

OMnia quæ divinitus dicta, factaque referuntur, ſunt miraculo, ſunt ſtupori, ſunt pavenda mortalibus, ipſis etiam ſunt cæleſtibus tremenda. Sed nihil ita ſtupet cælum, pavet terra, expaveſcit univerſa creatura, quam quod vos eſtis hodie nobis dicentibus audituri. Servus Dominum, Patrem vocare audet; judicem ſuum reus nuncupat genitorem; conditio terrena ſua ſe voce adoptat in filium; qui terrena perdidit, extimat ſe divinitatis hæredem. Sed audemus quia præſumptio dicentis non eſt, ubi auctoritas eſt jubentis. Ipſe enim vos hodie dicere voluit, qui nos hodie docuit ſic orare. Et quid mirum, ſi tunc homines Dei conſecravit in filios, quando ſe hominibus dedit & aptavit in Filium? Carnis tunc naturam tranſtulit in divinam, quando deitatem humanam detulit ad naturam. Tunc hominem ſibi in cæleſtibus præſtitit cohæredem, quando ſe participem reddidit terrenorum: aut homini negare quid amoris potuit, quid muneris, quid honoris, qui totum quod erat hominis & peccatum ſuſcepit, & mortem? Aut quomodo hominem in ſuis proſperis non habebit, qui in adverſis homini ſe fecit eſſe conſortem? Homo redi ad Deum ſic amatus ab Deo: & ad ipſius gloriam da totum te, qui ſe totum propter te ad tuam deduxit injuriam: & voca Patrem fidens, quem tanto amore tuum probas (1), ſentis, intelligis (1)
eſſe genitorem.

Pater noſter qui es in cælis. Quod nondum natus Patrem vocat, nemo miretur. Deo nata ſunt naſcitura, futura facta ſunt Deo. „ Fecit, Eccl. 6. 10.
„ inquit, quæ futura ſunt. „ Hinc eſt quod in utero ſuum Joannes ſenſit auctorem & exſtat nuncius Matri qui erat neſcius vitæ. Hinc eſt, quod Jacob ante legitur bellaſſe, quam naſci: cœpit ante triumphare, quam vivere. Hinc eſt quod jam ſunt Deo qui ſibi adhuc non ſunt; quoniam electi eſtis ante conſtitutionem mundi. *Pater noſter qui es in cælis.* Non quod ille non ſit in terra, ſed ut tu per hoc germen eſſe noveris te cæleſte. Et ſi te filium Dei tu fateris, vive quaſi Dei filius, ut actu, vita, virtutibus, tanto poſſis reſpondere genitori.

San-

(1) TUum *probas*. Editum erat: *tuum probat*. Infra in verſu *& dimitte*, edidimus: *ſi vis ipſe*, ubi legebatur: *ſuis ipſe*. Sub finem etiam ſcripſimus: *ut preces quibus*, cum editum antea eſſet: *ut precibus quibus*. Statim Auctorem ſuum non intellexerat Acherius, cum *interpres* legendum eſſe conjecit, ubi legitur: *a Patre Filius interpres*.

(2) *Vo-*

Digitized by Google

Sanctificetur nomen tuum. Quia a Chriſto vocatus es Chriſtianus, petis ut prærogativa tanti nominis ſanctificetur in te, quia nomen Dei quod per ſe & ſanctum ſibi eſt, aut ſanctificetur in nobis noſtro actu, aut noſtro actu blaſphemetur in gentibus.

Luc. 17. *Adveniat regnum tuum.* Ipſe dicit: „regnum
21. „ Dei intra vos eſt.„ Si intra nos eſt, veniat
quid oramus? eſt in fide, eſt in ſpe, eſt in expectatione, ſed ut veniat jam precamur. Veniat
Matth.25. autem nobis, non illi qui ſemper conregnat Pa-
34. tri ſuo, ſemper regnat in Patre, ſed veniat nobis: „Venite benedicti Patris mei, percipite „ regnum, quod vobis paratum eſt ab origine „ mundi.„ Dicimus: *veniat regnum tuum*: ut ſic Deus regnet in nobis, quatenus in nobis deſinat mors regnare, deſinat regnare peccatum,
Rom. 5. „ regnavit, inquit, mors ab Adam uſque ad
14. „ Moyſem.„ Et alibi „ non regnet peccatum
Ibid. 15. „ in veſtro mortali corpore.„

Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Nunc in terra multa ſunt pro diaboli voluntate, pro ſæculi nequitia, pro voluntate carnis. In cælo vero fit nihil præter Domini voluntatem. Petimus ergo, ut interempto diabolo, ut novo ſæculo, ut mutato corpore, deſtructo mortis imperio, ut abolita dominatione peccati, in cælo & in terra, in Deo & hominibus, una Dei & eadem ſit voluntas.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Poſt regnum cæleſte, terrenum panem petere non jubemur: prohibente ipſo cum dixit:
Matth. 6. „ nolite ſolliciti eſſe quid manducetis, aut quid
13. „ bibatis.„ Sed quia „Ipſe eſt panis qui de
Joan. 41. „ cælo deſcendit,„ petimus & precamur, ut
50. ipſum panem, quem quotidie, ideſt, jugiter ſumimus, in æternitate ad victum corporis, mentiſque capiamus.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Sic dicendo homo indulgentiæ modum, menſuram veniæ ſtatuiſti: & tu tibi dediſti qui a Domino tantum tibi petis, quantum dimiſeris ipſe conſervo. Dimitte ergo delinquenti in te totum, ſi vis ipſe de tuis nihil Domino debere delictis. In altero dimitte tibi, ſi vis ipſe vindicem vitare ſententiam.

Et ne nos inducas in tentationem. „Deus nemi„ nem tentat„ ſicut ſcriptum eſt; ſed tentare dicitur, cum contumaciter euntes ad tentationum laqueos, delinquit. Sic Adam tentatoris incurrit inſidias, dum ſui præcepta deſerit Creatoris. Unde autem & a quo tentatur homo prodidit ſic dicendo: *ſed libera nos a malo:* hoc eſt a diabolo, qui totius mali & auctor eſt & origo. Diabolus natura fuit cæleſtis, nunc eſt nequitia ſpiritualis, ætate major ſæculo, nocendi uſu tritus, lædendi arte peritiſſimus. Unde non tam malus, ſed malum dicitur, a quo eſt omne quod malum eſt. Hinc eſt quod propriis viribus homo liberari non poteſt carnalibus vinculis illigatus. Petendum eſt ergo nobis, ut Deus nos a diabolo liberet, qui Chriſtum terris, ut diabolum vinceret commodavit. Clamet, clamet homo ad Deum, clamet: *libera nos a malo*, ut a tanto malo ſolo Chriſto vincente liberemur.

Pater noſter qui es in Cælis: Orandi thema, materiam petendi, ſupplicandi normam pauciſſimis in verbis ipſe ſibi, qui tibi eſt exorandus, indulſit: ut ex hoc tu petendi ſumas ſenſum, ut intellectum poſtulandi capias, menſuram colligas impetrandi: & brevi magiſterio orandi latiſſimam capias diſciplinam; ſimul quia ad amoris judicium Rex ipſe officio functus eſt Advocati, ut preces quibus reſponſurus erat, ipſe dictaret. Cunctatio ablata eſt tota promerendi quando ipſum ſe legit in precibus qui rogatur. Metus locum non habet ubi a Patre filius interprete deſiderat, quæ ſancta ſunt impetrare.

SERMO IV.

De eadem.

FRatres cariſſimi, qui vos donavit credere, ipſe vos docuit & orare, & totam petendi formam paucis aptavit in verbis quia cum Patrem poſtulat, multa preces filius non laborat. Sicut enim petere cogit neceſſitas genitum, ita urget charitas dare genitorem. Pater ergo qui ſponte præſtat non tam ut petatur, quantum quod petatur oſtendit; ut Filius petendo juſta placeat, qui poteſt ſtulta poſtulans diſplicere. Audite Patrem, & vos Filios eſſe jam credite, ut quæ petieritis incunctanter impetrare poſſitis. Quid valeat fides, credulitas quid poſſit, ſit quanta confeſſio, hodie monſtratur in nobis. Ecce Trinitatis trina confeſſio in cæleſtem ſobolem de terrena vos ſuſtulit ſervitute: ecce fides quæ Deum loquuta eſt Patrem, Patrem vobis Deum hodie conquiſivit: ecce vox quæ confeſſa eſt Dei Filium, vos Dei adoptavit in Filios: ecce credulitas, quæ Deum ſpiritum proclamavit de carnis ſubſtantia mortali in vitalem ſpiritus ſubſtantiam vos mutavit. Quis pietatis tantæ dignus invenitur aſſertor? Deus Pater homines dignatur hæredes; Deus Filius non dedignatur ſervulos cohæredes; Deus Spiritus carnem conſortem divinitati juris ditione ſuſcipit in ſupernis, Apoſtolo probante cum
dicit: „ aut neſcitis quia Angelos judicabi- 1. Cor 6. 3.
„ mus?„ Vocate ergo (1) Dominum Patrem, (1)
voſque & ſi nondum natos, jam tamen deſignatos Filios eſſe jam credite, & date operam quatenus ſit vobis cæleſtis vita, ſint vobis divini mores, & forma deitatis tota veſtra præferatur in Filium: quia cæleſtis Pater reſpondentes generi filios muneribus ditat divinis, degenerantes ad pœnalem revocat ſervitutem.

Pater noſter qui es in Cælis. Succumberet conſcientia ſervulis, terrena conditio ſolveretur niſi nos ad hunc clamorem ipſius Patris auctoritas, Ipſius Filii Spiritus excitaret. „Miſit, ait,
„ Deus Spiritum Filii ſui in corda noſtra cla- Gal. 4. 6.
„ mantem Abba Pater.„ Laſſeſcit mens, caro deficit ad divina, niſi Deus quæ fieri jubet, impleat ipſe qui jubet. Quando auſa eſt mortalitas vocare Patrem, niſi modo quando ſuperna virtute homines animantur in terra? *Pater noſter qui es in Cælis.* Homo quid commune

(1) V*Ocate ergo.* Sic edidimus, ubi erat: *vocas ergo.* Mox in priori editione *qui cæleſtis*.

(a) Quaſi

mune cum terris tibi, qui confiteris tibi genus
eſſe in cælis? Ergo cæleſtem vitam monſtra
in habitatione terrena, quia ſi quid in ſe geſ-
ſerit terrena cogitatio, Cælo maculam, cæleſti
generi intuliſti injuriam.

Sanctificetur nomen tuum. Non petimus ut
ſanctificet nomen ſuum Deus quod ſanctitate
ſua totam ſalvat, & ſanctificat creaturam. Fra-
tres, hoc nomen eſt, quod ſupernæ pote-
ſtates paveut, quod tremenda ſuſcipiunt ſervi-
tute: hoc nomen eſt, quod fugat dæmones:
hoc ſolum nomen eſt, quod abſolvit animas
diaboli ſeritate captivas: hoc nomen eſt, quod
mundo perdito dat ſalutem. Sed petimus, ut
nomen Dei actu ſanctificetur in nobis. Nobis
enim bene agentibus, benedicitur nomen Dei;
nobis male agentibus, blaſphematur. Audi
Rom. 2. Apoſtolum dicentem: „ Nomen Dei blaſphe-
24. „ matur in gentibus. „ Petimus ergo peti-
mus, ut quantum nomen Dei ſanctum eſt, tan-
tum nos ejus mereamur in noſtris moribus ſan-
ctitatem.

Veniat regnum tuum. Quaſi non ſemper fue-
(2) rit (2), ſic regnum Chriſti ut veniat, nunc ro-
gamus. Et ubi eſt illud regnum Dei? „ Intra
„ nos eſt. „ Intra nos eſt fide, ſed ut re ve-
niat ſupplicamus. Fratres, quando diabolus va-
rio nequitiarum genere multimoda arte fallen-
di rerum faciem turbat, ſenſus hominum mo-
reſque confundit, ſævit, idolis ſacrilegis furit,
fallit auguriis, divinatione mentitur, ſignis de-
cipit, illudit artibus, ſpectaculis occupat, obſi-
det vitiis, peccatis vulnerat, criminibus ſau-
ciat, deſperatione proſternit, Chriſti regnum
prolongat, & abſentat ab nobis. Petimus ergo,
ut veniat tempus, quo mali tanti auctore pe-
reunte mundus totus, creatura tota, totam ſo-
lius Chriſti regnet, triumphet ad gloriam, & fiat
quod ſequitur,

Ut *ſicut in Cælo, ita & in terra.* Una Do-
mini *voluntas* ſit terra, cælum, vita Deus, tem-
pus æternitas, patria requies, cenſus innocen-
(3) tia, honos immortalitas, furia (3) caſtitas, Deus
totum.

Addidit: *Panem noſtrum quotidianum da nobis
hodie.* Poſt Paternitatem Dei, poſt divini
nominis ſanctitatem, poſt cæli regnum, quo-
tidianum panem jubemur expoſcere. Chriſtus
oblivioni non ſubjacet, Chriſtus mandatis ſuis
Matth. 6. contraria non demandat. Ipſe dicit: „ nolite
31. „ ſolliciti eſſe quid manducetis, aut quid bi-
„ batis: „ Sed quia eſt panis, qui de cælo de-
ſcendit, qui legis & gratiæ molatus eſt in for-
ma, qui crucis confectus eſt in farina, qui
crucis confectus paſſione, qui magno pietatis
fermentatus eſt Sacramento, qui conſperſionis
levamentum ſuſtulit de ſepulchro, qui cum di-
vinitatis ſuæ calore conqueretur, ipſe clibanum
decoxit Inferni, qui ad cæleſtem cibum quo-
(4) tidianus (4), Eccleſiæ defertur ad menſam, qui
in remiſſione frangitur peccatorum, qui eden-
tes ſe perpetuam paſcit & enutrit ad vitam:
hunc panem quotidie nobis dari petimus, do-
nec illo in die perpetuo perfruamur.

*Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos di-
mittimus debitoribus noſtris.* Homo, penes te eſt
poteſtas veniæ, in te eſt indulgentia ejus, tu
tibi remiſſionis auctor es conſtitutus: gratis
petis veniam, qui tibi in alio indulgere con-
temnis. Homo, tu tibi miſericordiæ factus es
ipſe menſura, quantum quæris miſericordiam,
fac tantum.

Et ne nos inducas in tentationem. Tentatio eſt,
Fratres, ſpecie fallens, quæ proſperat in ad-
verſis, adverſa occultat in proſperis, huma-
namque ignorantiam doloſos deducit in lapſus.
Petimus ergo, ne peccatis impellentibus in ten-
tationum foveas incidamus. Inducere autem
dominus dicitur, currentes ad crimina cum re-
linquit.

Sed libera nos a malo. Hic malum mali de-
ſignat auctorem, hoc eſt diabolum. Petimus er-
go unum, ut munere hoc a malis omnibus
cum malo careamus auctore.

Pater noſter qui es in Cælis. Nemo cum ſe
Filium clamat, manere ſe miretur in habitu
ſervitutis. Ad divinum germen hodie deſigna-
tus es, non promptus (5) ſpem non rem nove- (5)
ris conſequutum. Audi Apoſtolum: „ ſpe ſal- Rom. 8.
„ vi eſtis: ſpes autem quæ videtur non eſt 24.
„ ſpes: quod enim videt quis, quid ſperat? Si
„ autem quod non videmus ſperamus, per pa-
„ tientiam expectamus. „ Hodie adoptionis
eſt dies, hodie promiſſionis tempus eſt. Audi,
crede, expecta: crede creditori tuo, qui tibi
credidit debitori: expecta parumper ut veniat,
qui te diu ſuſtinuit ut venires: da illi indu-
cias, ſed promiſſori qui tibi quidquid erat de-
biti jam donavit. Ut qui tu fatigaris ſpe
Dei (6)? fide vivas. Agricola nunquam ſereret (6)
anhelus, ſi fructum laboris ſui de tempore non
ſperaret; viator laborem prolixi itineris non
ſubiret, niſi ſe ad deſtinata crederet perveni-
re: nauta maris non intraret incerta, ſi lucris
ſequentibus compenſaturum diſcrimina non
penſaret: miles tota juventutis tempora non
ageret in periculis, ſi ſenectutis honores copio-
ſiſſimos non ſperaret: filius paternæ dominatio-
nis tempora non duraret, ſi ſe ſubſtantiæ pa-
ternæ non ſperaret hæredem. Et tu ſi jam fi-
lium Dei credis, juxta Prophetam: „ expecta, Pſal. 26.
„ viriliter age, & confortetur cor tuum, ſu- 20.
„ ſtine Dominum. „ Expecta ut hæredem Dei
expectationis fide, & de virtute patientiæ con-
ſequaris. Audi Apoſtolum. „ Filii Dei ſumus, 1 Joan. 3 2.
„ ſed nondum paret quid ſumus. Cum appa-
„ ruerit, ſimiles ei erimus. „ Et iterum: „ vi- Coloſ. 3. 3.
„ ta noſtra abſconſa eſt cum Chriſto: cum ap-
„ paruerit Chriſtus vita veſtra, & vos apparebi-
„ tis in gloria. „ Fratres, beati ſunt Filii Dei:
quia & hæreditatem omnium rerum poſſide-
bunt: & de exceſſu Patris luctus tempora non
videbunt.

(2) *Quaſi non ſemper fuerit ſic.* Hic vocem *aceeſſis*, quæ omnino ſupervacanea eſt, delevimus ante voculam *ſic*. Infra *intra nos eſt fide* edidimus, ubi erat *fides* Mox Acherius conjecit, legendum *artibus*, ubi editum, *illudit arcis*.

(3) *Furia.* Quid hoc ſit: *furia caſtitas*, non ſatis intelligo: nec huic loco ſatis conſultum arbitror, ſi legatur: *luxuria caſtitas*.

(4) *Quotidianus.* In priori editione *quotidianis*. Infra *ergo unum*, lego: *ergo nunc*.

(5) *Non promptus.* An *non aſſumptus?* mihi quidem ita videtur: & infra, ubi *ſed promiſſori*, legitur nullo ſenſu; legi oportere opinor: *ſe promittenti*.

(6) *Fatigaris ſpe Dei?* Hoc etiam corruptum eſt, ſed ita, ut ſine Codicis ope reſtitui non poſſit. Infra: *ut hæredem*, Acherius recte conjecit: *ut hæreditatem*.

SERMO V.

De eadem.

QUod ego modo cum magno tremore dicturus ſum, quod vos eſtis nunc terribiliter audituri, imo terribiliter vocaturi, ſtupent Angeli, paveſcunt ſupernæ virtutes, cælum non capit, ſol non videt, terra non ſuſtinet, tota non aſſequitur creatura. Quid ad hæc mortale pectus? quid ad hæc mens hominis imbecilla? quid ad iſtud humani ſenſus anguſtiæ? quid ad hæc humanæ vocis aura? Quid ad iſtud humana lingua cito tacitura? Hoc Paulus inviſibiliter cum vidiſſet prodidit non prodendo di-
1. Cor. 2. cens: „ nec oculus vidit, nec auris audivit,
9. „ nec in cor hominis aſcendit, quæ præpara-
„ vit Deus diligentibus ſe. „ Hoc Iſaias cum
ſuo vix cœpiſſet auditu, adhuc hominem per-
(1) venire poſſe debet (1), ad auditum dicens:
Iſai 53. 1. „ Domine, quis credit auditui noſtro? „ Hoc
Jeremias cum divino concepiſſet auditu, partus ſupernorum ſenſuum ſuſtinebat clamans:
Jerem. 4. „ ventrem meum doleo, & ſenſus cordis mei
19 „ perturbati ſunt. „ Hoc Abacuch divina ſpi-
Abac. 3. ritus perorabat afflatu cum dicit: „ cuſtodivit
16. „ me, & expavit venter meus a voce obſecra-
„ tionis labiorum meorum, & intravit tremor „ in oſſa mea; & ſubtus me commota eſt vir- „ tus mea. „ Elevatus virtute Dei, ſenſit ſuam ſub ſe ſuccubuiſſe virtutem. Longum eſt ſuper hoc Sacramentum pavores proſequi, & dinumerare ſanctorum; tempus non ſinit me dici in hoc timore dinumerari, cæleſtis partus impetus non poteſt tardare naſcentium. Dico ergo, & vos in utero adhuc penetrali voce compello, provida exhortatione præmoneo, ut antequam videatis matrem, vocetis iſtius Patrem: ante blandimenta Matris, Patris tendatis, & feſtinetis ad regnum: ante Patris perveniatis ad panem, quam Matris ad ubera pendeatis. Nec in vos quidquam ſibi aut Matris neceſſitas, aut ætatis tempora vindicent, ſed in vobis totum divino (2), Patris totum
(2) cæleſtis reſpondeat & occurrat Auctorem.

Pater noſter qui es in Cælis. Hoc eſt, quod tremebam proferre, hoc eſt, quod neque cæleſtium, neque terreſtrium quemquam ſinebat ſervitutis propriæ conditio ſuſpicari cæli, & terræ, carnis & Dei repente tantum poſſe provenire commercium, ut Deus in hominem, homo in Deum, Dominus in ſervum, ſervus verteretur in filium, fieretque divinitatis, & humanitatis ineffabili modo una & ſempiterna cognatio. Ac divinitatis erga nos dignatio tanta eſt, ut ſcire nequeat quid potiſſimum mirari debeat creatura, utrum quod ſe Deus ad noſtram depoſuit ſervitutem, an quod nos ad ſuæ divinitatis rapuit dignitatem. * Hinc eſt quod homo, quod & divinitus adoratus tanto nunc ſuo amore flammatur, quod adhuc in utero voce tua ſe adoptat in filium . . . . . . O vos beatos quibus dominari datum eſt antequam naſci, ante regnare, quam vivere, ante ad Dei Patris gloriam pervenire, quam proſapiam propriæ vilitatis agnoſcere. Eccleſia felix Mater, quæ vos tales reſpicit, quæ cum virgo permanet, genuiſſe tantos vos & taliter ſe miratur.

Olim partus iſte præcedentibus deſignabatur exemplis. Hinc eſt quod Jacob, & Eſau gemini in utero de primatus honore præliantur, retardant partus, nec ante lucem cupiunt videre, quam vincere. Hinc eſt quod Joannes
exultat (3), & ante ſuo occurrit auctori, geni- (3)
tricis ex utero, quam procedat. Et humana pignora ſic ante Deo militant, quam noſcantur parentibus, quam vivant ſæculo. Quid mirum, ſi Eccleſia divina germina, ſi Deus ſua ſobole in utero adhuc, quod ſit ſuperni germinis jam fatetur: *Pater noſter qui es in Cælis.* Stupor inſurgit; Chriſtus Dei Patris de pectore Matrem vocat, & fatetur in terra, & homo de Matris utero Patrem vocat, & confitetur in Cælis: *Pater noſter qui es in Cælis.* Quo te, homo, repente provexit gratia, quo te rapuit cæleſtis gratia, quo te rapuit cæleſtis natura, ut in carne & in terra poſitus adhuc & carnem jam neſcires & terram dicendo: *Pater noſter qui es in Cælis.* Qui ergo tanti Patris Filium confitetur & credit, reſpondeat vita generi moribus Patri, & mente atque actu aſſerat quod cæleſtem conſequutus eſt per naturam.

Sanctificetur nomen tuum. Cujus utique genus eſſe cæpimus, ejus utique cenſemur & nomine. Et ideo petimus, ut in nobis illius nominis ſanctificatio perſeveret honor & prærogativa nominis, quod ſublimavit ſic tanti genitoris celſitudo.

Adveniat regnum tuum. Nos illi petimus cui nunquam deeſt, nec defuit regnum, imo qui eſt ſibi ipſe regnum, totamque in ſe regni continet poteſtatem. Sed quis nos vult ad promiſſam regni ſui gloriam pervenire, monet nos expetere omnibus hoc votis, in hoc vult nos totis mentibus inhiare. Quantum namque eſt
temerarius qui diſcutit (4), de genere ignarus (4)
eſt qui non audet, æſtuat, anhelat, cum promiſſum intendit & pertendit ad regnum.

Fiat voluntas tua ſicut in cælo, & in terra. Tunc jam totum eſt cælum, tunc autem Dei mens una omnibus; tunc in Chriſto omnes & in omnibus Chriſtus, quando omnes ſolius Dei ſapiunt, & faciunt voluntates; tunc omnes unum, imo unus omnes, quando Dei ſpiritus in omnibus vivit unus.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.
Sicut in Pſalmo: „ Benedictus Dominus die Pſal. 67.
„ quotidie, „ ita hic *panem noſtrum quotidia-* 20.
num da nobis hodie, quotidianum jugem dicimus.

---

(1) *POſſe debet.* Legendum eſt profecto: *poſſe dubitat.* Infra ubi: *dinumerari*, Acherius in margine habet: forte *immorari.* Sed malim: *dinumerando immorari.*

(2) *Totum divino.* Loco huic, quem fœdum in modum corruptum eſſe, facile quivis intelliget, ſic medemur: *totum divino Patri, totum cæleſti reſpondeat & occurrat auctori.* In ſequentibus: * *Hinc eſt quod &c.* nonnihil eſt vitii, quod alii fortaſſe caſtigabunt.

(3) *Joannes exultat.* In priori editione *Joanne exultante*, male. Statim, ubi *Deus ſua ſobole*, lego: *Deo deſtinata ſoboles.*

(4) *Qui diſcutit.* Totum hunc locum ſic reſtituo: *qui diſputat de genere, ignis eſt qui non ardet, æſtuat.* Infra: *tunc autem Dei*, lego: *Cælum, cum Dei.*

(5) *Pi-*

nius. Jugis panis ille eſt, qui de cælo deſcendit: „ego ſum panis qui de cælo deſcendi.„ Perfectæ ergo beatitudinis eſt ille panis. *Hodie*, hoc eſt in præſenti illius panis jam cibo vivere, cujus perpetuitate, quod eſt quotidie ſaginabimur in futurum.

Et dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. De ſupplicantis pectore veniæ fons manat, & ad veniam refluet quid-
(5) quid pietatis exuberat (5), & effundet in alterum, quando indulget ſibi tantum, quantum alteri condonavit. *Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Satis poteſt homo miſericors, qui cum Deo de pietate confligit, eum tantum ſibi dari quantum dederit, quantum donaverit, tantum deſiderat & donari. Homo, ſemper in pectore tuo venia, ſi vis crimina non timere.

Et ne nos inducas in tentationem. Hæc interpretatione non indigent, quia tentatio diaboli prævia, & amara miniſtra eſt. Quandiu vero hoc fragili continetur in corpore, neceſſario precatur, ut in nos nec tentationi pateat aditus, nec diabolo tribuatur acceſſus. *Sed libera nos a malo:* ipſe autem Dominus noſter JEſus Chriſtus liberet nos a malo, & perducat ad omne bonum, qui vivit & regnat Deus modo & ſemper per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

(5) *Pietatis exuberat.* An *exhibebit*? ſi quis verbo *exuberandi* uſum eſſe hunc auctorem contendat, non equidem reluctabor, ſed velim ſaltem legat *exuberabit*. Infra: *prævia & amara*; malim: *prævia mali*, vel *malorum*.

SERMO VI. (*)

De verbis Evangelii Matth. 17. *Hoc genus in nullo ejicitur, niſi oratione & jejunio.*

ADverſus dæmonum nequitiam quæ nobis Dominus arma oſtendit, debemus utique
Matth. 17. retinere. „Hoc, ait, genus in nullo ejici-
20. „tur, niſi in oratione, & jejunio.„ Hæc cum
1. Tim. 4. 8 plena fide exercentur, pietas eſt. Pietas autem ad omnia utilis eſt promiſſionem habens vitæ præſentis & futuræ. Inſpiciamus ergo utiliter orationis fructus, & jejunii quia ipſa ſunt arma adverſus improbas cogitationes. Jejunium purgat mentem, ſublevat ſenſum, carnem ſpiritui ſubjicit. Jejunium cor facit contribulatum, & humiliatum, quod Deus non ſpernit. Jejunium concupiſcentiæ nebulas diſpergit, libidinum ardores extinguit, caſtitatis verum lumen accendit. Jejunium verboſitatem non amat, divitiarum ſuperfluitatem judicat, ſuperbiam ſpernit, humilitatem commendat, præſtat homini ſeipſum intelligere quod eſt, infirmum & fragilem, atque dum ita ſe intelligit imbecillem, aptius virtute Dei adjutorium quærit & accipit: quærit autem per frequentes orationes & obſecrationes. Oratio quidem refectio eſt jejuniorum, & advocat gratiam Spiritus ſancti. Oratio duritiam cordis mollit, auſteritatem temperat, jejunium dulcificat. Sicut enim ſine potu non eſt plena refectio, ſic & jejunium ſine oratione non poteſt animam perfecte nutrire.

Quid eſt autem oratio niſi adſcenſio animæ de terreſtribus ad cæleſtia, inquiſitio ſuperiorum, inviſibilium deſiderium? Abeat diſſenſio ſæcularium morum quibus premitur mens humana quotidie. Oratio conjunctio eſt Spiritui ſancto: ſi tamen in oratione intentus ſit animus ſicut
clamat Propheta: „Sitivit in te anima mea, Pſ. 62. 2.
„quam multipliciter tibi caro mea:„ Quid Ibid. 3.
autem ſitiendum ſit, ſequitur, „ut videat virtutem tuam:„ Credite mihi: ſi ad videndam plenam virtutem Dei plene ſitiat anima humanæ ſubſtantiæ, nec faſtidio victa diſſimulet, replebitur adipe & pinguedine ſpirituali: & ſitiens illam Dei viſitationem ſenſu proprio
cum fide clamabit: „Adhæſit anima mea poſt Ibid. 9.
„te, ſuſcepit me dextera tua.„ Jejunium tollit inertiam, de animo impedimenta carnalia aufert. Oratio vero perſeverans jungit Deo; atque ita gaudens aſſiſtere ſe Domino gloriatur. Adhærens autem anima Domino, incipit ſecuritatem habere, & libertatem; nec pavores ſuſtinet nec timores. Suſcepto autem tanto patrocinio dexteræ Dei, quomodo poterit noceri ab aliqua poteſtate? ſicut ſcriptum eſt:
quod nemo illud rapit de manu Patris; hoc Jo. 10. 29.
præſtat jejunium: hoc præſtat oratio.

(*) EXtat num. LXXIII. in Appendice Operum D. Auguſtini tom. V. pag. 93.

SERMO VII. (*)

De verbis Evangelii Joann. 14. *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.*

Jo. 14. 27. DOmini vox eſt, Fratres cariſſimi: „ Pacem „ meam do vobis, pacem relinquo vobis:„ de pace dicturi, prius quæ pacis ſint commoda videamus. Eſt pax ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, amoris vinculum, conſortium caritatis. Hæc eſt quæ ſimultates tollit, bella compeſcit, comprimit iras, ſuperbos calcat, humiles amat, diſcordes ſedat, inimicos concordat, cunctis eſt placita. Non quærit alienum, nihil deputat ſuum; docet amare, quæ odiſſe non novit. Neſcit extolli, neſcit inflari. Hanc ergo, qui accepit, teneat; qui perdidit, repetat; qui amiſit, exquirat: quoniam qui in eadem non fuerit inventus, abdicatur a Patre, exhæredatur a Filio, nihilo minus a Spiritu ſancto alienus efficitur. Reſpuit enim munus oblatum, qui datæ legis contempſerit bonum: nec poterit ad hæreditatem Domini pervenire, qui teſtamentum noluerit obſervare. Non poteſt concordiam habere cum Chriſto, qui diſcors voluerit eſſe cum Chriſtiano. Contumaciæ ergo crimen eſt quod jubetur contemnere, quod præcipitur nolle, quod imperatur declinare. Quid tibi commune cum diſcordia, Chriſtiane? quid ſimultates amas, quod auctori pacis placere non potuit? quid exerces inimicitias, quas evadere non potuit nec ille, qui eas primus invenit? Initio namque inimicitias in protoplaſtum dum Serpens exerit, interficitur; dum homini invidet, ipſe proſternitur; dum Adam cupit decipere, ipſe primitus jugulatur. Quare aut Chriſti caritatem amplectere, Chriſtiane, aut diſcordiæ Auctori de ſimilitudine operum (1) parem te eſſe cognoſce. (1)

(*) EXtat num. XCVII. in Appendice Operum D. Auguſtini ad calcem tom. V. pag. 120., ubi etiam repetitur fuſior ex MS. Regio, & ex Colbertino. *Eundem in Lectoris commodum, ne huic noviſſimæ editioni aliquid deeſſe videatur, hic loco apponere, Bibliopolis placuit.*

Jo. 14. 27. „ Domini eſt iſta vox: *Pacem meam do vobis, pacem dimitto vobis.* De pace dicturi, prius
„ quæ ſint pacis commoda, audiamus. Eſt enim pax ſerenitas mentis, tranquillitas animi,
„ ſimplicitas cordis, amoris vinculum, conſortium caritatis. Hæc eſt enim, quæ ſimulta-
„ tes tollit, bella compeſcit, comprimit iram: ſuperbos calcat, humiles amat, diſcordias ſe-
„ dat, inimicos concordat, placita cunctis. Non quærit alienum, nihil deputat ſuum.
„ Docet amare, quæ odiſſe non novit. Neſcit extolli, neſcit inflari: humilis omnibus,
„ mitis eſt omnibus. In ipſa requies, in ipſa tranquillitas. Pax quæ exercetur in Chri-
„ ſtiano, conſummatur in Chriſto. Hanc qui amaverit, Dei heres eſt; qui contemſerit,
„ Chriſto rebellis eſt. Dominus enim Chriſtus ad Patrem remeans hereditarium bonum,
„ id eſt, pacem ſuam, ſuis cultoribus dereliquit, dicens: *Pacem meam do vobis, pacem di-*
„ *mitto vobis.* Hanc pacem qui acceperit, teneat: qui perdiderit, repetat: qui amiſerit,
„ exquirat. Quoniam qui in eadem pace inventus non fuerit, abdicatur à Patre; exhere-
„ datur à Filio; & exutus & nudus, invenietur ab eodem Domino alienus. Reſpuet mu-
„ nus oblatum, qui datæ legis contemſerit bonum: nec poterit ad hereditatem Domini
„ pervenire, qui teſtamento noluerit inſervire. Pacem quam Chriſtus dimiſit, Chriſtiane,
„ amplectere; hereditati Dei ut cultor adhære, voluntatem Domini in te transfuſam oſten-
Matth. 5. 9 „ de. *Beati*, inquit, *pacifici, quoniam ipſi Filii Dei vocabuntur.* Scriptum eſt diſcordibus, ſcri-
„ ptum eſt inimicis, filius eſſe niſi pacificus non poteſt; inimicos abdicavit, qui pacificos
„ filios fecit. Aut enim datam pacem, Chriſtiane, conſerva, aut gloriam tibi ſalutis ab-
„ latam, ſi non amaveris pacem, cognoſce. Non poteſt promiſſa Chriſti percipere, qui
„ eum fratre noluerit concordari: non poteſt concordiam habere cum Chriſto, qui di-
„ ſcors voluerit eſſe cum Chriſtiano. Si de nobis à Chriſto vicaria paſſio peteretur, &
„ Filii Dei ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt, ad penſandum noſtro ſanguine quæreretur;
„ quantâ inſtantiâ vel officiô fuerat feſtinandum, ut & juſſa tantæ Majeſtatis expleres, &
„ vicaria paſſione dependere gauderes, & pro morte vitam adquirere, & paſſione recipro-
„ ca compenſare? At nunc quomodo poteris pro Chriſto animam ponere, qui pacem ab
„ eodem delegatam nolueris conſervare? Contumaciæ crimen eſt, quod jubetur contem-
„ nere, quod præcipitur nolle, quod imperatur declinare. Pax enim Chriſti eſt bonum;
„ diſcordia diaboli malum: auctori reſpondet, qui de utroque alterutrum eligit. Quid ti-
„ bi cum diſcordia, Chriſtiane, quæ principem ſuum diabolum interemit? Quid amas ſi-
„ multatem, quæ placere auctori non potuit? Quid exerces inimicitias, quas evadere non
„ potuit nec ille, qui eas primus invenit? Inimicitias in protoplaſto dum ſerpens exer-
„ cet, interficitur; dum homini invidet, ipſe proſternitur; dum Adam decipit, jugulatur.
„ At contra Chriſtus tantùm homini caritate adhæſit, tantùm eum unica benignitate ama-
„ vit, ut eum commendaret Patri, ſociaret ſibi, dum carnem propter ipſum deſcendens
Sap. 2. 24. „ induit. Scriptum eſt: *Invidiâ diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Imitantur autem il-
„ lum, qui ſunt ex parte illius. Non cadat in Chriſtianum, quæ cadit in diabolum: quia
„ Chriſtianum condecet conſervare, quod eum conſtat à Domino didiciſſe. Qua de re
„ autem Chriſti caritatem amplecti debemus, ut cum illo in æterna beatitudine vivere
„ poſſimus. Amen. „

(1) MMSS. omnes addunt vocem *ipſius*, ſed alii poſt verbum *operum*; alii poſt particulam *te*.

F I N I S.

IN·

I N D E X
RERUM ET VERBORUM
NOTABILIUM
In Sermones D. PETRI CHRYSOLOGI
locupletiſſimus.

Numerus Sermonem indicat; ubi verò omiſſus eſt, proximè antecedentem ſubintellige.

A.

Aron. Primus Pontifex in Lege fuit Sacerdotii origo. 89. Filii Aaron puniuntur. 109.

Abacuc. Cur expaverit late. 68.

Abel. Portans agnum ad Dei ſacrificium, ſicut agnus aſſumitur. 109. Vox ejus in ſuo effuſa ſanguine magis ſonat. 174.

Abraham. Se mactabat in filio Sacerdos, & Sacrificium. 10. Victima erat illius dilectio. Princeps cæleſtis convivii ob humanitatem. 42. Deo Patri obediens. 55. Ejus encomia. 66. Deum, & favores illius recipit. 69. Ablactato Iſaac facit epulum. 73. Decrepitus generat Iſaac. 90. Se immolabat in filio. 108. Epulonem divitem reprobat. 121. Innocens, & dives. 121. Peregrinus, & hoſpes adjuvat peregrinos. ib. Hoſpitatur Deum in gloria eſt diſpenſator. Menſa illius egenis præparata. Epuloni non miſeretur. 122. Epulonem filium appellat. 123. Deum vidit in humana forma. 131. Moritur, ſed non in æternum. Diem natalis Chriſti vidit. 17. Mortuus corpore, vivit animo. Ex quibus non timeat, ſed diligat Deum. 147. Nomen illi mutatur. 154. Manus pauperis eſt ſinus Abrahæ. 8. Filium offerens ligat. 10. Fidem ſuſcipit. 14.

Abſceſſus. Mente, & loco dicitur. 1. A patre quæ mala producat. 3. Redeat fidenter ad patrem, qui ab eo receſſit. 3. Filius recedens a patre dives, nec calceatus rediit. 3.

Abſcondere. Virtutes bonum eſt. 7. Facultates in ſinu pauperum utile. Abſcondere ſua, nec accepta largiri, crimen eſt. 123. Jeſus cur ſe abſcondat a Judæis. 131.

Abſentia. Corporis non obeſt, ubi fuerint corda ſociata per fidem. 32.

Abſolutio. Peccatorum datur amore. 94. Juſtis, non injuſtis datur apud inferos a Chriſto. 123.

Abſtinentia. Eſt prima hominis medicina, ſi ſit cum eleemoſyna. 41. Sanat, quod voracitas ſauciavit. Iter abſtinentiæ ingrediens, quid agat. 8.

Abſtrahere. Quos peccatores debeamus a peccatis, ni volumus peccare. 155.

Abundantia. Ad impietatem effert. 224.

Accipere. Accipimus ea, quæ ante non habebamus. 144.

Acquieſcere. In adverſis neceſſitatis eſt, velle virtutis. 110.

Accuſare. Beatus, qui ſe coram Deo accuſat etiam de non cognitis delictis. 123. Inſontem accuſare eſt crimina facere. 175. Convictum, velut ſolum accuſatum Deus convenit. 125.

Actus. Membrorum in corpore myſtico qui. 220.

Adam. Jejunio ſervatus in Paradiſo, gula extractus. 12. Veſtitur ex tonſione agni Chriſti. 23. Patria donatus a Chriſto 49. Adamatico ex arbore Zachæus jubetur deſcendere. 54. Soporatus, ut de viro ſumeretur Virgo. 57. Puteus mortis. 63. Cito cecidit, quia cito credidit. 79. Deducitur a ſcientiæ ad ſinapis arborem. 99. Inventus a Chriſto ad ficum. 196. Culpa Adæ omnes obnoxii morti. 110. Ex illius prævaricatione vita amiſſa. Lamentandus Adæ lapſus, qui fuit cunctorum ruina 111. Et quo modo Hæreditatem Adæ nec licuit adipiſci, nec licuit renuntiare. In Adam omnes peccaverunt. Mors ab Adam, vita a Chriſto. Peccatum per Adam regnavit in mortem 112. Adam, & Chriſtus humano generi dedere principium. 117. Primus Adam factus a Chriſto noviſſimo Adam, & ipſo auctore figuratus. Plaſmatus ex limo, mutatur in carnem. Chriſti figura, primus, ſed habet initium. Adam terra, Chriſtus fructus. Chirographum debiti Adæ ſolvitur a Chriſto. 123. Natura, & ſucceſſoribus quid fecerit. 156. In Adam totus grex generis humani. 168. De manu mulieris accepit mortem 18. Invidia excluſus Paradiſo 4. In ætate perfecta creatus, & recreatus quomodo. 151.

Adelphus. Epiſcopus laudatur 39. & 136 per tot.

Adjutorium. Alienum a Deo inutile. 46. Alienum adjutorium requirit, qui hoſtem intus habet. 171.

Adoleſcens. Senſu, & ætate dicitur. 2. Juniorem non tempora faciunt, ſed mores. 5.

Adorator. Vacuus indevotus eſt. 103.

Adhortatio. Viri probi, ac magni non recuſanda. 107. Ut ſit adorator in inferno. 13.

Adverſa. Cum vertuntur in proſpera, Dominus verſat ſtratum noſtrum 14. De adverſis non queratur, qui ſibi proſpera non precatur. 43. In adverſis neceſſitas voluntati non comparatur. 110. Fortes non proſternunt adverſa. 124. Adverſa qui non ſentit, proſpera ſervare neſcit. 131. Adverſis non miſcenda proſpera. 175. Adverſa omnia nituntur viribus ſuis. 7. In adverſis homo habet Chriſtum conſortem 70.

Adverſitas. Adverſitatis mucrone proſternitur in Evangelio. 114.

Adulatio. Eſt dæmonis quarta, & poſtrema tentatio. 27.

Adultera. Fuit Synagoga. 115. Adulter Veneri deſervit. 155. Adulteros arguit Joannes. 174. ubi plura habentur de materia.

Advocatus. Noſter eſt Chriſtus. 70. In Cælo ſit oratio, jejunium, & miſericordia. 43. Effectus hujus advocationis. Paupertatis advocatio in Judicio. 14. *L. Patronus.*

Ægritudo. Fragilitatis ſanatur abſtinentia, & eleemoſyna. 41. Juſſu curatur a Deo. 49. Mulieris incurvæ cur duodeviginti annorum. 105. De ægritudine non ſic congratulandum, ut permaneamus in vulnere. 113. Recidiva ſæpius lethalis. Quid agendum, ſi nos commoneat ad reddendam rationem 125. *L. Infirmitas.*

Ægrotus Implorat, ut curetur, non quemadmodum. 33. Cur recipiat curam. 35. Ægrotus ex cholera deſcribitur. 38. Cura illius e medico deſcribitur. 2. Medico pareat ſpirituali. 41. Ejus voluntas non reſpicitur a Medico, quare 50. Ægri duo uno medicamine curati. 94. Ægrotus per phreneſim ſe neſcit inſanum. Cur non omnes a Chriſto ſanati. 102. Salutaria reſpuit ex infirmitate, non voluntate 208. Infelix, ſi poſt curam non curat tormentum 114. Ægrotus ex febre, & augmento ejus. Petit ſibi noxia. Ingratus Deo Medico. 131. Lædens proximum ægrotat febre, & furore 139. Non recipiat antidotum morborum præter artem medicam, & tempus. 156. Puenitentiæ medicina ſuccurrat ægris, quomodo. 167. qui pro ſuo curatur arbitrio ſanitatem non recipit. 173. *L. Infirmus.*

Ægyptus. Recipit Chriſtum fugientem. 150. Cur illuc fugiat 151.

Æquitas Sine bonitate, ſenſu cæleſti, ſævitia eſt. 145.

Aer. Turbatur ventis. 24.

Æſtus. Inſultatur ab eo, qui artificioſa nuditate induta eſt. 122. Æſtus corporis necit, qui umbra divinæ virtutis protegitur. 142.

Ætas. Noſtra ut paſſionibus perturbetur ad lapſum. 115. Vixit, non defecit in Sanctis. 89. Ætates hominum quibus vitiis ſubjiciantur. 118.

Æternitas, Æterna. Excludit tempus. 34. Dolet æternum malum. 22. Æterna caducia emenda. 124. Homines æternos Dæmon nec temporales eſſe permittit. 131. Orandum, ut bona æterna credere poſſimus. 139. Homines nolunt æterna. 144. Quomodo hic æterna deſignentur.

Æthiops. Spado rapuit baptiſmum in tranſitu. 40. Fides illum ante rapuit ad gratiam, quam currus ad Indiam. 61.

Affectio. Non recipit falſitatem. 55. Violat affectum. 173. Quid incurrat affectionis deſertor. 1

Affectus. Deſperatus quibus probetur. 33. Violatur affectione. 173. carni naturaliter inſertus a Dæmone commutatur in parricidium. 96. *L. Paſſiones.*

Africa. Habet martyres Diaboli. 13

Ager. Humanus in humanum Dominum ſuſtinuit. 106. Ager æternus erit in Cælo. 139. Cur igne purgetur exuſtis lentibus. 164.

Agon. A quibus abſtinendum in agone terreno, ut vincamus. 119. In ſpirituali quid agendum. In eo quæ fiant. *L. Certamen.*

Agnus. Dei tondetur, ut veſtiatur Adam. 23. Ut a Paſtore Agni colligantur ad cauſas. 60. In Paſcha carnes Agnorum non reſervantur in craſtinum. 73. Abel portat Agnum ad ſacrificium Dei. 109. Agnus Dei cur in prædicatione percutiat. 164. per Agnum Dei non penetrat invidia cælum. 168. Ut Agnum Dei immolent manducantes. 172.

Agricola. Quis ſit, qui colens agrum, ſe deſertat. 4. Male colens, ſibi, non terræ cauſat malum. 7. Gaudet in fructu, quod deflet in ſulco. 40. Serens, fructum ſperat. 71. Cautat uberes fructus ad levandum vomeris laborem. 118. Induſtria reducit ſylveſtria ad cultum. 132.

Aliena. Prorogare, eſt plus diripere dando, quam furando. 54. *L. eleemoſyna.* Aliena invadere & ſuis incubare criminoſum eſt. 123. Aliena qui non reſtituit, ad inferos cum Epulone deſcendet. Alienis malis intendere, quam ſit damnoſum. 139

Altum. Ab alto cadit, qui in altum tendit. 151.

Altare. Corporis Chriſti recipiat eleemoſynas. 103. Dei repleatur, ut horrea noſtra abundent.

Ambitio. Cæca ſemper. 152.

Amicitia. Ad amicitiam Dei ſublimamur, cum mortes deſpicimus, propter eum. 101. amicitiam ſubruunt pecuniæ. 126.

Amicus. Habetur ex morum ſimilitudine. 101. Dei & amicus homo. *L. Amicitia. L. Sancti. L. Martyres. L. Juſti.*

Amor. Occultat delicta 3. Ea non videt. Filium licet contumacem recognoſcit 4. Ex donis cognoſcitur amor. 10. Probatur paſſionibus 14. Omnia vincit, & alia operatur, ut 40. Oculus amoris acutius intuetur, & vivacius ſentit, qui diligitur. 78. Poſſidet bonos. 80. Quomodo ſit inter debitorem, & creditorem contractus amoris. 88. Nemo nolens amat, 135. Amare non poteſt, qui ſatis timet. 147. Eo revocatur Mundus. Jus amoris non reſpicit, quid erit Ubi plura de natura Amoris. Amor niſi ad deſiderata pervaſerit, necat amantem. Quod amat non poteſt non videre. Dilectio amplectenda. 53. Amore trahitur filius ad rigorem diſciplinæ. 108.

Amor Dei. Eſt onus, & tollit onus peccatorum. 3. in nos. 23. Reducit, quem Judicium repulerat. 48. Cognoſcitur ex generationibus animalium 55. Quomodo redegit Virum in parvulum. 62. Amore aguntur omnia inter Deum Patrem, & Filium. 65. Non capitur ab homine. 69. Amor Dei omne debitum remittit homini. 94. Plus amari, quam timeri vult Deus. 108. Amor noſter erga Deum qualis eſſe debeat. 147. Amatores Dei cœperunt velle videre Deum. Cupiens videre Deum habet ſtudium pietatis. Natus ad Dei amorem timere non poteſt. 160. Amor Dei in genus humanum ex correptione, & blanditiis. 163. Erga homines varie monſtratur. 170.

Andreas. Apoſtolus ſatis ad gloriam habet prærogativam Apoſtolatus, & martyrii. 122. naſcitur in morte pro Chriſto 133. Laudatur per tot. 133.

Angelus. Peccavit invidia. 4. Datur ad noſtram defenſionem. 13. Coram Deo peccans mutatur in Diabolum 26. Conſilium impietatis Angelum perduxit ad inferna. 44. In conſummatione ſeculi Angeli parebunt Sanctis. 47. Angelus dialogat cum Tartaro. 65. Pro nobis excubias facit. 69. Laborem, & laſſitudinem neſcit. 75. Blanditur, & terret. Ignorat unde loquatur cum Deo. 86. In Angelis nil ſiniſtrum. 87. In Judicio erit timor carni. 88. Fugat a Zacharia timorem. 4. Cur illi de ſolo filio impetrando reſpondeat. Chriſtum demonſtrat. Angelus in terra v. *Jo. Baptiſta.* Deus inviſus Angelis, 90 loquitur virtutes Jo. 91. Præſul ſynagogæ impetrat inducias. 106. Ab Angelis certantes ſpectamur. 119. Juſtus ſupergreditur Angelos merito. 120. Angeli pauperem ad ſepulturam portant, 121. & 124. Angelis altitudo ſuperius deputata. 123. Chriſto miniſtrarunt. 125. Dolent de peccato publico. Eſt diverſa ſubſtantia, & imago a Deo. 131. Angelus ad Mariam Virg. 140. Metator dicitur, & alia de illo. Angelis inviſibile Sacramentum incarnationis. 141. Loquitur ad Mariam. 142. Miratur, & quare. Cum metu diſcutit metum Virginis. Angelis cognata virginitas. 143. Majus eſt Angelicam acquirere gloriam, quam habere. Angelus nobis dubia exponit. 145. Loquitur ad Joſeph. Proſtrati Angeli in cælo a Divino ſplendore. 147. Ad terras nimio pavore fugati. Angelus inter primos invidit homini. 148 Maluit commutari in Diabolum, quam hominem plenum gloria videre. Cur Angelus ad Mariam. Gaudium annuntiant in Adventu Salvatoris. 149. Illis exultantibus Dæmones ſunt in confuſione. Quando volitante pulvere turbentur Angeli. 150. Natum Dominum nuntiant paſtoribus. 149. Congratulantur Chriſto de reditu ovis Dominicæ; nec ſibi prandere cum indignantur. 168. Fit Diabolus ob ſcandalum. 27.

Angelus Reſurrectionis. Sedet ſuper lapidem ad ſepulchrum, ut Doctor Reſurrectionis. 74. Ejus gloria refert ſplendorem noſtræ returr. Cur revolvit lapidem. 75. Sedet, ut illam doceat. Cur ei fulgur, & alba veſtis. Poſt ſepulchrum Dominum agnoſcit. 76. Eccleſiam duabus in fœminis mittit ad ſponſum. Revolvit lapidem ad noſtram fidem. 77. Et contra Phariſæorum perfidiam. Rationes aliquæ cur ſedeat ſuper lapidem. Nunquam recedit a Chriſti ſepulchro. Veſtitus noſtram formam in reſurrectione figurat. Cur vocat mulieres ad videndum ſepulchrum 80. Eum fatetur Dominum, qui fuit crucifixus.. Cur ſedeat in monumento. 82.

Anguſtiæ. Proximorum ſublevandæ, ut a propriis liberemur anguſtiis. 103.

Anima. Animarum ſalus quærenda etiam ad propriam utilitatem 10. uſque in fine Salus animarum eſuries Chriſti. 11. Animæ detur aliquid. 12. Jacet in corpore, ut in lecto doloris. 14. Deſcribitur mortua ſine Chriſto. 19. Ab excelſis cæli non demergenda in ſepulchrum auri. 22. Cur Deo offerenda cum jejunio. 43. Ut turbetur ſtans inter vitia, ac virtutes. 45. Deſtituta virtutibus jacet in ſtratis vitiorum. 1. Symbolum fidei dicat. 62 Diu ante vocabat Deum, quem ignorabat. Animæ tempore paſſionis Chriſti nunciabant reſurrectionem mortuorum. 78. Penetrat muros 81. Animarum demigrationes reprobatæ. 88. Anima de cælo eſt, corpori dominatur, illud vivificat, ſempiterna, immortalis 109. Quibus corporis cruciatibus aggravetur. Eſt Dei ſacrificium. Non exibat de Tartaro ante Chriſti reſurrectionem. 123. Animam hic perdunt Sancti, ut inveniant in cælo. 128. Pabulum animæ temperandum. 166. a Chriſto eductæ animæ a fovea peccati ad ſui triumphi gloriam. 170. Innovatur baptiſmate Chriſti. 181. Mortificat corpus, cum ab eo recedit 8. Cupiens repetere cælum, premitur corporis terra. 14. Ut convivis lædatur. 91. Habet arcam, & bibliothecam. 58. Anima dominante corpus ſervit. 102.

Animalia. Duo in Præſepio, quomodo Judæum, ac Gentilem ſignificent. 159. Accedant ad Præſepe Domini pro cibo vitæ. Sed integrum ſumant.

Animus. In cæleſti ſpecula perſeveret. 12. Animus incumbens parvis magna perdit. 22. Turbatur ancipiti cogitatione. 88. Animus auditorum non diu ſuſpendendus. Suſpenſus a Chriſto in Regni ſimilitudine invenienda. 99. Animus ex gratia tranſcendit corporis anguſtias, & conculcat delicta. 116. A vitiis ſemel tactus ardet. Ducit gratos ad præmium, ingratos ad pœnam 124. Devotus ex beneficiis creſcit ad obſequium. 142. Eſt ſervilis, qui ſuetentia perquirit, cum Regia poſſit habere obſonia. 163. Animo peregrinamur. 5.

Anna. Samuele ablactato ſacrificat, & lætatur. 73. ejus lachrymæ.

Annus. Domini perficitur temporibus, non ſeneſcit, currit in circulo, ut nos deducat ad diem retributionis. 73.

nis. 73. Qui ſint tres anni, in quibus Chriſtus fructum quærebat in Synagoga. 106.
Antidota. Contra morbos quomodo recipienda. 156.
Antichriſtus. Subruetur a Chriſto. 156.
Antiqui. Dicuntur Judæi plus malitia, quam vetuſtate. 38. Et cur refrenat ad vindictæ viciſſitudinem. Antiqui durum veniens a Deo libenter recipiebant. 55. Eorum dignitas ut ad honorem præſentium accedat. 89. Antiquiora perſcrutari temerarium. 166.
Anus. Feta erubeſcit, abſcondit puerperam, riſui ſubjacet. 92. & 154.
Apollinaris. Primus martyr Epiſcoporum Ravennatum. 128. Cur ita appellatus, & alia de eo usque ad finem Serm.
Apoſtoli. Offerunt Gentes Deo. 18. Cur pauperes electi. 18. Deſcribitur ipſorum paupertas, ac divitiæ ſpirituales. 28. De labore tranſeunt ad laborem. Occiſi cum Chriſto occiſo reſurgent in gloria. 40. Cur piſcatores electi. 47. Cur fœminæ Apoſtolos præcedant ad ſepulchrum. 75. Dicuntur pueri a timiditate. 78. Non crederent corpus ſurrexiſſe, niſi manducantam Dominum vidiſſent. Revocantur ad deſeram. Ut pueri non poterant trahere rete. Apoſtolus, qui diligitur, primus Dominum videt. Cur piſces captos navigio trahant. Quomodo longi a terra. Fœminis non poſtpoſiti, ſed ad majora reſervati, & quæ 79. Chriſto victoriam referunt. Deſenſi, non credentes reſurrectionem mulieribus. Eam diſcipulis credunt. Tarde credunt ob magnitudinem myſteriorum. Illis non præjudicat mulierum annuntiatio reſurrectionis. 80. An ad menſam, vel ad mœrorem recumberent, quando Dominus eis apparuit late. 83. Deſperati, & ſine fide. Ad Mundum invitati, ut ſpes omnibus eſſent. Habentur aliis in mortem, aliis in vitam. 89. Apoſtolico vomere ſynagoga ſodienda ad fructum. 106. Sunt ſal terræ. 120. Apoſtolorum vox fuit Jo 127. Ad quod electi a Chriſto. 151. Ab eo recipiunt virtutem curationum 161. Exemplo ad humilitatem revocati. Sibi utiles credebantur, verum inutiles apparent. Dominum relinquunt, quare. Quanto tempore miniſtraverunt diſcumbenti. Moniti de futura beatitudine. Cur igni imbre perfuſi. 164. Sunt duodecim horæ diei Chriſti. 170. Ubi duodecim ſint figurati.
Aqua. Frigida febrem auget. 114. Aquæ poculum ſitim non extinguit viatori 112. Cæleſtis gratiæ vitiorum extinguit incendium. 116. Aqua ab Epulone Lazaro negatur. 122. Lateris Chriſti temperat viam Paradiſi, & extinguit ignem inferni. 123. Diluit chirographum debiti. Aqua eſt pœnitentium potus. 137. Jordanis aquam Chriſtus intrat, ut lavet peccatum mundi. 160. Quomodo vox Domini ſuper aquas. Cur aquis ſupernatat Spiritus Sanctus in ſpecie Columbæ. Cur in ſanguinis myſterium convertenda. 160. Urget ignem, & flamma multiplicat undam. 164. Offertur manibus hoſpitis venientis ad menſam. 171. Aqua exterior ut poſſit mundare corda. Aqua ardens fluentis inflammatur, & bibentis auget incendium. 172.
Aquila. Divina protegit nos pennis ſapientiæ. 170.
Aquilo. Quando fecerit totius orbis naufragium. 20.
Arbitrarium. Hominis quomodo tenebatur a peccato captivum. 114. Cum Evangelio obaudit, eſt beneficium vocantis. Noſtrum ut a Deo moderetur, orandum. 67.
Arbor. Illecebroſa arbor aperiendo clauſit oculos. 99. Guſtus arboris infecerat ora. Sinapis arbor ut ſanet. Infructuoſa ut ſuccedatur. 106. Infœcunda palmitibus fœcundis inimica. Poſt Evangelium infructuoſa excidetur. Eſt tota in ſemine. 111. Seminis vitium eſt totius arboris vitium. Non dat fructum, quæ vernali tempore tota candeſcit in flore. 162. Noxia radicibus diſſipat nexa monumenta majorum. 162. Ut arbores ambulantes viſi ſunt homines a cæco illuminato. 176. Arbores naſcuntur in tempore, & cum tempore eveneſcunt. *L. Radix L. Aſpectus.*
Archiſynagogus. Cur petat Chriſtum imponere manum ſuper filiam. 33. Dedit viam Hæmorrhoiſſæ perveniendi ad Chriſtum. 34. Quid ex illa diſcere poſſit. Stultus cur. Domino occurrit, & quid agat. 36. Eſt pater ſynagogæ. Et quomodo. Cur annos duodecim ejus filia haberet. Filia quando ſuſcitetur a Chriſto. 62. Indignantur, quod Chriſtus Sabbatis curet. 105.
Arguere. Criminoſos eſt odium incurrere. 127.
Arma Verſa in luxum. 27.
Arrogantia. In divite, & potente dum ceſſat, eſt ipſe beatus 136.
Ars. Succurrit naturæ in opere perfectionando. 132. Etiam in homine mox nato. Arte non quærenda, quæ arte inveniri non poſſunt. 160. Ubi curat, ibi infirmitatis reſidet laſſitudo. 18. Ars Nautica. *L. Nauta.*
Aſcendere Quando altius quis aſcendit, tanto altius cadit. 26. Chriſtus aſcendit Crucem. 58. & 144.
Aſpectus. Illecebroſus proſtravit mulierem, ſalutaris levavit. 74. Fumo obſcuratur. Arboris maculavit oculos mulieris, ſepulchri Chriſti mundat. 77. Aſpectus ſolus rerum non facit judicium eſſe ſecurum. 145. Humanus Deum capere non poteſt. 147.
Aſtrologia. Nutat conjecturis, fallit arte, fatum ponit, colligit numeros, & alias &c. 156. Aſtrologus cæli Regem non inveniſſet, niſi revelaſſet Deus. Errat cum aſtris errantibus. 160. Arguitur, quod ſtellis intendens, ſalutem negligat. 164. Vide Notat. in Serm. 157.
Attendere. Sibi, quia dicatur. 139. Sibi attendit, qui alii attendit. Qui ſibi, & proximo attendit, beatus. 155.
Avaritia. Vincitur eleemoſynis. 7. naſcitur de divitiis. Ejus ſimulachrum eſt jejunium ſine miſericordia. 8. Suadetur a Dæmone in Quadrageſima. 13. Per eam gravius fit aurum. 29. Calcanda 54. Ejus rabies mitigatur. 104. Ejus tenebris ſe mancipat, qui lucem miſericordiæ fugit. Generat penuriam. Cognoſcitur per aurum. 116. Ex ea homo multa aliis recondit ad ſui cruciatum. 122. Parentes negat &c. eſt radix omnium malorum, & quomodo. 102. Eſt ſchola impietatis. 30.
Avarus. Eſt invidus 4. Computat perdidiſſe, quod alter habet. Quomodo ſervans ſubſtantiam perdat. 7. Eſt dives pœna, non cenſu. 22. Cuſtos alienorum. Punitur in alio ſæculo. Ejus cupiditati fit ſatis a Chriſto, quomodo. 25. Largitas illi quid ſit. 28. Ejus mala 30. Cuſtos alienorum, non Dominus ſuorum. 42. In ipſum ſacculum ſe redigit avarus. Servus divitiarum, & quomodo conculcare poſſit avaritiam. 54. Derelinquit, quæ ſunt futuræ vitæ. 114. Accuſat aurum. 116. Quærens ſemper non habet ſemper. 104.
Auctor. Mali ſi extinguatur, malum nil valet. 11. Deſpicit inimicitias, qui illarum calcat auctorem. 14.
Auctoritas. Jubentis tollit præſumptionem dicentis. 70. Auctoritas dicentis contumeliis evacuatur. 131.
Auditor. Accipit a Doctore, quod meretur. 86. Non diu ſuſpendendus animus auditoris. 88. Poſtulet a Deo deſiderium audiendi. 96. Audi eorum animi a Chriſto ſuſpenſi. 99. Cauſæ ſæculi tacentur quia debito modo non audimus eas. 101. Faſtidium accipit ex frequentata lectione. 120. Ex laſſitudine. 122. Debite audit, cum animi vires ſunt reparatæ. Qui decrevit errare, audit, quod vult, non quod eſt. 131. Ad quid hortetur, ut audiat cum fructu 136. Temerarius auditor verbi Dei quid faciat 156. Malo auditori quid eveniat. 158. Ubi non eſt, vacat clamor. 167. Verbi Dei ut ſe accommodet prædicatori. 173.
Auditus Noſter longo ſermone oneratur. 96. Ut ſit perfectus, animi ſit, & corporis. 61. Malus tollit bonam viſionem. 78. Piiſſimo auditu temperanda intelligentia ſcripturarum. 126. Cur Deus cognita, velut audita imputat. 125. Audita neſcire cruciatus eſt. 132.
Aves. Sordidæ innumeræ ad columbam unam. 171. Criminum crucis haſta a cordibus pellendæ. Aves ſunt dæmones in aera volitantes. 29.
Aurum. De terræ profundo ad animæ ſedem deferatur. 22. Habet ſepulchrum. Eſt grave. ſed per avaritiam fit gravius. 29. Natura, malique effectus auri iste. Una ſalus mittere aurum ad cælum per manus pauperum. Auri mala ab exemplis. Perdit mores hominum, naturam, Deum. Ubi dives auri vena, ibi tota ars, pro habendo impenditur 91. Aurum non eſt avaritia, ſed per illud cognoſcitur ipſa. 116. Latet in terra 139. Debetur Regi. 157.
Auſtera. Et fortia ſunt amica virtutibus. 74.

B.

Baculus. Paſtoralis contra lupum furentem arripiendus. 173.
Bajulus. Noſter Chriſtus eſt. 15. Noſtrorum bonorum eſt pauper. 25. Miſericordiæ neſcit laſſeſcere. 170.
Balaam. Quod ſcandalum objecerit populo Iſraelitico. 27. Ut maledico benedicat ore. 69. Non fuit Propheta. 159.
Baptiſmus. Cur datur poſt exorciſmos. 52. Baptizati ante catechiſmum. 53. Ex eo nil remanet veteris delicti.

Digitized by Google

licti. 60. Ejus anima eſt ſides. 83. Novum baptiſma Magdalenæ. 93. Figura eſt triduanæ ſepulturæ Domini. 113. In eo reſurgit homo, vitæ novitate. Poteſt lavare ſordes Judæorum. 137. Qualis fuerit Bapt. Joannis. Qualis Chriſti. In Jordane tota Trinitas, & cur. 157. Ejus effectus a baptiſmate Chriſti qui. Chriſtum Joann. baptizavit accepturus veniam. 160. Suo baptizanti Chriſtus non ſervit, ſed imperat ſacramentis. Cur Chriſtus baptizatur in ſuo ſanguine. 164. Ejus forma ex diluvio univerſali. 166. Fontem baptiſmatis aperit Quadrageſima. Domini baptiſma unum eſt lavandis animabus, & corporibus. 171. Diluit conſcientiam ad ſalutem. Oculi peccatoris baptizati gutta roris ſancti. 176. Forma baptiſmatis ex Chriſto, & cur talis. 82. Filius rediens figura hominis baptizati 137. Baptiſmata peccatorum lacrimæ. 93. Lacrimæ fuere baptiſmata Matrum Innocentium occiſorum. 152. De illius virtute. 34.
Beatitudo. Ejus qualitas docte explicata 24. Præmittitur a David in pſalmis, ut homines ad victoriam provocet. 44. Perfectæ beatitudinis eſt panis euchariſticus. 72. Æterna eſt tactus Chriſti in cæleſtibus. 76. Perfruuntur ea viatores, & qui. 89. In ipſa beati non ceſſant ab officiis hic ſancte actis. 121. Cur ſcientes illam per fidem non quærunt habere poſt mortem. 124. Promiſſa ſervientibus Deum. 161. Eſt vere vita 11. *L. gloria. L. æterna. L. Regnum.*
Beatus. Qui vigilat. 22. Qui anticipat dolos hoſtium. 27 Beati facti a Chriſto municipes ſanctæ Civitatis. 50. Beati qui expectant Dominum in ſpe. 71. Et quos culpa non percutit, nec querela tetigit. 91. Beatus, qui ſe a Deo accipere bona, mala recipere credit. 123. Beatus, qui ſibi, & aliis providit. 155. Beati, cur a præſentibus liberati. 163. Beati æterna vident, &c. 176.
Bellum Indicendum peccatis, in Quadrageſima. 12. & 13 Habet præmium pro æqualitate certaminis. 22. Bellum Balaam quale. 27. Bella ſuperata a multis, qui carnis pugnas perdiderunt. 41. Bella cogitationum diſcipulorum, & pax. 84. Ubi non eſt pax miſericordiæ, ibi inteſtinum eſt Bellum. 104. Bella mortis quæ. 118. Bellum ex pecunia. 126 In bello pro Rege mori virtus, ſed major pro eo conſummare certamina. 128. Bellicoſus fugit arte non timore 150. Bella mundi proſternens cupit Chriſtum ad ſe venire. 158. Bellandi novus ordo, cum de homine contra hominem gentes exeunt bellaturæ, & quæ. 171. Tuba magiſtri bellorum. 14.
Beneficia. Devotum animum augent ad obſequium, non ad arrogantiam. 142. Pro beneficiis quomodo quis reddet obſequium, ſi non videat largitorem? 147.
Beſtiæ. Dimicaturo cum beſtiis ante pronuntiantur præmia 44. Juſſæ a Deo ſubjacere humanæ poteſtati, non arti. 148. Tota beſtiarum feritas ad unam ovem laniandum. 171. crudeliores cum nequeunt prædam capere. Beſtiæ fuit puella ſaltatrix. 117. & 174. Qui fiat, qui in beſtiam tranſeunt. 11. & 23.
Bethlehem. Dicitur domus panis, & cur Dominus naſcatur in ea. 156.
Biga. Bigam aſcendit Trinitas. 170. Quid ibi egerit.
Blandimenta. Serviunt vitiis. 74. Illis ducitur animus puerilis ad prudentiam. 108. Homini peccandi blanditur Dominus. 161.
Blaſphemia Judæorum contra Chriſtum docentem. 131.
Bona opera. Figurantur in lucernis ardentibus. 22. Offendunt malos. 32. Celanda. 39. Habent fructus ſui laboris. 97. Sunt facienda. 158. Facienda ex debito. 161. In eis habemus adjutorem Deum. 11.
Boni. Bonos poſſidet amor. 80. Eis vita paratur 66. Confuſio bonorum, & malorum non turbat bonos ſed facit. 47.
Bonitas. Mater virtutum. 31. Bonitate Dei ſuſcipitur. 81. Malis exoſa. 131. Bonitas ſine æquitate apud Deum non habetur e converſo. 145.
Bonum. Pauperis in alio ſæculo extrahet lachrymas ab his, qui hic de ſuo gaviſi ſunt malo. 47. Bona creatoria præcedunt, poſt ſequuntur mala Diaboli. 96. Quando, & quomodo ſumatur malum ex bono. 113. Bona pro malis recipere indigne, malum eſt 123. Bona a Deo accipere, mala recipere credidit fidelis. Obfuerunt Diviti bona. 124. Diſſipata a Villico. 125. Bona non agnoſcuntur, niſi malorum cognitione. 131. Boni creator Deus. 11.
Brevitas. Amica ſermonis. 132. Brevitas humani corporis deformem reddit 163. Brevitas temporis ad pœnitendum non timenda quare. 167.
Byſſus. Extulit Divitem ad luxum. 124. *L. purpura. L. epulo.*

C.

Cadaver. Sepultum in limo neſcit vermium morſus. 121. Vivum quale. 50.
Cadere. Cito cadit humana fragilitas, quæ ſocios deſpicit. 170. Elevati validius præcipitantur in ruinam. 13.
Cæcus. Juxta viam juſſione ſanatur. 176. Natus vero luto, & quare. Tertius cæcus extra vicum, & alia. Natus tenebris, non lumini. Cæco ante fides, quam oculi dantur. Cur interrogatus an videat. Videbat Auroram, non lumen. Iterata cura vidit. Iſte cæcus fuit Judæus.
Cæleſtes. Ut veſtiantur. 82. Cæleſtis Regio peccatorem non expit. 83. Terreni homines ut cæleſtes fiant. 117. Anguſte audire cæleſtia deſideramus. 124. In cæleſtibus quis non erubeſcit mendicare. 125. Cæleſtia cupientes irretiri non valent laqueis terrenorum. 129. Ad cæleſtem habitationem dirigamus deſiderium. Ex verbis Domini cæleſtia intelliguntur. 139. Homines cæleſtia ſpernunt, terrena comparant. 144. Cæleſtia qui dederit, non amittit, & accipiens ſibi ſingulariter non recondit. 162. Non deſpicienda. 163. Ea cogitanti non deſunt carnalia. Cæleſtem apparatum habebit homo. Cæleſtia quæramus apprehendere. 123. In cæleſtibus ſtabilis homo, qui erat nutabundus in terra. 57.
Cælum. Cælo ruentes cœnum petunt. 16. Cælum qui poſſidet, quid illi cum terra? 25. In eo cur neceſſarii ſacculi De cælo cadit, in cæleſtibus qui deliquit. 26. Divites cælum reſpicientes conculcant terrena. 54. Cælum fit poſſeſſio terrenorum. 71. Cælum pulſat homo, ſed ejus pondera non ſuſtinet 90. Cælum aere toto firmatum portat aquas, nec portatur. 101. Quid pulchrius cælo? Fuſe loquendum de eo, quod nos tranſmittit ad cælum. 117. Neceſſitate movetur. Cælo mutanda terra. 124. Clamat de peccato publico. 125. Suſcipere, tenereque divites poteſt. Stellis fulget luminibus. 130. A cælo per Adam ejecti ad illud per Chriſtum reducti. 159. In cælo clara oculis humanis, obſcurantur. 160. Ad cælum pervolat pœnitens. 167. Ab eo cum Diabolo fugata invidia 168. Invidia tentarum 172. Cælo jungitur, qui a terra ſeparatur. 164. Cælum caligant terræ nubes. 41. Regnum noſtrum in cælo quale. 144.
Cæna. Pone infra. *Cœna*. Divitis deſcripta. 161. Domini cœnam præpararunt Apoſtoli ſuper menſas Eccleſiæ Cœna Petri quomodo inſtructa. 163. Herodiana. *L. Herodes.*
Cain. Fratricida ob invidiam. 4. & 172. Mortis dedicator. 96. Pontifex ingratus. Quid egerit. 109. Stipulam geſtans ſibi fomentum invenit, per quod exureretur. Ex terrore mortem petiit. 147. Livore Zeli voluit eſſe ſolus. 4.
Caiphas. Cur prophetat ore prophano. 49.
Calor. Quando calor reſtinguatur in febriente. 114. Frigore nutritur incendium. Calor Divitis in inferno. 122.
Calumniari. Qui præterita calumniari nititur, præſentia videre non meretur. 96. Verus miles calumniam non ingerit, ſed repellit. 137.
Camelus. Deſcribitur. 167.
Cananæa. Repentina fide habuit, quod petebat. 60. De illa Serm c.
Canis. Prodit extraneum, turbat furem, & relevat curam ſervulorum. e In hominem commutatur, qui ſe canem fatetur, & in canes, qui ſe filios eſſe nolunt. Canes divitis Lazari carnibus paſcebantur. 121. & 124. In canibus pietas vicit famem 121. Lambendo ſemper curant vulnera ſua. Canes Lazaro objecti, ne ad divitis puteum haberet aquam. 122 Gentilis dicitur canis, cur c. Rabidus pane non veſcitur, ſed carnibus humanis. 174. Extraneus mordet 40.
Cantica Divina. Cum aliis ſumenda in reditu peccatoris. 6. Jungenda quadrageſimali jejunio. 10. Bona ex cantu David. Cur dicantur. 14. Ad levandum mœrorem. 46.
Cantilena. Ad laborem ſublevandum varie 10. Mercenaria eſt, ubi non eſt planctus. 19. Natalis Domini ſanctitatis organo reſonanda. 91. Animos defeſſos relaxat. 115. Miſta, ſed voce conſona, eſt jucunda. 116. Agricolæ, Nautæ, Militis cur. 118. Reſurrectio cantanda, ut mortis formido ceſſet.
Cantores. Sunt. Lænocinia. 127.
Captivus. De ſuo Tyranno triumphans magnum illi dolorem ingerit. 113. Criminum captivo ſpiritualiter

odioſa libertas. 127. Captivum Dæmonem trahit homo ad Dei præſentiam. 16.

Caput. Chriſti unguento linitur, quia in capite Chriſti Deus eſt. 93. Caput Joannis a ſaltatrice devoratur. 127. Honor capitis ad membra pertendit. 173. Caput viri eſt Chriſtus. 174. Serpentis caput homini addictum. 173. Vir in capite Chriſti. 80.

Carnifex. Ex ſe nihil facit, ideo miſer, qui illius favorem requirit. 17. Invidia eſt carnifex ſuorum. 172. Carnifices hominis vermes. 118. *L. Tortor.*

Caro. Quomodo verſetur, & verſat. 14. Non retardat ab occurſu Dei, ſi ſarcinæ componantur. 24. Conſtringenda continentiæ cingulo. Carnis pugna haud ſuperata a fortibus. 41. Expavit, quando Deus deſcendit in eam. 68. Quomodo mutetur in Spiritum. 71. Reſurget ad præmium laborantis, & pœnam peccatoris. 83. Nunquam de ſua conſcienda eſt ſecura. 88. Quis illius negotia peragat. 89. Quomodo nimis de ſe præſumat. 90. Ejus viria demergunt in lutum. 94. Caro peccati erit in reſurrectione caro ſanctitatis. 95. Affectus carni inſertus ut mutatus a Diabolo. 96. Mutatur Deo volente in Spiritum. 102. Non inſurgat in Spiritum. 110. Homo carni deditus eſt gloriæ immemor. 114. In carne poſiti cur expoſiti dicantur. 115. In reſurrectione poſſidebitur a Spiritu. 117. Parvis eget. 122. Natum de ea caro eſt. 142. In carne præter carnem vivere, eſt vita cæleſtis. 143. Caro hominis promovetur in gloriam Dei ab Incarnatione. 145. Cur ſumpſit carnem, qui lutum ſumpſerat. 148. Caro pretioſior luto. Quod caro ſentire non poteſt, eſt opus ſuperni Spiritus. 155. Laxata per indulgentiam deficit a Deo. 161. Humorum varietate concreta. 163. Non credit expleri per ſolum manna. In luto carnis verſatur homo. 161. Tumeſcit ex crimine. 167. Ad luxuriam inflammata quomodo ruat. 174. Sibi ſufficit ad ruinam, non coarctanda cuneis. In Herode quid egerit. Ejus mollities veſtium aſperitate calcatur. 13.

Caſſianus, Martyr. vide Notat. in Serm. 165.

Caſtitas. Inſigne militiæ Chriſtianæ. 12. Amplectenda. 24. Sacrificanda Deo, ut libido moriatur. 108. Joan. Baptiſtæ caſtitatis exemplum. 127. Inimica impudiciæ.

Catechumenus. Nondum natus per baptiſma vocat patrem. 69. 70. & 71. Vocat patrem antequam videat matrem. 72. In utero adoptatur in filium, ut liber naſcatur. 72. Ante regnat, quam vivat. In utero fatetur ſe ſuperni germinis eſſe. Ad baptiſmum ab Nero adducendus. 10. *L. Eccleſia. L. Serm. in Symbol. & Dominicam orationem.*

Catenæ. Horreorum divitis quid egerint. 104.

Cathedra. Quomodo Philoſophus, Phariſæus, Hæreticus ponant cathedram peſtilentiæ. 44. Cathedra Doctrinæ cæleſtis fuit lapis ſepulchri Chriſti. 75.

Cauſa. Suam facit cauſam, qui pro altero vult cavere. 151. Cauſæ rerum ut poſſint inveſtigari. 101. Facile deviat a juſtitia, qui in cauſis non Deum, ſed homines pertimeſcit. 127.

Cellaria. Vilia deſpicienda, ut manducemus omnia quomodo. 163.

Centeſimus. Numerus quid. 168. Centeſimus fructus debetur Deo. 126. Ad centeſimum fructum, qui pervenire avet, Centurionem imitetur. 15. Hic deſideratur ab auditoribus Divini verbi. 136.

Centurio. De illo vide 15. & 102. per tot.

Certamen. Proponitur magnitudo præmii juxta certaminis magnitudinem. 22. Graviſſima certamina ſubituro prius coronæ pronuntiantur. 44. Certare volens a quibus abſtineat. 119. Hic certandum pro corona cæleſti. 144. *L. Agon., L. Bellum, L. Luctari, L. Miles, L. Præmium.*

Chaldæi. Syderum ſcrutatores. 156. Aſtrologi omnium Deum ſine Deo non adorant. 10. Tot Diis ſerviunt in cælo, quot ſideribus, ibid. *L. Magus, L. Aſtrologia.*

Charitas. Nos Deo jungit. 4. Sine Deo eſt, qui charitatem non habet. 53. Servetur. 6. Dolum non habet. 55. Dei erga hominem. 69. per tot. Charitate portamur. 81. Per illam debitum Deo compenſatur. 94. De præteritis ſubvenit: cuſtos ſanctitatis. 14. Divinæ nil ſimile redhibet homo. 110. Chriſti charitatem non habet, qui ei non credit. 119. Donum Dei. 135. Mixta ſit libertati in correptione fratrum. 139. Erga Deum quid egerit. 147. Significata in auro. 159. Si eſt charitas non pe-rit. 162. Eſt hæreditas major, meliorque. 3. Creſcit morte. 164. Violatur ab invidia. 172. Muneribus probatur. 10.

Chirographum. Neceſſarium uſque ad debiti reſtitutionem. 62. Paterni debiti Adæ quale ante Chriſtum. 123. Illud aperuit, delevit Chriſtus. Chirographa Dominicorum debitorum ſaltem media ſolvenda. 125. Moderanda pio aſſenſu. 126. Cur villicus laudatur de chirographis Domini ſui evacuatis. 126. Olei chirographum ad Gentes pervenit.

Chorus. Quid ſit, lege 4. *L. Symphonia.*

Chriſma, L. Oleum, L. Unguentum.

Chriſtianus. Principatus militiæ Chriſtianæ eſt jejunium. 8. Supplex redituus Chriſtiani oſtenditur in figura filii prodigi. 1. Quos arietum filios ad Chriſtum ducat. 10. Non timeat dæmones. 17. Eorum tranquillitas. 20. Glorioſus vocatur. 22. Dicuntur utres novi. 31. Participes gloriæ ſub jugo pietatis. 35. Eorum pueritia animatur levioribus mandatis. 38. Virtutibus ſuperet vitia. 5. Eorum primordia cur inſtituantur injuriis. 38. Oratione, jejunio, ac miſericordia munitus non timet. 43. Diſcat ab exemplo Hebræorum. 46. Navigatione perducitur ad patriam. 50. Non moretur in viis Judaicæ perfidiæ. Sua tranſmittat ad Cælum. 54. Doctrina Chriſtiana, *L. Doctrina.* Chriſtianus ſanctificet nomen Chriſti actu ſuo. 69. Quando Gentilis deroget nomini Chriſtiano. Eſt deſignatus, non promotus ad divinum germen. 71. Expectet Dei hæreditatem. Sciat creaturas addictas ſuæ ſervituti. 89. Manducat de Chriſto. 95. Vocat & perducit ad Chriſtum. 102. Gentem Hebræam diligit, cum Chriſtum ex ipſa fuiſſe fatetur. Verbo tantum, non corporali præſentia ſenſit Domini virtutes. Crudeles Chriſtiani in pauperes, & captivos 103. Chriſtiani fiunt per manus impoſitionem. 105. Pontifex, & hoſtia ordinatus a Paulo 108. Quomodo ambulet in novitate vitæ. 113. Quomodo portet ſui auctoris imaginem. 117. Ut reſurgat. Ne mortem timeat reſurrectionem meditetur. 118. Accipit coronam gloriæ. 119. Non polluatur Gentilium ſpectaculis. 155. Abſtrahat errantes a peccatis. 155. Diabolo renuntiat. 158. Ut per aliam viam redeat ad Cælum. 159. Certus de vita, Regno, immortalitate, non ſit anxius de veſtitu. 163. & per tot ſerm. Fidelis ſimpliciter, & doctus de fide diſſerat. 166. Judæis duriores Chriſtiani, qui mundum ſequuntur, & nollent venire Judicium. 167. Lucernam matris Eccleſiæ ſequatur. 169. Pœnitudo Chriſtiani populi claruit in uno peccatore pœnitentiam agente. Se filium Dei credens, generi reſpondeat 10. Ex quo dicamur Chriſtiani. 60. Moritur legi, ut vivat gratiæ. 115. Inſigne militiæ Chriſtianæ eſt balteum caſtitatis. 22. Ut Chriſtianorum membra debeant operari. 120. Ut Chriſtianorum primitivæ Eccleſiæ fuerit nativitas dedicata. 175.

Chryſologus. Suo tempore fuit magna tempeſtas in Eccleſia Dei, & quæ. 20. & 21. Ei prædicanti vox defuit. 35. In fin. Sermonis brevitate utebatur. 36. Diluculo cum fratribus ſtabat ante Dominum. 39. Scientiam ſcripturarum a Deo petebat. Ut ſe excuſet cum S. Adelpho Epiſcopo. 39. & 136. Quid pro ſalute infidelium faceret. 40. Suo tempore fuit peſtilentia, & fames. 45. Suo tempore piſcabantur Gentes toto orbe pro Chriſto. 47. Auditores illius ſe comprimebant. 51. Parvulos in fide Symbolum docebat. 56. Senes ad fidem adducebat. 61. Baptizabat Gentes etiam ante abſolutum Catechiſmum. 58. Gentes vocabat ad fidem. 59. Ut ſilerent Auditores Symboli. 59. Vetat myſteria fidei dari libris, ſed memoriæ tradi jubet, habetur in Serm. de Symb. 56. ad 62. Docendo parvulos totus redigebatur in parvulum. 62. Docebat Catechumenos orationem Dominicam. 71. Labore vigiliarum, & laſſitudine jejunii tiluit a prædicatione. 74. Peregrinatus a ſuis rediens conciones reſumit. 75. Fatigatur ex itinere. Ex compaſſione non valuit Paſſionem Domini explicare. 77. Scripturas Deo revelante exponit. 82. Rationes illius cur ſiluerit in prædicatione. 86. Lacrymatur populus in dicto ſilentio. Auditores ſuos paſſim vocat fratres. 88. & alibi. Unguentum Domini eſſe cupit. 93. Sacramenta Evangelii Deo auctore exponit. 94. Revelante Spiritu Sancto. 95. 97. & 109. Scripturam non exponit ob faſtidium Auditorum. 101. Dolet

Uu u

nun

non dari pecunias Altari pro redemptione captivorum, & pro pauperibus. 103. Ejus concio ad horæ ſpatium producebatur, & ultra. 112. In eo erat Chriſtus. 116. Quem dicat compendioſum ſermonem. 120. Differebat ad audientiam alteram, quod uno ſermone explicare non poterat. 122. Sobrie Evangelium exponebat. 125. Deum orabat, ut ſcientiam infunderet meatibus auditorum. 126. Concuſſa illius viſcera ex Herodis impietate. 127. Prædicat, dum Ravennæ conſecratur Archiepiſcopus. 130. In eo Sermone agit de officio Epiſcopi. Laudat Imperatricem: rogat Sacerdotes orare pro Principibus ad fin. Fratres Sanctos appellat Auditores. 141. Vitam, ſalutem, gloriam ſuam Auditores appellat. 147. Arguit Gentilium corruptelam 155. Prædicat ante Sacrum. 160. Brevi Sermone res amplas concludit. Sermone latino prædicat: colligitur ex 159. Conſecrat D. Projectum in Epiſcopatum Fori Cornelii. 165. per tot. Sacris initiatus a S. Cornelio. Conſecrat Marcellinum in Vicohaventiæ Epiſcopum. 175. per tot. Corripit jejunium varium, & intemperatum. 166. Prædicat ante diem primum Quadrageſimæ. Quid ovibus ſuis circa ſuam prædicationem ſuadeat. 173. Prædicat e gradu, & a Sede Sacerdotali. Non niſi per Deum ſe aptum agnoſcebat ad intelligentiam ſcripturarum. 5. Hortatur catechumenos ad Baptiſmum cito ſuſcipiendum. 5. & Serm. 59. *L. Petrus Epiſcopus.*

Cibus. Cruditas ciborum quos generet morbos, & illorum reſeccatio. 41. Cibi parantur relaxandis mentibus poſt laborem. 93. Ut ſumendus a convivantibus. 127. Dominus edit multiplices cibos, ſervus autem ſemicoctam cœnulam. 161. Homo non credit ſibi ſatis eſſe unicum cibum. 163. Salutaris cibus eſt febrientibus amarus. 164. Cibus animæ temperandus. 166. Noſter cibus ut in crapulam deducatur a Diabolo. 12. Agreſti cibo frenatur Luxuria. 13. Cibus datus mortuis. 17.

Cilicia. Fiunt ex pilis caprarum. 167. Detergunt immunditiam corporis.

Cingulum. Indicium ſervitutis. 24. Caſtitatis ſumendum. Eo conſtringenda caro.

Cinis. Terram ſaginat. 164.

Circumſpicere. Chriſtum circumſpicere quid ſit. 32.

Civitas. Civis. Splendor Civitatis Principem ad habitandum invitat. 171. Civis civem a peccato abſtrahere debet. 155. Civis ſolvit cenſum, miles ſtipendium percipit. 166. Civium invidia. 48. Civitas perfidiæ deſcripta. 95.

Clamor. Ad Dominum habendus, ubi noſtra, vel fratrum pericula videmus. 20. Clamor ceſſat, ubi non eſt auditor. 167.

Clavis. Regalis Aulæ ut primam aperit januam, ceteras quoque manſiones penetrales reddit. 44. Quare Phariſæus acceperat claves ſcientiæ. 172.

Cœna. *Eſt ſupra cæna, ſed pone hic.*

Cogitatio. Peccata cogitationis non vitantur. 30. Cogitationes humanæ myſteria Dei non penetrant, ſine Deo. 81. Extra ſe nemo poteſt cogitare. 104. Vana hominis cogitatio. Divitiis diſſipata. Ante reſponſionem eſt maturi judicii. 140. Quæ debeat homo cogitare, ut utile Deo, inutile ſibi tribuat 161. Deus humanas cogitationes exponit. 163. Per cogitationem non pervenit homo ad quod per fidem pervenit. Malæ cogitationes de homine contra hominem exeunt 171. Ut nomine Domini, ac Crucis ſigno vincantur. Cogitationum familia confuſa verſatur in tecto conſcientiæ. 15.

Cognitio. Malorum præſtat cognitionem bonorum. 131.

Columba. Alæ columbæ ſumendæ ad aereas poteſtates vitandas 98. Columba Noe nuntiat diſceſſiſſe Diluvium, & Columba Spiritus Sancti mundi ceſſaſſe naufragium. 160. Ad Columbam innumeræ aves ſordidæ. 171

Columna. Ignea columna ad expellendas ignorantiæ tenebras. 170. Nubis Columna ad temperandos animorum æſtus.

Communio. Cum fratre in præſenti, erit etiam in futuro. 4. Communio compellanda ſermone communi. 43. Communionem Dei ſacrilegus ſpernit. 30. *L. Unio.*

Compaſſio. Erga proximos nulla. 20. Cauſat dolorem. Compaſſio Chriſti patientis quid in auctore noſtro cauſaverit. 77. Chriſti erga prodigum redeuntem. 3.

Compenſatio. Poſſibilium, & uſitatorum pro maximis ſi non fiat, nulla eſt excuſatio. 114.

Conceſſa. Perdit, qui captat inconceſſa. 152.

Concionator. Ceſſat a concione ob nimium æſtum exemplo auctoris. 51. Benigne audiatur. 76. Sine Chriſto non habet quod auditoribus reddat. 77. Faſtidio auditorum ſcripturam, ut tenetur, non exponit. 101. Prædicet ad fructum. 136. Tacet dicenda, ne contumaces fiant contemptores. 137. Dicit ut facturus faciat, & ipſe non offendat. Jubeat auditores orare pro verbo Dei ſuſcipiendo. 144. Silet, ſtupidus magnitudine myſterii. 146. Dicendo breviter laborem relevat. 96. Deo ſibi gratiam dicendi, auditoribus deſiderium audiendi poſtulet. Quomodo ſit piſcator, & auceps. 107. Servit interdum feſtinationi, & tempori. 112. Libentius auditor, cum doctrinam vario modo declarat. 116. Ante cælos conſcendat, quam alios conſcendere doceat. 120. Ut audiatur cum fructu. 136. Se excuſat. 138. Ex tempore prædicet. 139. Faciat, quæ docet. 167. Sit & ipſe in habitu pœnitentis. Quid populo ſuadeat circa prædicationem audiendam. 173. Facta Dei tantum liberaliter non exponat. 95. Ut auditores in prædicatione percutiat exemplo Chriſti. 164. *L. Sermo. L. Doctor. L. Magiſter.*

Concordia. Eſt, dum per unius Domini ordinem familia diverſa voluntate fit una 68. Concordia orantium omnia impetrat. 132. *L. Unio.* Depicta concordia in tabulis Regum, vel fratrum ad quid. 149. Dæmon illam ſcindere quærit. Concordia Cæli, & terræ nexa quæ. 148.

Concupiſcentia. Ad illam perducit formæ decus. 116. Concupiſcentiis famulari, eſt vivere peccato. 113. *L. Fragilitas.* Nati de concupiſcentia. *L. Natus.*

Condemnatio. Ab Adventu Chriſti condemnationis humanæ ſententia ceſſavit. 90. Illa manente condemnatus non juſtificatur. 110. Per Chriſtum ſoluta mortis condemnatio. Æterna condemnatio eſt ira Dei. 137.

Confeſſio Fidei, & peccatorum. Nos per januam fidei introducit 6. Spreta mortem meretur. 29. Cur & quomodo confitendum. 29. & 30. a confuſione, & pudore prohibetur. 34. Peccatorum confeſſio ut ad Chriſti pedes facienda. 94. Ut peccatum remittatur ſine confeſſione. 34. Quomodo confeſſio Deum præveniat. 48. E ſpecula confeſſionis veniæ largitor videtur. 54. Eſt ingreſſus vitæ ſalutaris. 56. Fit ore. Sit inflammata. 57. Quæ ſalutem dat, unde ſit. 60. Fidei confeſſio fit ore ad ſalutem. 61. Ad quid valeat. 71. Fructibus confeſſionum odore agri. 73. In exitu vitæ convertendum ad confeſſionis advocationem. 125. Confeſſio ſignificata in Myrrha. 159. *L. Peccator.*

Confeſſor Sanctus quotidie moritur pro Domino, cum vincit hoſtes. 128. In eo perfectior virtus, quam in Martyre Optat Chriſtum ad ſuam palmam venire. 158. *L. Sancti. L. Juſti.*

Conſpectus. Divitis, & pauperis in terra ſpectatur in Cælo. 124.

Confuſio. Inhæret vitiis. 31. Bonorum, & malorum in hoc ſæculo non turbat bonos. 47. Mixtura bonorum, & malorum penſabitur ſeparatione. Confuſio futuri Judicii timenda. 125. Criminum. *L. Crimen.*

Congregatio Seu Cœtus. Et concilia Sanctorum omnia impetrant. 132. in oratione negligens Sanctorum cœtum diſſipat corpus Chriſti. Ex unitate membrorum ſalus, ex ſeparatione pernicies. In congregatione bona, in ſeparatione mala *L. Concordia. L. Unio. L. Charitas.*

Conjuges. Sit unus ſpiritus in eis, & una virtus. 91. A Deo junguntur & quomodo. 99. Mors conjux Diaboli. 158.

Conjugium. Singulare eſt, quando in duobus una mens eſt 89. Non requiritur ab eo, qui hic vult certare. 119. Cur permiſſum ſacerdotibus in veteri lege. 92. Connubio peccatorum tota mundi figura diſſoluta. 120. *L. Matrimonium.*

Conſcientia. Expulit hominem a Dei conſpectu. 6. Mala impellit ad ruinam. 75. Caro haud ſecura de ſua conſcientia. 88. Ex arbore ſcientiæ frigida, ex arbore ſinapis calida fit. 99. Humanis conſcientiis aptantur illecebræ temporales. 114. Calor conſcientiæ Epulonis in tormentis. 122. In Inferno anhelat flamma ſui criminis. Per Evangelium Chriſtus conſcientiam pandit. 125. Reus in judicio de conſcientia plus erubeſcet, quam de incendio gehennæ. Quando conventa a Villico. 126. Ex bona conſcientia nullum eſt ſupplicium damnari. 135. Doloſa nil palam audet. 158. Diluitur Chriſti baptiſmate. 171. Timor, & tremor conſcientiæ. 36.

Conſenſus. Factis ſemper eſt æquale, & quomodo. 155.

Conſilium. Ex conſiliis proditur Diabolus. 13. Scandaloſum Balaam. 27. Conſilium impietatis quid fecerit. 44. *L. Impius.* Conſilio impietatis recepto nil pietatis remanet. 104. Quis ſecum conſulat. Cui deeſt humanum conſilium, non ſubvenit Divinum. 175.

Conſolator. Non deeſt ei, cui imminet periocutor. 86. Malus conſolator Diabolus. 13.

Conſuetudo. Deficit, cum miracula geruntur. 153.

Conſummatio. Sæculi ut futura ſit. 47.

Contagio. Gentilis quando ſæculi contagionem vitaverit. 23. Dicitur peccatum carnale. 59. Oves rabidæ contagione Luporum laniarunt paſtorem Chriſtum. 100.

Contemptus. Dei facit nobis tempora mala. 43. Contemptus provehit ad patientiam. 124. Contemptores legis, ut contumaces fiant. 137.

Contentio. Mater diſſenſionum, 110. Furioſa contentio elongaverat a nobis vitam. Ne ſit in hæreditate contentio, tollatur avaritia. 162.

Contentus. Quiſque debet eſſe doni ſibi a Deo dati. 120.

Contritio. Ut procuranda. 125. Ad eam convertatur homo, dum ad rationem vocatur. Ut gradatim acquiratur. 167.

Controverſia Inter quos geratur. 122.

Contumax. Et rebellis fit peccator, dum contra legem prævaricatur. 116. Ex contemptore fit contumax. 137. Pietas eſt, de lege non inſtruere contumacem.

Converſio. Peccatoris in Matthæo publicano. Lege 28. & 30. Homo peccat, & Deus convertitur. 45. Converſio ſenſuum, adverſa depellit. 46. Hodie fiat converſio. Converſio ſubita ad fidem. 60. & 61. Peccatoris converſio aliquando debetur ſacro Magiſtro. 107. Converſio peccatoris a Chriſto rogata. 108. Converſo a peccatis Chriſtus veniam promittit. 125. Dominus judicium moratur, ut peccator convertatur. 167. *L. Pœnitentia. L. Timor.*

Convictus. Penes Deum ut accuſatus convenitur ad veniam habendam. 125.

Convivium. Peccatorum cur JEſus adiret. 29. & 30. Convivia ſunt noxia animæ. 41. Secretum convivii non præſumit intrare non invitatus. 93. Convivium pœnitentiæ Magdalenæ mirabile. Semper vivit, qui Chriſto convivit. 95. in Chriſti convivio datur quicquid continetur in creatura. Qualiter faciendum convivium. 127. Natales Sanctorum non celebrantur in profuſioribus conviviis. 129. Deſcribitur divitis convivium. 161. Convivio quærimus ſuperare pondus operis, & laboris. 170. Omnia polluta in convivio Phariſæorum. 171. Convivia longa quid mali parturiant. 174. In domo Petri Chriſtus non quærebat convivium. 18. Convivium Herodis. *L. Herodes. L. Cibus. L. Ebrietas. L. Euchariſtia.*

Coquina. Squallores perquirens, cum Regium habeat apparatum, totus eſt animi ſervilis. 163.

Cor. Ex ventre onerato deponitur ad vitia. 2. Corde intramus ad Deum. 6. Cor penetratur a ſolo Deo. 50. Inter cor, & linguam eſt ſalutis negotium. 56. Satiatur igne cæleſti. 57. Cor arca, & bibliotheca fidei. 58. Tollendum cor lapideum perfidiæ. 65. Cor eſt cælum, in quo regnat Chriſtus. 75. Nec corde peccare, maximum eſt. 89. Dei eſt patefacere cordis arcanum. 94. Corde loquimur ad Deum. 97. Corde, non corpore jungimur Deo. 102. Quomodo tumultuationibus diſſolvantur corda. 116. Ut ſulcata, & ſata germinent corda. 119. Ut Deus tentaverit aperire cor Divitis. 121. Cor ſimulatur a peccatore, ut pœnitentiam a ſe extorqueat. 125. Corda illuminanda a Deo. 126. Franguntur lacrymis parvulorum. 128. Corda non verba judicat Deus. 142. Corda hominum innumera crimina patiuntur. 171. Qua aqua corda mundentur. Ut peccata cordis vincantur. Deus invitatur ad habitandum in corde mundato. Deus de cordibus facta metitur. 9. Quid habitet in corde. 15. Aula cordis non eſt ſine vitiorum ſtrepitu. Cordibus per fidem ſociatis non officit abſentia corporis. 32. *L. Animus. L. Mens. L. Senſus.*

Cornelius. Centurio habuit Spiritum ſanctum ante baptiſma. 60. Corneliensis Eccleſia a Chryſologo ſpecialiter dilecta. 165. Cornelius Epiſcopus Fori Cornelii Pater ſpiritualis Chryſologi. Vid Notat in eo.

Corona. Subituro graviſſima certamina pronuntiantur coronæ 44. Eremitis coronæ debentur, & certantibus in mundo. 107. Ad coronam gloriæ hortati ab Apoſtolo. 119. Multi currunt, ſed Catholicus accipit coronam. Pro corona ut currendum, ad fin. Tot coronas accipimus, quot vitia ſuperamus. Vincenti reſervata corona. 128. Militantibus in terra dantur coronæ cæleſtes. 144. *L. Miles. L. Triumphus.*

Corpus. Noſtrum eſt myſtica navis. 8. Mortificatur cum anima recedit ab eo. In quid reducatur a Dæmone per crapulam, & ebrietatem: 12. Quid ſit. Eſt lectus doloris noſtri. 14. Mortuum ſine anima. 19. Humana corpora vinum novum acc piunt. 31. Corporis præſentia nil prodeſt dum mens abeſt. 32 Corpus breve nemini doleat. 54 Lavandum, ut Domino appropinquemus. 59. Corporis reſolutio ad melius promovet. 101. Corporum occiſores non timendi quare. Corpus eſt ſervus, pretioſius. 102. Infirmatur ad mortem. Eſt tecum. *L. Tecum.* Quando corpus ſine corpore Deo offeratur. 108 Eſt hoſtia, ſi ſit ſine peccato. Vivit quando. Corpus e terra regitur ab anima. 109. Corpus capiunt peccata, & alia. Corpus committetur animam ad Cælum. Corpus febrientis deſcribitur. 111. Corporales licentiæ a luxurioſo contemnendæ. 113. Corpus peccati. *L. Peccatum.* Quibus magis torqueatur corpus in febre. 114. Corpus Chriſti liberavit nos a crimine. 115. Corpus & anguſtia animi. 116. A corrupto corpore ſcelera ſcatent. 120. Corpus myſticum reformatum a Deo, ut eſſe debeat. Corpus noſtrum ad quid ornetur virtutibus. Pauperis corpus cur plenum vulneribus. 121. Pecunia dominatur corporibus. 126. Corporis diviſa conjunctio, & conjuncta diviſio quid nos doceat. 132. In uno corpore Deus homoque miſcetur quomodo. 142. Frena corpori non laxanda. 161 Corpus diverſis conſtat membris. 163. Corpus pulchrum ſi ſit procerum, ad quod fide pervenitur, non cogitatione. 163 Ejus incremento nil majus. In limo corporis verſatur homo. 161. Corporum curationes a Deo fiunt cur, & quomodo. 176. *L. Membra. L. Chriſtus homo.*

Correctio. Secreta dum non prodeſt, ſuccedit publica confuſio. 127. Correctio criminoſi parit odium. Joannes corrigit a ſimili. 137. Fraterna eſt, increpare ut Judex; remittere, ut frater. 139. In ea charitas ſit libertati mixta. Et quomodo facianda. Qui nil de correctione cogitat, de venia nil ſperat. 158. a Deo correptus mox ſolatur. 163. Quomodo corripiatur ſervus Dei ab ipſo Deo in Phariſæos intonante. 171.

Corruptio. Deperit in Reſurrectione, non caro. 117. Corruptio germana mortis quid homini ſuadeat. 118. Eſt rerum ſemper noverca. 146. Fragilitatis humanæ corruptio ex ſania vitiorum. 167. Corruptum corpus. *L. Corpus.*

Corvus. Avis deſcribitur. 163.

Crapula Et ebrietas quæ mala faciant. 1. Cibus noſter a Dæmone in crapulam deducitur. 12. Diabolus dominatur crapulæ. 13. Ut vicit fortes. 41 Avarus indigeriem crapulæ ructat ad cælum. 121. Mens oppreſſa crapulis male judicat. 173. *L. Ebrietas. L. Cibus.*

Creata. Omnia creata a Deo ſunt bona valde. 89. Bona a principio, mala facta a Diabolo. 96. Solo juſſu facta, iterum ſola juſſione ſolvenda. 101. Creata perire dolor eſt. Quid creatis pulchrius? Eorum deſcriptio. 103. Per ſe non ſunt mala, ſed per ea datur occaſio delinquendi. 116. Res creatæ, fuerunt tanquam Deus ab homine adoratæ.

Creatio. Ex nihilo. 48. Creatio, & recreatio ex una, eademque poteſtate. 80. Creatio, & noſtra recreatio a Trinitate tota. 157.

Creator. Cognoſcitur per contemplationam creaturæ 89. Creator omnium Chriſtus Fidelibus in ſalutem, infidelibus eſt in ruinam. Non conſtringitur legibus naturæ. 90. A principin fecit omnia valda bona. 96. Creatori non parit creatura, ſed vetuſtas perit tempori. 101. Creatori ſimus devoti, ut nobis ſit creatura devota. 103. Creator ab humana ratione non capitur. 131.

Creatura. Neſcit, an potiſſimum miretur, quod Deus homo, vel quod homo Deus ſit. 72. Tempore paſſionis Chriſti tota ei compatitur. 77. Fugit injuriam Creatoris, & quomodo 78. Non obſiſtit, ſed deſervit Creatori. 84. Stat, inter vitia, & virtutes. 89. Tentata arte Dæmonis. 96. Hominis creatura juncta Deo in uno corpore. 140. Tota non capit Deum. 140. & 142 In ortu Chriſti non eſt deleta creatura. 144. Terror Creaturæ, quæ Deum videre non poterat. 147. Mala ob id. Tota concurrit ad prandium Creatoris. 163. Omnes creaturæ pavent ad Dei conſpectum. 6. L. ſup *Creator.*

Credere. Corde creditur ad juſtitiam. 56. Totum habet

Uuu a be-

homo, qui credit, Deum auctorem. 56. Credenda divina myſteria. 59. Quomodo credimus in Deum. Fides unde. 60. Quod credendum eſt, cordi, non chartæ mandandum. 61. Quod corde credimus, ore fateamur. Credenda remiſſio peccatorum, & carnis reſurrectio quare. 61. Interrogatio quomodo non convenit credenti. 62. Credendo nobis veniam damus, deſperando labimur in peccata. Nolunt referri viſa, qui volunt audita non credi. 66. Credens ſe filium Dei generi reſpondeat. 68. Quid valeat credere oſtenditur. 71. Dementia hominis nolle credere, quod ſibi deſiderat evenire. 74. Alte dubitat, qui altius credit. Nec decipitur, qui difficile credit. 79. Cito credere, eſt cito cadere. Mundus credidit non viſo Chriſto 83. Cautelæ eſt, tarde humilia de Deo credere. 90. Zacharias in ſe habuit regulam credendi. 90. In pace multi credunt in Chriſto; at in perſecutione pauci martyres. 97. JEſus ſe Deum obicure manifeſtat ad credulitatem noſtram. 102. Priores futura, poſteri præterita credunt, & quomodo. 110. Sine cauſa credit, qui ſe natum, ut periret, credit. 118. Reſurrectio credenda monſtratur exemplis. *L. Reſurrectio.* Chriſto fideliter credendum. 119. Credere non meretur reverteni ab inferis, qui Chriſto non credidit. 123. Credulitas ſentit Deum. 131. Magi principes credulitatis Gentium. 159. Quæ Chriſtianus credere habeat, & quomodo late. 83. Chriſto noluerunt credere Judæi. 123. Et ne ab aliis ei credatur tentant. 131. Eleemoſynarius credit æternam in alio ſæculo vitam. 54.

Creditor. Quando ſit debitor, & e converſo. 88. Cæleſtis totum debitum charitate compenſat. 96. Cæleſtis præſens, ubique, & ſemper eſt. 126. Nec fraude prævenitur.

Creditum. Quanto majus eſt; tanto majus debitum. 26. Differre eſt inverecundi debitoris, non ſolvere honeſti. 123. Credita Dei diſſipans quid. 125. Creditum innocentiæ ſervans, uſuram pœnæ non ſolvit. 167. Divinum creditum humana cautione non eget 62.

Crimen. Crimina filii ſuſtinet pater, qui nuditatem non ſuſtinet. 3. Amatores criminum virtutes accuſant. 32. Crimen conſcientiam vitiat. 62. Beati quos crimen non tangit. 92. Criminum ſuffragia ex mala Divini verbi interpretatione. 113. Criminibus ſuccumbere, eſt vivere peccato. Exempti ab omni criminu per corpus Chriſti. 115. Increſcunt crimina, dum ſuccidunture. 116. Crimen per peccatum dominatur. Origo criminum eſt furor. 117. Criminum confuſio quid agat mali. 120. Crimen, non perſona perit in reſurrectione. 117. Criminum magnitudo perdit virtutum magnitudinem. 127. Aves criminum haſta Crucis pellendæ. 171. Teſtes criminis Herodis qui. 174. Quod eſt criminis, non putetur eſſe naturæ. 11. Criminis magnitudo ex loco, perſona, & officio probatur. 54.

Cruciatus. Non eſt parvus, quando. 132. *L. Afflictio.*

Crudelitas. Furit, quando ſe dilatam videt. 152. Semper poſſidetur a phreneſi. 173. Cur Marti ſe adjiciat crudelis. 155. Crudelibus miſericordia non ferenda. 127. Crudelis in pauperem, fit ſævior in ſe. 123.

Crux. Portanda poſt Deum, non ante. 54. Eſt lignum vitale. Per crucem majora reddita, quam amiſerimus per arborem paradiſi. 60. Ardenter accepta ab Andrea, & Petro. 133. Eam nobis volebat auferre Diabolus. 150. Crucis haſta pellendæ ſunt aves criminum. 171. In Arbore Crucis vela mentis tendenda. 8.

Culpa. Et ultio omnia auferebant. 42. Ex culpa quid acciderit naturæ 87. Ea culpa perdimus fiduciam vultus. 93. Culpa unius defluxit ad omnium pœnam. 111. In reſurrectione culpa perit, non homo. 117. Culpa damnata in ortu Chriſti. 144.

Cultus. Divinus ratione præſtandus. 109.

Cunabula Materna ſuſcipiunt hominem vagientem. 133.

Cunei. Sunt agmina vitiorum. 43. Haud neceſſarii ad carnem arctandam. 174. Cunei hoſtium. 152.

Cupiditas. Præceps ad cenſum quid faciat. 1. Acquiritur de quæſtu, de habendo. 7. Eſt mors, vel nox. 8. Ei jejunat, qui pauperi non jejunat. Satisfacit avarorum cupiditati Chriſtus quomodo. 25. Opprimit cupiditas 29. & 30. Manum aridam facit. 32 Quia incendia cupiditatum non læſus a fumo tranſire poteſt? 89. Cupiditas divitiarum. 104. per tot. Humana illudit mentem. 117. Quomodo fiat humana mendicitas, ut inhumana cupiditas prodatur. 121. Præceps, & incauta quid faciat. 162. *L. Avaritia, L. Divitiæ.*

Cura. Terrenorum deſpicienda. 163. Nulla cura eſt dura, cui vita eſt chara. 167.

Curatio. Mulieris incurvæ quæ. 105. Per tot. Curæ inimicus, qui curam, nec ſanari deſiderat. 113. Sanatus, ſi non permanet in cura, peccat: item ſi relinquat ignem, ferrum, medicamenta. 114. Non curat, qui infirmantis expectat arbitrium. Peccatum facit curam eſſe languiorem. 116.

Curioſi. Stellarum, & Orbis, ſed propriæ ſalutis ignavi a Domino arguuntur. 164. Nimia curioſitas improbata, & damnoſa. *L. Aſtrologus.*

Currere. Qui ſcit melius, coronam accipit. 119. Ut hic currant Judæi, Philoſophi, Hæretici, & Chriſtiani pro corona gloriæ. Currere debemus fideli curſu pro corona quomodo.

Cyprianus. Martyr de Diabolo triumphans virtutum nobis reliquit exemplum. 129. In die mortis illius adſtabat turba malorum, in feſtivitate multitudo fidelium lætatur.

D.

Damnatus. Damnati noviſſimo judicio inhabiles ſunt ad cæleſtia. 122. Damnatus cur filius vocetur ab Abraham. 123. Nil habent cum miſericordia 124. Sunt in ira Dei. 137. De felicitate beatorum magis torquentur, quam de gehenna. 66. *L. Infernus.*

Daniel. Vidit Deum patrem judicare, & Chriſtum, quomodo. 131.

Dapes. Variæ ex hominum ſententia debent enutrire corpus. 163. *L. Epulæ.*

Dare. Deo debemus, quod vult, ut, quod volumus, recipiamus ab eo. 41. Qui non dat, non queratur, ſi non accipit. 103. Da Deo, quod potes, & eris acceptus. 110. Noſtra dare debemus in eleemoſynam, alienaque celeriter reddere. 123.

David. Propheta agit medicum peccatorum in primo Pſalmo. 44. Ut oret pro venturo Meſſia 45. Et pro ſe, licet Sanctus. Pſalmi dicuntur Davidica cithara. 115. Prophetica melodia. 116 David, perſequente Saul, recipit vicinia. 150. Davidica cithara perſonanda in reditu peccatoris. 6. Quid egerit David fiſtula, & cantu. 10. Pater Joſeph vigeſima octava generatione. 145.

Dæmoniacus. Ut curetur a Chriſto. 51. Cur debeat afferri ad Chriſtum. In eo patiebatur Dæmon. Cur Chriſtus requirat in eo tempus paſſionis. Quomodo patiatur. 17. *L. Obſeſſi.*

Dæmon. L. Diabolus.

Debita. Deo reddenda, vel orandum, ut dimittantur, etiam non intellecta. 123. Debita remiſſa a Chriſto in paſſione. Priora pro nobis Chriſtus ſolvit. 125. Debita ſolvere vix ſufficienti non ſunt augenda indebita 137. Petere plus debito, eſt exigere fraudem, non tributum.

Debitor Non ſolvens pacta callidus eſt. 5. Verecundia utitur, dum ejus credita diffamantur. 9. Verecundus mox promiſſa ſolvit 36. Semper debere anxium eſt. 88. Ubi creditor eſt debitor, & e contra, ibi contractus eſt amoris. Debitoribus dilatio creſcit ad gratiam creditoris. 89. Ejus promiſſio expectanda. Debitum Deo charitate compenſatur. 94. Quantum debeat homo Deo. Debitoris inverecundi eſt, aut differre credita, aut promiſſa denegare. 113. Honeſti vero mox utraque ſolvere. Homo ſe accuſet debitorem Deo. Si debitoris auferatur pudor, violatur innocentia. 126. Humanum eſt, quod debitor quærat compendia fraudulenta. Debitor noſter, & debiti executor eſt Deus, quomodo. 25. Debitorum modos ſolvere, lucroſum. 126.

Decalogus. Ejus præcepta ſi non obſerventur, quid mali eveniat. 169. In eo latebat Chriſtus.

Defenſor. Legis fit ejus inimicus quomodo. 96. Defenſor debet eſſe miles, non concuſſor. 137. *L. Miles.*

Deformitas. Invitati eſt injuria invitantis. 23. Deformitas hominis ex brevitate corporis. 163.

Deicidæ. Fuere Judæi quomodo. 172. Cum notat.

Delicta. Qui delicta diſcutit, prodit. 3. Ea non videt vis amoris. 21. Compenſantur dolore. 30. In delictis habetur homo voluntarius. 35. In judicio de delictis miſericordes non judicabuntur. 42. Dulcia lenocinantur delictis. 74. Qui in delicta perambulat, in verticem habet Diabolum. 105. Noſtra delicta morte Chriſti deleta. 110. Prævenienda delicta, ut conculcentur. 116. Quomodo decipiant nos. Non poterant ante ſuperari, quam peccatum per Chriſtum extingueretur, Delicta habent lethalia blandimenta. 117.

Digitized by Google

Delicta finientur in reſurrectione carnis. 117. Delictorum morbis abista eſt imago conditoris. 120. Delicta remiſſa a Chriſto patiente. 123. Proximo dimittenda. 139. Utile eſt ante delicta ſibi veniam providere. 2. Quomodo effuganda de cordibus noſtris. 171. *L. Peccatum. L. Vitium. L. Crimen. L. Debitum.*
Deſcendere. Jubetur Zachæus, ut aſcendat. 54.
Deſerta. Diſciplinarum, non hominum, non locorum erant, ad quæ Joannes prædicabat. 167.
Deſiderium. Chriſtianorum dirigendum ad cæleſtem habitationem. 129. Malum eſt propriis deſideriis mancipari. 132. Eſt filius amoris. 147. *L. Amor.*
Deſperare. Qui deſperat, ad omnia peccata dilabitur. 62. Deſperato poteſt Deus reddere, quod promittit. 90. Ad eorum curam ibat Chriſtus. 16. Deus deſperatis dat ſalutem. 65.
Deſperatio. Inter omnia mala pejor in adverſis venit ſemper extrema. 83. Exprobrata Apoſtolis. Procul ſit a peccatore 94. Deſperatio ſerva mortis quid perſuadeat homini. 118. Proſternit hominem. 71.
Deſtructio. Ab ea ſemper incipit Diabolus. 104. Deſtructio corporis peccati qualiter fiat. 113.
Devotio. Cauta remuneratur, ſervitus præſumpta punitur. 109. Penes Deum ſit magis cauta, quam penes homines. Perfecta devotio huc debet imagini, quod Regi. 147.
Devotus. Animus inſulis beneficiorum creſcit ad obſequium, non ad ſuperbiam. 142.
Deus. Dicitur homo. 5. Ejus nomen, & miſericordia. 6. Vita animæ 19. Executor, & debitor. 15. Soli, & Medico æquiparatus. 35. Juſſu omnia facere poteſt. 34. Eſt ubique præſens ſemper totus. 34. Mora apud illum eſt ſomnus. Deus, qui ubique eſt, quo ſe ipſum fugiat, non eſt. 37. Magnus Dominus vel in corpore noſtro. 46. Ex nihilo cuncta perficit. Curat juſſu 49. Cruciat Dæmones. 52. Ejus providentia. 18. Ut iram habere dicatur. 45. Noſtrorum non indiget. 22. Quomodo miniſtrat gloriam beatis. 24. Ad ejus conſpectum omnia pavent. 6. Poſt jejunium non quærit panem 12. Eſt Dominus ſanitatis. 15. Quomodo dicatur uti paſſionibus. 32. Non inquinatur ſenſibus, vel humanis cogitationibus. 35. Vulnera peccatorum, non corporum Dei conſpectum offendunt. 35. Audit tacentes, videt abſconditos. Non minoratur in homine. Non poteſt ſordidari ad tactum creaturæ ſuæ. 36. Ubi Deus, nullum eſt peccatum. 44. Non manducat neque eſurit. 11. Dei bonitas. 23. Videt cor hominis. 50. Creator boni. 11. Dat poſſe, quod jubet; & facit, quæ præcipit. Hominem manu, cætera verbo creavit. 33. Dat, & tollit temporalia. 46. Deus ſolus, ſed non ſolitarius. 57. Deus pater habet filium, & quomodo. Multos filios habet per gratiam, unum tantum per naturam Filius Dei coæternus patri. 58. Filius eſt germen permanens in æternum intra æternum genitorem. 59. Deo nil addi poteſt 58. Deus unus eſt, ſed Trinitate. 60. Deus pater ut generet filium. 60. Omnipotens. 60. & 62. Eſt omnipotens; in ſe, ex ſe, & ſemper ſecum habet filium. 61. Deus nec fraudat, nec fraudatur. 62. Furata tenet, negata poſſidet. Deo ſalva eſt ratio ſua ſemper. Filius Dei ſemper fuit. 62. Deus pater filium generat, nobis dum revelat. 62. Deum nec abſentant loca, nec tempora repræſentant. 63. Ex ſe dat, non a ſe petit. Deo non fœtet, quod homini fœtet. 65. Auctor temporum. Inter patrem, & filium omnia geruntur amore. Dei promiſſio certa. 68. Inacceſſus mente ſe communicavit homini. 69. Deus homo factus patitur adverſa. Moritur. Docuit orare. Ut Deus ſit panis. 71. Deus homo eſt pavor Sanctorum. 72. Deus eſt Regnum, & totam in ſe Regni continet poteſtatem. 72. Non minoratur in carne. 76. Non videtur in loco perfidiæ. 8. Dei filius contulit humanitati, quod ſemper cum patre poſſedit, & Spiritu. Recreat ad ſalutem, qui creavit ad vitam. Deus Trinitatis nomen eſt. 83. Deus omnipotens, quia omnia peccata donare poteſt. Deus eſt, qui vivit ex morte, reſurgit ex vulnere. 84. Non diſcit litteras, ſed docet. 85. Dat loqui, & tacere. 86. Deus quis ſit, abſque quo non eſt alius, quomodo. 88. Omnia a Deo creata ſunt bona. 89. Deſideratus, incognitus, & Angelis inviſus, cognoſcitur ex Joanne. 90. Claudit, & aperit ora hominum; facit ex ſterili fœcundam, & a contra. Poteſt facere, quod vult, & deſperato reddere, quod promittit. Deo velle, eſt facere; dare, promittere. Apud Deum nullus reatus, ubi nulla culpa. 92. Cum ſtat, corripit, cum ſedet judicat; proſtratis conjacet, cum decumbit. 93. Deus eſt in capite Chriſti, & in pedibus evangelizantium pacem. Omnia bona a principio fecit; quidque fecerit homini. 96. Deo non perit, quod ipſe cuſtodit 97. Teſtis fraudis, & laboris. Dei infirmum fortius eſt hominibus; ſtultum ſapientius; minimum tota magnitudine mundi magnificentius. 98. Quod vult poteſt. 100. Auctor vitæ, non mortis. 101. Ut valeant cognoſci ejus profunda myſteria. 101. Cur mortem cum auctore non extinxit a principio. Ejus juſſio firmat aquas ſuper cælum, &c. in carne ſe manifeſtavit obſcure, ut fidei daret locum. 102. Verbo fecit omnia, & refecit, ex nihilo creavit, ex aliquo reparat. Deus eſt via, veritas, & vita. 108. Non eſt auctor mortis. 112. Deus fraude non prævenitur. 126. Corporeis oculis non videtur. 131. Nec quantus eſt, ſed quia eſt. Eſt diverſa ſubſtantia, & imago ab Angelo. Deus pater loquitur ad filium, cum dicit: *Faciamus hominem ad imaginem noſtram.* Ante humana in corpore ſuſcepit obſequia, quam beneficia homini divina concederet. 136. Deus eſt Verbum. 137. Deus ſuper Joannem, &c. 137. Intra thalamum ſuum ſolam Virginem capit. 141. Totum eſt poſſibile Deo Attendit corda non verba. 142. Teneri locis non poteſt, qui totus ubique eſt. 143. Non eſt ejus injuria incarnatio verbi, & quomodo. In utero plaſmator hominis. Deum cepit Virginalis uteri magnitudo. 144. Deus verus de Deo vero, homo verus de Maria. Deo radiante, aſpectus animorum ſauciatur. 146. Deus in carne honor creaturæ, non injuria creatoris. 148. Deus fugit homine perſequente. 150. Finiri non poteſt 158. Deus pater reſtis ſui filii cur. 160. Eſt nobis Rex, Dominus, & Pater 163. Neſcit arctari tempore. 167. Cur magna relinquens amat minora. 168. Sic ſequitur perdita, ut teneat, quæ reliquit. Amiſſa ſic invenit, ut quæ ſervata ſunt, non amittat. Capit omnia, nec ab ulla creatura ipſe capitur: ſe coarctat in noſtro corpore. 170. Immenſus circuit, apparet, videtur in locis. Cur appareat in rubo, columna, nube. Humanum cum vult Deus, facit eſſe Divinum. 102. Profuſus in largiendo, non erit in reddendo durus. 25. Deus non poteſt mentiri. Cur claudit, vel aperit oculos. 21. *L. Pater cæleſtis. L. Trinitas.*
Deus erga Homines. Dei patris amor in filios. 5. *Pater cæleſtis.* Dei affectus in malos filios ad eum redeuntes. 5. Pietas miſcuit hominem, & Deum. 5. Paſtoris induit perſonam ad ovium utilitatem. 6. Miſeretur ſalva juſtitia. Quid det pro humana miſericordia. 8. Agit nobiſcum ne quid pereat in alio ſæculo. 9. Corda metitur, non manus, nec loca. Gratis dat omnia, quæ habemus. Parva poſcit, maxima redditurus. 9. Adjuvat non in bonis 11. In nos jejunat. Ad nos deſcendit diaboli milites ſuperaturus. 12. E cælis ad inferos deſcendit, ut eſſet reſurrectio mortuorum. 13. Qualis amor Dei in pauperes. Per totum. Quod pauperi injuria eſt, Dei eſt honor. 14. Cibus pauperis ſagination Dei. Ejus bonitas eſt circa malos 15. Quare in homine ad hominem venerit. Homines quærit, non humana. 18. Mittit flagella ob culpas noſtras. 20. Dormit quando nos invadunt tempeſtates. Sibi immutabilis nobis mutatur. 23. Eleemoſynæ centeſimam uſuram promittit. 25. Suſcipit pauperes, & divites non repellit. 28. Velatur humano corpore, nos ne terreat. 29. Abſtergit humana vulnera. 36. Amore pauperis vendit Regnum fragmento panis. 41. Tantum petit ab homine, quantum ſcit illum habere. Dei miſericordia differt judicium ad mortem 42. Eſt debitor miſericordiæ. Homo peccat, Deus convertitur quomodo. 45. Nobis militat ad ſalutem. 46 In humanitate charitatem oſtendit. 47. Humanis ſe aptat anguſtiis, ut ſalvet nos 48 Quos odit, declinat. Parens per ſæcula. 49. Ex gratia ſubvenit infirmo ad alterius fidem. 50. Deus revertitur ad peccatores, ſi ipſi convertantur ad eum. 20. Deus, quem videt, ad gloriam vult videre. 54. Quærens peccatorem, non peccata, ſed hominem quærit. Hominem inter peccata quærit, & pro ipſo Tartara penetrat. Oblationes, ex rebus alienis non acceptat. Amor Dei cognoſcitur ex generatione humana. 55. Deus pater dat totum ad ſalutem. Vocat populos per ora ſacerdotum. 62. Deus quærit Symbolum a nobis, ut nos credamus. Dat nos ſe non videndo videre. Amari ab homine perquirit. Dat vitam mortuis, deſperatis ſalu-

Xxx tem,

tem, ſœtentibus vigorem 65. Fecit creaturas ad ſervitutem hominis. 69. Etiam Angelos. Se communicavit homini. Tentat nos, cum ſinit ire ad laqueos tentationum. 70. Commodavit Chriſtum terris, ut diabolum vinceret. Ut ſit panis. 71. Amore Dei in utero adoptati, ut liberi naſcamur 72. Dat hominem ſentire Divine. 79. Et cogitare divina. 81. Gratius odoratur Sanctitatem cordis, quam incenſum Arabiæ. 87. Currit per veniam hominum. 90. Delinquentium gemitus eſurit, ſitit lacrimas peccatorum 93. Delictum noſtrum charitate compenſat. 94. Majore tribuit, quam rogatur. 95. Quid homini fecerit e principio. 96. Refert ad meſſem collectionem zizaniorum, & tritici quomodo. 97. Vocat omnes abſque diſcretione perſonarum. 99 Martyribus amicus. 101. Creavit omnia propter hominem 103. Repetit animas Sanctorum. 104. Per Paulum rogat hominem per miſericordiem cur. 102. Per miſericordiam dilatat viſcera, & alia fac t. Fidem, non mortem quærit. Placatur voluntate, non nece. Deo placet homo, ſi bene vivat: placatur hoſtia Deus ſi ſancte offeratur, & ſi immaculata, elias exacerbatur. 109. Acceptat ab homine id, quod ipſe dare poteſt. 110. Naturam fecerat, ut homines crearet ad vitam. 111. Pro magnitudine vulneris adhibuit magnitudinem medicinæ 113. Homini, non peccato largitus eſt gratiam. Infundit pietatis imbrem ad delenda peccata. Hominem perquirit hominis tantum amore. 114. Avidus Inquiſitor humanæ ſalutis quomodo. 111. In paupere clamat ad divitem. Spretus in paupere, non ſubvenit, ut pater. 122. Omnibus pro ſuo munere proſpexit ad ſalutem. 123. Pauperem, & divitem e conſpectu ponit, ut viciſſim curentur. 124 Morienti Deus apparet ad judicium. 125. Hominibus formam hominis demonſtrat, ut videatur. 131. Dat munera divina. Cum fugit peccatorem percit. 21 Deo unitas accepta non ſingularitas 132. Merita Martyrum Dei dona ſunt. 135. Hominem reſumpſit ex utero mulieris. 143 Naſcitur, ut reficiat naturam. In ambiguis aperit veritatem 145 Amore mundum invitat timore labentem. 147. Cur humanam aſſumpſerit naturam, non Angelicam. Voluit ſe videri in homine cur. 148. Deus adeſt, cui non eſt homo, qui adſit. 156. Quæ beneficia dederit homini, & quæ reparaverit amiſſa. 161. Deus requirit noſtram ſervitutem, humano more cur. Redarguit dubitantes de ſuis promiſſis. 163. Dubium in fide mittit ad corvum, cur. Quos corripit, mox ſolatur. Quantum ſe deponat hominis more. Pater noſter curam ſumit de nobis. Mori non poteſt, cui vita Deus eſt. 166. Recipit peccatores, quos ſanctificat, cum propinquat. 168 Deus non eſt criminis receptor, ſed hominis. Gaudet de reditu peccatoris. Amor in nos oſtenditur ex quo. 170. Cur protegat ſicut Aquilæ, & Gallina. Errantem ovem quærit, ut paſtor. Mutat, & commutat ſua officia, ut nos mutet in melius. Operariis ſuis præmia promittit. Dedit nobis omnia. Beatia oſtendit æterna, & glorioſa. 176.

Homines erga Deum. Ad Dei conſpectum intramus corde, & per gratiam. 6. Ad ejus conſpectum omnia pavent, ſed homo exultat, & cur. Deo debemus quod naſcimur, & ſumus. Deo negare quod vult, eſt velle ſibi Deum negare, quod deſiderat. 8. Deo filii arietum afferendi, & qui 10. Ad Deum ducendus eſt proximus, etiam trahendo illum. 10. Deo aliquid dandum. 12. Iter ad Deum impeditur e Dæmone. 16. Ad Deum per Deum pervenitur. Deo conſignandæ opes in paupere, ut ſerventur. 23. Non moveadus loco. 34. Tactus a creature non ſordidatur. 36. Publice laudandus ob gratias acceptas. Fugitur Deus a peccatoribus. 38. Qui audit ſupplicantem, Dei auditum ſibi aperit 43. Quod non placet aſtare Deo, eſt ſurreptio Diaboli. Dei contemptus fecit nobis tempora mala. Deo vero cognito gaudendum. 46. Dei lumine opus eſt in opere Dei. 51. Revertitur ad peccatores, ſi ipſi convertantur ad eum. 20. Oblationes ex alienis rebus Deus non acceptat. 54. Amor Dei cognoſcitur ex generatione humana. 55. Dulur non poſſe de Deo loqui, quod ſentitur. 57. Munera Dei cum redduntur, non amittuntur. 59. Accedentes ad Deum ſint mundi corpore, & animo. Quod ſit Deus, credendum. 61. Qui Deum videre cupit, viſionis ejus teneat menſuram. Humana quæ Dei ſunt homo non capit. 62. Terribilius, quod homo detur cælo, quam quod Deus detur terris. 67. Sed amantius, quod judicem mutaverit in patrem. Dei nomen cut honoratur ex noſtro actu, aut blaſphematur. 67. Divina beneficia non expevent 68. Cum e more cuſtodienda. Qui ſe filium Dei credit, generi reſpondeat. Ejus amorem non capit homo. 69. Omnia divinitus geſta ſunt pavenda. 70. Timor cum Deo loqui. 86. Coram Deo magnus, quantus erit penes homines? 88. Apud Deum eſſe juſtum muneris eſt divini. 89. Cautelæ eſt tarde de Deo humilia credere, & tardius contumelias ſentire. 90. Amore deletur debitum cum Deo. 94. Deus inhonoratur ſi ejus facta humano modo tantum exponantur. 95. Miratur homo, quod Deus vexetur humano in corpore. 102. Apud Deum ſit caute devoto, & cur. 109. Divinæ charitati non poteſt homo ſimile redhibere. 110. Homo ſit peccator, ut Deus ſit juſtus 112. Deo quis tantum famulatur, quantum Mundo ſervivit. 114. Homo eſt debitor Deo cur. Coram Deo non glorietur homo de juſtitia, merito &c. 123. Qui in cauſis hominem, non Deum timet facile a juſtitia deviat. 127. Homo ſequatur Deum, non præcedat quomodo. 131. Exaſperatur Judæus videns Chriſtum Deum, cur. 131. Quæ a Deo petenda. 132. Deum timent omnia, quæ timentur. 144. Triſtabatur creatura non valens Deum videre quomodo. 147. Amor erga Deum qualis eſſe debeat. Amans cupit videre Deum. Homo in terrenis eſt Dei Vicarius. 148. In ſe vadit, qui in Deum vadit. 152. Vero Deo contradicit, qui ſe Deum facit. 155. Dei Imaginem portare recuſat, qui Idoli portat perſonam. 155. Deum quærere, & neſcire quærere, magis neceſſitas eſt, quam reatus. 157. Paulus Dei amore peccabat in Deum ex ignorantia. Deum naſci non vult Prophanus. 158. Soli Deo tenetur homo ſervire 16. Dubitans de præſentibus, cum futura jam ſentiat, deputatur ignibus gehennæ. 163. Cum Deo commorantibus vitæ ſubſidia non deſunt. 166. Deum non violat peccator propinquans 168. Peram, panem, & æs, quod portare debemus, Deo jubente. 170 Invitatur ad habitandum ſplendore Civitatis, Templi, & cordis. 171. Dei filium dum Joannes revelat, ſuſcipit mortem. 174. Servi Dei ſtant, non jacent. 15. Mala patiuntur ad coronas.

Dextera. Domini eſt Chriſtus. 33. Virtus eſt opus dexteræ quomodo. 9. Chriſtus revocat Apoſtolos ad dexteram. 78 Fugiamus, quæ a ſiniſtris ſunt; ſi a dextris aſtare deſideramus. 9. De dextera ad ſiniſtram tranſire quid ſit. 168. *L. Siniſtra.*

Diabolus, ſeu Dæmon. Auctor deſperationis. Quid deſperato faciat, & mercenario ſuo. 2. Vellet homines crimino ſos fieri, criminumque magiſtros 2. Nec ſinit eos exſatiari quare. Diabolus eſt mendax, & porcus, & quibus paſcatur. 5. Saginatur vitiis. Non tollit famem. Auctor mali, & quæ mala agat. 11. Tentat primordia virtutum. Extinguit bona in ipſo ortu. Nequam per ſe, nequior provocatus 12. Saturatur ex culpis Cibum in crapulam vertit. Qui ſint ejus milites, & quid agant. Dolis pugnat, ubi non ſuppetunt vires. 13. Dominatur crapulationi. Elevat, ut præcipitet. Lapſus quærit. Sæpe victus non cedit. Promittit ut fallat. Dum petit adorari, quæ faciat mala. A Domino repercuſſus contra nos ſævit. Etiam tempore quadrageſimali, & quomodo. Eſt ichnichtiarum Princeps. 14. In monumentis habitat. 16. Geſtit homines ſepelire vivos. Mala patitur, ut homines intereant. Quibus fraudibus utatur, ubi aperte non poteſt expugnare. Curat, ne homo redeat ad Deum. 16. Non poſſidet hominem, niſi e divina ſervitute ſubductum. Injuſte lamentatur de tempore. 16. Mutat fætores. Cœnum petit. Mittitur in gregem porcorum. Cur porci moriantur. Omnia perdere cupit. Cruciatur de vita hominis, vivos ingerit ſepulchris, mortuis cibos apponit. 17. Culpa diaboli ad hominis pœnam redundat, & quomodo. Cur Regna promittit, habitetque ipſe in ſepulchris. 17. Promittit ſuperna, ut ad inferna pertrahat. Adulatione utitur. Timet, & ſimulat. Et cum legione ad unum. Eſt miles deſidioſus. Sordibus, & cœno delectatur. Ejus odor nec ſuſtinetur a porcis. Avis cæli ædificat, & fructificat. 19. Ex Angelo effectus diabolus. 26. Ejus laqueus eſt ſuperbia. Abſtulit humana, dum divina promiſit. 27. Ejus ſcandalum. Scandalum fecit diabolum. Deſcribitur ut ſpiritus. 51. Quomodo humanis anguſtetur ſenſibus, ſurdus, mutusque dicatur. Antiquus refuga, ſenſus hominum obſeſſit. 52. Fallit homines, ut mala obſeſſi credantur naturalia, incurabilia, lunatica. Pacem penitus evellit. 53. Diaboli latrocinium collocavit hominem

in ſpeluncam, 65. Ab eo eſt omna malum. 67 Diabolus dicitur malum, quare. 70. Ut nos decipiat, & trahat in peccata 71. Tentatio diaboli eſt prævia miniſtra ejus. 72. Mundum reddidit immundum; hominem traxit ad mortem; & affectum commutavit in parricid um. 96. Bonis mala ſuperſeminavit ad noſtram ruinam, & quæ. Fraude contendit, ne creatura in ſuo ſtatu conſiſtat. 96. Seminat hæreſes inter fideles, inter ſanctos peccatum, inter pacificos lites, dolos inter ſimplices, inter innocentes nequitiam, cur. 96. Laborat juſtos capere, non poſſidere peccatores. Ad ruinam hominem impellens derelinquit, ut intereat. Gaudet noſtris malis, & alia. Hominem non vult habere, ſed perdere; cur. Servis dormientibus ſuperſeminat zizania. 97. Infamat Dei ſervos, ut pœnam vice præmii reportent. Noſtrum damnum ſuum computat lucrum. Dæmones dicuntur aves rapaces, voraces, aereæ. 98. Machinatus eſt in vitam 101. Incipit a deſtructione. 104 .Ejus deſcriptio in muliere incurvata. 105. Obſecundat malis voluntatibus, & turpiſſima ſervitute dominatur. Arte decipit. Oneribus peccatorum deprimit homines ad terram. Equitat in verticem eorum, qui perambulant in delictis. Ad pejora impellit, qui ſuo ſtudio vadunt ad mala. Quomodo honoret ſervitutem ſibi ab homine factam. 114. Conturbat paſſiones hominum ad lapſum. 115. Habet pro conjuge Mortem. 118 Quid contra D. Apollinarem fecerit. 128. Promittit mala, non bona, homines nec æternos vult, nec temporales. 131. Angelus commutari maluit in diabolum, ne hominem plenum gloria videret. 148. Fœminam Evam dolis aggreditur. Inſanit ad firmitatem fidei, & tentat ſcindere concordiam. 149. Volebat nobis auferre Crucis vexillum. 150. Quid ſentiret de virtutibus Chriſti vir facti. Nato Salvatore, genuit numeroſa portenta, & cur. 155. Diaboli locumtenens fuit Herodes. 155. Circuit, ut devoret. 170. Mentitus fuerat ſe Deum. Invidia fecit diabolum ex Angelo. 172. Chriſti paſſionem deguſtabat in capita Joannis, ſitiens. 174. Quomodo ſit ſuperſator. 96. Dæmonia ſurreptio, quod oraturi mane non intramus Eccleſiam. 43. Chriſtus, & Homo erga *Diabolum*. Diabolo qui ſe jungit, eſt Dæmon unus 5. Diabolo ignota ſunt noſtra bona. 7. Eo victo vitia nil valent 11. Impugnandus dimicante Chriſto. Chriſto vincitur, ut cedat Chriſtianis 2. Capitur ſuo laqueo, quando primis tentationibus reſiſtitur. Coram Chriſto perdit artes. 16. Signa ſunt diabolo ad ruinam. Non prævalet vigilantibus, & ſobriis. 12. Jejunantibus nobis eſurit. Deus deſcendit, ut diabolus vinceretur. Reprimitur a Chriſto ejus auſus. 12. Ea conſiliis proditur. 13. Cavendi dæmones, non timendi. 16. Fugantur ſolo nomine Chriſti. Ab homine trahuntur ad Chriſti præſentiam. Dæmones non cedunt, niſi victi; non lædunt, niſi juſſit. Ex vitiis noſtris habent poteſtatem nocendi, quam ex virtutibus perdunt. Chriſti transfretatio liberavit nos a Dæmone 17. Ad nutum Chriſti torquetur dæmon, homo liberatur. Ab obſeſſis patitur mala. *L. Obſeſſi. L. Dæmoniacus.* Timet inermem, fugit armatum, 17. Niſi Deo permittente, nec prævalet contingere porcos. Quando homo cæperit ſequi dæmones. 38. Non eſt Dæmon, qui Chriſto non cedat. 51. Dæmon torquetur in obſeſſo. Diabolus confunditur a Chriſto. 52. Fugatur, & vincula ſolvuntur. Diabolo non detur locus. 53. Statim paret Chriſto, ne mora ſibi ſit damnoſa 65. In terra ſit diaboli voluntas. 70. Dæmonis inſidiæ a Domino vigilante panduntur. 97. Quomodo mala Dæmonum vitentur. 98. Nil poteſt in homines cautiores. 105. Chriſto regnante diabolus peribit. 139. Superatur a Chriſto in publico conflictu, cur. 151. Qui jocatur cum Diabolo, non gaudebit cum Chriſto. 155. Diabolo renuntiant, qui feſtinant ad Chriſtum pervenire. 158 Mitis bellator expugnat Diabolum. 170. Vincitur a ſuis olim victis. Quid valeat ad Deum 172. Divinæ virtutis eſt Dæmonem proprio truncare mucrone. 57. Dæmon captivus hominis ab adventu Chriſti. 18.

Dicere. Ex ordine propoſito ſæpe non poſſumus religioſa neceſſitate. 114. Auctoritas dicentis contumeliis vacuatur. 131. Dicere timet concionator, ne auditoribus contemptoribus obſit. 137.

Dies. Qua Jeſus locutus eſt de ſero, quæ fuerit. 21. Dies gratus, ſed gratior ſerenus. 41. Dies Dominicus a Chriſtiano ſervandus. 105. Dies moritur, & reſurgit. 118. Die non tenetur conditor dierum. 131. Chriſtus propter nos diem ſuſcepit, & tempus. Dies illuſtratur corona martyris. 135. Dies verus illuxit, quando Dominus natus eſt. 159. Dies ſalutis agnoſcendus 164. Chriſtus æternus dies. 170.

Dignitas. Dignitatem non invadit, qui ſine inſulis dignitatis eſt. 109 *L. Domus.*

Dii. Gentium criminoſi. 57. Ignorentur ab eo, qui vult ſcire Deum. 61. Captivitas multis diis ſervire Dii fecerant non videre Deum, quem homines videbant. 62. Ut infamarentur in Kalend. Januarii late. 155. Dii multi a Dæmone figurati, ut unus, veruſque Deus neſciretur. 16. Gentes diis innumeris ſerviebant, quia verum Deum ignorabant. 18.

Dilabi. Dei nutu cuncta dilabuntur. 176.

Dilatio. Debitoribus dilatio creſcit ad gratiam creditoris. 89. Differtur Sermo, cum tempus dicendi elapſum eſt. 121.

Dilectio. L. Amor. L. Pax. L. Inimicus.

Diluvium. Ad expiationem mundi. 69. & 165. Ab eo tempore aperitur ſacramentum jejunii quadrageſimalis, & non ultra cur.

Dimittere. Peccata in nos dimittere debemus ea Dei mandato. 139. Alias nobis non dimittentur. Quomodo dimittenda Dimittendum proximo. 68. *L. Oratio Dominica.*

Diſcere. Humana ut poſſimus, tota vita brevis eſt! quanto magis divina. 112. Ut diſcatur. 101.

Diſceſſus. Dei ab anima cauſat ei mortem. 19.

Diſciplina. Aſpera ſenſibus immaturis recipitur amore. 108. Diſciplina opifex ſuccurrit naturæ imperfectis. 132. Diſciplina quadratæ fidei eſt in quadrageſima. 11.

Diſcipuli. Chriſti confugiunt ad eum in tempeſtate. 20. Suſcitant Chriſtum Quare ad dormientem confugiant. 21. Cur Chriſtum ſequantur ad ſuam patriam redeuntem. 49. Eorum impotentia in curando Dæmoniaco Magiſtro attribuitur. 51. Ut fugent Dæmones a Gentibus. Non ſanant Dæmoniacum, cur. 52. De reſurrectione Chriſti nutantes revocantur ad fidem. 76. Pueri vocantur, quia erant parvuli in fide. Diſcipuli Domini in tenebris paſſionis relicti 78. Dicuntur fratres Domini. 80. Magiſtrum fide ſuſtolerunt vivum. Conflictus fidei, perfidiæque diſcipulorum 81. Pace confirmati a Domino. Confortati. Chriſtum a mortuis rediiſſe credebant in anima cum ſola imagine carnis. Bella cogitationum diſcipulorum. Verba Chriſti ad diſcipulos: *Videte manus meas & pedes:* Declarata per diſcurſum aureum. 81. Invitantur ad renovanda vulnera. Tardius credidere ex amore. Et ex magnitudine cauſæ. Pœna dominicæ paſſionis tranſierat ad diſcipulos lata. 83. In orbem miſſi, ut ſint ſpes omnibus, qui ſibi deſperationis cauſa fuere. Eorum in credendo mora eſt firmamentum nobis. Terror ex Judæis, & facinus mortis Chriſti concluſerat domum, & corda diſcipulorum. 84. Conflicti Chriſto ablato, ſed reddito pacifici. Internam, æternamque pacem illis offert Chriſtus. Miſſi a charitate Chriſti ad patienda mala. Etiam ad remittenda peccata. Diſcipulus eſt injuria magiſtro, ſi illius non ſequatur inſtitutum 94. Et Diſcipuli probitas laus eſt magiſtri. Diſcipuli credebant, Domini tactum eſſe ſolo corpore. 100. Diſcipulorum labor, & pœna in diſcendo litteras 101. Diſcipuli Chriſti armantur ad Synagogæ interitum cur, & quomodo 137. Eorum fuga excuſatur a Chriſti fuga in Ægyptum. 150. An culpabilis fuerit. 133. Diſcipulis Chriſti beatitudo promiſſa. 161. Cur bini a Chriſto miſſi. 170. Cur prohibentur tollere quicquam in via. Quomodo ederent non lotis manibus. 171. Diſcipulus ſcientiam non obtinet, ſi pro ſua voluntate doceri contendit. 173.

Diſcordia. Concors inter ignem, & aquam. 164. Diſcordias Gentium pacificus prælistor auſert. 170. Diſcordias, & lites ſuſcitat Diabolus in quadrageſima. 13.

Diſcretio. Inter fidelem, & infidelem ex quo ſumatur. 96. *L. Separatio.*

Diſcutere. Delicta, prodere eſt. 3. Diſcutere aliquid eſt illud ampliare. 115. Diſcuſſio ſevera dicentem audientemque onerat. 116.

Diſpenſator. Parabola de fideli diſpenſatore omnes tangit. 26. per tot. *L. Dux. L. Eccleſiaſtici. L. Pater familias. L. Pauper. L. Servus.*

Diſpenſator bonorum non incubator eſt dives. 121.

Dives. Pœna, non cenſu, qui cuſtos eſt auri. 22. Confundetur in alio ſeculo. Cor habet vel in cælo, vel in terra. Quanto plus habet, tanto amplius debet. 26. Divites Sancti, quomodo divitias poſſiderunt. 28. Dives ſemper vult dare, cum declinat ad pauperem. 39.

Dives malus ut puniatur. 47. Dives miſericors tot ſervos habet, quot nummos. 54. Inhumanus, ex filio Abrahæ fit filius gehennæ. 54. Dives det pauperi, & Deo. 66. Deſpiciendo pauperem quid habeat. De eo. 104. Deſcribitur dives congregans divitias. Quomodo intra ſe cogitet, ſe uſus conſiliario. A divite interrogatur diabolus, qui erat in corde ipſius. Dives avidus non habet ſemper. Ignarus de præſentibus, diſputat de futuris 104. Claudens horrea pauperi, ſibi claudit. Cur ſtultus. Cogitata perdit. Vigilet in opere bono. Sit dives in miſericordia, ut ſpiritualiter ſit dives. Divitem deglutit infernus. 121. Eſt diſpenſator, non incubator divitiarum. 121. Servus eſt opum. Ignobile ſepulchrum pompæ. Durior adamante. Semper eget avarus. Ejus cum paupere conflictus. 124. Dives pauperem videat, & e converſo. Diviti perit, quod pauperi negatur, vel ſpargitur ad pompam. Homo dives erat Chriſtus, & quomodo. 125. Dives in tempore, mendicus in ſempiternum erit dives malus. Divitis virtus in humilitate. 136. Dives ſerviens Chriſto quam peram, panem, & pretium habere debeat. 170. *L. Avaritia. L. Avarus. L. Epulo.*

Divina Contraria ſunt humanis, & e converſo. 21. Cur humanis Inſinuentur exemplis. 39. Largitas divina fuſe per tot. 39. Divina ſcire, Dei munus eſt. 76. item ſentire. 79. Quando ſe miſcuerant humanis. 89. Quod tempus ſufficiat ad divina intelligenda. 112. Divinus ſenſus verbis celatur humanis. 139. Divina verba modis humanis non penſanda. 146. Bonis divina ſuccurrunt, cum deſunt humana. 156. Divina generatio teſtem neſcit. 160. Divina beneficia homini dare naturalia, & ſupernaturalia 161. Divina hæreditas quare dari, nec dividi poteſt. 162. Lex docuit penetrare ſecretum ſenſus divini. 168. Mancipata divinis Officiis miniſteriis purificanda. 171. Divina ſervitus præponenda humanis affectibus. 19. Divinum humano auditu non accipiendum. 74 *L. Trinitas.*

Divinatio, Fugienda quare. 18. *L. Aſtrologus.*

Divinitas. Nec initium capit, nec recipit finem. 57. Nil ſiniſtrum recipit. 57. & 59. Nec Trinitate dividitur, nec unitate confunditur. 60. Deitas una in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto 61. Non eſt humano modo æſtimanda. 67. Divinitatis, & humanitatis cognatio ſempiterna pavenda. 72. An mirabilius, quod Deus homo, an quod homo Deus. 72. Deitas Trinitate diſtincta, non eſt unitate confuſa. 83. Neſcit exteriora. Uterum Marianum ingreſſa abſque Virginitatis detrimento. 84. Deitas non clauditur mente carnali. 131. Nota per Chriſtum. 151. Externam non recipit nationem. 160. Deitatis plenitudo ubi habitet. 6. Divinitas craſſata myſterio quomodo. 84. *L. Trinitas. L. Deus.*

Diviſio. Caio ex mala diviſione Deum offendit in ſacrificio. 109 Cupiditas vellet facere Chriſtum auctorem diviſionis. 162. Bonorum cæleſtium non petenda diviſio. 162. Ut tres in duo, & duo in tres dividantur ex Chriſti doctrina myſtice. 162.

Divitiæ. Quæ mala agent. Et eorum cupiditas. Quomodo ſerventur. 23. Quomodo poſſideri debeant. 28. Divitiæ quid Matthæo publicano fecerint. Ut proſint reſpicientibus cælum. 54. Relinquendæ a ſerviente Deo. 170. Sunt onera gravantia. Earum fallax illecebra quando fugatur. 104. Illarum finis. 121. Per tot. Num ſint criminoſæ per ſe. Cur in Abraham, & Epulone diverſos operatæ ſint effectus. Divitiæ pereunt homini, non crimini in inferno. 122. Animus, non divitiæ ducit ingratos ad pœnam. 124. Ex eis tumor mentium. 136. Non ſequuntur morientem. 170. Hic ſumus earum prorogatores. 125.

Docere. Non debent mulieres, ſed diſcere. 82. Quomodo Paulus docuerit. 101. Labor eſt docere. 163.

Doctor. Docens omnibus profutura loquatur. 43. Diſputat lecta; ut optime intelligantur. 52. Doctori præſtandus benignus auditus. 76. Hoc accipit doctor, quod meretur auditor. 86. Ut fiat deprecator. 96. Supplicat diſcipulum, ut velit ſcire. 101. Quando poſſit obſcurare ſacram Scripturam. 112. Doctor verbi Dei ante cælos conſcendat, quam homines doceat penetrare cælos, 120. Teneat ſenſus moderatos ſcripturæ, & cur. 125. Malus, ſi obedientes non doceat, pius non docendo contemptores. 137. Doctor noſter ſit Chriſtus in inſinuandis præceptis. 163. Doctor faciat, quæ docet. 167. *L. Concionator. L. Scriptura ſacra. L. Evangelium. L. Magiſter.*

Doctrina. Chriſtiana prius ad verbum diſcenda, ut deinde myſteria intelligantur. 56. Cur Chriſti doctrina ſit obſcura myſteriis. 96. Sit varia in docendo rudem. 106. Quomodo variis declaranda. 112. Ejus ordo moderandus, ut aliud non impediatur ex alio 114. Evangelica tripartito ordine ſermonis ſalubriter præbetur. 115. Cæleſtis vario modo, deprompta ſuavius aperit ſacramentum Eccleſiaſticæ ſcientiæ. 116. Moderate ſumatur ex ſenſibus Scripturæ. 125. & 126. Cæleſtis a Scribis corrupta. 158. Doctrina familiaris a Chriſto tradita. 161. Eſt filia humilitatis. Doctrina fidei eſt utilior ſimplicitate. 166. Doctrina in dictis ſcientia eſt, in factis virtus. 167. *L. Verbum Dei. L. Concio. L. Scriptura Sacra L. Evangelium.*

Dolor. Compenſat, & delet peccata. 30. Vis doloris in arduis languoribus ſæpe dat conſilium. 35. Revocat dolor, quod blandimenta depulerunt 64. Dolor eſt perire cælum, &c. 101. Dolor major eſt habita perdidiſſe, quam non habuiſſe. 123. Dolor provehit ad virtutem. 124. Revocat interdum dicentem a ſerie electionis. Dolor quando nos compellit ad reddendam rationem quid agendum. 125. Quæ moverint auctori noſtro dolorem 175. Dolor ſuperhumanus eſt, cum eſt propter Deum. 57. *L. Afflictio*, L. *Mœror.*

Dolus. Polluit labia. 62. Doloſitas fremit ſe deceptam. 152.

Dominari. Omnibus dominatur, qui propriis non tenetur. 21. Chriſtianus dominetur elementis. 113. Dominatio ſempiterna ex ſervitute Chriſti. 114. Vera dominatio eſt famulatus Dominicæ ſanctitatis. 115. Patris, & Filii una eſt nobis dominatio. 61. *L. Præſidere.*

Dominus. Cum domi occiſus eſt ſcelere ſervorum, ad totam domum vindicta pertendit. 78. Manumittens ſervos. 96. Terrenus exigit ſolicitam ſervitutem. 109. Non Dominum, ſed Villicum hic quiſque ſe agnoſcat. 125. Eſt ſuper ſervum. 137. Abſtrahat ſervum a peccatis, ne peccet & ipſe. 155. Domino naſcenti parantur laquei a ſervo contumace. 158. Dominus cœnans, & ſervus miniſtrans deſcribuntur. 161. Quicquid egerit circa ſervum, juſtitia eſt. Ex ſibi præſtita ſervitute intelligat quomodo debeat ſervire Deo. Fidelibus ſervis juſta cibaria miniſtrat. 163. Eſt nobis Deus. Non quære, ſed quid fieri velit Dominus inquirendum. 166. Ad dominum pertinet peculium ſervi. 15.

Domus. Ampla duos non capit ex invidia germanos. 4. Domum patris habitent filii ubi multa bona. 1. Terrenam domum cur Dominus cæli intret, & quando late. 18. per tot. Domum noſtram intrat Chriſtus. 54. Ex apparatu manſionis dignitas Hoſpitis innoteſcit. 92. Eliſabeth domus myſtica ut ſeparetur. Clauſit domus non prorumpit extraneus. 93. Domus propria gratior poſt tempus. 114. Domui Mariani uteri qua penſione fuerit a Deo ſatisfactum 140. Ad eam nullus pervenit præter viam. 142. Domus mundi pro homine facta 148. Quid ſit ſua domus ſapit, qui ſentit alienam. 151. Ejus ornatus invitat auctorem ad habitandum. 171. Domus penetralia tripudiare, & lætari dicuntur. 175. in domo ſua cur eſt Propheta ſine honore. 48. *L. Habitaculum. L. Hoſpitium.*

Donatio. Chriſti perpetua. 125. Dono Dei largientis unuſquiſque ſit contentus. 120. Nec alterius donum velit occupare. *L. Munera.*

Dormiens. Eſt homo, cum male facit. 22. Profunde dormit, qui non excitatur ad ſonum cæleſtium oſpiarum. Dormire dicitur peccator. 34. Profunde dormientes tota nocte, quid perdant. 39. Dormientibus ſolent imagines corporeæ apparere. 81. Irruere in dormientes ſignum debilitatis 97. Cum ſervi dormirent, Dominus vigilabat quando.

Drachma. Perdita, & inventa deſcribitur. 169. Multa dubia circa illam ſolvuntur.

Dubia. Firmanda ſunt. 112. In dubiis vitandum judicium, & Deo remittendum. 145.

Dubitans. De divinis promiſſis arguitur. 163. Cur ad corvum mittatur. Invectiva contra illum. Deputatur ignibus mortis, & gehennæ, & quare.

Duodenarius. Numerus Apoſtolorum per quaternarium format tripartitam quadrigam, & ad quid. 170. Duodecim Patriarchæ diſtincti in duodecim tribus, & alia figura ſunt Apoſtolici numeri. 170.

Dux

Dux. Militum quam redditurus ſit Deo rationem. 26. Dux vitiorum. L. *Mercenarius*.

E.

Ebrietas. Vires enervat. 12. Potus noſter in ebrietatem diffunditur a Dæmone. 12. Ebrietas mundum demerſit, & alia mala fecit. Ebriis dominatur Diabolus. 13. Eſt ebrietas ſacrilegium in Sacerdote. 26. Ebrietas quid ſit & effectus. 26. Demergit corpus. 41. Ex vino eſt, & in ea non eſt Spiritus Sanctus 88. Filios noctis facit. 104. Cognoſcitur per vinum. 116. Ebrius vinum accuſat. Ebrietatis incendia in Epulone 124. Ebrietas calicis Domini ſobria abolet lamenta peccatorum. 137. Ebrietas terrena deformis, decora cæleſtis. Divini amoris quid egerit 147. Mens ebria ut male judicet. 173.

Eccleſia. Rogat pro eleemoſynario. 14. Navem Eccleſiæ ingreſſus Chriſtus, mare ſæculi turbatur. 20. Placatur. Eccleſiæ tranquillitas. Tempeſtas. Sponſa Chriſti, & thalamus ornatus quomodo. 22. Eccleſia quando a Chriſto deſponſata. 31. Figuratur in Hæmorrhoiſſa. 35. Dum Chriſtus ad ſynagogam tendit, Eccleſia fundebat ſanguinem humanum 36. Eccleſia acceſſit retro ad Chriſtum, quomodo. Quale veſtimentum tetigit. Eccleſiæ dum Chriſtus attendit, moritur ſynagoge. Mane ad orandum Eccleſiam intrare debemus. 43. Et quare id non fiat. Ut ex templis Idolorum fiat Eccleſia. 51. Eccleſia eſt in Deum. 57. Conjuncta Chriſto. 58 Gloria Chriſti. 59. Conſors divinitatis Chriſti. 60 Perpetua ſponſa Chriſti. 61. Eſt in Chriſto, & Chriſtus in ea. 62. Si generat eſt cæleſte myſterium 67. In partu ipſo quantam det filii gloriam. 68. Mater Virgo generat nos beatos, & quomodo 72. Figuræ illius. Ablactat filios in paſcha 73. Ejus filii diverſarum ætatum quomodo nutriantur. Nos hortatur ad pœnitentiam. In Eccleſia clareſcit Sabbatum in die Dominico 75. Duæ Mariæ deferunt typum eccleſiarum ad dominicum ſepulchrum. 75. Eccleſia ex duobus populis veniens una eſt Sponſa cur ſalutata a Chriſto. 76. Reducta a Chriſto ad fidem ſuæ fidei ſtationem. 78. In fœmina figurata loquitur. 81. Eccleſia una figura in duabus fœminis, & diſcipulis duobus. Habet corpus Chriſti ad manducandum. 95. Figura in Magdalena peccatrice. 95. Lacrymatur, quia Chriſtum abeuntem non vidit. 95. In judicio Chriſtus ad Eccleſiam revertitur ſynagogam increpans. Semper recipit redeuntes. 98. Sponſa, & hortus, in ea ſatum granum ſinapis. 98. Accipit a Domino fermentum 99. Eccleſiæ lacrymæ impetrabunt reſurrectionem mortuorum. 103. Figurata in muliere inclinata. 105. Eccleſia curat per impoſitionem manus. Ut pariat Chriſto filios. 117. Ejus interceſſio ut liberavit animas ex interioribus locis. 123. Quid pro Apollinari conſecuta ſit a Chriſto. 128. Exultavit in conſecratione Chryſologi, & quare, & quomodo. 130. Ejus conventus non contemnendus. 132. In ea quiſque maneat, ut ſit aliquid. Præter Eccleſiam vitam quærere, quæ mala. Illuminata incenſo hepta liſmi S. Felicitatis. 134. Eccleſia ſponſa figurata in Maria Virg. 146. Eccleſiæ pax, & Hæreticorum ira late. 149. Ejus figura, quod anteponenda erat ſynagogæ 151. Ex fuga Chriſti habet Innocentes Martyres. 153. Habet menſas, ſuper quas cœnam Domini Apoſtoli præpararunt. 161. Eccleſia & Chriſtus diviſi ab Hæreticis, & a ſynagoga uno ſpiritu junguntur. 144. Eccleſia filia Synagogæ, Illius nurus. Ex reſurrectione Chriſti tota in ejus conjugio. Cornelienſis chara Chryſologo cur 165. Eccleſia erat mulier Drachmarum quomodo. 169. Eſt lucerna ardens, qua Chriſtum invenimus. Eccleſia in principio ſui partus iter fecit. 175. Vicohaventina, ut lætabunda genuerit Marcellinum Epiſcopum. 175. Virginitatis coronam parturiendo magis conquirit. In ea Judæus lucem fidei videt per libertatem gratiæ. 176. Ante eccleſiaſticam adminiſtrationem mundentur a ſanguine manus. 18. Eccleſia Ravennas. *L. Ravenn. L. Templum. L. Feſtivitas.*

Eccleſiaſtici. Ut verbum Dei, & doctrinam cæleſtem diſpenſare teneantur. 26. A principio circa cæleſtia peccantes quodnam periculum ſubeant. 26. Inde crimen ſumunt peccantes, unde alii veniam impetrant. Tangunt Chriſti corpus, nec curantur ob fidei carentiam. 33. *L. Concionator. L. Chriſtianus. L. Sacerdos. L. Lectio.*

Edictum. Cæſaris edicto, & pagani obtemperaturus occurrit Dominus. 175.

Eleemoſyna. Sit comes jejunii, & maxima inde bona. 8. per tot. Impetrat divinam miſericordiam. Publicata eſt hoſtilis &c. 9. Venditur, non donatur. Ubique facienda, dummodo non terræ, ſed Deo ſit nota. Sit ſecreta ob pauperis verecundiam. In ea dextera neſciat ſiniſtram, & quomodo. Eleemoſyna in quadrageſima diſſuadetur a diabolo. 13. De ea optime toto Serm. 14. Eleemoſyna prima tractatur in cælis. 14. Facit beatum. Eſt auxilium adverſus ſæculi mala. Tota Eccleſia rogat pro eleemoſynario. Eleemoſyna ditat, & quomodo. 22. Secure noſtra ſervat. Nobis ſervatur a Deo. 22 & 23. Eleemoſyna libenter a paupere ponatur in cælum. 25. Erogata reconditur. Sanat manum aridam. 32. Eleemoſyna cum jejunio quas afferat virtutes, & bona late 41. Semper ſit cum oratione, & jejunio. Ubi dicuntur effectus late. Quomodo credat vivere poſt mortem eleemoſynarius. 54. Facta de toto, vel parte quid. Offerenti damnoſa, cum ſit de fraudibus, vel bonis alienis. 54. Eleemoſynam quærit Deus ex eo tantum quod habes. 103. Quid nobis proſit. Eleemoſynam qui de ſuis non facit, crimino ſius eſt. 123. Noſtra danda, aliena vitanda. Facienda eſt eleemoſyna ab eo, qui jejunare non poteſt, & cur. 166. Facienda in gaudiis natalium. 127. Supplicat pro delictis. 107.

Elementa. Peccatorum ſinientur quando. 47. Elementa mundi peritura. 101. Prædicant jugiter reſurrectionem hominum. 118. Serviebant Chriſto. 125. Deus auctor elementorum. 160. Ventorum turbiuta elementa confundunt. 41.

Elias. Quid egerit ſuffragio orationis, jejunii, & eleemoſynæ. 43. Currus æthereus cum vexit ad cælum. 91. Ejus lingua clavis cæli. 127. Tanquam reus fugit a facie mulieris. Occurrit in monte ad videndum Chriſtum promiſſum. 131. Eſurit victum Viduæ, ut ſaturet. 136. Ex timore mortem repetebat, quam prius fugerat. 147. Ad latebras illi domus ſatis eſt unius viduæ. 150. Miſſos contra ſe igne cæleſti conſumit. 151. Ad cælum levatus Quadrageſimali jejunio. 166. 12. Cur ei non obſit igneus currus. 166.

Eliſabeth. Sterilis, & decrepita cur pariat. 87. Sterilitas illius aperitur hora incenſi. Ejus laudes. 89. Dicitur filia Aaron, & cur. In ea ſervata generoſitas ſtemmatis Sacerdotalis. 91.

Ambo juſti. Declaratur varie. Corpore ſterilis, virtutibus fœcunda. 91. Cur partus ejus dilatus optime. Concipit. Ejus virtutes, & Zachariæ narrantur ad gloriam Joannis 91. Ut præparetur ad conceptum. 92. Totum Domino tribuit, & ſe occultat. Tacet ex verecundia. Ex illius taciturnitate vox naſcitur. Cur Maria mittatur ad eam. 142. *L. Zacharias. L. Joan. Baptiſta.*

Eloquentia. Voluptas eloquentiæ deponenda, quando poſcitur fortitudo ſcientiæ. 18. Eloquentia ſæcularis ſuperſtitionem invenit, & ſubſtantiam naturalem, & Dei notitiam amiſit. 5.

Eloquium. Imperitum prodere præſtantius, quam officioſum negare ſermonem 107.

Emere. Servanda, non perdenda ſolemus. 80. Homo emptus eſt a Deo. 161

Epiphania Dicitur, quia trino modo Deitas Chriſti illuſit in ea. 157. In ea Magi Deum muneribus confitentur. In ea Chriſtus in nuptiis aquas ſaporavit in vinum. Et baptizatur in Jordane, cur. Eſt ſolemnitas una de trina oſtenſione Chriſti. Revelat multis modis Deum humanatum, cur. 160. Tribus modis revelat. *L. Magus.*

Epiſcopus. Dum conſecratur Chryſologus facit ſermonem hic in ordine. 130. Ubi & officium Epiſcopi deſcribit, & virtutes. Lege totum Serm. Epiſcopus ait, ſubditos eſſe vitam, ſalutem, gloriam ſuam & eos debet docere, quæ ſcit. 147. Epiſcopus ſponſus, & filius ſuæ Eccleſiæ ſponſæ, & matris quomodo. 175. Zachæus Epiſcopus. 54. Cornelius, Projectus, Marcellinus. *L. ſuis locis.*

Epiſtola. Dulcis uſque dum veniat, qui miſit. 62.

Epulæ. Diaboli quæ. 12. Nunquid per ſe damnendæ. 121. Epulæ divitis, & pauperis. 124. Epulis noſtris interſit Chriſtus. 127. Feſta Sanctorum non ſolemnizantur in epulis. 129. Dantur operario ad laborem levandum. 170. Epulæ cruentæ Herodianæ cœnæ. 174. *L. Convivium. L. Ebrietas. L. Cœna. L. Potus.*

Epulo dives. Ejus cum Lazaro ſtupendæ vices. 66. Surſum Lazarum gratis reſpicit. Pungitur a pœnis. Cur clamat. Negatam miſericordiam petit. Sitit aquam.

Cur magis cruciatur in lingua. 66. & 124. Pro malis a Deo recepit bona. 66. At nunc pro bonis mala. Stultus putans apud inferos mutare locum. Lazari felicitate torquebatur. Fruſtra petebat mitti ad ſuos. Abraham dicitur ſuus non pater. In Epulone petimus omnes, oh ſi quis veniret a mortuis! ſed id eſſet gratis. Dives Epulo ab inferno deglutitur. 121. Illius mors, & vita a vita & morte Lazari deviĉta. Funera divitis, & Lazari deſcribuntur. Ejus cu pa. Cur divitiæ hunc fecerunt criminoſum. Divitiarum captivus. Ad ferrea viſcera ejus projecit Deus conſlatorium pauperis. Pauperis vocem audire contemnit. Canes Epulone mitiores, & alia de hoc deſcriptive. Oculos ſurſum levat, ſed contra ſe. 122. Abraham patrem vocat, ſed fruſtra. 4. Controverſia inter eum, & Lazarum e diverſis loco, & ſitu. Quare non poſſit ex Abraham miſericordiam conſequi. Adhuc crudelis in Lazarum, & cur. 4. & 123. Lazaro invidet. 112. Cur ad ſtatum ejus non mittatur Lazarus. Qua torqueretur flamma. Non erat damnatus noviſſimo judicio. Lingua magis uritur, quæ inſultavit pauperi, & hic guſtum habuit. Temporalis illi periere, non crimini. Gutta, & mica illum reddidit miſericordem. Aquam putei ſui Lazaro negavit. Vinĉtas habet manus, ne aquam ſumat, cur. In Lazarum immitis, in ſe magis crudelis fuit. 123. Cur ſiius dicitur ad Abraham Criminoſus, quia recepit bona Deum ſibi debitorem credidit. Impius, quia pius non fuit in alium. Pro malis bona recepit indignus. Patrem vocat, quem amiſit, mentitur in pœna, Fratribus ſuis non ſufficeret Lazarus ad profeĉtum. Hi fratres figurant Hebræos. Deſcriptiva contrapoſitio divitis cum Lazaro. 124. Accepit ante animæ, quam corporis ſepulturam. Semper vivit pœnæ. Ejus cum Lazaro immutatio. Stulte petit miſericordiam a patre, quam negaverat fratri. Cur petit Lazarum mitti. Putat ſtilla extinguere ignem Inferni, qui vinis multis incendia ebrietatis non extinxit.

Eremus. Eremi cultores Petrum Epiſcopum videntes quid diſcant. 107. Eremi dicuntur ſquallentes. 13.

Errare. Qui decrevit, audit ſemper, quod vult, non quod eſt. 131

Error. Erroris materia per Chriſtum fit occaſio ſalutis. 157. Errori ſuccurritur a Deo judicio pietatis ab exemplis.

Eſurire. Eſurientes vitiis plus delinquunt. 2. Eſuriem ſentire, & vincere eſt laboris humani, eam non habere divinæ virtutis eſt. 11. Eſurientem tentat Diabolus.

Eva. Scandalum accepit ab oculo. 27. Melius illi, ſi fuiſſet ſine oculo, & manu, quam ſine juſtitia originali. Item ſi in Paradiſo fuiſſet impedita. 74. Quæ vidit arborem ſcientiæ, videat arborem ſinapis, ut ſanetur. 99. Mors ad omnes per eam. Eva maledicta fuit per naturam mater morientium. 140.

Evangelium. Dicitur pannus rudis, & principium texturæ ex vellere agni Dei. 31. Pannus tinĉtus ſanguine Chriſti. Hinc pannus non immittitur Judaicæ vetuſtati. Evangelicæ leĉtiones commoda præſentis, futuræque vitæ largiuntur. 34. A diſcipulis prædicandum omnibus. 83. Ejus aurora quando. 86. Ejus leĉtiones ſunt bonis intelligentiæ ſalutaris, at malis occaſio erroris. 89. Ejus ſenſim promovet ad altiora. 92. Quadriga Evangeliorum homines tranſmittit ad cælum. Evangelicam ſegetem cum hæretica zizania inimicus confundit. 96. In eo celatur ſenſus divinus. 99. Quod Evangelio obediamus eſt ex vocante Deo. 114. Servitus Evangelii quid operetur in nobis. Mira pietas ex Evangelica Doĉtrina, & cur. Ejus metuenda principia intonantur ad ſuſcitandos hominum ſenſus. 115. Illius auĉtoritas mentes reparet ad laborem. 115. Libentius auditur, cum vario modo declaratur. 116. Declarandum cum moderato ſenſu, & cur. 125. Quid agat in homines Evangelium. In eo plurimæ quæſtiones velantur, nec faciles, quæ ab homine ſolvantur. 126. Ejus ſanĉtio fuit Joannes. 127. Vilis non habeatur Evangelicus ſermo ſimplicitate ſua. 132. Gentibus præparatum a Joanne. 137. Ex eo coronæ æternæ. 144. Ejus apices, literæ, ſyllabæ, verbum, nomina, perſonæ plenæ divinis figuris. 146. Quæ loquatur, & non loquatur, Evangelium. 156. Mulieres typus Evangelicæ prædicationis. 76. Totum plenum myſticis ſenſibus. 169.

Evangeliſtæ. Utuntur myſtico ſermone. 79. Evangeliorum profunditas nos promovit in altum. 173.

Evangelizantes. Pacem ſunt pedes Chriſti. 95. Et veſtigia ipſius. 76.

Eucharistia. Cum humilitate, & pavore ſumenda. 15. Cur quotidie ſumpta non ſanet nos a peccatis. 33. Ut det medicinam peccatis. 34. Indigne ſumpta dat vulnus. De illa guſtum hic, & in patria ſatietatem capiemus, nam eſt prælibatio menſæ beatæ, & viaticum. 68. Hic ſumitur in altari, & de ea in æternitate vivitur. 70. Eſt corporis, mentiſque virtus. Eucharisticus panis ut fuerit factus. 71. Et effectus. Dicitur panis quotidianus, quia jugis. 72. Perfectæ beatitudinis panis eſt. Si Chriſtus ſe manducandum dedit hic, quid faciet in gloria? 95. Eſt Viaticum. Eſt Regale convivium. Datur in Eccleſia ad ſalutem. Quomodo caro Chriſti manducetur, ſcit Chriſtianus pius. Fuit præparata per Apoſtolos Domini ſuper menſas Eccleſiæ. 161. Eam novit tantum fidelis. Ut ſumenda ſit. 172. Mundities noſtra in ea ſumenda innuitur. 91. *L. Panis. L. Oratio Dominica.*

Evector. Pietatis neſcit laſſeſcere. 170.

Eunuchus. Voluntaria caſtitate transfertur in obſequium Chriſti, & mutat Palatii infulas. 56.

Euphemia. Plus ſolvit in fructu, quam promiſit in flore, quæ manente Virginitatis flore ad fructum martyrii pervenit. 97.

Exactor. Avidus de ſolutionis tarditate conqueritur. 77. *L. Publicanus.*

Excelſa. Contueri ne præſumas, & cur. 164.

Excubiæ. Deputatæ cunabulis Chriſti fuerunt Innocentes. 152. *L. Vigiliæ.*

Excuſatio. Non eſt, ubi oſitata præcepta ſunt pro maximis repenſanda. 114. Excuſatio dicentis in principio orationis. 138. Excuſatio non relicta Herodi. 151. Ea caret, qui facinus ipſo Judice teſte committit. 26.

Exemplum. Bonum prodeſt. 34. Vernaculis exemplis Dominus nos informat ad capienda Divina. 39. & 47. Chriſtus exemplo hominem reformat. 48. Exemplis intimatur Dei affectus. 55. Dat ſpem. 74. Exemplo confirmamur. 108. Singularitas non admittit exemplum. 153. Cur Deus det exempla externa, & viſa. 163. Cur Chriſtus deſcendat ab exemplo fœdiſſimæ avis ad exemplum floris odorati. 163. Exempla roborant præcepta. 166. Con probant factum. 175. Judæus ſit exemplum utile Chriſtianis. 46. Exempla multa generant faſtidium. 29.

Expectare. Servus hic Dominum expectans in gloria taſionem habebit. 24. Longa expectatio magnæ promiſſionis fatigat mentem. 130.

Experientia. Vires naturæ demonſtrat, & hominis. 90.

Explorator. Exploratores terram quadraginta diebus circumeuntes quid ſignificent myſtice. 166.

Exponere. Facta Chriſti literaliter, & myſtice debemus. 95.

Expugnator. Suus eſſe non poteſt, cui eſt intus inimicus. 171.

Extraneus. Extraneus non intercedit apud patrem. 2. Qui ſe negat patri, & extraneo ſe committit, quid inveniat. 1.

Exultatio. Qui intrat exultans ad Deum, eſt liber a reatu. 6. Et cur id audeat. Qui poſſint exultare Domino. 46. & quomodo. Exultatio ſit communis in Natalitiis Sanctorum. 129.

Ezechiel. Eximius Prophetarum. 40. diebus jacens latere uno captivitatem futuram dum præfigurat, abſolvit, & ratio. 166.

F.

Faber. Fabri filius dicebatur Chriſtus cur. 48. Et cujus fabri eſſet filius. 48. & 49.

Facere. Debemus, quæ a Domino juſſa audivimus. 102. Fecit Chriſtus, quæ mandavit. 151. *L. Facta Chriſti.*

Facies. Ex facie tantum non ſunt res judicandæ. 145. Simulata facies excluſa in jejunio a Deo, & cur. 7.

Facultates. *L. Divitiæ.*

Falſitas. Exemplum falſitatis in Villico cur dicatur pium. 126. Inter nuntia falſitatum Judex animus non invenit verum. 131. Falſitas ex obſtinatione. Falſitas ſola ſemper veritatem impugnat. 169.

Fama. Famæ Chriſtus non credit, ſed inquirit, cum terra accuſat. 125. Si fama verſæ ſubſtantiæ nos præcedat ad patrem ante tempus moriemur. Famæ carpitur ob pecuniam. 126. Quis famam quærat de hominis ruina? 171. Eleemoſyna ad famam data eſt

eſt hypocriſis. 9. Fama virtutum reſpondet ad nominis gloriam. 69. Ex turpitudine, & infamia ſepelitur fama, perit gloria. 1.

Fames. Eſt tortor gulæ, & luxuriæ. 1. Reducit filium ad Patrem. 11. & 5. Simulacrum famis eſt jejunium ſine miſericordia. 8. Eſuriem non habuit Chriſtus per quadraginta dies. 11. Eſuriem vincere humanum eſt, non habere divinum. Ex fame diabolus judicat poſſe tentare. Fames tempore Chryſologi. 45. Fames Chriſti non eſt pro cibo, ſed pro ſuorum charitate. 78. Provehit ad jejunium. 124.

Faſtidium. Sumitur ea frequentato ſermone. 120. Ex laſſitudine tam dicentis, quam audientis. 122.

Febris. Ut ex frigido humore ſuccendatur. 114. Quid agendum, cum febris a villicatione nos excludit. 125. Febre æſtuat frater, qui fratrem lædit. 139. Febrientibus cibus ſalutaris amarus. 164. Febris æſtuabat in domo Petri. 18. *L. Phreneſis. L. Ægrotus. L. Infirmus.* Areſacta membra longa febre ut curentur. 41.

Felicitas Sancta. Tot habuit filios, quot mundus dies. 134. Mater luminum, fons dierum, & alia de illa per tot. 134. citta notat.

Felicitas. Prima eſt non peccaſſe, ſecunda peccatis veniam inveniſſe. 34. Unica felicitas juſtum in omnibus eſſe. 91. Prima felicitas eſt perpetua innocentia. 167. Felicitas aliena eſt invido cruciatus. 172.

Felix. Ex felicitata aliena livor. 122. Dolor eſt felicem videre illum, quem aliquando putavimus infelicem. 123.

Ferculum. Crudelitas fuit caput Joannis Baptiſtæ. 174.

Feræ. Innumeræ ad unam ovem, crudeliores, quod capere nequeunt, & vorare. 171.

Feritas. Lenitate mitigatur. 6.

Fermentum. Eſt ſimilitudo Regni Dei. 99. per tot, & cur dicatur granum accipi ab homine, fermentum a muliere. 99. In eo tres farinæ menſuræ ut Trinitati applicentur. Fermentum habent fides, perfidia, & reſurrectio. Eſt ſacramentum cæleſtis doctrinæ. Non eſt moles magnitudinis, ſed tumoris. 172.

Ferrum. Duratum in teneris uberibus quando. 152.

Fertilitas. Erit ei, qui fuerit largus in pauperes. 104.

Fervor. Eſt obſequium rationabile. 109.

Feſtivitas. Eccleſiaſtica non eſt infructuoſa. 85. Non conſecranda pro noſtris voluntatibus, ſed pro ſuis virtutibus Diem feſtum e cælo nobis præſtat Deus. Natalitia Domini a ſole revocata. 87. Feſtivitatis gaudium habeat miſericordiam in egenos. 103. Feſtivitates cæleſtes Judæus decimis honoravit, Chriſtianus vel centeſimis honoret. Earum pompa reddidit obſtinatos Judæos. 114. In feſtivitatibus Sanctorum eorum laudes referendæ in quantum ſufficit. 122. Gaudia feſtivitatum hominum ſint cauta quomodo. 127. Feſtivitates Sanctorum non celebrantur in epulis profuſioribus, ſed in imitatione Sanctorum. 129. Annuæ celebrantur ad noſtram recordationem. Eccleſia lætatur in ſui filii feſtivitate. 130. Feſtivitas Martyris ut celebretur. 135. Feſtivitas ſeptimi menſis. 139. Feſtivitates Domini ſuis vocabulis cauſas ſuas eloquuntur. 157. Epiphaniæ fit quot annis ad hominum memoriam. 160. In feſtivitatibus procurandum, ut omnes ad Dei gratiam recurrant. 10. *L. Solemnitas. L. Sabbatum L. Epiphania.*

Ficus. Quomodo tegit Adam, & Zachæum. 54. Arbor pro ſimilitudine data. 106. Producit groſſos in florem, ſed projicit. 106. Symbolum Synagogæ. Non ſignat præſentia, ſed indicat futura. Ad eam currit poſt culpam Adam, & ſub ea quærit illum Chriſtus. Non tegebat, ſed nudabat verecunda, & ſtimulabat pudorem. Sterilis ſtercoratus.

Fiducia. Impetrandi poſtulata tunc eſt, quando Oratori Rex dictat ſupplicationem. 70 Fiducia noſtra ex familiaritate Chriſti. 144. Fiducia data credituris ex fuga Chriſti. 150.

Fidelis. Chriſtus fidelibus miniſtrabit epulas, infidelibus ſententiam. 24. Eis Veſper luceſcit. 75. Gaudeat inveniſſe Chriſtum verum Deum. 88. Illum non latet divinus ſenſus celatus in verbo Dei. 99. Dignus dicitur Dei auxilio. 102. Fidelibus ſemper notus Chriſtus. 131. Cum fideli Deus eſt, cum infideli homo, quomodo. 145. Fideliter currentibus occurrit Chriſtus 80. Fidelis clarior Sole. 36.

Fides. Pater divinus fide quæſitus ſtatim adeſt. 3. Fides non requirit arbitros. 9. Ad fidem ducendi ſunt infideles. 10. Et qui, & a quibus. Quibus, & quomodo danda ſint fidei ſigna. 11. Per fidem ſalus Gentium. 18. Dæmonumque debellatio. Cur modica fides' diſcipulorum Chriſti. 21. Fides ſubito curat, quod ars diu non curat. 33. Dat ſalutem. 34. Nebulæ fidei mulieris Hæmorrhoiſſæ fugantur. 36. Fides ſtat per orationem, jejunium, & eleemoſynam. 43. Cur a Chriſto reſpiciatur fides offerentium paralyticum. 50. Fides patris filio prodeſt, infidelitas obeſt 51. Fides, & confeſſio, ſalutis Sacramentum. 56. In corde, non in chartis ponenda. Auditu capitur. Fidei compendium eſt corde credere, & ore confiteri. 56. Fidei ſacramentum purgat labia immunda, & alia facit. 57. Non committenda chartis. 57. & 58. Qui fidem quærit, rationem non quærit. 58. Compenſatur a Deo. Unde fides colligat argumentum reſurrectionis Chriſti. Fides ex auditu, auditus ex verbo. 59. Res ſequitur in fructu, ſi fides præceſſit in ſemine. 60. Fides tradenda memoriæ non libro Perfidis fide ſacramentum pernicioſum. Radicata fides in profundo pectoris extollitur in cacumen credulitatis. 61. Fidei confeſſio fit ore ad ſalutem. Fide homo deſignatur incola cæli, &c. 62. Reverenter amplectenda Fidei confeſſio cito remunerata. 68. Quid valeat fides. 71. Fides mulieris de ſepulchro. 74. & 77. Fidei fundamenta ſuper petram. 74. Ducuit reſurrectionem Chriſti. 76. Recepit Chriſtum ab inferis. 77. Fides mulierum turbata in paſſione Chriſti. Stabilita. 18. Fides diſcipulorum Chriſti altius requiſita. 81. Mulierum cæca. 82. Fidem ſuſcepturos e terra diviſos, Magos, Græcos, Romanos, prophetarum. 83. Moritur, qui ſine fide eſt, & quomodo. Fides curat morbos. 83. Paulatim perfidis infundenda. 87. Fides primum ex credulitate. Fides dat verbum, infidelitas negat. 90. Fidei mentitur, ſi quod facit Magus, non facit Chriſtianus. 91. Fides requiritur in conceptu, & partu Virginis. 92. In fide putati pares, aliquando ſunt diſpares. 97. Fide accedimus ad Deum. Fides habet ſuum fermentum. 99. Inclinat Dei voluntatem, ad revelanda ſecreta 100. Ea jungimur Deo. Fides Gentium rapuit, quod ſprevit perfidia Judæorum. Et fecit vini, ut raperet patria hæreditatem. Chriſtus ſe Deum ita manifeſtat, ut etiam ſit locus fidei. 102. Fides ſervos promovet in amicos. Vivit, & viget in Gentibus. Fidem quærit Deus, non mortem. 108. Fides offerenda Deo ad perfidiæ deſtructionem. Vexillum fidei erectum ad Judæorum, & Gentium ſalutem. 110. Salus tota in fide. Fides eſt Dux viæ Chriſti, in qua ſtamus. Fides unde tota eſſet periculis plena, lex aperuit. 116. Tota ſpes fidei eſt in reſurrectione mortuorum. 118. Accipienda fides, quia datur gratis. Fides, & devotio martyrem facit. 128. Fides ſola attingit Deum. 131. Fidelis agnoſcit, quod neſcit infidelis. Fides non arſit in Laurentio, ſed ardentem conſolata eſt. 135. Fidelem tenet promittentem. Orandum, ut augeatur ad æterna bona credenda. 139. Fide cognoſcitur Verbi Incarnatio. 141. Sine fide ne minima operum Dei aſſequi poſſumus Fides ratione Dei ſubſiſtit, non hominis. Da fide Evangelii codicilli ſumendi ad coronas æternas. 144. Fides promiſſionis factæ David, impletur in Joſeph 145. Corda mortalium ad eadem excitata per Chriſtum 151. Significata in Thure. 159. Fides Gentium dedicata ex credulitate Magorum. 160. Eo pervenit fides, quo non perveniunt cogitationes humanæ. 163. Auget nos ad menſuram Chriſti. 163. Chriſtus ad fidem promiſſi auditores perducit exemplo. Differentia inter ſimpliciter fidelem, & ſcienter fidelem. 166. Ad firmitatem fidei Dæmon inſanit. 149. *L. Perfidia. L. Confeſſio.* Qui auditu fidei ſecretum conſcendit, ad totam rem pervenit. 142. Ne fidei germina necarentur, tempora partita ſunt in ſtillicidia. 143. Chriſtum non tangit manu, qui fide prius non tangit. 76. Flumine linguæ bibitur fidei auditus. 79.

Figura, ſeu Parabola. Filii prodigi tribus de cauſis profertur. 1. Figuræ dicuntur a Domino ad noſtram correctionem. 2 Prodigi figura quomodo applicetur nobis. Quomodo Hebræo, & Gentili attribuatur. 5. per tot. Figura de fideli diſpenſatore omnes tangit. 26. Paralyticus figura Judæorum, Publicanus Gentium. 30. Manum aridam habens cujus figura ſit. 32. Hæmorrhoiſſa figura Eccleſiæ. 35. Figuris præſentibus futura myſteria naſcenda 36. Joannes figura Chriſti. Jacob figura Chriſtianorum. 73. Chriſtus loquitur in parabolis, & obſcure cur 96. Figura de grano ſinapis. 98. De fermento. 99. Parabolæ traduntur de rebus notis omnibus, & cur. 99. Dicuntur ad inſtruendos populorum animos. 106. A-

dam figura Chriſti. 117. Figum Villici iniqui pertinet ad populum. 125. Eſt figum populi Gentilis, 126. Filii redeuntis ad patrem ſignificat hominem baptizatum. 137. Figura Eccleſiæ ſponſæ aſt Maria Virgo. 146. Chriſti eſt Joſeph. Figum Chriſti fugientis in Ægyptum quid ſignificet. 151. Duo animalia præſepii ſunt figura duorum populorum. 159. Populi Judaici figura Rubus. 164. Figuræ adimplendæ. 166. Figura ovis perditæ explicatur. 168. Drachmæ perditæ. 169. Fratres Epulonis figura Hebræorum. 123. Dæmoniacus figura populi Gentilis. 52. *L. Forma.*

Filius. Indignus prærogativa filii, quando non poſſidet bona cum patre. 1. Prodigus quo auſu petierit portionem a patre. Beatus, ſi pater ſubſtantiam ejus teneat. Infelix, & quomodo ſi ſine patre poſſideat. Convivens parentibus, & propinquis, quæ bona. Patri ingratus tranſit in beſtiam. 2. Apud patrem interceſſore non eget. Cur dicit: *non ſum dignus vocari filius.* In libertate, ad quæ mala tendat. Ut caveat Diabolum, maneat cum patre. Et ut fruatur ſemper paternis bonis. Filiorum peccata redimuntur oſculo. 3. Filii peccatores redeant ad patrem. Filius abſcedens dives a patre, redit diſcalceatus. Senior filius ob invidiam perdidit bonum frugalitatis. 4. Ignarus filius judicans patris pietatem. 4. Filius eſt ſubſtantia patris. Filius ſenior eſt Judæus; junior Gentilis quomodo. 5. Filius cæleſtis patris veniam petat, & panem. Filius non generatur abſque Dei auctoritate. 6. Patri non credens neſcit ſe filium. 7. Eſt patri ingratus, ſi illum non honoret muneribus. 10. Filii ſint grati erga parentes. 33. Fabri filius. *L. Faber.* Filius Dei nil requirat præter cæleſtem patriam. 49. Filius quando repleatur Dæmone. 51. Filius ſuſpectus de largitate patris quid agat. 54. Filius Dei probatur, qui non obſcuratur vitiis, &c. 67. Filius generi reſpondeat. 68. Impetrat a patre, quæ ſancta ſunt. 70. Multum prece non laborat. 71. Filius petit ex neceſſitate, pater dat ex charitate. Placet juſta petens, diſplicet ſtulta requirens 71. Filii degeneres puniuntur. Dum tempora dominationis paternæ, propter ſpem hæreditatis. 71 Filii Dei hæreditatem vivente patre poſſidebunt. Filii militant Deo, antequam parentibus naſcantur. 72. Filius non eſt uni tantum genitus, qui cunctorum eſt creatus ad gaudium 88. Filius decrepiti vinum neſcit. Laudatur ex gloria patris. 89. Filius dicitur illius, cujus vitia, ſeu virtutes habet Quod parentes de filiorum meritis judicent, e cælo eſt. 107. Filius magis impius ex pietate patris. 123. Vocatus ſub nomine filii, & damnatus graviter dolet. Filius quod patitur judicii eſt, non furoris. Qui genitoris opera non facit, negat genus. Filius ditat, qui pieniſſimam charitatem relinquit. 162. Pro ſa ſolicitus filius culpat ſuperſtitem patrem. 163. Prodigum non pallius eſt eſſe in ſecundis pater 3. *L. Pater.*

Fimbria. Veſtimenti Chriſti. quam tetigit Hemorrhoiſſa, *L. Hemorrhoiſſa.* Quæ ſit hæc fimbria myſtice 34.

Finis. Quem juſto dat Chriſtus in morte non ſuſcipit finem, nec interficit, ſed perficit. 114. Finis delictorum erit in reſurrectione carnis. 117.

Flagellum. Dei eſt propter culpas noſtras. 20. Super nos inundat. Deus dormire dicitur, ideo excitandus quomodo. Homines a Deo flagellati penuria, peſtilentiaque, peccatis tamen inhærebant. 45. Ex contemptu Dei venit. 43. Flagella Dei ceſſabunt, ſi convertamur ad Deum. 20.

Fletus. Flendum eſt, quod unius delicto totus mundus fuerit condemnatus. 131. *L. Lacrimæ. L. Planctus.*

Flores. Camporum grati, ſed gratior panis. 18. Grati ſunt flores, ſed usque dum perveniatur ad poma, cur. 62. Multi flores multitudinem fructuum pollicentur: ſed ventorum flabris examinati, pauciſſimi ad fructum perlaverant 97. Quando aliud appareat habeatur in ſpecie. Hortus Eccleſiæ flagrat ſempiternis floribus. 98. Flores odorati ſumuntur a Chriſto ad noſtrum exemplum. 163. *L. Lilium. L. Roſa.*

Floſculi Verborum non quærendi, ſed fructus in explicatione ſacræ Scripturæ 18. In frutice horrenti floſculi miri odoris germinantur. 49. Floſculi legales deceperunt Judæos. 106.

Fœmina. Fœminæ Apoſtolos præcedunt ad miniſterium, quæ ordine ſequuntur diſcipulos. 75. Deferunt typum Eccleſiarum ad Dominicum ſepulchrum. 75. Cur venerunt videre ſepulchrum, non Dominum. 75. Fœmina generat nobis Chriſtum ex ſepulchro. Fœminæ duæ figura Eccleſiæ. 76. Tenent typum Evangelicæ prædicationis. Fide tangunt veſtigia Salvatoris. Fœmina mortis interpres ſit nuntia reſurrectionis, & aliis. 79. Non præponuntur Apoſtolis. Per Virum, & fœminam cauſa mundi finitur. 99. Per Fœminam vitam meruimus. 142. Fœmina Virgo ſeducta maritum virginem inducit ad eſum cibi. 148. Fit materia totius ruinæ, quæ facta fuerat ad ſolatium ſingulare. Hincque primum hominis peccatum. Fœminarum pericula ſi Joannes non evaſit, quis inter eas vivens ſecurus evadet? 174. *L. Mulier.*

Fœnus Triſte eſt, ſemper vinculis fœnoris alligari. 88. Chriſtus dedit, non accipit in fœnore, & promittit ſe exacturum. 123. *L. Uſura.*

Fœtor. Quod ſilentis operis everſori fœtet, non fœtet ſui operis amatori. 65. Fœtor Lazari ad oſtendendum divinum miraculum. Deus fœtentibus dat vigorem. *L. Lazarus. L. Martha.*

Fons. Frigidus ſitienti lætus. 46. Ore anguſto manans magis fluviorum laticibus ampliatur. 61. Ut ſentim creſcat. 39. Fons Solymæ abundat, cum impellit Angelus, non cum ſitit hauritor. 86. Fons non ſitit. 110. Fontes natura grati, fœdine ingrati. 111. Fluvius deſervit fonti. 11. Si ejus vena dicatur ſuo irriguo, felix. 136. Siticuloſus fons in pectore Phariſæorum. 172 Fons veniæ. *L. Venia.* Chriſtus fons voluit dici. 90.

Forma. Seu figura ſæculi ab Apoſtolo correpta. 120. Quæ ſit, declaratur ab eodem. Ad formam Chriſti nos revocat Apoſtolus, & quomodo. Variæ formæ a Regibus Perſarum ſumptæ ridiculæ. 120. Formam paſſionis Chriſti Petrus, & Andreas in ſe ipſis exprimebant. 133. Cur formæ varientur a Deo. 170. Imperfectis oculis grandeſcunt formæ. 176.

Fortis. Malis non turbatur 47. Fortis miles provocat palam ſpectantibus omnibus. 97. Fortes non proſternunt adverſa. 124. Fortium ſudor ſuperatur a lacrymis parvulorum. 128.

Fragilitas. Eſt febris, quæ erumpit in phreneſim vitiorum. 41. Quæ ſit, & multa de illa 41. Mala, quæ veniunt ex ea. Ut curetur. Fragilitas ſemper tendit ad lapſum. 42. Humana quos effectus producat. 45. Ejus deſcriptio. 68. Ut ſuccumbat in conflictu. 68. Humana circa Divina quanta ſit. 90. Humana jubetur tantum dare Deo, quantum dedit mundo 114. Humana ut paſſionibus in qualibet ætate perturbetur ad lapſum. 115. Humana ſuccumbit portatura Deum, 142. Corrumpitur ſanie vitiorum. 167. Cito cadit, quæ ſocios deſpicit. 170. Innata cogit nos peccare. 34. *L. Infirmitas. L. Paſſiones.*

Frater. Oratione, jejunio, & lacrymis juvandus. 20. Fratri qui ſubvenit, ſibi ſubvenit. Quis frater dicatur apud Hebræos. 49. Cur diſcipuli a Domino fratres dicantur. 80. Fratres Epulonis figura Hebræorum. 123. Frater eſt in febre, & furore, fratrem cum lædit. 139. Chriſtus frater noſter factus eſt. 162. Invidus animus fratri, patri gratus non eſt. 4. Invidus credit damnum, dum conſpicit cohæredem. Fratrem vult perdere Hebræus per invidiam. 5. Fratrum pictura cum concordia quid ſignificet. 149.

Fraterna Charitas. Orat Dominum in periculis fratrum. 20. Per eam abſtrahendi ſunt peccatores a perditione. 155. Ubi non eſt, nec gratitudo erga patrem. 4. *L. Unio. L. Concordia. L. Amor. L. Proximus.*

Fraus. Lædit homines 62. Fraudis manent pœnæ. 97. Fraudes timere non poteſt, cui deperire nil poteſt. 97. Quando fraus ſit pia. 125. Fraus Villici. 126. Ex ea tota perditur fides. Creditor ſupernus fraude non prævenitur. Villici quare probata a Domino. 126. Fraus in ſe reverſa colliditur in Herode. 152. Felix quæ. 35.

Fremere. Cur Chriſtus in reſurrectione Lazari fremat variæ rationes. 65.

Fructus. Factus poſt terram, dat vitam, & ſubſtantiam. 117. Centeſimus quando debeatur ab homine ſuo auctori. 126. Fructus in terra non habet homo ante laborem. 142. Fructum copioſum quando Villicus habet, Dominum venire ad lucrum ſuum cupit. 158. Interpretantis myſticas ſcripturas. 96.

Frugalitas. Summum bonum eſt. 4.

Fuga. Sumenda de hypocriſi, alias cademus. 7 Fugiendum a facie mulieris. 127. Noſtra fuga excuſatur ex fuga Chriſti. 150. Fuga bellicoſi ars eſt, non pavor. Fuga potentis ſe ſubducentis infirmo cur. In perſecutione melius eſt fugere, quam negare. 150. Fuga utilis. 151. Fuga martyris non comprehenſi neceſſaria,

De

De invidia ſtatim ſumenda. 172. Devoti militis non eſt, ſui Ducis deſcribere fugam. 150 Fuga Diſcipulorum Chriſti, dum ipſe capitur, an culpabilis. 133.

Fugientes. Ut revocet, Chriſtus fugit. 150. Fugientes homines excuſantur fuga Chriſti. Domino fugiente non eſt indignum fugere ſervum. 151. Fugiens Deus peccatorem, parcit. 131.

Fulgur. Non illuminat, ſed dat pavorem. 64. Fulgur Angeli Reſurrectionis Chriſti. 74. Fulgura cum aliquid diſſolvunt, ſenſus, menteſque hominum corripiunt. 171.

Funus. Divitis, & pauperis deſcribitur. 121.

Fures. De neceſſitate naſcuntur. 7. Sua largiantur, qui furabantur aliena. 113. Qui ſemel cœpit furari, nec deſinet in oculis Domini. 126. Fur amat noctem. 158.

Furor. Eſt irrationabile obſequium. 109. Furor eſt fratris, proximo cum ipſe deliquit. 139. Furor fratris in fratrem ægritudini adſcribendus. Furor neſcit carere dementia, & quomodo. 173.

Furtum. Hemorrhoiſſæ nullum dedit furato detrimentum. 33. Fuit pium, quia fide attrahente commiſſum. Fuit felix. 35. Furtum tota celeritate reddatur. 123. *L. Latro.*

Futurum. Datur intelligi ex præſentibus 47. Futura non accipit Judæus, quia de præſentibus eſt ingratus. 48. Futura jam facta ſunt Deo. 70.

G.

Gabriel Angelus. Apparuit, locutuſque fuit Zachariæ, & eſt ſervus Dei. 90. *L. Maria Virgo. L. Angelus.*

Galla placida. Mater Valentiniani Imperatoris interfuit conſecrationi Chryſologi Archiepiſcopi 130. Poſſedit Auguſtam Trinitatem, & quam, & cur. Sacerdotes rogantur orare pro illa, & filio Auguſto.

Gallina. Gallus. Deus ſicut gallina nos educat, ducit, vocat, & deſcriptive, & cur. 170. Gallus quid impendat hoſpiti. 21.

Gaudium. Habet pater plus de venia in filium, quam de juſtitia. 3. Gaudendum, cum cæteri gaudent 6. Ad gaudium cur terra vocetur. Gaudium David cum agni Chriſtiani nutrirentur lacte. 6. Gaudium noſtrum eſt cooperari Deo in ſalutem animarum. 10. Socius in labore etiam in gaudiis habendus eſt. 40. Ut gaudium conveniat cum lacrymis 46. Gaudium de malo pauperis luctu compenſabitur. 47. Gaudium poſt lacrymas 65. Ex reſurrectione Lazari. Gaudia deſiderata vix creduntur, & dant ſtuporem 81. Gaudium gratius poſt mœrorem. 84. Gaudium feſtivitatis ſit cum miſericordia in egenos. 103. Gaudia cauta ſint in feſtivitatibus 127. Sumendum gaudium ex victoria, & exemplo ſanctorum. 129. Gaudium cum Eccleſia eſt in pace. Hæretici in ira. 149. Gaudiis non miſcenda triſtitia. 175.

Gazophylacium. Chriſti eſt manus pauperis. 8.

Gehenna. Quæ exurit reos, innocuis deſervit. 166. Ejus ignibus qui deputentur. 163. *L. Infernus.*

Gemitus. Noſter non neceſſarius quando. 166.

Generatio. Hominum, & animalium oſtendit Divinum amorem 55. Duplex, qua naſcimur, & qua renaſcimur. 126. Generatio Divina teſtem neſcit. 160. Primordia generantis ſunt omnibus duriora. 175. Via generatur in via quomodo. Hominis non fit ſine Deo, 6. Generatio Verbi Divina. *L. Trinitas. L. Divina.*

Generoſus. Animus facile contemnit, quæ magna putat, 29. Ut delicta præveniat, & conculcet. 116.

Gentilis. Populus dicitur filius junior. 5. Beneficia quinque naturalia fuerunt ei portio ſubſtantiæ. Hæc poterant illum ducere ad cognitionem patris cæleſtis. Fuit in principio mundi Idololatra. A Deo peregrinus non loco, ſed animo. Sæculari ſcientia diſſipavit patris ſubſtantiam. 5. Dæmonis Idololatra. Nec veritatem didicit. Ejus ſtultitia. Receſſus a Deo ad gulam. Gentilis a Deo permiſſus, ut ex malo fieret bonum. Rediit ad patrem. Peccavit in cælum idololatrando. Ad congregandas diſperſas Gentes. Deus induit perſonam paſtoris. 6. Gentilis ſanatur in Veſpere 18. Eſt idololatra. Ad Gentes Chriſtus venit non carne, ſed Verbo. Gentilis extra quatit Domini navem. 21. Ut inſurgat contra Fideles. 40. In Dæmoniaco figuratus non ſanatur, niſi a Chriſto. 52. Gentilis veniens ad Chriſti fidem prius exorciſmis purgatur. Lætatur Gentilis ſe Deos fugiſſe profanos. 57. Derogat nomini chriſtiano. 69. Cæcitas in parte facta in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret. 73. Salus Gentium, & Judæorum a Chriſto juncta. 78. Gentilis credit non viſo Chriſto. 83. Gentes exteræ, quæ ſuſceperunt fidem. Gentilis fecit ſibi creaturas eſſe Deos. 89. Fides Gentium rapuit, quod Judæorum perfidia ſprevit. 100. Et vim fecit Chriſto. Canis quomodo lambat Chriſtum panem. 100. Gentilis, id eſt Chriſtianus alios ducit ad Chriſtum. 102. Diligit gentem Hebræorum. Tantum Gentili Chriſtus eſt junctus, quantum ab Judæo disjunctus. Gentilis laudatur ex fide. Gentium vocatio, & obedientia. Gentilis ſacrilegus, 105. Deorum monſtris obſequens Deum verum ignorat, 111. Cur per naturam ſuperbire non debeat. 110. Gentilis figuratus in Villico iniquitatis. 126. Convenitur ad reddendam naturalis boni rationem. Gentilis jam Chriſtianus Judæum interrogat. Gentiles Chriſtiani effecti, quomodo Judæis prudentiores ſint. Gentes a Joanne præparantur ad Evangelium, & pœnitentiam. 137. Cur ſimulacra finxerunt. 147. Chriſtus venerat, ut Gentes introduceret ad fidem 151. Gentes anteponendæ Hebræis 151. Gentiles ſuos Deos fœditatibus trahunt videndos. 155. Gentiles vindices injuriarum Dei, & quomodo. Gentilis Aſinus agnovit Dominum ſuum, & quomodo. 159. Gentium credulitas dedicata ex fide Magorum. 160. Sata Gentium a Chriſto purgata igne artifici. 164. Gentilium converſio operata ab Apoſtolis, qualis. 51. Fuit beſtia quomodo. 23.

Genus. Temerarius eſt, qui diſcutit de genere. 72. Genus negat, qui genitoris opera non facit 123.

Gladius. Vitalis quando occidit, non dat mortem. 108.

Gloria. Comitatur virtutes. 31. Chriſti reſurgentis ſepelivit injuriam morientis. 75. Gloria filii laus eſt patris. 89. Major eſt innata, quam quæſita. 89. Ad gloriam naſcitur, qui liber eſt. 101. Gloriæ tantum ſubjicitur homo, quantum fuit ſubjectus turpitudini. 114. Ad coronam gloriæ hortamur ab Apoſtolo. 119. Pro ea currunt Hebræus, Philoſophus, Hæreticus, & Chriſtianus, ſed hic unus illam accipit. Pro æterna gloria certandum, & contra quos. In gloria ut ſancti exerceant officia pia, hic ab eis præſtita. 121. In gloria Sancti vident cruciatus malorum, 122. Gloriam æternam laboremus poſſidere 124 Gloria æterna hic paratur quomodo. 144. Noſtra ut ſepeliatur. 1. In ea ſancti vident, quicquid eſt divini luminis, honoris, & gloriæ. 176. *L. Beatitudo. L. Æterna.* In gloria non erit tempus. 82.

Glorificare. Deum debemus publice poſt gratias acceptas. 36.

Gratia. Dei nos ducit ad illius conſpectum 6. Ut infirmis detur a Deo. 50 Quomodo juſtificat peccatorem abortivum 56. Gratia Dei audimus, & reſpondemus de fide. 58. Gratiæ agendæ de præſtito. 65. Gratia facit hominem terrenum eſſe cæleſtem. 72. Gratia vocamur 81. Intromittit in Templum, quod lex deduxit ad januam. 86. Joannes Baptiſta, ut pervenit ad gratiam. 88. Gratia reſeratur ad gloriam nominis Dei. Per eam juſtificamur, 91. Gratiæ ſingularis eſt, eſſe in omnibus juſtum. Præveniens, & efficax, ut ducat ad Chriſtum. 93. Gratiam agnoſcere indignus eſt, qui legem abſcondit 96. Gratiam habere juſti fatentur, per quam ſtant, & ſine qua pereunt, 97. Gratia etiam reprobis offertur. 100. Gratia a Domino ſpreta, datur ſervo. Gratia vocat ad Deum. 102. Gratia Chriſti redimus ad vitam, 112. Ut gratia abundet, non permanendum in peccato. 113. Data eſt a Deo homini, non data peccato. Gratia manumittente liberantur a ſervitute peccati, qui ſub lege ſunt. 114. Gratia vocat hominem ſervum, qui eſt vere liber. Adoptat hominem in Dei filium. Per gratiam ſolvendum, quod per naturam non poteſt. 126. Gratiæ baptiſmatis effectus. 137. Qui gratiam invenit, timere neſcit 142. Gratia Spiritus Sancti docet myſticos ſenſus in Evangeliis latere. 169. Lavat unicum gratiæ lavacrum. 171. Gratiæ libertas. 176. Ad Dei gratiam quilibet ducatur. 10 Mariæ gratia. *L. Maria Virgo.* De illius liberali gratia, fuſe, per tot. Gratiæ magnitudo cognoſcitur ex magnitudine reatus. 54. Gratia perſeverans quando, 68.

Gratus. Deo ſit Dives, quando pauper in malis eſt gratus. 124. Gratiora ſunt accepta, quam poſſeſſa: & inventa magis, quam ſubjecta. 96. Reſurrecturus homo ſit gratus Deo. 101.

Grex. Dæmonum mittitur in gregem porcorum, cur. 16. Quare Chriſtiani vocantur puſillus grex. 22. Grex mitis quomodo vicit varia genera beſtiarum. 23. Imitatur Chriſtum. Vincit cum perdit.

Gula. Ducit ad famem. 1. Epicurus de gula auctor de-

ſperationis. 5. Gulæ complacere noli, dum jejunas. 12. Adam e Paradiſo gula extraxit. 12. Gulæ pretio mulier emit mortem. 63.

Gutta. Quam petit Epulo ad quid, & quid egerit. 124. Gutta, & mica ſufficit ad refrigerium pauperis. Gutta roris Sancti Chriſti oculos peccatoris baptizat. 176. Ex ea reſurrectio credibilis oſtenditur. *L. Mica*.

H.

Habita. Perdidiſſe major eſt dolor, quam nunquam habuiſſe. 123.

Habitaculum Innocens torquetur ſedere habitatoris. 17. *L. Domus*.

Habitus. Ad quid mutetur a Deo. 170.

Hæmorrhoiſſa. Occulto vulneri ut remedium quærat. 33. Ancipitibus cogitationibus cumulata. Fide curatur. Cur ſtabat a longe, nec loquebatur. Cur furatur ſanitatem. Ad fidem, furtumque confugit 34 Ut agebatur procellis cogitationum. De ſummitate fimbriæ ad ſummum Deitatis pervenit. Quomodo acceſſit retro. Fides illius. 34. & 35. Docuit, quantum ſit corpus Chriſti tangere. 35. Ut habeat veniam tacita confeſſione. 34 Ut Chriſtus ad illam converſus ſit. Media inter vulnus, pudoremque quid fecerit. 35. Conſcia doloris, non peccati acceſſit retro. Cur tetigit fimbriam. Scientia, Sacramento, & fide magna. Eſt figura Eccleſiæ Dominus non quæſitus illi occurrit. 36. Inter ipſam, & Dominum eſt commercium furtivæ ſalutis In multitudine eſt ſola cum Chriſto. Cur quærit Chriſtus, quis tetigit veſtimenta ſua 36. Deus laudatur in ea. Ante curam latet ex verecundia, poſt venit in medium, ut gloriam Deo referat. Cur annos duodecim infirmitatis haberet. Ejus pudor celatus etiam a Chryſologi ſilentio. 86. Tangens Domini fimbriam non eam polluit, ſed ipſamet ſanatur. 94 De ea. 100.

Hæreditas. Filiorum, ideſt, Judæorum translata ad Gentes. 100. Adæ parentis noſtri crudelis, quam nec piaculis adipiſci, nec licuit renuntiare. 151. Hæreditas melior non eſt vinculo divinæ charitatis. 162. Mundana quæ tecum mala teneat. Eſt pugna, eſt noverca filiorum. Divina hæreditas dari, ſed dividi non poteſt. In hæreditate non eſt contentio, ſi removeatur avaritia.

Hæres. Erit Chriſtianus beatus patre ſemper vivente 71. Homines hæredes Adæ ſui, & neceſſarii. 151. Bona collata amiſerunt, mala adepti ſunt. Bonorum mundanorum hæres quid petierit a Domino. 162. Hæredes ditat, qui illis pleniſſimam charitatem relinquit. Chriſto per gratiam cohæredes ſumus. Hæres impatiens eſt, qui patris fatigatur ad vitam, 1.

Hæreſes. Tot pene Eccleſia patiebatur, quot Divinæ legis erant quæſtiones. 21. Ad quid hæretica zizania a Dæmone ſuperſeminata eſt Evangelio. 96. Hæreſes Arii, & Photini 109. Omnes Deum blaſphemarunt. Hæreſis eſt dicere, Chriſtum corpus aerium aſſumpſiſſe. 144. Item quod Pater ſit major filio. 2. Hæreſes ſunt circa nativitatem Chriſti. 145.

Hæreticus. Intra, Gentilis extra Dominicam navem quatit. 21. Blaſphemat Chriſtum. 24. Quaſi canes extranei dente rabido carpunt Chriſtianos 40. Sedit in cathedra peſtilentiæ. 44. Eſt contra generationem filii æternam. 60. Poſt ſepulturam Chriſti dicit: expectet. 62. Paſcitur injuriis Chriſti. Chriſtum eſſe Deum credat, & qua ratione. 88. Redeat ad Eccleſiam. 98. Cognoſcat Dominum veniſſe ad ſervos. Perdit Deum per naturam, inveniet per fidem. Curris pro corona gloriæ, ſed eam non accipit. 119. Aſſertio fidei Hæreticorum eſt venenum, jejunant, dant eleemoſynas, ſed fruſtra. Hæreticus non credit poſt cauſam. 142. Ubi generet perfidiæ ſuæ nebulas. 144. Quomodo in ira ſunt, cum Eccleſia eſt in pace. 149.

Hebræus, ſeu Judæus. Ejus invidia oſtenditur in figura filii prodigi. 1. item 4. per tot, Judæus fuit filius ſenior. 5. Ejus portio ſubſtantiæ fuit lex Divina. 5. Non ingreditur Eccleſiam ob invidiam. Gentilem judicans ex priſtinis moribus ſe privat gaudiis paternis. 5. 31. Loquitur, ſed non facit. Eſt cum patre per Sanctos Hebræos. Habet omnia, quæ patris ſunt, etiam Chriſtum. Sed per invidiam omnia perdit. Chriſtus manibus Judaicæ gentis operatur ſalutem. 18. Ejus manus immunda a Chriſto mundatur. Miratur, cur JEſus miſceatur conviviis peccatorum. 29. Figuratur in Paralytico. 30. Judæi ſunt germen viperinum. 31. Eorum inſidiæ, & doli erga Chriſtum. Sunt utres veteres. Vinum novum Evangelii non habebunt niſi Chriſtiani fiant. 31. Hebræus non recipit Chriſtum Synagogam intrantem. 32. Hebræus jungitur Herodianis, ut Chriſtianos invadat. Error Hebræorum pravior fluctibus maris. Infamat Judæus reſurrectionem Chriſti. 37. Ut quærat Chriſtum. Condemnabitur a Ninivitis & Regina Auſtri. Quomodo faceret vindictam. 38. Sit utile exemplum Chriſtianis. 46. Lex ſpiritualis Judæorum quomodo amiſſa. 44. De Chriſti miratur ex indignatione. 48. Tentat obſcurare Virginitatem Mariæ. Nequitia Hebræorum contra Chriſtum late. 49. Fatetur veritatem invito. Quid dicat de Chriſto, & diſcipulis ejus Dæmoniacum curare non valentibus. 51. Diabolo nequiores. Converſi ex hominibus in canes. 55. Videns Chriſtum petram, ſerpentem, ſcorpionem. Ultra ſepulturam nil aliud dant Chriſto. 62, Ad Lazari reſuſcitatum, non convertuntur. 64. Judæorum Paſcha non conjungitur cum noſtro. 73. Dies illis vertitur in noctem. 75. Cæcus peccata taxat pretio, emit ſanguinem Redemptoris, & perfidiam reſurrectionis Chriſti. 76. At pecuniam perdidit, ſe & poſteros occidit. Dolet Chriſtum reſurrexiſſe, non illum occidiſſe. 80. Emit, ut perdat. Vult Chriſti reſurrectionem eſſe furtum. Diſcipulos perdere quærit. Quid cauſaveris in morte Chriſti. 81. Quare Chriſtum ſcire miratur, cum non didicerit. 85. Hebræorum ſanctitas uſque ad tempus Herodis. 86. Cur illis a Chriſto in Parabolis prædicatur. 96. Laniat paſtorem. 100. Rogant pro Gentili, non pro ſe, nec pro filiis. 102. Odit gentem ſuam, Judæus amans, laudatus a Chriſtianis. Ibat corpore, non mente cum Chriſto. Hebræus quantum ſe a Chriſto ſejungebat, tantum Chriſtus jungebatur Gentili. 102. Inimicus Chriſtiano. Hebræorum repulſa. In eis ſigna, & virtutes nil proficiunt. Cæleſtes ſenſus terrena intelligentia pervolvit. 105. Præter rationem quærens Deum, amiſit. 109. Excolens legem ſine ratione legis, auctorem legis interemit. Non debet excoli, per legem. 110. Perdidit Templum, Sacerdotium, ſacrificium, incenſum, purificationes, devotionem ſolemnitatum. 114. Circumciditur, quia præſentis bonis abſciſſus eſt. Maledictus quia in omnibus offendit. Per legem currit pro corona gloriæ 119 Sed eam non accipit Chriſto credere a da bonis Cæli, & malis inferi noluit. 123. Interrogatur a Gentili facto Chriſtiano. 126. Cur deberet centum cados olei. Relictus in filium ſæculi, & eſt minus prudens Gentili Chriſtiano. Exaſperatur videns Deum hominem. 131. Hebræos omnes perfidia excepit. Livor ejus, & blaſphemiæ erga Chriſtum docentem. Lapides tulerunt, ut ſe, non Deum occiderent. Sordes illorum, flumen lavare poteſt, 137. Nuncupantur genimina Viperarum. 137. Judæi a diverſoriis Dominum excluſerunt, quem jumenta ſuis in præſepibus ſuſceperunt. 141. Pavet Judæus, quod Chriſtus naſcatur. 146. Partus Virginis Judæo celatur, ne occidatur. Venit Chriſtus, ut de contemptu legis veniret Judæus. 151. Caſtigatur illorum perfidia fide Gentium. Judæus fugavit Dominum, Ægyptus recepit. Gentes anteponendæ Judæis in fide. 153. Turbatur infantia Chriſti. 158. De venia non ſperant, nec de correctione. Nuntius ſalutis Judæo male audienti converſus in ruinam. Domino naſcenti parat mortem. Bos Hebræus Dominum ſuum agnovit, quomodo. 159. Crudelitas Judæorum notata ex fide Magorum. 160. Ceſpes Judaicus pro tritico lolium, pro vitibus ſpinas dedit. 164. Ut dividatur pater in filium, & filius in patrem allegorice. Gloria Chriſti eſt illi pœna. Judæus pater Chriſti a filio per invidiam ſeparatur. Judææ prædicatur a Joanne 167. Judaica domus cæca. 169. Fuit prius homicida legis, quam Chriſti. Decalogi corpus retorſit in Chriſtum. Judæi ſi Dominum Deum crediddiſſent, ad ruinarum barathrum non veniſſent Lavat ad purificationem vaſa, non ſe ipſum. 171. Deicidæ fuerunt ex invidia, non facto, ſed voluntate. 172. Judæus eſt cæcus a Chriſto ſanatus quomodo. 176. *L. Phariſæus*. *L. Scriba*, *L. Lex*.

Herodes, Similis Vulpi. 19. Inimicus Chriſto. Mala, quæ fecit Hebræis. 86. Sacrum morem Sacerdotii violavit. 89. Non eſt auſus in Zachariam. Rex nefandus. Ejus opprobria viginti enuntiantur. 127. Sanguinem Joannis abſorbuit. Judex perverſus, & quomodo, Furit, quia arguitur. Ejus puella ſaltatrix. 5. Infra v. *Saltatrice*. De natali ſuo mortuus eſt. Occidit infantes. 146. Per Herodem Diabolus

Digitized by Google

lus quærebat Chriſtum ad mortem, & cur. 150. Pro temporali Regno quærit extinguere æternum. 152. Dolet ſe illuſum, innocentes necat. Ejus vitia. Fugitur a Chriſto. Mala, in quæ cadit. Quærit Chriſtum gladiis. Rector populi quid mali agat. Omnia paravit ad accuſationem, & pœnam, nil ad excuſationem. Herodes Tyrannus quid fecerit Judæis. 156. Infantia Chriſti turbatus deſcriptive. 158. Cur occulte vocat Magos. Timet Regnum, non Deum. Cur dicit *renuntiate mihi*. *Erat locumtenens Diaboli. Ad quid vellet ire ad puerum. Significat Diabolum. 159. Ex invidia ſævit in pueros. 172. Ignorans confitetur, quia in Chriſto reſurgit occiſis. 173. Cur Joannem reſurrecturum occidit? Teſtis criminis ſui. Laudatur Ironice. Cur tacet, quare decollaverit Joannem. Herodes, & Herodias nomine, & vita conſimiles. Quid illa fecerit & ob eam quid Herodes. Judicat ſecundum crapulam. Herodianæ cœnæ cruentas epulas terra, & cælum horruit. 178. Filius noctis, non diei. Vocat omnes poteſtates in ſocios convivii, in teſtes criminis. Suam credit Herodes filiam ſaltantem cum impudicam vidit. Caro in Herode oppreſſa crapulis, quid promitteret, & cur. Ejus convivium quid cauſaverit. Dum honeſtatem abjurat, virtutem jurat. Interemit pœnitentiam in morte Joannis. Herodes & Herodias nomina ſociata crimine, vocem occidere credunt: eorum contrapoſitiones cum Joanne. Herodiani juncti Hebræi. 32. *L. Saltatrices. L. Ebrietas. L. Jejunium. L. Joan. Baptiſta. Hiſtoria.* Relatio hiſtorica ad altiorem intelligentiam ſublimanda eſt. 36. Qui puræ hiſtoriæ tantum adhæret, dictione Deum inhonorat. 95.

Homicida. Nil habet amoris. 152. Homicidium damnavit Joannes occiſus. 174.

Homo. Videlicet Bona Hominis. Filius Dei appellatur. 10. Quod naſcitur, quod eſt, debet Deo totum. 6. Reſpondeat generi. 10. Lapides ut convertantur in homines. 13. Ad Chriſti præſentiam liberatur a pœna. 16. & 17. Diu noctuque vigilet, & ad quid. 21. Sua in cælo reponat. 22. Sibi parcat. 23. Obligatur exigua cartula. 25. Habet, quod dat pauperi. 41. Ad Deum confugiat. 45. Ad vocem Dei convertatur. 46. Illi ſalus ab egreſſu, & ingreſſu Domini. 49. Per generationem naſcitur, ut Divinum agnoſcat amorem. 55. Sæpe naſcitur in ſeptimo menſe. 56. Habet ex Chriſto novum ortum. 57. Acceſſurus ad Deum mundetur. 59. In obſcuritate noctis lucernam verbi Chriſti petat. 64. Quod homo detur cælo, terribilius eſt quam, quod Deus detur terris. 67. Filius Dei per gratiam, & ſervus. 67. Omnia creata propter hominem. 69. Redeat ad Deum amantem. 70. Clamet ad Deum: libera nos a malo. Deum vocet Patrem, poſtquam Deus juſſit. 71. Vitam cæleſtem oſtendat. Filius Dei deſignatus in habito ſervitutis. Quod homo Deus, creatura miratur. 72. De matris utero patrem fatetur in cælis. Semper parcens crimina non timeat. Humanæ cogitationes. *L. Cogitatio.* Homo ſibi ſit Medicus per fidem. 83. Quantum debeat Deo. 94. Abſolvitur amore. Homini comparatur Regnum cælorum. 96. Quæritur in vocatione Dei, non perſona diſcernitur. 99. Homo mundo jucundius, ſed non utilius, & quare. 101. Ut agere debeat gratias. Initio ſuſcitatus ex limo, in fine reſuſcitabitur ex pulvere. 103. Omnes homines, ut ſint hoſtia, & Sacerdotes. 108. Veniat ad placitum Deo ſacrificium. 109. Placet Deo, ex eo, quod bene vivit. Fit hoſtia, ſi ſancte ſe offerat. Si dat, quod poteſt, acceptus eſt. 110. Moriatur pro Chriſto. Sit peccator, ut Deus ſit juſtus. 112. Per gratiam conditoris redit ad vitam. In baptiſmate fit domicilium virtutum. 113. Homo novus commutet vitia in virtutes. Hominem Deus perquirit ſolo hominis amore. 114. Homo moritur legi. 115. Deo, non terræ, fructum deferat. Ut præveniat, & conculcet delicta. 116. Per Chriſtum cœpit libertatem quærere. Doctus a lege, unde eſſet virtus ardua, &c. & delicta multiplicia. Duo homines Adam ſcilicet, & Chriſtus humano generi dedere principium. 117. Homo terrenus ut fiat cæleſtis. 7. Imaginem Creatoris portet. Homo juſtus major cælo, & Angelis. 120. Si non habet nummum, det pauperi manum. 122. Accuſet ſe debitorem Deo, & oret, ut dimittat. 123. Coram homine gloriatur de juſtitia, &c. coram Deo non. Eſt Villicus Chriſti ad colendum Mundum. 125. Cupit bona facere, quando mors tempus adimit faciendi. Homines ſe villicos, non Dominos agnoſcant. Sequatur Deum, non quærat præcedere. 131. Deus in forma hominis demonſtratur, ut poſſit videri. Hominis pietas, & ars hominem perficiunt. 132. Ejus induſtria ut honoretur a Deo. Eiſdem curſibus redit ad vitam, quibus dilapſus fuerat ad mortem. 142. Factus ex limo intacto. 148. Deo pretioſus. Ad quid factus ſit. Domus mundi pro eo facta. Factus de terra, ut eſſet Dominus terrenorum, & de cæleſtibus participaret quomodo. Imago Dei, Vicarius Dei in terrenis. Homo proprietas Dei, qui ante erat ſimilitudo. Creatus cum imperio terræ, ut delicias poſſideret. Sine homine non poterat ſalvari homo. 151. Perfectus ad vitam factus, reparatus in vitam perfectam. Abſtrahat homines a peccatis. 155. Magis debet Deo, quam homini. 161. Quid homini fecerit Deus in naturalibus. Quid in ſupernaturalibus. Liber a ſervitute omnium, ſoli Deo ſerviat. 161. Ei peccanti blanditur Dominus. Per gratiam cohæredes Dei. 162. Diviſionem cæleſtium non petat. Quomodo debeat habere hæreditatem cum Chriſto. Et omnia manducet, quid faciat. 163. Deus tendit hominem in formam Chriſti, ut ſit decorus. A Deo correptus mox ſolatium accipit. Habet Deum patrem, apparatumque cæleſte. Ante productus ad mortem, jam productus ad vitam. 166. Dei beneficia in homines ex variis formis, & habitibus Dei, late. 170. Quid det invitatis ad opera. Ut triumphet de diabolo. Homo non horreat hominem. 176. Duce manu cæcum lucis faciat neſcire orbitatem. Homo ſemper vivit cæleſti verbo, terreno pane non ſemper. 11. Ex quibus fiat Angelus, ac Deitatis habeat honorem. 43.

Hominis mala. Peccavit invidia in Paradiſo. 4. Servus Dominorum crudelium. 6. Poſt jejunium quærit panem 12. Facilis ad lapſum, difficilis ad aſſenſum. Cadit, & Deus aſcendit. 13. Servi hominis jacent, & mala patiuntur ad pœnam. 15. Homo nequit in deſperatione ſuis ſubvenire ſervis. Vivus ſepelitur a Dæmone. 16. Ab eo impeditur, ne ad Deum eat. Obſeſſus quomodo torqueatur a Diabolo. 17. Miratur de poteſtate Chriſti. 20. Propter peccata flagellatur a Deo. 20. Quando eſt ignavus, & dormiens, dicitur Chriſtus dormire in ſua navi. 21. Beſtia, & quomodo 23. Callidus generat ſcandalum. 27. Figuratus in eo, qui habebat manum aridam. 32. Ejus dura conditio quæ. 34. Voluntarius in deliciis, invitus in pœnis. 35. Solitus horrere magis, quam curare vulnera. 36. Impietatis conſilio e Paradiſo pulſus. 44. Homine quid infirmius? & quomodo. 45. Peccat, & Deus convertitur quomodo. 45. Eſt in obſcuritate noctis. 64. Non capit natura gratiam orationis Dominicæ. *L. Oratio Dominica.* Surſum per gratiam levatus, jacet ſubtus per naturam. 68. Non capit magnitudinem divinæ charitatis. 69. Propriis viribus non liberatur a Diabolo. 70. Dolet ſe mori, & ne reſurgere poſſit, oppugnat. 74. Homo timuit, Angelum cum reſpexit. 88. Nunquam ſecurus de ſua conſcientia. 88. Ejus natura imbecilla ad divinas virtutes. 90. Nimis de ſe præſumit ante experimentum. Naſcitur ad labores, gemitus, pericula: vult bona, & non facit, & alia ejus mala. 90. Noſcit culpas corporum, vitia mentis ignorat. 91. Corde peccat, cogitatione, dubitatione, trepidatione. 91. Quod ſupra homines eſt, homo referre non ſufficit. Vacat hominis Sermo, ubi adeſt præconium Angelicum. A Paradiſo deliciarum ad mortem huc detractus. 96. Cur pereat morte. 101. Creaturas ſibi Deos fecit. Ex pulvere factus naturæ totum, ſe ſibi, Deo nil dedit, & cur Deus permittit illum in pulverem revocari. 101. Sterilis, vel ingratus homo e vita, meretur excidi. 106. Homo ignavus ſi populis præſit, ſibi, & multis ſit noxius. Homo vix moritur pro juſto, quia neceſſitate ducitur ad mortem 110. Per hominem peccatum intravit in mundum & per peccatum mors late. 111. per tot. Salvari non poterat ſine Chriſto, cur. 111. Homines participes culpæ Adæ, & ſocii pœnæ. 112. Prius receptaculum vitiorum. 113. Nil habet ſuum. Non prævalet obedire legalibus mandatis. 114. Carni deditus & mundo nil in ſe, quod futuræ vitæ eſt, relinquit. Paſſionibus tota vita conturbatus. 115. Homo vetus, totam perdidit diſciplinam. 115. Homo ſine Chriſto, peccata cognoſcebat non ut vinceret, ſed faceret 116. Hominis robur ab incendio vitiorum in favillam redigitur. Ut cœpit velle virtutes, ſed vitia ſequi. Captivus,

vus, & ſervus ſub lege. Ut naſcatur in peccatis. 117. In vitiis ſepultus. 120. Homo hominis eſt ſepulchrum. Homo hominem negligit. 121. Idem homo, & filius, qui diſſipavit ſubſtantiam. 125. Homines ſe villicos agnoſcant, non Dominos. Qui homines, non Deum in cauſis timet, facile a juſtitia deviat. 127. Homo non intuetur, quantus eſt Deus, ſed quia eſt. 131. Dæmon non vult homines æternos, imo nec temporales. Cur homo moriatur. In cunabulis homo latet in homine, eſt corpus, & non eſt. 132. Ex timore homines tracti ad Idola. 147. Eſt ſibi vilis, qui Deo pretioſus eſt. 148. Ex invidia Diaboli quæ bona perdidit. Ejus mala ex peccato originali. Obſcuritatibus ignorantiæ involutus. 160. Cur magis debeat Deo, quam homini 161. Deo nullam dependit ſervitutem inutilis ad Divina, & humana. Verſatur in luto carnis, in limo corporis. Partem ſubſtantiæ perdidit, unde Paradiſi exul factus eſt. 162. Homo ingratiſſimus omnium. Erat cum Chriſto in Paradiſo, & extra Chriſtum periit. Dubitans de divinis promiſſis arguitur. 163. Ante diluvium nati producti ad mortem. 166. Mentes, & ſenſus hominum correpti a malo fulguris 171. De homine contra homines gentes exeuat bellaturæ. Quærunt famam hominis de ruina. Homines ſunt, ut arbores ambulantes. 176.

Hora. Dicitur punctum, & momentum temporis. 112. Horæ duodecim diei Chriſti, ſunt Duodecim Apoſtoli. 170.

Hortus. Eccleſiæ quomodo cultus, & ſatus myſtice. 98. Producit germina ſua. 130.

Hoſpes. In Hoſpite ſuſcipitur Chriſtus. 39. Hoſpite ſuſcepto Chriſtus ſubvenire tenetur ſuſcipienti. Hoſpitis meritum ex apparatu manſionis innoteſcit. 92. In hoſpitis figura Deus apparuit Abrahæ 131. Fuit hoſpes Chryſologus 138. per tot. Mundanus hoſpes receptus quid agere ſoleat 18. Qui e propriis ſedibus injuſte expellunt hoſpites, ut puniantur. 47.

Hoſpitium. Humanitatis ſit Templum Deitatis. 144. Ejus indignitas in hoſpitis manet injuriam. 15. Hoſpitium noſtræ carnis Deus intravit. L. *Habitaculum.* L. *Domus.*

Hoſtia. Et Sacerdos eſt homo, quæ mactatur, & vivit, & quomodo. 108. Hoſtia viva eſt Chriſtus quomodo. Totus homo ſit Hoſtia placens Deo. 109. Et erit, ſi ſe Deo ſancte offerat. Immaculata Deum placat, exaſperat maculata. Hoſtia viva, & rationabile obſequium quomodo Deo offerendum. Hoſtia Jejunii quomodo offerenda 13. Quam hoſtiam offerre Deo debeamus, quæ & nobis maneat. 45.

Hoſtis. Terrenus non prævalet cæleſtibus. 12. Repentinus pernicioſus. 27. Magis Ducem, quam militem petit, nec obſidet mortuos, ſed viventes. 96 Melius eſt ſæpe Regi ſuo de hoſtibus referre victoriam, quam ſemel mori. 128. Hoſtem proprio mucrone turbare, inſigne virtutis. 157. Tolerabilior eſt hoſtis, cum muros arietat extrinſecus. 171. Qui hoſtem intus habet, per ſe liberari non valet. Iniqui in alios ut puniantur. 67.

Humana. Cum ſapimus, cæcamur ex nobis. 76. Salus humana reparatur iiſdem lineis, quibus perierat. 77. Humanum, Deo volente, fit Divinum. 102. Ad humana perdiſcenda brevis eſt tota vita hominis. 112. Quæ Dei ſunt, non capiuntur a nobis 62.

Humanitas. Chriſti oſtendit charitatem. 47. Ubi non eſt humanitatis indicium, ibi Deitatis eſt ſignum. 153. Humanus ſenſus non eſt in eo, qui fratri ſuo peccata non dimittit. 139.

Humilitas. Centurionis. 15. Hominum ex noſtra imbecillitate ſumenda. 88. Elevat nos ad menſam cæleſtem. 100. Voluntaria magna virtus. 136. Quæ excuſat a dicendo, cogit ad obediendum. 138. Eſt mater doctrinæ. 161. Aquiſivit, quod ſuperbia amiſit. 23.

Hydrops Bibendo ſitit, 7.

Hypocriſis. Quid ſit, effectus, nomina, & mala. 7. Laborat fruſtra. Naufragat in portu. Hypocrita eſt uſuratius. De remediis creat morbos. Sibi damnum, non Deo cauſat. Hypocriſis eſt jejunium ſine miſericordia. 8. Quid agat hypocriſis. 9. Cæca eſt, & cæcat oculos. Fugienda, & cur. 9. Eſt ſpecies arte compoſita, quæ aliud in re agit, aliud promit vultu. 172. Hypocriſia cum invidia quid agat. In ſecreto hypocrita facit nil ſecretum. 9.

I.

Jacere. Hominum ſervi jacent, & cur. 15. Jacemus in vitiis, & jacemus oppreſſi. 54.

Jacob. Pius myſticus, quam doloſus nos figurabat ſub pellibus hircorum. 73 Ei vianti occurrit Deus conviator, & luctat cum eo. 131. Quid agat Deus cum eo, ut ametur, non timeatur. 147. Cur illi mutatum nomen. 154. Jacob ante triumphat, quam vivat. 70.

Jacobo. Apoſtolo quare non commendata Beata Virgo. 49.

Janua. Clauſa non denegat ingreſſum, egreſſumque ſuo creatori. 84. Janua mortis ſuit homo, per quem peccatum intravit. 111. Janua Inferni. L. *Infernus.* Januæ inferi confractæ ſunt miſte Crucis Domini. 113.

Idolum Graviora pondera Synagogæ facinis idolorum. 105. Ad idolorum Lupanaria confugit Synagoga. 115. Idola periere ad Apoſtolorum Prædicationem. 170. De Idolatria. 5. ad fin.

Jejunium. Quid poſſit facere, oſtenditur ex fame prodigi. 2. Et ex aliis. Eſt prima virtus nobis. 7. In jejunio quid ſit, ungere caput, lavare faciem. Jejunium ſine miſericordia eſurit, alget. 8. Miſericordia eſt ver terræ jejunii, & alia. Variæ definitiones, ſeu epitheta jejunii. 8. Vincit duce miſericordia. Ejus alæ ſunt miſericordia, & pietas. Sine miſericordia eſt ſimulacrum famis, & avaritiæ, & hypocriſis. Jejunium ſublevatur cæleſti ſymphonia. 10. Arma jejunii ſumenda contra Diabolum. 11. Tempore jejunii quid agendum. 12. per tot. Jejunium noſtrum eſt eſuries diaboli. Eſſentia, & virtus. Vincit Diabolum. 12. & 13. Jejunans creditur Deus. 13. Cunctis virtutibus anteponitur. Timetur a Diabolo. Diaboli tentationes tempore jejunii quæ. Hoſtia jejunii quomodo Deo offerenda. Sit voluntarium 51. Eſt aratrum ſanctitatis. Cur diſcipuli Chriſti non jejunant, &c late per tot. 31. Jejunium purgat corpora a ſquallore carnalium deliciorum 31. Verum jejunium non admiſceatur fraudulento. Jejunandum Chriſti præcepto 41. Sit cum miſericordia. Et ita multas habebit virtutes. Fuſe jejunium ſine pietate jejunat. 42. Sine miſericordia eſt fames avaritiæ & alia. 1. Semina jejunii jactanda in pauperum lacrymas. 42. Vacillat ſine miſericordia. Sit cum miſericordia, & oratione 43. per tot. Jejunium habet laſſitudinem. Deo offerendum, ut voracitas ceſſet. 108. Quadrageſimale cur inſtitutum, & ut debeat fieri late. 166. L. *Abſtinentia.* L. *Quadrageſima.*

Jephte Filia moritur gaudens. 55.

Jericho. Cur per eam ambulat Chriſtus. 54.

Jeroboam. Scandalum fecit in populo. 27.

Jeroſolyma Quare turbatur Chriſto nato. 158.

Jeſus. Cur Fabri, & Mariæ filius appellatus. 48. Dicitur Jeſus a ſalute. 57. & 59. Filius unicus per naturam. Jeſus hebraice, Salvator latine. 60. De Maria natus Dei filius eſt. Nomen Jeſu Cælum, & Infernum ſubmiſſe confitetur 61. Dicitur Salvator. 142, & 144. In eo nomine tota majeſtas Deitatis adoratur, & ab omnibus. 144. Virtus, & poteſtas. Quis ſit Jeſus natus ex Virgine. 145 Jacet in ſtabulo. 152. Natalis Jeſus quis, & ad quid. 156.

Ignarus. Stulte loquitur. 19. Decipitur a groſſis ſci. 106. Ignari non recipiunt Chriſtum.

Ignavia. Hominum dicitur ſomnus. 21. Ignavus nimis eſt, qui poſt exemplum invenitur incautus. 79. Ignavus dicta, & facta obſcura Chriſti non intelligit. 96. Ignavos proſpera non erigunt. 124. Ut obſit ignavus aliis præſidens. 106.

Ignis. Divinus neſcit exurere miſericordem. 42. Ambelat incluſus in carne, & alia mala facit. 57. Cæleſtis mundat labia. Satiat cor. Friget in lapide, latet in ferro. 96. Et eorum colliſione flammatur. Ignes terreni non admovendi divinis. 109. Febrilis ex humore frigido ſuccenditur in corpore 114. Quod eſt ignis ſegeti, hoc vitia ſunt humano corpori 116. Epulonis qualis fuerit. 122. Inferni ex parte ſanctorum a Chriſto extinctus 123. Inferni ſtilla aquæ non extinguitur. 124 Ignis a Chriſto ſpargitur verbis. 164 Cultor igne purgat agrum. Eo purgantur ſata Gentium. Cur ſuper Apoſtolos. Ignem urget aqua, & ignis multiplicat undam. Ignis gehennæ reos exuriens innocuis deſeruit. 166. Ignis in rubo, in columna. 170. Ignis Spiritus Sancti. L. *Spiritus Sanctus.*

Ignorantia. Peccans ex ignorantia illius plagas non vitabit. 26. Peccata ignorantiæ non vitantur. 30. Secum habet faſtidium. 98. Ignorantia hominum quid fecerit 112. Vitia negantur ignorantia. 116. Hominis ignorantia ſublata a lege. 116. In noſtra ignorantia

rentia

Digitized by Google

rantia peccatum ſepultum. Ignorantiæ Deus ſubvenit ex pietate. 157. Obſcuritatibus ignorantiæ involuta mortalitas. 160

Illecebræ. Temporalis vim homanis conſcientiis Apoſtolus aptavit. 114. Contra illecebras peccatorum certandum pro cæleſti gloria. 119. Ab illecebris ſuperatus non vult Chriſtum venire. 158. Eas quare homo ſuſtinere cogatur. 117.

Illuminatio. Eſt a Deo. 126. Illuminatio Eccleſiæ facta a filiis Sanctæ Felicitatis. 134. Magorum illuminatio. *L. Magus.*

Imago. Chriſti portanda a nobis, quomodo. 117. Perfecta devotio hoc dat imagini, quod Regi. 147. Imago Dei eſt homo. 148. Regum, vel fratrum depictæ imagines cum concordia cur. 149. Imaginem Dei portare noluit, qui idoli portat perſonam. 155. *L. Magus.*

Immolare. Deo debemus viſcera virtutum, & quomodo. 108. Vita virtutum Deo immolatur morte vitiorum. Deo optima immolanda. 109. *L. Oblatio. L. Sacrificium.*

Imperans. Imperantis ira ſubdito jus eſt. 161.

Impetrare. Aliis pœnitentiam impudenter præſumit, qui ſibi ad veniam nil providit. 123.

Impietas. Quid homini creato jam fecerit 137. Semper ſebrit. 173. Incauta aſſumit criminis teſtes, arbitros facinoris. 174. Ut doceat 44. & de ea per tot. Ser.

Impius. Recedens a Deo a ſe obiit, nec ſtat in conſilio. 44. Fertur modo ad cælum, modo ad terras, & neſcit. Quid fecerit conſilium impietatis. Saporem trahit de pinguedine peccatorum. A Deo recedit, cum delinquit. Impio graſſante, pius turbatur. 47. Declinatur a Deo. 48. Interdum loquitur invito veritatem. 49. Impium vult Deus redire, non perire. 51 Impiis imputandum, ſi gratiam non recipiunt charitatis. 55. Impius ruit, deſtruitur, ſtare non poteſt. 75. Poſſeſſus a terra, & morte in reſurrectione juſtorum. 77. Terret impium timor. 80. Certior factus a Thoma de Chriſti reſurrectione. 84. Timebit ſupernam poteſtatem. 88. Stat in triviis. 89. Sui ipſius conſiliarius. *L. Conſilium.* Eorum animæ repetuntur a miniſtris Tartari. 104. Ex pietate patris magis proditur impietas filii. 123. Impius plus eſt, qui in alium pius non eſt. Impius, & juſtus apud inferos ante Chriſti Reſurrectionem erant. 123. Qui ſibi impius, cui pius? Impiis non ferenda pietas. 127. Proprietate quam det mercedem. Impius ſi eſt contra juſtum, ſibi lethalis eſt. 173. *L. Peccator.*

Impudicus. Impudicis inimica caſtitas. 127. Impudica ex impudico nata. 174.

Incedere. Qui non ſtat in triviis peccatorum, incedit, & alia facit. 89. Incedunt, qui virtutibus currunt, & ad mandatorum plenitudinem perveniunt. 9.

Incenſum. Arabicum non tam libenter odoratur a Deo, quam ſanctitas cordis ſinceri. 87. Incenſum eſt Thoris, & puræ ſupplicationis. Incenſum Eccleſiam illuminans myſtice quale. 134. Debetur Deo. 157.

Incendium. Febrile exſtinguitur calore, nutritur frigore. 114. Inextinguibile ex ardore vitiorum. 116. Incendia cupiditatum quia fumi neſcius tranſit. 89.

Incredulitas. Filia mortis, quid perſuadeat homini. 11.

Indigna. Non petenda a Deo, & cur. 132. Promiſſio non redditur indigno. 100.

Indocilis. Ad excelſa contendens mergitur in profundum. 119. Vitatur a Chriſto ad illius ſalutem. Fatigat ingenium Magiſtri. 106.

Indulgentia. Tempore indulgentiæ pœnitendum. 46 Indulgentia legis antiquæ erga Sacerdotes 92. Indulgentia magna ex magno reatu. 93. *L. Venia. L. Remiſſio. L. Pœnitentia.* Indulgentia decubit, ut peccatores levaret ad veniam. 30. Jus Indulgentiæ eſt penes hominem, qui proximo debita dimittit. 71. Quæ res petant juſtorum indulgentiam. 43.

Induſtria. Hominis ut honoretur, Deus occultat Divinum in humano ſermone Myſterium. 132. & alii &c. 96. a principio.

Infantia, infans. Filiorum ut fuerit olim tradita Diabolo. 51. Infans Dæmone repletur, quando a parentibus offertur Diabolo, ut curetur. Gloria Chriſtianæ infantiæ. 68. Infantia Eccleſiæ tempore S. Apollinaris. 128. Infantia totum obtinet, plus lacrymis, quam virium ratione. Homo in infantia latet in homine, & hominis labore proficitur. 132. Habet vagitum ex verbo Dei. 144. Infantes non condemnantur deſcriptive 152. Infans lætus moriens deſcribitur. Infans omnem hominem non hoſtem reſpicit, ſed parentem. Paſſionis ignara rapuit martyrii palmas. 153. Infans lacrymis uberum nutrimenta diſquirit. 158. Vincit barbariem, poteſtatem, &c. & amorem expoſtulat. Infantia Chriſti turbat Jeroſolymam.

Infernus. Devorando Chriſtum, jejunium incurrit. 37. Chriſtum Judæis ablatum dat Gentibus. Præparat manſionem Chriſto. Dirumpitur vita deglutita. 57. Ejus tremenda ſervitus. 65. In eo non eſt venia. 66. Mala ejus docemur a Chriſto. Reſurgente Domino Inferna ſiſtuntur. 74. Amiſit carceratos Domino ad illum deſcendente. 78. Carcer illius deſtruitur. 82. In eo peccatores vivunt pœnæ, pereunt vitæ. 96. Ejus flamma non tam linguæ, quam mentis & conſcientiæ. 122. Membra, quæ hic magis peccarunt, magis in inferno torquentur. Ei non reſiſtit purpura, & nudus in eo ſudat. Ante Chriſti reſurrectionem tenebat impios, & juſtos. 123. Ejus portæ æreis januis, & ferreis vectibus claudebantur animabus. Chriſtus illum aperuit. Parens inferni eſt mors. 118. In eo damnati mentiuntur. 123. Non crederemus ab inferis revertenti. Ejus mala vitare conemur. 123. & 124. Eſt fovea peccati. 170. Rapit peccatores nudos ad pœnam. In eo gemitus, & ſtridor. 174. *L. Damnati. L. Gehenna. L. Ignis. L. Tartarus.*

Infidelis. Illis perniciofum fidei ſacramentum ſine fide. 60. Sacramentum fidei non divulgandum ſcripto inter infideles. 61. Illis tenebreſcit dies. 75. Eſt indignus. 102. Se ipſum demergit in obſcurum incredulitatis. 131. Nec audit, nec videt, quod fidelis audit &c. Eorum pœna redundat ad gloriam fidelium. 132. Baptizati, & inſtructi a Chryſologo. 58. 57 per tot. & Serm. de ſymbolo, & oratione Dominica. *L. Perfidus.*

Infidelitas. Cavenda, ne nos reducat ſub poteſtate Diaboli 18. Incredulitate Hebræorum nec unus Dæmon captivo fugatur ex corpore. 51. Patris obeſt filio. Callida non habet excuſationem. 102. *L. Perfidia.*

Infirma. Cum recitantur, animos deponunt. 150.

Infirmitas. Non ſtat ibi, ubi Chriſtus eſt. 18. Homine nil infirmius, & cur. 45. Infirmus recurrat ad medicum cæleſtem. Infirmitati nullus locus eſt, ubi virtus eſt ſociata virtuti. 57. Ubi infirmitas eſt ignota, Chriſtus illuc primum curam vertit. 94 Infirmitas humana vult, & non poteſt. 100. Incurabat mulierem. 105. per tot. Oculorum non ſuſtinet magnitudinem lucis. 112. Infirmitas culpanda, ut fratri detur venia. 139. Alia corporis, alia mentis. 164. Cur eadem varie curata ſit a Domino. 176. Nutu Chriſti pereunt infirmitates. Familiaris dum ſit publica, dolorem affert, & pudorem. 15. Ejus laſſitudo remanet, ubi ars curat, non virtus. 18. *L. Ægritudo. L. Fragilitas. L. Febris.*

Infirmus Turbatur malis. 47. Infirmum non curat, qui illius arbitrium quærit, & expectat. 114. Verſatur in ſtrato. 14. Stulta ſunt illius deſideria. 50.

Infula. Qui dignitatis infulam non habet, nomen dignitatis non invadit. 109. Mors quando infulas ſuæ poteſtatis amitit. 10. Infulas divinæ poteſtatis in ſe perdit, qui proximo peccata non dimitiit. 139. Æternas infulas quis habeat. 144. Eunuchus infulas palatii mutavit. 56.

Ingenium. Periti Magiſtri ut fatigetur in docendo rudes diſcipulos 106. Depravatur dolis. 116.

Ingratitudo. Hominis ægroti erga Deum medicum quid cauſaverit. 131.

Ingratus. Ad pœnam ducitur, non divitiis, vel paupertate, ſed animo. 124. Homo eſt omnium ingratiſſimus. 162. Ut merito puniatur. 66.

Inimicus. Inimico parcendum late. 38. etiam exemplo Chriſti. Ei dimittere proficuum. 67. Illi dimittenda peccata, alias &c. 68. Inimico qui totum dimittit, nihil de ſuis delictis Domino debet. 70. & 71. *L. Venia. L. Diabolus.* Inimico dimittenda peccata late. 129. Inimicus extraneus, & internus quæ mala faciat. 171.

Iniquitas. Condita ab Herode evaginatur. 152. Illi ſemper eſt amica iniquitas, cui eſt æquitas odioſa. Eſt in plateis. 95.

Injuria. Æquo animo toleranda, per tot. Serm. 38. Eſt divina Philoſophia tolerare injuriam. Injuria proximum afficientes phrenetici ſunt, ideo pietate curandi. 38. Chriſtus indignatur, dum pro honore ſibi fertur injuria. 48. Injuria Creatoris fugitur a tota creatura, 78. Injuria humani corporis ſublata in Nativitate Chriſti. 144. Sine humanis injuriis humanæ injuriæ non poterant amputari. 151.

Innocens. Sine Chriſto non habetur in terris. 30. Innocuum reſurrectio erit terror impiis. 77. Quis innocens

cens inrer gurgites viriorum, & vitæ ſubricum? 89. Innocens vocatus ad reatum, dum purgari æſtuat, Hi-molat cognitorem. 97. Dum innocens punitur, reatus redundat ad judicem. 112. Innocente reum accuſante, gratia Judex pro miſericordia rogatur. 122. Innocens oon facile condemnatur a Reo 173. Si accuſetur, quid. 175. Innocens ab initio, qualis erit in fine? 91.

Innocentes Martyres. Ab Herode occiſi. 146. Quare. 146. & 152. per tot. optime. Solum, quod nati ſunt fuit illis crimen. 152. Sunt milites innocentiæ Chriſti, excubiæ cunabulorum. Nati martyrio, non ſæculo. Mœrores in gaudium commutarunt. Ipſi in ſanguine baptizati, matres eorum in lacrymis. Moriuntur lætantes. Præmori Regi ſuo, quam commori geſtiunt deſcriptive. 153. Martyres gratiæ quomodo. Eorum Martyrium Virginitati comparatum. Chriſtus fugit, ut illos habeat, oon ſynagoga teneat. Occiſi ob Chriſti infantiam. 158.

Innocentia. Noſtra non ex nobis, ſed ex patria cæleſtis venis. 4. Intromittit nos ad Dei conſpectum. 6. Nunquam nuda. 73. De innocentia male ſe glorians homo ducitur in debitum, & pœnam parentis. 112. Pro ea moriatur, qui hactenus illam extinguere molitus eſt. 113. Chriſti reſurgentis amplectenda. Unde eſſet innocentia difficilis, diu ignoravit homo. 116. Aufertur a pecunia. 126. Ejus inimicis ſit odioſa libertas. 127. Innocentia prima felicitas, & quomodo. 167. Qui creditum innocentiæ ſervat, pœnitentiæ non ſolvit uſuram. *L. Juſtus. L. Integritas.*

Inſidiator. Latitat in noctibus, appetit dormientes, fugit vigilantes. 97.

Inſipientia. Interdum fallitur, ſed affectus non decipitur. 25.

Inſtrumentum. Quod fuit perditionis, poteſt eſſe occaſio ſalutis. 126.

Intelligentia. Eſt de occultis, non de viſis. 14. Ejus vis in videndo pauperis nuditatem. In paupere intelligitur adeſſe Chriſtus. Minor intelligentia ſcripturarum generat perniciem 52. Hominis acuitur ab obſcuris Domini verbis 96. Eſt magna arbor. 98. Altitudine ſenſus tota levatur ad Cælum. Humanarum, & divinarum rerum non habetur perfecte in tota hominis vita. 112. Chriſtianus ſe ſe intelligat. 113. Intelligentia poteſt benigne relevare quos onerat ſevera diſcuſſio. 126. Humana non facile capit ſenſus Evangelicos

Intentio. Ex ea judicat Deus, non ex operibus. 9.

Interna. Peccata ut emundentur, & propellantur. 171.

Interpres. Litteræ quid agat. 32. Verbi Dei. *L. Verbum Dei.*

Integritas. Eſt pœna corruptis. 127. Integritas teſtis innocentiæ fugat timorem. 144. Integritas Mariæ V. *L. Maria Virgo.*

Interceſſio. Eccleſiæ. *L. Eccleſia.*

Intrare. Poſſumus ad Dei conſpectum, ſi non loco, vel corde. 6.

Invenire. Qui, quod amiſit, invenit, donat culpas, iram vertit in gaudium, dolorem mutat in gratiam. 168 Jucundius nobis perdita inveniſſe, quam non perdidiſſe ſervata. Magis delectant inventa, quam ſubjecta. 96.

Invidia. Hebræorum in Chriſtianos. 4. per tot. Non admittit pietatem, nec charitatem. Diſſipat rationem naturæ: malum antiquum, & alia. Malum Angeli, & hominis, ac Hebræi, armat contra Chriſtum, quærit cor, & animam. Vitanda. Pellit gaudium. Non patitur ſocium. Simulat; mentitur. Dolet de bono alterius, non de ſuo proprio damno. Invidus eſt avarus. Invidia perdit omnia bona. 5. Invidet ſibi, qui elevatus ad ſumma, ſe ad humilia dejicit. 25. Ut jungat, conſueta disjungere 31. Cæcat, & tenebrat mentem. 48. Mala illius ab exemplis. 48. Malum incurabile. Et alia multa de ea. Fuga vitatur. Invidia Hebræorum in Chriſtum. 49. Diabolus invidiæ ſpiritus quid agat. 97. Invidia Judæorum privavit illos lege, & gratis. 102. Invidia Epulonis in Lazarum. 122. Grave eſt malis, eos videre felices, quos aliquando habuere contemptui. Invidia claudit oculos. 131. Quo feratur, apparet ex immanitate Herodis. 152. Invidus quid mali agat. 168. De cæleſtibus cum Diabolo fugata. 168. Invidia Phariſæorum. 172. Invidis carnifex ſuorum quid mali agat. Qui hanc recipit, ſua ſuſtinet ſupplicia. Bonum alterius invido eſt pœna; eſt malum multiplex; ſtatim fugienda. Eſt morbus. Quid ſuaſerit penitus in lege. Mala quæ fecit invidia, late ab exemplis. Spoliata Chriſto ſuis commodis. In Phariſæis quid egerit. Invidia cum hypocriſi ſuis propinat. Fax invidiæ. *L. Livor. L. Zelus.* Eſt oculus nequam. 139.

Joannes. Baptiſta. Quid egerit virtute jejunii, & orationis 43. Ejus Epitheta. 86. Erat lucerna ſenſim demonſtrans Dominum. 87. Dicitur Angelus quando. Exultat in utero. In utero Propheta. Filius ſacramenti, & alia ejus epitheta. 88. Gaudium cunctorum, magnus coram Domino. Cur non ſit potaturus vinum. Ejus privilegia. Præcurſor Chriſti. Habuit ſpiritum Eliæ. Eliam, & Chriſtum virtutibus repræſentat. Aſtrictus vinculis, extinctus adulteriis. 89. Cur non moritur communi morte. Angelus in terra Deo obſequium præſtitit. Laudatus ab originali gloria parentum. Eſt totus ſanctitas. 89. Omnia prima debeantur ei, etiam primogenita. Ut Angelus naſcatur, quid factum ſit. Ejus encomia ex Angelo. 90. Quid fecerit Chriſto, & cur. 90. Naſcitur ex ſterili cur. 90. Prius dedit patri veniam, quam dilueret peccata populorum. Dicitur filius ex ſingularitate. 91. Major homine, par Angelis, & alia. 91. Lucifer, Præco, Tuba, Angelus; & alia quæ antelucanus fecit. 91. Optime. Miratur ſe peregrinus in utero. 92. Vox, Tuba, Præco naſcitur ex ſilentio. 92. Ejus encomia. 127. Traditur Adulteræ. Alligatur, ut veniæ locus non ſit. Herodem corripit, ne periret. Offendit, quia arguit. Ejus decollatio optime deſcripta. De Morte ſua natus eſt. 127. Gentibus præparat novalia Evangelii. 137. Quare verbum Domini ſuper Joannem, non ad Joannem. Quare vox, non verbum. Cur venit ad Jordanem. Ejus baptiſma quale. Corripit exemplo, ut mores naturamque poſſit immutare. Appellat Hebræos genimina Viperarum. Chriſtum in Jordane tenet, veniam accepturis. 160. Intrepidus inter cæleſtia. Natus ad Dei amorem. a. Doctor, & Magiſter pœnitentiæ. 167. Pœnitentiam ſuadet. Per quæ deſerta prædicaret. Accepit veſtimentum de pilis Camelorum. Cum veſceretur Locuſtis, & melle. Lucerna ardens Chriſtum drachmam invenit. 169. Quomodo ex dicto Herodis reſurrexerit. 173. Venit ad omnium medicinam. Effuſione ſui ſanguinis extinxit germina tota ſerpentis antiqui. Ejus caput in diſco pretioſo fertur. 174. Erat, ut lucerna ſuper candelabrum, ut Judex in Tribunali. Occiſus damnavit homicidium. Toto orbe clamat occiſus. Naſcitur, quando perit Herodes. Contrapoſitiones Joannis, & Herodis. In multis ſuperſtat Joſeph. Major inter natos, quia arguit adulteras: & licita mulierum conſortia cavet. Pericula fœminarum non evaſit. Major in natis mulierum ex jejunio. 12. In utero Deum agnoſcens matri refert. 70. *L. Herodes.*

Joannes Evangeliſta. Ne Chriſtum abnegaret aufugit. 150. Quare ei fuerit commendata Beata Virgo, non Jacobo ejus fratri. 49. In paſſione fugit nudus, ſed fuga coopertus eſt. 78. Fugit in paſſione quare. 170.

Jonas Propheta fuit figura Domini. 37. per totum.

Jordanis. Cur alveum Jordanis intrat Chriſtus. 160. Et quæ facta ſint in eo. Si fugit ad præſentiam legalis Arcæ, cur non fugit ad præſentiam Trinitatis.

Joſeph. An amittat Virginitatem incarnatione Verbi. 140. Quomodo juſtus, ſi conceptum ſponſæ noluit diſcutere. 145. Fuit pius, & juſtus. Deſcribitur ejus animus æſtuans. In eo tota Davidis proſapia nuncupatur. 145. Vigeſima octava generatione a David natus. In eo fides promiſſionis impletur. Sponſæ cauſas ne timeat, admonetur. Erat ſecurus de conſcientia Mariæ. Angeli locutio cum Joſeph circa Virginis conceptum. Sponſus figura Chriſti ſponſi Eccleſiæ quomodo impleat figuram paſſionis Chriſti in altero Joſeph adumbratam. 146. Joſeph maritus nomine, conſcientia ſponſus, anxius de ſponſa pregnante deſcriptive. 175. Mox ei Angelus occurrit, & cur. Timebat, quia erat in cauſa maximus pavor. 175.

Joſeph. Patriarcha comparatur Jo. Baptiſtæ. 174.

Ira. Extinguenda in ipſis ſcintillis. 38. Alias ſanguine non ſedatur. Ut vincatur. Quomodo ſit in Deo. 45. Cur David petat argui a Deo, ſed non in ira. Ira ventura eſt æterna damnatio ad Tartara. 137. Ira imperantis ſubdito jus eſt. 161. Nutritur a Dæmone quomodo. 16.

Iſaac. Gaudet cum ſit hoſtia. 55.

Iſaias. Evangeliſta non minus, quam propheta. 57. Tactus dolore, quia, quod ſenſit de Deo, non poteſt annun-

annuntiare. Purgatur a Seraphim. Cur Deum habitu Regio viderit. 131. Prædixit Virginem Deum parituram. 146.

Iter. Ad Deum fit non pedum greſſu, ſed mentis inceſſu. 3 Iter ad Deum patrem eſt compendium viæ ſalutaris. Iter Gentium a Deo ad Diabolum fuit animo, non loco. 5. Iter Jejunii ingrediens ceteras curas deponat. 8. Iter Chriſti ad mortem, & gloriam. 19. Itineris terreni homo incaſſum diu ſudores pertulit, & labores. 175. Iter præbuiſſe pauperi plus eſt, quam panis dediſſe fragmentum. 176.

Jubilatio. Dulcis oves ad paſcua ducit. 6. Ut Deo jubilandum. 46. & ſeqq. qualis jubilatio, ad quam David invitat. 6. Paſtura is inclinat oves ad paſcua 23.

Jubileus. Adducit ad totam plenitudinem veniæ, & remiſſionis, & quomodo. 139.

Judas. Fecit ſcandalum ſcandalorum. 27. Lapidem Chriſtum traxit ad ſcandalum puſillorum, ut non panem vitæ, ſed doloris conficeret. Quid illi fecerit aurum. 29. Ut quatit caveam Chriſti. 37. In ejus animo Diabolus doli fructum concipiens crimen peperit proditoris. 19.

Judæus. L. Hebræus.

Judex. Facit ex arbitrio proprio, carnifex ex alieno. 17. Judex ſuſtinebit judicii ſui ſupernum Judicem. 26. Cum vult ignoſcere, hominem reſpicit, non culpam. 54. Cur Deus judex noxiorum perſonam ſuſcepit. 90. A Reo ſupplicante tactus non maculatur. 94. Ad Judicem non intrat non vocatus. 102. Ad illum redundat reatus, ſi pœna percellit innoxium. 112. Eum gratia ille rogat, quem innocens confeſſor accuſat. 122. Judex Deus viſus e Daniele. 131. Judex quos arguat, & judicet. 152. Judex in tribunali reſplendens fuit caput Joannis in diſcu 174.

Judicium. In finali judicio Deus cetera tacens de miſericordia in pauperes clamabit. 14. Pauper erit advocatus in die Judicii. Et Judex debitor eſt illi, qui fœneratur pauperi. Per judicium omnia deperierant, ſed miſericordia ſuccurrit. 42. Servatum in die mortis, ut pœnitentiam egamus. De crimine non judicatur, qui facit miſericordiam. Vicinum Judicium quid ſit operatum in homines. 47. Separatio in judicio conſolatur ſanctos. 47. Quare Chriſtus judicatur ab Hebræis. 49. Fiet judicium de vivis, & mortuis quomodo. 57. Judicium non credit, qui male vivit. 59. Ex eo contremiſcit terra. 77. Eſt terror impiorum. Judicium manifeſtabit, quis fuerit quiſque. 97. Judicium Dei tempus meſſis hominum. Profunda judicia Dei quomodo poſſint cognoſci 101. Ejus ſecuris arbores ſteriles ſuccidet, & cremabit. 106. Miſer, cui in Judicio non miſeretur genitor. 122. Geſtit Deus venia prævenire judicium 125. Ad judicium vocamur tempore mortis. In judicio non eſt tempus pœnitentiæ, ſed pœnarum. Judicium Herodis perverſum. 127. Ira ventura erit judicium impii. 137. Judicium evadit, qui ante delictum veniam ſibi prævidit. 139. Judicium ut cuſtodiatur, cauſa temperanda eſt. 144. In dubiis Judicium fugiendum, & Deo remittendum. Judicium præveniendum pœnitentia. 167. Chriſtiani nollent venire judicium Quia adhuc non venit, eſt, quia Dominus nos ad ſe ire deſiderat. Ne judicemur, judices noſtri ſimus. Judicium crapulæ, & vini quale. 173. Confuſio impiorum in Judicio ex quibus cauſis erit. 22.

Jumenta. Chriſtum natum fatentur. 141. Et ſuis ſuſcipiunt in præſepibus. 141. & 156.

Juſſio. Superioris temeritatem tollit dicentis. 70. Juſſio Dei appendit cælum. 101. Sic terram, Mare. Juſſu ſolo omnia creata, & ſola juſſione ſolvenda. Juſſio, & ſanctitas imperantis cogit loqui etiam ſermone ſterilem 107 Ad jubentis arbitrium timor obedientis invigilat. 109. Juſſioni parere eſt virtus. 138. *L. Præceptum.*

Juſti. Spernunt auram popularem. 21. Juſti nomine tantum, ſed facto injuſti a Chriſto repelluntur. 28. & 29. Chriſtus non vocat juſtos, quia omnes reperit peccatores. 30. Juſti Domino exultant. 46. Dent inducias malis. 47. Juſtus turbatur ex apparitione Angeli. 88. Eſſe juſtum apud homines eſt virtus humana, apud Deum eſt muneris divini. 89. & 91. Ex quibus dicantur juſti Zacharias, & Uxor. Juſtus roboratur in perfectum Virum tribulatione, patientia, probatione, ſpe. 110. Juſtis debit Chriſtus vitam, regnum, gloriam. Quomodo dicat juſtus: ego moriar pro Chriſto. Juſti in morte illudunt mortem, & ad vitam transferuntur. 114. Juſti cælo majores, pares Angelis, immo meritis ſuperiores. 120. Juſtum aliquem patiuntur paupertate & miſeriis cruciari ad pietatem malorum 122. Accuſant ſe ipſos apud Deum, ut ipſos Deus excuſet. 123. Juſti, & impii ante Chriſti reſurrectionem erant apud inferos, licet diverſis in locis. A Chriſto deſcendente ad inferos abſoluti. Eorum mors pretioſa coram Domino. 174. Et eſt mors eorum vita. Cupiunt Chriſtum ad palmam eorum venire 158. *L. Sancti. L. Confeſſor. L. Innocens.*

Juſtificatio. Montes juſtificationis ſunt e nubis aſcendendi, ut beatitudine perfruamur. 89. Pauci incedunt in omnibus juſtificationibus. Manente condemnatione juſtificari non poteſt condemnatus. 110. Juſtificati ſumus per Chriſti reſurrectionem.

Juſtitia. Noſtra ne fiat coram hominibus quomodo intelligatur. 9. Per ſe ſibi abundat ad gloriam. A Deo gentia cælum expectet. An occultari poſſit. Hypocriſis non eſt juſtitia. Se locans humanis oculis non expectet mercedem divini patris. Juſtitiæ tantum ſerviatur, quantum hactenus iniquitati. 114. Laborioſa eſt. 116. Non ferenda ab injuſtis. 127. A juſtitia deviat, qui in cauſis homines, non Deum pertimeſcit. Injuſtis inimica. 131. Sine pietate eſt crudelitas apud Deum. 145. Juſtitia eſt, quicquid fecerit Dominus erga ſervum. 161. Juſto ſi deſit humanum conſilium, ſubvenit mox divinum. 175. Salva juſtitia miſeretur Deus. 6.

Juvenis. Inſipiens dicitur juvenis, quamvis ſit ætate ſenex. 5. *L. Adoleſcens.*

L.

Labia. Immunde habebat Iſaias. 57. Talia nos habere deſiendum. Labiis mundatis paſſionem, & reſurrectionem Chriſti referramus. Labia e dulo polluta. 62.

Labor. Philoſophorum *L. Philoſophia* Cantilena levatur. 10. Ubi non eſt labor, ibi nec fructus adeſt. 14. Vincitur uſu, & exercitatione 28. Humanus labor Apoſtolorum profuit divino labori. Ex labore fructus. Ad labores deſcendit Jo per gratiæ dignationem. 88. Gloria ex labore ſuperatur a gloria ex origine. 89. Labor communis habeat commune lucrum. 91. Labor illius, qui ſcripturas myſtice interpretatur. 96. *L. Sudor.* Labore acquiſita magis delectant. Labor requiritur ad agnoſcenda profunda judiciorum. 101. Labor, & pœna in diſcendo litteras. Labor ex quiete, & e converſo. 103. Labor ſuſceptus a certantibus in agone pro corona. 119. Labor Doctoris ſumitur a Chriſto pro nobis. 163. Labor itineris viatoris hominis diu incaſſus. 175. Deus in noſtro labore ſocius eſt. 147. Labori proprio nemo invidet. 97.

Lacrymæ. Pauperum jejunium rigant. 42. Cælum rigant. Qui Deum verbis non orat, hoc lacrymis orabit. 43. Beati, qui lugent mundu. 46. Lacrymæ a gaudio, & dolore producuntur. 46. & 64. Cordis effectum teſtantur. 46. Iniquus lacrymabitur in alio ſæculo de bono pauperis. 47. Reparant perdita ex cibo. 66. Lacrymæ Magdalenæ Judæorum, & Chriſti ex diverſo capite. 64. Pro peccatis Deo lacrymandum. 65. Lacrymæ impetrant filios. 73. Lacrymæ mulierum potentiſſimæ. 79. Eorum ſunt arma. Filiorum lacrymæ ex natura. 89. Deus ſitit lacrymas peccatorum 93. Peccatorum lacrymæ rigant Cælum, terram diluunt, extinguunt Gehennam, & delent divinam ſententiam. Sunt baptiſmata peccatorum. Lacrymæ Viduæ impetrant reſurrectionem ejus filii. 103. Sunt jucundæ, quæ emunt gaudium immortalitatis. 107. Lacrymæ parvulorum ſunt arma potentiſſima, & cur. e 28. Lacrymæ ſunt potus pœnitentium. 137. Lacrymæ fuere baptiſmata Matrum Innocentium occiſorum. 152. Martyrii gaudio non caret, lacrymas martyrii, qui fudit. Infans lacrymis uberum nutrimenta diſquirit. 158. Lacrymæ abluunt ulcera reatus. 167. Domi Petri non vina fundebantur, ſed lacrymæ. 19.

Lædens. Lædentem proprio mucrone truncare, eſt inſigne Divinæ virtutis. 57.

Læſus. Læſis quod longum eſt, breve eſt ad lædentes. 16. Læſus dimittat fratri. 139.

Lamentari. Non poteſt de morte, qui voluntarie recipit illam. 23. Parturiens lamentatur ex dolore, natus ex natura. 89.

Lancea. Doloris fixe in cordibus diſcipulorum Chriſti. 83.

Lapis. Sepulchro Chriſti advolutus mortem, revolutus reſurrectionem probavit. 74. Lapidis ſepulchri encomia. Revolutus ab Angelo ad fidem reſurrectionis. 84. & 75. & ad alia. 75. A Judæis conſtitutus ad

januam mortis, ſit Cathedra vitæ. Revolvitur ab Angelo ad ſalutem, fidem, ad evolutionem mortis. 77. Ei Angelus inſidet, ut Præſes, & ob alia. Lapis claudebat oſtium cordis mulierum. 82. Lapis magnus plus merito, quam forma. Non poteſt obſiſtere Chriſto reſurgenti. 84. Ædificantes Turrim providerunt ſibi lapides, ut altius caderent. 131. Judæi lapides attulerunt, ut ſe occiderent, non Deum.

Laqueus. Herodes cecidit in laqueum, quem tetecaderat, 152. laqueus Diaboli. 11.

Laſcivus. Formam accuſat in ejus lapſu. 116. *L. Luxuria.*

Laſſitudo. Generat faſtidium & dicenti, & audienti. 122. Laſſari neſcit, cui panis Deus eſt. 166. Nec bajulus miſericordiæ laſſatur. 170.

Latro. Evangelicus in ipſo momento mortis paradiſum invaſit. 60. Rapuit veniam. 167. Quando ſolvebat pœnas latrocinii 61. Latro in occulto tendit inſidias. 158. Latro callidus dicitur. 173.

Lavare. Ante menſam lavandæ ſunt manus. 171. Multa lavacra legis lavant, & non lavant, ſed lavacrum gratiæ lavat. Et quomodo. Lavanda ſunt quæ divinis mancipantur myſteriis. Corda lavanda a peccatis quomodo.

Laurentius. Martyr paſſione inſignis. 135. per tot.

Laus. Patrum redundat ad gloriam filiorum. 89. Viros illuſtres laudare quomodo debeat orator. *L. Sacrificium Laudis.*

Lazarus. A Bethania forma vincendæ mortis, exemplum reſurrectionis. 63. Ejus reſurrectio eſt ſignum ſignorum. 63. Reſuſcitatur quatriduanus, ut ſervus, & cur. Ejus infirmitas tantum ſignificatur Chriſto amanti. Chriſtus in eo dat locum morti. Cur gaudeat Chriſtus in morte Lazari Si mulier non fuiſſet in Paradiſo, Lazarus non moreretur. Lacrymatus Lazarus a tribus diverſo modo. 64. Ejus mors ad Dei gloriam. Gaudium ex reſurrectione illius. 65. Cur Chriſtus fremat. Spelunca quid. 65. Cur tolli lapidem juſſit. Martha dixit, quod fœtet. Quod quatriduanus. In Lazari reſurrectione Dialogus Tartari cum Angelo, & alia fuſe. 65. ad fin. Cur ligatis manibus, & pedibus ſurgit pulchre. Lazarus propinavit nobis guſtum reſurrectionis. Eſt argumentum reſurrectionis Chriſti. 81.

Lazarus Pauper Stupendæ vices illius cum divite. 66. Pro malis recepit bona Vulnera Deo in hoſtiam offerebat. Ut jacuit ad divitis januam. Ejus mors, & funus cum funere divitis. 111. Ponitur pro conflatorio divitis, & alia mi e, & deſcriptive. 14. ad finem. Pectus Judicis, & arcana poſſidebat. 122. & 124. Non facit bona; ſed recepit mala. 123. Cur beatus. Mortalium miſeria cognoſcitur ex Lazaro, & divite. 124 Contrapoſitio Lazari, & Epulonis. Non fractus malis. Curari ab Epulone debeat. *L. Epulo Dives.*

Lectio. Eccleſiaſtica peritis, & ſimplicibus prodeſt. 20. Quod pandit verbo, tempus commendavit exemplo. 20. & 21. Evangelica bonis eſt ſalutaris intelligentiæ, malis occaſio erroris. 89. Sedula, & iterata profundam ſcientiam præſtat. 120. Frequentata faſtidium generat audienti. Parcius illius differtur, ne longitudo faſtidium generet auditoribus. 122. Lectio prolixa trahit in longum. 173. Legere vel aurem legentibus præbere idem eſt. 159.

Lectus. Doloris noſtri eſt corpus noſtrum. 14. Lectus paralytici jubetur portari in teſtimonium ſanitatis. 50.

Lex. Naturæ quæ. 5. Lex Dei quæ in principio mundi. Divina docuit, quod humana ſapientia ignorabat. 11. Prodidit Diabolum mali auctorem. Legis antiquæ ſuppellex ſtudiis Judaicis attrita. 31. Lex Evangelii pannus rudis dicitur, & eſt principium texturæ quomodo. Præcepta legis non ſuffecerunt commendare nobis divinum amorem. 55. Lex adducit ad januam, quos gratia intromittit in Templum. 86. Legalibus in tabulis Deus deſcripſit normam diſciplinæ. 88. Lex antiqua illicita probibuit, licita non negavit, ſupra naturam nil potuit. 92. Lex fidei janua, gratiæ nuntia, Evangelii prævia, &c. Legem ſatam veracibus præceptis cur Dæmon mendacibus ſucavit inventis. 96. Cur in lege celatur ſenſus divinus. 99. Qui ſine lege erat, in lege poſitis demonſtrat legis auctorem. 102. Floſculis comparata 106. Lex cum ipſo homine cœpit; ſed Adam mox prævaricatus eſt, ut accepit: Moyſes prævaricatoribus promulgavit acceptam. 111. Per legem mors regnavit, quia gravius prævaricatores, quam peccatores devoravit. Fecit copiam, non diminutionem delictorum. 112 Vulnus hominis prodit, & ſupernum Medicum veniæ denuntiat. Attraxit in cutem internum vulnus, & gladio præceptorum apoſtema aperit antiquum. Nec vulnus claudere, nec perfectam dare ſanitatem per ſe valebat. Ampliavit vulnus, & quomodo. Ægrotantem levavit, fovit, & ad Medicum perduxit. Lege excluſa cultores illius arguuntur. 114. Lex expectans hominis voluntatem cultorem ſuum non ſolvit a peccato; ſed criminæ prævaricationes obligat quomodo. Qui ſub lege ſunt, peccato incurvantur. Lex non obuouit cum ſynagoga ſpeciale conſortium. 115. Lex deſpexit ſynagogam. Legem non deſeris, qui ad ejus auctorem recurris. Non lex homini; ſed homo moritur legi. Lex reum aſtringit, punit criminoſum. Per legem paſſiones peccatorum notiores dominantur membris humanis. 115. Lex non proficit, ſed ducit ad mortem. Homo ſine Chriſto, lege armabatur ad crimina, non victurus ſed facturus 116. Lex data a Deo ad ſalutem, per hominem facta eſt ad ſui ipſius ruinam Produ, quod hoſtiliter latebat in humano corpore quomodo. Ex ea cœpit homo velle virtutes; ſed ſequi vitia. Sub lege homo ſervus, & captivus. Lex pervenit ad Gentes cur 126 Summa legis fuit Joannes. 127. Data non uni, ſed omnibus. 132. Per legem legis ſcientia quærenda 148. Quid per eam Chriſtus promiſerit 150. Chriſtus fugit in Ægyptum, ut ſtaret legis veritas. Lex impugnabatur a Paulo per zelum legis 157. Lex divina docuit penetrare ſecretum ſenſus Divini. 168. In legis Decalogo latebat Chriſtus. 169. Multa legis lavacra non mundant, quod unicum gratiæ lavacrum lavat 171. Occultata a Phariſæo ob invidiam. 172. Sub legis velamine nil videbat Judæus 176. Ejus umbra tranſit. *L. Synagoga. L. Hebræus.*

Liberalitas. Dei ample oſtenditur. 39.

Libertas. Eſt ſerva penes extraneum. 2. Libertas hominis a ſervitutibus inimicorum decantanda 6. Probatur libertas a virtute. 101. Liber naſcitur ad gloriam. Libertas naturæ recepta per Chriſtum, dum tollit peccatum mundi. 111. Præſumpta, & vaga poſtponitur devotæ famulationi. 114. Libertas mentitur in peccato. Libertas peccati pro fructu dat pœnam, & confuſionem. Libertas quando, & quomodo quæſita ab homine. 116. Otioſa libertas captivis criminum, inimicis innocentiæ. 127. Libertas miſceatur charitati in corrigendo fratre. 139. Libertas ſine fine in cælo. Libertas incerta hominem perdidit. 161.

Libido. *L. Luxuria.*

Licita, Qui requirit, multiplici coruſcat in lumine. 22.

Ligare. Qui ligat veniam, locum veniæ non relinquit. 127.

Lignum. Ex ligno pendit vita credentium, ubi mors pependerat perfidorum. 57. Per lignum mors, & vita. 59. Per lignum mors venit, & mortificatur 60. Ligno redempti, ligno conſummantur ad palmam Petrus, & Andreas. 133.

Lilium. Ejus gloria, & præcellentia. 163. In craſtinum petit. Ariditati, & incendio clibani deputant. Epitheton virginitatis, & caſtitatis. 22. & 98.

Limites. Limitibus affixi tituli indicant Dominum prædiorum. 154.

Lingua. Naturalis chara ſimplicibus, & doctis dulcis 43. Suſurronis, & bilinguis eſt laqueus mortis. 53. Inter cor, & linguam verſatur ſalutis ſacramentum. 56. Si lingua interpres mentis non poteſt evaporare ſermonem, dolore cruciamur. 57. Lingua maledicta contaminat. 62. Cur Lingua divitis magis crucietur in Inferno. 66. 8. & 122. Lingua in capite caput mali. 124. Lingua flumen fidei. 79. *L. Epulo.*

Lites. Procul ſint a nobis, ut ſervemus charitatem. 53. Præſcribuntur triginta annorum ſpatio 145. Cupiditas credit Dominum arbitrum litium. 162. Ad litigatoris arbitrium Chriſtus arbiter eſſe non poterat. 162. Lites non ſunt, ubi avaritia non eſt.

Litteræ. Epiſtolares dulces: ſed uſque dum veniat ipſe, qui miſit. 62. Ut labore, & pœna litteræ diſcantur a diſcipulis. 101. Littera vetus totam perdidit diſciplinam. 115. Cur ſenſus lateat in littera. 132. Interpres tantum litteræ quid agat. 32.

Livor. *L. Invidia. L. Zelus.*

Locus. Non de locis, ſed de ſenſu Deus operum colligit qualitatem. 9. Locorum mutatio inutilis, ubi non eſt converſio ſenſuum. 46. Deus loci capacitate non clauditur. 77.

Locuſta. Paſtus figura pœnitentiæ cur. 167. Ut locuſta

cuſta debemus a loco peccati in locum pœnitentiæ exilire.

Longinqua. Ne ambias conſpicere, & cur. 164. Longinqua mundi, & peregrina quæ. 2.

Loqui. Debemus ſecundum tempus. 57. Loqui in Eccleſia non datur mulieribus. 82. Cum Deo loqui expaveſcimus. 86. Loqui debemus imperiti licet, quando adeſt juſſio, imperantis. 107. De eo, quod nos æternat, loqui longo ſermone debemus. 117.

Lorica. Impenetrabilis eſt amor. 40. Lorica Lazari pauperis qualis. 124.

Loth. Fugit ignem ex miſericordia. 42. Per manus Angelorum extractus a flammis. 10. Per jejunium extinxit incendium, qui per ebrietatem inceſti eſt adustus incendio. 12.

Lucerna. Ardens ſignificat opera bona alios ædificantia. 22. Habeatur in manibus. 24. Teſtimonium innocentiæ. Eſt bonum exemplum. Lucerna verbi Chriſti oſtendit myſteria cæleſtia. 64. Furem prodit. 54. Lucerna erat Joannes. 87. & 127 & 169. Lucerna templi illis non eſt neceſſaria quibus ſydus cæli perlucet. 156. Lucerna cordis accendenda, ut drachmam ſcientiæ ſalutaris quæramus. 169. Non lucebat Eccleſiæ ſine igne divino. Lucerna eſt mater Eccleſia. Caput Joannis in diſco erat lucerna ardens ſuper candelabrum. 174. Lumen lucernæ ſuccendit olei pinguedo, ut ad noctis ſolatium perluceat. 8.

Luctari. Mundo præſente difficilius: ſed glorioſius. 107. Quomodo ſpiritualiter luctandum in quadrageſima. 13.

Luctus. Prophanus eſt adhibere extraneos lamenta ſuper cadaver. 19. Beati, qui lugent mundo. 46.

Ludus. Præſentis vitæ dignoſcitur ex mutatis vicibus Lazari, & Epulonis. 124 Non eſt de impietate ludus ſumendus, nec de ſacrilegio. 155. Cum ſerpente nemo ſecurus ludit.

Lumbi. A ſervis vigilantibus præcingendi cum lucernis in manibus. 24 Et cur lumbi præcingendi.

Lumen. Lumine Dei opus eſt in opere Dei 51. Lumen tenerum oculi a teneris 64. Lumina a Chriſto ſupplentur cæco nato. 176. *L. Oculi*

Luna. A Diabolo infamata. 52. Non lædit, ſed ſervit homini. Cur Lunæ incrementis obſeſſi torquentur. Quid Luna gratius? 101. Luna lumine ſuppari ſoli. 103. Sanctus erit lucidior Luna, & quomodo deſcriptive. 120.

Lupus. Luporum feritas, dicitur aſtuta. 173. Eorum contagio. 100.

Lutum. Quo factus eſt homo, ſupplet lumina Celidonio. 176. Limo intacto factus homo; Chriſtus natus corpore intacto. 148.

Lux. Multiplex perquiritur ab eo, qui licita facit, fugitur ab eo, qui illicita peragit. 22. Luce recedente, redeunt tenebræ. 44. Lux in nocte reſurrectionis. 77. Gratior poſt tenebras. 84. Luminibus obſcuratis ſenſim refundenda: eſt oculis condita. 87. & 112. Lux miſericordiæ 104. Lucent in cælis Martyres, qui in terris putabantur extincti. 108. Ejus magnitudo oculos non hebetat, verum infirmitas luminum claritatem ferre non poteſt. 112. Lucis auctor Deus, denſis in tenebris invenitur a Magis. 157.

Luxuria. Quæ mala parturiat, quæque protrahat. 21. Deſperationi ſimilis. 5. Dicitur contagio 59. Totam prophanat ſanctitatem. 27. Luxurioſus contemnat etiam licentias corporales. 113. Qui luxuria ardet, mavult cum ea perire, quam redire. 127. Luxurioſis adverſa frugalitas. Ex ea naſcitur impietas. Homo luxurioſus, ideſt immodice profundens heluo partem principalem ſubſtantiæ perdidit. 162. Luxuria petit caſtitatis interitum, pudicitiæ necem, mortem ſanctitatis. 174. Titillabat in Herode. Luxurioſi dicuntur porci Diaboli. 1. Qui ad luxuriam alios inducit dicitur mercenarius Diaboli. Luxurioſi non ſatiantur, & quare. Agreſti cibo mundi frenatur luxuria. 13.

M.

Magiſter. Dicitur Chriſtus, quia factor, & rector elementorum eſt. 21. Magiſtro addicitur, & ſcholæ affigitur, qui ſcire cupit. 101. Paulus quomodo docuerit. *L. Paulus.* Paritus, ut rudes diſcipulos doceat. 106. Magiſtro referanti ſcripturæ quæſtiones, qui convertitur, debet abſolutionem. 107. Magiſterium ſtat de ſcientia; ſed ejus auctoritas conſtat ex vita. 167. *L. Doctor. L. Concionator. L. Præceptor.* Magiſter criminum. *L. Mercenarius*, ut Magiſtro faciat injuriam diſcipulus. 94. *L. Diſcipulus.*

Magnus. Dicitur quis animo, licet corpore ſit puſillus. 54. Magnus coram Deo, quantus erit penes homines? 88. Magna relinquere, amare minora, Dei poteſtatis eſt, non cupiditatis humanæ. 168.

Magus. Cur oculos committat ſtellæ. 64. Incola noctis ducitur a ſtella ad lumen. 87. Rigat auro cunabula Chriſti. 103. Munere, & adoratione Deum naſci fatetur. 117. Claritatem Dominici ortus habuit a ſtella. 144. Deum adoravit in terris. 145. Ex Magorum nuntio Herodes molitur perdere Chriſtum 146. Magus ſignifer Diaboli, fit Dux Chriſti. 150. Errat per aſtra. 156. Ortum Chriſti ſtella duce non cognovit, Venit ab Oriente ad Orientem, juſſus a Deo venire. Plus cæleſte de Magis, quam de ſtella ſignum eſt, & quare. Cognovit ſtellam ſervam, & conſervam Inſultat Judæis. A Mago non quærunt Judæi de Chriſto. Expoſitio verborum: *Ubi eſt, qui natus eſt Rex Judæorum.* Ex ſtella juſſa nolens cognoſcit Magus Chriſtum. Deum ſe inveniſſe in humana carne miratur. Chriſtum Deum muneribus confitetur 157. Cultor ſyderum, noctis incola Chriſtum lucis auctorem ex gratia, invenit. Ducitur per ſtellam, ut materia erroris fiat per Chriſtum occaſio ſalutis. Apud eum ignorantia, & error erant in culpa, non voluntas Erant Magi de genere Noe, & per Deum Chriſtum naſci didicerant. Juſſus Magus adorare, teſtari, & videre. 158 Ei pie interrogami datur reſponſum impium. In ſereno Chriſtianæ fidei ad dominum pervenerunt. Dant munera Domino credituriſque ſcientiæ Theſauros. Per viam innocentiæ ad ſua redeunt. Magus Gentilis a ſtella Dominum natum cognovit. 159. Inter duo animalia Chriſtum inveniunt. Duces fidei noſtræ, & Principes credulitatis. Ut quærat, & Deum inveniat Magus. 160. Carnem lucidiorem ſole, luna, ſtellis in terris contemplatur. Non diſcutit, ſed credit Deum Regem, moriturum, & gaudet inveniſſe. Judæum prævenit confitendo Deum manibus. Ex fide Magorum credulitas Gentium dedicata.

Mala. Propria cum dolore, externa feſtinanter audiuntur. 2. Permittuntur a Deo, ut inde bona ſequantur. 5. Quæ mala a Diabolo ſint. 11. Malum eſt accidens, non creatum, & quomodo Mala a Deo propter noſtras culpas. 20. Mala temporalia ſi dolent, quid æterna? 22. Quibus mala videantur gratiora bonis. 25 Mala ex morbis peccatorum 38. Mala tempora faciat nobis Dei contemptus. 43. Mala temperantur. 86. Mala inducta in mundum a Diabolo. 96. Malum eſt accidens, non naturale. Paſſiones peccatorum a lege ampliatæ quomodo. 115. Mala recipere, bona accipere a Deo credit fidelis, & qualiter. 123. Et quam bonum mala recipere. Mala pauperis ei profuerunt. 124. Mala dinumerat Chriſtus, & pœnam minatur, & veniam permittit quomodo. 125. Mala, non bona promittit Dæmon. 131. Malorum cognitione agnoſcimus bona, quam ſint bona. Mala a Deo non petenda cur. 132. Mala declinanda. 158. A malo liberati omnes. *V. Oratio Dominica*

Maledictio. Si maledictus eſt, qui in uno offendit, quoties maledictus eſt, qui in omnibus? 114.

Mali. De bono quærunt malum, & alia &c. 32. Quam manſionem ſibi eligant. 47. Eis tormenta parantur. 66. Semper ſtulti 97. Invident bono illorum, quos ſpreverunt. 122. Torquentur videre felicem, quem aliquando miſerum poſuerunt 123. Malos qui monet, offendit. 127. Illis bonitas exoſa. 131. Herodes malus omnibus, ſuis pejor, peſſimus ſibi. 152. *L. Oratio Dominica.*

Malignus. Ut omnia in malum interpretetur. 168.

Malitia. Origo vitiorum. 31. Non relinquitur vel in pœnis. 122. Convertit homines in viperas. 137. Mammona ideſt pecunia quomodo dominetur optime. 126.

Mandata Dei. Colles ipſorum intrepide aſcendendi, ut gloria perfruamur. 89. Nemo, vel pauci incedunt in omnibus mandatis, & juſtificationibus. Mandatum non præterit, ſed ille deficit mandato, qui a mandato labitur. 115. Ex illis peccator accipit occaſionem, ut ſit etiam contumax, & prævaricator. 116. *L. Lex. L. Præceptum.*

Manna. Pavit Hebræos 40. annis. 166.

Manſio. L. Domus. L. Habitaculum.

Manus. Arida hominis curati a Chriſto figurat genus humanum late. 32. Tetigerat vetita. Ariditas noſtræ manus quando diſſolvatur. Et alia multa. Quomodo, & quando aruerit manus. Cur ſurgat in medium, qui manum aridam habet. Juſſione ſolvitur ariditas

Digitized by Google

manus, quæ fuerat juſſione devicta. Manus arida in Eccleſia quæ ſit, & quomodo curanda. Manu Dei homo creatus, & recreatus. 33. Manus dextera Domini Chriſtus eſt. Manus impoſitio curat in Eccleſia Gentilem. 105. Expandere manus eſt habitu rogare. 108. Cur manus Epulonis ligatæ. 122. Manum ad menſam det pauperi, qui nummum dare non poteſt. 122. & 176. Manus Dei aſſumpſit carnem in noſtram reparationem. 148. In Magis loquuntur manus quomodo. 160. Lavandæ manus pro menſa. 171. Manus Domini in faciendo, reparando, componendo hominem. 176. Deus non de manibus, ſed de cordibus facta metitur. 9. Cur Chriſtus tenuerit manum febrientis varie. 18. Manus ſanctificantur in operibus bonis, in malis polluuntur. Dominus manufecit hominem, & manu hominis ſupplet lumina. 176.

Marcellinus. Epiſcopus Vicohaventiæ Eccleſiæ laudatus. 175.

Mare. Jejunii qui ingrediuntur, quid agant. 8. Mare Chriſto fit via deſcriptive. 20. Cur ſævit uſque ad periculum Chriſti. Ex ſedata maris tempeſtate JEſus creditur Deus. Mare ſæculi turbatur, cum illud intrat Chriſtus, & placatur. Mare ſanguinis humani in terris quando. 20. Mare quando mater. 146. Maris procella facta eſt ad fidem. 21. Judæorum error pravior fluctibus Maris. 32. Mare ſæculi quid ſit myſtice. 47. Maris deſcriptio cum Ægyptios ſubmerſit. Mare diluit ſordes Petri. 78. Habet iter molle. 90. Frænatur ob Dei præceptum a tenuibus arenis. 101. Mare quid utilius? Mare Evangelicum ut navigetur. 1·8. *L. Mundus. L. Sæculum.*

Margaritæ. Evangelicæ quæ ſint. Margarita etiam perquiritur inter ſtercora. 44.

Maria Magdalena. Fuit bajula nominis matris Chriſti. 74. & 64. Ejus lacrymæ pro morte Lazari. 64. Cur venit ad monumentum. 74. Venit ipſa, ſed altera; eadem mutata. Prohibetur tangere Chriſtum, quia non credebat eſſe Deum. 76. Quod Maria tangat, & non tangat, diſtinguuntur. 76. Venit Maria, & altera Maria declaratur. 77. Venit mulier, redit Maria. Quid quærit in domo Phariſæi non vocata? 93. Juſſa a Domino venit. Venit retro pro venia. Menſam pœnitentiæ cum ſymphoniis parat quomodo. In ea reatus magnus, & indulgentia magna. Erat peccatum civitatis ex mala fama. Cur ad decumbentem accedat. Credit ſibi Chriſtum propitium, quia cum Phariſæo manducat. Oleum portat, quia medicinam requirit. Cur ſtetit ſecus pedes. Illos lacrymis rigat. Suis lacrymis baptizata quomodo, & capilli ſanctificati. Lacrymæ illius ſunt documentum ſatisfactionis. Ungit ex ſacramento humanitatis. Proprium vulnus agnoſcens medicum perquirebat. Cur Chriſtus ad Magdalenam converſus Simoni loquatur. 94. Imitanda Magdalena a peccatore in pœnitentia. Magdalena eſt figura Eccleſiæ. 95.

Maria Virgo. Ejus virginitas a Judæo obſcurata; ſed declaratur, quos fratres habuerit Chriſtus. 48. & 49. Si Maria filios habuiſſet, non fuiſſet a Chriſto commendata Joanni; & cur ei, & non Jacobo. Maria ſtupuit, ut Vir repararetur ex Virgine. 58. Virgo, & Mater non potuit eſſe, niſi per Deum. 58. Deum Virgineo portabat in Templo. 59. Virgo genuit 60. Salus mulierum, quia prima recepit Chriſtum. 64. Maria ante per gratiam a Chriſto ſuſcepta, quam homo liberatus a peccato. Anhelat viro referre vitam. Sine Maria mors non fugatur, nec vita reparatur. 64. Uterum Virginis habitavit Chriſtus, ut mortui reſurgant quomodo. Concepit integra virginitate. 84. Ut partus ex Virgine credatur, conceptus ſterilis præmittitur. 87. Ut ad Virginis conceptum, & partum perveniamus, removeatur carnis intelligentia. 92. Per Mariam redit omnibus vita. 99. Fermenti Evangelici implet typum. Mariæ Virginis conceptus, & partus non exequandi mulierum partibus cur. 117. Virgo ante, in, & poſt partum quomodo. Ejus uterum Spiritus Sanctus arcana luminis ſui admixtione fœcundat. Cur ſalvatur ab Angelo aligero. 140. In ſalutatione offertur ei plenitudo gratiæ. In ea Dominus eſt. Mater viventium per gratiam. Turbatur de ſermone, non de aſpectu Angeli. Cogitat ex prudentia. Quam penſionem domus, & uteri mercedem exigat a Deo intra ſe ſuſcepto. Animus Mariæ mirabilis. Quæ homini ſunt neceſſaria ad Mariæ ſecretum pectus penetrandum. 141. In ejus pectore tota Divinitatis requieſcit majeſtas. Conceptus Virginis credendus, non diſcutiendus. Angelus Mariæ fugat metum duabus ex cauſis ortum. 142. Maria hebraica, latine Domina, & cur. Fuit gratia plena, ut largo imbre totam inſundat creaturam. Angelus miratur, & timet cur. Chriſtum genuit præter faſtidia materni doloris. Virgo concipit, & parturit. Ejus virginitas ſolidata in conceptu, & partu. Genuit Salvatorem. Cur interrogando non incurrat, uti Zacharias. Ex ea factus eſt vir. Virginitatem vovit, in not. cur Dei virtus illam obumbret. Quem ſanctum ſit paritura. Mittitur ad Eliſabeth. Se confitetur ancillam. Credit verbo, & concipit Verbum. Quia mittitur ad illam Angelus, homo aliud non quærat. 143. Virginitas quanta. Gratia qualis. Plenitudo gratiæ. Verbum deſcendit, ſicut pluvia in vellus. Ante præcurſorem Dominus erat cum ea. Benedicta, quia Virgo, & Mater. Major cælo, fortior terra, orbe latior. Turbatur, quia ſenſit Deitatis ingreſſum. Deus injuria non afficitur in Incarnatione, & quomodo. Concipiendo invenit gratiam, & pariendo non amiſit Virginitatem. 144. Cur timere non debeat. Reperit intra ſe Verbum. Magnum erat templum Deitatis. Concipit in Utero, ut conceptus ſit veritas, non figura. Ei ſalva omnia, quia omnium genuit Salvatorem. Virgo concipit, & parit cæleſte germen. Chriſtus vocatur Mariani uteri fructus ob illius virginitatem perpetuam. 145. Dicitur Mater virginitate manente, & conjux permanente pudore. Parit hominem, Chriſtum, Deum. Concipit de ſpiritu, parturit Emanuel. Ex ejus utero Chriſtus nos ſuſcepit. 146. Virginitate ſponſa, fœcunditate mater. Mater ante conceptum, poſt partum virgo mater. Quid fecerit, cum ſit Virgo. Cur Chriſtus naſcitur ex deſponſata. Maria figurat Eccleſiam ſponſam. Cur naſcitur Chriſtus ex matre Maria. Maria ſemper Mater, & prævia ſalutis humanæ quomodo. Mariæ nomen quid ſit fuſe. Quid ſit Virgo concipit, parturit &c. 148. Ut Chriſtus naſcatur ex Virgine. Quia ex Virgine eſt conceptus, ceſſat humanus pudor. Cur Angelus ad Mariam mittitur. Myſterium Virginei partus aperire non eſt humani ſenſus. 153. Quod Virgo concipiat, pariatque Divinum eſt. In utero Mariano Chriſtus ovem amiſſam invenit. 168. Ut pareret primogenitum totius creaturæ viam totius patriæ percurrit. 175. *L. Partus. L. Chriſti nativitas. L. Chriſti incarnatio. L. Virginitas.*

Martha. Quid dixerit Chriſto in morte Lazari, & ejus reſponſio. 63. & 64. Quam utile fuerit, Marthæ occurrere Chriſto, culpas fateri, & ab eo expectari. 64. Cur dixit: *Lazarus fœtet.* 65.

Martyres. Voluntariæ mortem obeunt. 23. Sanant morbos peccatorum. 38. Quid patiantur pro Chriſto. 79. Martyres pauci in perſecutione. 97. Eorum gloria conquiritur effuſione ſanguinis. 98. Sunt roſæ. Scripti in catalogo amicorum Dei. 101. Morte naſcuntur, fine inchoant, & in cælis lucent. 108. In agone certaminis vitia, mortemque vicerunt. 119. Eorum felicitas ex ſævitia perſecutoris. 127. De morte naſcuntur. Non tam mors, quam fides & devotio facit martyrem. 128. In morte martyris adſtat turba, ſicut & in annua feſtivitate; ſed modo diverſo. 129. Natales martyrum annua lætitia celebrantur ad memoriam facti. Natalis illi eſt dies, cum pro Rege fundit ſanguinem. 133. Crudelitas perſecutoris illuſtri multiplices martyrum cumulavit triumphos. 134. Eorum merita ſunt Dei dona. 135. Feſta illorum celebrentur oratione fervente, & imitentur. Martyr comprehenſus teneat conſtantiam, non comprehenſus fugiat perſequentem, & cur. 151. De patientia ſibeat palmam, non de temeritate diſcrimen. Martyres fugientes Paulum martyrem Paulum fecerunt. Vere vivunt, qui pro Chriſto merentur occidi. 152. Martyrium venit per gratiam, non ex merito. Eſt munus divinum. Non habet coronam per Chriſtum, qui ſua virtute currit ad martyrium. Innocentes Martyres gratiæ. 153. Ex fuga Chriſti. Martyr inchoat vivere, cum pro Chriſto meretur occidi. 174. Martyres Diaboli in Africa qui. 13.

Mater. Laborat in vanum, cum non adeſt in germine auctoritas Conditoris. 6. Currit præceps poſt filium. 54. Data matris diſcutere non licet. 55. Vera non eſt, quæ filios amare neſcit, ut fecit ſupra Felicitas. 134. Maria ſemper Mater quomodo. 146. Caſtra ad ſinus matrum; ferrum duratum in uberibus; lac fuſum ante ſanguinem. 152. Matres Innocentium baptizatæ in lacrymis ſuis. Paſſæ in martyrio filiorum debent eſſe conſortes præmii. *L. Innocentes. L. Pater. L. Filius.*

Matrimonium. Ejus dignitas eſt procreatio filiorum, alias grava catere virginitate, & filiis: onera matrimonii ſuſtinere, & ad fructum ejus non venire. 92.

Matthæus. Quomodo vocatus a Domino in diſcipulum. Cur vocatus, cum eſſat dives, ad fin. Quare ſedebat. 29. Non relinquit, ſed mutat telonium. Uſurarius per ignorantiam. Mirablilius illius converſio. 30. Comparantur paralytico, Figura Gentilium.

Medicina. Vigor medicinæ pro magnitudina vulneris. 113. Medicina pauperis eſt dives, & e converſo 124. Sera non eſt ſina dolore. 131. Sit pro modo vulneris. 167. Medicina pœnitentiæ ſuccurrit ægris.

Medicus. Ex tactu vulnerum non computat injuriam, ſed honorem. 35. Ejus cura circa phreneticum. 38. Corporali, & ſpirituali medico parendum. 41. Cura Medici in ſanando ægrum. 44. Medicus, qui non affert ſanitatem, & cum infirmo non infirmatur, neſcit curare. 50. Vadit ad ægrum. 54. Sine medico poculum vitæ ſit lethale. 60, Homo eſt ſibi medicus per fidem. 83. Tangens vulnera non polluitur a putredine. 94. Rogat, non compellit ægros auſtera recipere remedia, 108. Non vulneri, ſed curæ proficit, & ſaluti. 113. Congaudet ſanitati, non putredini. Medico ingratus, qui ſemper curari æſtuat, nec ſanari. Non expectat in cura arbitrium infirmi. 114. Anticipat. Gratior medicus, qui morbos quam qui morbis ingerit ſeram medicinam. 131. Non fit ingratus, qui per dolorem revocat ad ſalutem. 167. *L. Ægrotus. L. Morbus. L. Vulnus.*

Membra. Non ſeparantur a capite. 57. Quæ ſervierunt Dæmoni, ſerviant Deo. 93. Infirma vario paſſionum genere vexantur. 116. Invicem conſentiant, nec unum occupet alterius officium. 120. Omnia membra credant ſuum eſſe, quod fecerit unum. Membra vitiorum, & virtutum ab Apoſtolo declarantur. Homo ſua membra debilibus impertiatur. 122. Singula membra habent proprium officium. 132. In eorum ſeparatione pernicies, in unitate ſpecies. Illorum pœna ad dolorem, injuriamque capitis redundat. 173. *L. Corpus.*

Mendaces. Quo caſu repellantur a Chriſto. 28. & 29. Nequeunt cognoſcere veritatem. 131.

Mendicitas Fit humana, ut prodatur inhumana cupiditas quomodo. 121. Dives in tempore, mendicus ſempiterne, eſt miſer. 125.

Mens Noſtra quomodo fiat amens. 12. Imbecillis neſcit diipendare myſteria corporis Domini. 49. Mentem tollit peccatum. 78. Mentis auditus lætior ſit poſt mœrorem. 79. Migrat a ſe nimio pavoris exceſſu. 88. Mens una in duobus quando. 89. Acuitur ex verbis obſcuris. 96. Deſcriptio mentis intelligentiæ. 98. Ad Deum pervenimus mente, non corpore. 97. Mente eundum cum Jeſu. 102. Mentibus inique dominatur pecunia. 126. Fatigatur a longa expectatione magnæ promiſſionis. 130. Mens ſimulata palam nil audet. 158. Jaculo peccati configitur. 167. Hominum corripitur a malo fulgoris. 13 t. Mens ebria, ut male judicet. 173. In mentis domo familis cogitationum incondita verſatur. 15. Nihil eſt præſentia corporalis, ubi eſt mentis ſeparatio. 32. *L. Animus. L. Senſus.*

Menſa. Ad menſam noſtram ſedeat Chriſtus. 54. Menſa acquirit nobis debitorem Si Lazarus fuiſſet ad Epulonis menſam, ille non eſſet in tormentis. 66. Menſis ſedere, mortuo Domino, non eſt filium ſervorum. 83. Menſa Regis. *L. Rex.* Ad menſam divitis non admiſſus Lazarus, nec ad ſtratum cruciatus ejus admittitur. 122. Ad menſam ducendus eſt pauper debilis data manu. Menſa pauperis, & divitis per contrapoſitionem. 124. Noſtra ut præparanda. 127. Ante menſam lavandæ manus. 171. *L. Convivium. L. Prandium. L. Cibus. L. Vinum. L. Gloria. L. Beatitudo.*]

Mercenarius. Dura ſervitus Mercenarii. 2. Qui ſint, qui fiunt Dæmonis mercenarii, & quæ agant. Cur Dæmon ſuos mercenarios mittat ad porcos. Mercenario debita pro labore merces 5. *L. Operarius.*

Merces. Quæ ab impio pro pietam recipiatur. 127. Operarius recepturus mercedem optat adventum patris familias 158. Serviendo Deo merces tua ſit tibi in pretium. 170.

Meretrix Facta eſt Synagoga quomodo. 115 Quando ſpem ſalutis, & vitæ amiſit, ſit mercenaria Diaboli, & quæ mala agat. 2. *L. Maria Magdalena*

Meritum. Noſtrum non ſalvat nos, ſed divina miſericordia. 45. Joannes Baptiſta meritum conquiſivit, antequam illud ſciret quærere 88. Meritum hoſpitis innoteſcit ex apparatu manſionis. 92. Nemo de meritis, nec de operibus glorietur. 110. Ex collectis manipulis meritorum ad centeſimum fructum pervenitur. 119.

Metator. Domini fuit Joannes Baptiſta. 127. & 91. Fuit Angelus ad Mariam. 140. Deus metitur cunis. 48.

Metus. Suſcitat ſenſus noſtros. 115. *L. Timor.*

Mica. Accipit totum, qui micam dat pauperi. 8. *L. Gutta.* L. *Nummus.*

Miles. A tuba ducitur ad bellum. 6. Commilitandum hic pauperi. 9. Præliantes cantu incitantur 10. Miles in vere procedit ad campum. 13. Miles peritus recipit diſciplinam a tuba. 14. Deſidia militis quando ſit. 17. Expeditus a curis divitiarum Chriſto militare poteſt, ut regnet. 22. Quam rationem reddat. 26. Mile. Chriſti. *L. Chriſtianus*, mittit acquiſitum ad patriam. 54. Fidelis, qui Regis ſui præſentiam ſitit. 68. Sperat honores in ſenectute. 71. Juventutem in periculis agit. Milites ſepulchri Chriſti cur exterriti 75. Miles Chriſtianus orat, ne in tentationem inducatur. 68. Miles rudis ad aciem currit, veteranus ſenſim incedit. 79. Chriſtus hortatur ſuos milites, non timere interfectores corporis. 101. Penes militem quando fuerit ſtipendium gratiæ. 102. Non audet ſe militem profiteri, qui eſt ſine titulo militari. 109. Chriſtus dignatus eſt nobis militare. 115. Miles ne vulnera timeat, prædas perſonat, & triumphos 118. Quid agat, ut ſalvetur. 137. Devotus tacet fugam Regis ſui, & refert conſtantiam. 150. Innocentes fuere milites coætanei Chriſti. 152. Cur poſt victoriam optet Regis præſentiam. 158. Militans ſtipendiis ſuis derogat Regi. 163. Percipit ſtipendia, quando civis ſolvit cenſum. 166. Differentia inter civem, & militem. Militum cohors ſuo Regi geſtit præmori, non commori 153. *L. Inſidiator. L. Fortis. L. Centurio.*

Militia. Chriſtiana quantæ virtutis ſit. 38. Teneræ militiæ eſt de omnibus criminibus ſolo amore reportare victoriam. 94. Qualis ſit cum armis Chriſti. 144. Militiæ Chriſtianæ invictus principatus eſt jejunium. 8. Inſigne vere eſt balteum caſtitatis. 22. Militia ſine ſucceſſore eſt in Regno Chriſti. 144.

Miniſter. Eſt homo quilibet bonorum ſuorum, non poſſeſſor, quomodo. 125. *L. Divitiæ.*

Miraculum. Ejus virtutes ſunt a Deo 48. Miraculum ſingulare viſa non videre, ſcita neſcire, credita non credere. 81. Indicium credulitas ex miraculis diſcipulorum Chriſti. 83. Oſtendunt Chriſtum eſſe Deum. 100. Miracula laſſant, nec proficiunt in Judæis. 102. Quid fecerit miraculum Chriſti. 105 Cum miracula gerunt, conſuetudo deficit. 153. Signa ſeu miracula quibus præſtanda. 11. *L. Signum.*

Miſericordia Dei, & Hominum. Per eam ablata eſt amariſſima mundi ſententia. 6. Dei miſericordia non eſt ſina juſtitia. Et comes jejunii, per tot. Alia jejunii. 8. Per terrenam miſericordiam pervenitur ad divinam. Revocat ſententiam condemnatoriam. Liberat peccatores, & ſanctos reſtituit. Divina emittitur per miſericordias pauperum. Eam vendunt, non donant hypocritæ. 9. Facienda omni loco, & tempore quomodo. Teſtis, & remunerator miſericordiæ Deus. Miſericordia fidenter petitur a miſericorde 14. Miſericordiam volo, quomodo interpretetur. 28. Quomodo proſit juncta jejunio. 41. Eſt anima jejunii. Eam vult Deus. Pro ea dabit Regnum. Sit cum oratione, jejunioque ſate. Qui non dat alteri, ſibi tollit: qui pauperi ſeminat, ſibi metit. 42. Ipſa arat cæli campos. Eſt maxima operum Dei. Ni ſubveniſſet miſericordia, opus Dei periiſſet. Differt judicium ad mortem, ut pœnitentiam agamus. 42. Per miſericordiam reddit Deus, quod per judicium deperierat In judicio ante Chriſtus de miſericordia diſputat, quam de reatu judicet. Nil nocet in terra, cum eſt in cælis patrona miſericordia Facienda cum oratione, & jejunio late. 43. Quomodo ſit ſibi forma miſericordiæ homo. 43. Miſericors tot ſervos quot numos habet. 54. Dum perditur pax miſericordiæ, adeſt bellum inteſtinum. 104. Miſericordiæ lucem fugiens, ſe mancipat tenebris avaritiæ 104. Cur Paulus obſecrat nos per Dei miſericordiam. 108. Per illam crimen evadens Paulus factus eſt Apoſtolus. Per eam rogat Deus homines, ne vindicet per rigorem. Ipſa aſſumenda, ut avaritia deleatur. Ab Epulone deſpecta. 111. Non eſt pro reo, qui accuſatur ab innocente. 122. Miſericordia eſt partiri membra propria debilibus. Major dare manus pauperi ad menſam quam numum. Fratri negata ſtulte petitur a patre. 124. Ad ſuffragium miſericordiæ recurrendum in vitæ extremo. 125. Non

ferenda crudelibus. 127. Dulcis temperat amara pœnitentiæ. 167. Ejus bajulus non laſſeſcit. 170. *L. Venia. L. Indulgentia. L. Pietas. L. Eleemoſyna. L. Charitas.*

Miſſa. L. Euchariſtia. L. Sacrificium.

Miſta. Plus eſt diſcernere miſta, quam prohibere miſturam. 97.

Moderator. Plus adſcribit cauſæ, non homini, quicquid accidit. 48.

Mœror. Somno mœroris conſternati diſcipuli. 81. Sed mœror vertitur in gaudium. 84. Ex mœrore ſit ſero. Caligini mœroris nullæ tenebræ noctis comparentur. In mœrore adeſt ſolatium. 86.

Monere. Malos, offendere eſt. 127. *L. Corrigere.*

Monumenta. Majorum ſolvuntur, ac diſſipantur a noxiis arborum radicibus, quomodo. 162.

Mora. Triſtem facit expectantem; at grandis promiſſio relevat onus expectationis. 24. Mora ſolventis compenſatur uſura. 77. De mora expectationis 130.

Moralia. Magis explicanda populis, quam doctrinalia. 2.

Morbus. Peccatorum quæ mala fecerit hominibus, & quomodo ſanctur. 38. Morbo ſanato timendum in cura permanendum. 104. *L. Infirmitas. L. Ægritudo. L. Medicus. L. Cura.*

Mores. Juniorem, vel ſeniorem faciunt, non ætates. 5. Ex priſtinis malis moribus ſi quem judicamus, horremus. 5. Mali hominum mores tempore Chryſologi. 47. Diverſi ſexus moribus redduntur in unum, 89. Morum imitatio facit amicos, & conjungit 101. Quot mores homini, tot Fatio fuere paſſiones. Mores arguuntur per Evangelium. 125.

Mors. Vituli vita filii eſt, & tot us familiæ ſagina. 3. Mors ex Diabolo. 11. Auctor mortis incubat mortis manſiones. 17. Mors non accedit, ubi eſt Chriſtus. 18. Mors animæ eſt diſceſſus Dei ab ea. 19. Mors juſti libens, injuſti non. 22. Voluntarie moriens non conqueritur. 23. Voluntaria mors poteſtatis eſt, coacta neceſſitatis. Apud Deum mors ſomnus eſt. 34. Mors unius pro ſalute multorum. 37. Mors paſtoris utrum commoda gregi. 40. Quomodo innocens moriatur, qui vixit in crimine 42. Mors moritur morte. 57. Mortificata per lignum. 60. Mors ad gloriam reſuſcitantis non lamentanda. 63. Ad pœnam peccati data. Mors a muliere, a qua & vita. 64 Plus conturbat exemplo De morte non poteſt non dolere mortalis. Eſt ex delicto hominis. Mors dura, ſed durior janua ejus &c. 65. Mortis rapacitas Dei plaſma in ſpeluncam includebat. 65. Mors quid perdiderit in reſurrectione Chriſti. 74. Quo pacto non ſuſtulit incrementa mortis. Quæ deceat ſer a agere in morte Domini. 83. Secunda mors non eſt in æterna vita. Qui ex morte vivit, Deus eſt. 84. Regnavit ex culpa hominis 90. Mors nata a diſcordia humanam ſcindit charitatem. 96. Mors Sanctorum ſomnus eſt, peccatorum mors eſt. Mors ad omnes per Evam. 99. Deſpiciens mortem, fit Dei amicus. 101. Mors Sanctorum. *L. Sancti. L. Martyres. L. Juſti.* Antiqui de bono mortis ſcribentes ſcopum non attigerunt. 101. Diabolus mortis auctor. Cur Deus mox mortem cum auctore non extinxerit. Moritur homo, ut quid fuerit, ſic videat. Mors corporum facit vitam de temporali ſempiternam. Mors permiſſa a Deo, quia ſuſcitare poteſt. Corpus noſtrum ad mortem infirmatur. 102. In morte deponimus paleas vetuſtatis. 108. Ea inſtante non congregandum. 104. Mors expenditur, & punitur in ſacrificio Chriſti. 108. Morte naſcuntur martyres. Non poteſt mori, qui vitali gladio meretur occidi. 108. Ex culpa Adæ nos habet obnoxios. 110. Mors pœna peccati, ut inſulas exitus. Homo vix moritur pro juſto; quia ad mortem non tam voluntas quam neceſſitas ducit. Eſt volenti ſubjecta, dominatur nolenti. Mors inter homines reparatio pietatis fit per Chriſtum commendatio divinæ charitatis. Mortem nolens generat natura. 111. Quod moritur homo, id debet Adæ. 20. Homine eſt acquiſita poſteris, non a Deo facta. 112. Mors penes homines eſt etiam criminum pœna. Ex peccato eſt hominis. Moriatur homo peccato, non Deo. 113. Quo cauſa mors moriatur morte. 114. Mors peccatorum vitam finit, inchoat pœnam. Juſtorum non interficit, ſed perficit. Mors per Chriſtum moritur. 116. Mori nunquam liber. 118. Formido mortis reſurrectione calcatur. Mors deſperationis Domina, mater incredulitatis, germana corruptionis, inferni parens, Diaboli conjux, omnium malorum Regina, impugnans omne genus hominum, & quo ordine fuſe. Ejus bella opime. Ipſa invincibilis. Inflexibilis. Cur ſcribentes de bono mortis erravetint. Mors provehit ad vitam. 124. Ejus tempore apparitio ſuprema conſtringit, judicium vocat. 125. In morte benefacere cupit homo. Quos præoccupet. 125. Immatura ex quo procedat. In periculo mortis ad pœnitentiam convertamur. De morte ſua na citur Martyr. 127. Semel mori pro Rege quid. 128. Mors ex Dæmonis ſuaſione. 131. Omnis, qui naſcitur de conditione mortali, moritur. Per mortem vult Deus hominem tranſire ob ſuam ingratitudinem. Mors occiſa a bellatore cæleſtis militiæ. 133. Mortem non meretur illa quæ vitam parturit. 145. Mors abſtuliſſet nobis bonum, ſi Chriſtus occiſus fuiſſet in utero. 146. Mors ipſa pavore levior. 147. Mortem ſentiunt. Innocentes ante vitam. 152. *L. Innocentes.* Mortis cauſa facta eſt per Chriſtum cauſa vitæ. 157. Morte non ſeparatur charitas, ſed creſcit. 164. Cui Deus vita eſt, mori non poteſt. 166. In ejus articulo etiam locus pœnitentiæ. 167. Juſtorum eſt coram Domino pretioſa. 174. Eorum mors eſt vita. Mors nutu Dei finitur 176. Mors philoſophanda. 54.

Mortalis. Cur vita noſtra mortalis dicatur. 1.

Mortui. Plangendi, non cantandi. 19. Mortui quomodo mortuos ſepeliant. Mortuus citius reſuſcitatur a Deo, quam dormiens ab homine. 34. Mortui judicandi reſurgent. 62. Mortui non plangendi cum Gentibus. 65. Habent vitam a Deo. Mortui reſurgendo peccatoribus non prodeſſent 66. Reſuſcitati a Chriſto ſunt argumentum reſurrectionis ejus. 81. Plangit mortuos qui neſcit illos creatos ex pulvere. 101. Cur a Chriſto in vita non omnes reſuſcitati. 102. Quomodo ſimus mortui peccato, non peccatum mortuum ſit. 113. In mortuos ſævit corvus crudelior ferro. 163. Cur Chriſtus diſcipulo non permiſerit ſepelire mortuos. 19. Gentes cibos apponebant defunctis. 17.

Moyſes. Fit Deus ſuffragio orationis, eleemoſynæ, & jejunii, & quæ mirabilia faciat. 43. Iterum ejus mirabilia. 66.

Moyſi ſe communicat Deus. 69. Honor funeris illius. 83. Cur non faciem, ſed poſteriora Dei tantum videat. 131. Occurrit in monte, ut promiſſum conſpiciat Chriſtum. Ut amet Deum, & alios doceat amare, quid a Deo recipiat. 147. Jejunio quadraginta dierum intus mutatur in gloriam Divinitatis. 126. Meruit ſancire legem cur. Jejunium Moyſem divini fervoris fecit lumine perlucere. 12.

Mulier. Taceat in Eccleſia, domi diſcat a viro. 26. Laſcivæ mulieres quod belluæ egerint. 27. Mulier dedit formam delendi peccatum tacita confeſſione. 34. Conſilium impietatis qualem pœnam dedit mulieri. 44. Si mulier non fuiſſet in Paradiſo, non moreretur Lazarus. 63. Lacrymas quæſivit, & pretio gulæ mortem comparavit. Currit pro morte quæ cucurrerat ad mortem. 64. Quæ prima peccaverat, prima curavit Mater viventium per Deum, mater mortuorum per Diabolum. Periiſſet mulier, ſi ante Chriſtus ad virum perveniſſet, & quomodo. 64. Suſcitat virum de ſepulchro ventris ſui. Increpatur a Chriſto. Fraus mulieris collocavit virum in ſpeluncam 65. Mulier ad ſepulchrum lectorem ſentit cur. Sero currit ad veniam, quæ mature currerat ad culpam. 74. Veſpere quærit Chriſtum, quæ perdiderat Adam in matutinis. E paradiſo perfidiam ſumpſerat, fidem vero de ſepulchro ſumit: rapuit de morte vitam, quæ de vita rapuerat mortem. Ut fiat mater viventium. 74. Eſt reſurrectionis nuntia, quæ fuerat ruinæ. Decepta ex viſione arboris, reparatur videndo ſepulchrum. Utinam impedimentum peccati habuiſſet in Paradiſo. Vitale colloquium habet cum Angelo. Venit ad ſepulchrum; ſed redit Maria, quare. 77. Adam duxit ad inferos, Chriſtum recepit ab inferis. Sepulchrum eſt mulieris opprobrium. 77. Ex eo fidem recepit. Prima ad perfidiam, ad mortis auctorem, ad Diabolum; & prima ad fidem, ad Salvatorem, ad Angelum 77. Sepulchrum Chriſti ingreditur, ut conſurgat ad fidem. Mala, quæ ex muliere fuerunt, & cur ad lacrymas paratæ, optime. 79. Cur ad ſepulchrum lacrymantes. Ferunt pro Chriſto lacrymas. Quomodo non deroget Apoſtolis præcurrens ad reſurrectionem. 80. In ſepulchro vident effectum peccati. Abſolvitur a reatu. Non præponitur Apoſtolis. Fit

facia

Digitized by Google

ſocia paſſionis, & fide reſurgit. Timet, & gaudet. Mulieres ſalutantur a Chriſto, tenent pedes ejus. Mulier eſt in pedibus Chriſti. Sequitur, non præit virum. Devota erga mortuos. 82. Dubiam lucem corporis, & animi ſuſtinent. Cur fugiant de monomento. Tacent, quia audire, non loqui, diſcere, non docere datum eſt eis, & quando loquitur mulier Eccleſiam repræſentat. 82. Tactus malæ mulieris urit mala conſcium, parem polluit, ſuſpectum notat, hominem malæ voluntaria infamat. 94. Mulier peccatrix fit bona, ſi dominum tangat. Neque mulier ſine viro, neque vir ſine muliere in Domino. 99. Mulierem domeſtica cura domi conſtringit. 99. Accipit a Deo fermentum fidei, quæ a diabolo acceperat perfidiæ; & cur abſcondit in farinæ ſatis tribus. Mulier, quæ fermentum accepit, eſt Eccleſia. Deſcribitur mulier, quæ ſpiritum habebat infirmitatis. 105. Figura eſt Eccleſiæ. Cur incurva in Synagoga. Ejus malitia quæ, & mala quæ fecit Adæ, & poſteris. 127. Abſtulit vitam mundo ob unius arboris pomum; fugiendæ ab Eliæ exemplo. Mulier nova belua, ut caput Joannis truncat. Reddat ad ſe virum, quem perdidit per ſe. 142. Mulier habens drachmas decem declaratur. 169. per tot. *L. Fœmina. L. Sepulchrum. L. Hæmorrhoiſſa.*

Mundus. Ejus latitudo tota ex livore eſt duobus fratribus anguſta. 4. Eſt belli campus cum diabolo, & vitiis. 14. Ejus naufragium quando. 20. Converſus ad obedientiam Chriſti. 20. Finis illius. 47. Peccatores nollent mundum tranſire. 66. Fabrica mundi elementis diſſonis conſonat 68. In arca Noe fuit ſemen mundi. 69. Veſpere mundi. *L. Veſpere.* Mundus contendit vitare necem ſui Domini. 78. Tota mundi compago ſe devolutam credebat ad primum chaos in morte Chriſti. 78. Sed Dominus ſuſcitat ad gloriam. 78. Diſcipuli mittuntur in mundum ad Evangelium prædicandum. 83. Credidit auditui tantum. Quem Deus faciens vocavit mundum, inimicus inficiens reddit immundum. 96. Sterilis fœcundatus 99. Juſſione factus juſſione ſolvetur. 101. Mundo præſente luctari difficilius eſt, ſed glorioſius. 107. Ejus figura, & reformatio late. 120. Mundus principum eſt ludus. 124. Mundus eſt ager hominis. 125. In mundo petit Deus rationem a nobis, ne petat in judicio. Mundo dominatur pecunia. 126. Glorioſum eſt mundum cum ſuo Principe contemnere. 128. Septem accipit dies. 134. Erit vere mundus, quando mors non erit. 139. In mundo paratur, quæ in cælis habere debemus. 144. Chriſtum naſci triſte mundanis eſt. 146. Perire maluit, quam timere. 147. Vanis erroribus occupatus ex timore. Amore reducitur. Pro homine factus. 148. Quod de mundo non eſt, non poteſt ſubjacere mundano intellectui. 153. Columba in Jordane indicat mundi naufragium ceſſaſſe. 160. Sordeſcens ſquallore vitiorum lavatur diluvio. 166. Moritur diluvio, & tali renaſcitur baptiſmate. Totus aperitur fonte baptiſmatis Gentibus innovandis numero quadragenario. Jam puer nunc ſenex, & interitui proximus. 167. Chriſtiani ſequuntur mundum fugientem. Ejus ſuperbia inclinatur a manſueto victore. 170. In ſecundo adventu Chriſti ſemper viſionem ſui auctoris habebit. 83.

Munera. Probant amorem. 10. Qui patrem muneribus non honorat, ei eſt ingratus. Divina hominem expavent, pro quibus cautior eſſe debet. 68. Zacharias munera ſuſpiciens divina, condemnatur. 88. Divina qui reddit, non amittit. 59.

Murmuratio Phariſæorum, & Scribarum ſuperba a Domino compreſſa, ex quibus vitiis augeatur. 168.

Muſica. Ad funera non conducenda. 19.

Mutatio. In hac vita poteſt eſſe de hæretico in fidelem, de peccatore in juſtum, & e contra. 97. Lamentanda in divite, & paupere. 121. Epulonis, & Lazari. 124. Mutatio officiorum Dei fit ad mutandum hominem in melius. 170.

Myrrha. Morituro offertur. 157.

Myſterium. Cæleſte non ſemper debet publicari cum ſcitur. 86. Pretioſum in viliore jacet. 99. Evangelicæ lectiones ſunt divinis myſteriis obſcuratæ. 126. Cur divinum myſterium occultatur in humano. 132. Ejus magnitudo, & altitudo cogit comperendinare. 144. Quæ humanis oculis clara videntur in cælo, ſunt profundis obſcurata myſteriis. 160. Myſteria Chriſtianæ fidei ſcienter inveſtigata quid proſint. 166. Cæleſtis myſterii declaratio a Deo oranda, & quomodo facienda. 64.

Myſtica. Dicta, & facta Chriſti, quare ſint talia. 96. Myſtica expoſitio divinæ ſcripturæ facienda. 95.

N.

Natalis. Dies hominis lacrymis, & querelis abundat. 89. Sanctorum dies natalis eſt, cum de terra transferuntur in cælum. 129. Iſte dies non celebratur epulis, ſed imitatione. Celebratur quot annis ad noſtram recordationem. Natalis Sanctorum eſt ex martyrio, vel morte. 133. Natalium ſolemnitas teneat in exultatione menſuram. 127.

Nationes. Feræ a Chriſto paſtore ad lenitatem reductæ. 6.

Nativitas. Regis feſtivitate, & ſymphonia honoratur. 91. Ab ortu Joannis ad ortum Salvatoris accedimus ex Evangelio. 92. & 88. *L. Chriſti nativitas. L. Maria Virgo.* In nativitate Chriſti cur auctor taceat. 146. Naſcimur ad dolores, cum dolore, &c. 87. *L. Filius.*

Natus. Quomodo nondum natus vocat patrem. 67. *L. Catechumenus.* Natus lacrymatur ex natura. 89. Nati ex terreno Adam, ut fiant cæleſtes. 117. Nati de concupiſcentia, ut per Chriſtum renaſcamur. Natus de carne caro, de ſpiritu ſpiritus eſt. 142. Cur Joannes major in natis mulierum. 174. Nati in diverſis menſibus. 56.

Natura. Portio naturalis, & lex naturæ data homini a Deo quæ, & qualis. 5. Miratur de partu Virginis. 57. Natura infans ad virtutes, creſcit per Deum. 85. Longo uſu natura aut producitur, aut obtunditur. 87. Felix Deum concipiens, & cur, varie. Generat ad dolores, devorat partus ſuos. Cur ſterilitate paſceretur. Liberata a ſervitute mortis per nativitatem Domini. Natura hominis imbecilla ſupernam poteſtatem ſentiens trepidabit. 88. Natura lege conſtringitur, non auctor. 90. Trepida ad Deum, imbecilla ad divinas virtutes. Alta de ſe præſumit, priuſquam ſe rebus probet. Ei imperat Deus. Miratur in conceptu Eliſabeth. 92. Sibi ſufficit ad obſequium creatoris. 93. Quid ſit peccatum ipſi naturæ. 111. A Deo facta, ut homines crearet ad vitam: generat mortem obnoxia peccato. Nollet ſuos partus extingui. Dum condolet, amiſſam ſuſpirat libertatem. Sed illam recepit dum Chriſtus peccatum mundi ſuſtulit. Sibi per ſe ſubvenire non potuit, ideo auctor illam in ſe ſuſcipit reparandam. Naturæ peccata tribuere, eſt vivere peccato. 113. Natura humana ex peccato prona ad lapſum. 116. Portet ex gratia imaginem Chriſti. 117. Paucis contenta. 122. Non perfecit omnia, ut arti aliquid relinquat. 132. Decoratur ea arte. In rebus præſentibus infirmata. Joannes optat naturam venenoſi germinis immutare. 137. Humana natura roboratur ad portandum Deitatis gloriam. 142. Ejus incrementum præter naturam quis non ſuſcipit. 142. Vulnerata, lethaliter cœpit eſſe origo mortis, quæ erat initium vitæ. 143. Curatur nativitate Chriſti, & fit vivificatio filiorum. 143. Natura virgo rerum mater. 146. Quod natura non habet, eſt auctoris. 153. Docet, quid valeat infantia. 158. Naturam fecit Deus. 160. Quomodo hebetudo naturæ noſtræ proficiat in vigorem divinitatis.

Naufragium Mundi ceſſare indicavit Spiritus Sanctus in forma columbæ. 160.

Navis. Eccleſiæ navem dum Chriſtus intrat, mare ſæculi quomodo perturbetur 20. Sedatur tamen a Chriſto. Navis Chriſti quando fluctuabat. Quoties Chriſtus noſtra dormit in navi, irruit procella. 21. Dominica navis extra quatitur a Gentili, intra ab hæretico. Navis Eccleſiæ indiget Chriſto 50. Cur illam aſcendat ipſe. Navis corporis noſtri ut armanda in quadrageſima. 8. Fluctus navem demergit.

Nauta. Intrans mare ceteras curas deponit. 8. Peritus regit navem in tempeſtate, in ſereno quilibet. 20. Intrat mare lucra ſperans. 71. Cantat portus, & lucra, ne pertimeſcat ruinas. 118. Artem navigandi invenit. 168. Cantu ſuperat marina diſcrimina. 10. Vigilat, & cur. 24.

Neceſſaria. Providet Deus ſuis operariis. 170.

Neceſſitas. Facit furem. 7. In cauſis deſperatis eſt ſæpe magiſtra. 35. In adverſis voluntati non poteſt comparari. 110. Neceſſitatis eſt acquieſcere, velle virtutis. Religioſa neceſſitas compellit oratorem

diſcedere ab ordine propoſito dicendi. 114. Neceſſitas naturæ quid fecerit homini, & quid gratia. 117. Provehit ad voluntatem. 124. Peccandi abolebitur in gloria. 139. Neceſſitas magis eſt, quam reatus, quærere Deum, & neſcire quærere. 157. Fragilitas jus neceſſitatis impouit. 41.
Negare. Deo, quod vult, eſt ſibi negare, quod deſiderat. 8. & 38. Gratias petentibus non negat Deus. 39. Improbus petitor eſt, qui, quod aliis negat, ſibi poſtulat. 43. Nequeunt negari promiſſa, quando negata ſolvuntur, quomodo. 89.
Negligentia. Peccata negligentiæ vitari non poſſunt. 30.
Negotiator. Ex margaritis eſt Dominus, & quomodo. 47.
Nequitia. Spiritualis deſcripta. 52. Perditorum ligat manus Chriſto. 100. Cordis confundit judicium. 131. Cui nequitia ſodalis eſt, ille fas, nefaſque confundit. 152. Gentes nequitiarum Chriſto propugnante vincendæ. 171.
Ninivitæ. Quare ſurrecturi ſunt in judicio contra Judæos. 37. Salvati ex miſericordia. 8.
Noe. Parens novi ſæculi habet in arca totius ſæculi partum, & cur 147. Ejus columba quid indicaverit 160. Vector novi ſæculi. 163. Servata a Noe apponuntur cœnæ Petri. In arca cuſtoditus a jejunio. 12. Servavit mundum. 14. Semen ſæculi. 69.
Nomen. Imponitur Regibus a triumphis. 57. Dei nomen quomodo ſanctificandum in nobis. *L. Oratio Dominica.* Numinum munitio poteſt eſſe, ubi non eſt varietas perſonarum. 125. Diverſa nomina poſſunt imponi eiſdem perſonis. Nomina ſanctorum ſæpe indicant merita, & inſignia. 154. Gloria, & injuria nominis ex bona, & mala fama. 69.
Nonageſimus nonus. Numerus in ſiniſtra latet clauſus, addito uno mox tranſit ad palmam dexteræ quomodo. 168. Cum Notat.
Noſtra. Largienda, licet non ſint noſtra, ſed putentur, quomodo. 123.
Novalia. Ut purgentur. 164.
Novitas. Vitæ qualis eſſe debeat. 113. In novitate ſpiritus ſerviamus Domino. 115.
Nox. Quare de nocte vult Dominus e cubili inquietari a nobis. 39. Ut oratio facta in media nocte proſit. Quod malum ſit tota nocte dormire. Nox mutatur in lucem reſurgente Domino, & lætatur a ſervitum tenebrarum liberata. 77. Dicitur terra.. 170. Tenebrat diem. 74.
Noxia. Specie noxiorum ſæpe dantur filiis ſalutaria. 25. Arbor noxia quid faciat monumentis majorum. 162.
Nubes. Speciem rerum obſcurant. 74.
Nuditas. Filii non ſuſtinetur a patre. 3. Nec in pede. Hominis tegitur venia, calet veſtita fide. 99. Epulo Indutus erat artificioſa nuditate 122. Nudus erit in Tartaro, qui dives eſſe noluit in cælo. 125. Alget nuditas Adæ tecta a Chriſto. 106.
Numerus. Centeſimus, octogeſimus, quinquageſimus, quadrageſimus, ſeptenarius, nonageſimus nonus, duodenarius. *L. Suis locis.* Numerare per dexteram, & ſiniſtram manum. 168 Cum Notat.
Nuntius. Sponſalium Dei dat arrham, dotem ſuſcipit. 140. Duobus Chriſti nuntiis duorum populorum monſtratur vocatio. 170. Joannes Baptiſta nuntius fervens 91.
Nuptiæ. Facibus ſunt amicæ 22. Caſtitas earum. Chriſti cum Eccleſia quomodo decorentur. Ad clamorem harum nuptiarum Chriſtiani ſuſcitentur. Cur nuptiis interfuerit Chriſtus varie. 157. Felices, quibus Chriſtus eſt præſens.
Nutritor. Pueri optime deſcribitur. 62. Totus redactus in parvulum habet mendacium pro pietate. &c. S. Paulus factus nutritor quomodo. Pater non irridet nutritorem parvuli imitatorem. Chryſologus ſpiritualis nutritor parvulorum quomodo.

O.

Obediens. Invigilat timore ad arbitrium jubentis. 109. Obedienti dicenda dicantur, ne Doctor offendat. 137. Eſt manſuetus, diſcutiens vero immanſuetus. 143.
Obedientia. Præſtita Deo facit, ut nobis Dominus ſuccurrat in neceſſitatibus. 39. Præſtanda Deo circa jejunia. 41. Creaturarum Deo præſtita. *L. Creata omnia. L. Juſſio.* Obedientia cogit ad orandum. 138. Obedientia fidelium eſt gratia Dei. 58.
Oblatio. Facta Deo de rebus alienis damnoſa. 54. Publica oblatio Regi naſcenti paratur. 103. De divitiis Deo facienda. 66.
Obſcurum. Fidei quid operetur. 102. Facta, dictaque Chriſti obſcura noſtrum acuunt intellectum. 96. Obſcura lucidanda. 112. Mortalitas obſcuritatibus involuta. 160.
Obſecratio. Facta a Paulo per miſericordiam Dei cur. 108.
Obſequium. Rationabile placat Deum, irrationabile exacerbat. 109. Ad obſequium Regis militaris ſtatio contremiſcit. Rationabile eſt fervor, irrationabile furor. Deo præſtandum cum virtutibus, & humilitate, quomodo.
Obſeſſi. A Dæmone quæ ei mala faciant. 17. Torquentur, & torquent. 51. Ut invadantur a Dæmone. 52. Lunaribus incrementis vexantur. Cur ab hominibus liberantur. 170. *L. Dæmoniacus.*
Obſtinatio. Dure amputat rationem. 131. Judæorum quæris dicere falſitatem.
Occaſio. Dicitur fumana, & ardore, ac ſanguinibus incenditur. 126. Ni tollatur, peccata non vincuntur. Delinquendi occaſio data hominibus ex creatis rebus. Occaſio accepta quæ. Occaſio ſalutis fit interdum inſtrumentum perditionis. 126. Quod eſt occaſio erroris hæretico, Chriſtiano argumentum fidei fit. 144. Occaſio perditionis quando fiat materia vitæ. 156. Occaſio inducit in peccatum, illative. 13. Ad occaſionem peccatorum contumaciter vadens deſeritur a Deo. 70. *L. Oratio Dominica.* Occaſiones peccatorum ut faciant charitatem deleri. 162.
Occidere. Non vivificare ſolet Dæmon. 131. Tulerunt Judæi lapides ad ſe ipſos, non Deum occidendum. Non meretur occidi illa, quæ vitam parturit. 145.
Occiſus Pro Chriſto reſurget in Chriſto. 173. Occiſo nemo providere poterat, niſi Chriſtus, qui vitam reparavit occiſus. 116. Hic cadunt verba *Occultum, Occurrere,* quæ ſunt infra.
Octogeſimus. Numerus totam fidem præfigurat, & gratiam. 126.
Oculus. Oculi parentum, & propinquorum lucernæ ſunt filiis. 1. Oculi Dei vident peccatorem, licet peregre profectum. 2. Illuſtrant viſum peccatoris. 3. Levant oculorum caliginem. Hypocrita oculis capitur. 7. Oculi Dei clauduntur, ne puniant, aperiuntur ut adjuvent. 21. Oculi fuere ſcandalum Evæ 27. Dei liberant peccatorem. 28. A Deo viſus malis caret, bonis donatur. 34. Sine lumine Dei falluntur oculi humani in Dei opere. 51. Oculus impius Deum videre non poteſt 55. Teneri oculi lumine tenero committendi. 64. In ſupplicatione ſurſum elevandi. 65. Maculati aſpectu arboris mundantur viſione ſepulchri. 77. Diſcipulorum cæcati a tenebris paſſionis Domini. 78. Amoris intuentur acutius. Mulierum clauſi incredulitatis obſcuro 82. Obſcuratis oculis ſenſim lux refundendi. 87. Arbor oculos aperiendo clauſit. 99. Sinapis granum claudendo aperit oculos. Oculis negata ſalus, ut tota eſſet in fide 110. Oculus purus conturbatur fumo. 111. Oculi non hebetantur magnitudine lucis, ſed propria infirmitate. 112. Oculus miniſterium pedis non offendat 120. Epulonis ſurſum levati malum ei cauſant. 122. Oculorum vices mutatæ in Lazaro, & Epulone. Oculi hominum non intuentur, quantus ſit Deus; ſed quia eſt. 131. Oculus eſt pretioſus, ſi perſeverat in corpore. 132. Cæcus ad ſua crimina, lucidus ad aliena, & alia. 139. Oculus auctor prævaricationis, & alia mala oculorum. Eſt Dei, quod oculus arctatur in pupillam, & cur. Vix ſuffert jubar naſcentis ſolis. 140. Effuſus perdit lumen. 164. Anguſtus oculus non capit multa, excelſa, longinqua. Oculi ſanati a Chriſto tribus cæcis varie. 176. Cur ſputo Dominico ſanantur. 176. Oculi peccatori baptizati gutta roris ſancti. Oculis imperfectis grandeſcunt formæ, turbantur ſpecies, res falluntur, cur. Venia oculos aperit, quos clauſerat culpa. 176. *L. Aſpectus. L. Viſio.*
Occurrere. Debemus Domino noſtro venienti. 22. Occurſus patris ad filium miſericordiam oſtendit. 3. Dominus occurrit Gentili, dum eſſet peccator. 5. Occurrit in filio per Incarnationem. Occurſus Dei non retardatur a carne. 24.
Occultum. Aliqua videntur occulta ex profunditate ſui myſterii. 85. Occultum in herba manifeſtatur in ſpica. 97. Per Evangelium Chriſtus nudat occulta. 125.
Odium. Ex diabolo. 53. Incurrit odium, criminoſos qui arguit. 127. Senſus humanus perverſus audire non poteſt, quod ſemel ſtatuit odiſſe. 131.
Officium. Terrena officia ſe miſcuerunt cæleſtibus, cum natus eſt Chriſtus, & Joannes 89. Officia a Deo commutata

Digitized by Google

mutata, ut nos mutet in melius. 170. Membrorum noo confundantur. 120.

Oleum. Cur debebat Judæus. 126. Quando ſit figura Chriſtiani chriſmatis. Oliva a Judæo ſiccata reviviſcit Chriſtiano. Oleum in caput Chriſti quando. 160. Quod oleum eſt lucernæ hoc jejunio aſt pietas, 8. Ut ſiat chriſma. 93.

Omnia. Poſt Deum ſunt omnia. 131. *L. Creatura*. Omnia contulit nobis Deus. 23.

Onus. Onere levatur. 3. Onuſtus non poteſt per anguſtam viam ad opus dominicæ meſſis pervenire. 170. Onuſtus aut tardior incendit ad opera.

Opera. De operibus nemo glorietur in juſtificatione. 110. Opera genitoris, qui non facit, negat genus. 123. Operum qualitatem de ſenſu, non de locis colligit Deus. 9. *L. Facta*.

Operarius. Diligens mercedem recepturus adventum patris familias deſiderat 158. Habet ab homine invitante neceſſaria victus; immo epulas ad ſuperandum laborem. 170. Quanto magis habebit a Deo? *L. Mercenarius*.

Opes. *L. Divitiæ*.

Opifex. Habet honorem ex reſtauratione operis. 143.

Ora. Guſtu arboris venenoſæ infecta. 99. Guſtu ſalutaris arboris ſanata. Tot ora pauperis, quot vulnera quando. 121.

Oratio. Fidelium adhibenda, ut Paſtores idonei fiant ad explicandum ſcripturam. 5. Orantes timet Diabolus. 13. Orationis perſeverantia 39. per tot. Affectus, & deſiderium Dei erga orantes, ut det gratias late. 39. Bona oratio, etiam facta ex neceſſitate. Pulſat oratio ſuſt nendo moras dantis. Optima cum jejunio, & eleemoſyna. 42. Hæc tria conjunctim eſſe debent per tot 43. Mala orandum, vel humano timore, ſi non amore divino. 43. Deus orandus dum flagellat. 45. Revocat nobis bona temporalia deperdita. 46. Oratio plurium unitorum quantum valeat. 132. Communionis neglecta quid mali afferat. Ferveat oratio in feſtis Sanctorum 135. Orandum, ut æterna bona credere, videre, & tenere poſſimus. 139. Chriſtus docuit nos breviter orare, quia cito dare vult 67. Orationa a Chriſto anta liberati, quam paſſione redempti. 24.

Oratio Dominica. Explicatur late. 67. ad Ser. 72. incluſive ut infra. Eſt ſtupor Cæli, pavor terræ. 67. 70. & 72. Non capitur ab homine. 68. Eſt forma orandi data a Deo. 69 & 70. Cur Deus vocetur Pater. 68. 69. 70 & 71. Cur in Cælis eſſe dicatur. 67. & 70. Ut nomen Dei ſanctificetur. 67 68. 69. 70. 71. & 72. Regnum advenire quale, & quomodo 67. 68. 69. 70. 71. & 72. Voluntas Dei ut facienda. 67. 68. 70. 71. & 72. Panis, quem petimus, qualis. 67. 68. 70. 71. & 72. Quomodo peccata dimitti oremus. 67. 68. 70. 71. & 72. Ne nos inducat in tentationem quomodo. 67. 68. 70. 71. & 72. Ut liberet nos a malo, & a quo. 67. 70. 71. & 72.

Oratores. Magni viros laudantes Avos, Atavosque commemorant 89. Eorum excuſatio in principio orationis. 186. per tot. 138. Finis orationis. *L. Concionator*. *L. Doctor*. *L. Præceptor*.

Orbis. *L. Mundus*.

Ordo. Quæ per ordinem non aguntur, ordinem tenere non poſſunt. 64. Humana convaleſcunt ordine. 109. Ab ordine dicendi ſæpe compellit diſcedere religioſa. 114. Ordo doctrinæ ſic moderandus eſt, ut aliud non impediatur ex alio.

Originale peccatum. *L. Peccatum mundi*.

Origo. Gloria ab origine præcedit gloriam ex labore. 89. Origines cauſarum interdum non neceſſarium perſcrutari, ſed temerarium. 166.

Oſcula. Redimunt peccata filiorum. 3. Salus ex oſculo confeſſionis. 60. Sunt reconciliationis indicium. 93. Oſcula cruenta Judæ. 137.

Oſſa. Conturbata a quibus, & quomodo. 45. Oſſa Chriſti aſtruunt carnis veritatem. 81.

Otium. Corporis, & animæ tollendum in quadrageſima. 12. & 13. Quid perdat otioſus.

Oves. Sunt Gentes a Chriſto paſtore reductæ ad caulam, & alia de ovibus ſuis. 6. Eas dulcedo jubilationis ducit ad caulam. Filii ovium quales Deo portandi, & quomodo. 10. Fœtus ovium a Paſtore perducuntur ad caulas. 40. Ovibus Chriſti utrum ſuerit commoda mors Paſtoris ſuſe. 40. Ut jubilent paſtori. 46. Ut ei pareant. 53. Oves Judæorum rabidæ Paſtorem ſuum laniarunt. 100. Sunt vita, ſalus, gloria Paſtoris, ideo docendæ, quæ Paſtor ſcit. 147. Oves Domini cum ſunt in tuto, inſaniunt Lupi. 149. Chriſtus Paſtor ovis amiſſæ. 168. Una perdita totum diſpaverat centenarium numerum, & de dextera redegerat in ſiniſtram, quomodo. In una omnes inveniuntur, & quomodo. 2. Ovis hæc fuit Adam. Ad unam ovem tota feritas beſtiarum. 171. Bona ut vocem audiat Paſtoris. 173. Oves ſuas alloquitur auctor. Si pro ſuo libito pervagetur, non pervenit ad caulas. Noſtri domus eſt ovile Dei, ſi ibi balat pecus Dei. 10.

Ovum. Eſt Verbum Dei quomodo. 55.

P.

Palatium. Vilis, & indignus ad fores Palatii non propinquat. 141. *L. Domus*.

Palmæ. Sunt verbera parvulorum, non virorum. 38. A Chriſtiano tolerandæ cur. Palmis faciem non negavit Chriſtus. Palma reportatur de patientia. 151.

Panis. De cælo eſt Chriſtus Judæis converſus in petram. 55. Panis Euchariſticus quomodo confectus. 71. Panis humana ratione datur canibus. 100. Gentilis laberc feſtinavit panem, quem conculcavit Hebræus. Gentilis micas ex toto pane epulatur. Panis non aſurit. 110. Panem quærit Deus in paupere 121. & 42. Mica, & gutta ſufficiunt ad pauperis refrigerium. 124. Dandus pauperi, 137. Quinque panes ampliati quomodo. 160. De cælo delapſus quadraginta annis pavit Hebræos. 166. Panem dabit Deus ſervientibus ſe 170. Panis noſter ſit Chriſtus. Terreſtris præparatus a Joſeph, cæleſtis a Joanne oſtenſus quid candaverit. 174. De cælo deſcendens eſt Chriſtus. 13. Panis non indiget pane. *L. Euchariſtia*. *L. Pauper*. *L. Eleemoſyna*.

Pannus. Novus, & rudis. 31.

Parabolæ. *L. Figura*.

Paradiſus. Si in Paradiſo impedimenta peccati fuiſſent, more, & injuria Creatoris non fuiſſent. 74. Ante Chriſti aſcenſionem flammea rhomphæa in paradiſi janua erat, ne illuc homini pateret acceſſus 123. Ignea paradiſi via temperata ex aqua lateris Chriſti. Ejus amœna flammeo cuſtodc ſeclu ſa. 172.

Paralyticus. Deſcriptive Matthæo publicano comparatur. 30. Figura populi Judaici. Corporis, non animæ tendebat ad curam. 50. Ictus cognoſcitur Deus in ſanatione paralytici. Cur lectum portare jubetur.

Parcere. Sibi jubetur homo. 23. Tenemur parcere injuriantibus. 38. per tot. Qui ſemper parcit, crimina non timet. 72. Peccantibus in nos parcendum, ut nobis dimittamus. 139. *L. Dimittere*. *L. Inimicus*. *L. Oratio Dominica*. *L. Venia*.

Parcus. *L. Abſtinentia*. *L. Sobrietas*.

Pares. Redduntur a virtute, quos natura fecit impares. 89.

Partus. Sæpe acerbi ſunt, veluti hominis in ſeptimo menſe. 56. Talis aſt partus cæleſtis gratiæ. Ut partus Virginis irradiaret oculis perfidorum, præmiſit Deus conceptum annoſæ ſterilitatis 87. Virginis partus eſt ſine partu. Virginis oobis ignotus. 87. Partus ſterilis dat documentum reſurrectionis, & ſalutis. 90. Cur partus Eliſabeth dilatus. 91. Evangelium de partu ſterilis ad Virginis partum nos conducit. 92. Partus Virgineus in via quare. 175.

Paſchalis Solemnitas. Novis vetera non connectit: novæ regenerationis ablactat infantiam, & alia 73. Ablactat nos a lacte, ut ſolidiorem cibum ſumamus. Non conjungitur cum vetuſtate Judaica paſchalis ſolemnitas. Parvuli Eccleſiæ filii, ut in Paſcha nutriantur, & ablactentur. Paſcha Domini ut celebrandum ex Apoſtolo. 172. Quomodo in eo immolatur agnus Dei. In eo Chriſtus natus, & immutatus ad totam lætitiam, & gloriam. Paſchali tempore ſacramenta ſymboli explicabantur. 56. Eſt portus, lucrum vitæ, & gaudium reſurrectionis. 8.

Paſcua. Terrena mortis luporum habent. 170. Porcorum paſcua ſunt lutulenta.

Paſſiones. In arduis languoribus paſſio ſibi medicinam invenit. 35. Paſſionum particeps, erit & gloriæ. 40. Paſſionis procella fidem mulierum turbaverat 77. Tot paſſiones recepit Paulus docens, quot homini ſunt mores. 101. Dejiciunt corpus. 109. Peccatorum dominantur membris humanis quomodo. 115. Ut urgeant homines in quavis ætate, & lex faciat illes notiores. Refecatæ per legem magis pullulant. Legem vitæ inſtrumentum, faciunt eſſe mortis inſtrumentum. Ut triumphamus de paſſionibus, quæ extrinſecus excluſæ tentant. 115. Eas amputare haud poteſt, qui non

non compatitur. 151. Noſtras pertulit Chriſtus, ut tolleret. In paſſione tacet Chriſtus. 164. Paſſionibus probatus verus amor. 14. Centurio non videbat a Chriſto paſſiones. 15.

Paſtor. Paſtoris perſonam induit Deus ad variam Ovium utilitatem. 6. Chriſtus paſtor animarum quærit ſocios. Oves committit Petro. Paſtor portet agnos tenues. Scit fœcunditatem gregis ſui, & oves, & fœtus commendat. E Cælis pro ſalute ovium deſcendit. 6. In oves affectio. 23. Fœtus ovium colligit, & ad caulas perducit. 40. Mors Chriſti Paſtoris utrum commoda ovibus ſuis. Late. 40. Mavult mori, quam de ſuis ovibus mala videre. Paſtor Chriſtus moriendo viam vincendæ mortis aperuit ovibus ſuis. Ut gregem paſcat. 46. Officium in plebe. 53. Anhelus it ad ovem perditam. 54. Oves a Deo vocantur per ora Paſtorum. 62. Cogitur ex officio prædicare. 77. Eſt myſticus canis 110. Sancti Paſtores etiam poſt mortem ſuo gregi aſſiſtunt in ſpiritu. 128. Animarum Paſtor ut vocet ſuas oves 147. Eas doceat, quæ ipſe ſcit. Paſtor animarum beatus, qui ſe cuſtodiens ſaluti alienæ providet. 155. Paſtores Iſrael ab Angelis cognoſcunt Dominum natum. 159. Ad eos ſæpius miſſi ſunt Prophetæ. Paſtor ovis perditæ non eſt terrenus, ſed cæleſtis. 168. Cur ex centenario numero unam amiſerit, & alia. Chriſtus ut nos in montibus requirat, & ſuis humeris perducat ad caulas cæleſtes. 170. Paſtor bonus ut gregi pervigilet. 173. Paſtor animarum duobus ex locis prædicare poteſt. Paſtoralis baculus arripitur contra furentem lupum. Paſtor vigilat cur. 24.

Pater cæleſtis, & terrenus. Cæleſti tempore non clauditur, nec ſolvitur morte. 1. Tenet filiorum ſubſtantiam ex vi amoris, & providentiæ. Filio conſulens bona affert. Non eget interceſſore ad dandam veniam filio. 2. Cooperit filii reatum. Filium cupit redire, non perire. Paſtor cæleſtis eſt, cui in cælo peccatur. 2. Videt longinqua Filio occurrens veniam largitur. 3. Divinus pater fide quæſitus ſtatim adeſt. Illuminat filium peccatorem. Miſericordia movetur, qui loco non movetur. Ex miſericordia ſuper nos cadit. Cadens jacentes erigit. Tollit onus peccatorum. Peccanti filio dat oſcula. Curat vulnera filiorum. 3. Patris aſpectus quid agat in filium. Filii nuditatem non ſuſtinet, licet crimina ſuſtineat. Plus de venia, quam de juſtitia gaudet. Cito miſericors Reſtituit innocentiam, & honorem. Charitas ejus in filium redeuntem. Moribus filiorum turbatur. 4. Stultus, qui judicat pietatem patris. Charitas tegit filii delicta. Patri non gratus filius, qui invidet fratri. Patris ſubſtantia eſt filius. Filium licet contumacem recognoſcit. Solus pater quærendus. Nova & futura quærit, filio pauperi. Pater cæleſtis duos habet filios, Gentilem, & Hebræum. 5. Occurrit nobis in incarnatione filii, & cecidit, &c. 5. Oſculatur nos. Dedit ſtolam gloriam immortalitatis. Qualis annulus eo jubente datus eſt. Calciamenta dedit in prædicatione Evangelii. Vitulum ideſt filium occidit. Pater terrenus ſine Deo in generatione nihil operatur. 6 Poſiti in domo patria cæleſtis ſymphoniam aſſumant. Servat noſtra bona in cælis. 7. Patri non credens neſcit quid ſit, neſcit ſe filium. Sentit amorem ex donis cæleſtis Pater. 10. Ei afferendi filii arietum, ideſt homines. Terreno cæleſtis præponendus. 19. Regnum ſervis ſuis promittit. 25. Ditare vult ſervos, non nudare. Pater dat ſalutaria pueris ſub ſpecie noxiorum. Parentum paſſiones ex affectibus, & amore filiorum. 33. Deus compenſat opera parentum in filios. Reatus Patris aggravat filium. 51. Pœna filii redundat in patrem. Dum vult miſereri filio, affectum cogitat, non delictum. 54. Amat filium, dat illi bona. 55. Mortem non refugit pro filiis. Deus voluit hominem eſſe patrem, ut divinum amorem agnoſceret. 55. Quod a Deo patre, licet durum veniebat, libenter recipiebant antiqui. Pater dat filio breviter petenti. 71. Sponte præſtat. Culpas non videt, cum filium recipit 81. Ejus laus redundat in gloriam filii. 89. Amore, non poteſtate trahit filium ad diſciplinam. 108. Pater vult eſſe Dominus. Filium a peccatis abſtrahat. 155. Ditat filios, dum pleniſſimam charitatem relinquit. 162. Dat filiis paneta. 163. Eſt nobis Deus. Ut dividatur in filium, & e contra myſtice. 164.

Pater familias. Quid agere debeat, & quam rationem Deo reddat. 26. Caveamus ne ad patrem nos fama præcedat verſæ ſubſtantiæ. 125.

Pati. Dignum duxit Dominus, ergo ſervum pati non eſt indignum. 38. Patiendo Chriſtus remiſit, quod ipſe intulerat imperando. 123. Patitur Chriſtus in ſuis. 173. Patitur ſepulchrum. 58.

Patientia Malis eſt brevis; ultio tarda bonis. 16 Chriſti erga peccatores. 19. Præmia patientiæ. 38 Habeatur in petendo bona a Deo. 39. Dei erga nos 51. Per patientiam expectamus ea, quæ ſpei ſunt. 71. Dei ſubvenit peccatoribus, & quæ alia bona veniant ex ea. 97. Probat juvenem aptum virtutibus. 110. Ipſa curat lædentem. 139. De patientia venit palma. 151.

Patria. Cur Propheta eſt in ea, & in domo ſua ſine honore. 48. Redditur Adæ, quam perdiderat. 49. Eam Chriſtus habebat ut homo. Noſtra cælum eſt, a quo per Adam ejecti, per Chriſtum reducti ad illud 159.

Patronus. Miſericordia patrona in Judicio quid operetur. 8. *L. Advocatus.*

Paulus Apoſtolus. Collega Petri in grege paſcendo. 6. Notitiam Chriſti per urbem diffudit. 34. Quomodo fuit abortivus, & maturus. 56. & 58. Subita converſio ejus. 68. Spiritualis nutritor parvulorum. 69. Vidit inviſibiliter arcanum Dei, & prodidit non prodendo. 72. Paulum eradicare volebat Ananias 97. Cur vapulando docuit. 101. Medicus, & pater quid egerit. 108. Crimen evadens effectus eſt Apoſtolus. Quomodo imperitis ſe participet. 113. Quid nobis proſit ſua doctrina rigoroſa. 115. Ejus ſermo communiter lectus quid operetur. 120. Cur tertium cælum conſcendit. Martyres fugiendo Saulum, fecerunt filium eſſe Paulum. 151. De perſecutore Prædicator factus ea pietate per zelum legis legem impugnabat, & in Deum Dei amore peccabat. 157. Cur ſe verberaret. 161. Miſſus perſecutor, redit Prædicator. 168. Judæus cecidit, ut reſurgeret Chriſtianus; cæcatus in lege, ut videret in gratia. 176.

Pavor. *L. Timor.*

Pauper. Bona noſtra portat ad cælum, de hoc habet Deum fidejuſſorem. 7. Servat nobis, quod venter diſperdiſſet. 8. Eſt ſinus Abrahæ, eſt theſaurus cæli, gazophilacium Chriſti. 16. Miſericordia pauperis emit divinam miſericordiam. Pauperi datum noſtrum eſt, non datum ei, alterius eſt. 16. 9. 23. & 32. Verecunda paupertas in pavore 9. Auxilium in conflictu a paupere cibato. 12. Quod eſt erubeſcentia pauperis, Dei gloria eſt 14. Cibo pauperis ſaginatur Deus. Peccata pauper excuſat. Fert noſtra in cælum libens, quia non deprimitur pondere, ſed levatur. 25. Pro uno pauperi dato, Deus dat tibi centum. 25. Pauper quid agere debeat. 26. Pauperiori det; at ſi non habet, ſit illi animus dandi. Pauper terræ dives in cælo. 28. Pauperi qui fœnerari neſcit, ſanari neſcit. 32. Prandium noſtrum fit pauperis cœna Qui dat pauperi, ſegetem colligit in cælo. 42. Manducat Deus panem datum pauperi. Quid proſit dare pauperi. 43. Stridebit in alio ſæculo, qui nunc gaudet de malis pauperum. 47. Non fraudandus, nec de fraude alicujus danda eſt eleemoſyna. 54. In pauperis hoſpitio invenitur ſimilitudo Regni Dei. 99. De eo quod habet, faciat eleemoſynam. 103. Ejus ſepultura late. 121. Cum ſuſcipitur, & hoſpitatur, quæ bona. In paupere Deus quærit panem. Ejus caro compoſita in ſcænam pietatis quando. Pauperum oppreſſores ut ſibi obſint. 121. Ejus victus, & vita in gutta, & mica conſiſtit, 122. & 24. Debili danda manus ad menſam. 122. Pauperis, & divitis conflictus. 124. Divitem videat, ut videatur, ac viciſſim curetur. Gutta negata pauperi fruſtra petitur ad refrigerium. Perit, quod pauperi negatum ſpargitur ad pompam. Illis dandus theſaurus noſter, ut cæleſtia cogitemus 129. Dives, qui apud pauperem diverſatur, ante humanitatis debitor eſt, quam largitor. 136 Pauperi danda veſtis, & eſca. 137. Pauper communis eſt ſemper, patet omnibus ſolitarius. 164. Qui pauperum gemitus eleemoſynis redimit, a Domino non requiritur illius gemitus. 166. Ei danda manus ab homine. 176. Pauper egenus deſcribitur. 14. *L. Eleemoſyna. L. Miſericordia L. Pietas.*

Paupertas. Cognata virtutibus; exemplum eſt athleta, nauta, miles, philoſophus. 28. Temporalis vix fertur, quanto magis æterna? 54. Vacat ab excuſatione in divino obſequio. 93. Chriſti appetenda, quæ divitias ſempiternas poſſidet in cæleſtibus. 117. Ejus finis. 121. per tot. Provehit pauperem ad philoſophiam. 124. Ad Regnum. Non paupertas, ſed animus ducit gratos ad præmium, aut ad pœnam deducit ingratos. Divina ſufficit. 170. Eſt amplum habitaculum Deo. 14.

Pax,

Pax. Chriſtiana facit nos appellari filios Dei. 53. Quid ſit, & effectus pacis. Omnia a Deo obtinet. Conſervanda ex præcepto noſtri Regis. Dei eſt illam plantare. Plebis eſt gloria paſtoris. Cuſtodienda quare. 53. Amanda. Pax ubi plures ſunt voluntate concordes. 68. Terris ablata quando. 81. Cur repetita diſcipulis. 84. Ejus bona interna, & externa. Divina reddidit nobis vitam. 110. Quomodo pacem habeamus per Deum. Pax mundi quæritur pro commodis, vel ſervatur pro timore. 138. Pax Chriſti oranda, & quæ ſit. Oratur a Deo. Fulgor pacis Eccleſiam illuminat. 149. Nomen pacis deſiderabile. Eſt nomen ipſius Chriſti. Pax Chriſti nos omnes amplectitur. Deo occurrendum cum muneribus pacis. Eſt exultatio Angelorum, Dæmonum lamentatio. Laudatur a Sanctis. Cæleſtes, & terreſtres ſibi invicem mittunt munera pacis. Pro pace ſecuta laudandus eſt Deus.

Peccata. Jejunio vincuntur. 12. Pauper excuſat peccata. 14 Ea arguit Chriſtus quando. 21. Quanto majus peccatum, tanto abundantior gratia. 30. Eſt peccatum, qui ſe peccatorem negat. In hac vita non poſſumus vitare peccata cogitationum, negligentiæ, & ignorantiæ. Pudet peccata confiteri. 34. Prima felicitas non peccare, ſecunda veniam inveniſſe peccatis. Morbus peccatorum quæ mala fecit. 38. De peccato non judicabitur miſericors. 42. Ubi peccatum, non ibi Deus. 44. In remiſſione peccatorum Deus cognoſcitur Deus. 50. Nemo ſine peccato. 54. Peccata per Chriſtum remittuntur. 57. & 59. Alienis peccatis ignoſcere utile ſibi. 68. Non timenda peccata ab eo, qui ſemper parcit. 72. Ut peccato moriamur. 73. Non capitur peccatum in latiſſima regione cæleſti. 83. De peccatorum magnitudine non deſperandum. Hominibus per homines remittuntur. 84. Peccatum Civitatis a ſolo Chriſto abluetur. 93. Peccata amore vincuntur. 94. Non peccandum ſatis, ut major charitas comparetur. 94. Quando erit peccatorum remiſſio. 95. In peccato non permanendum, ut gratia abundet. 113. Nos mortui peccato: ſed peccatum non eſt omnino in nobis mortuum. 113. Eſt aculeus mortis. Quis ſit, qui peccato vivit. Corpus peccati, ut debeat deſtrui. Peccatum non regnet, immo conculcetur. Peccatum morietur in alio ſeculo. Tribuere peccata naturæ, eſt vivere peccato. Eſt accidens peccatum, non creatum a Deo. Habet crudele imperium in peccatores. 114. Mentitur hominem eſſe liberum. Peccatum non cognovi, niſi per legem, declaratur. 126. Peccatum intulit mortem, & pronam fecit naturam ad lapſus Peccatum auctor delictorum ſublatum a Chriſto. Erat mortuum, & ſepultum in ignorantia noſtra. 116. Per mandatum revixit, dum peccatorem fecit prævaricatorem Tyrannus crudelis quid egerit. Inſtrumentum ſuæ pœnæ ſecum portat. 109. Peccatorum connubio tota mundi figura diſſoluta. 120. Publicum ut puniatur a Deo tolerante privatum. 125. Commiſſum punitur a Chriſto per Evangelium. Peccata remittenda fratri. 139. Peccatum qui dimittit Deus eſt. 145. Peccata vendere, eſt convertere veniam in quæſtum. 158. Peccatum ſordeſcit, fœtet, & obſcurat. 166. Qui nullum peccatum facit. Deum in ſuo corpore portat. 168. Peccati fovea eſt infernus. 170. Peccatis bellum indicendum in quadrageſima. 13. Peccatum eſt paralyſis. 15. Deus peccanti homini blanditur. 161. Triviæ peccatorum. 89.

Peccator. A ſe recedit, antequam a Deo. 2. Impius dat, non accipit pretium ſuæ ſervitutis. 1. Surgit, dum ſe jacentem agnoſcit. 2. Tranſit in beſtiam. Peregre profectus non refugit accuſatores, & Dei oculos. 2. Peccator pœnitens quomodo cupiat eſſe mercenarius. Deſperatus de ſalute, quæ mala agat. Cadit in ruinam mentis, & corporis, & in Infernum. 3. Eſt cæcus, Illuminatur ab oculis Dei. 3. Eſt confuſus caligine. Ad Deum recurrat. Eſt coram Deo, & ſine Deo, in ſe, & non ſecum. 5. Multæ ſervitutes peccatoris. 6. Rediens ad Deum exultandum eſt. 6. Ejus malum ſub prædictis ſervitutibus. Fugitur a Chriſto propter ipſius ſalutem. 19. Licet corpore vivat, mortuus eſt in anima. Ad Deum converſus flagella ceſſabunt. 20. Gravius punitur ſcienter peccans, quam ignoranter. 26. Illi ſalus ex facto Matthæi. 29. Mortem meretur, cum ſe peccatorem negat. Et peccatorum magiſter fit, immo peccatum. 30. Peccatum cognoſcat, ac fateatur. Peccator virtutes accuſat. 32. Eſt ex fragilitate innata. 34. Pudet, non mala facere, ſed confiteri. Ubi ſit prima, & ſecunda felicitas. Cur pœnam recipiat. 35. Morbus peccatorum ſanabatur patientia, ac morte Chriſtianorum. 38. Peccator ſaltem deſerat reatum, quando illum jam relinquerit reatus. 42. Peccatori omnia ſunt perverſa. 44. Deus peccatores contemnit. Deus quærens peccatorem, hominem quærit, non peccata. 54. Zachæus peccator ut convertatur. Late Ser. 54. Peccator ſibi dat veniam confidens per Chriſtum peccata remitti. 57. Præterita ſibi remiſſa non credens, dubitat percipere futura bona. 59. Dicit ſe pœnitentiam acturum, ſi ex mortuis quis reſurgeret, ſed ficte. 66. Peccatores Judicium refugiunt, & mundum præterire dolent. 66. Magnus homo, qui carne non peccat, maximus, qui nec corde. 89. Currunt ad perditionem peccatores, & alia mala. 165. Dei amore Paulus peccabat in Deum. 157. Peccator cupidus non corrigitur. 158. Illecebris ſuperatus Chriſtum venire non vult. Deſinat peccare, & ſufficit quomodo. 125. Hujuſmodi peccanti blanditur Deus quomodo. 161. Quæ mala faciat peccator, de quibus pœnitendum ſit. 167. Joannes volebat ſalvos eſſe peccatores. A Domino promota ſpes peccatorum. 168. Peccatores recipiens Deus ſanctificat. De reditu peccatoris gaudet Deus. Peccatores dono vocantis, non proprio arbitrio ſanantur. 176.

Peccatum Mundi. Lavatum a Chriſto ſuo ſanguine. 164. Adæ peccatum intravit in mundum per culpam, per hominem. 111. Non eſt natura, neque ſubſtantia, ſed accidens; & nobis adverſatur. Peccatum eſt naturæ, quod eſt fumus oculis, febris corpori, dulciſſimis fontibus amara ſalſedo. 5. Eſt janua mortis. Fera crudelis trino ore devorans. Hæreditas parentis Adæ. Per unum in omnes tranſiit. In Adam, ſeu ejus peccato omnes peccaverunt 111. & 112. Peccatum non eſt verſum in naturam; ſed per mortem exigit pœnam ſibi debitam per naturam. 111. Mors pœna peccati ſublata a Chriſto. Omnes in Adæ peccato eramus, ſicut arbor tota in ſemine. Mors pœna peccati mundi devorabat noxios, & innoxios. Peccatum vivit, & deſævit in noſtram mortem. Ortum ex diabolo, & fœmina peccatum mundi, quomodo. 143. Per hoc homo ante Dominus omnium, in omnium dejectus eſt ſervitutem.

Petrus. Illud ſepulchrum eſt, in quo Chriſtus adhuc habetur mortuus, & ſepultus. 75.

Pecunia. Poſſeſſi a pecunia liberantur in Matthæo. 28. Hebræi pecunia compenſant delicta. 76. Fidem reſurrectionis Chriſti negat. Datur pro emptione ſervandorum, non perdendorum. 80. Mundo, mundaniſque dominatur. 126. Eſt crudele pondus. Quid mali agat in omnes homines. Inique humanis dominatur corporibus, & mentibus. Claudit oculos recipientis illam. 37. Corda corrumpit; redimit mendacium; tollit veritatem. *L. Divitiæ.*

Penſio. Quam penſionem uteri ſui exegerit a Deo Virgo. 140.

Penuria. Fructuum venit nobis, quia non ſubvenimus egeno. 103.

Pera. Noſtra ſit conſcientia noſtra. 170.

Perdere. Habita perdere gravius eſt, quam non habuiſſe. 123. Perditionis inſtrumentum fit occaſio ſalutis 126. Perdita inveniſſe jucundius eſt nobis, quam non perdidiſſe ſervata. 168.

Peregrinus. Eſt homo in hoc ſeculo. 89. Gratum habet reditum ad propria. 114. Qui eum hoſpitatur meretur Deum cum Angelis ſuſcipere. 121. Peregrinatio dura, etiam inter Cives, & fratres. 151. *L. Viator.*

Perfectio. Semper eſt quadrata. 11. Noſtra venit ex gratia Dei. 91. Perfectus eſt, qui de toto facit eleemoſynam. 54. Socius vero virtutum, qui de dimidio facit. Perfectæ beatitudinis eſt panis Euchariſticus. 72.

Perfidia. Extirpanda de cordibus. 61. Contractibus ſemper inimica. 62. Perdidit vitam. 63. Optat aliquem ex mortuis reſurgere, qui narret, &c. 66. Nec mortuis, nec Chriſto credit. De paradiſo ſumpta. 74. Duxit Adam ad Inferos. 77. Volvit lapidem, quem fides revolvit a Chriſti ſepulchro. In reſurrectione Chriſti emit mendacium. 80. Ubi eſt, Deus non videtur. Longa paulatim tollenda fidei claritate. 87. Habet ſuum fermentum. 99. Nos reddit indignos gratia. 100. Redigit filios in pœnalem ſervitutem. 102. Quando excepit omnes Hebræos. 131. Ejus arma de fide ſumpta. 152. Ejus mor-

Digitized by Google

morbus quid cauſet. 94. Civitas perfidiæ deſcripta. 95. *L. Infidelitas. L. Incredulitas.*

Perfidus. Ante Chriſtus perfidis ignotus. 131. Illis obſcurata, quæ fidelibus patent. 132. Ex fuga Chriſti perfidis ſublata eſt materia excuſationis. 150. Non vult naſci cognitorem. 158. Perfida Bethſaida. 176. Cadaver perfidiæ quomodo perfidia agebatur obſequiis. 19. *L. Infidelis. L. Fides.*

Periculum. Deſpicit, qui tendit ad Regnum. 22.

Peritia. Gubernatoris Navis non in ſereno, ſed in tempeſtate probatur. 20. *L. Nauta.*

Perſecutio. In ea melius eſt fugere, quam negare; exemplum in Petro, & Joanne. 150.

Perſecutor. Ubi imminet, non deeſt conſolator. 86. Occubuit in morte D. Apollinaris. 128. Perſecutorem facit, qui provocat: corrigit, qui declinat. 151. Pro illis orandum, ut ſanentur.

Perſeverantia. In oratione. Vide Serm. 39. per tot.

Peſtilentia. Dicitur anhelans, ideſt ardens nos devorare. 18. Fuit tempore Chryſologi. 45. Saltatrices peſtis ſunt. 127. Cavenda, quæ de remediis creat morbos. 7. Cathedra peſtilentiæ quæ ſit. 44. per tot. *L. Contagio.*

Petere. Quid debeamus a Deo, ut ſit proficuum. 39. per tot. Cur media nocte. Utile eſt petere ex neceſſitate. Obediens Chriſto petat ſibi neceſſaria. Supplex petitor moras expectat patientiſſime. Deus juxta vires hominis petit ab eo. 41. Cur petitioni panis opponitur lapis, &c. 55. Suum petere eſt amoris, non neceſſitatis. 65. Quæ ſint a Deo petenda. 132. Petere plus debiti, eſt exigere fraudem, non tributum. 137.

Petra. Sono accuſarunt facinus mortis Chriſti. 78. *L. Lapis.*

Petrus Apoſtolus. A Chriſto habet omnes, etiam Agnos commendatos. 6. Cinctus virtute Dei, ut iret ad martyrium. 10. Cur Chriſtum a ſe exire rogat. 15. In verbo Dei retia laxat. In domo Petri non vina, ſed lacrymæ fundebantur. 18. Cur, & quando domum Petri intrat Chriſtus 18. Quid egerit Chriſtum ſequendo. 29. Negat ante victoriam Domino, quam Dominum, ideo poſt ipſum vadit. 27. Una cum Paulo dat notitiam Chriſti. 34. Tardius vidit Dominum, quia facile audivit ancillæ vocem 78. Nudus ex negatione ſe demerſit in mare indutus, cur. 78. Se præcinxit præcingendus. Ut veteranus tailes tarde credit, ne ut puer incurrat. 79. Ei non præjudicatur, quod reſurrectio primo a mulieribus nuntietur. 80. Niſi pacem a Chriſto habuiſſet, putatus eſſet aliis inferior. 84. Per pœnitentiam redit, & poteſtatem dimittendi aliena peccata recepit. 84 In mari ante ſupplicat de lapſu, quam de donato gaudeat 90 Neceſſitate magis, quam voluntate moritur 90. Frater ejus Andreas illi ſimilis. 133. Venia illos æquavit. Conſcendit crucem. Ex timore abſceſſum Domini petebat. 147. Quia noluit fugere, abnegavit. 150. Dicitur a petra. 154. Princeps Apoſtolorum quid agat. Ei manducaturo apponuntur genera totius creaturæ. 163. Ejus decreto ſervus adhuc obſiſtit. 175. Geſtivit habere collegam Marcellinum piſcatorem. Crucem reſupinus aſcendit. 14. Negavit in paſſione Chriſtum. 171.

Petrus Epiſcopus. E cœlo habuit vocabulum Apoſtolicum, & privilegium ſummi ſacerdotis. 107. Laudatur per tot. ſerm.

Phariſæus. Arguit Chriſtum euntem ad prandium peccatorum. 30. Exhortatur ad ſalutem. Eorum invidia. 31. Ut impie Chriſtum accuſet. 32. Et quia ſanat in Sabbato. Sedens in cathedra peſtilentiæ humanas traditiones decretis cœleſtibus anteponit 44. Confitetur, & negat Chriſtum eſſe Deum. 50. Cur ad illius prandium iverit Chriſtus. 93. Convivium Phariſæi. Chriſti pietas arguitur ex manducatione cum Phariſæo. Phariſæus arguitur, & docetur. 94. Dominum prophetam non credit. Se ægrum non agnoſcit. Inſtruitur. Cur dicitur catholicus Judæorum. 95. Ructans juſtitias ſuas eſt publicano deterior. 123. Murmur eorum a Domino comprimitur. 168. Ut ſemper redderentur pejores. In diſcipulos Domini lavacra ſuperſtitionis ſuæ perquirebant. 171. Neſciebant unum eſſe Domini baptiſma. Credit aqua exteriori mundari. Habuit claves ſcientiæ legis, ſed ne alter intraret, ipſe foris permanere maluit per livorem 172. Hypocriſis penes Phariſæos tumeſcebat per ſcientiam.

Philoſophus. Ut Dei cognitionem, & ſubſtantiam ſibi divinitus datam amiſerit. 5. Labor ejus. Sedit in Cathedra peſtilentiæ. 44. Ut detumeſcat ab opinionibus ſuis. 110. Pro corona gloriæ currit per inanem ſapientiam. 119. Sed non accipit bravium. Ejus labor vanus circa Chriſti nativitatem. 148. Philoſophis cur a Dæmone ficta. 16.

Phreneſis. Phreneſi laborans ſe inſanum neſcit. 94. Phreneſis vitiorum unde oriatur. 41. Phreneſis impietatis quid egerit. 38. Synagogæ. 18.

Pietas. Domini oſtenditur in figura filii prodigi. 1. Refuga pietatis quæ mala incurrat. 1. Patris cœleſtis innocentiam reſtituit, & honorem. 3. Eſt ala jejunii. 8. Fraudem non habet. 55. Pietas cum quis exorat, ut precetur. 108. Aſſumenda ad impietatis deſtructionem, Dei eſt ad delenda, non multiplicanda delicta. 113. Divina pietate tantum ſanctitati dare jubemur, quantum dedimus iniquitati. 114. Pauper eſt pietatis conflatorium. 121. Sub ſpecie pietatis aliquando revocamur ad mala. 123. Pietas Chriſti velat hominum peccata. 125. Ad ejus patrocinium confugimus in vitæ extremo. Cur dicatur, quod ſalutaria præſtet exemplum. 126. Ad lacrymas parvulorum inclinata 128. Pietas eſt non docere contempturem. 137. Non eſt pietas ſine juſtitia apud Deum. 145. Pius animus dum compatitur, plus paveſcit. Pietatis arcem inter ubera oppugnat Herodes. 152. Eam perſequitur tota impietate. Qui pietati obſequitur, incipit non eſſe timori. 160. Piis filiis Deus non denegabit, quod impiis avibus ſubminiſtrat. 163. Pietas Chriſti perquirit nos. 170. Pietatis evector non laſſeſcit. Pietas iram vincit. 38. Occultatur a Deo. 39. Non videtur ab impio. 55. Pietate ſuſtinemur. 81. Patris maxima ex filii impietate. 73. Cui plus erit, qui ſibi impius eſt? Ut violetur. 16.

Piſcatores. A Chriſto mittuntur ad mare hujus ſeculi. 47. Eorum retia. Eccleſiaſticus piſcator quid faciat. 107. Marcellinus Epiſcopus primum fuit piſcator. 176.

Piſces. Confuſi capiuntur; ſed diſcretione eliguntur. 47. Et cito. Chriſtus erat piſcis. 55. Capiuntur ad vitam hominis. 175.

Planctus Ubi non eſt, adeſt mercenaria cantilena. 19. Diaboli cur. 52. Deo pro peccatis, non pro defunctis faciendus. 65. *L. Fletus. L. Lacrymæ.*

Planta. Quis poma ante induſtriam non carpit ex planta. 142. *L. Arbor.*

Plebs. Ejus officium, ac Paſtoris. 53. *L. Oves. L. Populus. L. Concionator.*

Pluvia. Quod eſt ſemini pluvia, hoc eſt reſurrecturis dominicus imber. 176.

Poculum. Frigido poculo ardor propinatur ab hypocriſi. 7. Sanguinem Joannis abſorbuit Herodes poculo crudelitatis. 127. *L. Sitis. L. Aqua.*

Pœna. Ibi ſævit, ubi pœnalis reatus exarſerat. 1. Ordo pœnarum convertitur ad nutum Chriſti. 17. Sumitur a culpa. 27. Redimitur inde, unde comparata culpa. 28 In pœnis homo tenetur invitus. 35. Pœnam patitur Medicus, ut ægrotum liberet ab ea. 38. Alienam pœnam ſuum computare ſolatium, eſt phrenetici Pœna eorum, qui abierunt in conſilium impietatis. 44. Diaboli pœna apparet in cruciatu humani corporis 51. Filii redundat in patrem. Pœna pungit, quem pœnitudo non punxit. 66. Tota pœna paſſionis Domini tranſiit ad diſcipulos. 83. Pœna diſcenti a litteras. 101. Quam pœnam olim infans inerit. 111. In ea non deſeritur malitia. 122. Datur in membro, quod peccavit. Antiquata pœna ut Chriſti gratia, & Eccleſiæ interceſſione ſolvatur. 123. Pœnæ ſlendæ. Ad præmium duxit pauperem 124. Animus, non divitiæ, ducit ad pœnam. Ei ſemper vivit, qui ſemel moritur vitæ. 124. Pœnas inferni æternas evadere quæramus. Pœnam minatur Chriſtus perſiſtenti in peccatis 125. Pœnarum tempus ſatisfactionis tempus excludit. Pœnarum tempus in judicio. Ubi non eſt pœna peccati, nullum eſt ſupplicium damnati. 135. Evaditur, ſi ante delictum ſibi provideatur de venia. 139. Eam timens peccator, nollet Chriſtum ad ſe venire 158. Ad pœnam trahitur, qui noluit in obſequium venire.

Pœnitens. Ante in ſe, quam ad patrem redit. 2. Cognoſcit Deo patere omnia. Agnoſcit, quam malum ſit in Dei oculis peccare. Naturalibus amiſſis non judicat mereri, quod eſt gratiæ. Ut cupiat fieri mercenarius. 2. Surgit de mentis, ac corporis ruina, & de inferno. 3. Plus de venia ſurgit, quam corruit de reatu. Eſt longe, cum tantum eſt attritus. Ei ſufficit pater. 4. De innocente lætatur. Pœnitenti nova perquiruntur. Petit non gloriam, ſed veniam. 5.

Petit

Digitized by Google

Petiſ argui a Deo, ſed non in ira. 45. Deum medicum adit. 45. & 94. Pœnitentes recipiuntur a Petro, & ſolvuntur a peccatis. 84. Cum pœnitens reſpicitur a Chriſto, arguitur oblatrans. 94. Pœnitens triumphat de ſuo Tyranno. 113. Saltem det tantum Deo, quantum carni, vitiiſque conceſſit. 114. Impudenter aliis pœnitentiam impetrare præſumit, qui ſibi nil ad veniam providit. 123. Pœnitentes aquam bibant. 137. Qui pœnitentiam facere debeant. 167. Chriſtianus agat pœnitentiam pro modo vulneris. Pœnitens pennis veniæ pervolat ad cœlum. Curvet genua ad pondera pœnitentiæ. Ut triumphent de Diabolo pœnitentes. 170. Redeat calcestus ad curſum anterioris vitæ. 3. Pœnitenti venia permittitur. 125. Ei ſufficit, ut deſinat diſſipare, cetera Chriſtus ſolvit.

Pœnitentia. Peccatoris verbis lætis deſcribatur. 2. Pandit patrem. Poteſt fieri in tota vita. 42. Etiam in ſenecta, & quando amplius peccari non poteſt. Confitendum tempore pœnitentiæ. 46. Fiat ſtatim. Ad eam hortatur Eccleſia. 73. Ac Petrus ſe mittens in mare. 78. Pœnitentia erat Joannes Baptiſta. 88. Convivium pœnitentiæ a Magdalena Chriſto exhibitum. 93. Ad tempus pœnitentiæ refertur meſſis noſtra, cur. 97. Sera inutilis in divite. 122. Cito facienda. 125. Ut ex corde procuranda. In judicio non eſt tempus pœnitentiæ, ſed pœnarum. Moribundi convertamur ad pœnitentiam. Cur pœnitentiæ uſura ſolvenda ſit a Judæo. 126. Ejus via fuit Joannes. 127. Cur temperanda. 166. Cur agenda cum propinquat Regnum cælorum. 167. Ea præveniendum Judicium. Pœnitendum cito, quia judicium venit. Si adhuc judicium non venit, eſt, quia Dominus nos expectat. Facienda etiam in arcto temporis. Ægrotis ſuccurrit, non ſanis. Quomodo facienda. Eſt uſura non ſervatæ innocentiæ. Ad eam per Joannem revocamur. Ejus amara temperantur dulci miſericordia. Pœnitentia populi Chriſtiani claruit in uno peccatore pœnitente. 169. Fuit interempta in morte Jo. 174. Ut ſatisfactione fieri debeat ab exemplo. 64.

Pompa. Sæcularis obſcurat ſenſus. 117. *L. Dives. L. Epulo.*

Pontifex. Ejus officium non coarctandum inter domeſticas tantum curas. 88 Primus Pontifex legis fuit Aaron. 89. Fuit Zacharias. *L. Zacharias. L. Abel. L. Cain. L. Homo. L. Sacerdos. L. Epiſcopus. L. Præſules.*

Populus. Populis populariter eſt loquendum. 43. Auditurus Dei legem veſtes lavabat & corpora. 59. Chriſtus viam ſalutemque junxit duorum populorum. 78. Invitatur ad auditum Evangelicum. 106. Quilibet de populo aptet ſibi figuram villici iniqui. 125. Vocatio duorum populorum figurata in duobus nuntiis Chriſti. 170. Populos vaſtat invidia. 172.

Porcus. Eſt pecus cœnoſum. 1. Grex inquietus habet paſcua lutulenta. Cur Dæmonum grex rogat ſe mitti in porcos. 16. Grex porcorum non voluit ſufferre Dæmones. Cur porci perdantur a Dæmonibus. 16. Qui porcorum tradatur ſervituti. 1. Qui ſint porci Diaboli myſtice. 2. Porcos paſcit, qui alios inducit ad peccandum. ibid. Dæmon dicitur porcus, & quomodo paſcatur a Gentili. 5.

Portare. Deum tota ſanctitate debemus in noſtro corpore. 168.

Poteſtas. Eadem recreat ad ſalutem, quæ crearat ad vitam. 80.

Præcedere. Dupliciter præcedere poſſumus. 137.

Præceptor. Cum docenda facit, auditu inſtruit, & informat exemplo. 167. *L. Doctor. L. Magiſter. L. Concionator.*

Præceptum. Domini obſervandum, ſi volumus promiſſa ab eo. 38. Servanda Dei præcepta. 53. Dicuntur ſumenta, & gladius. 112. Chriſtus, quos docuit præceptis, firmavit exemplis. 151. Sua præcepta Deus inſinuat labore Doctoris. 163. Præcepta inſtituta exemplo ſunt roboranda. 166. *L. Juſſio. L. Mandata Dei.*

Præcingere Ibi præcingenda virtus, ubi voluntas eſt comprimenda. 22. Petrus præcinxit ſe. *L. Petrus Apoſtolus.*

Præda. Miles verus non quærit civium prædam, ſed ſtipendium Regis. 137. Prædones innumeri ad unam ovem, vel columbam, 171.

Prædeſtinati. Chriſtum ſequuntur. 49. Cum ſibi adhuc non ſunt, ſunt Deo. 70.

Præmium. Statuitur certare debentibus; & pro magnitudine certaminis. 22. Ad præmium animus gratus ducit. 124. Quando ſumitur ex corona, unde rectus jam ſumptus fuerat. 133. Quis ſecurus exigat præmium a Chriſto. 170.

Præſcriptio. Legalis dirimit quæſtiones litigioſas intra annos triginta. 145.

Præſens. Præſentia non meretur videre, qui præterita calumniatur. 96. Homo præſentibus ſic occupatur, ut nil in ſe relinquat, quod vitæ futuræ deſerviat. 114.

Præſidere. Aliis, cum ſit ipſe ignavus, ſibi, & multis eſt noxius. 106. *L. Epiſcopus.*

Præſules. Eccleſiæ ſint diſpenſatores fideles divini verbi. 26. Angelus Præſul Synagogæ. 106. *L. Epiſcopus.*

Præſumptio. Dicentis non eſt, ubi eſt auctoritas jubentis. 70. Ad divinas virtutes ante probationem magna eſt. 90. Impudens præſumptio aliis velle impetrare pœnitentiam, & ſibi nil ad veniam providere. 123. Eſt ſemper peſſima. 68. & 152. Præſumptio ſcribæ dicentis, ſe velle Chriſtum ſequi, repudiatur.

Prævaricatio. Lex poſita eſt prævaricationis cauſa. 111. Quomodo lex obliget crimine prævaricationis. 114. Peccator factus eſt ex mandato prævaricator; ideſt rebellis, & contumax in mandatum. 116. *L. Contumax.*

Prævenire. Quomodo debeamus Deum in confeſſione. 46.

Prandium. Noſtrum ſit in facie Auctoris. 127. Regium prandium habere, ac ſætentia obſonia perquirere, eſt animi ſervilis. 163. Noſtri prandii ſemper Deus præparator aſſiſtat. Ad prandium Creatoris tota advolat creatura. *L. Cœna. L. Convivium.*

Preces. Si preces dictantur a ſupplicando, eſt impetrandi fiducia. 70. Quid proſint ægrotis, & filio. 108. Solitariæ preces non præponendæ congregationi. 132.

Primordium. Cum primordia bonorum tententur a Diabolo. 11. Si ſit malum, qualis erit finis? 44. Bonum ſi ſit, qualis futurus eſt finis? 91. Sunt dura primordia rerum, ſed duriora primordia generantis. 175.

Primus. Qui eſt, poſt alterum non eſt: noviſſimus poſt ſe alterum non relinquit. 57. Primus eſt ille, quem generat gratia cæleſtis, non natura mortalis. 73.

Princeps. Primus redeat ad Chriſtum. 78. Invictus militiæ Chriſtianæ principatus eſt jejunium. 8. Ad Principis thalamum non accedit extraneus, immundus, infidelis. 141. Et quomodo quis accedat. *L. Rex. L. Archiſynagogus.*

Profanus. Nitici non vult Deum. 158. Luctus profani qui. 19.

Prohibere. Aliquid, eſt de illo admonere. 115. Chriſti ſequela prohibita ſcribæ cur 19.

Projectus. Epiſcopus Cornelienſis conſecratus. 165. Laudatur ibid cum Notis.

Promiſſa. Divinis promiſſis fidendum. 163. Et qui non credit, tota infelicitate digniſſimus eſt. Promiſſa negari nequeunt ab eo, cui negata ſolvuntur. 100. indigno non redditur de jure. Promiſſa denegare, inverecundi debitoris eſt; mox ſolvere, boneſti 113. Promiſſio dum expectatur, accendit animum; dum datur, ſuſcitat ſenſus. 130. Dat, non accipit, qui promittit. 88.

Propheta. Eorum pavor in ſacramento, quod Deus homo fiat. 72. Scit tantum, quantum dederit Deus. 94. Deus auctor prophetiæ. In eis celatur divinus ſenſus. 99. Lamentavere unius populi, & hominis diſcrimen. 111. Silentium prophetarum fuit. Joannes. 127. Mortui ſunt; ſed non in æternum. 131. Quid per eos Chriſtus promiſerit. 150. Fugit Chriſtus, ut ſtaret fides prophetiæ. Eorum veritas implenda. 156. Sæpius miſſi ad paſtores Iſrael. 159. Prophetizat Chriſtus quomodo. 14.

Propinare. Lazarus nobis propinavit guſtum reſurrectionis. 65. Mera pocula de vaſe corporis ſui Chriſtus bibentibus propinavit. 160. Hypocriſi miniſtrante quid ſuis invidia propinet. 171. Ardorem frigido poculo propinat hypocriſis. 7.

Propinquus. Si honorem debeat propinquo, computat ſervitutem. 48. Ut male honoret. 49.

Proprietas. Ea detenta, cum quid conceditur, parva, vel nulla exigit concedens. 14. Proprium non cuſtodit, ſed alienum, qui relinquenda ſervat, 22.

Proſpera Neque ignavos erigunt, neque fortes adverſa proſternunt. 124. Non ſervantur ab eo, qui non ſenſit adverſa. 131. Quot hominum proſperitates, tot invidorum tormenta. 172. Adverſis non miſcenda. 175. In proſperis, & adverſis conſors hominis eſt Chriſtus. 70. *L. Adverſa.*

Providentia. Cæleſtis attendit, quid auditor capere poſſit. 39. Beati, qui divinæ providentiæ credunt. 163. per tot. Serm. De ea erga ſervos ſuos. 170. Dei providentia. 18. Divina providentia occultavit Deitatis pavorem in habitum humanitatis. 6.

Proviſor. Alienæ ſalutis, & cuſtos propriæ vitæ eſt beatus. 155. Proviſorem fugiens indulgentem, incidit in ſeverum Judicem 1.

Proximus. Adjuvandus in ſpiritualibus. 10. & 20. Quomodo proximo diminuenda peccata. 139. Non judicandus ex dubiis, vel apparentibus tantum. 145. Qui proximum liberat a peccatis præmium, qui negligit, acquirit offenſam. 155.

Prudentiores. Filii ſæculi qui ſint; & quomodo intelligatur. 126.

Pſalmus. David primus eſt princeps pſalmorum. 44. Clavis aliorum. Cur in eo dicat, abire in conſilio, & in via ſtare. Pſallendum ad provectum ſalutis. 46.

Publicanus. Vocatus ſcandalum fecit. 28. Zachæus princeps publicanorum. *L. Zachæus.* Publicanus preſſus a Diabolo, ne oculos levaret ad cælum. 105. Reus eſt, cum plus debito petit. 137. Exactor crudeliſſimus. 54. per tot. *L. Exactor.*

Publicum. Quomodo ſecreto factum dicatur, quod publice factum eſt. 9. Peccatum publicum a Deo punitur, quare. 125.

Puer. Parvulus ut a natura nutriatur 39. Non niſi bona recipit a patre. 55. Cum parvulis, ſeu incipientibus in Dei ſervitio ut agere debeamus. 25. Pueris dantur ſalutaria, ſub ſpecie otioſorum. Pro armis utitur lacrymis ad corda frangenda. 128. Deſcribitur Chriſtus parvulus, & mitis 164. *L. Infantia.*

Pueritia. Chriſtianorum animatur levibus mandatis, ut juventus ad gravia accedat. 38.

Pulchritudo. Corporis non eſt concupiſcentia, ſed ducit ad lapſum concupiſcentiæ. 116 Corporis pulchritudinem concupiſcens procerum ſe eſſe exoptat. 163. Ut homo ſit pulcher, quid faciat Dominus.

Pulſare. Dicimus cæleſte ſecretum preces iterando, & moras ſubſtinendo. 39.

Pulvis. Ex ea factus homo in pulverem cur redigatur? fuſe. 101. ad fin.

Purificanda. Sunt mancipata divinis miniſteriis. 171.

Purpura. Divitem ad ſuperbiam extulit. 124. Eam perdidit Herodes. 174. Martyrum ſanguine tincta. *L. Epulo Dives. L. Martyr.*

Puſillus. Corpore, magnus animo eſſe poteſt. 64. Solet petere ovum a patre 55. Quis ſit grex puſillus. 22.

Q.

Quadrageſimarius numerus. Sacratus, myſticus, in maximis Dei negotiis adhibitus. 166.

Quadrageſima. Ejus pelagus ingrediens quid debeat agere. 8. Annonam portet. Et hæc ſit eleemoſyna, & miſericordia. Quid ſit miſericordia jejunio quadrageſimali. Quadrageſimali jejunio cantica divina jungenda. 10. Divinum inſtitutum continet quadratam fidei diſciplinam. 11. Eſt tempus ſpiritualium bellorum. 12. Quid agendum in ea. Eſt in procinctu mundi hoc jejunium. Diaboli inſidias oſtendit. 20. In ea virtutes pugnant cum vitiis. 113. Eſt tempus deponendæ ignaviæ. 18. Quid in ea perdat otioſus. In ea a Chriſto promiſſa victoria. In ea Angeli dantur ad noſtram defenſionem. Jejunium quadrageſimale inimicos vincit. In ea quales ſint dæmonum tentationes. In ea a Paſtoribus recipiuntur partus Eccleſiæ ad Baptiſmum. 40. Jejunium quadrageſimale curat navigia corporum noſtrorum. 60. Quare traditum. 166. Per eam currimus ad fontem baptiſmatis, & ſalutis Et evocamur ad cælum. Et alia multa de ea. 166. *L. Jejunium. L. Abſtinentia.*

Quadriga. Eſt Evangelium. 92. Cur ejus ſeſſionem conſcendimus. Tripartita quæ ſit, & ad quid. 170.

Quærere. Ad quid Chriſtus quæreretur a Judæo. 37. Quid quærere debeamus a Deo. 39. Anima diu ante Deum quærebat per lapides, & ligna. 62. Non habet ſemper, qui quærit ſemper. 104. Deum quærere, & neſcire, neceſſitas magis eſt, quam reatus. 157. Arte quærere non debemus, quæ arte inveniri non poſſunt. 160.

Quæſtio. De Matthæo publicano cur electus ſit a Domino. 28. De Chriſto a Judæis facta malitioſe. 49.

Quæſtus. Publicani non perditur, ſed mutatur. 54. & 29. Qualis quæſtus ſit de peccatis. 158.

Qualitas. Operum a Deo colligitur, non de locis, ſed de ſenſu. 9.

Querela. Sunt beati, quos querela non tetigit. 91. Pueritia, adoleſcentia, juventuſque eſt tota querela. Quis incedat ſine querela. 89.

Quies. Non eſt, ubi ſervatur aurum. 22. Quies ex labore, & e contra. 103.

Quinquageſimus. Numerus ad miſericordiam pertinet, exemplum ea David, & ex Jubileo. 126.

Quomodo. Eſt ſermo dubitantis, non credentis. 62.

R.

Rabidus. Panem non veſcitur. 174. Fera rabies in convivio Herodis.

Radix. Alte fixa in excelſum germen ſe protendit. 61. *L. Arbor.*

Ratio. Dat quietem feſſis ſenſibus. 101. Cum ratione divina, & humana facienda. 109. Rationem reddere cito petit Deus, ut debita relaxet. 125. Componenda de noſtris, ne aliena reddamus. Amara dicitur vocatio ad reddendas rationes. Ratio humana rerum non capit conditorem. 131. Alia eſt ratio Dei, alia hominis. 141. Terrena ratione Chriſti myſterium non judicandum. 148. Qui teneantur rationem reddere Deo. 26.

Ravennas. Eccleſia, ut primum pareret, ſenſit dolores, & cur. 175. *L. Appollinaris.*

Reatus. Semper refugit ad velamen. 78. Reatus, non reus perit in morte, & reſurrectione Chriſti. 110. Unde ſumitur reatus, inde ſumi poteſt præmium. 133. Senſu carentia per naturam neſciunt reatum. 171. Ejecit homines a Dei conſpectu. 6. Reatus relinquetur a nobis ſaltem, quando nos ipſe relinquit. 42. *L. Peccatum. L. Crimen.*

Rebellis. Rebellis cum a Deo declinatur, ei bonum eſt. 131. Non vult Principem naſci. 158.

Recidiva. Ægritudo ſæpius lethalis eſt. 113.

Rector. Populi qualis, & ejus mala. 152. Quam rationem reddat Deo. 26. Ignavus ut ſibi, & populis obſit. 106.

Reddere. Divinum munus, non eſt amittere, ſed habere. 59. Reddendum, ſi quid ſuſtulimus alienum cito & cur. 123. Ut debeamus reddere rationem villicationis. 125. Ad eam reddendam dicitur amara vocatio. Qui teneantur Deo reddere rationem. 26.

Redemptio. Per Chriſti corpus facta. 115. Hominis a Deo facta eſt. 161. *L. Reparatio.*

Reditus. Filii prodigi ad patrem 3.

Regia. Aula deſcribitur 42. Regios ortus feſtivitas honorat, & ſymphonia 91. Ad Regiam ſervitutem quis non proſilit non vocatus. 119. Regia veſtimenta nos deſerunt in inferno. 122. Quando adeſt Princeps, quæ reverentia, & quod obſequium Regiæ. 141. Regium apparatum habens, & ſqualores coquinæ perquirens, degenerem animum habet 163. *L. Rex.*

Regina. Auſtri contra Hebræos in Judicio. 37. Regina omnium malorum eſt mors, & cur. 118.

Regnum. Cæleſte promittitur fidelibus certantibus. 22. Regnaturus propria dimittat. Servum velle Regnum adire, non timere, quid ſit. 23. Regnaturus vilia abjiciat. Ad regnum adſcitus proprium, & privatum diſtribuit indigentibus. Regno promiſſo excluditur timor. 25. Certus de Regno mundana deſpiciat. Quale ſit, quod pater cæleſtis promittit. Regnaturi ſua præmittant per manus pauperum. Deus vendit Regnum fragmento panis. 41. Cælorum margaritis comparatur. 47. Invadendum. 56. Qui olim regnarint in nobis. 67. Quando ſit Regnum Dei. 67. Regnum Dei eſt ſemper. 69. Eſt intra nos in ſpe. 70. Mors, & peccatum regnavit in nos. Diabolus ut regnum Dei a nobis elonget. 71. Regnum eſt Deus pater, & totam Regni in ſe continet poteſtatem. 72. Ad promiſſum Regnum qui non anhelat, ignavus. Cælorum grano ſinapis comparatum late. 98. Quale ſit Regnum cælorum. Quomodo veniat in nos. Ejus ſimilitudines variæ, & uſitatæ, ut ad omnes perveniat. 99. Etiam ad diverſum ſexum. Regnum peccati in nobis non permittendum. 113. Ut Deus ſibi dederit Regnum in Chriſto. 144. Regnum non ambiunt homines. 144.

Pro

Pro temporali quærit Hærodes æternum extinguere. 152. Regnum cælorum præmium juſtorum, judicium peccatorum, impiorum pœna. 167. Cælorum vicinum eſſe dixit Joannes, quando mundus adhuc puer erat, quid nunc? Quomodo Chriſtiani Regnum Domino differant.

Relatio. Veritas relationis comprobatur indiciis loci, temporis, & perſonæ. 140.

Religio. De Religione Diabolus tentavit componere ridiculum. 155. Religionis ſocietas, & ſacramenti cura inter Joannem, & Mariam Virginem. 49.

Relinquere. Propria ad ſerviendum Deo, eſt præmium exigere ſecurum a Chriſto. 170. Relinquenda ſervare, non ſuorum, ſed alienorum cuſtos eſt. 22.

Remiſſio. Peccatorum credenda. 58. Facultas remiſſionis peccatorum tradita Petro, & Sacerdotibus. 84. Peccatorum remiſſio tunc erit, quando tolletur materia tota peccandi. 95. Ejus magnitudo ex magnitudine reatus agnoſcitur. 54.

Renovatio. Creaturæ fiet de vetuſtate in novitatem. 101.

Reparatio. Salutis humanæ fit iiſdem lineis, quibus perierat. 77. Majus eſt reparare perdita, quam illæſa ſervare. 97. Per mulierem fit hominum reparatio. 99 Ex reparatione creatarum rerum demonſtrabitur, illas non eſſe Deos. 101. Quomodo noſtra reparatio facta fuerit a tota Trinitate. 157.

Reprobi. Eorum nequitia ligat manus Chriſto. 100. Non arguant Chriſtum, quod gratiam non obtulerit eis. In Judicio confuſi ex quibus. 22.

Requies. Ipſa non laſſeſcit. 110. Laboris hominum ex Sabbato. 139. Quies ex Jeſu. 54. *L. Quies.*

Res Familiaris. Dimittenda ab eo, qui vocatur ad Regnum. 22. & 23. Dicitur res anguſta. 88.

Reſpondere. Cito, eſt facilitatis humanæ. 140. At cogitare, eſt judicii permaturi.

Reſurrectio. Mortuorum fuit Chriſtus quomodo. 13. Citius reſuſcitatur defunctus a Deo, quam dormiens ab homine. 34. Ejus velocitas exemplis declaratur. Sancti reſurgent ex reſurrectione Chriſti. 40. Et hoc certo. Hominis reſurrectio fit per Deum. 57. Carnis cur credenda. 58. Corporum ex ſepultura Chriſti. 59. Credenda ob multa exempla. Reſurgens vivet in æternum. Caro reſurget, ut ſumus, & cur. 60. Poſt eam nec finis bonorum, nec malorum. Chriſti reſurrectio & noſtri corporis reſurrectio eſt. 62 Caro putrefacta per Deum reſurget. Reſurgit Vir de ſepulchro uteri mulieris cur. 64. Duplex reſurrectio, ex morte corporis, & ex perfidia animi. 65. Guſtum reſurrectionis Lazaro propinante ſuſcipimus. 65. In Chriſto reſurget occiſus pro eo. 173. Qui reſurgent in Chriſto, Caro reſurget per Chriſtum. 62. A gloria Angeli refertur ſpecies noſtræ reſurrectionis. 74. Etiam a veſtitu, & forma. 77. Dementia illam non credere. 74. Homo in ſua carne reſurget. 76 Innocuis reſurgentibus, terror & mors impios poſſidebunt. 77. Homo reſtituetur ipſa ſui corporis claritate. Habet noſtra reſurrectio formam ex geſtis reſurrectionis Chriſti. 89. Dies ejus æterna. 79. Ætas in ea juvenis, & a dextris. 82. Orandum, ut æternitati reſurgamus. Veſtes reſurrectionis perpetuæ. In ea tolletur tota materia peccandi, & alia. 95. Habet ſuum fermentum. 99. Reſurrectio filii Viduæ non miranda iis, qui univerſalem credunt. 103. Ex pulvere ſuſcitabitur homo. Arguitur reſurrectio ex temporibus, & ſeminibus. In Baptiſmo reſurgimus cum Chriſto, vitæ novitate. 113. Homo per Chriſtum illam factam agnoſcat. In reſurrectione caro poſſidebitur a Spiritu: ubi deperit corruptio, culpa, crimen. 117. De ea tranſcurſim non eſt loquendum. Eſt tota ſpes fidei Chriſtianæ. 118. Probat eam Apoſtolus. Semper de illa loquendum, ut mortis terror effugetur. Perſuadetur ex viciſſitudinario ortu, & occaſu diei, ſolis, temporum: ex ſemine tritici deſcriptive. Credenda, quia ſine pretio promittitur. Promittitur ex verbis Chriſti. 131. Mortuorum reſurrectio eſt penſio debita utero Mariano. 140. Reſurrectio Joannis Baptiſtæ dicta ab Herode quomodo. 173. Mors morte ſuccumbit in ea. Per legem promiſſa. Credibilis monſtratur ex illuminatione Cæci. 176. Quod eſt pluvia ſemini, hoc reſurrecturis Dominicus imber. Sepultum in morte ſurget in vita. Reſurgens videbit æterna, & glorioſa. *L. Gloria.*

Reus. Animus poſt tergum ſtat ad veniam. 93. Reus convinctus penes Chriſtum, velut accuſatus convenitur. 125. Chriſtus factus reus ſui rei. Judicem neſci non vult. 158. Facile non poteſt dictare ſententiam contra innocentem. 173. Reus ne ruat. 75.

Rex. Non admittit cultum plebejum. 75. Quare juſſit ligari non indutum veſte digna. Quam rationem reddet Deo de ſua diſpenſatione. 26. Rex cæli obi non ſubvenit, vacant aliena præſidia. 46. Hoſtibus ſe immiſcet, cum vult liberare captivum. 54. Reges triumphorum ſuorum titulis nominantur. 57. In menſa Regis manducatur quicquid dominatio poſſidet, & poteſtas. 95. Ad eum non vocatus non intrat. 102. Regi naſcenti publica paratur oblatio. 103. Ad ejus obſequium militaris ſtatio contremiſcit. 109. Nobilis, & fortis hoſtibus longius occurrit. 116. Reges Perſarum ut formas ſumant ridiculas. 120. Pro Rege ſuccumbere in acie vilius; perfecta tamen eſt conſummare certamina. 128. Non poſſunt regere, niſi a Deo regantur. 131. Miles currit ad Regis ſtipendia. 137. Eis terribile Chriſtum naſci. 146. Aviditate regnandi quid faciat Rex ab Herodis exemplo. Quod Regi, hoc imagini debet perfecta devotio. 147. Rege procedente omnia mundantur, & ornantur. 149. Devotis militibus procurat annonam. 163. Rex nobis eſt Deus. Cunctos excellit ſpecie, gloria. Reges urget invidia. 172. Eorum pictura cum concordia quid ſignificet. 149. Rex prævigil in caſtris. 24. *L. Regia.*

Riſus. Væ qui rident mundo. 46.

Roma. Ejus exercitus ultor fuit ſanguinis Chriſti. 42. Penes Romanum eſt fidei doctrina. 102. Romani olim perſecutores, nunc executores verbi Chriſtianæ fidei. 20.

Ros. De cælo. *L. Manna.* Roris ſancti gutta oculi peccatoris baptizantur. 176.

Roſa. Eſt in ſpinis. 49. *L. Flores.*

Rubigo. A rebus ſervatis nutrita. 7. Epitheton verecundiæ. 22. Martyrii. 98.

Rubus. Portavit, non cepit divinum incendium. 164. Figura populi Judaici. Igneus Deus reſplendet, cur. 170. In rubo igneus Deus glomeratur ad Moyſen. 69.

Rudis. Eſt tardus ingenio ut magiſtrum fatiget. 106.

Ruſticus. Audit parabolam a Domino vulgarem de arbore fici. 106. *L. Agricola. L. Villicus.*

S.

Sabbatum. Cur Sacerdotes Chriſtum obſervarent, ſi curaret in Sabbato. 32. Pro ſalute proviſum, ideo debet ægrotus in eo curari. Chriſtus quietem mortalibus feſſis dedit in Sabbato. Illuminatur per Chriſtum, non deletur; ut in die Dominico luceat in Eccleſia. 75. Sabbatum primarium eſt dies Dominicus, ſecundarium eſt Judaicus, & ad quid deputatum 77. Ut male ſervetur a Judæo. 150. Benedictum ad requiem laboris humani, & divini operis deputatum. 139. *L. Feſtivitas.*

Sacculus Cur paratur in cælo. 25. Avarus vel ſacculos ſequatur. Sacculi Matthæi non requiruntur a Chriſto. 28. Sacculo jejunare eſt ultio, non devotio. 42. Ipſum ſe redigit in ſacculum avarus.

Sacerdos. Ut peccet in cæleſtibus. 26. Ex homine in Angelum ſubſtitutus. Cur pœnam de ſacrificio ſumant Nabad, & Abiud Sacerdotes. 26. Ebrietas Sacerdotum damnatur. Quomodo Sacerdotes Hebræorum obſervarunt Chriſtum. 32. Sumit quotidie corpus Domini, nec ſanatur ex defectu fidei. 33. Sacerdotis gloria eſt pax plebis, & officium amborum. 53. Prolaturus gratiam, quid dicere debeat. 60. Deus vocat populum per ora Sacerdotum. 62. Sacerdotibus tradita a Chriſto facultas remittendi peccata hominibus. 84. Ejus ſermo datur cum Deus vult, non Sacerdos. 86. Primus fuit Aaron. 89. Cur legis antiquæ Sacerdos jus conjugii haberet. 92. Quomodo fiat perſecutor legis. 96. Omnis homo ex Paulo eſt Sacerdos, & hoſtia. 108. Ad hoc hortatur. Saul audens Sacerdotium amittit Regnum. 109. Sacerdotes prophanaverunt ſancta, & in quæſtum veniam converterunt. 158. Cur nolent naſci Chriſtum, Judæorum ſanctus uſque ad Herodis tempora. 86. Sunt pedes Chriſti. 95. & 93. *L. Eccleſiaſtici. L. Concionator.*

Sacramentum. Pietatis nobis aperitur a Chriſto, ne fiat erroris occaſio. 160. Sacramentis imperat Chriſtus. Sacramenti cura fuit inter Joannem, & Mariam Virginem. 49.

Sacrificium Deo immolandum, præcipue tempore paſchali, & cur. 73. Hominis mirabile, & cur. 108. Iſtud deſcendit a forma ſacrificii Chriſti. Optima Deo ſacrificanda. 109. Sine ratione quando mutetur in ſupplicium. 109. De divitiis Deo offerendum. 66. Laudis non perſolvit Adam creatus. 101.

Sæculum. Ejus conſummatio. *L. Conſummatio. L. Mundus.* Figuram ſæculi corripit Apoſtolus, videlicet, vitam, mores, inſtitutum, vanitates, luxuriam, pompam. 120. Mare ſæculi deſæviens. 20. Contagium ſæculi qui vitaverint. 23.

Sal. Terræ ſunt Apoſtoli. 120. Grana ſalis incorrupta ſaliunt, ſi in medullas deſcendant. Sal ciborum ſalubre condimentum, ſi menſura non deſit. 125. Nimietas ſalis amarat cibum.

Salomon. Probat, unde ſit ſapientia. 48. Inter omnes Reges ſingulari gloria, & ornatu ſpecioſius effulſit. 163. Fit Rex adhuc parvulus, & populum virtute, non faſtu regit. 48.

Saltatrices. Sunt peſtes. 127. De illis toto ſerm. Saltatrix puella deſcribitur. 174. In ea latebat ſerpens, & ad quid. Erat bellua. 127.

Salutaria. Cum reſpuit æger, infirmitatis eſt, non voluntatis. 108. Fiunt cauſa periculi, ſi male ſumantur. 156. Velut noxia declinare ſalutifera, afflictio eſt. 132.

Salus. Salutem animarum quærere proficuum. 10. Salutem hominum eſurit Chriſtus. 21. Quid, cum multorum ſalus petit unius mortem. 37. Deus eſt deſperatis ſalus. 65. Humana ſalus iiſdem lineis reparatur, quibus perierat. 77. & 79. Quomodo ſperatur, cum ſterilis parit. 90. Salus antecedentium, & ſequentium oculis negata, ut eſſet tota in fide. 110. Salus non eſt ſine Chriſto. 111. Ejus occaſio fit inſtrumentum perditionis. 126. Perditorum ſalus a Deo, eit merces uteri Mariæ. 140. Noſtra ſalus eluſa, ſi Chriſtus occiſus fuiſſet parvulus. 151. Salutis alienæ proviſor, beatus. 155. Ex materia erroris facta eſt occaſio ſalutis per Chriſtum. 157. Salus perire non poteſt. 158. Arguuntur a Chriſto, qui tempus ſalutis agnoſcere nolunt. 164. Salus proximi infirmi ante omnia quærenda. 18. Nemo per ſe ſalvari præſumit. 68.

Sancti. Eorum geſta ſunt myſterioſa. 37. Separabuntur a malis in Judicio. 47. Pavor ſanctorum, quod Deus homo factus eſt. 72. In eis ætas vixit, & proceſſit. 89. Eorum lapſibus erigimur, trepidatione fundamur. 90. Tantum ſciunt, quantum Deus indulſit 97. Eis ſit mors pretioſa, quare. 101. Eorum animas repetit Deus. 104. Gaviſi ſunt de adventu Chriſti. 106. Inter peccatores eſſe ſanctum difficile; ſed glorioſum. 107. Ut tres inimicos vincant. 120. Majores cælo, Angelis æquati. Clariores Sole, Luna lucidiores, & ſtellis quomodo. 120. Tot virtutibus eluceſcant, quot cælum ſtellis. Permanebunt in claritate Dei, non tranſibunt cum cælo &c. In gloria ut officis exercerent, quæ hic ſancta exercuere. 121. Virtutes ſanctorum in feſtis eorum ſobrie referendæ. 122. Eis ſufficit ſua prærogativa ad gloriam. Poſt Chriſti triumphum a cuſtodia inferni diſſoluti. 123. Poſt labores quieſcunt. Hic perdunt animam, ut illam inveniant in vitam ſempiternam. 128. Morientes præcedunt viventes ad tempus. 128. Mortui ut aſſiſtant ſuo gregi. Eorum natalis eſt cum de terra naſcuntur in cælum. 129. In natali Sanctorum imitanda vita eorum proponitur, non epulis indulgere. Eorum virtutes a Deo petendæ. Sanctorum congregatio hic omnia impetrat. 132. Eorum feſtivitates rite celebrantur oratione, & imitatione. 135. Omnia, quæ meruerunt, parva duxerunt, ſi Dominum non viderent. 147. Sanctorum nomina ſæpe indicant merita, inſigniaque illorum. 154. Humana cum deſunt, divina ſuccurrunt ſanctis. 156. In eorum morte perit infirmitas, non perſona. 173. In cæleſti menſa veſcuntur cum Angelorum choris. 174. Audiunt ſemper cæleſtem ſymphoniam. Quicquid non aſſequuntur, expaveſcunt. 175. Eis ſemper Diabolus inimicus. 11. Stant, & ſubeunt mala ad coronas. 15. *L. Confeſſor. L. Martyres. L. Beatitudo*

Sanctitas. Tota prophanatur a luxuria. 27. Immolanda, ut conſummetur ſtultitia. 108. Sanctitati tantum impendatur, quantum immunditiæ. 114. Anxia. 116. Animæ, & corporis cuſtodienda. 117. Membra Sanctitatis donis largitoris ſint contenta. 120. Ejus forma fuit Joannes. 127. Sacrilegis exoſa. A Diabolo verſa in ſacrilegium. 155. Semper contraria luxuriæ. 174.

Sanguis. Humanus quando fecit mare in terra. 20. Quando offeratur ſine ſanguine. 108. Stephani primus fuſus in Martyrio. 154. Primus effuſus in terram fuit Abel juſti 172. *L. Martyres.*

Sanitas. Neſcit ſanari, qui pauperi neſcit fœnerari. 32. Supereffuſa ubi dilatatum eſt vulnus. 112. Ingrata Medico, qui illam non deſiderat. 113. Redit juſſu Dei. 176.

Sapiens. Ex creatis rebus ſumit doctrinæ materiam; ſtultus erroris cauſam. 89. Unde ex contemplatione creaturæ cognovit Creatorem. Sapientes ſæculi a Dæmone ſtulti facti. 96. Mundi ſapientes unde ſe magnos æſtiment. 118.

Sapientia. Facit virum, e contra inſipientia. 5. Mundana neſcivit, quod lex Divina docuit. 11. Chriſti ignoratur ab eo, qui Deum ignorat. 48. Eſt a Deo. Sapientia humana cæcitas eſt nobis. 76. Domini infinita. 90. Vera Dei ſapientia Chriſtus eſt, quæ fida cordis agnoſcitur. 119.

Sara. Sterilis, & anus præparat tres ſubcinericios panes Dominicæ hoſpitalitati myſtice. 99. Cur illi mutatum nomen. 154. Cur filium vocat Iſaac.

Satisfactio. Tempus illius durat uſque ad mortem. 125. *L. Pœnitentia.*

Saul. Sibi Sacerdotium arrogans, Regnum amittit. 109.

Scandalum. Triplex. 27. Scandalum, & hoſtis idem activum, & paſſivum, & ejus effectus. Scandalum ſcandalorum fuit Judas proditor. Cur lapis molaris alligetur collo ſcandalizantis, pulchre. Scandalum Balaam objectum populo. 27. Publicatum ut puniatur a Deo. 125.

Scena Pietatis erat caro pauperis ulcerati. 121. Tragœdia, & Comœdia habentur. 173.

Scientia. Humana, quid egerit. 5. Ejus fames quid egerit. Capit res latas in anguſto ſermone. 5. Dat alimentum ſalutis. 18. Humana ſcientia cæcamur ex nobis 76. Chriſti merito a Judæo miratur. 85. Habet ramos. 98 Sanctorum quanta. 119. Divina hic ex parte eſt, in cælo erit plena. Scientia fecit paſſiones eſſe notiores. 115. Eſt a Deo. 126. Scire meretur ille, qui ſcire timet. 143. Scientia legis per legem quæratur. 148. Per Deum quæſita, ab hominibus non quærenda 156. Scientia Dei credituris data a Magis. 158. Fidei habet palmam, magis quam ſimplicitas illius. 166. Vera eſt, quæ eſt mixta vir uti. 167. Ad quid Phariſæus accipiat claves ſcientiæ. 172. Ex Phariſæorum ſcientia quæ mala. Eam non acquirit diſcipulus, qui vult pro ſua voluntate doceri. 173. Scire interrogata ut poſſumus. 101.

Scribæ. Jeruſalem quid fecerint de cæleſti doctrina. 158. Scriba præſumens quid audierit a Chriſto. 19. *L. Phariſæus.*

Scriptura. Sacra doctis confert, & indoctis. 20. Ejus myſteria innumera ſi ſingula verba ſingulis libris eſſent mandata, nec ad plenum paterent. 64. Sacra ſæpe non exponitur in longum ob faſtidium auditorum. 101. Æmulis caute declaranda, filiis ſecure, credentibus confidenter, incredulis conſtanter. 112. Dum eſt clara, illi innitendum tota ſimplicitate. Sacra Evangelii tota myſteriis plena. 146. Sacra, cavendum, ne per audientis imperitiam veniat ad animarum detrimentum. 156. Melius per Deum explicatur, orantibus ad hoc fidelibus. 5. ut manifeſtetur 96. *L. Evangelium. L. Doctor. L. Concionator.*

Secretum. Quomodo dicatur ſecretum, quod coram hominibus fit. 9. Secretum poteſt eſſe publicum, & e contra. Sciri non poteſt. 61. Aperiretur, ſi homo diligentius attenderet. 101. Chriſto declaratum cur. 160.

Segetes. Adriæ igne conſumuntur, cum eis adjungitur. 116.

Semina. Deſcribuntur; de corruptione ſuſcitantur in propria forma. 103. In ſemine tota arbor, & vitium ſeminis eſt vitium totius arboris. 111. Semini fructus deſervit. 112. Docent noſtram reſurrectionem. 118. Boni certaminis quæ. 119. Eis dat incrementum Deus.

Sempiterna. Deſeruntur ab iis, qui temporalibus inhiant. 22. Pro illis laborandum. 124.

Senex. Dicitur extraneus eſſe conjugi 88. Sibi mortuus, & ſoboli negatus. Cur ſenis filius neſcit vinum. Senectus defæcata vitiis, & incendiis juvenilibus exempta. Longa ſenectus ſpem poſteritatis amittit. 90. Senectutis Sacramentum eſt procedere in virtutibus. 91. Habet membra arida, & rugis exarata. 92. Senectus prægnans eſt omnibus riſui. 92. Senex dicitur

Digitized by Google

moribus, & ſapientia, non tempore, vel ætate. 5. Dicitur ſenectus ætas occidua. 87. *L. Anus.*

Senſus. Senſus noſtri quomodo faciant nobis ſcandalum. 27. Dati ad vitam. Senſus ſpirituales in avibus cœli. 98. Divinus celatur in lege, Prophetis, & Evangelio. 99. Senſus noſtri ſuſcitantur ex metuenda intonatione Evangelii. 115. Attinentur Apoſtolico vigore. Fucis decipiuntur. 116. Cur modum tenere debeant ſenſus ſacræ Scripturæ. 125. Ille melleus, qui ore profert nil amarum. Humani perturbantur ex virtute Joannis, & feritate Herodis. 127. Senſus perverſus audire non poteſt, quod ſemel ſtatuit odiſſe. 131. Cur lateat in littera. 132. Divinus verbis celatur humanis. 139. Humani ab innumeris vitiis rapiuntur. 171. Senſus, licet malevolus, poteſt eſſe verax. 173.

Sententia. Condemnationis humanæ ceſſavit ab Adventu Chriſti in mundum. 90. Eam accelerare in reum non vult Chriſtus. 125. Eam fugit, qui accuſatorem refugit. 145. Ad eam rapitur, qui noluit pervenire ad gratiam. 158. Cognitoris decepta, quæ interemptum non perdidit, ſed promovit. 173. Mundi amariſſima per miſericordiam ſublata. 6.

Separatio. Bonorum, & malorum in Judicio ſanctos conſolatur. 47. Vitia ſeparatione vincuntur. 116. In ſeparatione membrorum fœda pernicies. 132. Separatio dat mala, congregatio vitam. Separatio terrena eſt conjunctio cœleſtis. 164. *L. Diſcretio.*

Septimus. Numerus ampliſſimus ſacramentis, & quomodo. 139. Natus ſeptimo menſe. 56.

Sepulchrum. Habet januam duræ mortis duriorem, & clauditur duriſſimo lapide. 65. Ejus viſus elevat mulierem viſu arboris proſtratam. 74. Domus mortis fit manſio vitalis. Ex ſepulchro fidei naſcitur Chriſtus. 75. Lapis ejus quomodo titulus vitæ & mortis. Sepulchrum eſt pectus, in quo Chriſtus adhuc habetur mortuus. Eſt opprobrium prævaricationis mulieris. 77. Titulus reatus illius, & alia. Mulieres in ſepulchrum ingrediuntur, ut conſepultæ Domino totam fidei reſurgerent in ſalutem. Et Chriſto conſurgerent. 82. Qui mori non poteſt, ſepulchrum timere neſcit. Sepulchrum erat domus, ubi recumbebant Diſcipuli propter metum Judæorum. 83. Sepulchrum carcer cadaverum deſcribitur. 118. Homo eſt ſepulchrum hominis. 120. In naturali limo cadaver vermium morſus neſcit, prævenit putredines, & fœtores. 121. Se ſe ſepulchris Dæmones mandant, ut homines adhuc vivos redigant in ſepulchra. 16. Ad Chriſti præſentiam de ſepulchro exeunt homines. 16. Epulo erat pompæ ſepulchrum. 121. *L. Dæmon. L. Angelus.*

Serenitas. Gratior poſt tempeſtatis obſcura. 84.

Sero. Declaratur hoc adverbium, quando Dominus diſcipulis apparuit. 84. *L. Veſpere.*

Sermo. Anguſto ſermone latæ res non bene aperiuntur. 5. Sermo ornatus eſt auribus, ſicut naribus odor. 18. Accommodetur tempori. 20. & 21. Conceptus ſermo, dum evaporari non poteſt, quid faciat. 57. Brevis, & ſubitus, antequam illuſtret oculos, jam refugit: nec dat lucem, ſed pavorem. 64. Divinus ſermo ſine Deo populis non redditur. 77. Feſtinus & fugit, & transvolat quæſtiones. 82. Mundanus ſervit humanis ingeniis; divinus eſt in poteſtate dantis, non dicentis. 86. Divinus dominatur, non ſervit. Cum venit audiendus; cum non venit ſuſtinendum. Sacerdotis ſi differtur, non auferatur. Exuberat, cum dat Deus. 86. Brevis non poteſt concludere omnia. 86. Totus occupandus in utilioribus. 91. Humanus vocat, ubi eſt Angelicus. Auditor longum faſtidit ſermonem. 101. Juſſus imperantis profertur ſecure. 107. Officioſus non negatur, licet eloquium ſit imperitum. Feſtinus non revelat divinæ ſcientiæ ſecretum. 112. Tripartitus ordo ſermonis quid faciat. 115. Sermo Apoſtoli communiter lectus quid agat. 120. Frequentatus generat faſtidium. Differendus, cum tempus dicendi tranſactum eſt. 121. Melius auditur, cum vires animi ſunt reparatæ. 122. Cur Angeli ſermo Mariam turbaverit. 140. De die in diem differtur ex magnitudine myſterii. 145. Sermone brevi interdum res amplæ concluduntur. 160. Dominicus ſermo imperitis contrarius, & quomodo. 164. Differendus potius, quam feſtinandus. 173. Sermo Angelicus divina loquitur. 156. *L. Evangelium. L. Concionator. L. Doctor.*

Serpens. Habet caput addictum homini. 173. Fuit puella ſaltatrix. Germina ſerpentis antiqui extincta ab effuſione ſanguinis Joannis. Serpens latebat in Saltatrice. 174. Tunc tendebat ad mortem Chriſti. *L. Diabolus. L. Herodes.*

Servare. Servans relinquenda, alienorum cuſtos eſt, non ſuorum. 22. Ex avaritia homo multa ſervat, non ſibi, ſed aliis; & ad ſuum cruciatum. 122.

Servire. Deo non poſſunt, qui ſerviunt pecuniæ. 28. Uni Deo ſervire libertas; pluribus captivitas. 61. Quam utile ſervire pauperi debili. 122. Domino debemus ſervire, & quomodo. 161. Ei ſoli, non aliis, & cur. Attamen totam homini, Deo nullam impendimus ſervitutem. Ut ſerviendum Domino ex debito.

Servitus. Eſt libera penes patrem. 3. Hominis ante incarnationem Chriſti. 6. Noſtra ſit Deo; ne poteſtatibus iniquis ſit. 20. In habitu ſervitutis manent hic filii Dei deſignati. 71. Metus indicat ſervitutem. 101. In tota ſervitute ſæculi fuit notitia Domini quando. 102. Præſumptrix punitur, cauta remuneratur. 119. Turpiſſima peccati. 114. In Evangelio non eſt amiſſa, ſed mutata. Melior devota ſervitus, quam vaga, & præſumpta libertas. Evangelica maculam abſtergit ſervitutis. Servitus ſervitute pellitur. Evangelica tantum Deo dare jubet, quantum olim mundo. 114. Servitus peccati tollitur, & ſuccedit ſervitus Dei. Diaboli habet pro præmio finem vitæ, & inchoationem pœnæ. Servitus Dei eſt vera dominatio. 115. Tota ſervitutis conditio abolebitur in cœlo. 139. Sæculi tota tolletur poſt Antichriſtum. 156. Præſtita hero cœnanti deſcribitur. 161. Facit magnificum Dominum. 170. Divina præponenda humanis affectibus. 19.

Servus. Dei ſtat, hominis jacet 19. Servus Dei mala patitur ad coronam, hominis ad pœnam. Servus ventris dicitur Jumentum. 22. Vult Regnum cum timore. 23. Quid agat erga Dominum. 26. Servus Dei injuriantibus parcit 38. Erit cum Deo in gloria. 40. Tot ſervos habet miſericors, quot nummos. 54. Domini occiſo Domino ſervorum ſcelera, ad totam domum vindicta pertendit. 78 Nulla charitas ſervorum, quando epulantur recenti adhuc funere Domini. 83. Servi Domini ipſum præveniunt, ne de ſilentio reatum ſuſtineant. 97. Servi Domini, ut ad Deum accedant, & illi loquantur, & quid. 97. Non patiuntur videre fœditatem Dominicæ meſſis. Dei quantam habeant ſcientiam. Servus rapit gratiam a Domino ſpretam. 100. Servus eſt, qui pretio taxatur. 102. Anima dominante, corpus eſt ſervus pretioſus. Devotus juſſa facit, contumax non facit. Nemo ſervus fit ex ſe, ſed vocatus. 109. Servus, & captivus fuit homo ſub lege quomodo. 116. Sed gratia Dei liberatur. Non vult naſci Dominum. 158. Illi mortem præparat, ut careat ſervitute. 158. Servus Dei eſt homo, qui creatus, redemptus, & emptus eſt. 161. Servus cœnæ Domini aſſiſtens deſcriptus. 161. Ni vigilet, in craſtinum manicabit ad verbera. Ei lex eſt, quicquid circa illum fecerit Dominus. Ut cognoſcat homo, quomodo Deo ſerviat. Suis ſumptibus vivens accuſat Dominum. 163. Inquirat, non quare velit, ſed quid fieri velit Dominus. 166. Servus Deo famulans vacet a terrenis. 179. Quam peram, panem, & æs portare debeant. Servi peculium pertinet ad Dominum. 15. Manumiſſus a Domino induto ſervitutis habitu. 96.

Sibi. Attendere quis dicatur, & quomodo. *L. Attendere.*

Signa. Indicant rem inveniendam. 159. Signa, ſeu miracula cui præſtanda, & ad quid. 11. *L. Miraculum.* Signa Diabolo obſunt. 11.

Silentium. Per quod peccator pervenit ad veniam quale. 34. Cur ſileat Chryſologus tempore paſſionis Chriſti. 77. Dominus auget, & rependat pii ſilentii uſuram. Chryſologi ſilentium. 86. Silentium, & verbum a Deo. Ne ſimus de eo ingrati Deo. Culpa tacentis non eſt, ſi jubetur ſilentium. 86. Ex ſilentio naſcitur vox, quomodo. 92. Arguit reatum. 97. Ex ſterilitate fundi inducitur ſilentium. 107. Silere virtutes, eſt opus dexteræ; propalare, ſiniſtræ. 9.

Simeon. Sanctus Dominum videt, antequam moriatur. 106.

Similitudines. Cur vernaculæ tradantur. 39. Cur datæ a Chriſto. 47. Ad docendum ignaros 106. *L. Exemplum. L. Figura. L. Vulgaria.*

Simplicitas. Habet gratiam innocentiæ, fructum fidei, non ſcientiæ, & virtutum præmium. 166. Civem bonum facit, non facit militem fortem. Hypocriſim prorſus ignorat. 172. Cum ea, & cum veritate Agnum Dei immolamus, & cur.

Simulacra. Idolorum ſemetipſos facientes Dei imaginem amittunt. 165. Nec ſunt hæc ludicra, ſed crimina.

Sinapis. Granum ſimile Regno cælorum: late ſerit. 98. & cur. Seminandum in noſtris mentibus. In integritate ejus grani virtus occulta apparet, ſi teratur. Sinapis arbor, dum claudit oculus, aperit 99.

Singulare. Non refertur exemplo. 61. Singularitas Deo non eſt accepta, ſed unitas. 132. Illa non admittit exemplum. 153. Eſt mala ſingularitas. 170. A Dæmone cur. 16.

Siniſtra. In ea eſt nobis pars vitiorum, & quæ. 9. Mala ſiniſtræ. Siniſtrum non recipit divinitas. In Angelis nil ſiniſtrum. 87. Ut ovis Dominica ceciderit de dextera in ſiniſtram. 168. *L. Dextera.*

Sitis. Ut curetur frigido fonte. 46. & 79. Poculum aquæ frigidæ viatori penitus ſitim non extinguit. 122. Ad tolerantiam provehit. 124. Unda ardenti non extinguitur, ſed augetur. 172. Draconis erga Dominum. 174. *L. Poculum.*

Sobrietas. Cautiſſima ſervanda in ſenſibus Evangelicis, & cur. 125. Sobrietas in cibo uolis. 41.

Societas. Bona, & cur. 170. A divina ſocietate ſubducti poſſidentur a Dæmone. 36. Societatis amor timorem ſervitutis aufert quomodo. 166. *L. Unio.*

Socrus. Dividitur a ſponſo, & ſponſa quomodo. 164. Socrus ſynagoga occidit filium, ne videret conſortium nurus. Socrus Petri infirma.

Sol. Jubar ſolis clariorem perficit diem. 8. Ejus radii occultari non poſſunt. 9. Tangit ſtercora, nec inquinatur. 94. & 35. Hemorrhoiſſa non minor ſole. 36. Fraudatores accuſat. 54. Oculis lippientibus dat tenebras. 60. Importunum tenebrarum aſpectum. 61. Eo fugiente, ad noctis ſolatium, quid de ſplendore lunæ, & ſtellarum poteſt remanere? 78. In reſurrectione Domini ante tempus occurrit. 81. Tutius annui metas temporum percurrit. 87. Revocat feſta natalitia. Quid ſplendidius Sole? 101. Habet lucem geminatam. 103. Non indiget luce 110. Quotidie naſcitur, & moritur. 118. Sole Sancti clariores. 120. Solis radiis erumpentibus viſus hebetatur humanus. 146. Ejus ſplendor illuminat Cælum 149.

Solatium Eſt in pœnis, cum ſunt generales. 101.

Solemnitas. *L. Feſtivitas.*

Solitarius. Patet omnibus ſemper. 164. Solus ut poſſit eſſe in multitudine. 36.

Solvere. Juſſione ſolvitur manus, quæ juſſione fuerat ligata. 32. Quomodo tarditas ſolutionis a Deo compenſetur. 77. Solvere indebita coactus, maxime deprimitur. 137. Solutio cautionem rupit. 62. Solvetur mundus quomodo. 101.

Somnia. Revelata a Joſeph illi vitam ſervarunt. 174.

Somnus. Chriſti in navi periclitante cur. 21. Somnus ſæculi eſt inſomnia. 22. Cur ſomno indulgendum. 24. Mors apud Deum ſomnus eſt 34. Dominus adhibet ſomnum in muneribus dandis, ut pietatem velet. 39. Eſt etiam ſomnus mœroris. 81.

Spectaculum Eſt in cælo, ubi in terra eſt conflictus divitis, & pauperis. 124. Mala ſpectacula bonos polluunt. 155. *L. Scena.*

Specula. Cæleſtis oſtendit Mammonam dominari Mundo. 126. De ſpecula confeſſionis Zachæus vidit veniæ largitorem. 54.

Spelunca. Cur memorata in ſepultura Lazari. 65.

Spes. Speramus, quod non videmus. 62. Expectemus, quod ſperamus: cum advenit ſpes ceſſat. 10. Spe, non re homo deſignatus, non promotus ad cælum. 62. & 71. Spes non videtur, & per patientiam expectatur. Omne genus hominum ſpe ſubſiſtit. In ſpe gloriamur. 110. Spes ad menſuram plenitudinis Chriſti perducit. Perfectæ virtutis eſt, quod in re non teneas, ſpei robore poſſidere. Spes tota fidei Chriſtianæ eſt in reſurrectione mortuorum. 118. Eſt donum Dei. 135. Spes peccatorum promota ad veniam a Domino. 168.

Spinæ. Per falcem dum ſucciduntur, magis accreſcunt. 115. Spinæ camporum uruntur. 164.

Spiritus Sanctus. Quomodo faciat interdum partus acerbos. 56. Ubi generat, Virgo parturit. 57. Unius ſubſtantiæ cum patre, & filio. 58. Deus eſt cooperator patris, & filii. 60. Negatus ab homine, negatur pater, & filius 62. Non eſt in ebrio. 88. Vitiorum victor intrinſecus receptus paſſiones forinſecus concidere. 115. Mariam fœcundat. 117. Unitis illabitur Apoſtolis. 132. In Pentecoſte ſignificatus per numerum ſeptenarium quomodo. 139. De ſpiritu natus ſpiritus eſt. 142. Cur adfuerit cum Patre in baptiſmo Chriſti. 157. Cur aquis ſupernatet in ſpecie columbæ. 160. Cur in igne ſuper Apoſtolos. 164. Ejus ignis mortalium frigida corda ſuccendit. 169. Una cum Patre, & Filio cuncta ſæcula diſponit per omnia ævi ſpatia. 174. *L. Anima. L. Trinitas. L. Deus. v. Serm. in ſymbolum Apoſtolorum.*

Splendor. Ad cæcitatem ducit. 124. Splendor ſupernus eſt velamentum. 142.

Sponſa. Chriſti eſt Eccleſia, quomodo. 22. Non ſeparatur a ſponſo. 57. Sponſam ſuam M. Virginem recipit Chriſtus, non præripit alienam. 140. Conjux ſponſa vocatur ex divina lege. 145. Mater, & ſponſa Paſtoris eſt ejus Eccleſia. 175.

Sponſalia. A quo bene tractentur, & quomodo. 140.

Sponſus. Quærens ſponſam, jejunia deponit, & totus datur gaudiis. 31. Facit, quod vult ſponſa. Chriſtus Eccleſiam ſponſam ſalutat cur. 76. Ad ſponſi thalamum quis admittatur. 141. Sponſus Joſeph cur. 146.

Sputum. Sputo Domini ſanatur cæcus. 176.

Stare. Stant omnia Dei nutu. 176. Stamus cum bonis operibus erigimur ad profectum. 54. *L. Servus.*

Stella Quid ſtellis ornatius? 101. Illæ ſignant tempora noctibus, & viantibus dant ducatum. 103. Quot cælum ſtellis, tot virtutibus Sancti eluceſcunt. 120. Unam cœpit habere Chriſtus. 156. Servit Magis. Magis apparuit non arte, ſed a Deo, deſcriptive. 156. Stella ducens Magos erat Chriſti, non Chriſtus ſtellæ, & quomodo varie. 156. & 157. Et cur per ſtellam ducatur Magus. Cui militant ſydera terreno imperio non tenetur. 158 Eſt lingua cælorum. 159.

Stephanus. Sic dictus a Corona, & cur. 154. Martyrum primus. Et alia de eo.

Sterilitas. Naturæ cur. 87. Partus mulieris ſterilis dicitur intempeſtivus 88. Abrahæ, Saræ, Rebeccæ, & Annæ fœcundata 90. Cum parit, dat documentum vitæ mortuorum, & ſalutis deſperatorum. Eſt opprobrium. 92. Miſera apud homines; non apud Deum. 92. Saræ. 99. Mundi fœcundata. Sterilitas fundi ſilentium indicit. 107. *L. Eliſabeth.*

Stillicidia. Rigant, non necant germina. 143.

Stimulus Stimulis peccati inſervire, eſt vivere peccato. 113.

Stipula. Cain in ſacrificio fuit ejus incendii fomentum. 109.

Stultus. Ex creatis rebus cauſam invenit erroris. 89. Creaturas exiſtimat Deos. Dives congregans. 104. Qui turpitudini, vitiiſque ſervit. 114.

Sublimitas. Ducit ad ruinam. 124.

Subſidia. Vitæ non deſunt commorantibus coram Deo, & cum Deo. 166.

Subſtantia. Data filio facit eum egere, negata divitem ſervat. 1. Patris eſt tota in filio. 4. Hominis ſunt beneficia naturalia. 5. Ac libri legis. Servata generat tineam. 7. Direptioni exponitur. Eccleſiæ ſubſtantia quæ fuerit. 36. Cæleſtis neſcit includi terrenis ergaſtulis. 81. Subſtantiæ verſæ, caveamus, ne fama ad patrem familias nos præcedat. 125. Quam ſubſtantiam acceperit homo, & perdiderit. 162. Subſtantis cicæ, & potus quando portanda. 8.

Succurrere. Succurrunt generi ſanctæ divina, quando deſunt humana. 156.

Sudare. Qui ſudat in interpretatione verborum Chriſti, habet fructum. 96. *L. Labor.*

Superbia. Perdit, quod labor acquiſierat. 161. Ut de bono quærat facere malum. 168. Mundi a manſueto victore inclinatur. 170. Murmurantium a Domino compreſſa. 168. Quod ſuperbia amiſit, acquiſivit humilitas. 23. Flamma ſuperbiæ quid cauſet. 94. Ex pompa quare. 16.

Supplicare Forma ſupplicandi eſt oculos ſurſum levare. 65 Inter Deum Patrem, & Filium non eſt neceſſitas ſupplicandi. Pura ſupplicatio eſt incenſum Deo gratum. 87.

Supplicium. De eo Dominus perficit argumentum fidei. 90. Damnati nullum eſt, ubi non eſt pœna peccati. 135.

Superſtitio. Gentilium irridenda quæ mala fecerit. 5. Ab omni ſuperſtitione cavendum. 18 Gentilium in Kal. Januarii. 155. Phariſæorum in lavandis manibus. 171.

Surgere. Peccator per pœnitentiam ſurgit de ruina, de inferno. & plus ſurgit, quam corruit. 3. Item. 2. Surgit Martha prius in fide, quam Lazarus in carne. 63 Mulier proſtrata viſu arboris, ſurgit viſu ſepulchri. 74.

Surſum. Quod ſurſum eſt, ſuper omnes eſt. 137. *L. Supplicare.*

Symbolum. Eſt pactum vitæ, ſalutis placitum. 58. In corde

Digitized by Google

curd. ponendum. Debet audiri, & reddi. 59. Corp re, & animo ejus auditores mundentur. Menti, non chartis mandandum. 59. 60. & 61. Brevitas illi a dat maatus latiſſimos credulitati. 61. Humano more quid ſit. 61. Illud quærit Deus a nobis non per ſe, ſed propter nos. Qu æque illud memoriæ mandet. Explicatio illius in parte a morte Chriſti. 83. Explicatur a Chryſologo a Ser. 56. ad 62. incluſive, v. *Ipſos ſermones*.

Symphonia. Ex variis inſtrumentis, quam auribus Chriſti Magdalena exhibet. 93. Citharæ Davidicæ ad permulgendos animos ex intelligentia. 115. Fit ex diverſo genere, ſed voce conſona. 116. Cæleſtia jugiter auditur a ſanctis. 174. Cæleſtis cantata in reditu peccatoris. 6. Quando aſſumenda ſymphonia ſpiritualis. 6. Cæleſtis quid agat. 10. Pietatis fugat invidum. 4.

Synagoga. Figurata in ſocru Petri febrientis. 18. Habet manum aridam. Ser. 32. Proruit ante Chriſtum. 33. Figurata in filia Archiſynagogi. 36. Dum ad eam Chriſtus tendit, Eccleſia Gentium ſanguinem fundebat. Moritur, dum Chriſtus Eccleſiæ ſubvenit. Cur ſit Hebræorum, non Chriſti. 48. In ea accubuit Chriſtus, quando occubuit. 95. Ut perdiderit Chriſtum ab Eccleſia inventum. 95. In Judicio arguetur a Chriſto. Semper diruta, nec ſurgit in fabricam cæleſtem; niſi Chriſtianus eam in culmen Eccleſiæ apparaverit. 102. Ejus pondera graviora ſarcinis Idolorum. 105. Optime comparata arbori fici. 106. In ea Chriſtus nullum fidei fructum reperit. Stercoratur miſeratione Gentium. Accepta lege ad multa fuit fornicaria, & adultera deſcriptive 115. Deſpicitur a lege. Adulterii accuſata. Eam ad Chriſtum obtitur Apoſtolus revocare. Ipſa mortua, non lex. Ejus filii progenies Viperarum. 137. Haberet Innocentes filios, ſi Chriſtus non fugiſſet. 153. Suo marito diviſa myſtice. 164 Hæres diviſa de conſortio Eccleſiæ, & Chriſti. Mater Eccleſiæ & ſocrus occidit filiam, ut illius in nutum extinguat amorem. Chriſtum habebat, & non videbat. 169. Verbum unum, ideſt Chriſtum ex decem verbis legis perdiderat, & quomodo. Repulit Chriſtum juncta Diis Gentium. Furata eſt Dominicam reſurrectionem; teſtes falſos conquiſivit. *L. Lex. L. Hebræus.*

T.

Talentum. Moritur ante tempus homo, qui Dei talentum ſibi creditum diſſipat. 125.

Tartarus. Tartareus odor nec ſuſtinetur a porcis. 17. Cauſa ejus cum Chriſto in reſurrectione Lazari diſcurſive. 65. Juſſus capere reos tenebat, & innocuos. Deo, dicit, ſervare præcepta ſua. Reſtituit Lazarum ſubito, ne eo moram agente omnes reſurgerent mortui. Ante Domini Adventum juſtos, injuſtoſque tenebat. 66. Domino reſurgente corripitur. 74 Ejus lex ſolvitur. 82. Ejus miniſtri impiorum animas repetunt. 104. Januæ illius confractæ ariete Crucis. 123. Cum ſit carcer Tartari, quare non curamus a malis evadere? 124. Divites recipit nudos. 125. In eo Herodes mercedem habuit. 174.

Tectum Centurionis quare negat Chriſtus intrare. 15. Corpus eſt Tectum repellens divinam acceſſum quomodo. 102. Illud Dominus intrat.

Temeritas. De ea ſubimus crimen. 151. Eſt, tacita loqui; diu repoſita proferre; origines cauſarum aliquando perſcrutari. 166.

Tempeſtas. Gravis, & quæ tempore Chryſologi. 20. & 21. Dum adeſt, dicitur Chriſtus dormire in noſtra Navi Magna commutatur in maximam tranquillitatem quando. 21.

Templum. Dei eſt Chriſtianus. 85. In quod Dominus aſcendit, ut diem feſtum a cælo præſtet perfectum. Et ne aſcendat, homo cum Chriſto in cælum non aſcendet. Dei mundandum. 91. Ut ſervirent Sacerdotes templo Salomonico 92. Factum maſſa ſanctitatis. 99. Templum Deo factum de limo carnis noſtræ. 142. Eſt corpus humanum. 143. Maria eſt magnum Deitatis Templum 144. Ejus ſanctitas Deum invitat ad habitandum. 171. Dei eſt corpus noſtrum. 12. Humana pectora per quæ conſurgant in Templum Dei. 43. Dei virginis uterus. 59.

Temporalia. Illis inhians deſerit ſempiterna. 22. Si temporalia male dolent, quanto magis æterna? Bona deperdita revocentur orationa ad Deum. 46.

Tempus. Dæmon non obſervans tempus, de tempore queritur. 16. Excluſum ab æternitate. 34. Tempus attulit temporalitatem. Tempora mala facit nobis Dei contemptus. 43. Tempore indulgentiæ confitendum. 46. De præteritis pœnitendum, de præſentibus gaudendum, de futuris metuendum quare. 46. Tempus aliquando impedit explicationem myſteriorum Dei. 56. Ad tempus loquendum. 57. Temporis in articulo non negatur gratia. 60. & 61. Brevitas temporis expers prædicationis longæ. 61. Deus auctor temporum. 65. Non ſinit morari in aliqua re. 72. Zacharias offendit. 88. Præſcribit homini, non creatori leges. 90. Quomodo revocatur. 92. Ad tempus noſtræ pœnitentiæ refertur Meſſis. 97. In miraculis Chriſtus tempori ſervivit. 102. Tempora eundo volunt. 103. Legem excluſit. 114. Elapſo tempore dicendi ſermo differtur. 121. Pœnarum excludit tempus ſatisfactionis. 125. Cito pœnitendum, ne perdamus tempus ſatisfactionis. Quod excluſit tempus villicationis, includat perpetuitas donationis Chriſti. Adempto tempore benefaciendi, homo cupit benefacere. Tempora deficiunt ad laborem Villicationem qui amittit, cito moritur. Tempora neſcit auctor temporis; ac Chriſtus propter hominem diem ſuſcepit, & tempus. 131. Cum non patitur amnis dici, dicantur aliqua. 134. Ex tempore loquendum. 140. Reſipiſcendi; dandum peccatori. 151. Salus non agnoſcentes arguitur a Chriſto 164. Numquam eſt breve ad pœnitentiam. 167. Tempus non erit in gloria. 82.

Tenebræ. Vitiis amicæ. 24. Lucem fugant, redeunt luce diſcedente. 44. Fugatæ in nocte reſurrectionis Chriſti. 77. Occupaverunt diſcipulos in paſſione Domini. 78. Mœroris, & formidinis quales. 84. Avaritiæ. 104.

Tentatio. In eam vadit, qui ad orationem non vadit. 43. Eſt vita hominis. 67. Quid ſit. 71. Eſt prævia miniſtra diaboli. 72. Ejus pondus incurvat. 77. Utilis dum ſuperatur. 113 Quando dicatur Deus inducere in tentationem. 70. & 71. *L. Oratio Dominica.*

Terra. Cur vocatur a Davide ad jubilum. 6. Tremuit, quando dominator ab inferis aſcendit. 74. Supernatat liquido elemento juſſu Dei, non natura. 101. Quid ea ſalubrius? Prius facta, quam fructus; ſed illa pretioſior cur. 117. Provehit ad Cælum. 124. Cum peccatorem accuſat, tunc Deus inquirit. 125. Vernat floribus ſuis. 130. Ab ipſa producta ſylveſcunt deficiente Agricolæ ſolertia. 132. Non fructum ante laborem. 142. In terris a nobis parantur, quæ habeamus in cælis. 144. Diluvio ablata. 147. Juſſa a Deo proferre fructus ſpontanea ſervitate. 148. Terra ſævtente quomodo trepidet Cælum. 150. Suo cinere ſaginatur 164. Purgatur igne, ut reddat fructum In terra calore germinant omnia, humore nutriuntur. Noſtri corporis origo. 166. Prælibavit noſtri baptiſmatis formam. Natos homines ante producebat ad mortem, hos ad vitam producit jam renatos. Terram urit Invidia. 170. In terra fit ſæpe voluntas noſtrorum hoſtium 70. Præſervat cadaver noſtrum a vermibus, & putredine. 121.

Terræmotus. In Chriſti reſurrectione. 74. Utinam levis turbo fuiſſet in Paradiſo. Maximus erit in Judicio. 77. Si conſervi præſentiam terra non ſuſtinet, quomodo Judicem ſuſtinebit!

Terreni. Velantur terrenis indumentis. 82. Renati cæleſtes imaginem Dei portent. 117. In terrenis rebus Vicarius Domini eſt homo. 148. Herodes terrenis inhians, irruit in Divina. 152. Ubi nil eſt terreni uſus, ibi totum eſt cæleſtis ordinis. 153. Terrena deſpicienda. 163. Terrena habere dubitans, cum ſentiat jam ſibi dari cæleſtia, punitur incendio. 163.

Terror. Noxios proſternens, mox ad conſcios recurrit. 77.

Thalamus. Ad ſponſi thalamum quis admittatur. 141. Intra thalamum Deus ſuam Virginem capit.

Theſaurus. Noſter in cælo repoſitus conſervatur. 7. Vectores theſauri noſtri in cælum ſunt pauperes. Theſaurus eſt cælis manus pauperis. 8. Regalibus theſauris nummulum anteponens animum plebejum habet. 22. Ad ſecuritatem pone theſaurum, ubi Chriſtus eſt. Elevat, & demergit cor hominis; & quomodo Præmittendus in cælum. 11. & 25. Theſaurus bonorum omnium Chriſtus eſt. 129. Noſter pauperibus dandus Theſaurus ſcientiæ Dei a Magis datus crediturus. 158. Exhauriri non poteſt ille, de quo ſufficit nummus. 14. Temporalis theſaurizatio arguitur a Domino, æterna vero jubetur. 25.

Thomas. Cur vulnera tangere avet: late. 84. Ejus curioſi-

Digitized by Google

rioſitas quid potuiſſet parere. Omnium hominum incertum curavit. Spiritu prophetico cognovit Dominum retinuiſſe vulnera. Ceteris præſtat ſponte, quod ille tardius implorat. Neceſſaria illi vulnerum Chriſti oſtenſio, quia putabatur ſpiritus. Ex vulneribus effudit fidem.

Timor. Cum timore, & humilitate communicandum ex Centurione. 15. Ceſſat, ubi eſt cupiditas victoriæ. 22. Ad eum venit, qui vult vitam. 62. Ejus caligo ſuperat tenebras noctis. 84. Timor eſt cum Deo loqui. 86. Nimius a ſe mentem expellit. 88. Indicat ſervitutem. 101. Timor priſtini lapſus non debet noſtram tardare converſionem. 115. In cauſis homines, non Deum timere, facile a juſtitia deviatur. 127. Nemo volens timet. 135. Timet dicens interdum, ne obſit audientibus. 137. Timorem non habet, qui invenit gratiam. 142. Non eſt timor, ubi Divinum eſt negotium. 144. Timor ex majeſtate Dei inviſibilis quid fecerit toti creaturæ. 147. Amare non poteſt, qui ſatis timet. Pavore mors ipſa lævior Timor non temperatus amore devotam ſervitutem efficit contumacem Timeri non eſt, qui pietati obſequitur. 160. Timere non poteſt natus ad Dei amorem. Salutari timore quomodo concipiamur a Domino. 171. Timet, qui perdit, non qui invenit. 144 Quis eſt, qui non timeat? Timere neſcit infans. 150. Timor magiſter noſter. 15. Timor conſcientiæ 36. Timens ſcire, quæ mereatur ſcire. 143. *L. Pavor.*

Tinea. Clauſtris clauditur, non excluditur. 7.

Tituli. Affixi limitibus dominum prædiorum proloquuntur 154 Tituli ſervitutis D. Pauli, qui. 161. Inhumanitatis Epulonis. 66.

Torques. Joſeph fuit ex auro. 174. Joannis ex cruore.

Tortor. Domeſticum tortorem in ſe habere ſemper diligit invidus. 172. Tortor gulæ, ventris, & luxuriæ eſt fames. 1 *L. Carnifex.*

Traditiones. Patrum temporibus roboratæ a Chriſtiano non diſputantur, ſed venerantur. 85.

Trahere. Proximum ad Deum, licet invitum, debemus, & quomodo. 10. Dæmones trahuntur ab hominibus ad Chriſti præſentiam pro ſententia recipienda. 16. Quomodo trahamur a Chriſto inviti. 50.

Tranquillitas. Maris Chriſtiani eſt a Chriſto. 20. Quando fit ex tempeſtate. 21.

Transfretare. Quid ſit myſtica maris transfretatio Chriſti. 17. Cur, quando turba eſt circa Chriſtum, ipſe transfretat 19.

Trepidatio Aliorum cautela, & munimen noſtrum eſt. 175.

Tria Exempla, protulit Dominus in commendationem ſuæ pietatis 55. Tribus teſtibus pii animantur, impii confutantur. Chriſtus cur tribus diebus mortuus. 59. Tres menſuræ ut Trinitati applicentur 99. Tria tempora, per quæ Chriſtus a Synagoga fructum quæſivit. 106.

Tribulatio. Permiſſa a Deo, ut ad ipſum redeamus. 5. Tribulatio eſt prima, quæ juſti viri conturbat infantiam: ſed petientem majora erudit. 110. *L. Adverſa. L. Mala.*

Tributa. Non citra juſtum exigenda. 137.

Trinitas. Ei placet, quod filio placet. 23. Tres vigiliæ, & quæ in expectationa ejus. 24. Quis ad ejus beatitudinem mereatur pervenire 44. Divina filii generatio ut ſit. 57. Gratia Trinitatis in triduo ſepulturæ Chriſti declarata. Æqus in omnibus. Una Deitas, virtus, gloria in Trinitate 59. Aperta in Credo in De. m &c. quomodo. 60. Trinitas in perſonis, unitas in Divinitate, diſtincta perſonis, non diviſa ſubſtantiis. Divinitas nec Trinitate dividitur, nec confunditur unitate. Perſonæ ſunt unius majeſtatis, & gloriæ. Quid valeat Trinitatis confeſſio, oſtenditur. 71. Deus pater homines dignatur hæredes, Deus filius non dedignatur ſervulos cohæredes; Deus ſpiritus ſanctus carnem conſortem divinitatis aſſumit. 71. Deus unus eſt, in omnibus æqualis majeſtas. 82. Et alia de Trinitate. Pater eſt alius perſona, ſed ipſe ſubſtantia, & alia de Trinitate. 88. Figurata in tribus farinæ ſatis 99. Medius, ex quo Trinitas tota cognoſcitur, fuit Joannes. 127. Remunerat ferventes in ſui amore. 130. Cur tota in Chriſti baptiſmate. 157. Cur ad ejus præſentiam non refugit Jordanis, ut ad Arcæ præſentiam. 160. Ut curru, ſeu quadriga toto orbe feratur, & ad quid. 170. Aſcendit bigam, duos populos vocatura

Tripartitus. Ordo ſermonis præbet ſalutiferam eccleſiaſticæ doctrinæ diſciplinam. 115.

Tripudiare. Dicuntur penetralia domus in exultatione. 175.

Triſtia. Non miſcenda gaudiis. 175.

Triticum. Ex Apoſtolo docet noſtram reſurrectionem deſcriptive. 118. Docet non tam manducare, quam ſapere; cogit non tam laborare, quam credere. Granum tritici eſt Chriſtus. 126. Judæus pro tritico lolium dedit. 164.

Triumphare De ſuo Tyranno, ideſt peccato, ut homo poſſit. 113. De paſſionibus gratia Chriſti poſſumus. 115. Seculis qui vult mandare triumphum, occultum conflictum non patitur inire. 150. Triumphi ſingularis trophæum quale. 170.

Tuba. Ducit militem ad bellum. 6. Militaris quid agat. 14 Spiritualis quid Cœleſtis mentes ovium inclinatas tollit ad Divina. 23. Quæ mortuos revocabit ad vitam, erit vox Divina. 103. Tubæ materialis deſcriptio. Quæ in principio mundum vocavit ex nihilo, in noviſſimo mundum revocabit ex perdito. Tuba Divinæ vocis creavit omnia: vide deſcriptionem.

Turba. Linquitur, cum a juſtis auræ populari renunciatur, & virtutibus ſtudetur. 21. Indocilis ad exceſſa contendens mergitur in profundum. 19.

Turbatio Anima ſtans inter Dei præcepta, & Cordis paſſiones turbatur. 45. Mariæ Virginis ſalutatæ turbatio. 140. *L. Maria V.*

Tyrannus Illo extincto acies ejus ſunt ſolutæ. 11. Crudelis eſt peccatum, ingemiſcit, cum ſubjicitur pedibus jam ſuorum captivorum. 113. & 116. Tyrannus eſt, qui Tyranni habitum præſumit. 155.

V.

Vana gloria. In juſtitia facienda eſt vitanda, & cur. 9.

Vellus. Cum ſit de corpore, neſcit corporis paſſiones. 113. Ex vellere Agni Chriſti quid factum ſit. 31. & 22 Vellus ovium Chriſti. 40.

Velle. Et non poſſe, eſt humanæ infirmitatis. 100. Velle virtutis, acquieſcere neceſſitatis eſt. 110. Mors ſubjecta volenti, dominatur nolenti.

Vendere. Deus Regnum vendit fragmento panis. 41. Peccator non accepto, ſed dato pretio miſeræ ſe vendit ſervituti. *L. Emptio.*

Venia. Fidenter petitur a peccatore, qui peccanti libenter ignoſcit. 68. & 72. Aliter minime. 71. Veniam habens in pectore, crimina non timet. 72. Tanta venia, quanta injuria Domini. 80 Arguitur ex dignatione Chriſti exhibita aliis peccatoribus. 93. Peccatorum datur ſolo amore in Deum. 94. Tegit hominem. 99. Repromittitur converſo per Evangelium. 125 Chriſtus venia geſtit præire judicium. Venia vincta locus veniæ non relinquitur. 127. Fratri data noſtrum redundet ad præmium. 139. Bona ſemper, ſed dulciſſima cum debetur. Utile veniam tibi providere ante delictum. Quare lege conſtringatur. Venia relinquitur arbitrio Sacerdotis pœnitenti danda. 139. Septimus numerus veniæ deputatus. Illam non ſperat, qui de correctione nil cogitat. 158. Aperuit oculos, quos clauſerat culpa. 176. *L. Miſericordia. L. Pietas. L. Indulgentia. L. Remiſſio. L. Pœnitentia.*

Venire. Cur venerit ad nos Deus: late. 30. Venit ad timorem, qui vult vitam. 62.

Venter. Oneratus ad vitia cor deponit, premit mentem, ne ſupernam valeat ſentire pietatem. 2. Vacandus jejunio. *L. Crapula.* Venter accipitur pro internis cordis. 68. Ex utero materno effundimur ad præſentem vitam. 133.

Ventus. L. Elementa.

Ver. Flatus Veris tota facit germina florere temporum. 8. Eſt tempus, quo miles procedit ad Campum, Chriſtianus recurrit ad Dei jejunia. 13.

Verbum Dei. In quadrageſima audiendum. 12. Omnia Dei verbo facta ſunt. 15. Aliud loquendi, aliud faciendi. 15. In eo ſunt omnes virtutes. Dimiſſum a Chryſologo ob nimium calorem. 51. Dicitur ovum. 55. *L. Sermo.* Eſt in poteſtate dantis, non dicentis. 86. Dominatur, non ſervit. 86. Obſcure prolatum ingenii acuit noſtram intelligentiam. 96. In Verbo Dei divinus ſenſus celatur, cur. 99. Quam varie variis explicandum. 112. Verbo Dei ſanatur homo ægrotus. 112. Qui illud ſua interpretatione corrumpunt, increpantur a Paulo. 113. Ex eo mala interpretato concipiuntur ſuffragia criminum. Debito auditu capitur, dum vires animorum ſunt reparatæ. 122. Quare ſuper, non ad Joannem. 137. Cur attendendum. 139. Dat infantiæ vagitum 144. Divina verba modis non penſanda humanis. 146. Si pra-

præter dogma fidei auditur, fit perditionis occaſio. 156. Contrarium imperitis, & quomodo. 164. Ut audiendum. 173. Dei verbum vivit in Verbo Dei. 13. L. *Scriptura*. L. *Evangelium*. L. *Lex*. L. *Trinitas*. L. *Divina*. L. *Doctor*. L. *Concionator*.

Verbum. Obſcurum collatione verbi, ac ſenſus reſplendet. 96. Verbum ſuper vocem. 137. Verbum judicat, vox prætonat. Corda, non verba judicat Deus. 142.

Veritas. Interdum dicitur a peſſimo invito ob Dei impulſum. 49. Violatur a pecunia. 126. Amara auget odium. 135. A ſola falſitate impugnatur. 169. Neſcit tumorem. 172. Cum veritate Chriſtum manducamus, cur. Veraci ſenſu licet malevolo dici poteſt aliquid. 173. Veritas relationis. *L. Relatio*. Verum non invenitur ab animo judice inter falſitatum nuntia. 131.

Vermes. Carnifices corporis humani. 118. Cadaver in limo neſcit vermes. 121.

Veſpere. Eſt cum finitur dies ſæculi. 18. Sero quando fit. 21. Sæculi finis, non inchoat diem; ſed mutat ordinem, dum agnoſcit auctorem. 74. & 75. Luceſcit fidelibus; infidelibus tenebreſcit reſurgente Chriſto. 75. Luceſcit, quod ſolet eſſe noctis principium. 77. Veſper Judaicæ doctrinæ. 86.

Veſtimentum. Corporis mortificari induendum. 73. Angeli veſtimentum noſtram formam præfigurat in reſurrectione. 77. Terrena indumenta ſplendent novitate, vetuſtate ſordeſcunt. 82. Cæleſtia vetuſtate non fœdantur. Nunquid per ſe damnanda? 121. Veſtitur quis artificioſa nuditate. 122. Lazari, & Epulonis. 124. Tunica carcerans in damnum pauperis frigore conſumitur. 137. Veſtimenti Lilii glorie. 163. Quid veſtimento minus? Nobis præſtatur e Deo. Debit veſtimentum Deus ſervientibus ſe. 170. Aſperum mollitiem carnis calcat. 13. Indumentum carnis ſumitur a Verbo. 117. *L. Pannus*.

Vetuſtas. Non eſt in creatis rebus, quæ perſeverant ſicut natæ, vel factæ ſunt. 101. Vetuſtas perit tempori, non creatura ſuo Creatori.

Vexillum. Fidei erectum ad ſalutem quid faciat. 110. Crucis. *L. Crux*.

Via. Peccatorum, non vitæ carpitur ab homine, vel ex utero. 44. Eſt lata, & ſpatioſa, quæ ducit ad mortem. Via eſt vita præſens, in quam venit, & vadit homo. Omnes in viam peccatorum venimus, in ea ſtat, qui permanet in peccatis. Viam pertranſit, qui mala patiens vivit. Cur viis peccatorum præmiſſum impietatis conſilium. 44. Quomodo gravius in via peccatorum labitur homo. Via Paradiſi inflammata temperatur aqua lateris Chriſti. 123. Per ſe moleſta ſemper fit, moleſtior per timorem 150. Quomodo, & cur Chriſtus generatur in via. 175. Triviæ peccatorum. 89.

Viator. Fatigatur, quia credit ad deſtinata pervenire. 71. Sitim penitus non extinguit poculo aquæ frigidæ. 112. Viator Chriſto invento perdit Cælum. 175. Viaticum vitæ Eccleſiaſticæ eſt Jejunium. 8. Viator cantilena calles arduos tranſcendit. 10. Cur vigilat 24. *L. Peregrinus*.

Vicarius. Domini in terrenis eſt homo. 148.

Victima. *L. Hoſtia*.

Victoria. Melius eſt ſæpe de hoſtibus ſuo Regi referre victoriam, quam ſemel pro illo mori. 128. Glorioſa, ſi in aperto hoſtis vincatur. 150. Secreta exemplum poſteris non relinquit. Cupidus victoriæ timere neſcit. 22. Victoria multorum de Gentibus reportata, qui victi ſunt a vitiis. 41.

Videre. Chriſtum qui quærit, Cælum intueatur. 54. Quantum alteri videt homo, videbit alter ipſi. 139. Multa ne ſtudeas videre, ut te ipſum videas. Videt nihil, qui totum exiſtimat videre. 164.

Vidua. Filius quando reſuſcitatus. 63. Omnibus ſtupor fuit. 103. Ad lacrymas viduæ ſuſcitatus filius deſcriptive.

Vigilare. Debet homo pro ſalute proprie. 21. In nocte ut gallus. In die ter Et Dominum excitare, ut procella fugiat. Pro beatitudine vigilandum. 22. Plus vigilare, plus vivere eſt. 24. Vigiliæ ad omnia ſalutares. Optimum media nocte vigilare ad orandum Dominum. 39. Diluculo vigilandum. Qui vigilat factum videt. 97. Vigilat bonus Paſtor pro ovibus ſuis. 173.

Vigiliæ. Tres tantum vigilias novit eſpecterio Trinitatis, & quas. 24. Militum. 27. Chriſtianorum quæ. Semper ſalutares. 24. In oratione utiles. Vigiliæ Chryſologi. 74. Vigilare in nocte jubemur ad orandum Dominum. 81.

Vilia. Cur non ſint a Deo petenda. 132.

Villa. Diaboli quæ ſit. 2.

Villicus. Chriſti eſt homo poſitus ad colendum Mundum. 125. Idem villicus, & filius appellatur ex diverſitate cauſarum. Diſſipavit ſubſtantiam, & bona. Ut rationem reddat villicationis. Erubeſcit mendicare. Villicum ſe quiſque agnoſcat, non Dominum: miniſtrum temporalem, non perpetuum poſſeſſorem. Qui villicationis amittit tempus, non pervenit ad ſtatutum vitæ terminum. Vocatus ad rationes quid agere debeat myſtice. Cur laudatur de iniquitate: iſt. 126. Non fraudem, ſed pœnitentiam ſuadet Judæo. Quando oportet Dominum ad ſuum lucrum venire. 158.

Vincula. Peccatorum ſolverat Joannes, & vinculis peccatoris alligatur, cur. 127.

Vindicta. Antiquorum Judæorum. 38. Ad totam domum pertendit, in qua fuerit Dominator ſcelere ſervorum occiſus. 78. Non ſumenda de fratre lædente, ſed parcendum. 139. Vindictam differre, eſt evadere crimen. 145. *Ultio*.

Vinum. Novum Evangelii mittitur in utres novos, qui ſunt Chriſtiani. 31. Quid mali fecerit. 41. Febrientium vires enervat, non reparat 60. Parit ebrietatem, & vitia. 68. Vinum non eſt ebrietas, ſed per illud cognoſcitur ipſa. 116. Ex aqua factum a Chriſto fuit oſtenſio Deitatis. 157. Cur ex aqua factum vinum. 160. Vina mutantur in cœnis divitum. 161. Vinum, quod cum menſura emitur, & ſine menſura bibitur, quid pariat. 174. *L. Ebrietas*. Vinum appoſitum mortuis. *L. Cibus*.

Vipera. Quomodo homines peccatores ſint germina Viperarum. 137. Soboles ingrata naturæ oritur morte genitorum. Viperæ conceptus, & parentum mors deſcribitur. Vipera fuit Synagoga cum filiis erga Chriſtum.

Vir. Reſurgit in Chriſto. 80. Quantum præcellit Dominus Angelum, tantum Vir mulierem præcedit in honore. Eſt in capite Chriſti; mulier in pedibus. 80 Eum ſequitur mulier. Per virum, & fœminam mundi cauſa finitur. 99. Virum foris expectat labor. Quomodo mulier reddat Virum myſtice. 142.

Vires. Animi cum ſunt reparatæ, debito modo ſermo auditur. 122. Vires febrientium enervantur a vino. 60.

Virga. Portatura fructum humani generis Maria eſt, cui metus fugatur ab Angelo, ne frangatur. 142.

Virginitas. Neſcit recuſare partum ſuo Creatori. 84. Præmittitur a Deo conceptus ſterilis, ut partus Virginis credatur. 87. Virginis conceptus, & partus ignotus. Grave eſt Virginitate carere, & filiis. 92. Laboribus continentiæ comparatur 98. Liliis comparata. Parit filium Dei 148 Quod Virgo pariat, ſecretum eſt non diſcutiendum, ſed credendum. 143. Virginitas ſemper cognata Angelis, & major illis cur. Cum ſit in carne, vitia carnis ignorat. Sicuti vellus eſt. Corruptionis neſcia contulit honorem Mariæ. 153. Ejus amore quid fecerit Joannes. 174 *L. Maria Virgo*.

Virtus. Pœna facientis de virtute vitium. 7. Eſt in dextera parte. 9. De dæmone triumphat. 16. Cingulum ejus deponens, neſcit vincere vitia corporis. 22. Ut coruſcat multiplici in lumine 28. Illuſtratur libertate 31. Eam horret peccator. 38. De neceſſitate fit virtus. 42. Omnes virtutes ſine miſericordia vacillant. Chriſtianæ virtutes vireſcunt in pacifico. 53. Auſtera, & fortia ſunt amica virtutibus 74. Creata nobis a Deo ſtant medie inter vitia, & virtutes 89. Bonorum virtutibus mali opprimuntur. Virtus reddit pares, impares quos dedit natura. Ejus manſiones aſperæ. Probat libertatem. 101. Virtutum viſcera immolanda Deo, ut artes vitiorum moriantur. 108. Et quomodo id fiat Perfectæ virtutis eſt, quod in re non tenent, ſpei robora poſſidere. 110. Iter arduum virtutum ab homine eſt amplectendum. 113. Virtutes expellant vitia, & quæ. Virtuti det tantum homo, quantum dedit vitiis. 114. Cœpit homo velle virtutes; ſed non attigit 116. Eſt ardua. Deficiunt virtutes, dum coluntur. Per Deum in humana mente, ac ſenſibus dominantur. Ejus præmium accipimus in cæleſtibus. 119. Virtutes Sanctorum. *L. Sancti*. Virtutum magnitudinem perdit criminum magnitudo. 127. Virtus contraria vitioſis Virtus pro Rege mori in acie; ſed perfectior conſumare certamina 138. Afflictio eſt, virtutes, quaſi vitia, cavere. 132. Virtutes cum leguntur, animos erigunt ad profectum. 150. Virtus latens poſteris exemplum non relinquit. Singularis eſt, hoſtem proprio turbare mucrone. 167. Vera eſt ſcientia, quæ eſt mixta virtuti. 167. De neceſſita-

Ffff 2

Digitized by Google

ceſſitate acquirenda. Virtutes proditæ non manebunt, 7. Bellum virtutum, & vitiorum eſt Jejunium quadrageſimale. 13. Virtus ubi ſanat, ibi languor veſtigium non relinquit. 18. In virtutibus currendum. 91. Ubi virtus ſociatur virtuti, nullus reſtat infirmitati locus. 57.

Virtutes ſupernæ. Ceteros regunt, ſed illæ a Chriſto reguntur. 46. Virtutes ſanctorum imitandæ. 129.

Vis. Facta Chriſto a fide Gentium. 100.

Viſa. Non cernere, cruciatus eſt. 132. Chryſologo concuſſa ex impietate Herodis in Joannem. 127. Humana reſtantur, quid valeat infantia. 158.

Viſibile. Facit cognoſcere inviſibile. 47.

Viſio. Viſus arboris decepit mulierem, viſio ſepulchri reparavit. 74. Ejus ſinceritas in cognoſcenda nativitate Chriſti. 140. Viſio Dei in cælo. *L. Gloria. L. Aſpectus. L. Oculi.*

Vita. Noſtra mortalis dicitur, & cur. 1. Miſer, vivens porcis, cum non poſſit convivere illis. Cum parentibus, & propinquis vivendum. Vita hominis incerta. 10. Vera eſt impaſſibilis, & æterna. 11. Vitam vitæ non carpit homo, ſed peccatorum. 44. Vita præſens eſt via. *L. Via.* Præſens vita gratior paralytico, quam futura. 50. Morte moriente ſuccedit æterna vita. 58. Fide quærenda. 63. Æterna ſecundam mortem non habet. 83. Eſt lubrica via, & in ea lapſus. 89. Rediit omnibus per Mariam. 99. Temporalis vita fit ſempiterna per mortem. 101. Non poteſt mori, qui vitali occiditur gladio. 108. Vita ab alio, quam a ſe vivificari non poteſt. 110. Vita mori non poteſt. Reſtituta nobis per Deum. Qui vita vivit, Chriſto, non ſibi debet. 111. Vita hominis brevis ad intelligentiam humanarum, divinarumque rerum. 112. Reddita per Chriſtum. In novitate vitæ quomodo ambulandum. 113. Chriſti reſurgentis imitanda vita. Futura derelinquitur ab homine. 114. Hominis paſſionibus conturbata. 115. Converſa in lethale gladium a peccato. 116. A Chriſto occiſo reperata. Quæ ad vitam perpetuam nos tranſmittunt, longo ſermone tractentur. 117. Parum eſt, quod ſufficit vitæ. 122. Quomodo ſit ludus præſens vita. 124. Ad vitæ ſtatutum terminum non pervenit, qui villicationis amittit tempus. 125. In periculo vitæ convertendum ad pœnitentiam. Præſentem vitam pro Domino contemnere ſummum lucrum. 128. Vitam redonat Chriſtus & æternam. 131. Vita redeunte mors non erit. 139. Ad vitam redit homo iiſdem curſibus, quibus dilapſus fuerat ad mortem. 142. Vita cæleſtis eſt, in carne præter carnem vivere. 143. Beatus, qui vitæ cuſtos eſt, & proviſor ſalutis alienæ. 155. Vitæ materia quando ſiat perditionis occaſio. 156. Cauſa mortis per Chriſtum facta eſt cauſa vitæ. 157. Vita interire non poteſt. 158. Præſens ſomno ſimilis. 159. Vitæ ſubſidia non deſunt cum Deo commorantibus. 166. Cum vita chara, nulla cura eſt dura. 167. Vita oritur nutu Dei. 176. Vita corporis eſt anima; animæ vero eſt Deus. 19. In hac vita ſumus peregrini, & co e e ſe miſerum, quid fiet in alia? 22.

Vitis. Arbori infœcundæ ſubjecta recipit mortiferam umbram. 106.

Vitium. Moritur virtutibus, qui vivit vitiis. 1. Eſurientes vitia plus delinquunt. 2. Vitiorum pars in ſiniſtra. 9. Non obſequendum vitiis, quaſi concreatis naturæ. 11. Contra vitia ſumenda ſunt arma. Diabolo victo vitia nil valent. Jejunio vincuntur. 12. Bellum illis in quadrageſima indicendum, & quomodo. 13. Vitiorum ſtrepitus in aula cordis noſtri. 15. Vitia dant poteſtatem Dæmonibus nocendi. 16. Vitiis cibatur Dæmon. 17. Vincuntur virtutibus. 22. Vitium ſecandum, non membrum. 27. Tegitur dolis. 31. Superanda vitia virtutibus. 38. Vitia captivarunt victores Gentium. 41. Vitia ætatum hominis. 42. Vitia prætergire grave eſt peccatoribus. 66. Illis blandimenta ſerviunt. 74. Orandum, ut vitiis moriamur. 82. Creata a Deo ſtant media inter vitia, & virtutes. 89. Per vitiorum gurgites quis impollutus incedit? 89. Artes vitiorum toties moriuntur, quoties Deo immolantur viſcera virtutum. 108. Corrumpunt vitia corpus. 109. In virtutes commutanda. 113. Obſecundare vitiis, eſt vivere peccato. Vitia non noſſe felicitatis eſt, noſſe periculi: viciſſe virtutis. 116. Sunt corpori humano, ut ignis aridæ ſegeti. Securius ſeparatione vincuntur. Gignunt incendium ardens robur humanum. Dare lege cœpit homo non deteſtari, ſed ſequi vitia &c. 116. Dum vitia ſucciduntur, increſcunt. Ceſſent vitia, ut imago Creatoris portetur a nobis. 117. Habent peſtiferum pruritum. Vitiorum membra. 120. Sanie vitiorum humana corrumpitur fragilitas. 167. Quot vitia rapiant humanos ſenſus. 171. Illuc vitia redire nequeunt, ubi Chriſtus commoratur. 171. Vitia omnia ad ſuorum intendunt læſionem. 172. Vitiis nos obſidet Dæmon. 71. *L. Crimen. L. Error. L. Peccatum. L. Delictum.*

Vitulus. Moritur pro filio, & totam ſaginat familiam. 3. Eſt Chriſtus pro nobis occiſus, & quotidie immolatus. 5.

Vivere. In verbo Dei, ut vivamus. 13. Peccatis mortui vivunt in Chriſto. 36. Poſt mortem credit vivere eleemoſynarius. 54. Vivunt Deo per Chriſtum, qui per Adam mortui erant inferno. 65. Vivere peccato qui dicantur. 113. Vivere ſemper delectat. 118. Vixit ſine cauſa, qui credidit ſe natum ſolum, ut periret. 118. Vivit Deo ſemper, qui neſcit ſibi vivere in mundo. 124. Semper vivit pœnæ, qui ſemel moritur vitæ. Vivit æterne omnis, qui renaſcitur de generatione vitali. 131. Vivit homo unus in multis, & ex multis quomodo. 132. Aliud eſt vivere otio, & ſecuritati ſuæ; aliud pro omnibus ferre labores. 166. Inter ſomnios vivere, non ſecurum eſt. 174. Homo vivit ſemper cæleſti verbo, pane non ſemper. 11.

Ultio. Bonis eſt tarda. 16. Ultio, & culpa auferebant quicquid in mundum venerat; ſed miſericordia ſuccurrit. 42. Romanus exercitus ultor ſanguinis Chriſti. Chriſtus de ultione confirmat nutantem. 90. *L. Vindicta.*

Umbra. Neſcit æſtus corporis, quem protegit umbra Divinæ virtutis. 142.

Unguentum. Cum offertur, eſt oblatio: chriſma, cum redundat de Dominicis veſtigiis. 93. Exuit divitem ad marcorem. 124

Unio. Fraterna ſubvenit fratribus in periculo corporis, & animæ. 20. Omnes unum, & unus omnes ſunt, quando Dei ſpiritus in omnibus vivit unus. 72. Unio conjugum quæ. 89. Plurium in oratione quantum valeat. 132. In Eccleſia unio dat vitam, ſeparatio dat mala, & quæ.

Unitas. Patris, & Filii oſtenſa. 23. Et divinitatis. Deo accepta unitas, non ſingularitas. 131. Chriſtus venerat ad reſtituendam unitatem generis humani. 162. Unitas Mundi, ac diſcretio rerum. 103.

Vocatio. Vocari pertinet ad gratiam, eſſe ad naturam. 2. Vocatio Chriſtiana bonos, maloſque congregat: ſed electio Divina diſcernit. 47. Vocat Deus populum per ora Sacerdotum. 62. Divina vocatio eſt ad omnes abſque diſcretione perſonarum. 99. Chriſtiana virum non ſeparat a muliere. Ad Deum non imus, niſi vocati. 102. Deus vocat Judæos, & Gentes. 105. Dei vocatio eſt, quod ſuo obediamus Evangelio. 114. Vocatio noſtra facta a Chriſto per Evangelium. 125. Ad reddendas rationes vocatio dicitur amara. Quid agendum, cum ad id vocamur. Vocatio duorum populorum figurata in duobus ortus Chriſti. 170. Vocantis dono curantur peccatores. 176.

Voluntas. Prima in nobis bona, malave reportat a Deo. 5. Voluntas, non neceſſitas facit peccatum. 92. Quæ non eſt libera, & abſolute ſuccumbit neceſſitati. 100. Voluntate, non nece placatur Deus. 108. In adverſis neceſſitas non poteſt voluntati comparari. 110. Peccandi voluntas non tollitur timore hominum. 127. Voluntas ardens vocatur charitas. 135. Qui de voluntate meritum non quæſivit, acquirat vel de neceſſitate virtutem. 167. Noſtra ut conſtringatur a Deo, orandum. 67. Quomodo in familia ſit una. Eſt fida pax. 68. Voluntas noſtrorum inimicorum fit ſæpe in terra. 70. Dei in cælo. Cum Dei ſit voluntas, quid ſit. 72. *L. Oratio Dominica. L. Velle. L. Arbitrium.*

Voluptas. Neſcit expleri. 2. Voluptas, & deſperatio ſociæ ſunt. 5. Exigua voluptas divitiarum ignem ſuccendit. 47. Ex ea naſcitur crudelitas. 127. Cum voluptatibus ſuis viveret homo, Deus non negavit victus neceſſaria. 170. *L. Divitiæ. L. Luxuria.*

Vox. Bajula fidei. 62. Oranda Concionatori a populo ut poſſint audire ſermonem. 86. Eam Zacharias amittit, cum vocem percipit. 88. Naſcitur ex ſilentio myſtice. 98. Vox unius tantum interdum nil valet. 121. Quomodo vox præcedit, non præcellit Verbum. 137. Verbum judicat, vox prætonat. Quomodo

modo vox Domini ſuper aquas. 160. Occidi non poteſt; ſed magis clamat anguſtiis corporis abſoluta. 174. Vox ad tempus amittitur. 90.
Urbs. Habet delicias. 13. *L. Civitas.*
Uſura. Mundi centum ad unum; Deus unum accipit ad centum. 25. In Matthæo videbatur tolli ad cælum, & Deo grata. 28. In ipſo curata. Quomodo uſura temporis repetetur a Deo. 77. *L. Fœnus.* Uſura honoris quæ ſit. 84. Peccati quæ. 94. Temporum ad ſubolis novam ex peccato Adæ. 123. Uſurarii duri ut ſilices. 95. Innocens non ſolvit uſuram pœnitentiæ. 167.
Uſus. Adimit laborem. 28. Longus vitæ dat doctrinam. 90. De uſu res agendæ. 99.
Utile. Docere legem obedientem; alias doctor offendit, 137. Utilitas noſtra Chriſtus 161. Ab eo tota eſt.
Utres. Veteres Judæi, novi Chriſtiani, ut purgentur, & alia. 31.
Vulgaria. Non ignorantur ab eo, qui docet profunda. 15. Cur vulgares Chriſti parabolæ. 99.
Vulgus. Indocilis intrans naufragio ſcientiarum mergitur, & Chriſtus illum deſerit. 19. Aura vulgi deſeritur a juſtis, qui virtutibus ſtudent. 21.
Vulnus. Dominus de vulnere curat infirmantem. 90. Vulnus hominis internum aperitur a lege, ſanatur a Chriſto. 112. Hominis amplificatum a lege. Ubi dilatatum eſt, ſupereffuſa eſt ſanitas. Medicina adhibita pro magnitudine vulneris. 113. In eo non permanendum. Tot ora pauperis, quot vulnera. 121. Vulnus totius corporis Lazari erat Lorica. 124.
Vulpis. Deſcribitur. 19. Eſt ſimilis Herodi.
Uxor. Felix, quando ei eſt cum Viro mens una. 89. *L. Unio. L. Conjuges.*

Z.

Zachæus. Ex humanitate illius, ac fide provehimur ad gaudium. 54. Princeps Publicanorum, & alia de eo.
Zacharias. Dum exorat obmutuit, licet fuerit genitor clamoris. 86. Nutu imperat, ne quis ejus ſilentii cauſas inquirat. Propheta populis, tacet ſibi Recepit verbum a filio. Tacens conſolatur Chryſologum. Sanctus inter impios. Ejus meritum, & vita ſuperavit iniquitatem temporis. Exorat, ut populus intromittatur in Templum. Turbatur, & tacet. Silentium ejus vix jubentis. Erat templum Dei. 87. Offerebat incenſum ſupplicationis. Videt Angelum a dextris. Turbatur. 88. Tempore placationis offendit, & quomodo. Antiſtes pro communi ſalute orat. 88. Laudatur. 89 Ab Herode non fuit læſus in Sacerdotio. Erat in ſancto conjugio. Incedebat in omnibus mandatis, & juſtificationibus. 89. In eo amputata cautatio lamentandi. Caſtigatus perfidia & cur. 90. Orat Deum pro humana ſalute. Cur Deus permittat filium ex ſterili ſenectute. 90. Ex quibus dubitaverit. Expoſitio verborum: *Unde hoc ſciam* &c. Peccavit venialiter non credendo. Ex ſe, & in ſe habuit credendi regulam. Egrediens de Templo geſtabat in ore ſterilitatis indicium, & in pectore conceptionis figuram. In eo cæleſtis Theſaurus inter 91. Explicantur verba: *Erant ambo juſti*. Tacet pœna. 91. Ex ſilentio ejus vox naſcitur. Cur dum interrogat incurrit, & Maria Virgo non. 14. *L. Eliſabeth.*
Zelus. Conſuetus disjungere junxit Phariſæos, ac diſcipulos Joannis. 31. *L. Invidia.*
Zizania. De zizaniis per tot. Serm. 96. & 97.

F I N I S.

INDEX BIBLICUS
IN
D. PETRI CHRYSOLOGI SERMONES.

EX VETERI TESTAMENTO.

Cap. Verſ.

Ex Libro Geneſis.

I. 10. Congregationes aquarum appellavit maria. pag 209
26. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. 192 210
27. Creavit hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. 85
31. Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. 125. 146
III. 6. Et vidit mulier quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile. 47. 199
15. Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus. 240
16. Multiplicans multiplicabo triſtitias tuas & gemitus tuos: in triſtitia & gemitu paries filios. 71
20. Mater cunctorum viventium. 114
IV. 10. Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. 184. 241
XVII. 5. Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram, ſed appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium conſtituti te. 217
XXI. 3. Vocavit nomen filii ſui Iſaac. 140. 217
6. Riſum mihi fecit Deus. 140
XX. 2. Accipe filium tuum dilectum & offeres mihi in holocauſtum. 17.
12. Nunc ſcio, quia diligis Deum: quia non pepercisti unigenito filio tuo propter me. 17
XLIX. juxta LXX. 8. Juda te laudabunt fratres tui, manus tuæ ſupra dorſum inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui.
10. Non deficiet Princeps ex Juda nec dux ex femoribus ejus, donec veniat &c. 219

Exodi.

XV. 20. Sumpſit ergo Maria Propheteſſa ſoror Aaron tympanum in manu ſua. 209
XX. 3. Non habebis Deos alienos coram me. 91
XXI. 24. Oculum pro oculo, dentem pro dente. 62
XXII. 26. Si pignus tuleris fratri tuo tunicam, ante ſolis occaſum reddes illi. 85
XXIII. 19. Non coques hœdum in lacte matris ſuæ. 213
XXXIII. 13. Si inveni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam. 210

Levitici.

XXII. 22. Si cæcum fuerit, ſi fractum, &c. non offeretis ea Domino. 162
XXV. 11. Quia jubilæus eſt, & quinquageſimus annus. 186. 200

Cap. Verſ.

Deuteronomii.

VI. 4. Audi Iſrael, Dominus Deus tuus unus eſt. 91
5. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. 210
16. Non tentabis Dominum Deum tuum. 23
XIX. 21. Oculum pro oculo, dentem pro dente. 62
XXVII. 26. Maledictus qui non permanet in ſermonibus legis hujus. 168
XXVIII. 66. Erit vita tua quaſi pendens ante te. 119
XXXII. 1. Audite cæli quæ loquor: audiat terra verba oris mei.
2. Concreſcat ut pluvia doctrina mea, pluat ut ros eloquium meum. 22
11. *Juxta* LXX. Sicut aquila protegit nidum ſuum, & ſuper pullos ſuos confidit, extendens alas ſuas accepit eos. 236

Ex libro Job.

VII. 1. Militia eſt vita hominis ſuper terram. 249
XXIX. 15. Oculus fui cæco, & pes claudo &c. 189

Ex Libro Pſalmorum.

I. 1. Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum &c. *uſque in finem Pſalmi.* 70
II. 1. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? 61
3. Dirumpamus vincula eorum & projiciamus e nobis jugum ipſorum. 55
11. Servite Domino cum timore, & exultate ei cum tremore. 123
VI. 2. Domine ne in ira tua arguas me &c. *uſque in finem Pſalmi* 72
6. In inferno autem quis confitebitur tibi? 103
IX. 5. Non eſt Deus in conſpectu ejus, polluuntur viæ ejus in omni tempore. 71
X. 5. Palpebræ ejus interrogant filios hominum 38
XIII. 1. Non erat qui faceret bonum, non erat uſque ad unum. 51
2. Dominus de cælo proſpexit ſuper filios
3. hominum - - - - uſque ad unum. 52
XVI. 11. Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram. 103
20. Exſpecta, viriliter age, & confortetur cor tuum. 253
XVIII. 5. In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. 229
10. Timor Domini ſanctus permanens in ſæculum ſæculi. 123
XXI. 11. In te projectus ſum ex utero: De ventre matris meæ Deus meus es tu. 230

Pſal. Verſ.
XXI. 17. Circumdederunt me canes multi. 96
19. Et ſuper veſtimentum meum miſerunt ſortem 61
XXII. 1. Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit: in loco paſcuæ ibi me collocavit: ſu-
2. per aquam refectionis educavit me. 10
5. Calix meus inebrians quam præclarus eſt. 197. 224
6. Generatio quærentium Dominum. 186
XXIII. 10. Ipſe eſt Rex Gloriæ. 102
XXVI. 14. Expecta Dominum, viriliter age & confortetur cor tuum. 64. 111
XXVIII. 1. Afferte Domino filii Dei. 16
3. Vox Domini ſuper aquas. 224
XXX. 6. In manus tuas commendo ſpiritum meum. 61
XXXI. 1. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates & quorum tecta ſunt peccata. 5. 57
XXXII. 4. Omnia opera ejus in fide. 202
5. Miſericordia Domini plena eſt terra. 68
6. Verbo Domini Cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum. 93
XXXIII. 12. Venite filii accedite me, timorem Domini docebo vos. 95
XXXIV. 11. Exurgentes teſtes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me. 235
XXXV. 6. Domine in Cælo miſericordia tua. 68
XXXVII. 4. Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ: Non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum. 72
5. Iniquitates meæ ſuperpoſuerunt caput meum, & ſicut onus grave gravatæ ſunt ſuper me. 71. 158
XXXIX. 7. Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus autem perfeciſti mihi 161
XL. 2. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem &c. *uſque in finem Pſalmi.* 24
XLIII. 22. Propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ut oves occiſionis. 40
23. Exurge quare obdormis Domine? exurge & ne repellas uſque in finem. 38
XLIV. 3. Speciosus forma præ filiis hominum 193
8. Propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. 224
17. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii. 190
XLV. 2. Deus refugium noſtrum & virtus. 214
XLVIII. 2. Audite hoc omnes gentes, auribus percipite omnes, qui habitatis orbem &c. 149
5. Dixit & facta ſunt. 27
11. Relinquent alienis divitias ſuas. 237
XLIX. 9. Non accipiam de domo tua vitulos - - - 12. & plenitudo ejus. 17
L. 3. Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam. 68. 186
4. Amplius lava me ab iniquitate mea. 237
6. Tibi ſoli peccavi & malum coram te feci. 4
7. In iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. 71
11. Averte faciem tuam a peccatis meis. 38. 85
19. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpiciet. 70. 162
LIII. 6. Domine in Cælo miſericordia tua. 14
LIV. 6. Timor & tremor venerunt ſuper me. 128
18. Veſpere & mane & meridie narrabo, & annuntiabo & exaudiet vocem meam. 38
24. Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos. 184
LVIII. 6. Exurge in occurſum mihi & vide. 189
LIX. 10. Juda Rex meus. 219
LX. 3. In petra exaltaſti me, & deduxiſti me, quia factus es ſpes mea. 47
LXI. 4. Ut quid irruitis in hominem univerſi vos tanquam parieti inclinato, & maceriæ impulſæ? 241
LXII. 2. Sitivit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea. 255
9. Adhæſit anima mea poſt te, me ſuſcipit dextera tua. 265
LXIV. 12. Benedices coronam anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur ubertate. 113
LXVI. 7. Terra dedit fructum ſuum. 172
LXVII. 14. Pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi ejus in pallore auri. 149
19. Aſcendiſti in altum, captivam duxiſti captivitatem, accepiſti dona hominibus. 236
20. Benedictus Dominus de die quotidie 113
22. Verticem capilli perambulantium in delictis ſuis. 142. 158
32. Æthiopia præveniet manus ejus Deo. 214
LXVIII. 5. Quæ non rapui tunc exolvebam. 181
32. Et placebit Deo ſuper vitulum novellum, cornua producentem & ungulas. 9
LXXI. 6. Deſcendit ſicut pluvia in vellus. 204
LXXV. 6. Dormierunt ſomnum ſuum & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis. 157
9. Terra tremuit & quievit, cum reſurgeret in judicium Deus. 119
LXXVI. 3. Manibus meis nocte coram eo, & non ſum deceptus. 38
LXXVII. 57. Converſi ſunt in arcum perverſum. 158
LXXVIII. 2. Dederunt carnes Sanctorum tuorum beſtiis terræ, effuderunt ſanguinem eorum tanquam aquam. 241
LXXIX. 4. Oſtende faciem tuam. 210
LXXX. 11. Dilata os tuum & implebo illud. 92. 107. 150
LXXXI. 6. Ego dixi, Dii eſtis, & filii Excelſi omnes. 17
LXXXIII. 6. Beatus vir cujus eſt auxilium abs te, aſcenſus in corde ejus diſpoſuit. 1. 8. 130.
LXXXIV. 11 Miſericordia & veritas obviaverunt ſibi, juſtitia & pax oſculatæ ſunt &c. 9. 14.
LXXXV. 13. Miſericordia tua magna eſt ſuper me. 68
LXXXVII. 2. Domine Deus ſalutis meæ in die clamavi & nocte coram te. 42
LXXXVIII. 7. Quis ſimilis erit Deo inter filios Dei? 74
12. Tui ſunt cæli, & tua eſt terra: Orbem terrarum & plenitudinem ejus tu fundaſti. 78
LXXXIX. 1. Domine refugium factus es nobis. 214
XCIII. 11. Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. 157
XCIV. 1. Venite exultemus Domino &c. *uſque in finem Pſalmi.* 73
6. Venite adoremus & procidamus ante eum, ploremus coram Domino, qui fecit nos. 70. 73
XCV. 5. Omnes Dii Gentium dæmonia. 33
XCIX. 1. Jubilate Deo omnis terra &c. *uſque ad finem Pſalmi.* 10
4. Introite portas ejus in confeſſione. 87
CI 1. Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in conſilio juſtorum & congregatione. 193
8. Factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. 27
19. Scribantur hæc in generatione altera. 186
26. Initio tu Domine terram fundaſti - - 27 mutabis eos & mutabuntur. 158
CIII. 2. Amictus lumen ſicut veſtimentum. 126
3. Qui extendit cælum ſicut pellem, qui tegit in aquis ſuperiora ejus. 152
CV. 37. Et obtulerunt filios ſuos & filias ſuas dæmoniis. 81
CVI. 20. Miſit verbum ſuum & ſanavit eos, & eripuit eos de corruptela eorum. 27. 154 166
CVIII. 23. Sicut umbra cum declinat ſublatus ſum - - - - - - - 24. immutata eſt propter miſericordiam. 232
CIX. 1. Dixit Dominus Domino meo, ſede a dextris meis. 207
CX. 2. Magna opera Domini. 68
CXI. 9. Diſperſit dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi. 68
CXII. 5. Qui in altis habitat & humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit. 5
CXIV. 7. Convertere anima mea in requiem tu-
9. am, quia Dominus benefecit tibi - - - - - in regione vivorum. 27
CXV. 10. Credidi propter quod locutus ſum. 138

12. Quid

Pſal. Verſ.
CXV. 12. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?
13. Calicem ſalutaris accipiam. 164
15. Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus. 241
16. Ego ſervus tuus, & filius ancillæ tuæ. 225.
CXVII. 16. Dextera Domini fecit virtutem, Dextera Domini exaltavit me. 56.
19. Aperite mihi portas juſtitiæ, & ingreſſus in eas confitebor Domino 87
24. Hæc eſt dies quem fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. 236
CXVIII. 11. In corde meo abſcondi eloquia tua, ut non peccem tibi. 99
37. Manus tuæ fecerunt me, & plaſmaverunt me. 11
62. Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. 64
109. Anima mea in manibus meis ſemper. 61
CXX. 4. Ecce non dormitabit, neque obdormiet, qui cuſtodit Iſrael. 38. 147
CXXV. 5. Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent. 68
CXXVI. 3. Ecce hæreditas Domini, filii merces fructus ventris. 201
CXXXI. 6. Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis ſylvæ. Introibimus in tabernaculum ejus, adorabimus in loco, ubi ſteterunt pedes ejus. 235
7.
11. De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. 159. 171. 207
17. Paravi lucernam Chriſto meo. 235
CXXXII. 1. Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum. 194. 2 6
2. Sicut unguentum, quod deſcendit in oram veſtimenti ejus. 59
CXXXIII. 1. Ecce nunc benedicite Dominum omnes ſervi Domini, qui ſtatis in domo Domini. 26
CXXXIV. 6. Omnia quæcunque voluit fecit. 151
CXXXV. 6. Qui fundavit terram ſuper aquas. 152
CXXXVII. 8. Opera manuum tuarum ne deſpicias. 85
CXXXVIII. 5. Tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam. 11. 55. 205
7. Quo ibo a Spiritu tuo & a facie tua quo fugiam &c uſque ad verſ. 10. & tenebit me dextera tua 3.
11. Et nox illuminatio mea in delitiis meis. 119
12. Et nox ſicut dies illuminabitur. 116
CXL. 9. Cuſtodi me a laqueo, quem ſtatuerunt mihi, & a ſcandalis operantium iniquitatem. 47
CXLII. 2. Quia non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens. 52. 138. 181
CXLIV. 9. Miſericordiæ ejus ſuper omnia opera ejus. 68
CXLV. 4. Exibit ſpiritus ejus & revertetur in terram ſuam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. 157
CXLVI. 5. Magnus Dominus & ſapientiæ ejus non eſt numerus. 138
CXLVIII. 4. Et aquæ quæ ſuper cælos ſunt, laudent nomen Domini 142
5. Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandavit & creata ſunt. 152. 154
7. Laudate Dominum de terra. 116

Ex Libro Proverbiorum.

IV. 16. Non dormiunt, niſi cum male fecerint. 39
27. Vias quæ a dextris ſunt, novit Dominus. 126. 133
XVIII. 17. Juſtus prior eſt accuſator ſui. 181
19. Frater qui adjuvatur a fratre, quaſi civitas munita. 236
XXI. 13. Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur. 68
XXV. 23. Ventus Aquilo diſſipat pluvias. 36
XXVII. 1. Ignorans quid ſuperventura pariat dies. 18

Ex Libro Eccleſiaſtis.

I. 4. Generatio præterit, & generatio advenit, terra autem in æternum ſtat. 71

Cap. Verſ.
III. 5. Quæ futura ſunt jam fuerunt. 109
IV. 10. Væ uni cum ceciderit, & non eſt ſecundus, qui erigat eum. 236

Ex Libro Canticorum.

I. 2. Oleum effuſum nomen tuum. 93
IV. 12. Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus 149. 207

Ex Libro Sapientiæ.

I. 13. Deus mortem non fecit. 152. 166
II. 24. Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum. 152
VI. 7. Potentes potenter tormenta patientur. 45
IX. 5. Corpus quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem. 3. 162

Ex Iſaiâ.

I. 3. Cognovit bos poſſeſſorem ſuum 202. 210. 223
21. Quomodo facta eſt meretrix civitas fidelis. 145. 169
II. 21. Cum ſurrexerit percutere terram. 37
V. 7. Vinea Domini exercituum domus Iſrael eſt. 159
20. Væ qui dicunt bonum malum, & malum bonum. 163
VII. 14. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emanuel 205. 216
VIII. 4. Priuſquam ſciat puer vocare patrem ſuum, & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci &c. 213
14. In lapidem autem offenſionis, & in petram ſcandali. 86. 119
XXI. 9. Aſcenſor vir bigæ. 236
XXII. 13. Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. 173
XXVI. 9. De nocte ſpiritus meus vigilat ad te Deus. 38
19. *Juxta LXX.* Exurgent mortui, & reſurgent, qui in monumentis ſunt. 155
XLIV. 6. Ego primus & ego noviſſimus. 89. 172
LIII. 1. Quis credidit auditui noſtro? 118. 254
4. *Juxta LXX.* Iſte peccata noſtra portat & pro nobis dolet. 73
7. Sicut ovis ad occiſionem ducetur. 40. 96. 229
LXI. 2. Ut prædicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo noſtro. 160
LXV. 2. Expandi manus meas toto die ad populum incredulum 161
LXVI. 2. Super quem reſpiciam, niſi ſuper humilem, & manſuetum & trementem verba mea? 204
24. Vermis eorum non morietur. 198

Ex Jeremia.

I. 5. Priuſquam te formarem in utero novi te. 205
IV. 19. Ventrem meum, ventrem meum doleo, ſenſus cordis mei turbati ſunt 172. 254
XVII. 5. Maledictus homo, qui confidit in homine. 208

Ex Baruch.

III. 36. Hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius adverſus eum &c. 135

Ex Ezechiele.

IX. 19. Auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum. 101
XXX. 11. Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur impius a via ſua & vivat. 232

Ex Oſea.

II. 19. Sponſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in juſtitia. 209
VI. 6. Miſericordiam volui & non ſacrificium. 52. 67.
XI. 1. Ex Ægypto vocavi filium meum. 214

Cap. Verſ.

Ex Amos.

VIII. 9. Occidet ſol in meridie. 116.

Ex Jona.

I. 3. Surrexit Jonas, ut fugeret in Tharſis a facie Domini 61

Ex Michea.

V. 2. Et tu Bethlehem Ephrata, parvulus es in millibus Juda, ex te mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael. 32

Cap. Verſ.

Ex Habacuc.

III. 2. Domine audivi auditum tuum & timui. 132. 250
8. Qui aſcendes ſuper equos tuos, & quadrigæ tuæ ſalvatio. 236
16. Audivi & conturbatus eſt venter meus, a voce contremuerunt labia mea. 112 250. 254

Ex Zacharia.

VI. 13. Et concilium pacis erit inter illos duos. 212

Ex

NOVO TESTAMENTO.

Cap. Verſ.

Ex Evangelio S. Matthei.

I. 2. Abraham genuit Iſaac, Iſaac genuit Jacob. 9
18. Chriſti autem generatio ſic erat: Cum eſſet deſponſata mater ejus Maria Joſeph &c. *ſequitur hiſtoria Joſephi Mariam dimittere volentis* &c. 207
23. Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen ejus Emanuel &c. 208
II 1. Cum natus eſſet Jesus in Bethlehem Judæ in diebus Herodis Regis &c *ſequitur hiſtoria* 3. *Magorum.* 219
13. Ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Joſeph, dicens: ſurge & accipe puerum & matrem ejus &c. *ſequitur hiſtoria Infanticidii.* 214
III. 1. In diebus autem illis venit Joannes Baptiſta prædicans in deſerto Judææ &c. *ſequitur hiſtoria Joannis prædicantis.* 232
7. Progenies viperarum. 52
10. Jam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt: omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. 160
11. Qui poſt me venturus eſt, fortior me eſt. 197
17. Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. 221. 224
IV. 2. Et cum jejunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit. 18
19. Venite faciam vos fieri piſcatores hominum. 48
V. 5. Beati qui lugent. 73
7. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. 14
9. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. 83. 256
13. Vos eſtis ſal terræ. 175
14. Vos eſtis lux mundi. 176
16. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona &c. 15. 39. 42
17. Non veni ſolvere legem, ſed adimplere. 116
39. Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. 62
44. Orate pro perſequentibus vos. 215
VI. 1. Attendite, ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus &c 15
2. Cum facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te. 64
3. Neſciat ſiniſtra, quid faciat dextera tua. 64
9. Pater noſter qui es in cælis &c. 9. 105. 249
11. Dimitte nobis debita noſtra. 181
16. Cum jejunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes &c. 11
21. Ubi eſt theſaurus tuus, ibi eſt cor tuum. 50
23. Si ergo lumen quod in te eſt tenebræ ſunt; ipſæ tenebræ quantæ erunt? 11. 170
24. Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ. 49
VI. 34 Nolite ſolliciti eſſe &c. 64. 106. 110. 111. 249. 251. 253
VII. 2. In quo judicio judicaveritis, judicabimini. 207
3. Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui? 199
13. Quia lata porta & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt, qui intrant per eam. 71
VIII. 2. Si vis, potes me mundare. 150
5. Venit Jesus Capharnaum & acceſſit ad eum Centurio &c. *ſequitur hiſtoria Centurionis.* 26
8. Tantum dic verbo & ſanabitur puer meus 166
11. Venient ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac & Jacob in regno cælorum. 69
14. Cum veniſſet Jesus in domum Petri, vidit ſocrum ejus jacentem &c. *ſequitur hiſtoria de ſocru Petri* 31
18. Videns Jesus turbas multas circa ſe, juſſit ire trans fretum &c. *ſequitur hiſtoria de ſcriba, cui Chriſtus ſequi ſe non permiſit.* 33
23. Aſcendente eo in naviculam ſecuti ſunt eum diſcipuli ejus, & ecce motus magnus factus eſt in mari &c. *ſequitur hiſtoria de ſedata maris tempeſtate.* 35
28. Cum veniſſent trans fretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia &c. *ſequitur hiſtoria de duobus dæmoniacis.* 28
31. Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. 8
IX. 2. Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. 58
9. Et cum tranſiret inde Jesus vidit hominem ſedentem in telonio Matthæum nomine, & ait illi ſequere me. 48. 57
12. Non eſt opus valentibus Medicus, ſed male habentibus. 55. 233
14. Acceſſerunt diſcipuli Joannis, dicentes: quare nos & Phariſæi jejunamus frequenter, diſcipuli autem tui non jejunant? 52
20. Ecce mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur ab annis duodecim, acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus. 57. 58
23. Et cum veniſſet Jesus in domum Principis, & vidiſſet tibicines, & turbam tumultuantem &c. 35
X. 23. Cum autem perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam &c 215
38. Qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus. 84
XI. 10. Ecce ego mitto angelum meum. 133
11. Non ſurrexit inter natos mulierum major Joanne Baptiſta. 139
12. Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. 151
21. Væ tibi Chorozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in

Pſal. Verſ.

XI. 21. in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. pag. 245

27. Nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit, niſi Filius. 224

28. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis. 6 158

29. Tollite jugum meum ſuper vos. 5. 236

30. Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve. 5. 236

XII. 24. In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. 52. 101.

XIII. 11. Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cælorum. 193

24. Simile factum eſt regnum cælorum homini, qui ſeminavit bonum ſemen &c. ſequitur Parabola zizaniorum. 145

43. Tunc Juſti fulgebunt ſicut Sol in Regno Patris eorum. 119. 126

45. Simile eſt regnum cælorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas &c. 75

47. Simile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare &c. 75

49. Exibunt angeli & ſeparabunt malos de medio juſtorum &c. 76

54. Venit JESUS in patriam ſuam & docebat eos in ſynagogis eorum, ita ut mirarentur, &c. 76

XIV. 3. Herodes tenuit Joannem, & alligavit eum &c. ſequitur hiſtoria decollationis D. Joannis Bapt. 186

XV. 24. Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domus Iſrael. 60. 151

XVI. 16. Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. 131

18. Tu es Petrus & ſupra hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. 115

22. Abſit a te Domine, non erit tibi hoc. 24. . . . vade poſt me Sathana, ſcandalum es mihi. 47

XVII. 14. Miſerere Filio meo, quia lunaticus eſt &c. 82

20. Hoc genus non ejicitur, niſi in oratione & jejunio. 22. 155

XVIII. 6. Expedit ei, ut mola aſinaria ſuſpendatur in collo ejus. 48

7. Væ mundo a ſcandalis. 47

8. Si ſcandalizaverit te oculus tuus aut manus tua, abſcinde & projice abs te: melius eſt tibi ſine oculo & manu venire ad vitam, quam toto corpore ingredi in gehennam. 47

17. In ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. 224

21. Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? 199

XIX. 14. Sinite parvulos venire ad me, talium eſt enim regnum cælorum. 44. 190

XX. 16. Sic erunt noviſſimi primi & primi noviſſimi. 116

18. Ecce aſcendimus Jeroſolymam & filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum & Scribis &c. 98

XXI. 5. Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus &c. 229

XXII. 37. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. 97. 144

XXV. 6. Media nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus venit. 64

26. Serve male & piger, dediſſes pecuniam meam nummulariis &c. 181

33. Statuet oves quidem a dextris ſuis. 126

34. Venite benedicti Patris mei, percipite regnum. 16. 67. 109. 126. 2.6

35. Eſurivi & dediſtis mihi manducare &c. 15. 25. 67. 69. 145. 177. 198. Hoſpes fui & collegiſtis me. 64

XXVI. 41. Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. 46. 70

XXVII. 42. Alios ſalvos fecit, ſe ipſum non poteſt ſalvum facere. 125

XXVIII. 1. Veſpere Sabbati quæ luceſcit in prima Sabbati &c. ſequitur hiſtoria de reſurrectione Chriſti. 114. 116. 118.

5. Reſpondens autem angelus dixit mulieri-

Cap. Verſ.

XXVIII. 5 bus: Nolite timere vos, ſcio enim quod JESUM &c. 117. 122

13. Dicite quia diſcipuli illius nocte venerunt, & furati ſunt. 62

Ex Evangelio S. Marci.

II. 7. Quis poteſt dimittere peccata niſi ſolus Deus? 208

III. 1. Et introivit in Synagogam & erat ibi homo habens manum aridam &c. ſequitur hiſtoria hominis, qui habebat manum aridam 53

IV. 12. In parabolis omnia fiunt, ut videntes videant & non videant &c. 193

35. Et ait illis JESUS illa die, cum ſero eſſet factum: tranſeamus contra: & dimittentes turbam &c. ſequitur hiſtoria de ſedata maris tempeſtate. 37

V 22. Et venit quidam de Archi-Synagogis nomine Jairus &c. ſequitur hiſtoria de filia Archi-Synagogi, atque muliere ſanguinis profluvio laborante. 55. 59. 97

VI. 1. Et egreſſus inde abiit in patriam ſuam. 78

3. Nonne hic eſt faber filius Mariæ, frater Jacobi & Joſeph &c. 78

6. Et circuibat caſtella in circuitu docens. 236

7. Et cœpit eos mittere binos. 236

14. Et audivit Rex Herodes (manifeſtum factum eſt nomen ejus) & dicebat: quia Joannes Baptiſta reſurrexit a mortuis &c. ſequitur hiſtoria Joannis Baptiſtæ & Herodis &c. 239

VII 3. Phariſæi enim & omnes Judæi, niſi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem ſeniorum 237

24. Et inde ſurgens abiit in fines Tyri & Sidonis, & ingreſſus domum neminem voluit ſcire, & non potuit latere &c. 151

VIII. 22. Et veniunt Bethſaidam & adducunt ei cæcum, & rogabant eum &c. 245

IX. 16. Magiſter, attuli filium meum ad te habentem ſpiritum mutum &c. 81. 82.

46. Quod ſi oculus tuus ſcandalizat te, ejice eum, bonum eſt tibi luſcum introire in regnum Dei &c. 47

XII. 7. Hic eſt hæres: Venite, occidamus eum, & noſtra erit hæreditas. 238

XV. 33. Et facta hora ſexta tenebræ factæ ſunt per totam terram, uſque in horam nonam. 126

XVI. 1. Et cum tranſiiſſet Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata &c. 126

Ex Evangelio S. Lucæ.

I. 5. Fuit in diebus Herodis, regis Judææ, ſacerdos quidam nomine Zacharias &c. 131. 133. 136. 138

13. Exaudita eſt deprecatio tua, & uxor tua Eliſabeth pariet tibi filium &c. 137

26. In menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth ad Virginem &c. ſequitur hiſtoria de Annunciatione B. V. M. 200. 202. 204. 205

II. 1. Factum eſt autem in diebus illis, exiit edictum a Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur univerſus Orbis &c. . . . uſque ad verſum 7. & peperit Filium ſuum unigenitum. 242

10. Evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo &c. 212

29. Nunc dimittis ſervum tuum Domine ſecundum verbum tuum in pace, 30 quia viderunt oculi mei ſalutare tuum 159

34. Ecce poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſrael. 135

IV. 15. Et ipſe docebat in Synagogis eorum. 78

V. 5. Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus. 27

8. Exi a me Domine, quia peccator ſum 27

VI. 9. Licet Sabbatis bene facere an male? 119

25. Væ vobis, qui ridetis nunc. 23

36. Rogabat illum quidam de Phariſæis, ut manducaret cum illo, & ecce mulier,

 quæ

Digitized by Google

Cap. Verſ.

VI. 26. quæ erat in civitate peccatrix &c. *ſequitur hiſtoria de converſione M. Magdalenæ.* 143. 144

VII. 2. Centurionis autem cujuſdam ſervus male habens erat moriturus &c. *ſequitur hiſtoria Centurionis.* 133

44. Aquam pedibus meis non dediſti. 237

VIII. 10. Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. 193

X. 2. Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. 9

17. Domine etiam dæmonia ſubjiciuntur nobis in nomine tuo &c. 226

XI. 2. Pater ſanctificetur nomen tuum &c. 249

3. Adveniat regnum tuum. 232

5. Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi, amice, commoda mihi tres panes &c 63. 86.

29. Turbis autem concurrentibus cœpit dicere: Generatio hæc, generatio nequam eſt, ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ Prophetæ &c. 61

46. Et vobis Legis peritis væ, quia oneratis homines oneribus, quæ portare non poſſunt, & ipſi uno digito veſtro non tangitis ſarcinas. 158

51. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. 67. 69

52. Væ vobis Legiſperitis, quia tuliſtis clavem ſcientiæ: ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis. 145. 146. 238

XII. 1. Attendite vobis a fermento Phariſæorum. 239

4. Dico autem vobis amicis meis, ne terreamini ab his, qui occidunt corpus &c. 152

13. Magiſter dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem &c *ſequitur hiſtoria de eo, qui volebat dividere hæreditatem.* 226

16. Hominis cujuſdam divitis uberes fructus ager attulit &c *ſequitur parabola hominis divitis, cujus ager ferax fuit.* 156

32. Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum. 38. 40. 43

33. Vendite quæ poſſidetis & date eleemoſynam &c. 44

35. Sint lumbi veſtri præcincti & lucernæ ardentes in manibus veſtris, 36. Et vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando revertatur a nuptiis. 42

38. Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati ſunt ſervi illi &c. 46

48. Cui multum datum eſt, multum quæretur ab eo. 45

49. Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi ut accendatur? 229

XIII. 6. Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua &c *ſequitur parabola de ficu, quæ fructum non protulit.* 139

11. Et ecce mulier quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo &c. *ſequitur hiſtoria mulieris, quæ habebat ſpiritum infirmitatis.* 157

18. Cui ſimile eſt regnum Dei, & cui ſimile æſtimabo illud?

19. Simile eſt grano ſinapis, quod acceptum homo &c 148

32. Dicite vulpi illi. 34

XV. 4. Quis ex vobis homo, qui habet centum oves &c. *ſequitur parabola centum ovium.* 233

8. Aut quæ mulier habens drachmas decem &c. *ſequitur parabola drachmæ perditæ.* 234

11. Homo quidam habebat duos filios &c. *ſequitur parabola de filio prodigo.* 1

XVI. 1. Homo quidam erat dives, qui habebat villicum, & hic diffamatus eſt apud illum &c. *ſequitur parabola de villico iniquo.* 183

XVI. 23. Elevans autem oculos ſuos, cum eſſet in tormentis, vidit Abraham &c. *ſequitur hiſtoria divitis & Lazari* &c. 103. 178. 180. 182

XVII. 1. Impoſſibile eſt, ut non veniant ſcandala, væ autem illi, per quem veniunt &c. 46 47

7. Quis veſtrum habens ſervum arantem, aut paſcentem &c. *ſequitur parabola ſervi ab agro regreſſi.* 225

21. Regnum Dei intra vos eſt. 64. 109. 111. 252

XVIII. 14. Deus propitius eſto mihi peccatori. 158

XIX. 1. Et ingreſſus perambulabat Jericho, & ecce vir nomine Zachæus &c. *ſequitur hiſtoria Zachæi.* 84

XXI. 29. Videte ficulneam & omnes arbores &c. 159

34. Attendite, ne graventur corda veſtra crapula & ebrietate. 3

XXII. 27. Vos autem eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis &c. 144

30. Ut edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. 67. 144

XXIII. 21. Crucifige, crucifige eum. 198

44. Erat autem fere hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt in univerſam terram uſque in horam nonam. 116

XXIV. 1. Una autem Sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata &c *ſequitur hiſtoria Reſurrectionis Chriſti* 121

36. Dum autem hæc loquuntur, ſtetit Jesus in medio eorum, & dixit eis: Pax vobis &c. 124

Ex Evangelio S. Joannis.

I. 1. In principio erat verbum. 204. 225

2. Hoc erat in principio apud Deum. 89. 205

3. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. 190

11. In propria venit, & ſui eum non receperunt. 77

12. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. 118

14. Et Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. 197. 223

16. Omnes de plenitudine ejus accepimus. 204

18. Deum nemo vidit unquam. 210

23. Vox clamantis in deſerto. 131. 134. 241

29. Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. 80. 163. 171. 224. 229

48. Cum eſſes ſub ficu vidi te. 84

II. 6 Erant ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Judæorum 197

III. 6. Quod natum eſt ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. 203. 208

8. Neſcit unde veniat, aut quo vadat. 124

13. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo. 61. 92

14. Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis. 86

29. Qui habet ſponſam, ſponſus eſt 198. 209

IV. 24. Spiritus eſt Deus. 93

V. 14. Ecce ſanus factus es, jam noli peccare 37

25. Quando mortui audient vocem filii Dei. 155

35. Ille erat lucerna ardens & lucens. 133. 235. 241

VI. 41. Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi &c. 106. 110. 111. 113. 144. 237. 249. 252

44. Nemo poteſt venire ad me niſi Pater qui miſit me, attraxerit illum 18

54. Niſi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis 144

VII. 14. Die Feſto mediante aſcendit Jesus in templum 130

VIII. 29. Pater qui me miſit, mecum eſt. 2

Cap. Verſ.

VIII. 39. Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. 180
51. Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum &c. 192
X. 7. Ego ſum oſtium. 64
11. Ego ſum paſtor bonus. paſtor bonus animam ſuam ponit pro ovibus ſuis. 10. 65. 239
18. Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. 61. 119
29. Ego & Pater unum ſumus. 92. 94. Nemo poteſt rapere de manu Patris mei. 255
33. Homo cum ſis, facis te ipſum Deum. 203
XI. 3. Miſerunt ergo ſorores ejus ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur &c. *ſequitur hiſtoria reſuſcitati Lazari.* 98. 99
21. Ætatem habet, ipſe de ſe loquatur. 230
26. Qui credit in me, non morietur in æternum. 192
XII. 10. Cogitaverunt autem principes Sacerdotum, ut & Lazarum interficerent &c. 105
19. Videtis, quia nihil proficimus? Ecce totus mundus poſt eum abiit. 213
24. Niſi granum frumenti, cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. 186
XIV. 6. Ego ſum via, veritas & vita. 29. 35. 242
10. Ego in Patre, & Pater in me eſt. 91. 94. 101. 135
27. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. 83
XV. 14. Jam non dicam vos ſervos 154
XVI. 15. Omnia quæcunque habet Pater mea ſunt. 102
XVII. 21. Sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint. 227
24. Pater, quos dediſti mihi, volo ut ubi ſum ego, & illi ſint mecum. 227
XIX. 15. Crucifige eum. 198
XXI. 4. Mane jam facto, ſtetit JESUS in littore, non tamen cognoverunt diſcipuli &c. 120
5. Pueri, nunquid pulmentarium habetis? 117
16. Petre amas me? Paſce oves meas. 80
17. Simon Joannis amas me? 144
18. Præcinget te alius, & deducet, quo non vis. 18. 121
19. Fores eſſent clauſæ propter metum Judæorum. 127. 128.

Ex Actibus Apoſtolorum.

I. 1. Cœpit JESUS facere & docere. 232
IX. 13. Quanta mala fecerit Sanctis tuis. 148
XV. 10. Nunc ergo, quid tentatis Deum, imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod neque Patres noſtri, neque nos portare potuimus. 158
XVII. 28. In ipſo enim vivimus, & movemur & ſumus. 147

EX EPISTOLIS S. PAULI.

Ad Romanos.

I. 17. Ex fide in fidem: ſicut ſcriptum eſt: Juſtus autem ex fide vivit. 96. 127
21. Evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum 22. dicentes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt. 157
28. Sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ut faciant ea quæ non conveniunt. 218
29. Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia - - - - *uſque ad finem capitis primi* 175
II. 24. Nomen Dei blaſphematur per vos inter gentes. 105. 109. 112. 249. 253
III. 23. Juſtificati gratis per gratiam ipſius. 132
29. An Judæorum Deus tantum? Nonne & gentium? imo & gentium. 236
IV. 23. Non eſt autem ſcriptum tantum propter ipſum, quia reputatum eſt illi ad juſtitiam, 24. ſed & propter nos &c 163
V. 1. Juſtificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum 163
8. Cum adhuc peccatores eſſemus. 9. Chriſtus pro nobis mortuus eſt. 9
12. Propterea ſicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors &c. 164
14. Regnavit mors ab Adam uſque ad Moyſen. 109. 252
17. Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ &c. 165
20. Ubi abundavit delictum, ſuperabundavit gratia. 50
VI. 1. Quid ergo dicemus, permanebimus in peccato, ut gratia abundet? &c. 167
5. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudinis mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus. 120
10. Quod enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel, quod autem vivit, vivit Deo. 116
12. Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore. 109 252
15. Peccabimus, quoniam non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia? 168
VII. 1. An ignoratis fratres? ſcientibus enim legem loquor &c. 169
7. Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit &c. 170
10. Inventum eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem. 86
15. Non quod volo bonum hoc ago. 67
18. Scio, quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum. 66
23. Video alium legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati. 72
8. Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt 170
VIII. 17. Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti. 226
24. Spe enim ſalvi facti ſumus: ſpes autem quæ videtur non eſt ſpes 96. 111. 252
32. Qui proprio Filio non pepercit, ſed pro omnibus nobis tradidit illum. 9
IX. 5. Quorum Patres, & ex quibus eſt Chriſtus ſecundum Carnem, qui eſt ſuper omnia Deus, benedictus in ſæcula. 32. 230
19. Voluntati ejus quis reſiſtit? 158
X. 10. Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. 87. 94. 95.
15. Beati pedes evangelizantium pacem. 9
17. Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti. 33
XI. 25. Cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret. 114
28. Inimici propter vos. 155
XII. 1. Obſecro vos fratres per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem &c. 161. 162
2. Nolite conformari huic ſæculo 175
3. Non plus ſapere quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem. 183
XIII. 1. Non eſt poteſtas, niſi a Deo. 46

Ex I. ad Corinthios.

I. 25. Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus, & quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus 148 251
II. 9. Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit &c 44. 112. 148. 254
III. 2. Lac vobis potum dedi, non eſcam. 90. 95
16. Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis, 130 139
IV. 7. Quid autem habes, quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis. 139
11. Uſque in hanc horam & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur. 225
V. 8. Non in fermento veteri, neque in fermento mali-

Iiiii 2

Cap. Verſ.

V. 8. malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis. 239

VI. 3. Neſcitis quoniam Angelos judicabimus? 252

17. Qui autem adhæret Domino, unus ſpiritus eſt. 9

VII. 9. Foris pugnæ, intus timores. 38

23. Pretio empti eſtis, nolite ſieri ſervi hominum. 225

31. Præterit enim figura hujus mundi. 186

VIII. 1. Scientia inflat. 239

11. Et peribit infirmus in tua ſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt. 47

IX. 24. Neſcitis, quod hi, qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium? 174

27. Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo. 225

X. 1. Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt. 209

XI. 3. Omnis viri caput Chriſtus eſt. 241

11. Neque vir ſine muliere, neque mulier ſine viro in Domino. 150

30. Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. 57

XII. 8. Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: alii autem ſermo ſcientiæ &c. 149

XIII. 3. Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum &c. 174

8. Charitas nunquam excidit. 226

9. Ex parte enim cognoſcimus & ex parte prophetamus.

10. Cum autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt. 150

XIV. 34. Mulieres in Eccleſiis taceant. 35. ſi quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. 47. 126

XV. 1. Notum autem facio vobis, fratres, evangelium, quod prædicavi vobis - - - *uſque ad verſ.* 3 ſecundum ſcripturas 173

13. Si autem reſurrectio mortuorum non eſt: neque Chriſtus reſurrexit. 90

22. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur. 99

28. Sit Deus omnia in omnibus. 105. 249

31. Quot die morior. 189

45 Factus eſt primus homo Adam in animam viventem &c. 171

47. Primus homo de terra terrenus; ſecundus homo de cælo cæleſtis. 48. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cæleſtis, tales & cæleſtes. 219

52. In momento in ictu oculi. 58 155

54. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: abſorpta eſt mors in victoria:

55. Ubi eſt mors victoria tua? &c. 167

Ex II. ad Corinthios.

II. 2. Quis eſt, qui me lætificet, niſi qui contriſtatur ex me? 131

16. Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam. 135

IV. 7. Habemus autem theſaurum iſtum in vaſis fictilibus. 250

V. 16. Si cognovimus ſecundum carnem Chriſtum; ſed nunc jam non novimus. 93. 116

17. Vetera tranſierunt; ecce ſunt omnia nova 113

19 Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi 124. 206

VIII. 9. Egenus factus eſt, cum eſſet dives. 220

IX. 6. Qui parce ſeminat, parce & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. 68

XI. 2. Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. 9. 209

Ad Galatas.

I. 6. Qui vos vocavit in gratiam Chriſti. 4

II. 20. Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Chriſtus. 139

Cap. Verſ.

III. 19. Quid igitur lex? Propter tranſgreſſiones poſita eſt. 165

IV. 4. Ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum. 60

6. Miſit Deus ſpiritum Filii ſui in corda veſtra, clamantem: Abba, Pater. 107. 251. 252

19. Filioli mei, quos iterum parturio, donec Chriſtus formetur in vobis. 195

V. 17. Caro concupiſcit adverſus ſpiritum, ſpiritus autem adverſus carnem. 72

Ad Epheſios.

I. 18. Illuminatos oculos cordis veſtri. 235

II. 8. Et hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt. 139

14. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum. 212

V. 18. Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria, ſed implemini Spiritu Sancto. 139

32. Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia 150

VI. 12. Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. 19. 158

Ad Philippenſes.

I. 29. Vobis donatum eſt pro Chriſto non ſolum ut in eum credatis, ſed ut etiam pro illo patiamini. 196

II. 6. Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, 7. ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens 61

10. Ut in nomine Jeſu omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium & infernorum 24. 206. 208.

Ad Coloſſenſes.

I. 18. Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. 217

20. Pacificans per ſanguinem Chriſti ejus, ſive quæ in terris ſive quæ in cælis ſunt. 119

II. 12. Conſepulti ei in baptiſmo, in quo, & reſurrexiſtis. 126

III. 3. Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo. 66. 111. 253

5. Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam & avaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſervitus. 42

Ex I. ad Theſſalonicenſes.

II. 7. Facti ſumus parvuli in medio veſtrum, tanquam ſi nutrix foveat filios ſuos. 95

V. 5. Vos filii lucis eſtis, & filii diei. 236

19. Spiritum nolite extinguere. 45

Ex I. ad Timotheum.

I. 13. Qui prius blaſphemus fui & perſecutor, & injurioſus: ſed miſericordiam conſecutus ſum. 14 161

III. 16. Magnum eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne. 78

IV. 8. Pietas ad omnia utilis eſt. 255

V. 24. Quorundam hominum peccata manifeſta ſunt, & præcedentia ad judicium, quoſdam autem & ſubſequuntur. 184

VI. 10. Radix omnium malorum eſt cupiditas. 50. 227

Ex II. ad Timotheum.

II. 12. Si ſuſtinebimus & conregnabimus. 206

Ad Hebræos.

X. 38. Juſtus autem meus ex fide vivit. 96

Ex Epiſtola S. Jacobi.

II. 13. Judicium ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam. 67. 68

Ex I. S. Petri.

IV. 8. Charitas operit multitudinem peccatorum. 144

V. 8. Diabolus ſicut leo rugiens circuit quærens quem devoret. 21. 236

Ex I. S. Joannis.

I. 1. Quod fuit ab initio. 59

II. 1. Advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum. 103

III. 2. Filii Dei ſumus, & nondum apparuit, quid erimus. 111. 253

15. Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. 83

IV. 8 Deus charitas eſt. 83

V. 17. Qui natus eſt ex Deo non peccat, ſed generatio Dei conſervat eum. 219

Ex Epiſtola S. Judæ Apoſtoli.

Verſ. 9. Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore &c. 103

A. M. D. G.